Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Vinayavinicchayaṭīkā

(Paṭhamo bhāgo)

Ganthārambhakathā

(Ka)

Ādiccavaṃsambarapātubhūtaṃ;
Byāmappabhāmaṇḍaladevacāpaṃ;
Dhammambunijjhāpitapāpaghammaṃ;
Vandāmahaṃ **buddha** mahambuvantaṃ.

(Kha)

Pasannagambhīrapadāḷisotaṃ;
Nānānayānantataraṅgamālaṃ;
Sīlādikhandhāmitamacchagumbaṃ;
Vandāmahaṃ **dhamma** mahāsavantiṃ.

(Ga)

Sīloruvelaṃ dhutasaṅkhamālaṃ;
Santosatoyaṃ samathūmicittaṃ;
Padhānakiccaṃ adhicittasāraṃ;
Vandāmahaṃ **saṅgha** mahāsamuddaṃ.

(Gha)

Ye tantidhammaṃ munirājaputtā;
Yāvajjakālaṃ paripālayantā;
Saṃvaṇṇanaṃ nimmalamānayiṃsu;
Te pubbake cācariye namāmi.

(Ṅa)

Yo dhammasenāpatitulyanāmo;
Tathūpamo sīhaḷadīpadīpo;
Mamaṃ mahāsāmimahāyatindo;
Pāpesi vuḍḍhiṃ jinasāsanamhi.

(Ca)

Ṭīkā katā aṭṭhakathāya yena;
Samantapāsādikanāmikāya;
Aṅguttarāyaṭṭhakathāya ceva;
Satthantarassāpi ca **jotisatthaṃ**.

(Cha)

Nikāyasāmaggividhāyakena;
Raññā **parakkantibhujena** sammā;
Laṅkissarenāpi katopahāraṃ;
Vande **garuṃ** gāravabhājanaṃ taṃ.

(Ja)

Namassamānohamalatthamevaṃ;
Vatthuttayaṃ vanditavandaneyyaṃ;
Yaṃ puññasandohamamandabhūtaṃ;
Tassānubhāvena hatantarāyo.

(Jha)

Yo **buddhaghosā**cariyāsabhena;
Viññuppasatthenapi suppasattho;
So **buddhadattā**cariyābhidhāno;
Mahākavī theriyavaṃsadīpo.

(Ña)

Akāsi yaṃ **vinayavinicchaya**vhayaṃ;
Sauttaraṃ pakaraṇamuttamaṃ hitaṃ;
Apekkhataṃ vinayanayesu pāṭavaṃ;
Purāsi yaṃ vivaraṇamassa sīhaḷaṃ.

(Ṭa)

Yasmā na dīpantarikānamatthaṃ;
Sādheti bhikkhūnamasesato taṃ;

Tasmā hi sabbattha yatīnamatthaṃ;
Āsīsamānena dayālayena.

(Ṭha)

Sumaṅgalattheravarena yasmā;
Sakkacca kalyāṇamanorathena;
Nayaññunāraññanivāsikena;
Ajjhesito sādhuguṇākarena.

(Ḍa)

Ākaṅkhamānena cirappavattiṃ;
Dhammassa dhammissaradesitassa;
Coḷappadīpena ca **buddhamitta-**
Ttherena saddhādiguṇoditena.

(Ḍha)

Tathā **mahākassapa**avhayena;
Therena sikkhāsu sagāravena;
Kudiṭṭhimattebhavidārakena;
Sīhena coḷāvanipūjitena.

(Ṇa)

Yo **dhammakittī**ti pasatthanāmo;
Tenāpi saddhena upāsakena;
Sīlādinānāguṇamaṇḍitena;
Saddhammakāmenidha paṇḍitena.

(Ta)

Saddhena paññāṇavatā vaḷattā-;
Maṅgalyavaṃsena mahāyasena;
Āyācito **vāṇijabhāṇunā**pi;
Varaññunā sādhuguṇodayena.

(Tha)

Tasmā tamāropiya pāḷibhāsaṃ;
Nissāya pubbācariyopadesaṃ;
Hitvā nikāyantaraladdhidosaṃ;
Katvātivitthāranayaṃ samāsaṃ.

(Da)

Avuttamatthañca pakāsayanto;
Pāṭhakkamañcāpi avokkamanto;
Saṃvaṇṇayissāmi tadatthasāraṃ;
Ādāya ganthantaratopi sāraṃ.

(Dha)

Ciraṭṭhitiṃ patthayatā janānaṃ;
Hitāvahassāmalasāsanassa;
Mayā samāsena vidhīyamānaṃ;
Saṃvaṇṇanaṃ sādhu suṇantu santoti.

Ganthārambhakathāvaṇṇanā

1-5

. Suvipulāmalasaddhāpaññādiguṇasamudayāvahaṃ sakalajanahitekahetujinasāsanaṭṭhitimūlabhūtaṃ vinayappakaraṇamidamārabhantoyamācariyo pakaraṇārambhe ratanattayappaṇāmapakaraṇābhidhānābhidheyyakaraṇappakārapayojananimittakattuparimāṇādīni dassetumāha **''vanditvā''**tiādi. Tattha **ratanattayaṃ** nāma.

''Cittīkataṃ mahagghañca, atulaṃ dullabhadassanaṃ;
Anomasattaparibhogaṃ, ratanaṃ tena vuccatī''ti. (dī. ni. aṭṭha. 2.33; saṃ. ni. aṭṭha. 3.5.223; khu. pā. aṭṭha. 6.3; su. ni. aṭṭha. 1.226; mahāni. aṭṭha. 50) –

Niddiṭṭhasabhāvaṃ

''Buddho sabbaññutaññāṇaṃ, dhammo lokuttaro nava;
Saṅgho maggaphalaṭṭho ca, iccetaṃ ratanattaya''nti. –

Vibhāvitappabhedaṃ sakalabhavadukkhavinivāraṇaṃ tibhavenekapaṭisaraṇaṃ vatthuttayaṃ.

Tassa **paṇāmo** nāma paṇāmakiriyānipphādikā cetanā. Sā tividhā kāyapaṇāmo vacīpaṇāmo manopaṇāmoti. Tattha **kāyapaṇāmo** nāma ratanattayaguṇānussaraṇapubbikā añjalikammādikāyakiriyāvasappavattikā kāyaviññattisamuṭṭhāpikā cetanā. **Vacīpaṇāmo** nāma tatheva pavattā nānāvidhaguṇavisesavibhāvanasabhāvathomanākiriyāvasappavattikā vacīviññattisamuṭṭhāpikā cetanā. **Manopaṇāmo** nāma ubhayaviññattiyo asamuṭṭhāpetvā kevalaṃ guṇānussaraṇena cittasantānassa tanninnatapponatappabbhāratāya gāravabahumānanavasappavattisādhikā cetanā.

Imassa tāva ratanattayapaṇāmassa dassanaṃ yathādhippetatthasādhanatthaṃ. Guṇātisayayogena hi paṇāmārahe ratanattaye kato paṇāmo puññavisesabhāvato icchitatthābhinipphattivibandhakena upaghātakena, upapīḷakena ca apuññakammena upanīyamānassa upaddavajālassa vinivāraṇena yathāladdhasampattinimittakassa

puññakammassa anubalappadānena ca tabbipākasantatiyā āyusukhabalādivaḍḍhanena ca cirakālappavattihetukoti yathādhippetapakaraṇanipphattinibandhanako hoti. Athāpi sotūnañca vandanīyavandanāpubbakenārambhena anantarāyena uggahaṇadhāraṇādikkamena pakaraṇāvabodhappayojanasādhanatthaṃ. Apica sotūnameva viññātasatthukānaṃ bhagavato yathābhūtaguṇavisesānussavanena samupajātappasādānaṃ pakaraṇe gāravuppādanatthaṃ, aviññātasatthukānaṃ pana pakaraṇassa svākhyātatāya tappabhave satthari gāravuppādanatthañca sotujanānuggahameva padhānaṃ katvā ācariyehi ganthārambhe thutippaṇāmaparidīpakānaṃ gāthāvākyānaṃ nikkhepo vidhīyati. Itarathā vināpi tannikkhepaṃ kāyamanopaṇāmenāpi yathādhippetappayojanasiddhito kimetena ganthagāravakarenāti ayamettha saṅkhepo. Vitthārato pana paṇāmappayojanaṃ **sāratthadīpaniyā**dīsu (sārattha. ṭī. 1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; vi. vi. ṭī. 2.ganthārambhakathāvaṇṇanā) dassitanayeneva ñātabbaṃ.

Abhidhānakathanaṃ pana vohārasukhatthaṃ. **Abhidheyyassa** samuditena pakaraṇena paṭipādetabbassa kathanaṃ pakaraṇassa ārabhitabbasabhāvadassanatthaṃ. Viditāninditasātthakasukarānuṭṭhānābhi dheyyameva hi pakaraṇaṃ parikkhakajanā ārabhitabbaṃ maññantīti. **Karaṇappakāra**sandassanaṃ sotujanasamussāhanatthaṃ. Anākulamasaṃkiṇṇatādippakārena hi viracitaṃ pakaraṇaṃ sotāro sotumussahantīti. **Payojana**kathanaṃ pana pakaraṇajjhāyane sotujanasamuttejanatthaṃ. Asati hi payojanakathane aviññātappayojanā ajjhāyane byāvaṭā na hontīti. **Nimitta**kathanaṃ sarikkhakajanānaṃ pakaraṇe gāravuppādanatthaṃ. Pasatthakāraṇuppanneyeva hi pakaraṇe sarikkhakā gāravaṃ janentīti.

Kattukathanaṃ puggalagarukassa pakaraṇe gāravo puggalagāravenapi hotūti. **Parimāṇa**kathanaṃ asajjhāyanādipasutānaṃ sampahaṃsanatthaṃ. Pakaraṇaparimāṇassavanena hi te sampahaṭṭhā ''kittakamidamappakaṃ na cireneva parisamāpessāmā''ti sajjhāyanādīsu vattantīti. **Ādi**-saddena sakkaccasavananiyojanaṃ saṅgahitaṃ, taṃ sabbasampattinidānasutamayañāṇanipphādanatthaṃ. Asakkaccaṃ suṇamānassa ca savanābhāvato taṃhetukassa sutamayañāṇassāpi abhāvoti. Tathā hi vikkhittacitto puggalo sabbasampattiyā vuccamānopi ''na mayā sutaṃ, puna bhaṇitabba''nti bhaṇati.

Tattha paṭhamagāthāyaṃ tāva **''vanditvā''**ti iminā tividhopi paṇāmo avisesato dassito. Visesato pana **''seṭṭhaṃ, appaṭipuggalaṃ, bhavābhāvakaraṃ, niraṅgaṇa''**nti imehi catūhi padehi vacīpaṇāmo, **''sirasā''**ti iminā kāyappaṇāmo, **''buddhaṃ, dhammaṃ, gaṇañcā''**ti imehi pana tīhi padehi paṇāmakiriyāya kammabhūtaṃ ratanattayaṃ dassitanti daṭṭhabbaṃ.

''Vinayassavinicchaya''nti iminā abhidhānaṃ dassitaṃ aluttasamāsena vinayavinicchayanāmassa dassanato. Tassa anvatthabhāvena saddappavattinimittabhūtaṃ sakalenānena pakaraṇena paṭipādetabbamabhidheyyampi teneva dassitaṃ. **''Samāsenā''**ti ca **''anākulamasaṃkiṇṇaṃ, madhuratthapadakkama''**nti ca etehi karaṇappakāro dassito. **''Hitatthāyā''**ti ca **''paṭubhāvakaraṃ vinayakkame''**ti ca **''apāraṃ otarantāna''**ntiādinā ca payojanaṃ. **''Bhikkhūnaṃ bhikkhunīna''**nti iminā bāhiranimittaṃ dassitaṃ. Abbhantaranimittaṃ pana bāhiranimittabhūtabhikkhubhikkhunivisayā karuṇā, sā ācariyassa pakaraṇārambheneva viññāyatīti visuṃ na vuttā. **''Pavakkhāmī''**ti iminā samānādhikaraṇabhāvena labbhamāno ''aha''nti suddhakattā sāmaññena dassito. Visesato pana pakaraṇāvasāne –

> ''Racito **buddhadattena,** suddhacittena dhīmatā;
> Suciraṭṭhitikāmena, sāsanassa mahesino''ti. (u. vi. 961) –

Imāya gāthāya ceva ''iti tambapaṇṇiyena paramaveyyākaraṇena tipiṭakanayavidhikusalena paramakavivarajana hadayapadumavanavikasanakarena kavivarāsabhena paramaratikaravaramadhuravacanuggārena uragapurena **buddhadattena** racitoyaṃ vinayavinicchayo''ti (vi. vi. 3183) iminā vākyena ca dassito – ''mādisāpi kavī honti, buddhadatte divaṅgate''tiādinā pacchimakehi ca pasatthatarehi kavivarehi abhitthutaguṇo **bhadantabuddhadattācariyo** veditabbo. Hetukattā ca tattheva vakkhamāno pakaraṇajjhesane katādhīno **buddhasīhamahā**thero, so –

> ''Vuttassa buddhasīhena;
> Vinayassa vinicchayo;
> Buddhasīhaṃ samuddissa;
> Mama saddhivihārikaṃ;
> Katoyaṃ pana bhikkhūnaṃ;
> Hitatthāya samāsato''ti. (vi. vi. 3177-3178) –

Evaṃ dassito.

Uttarappakaraṇassa hetukattā pana **saṅghapāla**mahāthero, sopi –

> ''Khantisoraccasosilya-buddhisaddhādayādayo;
> Patiṭṭhitā guṇā yasmiṃ, ratanānīva sāgare.
>
> ''Vinayācārayuttena, tena sakkacca sādaraṃ;
> Yācito **saṅghapālena,** therena thiracetasā.
>
> ''Suciraṭṭhitikāmena, vinayassa mahesino;
> Bhikkhūnaṃ pāṭavatthāya, vinayassavinicchaye;
> Akāsiṃ paramaṃ etaṃ, **uttaraṃ** nāma nāmato''ti. (u. vi. 965-968) –

Evaṃ dassito. Na kevalamete dveyeva mahātherā hetukattāro, atha kho **mahāvaṃsā**dīsu –

> ''Buddhassa viya gambhīra-
> Ghosattā taṃ viyākaruṃ;
> **'Buddhaghoso'**ti yo so hi;
> Buddho viya mahītale''ti. –

Ādinā nayena abhitthutaguṇo tipiṭakapariyattiyā aṭṭhakathākāro **bhadantabuddhaghosā**cariyo ca anussutivasena ''hetukattā''ti veditabbo.

Kathaṃ? Ayaṃ kira **bhadantabuddhadattā**cariyo laṅkādīpato sajātibhūmiṃ jambudīpamāgacchanto **bhadantabuddhaghosāca**riyaṃ jambudīpavāsikehi paṭipattiparāyanehi yuttabyattaguṇopetehi mahātheravarehi katārādhanaṃ sīhaḷaṭṭhakathaṃ parivattetvā sakalajanasādhāraṇāya mūlabhāsāya tipiṭakapariyattiyā aṭṭhakathaṃ likhituṃ laṅkādīpaṃ gacchantaṃ antarāmagge disvā sākacchāya samupaparikkhitvā sabbalokātītena asadisena paṇḍiccaguṇena ratananidhidassane paramadaliddo viya balavaparitosaṃ patvā aṭṭhakathamassa kātukāmataṃ ñatvā ''tumhe yathādhippetapariyantalikhitamaṭṭhakathaṃ amhākaṃ pesetha, mayamassā pakaraṇaṃ likhāmā''ti tassa sammukhā paṭijānitvā tena ca ''sādhu tathā kātabba''nti ajjhesito abhidhammaṭṭhakathāya **abhidhammāvatāraṃ,** vinayaṭṭhakathāya **sauttaraṃ vinayavinicchayapakaraṇañca** akāsīti anussuyyateti.

''Samāsenā''ti iminā ca parimāṇampi sāmaññena dassitaṃ vitthāraparimāṇe tassa parimāṇasāmaññassa viññāyamānattā. Visesato pana paricchedaparimāṇaṃ ganthaparimāṇanti duvidhaṃ. Tattha paricchedaparimāṇaṃ imasmiṃ pakaraṇe kathāvohārena vuccati.

Seyyathidaṃ? – Pārājikakathā saṅghādisesakathā aniyatakathā nissaggiyakathā pācittiyakathā pāṭidesanīyakathā sekhiyakathāti bhikkhuvibhaṅgakathā sattavidhā, tato aniyatakathaṃ vajjetvā tatheva bhikkhunivibhaṅgakathā chabbidhā, mahākhandhakakathādikā bhikkhunikkhandhakakathāvasānā vīsatividhā khandhakakathā, kammakathā, kammavipattikathā, pakiṇṇakavinicchayo, kammaṭṭhānabhāvanāvidhānanti **vinayavinicchaye kathāparicchedo sattatiṃsa**.

Uttarappakaraṇe ca vuttanayena bhikkhuvibhaṅge sattavidhā kathā, bhikkhunivibhaṅge chabbidhā, tadanantarā vipattikathā, adhikaraṇapaccayakathā, khandhakapañhākathā, samuṭṭhānasīsakathā, āpattisamuṭṭhānakathā, ekuttaranayakathā, sedamocanakathā, vibhaṅgadvayanidānādikathā, sabbaṅgalakkhaṇakathā, parivārasaṅkalanakathāti **chattiṃsa kathāparicchedā**.

Nissandehe pana ‘‘aṭṭhatiṃsa kathāparicchedā’’ti vuttaṃ, taṃ ekuttaranaye adassitehipi dvādasakapannarasakanayehi saha soḷasaparicchede gahetvā appakaṃ ūnamadhikaṃ gaṇanūpagaṃ na hotīti katvā vuttanti daṭṭhabbaṃ. Ubhayattha kathāparicchedaparimāṇaṃ **tesattatividhaṃ** hoti. **Nissandehe** ‘‘pañcasattatividhā’’ti vacane parihāro vuttanayova. Ganthaparimāṇaṃ pana vinayavinicchaye **asītiganthādhikāni cattāri ganthasahassāni**, uttare **paññāsaganthādhikāni nava ganthasatāni** honti. Tena vuttaṃ **uttarāvasāne** –

‘‘Gāthā catusahassāni, satañca ūnavīsati;
Parimāṇatoti viññeyyo, vinayassavinicchayo.

Paññāsādhikasaṅkhāni, nava gāthāsatāni hi;
Gaṇanā uttarassāyaṃ, chandasānuṭṭhubhena tū’’ti. (u. vi. 969-970);

Iccevaṃ vinayavinicchayo uttaro cāti dve pakaraṇāni tiṃsādhikāni pañcagāthāsahassāni. Ettha ca **vinayavinicchayo** nāma ubhatovibhaṅgakhandhakāgatavinicchayasaṅgāhakapakaraṇaṃ. Tato paraṃ parivāratthasaṅgāhakapakaraṇaṃ **uttaro** nāma. Teneva vakkhati –

‘‘Yo mayā racito sāro, vinayassavinicchayo;
Tassa dāni karissāmi, sabbānuttaramuttara’’nti. (u. vi. 2)

Taṃ kasmā uttaranāmena vohariyatīti? Pañhuttaravasena ṭhite parivāre tatheva saṅgahetabbepi tena pakārena pārājikakathāmattaṃ dassetvā –

‘‘Ito paṭṭhāya muñcitvā, pañhāpucchanamattakaṃ;
Vissajjanavaseneva, hoti atthavinicchayo’’ti. (u. vi. 14) –

Vatvā pañhaṃ pahāya tato paṭṭhāya uttaramattasseva dassitattā tathā voharīyanti.

‘‘Tasmā vinayanūpāya’’ntiādinā pana sotujanaṃ sakkaccasavane niyojeti. Sakkaccasavanapaṭibaddhā hi sabbāpi lokiyalokuttarasampattīti ayamettha samudāyattho. Ayaṃ pana avayavattho – so yasmā atthayojanakkamena padayojanaṃ katvā vaṇṇite suviññeyyo hoti, tasmā tathā padayojanaṃ katvā atthavaṇṇanaṃ karissāma –

Seṭṭhaṃ appaṭipuggalaṃ buddhañceva bhavābhāvakaraṃ dhammañceva niraṅgaṇaṃ gaṇañceva sirasā vanditvā bhikkhūnaṃ bhikkhunīnañca hitatthāya samāsena samāhito vinayassavinicchayaṃ vakkhāmīti yojanā.

Tattha **seṭṭha**nti sabbe ime pasatthā ayametesaṃ atisayena pasatthoti seṭṭho. Tathā hi so bhagavā ‘‘ahañhi brāhmaṇa jeṭṭho seṭṭho lokassā’’ti (pārā. 11) verañjabrāhmaṇassa attano jeṭṭhaseṭṭhabhāvassa parijānanavinicchayahetubhūtāhi jhānādīhi niratisayaguṇasampattīhi samannāgatattā –

‘‘Tvameva asi sambuddho, tuvaṃ satthā anuttaro;
Sadevakasmiṃ lokasmiṃ, natthi te paṭipuggalo. (dī. ni. 2.370);

Tuvaṃ buddho tuvaṃ satthā, tuvaṃ mārābhibhū muni;
Tuvaṃ anusaye chetvā, tiṇṇo tāresimaṃ pajaṃ.

Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā;
Sīhosi anupādāno, pahīnabhayabheravo. (ma. ni. 2.400; su. ni. 550-551; theragā. 839-940);

Mahāvīra mahāpañña, iddhiyā yasasā jala;
Sabbaverabhayātīta, pāde vandāmi cakkhumā’’ti. (saṃ. ni. 1.159; dha. pa. aṭṭha. 1.56); –

Ādīhī nānānayehi sadevakena lokena abhitthaviyatāya pasatthatamo, tameva seṭṭhaṃ pasatthatamanti attho.

Appaṭipuggalanti natthi etassa paṭipuggalo adhiko, sadiso vāti appaṭipuggalo. Tathā hi guṇavasena anantāparimāṇāsu lokadhātūsu attanā adhikassa, sadisassa vā puggalassa abhāvato –

‘‘Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati;
Sadevakasmiṃ lokasmiṃ, natthi me paṭipuggalo’’ti. (mahāva. 11) –

Attanāva attano aviparīto appaṭipuggalabhāvo paṭiññāto, tasmā taṃ appaṭipuggalaṃ sabbalokuttamanti attho.

Buddhanti anantamaparimeyyaṃ ñeyyamaṇḍalamanavasesaṃ buddhavāti buddho, etena anekakappakoṭisatasahassaṃ sambhatapuññañāṇasambhārānubhāvasiddhidhammarūpakāyasirivilāsapaṭimaṇḍito saddhammavaracakkavattī sammāsambuddho dassito. Atha vā cattāri saccāni sayaṃ vicitopacitapāramitāparipācitena savāsanānavasesakilesappahāyakena sayambhuñāṇena bujjhīti **buddho**. Yathāha –

‘‘Abhiññeyyaṃ abhiññātaṃ, bhāvetabbañca bhāvitaṃ;
Pahātabbaṃ pahīnaṃ me, tasmā buddhosmi brāhmaṇā’’ti. (ma. ni. 2.392, 399; su. ni. 563; theragā. 828);

Vitthāro panassa ‘‘bujjhitā saccānīti buddho, bodhetā pajāyāti buddho’’tiādinā (mahāni. 192; cūḷani. pārāyanatthutigāthāniddesa 97; paṭi. ma. 1.162) **niddesā**dīsu vuttanayena veditabbo. Saddasiddhi sāsanikānaṃ avagamanatthe vattamānā budha-dhātuto ‘‘bhāvakammesu ta’’ iti ito tātivattamāne ‘‘budhagamāditthe kattarī’’ti iminā **kaccāyana**suttena kattari tappaccayavidhānato veditabbā. Lokiyānaṃ pana bodhanatthadhātūnampi gamanatthatāya vuttattā gatyatthākammakādi suttato kattari tappaccayakaraṇena veditabbā.

Atha vā dhātūnaṃ anekatthatāya budha-iccayaṃ dhātu jāgaraṇavikasanatthesu vattamāno akammakoti ‘‘pabuddho puriso, pabuddhaṃ paduma’’ntiādīsu viya buddhavā aññāṇaniddāvigamena ñāṇacakkhūni ummīlanto pabuddho, guṇehi vā vikasitoti kattari siddhena buddha-saddena ‘‘buddho’’ti tibhavanekacūḷāmaṇipādapaṅkajarāgaratano bhagavā lokanātho vuccati, imasmiṃ pakkhepi gatyatthādisutte akammakaggahaṇena paccayavidhānaṃ daṭṭhabbaṃ.

Atha vā sakammakānaṃ dhātūnaṃ kammavacanicchāya abhāve akammakabhāvato ‘‘phalaṃ sayameva pakka’’ntiādīsu viya bodhanattheyeva budha-dhātuto kattari vidhānaṃ sijjhati. Atha vā nīlaguṇayogena paṭādīsu nīlavohāro viya bhāvasādhanaṃ buddha-saddaṃ gahetvā buddhaguṇayogato ‘‘buddho’’ti voharīyati. Evamanekadhā siddhena buddha-saddena vuccamānaṃ taṃ bhagavantaṃ taṃ dhammarājanti attho.

‘‘Seṭṭhaṃ appaṭipuggala’’nti padadvayaṃ ‘‘buddha’’nti etassa visesanaṃ. Ettha ca ‘‘buddhaṃ, seṭṭhaṃ, appaṭipuggala’’nti imehi tīhi padehi nayato ‘‘itipi so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho’’tiādinā (dī. ni. 1.157; 3.6; ma. ni. 1.147, 144; 3.434; saṃ. ni. 1.249; 5.479; a. ni. 5.14, 30; 6.25, 26; netti. 93), ‘‘yo vadataṃ pavaro manujesu, sakyamunī bhagavā katakicco’’tiādīhi (vi. va. 886) ca anekehi suttapadehi dassitadūrāvidūrasantikanidānahetuphalasattopakārāvatthādhammatthalokuddhārattikattayasaṅgahitaṃ suparisuddhaṃ buddhaguṇasamudayaṃ niravasesaṃ dasseti. Ayameva hi buddhaguṇānaṃ niravasesato dassanūpāyo, yadidaṃ nayadassanaṃ. Itarathā paṭipadavaṇṇanāya aparimitānaṃ buddhaguṇānaṃ ko hi nāma samattho pariyantaṃ gantuṃ. Yathāha –

‘‘Buddhopi buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṃ;
Kappampi ce aññamabhāsamāno;

Khīyetha kappo ciradīghamantare;
Vaṇṇo na khīyetha tathāgatassā''ti. (dī. ni. aṭṭha. 3.141; ma. ni. aṭṭha. 2.425; udā. aṭṭha. 53; apa. aṭṭha. 2.7.20; bu. vaṃ. aṭṭha. 4.4; cariyā. aṭṭha. nidānakathā, pakiṇṇakakathā; dī. ni. ṭī. 1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; ma. ni. ṭī. 1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; saṃ. ni. ṭī. 1.1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; a. ni. ṭī. 1.1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; vajira. ṭī. ganthārambhakathāvaṇṇanā; sārattha. ṭī. 1.ganthārambhakathāvaṇṇanā; netti. ṭī. ganthārambhakathāvaṇṇanā);

Evametehi tīhi padehi niravasesaguṇasaṃkittanathutiyā vasena ''vanditvā''ti iminā paṇāmassa ca vuttattā imāya aḍḍhagāthāya buddharatanasaṅkhātapaṭhamavandanīyavatthuvisayā thutipaṇāmasabhāvā vandanā dassitāti daṭṭhabbaṃ.

Tadanantaraṃ dhammaratanassa paṇāmaṃ dassetumāha **''bhavābhāvakaraṃ dhamma''**nti. Ettha **bhava**-saddena dve bhavā vuttā kammabhavo, upapattibhavoti. Tattha kammabhavo bhavati etasmā phalanti **''bhavo''**ti vuccati. Vipākakkhandhakaṭattārūpasaṅkhāto pana upapattibhavo avijjātaṇhupādānasaṅkhārādisahakārikāraṇayuttena kusalākusalacetanāsaṅkhātakammabhavapaccayena yathārahaṃ bhavatīti **''bhavo''**ti vuccati. So pana kāmabhavarūpabhavaarūpabhavasaññībhavaasaññībhavanevasaññīnāsaññībhava- ekavokārabhavacatuvokārabhavapañcavokārabhavavasena navavidho. Evametesu navasu bhavesu dasavidhopi dhammo attānaṃ dhārentassa puggalasantānassa anupādisesanibbānadhātuyā paraṃ appaṭisandhikatāsādhanena bhavesu, bhavassa vā abhāvaṃ karotīti **bhavābhāvakaro,** taṃ, aparāparajātippabandhassa hetusamugghātena appavattidhammatāpādakanti attho.

Dhammanti attānaṃ dhārente catūsu apāyesu, saṃsāre ca apatamāne dhāretīti dhammo, so catumaggaphalanibbānasaṅkhātanavalokuttaradhammo ca tappaṭipādako navaṅgasāsanāparanāmadheyyacaturāsītisahassadhammakkhandhappabhedabhinno pariyattidhammo cāti dasavidho. Sopi nippariyāyadhammo, pariyāyadhammo cāti duvidho. Tattha nippariyāyadhammo nāma apāye, saṃsāre vā padhānahetubhūtānaṃ uddhambhāgiyānaṃ, orambhāgiyānañca dasannaṃ saṃyojanānaṃ samucchindanena maggadhammo, tassa taṃkiccanipphattinimittabhāvena nibbānadhammo cāti pañcavidhopi nippariyāyena puggalasantānaṃ dhāretīti katvā ''nippariyāyadhammo''ti vuccati. Cattāri pana sāmaññaphalāni paṭippassaddhipahānena maggānuguṇappavattiyā, pariyatti ca magganibbānādhigamassa mūlakāraṇabhāvatoti pañcavidhopi **pariyāyadhammo** nāma.

Ettāvatā ''svākkhāto bhagavatā dhammo''tiādinā (saṃ. ni. 1.249; a. ni. 3.76; dī. ni. 3.6; a. ni. 6.10, 25, 26), ''rāgavirāgamanejamasoka''ntiādīhi (vi. va. 887) ca suttantehi vuttassa, **tadaṭṭhakathādīsu** ca vaṇṇitassa saraṇānussaraṇavasenāpi saggamokkhasampattipaṭilābhakāraṇassa anavasesassa dhammaratanaguṇassa nayato uddiṭṭhattā ca ''vanditvā''ti iminā paṇāmassa dassitattā ca dhammaratanasaṅkhātassa dutiyassa vandanīyassa thutipaṇāmasabhāvā vandanā dassitāti daṭṭhabbaṃ.

Tadanantaraṃ saṅgharatanassa vandanāsandassanatthaṃ vuttaṃ **''gaṇañceva niraṅgaṇa''**nti. Ettha ''rāgo aṅgaṇaṃ doso aṅgaṇaṃ moho aṅgaṇa''nti (vibha. 924) vuttehi rāgādiaṅgaṇehi tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttivasena niggato vimuttoti **niraṅgaṇo,** taṃ niraṅgaṇaṃ. Ariyavaṃse sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasaṅkhātehi guṇagaṇehi gaṇīyatīti **gaṇo,** taṃ.

Ettāvatā ''suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho''tiādinā (saṃ. ni. 1.249; a. ni. 3.76; dī. ni. 3.6; a. ni. 6.10, 25, 26;), ''yattha ca dinnaṃ mahapphalamāhu, catūsu sucīsu purisayugesū''tiādīhi (vi. va. 888) ca tehi tehi suttapadehi vuttānaṃ, **tadaṭṭhakathā**dīsu ca vaṇṇitānaṃ vimalātulanikhilavisālapesalasīlādinānappakārānagghasaṅgharatanaguṇānaṃ saṃkittanasabhāvāya thutiyā ca ''vanditvā''ti etena yathāvuttasarūpapabhedapaṇāmassa vuttattā ca saṅgharatanasaṅkhātatatiyavandanīyavatthuvisayā thutippaṇāmasaṅkhātā vandanā dassitāti veditabbā. **Sirasā**ti attappasādagāravāvahantena muddhanā. **Vanditvā**ti paṇamitvā thomitvā vā.

Evaṃ paṭhamagāthāya vandanīyassa ratanattayassa thutippaṇāmasaṅkhātaṃ vandanaṃ dassetvā tadanantarāya sandassetabbapayojanādipaṭipādikāya gāthāya ''bhikkhūna''nti iminā kiñcāpi saṃsāre bhayaṃ ikkhatīti ''bhikkhū''ti kalyāṇaputhujjanena saddhiṃ aṭṭha ariyapuggalā vuccanti, **pāḷiyaṃ** (pārā. 44-45; vibha. 510) pana ''bhinnapaṭaṃ dhāretīti bhikkhu, bhikkhanasīloti bhikkhū''tiādinā bhikkhusaddassa atthuddhāravasena nibbacanantarāni dassetvā pātimokkhasaṃvarasaṃvaraṇārahasseva adhippetabhāvaṃ dassetuṃ ''samaggena saṅghena ñatticatutthena kammena akuppena ṭhānārahena upasampanno, ayaṃ imasmiṃ atthe adhippeto bhikkhū''ti dassitā sikkhākāmā sāsanāvacarā kulaputtā idhādhippetā, tesaṃ bhikkhūnañca. **Bhikkhunīnañcā**ti aṭṭhavācikaupasampadākammena ubhatosaṅghe upasampannātādisāyeva kuladhītaro dassitā. Ekatopasampannāpi sāmaññena gayhanti. **Ekatopasampannā**ti ca bhikkhunisaṅghe upasampajjitvā yāva bhikkhusaṅghe na upasampajjanti, tāva, bhikkhunī ca liṅgaparivattanena bhikkhunibhāvappattā adhippetā, tāsaṃ bhikkhunīnañca.

Hitatthāyāti sabbasampattinipphādakakaraṇatthāya hinoti gacchati yathādhippetaphalasādhane pavattatīti hitanti arogatādikāraṇaṃ amatosadhādi vuccati. Idha pana saggamokkhasampattisiddhikāraṇaṃ pātimokkhasaṃvarasīlarakkhanaṃ vuccati, tadatthāya.

Samāhito sammā āhito pavattito vinicchayamaggo etenāti ''samāhito''ti pakaraṇakārako dassito. Atha vā sammā āhitaṃ vinayavinicchaye ṭhapitaṃ pavattitaṃ cittametassāti ''samāhitacitto''ti vattabbe uttarapadalopena **''samāhito''**ti vutto. Paramagambhīrasuduttaravinayapiṭakatthavinicchaye pavattanārahassa iminā visesanena attani samāhitacittappavattinimittabhūto attano ñāṇassa padaṭṭhānabhūto samādhi dassito tena samādhinā samāhito hutvāti attho.

Pavakkhāmīti pakārena vakkhāmi, yena pakārena vinayavinicchaye vutte ajjatanā mandasatimativīriyā paṭipajjanakā gambhīrataraṃ vinayapiṭakatthavinicchayaṃ sukhena uggaṇhituṃ, dhāretuñca sakkonti, tādisena pakāravisesena vakkhāmīti attho. **Samāsenā**ti samasanaṃ saṃkhipanaṃ samāso, tena, saṃkhittarucikānamugghāṭitaññūnaṃ katādhikārānaṃ ñāṇuttarānaṃ puggalānañca papañcabhīrukānaṃ gahaṇadhāraṇe mandayantānaṃ mandabuddhīnañca upakārakena nātivitthārakkamenāti attho. **Vinayassā**ti vinayapiṭakassa. Tañhi –

''Vividhavisesanayattā;
Vinayanato ceva kāyavācānaṃ;
Vinayatthavidūhi ayaṃ;
Vinayo 'vinayo'ti akkhāto''ti. (dī. ni. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; pārā. aṭṭha. 1.paṭhamamahāsaṅgītikathā; dha. sa. aṭṭha. nidānakathā) –

Vuttehi atthavisesehi ''vinayo''ti vuccati. Tassa evaṃ sandassitasabhāvassa ''vinayo nāma sāsanassa āyū''ti (dī. ni. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; pārā. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; khu. pā. aṭṭha. 5.paṭhamamahāsaṅgītikathā) saṅgītikārakehi mahākassapādīhi abhitthutaguṇassa vinayapiṭakuttamassa. **Vinicchaya**nti visesena, vividhena vā ākārena vippaṭipattinīharaṇavasena cīyati vibhajīyatīti ''vinicchayo''ti laddhanāmaṃ vibhajanaṃ, vinayavinicchayaṃ nāma pakaraṇanti vuttaṃ hoti. **''Vinayassavinicchaya''**nti ca aluttasamāsoyaṃ ''devānampiyatisso, kaṇṭhekāḷo''tiādīsu viya.

Evaṃ dutiyagāthāya kattunimittapayojanābhidhānābhidheyyapakaraṇappakārekadesaṃ dassetvā sakkaccasavanakāraṇanidassanamukhenāpi pakaraṇappakārādiṃ dassetumāha **''anākula''**miccādi. Tattha **anākula**nti natthi ettha saddato, atthato, vinicchayato vā ākulaṃ pubbāparavirodho, missatā vāti anākulo, vinayavinicchayo, taṃ vadato me nibodhathāti sambandho. **Asaṃkiṇṇa**nti nikāyantaraladdhīhi asammissaṃ.

Madhuratthapadakkamanti padānaṃ kamo padakkamo, padagati, saddānamuccāraṇanti attho. Madhuro attho ca padakkamo ca yassa so madhuratthapadakkamo, taṃ –

''Padāsattaṃ padatthānaṃ, madhuratthamudīritaṃ;
Yena majjanti dhīmanto, madhuneva madhubbatā''ti. –

Iminā lakkhaṇena saddānamatthānañca vasena padāsattāparanāmadheyyamādhuriyālaṅkārena samalaṅkatattā madhuratthapadakkamaṃ.

Paṭubhāvakaranti paṭati gacchati pajānātīti paṭu, paññavā, paṭuno bhāvo, saddappavattinimittabhūtā paññā, taṃ paṭubhāvaṃ paññāvisesaṃ karoti janetīti paṭubhāvakaro, taṃ, paññāvisesajanakanti attho. Etaṃ vinayassa vinicchayanti yojanā. **Parama**nti uttamaṃ. **Vinayakkame**ti vinayapiṭake, tadatthe ca, pavattikkame paṭubhāvakaranti attho.

Evaṃ tatiyagāthāya pakaraṇaguṇāpadesena sotujanaṃ samussāhetvā idāni **''apāra''**ntiādicatutthagāthāya pakaraṇañca tannissayaṃ vinayapiṭakañca

nāvāsāgarabhāvena dassetvā tirobhūtopameyyopamānabhedena rūpakālaṅkārena pakaraṇaguṇaṃ pakāsento sotujanaṃ samuttejeti. Tattha **apāra**nti natthi pāraṃ etassāti apāro, vinayasāgaro. So hi purimabuddhuppādesu sāsanaṃ pasīditvā vinayapiṭake uggahaṇadhāraṇapaṭipādanapaṭipattivasena akatādhikārehi puggalehi duradhigamanīyadhammatthaniruttipaṭibhānapariyantatāya ''apāro''ti vuccati.

Otarantānanti sajjhāyanasavanadhāraṇādivasena ajjhogāhantānaṃ. **Sāra**nti nibbānasampāpakabhāvena sārabhūtāya ariyamaggasambhārāya pubbabhāgapaṭipattiyā mūlabhūtapātimokkhasaṃvarasaṅkhātasīlasārappakāsakatāya sāraṃ. **Vinayasāgara**nti vinayapiṭakasaṅkhātaṃ sāgaraṃ. Vinayo hi sikkhāpadapaññattiyā kālappattajānanassāpi dhammasenāpatiādīnampi avisayattā atigambhīrātivitthiṇṇabhāvena sāgaro viyāti sāgaro, vinayo ca so sāgaro cāti vinayasāgaro, taṃ, agādhāpāraguṇayogato sāgaropamaṃ vinayapiṭakanti attho.

Dutiyagāthāya ''bhikkhūnaṃ bhikkhunīna''nti vatvāpi ''hitatthāyā''ti iminā sambandhattā ca vākyantarehi antaritabhāvena dūrattā ca taṃ anādiyitvā ettha vinayasāgarajjhogāhanatadatthapaṭipajjanārahakattuvisesasandassanatthāya **''bhikkhūnaṃ bhikkhunīna''**nti puna vuttanti daṭṭhabbaṃ. Nāvā viya bhūto **nāvābhūto,** taṃ, nāvāṭṭhāniyaṃ mahānāvāsadisanti attho. **Manorama**nti mano ramati ettha, etenāti vā manoramo, taṃ, ajjhāyanavohārapasutānaṃ paṭipattiparāyanānañca sādhūnaṃ manoramanti attho.

Ettāvatā pakaraṇaguṇasaṃkittanena sotujanaṃ samuttejetvā idāni sakkaccasavane niyojento **''tasmā vinayanūpāya''**ntiādimāha. Tattha **tasmā**ti yasmā yathāvuttaṃ anākulatādivividhānagghaguṇālaṅkārapaṭimaṇḍitaṃ, tena hetunāti attho. **Vinayanūpāya**nti vividhākārena, visesanayato vā kāyavācānaṃ nayanaṃ damanaṃ akattabbato nivattetvā kattabbesu niyojanaṃ vinayanaṃ, upecca taṃ phalaṃ āyati uppajjatīti upāyo, hetu, vinayanassa upāyo vinayanūpāyo, taṃ, kāyajīvitānapekkhānaṃ sikkhākāmānaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ bhikkhunīnaṃ kāyavācānaṃ ananulomikavipphanditāpanayanasaṅkhātadamanassa kāraṇabhūtanti vuttaṃ hoti.

Ettāvatā attanā kattumicchite pakaraṇe paṇḍitānaṃ pavattihetubhūtānaṃ anākulatādiguṇānaṃ vibhāvanavasena ''anākula''ntiādivisesanāni vatvā idāni sakkaccasavanāvabodhe visayaṃ visesitabbaṃ dassetumāha **''vinayassavinicchaya''**nti. Ettha ca dutiyagāthāya ''vinayassavinicchaya''nti ''pavakkhāmī''ti kiriyāya kammadassanavasena vuttaṃ, taṃ idha ānetvā sambandhiyamānampi dūrasambandhaṃ hotīti tamanānetvā ''nibodhathā''ti imissā kiriyāya kammasandassanatthaṃ ''vinayassavinicchaya''nti vuttattā punaruttidosābhāvoti daṭṭhabbaṃ.

Avikkhittena cittenāti ettha vividhe ārammaṇe khittaṃ pesitaṃ vikkhittaṃ, uddhaccavicikicchādiparetaṃ asamāhitaṃ cittaṃ, na vikkhittaṃ avikkhittaṃ, tappaṭipakkhaṃ samāhitaṃ kusalacittaṃ, tena, etassa pakaraṇuttamassa savanādibyāpāraṃ vinā nānārammaṇesu pavattivasena vikkhepamanāpannena samāhitena cittenāti attho. ''Avikkhittena…pe… nibodhathā''ti vadantena ca ''avikkhittassāyaṃ dhammo, nāyaṃ dhammo vikkhittassā''ti vacanato vikkhittassa dhammesu dāyādābhāvato attano pakaraṇatthabhūtāya adhisīlasikkhāya sammāpaṭipajjanāpadeso kato hoti.

Vadato meti ettha ''gāravena cā''ti pāṭhaseso. Tatthāyamattho – bhāsamāne mayi gāravena, yathāvuttena kāraṇena cāti sāmibhummānamavisesatāya ''me''ti sāmivacanassa ''mayī''ti atthasambhavato ayamattho vutto. Pakaraṇassa anākulatādiguṇasamannāgatattā ca vattari mayi gāravena ca samāhitena cetasāti adhippāyo. **Nibodhathā**ti vākyatthapadatthaṃ sandhāyabhāsitatthabhāvatthādivasena nisesato bodhatha, sakkaccaṃ sutvā vinayavinicchayaṃ bujjhatha vijānāthāti attho, cintābhāvanāmayañāṇānaṃ mūlabhūtapakaraṇavisayaṃ sutamayañāṇaṃ nipphādethāti adhippāyo.

Ganthārambhakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhikkhuvibhaṅgo

Pārājikakathā

Paṭhamapārājikakathāvaṇṇanā

6. Evaṃ pañcahi gāthāhi ratanattayapaṇāmādiṃ dassetvā idāni yathāpaṭiññātavinicchayaṃ dassetumāha **''tividhe''**tiādi. Tattha **''tividhe''**tiādinā paṭhamapārājikasikkhāpadavinicchayaṃ dasseti. **Tividhe**ti vaccapassāvamukhamaggānaṃ vasena tippakāre **magge**ti iminā sambandho. **Tilamattampī**ti tilabījamattampi aṅgajātanti sambandho. **Magge**ti vaccapassāvānaṃ nikkhamanadvāratāya, annapānapittasemhādīnaṃ pavesananikkhamanadvāratāya ca maggavohāragate sarīrappadese, allokāseti sambandho. ''Maggesu tilamattampi, tīsu sevanacetano''ti vattabbepi ''tividhe''ti pakāravācividhasaddopādānena sajātisaṅgahavasena tīhi rāsīhi saṅgahetvā pabhedavasena tiṃsavidho maggo dassito hoti.

Seyyathidaṃ? Pārājikavatthubhūtamukhādimaggānaṃ nissayabhūte satte dassetuṃ ''tisso itthiyo manussitthī amanussitthī tiracchānagatitthī''tiādinā (pārā. 56) nayena **pāḷiyaṃ** dassitamanussāmanussatiracchānagatitthīnaṃ paccekaṃ tiṇṇaṃ maggānaṃ vasena nava maggā, tatheva dassitānaṃ tiṇṇaṃ ubhatobyañjanakānaṃ vasena nava maggā, tiṇṇaṃ pana paṇḍakānaṃ mukhamaggavaccamaggānaṃ vasena paccekaṃ dve dve maggāti cha maggā, tathā tiṇṇaṃ pana purisānanti evaṃ tiṃsavidho hoti.

Sevanacetanoti sevane methunapayoge cetanā assāti viggaho, methunarāgūpasaṃhitāya cetanāya samannāgatoti attho. **Allokāse**ti tiṃsamaggānamaññatare magge pakativātena asamphuṭṭhe allapadese, iminā bāhiraṃ pārājikakkhettaṃ na hotīti dīpeti. Visesanassa visesāpekkhattā dutiyagāthāya ''sasikkho so''ti padadvayaṃ āharitvā ''sevanacetano sasikkho so bhikkhū''ti yojetabbaṃ.

Aṅge sarīre jātanti **aṅgajātaṃ,** purisanimittaṃ. Satipi avasesasarīrāvayavānaṃ tathābhāve ruḷhivasena tadeva tathā vuttaṃ. **Pavesento**ti dvayaṃdvayasamāpattisaṅkhātakāyikakiriyaṃ nipphādento. **Parājito**ti dullabhāya khaṇasampattiyā laddhabbato dullabhā lokiyalokuttaraguṇasampattisukhato parihāpetvā kilesasapattehi parājayamāpāditoti attho.

Ayamettha yojanā – sasikkho sevanacetano tividhe magge allokāse aṅgajātaṃ tilamattampi pavesento so bhikkhu parājito hotīti. Ettāvatā –

> ''Yo pana bhikkhu bhikkhūnaṃ sikkhāsājīvasamāpanno sikkhaṃ apaccakkhāya dubbalyaṃ anāvikatvā methunaṃ dhammaṃ paṭiseveyya, antamaso tiracchānagatāyapi, pārājiko hoti asaṃvāso''ti (pārā. 44) –

Bhagavatā paññattasikkhāpadaṃ saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.

7. Evaṃ imissā gāthāya attūpakkamamūlakaṃ pārājikaṃ dassetvā idāni ''bhikkhupaccatthikā manussitthiṃ bhikkhussa santike ānetvā vaccamaggena (pārā. 58) aṅgajāte abhinisīdentī''tiādinayappavattaṃ paropakkamamūlakaṃ pārājikañca dassetumāha **''pavesana''**ntiādi. Tattha **pavesana**nti bhikkhupaccatthikehi suttapamattādimanussitthiādīnamaññataraṃ ānetvā yathāvuttamaggānamaññataraṃ maggaṃ yathā pavisati, tathā bhikkhuno aṅgajāte abhinisīdāpane sambhavantaṃ maggappavesanamāha. Pavesanaṃ sādiyanto sasikkho soti yojanā. Ettha ''pavesanaṃ sādiyati adhivāseti, tasmiṃ khaṇe sevanacittaṃ upaṭṭhāpetī''ti (pārā. aṭṭha. 1.58) **aṭṭhakathā**vacanato aggato yāva mūlaṃ pavesentesu assādacittaṃ upaṭṭhāpento taṅkhaṇeyeva sāsanato cutoti attho. **Paviṭṭha**ntiādīsu padesupi evameva yojanā.

Paviṭṭhanti paviṭṭhakkhaṇo. ''Paviṭṭha''ntiādinā tāya tāya kiriyāya upalakkhito khaṇo gahetabbo. Tenevettha accantasaṃyoge upayogavacanaṃ kataṃ. **Ṭhita**nti ettha ''sukkavissaṭṭhisamaye''ti aṭṭhakathāvacanassa sabbathā byāpārarahitaṃ kālaṃ sandhāya vuttattā sukkavissaṭṭhisamayopi gahetabbo. Teneva **gaṇṭhipade** vuttanayena paviṭṭhassa ca yāva uddharaṇārambho, tāva sambhavanto ṭhitakālopi gahetabbo. **Uddharaṇa**nti nīharaṇakālo.

Vāti vikappe, **api**ti samuccaye, so **vā**-saddena vikappitānaṃ pakkhānaṃ tulyabalataṃ joteti. Iti imehi dvīhipi ''so ce pavesanaṃ sādiyati, paviṭṭhaṃ sādiyatī''tiādinā (pārā. 58) **pāḷiyaṃ** āgatanayena labbhamānaṃ pavesanādiekakkhaṇampi sādiyanapaccayā āpajjamānaṃ pārājikaṃ dasseti. **Sasikkho**ti sikkhāya saha vattatīti sasikkho, apaccakkhātasikkhoti attho. **Sādiyanto**ti sevanacittaṃ upaṭṭhāpento. **So** bhikkhu. **Ṭhapetvā kiriya**nti attūpakkamanaṃ vinā. **Cuto**ti ''bhikkhupaccatthikehi katamidaṃ, na mayā''ti lesena na muccati, sādiyanacitte sati sāsanato cutoyeva hotīti adhippāyo.

Ettha ca **sasikkho**ti idaṃ ‘‘sikkhaṃ apaccakkhāya dubbalyaṃ anāvikatvā’’ti (pārā. 44) sikkhāpadapāṭhassa atthadassanavasena niddiṭṭhaṃ. Tassa **padabhājane** (pārā. 45), **tadaṭṭhakathāya** ca vibhattaṃ sikkhāpaccakkhānaṃ saṅkhepato evaṃ veditabbaṃ – cittakhettakālapayogapuggalavijānanavasena sikkhāpaccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena. Upasampannabhāvato cavitukāmatācitteneva hi sikkhāpaccakkhānaṃ hoti, na davā vā ravā vā vadantassa. Evaṃ cittavasena sikkhāpaccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena.

Tathā ‘‘buddhaṃ paccakkhāmi, dhammaṃ paccakkhāmi, saṅghaṃ paccakkhāmi, sikkhaṃ, vinayaṃ, pātimokkhaṃ, uddesaṃ, upajjhāyaṃ, ācariyaṃ, saddhivihārikaṃ, antevāsikaṃ, samānupajjhāyakaṃ, samānācariyakaṃ, sabrahmacāriṃ paccakkhāmī’’ti evaṃ vuttānaṃ buddhādīnaṃ catuddasannaṃ, ‘‘gihīti maṃ dhārehi, upāsako, ārāmiko, sāmaṇero, titthiyo, titthiyasāvako, assamaṇo, asakyaputtiyoti maṃ dhārehī’’ti evaṃ vuttānaṃ gihiādīnaṃ aṭṭhannañcāti imesaṃ bāvīsatiyā khettapadānaṃ yassa kassaci savevacanassa vasena tesu yaṃ kiñci vattukāmassa yaṃ kiñci vadato sikkhāpaccakkhānaṃ hoti, na rukkhādīnaṃ aññatarassa nāmaṃ gahetvā sikkhaṃ paccakkhantassa. Evaṃ khettavasena sikkhāpaccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena.

Tattha yadetaṃ ‘‘paccakkhāmī’’ti ca ‘‘maṃ dhārehī’’ti cāti vuttaṃ vattamānakālavacanaṃ, yāni ca ‘‘alaṃ me buddhena, kiṃ nu me buddhena, na mamattho buddhena, sumuttāhaṃ buddhenā’’tiādinā nayena ākhyātavasena kālaṃ anāmasitvā purimehi cuddasahi padehi saddhiṃ yojetvā vuttāni ‘‘alaṃ me’’tiādīni cattāri padāni, tesaṃyeva savevacanānaṃ vasena paccakkhānaṃ hoti, na ‘‘paccakkhāsi’’nti vā ‘‘paccakkhissa’’nti vā ‘‘maṃ dhāresī’’ti vā ‘‘maṃ dhāressatī’’ti vā ‘‘yaṃ nūnāhaṃ paccakkheyya’’nti vātiādīni atītānāgataparikappavacanāni bhaṇantassa. Evaṃ vattamānakālavasena ceva anāmaṭṭhakālavasena ca paccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena.

Payogo pana duvidho kāyiko ca vācasiko ca. Tattha ‘‘buddhaṃ paccakkhāmī’’tiādinā nayena yāya kāyaci bhāsāya vacībhedaṃ katvā vācasikapayogeneva paccakkhānaṃ hoti, na akkharalikhanaṃ vā hatthamuddādidassanaṃ vā kāyapayogaṃ karontassa. Evaṃ vācasikapayogeneva paccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena.

Puggalo pana duvidho yo ca paccakkhāti, yassa ca paccakkhāti. Tattha yo paccakkhāti, so sace ummattakakhittacittavedanaṭṭānaṃ aññataro na hoti. Yassa pana paccakkhāti, so sace manussajātiko hoti, na ca ummattakādīnaṃ aññataro, sammukhībhūto ca sikkhāpaccakkhānaṃ hoti. Na hi asammukhībhūtassa dūtena vā paṇṇena vā ārocanaṃ ruhati. Evaṃ yathāvuttassa puggalassa vasena paccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena.

Vijānanampi niyamitāniyamitavasena duvidhaṃ. Tattha yassa, yesaṃ vā niyametvā ‘‘imassa, imesaṃ vā ārocemī’’ti vadati. Sace te yathā pakatiyā loke manussā vacanaṃ sutvā āvajjanasamaye jānanti, evaṃ tassa vacanānantarameva tassa ‘‘ayaṃ ukkaṇṭhito’’ti vā ‘‘gihibhāvaṃ patthayatī’’ti vā yena kenaci ākārena sikkhāpaccakkhānabhāvaṃ jānanti, paccakkhātāva hoti sikkhā. Atha aparabhāge ‘‘kiṃ iminā vutta’’nti cintetvā jānanti, aññe vā jānanti, apaccakkhātāva hoti sikkhā. Aniyametvā ārocentassa pana sace vuttanayena yo koci manussajātiko vacanatthaṃ jānāti, paccakkhātāva hoti sikkhā. Evaṃ vijānanavasena paccakkhānaṃ hoti, na tadabhāvena. Yo pana antamaso davāyapi paccakkhāti, tena apaccakkhātāva hoti sikkhā.

Iti imesaṃ vuttappakārānaṃ cittādīnaṃ vasena apaccakkhātasikkho ‘‘sasikkho’’ti vutto.

8-10. ‘‘Idāni santhatena santhatassa ghaṭṭane upādinnakaghaṭṭanābhāvato doso natthī’’ti pāpabhikkhūnaṃ lesakappanaṃ paṭikkhipituṃ ‘‘bhikkhupaccatthikā manussitthiṃ bhikkhussa santike ānetvā vaccamaggena, passāvamaggena, mukhena aṅgajātaṃ abhinisīdenti santhatāya asanthatassā’’tiādinā (pārā. 61) nayena **pāḷiyaṃ** vuttasanthatavārānamatthaṃ saṅgaṇhanto āha **‘‘santhatenā’’**tiādi. Tattha **santhatenā**ti cammacoḷatipupaṭṭādīhi paṭicchāditena. **‘‘Pavesento’’**ti iminā santhatavārassa paropakkamaṃ nissāya dassanamupalakkhaṇanti attūpakkamepi yojetabbataṃ dasseti, tassa vakkhamānena ‘‘parājito’’ti iminā sambandho. **‘‘Tathevā’’**ti iminā pavesentotiādippakāraṃ parāmasati.

Evaṃ pavesento kadā parājito hotīti āha **‘‘upādinnenā’’**tiādi. Ettha **upādinnenā**ti taṇhādiṭṭhīhi upetena kammunā attano phalabhāveneva ādinnaṃ gahitanti upādinnaṃ, etena attano aṅgajātassa, vatthupuggalānaṃ maggassa ca ghaṭṭanaṭṭhānagataṃ kāyappasādaṃ dasseti. Imināva aṅgajātagataṃ anaṭṭhakāyappasādaṃ cammakhilaṃ, piḷakādi ca gahetabbaṃ. ‘‘Upādinnakaṃ nāma kāyindriya’’nti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. Tabbipariyāyena ‘‘anupādinnaka’’nti tappaṭicchādakaṃ coḷādi vuttaṃ. Upādinnena upādinne, anupādinne vā pārājikakkhette ghaṭṭite, anupādinnakena vā upādinne anupādinne vā pārājikakkhette ghaṭṭiteti yojanā. Ettha ca karaṇavacanantāni padāni ‘‘aṅgajātenā’’ti imassa visesanāni.

Ettāvatā santhatacatukkavasena attūpakkame sati pārājikakkhette pārājikaṃ dassetvā idāni parūpakkamepi dassetumāha **‘‘sace’’**tiādi. **Etthā**ti etesu catūsu vikappesu. **Pārājikakkhette paviṭṭhe tū**ti ettha **tu**-saddena pavesanaṭṭhituddhārakkhaṇattayaṃ samuccinoti. Yaṃtaṃ-saddānaṃ niccasambandhattā hi ‘‘so’’ti taṃ-saddopādāne ‘‘yo’’ti yaṃ-saddopi ajjhāharitabbo, sāmatthiyena sampiṇḍanattho apisaddo ca. Ayamettha atthayojanā – bhikkhupaccatthikehi ānetvā bhikkhuno aṅgajāte abhinisīdāpitamanussitthiādīnaṃ tīsu maggesu aññataramaggasaṅkhātaṃ pārājikakkhettaṃ paviṭṭhe vā **tu**-saddena sampiṇḍitapavesanaṭṭhituddhāranamaññatarakkhaṇe vā sace yo **sādiyati,** sappamukhādippavesanakāle viya anuttasitvā kāmarāgapipāsābhibhūto yadi sādiyati, sopi bhikkhu parājito hotīti yojanā. **‘‘Sace sādiyatī’’**ti iminā sāsaṅkavacanena na sādiyati, anāpattīti sūcitaṃ hoti.

‘‘Pārājikakkhette’’ti iminā byavacchinne aññasmiṃ ṭhāne vītikkamantassa imasmiṃyeva vikappe sambhavantiyo itarāpattiyo dassetumāha **‘‘khette’’**tiādi. ‘‘Etthā’’ti ānetvā sambandhanīyaṃ. **‘‘Khette’’**ti sāmaññaniddesepi heṭṭhā ‘‘pārājikakkhette’’ti visesitattā, uparithullaccayādīnañca vidhīyamānattā aññathānupapattilakkhaṇāya sāmatthiyā thullaccayadukkaṭānaṃ khetteti ayamattho labbhati. ‘‘Kaṇṇacchiddakkhināsāsū’’tiādinā nayena vakkhamānesu jīvamānakasarīragatathullaccayadukkaṭakkhettesūti vuttaṃ hoti.

Imesu dvīsu khettesu ‘‘santhatādinā santhatādiṃ pavesentassa upādinnādīhi upādinnādīnaṃ ghaṭṭane adhivāsentassa anāpattī’’ti vattumasakkuṇeyyatāya pārājikakkhette vuttasabbavikappe ettha yojentehi evaṃ yojetabbaṃ – thullaccayakkhette santhate vā asanthate vā santhatena vā asanthatena vā aṅgajātena sevantassa upādinne vā anupādinne vā upādinnena, tathā anupādinnena vā ghaṭṭite thullaccayaṃ tassa viniddiseti. Evaṃ dukkaṭakkhette santhate vā… pe… ghaṭṭite dukkaṭañca tassa viniddiseti yojetabbaṃ.

Iha sabbattha tīsupi khettesu **upādinna**-saddena anaṭṭhakāyappasādaṃ aṅgajātañca tatthajātacammakhilapiḷakā ca gayhanti, dukkaṭakkhette pana aṅguliādiitarāvayavāpi. Tīsupi khettesu **anupādinna**-saddena aṅgajātādipaṭicchāditavatthādayo ca gayhanti, dukkaṭakkhette pana nimitte naṭṭhakāyappasādacammakhilapiḷakaromādīni. Imāni ca anupādinnāni. Aṅgajātetaropādinnāvayave ca tīsupi khettesu pavesentassa dukkaṭameva.

11. Ettāvatā jīvamānasarīre santhatāsanthatavasena paccekaṃ tividhesupi pārājikathullaccayadukkaṭakkhettesu santhatāsanthatavaseneva duvidhena nimittena sevantassa paropakkame sati sādiyantassa labbhamānapārājikathullaccayadukkaṭāpattiyo yathāsambhavaṃ dassetvā idāni ‘‘matasarīre pana tathā tathā sevantānaṃ doso natthī’’ti pāpabhikkhūnaṃ lesokāsapaṭibāhanatthaṃ **pāḷiyaṃ** dassitesu yathāvuttesu tīsu khettesu labbhamānā tisso āpattiyo dassetumāha **‘‘mate’’**tiādi.

Tattha **‘‘mate’’**ti etassa ‘‘manussitthiādīnaṃ sarīre’’ti ajjhāharitvā atthayojanā kātabbā. Iminā **‘‘akkhāyite’’**tiādinā dassitānaṃ nimittānaṃ nissayaṃ dassitaṃ hoti. ‘‘Nimittamattaṃ sesetvā’’tiādinā nayena vakkhamānagāthāyaṃ viya sakalasarīre khāditepi nimittassa vijjamānāvijjamānabhāvoyeva āpattiyābhāvābhāvassa pamāṇanti ‘‘akkhāyite’’ti etena ‘‘mate’’ti etaṃ avisesetvā ‘‘nimitte’’ti ajjhāharitvā taṃ tena visesitabbaṃ. Atha vā ‘‘nimittamatta’’ntiādinā vakkhamānagāthāya ‘‘nimitte’’ti padaṃ ānetvā yojetabbaṃ.

Akkhāyiteti sabbathā akkhāyite pārājikavatthubhūte nimitte. **Yebhuyyakkhāyitepi cā**ti kiñci kiñci khāditvā bahukāvasiṭṭhe nimitte. ‘‘Yassa catūsu bhāgesu tibhāgamattaṃ khāditaṃ, taṃ nimittaṃ yebhuyyakkhāyitaṃ nāmā’’ti vadanti. **Methuna**nti rāgapariyuṭṭhānena sadisabhāvāpattiyā mithunānaṃ idaṃ methunaṃ, matitthiādīnaṃ rāgapariyuṭṭhānena sadisattābhāvepi tattha vītikkamo ruḷhiyā ‘‘methuna’’nti vuccati.

Pārājikotiparājito, parājayamāpannoti attho. Ayañhi pārājika-saddo sikkhāpadāpattipuggalesu vattati. Tattha ‘‘aṭṭhānametaṃ ānanda anavakāso, yaṃ tathāgato vajjīnaṃ vā vajjiputtakānaṃ vā kāraṇā sāvakānaṃ pārājikaṃ sikkhāpadaṃ paññattaṃ samūhaneyyā’’ti (pārā. 43) evaṃ sikkhāpade vattamāno veditabbo. ‘‘Āpatti tvaṃ bhikkhu āpanno pārājika’’nti (pārā. 67) āpattiyā. ‘‘Na mayaṃ pārājikā, yo avahaṭo, so pārājiko’’ti (pārā. 155) evaṃ puggale. ‘‘Pārājikena dhammena anuddhaṃseyyā’’tiādīsu (pārā. 384) pana dhamme vattatīti vadanti. Yasmā pana tattha dhammoti katthaci āpatti, katthaci sikkhāpadameva adhippetaṃ, tasmā so visuṃ na vattabbo.

Tattha sikkhāpadaṃ yo taṃ atikkamati taṃ parājeti, tasmā ''pārājika''nti vuccati. Āpatti pana yo naṃ ajjhāpajjati taṃ parājeti, tasmā ''pārājikā''ti vuccati. Puggalo yasmā parājito parājayamāpanno, tasmā ''pārājiko''ti vuccati. Sikkhāpadāpattīsu pārājika-saddo parājetīti ''pārājiko''ti kattusādhano, puggale pana parājīyatīti kammasādhanoti veditabbo. **''Naro''**ti iminā pubbe vuttabhikkhuyeva adhippeto. Sāmaññajotanā visese avatiṭṭhatīti.

12. **Yebhuyyakkhāyite**ti catūsu koṭṭhāsesu ekakoṭṭhāsāvasesaṃ katvā khādite. **Upaḍḍhakkhāyite**ti samabhāgāvasesaṃ khādite. Thūlo accayo **thullaccayo,** soyeva āpajjīyatīti **āpattīti thullaccayāpatti**. Pācittiyādayo sandhāyettha thullaccayavohāro, na pārājikasaṅghādiseseti daṭṭhabbaṃ. **Sese**ti avasese upakacchakādīsu. Vuttañhi **aṭṭhakathāyaṃ** ''avasesasarīre upakacchakādīsu dukkaṭa''nti (pārā. aṭṭha. 1.59-60). Duṭṭhu katanti **dukkaṭaṃ, dukkaṭa**-saddo niyatanapuṃsakattā itthiliṅgassāpi **āpatti**-saddassa saliṅgena visesanaṃ hoti.

13. **Nimittamattaṃ sesetvā khāyitepī**ti ettha tiṇṇamaññataraṃ nimittaṃ sesetvā sakalasarīre khāditepi. **Pi**-saddo byatireke, pageva itareti dīpeti. Tasmiṃ **nimitte** akkhāyite vā yebhuyyakkhāyite vāti dvidhā vuttesu tīsu nimittesu aññatarasmiṃ nimitte methunaṃ sevatopi **parājayo** pārājikāpatti hotīti adhippāyo. **Sevatopī**ti ettha **pi**-saddo apekkhāyaṃ. Tasmā na kevalaṃ heṭṭhā vuttānamevāti apekkhati. Santhatādayo vikappā yathāvuttanayena etthāpi yojetabbā.

14. ''Uddhumātādisampatte''ti ettha ''yadā pana sarīraṃ uddhumātakaṃ hoti kuthitaṃ nīlamakkhikāsamākiṇṇaṃ kimikulasamākulaṃ navahi vaṇamukhehi paggharitapubbakuṇapabhāvena upagantumpi asakkuṇeyyaṃ, tadā pārājikavatthuñca thullaccayavatthuñca jahati, tādise sarīre yattha katthaci upakkamato dukkaṭamevā''ti (pārā. aṭṭha. 1.59-60) **aṭṭhakathā**vacanato **sabbatthāpi cā**ti akkhāyitādisabbavikappopagatāni pārājikathullaccayadukkaṭakkhettāni gahitānīti daṭṭhabbaṃ. Tatthāpi vītikkamo anāpatti na hotīti dassetumāha **''dukkaṭa''**nti. **''Khāyitakkhāyita''**ntiādīsu khāyitakkhāyitañca nāmetaṃ sabbaṃ matasarīrakeyeva veditabbaṃ, na jīvamāneti yojetabbaṃ.

15. Jīvamāne kathanti āha **''chinditvā panā''**tiādi. Tattha **vaṇasaṅkhepato**ti vaṇasaṅgahato. **Tasmi**nti yattha ṭhitaṃ nimittaṃ uppāṭitaṃ, tasmiṃ padese. Ettha dutiyo **pana**-saddo idha adassitaṃ aṭṭhakathāyaṃ āgatanayena viññāyamānaṃ atthavisesaṃ joteti. **Aṭṭhakathāya**hi ''yadipi nimittaṃ sabbaso khāyitaṃ, chavicammampi natthi, nimittasaṇṭhānaṃ paññāyati, pavesanaṃ jāyati, pārājikamevā''ti evaṃ ajīvamāne vuttavinicchayānusārena jīvamānepi chavicammamattaṃ ce sabbaso uppāṭitaṃ, nimittasaṇṭhānaṃ paññāyati, pavesanakkhamaṃ hoti, tattha sevantassa pārājikamevāti viññāyamānamatthaṃ jotetīti vuttaṃ hoti.

16. Tato nimittatoti sambandho. **Patitāyā**ti patitāyaṃ, ayameva vā pāṭho. **Nimittato**ti nimittappadesato patitāyaṃ maṃsapesiyanti sambandho. Chinditvā vā tacchetvā vā patitāyaṃ tassaṃ nimittamaṃsapesiyanti attho. Methunarāgena upakkamantassa dukkaṭaṃ viniddiseti yojanā.

17. **''Nakhapiṭṭhippamāṇepī''**tiādigāthāya ''chinditvā''tiādikā aṭṭhakathā ānetvā sambandhitabbā. **Satī**ti ettha ''avasiṭṭhe''ti pāṭhaseso. **Jīvamāne**ti ettha ''sarīre''ti pāṭhaseso. Jīvamānasarīre pana chinditvā tacchetvā nimitte uppāṭite nakhapiṭṭhippamāṇepi maṃse, nhārumhi vā avasiṭṭhe sati methunaṃ paṭisevanto parājitoti yojanā.

18. ''Kaṇṇacchiddakkhī''ti gāthāya ''jīvamāne''ti ānetvā sambandhitabbaṃ, ''sarīre''ti pāṭhaseso. ''Assagomahisādīna''ntiādinā assādīnaṃ vakkhamānattā pārisesato ''manussāna''nti labbhati. Manussānaṃ jīvamānasarīre kaṇṇa…pe… vaṇesu vāti yojanā. **Vatthikose**ti muttapathabbhantare. **Vaṇesu vā**ti satthakādīhi katavaṇesu. **Aṅgajāta**nti tilamattampi aṅgajātekadesaṃ. **Rāgā**ti methunarāgena.

19. **Avasesasarīrasmi**nti kaṇṇacchiddādiyathāvuttasarīrāvayavavajjitasarīrappadese. Tenāha **''upakacchūrukādisū''**ti **upakacchaṃ** nāma bāhumūlantaraṃ. **Ūrukādisū**ti ūruvemajjhādīsu. **Ādi**-saddena vuttāvasesaṃ sarīrappadesaṃ saṅgaṇhāti. ''Aṅgajāta''nti ānetvā sambandhitabbaṃ. ''Pavesetvā''ti sāmatthiyā labbhati, aṅgajātaṃ tilabījamattaṃ pavesetvāti vuttaṃ hoti. **Vasā methunarāgassa sevamānassā**ti methunarāgena vītikkamantassāti attho. ''Santhatenā''tiādinā vuttappakāro etthāpi yojetabbo.

20. **Assagomahisādīna**nti **ādi**-saddena gokaṇṇagavajādayo saṅgahitā. Assādayo pākaṭāyeva. ''Matāna''nti vakkhamānattā ''jīvamānāna''nti sāmatthiyā labbhati. **Seva**nti ''vasā methunarāgassā''ti anuvattamānattā methunarāgavasena tilabījamattampi aṅgajātappadesaṃ pavesento thullaccayaṃ phuseti yojanā. Ettha ca ''oṭṭhagadrabhadantīnaṃ, assagomahisādina''nti pāṭhena bhavitabbaṃ. Evañhi sati aṭṭhakathāvasāne niddiṭṭhena pakāratthavācinā **ādi**-saddena thullaccayavītikkamārahanāsāvatthikosavanto avuttā sabbepi sattā gayhanti. ''Assagomahisādīna''nti paṭhamapādāvasāne niddiṭṭhena **ādi**-saddena oṭṭhagadrabhadantīnampi saṅgaho hotīti tesaṃ punavacanaṃ niratthakaṃ siyāti.

21. Tathā sevamānassa dukkaṭanti sambandho. **Sabbatiracchāna**nti tiriyaṃ añcanti vaḍḍhantīti tiracchā, sabbe ca te tiracchācāti sabbatiracchā, tesaṃ sabbatiracchānaṃ. **''Tathā''**ti iminā ''vasā methunarāgassā''tiādīnaṃ parāmaṭṭhattā sabbatiracchānānaṃ akkhiādīsu tilabījamattampi aṅgajātappadesaṃ methunarāgena pavesentassa dukkaṭanti vuttaṃ hoti. Etthāpi santhatādivikappe niddosabhāvo na sakkā vattunti tampi yojetabbaṃ.

22. Evaṃ tiracchānānaṃ jīvamānakasarīre labbhamānā āpattiyo dassetvā tesaṃyeva matasarīrepi sambhavanakaāpattiyo dassetumāha **''tesa''**ntiādi. **''Tesa''**nti iminā manussatiracchānagatānaṃ gahaṇanti vadanti. Manussānaṃ matāmatasarīre pārājikathullaccayadukkaṭakkhettesu tissannaṃ āpattīnaṃ dassitattā, puna gahaṇe payojanābhāvā te vajjetvā anuvattamānasabbatiracchānanti iminā yojetabbaṃ, tesaṃ sabbatiracchānagatānanti attho. **Allasarīresū**ti uddhumātakādibhāvamasampattesu allamatasarīresu **tividhe khettasmiṃ** asanthate, santhate vā sati methunarāgassa vasā sevato tividhāpi āpatti siyāti anuvattamānapadehi saha yojanā.

Tividhe khettasminti matamanussasarīre vuttanayena akkhāyitayebhuyyakkhāyitabhede maggattayasaṅkhāte pārājikakkhette ca yebhuyyakkhāyitaupaḍḍhakkhāyitabhede tasmiṃyeva maggattayasaṅkhāte ca, akkhāyitayebhuyyakkhāyitabhede kaṇṇacchiddakkhināsāvatthikosavaṇasaṅkhāte ca thullaccayakkhette upaḍḍhakkhāyitayebhuyyakkhāyitabhede tasmiṃyeva kaṇṇacchiddakkhināsāvatthikosavaṇasaṅkhāte ca, akkhāyitayebhuyyakkhāyitaupaḍḍhakkhāyita yebhuyyakkhāyitabhede avasesasarīrasaṅkhāte dukkaṭakkhette cāti tividhepi khette. **Satī**ti vijjamāne. Santhate vā asanthate vā methunarāgassa vasā sevato yathārahaṃ pārājikathullaccayadukkaṭasaṅkhātā tividhā āpatti bhaveyyāti attho.

Etesameva ca uddhumātādibhāvaṃ sampatte sarīre santhatādivuttavikappayuttesu tīsu maggesu yattha katthaci methunarāgena sevato āpajjitabbadukkaṭañca uddhumātādisampatte sabbatthāpi ca dukkaṭanti manussasarīre vuttanayena viññātuṃ sakkāti imasmiṃ tiracchānagatasarīre visesamattaṃ dassetuṃ ''tesaṃ allasarīresū''tiādīnaṃ vuttattā dukkaṭaṃ pubbe vuttanayena veditabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''kuthitakuṇape pana pubbe vuttanayeneva sabbattha dukkaṭa''nti.

23. Bahi chupantassāti yojanā. **Nimittaṃ** muttakaraṇaṃ. **''Itthiyā''**ti sāmaññena vuttepi catutthagāthāya ''tiracchānagatitthiyā''ti vakkhamānattā pārisesato iminā manussāmanussitthīnameva gahaṇaṃ, iminā amanussitthiyāpi gahaṇassa. Imissānantaragāthāya ito ''itthiyā''ti anuvattite tatrāpi amanussitthiyāpi gahaṇaṃ siyāti tampi vajjetvā kāyasaṃsaggasaṅghādisesassa vatthubhūtaṃ manussitthimeva dassetuṃ tattha vuttaṃ ''itthiyā''tiadhikavacanameva ñāpakanti veditabbaṃ.

Mahāaṭṭhakathāyaṃ (pārā. aṭṭha. 1.59-60) ''itthinimittaṃ methunarāgena mukhena chupati, thullaccaya''nti sāmaññena vuttattā ca **dhammakkhandhake** ''na ca bhikkhave rattacittena aṅgajātaṃ chupitabbaṃ, yo chupeyya, āpatti thullaccayassā''ti (mahāva. 252) sāmaññavacanato ca uddhumātādibhāvamasampattāya allamatamanussitthiyā ca akkhāyite vā yebhuyyakkhāyite vā nimitte sati pārājikavatthubhāvato tatthāpi bahi chupantassa thullaccayanti ayamatthopi matāmatavisesaṃ akatvā ''itthiyā''ti imināva sāmaññavacanena gahetabbo.

24. **Nimittenā**ti attano aṅgajātena. **Mukhenā**ti pakatimukhena. **Nimittaṃ itthiyā**ti jīvamānakamanussitthiyā aṅgajātaṃ. Yasmā pana kāyasaṃsaggasikkhāpadavinītavatthūsu **matitthivatthumhi** matitthiyā sarīre kāyasaṃsaggarāgena yo chupati, tassa ''anāpatti bhikkhu saṅghādisesassa, āpatti thullaccayassā''ti (pārā. 281) vuttattā matamanussitthī na gahetabbā. Tatheva **yakkhivatthumhi** kāyasaṃsaggarāgena yakkhiniyā sarīraṃ yena phuṭṭhaṃ, tassa ''anāpatti bhikkhu saṅghādisesassa, āpatti thullaccayassā''ti vuttattā, idheva upari dutiyasaṅghādisese ''paṇḍake yakkhipetīsu, tassa thullaccayaṃ siyā''ti (vi. vi. 341) vakkhamānattā ca amanussitthīpi na gahetabbā. Tena vuttaṃ ''jīvamānakamanussitthiyā aṅgajāta''nti. Anto pavesetukāmatāya sati kāyasaṃsaggarāgāsambhavato ''kāyasaṃsaggarāgenā''ti iminā ca bahi chupitukāmatā viññāyatīti ''bahī''ti anuvattanaṃ vināpi tadattho labbhati. **Garuka**nti saṅghādiseso.

25. Tatheva bahi chupantassāti yojanā, anto appavesetvā bahiyeva chupantassāti vuttaṃ hoti. **Ubhayarāgenā**ti kāyasaṃsaggarāgena, methunarāgena vā. **Purisassāpī**ti jīvamānakapurisassapi. **Pi**-saddo na kevalaṃ vuttanayena itthiyā nimittaṃ phusantasseva āpatti, atha kho purisassāpīti dīpeti. **''Nimitta''**nti muttakaraṇameva vuccati. ''Jīvamānakapurisassā''ti ayaṃ viseso kuto labbhatīti ce? ''Kāyasaṃsaggarāgena vā methunarāgena vā jīvamānakapurisassa vatthikosaṃ appavesento nimittena nimittaṃ

chupati, dukkaṭa''nti ito **aṭṭhakathā**vacanato (pārā. aṭṭha. 1.59-60) labbhati.

26. Aciravatitarantānaṃ gunnaṃ piṭṭhiṃ abhiruhantā chabbaggiyā bhikkhū methunarāgena aṅgajātena aṅgajātaṃ chupiṃsūti imasmiṃ vatthumhi ''na ca bhikkhave rattacittena aṅgajātaṃ chupitabbaṃ, yo chupeyya, āpatti thullaccayassā''ti (mahāva. 252) āgatanayaṃ dassetumāha **''nimittenā''**tiādi. Etthāpi ''tathā''ti imassānuvattanato ''bahī''ti labbhati. Attano **nimittena** tiracchānagatitthiyā nimittaṃ methunarāgato bahi chupantassa thullaccayaṃ hotīti yojanā.

27. ''Methunarāgato''ti iminā byavacchinnamatthaṃ dassetumāha **''kāyasaṃsaggarāgenā''**tiādi. Etthāpi **''kāyasaṃsaggarāgenā''**tivacanasāmatthiyā bahi chupanaṃ veditabbaṃ. **Nimittassā**ti passāvamaggassa. **Chupane**ti phusane.

28. **Tamāvaṭṭakate**ti ettha ''taṃ āvaṭṭakate''ti padacchedo. **Āvaṭṭakate**ti vivaṭe. ''Mukhe''ti sambandhisaddattā, aññassa sambandhino ca aniddiṭṭhattā sutānulomikānaṃ sutasambandhasseva balavattā ca purimānantaragāthāya ''tiracchānagatitthiyā mukhe''ti kiñcāpi sutasseva sambandho viññāyati, tathāpi imāya gāthāya **vinītavatthumhi** (pārā. 73) **''aññataro bhikkhu sivathikaṃ gantvā chinnasīsaṃ passitvā vaṭṭakate mukhe acchupantaṃ aṅgajātaṃ pavesesī''**ti dassitachinnasīsavatthussa saṅgahitattā manussamukhameva gahetabbaṃ siyā. Tiracchānagatānaṃ, pana amanussānañca mukhe tathā paveso niddosoti vattumasakkuṇeyyattā tatthāpi idameva upalakkhaṇanti pārājikappahonakānaṃ sabbesaṃ mukheti daṭṭhabbaṃ. Taṃ aṅgajātaṃ. Tattha āvaṭṭakate pārājikappahonakānaṃ **mukhe ākāsagataṃ katvā** katthaci aphusāpetvā **nīharantassa** ukkhipantassa dukkaṭanti yojanā. Atha vā tiracchānānaṃ āvaṭṭakate mukheti yojetvā tadaññasaṅgaho upalakkhaṇavasena kātabbo.

29. **Tathā**ti ''ākāsagataṃ katvā''ti yathāvuttappakāraṃ parāmasati. **Catūhi passehī**ti sahatthe karaṇavacanaṃ. **''Passehī''**ti sambandhisaddattā ''nimittassā''ti sāmatthiyā labbhati. **''Itthiyā''**ti sāmaññasaddattā ''sabbassā''ti pāṭhaseso. Jātivācakattā ekavacanaṃ. **''Catūhi passehi, heṭṭhimattala''**nti ca imesaṃ sambandhipadassa aniddesepi methunapārājikādhikārattā ca santhatacatukkassa aṭṭhakathāvasāne imāya gāthāya saṅgahitassa imassa vinicchayassa pariyosāne ''yathā ca itthinimitte vuttaṃ, evaṃ sabbattha lakkhaṇaṃ veditabba''nti (pārā. aṭṭha. 1.61-62) nimittavinicchayassātidesassa katattā ca sāmatthiyena ''nimittassā''ti labbhati. Idameva **''pavesetvā''**ti etassa ādhāravasena gahetabbaṃ. ''Aṅgajāta''nti anuvattati.

Evaṃ vākyaṃ pūretvā ''yathā āvaṭṭakate mukhe aṅgajātaṃ pavesetvā tamākāsagataṃ katvā nīharantassa dukkaṭaṃ, tathā sabbassā **itthiyā** nimitte passāvamaggasaṅkhāte aṅgajātaṃ pavesetvā tassa catūhi passehi saha **heṭṭhimattalaṃ** cattāro passe, heṭṭhimattalañca acchupantaṃ ākāsagataṃ katvā nīharantassa dukkaṭa''nti yojetvā attho vattabbo.

30. **Uppāṭitoṭṭhamaṃsesū**ti uppāṭitaṃ oṭṭhamaṃsaṃ yesanti viggaho. **Tesu** dantesu. **Bahinikkhantakesu vā**ti pakatiyā oṭṭhamaṃsato bahi nikkhamitvā ṭhitesu vā dantesu. **Vāyamantassā**ti aṅgajātena chupantassa.

31. **Aṭṭhisaṅghaṭṭanaṃ katvā**ti nimittamaṃsasannissayāni aṭṭhīni saṅghaṭṭetvā. **Magge**ti aṭṭhisaṅghātamaye magge. **Duvidharāgato**ti methunarāgena vā kāyasaṃsaggarāgena vā. **Vāyamantassā**ti aṅgajātaṃ pavesetvā cārentassa.

32. **Āliṅgantassā**ti parissajantassa. **Hatthagāhā**dīsu **hattho** nāma kapparato paṭṭhāya yāva agganakhā. Hatthassa, tappaṭibandhassa ca gahaṇaṃ **hatthaggāho**. Avasesasarīrassa, tappaṭibandhassa ca parāmasanaṃ **parāmāso. Nissandehe** pana ''mātugāmassa sarīrassa vā tappaṭibandhassa vā hatthena gahaṇaṃ hatthaggāho''ti vuttaṃ, taṃ aṭṭhakathāya na sameti. Tasmā yathāvuttanayasseva aṭṭhakathāsu āgatattā soyeva sārato paccetabbo. Parāmasepi ''hatthena sarīrassa, tappaṭibandhassa ca parāmasana''nti yaṃ tattha vuttaṃ, tampi na yujjati. Avasesasarīrāvayavenāpi parāmasato dukkaṭameva hotīti. **Cumbanādīsū**ti **ādi**-saddena veṇiggāhādiṃ saṅgaṇhāti. **''Ayaṃ nayo''**ti etena ''itthiyā methunarāgena hatthaggāhādīsu dukkaṭa''nti imamatthaṃ atidisati.

33. Manussāmanussehi aññesu tiracchānagatesu heṭṭhimaparicchedena methunadhammapārājikavatthubhūte satte dassetumāha **''apade''**tiādi. **''Apade, dvipade, catuppade''**ti imehi visesanehi visesitabbaṃ ''sattanikāye''ti idaṃ vattabbaṃ. **Apade** sattanikāye. **Ahayo**ti thalacaresu ukkaṭṭhaparicchedato hatthigilanake ajagare upādāya heṭṭhimaparicchedena nāgā ca. **Macchā**ti jalajesu uparimakoṭiyā pañcasatayojanikāni timirapiṅgalādimacche upādāya heṭṭhimantato pāṭhīnapāvusādayo macchā ca. **Dvipade** sattanikāye. **Kapotā**ti uparimakoṭiyā garuḷe upādāya heṭṭhimantato kapotākapotapakkhī ca. Pārāvatāti keci. **Catuppade** sattanikāye. **Godhā**ti uparimakoṭiyā hatthiṃ upādāya heṭṭhimantato godhā cāti **ime** sattā. **Heṭṭhā**ti heṭṭhimaparicchedato. **Pārājikassavatthū**ti methunadhammapārājikassa vatthūnīti pāṭhaseso.

34. **Sevetukāmatā** methunasevāya taṇhā, tāya methunarāgasaṅkhātāya sampayuttaṃ cittaṃ **sevetukāmatācittaṃ. Magge**ti vaccamaggādīnaṃ aññatare **magge**. Maggassa attano muttakaraṇassa pavesanaṃ. Pabbajjāya, pātimokkhasaṃvarasīlassa vā ante vināse bhavoti **antimo,** pārājikāpanno puggalo, tassa vatthu antimabhāvassa kāraṇattā pārājikāpatti **antimavatthū**ti vuccati, tadeva paṭhamaṃ catunnaṃ pārājikānaṃ ādimhi desitattā paṭhamantimavatthu, tassa **paṭhamantimavatthuno,** paṭhamapārājikassāti vuttaṃ hoti.

35. Sāmantā āpattisamīpe bhavaṃ **sāmantaṃ,** pārājikāpattiyā samīpe pubbabhāge bhavanti attho. **Sesānaṃ pana tiṇṇampī**ti avasesānaṃ adinnādānādīnaṃ tiṇṇaṃ pārājikadhammānaṃ. Thullaccayaṃ sāmantamiti udīritanti sambandho. Kathamudīritaṃ? ''Phandāpeti, āpatti thullaccayassā''ti (pārā. 94) dutiye, ''manussaṃ uddissa opātaṃ khaṇati, patitvā dukkhavedanaṃ uppādeti, āpatti thullaccayassā''ti, tatiye, ''paṭivijānantassa āpatti pārājikassa, appaṭivijānantassa āpatti thullaccayassā''ti (pārā. 215) catutthe samudīritaṃ.

Ettha ca catutthapārājikassa thullaccayāpattiyā sāmantāpattibhāvo yassa uttarimanussadhammaṃ samullapati, so yāva na paṭivijānāti, tāva samullapanapaccayā thullaccayāpattisambhāve, samullapite tasmiṃ samullapitamatthe paṭivijānante pārājikāpattisambhāve ca yujjati. So ca ''appaṭivijānantassa vutte thullaccaya''nti imināva saṅgahitoti daṭṭhabbaṃ.

36. **Ajānantassa** vātūpatthaddhaṃ aṅgajātaṃ disvā attano ruciyā vītikkamaṃ katvā mātugāmesu gacchantesu ajānamānassa, mahāvane divā niddupagatabhikkhuno viya parehi kiriyamānaṃ ajānantassāti vuttaṃ hoti. **Tathevā**ti iminā ''anāpattīti ñātabba''nti idamākaḍḍhati. **Assādiyantassā**ti bhikkhupaccatthikesu abhibhavitvā vītikkamaṃ karontesu ca kārāpentesu ca, sappamukhaṃ paviṭṭhakāle viya uttasitvā anadhivāsentassa ca, mahāvane divāvihāropagatabhikkhuno viya paropakkamaṃ ñatvāpi kāye ādittaggināva viya uttasitvā anadhivāsentassāti attho. ''Ajānantassā''ti ettha api-saddo yojetabbo. Buddhasāsane khīrasāgarasalilanimmale sabbapaṭhamaṃ pātubhūtattā ādi ca taṃ vītikkamasaṅkhātaṃ kammañcāti **ādikammaṃ,** taṃ etassa atthīti ādikammī, ettha sudinno bhikkhu, tassa **ādikammino**ti gahetabbo. Uparipi imesaṃ padānaṃ āgatāgataṭṭhāne imināva nayena attho veditabbo. Idha ca upari sabbasikkhāpadesu ca nidānādivasena sattarasavidho sādhāraṇavinicchayo pakiṇṇake saṅkhepato, uttare vitthārato ca āvi bhavissati. Tasmā ettha na dassitoti veditabbaṃ.

37-38. **Vinaye**ti vinayapiṭake. **Anayūparame**ti neti pāpeti sīlasampadaṃ samādhisampadaṃ paññāsampadañcāti **nayo,** kāyavacīdvārehi avītikkamasaṅkhāto saṃvaro, tappaṭipakkho asaṃvaro **anayo** nāma, tassa uparamo nivatti etthāti anayūparamo, vinayo, tattha anayūparame vinaye.

Tato eva **parame** ukkaṭṭhe. Anayassa vā uparame nivattane **parame** ukkaṭṭheti gahetabbaṃ. Parā uttamā mā sāsanasirī etthāti **paramo,** vinayoti evampi gahetabbaṃ. ''Vinayo nāma sāsanassa āyū''ti (dī. ni. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; pārā. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; khu. pā. aṭṭha. 5.mahāsaṅgītikathā; theragā. aṭṭha. 1.251) vacanato uttamasāsanasampattiyutteti attho.

Sujanassāti sobhaṇo jano sujano, sikkhākāmo adhisīlasikkhāya sobhamāno piyasīlo kulaputto, tassa nayane nayanūpame vinayeti sambandho. Anayūparamattā, paramattā ca sujanassa kulaputtassa **nayane** nayanūpame. **Sukhānayane**ti lokiyalokuttarabhedaṃ sukhaṃ ānetīti sukhānayanaṃ, tasmiṃ. Idañca ''nayane''ti etassa visesanaṃ.

Etaṃ visesanaṃ kimatthanti ce? Upamābhāvena gahitapakatinayanato idha sambhavantaṃ visesaṃ dassetunti veditabbaṃ. Kataro so visesoti ce? Pakatinayanaṃ rāgadosādikilesūpanissayo hutvā diṭṭhadhammikasamparāyikadukkhassa ca paccayo hoti. Idaṃ pana vinayanayanaṃ imassa kulaputtassa evaṃ ahutvā ekaṃsena mokkhāvahanasukhasseva paccayo hotīti imassa visesassa dassanatthaṃ. Yathā vinayamavirādhetvā paṭipajjanena sijjhanakasīlasaṃvaramūlakaavippaṭisārādianupādisesaparinibbānāvasā- naphalasampattivasena uppajjanakalokiyalokuttarasukhāvahane vinayeti vuttaṃ hoti.

Padhānaratoti ettha ‘‘apī’’ti pāṭhaseso. Padhāne vinayābhiyoge ratopi, vinaye ajjhāyanasavanacintanādivasena vāyamantopīti attho. Atha vā ‘‘virāgo seṭṭho dhammāna’’nti (dha. pa. 273; netti. 170; kathā. 872) vacanato **padhānaṃ** nibbānaṃ, tasmiṃ ratoti attho. **Sāramate**ti ‘‘sāra’’nti adhimate. Atha vā sāraṃ apheggumataṃ mahāvihāravāsīnaṃ ācariyamataṃ etthāti **‘‘sāramato’’**ti vinayavinicchayo vutto, tasmiṃ. **Idhā**ti imasmiṃ vinayavinicchaye. **Rato**ti accantābhirato. **‘‘Na rato’’**ti ettha na-kāraṃ ‘‘ramate’’ti osānapadena yojetvā yo pana na ramateti sambandho.

Theranavamajjhimabhikkhubhikkhunīnaṃ antare **yo pana** puggalo niccaparivattanasavanānussaraṇacintanavasena **na ramate na** kīḷati, so puggalo **vinaye padhānaratopi** vinayapiṭake ajjhayanasavanādivasena yuttapayuttopi paṭu hoti kiṃ, na hotevāti dasseti. Vinayapiṭake pāṭavamākaṅkhantehi paṭhamaṃ tāvettha sakkaccaṃ abhiyogo kātabboti adhippāyo.

Imamevatthaṃ ānisaṃsapārampariyapayojanena saha dassetumāha **‘‘ima’’**ntiādi. **Ima**nti vuccamānaṃ vinayavinicchayaṃ, ‘‘avedī’’ti iminā sambandho. ‘‘Yo’’ti pāṭhaseso. Yo kulaputto satisampajaññasaddhāsampanno **imaṃ** vinayavinicchayaṃ sammā **avedi** aññāsi. Kiṃ bhūtanti āha **‘‘hitavibhāvana’’**nti. Lokiyalokuttarasampattiyā mūlasādhanattā sīlamidha hitaṃ nāma, taṃ vibhāveti pakāsetīti hitavibhāvanoti viggaho. ‘‘Sīle patiṭṭhāya…pe… vijaṭaye jaṭa’’nti (saṃ. ni. 1.23, 192; mi. pa. 2.1.9) vuttattā sabbakilesajaṭāvijaṭanalokuttarañāṇassa padaṭṭhānasopacārasābhiññārūpārūpaaṭṭhasamādhīnaṃ padaṭṭhānatāya sabbalokiyalokuttaraguṇasampadānaṃ mūlabhūtesu catupārisuddhisīlesu padhānaṃ pātimokkhasaṃvarasīlaṃ, tappakāsakattā ayaṃ vinayavinicchayo ‘‘hitavibhāvano’’ti vutto.

Bhāvananti bhāvīyati punappunaṃ cetasi nivesīyatīti bhāvano, bhāvanīyoti vuttaṃ hoti. Hitavibhāvakattāyeva hitatthīhi punappunaṃ citte vāsetabboti vuttaṃ hoti, taṃ evaṃvidhaṃ vinayavinicchayaṃ. **Surasambhava**nti rasīyati assādīyatīti raso, saddaraso attharaso karuṇādiraso vimuttiraso ca, sobhaṇo raso etassāti **suraso,** vinayavinicchayo, taṃ surasaṃ. **Bhavaṃ** bhavantaṃ, santanti vuttaṃ hoti, surasaṃ samānaṃ, surasaṃ bhūtanti attho. Kiṃ vuttaṃ hoti? ‘‘Sileso pasādo samatā madhuratā sukhumālatā atthabyatti udāratā ojo kanti samādhī’’ti evaṃ vuttehi kavijanehi assādetabbasilesādidasavidhasaddajīvitaguṇasaṅkhātasaddarasasampattīhi ca sabhāvākhyānaṃ upamā rūpakaṃ dīpakaṃ āvuttīti evamādikkamaniddiṭṭhapañcatiṃsaatthālaṅkāresu anurūpasabhāvākhyānādippadhānaatthālaṅkārasaṅkhātaattharasasampattīhi ca yathāsambhavaṃ pakāsitabbakaruṇārasaabbhutarasasantarasādīhi ca yuttattā surasaṃ imaṃ vinayavinicchayanti vuttaṃ hoti.

Atha vā iminā pakaraṇena padhānato vidhīyamānapātimokkhasaṃvarasīlassa ekantena samādhisaṃvattanikattā samādhissa ca paññāya padaṭṭhānattā paññāya ca nibbānapāpanato mūlakāraṇaṃ hutvā kamena nibbānāmataphalarasasampadāyakaṃ imaṃ vinayavinicchayaṃ paramassādanīyarūpena dhitivimuttirasena surasabhūtanti vuttaṃ hotīti ca veditabbaṃ. **Sambhava**nti ettha **saṃ** vuccati sukhaṃ kāyikaṃ cetasikañca, taṃ bhavati etasmāti sambhavo, vinayavinicchayo, taṃ, kāyacittasukhānaṃ mūlakāraṇabhūtaṃ, vuttanayena surasattā ca yathāvuttarasasampadasāramahussavena sambhūtamānasikasukhassa, taṃsamuṭṭhānarūpanissayakāyikasukhassa ca pabhavabhūtanti attho. Ettāvatā imassa vinayavinicchayassa sammā viññātabbatāya kāraṇaṃ dassitaṃ hoti.

Evaṃ nānāguṇaratanākaraṃ imaṃ vinayavinicchayaṃ sampajānanto so kulaputto kiṃ hotīti ce? Pālinā upālinā samo bhavati. **Pālinā**ti sāsanaṃ pāletīti **‘‘pālo’’**ti vinayo vuccati, vuttañhi ‘‘vinayo nāma sāsanassa āyū’’ti (dī. ni. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; pārā. aṭṭha. 1.paṭhamasaṅgītikathā; khu. pā. aṭṭha. 5.mahāsaṅgītikathā; theragā. aṭṭha. 1.251) so assa atthīti **pālī,** pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena tividhasāsanassa jīvitabhūtavinayapaññattisaṅkhātasāsanadharattā ‘‘pālī’’ti laddhanāmena upālinā, ‘‘etadaggaṃ bhikkhave mama sāvakānaṃ bhikkhūnaṃ vinayadharānaṃ yadidaṃ upālī’’ti (a. ni. 1.219, 228) catuparisamajjhe nisinnena saddhammavaracakkavattinā sammāsambuddhena mukhapadumaṃ vikāsetvā pakāsitaetadaggaṭṭhānena visesato sāyanarakkhanakabhāvena paṭiladdhapālītināmadheyyena upālimahātherena samo hotīti vuttaṃ hoti.

Kasmiṃ visaye samo bhavatīti ce? Sāsane. **Sāsane**ti yathāvutte tividhe sāsane, tatrāpi thāvarajaṅgamasakalavatthuvitthārādharamaṇḍalasadise paṭipattipaṭivedhadvayadhāre pariyattisāsane, tatthāpi vinayakathādhikārattā labbhamāne vinayapiṭakasaṅkhātapariyattisāsanekadese samo bhavatīti attho.

Kiṃbhūte sāsane? Mārabalisāsane. Mārassa bali **mārabali,** māragocaro, tassa sāsanaṃ hiṃsakaṃ **mārabalisāsanaṃ,** tasmiṃ. Khandhādīsu pañcasu māresu padhānabhūtakāmarāgādipabhavakilesamārassa gocarabhāvena balisaṅkhātaitthisarīrādinissayaphoṭṭhabbādivisayassa pariccajāpanatthaṃ ‘‘yo pana bhikkhu…pe… asaṃvāso’’tiādinā (pārā. 44) nayena vuttattā tassa mārabalissa hiṃsakaṃ hotīti mārabalisāsananāmadheyyavinayapaññattisaṅkhātasāsaneti attho.

Atha vā ‘‘baḷisenapi jālena, hatthena kuminena vā’’ti **udakaṭṭhakathāya** vakkhamānattā baḷisa-saddena macchamāraṇakaṇṭakamāha, taṃ mārassa baḷisaṃ asati khipati vajjetīti **mārabaḷisāsanaṃ,** tasmiṃ, ‘‘samantapāso mārassā’’ti vuttattā saṃsārasāgare parivattamānakasaṃkilesadāsaputhujjanasaṅkhātamacche gaṇhituṃ māramahākevaṭṭena pakkhittabaḷisasaṅkhātaitthirūpasaddādipañcakāmaguṇā- misāvutakāmarāgādikilesamahābaḷisaṃ tadaṅgappahānavītikkamappahānādivasena pajahante vinayapaññattisaṅkhāte sāsaneti adhippāyo.

Ettha ca sāramate **idha** imasmiṃ vinayavinicchaye yo pana na ramate, so puggalo anayūparame tato eva **parame** uttame sujanassa sukhānayane **nayane** nayanupame vinaye **rato** abhirato **padhānaratopi** vinaye ajjhāyanādīsu yogamāpajjantopi **paṭu hoti** paṭutaro hoti kiṃ, na hoteva. Tasmā vinaye pāṭavatthinā ettheva sakkaccābhiyogo kātabboti saṅkhepato sādhippāyā atthayojanā veditabbā. Atha vā padhāne catubbidhe sammappadhāne vīriye **rato** abhirato **yo pana** naro sāramate **idha** imasmiṃ vinayavinicchaye yato ramate, ato tasmā so anayūparame sujanassa sukhānayane vinaye **paṭu hoti** kusalo hotīti yojanāti no khanti.

Hitavibhāvanaṃ hitappakāsakaṃ **bhāvanaṃ** bhāvanīyaṃ āsevitabbaṃ **surasambhavaṃ** surasaṃ samānaṃ surasaṃ bhūtaṃ **sambhavaṃ** sukhahetukaṃ **imaṃ** vinayavinicchayaṃ yo **avedi** aññāsi, so puggalo **mārabaḷisāsane** māravisayappahānakare, atha vā mārabaḷisassa mārassa vatthukāmāmisāvutakilesakāmabaḷisassa asane vajjamāne **sāsane** tividhepi jinasāsane, tatthāpi paṭipattipaṭivedhānaṃ patiṭṭhānabhūte pariyattisāsane, tatrāpi sakalasāsanassa jīvitasamāne vinayapaññattisaṅkhātapariyattisāsanekadese **pālinā** vinayapariyattiyaṃ etadagge ṭhapanena sāsanapālane taṃmūlabhāvato pālasaṅkhātavinayapariyattiyā pasatthatarena **upālinā** upālimahātherena samo bhavatīti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Paṭhamapārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyapārājikakathāvaṇṇanā

39. Idāni dutiyaṃ pārājikavinicchayaṃ dassetumāha **‘‘ādiyanto’’**tiādi. Tattha ‘‘theyyacittenā’’ti pāṭhaseso. So ca paccattekavacanantehi sabbapadehi yojetabbo, theyyacittena **ādiyanto** parājitoti sambandho. Parasantakaṃ ārāmādiṃ abhiyuñjitvā sāmikaṃ parājetvā theyyacittena gaṇhanto tadatthāya kate pubbapayoge dukkaṭaṃ, sāmikassa vimatuppādane thullaccayañca āpajjitvā tassa ca attano ca dhuranikkhepena pātimokkhasaṃvarasīlasampattiyā adāyādo hutvā parājito hotīti vuttaṃ hoti.

‘‘Tathā’’ti ca **‘‘apī’’**ti ca **‘‘parājito’’**ti ca ‘‘theyyacittenā’’ti iminā saha ekato katvā **‘‘haranto’’**tiādīhi catūhipi padehi yojetabbaṃ. Theyyacittena **harantopi** tathā parājitoti yojanā sīsādīhi parasantakaṃ bhaṇḍaṃ haranto theyyacittena bhaṇḍassa āmasane dukkaṭañca phandāpane thullaccayañca āpajjitvā sīsato khandhoharaṇādipayogaṃ karontopi tathā parājito hotīti attho.

Theyyacittena **avaharantopi** tathā parājitoti yojanā. Ayaṃ panettha attho – aññehi saṅgopanādiṃ sandhāya attani upanikkhittabhaṇḍaṃ ‘‘dehi me bhaṇḍa’’nti codiyamāno ‘‘na mayā gahita’’ntiādinā musā vatvā theyyacittena gaṇhantopi tassa vimatuppādane thullaccayamāpajjitvā tatheva dhuranikkhepena parājito hotīti. ‘‘Nāhaṃ aggahesi’’ntiādinā avajānitvā paṭikkhipitvā haranto ‘‘avaharanto’’ti vutto.

Theyyacittena **iriyāpathaṃ vikopentopi** tathā parājitoti yojanā. Yaṃ pana aññesaṃ bhaṇḍaharaṇakamanussādīnamaññataraṃ ‘‘tena bhaṇḍena saha gaṇhāmī’’ti bhaṇḍaṃ harantaṃ theyyacittena nivāretvā attanā icchitadisābhimukhaṃ katvā tassa pakatiiriyāpathaṃ vikopentopi paṭhamapāduddhārena thullaccayamāpajjitvā dutiyapadavārātikkamena tatheva parājito hotīti attho.

Theyyacittena **ṭhānā cāventopi** tathā parājitoti yojanā. Thalādīsu ṭhitaṃ bhaṇḍaṃ theyyacittena avaharitukāmatāya ṭhitaṭṭhānato apanentopi dutiyapariyesanādīsu āmasanāvasānesu sabbesupi payogesu dukkaṭāni ca phandāpane thullaccayañca āpajjitvā upari vakkhamānappakāresu viya ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi apanento tatheva parājito hotīti attho.

Evametāya gāthāya ''ādiyeyya hareyya avahareyya iriyāpathaṃ vikopeyya ṭhānācāveyya saṅketaṃ vītināmeyyā''ti (pārā. 92) padabhājanāgatesu chasu padesu ādo pañca padāni saṅgahetvā chaṭṭhaṃ padaṃ kasmā na saṅgahitanti ce? Ayaṃ gāthā na taṃpadabhājanaṃ dassetuṃ vuttā, atha kho tesaṃ padānaṃ vinicchayaṃ sandhāya **aṭṭhakathāsu** (pārā. aṭṭha. 1.92) vuttapañcavīsatiavahāre dassetuṃ tadavayavabhūtapañcapañcakāni dassetukāmena vuttā, tasmā ettha chaṭṭhaṃ padaṃ na vuttanti daṭṭhabbaṃ. Atha vā vakkhamāne tatiyapañcake nissaggiyāvahārapadena, pañcamapañcake parikappāvahārapadena ca saṅgayhamānattā ettha nānekabhaṇḍapañcakadvayaṃ asaṅkarato dassetuṃ chaṭṭhaṃ padaṃ na gahitanti veditabbaṃ.

40. Imasmiṃ adinnādānapārājike vatthumhi otiṇṇe kattabbavinicchayassa pañcavīsatiavahārānaṃ aṅgāni honti, te ca nānābhaṇḍapañcakaṃ ekabhaṇḍapañcakaṃ sāhatthikapañcakaṃ pubbapayogapañcakaṃ theyyāvahārapañcakanti niddiṭṭhā pañcapañcakabhedā, tattha imāya gāthāya nānekabhaṇḍapañcakadvayappabhede dasa avahāre saṅgahetvā avasesapañcakattayaṃ dassetuṃ **''tatthā''**ti āraddhaṃ. Tattha **tatthā**ti tissaṃ gāthāyaṃ. **Nānekabhaṇḍāna**nti nānā, eko ca bhaṇḍo yesanti viggaho. Saviññāṇakaaviññāṇakabhaṇḍavasena nānābhaṇḍapañcakañca saviññāṇakabhaṇḍavaseneva ekabhaṇḍapañcakañca veditabbaṃ. Pañca parimāṇā yesante **pañcakā,** tesaṃ. **Avahārā**ti avaharaṇāni, corakammānīti vuttaṃ hoti. **Ete**ti anantaragāthāya ''ādiyanto''tiādinā niddiṭṭhā ādiyantādayo. Paṭipattisantāne visesaṃ vinicchayaṃ bhāveti uppādetīti vibhāvī, vinayadharo, tena **vibhāvinā. Viññātabbā**ti paresaṃ ārāmādisaviññāṇakavatthūni vā dāsamayūrādiṃ kevalaṃ saviññāṇakavatthumattaṃ vā avaharituṃ katā yathāvuttasarūpā ādiyanādayo ṭhānācāvanapariyosānā pañca avahārā yathāvuttanānābhaṇḍaekabhaṇḍavisayā hutvā pavattantīti nānābhaṇḍapañcakaṃ ekabhaṇḍapañcakanti dasa avahārā bhavantīti vinayadharena otiṇṇassa vatthuno vinicchayopakārakattā tathato ñātabbāti attho.

41. Evaṃ pañcavīsati avahāre dassetuṃ vattabbesu pañcasu pañcakesu nānekabhaṇḍapañcakāni dve dassetvā idāni avasesapañcakattayaṃ dassetumāha **''sāhatthā''**tiādi. Tattha **sāhattho**ti sako hattho, tena nibbatto, tassa vā sambandhīti sāhattho, avahāro, corena sahatthā kato avahāroti attho. **Āṇattiko cevā**ti āṇattiyā nibbatto āṇattiko, avahāro, corassa ''imaṃ nāma bhaṇḍaṃ gaṇhā''ti yassa kassaci āṇāpanena siddho avahāro ca. **Nissaggo**ti nissajjanaṃ nissaggo, avahāro, suṅkaghātaṭṭhāne, parikappitokāse vā ṭhatvā bhaṇḍassa bahi pātananti vuttaṃ hoti.

Atthasādhakoti pārājikāpattisaṅkhātaṃ atthaṃ sādhetīti atthasādhako, so avahāro ca yathāṇattikaṃ avirādhetvā ekaṃsena avaharantassa ''asukassa bhaṇḍaṃ avaharā''ti avisesena vā avaharitabbavatthuviseso gahaṇakālo gahaṇadeso gahaṇākāro cāti evamādivisesānamaññatarena visesetvā vā āṇāpanañca ekaṃsena pādagghanakatelapivanakaṃ upāhanādikiñcivatthuṃ telabhājanādīsu pātanādippayogo cāti evamādippayogo ca kiriyāsiddhiyā puretarameva pārājikasaṅkhātassa atthassa sādhanato atthasādhako avahāro cāti vuttaṃ hoti.

Dhuranikkhepanañcāti dhurassa nikkhepanaṃ dhuranikkhepanaṃ, tañca avahāro, parasantakānaṃ ārāmādīnaṃ abhiyogavisaye ca upanikkhittassa bhaṇḍādino visaye ca corassa sāmino vissajjane ca sāmino ca, yadā kadāci yathākathañci gaṇhissāmīti gahaṇe nirussāhabhāvasaṅkhāto dhuranikkhepāvahāro cāti vuttaṃ hoti. Iti idaṃ dhuranikkhepanañca yathāvuttappakāraṃ sāhatthādicatukkañca pañcannaṃ avahārānaṃ samūho **pañcakaṃ,** sāhatthādipañcakaṃ **''sāhatthapañcaka''**nti vuccati. **Ādi**-saddo luttaniddiṭṭhoti veditabbaṃ.

42. **Pubbasahapayogā cā**ti ettha ''pubbapayogo sahapayogo''ti payoga-saddo paccekaṃ yojetabbo. ''Āṇattivasena pubbapayogo veditabbo''ti **aṭṭhakathā**vacanato (pārā. aṭṭha. 1.92) yathāṇattikamavirādhetvā gaṇhato ''asukassa itthannāmaṃ bhaṇḍaṃ avaharā''ti āṇāpanaṃ **pubbapayogo** nāma avahāro. Kāyena, vācāya vā payujjanaṃ āṇāpanaṃ **payogo,** āṇattassa bhaṇḍaggahaṇato pubbattā pubbo ca so payogo cāti **pubbapayogo** avahāroti daṭṭhabbaṃ. ''Ṭhānācāvanavasena sahapayogo veditabbo''ti **aṭṭhakathā**vacanassa upalakkhaṇapadattā ṭhānācāvanañca parāyattabhūmigahaṇe khīlasaṅkamanādikañca sahapayogo avahāroti veditabbo.

Saṃvidāharaṇanti bahūhi ekato hutvā ''idaṃ nāma bhaṇḍaṃ avaharissāmā''ti saṃvidahitvā sabbehi, ekato vā sabbesaṃ anumatiyā ekena vā gantvā parasantakassa theyyacittena haraṇasaṅkhāto saṃvidāvahāro ca. Samaṃ ekī hutvā visuṃ ekenāpi theyyacittena pāde vā pādārahe vā gahite katamantanānaṃ sabbesampi pārājikaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ. Saṃvidahitvā mantetvā avaharaṇaṃ **saṃvidāharaṇaṃ**. Niruttinayena saddasiddhi veditabbā. ''Saṃvidāharaṇa''nti ''saṃvidāvahāro''ti imassa vevacanaṃ. ''Sambahulā saṃvidahitvā eko bhaṇḍaṃ avaharati, āpatti sabbesaṃ pārājikassā''ti (pārā. 118) vacanato evaṃ sahakatamantanesu ekenāpi theyyacittena pāde vā pādārahe vā gahite katamantanānaṃ sabbesaṃ pārājikaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ.

Saṅketakammanti pubbaṇhādikālaparicchedena sañjānanaṃ **saṅketo,** tena kataṃ kammaṃ avaharaṇaṃ saṅketakammaṃ nāma. Taṃ pana purebhattādīsu kañci kālaṃ paricchinditvā ''imasmiṃ kāle itthannāmaṃ bhaṇḍaṃ avaharā''ti vutte tasmiṃyeva kāle taṃyeva yathāvuttaṃ bhaṇḍaṃ avaharati ce, saṅketakārakassa saṅketakkhaṇeyeva pārājikanti saṅkhepato veditabbaṃ.

Nemittanti parabhaṇḍāvahārassa hetuttā akkhinikhaṇanādi **nimittaṃ** nāma, tena nibbattaṃ nemittaṃ, avaharaṇasaṅkhātakammaṃ avahāro. ''Mayā akkhimhi nikhaṇite vā bhamumhi ukkhitte vā itthannāmaṃ bhaṇḍaṃ avaharā''ti āṇattena taṃ nimittaṃ disvā vuttameva bhaṇḍaṃ vuttaniyāmamavirādhetvā gahitaṃ ce, nimittakārakassa nimittakaraṇakkhaṇeyeva pārājikaṃ hoti. Vuttaniyāmaṃ virādhetvā gahitaṃ ce, nimittakārako muccati, avahārakasseva pārājikaṃ. Pubbapayogo ādi yassa taṃ **pubbapayogādi,** pubbapayogādi ca taṃ pañcakañcāti viggaho.

43. Theyyañca pasayhañca parikappo ca paṭicchanno ca kuso ca **theyyapasayhaparikappapaṭicchannakusā,** te ādī upapadabhūtā yesaṃ avahārānaṃ te **theyya… pe… kusādikā**, avahārā, iminā theyyāvahāro ca…pe… kusāvahāro cāti vuttaṃ hoti. Tattha **theyyāvahāro**ti **theno** vuccati coro, tassa bhāvo **theyyaṃ,** ettha na-kāralopo niruttinayena daṭṭhabbo, tena avaharaṇaṃ theyyāvahāro, sandhicchedādivasena adissamānena gahaṇañca kūṭamānakūṭakahāpaṇādīhi vañcetvā gahaṇañca theyyāvahāro.

Pasayha abhibhavitvā avaharaṇaṃ **pasayhāvahāro,** gāmavilopakā viya sāmike abhibhavitvā gahaṇañca rājabhaṭādayo viya abhibhavitvā nibaddhakaraggahaṇe adhikaggahaṇañca pasayhāvahāro.

Vatthasuttādikaṃ paricchijja kappetvā avaharaṇaṃ **parikappāvahāro,** so ca bhaṇḍokāsaparikappavasena duvidho hoti. Tattha nikkhittabhaṇḍaṃ andhakārappadesaṃ pavisitvā suttādibhaṇḍāni tattha nikkhittāni, te peḷādayo gaṇhantassa ''vatthāni ce gaṇhissāmi, suttāni ce na gaṇhissāmī''tiādinā nayena parikappetvā ukkhipanaṃ bhaṇḍaparikappapubbakattā **bhaṇḍaparikappāvahāro** nāma. Ārāmapariveṇādīni pavisitvā lobhanīyaṃ bhaṇḍaṃ disvā gabbhapāsādatalapamukhamāḷakapākāradvārakoṭṭhakādiṃ yaṃ kiñci ṭhānaṃ parikappetvā ''etthantare diṭṭho ce, oloketuṃ gahitaṃ viya dassāmi, no ce, harissāmī''ti parikappetvā ādāya gantvā parikappitaṭṭhānātikkamo okāsaparikappapubbakattā **okāsaparikappāvahāro** nāmāti saṅkhepato veditabbo.

Tiṇapaṇṇādīhi paṭicchannassa bhaṇḍassa avaharaṇaṃ **paṭicchannāvahāro,** uyyānādīsu kīḷamānehi vā saṅghaparivisantehi vā manussehi omuñcitvā ṭhapitaṃ alaṅkārādikaṃ yaṃ kiñci bhaṇḍaṃ disvā ''oṇamitvā gaṇhante āsaṅkantī''ti ṭhatvā tiṇapaṇṇapaṃsuvālukādīhi paṭicchādetvā sāmikesu pariyesitvā adisvā sālayesu gatesu pacchā theyyacittena gahaṇañca tadeva bhaṇḍaṃ kaddamādīsu theyyacittena aṅguṭṭhādīhi pīḷetvā osīdāpetvā heṭṭhābhāgena phuṭṭhaṭṭhānaṃ uparibhāgena atikkamanañca paṭicchannāvahāroti vuttaṃ hoti.

Kusena avahāro **kusāvahāro,** theyyacittena kusaṃ saṅkāmetvā parakoṭṭhāsassa agghena mahantassa vā samasamassa vā gahaṇanti attho. Yo pana bhikkhu kusapātanena saṅghassa cīvaresu bhājiyamānesu attano koṭṭhāsena samaṃ vā adhikaṃ vā ūnakaṃ vā agghena pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā agghanakaṃ aññassa koṭṭhāsaṃ avaharitukāmo attano koṭṭhāse patitaṃ kusaṃ parakoṭṭhāse pātetukāmo uddharati, taṅkhaṇe ca parassa koṭṭhāse pātitakkhaṇe ca na pārājikaṃ anāpajjitvā parakoṭṭhāsato paranāmalikhitaṃ kusaṃ ukkhipento tato kesaggamattampi apanāmeti, pārājiko hoti. Yadi paṭhamaṃ parakoṭṭhāsato kusaṃ uddharati, uddhaṭakkhaṇe ca attano koṭṭhāse pātitakkhaṇe ca sakanāmalikhitaṃ kusaṃ uddharaṇakkhaṇe ca pārājikaṃ anāpajjitvā parakoṭṭhāse pātanakkhaṇe hatthato kesaggamattampi mutte pārājiko hoti.

Yadi dvepi kuse paṭicchādetvā sabbesu bhikkhūsu sakasakakoṭṭhāsaṃ ādāya gatesu yasmiṃ kusaṃ paṭicchādesi, tassa sāmikena āgantvā ''mayhaṃ kuso kasmā na dissatī''ti vutte coro ''mayhampi kuso na dissatī''ti vatvā attano koṭṭhāsaṃ tassa santakaṃ viya dassetvā tasmiṃ vivaditvā vā avivaditvā vā gahetvā gate itaraṃ koṭṭhāsaṃ uddharati ce, uddhaṭakkhaṇeyeva pārājiko hoti. Yadi paro ''mayhaṃ koṭṭhāsaṃ tuyhaṃ na demi, tvaṃ tuyhaṃ koṭṭhāsaṃ vicinitvā gaṇhāhī''ti vadati, evaṃ vutte so attano assāmikabhāvaṃ jānantopi parassa koṭṭhāsaṃ uddharati, uddhaṭakkhaṇe pārājiko hoti. Yadi paro vivādabhīrukattā ''kiṃ vivādenā''ti cintetvā ''mayhaṃ vā pattaṃ hotu

tuyhaṃ vā, varakoṭṭhāsaṃ tvaṃ gaṇhāhī''ti vadeyya, dinnakaṃ nāma gahitaṃ hotīti pārājikaṃ na hotīti. Yadi ''tava ruccanakaṃ gaṇhāhī''ti vutto vivādabhayena attano pattaṃ varabhāgaṃ ṭhapetvā lāmakabhāgaṃ gahetvā gato, coro pacchā gaṇhanto vicitāvasesaṃ nāma aggahesīti pārājiko na hoti. Evaṃ kusāvahāravinicchayo veditabbo. Ayamettha pañcavīsatiyā avahāresu saṅkhepo, vitthāro pana **samantapāsādikāya** vinayasaṃvaṇṇanāya vuttanayeneva veditabbo.

44. Ettāvatā adinnādānapārājikassa vinicchayāvayavarūpena uggahetabbe pañcavīsati avahāre dassetvā idāni adinnādānavinicchaye sampatte sahasā āpattiṃ anāropetvā paṭhamaṃ oloketabbāni pañca ṭhānāni dassetuṃ **''vatthukālagghadese cā''**tiādi āraddhaṃ.

Tattha **vatthu** nāma avahaṭabhaṇḍaṃ. Kiṃ vuttaṃ hoti? Avahārakena ''mayā itthannāmaṃ bhaṇḍaṃ avahaṭa''nti vuttepi tassa bhaṇḍassa sassāmikaassāmikabhāvaṃ upaparikkhitvā sassāmikaṃ ce, avahārakāle tesaṃ sālayabhāvaṃ vā nirālayabhāvaṃ vā niyametvā sālayakāle ce gahitaṃ, bhaṇḍaṃ agghāpetvā māsakaṃ vā ūnamāsakaṃ vā hoti, dukkaṭena, atirekamāsakaṃ vā ūnapañcamāsakaṃ vā hoti, thullaccayena, pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā hoti, pārājikena kātabbo. Sāmikānaṃ nirālayakāle ce gahitaṃ, natthi pārājikaṃ. Bhaṇḍasāmike pana bhaṇḍaṃ āharāpente taṃ vā bhaṇḍaṃ tadagghanakaṃ vā dātabbanti.

Kālo nāma avahārakālo. Bhaṇḍaṃ nāmetaṃ kadāci mahagghaṃ hoti, kadāci samagghaṃ. Tasmā avahaṭabhaṇḍassa agghaṃ paricchindantehi avahaṭakālānurūpaṃ katvā paricchindanatthaṃ kālavinicchayo kātabboti vuttaṃ hoti.

Aggho nāma avahaṭabhaṇḍassa aggho. Ettha ca sabbadā bhaṇḍānaṃ aggho samānarūpo na hoti, navabhaṇḍaṃ mahagghaṃ hoti, purāṇaṃ ce samagghaṃ. Tasmā avahārakāle bhaṇḍassa navabhāvaṃ vā purāṇabhāvaṃ vā niyametvā aggho paricchinditabboti adhippāyo.

Deso cāti bhaṇḍāvahāradeso. Ettha ca sabbassāpi bhaṇḍassa uṭṭhānadese samagghaṃ hutvā aññattha mahagghattā avahaṭabhaṇḍe agghaṃ paricchinditvā tadanurūpā āpattiyo niyamantehi agghaṃ paricchindanatthāya avahāradesaṃ niyametvā tasmiṃ dese agghavasena tadanurūpā āpattiyo kāretabbāti adhippāyo.

Paribhogo nāma avahaṭabhaṇḍe avahārato pubbe parehi kataparibhogo. Ettha ca yassa kassaci bhaṇḍassa paribhogena aggho parihāyatīti bhaṇḍasāmikaṃ pucchitvā tasmiṃ bhaṇḍe navepi ekavārampi yena kenaci pakārena paribhutte parihāpetvā aggho paricchinditabboti vuttaṃ hoti.

Evamādinā nayena etāni pañca ṭhānāni upaparikkhitvāva vinicchayo kātabboti dassetumāha **''pañcapi ñatvā etāni kattabbo paṇḍitena vinicchayo''**ti.

45. Ettāvatā adinnādānavinicchayāvayavabhūte pañcavīsati avahāre ca pañcaṭṭhānāvalokanañca dassetvā idāni anāgate pāpabhikkhūnaṃ lesokāsapidahanatthaṃ parasantakaṃ yaṃ kiñci vatthuṃ yattha katthaci ṭhitaṃ yena kenaci pakārena gaṇhato mokkhābhāvaṃ dassetukāmena tathāgatena yā panetā –

Bhūmaṭṭhañca thalaṭṭhañca;
Ākāsaṭṭha mathāparaṃ;
Vehāsaṭṭho dakaṭṭhañca;
Nāvā yānaṭṭhameva ca.

Bhārā rāma vihāraṭṭhaṃ;
Khetta vatthuṭṭhameva ca;
Gāmā raññaṭṭha mudakaṃ;
Dantapono vanappati.

Haraṇako panidhi ceva;
Suṅkaghātakaṃ pāṇakā;
Apadaṃ dvipadañceva;
Catuppadaṃ bahuppadaṃ.

Ocarakoṇirakkho ca;
Saṃvidāharaṇampi ca;
Saṅketakammaṃ nimitta-
Miti tiṃ settha mātikā. –

Nikkhittā, tāsaṃ yathākkamaṃ **padabhājane, tadaṭṭhakathāya** ca āgatanayena vinicchayaṃ dassetukāmo paṭhamaṃ tāva bhūmaṭṭhe vinicchayaṃ dassetumāha **''dutiyaṃ vāpī''**tiādi.

Tattha dutiyaṃ theyyacittena pariyesato dukkaṭanti sambandho. Evaṃ sabbapadesu. Upari sañjātāhi rukkhalatāhi, iṭṭhakapāsāṇādīhi ca sañchannaṃ mahānidhiṃ uddharitukāmena ''mayā ekeneva na sakkā''ti attano aññaṃ sahāyaṃ pariyesituṃ theyyacittena sayitaṭṭhānā uṭṭhānādīsu sabbapayogesu dukkaṭaṃ hotīti attho. **Kudālaṃ** bhūmikhaṇanatthāya **piṭakaṃ vāpi** paṃsuuddharaṇatthāya yaṃ kiñci bhājanaṃ. Imesu dvīsu kudālassa ce daṇḍo natthi, daṇḍatthāya rukkhato daṇḍaṃ chindato ca kudālo ce na hoti, kudālakaraṇatthāya ayobījaṃ uddharaṇatthāya akappiyapathaviṃ khaṇantassapi pacchikaraṇatthāya paṇṇāni chindatopi piṭakavāyanatthāya valliṃ chindatopi ubhayatthāpi pariyesane musā bhaṇatopi dukkaṭañceva pācittiyañca, itarapayogesu dukkaṭamevāti veditabbaṃ.

Gacchatoti dutiyādiṃ pariyesitvā laddhā vā aladdhā vā nidhiṭṭhānaṃ gacchantassa pade pade **dukkaṭa**nti attho. Ettha ca ''theyyacitto dutiyaṃ vā pariyesatī''tiādi **pāḷiyaṃ** (pārā. 94) ''theyyacitto''ti vuttattā, idha ''theyyacittenā''ti vacanato ''imaṃ nidhiṃ labhitvā buddhapūjaṃ vā karissāmi, saṅghabhattaṃ vā karissāmī''ti evamādinā nayena kusalacittappavattiyā sati anāpattīti daṭṭhabbaṃ. **Pubbayogato**ti adinnādānassa pubbapayogabhāvato, dutiyapariyesanādīsu pubbapayogesu dukkaṭanti attho.

Dukkaṭañca aṭṭhavidhaṃ hoti pubbapayogadukkaṭaṃ sahapayogadukkaṭaṃ anāmāsadukkaṭaṃ durupaciṇṇadukkaṭaṃ vinayadukkaṭaṃ ñātadukkaṭaṃ ñattidukkaṭaṃ paṭissavadukkaṭanti. Tattha ''theyyacitto dutiyaṃ vā kudālaṃ vā piṭakaṃ vā pariyesati gacchati vā, āpatti dukkaṭassā''ti vuttaṃ **pubbapayogadukkaṭaṃ** nāma. Idha pācittiyaṭṭhāne pācittiyaṃ, itaresu pubbapayogesu dukkaṭaṃ. ''Tatthajātakaṃ kaṭṭhaṃ vā lataṃ vā chindati, āpatti dukkaṭassā''ti vuttaṃ **sahapayogadukkaṭaṃ**. Idha adinnādānasahitapayogattā pācittiyavatthumhi, itaratra ca dukkaṭamevāti ayamettha viseso. Muttāmaṇiādīsu dasasu ratanesu, sāliādīsu sattasu dhaññesu, sabbesu ca āvudhabhaṇḍādīsu āmasanapaccayā dukkaṭaṃ **anāmāsadukkaṭaṃ**. Kadalināḷikerapanasādirukkhaṭṭhameva phalaṃ āmasantassa vuttaṃ dukkaṭaṃ **durupaciṇṇadukkaṭaṃ**. Upacaraṇaṃ **upaciṇṇaṃ,** parāmasananti attho. Duṭṭhu upaciṇṇaṃ durupaciṇṇaṃ, durupaciṇṇe dukkaṭaṃ durupaciṇṇadukkaṭaṃ. Bhikkhācārakāle patte rajasmiṃ patite pattaṃ appaṭiggahetvā vā adhovitvā vā bhikkhāpaṭiggahaṇena dukkaṭaṃ **vinayadukkaṭaṃ,** vinaye paññattaṃ dukkaṭaṃ vinayadukkaṭaṃ. Kiñcāpi avasesadukkaṭānipi vinaye paññattāneva, tathāpi ruḷhiyā mayūrādisaddehi morādayo viya idameva tathā vuccati. ''Sutvā na vadanti, āpatti dukkaṭassā''ti vuttaṃ **ñātadukkaṭaṃ** nāma. Ekādasasu samanubhāsanāsu ''ñattiyā dukkaṭa''nti vuttaṃ **ñattidukkaṭaṃ**. ''Tassa bhikkhave bhikkhuno purimikā ca na paññāyati, paṭissave ca āpatti dukkaṭassā''ti (mahāva. 207) vuttaṃ **paṭissavadukkaṭaṃ** nāma. Imesu aṭṭhasu dukkaṭesu idha āpajjitabbaṃ dukkaṭaṃ pubbapayogadukkaṭaṃ nāma. Tenāha ''pubbayogato''ti. Gāthābandhasukhatthaṃ upasaggaṃ anādiyitvā ''pubbapayogato''ti vattabbe ''pubbayogato''ti vuttanti gahetabbaṃ.

Ettha ca kiñcāpi imesu dukkaṭesu asaṅgahitāni ubhatovibhaṅgāgatāni divāseyyādidukkaṭāni ceva khandhakāgatāni ca bahūni dukkaṭāni santi, tāni panettha vinayadukkaṭeyeva saṅgahitabbāni. ''Vinaye paññattaṃ dukkaṭaṃ vinayadukkaṭa''nti hi **sāratthadīpaniyaṃ** (sāratha. ṭī. 2.94) vuttanti. **Aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 1.94) pana rajokiṇṇadukkaṭasseva ''vinayadukkaṭa''nti gahaṇaṃ upalakkhaṇamattaṃ. Itarathā aṭṭha dukkaṭānīti gaṇanāparicchedoyeva niratthako siyāti pubbapayoge dukkaṭādīnampi vinayadukkaṭeyeva saṅgahetabbabhāvepi katipayāni dassetvā itaresamekato dassanatthaṃ tesaṃ visuṃ gahaṇaṃ suttaṅgasaṅgahitattepi geyyagāthādīnaṃ aṭṭhannaṃ visuṃ dassanaṃ viyāti veditabbaṃ.

46. **Tatthajātakaṃ kaṭṭhaṃ vā**ti tasmiṃ ciranihitanidhūpari jātaṃ allaṃ sukkhaṃ kaṭṭhaṃ vā. **Lataṃ vā**ti tādisaṃ valliṃ vā. Idaṃ upalakkhaṇaṃ tiṇādīnaṃ

khuddakagacchānañca gahetabbattā. **Ubhayatthāpī**ti alle ca sukkhe cāti vuttaṃ hoti. Allarukkhādīni chindato pācittiyaṃ ahutvā dukkaṭamattassa bhavane kāraṇaṃ dasseti **''sahapayogato''**ti. Avahārena sahitapayogattā pācittiyaṭṭhānepi dukkaṭamevāti vuttaṃ hoti. ''Sahapayogato ubhayatthāpi dukkaṭa''nti vadanto paṭhamagāthāya dassitapubbapayogato imāya dassitasahapayogassa visesaṃ dasseti.

47. **Pathavi**nti kappiyaṃ vā akappiyaṃ vā pathaviṃ. Akappiyapathaviṃ khaṇato sahapayogattā dukkaṭameva. **Byūhato**ti paṃsuṃ ekato rāsiṃ karontassa. ''Viyūhati ekapasse rāsiṃ karotī''ti **aṭṭhakathā**vacanato ūha-iccetassa dhātuno vitakke uppannattepi dhātūnamanekatthattā vi-upasaggavasena idha rāsikaraṇe vattatīti gahetabbaṃ. Rāsibhūtaṃ paṃsuṃ kudālena vā hatthena vā pacchiyā vā uddharantassa ca apanentassa ca payogagaṇanāya dukkaṭaṃ **paṃsumeva vā**ti ettha avuttasamuccayatthena **vā**-saddena saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ. **Āmasantassā**ti nidhikumbhiṃ hatthena parāmasantassa. **Vā**ti samuccaye. **Dukkaṭa**nti duṭṭhu kataṃ kiriyaṃ satthārā vuttaṃ virādhetvā khalitvā katattāti dukkaṭaṃ. Vuttañcetaṃ **parivāre** (pari. 339) –

''Dukkaṭanti hi yaṃ vuttaṃ, taṃ suṇohi yathātathaṃ;
Aparaddhaṃ viraddhañca, khalitaṃ yañca dukkaṭa''nti.

Duṭṭhu vā virūpaṃ kataṃ kiriyāti dukkaṭaṃ. Vuttampi cetaṃ **parivāre** (pari. 339) –

''Yaṃ manusso kare pāpaṃ, āvi vā yadi vā raho;
'Dukkaṭa'nti pavedenti, tenetaṃ iti vuccatī''ti.

Evaṃ ''tatthajātaka''ntiādigāthādvayāgataṃ chedanadukkaṭaṃ khaṇanadukkaṭaṃ byūhanadukkaṭaṃ uddharaṇadukkaṭaṃ āmasanadukkaṭanti pañcasu sahapayogadukkaṭesu purimapurimapayogehi āpannā dukkaṭāpattiyo pacchimaṃ pacchimaṃ dukkaṭaṃ patvā paṭipassambhanti, taṃtaṃpayogāvasāne lajjidhammaṃ okkamitvā oramati ce, taṃtaṃdukkaṭamattaṃ desetvā parisuddho hoti. Dhuranikkhepamakatvā phandāpentassa thullaccayaṃ patvā āmasanadukkaṭaṃ paṭipassambhatīti **mahāaṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 1.94) vuttaṃ. Yathāpāḷiyā gayhamāne purimapurimāpattīnaṃ paṭipassaddhi ''ñattiyā dukkaṭaṃ, dvīhi kammavācāhi thullaccayā paṭipassambhantī''ti **pāḷiyaṃ** (pārā. 414, 421, 428, 439) āgatattā anussāvanāya eva labbhatīti daṭṭhabbaṃ. Imassa pana suttassa anulomavasena **mahāaṭṭhakathāyaṃ** vuttā imasmiṃ adinnādānasikkhāpadepi āpattipaṭipassaddhi pamāṇanti niṭṭhamettha gantabbaṃ.

48. ''Phandāpeti, āpatti thullaccayassa. Ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 94) vuttaṃ ṭhānācāvane pārājikañca tassa sāmantāpattibhūtaṃ thullaccayañca ṭhānabhedaviññāpanamukhena vattabbanti idāni taṃ dassetumāha **''mukhepāsa''**ntiādi. Tattha **mukhe** kumbhimukhavaṭṭiyaṃ. **Pāsaṃ pavesetvā**ti bandhanaṃ pāsaṃ pakkhipitvā. **Khāṇuke**ti ayokhāṇumhi, khadirakhāṇuke vā. Baddhakumbhiyā ṭhānabhedo bandhanānaṃ vasā ñeyyoti sambandho.

49. Idāni ṭhānabhedaṃ dasseti **''dve''**tiādinā. **''Ekasmiṃ khāṇuke''**ti iminā dvīsu disāsu vā tīsu catūsu vā disāsu khāṇuke khaṇitvā baddhakhāṇugaṇanāya sambhavanto ṭhānabhedo upalakkhito hoti. Valayaṃ…pe… kaṭāya vā dve ṭhānānīti yojanā. **Vā**ti samuccaye upalakkhito hoti.

50. Evaṃ ṭhānabhedaṃ dassetvā idāni ṭhānavasena āpajjitabbā āpattiyo dassetumāha **''uddharantassā''**tiādi. **Saṅkhali**nti dāmaṃ. **Thullaccaya**nti ekassa santike desetabbāsu āpattīsu thūlattā, accayattā ca thullaccayaṃ nāma. Vuttañhetaṃ **parivāre** –

''Thullaccayanti yaṃ vuttaṃ;
Taṃ suṇohi yathātathaṃ;
Ekassa mūle yo deseti;
Yo ca taṃ paṭiganhati;
Accayo tena samo natthi;
Tenetaṃ iti vuccatī''ti. (pari. 339);

Ettha ca thūlaccayanti vattabbe ''samparāye ca (saṃ. ni. 1.49) suggati, taṃ hoti kaṭukapphala''ntiādīsu (dha. pa. 66) viya lakārassa dvittaṃ, saṃyoge ūkārassa rasso ca veditabbo. **Tato** saṅkhalikabhedato paraṃ. **Ṭhānā cāvetī**ti ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi apaneti. Ettha ca **nāvaṭṭhakathāyaṃ** ''uddhaṃ vā adho vā tiriyaṃ vā antamaso kesaggamattampi saṅkāmeti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 99) vuttanayena ''tiriya''nti vuttā catasso disā, uddhamadho cāti chaṭṭhānāni. Tāsu ekaṃ disaṃ apanīyamānāya kumbhiyā taṃdisābhimukhaṃ itaradisāyaṃ ṭhitapasse orimadisāya ṭhitapassena phuṭṭhokāsassa kesaggamattampi anatikkante phandāpanavasena thullaccayaṃ hoti, atikkante ṭhānā cāvitattā pārājikaṃ hotīti veditabbo. Imameva sandhāyāha **''ṭhānā cāveti ce cuto''**ti. Eseva nayo phandanarahitāya nidhikumbhiyā ṭhānācāvanepi.

51. Evaṃ paṭhamaṃ bandhanaṃ chinditvā pacchā kumbhiggahaṇe nayaṃ dassetvā idāni paṭhamaṃ kumbhiṃ apanetvā pacchā bandhanāpanayane nayaṃ dassetumāha **''paṭhama''**ntiādi. **So nayo**ti ''paṭhamuddhāre thullaccayaṃ, dutiyuddhāre pārājika''nti tamevatthamatidisati.

52. **Valaya**nti kumbhiyā baddhasaṅkhalikāya mūle pavesitaṃ valayaṃ. Mūle ghaṃsanto ito cito ca sāretīti yojanā. **Ghaṃsanto**ti phusāpento. **Ito cito ca sāretī**ti orato ca pārato ca sañcāleti. **Rakkhatī**ti ettha ''sīlaṃ bhikkhu''nti pāṭhaseso, pārājikaṃ nāpajjatīti vuttaṃ hoti. **Tatthā**ti tasmiṃ mūle. **Khegataṃ karontovā**ti sabbapassato mūlaṃ aphusāpetvā ākāsagataṃ karontova. **Parājito**ti ṭhānācāvanassa katattā parājayamāpanno hoti.

53. Kumbhimatthake jātanti yojanā. Cirakālaṃ nihitattā mūlehi kumbhiṃ vinandhitvā ṭhitanti attho. Samīpe jātaṃ rukkhaṃ chindatoti yojanā. Ettha ca ''tatthajātakaṃ kaṭṭhaṃ vā''tiādikāya gāthāya nidhimatthake bhūmiyaṃ ṭhitarukkhalatādiṃ chindantassa āpatti vuttā, imāya pana gāthāya bhūmiṃ nikhaṇitvā otiṇṇakāle nidhiṃ vinandhitvā ṭhitamūlaṃ allarukkhaṃ, khāṇukaṃ vā gahetvā āhāti punaruttidosābhāvo veditabbo. **''Atatthaja''**nti iminā sahapayogābhāvamāha. Imināva purimagāthāya vuttaṃ kaṭṭhalatādīni nidhisambandhāni ce, yathāvuttadukkaṭassa vatthūni, samīpāni ce, pācittiyasseva vatthūnīti dīpeti.

54. Idāni evaṃ pariyesitvā diṭṭhanidhibhājanaṃ ṭhitaṭṭhānato acāletvā antoṭhitaṃ bhaṇḍamattaṃ gaṇhato vinicchayaṃ dassetumāha **''antokumbhigata''**ntiādi. Tattha **phandāpetī**ti antocāṭiyā pakkhitte attano bhājane pakkhipituṃ rāsikaraṇādivasena phandāpeti. **Apabyūhati vā**ti heṭṭhā ṭhitaṃ gaṇhituṃ upari ṭhitāni apanento viyūhati vā. Atha vā apabyūhantoti (pārā. aṭṭha. 1.94) aṭṭhakathāvacanassa dvidhā karontoti **gaṇṭhipade** attho vuttoti attano bhājane pakkhipituṃ ito cito ca rāsiṃ karontoti attho veditabbo. **Tatthevā**ti antokumbhiyameva.

55. **Haranto**ti avaharanto. **Muṭṭhiṃ chindatī**ti attano bhājanaṃ pakkhipitvā gaṇhituṃ asakkuṇeyyo antokumbhimhi hatthaṃ otāretvā kumbhigatabhaṇḍena yathā abaddhaṃ hoti, tathā muṭṭhiyā paricchindati, kumbhigataṃ muṭṭhiyā gaṇhanto kumbhigatena muṭṭhigataṃ yathā asammissaṃ hoti, tathā paricchinditvā pādagghanakaṃ vā atirekapādagghanakaṃ vā gaṇhātīti vuttaṃ hoti. Attano bhājane gataṃ katvā vā chindatīti yojanā. Attano bhājanagataṃ katvā kumbhigatena yathā asammissaṃ hoti, tathā paricchindatīti attho, sace attano bhājanagataṃ hutvā kumbhigatena asammissaṃ bhaṇḍaṃ pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā agghati, pārājikoti vuttaṃ hoti.

56. **Hāraṃ vā**ti muttāhāraṃ vā. **Pāmaṅgaṃ vā**ti suvaṇṇamayaṃ, rajatamayaṃ vā pāmaṅgaṃ dāmaṃ. **Suttāruḷ**hanti sutte āruḷhaṃ suttāruḷhaṃ, suttañca suttāruḷhañca suttāruḷhanti ekadesasarūpekaseso daṭṭhabbo. ''Suttena āvutassāpi suttamayassāpi etaṃ adhivacana''nti **aṭṭhakathā**vacanato (pārā. aṭṭha. 1.94) paṭhamamuttāhāraṃ vinā suvaṇṇarajatapavāḷādimaṇikaṃ vā suttesu āvuṇitvā katā nānāvaliyo ceva suttamayāni ca bhaṇḍāni gahetabbāni. Kumbhiyā ṭhitanti pāṭhaseso. **Phandāpetī**ti theyyacittena gaṇhitukāmatāya cāleti. **Yathāvatthu**nti vītikkamānurūpaṃ thullaccayaṃ hotīti adhippāyo. **Ṭhānā cāvetī**ti ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi atikkāmeti. **Cuto**ti pātimokkhasaṃvarasīlā parihīnoti attho.

Aparipuṇṇāya kumbhiyāekadesaṭṭhaṃ bhaṇḍaṃ tato tato kesaggamattampi ṭhānaṃ apanetvā tattheva antokumbhiyā aññaṃ ṭhānaṃ nentassa ca tattheva ākāsagataṃ karontassa ca ''attano bhājanagataṃ vā karoti, muṭṭhiṃ vā chindatī''ti (pārā. 94) etehi sadisattā vatthumhi pādaṃ agghante pārājikā hotīti **mahāaṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 1.94) idaṃ sanniṭṭhānaṃ. Bhājanatale koṭiṃ ṭhapetvā kamena sakalabhājanakucchiṃ teneva pūretvā mukhavaṭṭiyā ekā koṭi nikkhittā ce, tathāṭhapitassa hārādino sakalabhājanaṃ aṭṭhānanti koṭiṃ gahetvā ujukaṃ ukkhipantassa osānakoṭi bhājanatalato kesaggamattampi ākāsagataṃ karoto ca mukhavaṭṭiyaṃ ghaṃsitvā ākaḍḍhantassa sakalabhājanodaraṃ khepetvā mukhavaṭṭiyā ṭhapitakoṭiyā phuṭṭhaṭṭhānaṃ apārāya koṭiyā kesaggamattampi atikkāmayato ca bhājanakucchiyā upaḍḍhaṃ vatthādinā kenaci pūretvā tassopari ṭhapitahārādisuttāruḷhassa ṭhitokāsameva ṭhānanti tato kesaggamattaṃ apanentassapi pārājikaṃ hotīti vuttaṃ hoti.

57. **Sappiādīsū**ti bhājanagatesu sappiādidravavatthūsu yaṃ kiñci. **Pādapūraṇa**nti pādaṃ pūretīti pādapūraṇaṃ, pādagghanakanti attho. Pivato parājayoti sambandho. Kadāti ce? Ekeneva payogena pītamatte pādapūraṇeti yojanā. ''Mukhagataṃ vinā''ti pāṭhaseso. Tattha **ekeneva payogenā**ti dhuranikkhepamakatvā ekābaddhaṃ katvā ākaḍḍhetvā pivanapayogena. ''Mukhagataṃ vinā''ti iminā sace galagateneva pādo pūrati, antogalaṃ paviṭṭheti vuttaṃ hoti. Mukhagatena pūrati, mukhagataṃ bhājanagatena viyojetvā oṭṭhesu pihitesūti vuttaṃ hoti. Veḷunaḷādīhi ākaḍḍhetvā pivantassa nāḷagatena pūrati, nāḷagataṃ bhājanagatena viyojetvā nāḷikoṭiyaṃ aṅguliyā pihitāyanti vuttaṃ hoti. Idaṃ ''attano bhājanagataṃ vā karoti, muṭṭhiṃ vā chindatī''ti (pārā. 94) vuttanayassa anulomavasena mahāpaccariyādīsu (pārā. aṭṭha. 1.94) aṭṭhakathāsu vuttanayena gahetabbanti adhippāyo.

''Ekeneva payogena pītamatte parājayo''ti iminā sappiādīsu mahagghesu tattakeneva pādapūraṇañce hoti, ekavārameva mukhena vā sappiādinā vā bhājanagatena ekābaddhabhāve chinnamattepi attano bhājane kumbhiṃ paṇāmetvā pakkhittena kumbhigate chinnamattepi pārājiko hotīti gahetabbaṃ.

58. ''Dhuranikkhepaṃ katvā punappunaṃ pivantassa na parājayo''ti iminā dhuranikkhepamakatvā punappunaṃ pivato parājayoti sāmatthiyā vuttaṃ hoti. Dhuranikkhepaṃ akatvā punappunaṃ mukhena gahetvā vā puṭādīhi vā gahetvā pādapūraṇamattaṃ pivantassa parājayo hotīti gahetabbaṃ.

59-60. Sace khipati theyyacittoti sambandho. **Yaṃ kiñci bhaṇḍaka**nti telapivanārahaṃ dukūlasāṭakacammakhaṇḍādikaṃ bhaṇḍaṃ. **Telakumbhiyaṃ** parassāti labbhati. **Taṃ** nikkhittabhaṇḍaṃ. **Dhuva**nti ekaṃsena. Tāvade vinassatīti sambandho. **Tāvade**ti tasmiṃ khaṇeyeva. Katarasmiṃ khaṇeti āha **''hatthato muttamatte''**ti, telassa pītakālaṃ anāgamma pubbapayogattā paṭhamameva hotīti adhippāyo. **Vinassatī**ti sīlavināsaṃ pāpuṇāti. **Āviñjetvā**ti paṇāmetvā. **Gāḷetī**ti paggharāpeti. ''Sāḷetī''tipi paṭhanti, soyeva attho. Sāḷa savaneti dhātu. **Tathā**ti ''theyyacitto vinassatī''ti ākaḍḍhati, theyyacittena evaṃ karontassa pārājiko hotīti vuttaṃ hoti.

61. **Ta**nti telassa okiraṇabhāvaṃ ñatvā paṭhamameva tucchabhājane theyyacittena nikkhittaṃ pādagghanakatelapivanakaṃ taṃ vatthādibhaṇḍaṃ. **''Uddharantovā''**ti sāvadhāraṇavacanena ''pītamatte parājayo''ti dassitaṃ mahāaṭṭhakathāmataṃ paṭikkhittaṃ hoti. **Dhaṃsito**ti ''sāsanakapparukkhā pātito, pārājikāpannoti adhippāyo. ''Theyyacitto''ti ākaḍḍhanatthaṃ ''tathā''ti ānetvā sambandhanīyaṃ. Iminā suddhacittena gopanatthāya tucchabhājane vatthādiṃ nikkhipitvā aññena taṃ anoloketvā tele āsitte pacchā suddhacitteneva uddharato na dosoti dīpitaṃ hoti.

62. **Tatthevā**ti ṭhitaṭṭhāneyeva. **Bhindato**ti ṭhānā acāvetvā tiṇajjhāpakassa viya bhikkhuno ṭhānācāvanādhippāyaṃ vinā pāsāṇādinā kenaci paharitvā bhindato. ''Mantosadhānubhāvena bhindato''ti ca vadanti. **Chaḍḍentassā**ti achaḍḍetukāmassāpi sato paripuṇṇatelaghaṭādīsu cāpallena vālukaṃ vā udakaṃ vā okiritvā uttarāpentassāti attho. ''Udakamātikaṃ ghaṭābhimukhaṃ katvā opilāpentassā''ti vadanti. Ṭhānācāvanādhippāye satipi theyyacittābhāvena pārājikā na vijjati, bhaṇḍadeyyaṃ pana hotīti sanniṭṭhānaṃ. **Jhāpentassā**ti kaṭṭhāni pakkhipitvā jhāpentassa. **Aparibhogaṃ karontassā**ti uccārapassāvādimokiritvā aparibhogaṃ karontassa. **Dukkaṭa**nti etesu bhindanādīsu catūsupi ṭhānesu **padabhājaniyaṃ** dukkaṭameva āgatattā vuttaṃ.

Bhūmaṭṭhakathāvaṇṇanā.

63. Idāni thalaṭṭhe vinicchayaṃ dassetumāha **''ṭhapita''**ntiādi. Tattha **pattharitvā**ti attharitvā. Ettha **ca**-saddo avuttasampiṇḍanattho, tena thale rāsikatadhaññādīsu vinicchayo nimikumbhiyā vuttavinicchayānusārena viññātuṃ sakkāti taṃ sarūpato avuttaṃ samuccinoti. **Attharaṇādika**nti paccattharaṇādikaṃ. **Veṭhetvā uddharantassā**ti kilañjasaṃharaṇaniyāmena vaṭṭetvā saṃharitvā uddharantassa. **Mutte ṭhānā**ti kamena saṃharitvā ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi mutte sati. **Parābhavo**ti sāsanato parihīno.

64. Evaṃ attharitvā ṭhapitavatthādīnaṃ saṃharitvā gahaṇe vinicchayaṃ dassetvā tiriyato ākaḍḍhane vinicchayaṃ dassetumāha **''orimantenā''**tiādi. **Pi, vā**ti pakārantarameva samuccinoti. **Ujukaṃ kaḍḍhatopi vā**ti attharitvā ṭhapitavatthādikaṃ catūsu disāsu ekaṃ disaṃ ujukamākaḍḍhato ca pārājikaṃ hoti. Kadāti ce? Etthāpi orimantena phuṭṭhamokāsaṃ pārimantato atikkante pārājikanti yojanā. **Orimantena phuṭṭhamokāsa**nti gahetvā ākaḍḍhantassa attano ṭhitadisāgatapariyantena phusitvā ṭhitaṭṭhānaṃ. **Pārimantato**ti pārimantena, karaṇatthe to-paccayo.

Thalaṃ nāma paṭicchannāpaṭicchannabhūmipāsādapabbatatalādīni, tatraṭṭhaṃ dhaññādibhaṇḍaṃ **thalaṭṭhaṃ** nāma hoti. Tattha sabbattha vinicchayo vuttanayena veditabbo.

Thalaṭṭhakathāvaṇṇanā.

65-6. **Paricchedā**ti ṭhānaparicchedā. Sesaṃ suviññeyyameva.

67-8. **Khegata**nti ākāsagataṃ. **Assā**ti morassa. **Ta**nti moraṃ.

69. **Ṭhānā**ti yathāparicchinnā chabbidhā ṭhānā. **Tassā**ti morassa phandāpaneti yojanā. **Tassā**ti vā bhikkhussa thullaccayamudīritaṃ.

70. Aggahetvā hatthena leḍḍukhipanādipayogena moraṃ tāsetvā ṭhitaṭṭhānato apaneti. **Attano ṭhānā**ti morassa attano chappakāraṭṭhānā. **Sayaṃ ṭhānā**ti bhikkhu sakaṭṭhānā, samaṇabhāvatoti vuttaṃ hoti.

71-2. Idāni ''ṭhānā cāveti ce mora''nti dassitaṃ ṭhānācāvanaṃ vibhāvetumāha **''phuṭṭhokāsa''**ntiādi.

73. **Kare nilīyatī**ti pasāritahatthatale nisīdati.

75. **Uḍḍetvā**ti ākāsaṃ uppatitvā.

76. **Aṅge nilīna**nti aṃsakūṭādisarīrāvayave nilīnaṃ. **Pāde**ti attano paṭhamuddhārapāde. **Dutiye** pāde.

77. **Pādāna**nti dvinnaṃ pādānaṃ. **Kalāpassā**ti bhūmiyaṃ phusiyamānassa kalāpaggassa.

78. **Tato pathavito**ti tīhi avayavehi patiṭṭhitapathavippadesato, na paṭhamato tattha dukkaṭattā, na dutiyato tattha thullaccayattā, tatiyā pana ṭhānā kesaggamattampi cāvayato pārājikanti vuttaṃ hoti.

Ettāvatā –

> ''Pañjare ṭhitaṃ moraṃ saha pañjarena uddharati, pārājikaṃ. Yadi pana pādaṃ nagghati, sabbattha agghavasena kattabbaṃ. Antovatthumhi carantaṃ moraṃ theyyacitto padasā bahivatthuṃ nīharanto dvāraparicchedaṃ atikkāmeti, pārājikaṃ. Vaje ṭhitabalibaddassa hi vajo viya antovatthu tassa ṭhānaṃ. Hatthena pana gahetvā antovatthusmimpi ākāsagataṃ karontassa pārājikameva. Antogāme carantaṃ gāmaparicchedaṃ atikkāmentassa pārājikaṃ. Sayameva nikkhamitvā gāmūpacāre vā vatthūpacāre vā carantaṃ pana theyyacitto kaṭṭhena vā kathalāya vā utrāsetvā aṭavībhimukhaṃ karoti, moro uḍḍetvā antogāme vā antovatthumhi vā chadanapiṭṭhe vā nilīyati, rakkhati. Sace pana aṭavībhimukho uḍḍeti vā gacchati vā, 'aṭaviṃ pavesetvā gahessāmī'ti parikappe asati pathavito kesaggamattampi uppatitamatte vā dutiyapadavāre vā pārājikaṃ. Kasmā? Yasmā gāmato nikkhamantassa ṭhitaṭṭhānameva ṭhānaṃ hotī''ti (pārā. aṭṭha. 1.96) –

Aṭṭhakathāgato vinicchayo upalakkhitoti veditabbaṃ. Kapiñjarādiparasantakasakuṇesu ca eseva vinicchayo daṭṭhabbo.

79. **Patte**ti dvāre bhikkhāya ṭhitaṃ bhikkhuno hatthagate patte. **Tassa** theyyacittassa.

80. **Anuddharitvāvā**ti patte patitaṃ suvaṇṇādiṃ hatthena anukkhipitvāva paṭhamapadavāre thullaccayaṃ gammamānattā na vuttaṃ.

81. **Hatthe**ti hatthatale. **Vatthe**ti cīvare. **Matthake**ti sirasi. Gāthāchandavasena vā-sadde ākārassa rassattaṃ. **Patiṭṭhita**nti patitaṃ. **Ta**nti chijjamānaṃ taṃ suvaṇṇakhaṇḍādi. Yadi ākāse gacchantaṃ, patantaṃ vā hatthena gaṇhāti. Gahitahatthe ṭhitaṭṭhānameva ṭhānaṃ, tato kesaggamattampi apanentassa pārājikaṃ. Tathā gahetvā theyyacittena gacchato dutiyapāduddhāre. Vatthādīsu patitepi eseva nayo.

Ākāsaṭṭhakathāvaṇṇanā.

82. **Mañcapīṭhādīsū**ti ettha **ādi**-saddena mañcapīṭhasadise vehāsabhūte aṭṭavitānādayo saṅgaṇhāti. **Āmāsampī**ti hatthena vā kāyena vā āmasitabbaṃ vatthādiñca. **Anāmāsampī**ti tathā aparāmasitabbaṃ suvaṇṇādiṃ. **Āmasantassā**ti hatthādīhi parāmasantassa. **''Dukkaṭa''**nti iminā phandāpane thullaccayañca ṭhānācāvane pārājikañca heṭṭhā thalaṭṭhe vuttanayena viññātuṃ sakkāti atidisati. Ṭhānaparicchedo pana mañcādīhi eva ukkhipantassa catunnaṃ pādānaṃ vasena, tatraṭṭhameva gaṇhantassa mañcassa catūsu pādasīsesu phusitvā majjhe aphusitvā ṭhitassa khalimakkhitathaddhasāṭakassa catunnaṃ pādasīsānaṃ vasena, aṭanīsu phusitvā ṭhitassa aṭanīnaṃ vasena vā veditabbo.

83. **Vaṃse**ti cīvaravaṃse, iminā cīvaranikkhepanatthāya ṭhapitarukkhadaṇḍasalākārajjuādayo upalakkhitā. **Orato**ti attano ṭhitadisābhimukhato. **Bhoga**nti saṃharitvā cīvaraṃ tassa nāmetvā ṭhapitamajjhaṭṭhānaṃ. **Anta**nti nāmetvā ekato kataṃ, ubhayānaṃ vā antaṃ. **Pārato katvā**ti vaṃsato parabhāge katvā.

84. **Cīvarena phuṭṭhokāso**ti cīvarena phuṭṭhaṭṭhānaṃ. **Tassā**ti tathā ṭhapitassa cīvarassa. **So sakalo** cīvaravaṃso ṭhānaṃ na tu hotīti matoti sambandho.

85-6. Orimantena phuṭṭhaṃ vā taṃ okāsanti sambandho. Cīvarabhogaṃ gahetvā theyyacittena attano abhimukhaṃ ākaḍḍhato attano ṭhitadisāya cīvaravaṃse cīvarena phusitvā ṭhitaṭṭhānapariyantaṃ itarena atikkāmayato cutīti sambandho. **Itarena** pārimantena bhittidisāya cīvarassa phuṭṭhokāsapariyantaṃ itarena phuṭṭhaṃ taṃ okāsaṃ orimantena atikkāmayato vā cutīti yojanā. **Itarenā**ti pārimantena bhittipasse cīvaravaṃse phusitvā ṭhitacīvarapariyantena. **Phuṭṭhaṃ** cīvaravaṃsokāsaṃ. **Orimantenā**ti attano ṭhitadisāya cīvaravaṃse phusitvā ṭhapitacīvarappadesena. **Atikkāmayato**ti kesaggamattampi atikkāmentassa.

Evaṃ dīghantākaḍḍhane sambhavantaṃ vikappaṃ dassetvā idāni tiriyantena atikkamanavidhiṃ dassetumāha **''dakkhiṇantenā''**tiādi. **Punā**ti atha vā. Dakkhiṇantena phuṭṭhaṭṭhānaṃ vāmantena atikkāmayato cutīti yojanā. Cīvaraṃ harituṃ cīvarābhimukhaṃ ṭhitassa attano dakkhiṇapasse cīvarakoṭiyā phuṭṭhaṃ cīvaraṭṭhitappadesaṃ vāmapasse cīvarantena atikkāmayato pārājikamevāti attho. Vāmantena phuṭṭhaṭṭhānaṃ itarena atikkāmayato vā cutīti yojanā. **Vāmantena phuṭṭhaṭṭhāna**nti cīvarābhimukhaṃ ṭhitassa vāmapasse cīvarantena phuṭṭhaṃ cīvaraṭṭhitappadesaṃ. **Itarena** dakkhiṇapasse cīvarantena atikkāmayato vā **cuti** pārājikā hotīti attho.

87. **Vaṃsato**ti cīvarena phusitvā ṭhitacīvaravaṃsappadesato. ''Kesaggamatta''nti katthaci potthake likhanti, taṃ na gahetabbaṃ. **''Ukkhitte''**ti bhummekavacanantena samānādhikaraṇattā paccattekavacanantatā na yujjatīti. ''Kesaggamatte ukkhitte''ti katthaci pāṭho dissati, so ca pamāṇaṃ.

88. Vimocento thullaccayaṃ phuseti yojanā. Cīvaravaṃse phusāpetvā, aphusāpetvā vā rajjuyā bandhitvā ṭhapitacīvaraṃ gaṇhitukāmo theyyacittena bandhanaṃ mocento thullaccayaṃ āpajjatīti attho. **Mutte**ti muttamatte. Pārājiko hoti ṭhānā cutabhāvatoti adhippāyo.

89. **Veṭhetvā**ti ettha ''vaṃsamevā''ti sāmatthiyato labbhati. Cīvaravaṃsaṃ paliveṭhetvā tattheva ṭhapitacīvaraṃ nibbeṭhentassa bhikkhunopi ayaṃ nayoti sambandho. **Nibbeṭhentassā**ti viniveṭhentassa. **Ayaṃ nayo**ti ''nibbeṭhentassa thullaccayaṃ, nibbeṭhite pārājika''nti yathāvuttanayamatidisati. Valayaṃ chindato vāpi ayaṃ nayoti sambandho. ''Bhikkhuno, vaṃse, ṭhapitaṃ, cīvara''nti ca ānetvā yojetabbaṃ. Cīvaravaṃse pavesetvā ṭhapitaṃ cīvaravalayaṃ yathā chinnamatte ṭhānā cavati, tathā chindantassa bhikkhuno chedane thullaccayaṃ, chinne pārājikanti attho. **Mocentassāpyayaṃ nayo**ti etthāpi ''valaya''nti iminā saddhiṃ ''bhikkhuno''tiādipadāni yojetabbāni. Cīvaravaṃse ṭhapitaṃ cīvaraṃ valayaṃ mocentassāpi thullaccayapārājikāni pubbe vuttanayāneva.

Iha purimena **api**-saddena yathāvuttapakāradvaye sampiṇḍite itarena **api**-saddena avuttasampiṇḍanamantarena atthavisesābhāvato avuttamatthaṃ sampiṇḍeti, tena ''ākāsagataṃ vā karoti, nīharati vā''ti pakāradvayaṃ saṅgaṇhāti. Tena rukkhamūle pavesetvā ṭhapitanidhisaṅkhalikavalayamiva cīvaravaṃse sabbaṭṭhānehipi aphusāpetvā cīvaravalayaṃ ākāsagataṃ karontassāpi cīvaravaṃsakoṭiyā bahi nīharantassāpi thullaccayapārājikāni vuttanayeneva ñātabbānīti eteyeva saṅgaṇhāti. ''Valayaṃ chindato vāpi, mocentassa vāpi, valayaṃ ākāsagataṃ vā karoti, nīharati vā''ti imesu catūsu vikappesu ekampi tathā akatvā cīvaravalayaṃ cīvaravaṃse ghaṃsetvā ito cito ca sañcārentassa cīvaravalayassa sabbopi cīvaravaṃso ṭhānanti ''ṭhānācāvanaṃ natthī''ti vuttabyatirekavasena dassitabbanti gahetabbaṃ.

90. **Ṭhapitassa hī**ti ettha pasiddhisūcakaṃ **hi**-saddaṃ ānetvā ''cīvare viya hī''ti yojetvā visesatthajotakaṃ **tu**-saddaṃ ānetvā ''ṭhapitassa tū''ti yojetabbaṃ. Atha vā nipātānamanekatthattā yathāṭhāne ṭhitānameva visesatthe **hi**-saddo, pasiddhiyaṃ **tu**-saddo ca yojetabbo. Vinicchayo veditabboti yojanā. Dīghato vā tiriyato vā pasāretvā cīvaravaṃse nikkhittassa cīvarassa vinicchayo pana saṃharitvā cīvaravaṃse ṭhapitacīvaravinicchayo viya vutto, ''orimantena…pe… pārājikaṃ bhave''ti gāthāttaye vuttanayena veditabboti attho.

91. **Sikkāyā**ti olambikādhāre. Yaṃ bhaṇḍakanti sambandho. **Pakkhipitvā**ti nivesetvā. **Laggitaṃ hotī**ti olambitaṃ hoti. **''Sikkāto taṃ haranto vā cuto''**ti etasmiṃ vikappe sikkāya phuṭṭhaṭṭhānavasena ṭhānācāvanaṃ veditabbaṃ. Dutiyavikappe sikkāya, bandhanaṭṭhānassa ca bhittipasse phuṭṭhaṭṭhānaṃ yadi siyā, tassa ca vasena ṭhānācāvanaṃ veditabbaṃ.

92-3. **Kuntādī**ti **ādi**-saddena bhindivālādi dīghavatthu gahetabbaṃ. Taṭṭikākhāṇukā viya bhittiyaṃ paṭipāṭiyā nivesitāni migasiṅgāni vā sūlāni vā **nāgadantā** nāma. **Agge vā**ti kuntaphalakoṭiyaṃ vā. **Bunde vā**ti kuntadantamūle vā. **Parikaḍḍhato**ti ujukaṃ ākaḍḍhato.

Phuṭṭhokāsanti tasmiṃ tasmiṃ nāgadante phuṭṭhaṭṭhānaṃ atikkāmayato kesaggamattena parājayo siyāti sambandho, ṭhapitaṭṭhapitaṭṭhānaṃ vihāya kesaggamattampi atikkāmayato pārājikanti attho. Kesaggena antarena hetunā parājayoti gahetabbaṃ, kesaggamattampi apanayanahetu pārājikaṃ hotīti attho.

94-5. Evaṃ dīghato ākaḍḍhane, ukkhipane ca vinicchayaṃ dassetvā tiriyaṃ ākaḍḍhane, parato nayane ca vinicchayaṃ dassetumāha **''pākārābhimukho''**tiādi. **Ākaḍḍhatī**ti attano ṭhitaṭṭhānābhimukhaṃ āviñchati. **Orimantaphuṭṭhokāsa**nti orimantena phuṭṭhokāsaṃ, attano disāya kuntadaṇḍena phuṭṭhokāsanti attho. Ettha accayanakiriyāsambandhe sāmivacanappasaṅge upayogavacanaṃ. ''Sakammakadhātuppayoge upayogavacanassa māgadhikavohāre dassanato kammattheyeva upayogavacana''nti eke vadanti, etaṃ kaccāyanalakkhaṇena samānaṃ. **Itarantaccaye**ti itarantena kato accayoti itarantaccayo, majjhepadalopasamāso, pārimantena kattabbātikkame kateti attho. Kesaggena cutoti yojanā. Yathāvuttoyeva attho.

Parato pellantassāti parato katvā pellantassa, bhittipassābhimukhaṃ katvā nippīḷentassāti attho. **Tathevā**ti ''kesaggena cuto''ti ākaḍḍhati. **Ṭhapitepi ca** kuntādimhi ayaṃ nayoti yojanā. ''Kesaggenā''tiādinā ayameva vinicchayanayo vattabboti attho.

96. Tālassa phalaṃ cālentassa **assa** bhikkhuno **yena** phalena **vatthu** pañcamāsakaṃ pūrati, **tasmiṃ** phale bandhanā mutte pārājikaṃ bhaveti yojanā.

97. **Tālassa piṇḍiṃ chindatī**ti tālaphalakaṇṇikaṃ chindati. Yāya vatthu pūrati, tassā chinnamattāya ''assa pārājikaṃ siyā''ti heṭṭhā vuttanayo idhāpi yojetabbo. Tālapiṇḍi sace ākāsagatā hoti, piṇḍimūlameva ṭhānaṃ. Paṇṇadaṇḍe vā paṇṇe vā apassāya ṭhitā ce, ṭhitaṭṭhānehi saha piṇḍimūlaṃ gahetvā ṭhānabhedaṃ ñatvā ṭhānācāvanena pārājikampi daṭṭhabbaṃ. **Eseva nayo**ti ''yena vatthu pūrati, tasmiṃ bandhanā mutte assa pārājikaṃ siyā''ti yathāvutto eva nayo. Etesu sabbesu ṭhānesu pārājikavītikkamato pubbabhāgānantarappayoge thullaccayañca sahapayoge pācittiyaṭṭhāne dukkaṭañca tatopi pubbapayoge pācittiyaṭṭhāne pācittiyañca dukkaṭañca gamanadutiyapariyesanādiavasesapayogesu adinnādānapubbakattā dukkaṭañca asammuyhantehi veditabbaṃ.

Vehāsaṭṭhakathāvaṇṇanā.

98. Udake nidhiṭṭhānaṃ gacchatoti sambandho. Agambhīrodake nidhiṭṭhānaṃ padavārena gacchato pade pade pubbapayoge **dukkaṭaṃ** hotīti yojanā. **Gambhīre pana tathā**ti ''padavārena gacchato dukkaṭa''nti yathāvuttamatidisati. **Gacchato**ti tarato, hatthaṃ acāletvā tarantassa padavāragaṇanāya, hatthena ca vāyamantassa ''padavārenā''ti idaṃ upalakkhaṇanti katvā hatthavāragaṇanāya padavāragaṇanāya dukkaṭāni veditabbāni. Tena vuttaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''gambhīre hatthehi vā pādehi vā payogaṃ karontassa hatthavārehi vā padavārehi vā payoge payoge dukkaṭa''nti (pārā. aṭṭha. 1.98).

Ummujjanādisūti ettha **ādi-**saddena nimujjanaṃ saṅgaṇhāti. Etthāpi ‘‘tathā’’ti anuvattamānattā payoge payoge dukkaṭanti ayamattho veditabbo. Nihitakumbhiyā gahaṇatthaṃ nimujjanummujjanesupi hatthavārena, padavārena, hatthapadavārehi ca dukkaṭamevāti vuttaṃ hoti. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘eseva nayo kumbhigahaṇatthaṃ nimujjanummujjanesū’’ti (pārā. aṭṭha. 1.98).

Imissā gāthāya ‘‘nidhiṭṭhānaṃ gacchato dukkaṭa’’nti vacanato tathā gacchantassa udakasappacaṇḍamacchadassanena bhāyitvā palāyantassa gamanassa atadatthattā anāpattīti byatirekena viññāyati. Ettha dutiyapariyesanādisabbapayogesu pācittiyaṭṭhāne pācittiyañca pācittiyena saha dukkaṭañca avasesapayogesu suddhadukkaṭañca sahapayoge bhājanāmasane anāmāsadukkaṭañca phandāpane thullaccayañca ṭhānācāvane pārājikañca nidhikumbhiyā vuttanayena viññātuṃ sakkāti na vuttanti daṭṭhabbaṃ. Tattha ṭhānabhedo pañcadhā hoti, idha pīḷetvā osāretuṃ sakkuṇeyyattā adhodisāya saha chabbidhaṃ hotīti ayametesaṃ viseso.

99. **Tattha jātakapupphesū**ti tasmiṃ jale ruḷhesu uppalādikusumesu, niddhāraṇe bhummaṃ. **Yena pupphenā**ti niddhāritabbaṃ. **Chindato**ti ettha vattamānakālavasena atthaṃ aggahetvā ‘‘chinnavato’’ti bhūtavasena attho gahetabbo. Evaṃ aggahite antimassa payogassa yāva anuparamo, thullaccayārahattā pārājikavacanassa vatthuvirodhitāya ca imasseva pacchimakusumassa kantanakāle pupphanāḷapasse tacamattepi acchinne pārājikaṃ natthīti dassetuṃ ‘‘ekanāḷa…pe… parirakkhatī’’ti ettheva anantare vuccamānanayassa viruddhattā ca imaṃ vinicchayaṃ dassetuṃ likhitassa ‘‘yasmiṃ pupphe vatthu pūrati, tasmiṃ chinnamatte pārājika’’nti (pārā. aṭṭha. 1.98) **aṭṭhakathā**vacanassa viruddhattā ca vattamānakālamagahetvā bhūtakālasseva gahetabbattā ‘‘kadā devadatta āgatosī’’ti pañhassa ‘‘esohamāgacchāmi, āgacchantaṃ mā maṃ vijjhā’’ti uttare viya vattamānasamīpe vattamānevāti bhūte vattamānabyapadesato vuttanti daṭṭhabbaṃ.

100. **‘‘Uppalajātiyā’’**ti iminā ‘‘padumajātiyā’’ti byatirekato vuttattā ‘‘padumajātikānaṃ pana daṇḍe chinne abbhantare suttaṃ acchinnampi rakkhatī’’ti (pārā. aṭṭha. 1.98) **aṭṭhakathā**nayo saṅgahitoti daṭṭhabbaṃ. **Ekanāḷassa vā passe**ti ‘‘nāḷassa ekapasse’’ti vattabbe gāthābandhasukhatthaṃ vuttanti veditabbaṃ. **Tato**ti nāḷato.

101. Bhārabaddhakusumesu vinicchayassa vakkhamānattā **chinditvā ṭhapitesū**ti abaddhakusumavasena gahetabbaṃ. **Pubbe vuttanayenā**ti tatrajātakakusumesu vuttavinicchayānusārena. ‘‘Yena pupphena pūrati, tasmiṃ chinnamatte’’ti avatvā gahitamatte pārājikanti yojanā cettha viseso.

102. Bhāraṃ katvā baddhāni **bhārabaddhānī**ti majjhapadalopīsamāso. **Pupphānī**ti pādagghanakāni uppalādikusumāni. **Chasvākāresū**ti udake osīdāpetuṃ sakkuṇeyyattā adhodisāya saha catasso disā, uddhanti imāsu chasu disāsu, niddhāraṇe bhummaṃ. **Kenaci ākārenā**ti niddhāretabbadassanaṃ. Ṭhānācāvanassa sādhakatamattā karaṇeyeva karaṇavacanaṃ. **Nassatī**ti pādagghanakapupphānaṃ ṭhānācāvanena pārājikamāpajjitvā lokiyalokuttarānaṃ anavasesaguṇānaṃ patiṭṭhānabhūtaṃ pātimokkhasaṃvarasīlaṃ nāsetvā sayaṃ guṇamaraṇena mīyatīti attho.

103. **Pupphānaṃ kalāpa**nti pādagghanakauppalādikusumakalāpaṃ. **Udakaṃ cāletvā**ti yathā vīci uṭṭhāti, tathā cāletvā. **Pupphaṭṭhānā**ti pupphānaṃ ṭhitaṭṭhānā. **Cāvetī**ti kalāpaṃ kesaggamattampi apaneti. ‘‘Puppham ṭhānā cāvetī’’ti katthaci potthakesu pāṭho dissati. Pupphakalāpasseva gahitattā purimoyeva gahetabbo.

104. **‘‘Ettha gataṃ gahessāmī’’**ti saha pāṭhasesena yojanā. **Parikappetī**ti ‘‘ettha gataṃ gahessāmī’’ti ṭhānaṃ paricchinditvā takketi. **Rakkhatī**ti ṭhānācāvanepi sati so parikappo pārājikāpattito taṃ bhikkhuṃ rakkhati. **Gataṭṭhānā**ti pupphakalāpena gataṃ sampattañca taṃ ṭhānañcāti viggaho. **‘‘Uddharanto’’**ti etena ‘‘pupphānaṃ kalāpa’’nti ānetvā sambandhitabbaṃ. **‘‘Kataṭṭhānā’’**tipi pāṭho, katā pupphānaṃ ṭhānā uddharantoti sambandho. Udakaṃ cāletvā vīciyo uṭṭhāpetvā vīcippahārena udakapiṭṭhena parikappitaṭṭhānaṃ sampattaṃ pupphakalāpaṃ ṭhitaṭṭhānā uddharanto kesaggamattampi ṭhānā cāventoti attho. **‘‘Ṭhānā’’**ti idaṃ ‘‘bhaṭṭho’’ti iminā sambandhanīyaṃ. **Bhaṭṭho nāma pavuccatī**ti attanā samādāya rakkhiyamānā pātimokkhasaṃvarasīlasaṅkhātasabbaguṇaratanaṅkurābhinibbattaṭṭhānā patito nāma hotīti pavuccati.

105. **Jalato accuggatassā**ti ettha ‘‘pupphassā’’ti sāmatthiyā labbhati. Jalapiṭṭhito accuggatassa pupphassa sakalajalaṃ ṭhānaṃ, kaddamapiṭṭhito paṭṭhāya udakapiṭṭhipariyantaṃ pupphadaṇḍena pharitvā ṭhitaṃ sabbamudakaṃ ṭhānanti vuttaṃ hoti. **Uppāṭetvā**ti pupphaggaṃ ākaḍḍhitvā uppīḷetvā. **Tato**ti tasmā pupphaṭṭhānabhūtasakalajalarāsito. **Uju**nti ujuṃ katvā. **Uddharato**ti uppāṭentassa.

106. **Nāḷante**ti uppāṭitapupphanāḷassa mūlakoṭiyā. **Jalato**ti udakapiṭṭhito. Muttamatte kesaggamattaṃ dūraṃ katvāti pāṭhasesayojanā kātabbā. ‘‘Jalato’’ti paṭhamatatiyapādesu dvikkhattuṃ vacanaṃ atthāvisesepi padāvuttialaṅkāre aḍḍhayamakavasena vuttattā punaruttidoso na hotīti veditabbaṃ. ‘‘Muttamatte, amutte’’ti ca sambandhitabbaṃ, atthānaṃ vā visesato ubhayattha vuttanti veditabbaṃ. Tasmiṃ nāḷanteti sambandho.

107. **Tassa** nāmetvā uppāṭitassa. Saha gacchena uppāṭitassāpi ayameva vinicchayo. Idha pana sabbapupphapaṇṇanāḷāni mūlato pabhuti paṭhamaṃ ṭhitaṭṭhānato apanāmanavasena ṭhānācāvanaṃ veditabbaṃ. Evaṃ pupphādīni uppāṭentassa bhūtagāmavikopanāpattiyā ṭhāne sahapayogadukkaṭaṃ hotīti veditabbaṃ.

108-9. Baḷisādimacchaggahaṇopakaraṇānaṃ vacanato, jale ṭhitamatamacchānaṃ vinicchayassa ca vakkhamānattā **macche**ti jīvamānakamacchānaṃ gahaṇaṃ. Upalakkhaṇavasena vā avuttasamuccayattha **vā**-saddena vā khipakādīni macchavadhopakaraṇāni vuttānevāti daṭṭhabbaṃ. **Vatthū**ti pādo. **Tasmiṃ** macche. Uddhaṭoyeva **uddhaṭamatto,** maccho, tasmiṃ. **Jalā**ti udakato kesaggamattampi apanetvā ukkhittamatteti vuttaṃ hoti.

110. Pupphānaṃ viya macchānampi ṭhitaṭṭhānameva ṭhānanti aggahetvā sakalajalaṃ ṭhānaṃ katvā kasmā vuttanti āha **‘‘ṭhānaṃ salilajānaṃ hī’’**tiādi. Salile jātā **salilajā,** iti pakaraṇato macchāyeva vuccanti. Atthappakaraṇasaddantarasannidhānādīhi saddā visesatthaṃ vadantīti. **Hī**ti pasiddhiyaṃ. **Kevala**nti avadhāraṇe, jalamevāti vuttaṃ hoti. Iminā bahiudakaṃ nivattitaṃ hoti. Sakalaṃ jalameva ṭhānaṃ yasmā, tasmā salilaṭṭhaṃ jalā vimocento pārājiko hotīti hetuhetumantabhāvena yojanā veditabbā. Āpannaṃ parājetīti **pārājikā,** āpatti, sā etassa atthīti **pārājiko,** puggalo.

111. **Nīraṃ** udakaṃ. Vārimhi jale jāto **vārijo,** iti pakaraṇato macchova gayhati. Eteneva ākāse uppatitamaccho, gocaratthāya ca thalamuggatakummādayo upalakkhitāti veditabbaṃ. Tesaṃ gahaṇe vinicchayo ākāsaṭṭhathalaṭṭhakathāya vuttanayena veditabbo. **Bhaṇḍagghena viniddise**ti dukkaṭādivatthuno bhaṇḍassa agghavasena dukkaṭathullaccayapārājikāpattiyo vadeyyāti attho.

112. **Taḷāke**ti sarasmiṃ, iminā ca vāpipokkharaṇisobbhādijalāsayā saṅgayhanti. **Nadiyā**ti ninnagāya, iminā ca kandarādayo saṅgayhanti. **Ninne**ti āvāṭe. **Macchavisaṃ nāmā**ti ettha **nāma**-saddo saññāyaṃ. Macchavisanāmakaṃ madanaphalādikaṃ daṭṭhabbaṃ. **Gate**ti visapakkhipake macchaghātake gate.

114. **Sāmikesū**ti visaṃ yojetvā gatesu macchasāmikesu. **Āharantesū**ti āharāpentesu. **Bhaṇḍadeyya**nti bhaṇḍañca taṃ deyyañcāti viggaho, attanā gahitavatthuṃ vā tadagghanakaṃ vā bhaṇḍaṃ dātabbanti attho.

115. **Macche**ti matamacche. **Sese**ti namatamacche.

116. **Amatesu** gahitesūti pakaraṇato labbhati, nimittatthe cetaṃ bhummaṃ. **Anāpattiṃ vadantī**ti adinnādānāpattiyā anāpattiṃ vadanti, māraṇappattiyā pācittiyaṃ hoteva. Ayañca vinicchayo arakkhitaagopitesu assāmikataḷākādīsu veditabbo.

Udakaṭṭhakathāvaṇṇanā.

117. **Nāva**nti ettha ‘‘nāvā nāma yāya taratī’’ti (pārā. 99) vacanato jalatāraṇārahaṃ antamaso ekampi vahantaṃ rajanadoṇiveṇukalāpādikaṃ veditabbaṃ. **Nāvaṭṭhaṃ** nāma **bhaṇḍaṃ** yaṃ kiñci indriyabaddhaṃ vā anindriyabaddhaṃ vā. **‘‘Thenetvā gaṇhissāmī’’**ti iminā ‘‘theyyacittassā’’ti imamatthaṃ viññāpeti. **Pāduddhāre**ti dutiyapariyesanādiatthaṃ gacchantassa pade pade. **Dosā**ti dukkaṭāpattiyo. **Vuttā**ti ‘‘nāvaṭṭhaṃ bhaṇḍaṃ avaharissāmī’ti theyyacitto dutiyaṃ vā pariyesati gacchati vā, āpatti dukkaṭassā’’ti (pārā. 99) **padabhājaniyaṃ** bhagavatā vuttā, iminā pubbapayogasahapayogadukkaṭāni, phandāpane thullaccayaṃ, ṭhānācāvane pārājikañca upalakkhaṇavasena dassitanti veditabbaṃ.

118. **Caṇḍasote**ti vegena gacchante udakappavāhe, ‘‘caṇḍasote’’ti iminā bandhanaṃ vinā sabhāvena aṭṭhitabhāvassa sūcanato **‘‘bandhanameva ṭhāna’’**nti vuttaṭṭhānaparicchedassa kāraṇaṃ dassitanti veditabbaṃ. Yasmā caṇḍasote baddhā, tasmā bandhanamekameva ṭhānaṃ matanti vuttaṃ hoti. **Tasmi**nti bandhane. **Dhīrā** vinayadharā.

119-120. **''Niccale udake nāva-mabandhanamavaṭṭhita''**nti iminā chadhā ṭhānaparicchedassa labbhamānatte kāraṇaṃ dasseti. Nāvaṃ kaḍḍhato tassa pārājikanti sambandho. Punapi kiṃ karontoti āha **''ekenantena samphuṭṭha''**ntiādi. Taṃ nāvaṃ atikkāmayatoti sambandho. Etthāpi ''kaḍḍhitavato atikkamitavato''ti bhūtavasena attho yojetabbo. Yamettha vattabbaṃ, taṃ heṭṭhā vuttanayameva.

121. Evaṃ catupassākaḍḍhane vinicchayaṃ dassetvā idāni uddhaṃ, adho ca ukkhipanaosīdāpanesu vinicchayaṃ dassetumāha **''tathā''**tiādi. **Tathā**ti ''tassa pārājika''nti ākaḍḍhati. Kasmiṃ kāleti āha **''uddhaṃ kesaggamattampī''**tiādi. **Adhonāvātala**nti nāvātalassa adho adhonāvātalaṃ, tasmiṃ uddhaṃ kesaggamattampi udakamhā vimociteti iminā sambandho. Tena phuṭṭhaṃ kesaggamattampi mukhavaṭṭiyā vimociteti yojanā. **Tenā**ti adhonāvātalena phuṭṭhe udake mukhavaṭṭiyā karaṇabhūtāya kesaggamattampi vimociteti gahetabbaṃ.

122. Tīre bandhitvā pana niccale jale ṭhapitā **yā** nāvā, **tassā** nāvāya **ṭhānaṃ** bandhanañca ṭhitokāso cāti dvidhā matanti yojanā.

123. **Pubbaṃ** paṭhamaṃ bandhanassa vimocane thullaccayaṃ hotīti yojanā. **Kenacupāyenā**ti ''purato pacchato vāpī''tiādikkamena yathāvuttopāyachakkesu yena kenaci upāyenāti attho. **Ṭhānā cāveti** nāvaṃ.

124. **Paṭhamaṃ ṭhānā cāvetvā**ti ''purato pacchato vā''tiādinā yathāvuttesu chasu ākāresu aññatarena ākārena nāvaṃ ṭhapitaṭṭhānato paṭhamaṃ cāvetvā. **Eseva ca nayo**ti nāvāya paṭhamaṃ ṭhitaṭṭhānato cāvane thullaccayaṃ, pacchā bandhanamocane pārājikanti eseva nayo netabboti attho. Ettha ca ''tīre bandhitvā niccale udake ṭhapitanāvāya bandhanañca ṭhitokāso cāti dve ṭhānāni, taṃ paṭhamaṃ bandhanā moceti, thullaccayaṃ. Pacchā channaṃ ākārānaṃ aññatarena ṭhānā cāveti, pārājikaṃ. Paṭhamaṃ ṭhānā cāvetvā pacchā bandhanamocanepi eseva nayo''ti (pārā. 99) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttavinicchayo saṅgahito. Āmasanaphandāpanesu dukkaṭathullaccayāni heṭṭhā kumbhiyaṃ vuttanayeneva ñātuṃ sakkuṇeyyattā na vuttānīti veditabbaṃ. Evamuparipi.

125. **Ussāretvā**ti udakato thalaṃ āropetvā. **Nikujjitvā**ti adhomukhaṃ katvā. Thale ṭhapitāya nāvāya mukhavaṭṭiyā phuṭṭhokāso eva ṭhānanti yojanā. **Hī**ti viseso, tena jalaṭṭhato thalaṭṭhāya nāvāya vuttaṃ visesaṃ joteti.

126. Ettha adho osīdāpanassa alabbhamānatāya taṃ vinā itaresaṃ pañcannaṃ ākārānaṃ vasena ṭhānācāvanaṃ dassetumāha **''ñeyyo''**tiādi. **Yato kutocī**ti tiriyaṃ catassannaṃ, uparidisāya ca vasena yaṃ kiñci disābhimukhaṃ kesaggamattampi atikkamento.

127. **Ukkujjitāyapī**ti uddhaṃmukhaṃ ṭhapitāyapi. **Ghaṭikāna**nti dārukhaṇḍānaṃ. **''Tathā''**ti iminā ''ñeyyo ṭhānaparicchedo''tiādinā vuttanayaṃ atidisati. So pana ukkujjitvā bhūmiyaṃ ṭhapitanāvāya yujjati. Ghaṭikānaṃ upari ṭhapitāya pana nāgadantesu ṭhapitakunte vuttavinicchayo yujjati.

128. **''Theyyā''**ti idaṃ ''pājentassā''ti visesanaṃ. **Tittheti** titthāsannajale. **Arittenā**ti kenipātena. **Phiyenā**ti pājanaphalakena. **Pājentassā**ti pesentassa. **''Taṃ pājetī''**tipi pāṭho dissati, **taṃ** nāvaṃ yo **pājeti,** tassa **parājayo**ti attho.

129-30. **Chatta**nti ātapavāraṇaṃ. **Paṇāmetvā**ti yathā vātaṃ gaṇhāti, tathā paṇāmetvā. **Ussāpetvāva cīvara**nti cīvaraṃ uddhaṃ uccāretvā vā. Gāthāchandavasena 'va'iti rassattaṃ. **Laṅkārasadisa**nti pasāritapaṭasarikkhakaṃ. **Samīraṇa**nti mālutaṃ. **Na doso tassa vijjatī**ti idaṃ vātassa avijjamānakkhaṇe evaṃ karoto pacchā āgatena vātena nītanāvāya vasena vuttaṃ. Vāyamāne pana vāte evaṃ karontassa āpattiyevāti daṭṭhabbaṃ.

131-2. Sayameva upāgatanti sambandho. Gāmasamīpe titthaṃ **gāmatitthaṃ. Ta**nti nāvaṃ. **Ṭhānā**ti chattena vā cīvarena vā gahitavātena gantvā gāmatitthe ṭhitaṭṭhānā. **Acālento**ti phandāpanampi akaronto, iminā thullaccayassāpi abhāvaṃ dasseti. **''Acāvento''**tipi pāṭho, ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi anapanentoti attho, iminā pārājikābhāvaṃ dasseti. **Kiṇitvā**ti mūlena vikkiṇitvā. **Sayameva ca gacchanti**nti ettha **ca**-kāro vattabbantarasamuccaye. Tathā paṇāmitachattena vā ussāpitacīvarena vā gahitavātena attanā gacchantiṃ. **Ṭhānā cāvetī**ti attanā icchitadisābhimukhaṃ katvā pājanavasena gamanaṭṭhānā cāveti.

Nāvaṭṭhakathāvaṇṇanā.

133-4. Yanti etenāti **yānaṃ**. Ramayatīti **ratho**. Vahati, vuyhati, vahanti etenāti vā **vayhaṃ**. ''Upari maṇḍapasadisaṃ padaracchannaṃ, sabbapāliguṇṭhimaṃ vā chādetvā''ti (pārā. aṭṭha. 1.100) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena kataṃ sakaṭaṃ vayhaṃ nāma. **Sandamānikā**ti ''ubhosu passesu suvaṇṇarajatādimayā gopānasiyo datvā garuḷapakkhakanayena katā sandamānikā''ti (pārā. aṭṭha. 1.100) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena katayānaviseso. **Ṭhānā cāvanayogasmi**nti ṭhānā cāvanappayoge.

135-6. Dasaṭṭhānācāvanavasena pārājikaṃ vadantehi paṭhamaṃ ṭhānabhedassa ñātabbattā taṃ dassetvā āpattibhedaṃ dassetumāha **''yānassa dukayuttassā''**tiādi. **Dukayuttassā**ti dukaṃ goyugaṃ yuttassa yassāti, yutte yasminti vā viggaho. **Dasa ṭhānānī**ti dvinnaṃ goṇānaṃ aṭṭha pādā, dve ca cakkānīti etesaṃ dasannaṃ patiṭṭhitaṭṭhānānaṃ vasena dasa ṭhānāni vadeyyāti attho. Eteneva nayena catuyuttādiyāne aṭṭhārasāti ṭhānabhedassa nayo dassito hoti. **Yānaṃ pājayato**ti sakaṭādiyānaṃ pesayato. ''Dhureti yugāsanne''ti aṭṭhakathāya **gaṇṭhipade** vuttaṃ. Rathīsāya yugena saddhiṃ bandhanaṭṭhānāsanneti vuttaṃ hoti. **''Dhura''**nti ca yugasseva nāmaṃ. ''Dhuraṃ chaḍḍetvā, dhuraṃ āropetvā''ti (pārā. aṭṭha. 1.100) **aṭṭhakathā**vacanato taṃsahacariyāya sambandhanaṭṭhānampi dhuraṃ nāma. Idha pana gaṅgā-saddo viya gaṅgāsamīpe dhurasamīpe pājakassa nisajjārahaṭṭhāne dhurassa vattamānatā labbhati.

Goṇānaṃ pāduddhāre tassa thullaccayaṃ viniddiseti yojanā. Idañca goṇānaṃ avilomakālaṃ sandhāya vuttaṃ. Vilomakāle sambhavantaṃ visesaṃ jotetuṃ **''thullaccayaṃ tu''** iccatra **tu**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace pana goṇā 'nāyaṃ amhākaṃ sāmiko'ti ñatvā dhuraṃ chaḍḍetvā ākaḍḍhantā tiṭṭhanti vā phandanti vā, rakkhati tāva. Goṇe puna ujukaṃ paṭipādetvā dhuraṃ āropetvā daḷhaṃ yojetvā pācanena vijjhitvā pājentassa vuttanayeneva tesaṃ pāduddhārena thullaccaya''nti vuttaviseso saṅgahitoti daṭṭhabbo. **Cakkānaṃ hī**ti ettha adhikena **hi**-saddena ''sacepi sakaddame magge ekaṃ cakkaṃ kaddame laggaṃ hoti, dutiyaṃ cakkaṃ goṇā parivattentā pavattenti, ekassa pana ṭhitattā na tāva avahāro hoti. Goṇe pana puna ujukaṃ paṭipādetvā pājentassa ṭhitacakke kesaggamattaṃ phuṭṭhokāsaṃ atikkante pārājika''nti (pārā. aṭṭha. 1.100) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaviseso dassito hotīti daṭṭhabbaṃ.

137-9. Ettāvatā yuttayānavinicchayaṃ dassetvā idāni ayuttayānavinicchayaṃ dassetumāha **''ayuttakassā''**tiādi. Dhurena upatthambhaniyaṃ ṭhitassa tassa ayuttakassāpi ca yānakassa upatthambhanicakkakānaṃ vasena tīṇeva ṭhānāni bhavantīti yojanā. Tattha **ayuttakassā**ti goṇehi ayuttakassa. **Dhurenā**ti yathāvuttanayena dhurayuttaṭṭhānasamīpadesena, sakaṭasīsenāti vuttaṃ hoti. **Upatthambhaniya**nti sakaṭasīsopatthambhaniyā upari ṭhitassa. Upatthambhayati dhuranti upatthambhanī. Sakaṭassa pacchimabhāgopatthambhanatthaṃ dīyamānaṃ daṇḍadvayaṃ pacchimopatthambhanī nāma, purimabhāgassa dīyamānassa upatthambhanī purimopatthambhanī nāmāti ayamupatthambhanīnaṃ viseso. Idha purimopatthambhanī adhippetā. **''Upatthambhanicakkakānaṃ vasena tīṇeva ṭhānānī''**ti idaṃ heṭṭhā akappakatāya upatthambhaniyā vasena vuttaṃ, kappakatāya pana vasena ''cattārī''ti vattabbaṃ.

''Tathā''ti iminā ''ṭhānāni tīṇevā''ti ākaḍḍhati, dārucakkadvayavasena tīṇi ṭhānānīti attho. **''Dārūna''**nti iminā bahuvacananiddesena rāsikatadārūnaṃ dārukassa ekassāpi phalakassāpi gahaṇaṃ veditabbaṃ. **''Bhūmiyampi dhureneva, tatheva ṭhapitassa cā''**ti iminā tīṇiyeva ṭhānānīti atidisati. Ettha dhuracakkānaṃ patiṭṭhitokāsavasena tīṇi ṭhānāni. Ettha ca **upariṭṭhapitassa cāti ca**-kāraṃ ''bhūmiyaṃ ṭhapitassā''ti etthāpi yojetvā samuccayaṃ kātuṃ sakkāti. Tattha adhikavacanena ca-kārena **aṭṭhakathāyaṃ** ''yaṃ pana ayuttakaṃ dhure ekāya, pacchato ca dvīhi upatthambhanīhi upatthambhetvā ṭhapitaṃ, tassa tiṇṇaṃ upatthambhanīnaṃ, cakkānañca vasena pañca ṭhānāni. Sace dhure upatthambhanī heṭṭhābhāge kappakatā hoti, cha ṭhānānī''ti (pārā. aṭṭha. 1.100) vuttavinicchayaṃ saṅgaṇhāti.

Purato pacchato vāpīti ettha ''kaḍḍhitvā''ti pāṭhaseso. **Api**-saddena ''ukkhipitvāpī''ti avuttaṃ samuccinoti. Yo pana purato kaḍḍhitvā ṭhānā cāveti, yo vā pana pacchato kaḍḍhitvā ṭhānā cāveti, yo vā pana ukkhipitvā ṭhānā cāvetīti yojanā. **Tiṇṇa**nti ime tayo gahitā, ''tesa''nti sāmatthiyā labbhati, tesaṃ tiṇṇaṃ puggalānanti vuttaṃ hoti. Kadā kiṃ hotīti āha **''thullaccayaṃ tu…pe… parājayo''**ti. **''Ṭhānā cāve''**ti idaṃ ''thullaccaya''nti imināpi sambandhanīyaṃ. **Tu**-saddassa visesajotanatthaṃ upāttattā sāvasesaṭṭhānācāvane phandāpanathullaccayaṃ, niravasesaṭṭhānācāvane pana kate ṭhānācāvanapārājikā vuttā hotīti daṭṭhabbaṃ.

140. **Akkhānaṃ sīsakehī**ti akkhassa ubhayakoṭīhi. ''Jātyākhyāyamekasmiṃ bahuvacanamaññatarāya''miti vacanato ekasmiṃ atthe bahuvacanaṃ yujjati. **''Ṭhitassā''**ti etassa visesanassa ''yānassā''ti visesitabbaṃ sāmatthiyā labbhati. ''Ṭhānāni dve''ti vuttattā yathā sakaṭadhuraṃ bhūmiṃ na phusati, evaṃ uccataresu dvīsu tulādidārūsu dve akkhasīse āropetvā ṭhapitaṃ yānameva gayhati.

141. **Kaḍḍhanto**ti dvinnaṃ akkhasīsānaṃ ādhārabhūtesu dārūsu ghaṃsitvā ito cito ca kaḍḍhanto. **Ukkhipanto**ti ujuṃ ṭhitaṭṭhānato uccārento. **Phuṭṭhokāsaccaye**ti phuṭṭhokāsato kesaggamattātikkame. **Aññassā**ti yathāvuttappakārato itarassa. **Yassa kassaci** rathādikassa yānassa.

142. **Akkhuddhīna**nti catunnaṃ akkharuddhanakaāṇīnaṃ. Akkhassa ubhayakoṭīsu cakkāvuṇanaṭṭhānato anto dvīsu sakaṭabāhāsu akkharuddhanatthāya dve aṅguliyo viya ākoṭitā catasso āṇiyo akkhuddhi nāma. **Dhurassā**ti dhurabandhanaṭṭhānāsannassa rathasīsaggassa. **Taṃ** yānaṃ. **Vā**-saddena passe vā gahetvā kaḍḍhanto, majjhe vā gahetvā ukkhipentoti kiriyantaraṃ vikappeti. **Gahetvā**ti ettha ''kaḍḍhanto''ti pāṭhaseso. **Ṭhānā cāvetī**ti **uddhīsu** gahetvā kaḍḍhanto attano disāya uddhiantena phuṭṭhaṭṭhānaṃ itarena uddhipariyantena kesaggamattampi atikkāmeti.

''Uddhīsu vā''ti sāsaṅkavacanena anuddhikayānassāpi vijjamānattaṃ sūcitaṃ hoti. **Aṭṭhakathāyaṃ** ''atha uddhikhāṇukā na honti, samameva bāhaṃ katvā majjhe vijjhitvā akkhasīsāni pavesitāni honti, taṃ heṭṭhimatalassa samantā sabbaṃ pathaviṃ phusitvā tiṭṭhati, tattha catūsu disāsu, uddhañca phuṭṭhaṭṭhānātikkamavasena pārājikaṃ veditabba''nti (pārā. aṭṭha. 1.100) vuttavinicchayañca byatirekavasena saṅgaṇhāti.

143. **Nābhiyā**ti nābhimukhena. **Ekameva siyā ṭhāna**nti ekaṃ nābhiyā phuṭṭhaṭṭhānameva ṭhānaṃ bhavatīti attho. ''Ekamassa siyā ṭhāna''nti potthakesu dissati, tato purimapāṭhova sundarataro. **Paricchedopī**ti ettha **pi**-saddo visesatthajotako, paricchedo panāti attho. **Pañcadhā**ti nābhiyā catupassapariyantaṃ, uddhañca pañcadhā, ṭhānācāvanākāro hotīti attho.

144. **Ṭhānāni dve**ti nemiyā, nābhiyā ca phuṭṭhaṭṭhānavasena dve ṭhānāni. **Assā**ti cakkassa. **Tesaṃ** dvinnaṃ ṭhānānaṃ. Bhittiādiṃ apassāya ṭhapitacakkassāpi hi **aṭṭhakathāyaṃ** vutto ayampi vinicchayo vutto, yopi iminā ca pāṭhena dassito hoti.

145. **Anārakkha**nti sāmikena asaṃvihitārakkhaṃ. **Adhodetvā**ti goṇe apesetvā. **Vaṭṭati,** pārājikaṃ na hotīti adhippāyo. Sāmike āharāpente pana bhaṇḍadeyyaṃ hoti.

Yānaṭṭhakathāvaṇṇanā.

146. Bhāraṭṭhakathāya **sīsakkhandhakaṭolambavasā**ti evaṃnāmakānaṃ sarīrāvayavānaṃ vasena bhāro catubbidho hoti. Tattha sīsabhārādīsu asammohatthaṃ sīsādīnaṃ paricchedo veditabbo – sīsassa tāva purimagale galavāṭako piṭṭhigale kesañci kesante āvaṭṭo hoti, galasseva ubhosu passesu kesañci kesāvaṭṭā oruyha jāyanti, ye ''kaṇṇacūḷikā''ti vuccanti, tesaṃ adhobhāgo cāti ayaṃ heṭṭhimaparicchedo, tato upari **sīsaṃ,** etthantare ṭhitabhāro **sīsabhāro** nāma.

Ubhosu passesu kaṇṇacūḷikāhi paṭṭhāya heṭṭhā, kapparehi paṭṭhāya upari, piṭṭhigalāvaṭṭato ca galavāṭakato ca paṭṭhāya heṭṭhā, piṭṭhivemajjhāvaṭṭato ca uraparicchedamajjhe hadayaāvāṭato ca paṭṭhāya upari **khandho,** etthantare ṭhitabhāro **khandhabhāro** nāma.

Piṭṭhivemajjhāvaṭṭato, pana hadayaāvāṭato ca paṭṭhāya heṭṭhā yāva pādanakhasikhā, ayaṃ **kaṭi**paricchedo, etthantare samantato sarīre ṭhitabhāro **kaṭibhāro** nāma.

Kapparato paṭṭhāya pana heṭṭhā yāva hatthanakhasikhā, ayaṃ **olambaka**paricchedo, etthantare ṭhitabhāro **olambako** nāma.

Bharatīti **bhāro,** bharati etena, etasminti vā **bhāro,** iti yathāvuttasīsādayo avayavā vuccanti. Bhāre tiṭṭhatīti **bhāraṭṭhaṃ**. Iti sīsādīsu ṭhitaṃ bhaṇḍaṃ vuccati. ''Bhāroyeva bhāraṭṭha''nti (pārā. aṭṭha. 1.101) **aṭṭhakathā**vacanato bharīyatīti **bhāro,** kammani siddhena bhāra-saddena bhaṇḍameva vuccati.

147. **Sirasmiṃyevā**ti yathāparicchinne sirasi eva. **Sāretī**ti anukkhipanto ito cito ca sāreti. **Thullaccayaṃ siyā**ti phandāpanathullaccayaṃ bhaveyya.

148. **Khandha**nti yathāparicchinnameva khandhaṃ. **Oropite**ti ohārite. **Sīsato**ti ettha ''uddha''nti pāṭhaseso, yathāparicchinnasīsato uparīti attho. **Kesaggamattampī**ti kesaggamattaṃ dūraṃ katvā. **Pi**-saddo pageva tato adhikanti dīpeti. **Mocentopī**ti kesaggena aphusantaṃ apanento. Etthāpi **pi**-saddena na kevalaṃ khandhaṃ oropentasseva pārājikaṃ, apica kho mocentopi parājitoti heṭṭhā vuttamapekkhati. Pasibbakādiyamakabhāraṃ pana sīse ca piṭṭhiyañcāti dvīsu ṭhānesu ṭhitattā dvīhi ṭhānehi apanayanena pārājikaṃ hoti, tañca **''sīsato mocento''**ti imināva ekadesavasena saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.

149-50. Evaṃ sīsabhāre vinicchayaṃ dassetvā tadanantaraṃ uddesakkamesu khandhabhārādīsu vinicchaye dassetabbepi avasāne vuttaolambakabhāre vinicchayaṃ dassetvā ādyantabhārānaṃ vuttanayānusārena sesesupi vinicchayaṃ atidisitumāha **''bhāra''**ntiādi. **Suddhamānaso**ti pātarāsādikāraṇena atheyyacitto, hatthagatabhāraṃ theyyacittena bhūmiyaṃ ṭhapananissajjanādiṃ karontassa hatthato muttamatte pārājikanti idametena upalakkhitanti daṭṭhabbaṃ.

Ettha vuttanayenevāti sīsabhāraolambakabhāresu vuttānusārena. **Sesesupi bhāresū**ti khandhabhārādikesupi. **Matisārena** sāramatinā. **Veditabbo vinicchayo**ti yathāparicchinnesu ṭhānesu ṭhitaṃ pādagghanakaṃ yaṃ kiñci vatthuṃ theyyacittena ''gaṇhissāmī''ti āmasantassa dukkaṭaṃ, ṭhānā acāvetvā phandāpentassa thullaccayaṃ, yathāparicchinnaṭṭhānātikkamanavasena vā uddhaṃukkhipanavasena vā ṭhānā cāventassa pārājikaṃ hotīti ayaṃ vinicchayo veditabboti attho.

Bhāraṭṭhakathāvaṇṇanā.

151-3. Idāni ārāmaṭṭhavinicchayaṃ dassetumāha **''dukkaṭa''**ntiādi. **Ārāma**nti campakādipupphārāmañca ambādiphalārāmañcāti dvīsu ārāmesu yaṃ kañci ārāmaṃ. Āramanti ettha pupphādikāminoti viggaho, taṃ **ārāmaṃ, abhi**-saddayoge upayogavacanaṃ. **Abhiyuñjato**ti parāyattabhāvaṃ jānanto ''mama santaka''nti aṭṭaṃ katvā gaṇhituṃ theyyacittena sahāyādibhāvatthaṃ dutiyakapariyesanādivasena abhiyuñjantassa dukkaṭaṃ muninā vuttanti iminā sambandhanīyaṃ, adinnādānassa pubbapayogattā sahapayogagaṇanāya dukkaṭanti bhagavatā vuttanti attho. **Dhammaṃ caranto**ti aṭṭaṃ karonto. **Paraṃ** sāmikaṃ **parājeti ce,** sayaṃ sāsanato **parājito**ti yojanā.

Tassāti bhaṇḍasāmino. **Vimatiṃ janayantassā**ti ''iminā saha aṭṭaṃ katvā mama santakaṃ labhissāmi vā, na vā''ti saṃsayaṃ uppādentassa corassa. Yopi dhammaṃ caranto sayaṃ parajjati, tassa ca thullaccayanti yojanā.

Sāmino dhuranikkhepeti ''ayaṃ thaddho kakkhaḷo jīvitabrahmacariyantarāyampi me kareyya, alaṃ dāni mayhaṃ iminā ārāmenā''ti sāmino dhuranikkhepe sati, attano ''na dassāmī''ti dhuranikkhepe cāti yojanā. Evaṃ ubhinnaṃ dhuranikkhepe pārājikaṃ. **Tassā**ti abhiyuñjantassa. **Sabbesaṃ kūṭasakkhīnañcā**ti **ca**-kāro luttaniddiṭṭhoti veditabbo. Corassa assāmikabhāvaṃ ñatvāpi tadāyattakaraṇatthaṃ yaṃ kiñci vadantā kūṭasakkhino, tesaṃ sabbesampi bhikkhūnaṃ pārājikaṃ hotīti attho.

Ārāmaṭṭhakathāvaṇṇanā.

154. Vihāraṭṭhakathāyaṃ **vihāra**nti upalakkhaṇattā ''pariveṇaṃ vā, āvāsaṃ vā''ti ca gahetabbaṃ. **Saṅghika**nti cātuddisaṃ saṅghaṃ uddissa bhikkhūnaṃ dinnattā saṅghasantakaṃ. **Kañcī**ti khuddakaṃ, mahantaṃ vāti attho. Acchinditvāna gaṇhituṃ abhiyuñjantassa pārājikā na sijjhatītipi pāṭhasesayojanā. Hetuṃ dasseti **''sabbesaṃ dhuranikkhepābhāvato''**ti, sabbasseva cātuddisikasaṅghassa dhuranikkhepassa asambhavatoti attho. ''Vihāra''nti ettakameva avatvā ''saṅghika''nti visesanena dīghabhāṇakādibhedassa gaṇassa, ekapuggalassa vā dinnavihārādiṃ acchinditvā gaṇhante dhuranikkhepasambhavā pārājikanti vuttaṃ hoti. Ettha vinicchayo ārāme viya veditabbo. Imesu tatraṭṭhabhaṇḍe vinicchayo bhūmaṭṭhathalaṭṭhaākāsaṭṭhavehāsaṭṭhesu vuttanayena ñātuṃ sakkāti na vuttoti veditabbo.

Vihāraṭṭhakathāvaṇṇanā.

155-6. Khettaṭṭhe **sīsānī**ti valliyo. **Nidampitvānā**ti yathā dhaññamattaṃ hatthagataṃ hoti, tathā katvā. **Asitenā**ti dāttena. **Lāyitvā**ti dāyitvā. Sabbakiriyāpadesu **''sāliādīnaṃ sīsānī''**ti sambandhanīyaṃ. Sāliādīnaṃ sīsāni nidampitvā gaṇhato yasmiṃ bīje gahite vatthu pūrati, tasmiṃ bandhanā mocite tassa pārājikaṃ bhaveti yojanā. Asitena lāyitvā gaṇhato yasmiṃ sīse gahite… pe… bhave, karena chinditvā gaṇhato yassaṃ muṭṭhiyaṃ gahitāyaṃ… pe… bhaveti yojanā. **Bīje**ti vīhādiphale. **Vatthu pūratī**ti pādagghanakaṃ hotīti. **Muṭṭhiya**nti sīsamuṭṭhiyaṃ, bījamuṭṭhiyaṃ vā. **Bandhanā mocite**ti bandhanaṭṭhānato mocite.

157. **Daṇḍo vā**ti vatthupūrakavīhidaṇḍo vā. Acchinno rakkhatīti sambandho. **Taco vā**ti tassa daṇḍassa ekapasse challi vā acchinno rakkhaticceva sambandho. **Vā**-

ggahaṇena idhāvuttaṃ **aṭṭhakathā**gataṃ (pārā. aṭṭha. 1.104) ‘‘vāko’’ti idaṃ saṅgaṇhāti. **Vāko** nāma daṇḍe vā tace vā bāhiraṃ. Idhāpi taco vā acchinno rakkhatīti yojanā. **Vīhināḷampi vā**ti gahitadhaññasālisīsena patiṭṭhitaṃ vīhikudrūsādigacchānaṃ nāḷaṃ, tacagabbhoti vuttaṃ hoti. **Dīgha**nti dīghaṃ ce hoti. **‘‘Anikkhantovā’’**ti iminā ‘‘daṇḍo’’ti sambandho. ‘‘Tato’’ti pāṭhaseso. Tato dīghavīhināḷato sabījavīhisīsadaṇḍo sabbaso chinno chinnakoṭiyā kesaggamattampi bahi anikkhantoti attho. **Rakkhatī**ti taṃ bhikkhuṃ dukkaṭathullaccayapārājikavatthūnaṃ anurūpāpattito pāleti. Mutto ce, na rakkhatīti attho.

Vuttañcetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘vīhināḷaṃ dīghampi hoti, yāva antonāḷato vīhisīsadaṇḍako na nikkhamati, tāva rakkhati. Kesaggamattampi nāḷato daṇḍakassa heṭṭhimatale nikkhantamatte bhaṇḍagghavasena kāretabbo’’ti (pārā. 1.104). Tathā imināva vinicchayena **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘lāyitabbavatthupūrakavīhisīsamuṭṭhiyā mūle chinnepi sīsesu acchinnavīhisīsaggehi saddhiṃ jaṭetvā ṭhitesu rakkhati, jaṭaṃ vijaṭetvā viyojitesu yathāvuttapārājikādiāpattiyo hontī’’ti evamādiko vinicchayo ca sūcitoti gahetabbo.

158. **Madditvā**ti vīhisīsāni madditvā. **Papphoṭetvā**ti bhusādīni ophunitvā. Ito sāraṃ gaṇhissāmīti parikappetīti yojanā. **Ito**ti vīhisīsato. **Sāraṃ gaṇhissāmī**ti sārabhāgaṃ ādiyissāmi. Sace parikappetīti yojanā. **Rakkhatī**ti vatthupahonakappamāṇaṃ dāttena lāyitvā vā hatthena chinditvā vā ṭhānā cāvetvā gahitampi yāva parikappo na niṭṭhāti, tāva āpattito rakkhatīti attho.

159. **Maddanepī**ti vīhisīsamaddanepi. **Uddharaṇepī**ti palālāpanayanepi. **Papphoṭanepī**ti bhusādikacavarāpanayanepi. **Doso natthī**ti agghavasena pārājikādiāpattiyo na bhavanti, sahapayogadukkaṭaṃ pana hoteva. **Attano…pe… parājayo**ti attano paṭhamaṃ parikappitākārena sabbaṃ katvā sārabhāgaṃ gaṇhituṃ attano bhājane pakkhittamatte yathāvuttapārājikādayo hontīti attho.

160. Ettāvatā ‘‘khettaṭṭhaṃ nāma bhaṇḍaṃ khette catūhi ṭhānehi nikkhittaṃ hoti bhūmaṭṭhaṃ thalaṭṭhaṃ ākāsaṭṭhaṃ vehāsaṭṭha’’nti (pārā. 104) vuttāni khettaṭṭhāni cattāri yathāvuttasadisānīti tāni pahāya ‘‘tatthajātaka’’ntiādi **pāḷiyaṃ** āgate tatrajāte vinicchayaṃ dassetvā idāni ‘‘khettaṃ nāma yattha pubbaṇṇaṃ vā aparaṇṇaṃ vā jāyatī’’ti (pārā. 104) evamāgate khettepi vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘jāna’’**ntiādi. **Jāna**nti parasantakabhāvaṃ jānanto. **Khīla**nti appitakkharaṃ vā itaraṃ vā pāsāṇādikhīlaṃ. **Saṅkāmetī**ti parāyattabhūmiṃ sāmikā yathā passanti, tathā vā aññathā vā attano santakaṃ kātukāmatāya kesaggamattampi ṭhānaṃ yathā sasantakaṃ hoti, tathā theyyacittena nikhaṇatīti attho.

161. Taṃ pārājikattaṃ tassa kadā hotīti āha **‘‘sāmikānaṃ tu dhuranikkhepane satī’’**ti. ‘‘Hotī’’ti pāṭhaseso. **Tu**-saddena ‘‘attano vā’’ti visesassa saṅgahitattā sāmino nirālayabhāvasaṅkhātadhuranikkhepe ca ‘‘sāmikassa na dassāmī’’ti attano dhuranikkhepe ca tassa pārājikattaṃ hotīti attho. **Evamudīrita**nti ‘‘kesaggamattampī’’ti evaṃ niyamitaṃ kathitaṃ.

162. **Yā panā**ti yā bhūmi pana. **Tesu** dvīsu khīlesu. **Ādo thullaccaya**nti paṭhame khīle saṅkāmite so bhikkhu thullaccayaṃ āpajjati. **Dutiye**ti dutiye khīle saṅkāmite parājayo hotīti yojanā. Bahūhi khīlehi gahetabbaṭṭhāne pariyantakhīlesu dvīsu vinicchayo ca eteneva vutto hoti. Ettha pana ante khīladvayaṃ vinā avasesakhīlanikhaṇane ca itaresu tadatthesu sabbapayogesu ca dukkaṭaṃ hotīti viseso.

163-4. ‘‘Mamedaṃ santaka’’nti ñāpetukāmoti sambandho. Parasantakāya bhūmiyā parāyattabhāvaṃ ñatvāva theyyacittena kesaggamattampi ṭhānaṃ gaṇhitukāmatāya ‘‘ettakaṃ ṭhānaṃ mama santaka’’nti rajjuyā vā yaṭṭhiyā vā minitvā parassa ñāpetukāmoti attho. **Yehi dvīhi payogehī**ti sabbapacchimakehi rajjupasāraṇayaṭṭhipātanānamaññatarehi dvīhi payogehi. **Tesū**ti niddhāraṇe bhummaṃ.

Idha **rajjuṃ vāpī**ti vikappattha**vā**-saddena ‘‘yaṭṭhiṃ vā’’ti yojetabbepi avuttasamuccayatthaṃ adhikavacanabhāvena vutta**pi**-saddena idhāvuttamariyādavatīnaṃ vinicchayassa ñāpitattā yathāvuttarajjuyaṭṭhivinicchayesu viya parasantakāya bhūmiyā kesaggamattampi ṭhānaṃ theyyacittena gaṇhitukāmatāya vatipāde nikhaṇitvā vā sākhāmattena vā vatiṃ karontassa mariyādaṃ vā bandhantassa pākāraṃ vā cinantassa paṃsumattikā vā vaḍḍhentassa pubbapayoge pācittiyaṭṭhāne pācittiyañca dukkaṭañca sahapayoge kevaladukkaṭañca pacchimapayogesu dvīsu paṭhamapayoge thullaccayañca avasānapayoge pārājikañca hotīti vinicchayopi saṅgahitoti daṭṭhabbaṃ.

Khettaṭṭhakathāvaṇṇanā.

165. Vatthaṭṭhādīsu **vatthaṭṭhassā**ti ettha ‘‘vatthu nāma ārāmavatthu vihāravatthū’’ti (pārā. 105) **padabhājane** vuttattā pupphādiārāme kātuṃ saṅkharitvā ṭhapitabhūmi ca pubbakatārāmānaṃ vināse tucchabhūmi ca vihāraṃ kātuṃ abhisaṅkhatā bhūmi ca naṭṭhavihārabhūmi cāti evaṃ vibhāgavati vasati ettha uparopo vā vihāro vāti ‘‘vatthū’’ti vuccati iccevaṃ duvidhaṃ vatthuñca ‘‘vatthuṭṭhaṃ nāma bhaṇḍaṃ vatthusmiṃ catūhi ṭhānehi nikkhittaṃ hoti bhūmaṭṭhaṃ thalaṭṭhaṃ ākāsaṭṭhaṃ vehāsaṭṭha’’nti (pārā. 105) vacanato evaṃ catubbidhaṃ bhaṇḍañcāti idaṃ dvayaṃ vatthu ca vatthuṭṭhañca vatthuvatthuṭṭhanti vattabbe ekadesasarūpekasesavasena samāsetvā, u-kārassa ca akāraṃ katvā ‘‘vatthaṭṭhassā’’ti dassitanti gahetabbaṃ. Yathāvuttaduvidhavatthuno, vatthaṭṭhassa ca bhaṇḍassāti attho. **Khettaṭṭhe**ti etthāpi ayameva samāsoti khette ca khettaṭṭhe cāti gahetabbaṃ. Nāvaṭṭhādivohārepi eseva nayo. **Gāmaṭṭhepi cā**ti ‘‘gāmaṭṭhaṃ nāma bhaṇḍaṃ gāme catūhi ṭhānehi nikkhittaṃ hoti bhūmaṭṭhaṃ…pe… vehāsaṭṭha’’nti (pārā. 106) vutte catubbidhe gāmaṭṭhabhaṇḍepīti attho.

Vatthaṭṭhagāmaṭṭhakathāvaṇṇanā.

166. Araññaṭṭhakathāyaṃ **‘‘tiṇaṃ vā’’**tiādipadānaṃ ‘‘tatthajātaka’’nti padena sambandho. **Tatthajātaka**nti ‘‘araññaṃ nāma yaṃ manussānaṃ pariggahitaṃ hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 1.107) vacanato tatthajātaṃ yaṃ kiñci manussasantakaṃ sāmikānaṃ akāmā agahetabbato sārakkhe araññe uppannanti attho. **Tiṇaṃ vā**ti parehi lāyitvā ṭhapitaṃ vā attanā lāyitabbaṃ vā gehacchādanārahaṃ tiṇaṃ vā. **Paṇṇaṃ vā**ti evarūpameva gehacchādanārahaṃ tālapaṇṇādipaṇṇaṃ vā. **Lataṃ vā**ti tathārūpameva vettalatādikaṃ valliṃ vā. Yā pana dīghā hoti, mahārukkhe ca gacche ca vinivijjhitvā vā veṭhetvā vā gatā, sā mūle chinnāpi avahāraṃ na janeti, agge chinnāpi. Yadā pana aggepi mūlepi chinnā hoti, tadā avahāraṃ janeti. Sace pana veṭhetvā ṭhitā hoti, veṭhetvā ṭhitā pana rukkhato mocitamattā avahāraṃ janetīti ayamettha viseso. Sāmikena avissajjitālayaṃ challivākādiavasesabhaṇḍañca imināva upalakkhitvā saṅgahitanti veditabbaṃ. **Kaṭṭhameva vā**ti dāruṃ vā. **Bhaṇḍaggheneva kātabbo**ti ettha antobhūtahetutthavasena kāretabboti attho gahetabbo. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘bhaṇḍagghena kāretabbo’’ti. Avahaṭatiṇādibhaṇḍesu agghavasena māsakaṃ vā ūnamāsakaṃ vā hoti, dukkaṭaṃ. Atirekamāsakaṃ vā ūnapañcamāsakaṃ vā hoti, thullaccayaṃ. Pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā hoti, pārājikaṃ. Pārājikaṃ ce anāpanno, āmasanadukkaṭaṃ, phandāpanathullaccayañca kāretabboti attho. **Gaṇhanto**ti avaharanto.

167-74. Idāni ‘‘kaṭṭhameva vā’’ti vuttarukkhadārūsu vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘mahagghe’’**tiādi. **Mahagghe**ti pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā agghakaṃ hutvā mahagghe. **Nassatī**ti theyyacittasamaṅgī hutvā chinnamattepi pārājikaṃ āpajjati. **Pi**-saddo avadhāraṇe. **‘‘Kocipī’’**ti iminā addhagatopi allaṃ vā hotu purāṇaṃ vā, tacchetvā ṭhapitaṃ na gahetabbamevāti attho.

Mūleti upalakkhaṇamattaṃ. ‘‘Agge ca mūle ca chinno hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 1.107) **aṭṭhakathā**vacanato mūlañca aggañca chinditvāti gahetabbo. **Addhagata**nti jiṇṇagaḷitapatitatacaṃ, cirakālaṃ ṭhitanti vuttaṃ hoti.

Lakkhaṇeti attano santakaṃ ñāpetuṃ rukkhakkhandhe tacaṃ chinditvā katasallakkhaṇe. **Challiyonaddhe**ti samantato abhinavuppannāhi challīhi pariyonandhitvā adassanaṃ gamite. **Ajjhāvutthañcā**ti ettha ‘‘geha’’nti pāṭhaseso. Gehaṃ katañca ajjhāvutthañcāti yojanā. Gehaṃ kātuṃ araññasāmikānaṃ mūlaṃ datvā rukkhe kiṇitvā chinnadārūhi taṃ gehaṃ katañca paribhuttañcāti attho. **Vinassantañcā**ti etthāpi ‘‘avasiṭṭhaṃ dāru’’nti pāṭhaseso. Taṃ gehaṃ katvā avasiṭṭhaṃ vassātapādīhi vividhā jīritvā vinassamānaṃ, vipannadārunti vuttaṃ hoti. Gaṇhato na doso kocīti sambandho. ‘‘Sāmikā nirālayā’’ti gaṇhato kācipi āpatti natthīti attho. Kiṃkāraṇanti ce? Araññasāmikehi mūlaṃ gahetvā aññesaṃ dinnattā, tesañca nirālayaṃ chaḍḍitattāti idamettha kāraṇaṃ.

Vuttañhetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘gehādīnaṃ atthāya rukkhe chinditvā yadā tāni katāni, ajjhāvutthāni ca honti, dārūnipi araññe vassena ca ātapena ca vinassanti, īdisānipi disvā ‘chaḍḍitānī’ti gahetuṃ vaṭṭati. Kasmā? Yasmā araññasāmikā etesaṃ anissarā. Yehi araññasāmikānaṃ deyyadhammaṃ datvā chinnāni, te eva issarā, tehi ca tāni chaḍḍitāni, nirālayā tattha jātā’’ti (pārā. aṭṭha. 1.107). Evampi sati pacchā sāmikesu āharāpentesu bhaṇḍadeyyaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ.

Yo cāti araññasāmikānaṃ deyyadhammaṃ pavisanto adatvā ‘‘nikkhamanto dassāmī’’ti rukkhe gāhāpetvā nikkhamanto yo ca bhikkhu. **Ārakkhaṭṭhānaṃ patvā**ti araññapālakā yattha nisinnā araññaṃ rakkhanti, taṃ ṭhānaṃ patvā. **‘‘Cintento’’**ti kiriyantarasāpekkhattā ‘‘atikkameyyā’’ti sāmatthiyato labbhati. Tasmā **citte kammaṭṭhānādīni katvā**ti ettha **ādi**-saddena pakāratthena kusalapakkhiyā vitakkā saṅgayhanti. Aññaṃ cintento vā ārakkhanaṭṭhānaṃ patvāyeva atikkāmeyyāti yojetvā

attho vattabbo. Tattha **aññaṃ cintento vā**ti aññaṃ vihito vā, iminā yathāvuttavitakkānaṃ saṅgaho. **Assā**ti ettha ''deyya''nti kitayoge kattari sāmivacanattā anenāti attho.

''Yocā''ti ettha avuttasamuccayatthena **ca**-saddena araññapavisanakāle yathāvuttanayena mūlaṃ adatvā araññaṃ pavisitvā dārūni gahetvā gamanakāle ''araññapālakā sace yācanti, dassāmī''ti parikappetvā gantvā tehi ayācitattā adatvā gacchantopi tatheva āgantvā ārakkhakesu kīḷāpasutesu vā niddāyantesu vā bahi nikkhantesu vā tattha ṭhatvā ārakkhake pariyesitvā adisvā gacchantopi tatheva āgantvā tattha niyuttaissarajanehi attano hatthato dātabbaṃ datvā vā attānaṃ sammānaṃ katvā vā pālake saññāpetvā vā pālake okāsaṃ yācitvā tehi dinnokāso vā gacchantopīti ettakā vuttena sadisattā saṅgahitāti daṭṭhabbā.

Varāhāti sūkarā. **Vagghā**ti byagghā. **Acchā**ti issā. **Taracchā**ti kāḷasīhā. **Ādi**-saddena dīpimattahatthisīhādayo vāḷamigā saṅgayhanti. Eteyeva varāhādayo samāgamavasena maraṇādianiṭṭhasamīpacāritāya upa aniṭṭhasamīpe davanti pavattantīti **''upaddavā''**ti vuccanti. Ārakkhaṭṭhānaṃ āgatakāle diṭṭhavarāhādiupaddavatoti vuttaṃ hoti. **Muccitukāmatāyā**ti mokkhādhippāyena. **''Tathevā''**ti iminā pavisanakāle deyyadhammaṃ adatvā ''nikkhamanakāle dassāmī''ti pavisitvā dāruṃ gahetvā ārakkhaṭṭhānaṃ pattoti purimagāthāya sāmatthiyato labbhamānoyevattho dassito. **Taṃ ṭhāna**nti taṃ ārakkhaṭṭhānaṃ. **Atikkāmetī**ti ''idaṃ taṃ ṭhāna''ntipi asallakkhaṇamattabhayupaddavo hutvā palāyanto atikkamati, bhaṇḍadeyyaṃ pana hotīti yojanā.

Suṅkaghātatoti etthāpi **pi**-saddo luttaniddiṭṭhoti veditabbo, suṅkagahaṇaṭṭhānatopīti attho. Suṅkassa rañño dātabbabhāgassa ghāto musitvā gahaṇamatto, suṅko haññati etthāti vā suṅkaghātoti viggaho. Suṅkaghātasarūpaṃ parato āvi bhavissati. **Tasmā**ti suṅkaghātato tassa garukattā eva. **Ta**nti taṃ suṅkaghātaṭṭhānaṃ. **Anokkamma gacchato**ti apavisitvā gacchantassa. **Dukkaṭaṃ uddiṭṭhaṃ** ''suṅkaṃ pariharati, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 113).

Etanti yathāvuttaārakkhaṭṭhānaṃ. **Theyyacittena pariharantassā**ti theyyacittena pariharitvā dūrato gacchantassa. Ākāsenapi gacchato pārājikamanuddiṭṭhaṃ satthunāti sambandho.

Nanu ca ''idaṃ pana theyyacittena pariharantassa ākāsena gacchatopi pārājikamevā''ti (pārā. aṭṭha. 1.107) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttavacanaṃ vinā **pāḷiyaṃ** ''araññaṭṭha''nti mātikāpadassa **vibhaṅge** ''tatthajātakaṃ kaṭṭhaṃ vā lataṃ vā tiṇaṃ vā pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā agghanakaṃ theyyacitto āmasati, āpatti dukkaṭassa. Phandāpeti, āpatti thullaccayassa. Ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 106) sāmaññavacanato suṅkaghāte ''suṅkaṃ pariharati, āpatti dukkaṭassā''ti vacanaṃ viya ettha ārakkhaṭṭhānaṃ pariharantassa visuṃ vuttapārājikāpattivacane asatipi ''aṭṭhakathāya''nti avatvā ''satthunā''ti kasmā āhāti? Vuccate – aṭṭhakathācariyena tatheva vuttattā āha. Kasmā pana aṭṭhakathācariyena ''apaññattaṃ na paññapessāma, paññattaṃ na samucchindissāmā''ti (pārā. 565) pāḷipāṭhaṃ jānantenapi pāḷiyaṃ avuttapārājikaṃ niddiṭṭhanti? Ettha vinicchayaṃ bhikkhūhi puṭṭhena bhagavatā vuttanayassa mahāaṭṭhakathāya āgatattā tasseva nayassa samantapāsādikāyaṃ niddiṭṭhabhāvaṃ jānantena imināpi ācariyena idha ''satthunā''ti vuttanti gahetabbaṃ.

Atha vā ''suṅkaṃ pariharati, āpatti dukkaṭassā''ti vatvā ārakkhaṭṭhānavinicchaye avacanaṃ yathāvuttavisayassa adiṭṭhabhāvena vā siyā, imassa tathā anavajjatā vā siyā, vuttānusārena suviññeyyatā vā siyāti tayo vikappā. Tesu paṭhamavikappo sabbaññubhāvabādhanato dubbikappamattaṃ hoti. Dutiyavikappo lokavajjassa imassa anavajjabhāvo nāma anupapannoti anādātabbo. Pārisesato tatiyavikappo yujjati.

Tattha ''vuttānusārenā''ti kimettha vuttaṃ nāma, tadanusārena imassāpi suviññeyyatā kathanti ce? Paṭhamaniddiṭṭhe araññaṭṭhaniddese sāmaññena ''ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 106) idaṃ vuttaṃ, na pana theyyacittena ārakkhaṭṭhānapariharaṇañca. ''Gamanakāle 'mūlaṃ datvā gamissāmī'ti pubbaparikappitaniyāmena adatvā gacchato parikappāvahārova hotī''ti ca ''taṃ pana yena kenaci ākārena parikappitaṭṭhānaṃ pahāya gamanaṃ ṭhānācāvanaṃ nāma hotevāti tena vatthunā pārājikameva hotī''ti ca ''ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā'ti iminā ca viññātatthameva hotī''ti ca visuṃ na vuttaṃ. Suṅkaṭṭhānapariharaṇaṃ pana ṭhānapariharaṇasabhāvattā sabhāvato īdisaṃva santampi idaṃ viya parikappitaṭṭhānaṃ na hotīti vakkhamānarājasammataṭṭhānato aññaṃ parikappitaṭṭhānaṃ samānampi theyyacittuppattimattena taṃ pariharitvā gacchantassa theyyacittena attano pattaṃ gaṇhantassa viya pārājikāya avatthutañca dukkaṭasseva vatthubhāvañca viññāpetuṃ ''suṅkaṃ pariharati, āpatti dukkaṭassā''ti vuttanti bhagavato adhippāyaññunā aṭṭhakathācariyena ''pārājikamevā''ti (pārā. aṭṭha. 1.107) vuttattā tena aṭṭhakathāyaṃ vuttanīhārameva dassetuṃ ayamācariyopi ''satthunā pārājikamanuddiṭṭha''nti āhāti niṭṭhamettha gantabbaṃ.

Tasmāti yasmā evaṃ pariharitvā theyyacittena dūrato vajjetvā gacchantassāpi pārājikappahonakatāya accantabhāriyaṃ hoti, tasmā. **Etthā**ti imasmiṃ araññārakkhaṭṭhāne. **''Visesenā''**ti idaṃ ''appamattena hotabba''nti iminā hetubhāvena sambandhanīyaṃ. **Satisampannacetasā**ti ca **piyasīlenā**ti ca ''bhikkhunā''ti etassa visesanaṃ. Asikkhākāmassa bhikkhuno imassa ovādassa abhājanatāya taṃ parivajjetumāha **''piyasīlenā''**ti. Piyasīlassāpi sativirahitassa pamattaṭṭhāne saraṇāsambhavā imassa abhājanatāya taṃ vajjetumāha **''satisampannacetasā''**ti.

Araññaṭṭhakathāvaṇṇanā.

175-6. **Toyadullabhakālasmi**nti toyaṃ dullabhaṃ yasmiṃ so toyadullabho, toyadullabho ca so kālo cāti toyadullabhakālo, tasmiṃ. **Āvajjetvā vā**ti udakabhājanaṃ nāmetvā vā. **Pavesetvā vā**ti attano bhājanaṃ tasmiṃ pakkhipitvā vā. **Chiddaṃ katvāpi vā**ti udakabhājane omaṭṭhādibhedaṃ chiddaṃ katvā vā gaṇhantassa bhaṇḍagghena viniddiseti vakkhamānena sambandhanīyaṃ.

Tathāti yathā toyadullabhakālasmiṃ bhājane rakkhitagopitaṃ udakaṃ avaharantassa pārājikaṃ vuttaṃ, teneva nīhārena. **Vāpiyaṃ vā**ti parasantakāya sārakkhāya vāpiyaṃ vā. **Taḷāke vā**ti tādise jātassare vā. Evaṃ sārakkhānaṃ pokkharaṇiādīnaṃ etehi vā avuttasamuccayena **vā**-saddena vā gahaṇaṃ veditabbaṃ. **Attano bhājanaṃ pavesetvā gaṇhantassā**ti upalakkhaṇapadanti bhājanagatajale ca idha ca telabhājane viya mukhena vā vaṃsādīhi vā ākaḍḍhitvā theyyacittena pivantassa yathāvatthukamāpattividhānaṃ veditabbaṃ.

177. **Mariyāda**nti vāpiādīnaṃ pāḷivaṭṭabandhaṃ. **Chindato**ti kudālādīhi paṃsuādīni uddharitvā dvidhā karontassa. Visesatthāvajotakena **tu**-saddena ''mariyādaṃ chinditvā dubbalaṃ katvā tassa chindanatthāya vīciyo uṭṭhāpetuṃ udakaṃ sayaṃ otaritvā vā gomahiṃse vā aññe manusse vā kīḷante dārake vā otāretvā vā attano dhammatāya otiṇṇe tāsetvā vā udake ṭhitaṃ rukkhaṃ chinditvā vā chedāpetvā vā pātetvā vā pātāpetvā vā jalaṃ khobheti, tato uṭṭhitāhi vīcīhi mariyāde chinnepi teneva chinno hoti. Evameva gomahiṃsādayo mariyādaṃ ārohantenāpi aññehi ārohāpentenāpi tesaṃ khurehi mariyāde chinnepi, udakaniddhamanādiṃ pidahitvā vā pidahāpetvā vā vāpimariyādāya nīcaṭṭhānaṃ bandhitvā vā bandhāpetvā vā atirekajalāpagamanamaggato nīharitabbodakaṃ vāretvā vā bāhirato udakaṃ pavesetvā vā pūreti, oghena mariyāde chinnepi teneva chinnaṃ hotī''ti (pārā. aṭṭha. 1.108 atthato samānaṃ) evamādikaṃ **aṭṭhakathā**gatavisesaṃ saṅgaṇhāti. **Adinnādānapubbato**ti adinnādānassa pubbapayogattā. **Bhūtagāmena saddhimpī**ti bhūtagāmenapi saddhiṃ. **Api**-saddena pathavikhaṇanaṃ sampiṇḍeti. Mariyādaṃ chindanto tatthajātaṃ tiṇādiṃ chindati, bhūtagāmapācittiyena saddhiṃ dukkaṭaṃ. Jātapathaviṃ chindati, pathavikhaṇanapācittiyena saddhiṃ dukkaṭaṃ āpajjatīti adhippāyo.

178. **Kātabbo**ti ettha ''bhaṇḍagghena āpattiyā''ti pāṭhaseso. Antobhūtahetvatthavasena kāretabboti gahetabbo. Anto ṭhatvā chindanto bahiantena, bahi ṭhatvā chindanto antoantena, ubhayatthāpi ṭhatvā chindanto majjhato bhaṇḍagghena āpattiyā kāretabboti yojanā. Ayaṃ panettha attho – antovāpiyaṃ ṭhatvā mariyādaṃ chinditvā udake bahi nikkhamite nikkhantaudakagghena dukkaṭathullaccayapārājikāsu yathāpannāya āpattiyā kāretabbo. Bahi ṭhatvā mariyādaṃ chinditvā antovāpiyaṃ pavisantodakassa ṭhitaṭṭhānato cāvitakkhaṇe nikkhantaudakagghena āpattiyā kāretabbo. Kadāci anto kadāci bahi ṭhatvā mariyādaṃ majjhe ṭhapetvā chindanto majjhe ṭhitaṭṭhānaṃ chinditvā udakassa nīhaṭakkhaṇe nīhaṭaudakassa agghena āpattiyā kāretabboti.

Udakaṭṭhakathāvaṇṇanā.

179-80. **Vārenā**ti vārena vārena sāmaṇerā araññato yaṃ dantakaṭṭhaṃ saṅghassatthāya ānetvā sace ācariyānampi āharanti, yāva te dantakaṭṭhaṃ pamāṇena **chinditvā** saṅghassa ca ācariyānañca **na niyyādenti,** tāva araññato ābhatattā **taṃ sabbaṃ** saṅghassa ca sakasakaācariyānañca **ābhataṃ** dantakaṭṭhaṃ **tesameva ca** dantakaṭṭhahārakānaṃ sāmaṇerānaṃ **santakaṃ** hotīti atthayojanā.

181. **Tasmā**ti yasmā tesameva sāmaṇerānaṃ santakaṃ hoti, tasmā. **Taṃ** araññato ābhataṃ dantakaṭṭhañca saṅghassa garubhaṇḍañca dantakaṭṭhanti sambandho. Saṅghikāya bhūmiyaṃ uppannaṃ saṅghena rakkhitagopitattā garubhaṇḍabhūtaṃ dantakaṭṭhañcāti vuttaṃ hoti. **Gaṇhantassa cā**ti adhikaca-kārena ihāvuttassa **aṭṭhakathā**gatassa gaṇapuggalagihiparibaddha ārāmuyyānasañjātachinnāchinnarakkhitagopitadantakaṭṭhassa samuccitattā tañca theyyacittena gaṇhantassa avahaṭadantakaṭṭhassa agghavasena āpattiyo vattabbāti ayamattho dīpito hoti.

182. **Tehi** dantakaṭṭhahārakehi sāmaṇerehi. **Niyyādita**nti mahāsaṅghassa paṭipāditaṃ.

183. Saṅghikakālato paṭṭhāya theyyacittena gaṇhatopi avahārābhāve kāraṇaṃ dassetumāha **''arakkhattā''**tiādi. Tattha **arakkhattā**ti saṅghikabhāvena laddhepi rakkhitagopitadantakaṭṭhe viya saṅghena katārakkhāyābhāvā. **Yathāvuḍḍhamabhājetabbato**ti saṅghikattassāpi sato yathāvuḍḍhaṃ paṭipāṭimanatikkamma bhājetabbaphalapupphādīnaṃ viya bhājetabbatābhāvato. **Sabbasādhāraṇattā cā**ti saṅghapariyāpannānaṃ sabbesameva sādhāraṇattā.

Idanti saṅghassa niyyāditadantakaṭṭhaṃ. **Aññaṃ viyā**ti aññaṃ gaṇapuggalādisantakaṃ rakkhitagopitadantakaṭṭhaṃ viya. Evaṃ corikāya gaṇhato avahārābhāve kāraṇena sādhitepi theyyacittena sakaparikkhārampi gaṇhato dukkaṭassa vuttattā tathā gaṇhanto dukkaṭā na muccatīti daṭṭhabbaṃ. Vattaṃ pana jānitabbaṃ – saṅghikadantakaṭṭhaṃ gaṇhantena padhānagharādīsu pavisitvā cirena osarantena bahi vītināmetabbadivase gaṇetvā tampamāṇena gahetabbaṃ, maggaṃ gacchantena ekaṃ dve dantakaṭṭhāni thavikāya pakkhipitvā gantabbaṃ, tattheva vasantena divase khāditabbadantakaṭṭhaṃ gahetabbanti.

Dantakaṭṭhakathāvaṇṇanā.

184. **''Aggiṃ vā detī''**tiādīsu ''rukkhe''ti pakaraṇato labbhati ''rukkho vinassatī''ti vakkhamānattā, rukkho ca ''vanappati nāma yo manussānaṃ pariggahito hoti rukkho paribhogo''ti (pārā. 110) **pāḷiyaṃ** āgatattā ca **aṭṭhakathāya** (pārā. aṭṭha. 1.110) ca vuttanayena ambalabujapanasādiko manussānaṃ paribhogāraho manussāyatto rakkhitagopitoyeva gahetabbo. **Aggiṃ vā detī**ti corikāya aggiṃ ālimpeti vā. **Satthena** rukkhe **samantato ākoṭetī**ti vāsipharasuādisatthena rukkhatacaṃ chindanto samantato āvāṭaṃ dasseti. **Maṇḍūkakaṇṭakanāmakaṃ visaṃ vā** rukkhe **ākoṭetī**ti corikāya rukkhaṃ nāsetukāmo rukkhe maṇḍūkakaṇṭakanāmakaṃ visaṃ paveseti.

185. **Yena vā tena vā**ti yathāvuttena vā avuttena vā yena kenaci upāyena. **Rukkho vinassatī**ti aggiṃ datvā jhāpito dhaññakalāpo viya, telakumbhī viya ca vināva ṭhānācāvanena yathāṭṭhitameva nassati. **''Ḍayhatī''**ti idaṃ ''aggiṃ detī''ti idaṃ sandhāya vuttaṃ. **Vinassatī**ti maṇḍūkakaṇṭakākoṭanādiavasesapayogaṃ sandhāya vuttanti daṭṭhabbaṃ ''theyyacitto chindati, pahāre pahāre āpatti dukkaṭassa, ekaṃ pahāraṃ anāgate āpatti thullaccayassa, tasmiṃ pahāre āgate āpatti pārājikassā''ti (pārā. 110) ṭhānācāvanena pārājikassa āgatattā. **Pakāsita**nti ettha ''aṭṭhakathāya''nti labbhati. Pāṭhāgataṃ pārājikaṃ pana pārisesato ca sūcīyatīti tabbācakassa vā saṅgāhakassa vā vacanassa ihāvijjamānattā tattha vinicchayo pāsaṃsikopi ihāvutto.

Vanappatikathāvaṇṇanā.

186-7. ''Haraṇakaṃ nāma aññassa haraṇakaṃ bhaṇḍaṃ. Theyyacitto āmasati, āpatti dukkaṭassa. Phandāpeti, āpatti thullaccayassa. Ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 111) vuttaharaṇakaniddese ''ṭhānā cāveti, āpatti pārājikassā''ti (pārā. 111) pāṭhe ''ṭhāna''nti gahitasīsādiṭṭhānappabhedavasena **aṭṭhakathāya** (pārā. aṭṭha. 1.110) āgatavinicchayaṃ dassetumāha **''chinditvā mocetvā gaṇhato''**ti. Kiriyānaṃ sakammakattā ''alaṅkāra''nti pāṭhaseso. **Chinditvā**ti gīveyyakādiṃ. **Mocetvā**ti kaṇṇapiḷandhanādiṃ.

Sīsādīhi mocitamattasminti etthāpi visesitabbadassanatthaṃ ''alaṅkārasmi''nti tameva bhummekavacanantavasena gahetabbaṃ. **Ākaḍḍhanavikaḍḍhana**nti ettha abhimukhaṃ kaḍḍhanaṃ ākaḍḍhananti katvā attano samīpamāviñchanaṃ **ākaḍḍhanaṃ,** viparītaṃ kaḍḍhanaṃ vikaḍḍhananti katvā tabbiparītaṃ **vikaḍḍhanaṃ**.

188-9. **Valaya**nti avaṅkaṃ maṭṭhahatthūpagaṃ. **Kaṭakampi vā**ti anekavaṅke yojetvā bubbuḷādīni dassetvā vā adassetvā vā kataṃ hatthūpagaṃ. **Aggabāhu**nti kapparato paṭṭhāya aggahatthaṃ. **Aparāparaṃ cāretī**ti ito cito ca sañcāreti. **''Sāretī''**ti vā pāṭho, soyeva attho. **Taṃ** valayaṃ vā kaṭakaṃ vā. **Ākāsagataṃ karotī**ti sabbadisāhi yathā hatthaṃ na phusati, tathā ākāsagataṃ karoti. Nidhivalayassa pavesitarukkhamūle sabbadisāhi aphusantaṃ ākāsagatakaraṇe pārājikaṃ hoti, idha ''rakkhatī''ti kasmā vuttanti āha **''saviññāṇakato''**tiādi. **Ida**nti valayaṃ kaṭakañca.

190. **''Nivatthaṃ vattha''**nti iminā cīvarampi gayhati. **Parassa** vatthasāmikassa. **Paropī**ti vatthasāmikopi. **Ta**nti corena acchijjamānaṃ attanā nivatthavatthaṃ. **Lajjāya sahasā na muñcatī**ti lajjāya sīghataraṃ na pariccajati.

191. Coropi ākaḍḍhati, so paropi ākaḍḍhatīti yojanā. **So paro** corato añño, vatthasāmikoti attho. **Parassā**ti vatthasāmikassa.

192. ''Ṭhānā cāveyyā''ti pāṭhe **ṭhāna**-saddena saṅgahitasīsādiṭṭhānato harīyateti haraṇakanti vuttālaṅkārādibhaṇḍassa cāvanena pārājikaṃ dassetvā idāni tadeva haraṇakaṃ hārakena saha harantassa hārakassa ṭhitaṭṭhānato apanayanena ṭhānācāvanañca ''ṭhānā cāveyyā''ti imināva saṅgayhatīti tatthāpi vinicchayaṃ dassetumāha **''sabhaṇḍahāraka''**ntiādi. Bhaṇḍaṃ harati netīti **bhaṇḍahārako,** purisādiko, tena sahāti **sabhaṇḍahārakaṃ,** alaṅkāravatthādīni ādāya gacchantehi itthipurisādipāṇehi saheva. **Bhaṇḍa**nti tehi hariyamānattā haraṇakasaṅkhātavatthābharaṇādibhaṇḍaṃ. **Nentassā**ti ''nento assā''ti padacchedo. **Nento**ti ṭhitaṭṭhānato cāvetvā attanā icchitadisābhimukhaṃ pāpento. Assa paṭhame pāde atikkante thullaccayaṃ āpajjitvāti pāṭhasesayojanā. **Assā**ti imassa bhaṇḍahārakassa. Paṭhamapāde atikkante attanā paṭhamaṃ gantabbadisato corassābhimatadisaṃ gate thullaccayaṃ āpajjitvā dutiye atikkante cuto siyāti yojanā.

193. Theyyacetano sace tajjetvā parassa hatthato bhaṇḍaṃ pātāpeti, parassa hatthato bhaṇḍe muttamatte tajjetvā pātāpakassa parājayoti yojanā. **Bhaṇḍe muttamatte**ti bhaṇḍe hatthato kesaggamattampi muttakkhaṇe.

194. **Athāpī**ti atha vā. **Parikappetvā pātāpeti vā**ti ettha ''yaṃ mayhaṃ ruccati, taṃ gaṇhissāmī''ti vā ''evarūpaṃ ce hoti, gaṇhissāmī''ti visesetvā vā parikappetvā tajjetvā pāteti, dukkaṭaṃ. Evaṃ pātitaṃ bhaṇḍaṃ **tassa** corassa āmasane dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

195. **Yathāvatthu**nti bhaṇḍassa agghānurūpaṃ, thullaccayaṃ hotīti adhippāyo. **Chaḍḍitepī**ti tassa corabhāvaṃ jānitvā bhītatasitena attanā nīyamāne bhaṇḍe chaḍḍitepi sati. Teneva ṭhānācāvanaṃ kārāpitanti pārājikanti na gahetabbanti āha **''na doso''**ti. ''Tiṭṭha tiṭṭhā''ti vutte pana uttasitvā chaḍḍanaṃ tassa āṇattiyā vinā hotīti tattha tassa anāpattīti adhippāyo. Tathā vadato pana adinnādānapubbapayogattā dukkaṭameva.

196. **Ta**nti taṃ chaḍḍitaṃ bhaṇḍaṃ. **Taduddhāre**ti tassa chaḍḍitassa bhaṇḍassa uddhāre pārājikaṃ. Pārājikaṃ kadā siyāti āha **''sāmike sālaye gate''**ti. Nirālayaṃ chaḍḍitaṃ pana gaṇhato asati theyyacitte na dosoti byatirekato dasseti.

197. Sāmikassa sālayakāle gaṇhantassāpi pārājikābhāvappakāraṃ dassetumāha **''gaṇhato''**ti. Pubbagāthāya ''ta''nti idhānuvattate. **Sakasaññāyagaṇhato**ti ''tiṭṭha tiṭṭhā''ti vacanato uttasitvā sālayaṃ chaḍḍitaṃ taṃ vatthuṃ sakasaññāya gaṇhantassa. **Gahaṇe**ti sakasaññāya gahaṇahetu, sakasaññāya gahitabhaṇḍaṃ attano gahaṇakāraṇā bhikkhuṃ avahārāpattito rakkhatīti adhippāyo. Tenāha **''gahaṇe pana rakkhatī''**ti. Bhaṇḍadeyyaṃ pana hotīti yojanā. **''Tathā''**ti iminā gahaṇe rakkhatīti atidisati.

198-9. **Dhuranikkhepaṃ katvā**ti ''mayhaṃ kimetena bhaṇḍena, jīvitarakkhanameva varatara''nti nirālayo hutvā. Tenāha **''bhīto corā palāyatī''**ti. **Corā**ti ettha ca hetumhi nissakkaṃ. **Gaṇhato**ti ettha ''ta''nti pāṭhaseso, tathā chaḍḍitaṃ taṃ bhaṇḍanti attho. **Uddhāre dukkaṭa**nti vatthumhi anavajjepi theyyacittavasena dukkaṭaṃ hoti, asati theyyacitte dukkaṭampi na hotīti vuttaṃ hoti. **Āharāpente**ti ettha bhāvalakkhaṇe bhummaṃ, tasmiṃ bhaṇḍasāmini āharāpente satīti attho.

200. Nirālayena chaḍḍitavatthuno gahaṇe bhaṇḍadeyyañca adentassa parājayo ca kasmāti āha **''tassā''**tiādi. **Aññāsū**ti mahāpaccariyādīsu itarāsu aṭṭhakathāsu.

Haraṇakakathāvaṇṇanā.

201. Upanidhikathāya ''na gaṇhāmī''ti sampajānamusāvādaṃ bhāsatoti yojanā. Yena kenaci rahasi ''idaṃ mayhaṃ bhaṇḍaṃ paṭisāmetvā dehī''ti niyyāditaṃ bhaṇḍaṃ pacchā sāmikena ''dehi me taṃ bhaṇḍa''nti vutte accantamupagantuṃ ''nāhaṃ gaṇhāmī''ti sampajānamusāvādaṃ bhāsatoti attho. **Gaṇhāmī**ti aggahesiṃ. Accantā heso atīte vattamānappayogoyaṃ. ''Sampajānamusāvāde pācittiya''nti (pāci. 2) imassa sikkhāpadassa visaye kasmā dukkaṭaṃ vuttanti āha **''adinnādānapubbakattā''**tiādi. Tattha **adinnādānapubbakattā**ti adinnādānassa sahapayogavasena pubbaṅgamattā, na pubbapayogattā. Na hi adinnādānassa pubbapayoge pācittiyaṭṭhāne dukkaṭamatthīti. Tenevāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''adinnādānassa payogattā''ti.

202. **Etassā**ti etassa samīpe. **Kiṃ nu dassatī**ti dassati kiṃ nu. **Vimatuppāde**ti hetumhi bhummaṃ. **Tassā**ti yassa bhikkhuno santike upanikkhittaṃ, tassa.

203. **Tasmi**nti yasmiṃ upanikkhittaṃ, tasmiṃ bhikkhumhi. **Dāne nirussāhe**ti attani nikkhittassa bhaṇḍassa sāmikassa dānavisaye ussāharahite sati, ''na dāni taṃ dassāmī''ti dhuranikkhepe kateti adhippāyo. Tenevāha **''ubhinnaṃ dhuranikkhepe''**ti. **Paro**ti bhaṇḍasāmiko. **Dhura**nti ''yena kenaci ākārena gaṇhissāmī''ti ussāhaṃ. **Nikkhipe**ti nikkhipeyya.

204. **Cittenādātukāmovā**ti ettha ''yo tassā''ti pāṭhaseso. **Ce**ti api-saddatthe. Yo coro cittena adātukāmova, tassa corassa ''dassāmī''ti mukhena vadatopīti yojanā. Atha vā **adātukāmo**ti ettha ''hutvā''ti pāṭhaseso. **Ce**ti vuttattho. **Evā**ti ''parājayo''ti iminā yujjati. **Cittena adātukāmo** hutvā mukhena ''dassāmī''ti vadatopi **sāmino dhuranikkhepe** sati **parājayo** hotevāti yojanā.

Upanidhikathāvaṇṇanā.

205. **Suṅkaghātassā**ti ''suṅkaghātaṃ nāma raññā ṭhapitaṃ hoti pabbatakhaṇḍe vā nadītitthe vā gāmadvāre vā''ti (pārā. 113) **pāḷiyaṃ** āgatassa ''suṅkaṃ tato hananti…pe… vināsentī''ti (pārā. aṭṭha. 1.113) **aṭṭhakathāyaṃ** niruttassa ''ito paṭṭhāya nīyamāne bhaṇḍe ettakato ettakaṃ rājabhāgaṃ gahetabba''nti rājādīhi taṃtaṃpadesasāmikehi niyamitassa pabbatakhaṇḍādiṭṭhānassa. **Bahī**ti suṅkagahaṇatthāya parikappitasīmato bahi. **Pātetī**ti ettha ''theyyacitto''ti pakaraṇato labbhati. ''Rājārahaṃ bhaṇḍa''nti pāṭhaseso. Yato kutoci bhaṇḍato pañcamāsakaṃ vā atirekapañcamāsakaṃ vā agghanako bhāgo rājādidesasāmikassa dātabbo hoti, tādisaṃ bhaṇḍaṃ theyyacitto yathā bahi patati, evaṃ khipatīti attho. **Dhuvaṃ patatī**ti etthāpi ''ta''nti pāṭhaseso, ''bhaṇḍa''nti pakaraṇato labbhati. Yathā khittaṃ taṃ bhaṇḍaṃ ekantena bahi patatīti. Hatthato **muttamatte** tasmiṃ bhaṇḍe.

206. ''Dhuvaṃ patatī''ti ettha byatirekaṃ dassetumāha **''taṃ rukkhe''**tiādi. **Ta**nti theyyāya bahi pātetuṃ khittaṃ bhaṇḍaṃ paṭihataṃ hutvāti yojanā. **Vātakkhittampi vā**ti pāṭho gahetabbo. ''Vātakkhitto''ti liṅgavipallāso vā daṭṭhabbo.

207. **Pacchā**ti patitaṭṭhāne thokaṃ cirāyitvā, iminā thokampi cirāyitamatte payogasādhiyaṃ kāriyaṃ siddhamevāti pārājikassa kāraṇaṃ sampannamevāti dasseti. Tenāha **''pārājikaṃ siyā''**ti.

208. **''Ṭhatvā''**tiādinā patitaṭṭhāne acirāyitvā gatepi tasmiṃ bahi patitaṭṭhānato itaratrāpi cirāyitena bahi pātanappayogena sādhiyaṃ kāriyaṃ siddhamevāti pārājikakāraṇassa siddhataṃ dasseti. Tenevāha **''parājayo''**ti. **''Atiṭṭhamāna''**ntiādinā yattha katthaci acirāyanena payogassa niratthakataṃ dasseti. Tenevāha **''rakkhatī''**ti.

209. **Ta**nti aṭṭhakathāvacanaṃ.

210. **Sayaṃ vā vaṭṭetī**ti anto ṭhito sayaṃ vā hatthena vā pādena vā yaṭṭhiyā vā bahisīmāya ninnaṭṭhānaṃ parivaṭṭeti. **Aṭṭhatvā**ti pavaṭṭitamatte anto katthacipi aṭṭhatvā. **Vaṭṭamāna**nti pavaṭṭantaṃ. **Gata**nti bahisīmaṃ kesaggamattaṭṭhānampi antosīmamatikkamamattaṃ.

211. Taṃ bhaṇḍaṃ sace anto ṭhatvā ṭhatvā bahi gacchatīti yojanā. Yadi antosīmāya ṭhatvā ṭhatvā bahisīmaṃ gacchatīti attho. **Rakkhatī**ti antosīmāya paṭhamagatinivattaneneva etassa bhikkhuno payogavegassa nivattattā, tato upari nivattanārahakāraṇassa aladdhabhāvena attanā ca gatattā tathā bahisīmappattaṃ taṃ bhaṇḍaṃ taṃmūlakapayojakaṃ bhikkhuṃ āpattiyā rakkhatīti adhippāyo. **Suddhacittena ṭhapite**ti ''evaṃ ṭhapite vaṭṭitvā gamissatī''ti theyyacittena vinā ''kevalaṃ ṭhapessāmī''ti cittena bahisīmābhimukhaṃ ninnaṭṭhānaṃ otāretvā ṭhapite. **Sayaṃ vaṭṭatī**ti bhaṇḍaṃ sayameva ninnaṭṭhānaṃ ninnaṃ hutvā bahisīmaṃ ce pavaṭṭantaṃ gacchati. **Vaṭṭatī**ti āpattiyā akaraṇato vaṭṭati.

212. **Gacchante**ti corassa payogaṃ vinā attanāva gacchante. **Ta**nti rājadeyyapañcamāsakaatirekapañcamāsakamattaṃ suṅkavantaṃ bhaṇḍaṃ. Nīhaṭepi nāvahāroti yojanā. Kevalaṃ theyyacittassa āpattiyā anaṅgabhāvato, yānādipayojakakāyavacīpayogassa abhāvato, bhaṇḍaṭṭhapitayānādino attanāva bahisīmappattattā, teneva bhaṇḍassāpi gatattā ca bhikkhuno avahāro natthīti attho.

213. **Payogena vinā**ti corassa sakapayogamantarena. **Avahāro na vijjatī**ti ettha yutti vuttanayāva.

214. **Maṇi**nti pādārahaṃ suṅkadātabbamaṇiratanaṃ, eteneva upalakkhaṇapadattā yaṃkiñci bhaṇḍaṃ saṅgahitameva. **Pārājikaṃ siyā**ti yānassa attanā pājitattāti adhippāyo. **Sīmātikkamane**ti suṅkaggahaṇassa niyamitaṭṭhānātikkamane.

215. **Mata**nti ''ettakabhaṇḍato ettakaṃ gahetabba''nti rājūhi anumataṃ. **Seso kathāmaggo**ti ''suṅkaṭṭhānaṃ patvā suṅkikesu niddāyamānesu, kīḷantesu, bahigatesu vā pariyesitvā adisvā gacchato na doso, bhaṇḍadeyyaṃ hotī''ti evamādiko vinicchayakathāmaggo. **Araññaṭṭhakathāsamo**ti ''yo cārakkhaṭṭhānaṃ patvā''tiādinā (vi. vi. 170) yathāvuttaaraññaṭṭhakathāya sadiso,

''Kammaṭṭhānaṃ citte katvā;
Cintento aññavihito;
Suṅkaṭṭhānaṃ patvā gacche;
Bhaṇḍadeyyaṃ hotevassā''ti. –

Ādinā nayena vuccamānasadisoyeva. Teneva gatatthatāya idāni na vicārīyatīti adhippāyo.

Suṅkaghātakathāvaṇṇanā.

216. ''Pāṇo nāma manussapāṇo vuccatī''ti (pārā. 114) **pāḷito** ca ''tampi bhujissaṃ harantassa avahāro natthī''ti (pārā. aṭṭha. 1.114) **aṭṭhakathā**vacanato ca paradāsamanussoyeva adhippetoti tameva dassetumāha **''antojāta''**ntiādi. Gehadāsiyā kucchimhi dāsassa jāto **antojāto** nāma, taṃ vā. Dhanena kīto **dhanakkīto,** taṃ vā. **Dinnaṃ vā pana kenacī**ti mātulaayyakādīsu yena kenaci dāsaṃ katvā dinnaṃ vā. **Dāsa**nti paccekaṃ sambandhanīyaṃ. **Karamarānītaṃ vā dāsa**nti paravisayaṃ vilumpitvā ānetvā dāsabhāvāya gahitasaṅkhātaṃ karamarānītadāsaṃ vā. **Harantassa parājayo**ti ettha ''corikāya harissāmī''ti āmasane dukkaṭaṃ, phandāpane thullaccayaṃ āpajjitvā ṭhitaṭṭhānato kesaggamattampi atikkāmayato pārājikaṃ hotīti adhippāyo.

217. **Bhujissaṃ vā**ti yassa kassaci manussassa adāsabhūtaṃ. **Mānusa**nti manussajātikaṃ sattaṃ. **Āṭhapita**nti upanikkhittaṃ.

218. **Ta**nti antojātādīsu dāsesu yaṃ kañci dāsaṃ. **Palāyitukāmovā**ti palāpetukāmo nīharitukāmo. Atha vā taṃ dāsaṃ bhujehi ukkhipitvā ayaṃ palāyitukāmotipi attho gahetabbo. **Bhujehī**ti ubhohi hatthehi. **Taṃ ṭhitaṭṭhānato**ti tassa ṭhitaṭṭhānaṃ taṃṭhitaṭṭhānaṃ, tato taṃṭhitaṭṭhānato, corena attanā ṭhitaṭṭhānatoti attho na gahetabboti dassetumevaṃ vuttaṃ. **Kiñci saṅkāmetī**ti kesaggamattampi tato aññaṃ ṭhānaṃ pāpeti. **Bhujehi vā**ti ettha **vā**-saddo vakkhamānapakārantarāpekkho, ''saṅkāmeti vā''ti yojetabbaṃ.

219. **Tajjetvā**ti bhayakarena vacanena lesena, iṅgitena vā tāsetvā nentassa tassāti sambandho. **Padavārato**ti padavārena yuttā thullaccayādayo āpattiyo hontīti yojanā. Paṭhamapadavārayuttā thullaccayāpatti, dutiyapadavārayuttā pārājikāpatti hotīti attho.

220. **Hatthādīsū**ti **ādi**-saddena kesavatthādiṃ saṅgaṇhāti. **Ta**nti dāsaṃ. **Kaḍḍhatopī**ti ākaḍḍhatopi. **Parājayo**ti ''padavārato''ti anuvattamānattā paṭhamapadavāre thullaccayaṃ, dutiyapadavāre atikkante pārājikanti attho. **Ayaṃ nayo**ti ''padavārato yuttā thullaccayādayo āpattiyo hontī''ti vuttanayo.

221. **Vegasāvā**ti vegeneva, corassa vacanena kātabbavisesarahitena balavagamanavegenāti vuttaṃ hoti. Iminā anāpattibhāvassa kāraṇaṃ dasseti.

222. **Saṇika**nti mandagatiyā. **Vadatī**ti ‘‘gaccha, yāhi, palāyā’’tiādikaṃ vacanaṃ katheti. **Sopi cā**ti yo mandagatiyā gacchanto evaṃ vutto, sopi ca.

223. **Palāyitvā**ti sāmikaṃ pahāya gantvā. **Añña**nti sāmikāyattaṭṭhānato aññaṃ ṭhānaṃ. Sāpaṇaṃ vīthisannivesayuttaṃ **nigamampi vā**. **Tato**ti palāyitvā paviṭṭhagāmādito. **Ta**nti palāyitvā paviṭṭhaṃ taṃ dāsaṃ.

Pāṇakathāvaṇṇanā.

224. **Theyyā**ti theyyacittena. **Sappakaraṇḍa**nti sappasayanapeḷaṃ. **Yathāvatthu**nti thullaccayamāha. **Ṭhānato**ti sappapeḷāya ṭhitaṭṭhānato. **Cāvane**ti kesaggamattātikkame.

225. **Karaṇḍa**nti sappapeḷaṃ. **Ugghāṭetvā**ti vivaritvā. **Karaṇḍatalato**ti antopeḷāya talato. **Naṅguṭṭhe**ti naṅguṭṭhapariyante.

226. **Ghaṃsitvā**ti peḷāpasse phusāpetvā. **Sappakaraṇḍassa mukhavaṭṭito**ti karaṇḍapuṭamukhavaṭṭito. Tassa naṅguṭṭhe muttamatteti yojanā.

227. **Nāmato**ti nāmena, nāmaṃ vatvāti vuttaṃ hoti. **Pakkosantassā**ti avhāyantassa. **Tassā**ti pakkosakassa.

228. **Tathā**ti karaṇḍaṃ vivaritvā. Maṇḍūkamūsikānaṃ ravaṃ katvā nāmena pakkosantassāti yojanā. **Vā**-saddena lājāvikiraṇaaccharapahārādikaṃ saṅgaṇhāti.

229. **Mukha**nti sappakaraṇḍassa mukhaṃ. **Evameva ca karontassā**ti maṇḍūkasaññaṃ, mūsikasaññaṃ katvā vā lājā vikiritvā vā accharaṃ paharitvā vā nāmaṃ vatvā pakkosantassa. **Yena kenacī**ti vuttanīhārato yena vā tena vā.

230. **Na pakkosati ce**ti yathāvuttanayena yojetvā nāmaṃ vatvā na pakkosati. **Tassā**ti karaṇḍamukhavivarakassa bhikkhussa.

Apadakathāvaṇṇanā.

231. **Hatthi**nti hatthimhi, bhummatthe eva upayogavacanaṃ.

232. **Sālāya**nti hatthisālāyaṃ. Vasati etthāti **vatthu,** rājāgāraṃ, tassa anto **antovatthu,** antorājagehanti attho. **Aṅgaṇe**ti antorājaṅgaṇe. **Pi**-saddo ‘‘antonagare’’ti avuttampi sampiṇḍeti. **Vatthu cā**ti **ca**-saddena aṅgaṇaṃ samuccinoti. **Sakalaṃ aṅgaṇaṃ ṭhāna**nti hatthino vicaraṇayoggaṃ aṅgaṇaṭṭhānaṃ sandhāyāha, sakalasālāti gahetabbaṃ.

233. **Abaddhassā**ti yathāvuttasālārājavatthaṅgaṇāpekkhāya vuttaṃ. Abaddhassa hi hatthino sakalasālādayo ṭhānaṃ, tadatikkame ṭhānācāvanaṃ hotīti attho. **Hī**ti avadhāraṇe vā. **‘‘Baddhassa hī’’**ti yojanāya visesatthova daṭṭhabbo, baddhassa panāti vuttaṃ hoti. **Baddhassa panā**ti sālādīsu sannihitassa pana. **Ṭhitaṭṭhānañcā**ti sālādīsu ṭhitaṭṭhānañca, catūhi pādehi akkantaṭṭhānanti vuttaṃ hoti. **Bandhanañcā**ti gīvāya vā pacchā pādadvayabandhanavalaye vā ubhayattha vā bandhanaṭṭhānañca. **Tasmā**ti yasmā ṭhitaṭṭhānañca bandhanañca ṭhānanti cha vā pañca vā ṭhānāni labbhanti, tasmā. **Tesaṃ** ṭhānānaṃ. **Kāraye**ti ettha ‘‘āpatti’’nti sāmatthiyā labbhatīti. **Harato**ti hatthisālādito corikāya harantassa. **Kāraye**ti āmasane dukkaṭaṃ, ṭhānabhedagaṇanāya yāva pacchimaṭṭhānā purimesu thullaccayāni, antimaṭṭhānā kesaggamattampi cāvane pārājikaṃ kāreyyāti attho.

234. **Ṭhitaṭṭhāna**nti catūhi pādehi akkantaṭṭhānaṃ, idañca abaddhahatthiṃ sandhāya vuttaṃ. Baddhassa vinicchayo sālādīsu baddhassa vuttavinicchayasadisoti gatatthatāya na vutto.

235. **Ekaṃ ṭhāna**nti sayitaṭṭhānamattaṃ. **Tasmi**nti gaje. **Tassā**ti bhikkhussa. Turaṅgamahisādīsu dvipade ca bahuppade ca.

236. Eseva nayo ñeyyo, vattabbaṃ kiñcipi natthīti yojanā. Tattha **turaṅgā** assā. **Mahisā** lulāyā. **Ādi**-saddena gogadrabhaoṭṭhādicatuppadānaṃ saṅgaho. **Natthi kiñcipi vattabba**nti assasālārājāgāraṅgaṇabahinagarādīsu abandhitasayanaassādīnaṃ ṭhānabhedo yathāvuttasadisattā na vutto.

Bandhitvā ṭhapitaassassa pana sace so catūsu pādesu baddho hoti, bandhanānaṃ, khurānañca gaṇanāya aṭṭha ṭhānāni, sace mukhe ca baddho hoti, nava ṭhānāni, mukheyeva baddho, pañca ṭhānānīti ṭhānabhedo ca tatheva sasamigasūkarādicatuppadesu bandhitvā ṭhapitesu baddhabaddhaṭṭhānehi saha catūhi pādehi akkantaṭṭhānavasena labbhamāno ṭhānabhedo ca gomahisesu baddhesu evameva labbhamāno ṭhānabhedo ca vajādīsu padesesu pavesitesu dvāresu rukkhasūciyo apanetvā vā anapanetvā vā nāmaṃ vatvā vā avatvā vā pakkosantassa, sākhābhaṅgatiṇādīni dassetvā pakkositvā vā apakkositvā vā palobhentassa tāsetvā nikkhamantassa sappakaraṇḍake sappassa vuttanayena labbhamāno viseso ca netabbo. Iha sabbattha ṭhānabhedesu bahukesupi upantaṭṭhānesu thullaccayaṃ, antaṭṭhāne pārājikaṃ vuttasadisanti imassa sabbassa vinicchayassa ‘‘eseva nayo’’ti imināva gatattā, āhaṭato aviññāyamānassa kassaci visesassābhāvā ca vuttaṃ ‘‘natthi kiñcipi vattabba’’nti.

Dvipadepīti ‘‘dvipadaṃ nāma manussā pakkhajātā’’ti (pārā. 115) **pāḷiyaṃ** vuttā manussā ca mayūrādilomapakkhā ca vagguliādicammapakkhā ca bhamarādiaṭṭhipakkhā cāti evamādike satte ca. **Bahuppade**ti ‘‘bahuppadaṃ nāma vicchikā satapadī uccāliṅgapāṇakā’’ti (pārā. 117) **pāḷiyaṃ** vuttabahuppadasatte cāti attho.

Ettāvatā pāpabhikkhūnaṃ lesokāsapidahanatthaṃ padabhājane vuttabhūmaṭṭhāditiṃsavinicchayamātikākathāsu pañcavīsati mātikākathā dassetvā avasiṭṭhāsu pañcamātikākathāsu saṃvidāvahāro, saṅketakammaṃ, nimittakammanti mātikattayakathā paṭhamameva adinnādānavinicchayasambhārabhūtānaṃ pañcavīsatiyā avahārānaṃ dassanaṭṭhāne ṭhatvā –

‘‘Pubbasahapayogo ca, saṃvidāharaṇampi ca;
Saṅketakammaṃ nemittaṃ, pubbayogādipañcaka’’nti. (vi. vi. 42) –

Iminā saṅgahitāti taṃ pahāya avasese ocarako, oṇirakkhakoti kathādvaye ocaraṇakakathāya āṇattikappayogattā, tañca oṇirakkhakena kariyamānaṃ ṭhānācāvanaṃ sāhatthikena vā āṇattikena vā payogena hotīti tassāpi ‘‘sāhatthāṇattiko cevā’’ti sāhatthikapañcake paṭhamameva saṅgahitattā ca thalaṭṭhavehāsaṭṭhakathādīsu saṅgahitattā ca tañca dvayaṃ na vuttanti veditabbaṃ.

Tattha ‘‘ocarako nāma bhaṇḍaṃ ocaritvā ācikkhatī’’ti (pārā. 118) **pāḷiyaṃ** vutto corāpanapuriso ‘‘ocarako’’ti veditabbo. Ocaratīti **ocarako,** tattha tattha gantvā anto anupavisatīti vuttaṃ hotīti. ‘‘Oṇirakkho nāma āhaṭaṃ bhaṇḍaṃ gopento’’ti (pārā. 118) **pāḷiyaṃ** vutto muhuttaṃ attani ṭhapitassa parabhaṇḍassa rakkhako ‘‘oṇirakkho’’ti veditabbo. Oṇitaṃ rakkhatīti **oṇirakkho,** yo parena attano vasanaṭṭhāne ābhataṃ bhaṇḍaṃ ‘‘idaṃ tāva bhante muhuttaṃ oloketha, yāvāhaṃ idaṃ nāma kiccaṃ katvā āgacchāmī’’ti vutto rakkhati, tassetaṃ adhivacanaṃ.

Dvicatubahuppadakathāvaṇṇanā.

237. ‘‘Pañcahi ākārehi adinnaṃ ādiyantassa āpatti pārājikassā’’tiādinā (pārā. 122) nayena **pāḷiyaṃ** āgatāni pañcaṅgāni saṅgahetumāha **‘‘paresa’’**ntiādi. Tattha **‘‘paresaṃ santakaṃ dhana’’**nti iminā paramanussasantakatā, **‘‘paresanti vijānitvā’’**ti iminā parāyattabhāvassa jānanaṃ, **‘‘garuka’’**nti iminā pādaṃ vā atirekapādaṃ vā agghanakatā, **‘‘theyyacittenā’’**ti iminā theyyacittatā, **‘‘ṭhānā cāvetī’’**ti iminā pañcavīsatiyā avahārānaṃ aññatarassa samaṅgitāti evamettha pañcaṅgasaṅgaho veditabbo.

238. Ettāvatā tiṃsamātikākathāvinicchayaṃ saṅgahetvā idāni ‘‘anāpatti sasaññissa vissāsaggāhe tāvakālike petapariggahe tiracchānagatapariggahe paṃsukūlasaññissā’’tiādinā (pārā. 131) nayena **pāḷiyaṃ** āgataṃ anāpattivāraṃ saṅgahetumāha **‘‘anāpattī’’**tiādi. Tattha **sasaññissā**ti parasantakampi ‘‘sasantaka’’nti suddhasaññāya gaṇhantassa anāpattīti sabbattha yojetabbaṃ. Evaṃ gahitaṃ sāmikehi disvā yācite adentassa ubhinnaṃ dhuranikkhepena pārājikaṃ.

Tiracchānapariggaheti tiracchānehi pariggahitavatthumhi. Sacepi hi nāgagaruḷamāṇavakamāṇavikāpi manussavesena āpaṇaṃ pasāretvā nisinnā honti, bhikkhu ca theyyacittena tesaṃ santakaṃ gaṇhāti, anāpattīti vuttaṃ hoti. Sīhabyagghadīpipabhutīhi vāḷamigehi gahitagocaraṃ paṭhamaṃ mocāpentassa taṃ muñcitvā attanopi hiṃsanato thokaṃ khāyite vārentassa doso natthi. Senādīsu tiracchānesu yena kenaci gahitaṃ gocaraṃ mocāpetuṃ vaṭṭati. Vuttañhetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''senādayopi āmisaṃ gahetvā gacchante pātāpetvā gaṇhituṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 1.131). Evameva dhammanideḍḍubhādīhi gahitamaṇḍūkādayo jīvitarakkhanatthāya mocāpetuṃ vaṭṭatīti veditabbaṃ.

Tāvakālikaggāheti ''paṭikarissāmī''ti tāvakālikaṃ gaṇhantassa evaṃ gahitaṃ sace bhaṇḍasāmiko puggalo vā gaṇo vā ''tumheva gaṇhathā''ti anujāneyya, vaṭṭati. Nānujāneyya, na gaṇheyya, dātabbaṃ. Adentassa ubhinnaṃ dhuranikkhepena pārājikaṃ. ''Saṅghasantakaṃ pana paṭidātumeva vaṭṭatī''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

Vissāsaggāheti ''anujānāmi bhikkhave pañcahaṅgehi samannāgatassa vissāsaṃ gahetuṃ, sandiṭṭho ca hoti, sambhatto ca, ālapito ca, jīvati ca, gahite ca attamano hotī''ti (mahāva. 356) **pāḷiyaṃ** āgataṃ pañcahaṅgehi samannāgatassa santakaṃ vissāsena gaṇhantassa gahaṇe vinicchayo yathāvuttasuttavaṇṇanāyaṃ veditabbo. Yathāha **samantapāsādikāyaṃ** –

> Tattha sandiṭṭhoti diṭṭhamattakamitto. Sambhattoti daḷhamitto. Ālapitoti ''mama santakaṃ yaṃ icchasi, taṃ gaṇheyyāsi, āpucchitvā gahaṇe kāraṇaṃ natthī''ti vutto. Jīvatīti anuṭṭhānaseyyāya sayitopi yāva jīvitindriyupacchedaṃ na pāpuṇāti. Gahite ca attamanoti gahite tuṭṭhacitto hoti, evarūpassa santakaṃ ''gahite me attamano bhavissatī''ti jānantena gahetuṃ vaṭṭati. Anavasesapariyādānavasena cetāni pañcaṅgāni vuttāni, vissāsaggāho pana tīhaṅgehi ruhati – sandiṭṭho, jīvati, gahite attamano, sambhatto, jīvati, gahite attamano, ālapito, jīvati, gahite attamanoti.
>
> Yo pana jīvati, na ca gahite attamano hoti, tassa santakaṃ vissāsaggāhena gahitampi puna dātabbaṃ. Dadamānena ca matakadhanaṃ tāva ye tassa dhane issarā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā, tesaṃ dātabbaṃ. Anattamanassa santakaṃ tasseva dātabbaṃ. Yo pana paṭhamaṃyeva ''suṭṭhu kataṃ tayā mama santakaṃ gaṇhantenā''ti vacībhedena vā cittuppādamattena vā anumoditvā pacchā kenaci kāraṇena kupito paccāharāpetuṃ na labhati. Yopi adātukāmova, cittena pana adhivāseti, na kiñci vadati, sopi puna paccāharāpetuṃ na labhati. Yo pana ''mayā tumhākaṃ santakaṃ gahitaṃ vā paribhuttaṃ vā''ti vutte ''gahitaṃ vā hotu paribhuttaṃ vā, mayā pana taṃ kenacideva karaṇīyena ṭhapitaṃ, taṃ pākatikaṃ kātuṃ vaṭṭatī''ti vadati, ayaṃ paccāharāpetuṃ labhatīti (pārā. aṭṭha. 1.131).

Petapariggaheti pettivisayuppannā ca maritvā tasmiṃyeva attabhāve nibbattā ca cātumahārājikādayo devā ca imasmiṃ atthe petā nāma, tesaṃ santakaṃ gaṇhantassa ca anāpattīti attho. Sacepi hi sakko devarājā āpaṇaṃ pasāretvā nisinno hoti, dibbacakkhuko ca bhikkhu taṃ ñatvā satasahassagghanakampi vatthaṃ tassa viravantasseva acchinditvā gaṇhituṃ vaṭṭati. Devapūjatthaṃ rukkhādīsu maṭṭhavatthādīni gaṇhato niddosatāya kimeva vattabbaṃ. Paṃsukūlasaññāya gaṇhatopi anāpatti. Tathā gahitampi sace sassāmikaṃ hoti, sāmike āharāpente dātabbanti upalakkhaṇato veditabbaṃ.

239. **Etthā**ti dutiyapārājikavinicchaye. **Ca**-saddena avuttasamuccayatthena avasesasikkhāpadavinicchaye saṅgaṇhāti. **Vattabbo**ti mātikaṭṭhakathādīsu viya avasāne kathetabbo. **Pāḷimuttavinicchayo**ti samuṭṭhānādiko taṃtaṃsikkhāpadapāḷiyaṃ anāgato upālittherādīhi ṭhapito vinicchayo.

240. **Parājitānekamalenā**ti aparimeyyakappakoṭisatasahassopacitapāramitāsambhūtena sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānena āsavakkhayañāṇena saha vāsanāya samucchedappahānena parājitā rāgādayo anekakilesamalā yena so parājitānekamalo, tena parājitānekamalena. Jinena yaṃ dutiyaṃ pārājikaṃ vuttaṃ, **assa** dutiyapārājikassa ca attho mayā samāsena vutto. **Asesena** ativitthāranayena **vattuṃ** tassa atthaṃ kathetuṃ ko hi samatthoti yojanā. Ettha **ca**-saddo paṭhamapārājikasamuccayattho. **Hi**-saddo avadhāraṇe, tena asesena tadatthaṃ vattuṃ samattho nattheva aññatra tathāgatāti dīpeti.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Dutiyapārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyapārājikakathāvaṇṇanā

241-2. Evamatisukhumanayasamākulaṃ dutiyapārājikaṃ dassetvā idāni tatiyapārājikaṃ dassetumāha **''manussajāti''**ntiādi. Tattha **manussajāti**nti jāyatīti jāti, rūpārūpapaṭisandhi, manussesu jāti yassa so manussajāti, manussajātiko manussaviggahoti vuttaṃ hoti, taṃ manussajātiṃ.

Ettha ca **manussesū**ti kusalākusalamanassa ussannattā manussasaṅkhātesu naresu. ''Yaṃ mātukucchismiṃ paṭhamaṃ cittaṃ uppanna''nti (pārā. 172) **padabhājane** vuttanayena mātukucchimhi paṭhamaṃ uppajjamānapaṭisandhicittañca taṃsampayuttavedanāsaññāsaṅkhārasaṅkhātakhandhattayañca taṃsahajātāni –

> ''Tilatelassa yathā bindu, sappimaṇḍo anāvilo;
> Evaṃ vaṇṇappaṭibhāgaṃ, 'kalala'nti pavuccatī''ti. (pārā. aṭṭha. 2.172; vibha. aṭṭha. 26) –

Vuttāni jātiuṇṇaṃsumhi pasannatilatele vā sappimaṇḍe vā otāretvā ukkhipitvā vidhunite agge lambamānabinduppamāṇakalalasaṅkhātāni sabhāvakānaṃ kāyabhāvavatthudasakavasena tiṃsa rūpāni ca abhāvakānaṃ kāyavatthudasakavasena vīsati rūpāni cāti ayaṃ nāmarūpapaṭisandhi idha **''jātī''**ti gahitā. **''Yassā''**ti iminā aññapadena ''yāva maraṇakālā etthantare eso manussaviggaho nāmā''ti (pārā. 172) **padabhājane** vuttanayena paṭhamabhavaṅgato paṭṭhāya cuticittāsannabhavaṅgapariyantasantānasaṅkhātasatto gahito. Iminā manussaviggahassa paṭisandhito paṭṭhāya pārājikavatthubhāvaṃ dasseti.

Jānantoti ''satto aya''nti jānanto. **Jīvitā yo viyojaye**ti yo bhikkhu jīvitindriyā viyojeyya voropeyya, tassa jīvitindriyaṃ upacchindeyya uparodheyyāti vuttaṃ hoti. Tenāha **padabhājane** ''jīvitā voropeyyāti jīvitindriyaṃ upacchindati uparodhetī''ti (pārā. 172).

Tañca jīvitindriyaṃ rūpārūpavasena duvidhaṃ hoti. Tattha arūpajīvitindriyaṃ aviggahattā upakkamavisayaṃ na hoti. Rūpajīvitindriyupacchedena pana tadāyattavuttitāya taṃsamakālameva occhijjamānatāya ettha sāmaññena ubhayampi gahetabbaṃ. Idañca atītānāgataṃ na gahetabbaṃ tassa avijjamānattā. Upakkamavisayārahaṃ pana paccuppannameva gahetabbaṃ. Tañca khaṇasantatiaddhāvasena tividhaṃ hoti.

Tattha uppādaṭṭhitibhaṅgavasena khaṇattayapariyāpanno bhāvo **khaṇapaccuppannaṃ** nāma. Taṃ sarasabhaṅgabhūtattā sayaṃ bhijjamānaṃ upakkamasādhiyaṃ vināsavantaṃ na hoti. Ātape ṭhatvā gabbhaṃ paviṭṭhassa andhakāravigamantarañca sītena ovarakaṃ paviṭṭhassa visabhāgautusamuṭṭhānena sītapanūdantarañca rūpasantati **santatipaccuppannaṃ** nāma. Paṭisandhicutīnamantarāḷappavatti khandhasantati **addhāpaccuppannaṃ** nāma. Imasmiṃ dvaye upakkamasambhavo, taṃvasena upacchijjamānaṃ jīvitaṃ santānaparihānipaccayabhāvato santatiaddhāpaccuppannadvayaṃ yathāparicchinnakālamappatvā upakkamavasena antarāyeva nirujjhati, tasmā santatiaddhāpaccuppannarūpajīvitindriyañca taṃnirodhena nirujjhamānaarūpajīvitindriyañcāti ubhayaṃ ettha ''jīvitā''ti gahitanti veditabbaṃ. Idameva sandhāyāha **padabhājane** ''santatiṃ vikopetī''ti (pārā. 172).

Imissāva pāṇātipātabhāve āpattibhāvato ettha ṭhatvā **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.172) pāṇapāṇātipātapāṇātipātīpāṇātipātappayogānaṃ vibhāgo dassito. Tattha **pāṇo**ti vohārato satto, paramatthato upacchijjamānaṃ jīvitindriyaṃ, taṃ ''jīvitā''ti iminā vuttaṃ. **Pāṇātipāto** nāma vadhakacetanā, so ca ''viyojaye''ti iminā sandassito. **Pāṇātipātī** nāma puggalo, so ca ''yo''ti iminā sandassito. **Pāṇātipātappayogo** pana –

> ''Vuttā pāṇātipātassa;
> Payogā cha mahesinā''ti –

Ādinā nayena idheva vakkhamānavibhāgattā vakkhamānanayeneva daṭṭhabbo.

Assa satthaṃ nikkhipeyya vāti yojanā. **Assā**ti manussajātikassa. ''Hatthapāse''ti pāṭhaseso. **Hatthapāso** nāma samīpoti. **Assā**ti samīpasambandhe sāmivacanaṃ.

Satthanti ettha jīvitavihiṃ sanupakaraṇabhāvena sammatā dhārāvantaasiādi ca dhārārahitayaṭṭhibhindivālalaguḷādi ca upalakkhaṇavasena gahetabbā. Sasati hiṃsatīti satthaṃ. Tenevāha **padabhājane** ''asiṃ vā sattiṃ vā bhindivālaṃ vā laguḷaṃ vā pāsāṇaṃ vā satthaṃ vā visaṃ vā rajjuṃ vā''ti. Idhāvuttaṃ karapālikāchurikādi samukhaṃ ''satthaṃ vā''ti iminā saṅgahitaṃ. **Nikkhipeyyā**ti yathā bhogahetuṃ labhati, tathā upanikkhipeyya, attavadhāya icchitakkhaṇe yathā gaṇhāti, tathā samīpe teneva cittena ṭhapeyyāti vuttaṃ hoti. Iminā thāvarappayogo sandassito.

Maraṇe guṇaṃ vā vadeyyāti yojanā, maraṇatthāya maraṇe guṇaṃ vaṇṇetīti attho. ''Jīvite ādīnavaṃ dasseti, maraṇe guṇaṃ bhaṇatī''ti (pārā. 172) **padabhājane** vuttattā ''kiṃ tuyhiminā pāpakena dujjīvitena, yo tvaṃ na labhasi paṇītabhojanāni bhuñjitu''miccādinā nayena maraṇatthāya jīvite avaṇṇaṃ vadanto ca ''tvaṃ khosi upāsaka katakalyāṇo akatapāpo, mataṃ te jīvitā seyyo, ito tvaṃ kālakato vividhavihaṅgamavikūjite paramasurabhikusumabhūsitataruvaranicite paramaratikaralaḷitagatibhāsitavilapitasurayuvatigaṇavicarite varanandane accharāsaṅghaparivārito vicarissasī''tiādinā nayena maraṇatthāya maraṇānisaṃsaṃ dassento ca ''maraṇe guṇaṃ vadeyya''icceva vuccati.

Maraṇūpāyaṃ deseyyāti yojanā. Maraṇādhippāyeneva ''satthaṃ vā āhara, visaṃ vā khāda, rajjuyā vā ubbandhitvā kālaṅkarohī''ti **padabhājane** vuttasatthaharaṇāni ca avuttampi sobbhanarakapapātādīsu papatanañcāti evamādikaṃ maraṇūpāyaṃ ācikkheyya. ''Hoti ayampī''ti padacchedo, **apī**ti pubbe vuttadvayaṃ samuccinoti. **Dvedhā bhinnasilā viya asandheyyova so ñeyyo**ti dvidhā bhinnapāsāṇo viya bhagavato paṭipattipaṭivedhasāsanadvayena so paccuppanne attabhāve sandhātumasakkuṇeyyovāti ñātabboti attho.

243. **Thāvarādayo**ti **ādi**-saddena vijjāmayaiddhimayapayogadvayaṃ saṅgahitaṃ.

244. **Tatthā**ti tesu chasu payogesu. Sako hattho **sahattho,** tena nibbatto **sāhatthiko,** payogo. Idha **hattha**ggahaṇaṃ upalakkhaṇaṃ, tasmā hatthādinā attano aṅgapaccaṅgena nipphādito vadhappayogo sāhatthikoti veditabbo.

245. ''Tvaṃ taṃ evaṃ paharitvā mārehī''ti bhikkhuno parassa yaṃ āṇāpanaṃ, ayamāṇattiko nayoti yojanā. **Āṇattiko nayo**ti āṇattiyeva āṇattiko. Neti pavattetīti nayo, payogassetaṃ nāmaṃ.

246. **Dūra**nti dūraṭṭhaṃ. **Kāyena paṭibaddhenā**ti ettha kāyekadeso hatthādi kāyo avayave samudāyopacārato ''gāmo daḍḍho''ti yathā. Kāyapaṭibaddhaṃ cāpādikaṃ paṭibaddhaṃ nāma pubbapadalopena ''devadatto datto''ti yathā. Vā-saddo luttaniddiṭṭho, kāyena vā kāyapaṭibaddhena vāti vuttaṃ hoti, ''usuādinipātana''nti iminā sambandho. Vidhānaṃ **vidhi,** payogoti attho.

247. **Asañcārimupāyenā**ti asañcārimena niccalena upāyena. Opatanti etthāti **opāto,** so ādi yesaṃ apassenavisabhesajjasaṃvidhānādīnaṃ te **opātādayo,** tesaṃ vidhānaṃ **opātādividhānaṃ,** opātakkhaṇanādikiriyā.

248. **Vijjāyā**ti āthabbanavedāgatamaraṇamantasaṅkhātavijjāya. **Jappana**nti yathā paro na suṇāti, tathā punappunaṃ vacanaṃ.

249. Māraṇe samatthā yā kammavipākajā iddhi, ayaṃ iddhimayo payogo nāmāti samudīritoti yojanā. Kammavipāke jātā **kammavipākajā,** iddhi, yā ''nāgānaṃ nāgiddhi supaṇṇānaṃ supaṇṇiddhi yakkhānaṃ yakkhiddhī''tiādinā (pārā. aṭṭha. 2.172) bahudhā **aṭṭhakathāyaṃ** vuttā. Tattha diṭṭhadaṭṭhaphuṭṭhavisānaṃ nāgānaṃ disvā, ḍaṃsitvā, phusitvā ca parūpaghātakaraṇe **nāgiddhi** veditabbā. Evaṃ sesānampi. Iddhiyeva **iddhimayo,** bhāvanāmayo iddhippayogo panettha na gahetabbo. Vuttañhetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Keci pana bhāvanāmayiddhiyāpi parūpaghātakaraṇaṃ vadanti. Saha parūpaghātakaraṇena ca ādittagharūpari khittassa udakaghaṭassa bhedanaṃ viya iddhivināsañca icchanti, taṃ tesaṃ icchāmattameva. Kasmā? Yasmā taṃ kusalavedanāvitakkaparittattikādīhi na sameti. Kathaṃ? Ayañhi bhāvanāmayiddhi nāma catutthajjhānamayā kusalattike kusalā ceva abyākatā ca, pāṇātipāto akusalo. Vedanāttike adukkhamasukhasampayuttā, pāṇātipāto dukkhasampayutto. Vitakkattike avitakkaavicārā, pāṇātipāto savitakkasavicāro. Parittattike mahaggatā, pāṇātipāto parittoyevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.172).

250. **Tatthā**ti tesu chabbidhesu payogesu. **Uddesopī**ti uddisanaṃ uddeso, taṃsahito payogopi uddesoti vuttaṃ hoti ''kunte pavesehī''ti yathā. Evaṃ vattabbatāya ca **anuddeso**ti tabbiparītavacanameva ñāpakanti veditabbaṃ. Ettha ekeko uddesopi anuddesopi hotīti tesamayaṃ bhedo pana duvidho hotīti paridīpitoti yojanā. Imesu chasu payogesveva ekekasseva uddissānuddissakiriyamānatāya duvidhabhāvato tesaṃ dvādasavidho bhedo **padabhājane** ca **aṭṭhakathāya** ca dīpito, tattha vinicchayamidāni dassayissāmīti adhippāyo.

251. **Bahūsupī**ti manussesu bahūsupi. **Tena kammenā**ti pahāradānasaṅkhātena kammena. **Bajjhatī**ti apāyaṃ netuṃ kammapāsena kammantaraṃ nivāretvā bajjhatīti attho.

252. **Pahārepī**ti paharaṇepi. **Dehino**ti manussaviggahassa. **Tassā**ti pahaṭassa.

253. **Pahaṭamatte vā**ti pahaṭakkhaṇe vā. **Pacchā**ti tappaccayā kālantare vā. **Ubhayathāpi ca mate**ti dvinnaṃ ākārānamaññatarena matepi. **Hantā** vadhako. **Pahaṭamattasmi**nti tasmiṃ maraṇārahapahārassa laddhakkhaṇeyeva, maraṇato pubbabhāgeyevāti mattasaddena dīpeti. Maraṇatthāya ca aññatthāya ca dinnesu anekesu pahāresu maraṇatthāya dinnappahāreneva yadā kadāci marissati, pahāradānakkhaṇeyeva pārājikaṃ hoti. Amaraṇādhippāyena dinnappahārabalena ce mareyya, na hotīti vuttaṃ hotīti.

254. **Dve payogā**ti uddissānuddissakiriyābhedabhinnā sāhatthikāṇattikā dve payogā.

255. **Karaṇassā**ti kiriyāya. **Viseso**ti nānattaṃ. **Āṇattiniyāmakā**ti āṇattiṃ niyāmenti vavatthāpentīti āṇattiniyāmakā.

256. **Tatthā**ti tesu āṇattiniyāmakesu chasu ākāresu. **Yobbanādi cāti ādi**-saddena thāvariyamandakhiḍḍavuddhādiavatthāviseso saṅgahito.

257. Yaṃ mātikāya niddiṭṭhaṃ **satthaṃ, taṃ** katamaṃ?. **Sattamāraṇa**nti satte mārenti etenāti sattamāraṇaṃ, asiādivadhopakaraṇaṃ.

258. **Vijjhana**nti usuādīhi vijjhanaṃ. **Bhedana**nti kakacādīhi dvidhākaraṇaṃ. **Chedana**nti khaggādīhi dvidhākaraṇaṃ. **Tāḷana**nti muggarādīhi āghātanaṃ. **Evamādividho**ti evamādippakāro. **Aneko**ti bahuko bhedo. **Karaṇassa viseso** kiriyāvisesoti attho.

259-60. ''Purato paharitvāna mārehī''ti yo **bhāsito** āṇāpakena, tena āṇattena pacchato…pe… māriteti yojanā. **Vatthāṇatti visaṅketā**ti ettha ''yaṃ 'mārehī'ti…pe… tato''ti vatthuvisaṅketo dassito. ''Purato…pe… mārite''ti āṇattivisaṅketo dassito. **Mūlaṭṭho**ti āṇāpako. **Mūla**nti hi pubbakiriyānurūpaṃ āṇāpanaṃ, tattha ṭhitoti **mūlaṭṭho**.

261. Iminā visaṅkete āṇāpakassa anāpattiṃ dassetvā saṅkete avirādhite ubhinnampi pārājikaṃ dassetumāha **''vatthu''**ntiādi. Taṃ vatthuṃ avirajjhitvā mārite ubhayesaṃ…pe… udīrito, yathāṇatti ca mārite…pe… udīritoti yojanā. **Mārite** vatthusminti sāmatthiyā labbhati. **Ubhayesa**nti āṇāpakaāṇattānaṃ. **Yathākāla**nti āṇāpakassa āṇattikkhaṇaṃ, āṇattassa māraṇakkhaṇañca anatikkamitvā. Bandhanaṃ bandho, kammunā bandho **kammabandho**. Atha vā bajjhati etenāti bandho, kammameva bandho **kammabandho**.

264. **Visaṅketo nā**ti visaṅketo natthi, dvinnampi yathākālaparicchedaṃ kammabandhoyevāti attho.

265. **Sabbaso**ti sabbesu kālabhedesu, sabbaso veditabboti vā sambandho. **Sabbaso**ti sabbappakārena. **Vibhāvinā**ti paṇḍitena. So hi atthaṃ vibhāvetīti tathā vutto.

266-7-8. **''Imaṃ gāme ṭhita''**nti idaṃ taṃ sañjānituṃ vuttaṃ, na māraṇakkhaṇaṭṭhānaniyamatthāyāti ''yattha katthaci ṭhita''nti vatvāpi **''natthi tassa visaṅketo''**ti āha. **Tassā**ti āṇāpakassa. **''Tatthā''**ti vā pāṭho, tassaṃ āṇattiyanti attho. **''Gāmeyeva** ṭhitaṃ veriṃ mārehī''ti sāvadhāraṇaṃ āṇatto vane ce ṭhitaṃ māreti vā **''vaneyeva**

ṭhitaṃ veriṃ mārehī''ti sāvadhāraṇaṃ vutto gāme ṭhitaṃ ce māreti vāti yojanā. ''Bhikkhunā sāvadhāraṇa''nti ca potthakesu likhanti, taṃ aggahetvā **''vane vā sāvadhāraṇa''**nti pāṭhoyeva gahetabbo. Vigato saṅketo āṇattiniyāmo etthāti **visaṅketo**.

269. **Sabbadesesū**ti gāmavanaaṅgaṇagehādīsu sabbesu ṭhānesu. **Bhedato**ti nānattato.

270. ''Satthena pana mārehī''ti yena kenaci yo **āṇatto,** tena yena kenaci satthena mārite visaṅketo natthīti yojanā.

271-2. **Iminā vāsinā hī**ti ettha **hī**ti padapūraṇe. **''Iminā asinā** māreyyā''ti vutto **aññena asinā** māreti vā ''tvaṃ imassa asissa etāya dhārāya māraya'' iti vutto taṃ **veriṃ** sace **itarāya dhārāya** māreti **vā tharunā** māreti **vā tuṇḍena** māreti **vā,** tathā mārite visaṅketoyeva hotīti yojanā. **Tharunā**ti khaggamuṭṭhinā. **Tuṇḍenā**ti khaggatuṇḍena. **''Visaṅketovā''**ti saṅketavirādheneva pārājikaṃ na hotīti dassanapadametaṃ.

273. **Sabbāvudhakajātisū**ti idhāvuttakarapālikāchurikādisabbapaharaṇasāmaññesu. **Visesato**ti bhedato.

274. **Parenā**ti bhikkhunā. **So**ti āṇatto. **Nisinnaṃ naṃ māreti, visaṅketo na vijjatī**ti ''gacchantameva mārehī''ti sāvadhāraṇaṃ avuttattā ''nisinnopi soyevā''ti taṃ mārentassa visaṅketo na hoti, avadhāraṇaṃ antarena kathanaṃ taṃ sañjānāpetuṃ vuccatīti iriyāpathaniyāmakaṃ na hotīti adhippāyo.

275-6. Asati sāvadhāraṇe visaṅketābhāvaṃ dassetvā idāni sāvadhāraṇe iriyāpathantaresu visaṅketaṃ dassetumāha **''nisinnaṃyevā''**tiādi. ''Nisinnaṃyeva mārehī''ti vutto gacchantaṃ māreti, visaṅketanti ñātabbaṃ. ''Gacchantaṃyeva mārehī''ti vutto nisinnaṃ māreti, visaṅketanti ñātabbanti yojanā. Imameva yojanākkamaṃ sandhāyāha **''yathākkama''**nti.

277. **Vijjhitvā**ti sarādīhi vijjhitvā.

278. **Chinditvā**ti asiādīhi chinditvā. Puna **so**ti payogo.

279. **Karaṇesū**ti vijjhanādikiriyāvisesesu.

280-1. Ettāvatā āṇattiniyāmakaniddesaṃ dassetvā idāni dīghādiliṅgavasenāpi sambhavantaṃ visaṅketaṃ dassetumāha **''dīgha''**ntiādi. ''Dīghaṃ…pe… thūlaṃ mārehīti aniyametvā āṇāpetī''ti (pārā. aṭṭha. 2.174) **aṭṭhakathā**vacanato eva-kāraṃ vinā ''dīghaṃ mārehī''ti aniyametvā kenaci yo **āṇatto** hoti, sopi āṇatto yaṃ kiñci tādisaṃ sace māreti, natthi tattha visaṅketo, ubhinnampi parājayoti yojanā. Evaṃ **''rassa''**ntiādisabbapadehipi paccekaṃ yojanā kātabbā. **Aniyametvā**ti visaṅketābhāvassa hetudassanaṃ. **Eva**kāro vākyālaṅkāro. **Tatthā**ti āṇattikappayoge. ''Ubhinnampi parājayo''ti vuttattā āṇāpakaṃ vinā aññaṃ yathāvuttakkhaṇaṃ manussaviggahaṃ **''yaṃ kiñci tādisa''**nti iminā dasseti.

Sace āṇāpako āṇāpetvā attānameva māreti, āṇāpako dukkaṭaṃ āpajjitvā marati, āṇattassa pārājikaṃ. Āṇāpakena attānamuddissa āṇattiyā katāya āṇatto ajānitvā tādisaṃ aññaṃ māreti, okāsassa aniyamitattā āṇāpako muccati, itaro kammunā bajjhati. Yadi ''amukasmiṃ rattiṭṭhāne vā divāṭṭhāne vā nisinnaṃ īdisaṃ mārehī''ti okāsaṃ niyametvā āṇāpeti, tattha āṇāpakato aññasmiṃ mārite ubhinnampi pārājikaṃ. Tato bahi mārite vadhakasseva kammabandho. Āṇāpako attānameva uddissa āṇāpeti, itaro ca tameva tattha māreti, āṇāpakassa dukkaṭaṃ, āṇattassa pārājikaṃ. Sace aññattha māreti, mūlaṭṭho muccati. Ajānitvā aññaṃ tattha vā aññattha vā māreti, vadhako pārājikaṃ āpajjati, mūlaṭṭho muccati. Ānantariyavatthumhi ānantariyena saddhiṃ yojetabbaṃ.

282. Yo manussaṃ kañci uddissa sace opātaṃ khaṇati, tathā opātaṃ khaṇantassa tassa dukkaṭaṃ nāma āpatti hotīti ajjhāhārayojanā. Yojanā ca nāmesā yathārutayojanā, ajjhāhārayojanāti duvidhā. Tattha pāṭhāgatapadānameva yojanā **yathārutayojanā,** ūnapūraṇatthamajjhāhārapadehi saha pāṭhāgatapadānaṃ yojanā **ajjhāhārayojanā**ti veditabbā. **''Khaṇantassa ca opāta''**nti potthakesu pāṭho dissati. **''Khaṇantassa tathopāta'nti** pāṭho sundaro''ti **nissandehe** vuttaṃ. **''Āvāṭa**nti etassa 'opāta'nti pariyāyo''ti ca vuttaṃ. Tatopi –

> ''Manussaṃ kañci uddissa;
> Yo ce khaṇativāṭakaṃ;
> Khaṇato taṃ tathā tassa;
> Hoti āpatti dukkaṭa''nti. –

Pāṭho sundarataro. Jātapathaviṃ khaṇantassa pārājikapayogattā payogagaṇanāya dukkaṭaṃ.

283. **Tatthā**ti tasmiṃ āvāṭe. **Tassā**ti patitassa manussaviggahassa. **Dukkhassuppattiyā**ti dukkhuppattihetu. **Tassā**ti yena āvāṭo khato, tassa bhikkhuno. **Patitvā** so ce marati, tasmiṃ **mate tassa** bhikkhuno pārājikaṃ bhaveti yojanā.

284. **Aññasmi**nti yaṃ samuddissa āvāṭo khato, tato aññasmiṃ. **Anuddissaka**nti kiriyāvisesanaṃ, anuddissakaṃ katvāti attho. Opātavisesanaṃ ce, ''anuddissako opāto''ti padacchedo. ''Aggamakkhāyatī''tiādīsu (saṃ. ni. 5.139; a. ni. 4.34; 10.15; itivu. 90; netti. 170) viya o-kāraṭṭhāne a-kāro, ma-kārāgamo ca daṭṭhabbo, anodissako opāto khato hotīti attho.

285. ''Ettha patitvā yo koci maratū''ti anodissako opāto sace khato hoti, yattakā nipatitvā maranti ce, assa tattakā dosā hontīti yojanā. **''Yo kocī''**ti iminā attano mātāpitaro ca saṅgahitā. **Dosā**ti kammabandhadosā, pārājikaṃ pana ekameva. **Assā**ti yena anodissa opāto khato, tassa.

286. **Ānantariyavatthusmiṃ** mateti pāṭhaseso, ''tattha patitvā''ti adhikāro, arahante, mātari, pitari ca tasmiṃ patitvā mate kālakateti attho. **Ānantariyaka**nti ettha sakatthe, kucchite, saññāyaṃ vā ka-paccayo daṭṭhabbo. **''Tathā''**ti iminā ''ānantariyavatthusmi''nti imasmiṃ samāsapade avayavabhūtampi ''vatthusmi''nti idañca ''tattha patitvā mate''ti idañca ākaḍḍhati. **Thullaccayādīnaṃ** vatthusmiṃ tattha patitvā mate **thullaccayādayo hontī**ti yojanā. Tasmiṃ āvāṭe patitvā yakkhādīsu matesu, pārājikavatthuno dukkhuppattiyañca thullaccayaṃ, manussaviggahe mate pārājikaṃ, tiracchāne mate pācittiyanti vuttaṃ hoti.

287. **Pāṇātipātā dve**ti dvinnaṃ matattā dve pāṇātipātā, ekena pārājikaṃ, itarena kammabandhoyeva. **Ekovekekadhaṃsane**ti mātu vā dārakassa vā maraṇe eko pāṇātipātova.

288. Corehi anubaddho **ettha** āvāṭe patitvā marissati ce, opātakhaṇakasseva pārājikaṃ hoti kirāti yojanā. **Kirā**ti anussavane arucisūcakaṃ.

289-90. **Verino** bhikkhuto aññe veripuggalā. **Tattha** tasmiṃ opāte sace manussaṃ **pātetvā mārenti,** tathā verino tattha sayameva patitaṃ manussaṃ bahi nīharitvā sace mārenti, tattha **opapātikā** manussā opāte nibbattitvā tato **nikkhantuṃ asakkontā matā ce** siyuṃ, **sabbattha ca** yathāvuttasabbavāresu opātakhaṇakasseva parājayoti yojanā. **Nibbattitvā hī**ti ettha **hī**ti padapūraṇe. Yattha yattha nipātasaddānaṃ attho na dassito, tattha tattha padapūraṇamattatā veditabbā.

291. **Yakkhādayo**ti **ādi**-saddena tiracchānānaṃ saṅgaho. **Vatthuvasā**ti thullaccayapācittiyānaṃ vatthubhūtayakkhatiracchānānaṃ vasā. **Thullaccayādayo**ti **ādi**-saddena pācittiyasaṅgaho.

293. **Ayaṃ nayo**ti ''anāpattī''ti yathāvutto nayo.

294-5. **Bajjhantī**ti sace avassaṃ bajjhanti. **Tatthā**ti tasmiṃ pāse. **''Hatthato muttamattasmi''**nti iminā payogassa atthasādhakataṃ dīpeti.

296. Yaṃ pana uddissa pāso **oḍḍito,** tato aññassa bandhane tu anāpatti pakāsitāti yojanā.

297. **Mudhā vāpī**ti amūlena vāpi. **Mūlaṭṭhassevā**ti pāsakārakasseva. **Kammabandho**ti pāṇātipāto. Bajjhati etenāti bandho, kammameva bandho kammabandho. Pārājikamatte vattabbepi yāva so vattati, tāva tattha bajjhitvā matasattesu paṭhamamatassa vasena pārājikaṃ, avasesānaṃ pāṇātipātasaṅkhātassa akusalarāsino sambhavato taṃ sabbaṃ saṅgahetvā sāmaññena dvayampi dassetumāha ''kammabandho''ti.

298. ''Sace yena laddho, so uggaḷitaṃ vā pāsaṃ saṇṭhapeti, tassa passena vā gacchante disvā vatiṃ katvā sammukhe paveseti, thaddhataraṃ vā pāsayaṭṭhiṃ ṭhapeti, daḷhataraṃ vā pāsarajjuṃ bandhati, thirataraṃ vā khāṇukaṃ ākoṭetī''ti (pārā. aṭṭha. 2.176) **aṭṭhakathā**gataṃ vinicchayaṃ saṅgahitumāha **''pāsamuggaḷitampi vā''**ti. Ettha avuttasamuccayatthena **pi**-saddena ''saṇṭhapetī''tiādikā ''bandhatī''ti dassitakiriyāvasānā payogā dassitā. **Thiraṃ vāpī**ti ettha **api**-saddo aṭṭhakathāya avasiṭṭhaṃ ''khāṇukaṃ ākoṭetī''ti kiriyaṃ samuccinoti ubhayatthapi pakārantaravikappatthattāti gahetabbā. **Eva**nti evaṃ sati. Yena pāso laddho, tenāpi evaṃ pāse katavisese satīti vuttaṃ hoti. **Ubhinna**nti pāsakārakassa ca idāni labhitvā paṭijaggantassa cāti ubhayesaṃ.

299-300. **Yo**ti pāsakārako, laddhapāsakoti imesaṃ yo koci. **Uggaḷāpetvā**ti vighāṭetvā, yathā tattha pāṇino na bajjhanti, evaṃ katvāti attho. **Tattha cā**ti puna saṇṭhapite pāse ca. Ko vimuccati? Yena laddho, so.

301-2. **Gopetvā**ti gopanahetu mokkho na hotīti yojanā. ''Sīhaṃ disvā bhayaṃ hotī''tiādīsu viya hetumhi tvā-paccayo daṭṭhabbo. **Tamañño…pe… na ca muccatī**ti ettha **na cā**ti neva. **Nāsetvā sabbaso vā**ti so yathā yassa kassaci sattassa vināsopakaraṇaṃ na hoti, tathā chindanādīhi nāsetvā. **Taṃ** pāsayaṭṭhiṃ. Ko vimuccati? Pāsakārako.

303. **Sūlaṃ ropentassā**ti sūlaṃ nikhaṇantassa. **Sajjentassā**ti saṇṭhapentassa.

304. **Asañciccā**ti ettha ''katena payogenā''ti pāṭhaseso, ''matepi anāpattī''ti etehi sambandho. ''Imināhaṃ upakkamena imaṃ māressāmī''ti acetetvā apakappetvā avadhakacetano hutvā katena aññatthikenapi upakkamena pare matepi āpatti natthīti attho, **musalussāpanādivatthūsu** (pārā. 180) viya ayaṃ sattotisaññī hutvā ''iminā upakkamena imaṃ māressāmī''ti vītikkamasamuṭṭhāpakacetanāsampayuttavikapparahito hutvā aññatthikena payogena manusse matepi pārājikaṃ natthīti vuttaṃ hoti.

Ajānantassāti ''iminā ayaṃ marissatī''ti ajānantassa upakkamena pare matepi anāpatti, **visagatapiṇḍapātavatthumhi** (pārā. 181) viya ''idaṃ kāraṇa''nti ajānitvā katena manusse matepi anāpattīti vuttaṃ hoti. **''Tathā''**ti iminā ''anāpattī''ti ākaḍḍhati. **Amaraṇacittassa** amaraṇicchāsahitacittassa upakkamena pare matepi anāpatti **vuddhapabbajitādivatthūsu** (pārā. 180) viyāti attho. Ummattakādayo vuttasarūpāyeva.

305. **''Manussapāṇimhī''**ti iminā manussabhāvo aṅgabhāvena dassito. **''Sacassa cittaṃ maraṇūpasaṃhita''**nti iminā maraṇūpasaṃhitacittatā dassitā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Tatiyapārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthapārājikakathāvaṇṇanā

306-7. Evaṃ nātisaṅkhepavitthāranayena tatiyapārājikavinicchayaṃ dassetvā idāni catutthapārājikavinicchayaṃ dassetumāha **''asanta''**ntiādi. Tattha ''asanta''nti apekkhitvā ''attanī''ti ca ''jhānādibheda''nti apekkhitvā ''uttarimanussadhamma''nti ca ''samudācareyyā''ti apekkhitvā ''yo bhikkhū''ti ca sāmatthiyā labbhatīti ajjhāharitvā ''attani asanta''ntiādinā nayena yojetabbaṃ.

Attani asantanti tasmiṃ attabhāve attano santāne anuppāditatāya avijjamānaṃ. **Attassitameva katvā**ti attupanāyikaṃ katvā attani vijjamānaṃ viya katvā taṃ upanetvā. **Bhavaṃ adhiṭṭhāya ca vattamāna**nti paṭisandhito paṭṭhāya ca vattantaṃ bhavaṃ cittena adhiṭṭhahitvā takketvā, citte ṭhapetvāti vuttaṃ hoti. **Aññāpadesañca vinā**ti ''yo te vihāre vasatīdha bhikkhū''tiādinā nayena vakkhamānaṃ pariyāyakathaṃ ṭhapetvā. **Adhimānañca vinā**ti adiṭṭhe diṭṭhasaññitādisabhāvaṃ adhigatamānasaṅkhātaṃ ''adhigatauttarimanussadhammo ahamhī''ti adhimānañca ṭhapetvā. **Jhānādibheda**nti jhānādayo bhedā visesā yassa taṃ jhānādibhedaṃ, ''uttarimanussadhammo nāma jhānaṃ vimokkho samādhi samāpatti ñāṇadassanaṃ maggabhāvanā phalasacchi kiriyā kilesappahānaṃ vinīvaraṇatā cittassa suññāgāre abhiratī''ti (pārā. 198, 199) **padabhājane** vuttaṃ jhānādidhammavisesanti attho. ''Uttarimanussadhammanti uttarimanussānaṃ jhāyīnañceva ariyānañca dhamma''nti (pārā. aṭṭha. 2.197) **aṭṭhakathāya** vuttaṃ jhānalābhīhi ceva aṭṭhahi ariyapuggalehi ca adhigatattā tesaṃ santakanti saṅkhyaṃ gataṃ **uttarimanussadhammaṃ**.

Viññattipathe ṭhitassa kāyena vā vācāya vā yo bhikkhu samudācareyyāti ajjhāharitvā yojetabbaṃ. **Viññattipathe ṭhitassā**ti dvādasahatthabbhantare padese ṭhitassa ''itthiyā vā purisassa vā gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā''ti (pārā. 198) **padabhājane** vuttassa yassa kassaci. **Kāyena vā**ti hatthamuddādivasena kāyena vā. ''Sikkhāpaccakkhānaṃ hatthamuddāya sīsaṃ na otarati, idaṃ abhūtārocanaṃ hatthamuddāyapi otaratī''ti (pārā. aṭṭha. 2.215) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā idha hatthamuddādihatthavikāro ca aṅgapaccaṅgacopanañca ''kāyenā''ti iminā gahetabbaṃ. **Vācāya vā**ti yo savanūpacāre ṭhito tena viññātuṃ sakkuṇeyyena yena kenaci vohārena vā. **Yo bhikkhū**ti yo upasampanno thero vā navo vā majjhimo vā. **Samudācareyyā**ti ''paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjāmī''tiādivacanappakāresu yaṃ kañci pakāraṃ vadeyya. **Tadatthe**ti tena vuttavākyassa atthe. **Ñātevā**ti ñāte eva. Mātugāmaṃ vā purisaṃ vā yaṃ kiñci uddissa vutte, teneva vā anuddissa vutte savanūpacāre ṭhitena yena kenaci manussabhūtena vacanasamanantarameva ''ayaṃ paṭhamajjhānalābhī''tiādike yathāvutte atthappakāre ñāteyeva. ''So''ti ajjhāharitvā ''so puna ruḷhibhāve abhabbo''ti yojetabbaṃ, attani avijjamānaguṇaṃ santaṃ viya katvā icchācāre ṭhatvā evaṃ kathitapuggalo sīle patiṭṭhāya uparūpari labbhamānalokiyalokuttaraguṇehi buddhisaṅkhātaṃ sāsane buddhimadhigantuṃ anarahoti attho. Kiṃ viyāti āha **''yatheva…pe… ruḷibhāve''**ti. **''Yathā''**ti etena sambandho ''tathā''ti, yathā tālo matthakacchinno abhabbo puna viruḷhiyā, sopi pārājikaṃ āpanno tatheva daṭṭhabboti attho.

308-9. Idāni ''ñāteva abhabbo''ti ca ''aññāpadesañca vinā''ti ca etasmiṃ vākyadvaye byatirekatthavasena sambhavantaṃ āpattibhedaṃ dassetumāha **''asantamevā''**tiādi.

Anantaranti ''paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjāmī''tiādivacanasamanantarameva. **So**ti dvādasahatthabbhantare ṭhatvā yena taṃ vacanaṃ sutaṃ, so paro puggalo. **Jānāti ce**ti ''ayaṃ paṭhamajjhānalābhī''tiādivasena tena vuttavacanappakārena atthaṃ avirādhetvā acireneva sace jānātīti attho. Yo pana jhānādīnaṃ attanā aladdhabhāvena vā āgame uggahaparipucchādivasena aparicitattā vā jhānādisarūpaṃ ajānantopi kevalaṃ ''jhānaṃ vimokkho samādhi samāpattī''tiādivacanānaṃ sutapubbattā tena ''paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjāmī''tiādivacane vutte ''jhānaṃ kira esa samāpajjatī''ti yadi ettakamatthampi jānāti, sopi ''jānātī''cceva **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.215) vuttoti gahetabbo. **Cuto hī**ti **hi**-saddo avadhāraṇe, attanā vutte tena tattakeyeva ñāte so asantaguṇadīpako pāpapuggalo phalasampattisampannaṃ imaṃ sāsanāmatamahāpādapaṃ āruyhāpi phalaṃ aparibhuñjitvā virādhetvā patitvā mato nāma hotīti vuttaṃ hoti. Imassevatthassa ''asanta''miccādinā paṭhamaṃ vuttassapi byatirekatthaṃ dassetuṃ anuvādavasena vuttattā punaruttidoso na hotīti daṭṭhabbaṃ.

Idāni taṃ byatirekatthaṃ dassetumāha **''no ce…pe… hotī''**ti. Yassa so āroceti, so **ce** na **jānāti, assa** asantaguṇadīpakassa musāvādino.

''Aññāpadesañca vinā''ti iminā dassitabyatirekatthassa bhāvābhāve sambhavantaṃ āpattibhedaṃ dassetumāha **''yo te''**tiādi. Yo bhikkhu **te** tava **idha** imasmiṃ vihāre vasatīti yojanā. **Dīpite**ti attano adhippāye pakāsite. **Jānāti ce**ti yo tathā vuttavacanaṃ assosi, so ''esa aññāpadesena attano jhānalābhitaṃ dīpetī''ti vā ''eso jhānalābhī''ti vā vacanasamanantarameva sace jānāti. **Assā**ti evaṃ kathitavacanavato tassa bhikkhuno. **Taṃ** tena vuttavacanaṃ. **Dukkaṭameva hoti,** na thullaccayanti attho. Attano āvāsakārānaṃ dāyakānaṃ aññassa pavattiṃ kathentassa viya attanoyeva asantaguṇaṃ santamiva katvā kathanākāro imāya gāthāya atthato vuttoti daṭṭhabbo.

Ettha ca **jhānalābhīti cā**ti avuttasamuccayatthena **ca**-saddena **pāḷiyaṃ** (pārā. 220) āgatā avasesapariyāyavārā ca saṅgahitāti daṭṭhabbaṃ. Tathā **jhānalābhī**ti ettha **jhāna**ggahaṇena vimokkhādīnañca upalakkhitattā jhānādidasavidhauttarimanussadhammavisayapariyāyakathaṃ sutavatā taṅkhaṇe tadatthe ñāte pariyāyasamullāpakena āpajjitabbaṃ thullaccayañca aviññāte vā cirena viññāte vā āpajjitabbaṃ dukkaṭañca imāya gāthāya atthato dassitamevāti daṭṭhabbaṃ.

310. **Eta**nti yathāvuttappakāraṃ jhānādibhedaṃ uttarimanussadhammaṃ. **Adhimānā**ti ''adhigatoha''nti evaṃ uppannamānā, adhikamānāti attho, ''ayaṃ dhammo

mayā adhigato''ti daḷhamuppannena mānena kathentassāti vuttaṃ hoti. **Vutto anāpattinayo**ti āpattiyā abhāvo **anāpatti,** sā eva nayo netabbo bujjhitabboti katvā, anāpattīti vuttaṃ hoti. ''Adhimānenā''ti **evaṃ vutto** bhagavatāti attho, ''adhigatadhammoha''nti adhimānena ''ahaṃ paṭhamajjhānalābhī''tiādīni vadantassa anāpattīti vuttaṃ hoti.

Ayamadhimāno kassa hoti, kassa na hotīti ce? Ariyānaṃ na hoti maggapaccavekkhaṇādīhi pañcahi paccavekkhaṇāhi sañjātasomanassānaṃ vitiṇṇakaṅkhattā. Dussīlassāpi na hoti tassa ariyaguṇādhigame nirussāhattā. Susīlassāpi kammaṭṭhānānuyogarahitassa niddārāmatādimanuyuttassa na hoti vissaṭṭhabhāvanābhiyogattā. Suparisuddhāya sīlasampattiyā patiṭṭhāya samathabhāvanāmanuyuttassa rūpārūpasamāpattiyaṃ pattāsino vā vipassanābhiyuttassa sopakkilesodayabbayañāṇalābhino vā uppajjati. So samathavipassanābhāvanāhi kilesasamudācārassa abhāve uppanne te visesabhāgino bhavituṃ adatvā ṭhitibhāgino katvā ṭhapetīti veditabbo.

Panāti api-saddattho. **''Eva''**nti iminā ''anāpattinayo vutto''ti paccāmasati. **''Avattukāmassā''**ti idañca **pāḷiyaṃ** āgataṃ ''anullapanādhippāyassā''ti (pārā. 222, 225) idañca anatthantaraṃ. Avattukāmassāti evaṃ vuttoti yojanā. Kohaññena pāpicchāpakatassa ''jhānādīnaṃ lābhimhī''ti vadantassa ajjhāsayo ullapanādhippāyo nāma, tathā ahutvā sabrahmacārīsu aññaṃ byākarontassa evameva anāpattibhāvo vutto bhagavatāti attho. **Ādikassāpi** evaṃ vuttoti yojanā. ''Anāpatti ādikammikassā''ti (pārā. 222) ādikammikassāpi anāpattibhāvo vutto bhagavatāti attho. Imasmiṃ sikkhāpade vaggumudātīriyā bhikkhū ādikammikā. Avuttasamuccayatthena **tathā**-saddena idha avuttaummattakakhittacittavedanaṭṭā gahitā.

311. **Pāpicchatā**ti ''evaṃ maṃ jano sambhāvessatī''ti jhānalābhitādihetukāya sambhāvanāya sambhāvanānimittassa paccayapaṭilābhassa patthanāsaṅkhātāya pāpikāya lāmikāya icchāya samannāgatabhāvo ca. **Tassā**ti yaṃ jhānādibhedabhinnaṃ uttarimanussadhammaṃ samullapi, tassa dhammassa. **Asantabhāvo**ti attasantāne paccuppannajātiyaṃ anuppāditabhāvena avijjamānabhāvo. **Manussakassa ārocanañcevā**ti vuttavacanassa atthaṃ taṅkhaṇe jānanakassa manussajātikassa ''paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajji''ntiādinā nayena savanūpacāre ṭhatvā ārocanañca. Naññāpadesena ārocanañcāti sambandho. ''Yo te vihāre vasati, so bhikkhu paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjī''tiādinā (pārā. 220) nayena pavattaaññāpadesaṃ vinā ujukameva ārocanañca. **Tadeva ñāṇa**nti tadā eva ñāṇaṃ, acirāyitvā vuttakkhaṇeyeva jānananti attho. **Etthā**ti imasmiṃ catutthapārājikāpattiyaṃ. **Dhīrā** vinayadharā.

312. **Paṭhame dutiye cante**ti manussaviggahapārājikavajjite yathāvuttapārājikattaye. **Pariyāyo na vijjatī**ti pārājikāpattipathaṃ pariyāyavacanaṃ na labhati. ''Na panetare''ti idaṃ etthāpi yojetabbaṃ, itare pana tatiyapārājike pariyāyo na vijjatīti attho. ''Maraṇavaṇṇaṃ vā saṃvaṇṇeyyā''ti (pārā. 172) ca ''ambho purisa kiṃ tuyhiminā''tiādinā (pārā. 171) ca ''yo evaṃ marati, so dhanaṃ vā labhatī''tiādinā (pārā. 175) ca pariyāyena vadantassa pārājikamevāti vuttaṃ hoti. **Āṇatti** pārājikahetuāṇattikappayogo. **Na panetare**ti paṭhamacatutthapārājikadvaye pana pārājikahetubhūtā āṇatti na labhatīti attho.

313. **Ādī**ti paṭhamapārājikaṃ. **Ekasamuṭṭhāna**nti ekakāraṇaṃ. Samuṭṭhāti āpatti etasmāti samuṭṭhānaṃ, kāraṇaṃ kāyādi. Taṃ pana chabbidhaṃ kāyo, vācā, kāyavācā, kāyacittaṃ, vācācittaṃ, kāyavācācittanti. Tesaṃ vinicchayaṃ **uttare** (u. vi. 325 ādayo) yathāgataṭṭhāneyeva ca vaṇṇayissāma. Tatridaṃ ekasamuṭṭhānaṃ ekaṃ kāyacittaṃ samuṭṭhānaṃ etassāti katvā. Tenāha **''duvaṅgaṃ kāyacittato''**ti. ''Taṃ samuṭṭhāna''nti ajjhāhāro. Yena samuṭṭhānena paṭhamapārājikāpatti uppajjati, taṃsamuṭṭhānasaṅkhātaṃ kāraṇaṃ. Aṅgajātasaṅkhātaṃ kāyañca sevanacittañcāti dvayaṃ aṅgaṃ avayavaṃ etassāti **duvaṅgaṃ,** tadubhayasabhāvanti attho yathā ''duvaṅgam catutthajjhāna''nti. **Sesā**ti avasiṭṭhāni tīṇi pārājikāni. **Tisamuṭṭhānā**ti kāyacittaṃ, vācācittaṃ, kāyavācācittanti tisamuṭṭhānā tīṇi samuṭṭhānāni etesanti katvā. **Tesa**nti tesaṃ tiṇṇaṃ samuṭṭhānānaṃ. **Aṅgānī**ti avayavāni. **Satta** kāyo, cittaṃ, vācā, cittaṃ, kāyo, vācā, cittanti, taṃsabhāvāti vuttaṃ hoti.

314. **Ādī**ti methunadhammapaṭisevanacittasampayuttacetanāsabhāvaṃ paṭhamapārājikaṃ. Sukhopekkhāyutaṃ udīritanti yojanā. Iṭṭhālambaṇapaṭilābhādisomanassahetumhi sati sukhavedanāsampayuttaṃ hoti, tasmiṃ asati upekkhāvedanāya sampayuttaṃ hotīti vuttanti attho.

Tatiyaṃ dukkhavedananti tatiyaṃ manussaviggahapārājikaṃ dosacittasampayuttacetanāsabhāvattā dukkhavedanāya sampayuttanti attho.

Dutiyanti adinnādānacetanālakkhaṇaṃ dutiyapārājikaṃ. Lobhena parasantakaṃ corikāya gaṇhantassa somanassasampayuttaṃ hoti, kodhena abhibhūtassa vilumpitvā vā vilumpāpetvā vā gaṇhato domanassasampayuttaṃ hoti, somanassaṃ, domanassañca vinā aggahetukāmo viya hutvā udāsīnassa gaṇhato upekkhāsampayuttaṃ hotīti **''tivedanamudīrita''**nti āha.

Catutthañcāti uttarimanussadhammasamullapanacetanālakkhaṇaṃ catutthapārājikañca. Sambhāvanicchāya paccayāsāya vā tuṭṭhatuṭṭhasseva ''ahaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjāmī''tiādinā nayena attano uttarimanussadhammalābhitaṃ vadantassa somanassasampayuttaṃ hoti, aññapuggalesu paṭihatacittassa kalahapurekkhāratāya vadato domanassasampayuttaṃ hoti, paccayālābhena jighacchādidukkhaṃ sahitumasakkuṇeyyatāya udāsīnassa vadato upekkhāsampayuttaṃ hotīti **''tivedanamudīrita''**nti āha.

315. **Aṭṭha cittānī**ti lobhasahagatāni aṭṭha cittāni labbhareti yojanā, labbhantīti attho, cetanāsabhāvena paṭhamapārājikena sampayuttānīti vuttaṃ hoti. Evamuparipi. **Duve**ti paṭighasampayuttāni dve cittāni. **Dasa cittānī**ti lobhasahagatāni aṭṭha, dve paṭighasampayuttānīti. **Labbhare**ti sampayuttabhāvena labbhanti.

316. **Tasmā**ti yasmā yathāvuttacittehi sampayuttaṃ, tena hetunā. **Kriyā**ti karaṇena āpajjitabbattā kiriyā. Vītikkamasaññāya abhāvena muccanato saññāya vimokkho etassāti **saññāvimokkhaṃ. Lokavajjanti** lokena akusalabhāvato vajjanīyanti **dīpitaṃ** pakāsitaṃ.

317. **Āpattiyaṃyevā**ti **eva**kārena na sikkhāpadeti dasseti. **Idaṃ vidhāna**nti samuṭṭhānādikaṃ idaṃ yathāvuttaṃ vidhānaṃ. **Vibhāvinā**ti paññavatā vinayadharena.

318-9. **Mudupiṭṭhi cā**ti latā viya namitvā karaṇaṃ dassetvā naccituṃ samavāhitvā mudukatapiṭṭhiko ca. **Lambī cā**ti palambamānena dīghena aṅgajātena yutto. Lambatīti **lambaṃ,** aṅgajātaṃ, taṃ yassa atthi so lambī. Ime dvepi kāmapariḷāhāturabhāve sati attano aṅgajātaṃ attano mukhaṃ, vaccamaggañca pavesetvā vītikkamitumarahattā pārājikāpannasadisattā parivajjitā. **Mukhaggāhī**ti mukhena gahaṇaṃ **mukhaggāho,** so etassa atthīti mukhaggāhī, parassa aṅgajātaṃ mukhena gaṇhantoti attho. **Nisīdako**ti parassa aṅgajāte attano vaccamaggena nisīdanto. Ime dve sahavāsikānaṃ sīlavināsanato aññehi saṃvasituṃ anarahāti pārājikāpannasadisattā vivajjitā. **Tesa**nti asaṃvāsatāsāmaññena cattāro pārājikāpanne saṅgaṇhāti. ''Tesañca maggenamaggapaṭipattisāmaññena paṭhamapārājikāpannasseva anulomikāti gahetabbā'' iccevaṃ **nissandehe** vuttaṃ. Iminā ca akatavītikkamānampi mudupiṭṭhiādīnaṃ catunnaṃ anulomapārājikabhāvo vuttoti viññāyati.

Samantapāsādikāyaṃ pana –

> ''Aparānipi lambī, mudupiṭṭhiko, parassa aṅgajātaṃ mukhena gaṇhāti, parassa aṅgajāte abhinisīdatīti imesaṃ catunnaṃ vasena cattāri anulomapārājikānīti vadanti. Etāni hi yasmā ubhinnaṃ rāgavasena sadisabhāvūpagatānaṃ dhammo 'methunadhammo'ti vuccati, tasmā etena pariyāyena methunaṃ dhammaṃ appaṭisevitvāyeva kevalaṃ maggena maggappavesanavasena āpajjitabbattā methunadhammapārājikassa anulomentīti 'anulomapārājikānī'ti vuccantī''ti (pārā. aṭṭha. 2.233) –

Vuttattā ca tabbaṇṇanāya ca **sāratthadīpaniyaṃ** –

> ''Lambaṃdīghatāya palambamānaṃ aṅgajātametassāti lambī. So ettāvatā na pārājiko, atha kho yadā anabhiratiyā pīḷito attano aṅgajātaṃ mukhe vā vaccamagge vā paveseti, tadā pārājiko hoti. Mudukā piṭṭhi etassāti mudupiṭṭhiko, kataparikammāya mudukāya piṭṭhiyā samannāgato. Sopi yadā anabhiratiyā pīḷito attano aṅgajātaṃ attano mukhe paveseti tadā pārājiko hoti. Parassa aṅgajātaṃ mukhena gaṇhātīti yo anabhiratiyā pīḷito parassa suttassa vā pamattassa vā aṅgajātaṃ attano mukhena gaṇhāti. Parassa aṅgajāte abhinisīdatīti yo anabhiratiyā pīḷito parassa aṅgajātaṃ kammaniyaṃ disvā attano vaccamaggena tassūpari abhinisīdati, taṃ attano vaccamaggaṃ pavesetīti attho. Lambīādayo cattāro kiñcāpi paṭhamapārājikena saṅgahitā, yasmā pana ubhinnaṃ rāgapariyuṭṭhānasaṅkhātena pariyāyena methunaṃ dhammaṃ appaṭisevino honti, tasmā visuṃ vuttā''ti (sārattha. ṭī. 2.233) –

Vuttattā ca katavītikkamāyevete ''pārājikā''ti gahetabbā.

Bhikkhunīnañca cattārīti ettha ''asādhāraṇānī''ti pāṭhaseso, bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnameva niyatāni ubbhajāṇumaṇḍalikā, vajjapaṭicchādikā, ukkhittānuvattikā, aṭṭhavatthukāti cattāri pārājikāni ca. **Vibbhantā bhikkhunī saya**nti ettha ''tesaṃ anulomikā''ti ānetvā sambandhitabbaṃ. Tesaṃ catunnaṃ pārājikānaṃ

anulomikā sayaṃ vibbhantā bhikkhunī cāti yojanā. Cittavasikā hutvā attanā nivatthacīvarampi hi mātugāmānaṃ nivāsananīhārena sayameva nivāsetvā gihivesaṃ rocetvā gahitamatte sāsanato cutā bhikkhunī cāti vuttaṃ hoti. Evaṃkaraṇena gihibhāvāpannatāsāmaññena saṃvāsārahā na hontīti imesaṃ catunnaṃ pārājikānaṃ anulomikā jātā.

Tathāti yathā ime dassitā tena asaṃvāsārahatāya, bhikkhubhāvāya abhabbatāya ca pārājikāva, tathā ekādasa abhabbapuggalāpi hontīti attho. **Ekādasābhabbā**ti mātughātako, pitughātako, arahantaghātako, saṅghabhedako, lohituppādako, paṇḍako, tiracchānagato, ubhatobyañjanako, theyyasaṃvāsako, bhikkhunidūsako, titthiyapakkantakoti ekādasa. **Sabbete catuvīsati** ete sabbe catuvīsati puggalā samodhānato veditabbāti adhippāyo.

320. Ime catuvīsati pārājikā puggalā sīsacchinnova jīvituṃ idha bhikkhubhāvāya abhabbāti vuttāti yojanā.

321. Imesaṃ ekādasannaṃ abhabbatāya hetudassanatthamāha **''paṇḍako cā''**tiādi. **Paṇḍako cā**ti āsittapaṇḍako, usūyapaṇḍako, pakkhapaṇḍako, opakkamikapaṇḍako, napuṃsakapaṇḍakoti vutto pañcavidho paṇḍako ca. **Tiracchāno**ti tiriyaṃ añchati gacchatīti ''tiracchāno''ti gahito nāgasupaṇṇādiko sabbatiracchānayoniko ca. Yakkhādayo sabbe amanussāpi idha tiracchāneyeva saṅgahitāti veditabbā. **Ubhatobyañjanopi cā**ti itthipurisabyañjanasādhakehi ubhato kammato jātāni thanādikāni byañjanāni yassāti nirutto itthiubhatobyañjano, purisaubhatobyañjanoti duvidho ubhatobyañjano ca. **Vatthuvipannā**ti tabbhāvabhāvitāya bhikkhubhāvo vasati etthāti **vatthu,** puggalānaṃ bhikkhubhāvārahatā, sā pana pabbajjākkhandhakāgatasabbadosavirahitaguṇasampayuttatā, taṃ vipannaṃ paṇḍakabhāvādiyogena yesaṃ te ''vatthuvipannā''ti gahetabbā. **Hi**-saddo hetumhi. Yasmā vatthuvipannā, tasmā idha attabhāve pabbajjāya abhabbāti vuttaṃ hoti. **''Ahetupaṭisandhikā''**ti vacanena imesaṃ vipākāvaraṇayuttabhāvamāha, iminā etesaṃ maggādhigamassa vāritabhāvo dassitoti veditabbaṃ.

322. **Pañcānantarikā**ti kammāvaraṇena yuttatāya saggamokkhasampattito parihāyitvā maraṇānantaraṃ apāyapaṭisandhiyaṃ niyatā mātughātakādayo pañcānantarikā ca. **Theyyasaṃvāsopi cā**ti liṅgatthenako, saṃvāsatthenako, ubhayatthenakoti tividho theyyasaṃvāsako ca. **Dūsako**ti pakatattāya bhikkhuniyā methunaṃ paṭisevitvā tassā dūsitattā bhikkhuniṃ dūsetīti ''bhikkhunidūsako''ti vutto ca. **Titthipakkantako cā**ti titthiyānaṃ laddhiṃ, vesañca rocetvā taṃ gahetvā tesamantaraṃ paviṭṭho ca. Iti aṭṭha pana kiriyānaṭṭhāti yojanā. **Itī**ti idamatthattā imeti vuttaṃ hoti. Te imeti sambandho. Te ime aṭṭha pana mātuvadhādikiriyāya ihattabhāve bhikkhubhāvāya anarahā hutvā naṭṭhāti attho. Ettāvatā ekādasaabhabbānaṃ abhabbatāya kāraṇaṃ dassitaṃ hoti.

323. Mayā pārājikānaṃ sārabhūto yo ayaṃ vinicchayo vutto, **tassa** vinicchayassa **anusārena** anugamanena **sesopi** vinicchayo **budhena** paṇḍitena asesatova viññātuṃ sakkāti yojanā.

324. Paṭubhāvakare parame vividhehi nayehi yutte vinayapiṭake paramatthanayaṃ abhipatthayatā ayaṃ satataṃ pariyāpuṇitabboti yojanā. Tattha **vividhehi** nānappakārehi. **Nayehī**ti nīyanti vuttānusārena udīriyantīti ''nayā''ti vuttehi cakkapeyyālādīhi nayehi. **Paramatthanaya**nti paramo ca so attho cāti **paramattho,** paramo vā visesena nicchitabbo attho **paramattho,** soyeva vinicchayatthikānaṃ buddhiyā netabboti paramatthanayo, vinicchayūpāyo nīyati etenāti katvā ''paramatthanayo''ti vuccati, taṃ paramatthanayaṃ. **Abhipatthayatā**ti vinayapiṭake vinicchayaṃ vā tadupāyaṃ vā patthayatā, icchantenāti attho. ''Pariyāpuṇitabbo aya''nti padacchedo. Ma-kāro āgamasandhijo, o-kārassa a-kārādeso. **Pariyāpuṇitabbo**ti paṭhitabbo, sotabbo cintetabbo dhāretabboti vuttaṃ hoti. **Aya**nti vinayavinicchayo.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Catutthapārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā

325. Evaṃ nānānayapaṭimaṇḍitassa pārājikakaṇḍassa vinicchayaṃ dassetvā idāni tadanantaramuddiṭṭhassa terasakaṇḍassa vinicchayaṃ dassetumāha **''mocetukāmatā''**tiādi. Mocetuṃ kāmetīti **mocetukāmo,** tassa bhāvo **mocetukāmatā,** tāya sampayuttaṃ cittaṃ **mocetukāmatācittaṃ**. Ettha ''mocetukāmatā''ti iminā ekādasasu rāgesu ''mocanassādo''ti vuttaṃ imassa saṅghādisesassa mūlakāraṇaṃ sukkamocanavisayaṃ rāgamāha.

Ekādasa rāgā nāma ''mocanassādo, muccanassādo, muttassādo, methunassādo, phassassādo, kaṇḍuvanassādo, dassanassādo, nisajjassādo, vācassādo, gehassitapemaṃ, vanabhaṅgiya''nti evamāgatā. Idha **mocanaṃ** nāma sambhavadhātumocanaṃ, tadatthāya tabbisayarāgasampayuttavedanā **mocanassādo** nāma. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''mocetuṃ assādo mocanassādo''ti. Muccamāne assādo muccanassādo, sambhavadhātumhi muccamāne taṃrāgasampayuttā vedanā **muccanassādo** nāma. Eteneva nayena muttassādādivācassādāvasānesu padesu atthakkamo veditabbo. Imehi navahi padehi assādasīsena kuntayaṭṭhiñāyena taṃsahacarito rāgo dassito. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''navahi padehi sampayuttaassādasīsena rāgo vutto''ti.

Gehassitapemanti ettha gehaṭṭhā mātuādayo ādheyyaādhāravohārena **''gehā''**ti vuccanti. ''Mañcā ukkuṭṭhiṃ karontī''tiādīsu viya tannissito sinehapariyāyo rāgo ''gehassitapema''nti vutto. Iminā padena rāgassa sabhāvo sandassito. Vanato bhañjitvā ābhataṃ yaṃ kiñci phalapupphādi **vanabhaṅgiyaṃ** nāma. Idha pana rāgavasena paṭibaddhacittaṃ mātugāmehi virahadukkhāpanayanatthaṃ (pārā. aṭṭha. 2.240) tesaṃ ṭhāne ṭhapetvā dassanaphusanavasena vindituṃ rāgīhi gahetabbato tehi piḷandhitamālasahitaṃ tambūlanti evamādi ''vanabhaṅgiya''nti adhippetaṃ. Iminā patthitavisayagocaro rāgo tadāyattavatthuvasena sandassito. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''ekena padena sarūpeneva rāgo, ekena padena vatthunā vutto. Vanabhaṅgo hi rāgassa vatthu, na rāgoyevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.240).

''Mocetukāmatā''ti idameva avatvā ''citta''nti vacanena vītikkamasādhikāya kāyaviññattiyā samuṭṭhāpakaṃ rāgasampayuttaṃ cittavisesaṃ dasseti. Tena cittena samuṭṭhāpiyamānaṃ viññattisaṅkhātaṃ vītikkamaṃ **''vāyāmo''**ti iminā dasseti. **Vāyāmo** nāma taṃcittasampayuttavīriyaṃ. Ettha pana ''semho guḷo''tiādīsu viya phale hetūpacārañāyena vītikkamassa visesahetubhūtavīriyavācakena ca padena vītikkamova vuttoti daṭṭhabbaṃ. Ajjhattabāhiravatthughaṭṭanaṃ, ākāse kaṭikampananti sukkamocanattho vāyāmoti attho. Sukkassa mocanaṃ sukkamocanaṃ.

Ettha ca **sukkassā**ti ''sukkanti dasa sukkāni nīlaṃ pītakaṃ lohitakaṃ odātaṃ takkavaṇṇaṃ dakavaṇṇaṃ telavaṇṇaṃ khīravaṇṇaṃ dadhivaṇṇaṃ sappivaṇṇa''nti (pārā. 237) **padabhājane** vuttāni sattānaṃ pittādiāsayabhedena, pathavidhātuādīnaṃ catunnaṃ vā rasasoṇitamaṃsamedaaṭṭhiaṭṭhimiñjānaṃ channaṃ dehadhātūnaṃ vā bhedena anekadhā bhinne dasavidhe sukke aññatarassa sukkassāti attho. Mocanaṃ vissaṭṭhīti pariyāyaṃ, pakatiyā ṭhitasakaṭṭhānato mocananti attho. Yathāha **padabhājane** ''vissaṭṭhīti ṭhānato cāvanā vuccatī''ti (pārā. 237). Iha ''ṭhānaṃ nāma vatthisīsasaṅkhātaṃ muttakaraṇamūla''nti keci. ''Kaṭī''ti apare. ''Sakalakāyo''ti aññe. Imesaṃ tiṇṇaṃ vacanesu ''tatiyassa bhāsitaṃ subhāsita''nti (pārā. aṭṭha. 2.237) **aṭṭhakathāyaṃ** tatiyavādassa katapāsaṃsattā kesalomanakhadantānaṃ maṃsavinimuttaṭṭhānañca muttakarīsakheḷasiṅghāṇikāthaddhasukkhacammañca vajjetvā avasesaṃ sakalasarīraṃ kāyappasādabhāvajīvitindriyaabaddhapittānaṃ viya sambhavadhātuyā ca ṭhānanti veditabbaṃ.

''Sukkamocana''nti iminākiṃ vuttaṃ hotīti? ''Ārogyatthāya, sukhatthāya, bhesajjatthāya, dānatthāya, puññatthāya, yaññatthāya, saggatthāya, bījatthāya, vīmaṃsatthāya, davatthāya mocetī''ti (pārā. 237) vuttadasavidhaadhippāyantogadhaaññataraadhippāyo hutvā ''rāgūpatthambhe, vaccūpatthambhe, passāvūpatthambhe, vātūpatthambhe, uccāliṅgapāṇakadaṭṭhūpatthambhe mocetī''ti (pārā. 237) vuttapañcavidhakālānamaññatarakāle ''ajjhattarūpe, bahiddhārūpe, ajjhattabahiddhārūpe, ākāse kaṭiṃ kampento mocetī''ti (pārā. 237) vuttacaturupāyānamaññatarena upāyena yathāvuttarāgapisācavasena vivaso hutvā yathāvuttanīlādidasavidhasambhavadhātūnamaññataraṃ yathāvuttaṭṭhānato khuddakamakkhikāya pivanamattampi sace mocetīti saṅkhepato gahetabbaṃ. Ettha ca **uccāliṅgapāṇakā** nāma lomasapāṇā, yesaṃ lome alline aṅgajātaṃ kammaniyaṃ hoti.

Aññatra supinantenāti supino eva supinanto, nissakkavacanappasaṅge karaṇavacanato supinantāti attho. **Supinā** nāma ''vātādidhātukkhobhavasena vā pubbānubhūtaitthirūpādivisayavasena vā iṭṭhāniṭṭhadevatānubhāvena vā puññena paṭilabhitabbaatthassa, apuññena pattabbānatthassa ca pubbanimittavasena vā hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.237) vuttesu catūsu kāraṇesu ekena kāraṇena kapiniddāya supine dissamānārammaṇato yaṃ sukkamocanaṃ hoti, taṃ avisayaṃ sukkamocanaṃ vināti vuttaṃ hoti.

Saṅghādisesova **saṅghādisesatā**. Saṅghādisesaṃ āpajjitvā tato vuṭṭhātukāmassa kulaputtassa ādimhi parivāsadānatthaṃ, majjhe ca mūlāyapaṭikassanena vinā vā saha

vā mānattadānatthaṃ, avasāne abbhānatthañca saṅgho esitabboti ''saṅgho ādimhi ceva sese ca icchitabbo assāti saṅghādiseso''ti (pārā. aṭṭha. 2.237; kaṅkhā. aṭṭha. sukkavissaṭṭhisikkhāpadavaṇṇanā) vuttattā saṅghādisesā nāma, sukkavissaṭṭhisaṅghādisesāpatti hotīti attho. Yathāha **padabhājane** ''saṅghova tassā āpattiyā parivāsaṃ deti, mūlāya paṭikassati, mānattaṃ deti, abbheti, na sambahulā, na ekapuggalo, tena vuccati 'saṅghādiseso'ti. Tasseva āpattinikāyassa nāmaṃ nāmakammaṃ adhivacanaṃ, tenapi vuccati 'saṅghādiseso''ti (pārā. 237). Ettha ca parivāsādikathā saṅghādisesāvasāne āgataṭṭhāneyeva āvi bhavissati.

326. Ettāvatā mūlasikkhāpadāgataṃ attūpakkamamūlakaṃ āpattiṃ dassetvā idāni imissā saṅghādisesāpattiyā parūpakkamenapi āpajjanaṃ dassetumāha **''parenā''**tiādi. **Upakkamāpetvā**ti aṅgajātassa gahaṇaṃ vā ghaṭṭanaṃ vā kāretvā.

327. **Sañcicca**ti ''upakkamāmi mocessāmī''ti cetetvā pakappetvā. **Upakkamantassā**ti ajjhattarūpādīsu tīsu yattha katthaci ghaṭṭentassa. **Samuddiṭṭha**nti ''ceteti upakkamati na muccati, āpatti thullaccayassā''ti (pārā. 262) **padabhājane** bhagavatā vuttanti adhippāyo.

328. Imissaṃ gāthāyaṃ ''attano aṅgajātaṃ upakkamantassā''ti iminā ajjhattarūpe vā bahiddhārūpe vā ajjhattabahiddhārūpe vā attano aṅgajātaṃ ghaṭṭentassāti imassa atthassa vuttattā aṅgajātaghaṭṭanena vinābhāvato iminā asaṅgayhamānassāpi ākāse kaṭikampanena sukkamocane saṅghādisesassa paṭhamagāthāyaṃ ''vāyāmo''ti sāmaññavacanena saṅgahitattā taṃ ṭhapetvā ''tena kho pana samayena aññatarassa bhikkhuno mocanādhippāyassa ākāse kaṭiṃ kampentassa asuci mucci…pe… asuci na mucci. Tassa kukkuccaṃ ahosi…pe… anāpatti bhikkhu saṅghādisesassa, āpatti thullaccayassā''ti **ākāsekaṭikampanavatthumhi** vuttattā amutte thullaccayaṃ saṅgahetumāha **''sañciccā''**tiādi.

Tattha **sañcicca**ti ''upakkamāmi mocessāmī''ti jānitvā sañjānitvāti attho. ''Upakkamantassā''ti sāmaññato taṃ visesetuṃ **''ākāse kampanenapī''**ti āha, kaṭikampanenāti gahetabbaṃ. Kathamidaṃ labbhatīti ce? Imāya kathāya saṅgahetabbavatthumhi ''ākāse kaṭiṃ kampentassā''ti (pārā. 266) pāṭhe ''kaṭiṃ kampentassā''ti vacanasahacarassa ''ākāse''ti vacanassa sannidhānabalena labbhati atthappakaraṇasaddantarasannidhānā saddānaṃ visesatthadīpanato.

329. **Vatthi**nti muttavatthiṃ, muttakaraṇassa vatthinti attho. **Kīḷāya pūretvā**ti gāmadārako viya kīḷitukāmatāya muttavatthiṃ daḷhaṃ gahetvā pūretvāti attho. Yathāha **vatthivatthumhi aṭṭhakathāyaṃ** ''te bhikkhū vatthiṃ daḷhaṃ gahetvā pūretvā pūretvā vissajjentā gāmadārakāviya passāvamakaṃsū''ti (pārā. aṭṭha. 2.264). ''Na vaṭṭatī''ti sāmaññena kasmā vuttanti? Tasmiṃ vatthusmiṃ vuttanayena mocanādhippāyena daḷhaṃ gahetvā pūretvā pūretvā vissajjentassa sukke mutte mocanādhippāyo ceteti, upakkamati, muccatīti aṅgānaṃ sampannattā saṅghādisesassa, amutte thullaccayassa sambhavato ubhayasaṅgahatthamāha.

330. **Upanijjhāyanavatthumhi** ''na ca bhikkhave sārattena mātugāmassa aṅgajātaṃ upanijjhāyitabbaṃ, yo upanijjhāyeyya, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 266) **pāḷiyaṃ** ''mātugāmassā''ti sāmaññena vuttattā **''tissanna''**nti vadati. **Tissannaṃ pana itthīna**nti manussāmanussatiracchānagatavasena tissannaṃ itthīnaṃ. ''Aṅgajāta''nti visesetvā vuttattā **''nimitta''**nti muttakaraṇameva vuccati, paṭasatenāpi paṭicchāditaṃ vā appaṭicchāditaṃ vā yonimagganti attho. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sacepi paṭasataṃ nivatthā hoti, purato vā pacchato vā ṭhatvā 'imasmiṃ nāma okāse nimitta'nti upanijjhāyantassa dukkaṭameva. Anivatthānaṃ gāmadārikānaṃ nimittaṃ upanijjhāyantassa pana kimeva vattabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.266). **Purato vā**ti ettha ''ṭhatvā''ti pāṭhaseso.

331. Ekena…pe… passato **ekaṃ** dukkaṭanti sambandho. ''Ekena payogena ekaṃ dukkaṭa''nti vacanato anekehi payogehi anekāni dukkaṭānīti byatirekato labbhati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''ito cito ca viloketvā punappunaṃ upanijjhāyantassa payoge payoge dukkaṭa''nti (pārā. aṭṭha. 2.266). Imissā aṭṭhakathāya ''ito cito cā''ti vuttattā **ummīlananimīlana**nti ettha ''vividhā taṃ anoloketvā tameva olokentassā''ti labbhati.

332. Amocanādhippāyassa muttasmiṃ anāpatti pakāsitāti yojanā. Mocanādhippāyaṃ vinā bhesajjakaraṇatthaṃ suddhacittena aṅgajāte bhesajjalepaṃ karontassa vā suddhacitteneva uccārapassāvādiṃ karontassa vā muttepi anāpattīti idaṃ ''anāpatti supinantena namocanādhippāyassā''tiādinā (pārā. 263) nayena **anāpattivāre** vuttamevāti attho.

Imasmiṃ pāṭhe ''anupakkamantassā''ti avuttepi imassa pāṭhassa purato ''ceteti na upakkamati muccati, anāpattī''ti (pārā. 262) ca ''na ceteti na upakkamati muccati, anāpattī''ti (pārā. 262) ca vacanato taṃ saṅgahetumāha **''anupakkamatopi ca muttasmiṃ anāpatti pakāsitā''**ti. Mocanassādarāgena pīḷito hutvā ''aho vata me mucceyyā''ti cintetvā vā evarūpamocanassādarāgapīḷāpubbaṅgamacitte asatipi kevalaṃ kāmavitakkamattena upahato hutvā tādisaajjhattikabāhiravatthūsu ghaṭṭanavasena vā ākāse kaṭikampanavasena vā upakkamaṃ akarontassa tādisacintābalena vā kāmavitakkabalena vā sukke muttepi anāpattīti idaṃ yathāvuttapāṭhavasena pakāsitanti attho.

Supinantena muttasmiṃ, anāpatti pakāsitāti ettha antasaddatthābhāvato supineti attho. Supine methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa vā mātugāmehi kāyasaṃsaggaṃ āpajjantassa vā sukke muttepi avisayattā anāpatti **pāḷiyaṃ** ''anāpatti bhikkhu supinantenā''ti (pārā. 263) iminā pakāsitāti attho.

Ettha ṭhatvā **aṭṭhakathāyaṃ** ''supine pana uppannāya assādacetanāya sacassa visayo hoti, niccalena bhavitabbaṃ. Na hatthena nimittaṃ kīḷāpetabbaṃ. Kāsāvapaccattharaṇarakkhanatthaṃ pana hatthapuṭena gahetvā jagganatthāya udakaṭṭhānaṃ gantuṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.262) vuttattā aṇḍapālikā kikīsakuṇā viya, vālapālikā camarī viya, ekanettapālako puriso viya ca kāyajīvitepi apekkhaṃ pahāya sīlaṃ rakkhitukāmena sikkhākāmena nibbānagāminipaṭipattiṃ pūretukāmena kulaputtena ''aññatra supinantā''ti (pārā. 237) vadato tathāgatassa adhippāyānukūlaṃ aṭṭhakathāto ñatvā appamattena paṭipajjitabbanti ayamatrānusāsanī.

Sukkavissaṭṭhikathāvaṇṇanā.

333. **Manussitthi**nti manussajātikaṃ itthiṃ, ''mātugāmo nāma manussitthī, na yakkhī, na petī, na tiracchānagatā, antamaso tadahujātāpi dārikā, pageva mahattarī''ti (pārā. 271) **padabhājane** vuttattā tadahujātakumārikābhāvenapi ṭhitaṃ jīvamānakamanussamātugāmanti vuttaṃ hoti. ''Manussitthi''nti sāmaññavacanena jīvamānakamanussitthinti ayaṃ viseso kuto labbhatīti? **Vinītavatthumhi** (pārā. 281 ādayo) matitthiyā kāyaṃ phusantassa thullaccayavacanato pārisesato labbhati. **Āmasanto**ti ''hatthaggāhaṃ vā veṇiggāhaṃ vā aññatarassa vā aññatarassa vā aṅgassa parāmasana''nti (pārā. 270) vuttattā hatthādiaṅgapaccaṅgaphusanādinānappakārānaṃ aññatarena pakārena āmasantoti attho. Attano kāyena itthiyā kāyassa saṃsagge missībhāve rāgo **kāyasaṃsaggarāgo**. Saṅghādiseso etassa atthīti **saṅghādisesiko,** kāyasaṃsaggasaṅghādiseso āpanno hotīti vuttaṃ hoti.

334. Kāyasaṃsaggarāgena itthiyā antamaso lomampi attano sarīre **lomena** phusantassa bhikkhuno saṅghādisesāpatti hotīti yojanā. Ettha (pārā. aṭṭha. 2.274) ''lomagaṇanāya saṅghādisesā hontī''ti kurundaṭṭhakathāmatassa aṭṭhitattā, ''koṭṭhāsagaṇanāya na hoti, itthigaṇanāya hotī''ti mahāaṭṭhakathāmatassa ṭhitattā saṅghasantake mañcapīṭhe paccattharaṇādinā kenaci appaṭicchādite phusantassa viya lomagaṇanāya ahutvā phuṭṭhalomānaṃ bahuttepi ekasmiṃ payoge ekā eva āpatti, bahūsu payogesu payogagaṇanāya āpattiyo hontīti sanniṭṭhānaṃ.

335. **Itthiyā**ti manussitthiyā. **Samphuṭṭho**ti hatthādisarīrāvayave saṃsaggaṃ samāpanno. Sevanacetano **vāyamitvā** kāyasaṃsaggarāgena attano kāyaṃ cāletvāti attho. **Saṅghādisesatā**ti ettha sakatthe taddhitappaccayo. **''Saṅghādisesitā''**ti pana pāṭho sundaro, saṅghādisesassa atthitā vijjamānabhāvoti attho. Saṅghādisesāpattiyā sabbhāvasaṅkhātā atthitā īpaccayatthe puggale saṅghādisesīsaddapavattinimittaṃ hotīti bhāvapaccayo taṃatthavasena labbhati. Yathāhu ''yassa guṇassa hi bhāvā dabbe saddasanniveso, tadabhidhāne ttatādayo''ti.

336. **Ekena hatthena gahetvā**ti (kaṅkhā. aṭṭha. kāyasaṃsaggasikkhāpadavaṇṇanā) ettha ''kāyasaṃsaggarāgenā''ti ānetvā sambandhitabbaṃ. ''Manussitthi''nti ajjhāhāro. **Taṃ** manussitthiṃ. **Tattha tatthā**ti itthiyā tasmiṃ tasmiṃ sarīrāvayave. **''Ekāvāpattī''**ti paṭhamaṃ gahitahatthassa anapanītattā vuttaṃ. Gahitahatthaṃ pana mocetvā punappunaṃ phusantassa payogagaṇanāya āpatti hotīti byatirekato labbhati.

337. Ekena hatthena **aggahetvā** sīsato yāva pādaṃ, pādato yāva sīsañca kāyā hatthaṃ amocetvā divasampi taṃ itthiṃ phusantassa ekāvāpattīti yojanā. Etthāpi ''amocetvā''ti byatirekato mocetvā phusantassa payogagaṇanāya anekāpattiyoti labbhati.

338. Ekato gahitapañcaṅgulīnaṃ gaṇanāya sace āpatti siyā, ekassa mātugāmassa sarīraṃ rāgacittena phusantassa dvattiṃsakalāpakoṭṭhāsato byatirekassa sarīrassābhāvā dvattiṃsakalāpakoṭṭhāsagaṇanāya āpattiyā bhavitabbaṃ, tathā abhāvato idampi na hotīti dassanatthaṃ **''na hi koṭṭhāsato siyā''**ti āha.

340-1. **Itthiyā vimatissāpi** attano **kāyena itthiyā** kāyaṃ phusato tassa thullaccayaṃ siyā, itthiyā paṇḍakādisaññinopi attanopi **kāyena itthiyā** kāyaṃ phusato tassa

thullaccayaṃ siyā. **Ādi**-saddena purisatiracchānagatānaṃ saṅgaho. Itthiyā itthisaññino attano **kāyena** itthiyā kāyasambaddhaṃ phusato tassa thullaccayaṃ siyā. **Paṇḍake** paṇḍakasaññino attano **kāyena** paṇḍakassa kāyaṃ phusato tassa thullaccayaṃ siyā. **Yakkhipetīsu** yakkhipetisaññino attano **kāyena** tāsaṃ kāyaṃ phusato tassa thullaccayaṃ siyāti yojanā. Ettha ''paṇḍakaggahaṇena ubhatobyañjanakopi gayhatī''ti **vajirabuddhiṭīkāyaṃ** vuttaṃ. ''Itthiyā vematikassāpi paṇḍakādisaññinopi attano **kāyena** itthiyā kāyasambaddhaṃ phusato tassa thullaccayaṃ siyā''ti na yojetabbaṃ. Kasmā? Tathā yojanāyaṃ pāḷiyaṃ dukkaṭaṃ vuttaṃ, na thullaccayanti aniṭṭhappasaṅgato.

''Dukkaṭaṃ kāyasaṃsagge, tiracchānagatitthiyā''ti iminā **vinītavatthumhi** āgatanaye saṅgahitepi teneva nayena paṇḍake vimatiitthisaññitādiaññamatipakkhe ca purisatiracchānagatesu purisatiracchānagatasaññivimatipaṇḍakādiaññamatipakkhe ca iti imesaṃ tiṇṇaṃ kāyapaṭibaddhāmasanādīsu ca **padabhājane** vuttasabbadukkaṭāpattiyo upalakkhitāti daṭṭhabbaṃ.

342. Attano **kāyena paṭibaddhena** itthiyā kāyena paṭibaddhaṃ phusantassa bhikkhuno pana dukkaṭanti yojanā. Ettha **pi**-saddo vuttadukkaṭānaṃ samuccayattho. **Ca**-saddena pana avuttasamuccayatthena ''nissaggiyena kāyaṃ āmasati. Nissaggiyena kāyapaṭibaddhaṃ āmasati. Nissaggiyena nissaggiyaṃ āmasati, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 276) **pāḷiyaṃ** āgatadukkaṭānaṃ saṅgaho veditabbo.

343-4. Na kevalaṃ padabhājanāgataitthisarīrādikameva anāmāsaṃ, **vinītavatthūsu** dārudhītalikavatthuanulomato potthalikādiitthirūpakañca nissaggiyavārānulomato asarīraṭṭhaṃ mātugāmehi paribhuttavatthābharaṇādiñca vibhaṅgakkhandhakādīsu vuttanayānusārena aṭṭhakathāgataṃ avasesaṃ anāmāsavatthuñca āmasantassa āpattiṃ saṅgahetumāha **''itthīna''**ntiādi.

''Itthīnaṃ itthirūpañcā''ti idaṃ ''itthikāya itthidhanaṃ (pārā. 34), saddhānaṃ saddhāparāyana''ntiādīsu viya lokavohāravasena vuttaṃ. Itthīnaṃ dārulohamayādikaṃ itthirūpañcāti yojanā. **Ādi**-saddena heṭṭhimaparicchedato mattikāya, piṭṭhena vā kataṃ mātugāmarūpaṃ saṅgaṇhāti. Mātugāmarūpaṃ yena kenaci dinnaṃ sabbaratanamayaṃ vinā avasesaṃ sādiyitvā bhinditvā samaṇasāruppaparikkhāraṃ kārāpetuṃ, aphusitvā paribhuñjitabbe vā yojetuṃ vaṭṭati.

''Vattha''nti iminā nivāsanapārupanadvayampi sāmaññena gahitaṃ. Idañca mātugāmena paribhuñjituṃ ṭhapitampi anāmāsameva, cīvaratthāya dinnaṃ sampaṭicchitvā gaṇhituṃ vaṭṭati. Heṭṭhimaparicchedena tiṇacumbaṭakaṃ, aṅguliyā paṇṇamuddikaṃ upādāya **alaṅkārameva**. Ettha ca vālakesavaṭṭakesesu pavesanakadantasūciādi kappiyabhaṇḍaṃ diyyamānaṃ samaṇasāruppaparikkhāratthāya gahetabbaṃ.

Tatthajātaphalaṃ khajjanti rukkhe ṭhitaṃ khāditabbaṃ panasanāḷikerādiphalañca manussehi rāsikataṃ paribhuñjitabbaphalañca ''manussehi rāsikatesupi eseva nayo''ti (pārā. aṭṭha. 2.281) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā anāmāsanti upalakkhaṇato imināva gahetabbaṃ. Araññe rukkhato patitaṃ phalaṃ ''anupasampannassa dassāmī''ti gahetuṃ vaṭṭati. **''Muggādiṃ tatthajātaka''**nti upalakkhaṇapadattā gacchato viyuttampi gahetabbaṃ. **Muggādi**nti ettha ''aparaṇṇa''nti pāṭhaseso.

Sabbāni dhaññānīti ''sāli vīhi yavo kaṅgu, kudrūsavarakagodhumā''ti vuttāni satta dhaññāni. Khettamaggena gacchatā sālisīse hatthena aphusantena gantabbaṃ. Sace maggo sambādho hoti, sarīre dhaññaṃ phusantepi maggattā na doso. Vīthiyaṃ, gehaṅgaṇe vā dhaññesu pasāritesu apasakkitvā ce gantuṃ na sakkā, ''maggaṃ adhiṭṭhāya gantabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.281) **aṭṭhakathā**vacanato ''imaṃ maggaṃ gamissāmī''ti gantuṃ vaṭṭati. ''Kulagehe dhaññamatthake ce āsanaṃ paññāpetvā dinnaṃ hoti, nisīdituṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.281 atthato samānaṃ) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. ''Āsanasālāyaṃ dhaññe vippakiṇṇe anukkamitvā ekamante pīṭhakaṃ paññāpetvā nisīditabbaṃ. Sace manussā tasmiṃ dhaññamatthake āsanaṃ paññāpetvā denti, nisīdituṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.281 atthato samānaṃ) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā attanā tattha āsanaṃ paññāpetvā nisīdituṃ na vaṭṭati.

345. Dhamanasaṅkhādiṃ sabbaṃ pañcaṅgaturiyampi cāti sambandho. **Dhamanasaṅkho** nāma saddakaraṇasaṅkho. **Ādi**-saddena vaṃsasiṅgatāḷādīnaṃ saṅgaho. **Pañcaṅgaturiya**nti ātataṃ, vitataṃ, ātatavitataṃ, ghanaṃ, susiranti pañcaṅgasaṅkhātaṃ turiyaṃ. Tattha **ātataṃ** nāma cammapariyonaddhesu bheriādīsu ekato ākaḍḍhitvā onaddhaṃ ekatalaturiyaṃ. **Vitataṃ** nāma ubhato ākaḍḍhitvā onaddhaṃ ubhayatalaturiyaṃ. **Ātatavitataṃ** nāma ubhayato ca majjhato ca sabbato pariyonandhitaṃ. **Ghanaṃ** sammādi. **Samma**nti tāḷaṃ, ghaṇṭākiṅkaṇiādīnampi ettheva saṅgaho. **Susira**nti vaṃsādi.

Idha (pārā. aṭṭha. 2.281) **kurundaṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena bheripokkharañca bheritalacammañca vīṇā ca vīṇāpokkharacammañca daṇḍo ca anāmāsaṃ. ''Pūjaṃ katvā cetiyaṅgaṇādīsu ṭhapitabheriyo acālentena avasesaṭṭhānaṃ sammajjitabbaṃ. Kacavarachaḍḍanakāle kacavaraṃ viya gahetvā ekasmiṃ ṭhāne ṭhapetabba''nti **mahāpaccariyaṃ** vuttaṃ. Turiyabhaṇḍesu yaṃ kiñci attano dīyamānaṃ taṃ parivattetvā kappiyaparikkhāraṃ gahetuṃ adhivāsetabbaṃ. Doṇi vā pokkharaṃ vā dantakaṭṭhanikkhipanatthāya, cammañca satthakosakaraṇatthāya gahetabbaṃ.

Ratanāni ca sabbānīti muttā maṇi veḷuriyo saṅkho silā pavāḷaṃ rajataṃ jātarūpaṃ lohitaṅko masāragallanti (pārā. aṭṭha. 2.281) vuttāni sabbāni ratanāni ca. Ettha ca viddhā, aviddhā vā sāmuddikādī sabbāpi **muttā** anāmāsā. Bhaṇḍamūlatthañca gaṇhituṃ na vaṭṭati. Antamaso jātiphalikaṃ upādāya nīlapītādibhedo sabbopi **maṇi** dhotaviddho anāmāso. Āhatākāreneva ṭhito aviddhādhoto maṇi pattādi bhaṇḍamūlatthaṃ adhivāsetuṃ vaṭṭatīti vuttaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana paṭikkhittaṃ. Pacitvā kato kācamaṇiyeveko vaṭṭati. **Veḷuriye** ca maṇisadisoyeva vinicchayo.

Dhamanasaṅkho ''sabbaṃ dhamanasaṅkhādi''ntiādigāthāya turiyesu gahito. Ratanakhacito saṅkho anāmāso. Pānīyasaṅkho dhotopi adhotopi āmāso. Avasesasaṅkho pana añjanādibhesajjatthaṃ, pattādibhaṇḍamūlabhāvena ca adhivāsetuṃ vaṭṭati. Suvaṇṇena ekato viliyāpetvā katā muggavaṇṇā **silā** anāmāsā. Sesā silā khuddakanisānādikammatthaṃ adhivāsetuṃ vaṭṭati. **''Pavāḷaṃ** dhotamadhotañca viddhamaviddhañca sabbathā anāmāsaṃ, nāpi adhivāsetabba''nti **mahāpaccariyaṃ** vuttattā **pavāḷa**paṭimācetiyāni ceva potthakesu pavesetabbaāṇiyā mūle, aggeca pavesetabbaṃ padumādiākārena kataṃ vaṭṭañca na gahetabbaṃ na phusitabbaṃ.

Bījato paṭṭhāya **rajataṃ, jātarūpañca** kataṃ vā hotu akataṃ vā, sabbaso anāmāsaṃ, na ca sāditabbaṃ. Iminā kataṃ paṭimādikañca ārakūṭalohañca anāmāsanti vakkhati. Katākatasuvaṇṇarajatānaṃ asādiyitabbatāya idha aṭṭhakathāya āgatattā uttarena rājaputtena kāretvā āhaṭaṃ suvaṇṇacetiyaṃ na vaṭṭatīti **mahāpadumattherena** paṭikkhittanti suvaṇṇapaṭimācetiyapotthakāvacchādakamaṇipadumavaṭṭādi yaṃ kiñci na sāditabbameva, na ca āmasitabbaṃ. Etena kataṃ senāsanopakaraṇaṃ pana paribhuñjituṃ vaṭṭati. Dhammamaṇḍape katampi paṭijaggituṃ vaṭṭati. Lohitavaṇṇo maṇi, **masāragalla**maṇi ca sabbathā anāmāso, na ca adhivāsetabboti **mahāpaccariyaṃ** vuttaṃ.

346. **Sabbamāvudhabhaṇḍa**nti khaggādi sabbaṃ āvudhopakaraṇaṃ pattādikappiyaparikkhāramūlatthāya dīyamānaṃ satthavāṇijjāya akātabbattā na gahetabbaṃ, ''imaṃ gaṇhathā''ti dinnaṃ bhinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā ''khurādikappiyaparikkhāraṃ kāressāmī''ti sādituṃ vaṭṭati. Saṅgāmabhūmiyaṃ magge patitakhaggādiṃ disvā pāsāṇena bhinditvā ''khurādikappiyabhaṇḍāni kāressāmī''ti gaṇhituṃ vaṭṭati. Ususattiādikaṃ phalato daṇḍaṃ apanetvā kappiyaparikkhārakārāpanatthāya gahetabbaṃ.

Jiyāti dhanuguṇo. **Ca**-kārena imissā gāthāya avuttaṃ aṅkusatomarādiṃ parahiṃ sopakaraṇaṃ saṅgaṇhāti. **Dhanudaṇḍako**ti jiyāvirahito dhanudaṇḍako. Idaṃ parahiṃsopakaraṇabhaṇḍādikaṃ vihāre sammajjitabbaṭṭhāne ṭhapitaṃ ce, sāmikānaṃ vatvā tehi aggahitaṃ ce, acālentena sammajjitabbaṃ.

Jālañcāti macchajālapakkhijālādijālañca. Jālaṃ dīyamānaṃ chattaveṭhanatthaṃ, āsanacetiyādimatthake bandhanādipayojane sati tadatthañca gahetabbaṃ. **Saravāraṇaṃ** nāma phalakādikaṃ aññehi attano vijjhanatthāya vissaṭṭhasaranivāraṇaṃ vināsanoparodhakāraṇaṃ hotīti bhaṇḍamūlatthaṃ sādituṃ vaṭṭati. ''Dantakaṭṭhādhāraphalakādi yadicchitaṃ karomī''ti muṭṭhiṃ apanetvā gahetuṃ vaṭṭati.

347. **Cetiya**nti ettha ''suvaṇṇacetiya''nti idaṃ ''suvaṇṇapaṭibimbādī''ti anantaraṃ vuttattā labbhati. Suvaṇṇaggahaṇañcupalakkhaṇanti rajatamayañca gahetabbaṃ. **Ārakūṭaka**nti suvaṇṇavaṇṇaṃ lohavisesamāha. **''Anāmāsa''**nti idaṃ ''asampaṭicchiyaṃ vā''ti etassa upalakkhaṇaṃ.

348. Sabbaṃ vāditamiti sambandho. **Onahitu**nti cammavarattatantīhi bandhituṃ. **Onahāpetu**nti tatheva aññehi kārāpetuṃ. **Vādāpetu**nti aññehi vādāpetuṃ. **Vādetu**nti attanā vādetuṃ. **Vādita**nti vādanīyaṃ yathā ''karaṇīyaṃ kārita''nti, vādanārahaṃ turiyabhaṇḍanti attho. Idañca onahanādikiriyāya kammaṃ.

349. **Upahāraṃ karissāmā**ti pūjaṃ karissāma. Iti anumatiggahaṇatthāya. **Vattabbā**ti te vattāro vattabbāti yojanā.

350-1. **Dhuttiyā itthiyā**ti vipannācārāya loḷitthiyā. **Sayaṃ phusiyamānassā**ti bhikkhuno payogaṃ vinā itthiyā attanāva phusiyamānassa. **Kāyena avāyamitvā**ti tassā sarīrasamphassānubhavanatthaṃ attano kāyaṃ acāletvā. **Phassaṃ paṭivijānato**ti phassaṃ anubhavantassa.

Asañciccāti ettha ''phusane''ti pāṭhaseso, ''iminā upāyena imaṃ phusāmī''ti acetetvā. Kiṃ vuttaṃ hoti? ''Iminā pattapaṭiggahaṇādinā upāyena etissā sarīrasamphassaṃ anubhavissāmī''ti acintetvā pattathālakataṭṭakapaṇṇapuṭabhesajjādiṃ paṭiggaṇhāpentiyā hatthe attano hatthena phusanādīsu anāpattīti vuttaṃ hoti. ''Assatiyā''ti idaṃ pana imināva saṅgahitattā idha visuṃ na vuttaṃ, mātugāmassa sarīre phusanabhāvaṃ ajānitvā aññavihito hutvā satiṃ anupaṭṭhapetvā hatthapādapasāraṇādīsu phusantassāti attho.

Ajānantassāti dārakākāraṃ dārikaṃ ''mātugāmo''ti ajānitvā kenaci karaṇīyena phusantassa. **Mokkhādhippāyino cā**ti ''mokkhādhippāyo kāyena vāyamati, phassaṃ paṭivijānāti, anāpatti. Mokkhādhippāyo kāyena vāyamati, na ca phassaṃ paṭivijānāti, anāpatti. Mokkhādhippāyo na ca kāyena vāyamati, phassaṃ paṭivijānāti, anāpatti. Mokkhādhippāyo na ca kāyena vāyamati, na ca phassaṃ paṭivijānāti, anāpattī''ti (pārā. 279) vuttamokkhādhippāyavato catubbidhassa puggalassāti vuttaṃ hoti. ''Anāpattī''ti iminā sambandho.

Imesu yo mātugāmena āliṅganādipayogena ajjhottharayamāno taṃ attano sarīrato apanetvā muñcitukāmo hatthacālena, muṭṭhiādīhi vā paṭipaṇāmanaṃ, paharaṇādikañca payogaṃ karoti, ayaṃ **paṭhamo puggalo**. Attānamajjhottharituṃ āgacchantiṃ itthiṃ disvā paharaṇākārādisabbapayogaṃ dassetvā tāsetvā attano sarīraṃ phusituṃ adento **dutiyo**. Itthiyā ajjhottharitvā āliṅgito copanarahitaṃ maṃ ''anatthiko''ti mantvā ''sayameva palāyissatī''ti, ''acopanameva mokkhopāyo''ti ñatvā niccalova hutvā phassaṃ paṭivijānanto **tatiyo**. Attānaṃ ajjhottharitumāgacchantiṃ itthiṃ disvā dutiyo viya tāsetuṃ kāyappayogaṃ akatvā ''agate pātessāmi, paharitvā tāsessāmī''ti vā cintetvā niccalova hutvā tiṭṭhanto **catuttho**ti veditabbo.

352. **Paṭhamenā**ti ettha ''pārājikenā''ti pāṭhaseso, kāyacittasamuṭṭhānanti vuttaṃ hoti. Idha cittaṃ nāma kāyasaṃsaggarāgasampayuttaṃ cittaṃ, sukkavissaṭṭhimhi mocetukāmatāya sampayuttaṃ cittaṃ.

Kāyasaṃsaggakathāvaṇṇanā.

353-4. **Duṭṭhullavācassādenā**ti duṭṭhu kucchitabhāvaṃ ulati gacchatīti **duṭṭhullā,** duṭṭhullā ca sā vācā cāti **duṭṭhullavācā,** vaccamaggapassāvamagge methunadhammapaṭisaṃyuttā vācā, yathāha ''duṭṭhullā nāma vācā vaccamaggapassāvamaggamethunadhammapaṭisaṃyuttā vācā''ti (pārā. 285), duṭṭhullavācāya assādo duṭṭhullavācassādo, tathāpavattavacīviññattisamuṭṭhāpakacittasampayuttā cetanā, tena sampayutto rāgo idha sahacariyena ''duṭṭhullavācassādo''ti vutto, tena, duṭṭhullavācassādasampayuttena rāgenāti attho. Iminā ''obhāsantassā''ti vakkhamānaobhāsanassa hetu dassito.

Itthiyā itthisaññino bhikkhunoti yojanā. **Itthiyā itthisaññino**ti ''mātugāmo nāma manussitthī, na yakkhī, na petī, na tiracchānagatā, viññū paṭibalā subhāsitadubbhāsitaṃ duṭṭhullāduṭṭhullaṃ ājānitu''nti **padabhājane** niddiṭṭhasarūpāya subhāsitadubbhāsitaṃ jānantiyā manussitthiyā itthisaññino bhikkhunoti attho. **''Dvinnaṃ maggāna''**nti etassa sambandhīvasena ''itthiyā''ti idaṃ sāmivasena yojetabbaṃ, yathāvuttasarūpassa mātugāmassa vaccamaggapassāvamagganti attho. **Vaṇṇāvaṇṇavasena cā**ti ''vaṇṇaṃ bhaṇati nāma dve magge thometi vaṇṇeti pasaṃsati. Avaṇṇaṃ bhaṇati nāma dve magge khuṃseti vambheti garahatī''ti niddese vuttanayena ubho magge uddissa thomanagarahaṇavasenāti vuttaṃ hoti.

Methunassa yācanādayo methunayācanādayo, tehi **methunayācanādīhi,** ''yācatipi āyācatipi pucchatipi paṭipucchatipi ācikkhatipi anusāsatipi akkosatipī''ti (pārā. 285) uddese vuttamethunayācanādivasenāti vuttaṃ hoti. Imehi dvīhi ''obhāsantassā''ti vuttaobhāsanā dassitā. **Obhāsantassā**ti uddesayantassa, pakāsentassāti attho. **''Viññu''**nti iminā obhāsanakiriyāya kammamāha, iminā visesitabbaṃ ''manussitthi''nti idaṃ pakaraṇato labbhati, yathādassitapadabhājanāgatasarūpaṃ viññuṃ paṭibalaṃ manussitthinti vuttaṃ hoti. **Antamaso hatthamuddāyapī**ti obhāsane antimaparicchedadassanaṃ. Duṭṭhullavacanassādabhāve sati yo vaccamaggapassāvamaggapaṭibaddhaṃ guṇadosaṃ vā methunadhammayācanādivasena vā duṭṭhullāduṭṭhullaṃ jānantiṃ manussitthiṃ heṭṭhimaparicchedena hatthamuddāyapi vadeyyāti attho.

Imasmiṃ gāthādvaye duṭṭhullavācassādena itthiyā itthisaññino viññuṃ taṃ itthiṃ dvinnaṃ maggānaṃ vaṇṇavasena antamaso hatthamuddāyapi obhāsantassa bhikkhuno garukaṃ siyāti ekaṃ vākyaṃ, tathā ''dvinnaṃ maggānaṃ avaṇṇavasenā''ti iminā ca ''methunayācanādīhī''ti iminā ca yojanāya vākyadvayanti evaṃ yojanāvasena tīṇi vākyāni honti.

Tattha paṭhamavākye **vaṇṇa**vacanena saṅgahitaṃ thomanādikathaṃ kathentassa saṅghādiseso hoti. ''Itthilakkhaṇena subhalakkhaṇena samannāgatāsī''ti ettakameva thomanatthaṃ vadato saṅghādiseso na hoti, ''tava vaccamaggo ca passāvamaggo ca īdiso subho susaṇṭhāno, tena nāma īdisena itthilakkhaṇena subhalakkhaṇena samannāgatāsī''ti vadantassa hoti. ''Vaṇṇeti, pasaṃsatī''ti padadvayañca ''thometī''ti padassa pariyāyo.

Dutiyavākye **avaṇṇa**padasaṅgahitaṃ khuṃsanādittaye **khuṃsanaṃ** nāma patodopamehi pharusavacanehi tudanaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''khuṃsetīti vācāpatodena ghaṭṭetī''ti (pārā. aṭṭha. 2.285). Patujjatenāti **''patodo''**tiagacchante assādayo pavattetuṃ vijjhanakapācanadaṇḍo vuccati. **Vambhanaṃ** nāma apasādanaṃ. **Apasādanaṃ** nāma guṇato parihāpanaṃ. Yathāha ''vambhetīti apasādetī''ti (pārā. aṭṭha. 2.285). **Garahā** nāma dosāropanaṃ. Yathāha ''garahatīti dosaṃ detī''ti (pārā. aṭṭha. 2.285). Imaṃ khuṃsanādipaṭisaṃyuttavacanaṃ vakkhamānesu ''sikharaṇīsi, sambhinnāsi, ubhatobyañjanāsī''ti imesu tīsu padesu aññatarena yojetvā kathentasseva saṅghādiseso, na itarassa.

Tatiyavākye **methunayācanā**divacanehi saṅgahitaṃ āyācanādiṃ karontassāpi saṅghādiseso. ''Yācati nāma dehi me arahasi me dātu''ntiādinā (pārā. 285) nayena ekekaṃ padaṃ ''dehi me methunaṃ dhamma''ntiādivasena methunadhammapadena saha ghaṭetvā methunadhammaṃ yācantasseva hoti.

''Kadā te mātā pasīdissati, kadā te pitā pasīdissati, kadā te devatāyo pasīdissanti, kadā te sukhaṇo sulayo sumuhutto bhavissatī''tiādiāyācanapadaniddese ekekaṃ padaṃ tattheva osāne vuttena ''kadā te methunaṃ dhammaṃ labhissāmī''ti padena ghaṭetvā methunaṃ yācantasseva hoti.

''Kathaṃ tvaṃ sāmikassa desi, kathaṃ jārassa desī''ti (pārā. 285) pucchāniddesavacanesu ca aññataraṃ methunadhammapadena ghaṭetvā pucchantasseva hoti.

''Evaṃ kira tvaṃ sāmikassa desi, evaṃ jārassa desī''ti (pārā. 285) paṭipucchāniddesavacanesu aññataraṃ methunadhammapadena ghaṭetvā visesetvā paṭipucchantasseva hoti.

''Kathaṃ dadamānā sāmikassa piyā hotī''ti pucchato mātugāmassa ''evaṃ dehi, evaṃ dentī sāmikassa piyā bhavissati manāpā cā''ti āṇattivacane, anusāsanivacane ca eseva nayo.

355. Akkosaniddesāgatesu ''animittāsi nimittamattāsi alohitāsi dhuvalohitāsi dhuvacoḷāsi paggharantīsi sikharaṇīsi itthipaṇḍakāsi vepurisikāsi sambhinnāsi ubhatobyañjanāsī''ti ekādasasu padesu ''sikharaṇīsi sambhinnāsi ubhatobyañjanāsī''ti padattayaṃ paccekaṃ āpattikaraṃ, iminā padattayena saha pubbe vuttāni vaccamaggapassāvamaggamethunadhammapadāni tīṇi cāti chappadānaṃ paccekaṃ āpattikarattā ito parāni animittādīni aṭṭha padāni ''animittāsi methunadhammaṃ dehī''tiādinā nayena methunadhammapadena saha ghaṭetvā vuttāneva āpattikarānīti veditabbāni, ''methunayācanādīhī''ti ettha **ādi**-saddasaṅgahitesu ''animittāsī''tiādīsu ekādasasu akkosapadesu antogadhattepi kevalaṃ āpattikarattā garutaraṃ padattayaṃ visuṃ saṅgahetabbanti ñāpetumāha **''sikharaṇīsī''**tiādi.

Sikharaṇīsīti ettha ''sikharaṇī asī''ti padacchedo. ''Asī''ti paccekaṃ yojetabbaṃ. **Tu**-saddo kevalayuttampi āpattikaraṃ hotīti visesaṃ joteti. Kevalenāpi akkosavacanenāti yojanā. **Sikharaṇīsī**ti bahi nikkhantaāṇimaṃsā bhavasi. **Sambhinnāsī**ti missībhūtavaccamaggapassāvamaggā. **Ubhatobyañjanāsī**ti itthinimittena, purisanimittena cāti ubhatobyañjanehi samannāgatā. ''Ayaṃ itthī, ayaṃ puriso''ti byañjayatīti **byañjanaṃ,** muttakaraṇāni. **Suṇantiyā**ti ettha ''viññumanussitthiyā''ti adhikārato labbhati, iminā akkositabbavatthu dassitaṃ hoti. Bhāsitaṃ **suṇantiyā** subhāsitadubbhāsitaṃ jānantiyā manussitthiyā visaye pavattaakkosavacanena saṅghādiseso hotīti attho.

356. Punappunaṃ obhāsantassa vācānaṃ gaṇanāya garukā siyunti yojanā. Ettha ''ekaṃ itthi''nti ajjhāharitabbaṃ. Ekavācāya bahū obhāsantassa ca itthīnaṃ gaṇanāya

garukā siyunti yojanā. Etthāpi ‘‘itthiyopī’’ti labbhati.

357. **Sā ce nappaṭijānātī**ti ettha ‘‘yaṃ suṇantiṃ manussitthiṃ dvinnaṃ maggānaṃ vaṇṇāvaṇṇavasena obhāsati, sā ce na paṭijānātī’’ti sāmatthiyā labbhamānaṃ ādāya yojetabbaṃ. Attano bhāsitaṃ duṭṭhullaṃ vuttasamanantarameva atthavasena sace na jānātīti attho. **Tassā**ti tassa duṭṭhullabhāsitabhikkhussa. Ubbhajāṇuṃ, adhakkhakaṃ vā ādissa bhaṇane cāpi tassa thullaccayaṃ siyāti yojanā. **Bhaṇane**ti dvinnaṃ maggānaṃ vaṇṇādikathane, ‘‘bhaṇato’’tipi likhanti, bhaṇantassa, bhaṇanahetūti attho. Hetumhi ayamantapaccayo ‘‘asambudha’’ntiādīsu (pārā. aṭṭha. 1.ganthārambhakathā) viya. **Ubbhajāṇu**nti jāṇuto uddhaṃ. **Akkheka**nti akkhakato heṭṭhā.

358. **Ubbhakkhaka**nti akkhakato uddhaṃ. **Adhojāṇumaṇḍala**nti jāṇumaṇḍalato adho. **Uddisa**nti uddissa. ‘‘Uddissubbhakkhaṃ vā tathā, adhojāṇumaṇḍala’’nti ca likhanti, so pāṭho sundaro. Vaṇṇādibhaṇane dukkaṭanti sambandho. ‘‘Viññumanussitthiyā’’ti adhikārato labbhati. **Kāyapaṭibaddhe vaṇṇādibhaṇane dukkaṭa**nti etthāpi eseva nayo. Vaccamaggapassāvamaggā saṅghādisesakkhettaṃ, adhakkhakaṃ ubbhajāṇumaṇḍalaṃ thullaccayakkhettaṃ, uddhakkhakaṃ adhojāṇumaṇḍalaṃ dukkaṭakkhettanti imesu tīsu khettesu akkhakañceva jāṇumaṇḍalañca thullaccayadukkaṭānaṃ dvinnaṃ avadhibhūtaṃ kattha saṅgayhatīti? Dukkaṭakkhetteyeva saṅgayhati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘akkhakaṃ, pana jāṇumaṇḍalañca ettheva dukkaṭakkhette saṅgahaṃ gacchatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.286).

359. Paṇḍake yakkhipetīsu dvinnaṃ maggānaṃ vaṇṇādibhaṇane **tassa** bhaṇantassa thullaccayaṃ bhaveti adhikāravasena āgatapadehi saha yojetabbaṃ. **Paṇḍakādīsū**ti **ādi-**saddena yakkhipetīnaṃ gahaṇaṃ.

360. **Ubbhakkhaka…pe… ayaṃ nayo**ti ‘‘paṇḍakādīsū’’ti iminā yojetabbaṃ. **Ayaṃ nayo**ti ‘‘dukkaṭameva hotī’’ti vutto nayo. **Sabbatthā**ti saṅghādisesathullaccayadukkaṭakkhettavasena sabbesu khettesu.

361. Atthapurekkhāro hutvā obhāsatopi anāpattīti yojanā. Mātugāmānaṃ ‘‘animittāsī’’tiādīsu padesu atthakathanaṃ purekkhatvā ‘‘animittāsī’’tiādipadaṃ bhaṇantassa vā mātugāmehi saha aṭṭhakathaṃ sajjhāyantānaṃ vā anāpattīti attho. Dhammapurekkhāro hutvā obhāsato anāpattīti yojanā. Pāḷidhammaṃ vācentassa vā tāsaṃ suṇantīnaṃ sajjhāyanaṃ vā purekkhatvā ‘‘animittāsī’’tiādīsu padesu yaṃ kiñci pabbajitassa vā itarassa vā mātugāmassa kathentassa anāpattīti. **Purekkhatvānusāsani**nti ‘‘idāni animittāsi…pe… ubhatobyañjanāsi, appamādaṃ dāni kareyyāsi, yathā āyatimpi evarūpā nāhosī’’ti anusāsaniṃ purekkhatvā.

362. **Ummattakādīna**nti pittummattakayakkhummattakavasena dvinnaṃ ummattakānañca **ādi-**saddasaṅgahitassa imasmiṃ ādikammikassa udāyittherassa ca anāpattīti vuttaṃ hoti. ‘‘Idaṃ sikkhāpadaṃ tisamuṭṭhānaṃ kāyacittato ca vācācittato ca kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacitta’’nti (pārā. aṭṭha. 2.287) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttapakiṇṇakavinicchayaṃ dasseti **‘‘samuṭṭhānādayo…pe… tulyāvā’’**ti. Vedanāya adinnādānena asamattā **‘‘vedanettha dvidhā matā’’**ti āha, sukhopekkhāvedanāvasena dvidhā matāti attho.

Duṭṭhullavācākathāvaṇṇanā.

363. **Kāmapāricariyāyā**ti methunadhammasaṅkhātena kāmena pāricariyāya, methunadhammena pāricariyāyāti attho. Atha vā kāmitā patthitāti **kāmā,** methunarāgavasena patthitāti attho, kāmā ca sā pāricariyā cāti kāmapāricariyā, tassā **kāmapāricariyāyā**tipi gahetabbaṃ, methunarāgacittena abhipatthitapāricariyāyātiattho. ‘‘Vaṇṇaṃ bhāsato’’ti iminā sambandho, ‘‘etadaggaṃ bhagini pāricariyānaṃ yā mādisaṃ sīlavantaṃ kalyāṇadhammaṃ brahmacāriṃ etena dhammena paricareyyā’’ti attano methunadhammena pāricariyāya guṇaṃ ānisaṃsaṃ kathentassāti vuttaṃ hoti. **Tasmiṃyeva khaṇe**ti tasmiṃ bhaṇitakkhaṇeyeva. **Sā ce jānātī**ti yaṃ uddissa abhāsi, sace sā vacanasamanantarameva jānāti.

364. **Sā** manussitthī no jānāti ce, tassa thullaccayanti sambandho. **Yakkhipetidevīsu** jānantīsu, paṇḍake ca jānante attakāmapāricariyāya vaṇṇaṃ bhāsato **tassa** bhikkhuno thullaccayaṃ hotīti yojanā. **Sese**ti purisatiracchānagatavisaye, yakkhiādīnaṃ ajānanavisaye ca attakāmapāricariyāya vaṇṇaṃ bhāsato tassa āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

365. **Cīvarādīhī**ti cīvarapiṇḍapātādīhi. **Vatthukāmehī**ti taṇhāya vatthubhāvena vatthū ca kāmitattā kāmāti ca saṅkhātehi paccayehi.

366. Rāgo eva **rāgatā. ‘‘Rāgitā’’**ti vā pāṭho, rāgo assa atthīti rāgī, tassa bhāvo **rāgitā,** attakāmapāricariyāya rāgoti attho. **Obhāso**ti attakāmapāricariyāya guṇabhaṇanaṃ. **Tena rāgenā**ti kāmapāricariyāya rāgena. **Khaṇe tasmi**nti bhaṇitakkhaṇe. **Vijānana**nti yaṃ manussitthiṃ uddissa attakāmapāricariyāya vaṇṇaṃ bhaṇati, tāya tassa vacanatthassa vijānananti vuttaṃ hoti.

367. **Pañcaṅgānī**ti manussitthitā, taṃsaññitā, pāricariyāya rāgitā, tena rāgena obhāsanaṃ, khaṇe tasmiṃ vijānananti imāni **ettha** attakāmapāricariyasikkhāpade pañca aṅgāni, pañca āpattikāraṇānīti attho. **Assā**ti attakāmapāricariyasikkhāpadassa.

Attakāmapāricariyakathāvaṇṇanā.

368. ‘‘Paṭiggaṇhātī’’tiādikiriyāttayopādānasāmatthiyena tikkhattuṃ paṭipādanakaṃ ‘‘yo bhikkhū’’ti ca ‘‘garu hotī’’ti padasāmatthiyena ‘‘tassā’’ti ca labbhamānattā tividhehi saha ‘‘yo bhikkhu purisassa sandesaṃ paṭiggaṇhāti, vīmaṃsati paccāharati ce, tassa garu hotī’’ti ekaṃ vākyaṃ hoti. Evaṃ ‘‘itthiyāpi vā’’ti iminā yojanāyapi ekaṃ vākyaṃ hotīti imissā gāthāya vākyadvayaṃ yujjati.

Idha sandesakkamañca yojanākkamañca jānanatthaṃ paṭhamaṃ tāva itthīnañca bhariyānañca pabhedo ca sarūpañca vibhāvīyati – tesu **itthiyo** dasavidhā honti. Yathāha **padabhājane** ‘‘dasa itthiyo māturakkhitā piturakkhitā mātāpiturakkhitā bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā gottarakkhitā dhammarakkhitā sārakkhā saparidaṇḍā’’ti. **Bhariyā ca** dasavidhā honti. Yathāha **padabhājane** ‘‘dasa bhariyāyo dhanakkītā chandavāsinī bhogavāsinī odapattakinī obhaṭacumbaṭā dāsī ca bhariyā ca kammakārī ca bhariyā ca dhajāhaṭā muhuttikā’’ti (pārā. 303). Imāsaṃ pabhedo ca sarūpāni ca saṅkhepato evaṃ veditabbāni –

Purisehi saha yathā saṃvāsaṃ na karoti, evaṃ mātarā rakkhitā **māturakkhitā**. Yathāha ‘‘māturakkhitā nāma mātā rakkhati gopeti issariyaṃ kāreti vasaṃ vattetī’’ti. **Piturakkhitādī**supi eseva nayo. Tattha yasmiṃ koṇḍaññādigotte jātā, tasmiṃyeva gotte jātehi rakkhitā **gottarakkhitā**. Yathāha ‘‘gottarakkhitā nāma sagottā rakkhantī’’tiādi. Ekaṃ satthāraṃ uddissa pabbajitehi vā ekagaṇapariyāpannehi vā rakkhitā **dhammarakkhitā** nāma. Yathāha ‘‘dhammarakkhitā nāma sahadhammikā rakkhantī’’tiādi (pārā. 304). **Sārakkhā** nāma ‘‘gabbhepi pariggahitā hoti ‘mayhaṃ esā’ti antamaso mālāguḷaparikkhittāpī’’ti **pāḷiyaṃ** vuttasarūpā. **Saparidaṇḍā** nāma ‘‘kehici daṇḍo ṭhapito hoti ‘yo itthannāmaṃ itthiṃ gacchati, tassa ettako daṇḍo’’ti vuttasarūpāti ayaṃ dasannaṃ itthīnaṃ sarūpasaṅkhepo. Imāsu dasasu sārakkhasaparidaṇḍānaṃ dvinnaṃ parapurisasevāyaṃ micchācāro hoti, itarāsaṃ na hoti. Imā dasapi pañcasīlaṃ rakkhantehi agamanīyā.

Dasasu bhariyāsu ‘‘dhanakkītā nāma dhanena kiṇitvā vāsetī’’ti vuttattā bhariyabhāvāya appakaṃ vā bahuṃ vā dhanaṃ datvā gahitā **dhanakkītā** nāma. ‘‘Chandavāsinī nāma piyo piyaṃ vāsetī’’ti vuttattā attaruciyā saṃvasitena purisena sampaṭicchitā **chandavāsinī** nāma. ‘‘Bhogavāsinī nāma bhogaṃ datvā vāsetī’’ti vuttattā udukkhalamusalādigehopakaraṇaṃ labhitvā bhariyabhāvaṃ gacchantī janapaditthī **bhogavāsinī** nāma. ‘‘Paṭavāsinī nāma paṭaṃ datvā vāsetī’’ti vuttattā nivāsanamattaṃ vā pārupanamattaṃ vā laddhā bhariyabhāvaṃ gacchantī daliddatthī **paṭavāsinī** nāma. **Odapattakinī** nāma ‘‘udakapattaṃ āmasitvā vāsetī’’ti (pārā. 304) vuttattā ‘‘idaṃ udakaṃ viya saṃsaṭṭhā abhejjā hothā’’ti vatvā ekasmiṃ udakapatte purisena saddhiṃ hatthaṃ otāretvā bhariyabhāvaṃ nīto mātugāmo vuccati. ‘‘Obhaṭacumbaṭā nāma cumbaṭaṃ oropetvā vāsetī’’ti (pārā. 304) vuttattā sīsato cumbaṭaṃ oropetvā bhariyabhāvamupanītā kaṭṭhahārikādiitthī **obhaṭacumbaṭā** nāma. **Dāsī ca bhariyā ca** nāma ‘‘dāsī ceva hoti bhariyā cā’’ti (pārā. 304) vuttattā bhariyaṃ katvā vāsitā ‘‘tasseva dāsī ca bhariyā cā’’ti vuttā. **Kammakārī ca bhariyā ca** nāma ‘‘kammakārī ceva hoti bhariyā cā’’ti (pārā. 304) vuttattā padhānitthinirapekkhena kuṭumbakiccaṃ kāretvā bhariyabhāvaṃ nītā bhariyā katakammā ‘‘kammakārī ca bhariyā cā’’ti vuttā. ‘‘Dhajāhaṭā nāma karamarānītā vuccatī’’ti (pārā. 304) vuttattā dhajaṃ ussāpetvā gacchantiyā mahāsenāya saddhiṃ gantvā paravisayaṃ vilumpantena pacchinditvā ānetvā bhariyabhāvamupanītā itthī **dhajāhaṭā** nāma. ‘‘Muhuttikā nāma taṅkhaṇikā vuccatī’’ti (pārā. 304) vuttattā acirakālaṃ saṃvāsatthāya gahitā itthī **muhuttikā** nāmāti ayaṃ dasannaṃ bhariyānaṃ sarūpasaṅkhepo. Yathāvuttāsu dasasu itthīsu aññataraṃ dasannaṃ bhariyānaṃ aññataraṭṭhāne ṭhapanatthamadhippetabhāvaṃ vattuṃ purisena ‘‘gaccha bhante itthannāmaṃ māturakkhitaṃ brūhi ‘hohi kira itthannāmassa bhariyā dhanakkītā’ti’’ādinā nayena dinnasandesaṃ ‘‘sādhu upāsakā’’tiādinā nayena vacībhedaṃ katvā vā sīsakampanādivasena vā paṭiggaṇhātīti āha **‘‘paṭiggaṇhāti sandesaṃ purisassā’’**ti.

Ettha **purisassā**ti upalakkhaṇattā ‘‘purisassa mātā bhikkhuṃ pahiṇatī’’tiādinā (pārā. 321) nayena **pāḷiyaṃ** vuttapurisassa mātāpituādayo ca gahetabbā. **Vīmaṃsatī**ti

evaṃ paṭiggahitasāsanaṃ tassāyeva ekaṃsena avirādhetvā vadantassa mātāpituādīnamaññatarassa vā ārocetīti attho. Etthāpi **vīmaṃsatī**ti upalakkhaṇattā ''paṭiggaṇhāti antevāsiṃ vīmaṃsāpetvā attanā paccāharati, āpatti saṅghādisesassā''ti (pārā. 338) vuttattā vīmaṃsāpetītipi gahetabbaṃ. **Paccāharatī**ti tathā āhaṭaṃ sāsanaṃ sutvā tassā itthiyā sampaṭicchite ca asampaṭicchite ca lajjāya tuṇhībhūtāya ca taṃ pavattiṃ paccāharitvā ācikkhatīti vuttaṃ hoti. Idhāpi **paccāharatī**ti upalakkhaṇattā ''paṭiggaṇhāti vīmaṃsati antevāsiṃ paccāharāpeti, āpatti saṅghādisesassā''ti (pārā. 338) vuttattā paccāharāpetīti ca gahetabbaṃ.

''Itthiyāpi vā''ti iminā yojetvā gahitadutiyavākye ca evameva attho vattabbo. Tattha sandesakkamo pana ''māturakkhitā bhikkhuṃ pahiṇati 'gaccha bhante itthannāmaṃ brūhi 'homi itthannāmassa bhariyā dhanakkītā'ti''ādipāḷinayena (pārā. 330) daṭṭhabbo. Etthāpi ''vīmaṃsāpeti paccāharāpetī''ti idañca vuttanayeneva gahetabbaṃ. Iminā niyāmena dasannaṃ itthīnaṃ nāmaṃ visuṃ visuṃ vatvā dasannaṃ bhariyānaṃ aññataratthāya dīyamānasandesakkamo yojetabbo. Idhāpi **itthiyāpi vā**ti upalakkhaṇattā ''māturakkhitāya mātā bhikkhuṃ pahiṇati 'gaccha bhante itthannāmaṃ brūhi 'hotu itthannāmassa bhariyā dhanakkītā''tiādipāḷivasena (pārā. 324) itthiyā mātupituādīnañca sandesakkamo yojetabbo.

370. **Taṃ** pavattiṃ. **Sañcarittā** sañcaraṇahetu. **Na muccatī**ti itthipurisānaṃ antare sāsanaṃ paṭiggahetvā sañcaraṇahetu āpajjitabbasaṅghādisesato na muccatīti attho.

371. **Aññaṃ vā**ti mātāpiturakkhitādīsu aññataraṃ vā. **''Bhāsato''**ti likhanti. ''Pesito''ti iminā viruddhattā taṃ pahāya ''bhāsatī''ti pāṭho gahetabbo. Pāṭhaseso vā kātabbo. ''Yo aññaṃ bhāsati ce, tassa bhāsatoti yojanā''ti **nissandehe** vuttaṃ. ''Mātarā rakkhitaṃ itthiṃ 'gaccha brūhī'ti yo pesito hoti, tassa piturakkhitaṃ vā aññaṃ vā bhāsato visaṅketovā''ti, ''mātarā…pe… brūhī''ti pesito hutvā piturakkhitaṃ vā aññaṃ vā bhāsato visaṅketovā''ti yojanā yuttatarāti amhākaṃ khanti.

372. **Paṭiggaṇhanatādīhī**ti paṭiggaṇhanameva paṭiggaṇhanatā. **Ādi**-saddena vīmaṃsanapaccāharaṇāni gahitāni. **Sañcaritte**ti sañcaraṇe. **Samāpanne**ti gate sati. **Garukāpattimādise**ti ettha ''tassā''ti seso. **Ādise**ti katheyya.

373. **Dvīhi thullaccayaṃ vutta**nti ettha dvīhi dvīhi aṅgehi sañcaritte samāpanne thullaccayaṃ vuttanti gahetabbaṃ. ''Paṭiggaṇhāti vīmaṃsati na paccāharati, āpatti thullaccayassa. Paṭiggaṇhāti na vīmaṃsati paccāharati, āpatti thullaccayassa. Na paṭiggaṇhāti vīmaṃsati paccāharati, āpatti thullaccayassā''ti (pārā. 338) dvīhi dvīhi aṅgehi thullaccayaṃ vuttanti attho. **Paṇḍakādīsū**ti paṇḍakayakkhipetīsu. **Tīhipi** aṅgehi sañcaritte samāpanne thullaccayaṃ vuttanti yojanā.

Ekenevāti ekeneva aṅgena. **Sabbatthā**ti māturakkhitādīsu sabbamātugāmesu ca **vinītavatthumhi** ''tena kho pana samayena aññataro puriso aññataraṃ bhikkhuṃ āṇāpesi 'gaccha bhante itthannāmaṃ itthiṃ vīmaṃsā'ti. So gantvā manusse pucchi 'kahaṃ itthannāmā'ti. Suttā bhanteti…pe… matā bhanteti. Nikkhantā bhanteti. Anitthī bhanteti. Itthipaṇḍakā bhanteti. Tassa kukkuccaṃ ahosi. Anāpatti bhikkhu saṅghādisesassa, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 341) āgatāsu suttādīsu pañcasu ca.

374. **Anāpatti pakāsitā**ti cetiyādīsu kattabbaṃ nissāya itthiyā purisassa, purisena ca itthiyā dinnasāsanaṃ paṭiggahetvā vīmaṃsitvā paccāharitvā ārocentassa anāpattibhāvo ''anāpatti saṅghassa vā cetiyassa vā gilānassa vā karaṇīyena gacchati, ummattakassa ādikammikassā''ti (pārā. 340) **pāḷiyaṃ** vuttāti attho.

375. **Tathā tassā**ti manussajātikāya tassā. **Nanālaṃvacanīyatā**ti ''mamāya''nti vā niggahapaggahe vā nirāsaṅkaṃ vattuṃ nāharatīti **alaṃvacanīyā,** assāmikā, sā hi kenaci ''mayhaṃ esā''ti vattuṃ vā nirāsaṅkena niggahapaggahavacanaṃ vā vattuṃ asakkuṇeyyā, alaṃvacanīyā na bhavatīti **nālaṃvacanīyā,** sassāmikā, sā hi sāmikena tathā kātuṃ sakkuṇeyyāti **nālaṃvacanīyā,** nālaṃvacanīyā na bhavatīti **nanālaṃvacanīyā,** alaṃvacanīyapadena vuttā assāmikā eva, paṭisedhā dve pakatimatthaṃ gamayantīti, nanālaṃvacanīyāya bhāvo nanālaṃvacanīyatā, nirāsaṅkena avacanīyatā assāmikabhāvoti vuttaṃ hoti. Sañcarittavasena bhikkhunā vacanīyā na hotīti vā ''alaṃvacanīyā''tipi gahetabbameva. **Paṭiggaṇhanatādīnaṃ vasā**ti ettha cakāro luttaniddiṭṭho. Tato paṭiggaṇhanavīmaṃsanapaccāharaṇasaṅkhātānaṃ tiṇṇaṃ aṅgānaṃ vasena ca pubbe vuttamanussitthitā nanālaṃvacanīyatāti vuttānaṃ dvinnaṃ aṅgānaṃ vasena ca idaṃ sikkhāpadaṃ āpattikāraṇehi pañcahi aṅgehi yuttanti attho.

376. **Idaṃ** sañcarittasikkhāpadaṃ. Atha vā liṅgavipallāsena ca ayaṃ saṅghādisesoti gahetabbo. Kāyato, vācato, kāyavācato, kāyacittato, vācācittato, kāyavācācittato vā uppajjanato **chasamuṭṭhānaṃ**. Tato eva **acittakamudīritaṃ**. Missakasamuṭṭhānañhi acittakaṃ. Avasesacittesupi yasmiṃ citte asati acittakaṃ nāma hoti, taṃ dassetumāha **''alaṃvacaniyattaṃ vā''**tiādi. Gāthābandhavasena rasso, ''alaṃvacanīyatta''nti gahetabbaṃ. Yo sandesaṃ peseti, tasmiṃ paṭibaddhabhāvanti attho. **Paṇṇattiṃ vā**ti sañcarittasikkhāpadasaṅkhātaṃ paṇṇattiṃ vā ajānato acittakamudīritanti sambandho.

377. **Sāsana**nti mātugāmassa, purisassa vā sāsanaṃ. **Kāyavikārenā**ti sīsakampanādinā kāyavikārena. **Gahetvā**ti paṭiggahetvā. **Taṃ upagammā**ti paṭiggahitasāsanaṃ yassa vattabbaṃ hoti, taṃ mātugāmaṃ, purisaṃ vā upagamma. **Vīmaṃsitvā**ti taṃ kiccaṃ tīretvā. **Harantassā**ti paccāharantassa. **Kāyato siyā**ti vacībhedaṃ vinā paṭiggahaṇādīnaṃ kāyeneva katattā kāyasamuṭṭhānatova saṅghādiseso hotīti attho.

378. Itthiyā vacanaṃ sutvāti yojanā. **Yathā nisinnovā**ti pakatiyā nisinnaṭṭhāneyeva nisinno. **Taṃ** vacanaṃ. **Tatthevāgatassevā**ti yattha nisinno itthiyā sāsanaṃ paṭiggaṇhi, tameva āsanaṃ avijahitvā attanā nisinnaṭṭhānameva āgatassa sannisitabbapurisasseva, ettha ''ārocetvā''ti pāṭhaseso. Puna **''ārocentassā''**ti idaṃ tatthevāgatāya tassā eva itthiyā evaṃ yojetabbaṃ. Sāsanaṃ datvā gantvā puna tattheva āgatassa mātugāmasseva ñātamanantaraṃ kāyikakiriyaṃ vinā vacaneneva ārocentassāti attho. Idaṃ itthiyā sāsanaṃ paṭiggahaṇādivasena vuttaṃ.

Atha vā purisassa vacanaṃ sutvā yathānisinnova taṃ vacanaṃ itthiyā ārocetvā puna tatthevāgatasseva purisassa ārocentassāti evaṃ purisasandesaṃ paṭiggahaṇādivasenāpi yojanā kātabbā. Ettha ca **tatthevāgatassā**ti upalakkhaṇaṃ. Sāsanavacanamatteneva paṭiggahetvā, kiccantarena gantvā vā yadicchāvasena diṭṭhaṭṭhāne vā vatvā punapi tattheva diṭṭhaṭṭhāne puna ārocentassa ca vacaneneva samuṭṭhānabhāvo veditabbo.

379. ''Alaṃ…pe… ajānato''ti acittakattakāraṇaṃ vuttameva, kasmā puna ''ajānantassa paṇṇatti''nti vuttanti ce? Tadubhayassāpi visuṃ kāraṇābhāvaṃ viññāpetuṃ vuttanti veditabbaṃ. **Naṃ vidhi**nti sāsanaṃ paṭiggahetvā āharitvā ārocetvā paccāharitvā ārocanasaṅkhātaṃ vidhānaṃ. **Arahatopī**ti khīṇāsavassapi, sekhaputhujjanānaṃ pagevāti ayamattho sambhāvanatthena **api**-saddena jotito.

380. **Jānitvā**ti alaṃvacanīyabhāvaṃ vā paṇṇattiṃ vā ubhayameva vā jānitvā. **Tathā**ti kāyavācato karontassāti iminā yojetabbaṃ. **Sacittakehī**ti yathāvuttacittena sacittakehi. **Tehevā**ti kāyādīhi tehi eva, **''tīhevā''**tipi pāṭho.

Sañcarittakathāvaṇṇanā.

381-2. **Sayaṃyācitakehevā**ti ettha ''upakaraṇehī''ti pāṭhaseso, ''purisaṃ dethā''tiādinā nayena attanāva yācitvā gahitehi upakaraṇehevāti attho. Yathāha ''saññācikā nāma sayaṃ yācitvā purisampi purisattakarampi goṇampi sakaṭampi vāsimpi parasumpi kuṭhārimpi kudālampi nikhādanampī''ti. Ettha eva-kārena ayācitaṃ nivatteti. Tena assāmikanti dīpitaṃ hoti. **''Kuṭika''**nti iminā ''kuṭi nāma ullittā vā hoti avalittā vā ullittāvalittā vā''ti (pārā. 349) vuttattā bhūmito paṭṭhāya bhitticchadanāni paṭicchādetvā mattikāya vā sudhāya vā dvāravātapānādialepokāsaṃ ṭhapetvā anto littabhāvena ullittānāmakaṃ vā tathā bahi littabhāvena avalittānāmakaṃ vā anto ca bahi ca littabhāvena ullittāvalittānāmakaṃ vā kuṭinti vuttaṃ hoti.

Appamāṇikanti ''tatridaṃ pamāṇaṃ, dīghaso dvādasavidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ sattantarā''ti (pārā. 348) dīghaputhulānaṃ vuttappamāṇena atirekattā appamāṇikanti attho.

Ettha ca tilakkhaṇaṃ paṭivijjhitvā tīṇi kilesamūlāni uppāṭetvā kālattayavatta sabbadhamme paṭivijjhitvā tibhuvanekapaṭisaraṇabhūtassa bhagavato dhammarājassa aṅgulaṃ pamāṇamajjhimapurisassa aṅgulato tivaṅgulaṃ hoti, ekā vidatthi tisso vidatthiyo honti, ekaṃ ratanaṃ tīṇi ratanāni hontīti evaṃ niyamitā sugatavidatthi ca vaḍḍhakiratanena diyaḍḍharatanappamāṇā hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sugatavidatthi nāma idāni majjhimassa purisassa tisso vidatthiyo vaḍḍhakihatthena diyaḍḍho hattho hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.348-349). Tasmā sugatavidatthiyā dvādasa vaḍḍhakihatthena aṭṭhārasa hatthā honti. ''Dīghaso dvādasa vidatthiyo sugatavidatthiyāti bāhirimena mānenā''ti (pārā. 349) **padabhājane** vuttattā antimaṃ sudhālepaṃ aggahetvā thusamattikapariyantena vā mahāmattikapariyantena vā bāhirantato aṭṭhārasahatthappamāṇaṃ, ''tiriyaṃ sattantarāti abbhantarimena mānenā''ti (pārā. 349) **padabhājane** vuttattā abbhantarimena puthulato dvādasaṅgulādhikadasahatthappamāṇañca kuṭiyā pamāṇanti gahetabbaṃ. Evaṃ ṭhitapamāṇato dīghato puthulato vā ubhato vā kesaggamattādhikāpi kuṭi āpattiyā aṅgaṃ hotīti dassetuṃ ''appamāṇika''nti āhāti saṅkhepato veditabbaṃ.

Attuddesanti uddisitabboti **uddeso,** attā uddeso etissāti attuddesā, kuṭi, taṃ attuddesaṃ. ‘‘Attuddesanti attano atthāyā’’ti **padabhājane** vuttattā ‘‘mayhaṃ esā vāsatthāya bhavissatī’’ti attānaṃ uddisitvāti attho. **‘‘Karontassā’’**ti idaṃ ‘‘kārayamānenāti karonto vā kārāpento vā’’ti **padabhājane** vuttanayena payojakakattuno ca gahetabbattā upalakkhaṇanti gahetabbaṃ. **Tathā**ti teneva pakārena, yehi assāmikatādīhi pakārehi yuttaṃ pamāṇātikkantaṃ kuṭiṃ karontassa āpatti, teheva pakārehi yuttaṃ adesitavatthukampi kuṭiṃ karontassāti. Iminā appamāṇikaṃ viya adesitavatthukampi visuṃyeva āpattiyā padhānaṅganti. Vasati etthāti **vatthu,** bhūmi, sā adesitā etissāti adesitavatthukā, kuṭi, taṃ **adesitavatthukaṃ**.

Kiṃ vuttaṃ hoti? Tena kuṭikārena bhikkhunā kuṭivatthuṃ sodhetvā samatalaṃ kāretvā saṅghaṃ upasaṅkamitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā ‘‘ahaṃ bhante saññācikāya kuṭiṃ kattukāmo assāmikaṃ attuddesaṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ kuṭivatthuolokanaṃ yācāmī’’ti tikkhattuṃ vatvā yācitena saṅghena vā saṅghena ñattidutiyāya kammavācāya sammatehi byattehi paṭibalehi dvīhi bhikkhūhi vā tena saddhiṃ gantvā kuṭivatthuṃ oloketvā sārambhabhāvaṃ vā aparikkamanabhāvaṃ vā ubhayameva vā passantehi ‘‘māyidha karī’’ti nivāretvā anārambhaṃ ce hoti saparikkamanaṃ, āgantvā saṅghassa ārocite kuṭikārakeneva bhikkhunā pubbe vuttanayena saṅghaṃ upasaṅkamitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā ‘‘ahaṃ bhante saññācikāya kuṭiṃ kattukāmo assāmikaṃ attuddesaṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ kuṭivatthudesanaṃ yācāmī’’ti tikkhattuṃ vatvā yācite vuḍḍhānumatena byattena bhikkhunā paṭibalena ñattidutiyāya kammavācāya desetvā niyyāditakuṭivatthussa abhāvā adesitavatthukaṃ, teneva assāmikatādipakārena yuttaṃ yathāvuttappakāraṃ kuṭikaṃ attanā yācitehi upakaraṇehi karontassa, kārāpentassa cāti vuttaṃ hoti.

Dve saṅghādisesā hontīti ‘‘bhikkhū vā anabhineyya vatthudesanāya, pamāṇaṃ vā atikkāmeyya, saṅghādiseso’’ti (pārā. 348) tulyabalatāsūcakena **vā**-saddena sampiṇḍitvā vuttaaṅgadvayasahitattā dve saṅghādisesā hontīti attho. Yathāha ‘‘bhikkhu kuṭiṃ karoti adesitavatthukaṃ pamāṇātikkantaṃ anārambhaṃ saparikkamanaṃ, āpatti dvinnaṃ saṅghādisesāna’’nti (pārā. 355) ca ‘‘bhikkhukuṭiṃ karoti adesitavatthukaṃ anārambhaṃ saparikkamanaṃ, āpatti saṅghādisesassā’’ti (pārā. 354) ca ‘‘bhikkhu kuṭiṃ karoti pamāṇātikkantaṃ anārambhaṃ saparikkamanaṃ, āpatti saṅghādisesassā’’ti (pārā. 355) ca vuttattā dvīsu aṅgesu ekaṃ ce, ekova saṅghādiseso hotīti. Taṃ pana ‘‘sace ekavipannā sā, garukaṃ ekakaṃ siyā’’ti vakkhati.

Sārambhādīsūti ettha **sārambha**-saddo sopaddavapariyāyo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sārambhaṃ anārambhanti saupaddavaṃ anupaddava’’nti (pārā. aṭṭha. 2.348-349). Ettha ‘‘setaṃ chāgamārabhetha yajamāno’’ti payoge viya ā-pubbassa rabhassa hiṃsatthepi dissamānattā kattusādhano **ārambha**-saddo hiṃsakānaṃ kipillikādisattānaṃ vācako bhavatīti taṃsahitaṭṭhānaṃ sārambhaṃ nāma hoti. Teneva **padabhājane**pi vuttaṃ ‘‘sārambhaṃ nāma kipillikānaṃ vā āsayo hoti, upacikānaṃ vā, undūrānaṃ vā, ahīnaṃ vā, vicchikānaṃ vā, satapadīnaṃ vā, hatthīnaṃ vā, assānaṃ vā, sīhānaṃ vā, byagghānaṃ vā…pe… āsayo hotī’’ti (pārā. 353).

Ādi-saddena aparikkamanaṃ saṅgaṇhāti. ‘‘Saparikkamanaṃ nāma sakkā hoti yathāyuttena sakaṭena anuparigantuṃ, samantā nisseṇiyā anuparigantuṃ, etaṃ saparikkamanaṃ nāmā’’ti (pārā. 353) vuttalakkhaṇavipariyāyato nibbakosassa udakapātaṭṭhāne ekaṃ cakkaṃ ṭhapetvā itaraṃ cakkaṃ bahi ṭhapetvā kuṭiṃ parikkhipitvā āvajjiyamānassa goyuttasakaṭassa vā nisseṇiyaṃ ṭhatvā kuṭiṃ chādayamānānaṃ nisseṇiyā vā parato gamitumasakkuṇeyyattā aparikkamananti veditabbaṃ.

Evaṃ vuttasārambhaaparikkamanasaṅkhātaaṅgadvayena yuttaṃ ce, dve dukkaṭāni honti. Yathāha ‘‘bhikkhu kuṭiṃ karoti desitavatthukaṃ pamāṇikaṃ sārambhaṃ aparikkamanaṃ, āpatti dvinnaṃ dukkaṭāna’’nti (pārā. 355). Ekaṃ ce, ekameva hoti. Yathāha ‘‘bhikkhu kuṭiṃ karoti desitavatthukaṃ pamāṇikaṃ sārambhaṃ saparikkamanaṃ, āpatti dukkaṭassa. Bhikkhu kuṭiṃ karoti desitavatthukaṃ pamāṇikaṃ anārambhaṃ aparikkamanaṃ, āpatti dukkaṭassā’’ti (pārā. 355) etaṃ tayampi ‘‘sārambhādīsu dukkaṭa’’nti sāmaññena saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.

Ekaṃ aṅgaṃ pamāṇikattaṃ vā desitavatthukattaṃ vā vipannaṃ etissāti **ekavipannā**. Pubbe vuttatthānaṃ saṅghādisesādipadānamattho vuttanayeneva veditabbo. **Sā**ti yathāvuttalakkhaṇakuṭi.

383. Idāni imasmiṃ sikkhāpade aṭṭhuppattiyaṃ ‘‘te yācanabahulā viññattibahulā viharanti ‘purisaṃ detha purisattakaraṃ dethā’’’tiādi**pāḷiyā** (pārā. 342) **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.342) āgataṃ kappiyākappiyavinicchayaṃ saṅkhepato dassetumāha **‘‘purisa’’**ntiādi. **Kammasahāyatthāyā**ti kismiñci kamme sahāyabhāvāya, kammakaraṇatthāyāti vuttaṃ hoti. ‘‘Itthannāmaṃ kammaṃ kātuṃ purisaṃ laddhuṃ vaṭṭatī’’ti yācituṃ vaṭṭatīti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘kammakaraṇatthāya ‘purisaṃ dethā’ti yācituṃ vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.342). **Mūlacchejjavasenā**ti sāmikānaṃ āyattabhāvasaṅkhātamūlassa chindanavasena, attano āyattabhāvakaraṇavasenāti vuttaṃ hoti.

384. **Avajja**nti vajjarahitaṃ, niddosanti attho. Migaluddakamacchabandhakādīnaṃ sakakammaṃ vajjakammaṃ nāma. Tasmā migaluddakādayo hatthakammaṃ yācantena pana ‘‘tumhākaṃ hatthakammaṃ dethā’’ti, ‘‘hatthakammaṃ dātabba’’nti sāmaññena avatvā ‘‘itthannāmaṃ kammaṃ dātabba’’nti visesetvāyeva yācitabbaṃ. Luddake vā itare vā nikkamme ayācitvāpi yathāruci kammaṃ kārāpetuṃ vaṭṭati. Hatthakammayācanāya sabbathāpi kappiyabhāvaṃ dīpetuṃ taṃtaṃsippike yācitvā mahantampi pāsādaṃ kārāpentena hatthakamme yācite attano anokāsabhāvaṃ ñatvā aññesaṃ karontānaṃ dātabbaṃ mūlaṃ diyyamānaṃ adhivāsetuṃ vaṭṭatīti vitthārato **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.342 atthatosamānaṃ) vuttattā kusalānaṃ atthaṃ aparihāpentena kappiyena sāruppena payogena yācitabbaṃ. Yācitakammaṃ kātuṃ asamatthehi karontānaṃ diyyamānaṃ hatthakammamūlaṃ kammaṃ kārāpetvā kammakārake dassetvā dāpetabbaṃ. Evaṃ yācanāya anavajjabhāve aṭṭhakathāgataṃ kāraṇaṃ dassetumāha **‘‘hatthakammampī’’**tiādi. **Pi**-saddo avadhāraṇe, padapūraṇe vā. **Hi**-saddo hetumhi. Yasmā idaṃ hatthakammaṃ kiñci vatthu na hoti, tasmā anavajjameva hatthakammaṃ yācituṃ pana vaṭṭatīti.

385. **Ñātakādike**ti ñātakapavārite. **Ṭhapetvā**ti vajjetvā. **Goṇamāyācamānassā**ti aññātakaappavārite tāvakālikaṃ vinā kevalaṃ kammakaraṇatthāya goṇaṃ yācantassa. **Tesupī**ti ñātakādīsupi mūlacchejjena goṇamāyācanassa dukkaṭanti yojanā. ‘‘Tāvakālikanayena sabbattha vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.342) **aṭṭhakathā**vacanato yāva kammakaraṇakālaṃ, tāva niyametvā ñātakaaññātakapavāritaappavārite sabbepi yācituṃ vaṭṭati. Tathā yācitvā vā ayācitvā vā gahito ce, rakkhitvā paṭijaggitvā sāmikānaṃ niyyādetabbo, goṇe vā naṭṭhe visāṇe vā bhinne sāmikesu asampaṭicchantesu bhaṇḍadeyyaṃ.

386. **Demā**ti ettha ‘‘tumhāka’’nti pāṭhaseso. ‘‘Vihārassa demā’ti vutte pana ‘ārāmikānaṃ ācikkhatha paṭijagganatthāyā’ti vattabba’’nti (pārā. aṭṭha. 2.342) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Sakaṭavinicchayassāpi goṇavinicchayena samānattā taṃ avatvā visesamattameva dassetumāha **‘‘sakaṭaṃ…pe… vaṭṭatī’’**ti. ‘‘Tumhākaṃ demāti vutte’’ti ānetvā sambandhitabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘tumhākameva demāti vutte dārubhaṇḍaṃ nāma sampaṭicchituṃ vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.342).

387. **Kuṭhārādīsū**ti ettha **ādi**-saddena nikhādanaṃ saṅgaṇhāti. Ayaṃ nayo veditabboti pāṭhaseso. ‘‘Sakaṭaṃ goṇo viya tāvakālikaṃ akatvā aññātakaappavārite na yācitabbaṃ, mūlacchejjavasena aññātakaappavārite na yācitabbaṃ, tāvakālikaṃ yācitabba’’nti vinicchayo ca ‘‘sakaṭaṃ…pe… vaṭṭatī’’ti visesavinicchayo cāti ayaṃ nayo vāsiādīsu ca veditabboti attho. **Anajjhāvutthaka**nti kenaci ‘‘mameta’’nti apariggahitaṃ, ‘‘rakkhitagopitaṭṭhāneyeva hi viññatti nāma vuccatī’’ti **aṭṭhakathā**vacanato arakkhitāgopitakanti vuttaṃ hoti. **Aṭṭhakathāya** valliādivinicchayampi vatvā ‘‘anajjhāvutthakaṃ pana yaṃ kiñci āharāpetuṃ vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.342) vuttattā **sabba**nti idha vuttagoṇādikañca vakkhamānavalliādikañca gahetabbaṃ. Iminā pubbe vuttavinicchayassa rakkhitagopitavisayattaṃ dīpitaṃ hoti. **Harāpetumpi vaṭṭatī**ti ettha **api**-saddena pageva kenaci haritvā dinnanti dīpeti.

388. **Valliādimhī**ti **ādi**-saddena vettamuñjatiṇamattikā saṅgaṇhāti. Ettha muñjapabbajatiṇaṃ vinā gehacchādanatiṇaṃ **tiṇaṃ** nāma. **Garubhaṇḍappahonake**ti ‘‘valli aḍḍhabāhumattāpī’’tiādinā nayena vuttalakkhaṇe garubhaṇḍappahonake. **Paresaṃ santakeyevā**ti avadhāraṇena na anajjhāvutthake dukkaṭanti byatirekato dīpeti.

389. **Paccayesū**ti cīvarapiṇḍapātasenāsanasaṅkhātesu tīsu paccayesu. Eva-kārena gilānapaccayasaṅkhāte catutthapaccaye viññatti vaṭṭatīti dīpeti. **Viññatti** nāma ‘‘āhara, dehī’’ti icchitapaccaye nāmaṃ vatvā yācanā. **Aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ ‘‘sabbena sabbaṃ na vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.342) sāvadhāraṇatthaṃ dassetuṃ **‘‘na ca vaṭṭatī’’**ti vuttattā neva vaṭṭatīti attho gahetabbo.

Viññattiyā alabbhamānabhāvena samattā paccayesu tīsu anantaraṃ sahaniddiṭṭhapaccayattayato tatiyapaccayeyeva labbhamānavisesaṃ dassetuṃ **‘‘tatiye parikathobhāsa**nimittāni ca labbhare’’ti vuttattā avasiṭṭhadvaye pana parikathādayo na labbhantīti vuttaṃ hoti. Avutte catutthapaccayepi samuccayatthena ca-kārena parikathādittayaṃ labbhatīti siddhattā ‘‘tīsvevā’’ti eva-kārena byatirekamukhena viññattiyā ca anuññātattā catutthe gilānapaccaye parikathobhāsanimittakammaviññattiyo vaṭṭantīti siddhaṃ. Ettāvatā catutthe paccaye parikathādayo cattāropi vaṭṭanti, tatiyapaccaye viññattiṃ vinā sesattayaṃ vaṭṭati, purimapaccayadvaye sabbampi na vaṭṭatīti vuttanti daṭṭhabbaṃ.

Senāsanapaccaye **parikathādika**nti uposathāgārādikaraṇārahaṭṭhānaṃ oloketvā upāsakānaṃ suṇantānaṃ ‘‘imasmiṃ vata okāse evarūpaṃ senāsanaṃ kātuṃ vaṭṭatī’’ti

vā ‘‘yutta’’nti vā ‘‘anurūpa’’nti vā pavattā kathā **parikathā** nāma. ‘‘Upāsakā tumhe kattha vasathā’’ti pucchitvā ‘‘pāsāde bhante’’ti vutte ‘‘bhikkhūnaṃ pana upāsakā pāsādo na vaṭṭatī’’tiādinā nayena pavattā kathā **obhāso** nāma. Upāsakesu passamānesu bhūmiyaṃ rajjuṃ pasāretvā bhūmiṃ bhājetvā khāṇuke ākoṭetvā ‘‘kimidaṃ bhante’’ti vutte ‘‘ettha āvāsaṃ karoma upāsakā’’tiādikā kathā **nimittakathā** nāma. Gilānapaccaye ca iminā nayena yathārahaṃ veditabbaṃ. Sabbametaṃ **aṭṭhakathāya** (pārā. aṭṭha. 2.342) vuttaṃ.

390-3. Idāni kuṭikārassa bhikkhuno āpattidassanatthamāha **‘‘adesite’’**tiādi. Taṃ uttānatthameva. **Nisentassā**ti pāsāṇe ghaṃsitvā tikhiṇaṃ karontassa. **Pācittiyā sahā**ti ‘‘bhūtagāmapātabyatāya pācittiya’’nti (pāci. 90) vuttapācittiyena saddhiṃ.

Āpattinti pācittiyaṭṭhāne pācittiyañceva dukkaṭañca itaratra suddhapayogadukkaṭañcāti āpattiṃ.

Yā panāti yā kuṭi. **Paṭhame dutiye**ti ettha ‘‘piṇḍehī’’ti karaṇabahuvacanaṃ vibhattivacanavipariṇāmavasena ‘‘piṇḍe’’ti bhummekavacanantaṃ katvā yojetabbaṃ, ‘‘nikkhitte’’ti ajjhāharitabbaṃ, bhāvalakkhaṇe bhummaṃ, nikkhitte satīti attho.

394. ‘‘Sace aññassā’’ti padacchedo. **Vippakata**nti āraddhamaniṭṭhitaṃ. **‘‘Anāpattī’’**ti idaṃ niṭṭhite āpajjitabbasaṅghādisesābhāvaṃ sandhāyāha. Pubbapayogamattena hi pācittiyadukkaṭānipi honti, tāni pana desetabbāni. **‘‘Tathā’’**ti iminā ‘‘anāpattī’’ti ākaḍḍhati, tena saṅghādisesāpattiyā abhāvato pubbabhāge āpannānaṃ pācittiyadukkaṭānaṃ desetabbatā ca dīpitā hoti. **Taṃ kuṭi**nti taṃ vippakatakuṭiṃ.

395. **Aññaṃ** bhojanasālādiṃ. **Tathā**ti anāpattimāha.

396. **‘‘Karoto’’**ti iminā ‘‘kārāpayato’’tipi labbhati. Ubhayenāpi **‘‘kriyato’’**ti imassa kāraṇaṃ dasseti. **‘‘Appamāṇika’’**nti iminā saṅghādisesassa aṅgaṃ dasseti.

397. **Ta**nti ‘‘appamāṇika’’nti evaṃ paccāmasati. **‘‘Kriyākriyato’’**ti idaṃ kuṭiyā karaṇañca vatthudesanāya akaraṇañca upādāya vuttaṃ.

Kuṭikārasikkhāpadavaṇṇanā.

398. Vatthuṃ adesetvāti sambandho, ‘‘tena vihārakārakena bhikkhunā vihāravatthuṃ sodhetvā saṅghaṃ upasaṅkamitvā’’tiādinā (pārā. 367) **padabhājane** āgatanayena vihāraṃ kārāpentena bhikkhunā vihāravatthuṃ sodhetvā samatalaṃ kāretvā saṅghaṃ upasaṅkamma vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā ‘‘ahaṃ bhante mahallakaṃ vihāraṃ kattukāmo sassāmikaṃ attuddesaṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ vihāravatthuolokanaṃ yācāmī’’ti tikkhattuṃ yācitvā laddhe vuḍḍhe vā bhikkhū ñattidutiyāya kammavācāya saṅghena sammate vā bhikkhū netvā kataparikammaṃ vihāravatthuṃ dassetvā kuṭivatthuolokane viya gatabhikkhūhi oloketvā sārambhādibhāvaṃ upaparikkhitvā anārambhasaparikkamanabhāvaṃ ñatvā āgantvā saṅghassa ārocite puna tena saṅghaṃ upasaṅkamitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā ‘‘ahaṃ bhante mahallakaṃ vihāraṃ kattukāmo sassāmikaṃ attuddesaṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ vihāravatthudesanaṃ yācāmī’’ti tikkhattuṃ yācitvā saṅghena ñattidutiyāya kammavācāya vihāravatthu desetabbaṃ, tathā akatvāti vuttaṃ hoti. Iha sārambhādi paṭhamasikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ.

Mahallakanti ‘‘sassāmikabhāvena saññācikakuṭito mahantabhāvo etassa atthīti mahallako. Yasmā vā vatthuṃ desāpetvā pamāṇātikkamenāpi kātuṃ vaṭṭati, tasmā pamāṇamahantatāyapi mahallako’’ti (pārā. aṭṭha. 2.366) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena mahantabhāvena yuttanti attho. **Vihāra**nti ‘‘vihāro nāma ullitto vā hoti avalitto vā ullittāvalitto vā’’ti (pārā. 371) **padabhājane** vuttappakāraṃ senāsananti attho. Viharanti asminti viggaho. Ullittādisarūpaṃ purimasikkhāpade vuttanayameva. Taṃ vihāraṃ yo kareyyāti yojanā. Kareyya vā kārāpeyya vāti pubbe vuttanayameva. **Attavāsattha**nti attano vāsaṃ paṭicca, iminā parassa vāsatthāya karoti, anāpattīti byatirekato viññāyati. **‘‘Garuka’’**nti ettha vatthudesanāya akārāpanena ‘‘ekova saṅghādiseso hotī’’ti pubbe vuttavikappattayaṃ na gahetabbaṃ. Idañca vakkhati ‘‘pamāṇā…pe… saṅghādisesatā’’ti (vi. vi. 399 ādayo).

399. **Kriyāsamuṭṭhānābhāva**nti pamāṇātikkamepi āpattiyā asambhavato kiriyāsamuṭṭhānassa idha abhāvo ñātabbo. **Kriya…pe… lakkhaye**ti ettha byatirekato adesitavatthukatāya akiriyāsamuṭṭhānatā anuññātā.

Mahallakavihārakathāvaṇṇanā.

401-3. **Tesū**ti catuvīsatiyā pārājikesu. **Bhikkhuno anurūpāni ekūnavīsatī**ti bhikkhunīnaṃ paṭiniyatā ubbhajāṇumaṇḍalikādayo cattāro tadanulomāya vibbhantabhikkhuniyā saha pañca pārājike vinā bhikkhuno anurūpā sesā ekūnavīsati pārājikā.

Imasmiṃ sikkhāpade **padabhājane** ‘‘pārājikena dhammenāti catunnaṃ aññatarenā’’ti (pārā. 386) vuttanayassa idha ‘‘ekūnavīsatī’’ti vacanaṃ virujjhatīti ce? Na virujjhati. Kasmā? Yasmā padabhājanaṃ pātimokkhuddesāgatamattaṃ gahetvā pavattaṃ, idaṃ pana buddhānumatiṃ gahetvā vinayapariyattipavattakānaṃ ācariyānaṃ mataṃ gahetvā pavattaṃ, tasmā na virujjhatīti gahetabbaṃ. Ācariyo sabbapārājikānaṃ ‘‘brahmacariyā cāveyya’’nti (pārā. 385) vuttaanuddhaṃsanassa ekantasādhanattā bhikkhunīnaṃ paṭiniyatasānulomapārājikapañcakaṃ vinā avasesaṃ sabbaṃ saṅgaṇhi, teneva vinayaṭṭhakathāya **gaṇṭhipadavivaraṇe** ‘‘catunnaṃ aññatarenāti pātimokkhuddese eva āgate gahetvā vuttaṃ, itaresaṃ aññatarenāpi anuddhaṃsentassa saṅghādisesovā’’ti vuttaṃ. Tasmā ‘‘anuddhaṃseyyā’’ti (pārā. 384) pāṭhe adhippāyaṃ gahetvā pavattattā imesaṃ ācariyānaṃ mataṃ pamāṇanti gahetabbaṃ. ‘‘Tesu aññatarenā’’ti vakkhamānattā ‘‘ekūnavīsatī’’ti ettha ‘‘yānī’’ti sāmatthiyā labbhati.

Aññatarena amūlakenāti yojanā. **Amūlakenā**ti codakassa dassanādīhi codanāmūlehi virahitattā amūlakaṃ, pārājikaṃ, tena. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘yaṃ pārājikaṃ codakena cuditakamhi puggale neva diṭṭhaṃ na sutaṃ na parisaṅkitaṃ, idaṃ etesaṃ dassanasavanaparisaṅkāsaṅkhātānaṃ mūlānaṃ abhāvena amūlakaṃ nāmā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.385-386). Ettha ca maṃsacakkhunā vā dibbacakkhunā vā diṭṭhaṃ **diṭṭhaṃ** nāma. Pakatisotena vā dibbasotena vā sutaṃ **sutaṃ** nāma. Cittena parisaṅkitaṃ **parisaṅkitaṃ** nāma. Taṃ tividhaṃ diṭṭhasutamutaparisaṅkitavasena.

Tattha tādise kammaniye okāse mātugāmena saddhiṃ bhikkhuno aññathiyaṃ payogaṃ disvā aññathā gahetvā ‘‘vītikkamanaṃ nu khoyamakāsī’’ti gahaṇaṃ **diṭṭhaparisaṅkitaṃ** nāma. Kuṭṭatirohite bhikkhumhi mātugāmassa saddaṃ sutvā tattha aññassa viññupurisassa sabbhāvaṃ ajānitvā ‘‘vītikkamanaṃ nu khoyamakāsī’’ti evaṃ gahaṇaṃ **sutaparisaṅkitaṃ** nāma. Vihārapariyante taruṇamātugāmapurisānaṃ divasaṃ vītināmetvā gataṭṭhāne vippakiṇṇapupphāni oloketvā, maṃsasuragandhañca ghāyitvā ‘‘idaṃ kassa kamma’’nti upaparikkhantena bhikkhuno cetiyapūjitamālāgandhassa pītariṭṭhassa bhikkhuno sarīragandhaṃ ghāyitvā ‘‘taṃ etassa kammaṃ nu kho’’ti kiriyamānasaṃsayo **mutaparisaṅkitaṃ** nāma. Evarūpassa diṭṭhasutaparisaṅkitamūlakassa abhāvato amūlakena pārājikenāti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **samantapāsādikāya** (pārā. aṭṭha. 2.385-386) vuttanayena daṭṭhabbo.

Codetīti ‘‘pārājikaṃ dhammaṃ āpannosī’’tiādivacanena sayaṃ codeti. Codāpanaṃ pana vakkhati. **Cāvanacetano hutvā**ti ‘‘appeva nāma naṃ imamhā brahmacariyā cāveyya’’nti uppannena paraṃ sāsanā cāvetukāmena cittena samannāgato hutvā. **‘‘Suddhaṃ vā asuddhaṃ vā’’**ti idaṃ ‘‘codetī’’ti iminā vuttacodanākiriyāya kammaniddeso, ‘‘aññaṃ bhikkhu’’nti seso, pārājikamanāpannaṃ vā āpannaṃ vā aññaṃ bhikkhunti attho. **Yo**ti mātikāgatabhikkhu, ‘‘duṭṭho doso appatīto’’ti idaṃ ajjhāharitabbaṃ, uppannena dosalesena sayaṃ dūsito, parañca dūsento pītisukhādīhi apagato yo bhikkhūti attho. Vakkhamānena ‘‘tassā’’ti iminā sambandho.

‘‘Kate okāsamhī’’ti padacchedo, okāsaṃ ‘‘kārāpetvā’’ti (pārā. 389) pāṭhato antonītahetvatthatāya **‘‘kate’’**ti ‘‘kārite’’ti etassa pariyāyo hoti, ‘‘okāsaṃ me karohi, ahaṃ taṃ vattukāmo’’ti okāse kārāpiteti attho. ‘‘Akate okāse’’ti padacchedo, pubbe vuttoyevattho. **Dukkaṭāpattiyā sahā**ti okāsassa akārāpitattā dukkaṭāpattiyā saddhiṃ.

404-5. **Koṇṭhosī**ti dhuttosi. **Jeṭṭhabbatikosī**ti kālīdevīvataniyuttosi. Kālīdevī kira sirideviyā jeṭṭhā, tasmā tassā vatadharo jeṭṭhabbatiko vuccati. Taṃ pana vataṃ samādiyitvā pūrento sakalasarīre masiṃ makkhetvā kākapattāni muṭṭhiyaṃ katvā kālīdeviṃ phalake likhāpetvā taṃ kājakoṭiyaṃ bandhitvā ucchiṭṭhodakādiasucisannicitaoligallaṃ pavisitvā ‘‘dussīlosi nissīlosi sīlavirahitosī’’ti thomento vicaratīti.

Dussīlattā eva hīnajjhāsayatāya **pāpadhammo** lāmakasabhāvosi. Pūtinā kammena sīlavipattiyā anto paviṭṭhattā **antopūti**. Chahi dvārehi rāgādikilesānussavanena tintattā **avassuto**. Sesamettha uttānatthameva. **Garukaṃ niddise**ti ettha ‘‘katokāsamhī’’ti ca ‘‘tatheva akatokāse, dukkaṭāpattiyā sahā’’ti ca ānetvā sambandhitabbaṃ.

Evamuttaratrāpi.

406. **Sammukhā**ti cuditakassa sammukhā, avidūreti attho. **Hatthamuddāyā**ti muttapāṇādivasena. **Taṃ** hatthamuddāya kathitaṃ. **Paro**ti yaṃ codesi, so cuditako paro. **Bhikkhuno**ti codakassa bhikkhuno.

407. **Sammukhe ṭhatvā**ti cuditakassa āsanne ṭhatvā. **''Codāpentassā''**ti etassa kammabhāvato paroti idaṃ upayogantavasena sambandhitabbaṃ. Evamuttaratra. **Kenacī**ti aññena kenaci puggalena. **Tassa** codakassa. **''Codāpentassā''**ti puna vacanaṃ niyamatthaṃ.

408. **Sopī**ti uggahāpitattā codanaṃ karonto itaro payojjakapuggalopi. **Tesaṃ dvinnampī**ti payojakapayojjakānaṃ dvinnampi.

409. Vuttaṭṭhānaṃ paṇṇaṃ vā sandesaṃ vā haranto dūto nāma, so **''paṇṇaṃ vā sāsanaṃ vā pesetvā''**ti iminā saṅgayhatīti tasmiṃ visuṃ avattabbepi **''duta''**nti vacanena nissaṭṭhadūtamāha. Paṇṇaṃ vā adatvā ''evañca evañca vadā''ti sāsanañca adatvā ''taṃ codehī''ti atthamattameva datvā nissaṭṭho bhikkhu idha ''nissaṭṭhadūto''ti gahetabbo.

Atha vā **''dūta''**nti iminā codetuṃ uggahāpetvā, tamanuggahāpetvā vā nissaṭṭho bhikkhu dūtoyeva gahetabbo. **''Paṇṇa''**nti iminā pabbajitassa vā apabbajitassa vā kassaci hatthe codanaṃ likhitvā dinnapaṇṇaṃ gahetabbaṃ. **Sāsana**nti ''pārājikaṃ āpanno''tiādinā nayena vatvā pesiyamānaṃ sāsanaṃ gahetabbaṃ. Idaṃ tayampi dūre nisīditvā aññehi kārāpanato **''codāpentassā''**ti āha. ''Para''nti ānetvā sambandhitabbaṃ. Ettha okāsakārāpanaṃ natthi.

410. **Tathā**ti yathā amūlakena pārājikena sammukhā okāse kārite, akārite ca, tathā amūlakehi saṅghādisesehīti vuttaṃ hoti. ''Vutte sammukhā pare''ti bhummavasena adhikatena yojetabbaṃ, codeti codāpetīti vuttaṃ hotīti. **Pācittiyāpattī**ti okāse kārite kevalā, akārite dukkaṭena sahāti gahetabbaṃ. Sammukhā sesāpattīhi pare vutte cāvanasaññino dukkaṭaṃ hotīti yojanā. Okāsākārāpanenapi dukkaṭameva hoti.

411. **Akkosanādhippāyassā**ti khuṃsanādhippāyassa. **Akatokāsa**nti akāritokāsaṃ, ''para''nti iminā yojetabbaṃ. **Attanā**ti codakena, ''sayaṃ akāritokāsa''nti iminā yojetabbaṃ. **Saha pācittiyenā**ti ''omasavāde pācittiya''nti (pārā. 14) vuttapācittiyena saha. **Vadantassā**ti codentassa vā codāpentassa vā, ettha ''sammukhā''ti idaṃ vakkhamānassa ''asammukhā''ti etassa vipariyāyato labbhati, ca-kārena kāritokāsapakkhe dukkaṭena pācittiyasambandhī.

412. **Asammukhā vadantassā**ti ettha ''akkosanādhippāyassā''ti ānetvā sambandhitabbaṃ. ''Akatokāsamattanā''ti nānuvattati. **Sattahi āpattīhī**ti pārājikasaṅghādisesathullaccayapācittiyapāṭidesanīyadukkaṭadubbhāsitasaṅkhātesu sattasu āpattikkhandhesu yena kenacīti vuttaṃ hoti. **''Tathā''**ti iminā ''asammukhā''ti idaṃ saṅgaṇhāti. **Kamma**nti tajjanīyādisattavidhaṃ kammaṃ.

413. **Ummattakādīna**nti **ādi**-saddena ''anāpatti suddhe asuddhadiṭṭhissa asuddhe asuddhadiṭṭhissa ummattakassa ādikammikassā''ti (pārā. 390) vutte saṅgaṇhāti. **Pañcaṅgasaṃyuta**nti yaṃ codeti, tassa ''upasampanno''ti saṅkhyūpagamanaṃ, tasmiṃ suddhasaññitā, yena pārājikena codeti, tassa diṭṭhādivasena amūlakatā, cāvanādhippāyena sammukhā codanā, tassa taṅkhaṇavijānananti imehi pañcahi aṅgehi yuttaṃ hoti.

415. **Ida**nti ''sikkhāpada''nti seso, ''sikkhāpada''nti ca iminā tappaṭipādanīyā āpattiyeva gayhati. **Tisamuṭṭhāna**nti kāyacittato, vācācittato, kāyavācācittatoti sacittakehi tīhi samuṭṭhānato tisamuṭṭhānaṃ. Tenevāha **''sacitta''**nti. Paṭighacittānaṃ dvinnaṃ aññatarena sahitattā sacittakaṃ. Taṃsampayuttāya domanassavedanāya vasena **dukkhavedanaṃ**.

Duṭṭhadosakathāvaṇṇanā.

416. **Lesamatta**nti ''aññampi vatthuṃ lissati silissati vohāramatteneva īsakaṃ allīyatīti leso, jātiādīnaṃyeva aññatarakoṭṭhāsassetaṃ adhivacana''nti (pārā. aṭṭha. 2.391) aṭṭhakathāya dassitanibbacanesu ''leso nāma dasa lesā jātileso nāmaleso''tiādinā (pārā. aṭṭha. 394) nayena **padabhājane** vuttesu jātināmagottādīsu dasasu lesesu aññataralesamattanti vuttaṃ hoti.

Tattha **jāti** nāma khattiyabrāhmaṇādijāti. **Nāmaṃ** nāma imasmiṃ sikkhāpade ''chagalako dabbo mallaputto nāma, chagalikā mettiyā bhikkhunī nāmā''ti ṭhapitaṃ nāmaṃ viya codakehi ṭhapitanāmañca buddharakkhitādisakanāmañcāti duvidhaṃ nāmaṃ. **Gottaṃ** nāma gotamamoggallānādigottaṃ. **Liṅgaṃ** nāma dīghatādisaṇṭhānanānattañca kaṇhatādivaṇṇanānattañcāti idaṃ duvidhaliṅgaṃ. **Āpattileso** nāma lahukādirūpena ṭhitapācittiyādiāpatti. **Patto** nāma lohapattādi. **Cīvaraṃ** nāma paṃsukūlādi. **Upajjhāyo** nāma cuditakassa upajjhāyo. **Ācariyo** nāma cuditakassa pabbajjācariyādiko. **Senāsanaṃ** nāma cuditakasseva nivāsapāsādādikaṃ.

Codeyyāti aññakhattiyajātikaṃ puggalaṃ pārājikaṃ ajjhāpajjantaṃ disvā attano verikhattiyajātikaṃ puggalaṃ ''khattiyo mayā diṭṭho, pārājikaṃ dhammaṃ ajjhāpannosī''tiādinā nayena codeti. **Garukāpatti** nāma saṅghādiseso. **Sace cāvanacetano**ti ''appeva nāma naṃ imamhā brahmacariyā cāveyya''nti (pārā. 392) vuttattā sace imaṃ sāsanā cāveyyāmīti adhippāyo hutvā codetīti vuttaṃ hoti, iminā byatirekavasena na aññādhippāyoti vuttameva hotīti purimasikkhāpadaṭṭhakathāyaṃ dassitesu ''cāvanādhippāyo akkosādhippāyo''ti (pārā. aṭṭha. 2.389) evamādinānappakārādhippāyesu āpattiyā aṅgabhūtaṃ cāvanādhippāyaṃ dassetvā sesādhippāye paṭikkhipati.

417. **Tathāsaññī**ti ayaṃ pārājikamajjhāpannoyevāti tathāsaññī. ''Codeti vā codāpeti vā''ti vuttattā ''tathāsaññī''ti idaṃ ''codāpetī''ti imināpi yojetabbaṃ. **Seso**ti ettha ''pārājikāni vuttānī''tiādiṃ katvā ''sacittaṃ dukkhavedana''nti pariyantaṃ katvā dassitapaṭhamasikkhāpadavinicchayasaṅgāhakakathāpabandhena vuttasabbavinicchayesu taṃsikkhāpadaniyataṃ ''amūlakenā''ti idañca imasmiṃ sikkhāpade ''bhikkhumantimavatthunā…pe… anāpatti siyā''ti vuttamatthañca ṭhapetvā avasiṭṭhasabbavinicchayoti attho. **Anantarasamo mato** heṭṭhā anantaraṃ vuttasikkhāpadeneva sadisoti veditabbo.

Dutiyaduṭṭhadosakathāvaṇṇanā.

418. **Samaggassa saṅghassā**ti ''samaggo nāma saṅgho samānasaṃvāsako samānasīmāyaṃ ṭhito''ti **padabhājane** vuttattā cittena ca kāyena ca ekībhūtassa saṅghassāti vuttaṃ hoti. **Ca**-kāro padapūraṇo, eva-kārattho vā, nasamaggassāti byatirekattho veditabbo. **Bhedatthaṃ vāyameyyā**ti ''ime kathaṃ kadā bhijjissantī''ti rattindivaṃ cintetvā upāyaṃ gavesitvā pakkhapariyesanādiṃ kareyyāti attho. Vuttañhi **pāḷiyaṃ** ''bhedāya parakkameyyāti kathaṃ ime nānā assu vinā assu vaggā assūti pakkhaṃ pariyesati gaṇaṃ bandhatī''ti (pārā. 412).

Bhedahetunti ''idhupāli bhikkhu adhammaṃ 'dhammo'ti dīpeti, dhammaṃ 'adhammo'ti dīpetī''tiādinā (pari. 459) nayena **khandhake** vuttaṃ aṭṭhārasabhedakaravatthusaṅkhātaṃ saṅghabhedakāraṇamāha. Idameva hi **padabhājane** vuttaṃ ''bhedanasaṃvattanikaṃ vā adhikaraṇanti aṭṭhārasabhedakaravatthūnī''ti. **Gahetvā**ti paggayha. **Tiṭṭheyyā**ti nappaṭinissajjeyya. **Paridīpaya**nti ettha paridīpento, na paṭinissajjantoti attho. Yathāha ''tiṭṭheyyāti na paṭinissajjeyyā''ti.

419. **Bhikkhūhī**ti tassa saṅghabhedakassa parakkamanaṃ passantehi vā dūre ce, ṭhitaṃ pavattiṃ suṇantehi vā lajjīhi supesalehi sesabhikkhūhi. Vuttañhetaṃ ''bhikkhūhīti aññehi bhikkhūhi. Ye passanti ye suṇanti, tehi vattabbo''ti (pārā. 412). Tassa vadantehi evaṃ vattabbanti vacanākāradassanatthamāha ''māyasmā samaggassa saṅghassa bhedāya parakkami, bhedanasaṃvattanikaṃ vā adhikaraṇaṃ samādāya paggayha aṭṭhāsi, sametāyasmā saṅghena, samaggo hi saṅgho sammodamāno avivadamāno ekuddeso phāsu viharatī''ti (pārā. 411) pāṭhaṃ, taṃ ekadesasaṅgahavasena upalakkhetumāha **''bhedatthaṃ…pe… bhedakāraṇa''**nti. Iti vattabboti yojanā.

420. **Vuccamāno hī**ti ettha **hi**-saddo api-saddattho. **''Pī''**ti vā pāṭho, tehi lajjibhikkhūhi ''māyasmā''tiādinā nayena visuṃ tikkhattuṃ vuttopīti attho. **Nissajjeyya na ceva na**nti taṃ bhedāya parakkamanaṃ appaṭinissajjanapaccayā dukkaṭāpattiṃ āpajjitvāpi na vissajjeyyāti attho. Vuttañhetaṃ ''no ce paṭinissajjati, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 412). Tathā hi appaṭinissajjanto hatthesu, pādesu ca gahetvā saṅghamajjhe ānetvā tatheva tikkhattuṃ vuttopi taṃ avissajjetvā dukkaṭāpattiṃ āpannoti iminā ca saṅgahito. Vuttañhetaṃ bhagavatā ''so bhikkhu saṅghamajjhampi ākaḍḍhitvā vattabbo 'māyasmā…pe… phāsu viharatī'ti. Dutiyampi vattabbo. Tatiyampi vattabbo. Sace paṭinissajjati, iccetaṃkusalaṃ. No ce paṭinissajjati, āpatti dukkaṭassā''ti. Idaṃ ubhayattha dukkaṭaṃ sāmaññena vakkhati ''tikkhattuṃ pana vuttassa, apariccajatopi ta''nti.

Samanubhāsitabboti ettha ''so bhikkhū''ti ānetvā sambandhitabbaṃ, ''yāvatatiya''nti seso, yathāha ''so bhikkhu bhikkhūhi yāvatatiyaṃ samanubhāsitabbo''ti (pārā. 411), tathā saṅghamajjhepi tikkhattuṃ vuccamānopi no vissajjetvā dukkaṭaṃ āpanno so ādhānaggāhī bhikkhu saṅghena tikkhattuṃ vuttaṃ kammavācaṃ vatvā

samanubhāsitabboti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yāvatatiyaṃ samanubhāsitabboti yāva tatiyaṃ samanubhāsanaṃ, tāva samanubhāsitabbo, tīhi samanubhāsanakammavācāhi kammaṃ kātabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.411). **Ta**nti bhedāya parakkamanaṃ, bhedanasaṃvattanikaṃ adhikaraṇaṃ paggahetvā ṭhānañca. **Accaja**nti, ñatticatutthāya kammavācāya vuccamānāyapi accajanto. **Garukaṃ phuse**ti tatiyāya kammavācāya ''so bhāseyyā''ti **yya**kārappattāya saṅghādisesaṃ āpajjati.

421. Saṅghassa bhedāya parakkamantaṃ bhikkhuṃ disvā, sutvā, ñatvā ca avadantassa bhikkhuno dukkaṭanti yojanā.

422. Kīvadūre vasantehi sutvā gantvā vattabbanti āha **''gantvā''**tiādi. Addhayojanameva **addhayojanatā,** tato adhikaṃ vā. Gilānaṃ paṭicca addhayojanaṃ vuttaṃ, itaraṃ paṭicca **''adhikaṃ dūrampi pana gantabba''**nti vuttaṃ. Tenevāha **''sace sakkotī''**ti. **Tāvade**ti tadā eva, acirāyitvāti attho.

423. **Tikkhattuṃ pana vuttassā**ti ''māyasmā''tiādinā nayena visuñca saṅghamajjhe ca tikkhattuṃ vuttassāpi apariccajantassa. **Taṃ** bhedāya parakkamādikaṃ. Bhedappavattiyā sutakkhaṇe sayaṃ agantvā paṇṇaṃ vā sāsanaṃ vā pesentassa āpattiṃ dassetumāha **''dūtaṃ vā''**tiādi. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.411) ''dūtaṃ vā paṇṇaṃ vā pesetvā vadatopi āpattimokkho natthī''tiādi.

425. **Yyakāre pana sampatte**ti ''yassa nakkhamati, so bhāseyyā''ti (pārā. 413) tatiyakammavācāya ante **yya**kāre uccārite. **Passambhantī**ti paṭippassambhanti, vūpasamantīti attho. **Dukkaṭādayo**ti ñattiyā dukkaṭaṃ, dvīhi kammavācāhi dve ca thullaccayā. Yathāha ''saṅghādisesaṃ ajjhāpajjantassa ñattiyā dukkaṭaṃ, dvīhi kammavācāhi thullaccayā paṭippassambhantī''ti (pārā. 414). Tasmā ñattiyā pubbe bahi ca saṅghamajjhe ca tikkhattuṃ vuttepi appaṭinissajjanena āpannāni dve dukkaṭāni desetabbānīti viññāyati.

Imissā kammavācāya kiṃ āpannāpattiyo paṭippassambhanti, udāhu anāpannāti vicāraṇāya ''yo avasāne paṭinissajjissati, so tā āpattiyo na āpajjati, tasmā anāpannā paṭippassambhantī''ti (pārā. aṭṭha. 2.414) **mahāsumattherassa** vādaṃ ''kimanāpannānaṃ paṭippassaddhiyā''ti paṭibāhitvā ''liṅgaparivattane asādhāraṇāpattiyo viya āpannā paṭippassambhantī''ti **mahāpadumattherassa** vādo ṭhito.

426. **Akate pana kammasmi**nti yathāvuttasamanubhāsanakamme akate. **Apariccajatopi cā**ti taṃ saṅghabhedāya parakkamanaṃ apariccajantassāpi. **''Saṅghādisesenā''**ti iminā kammaṃ akatvā saṅghamajjhe ca bahi ca tikkhattuṃ vuccamānassa appaṭinissajjanena dukkaṭaṃ pana hotīti byatirekatova dasseti.

427. **Pubbe vā**ti ñattiyā pubbe visuṃ, saṅghamajjhe vā tikkhattuṃ vuccamānepi. **Taṅkhaṇepī**ti ñattikkhaṇe vā. Ñattiyā aniṭṭhitāyapi **pacchāpi,** imassa avadhiṃ dasseti **''asampatte yyakārasmi''**nti. **Paṭinissajjatopi ca** tassa saṅghādisesena anāpatti pakāsitāti paṭhamagāthāya pacchimaḍḍhaṃ idhānetvā yojetabbaṃ.

428. Ettāvatā ''anāpatti asamanubhāsantassa paṭinissajjantassa ummattakassa khittacittassa vedanāṭṭassa ādikammikassā''ti (pārā. 416) pāṭhe ''paṭinissajjantassā''ti padena gahitesu ''ñattito''tiādīsu vinicchayaṃ dassetvā taṃ nigametuṃ **''paṭinissajjato vāpi ta''**nti āha. Nigamanatthajotako evaṃ-saddo sāmatthiyā labbhati, evaṃ ''ñattito''tiādinā yathāvuttanayena paṭinissajjantassa vāti attho. **Ta**nti saṅghabhedappayogaṃ. **Asamanubhāsato vā**ti asamanubhāsiyamānassa. ''Asamanubhāsiyato''ti vattabbe vikaraṇapaccayalopena ''asamanubhāsato''ti vuttanti daṭṭhabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''asamanubhāsantassāti asamanubhāsiyamānassā''ti (pārā. aṭṭha. 2.416). ''Saṅghādisesena anāpatti pakāsitā''ti anuvattamānattā icchitatthe siddhepi puna ''anāpatti pakāsitā''ti vacane punaruttatā āpajjatīti? Nāpajjati, padāvutti nāma alaṃkāro hotīti.

429. Imassa sikkhāpadassa atthuppattiyaṃ saṅghabhedatthaṃ pañca vatthūni yācantena devadattena ''sādhu bhante bhikkhū yāvajīvaṃ macchamaṃsaṃ na khādeyyuṃ, yo macchamaṃsaṃ khādeyya, vajjaṃ naṃ phuseyyā''ti (pārā. 409) vutte ''alaṃ devadatta mayā tikoṭiparisuddhaṃ macchamaṃsaṃ anuññātaṃ adiṭṭhaṃ asutaṃ aparisaṅkita''nti (pārā. 409) anuññātesu macchamaṃsesu kappiyākappiyavinicchayaṃ pubbe anokāsābhāvena avatvā pakataṃ sikkhāpadavinicchayaṃ niṭṭhāpetvā idāni pattāvasesaṃ taṃ dassetuṃ **''yañhī''**tiādi āraddhaṃ. ''Taṃ tassā''ti vakkhamānattā **''ya''**nti idaṃ ''bhikkhu''nti iminā ca ''macchamaṃsa''nti etena ca yojetabbaṃ. **Maccha**nti odakaṃ. **Maṃsa**nti thalajānaṃ maṃsaṃ. **Nibbematiko**ti ''maṃ uddissa kata''nti vā ''saṅghaṃ uddissa kata''nti vā uppannāya vimatiyā virahito.

430. **Samuddissa kata**nti saṅghaṃ vā attānaṃ vā uddissa kataṃ. **''Ñatvā''**ti iminā ajānitvā bhuñjantassa anāpattibhāvamāha.

431. Hatthīnaṃ assānaṃ acchānaṃ manussānaṃ ahīnaṃ kukkurānaṃ dīpīnaṃ sīhānaṃ byagghānaṃ taracchānaṃ maṃsaṃ akappiyaṃ hotīti yojanā.

432. Sacittakatā āpattiyāyeva yujjati, idha pana taṃhetukaṃ maṃsameva hetumhi phalūpacārena **sacittaka**nti gahitaṃ. Ettha cittaṃ nāma attānaṃ vā saṅghaṃ vā uddissa katabhāvajānanacittaṃ. **Sesa**nti anuddissakataṃ akappiyamaṃsaṃ. **Acittaka**nti vuttanayameva.

433. **Pucchitvāyevā**ti akappiyamaṃsaparihāratthaṃ dasasu maṃsesu nāmañca uddissakatassa parihāratthaṃ ubhayassāpi paṭiladdhākārañca pucchitvāyevāti attho. Odakesu macchesu akappiyābhāvato laddhākārova ñātabbo. Maṃse diṭṭhamatteyeva ''idaṃ asukamaṃsa''nti jānanti ce, apucchitepi doso natthi. Dāyakesu maṃsassābhāve laddhaniyāme apucchitepi doso natthi. Yathā vā tathā vā vimatiyā uppannāya appaṭiggahetvā nisinne ''kasmā na paṭiggaṇhathā''ti pucchite vimatiyā uppannākāraṃ vatvā ''mayaṃ tumhe vā itare bhikkhū vā uddissa na karimhā''ti vatvā ''amhākameva sandhāya kataṃ, paṇṇākāratthāya kataṃ, atithīnaṃ vā atthāya kata''ntiādinā attanā laddhappakāraṃ vatvā ''saṃsayaṃ akatvā paṭiggahetabba''nti vadeyyuṃ ce, paṭiggahetuṃ vaṭṭatīti sabbamidaṃ **aṭṭhakathāya** vuttaṃ.

Bhikkhūnaṃ etaṃ vattanti yojanā. **Vattaṭṭhā**ti sammāsambuddhena mahākaruṇāya desitaṃ pātimokkhasaṃvarasīlaṃ visodhetvā paṭipajjane patiṭṭhitā. **''Vinayaññuno''**ti iminā vinayaṃ ajānitvā upadesappamāṇeneva vattaṃ pūrentehi vattassa virodhopi siyāti te nivatteti. **''Vattaṭṭhā''**ti visesanena vinayaṃ ñatvāpi apūraṇe nivatteti. Ubhayenapi attanā vuttavinicchayassa parisuddhabhāvaṃ dīpeti.

434. **Idaṃ samanubhāsana**nti yathāvuttasikkhāpadamāha. Samanubhāsanena sādhetabbā āpatti samanubhāsanā kāraṇūpacārena. Aññathā ekasamuṭṭhānādibhāvo na yujjati. **Ekasamuṭṭhānaṃ** kāyavācācittasaṅkhātaṃ ekaṃ samuṭṭhānaṃ etassāti katvā. **Kāyakamma**nti hatthamuddāvasena kāyena kātabbassa paṭinissajjanassa akatattā kāyakammaṃ. **Vacīkamma**nti vacasā kātabbassa akatattā vacīkammaṃ. **Akriya**nti yathāvuttanayena ''saṅghabhedopakkamanivāraṇāya parakkamanaṃ paṭinissajjāmī''ti kāyavikārena vā vacībhedena vā aviññāpanato akiriyaṃ nāma hotīti vuttaṃ hoti.

Saṅghabhedakathāvaṇṇanā.

435. **Kiñcipi vattabba**nti ''eko vā dve vā tayo vā''ti vuttasaṅghabhedānuvattakabhikkhuṃ passantehi suṇantehi lajjibhikkhūhi visuñca saṅghamajjhe ca netvā tikkhattuṃyeva saṅghabhedānuvattanassa akattabbataṃ vatvā tato anoramantānaṃ ñatticatutthāya kammavācāya samanubhāsanakammaṃ kātabba''nti idañca ''tatiyānussāvanāya **yya**-kārappattāya āpajjanakasaṅghādisesato pubbe āpannā dukkaṭathullaccayā paṭippassambhantī''ti idañca anāpattipakāro cāti imaṃ sādhāraṇavinicchayaṃ sandhāyāha. Vacanappakārabhedo pana attheva, so saṅkhepato **mātikāya** (pārā. 418-419) vitthārato **padabhājane** (pārā. 418-419) āgatanayena vattabbo. **Assā**ti dutiyasaṅghabhedasikkhāpadassa. **''Samuṭṭhānā…pe… matā''**ti iminā sādhāraṇavinicchayo atidiṭṭhoti daṭṭhabbaṃ.

Dutiyasaṅghabhedakathāvaṇṇanā.

436. **Uddesapariyāpanne**ti ettha ''sikkhāpade''ti seso, nidānapārājikasaṅghādisesaaniyatavitthārasaṅkhāte pañcavidhauddesalakkhaṇapātimokkhe antogadhasikkhāpadavisayeti attho. **''Uddesapariyāpanne sikkhāpade''**ti iminā ''avacanīyamattānaṃ karotī''ti imassa visayaṃ dasseti. **Bhikkhu dubbacajātiko**ti ettha ''yo''ti ajjhāhāro. ''Dubbacajātikoti dubbacasabhāvo, vattuṃ asakkuṇeyyoti attho''ti (pārā. aṭṭha. 2.425-426) **aṭṭhakathāya** vuttadovacassatāya hetubhūtapāpicchatādīhi ekūnavīsatiyā dhammehi samannāgato hutvā attani vuttaṃ anusiṭṭhiṃ sādaramaggahaṇena nāsanatā dovacassasabhāvoti attho. Vuttañhetaṃ **padabhājane** ''dubbacajātiko hotīti dubbaco hoti dovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato akkhamo appadakkhiṇaggāhī anusāsani''nti (pārā. 426).

Avacanīyamattānaṃ karotīti ''mā maṃ āyasmanto kiñci avacuttha kalyāṇaṃ vā pāpakaṃ vā, ahampāyasmante na kiñci vakkhāmi kalyāṇaṃ vā pāpakaṃ vā, viramathāyasmanto mama vacanāyā''ti (pārā. 425) vuttanayena attānaṃ avacanīyaṃ karoti. **Garukaṃ siyā**ti ettha ''tassā''ti idaṃ ajjhāhāranayasambandhena labbhati. Tatrāyaṃ yojanā – dubbacajātiko yo bhikkhu uddesapariyāpanne sikkhāpade attānaṃ avacanīyaṃ karoti, tassa garukaṃ siyāti.

Kiṃ vuttaṃ hoti? Yo bhikkhu attano dovacassataṃ passantehi, suṇantehi ca lajjibhikkhūhi ''mā āyasmā attānaṃ avacanīyaṃ akāsi…pe… aññamaññavuṭṭhāpanenā''ti (pārā. 425) vuttanayena tikkhattuṃ vuttopi dukkaṭaṃ āpajjitvāpi na vissajjeti, ''so bhikkhu saṅghamajjhampi ākaḍḍhitvā vattabbo''ti (pārā. 426) vuttattā hatthe gahetvā ākaḍḍhitvāpi saṅghamajjhaṃ netvā tatheva tikkhattuṃ vutte dukkaṭaṃ āpajjitvāpi na vissajjeti, tassa dubbacajātikassa ñatticatutthāya kammavācāya kariyamāne samanubhāsanakamme tatiyāya kammavācāya **yya**kārappattāya pubbe vuttanayeneva ñattiyā dukkaṭaṃ, dvīhi kammavācāhi thullaccaye ca paṭippassambhayamāno saṅghādiseso hotīti vuttaṃ hoti.

437. **Dubbace**ti ettha ''sikkhāpade''ti seso, tathā **saṅghabhedakavaṇṇane**ti etthāpi. Saṅghabhedo eva **saṅghabhedako,** taṃ vaṇṇeti kathetīti saṅghabhedakavaṇṇanaṃ, kiṃ taṃ? Sikkhāpadaṃ, tañca paṭhamameva saṅghabhedakasikkhāpadaṃ gahetabbaṃ, tasmiṃ vuttanayenāti yojanā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''samuṭṭhānādīni paṭhamasaṅghabhedasadisānevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.425-426). **''Sabbo vinicchayo''**ti etena idha dassitena ''garukaṃ siyā''ti etena saṅgahitaṃ saṅghādisesāvasānavinicchayaṃ vajjetvā ''akate panā''tiādigāthāttayena vuttaanāpattippakāre ca ''idamekasamuṭṭhāna''ntiādigāthāya vuttasamuṭṭhānādike ca atidisati.

Dubbacakathāvaṇṇanā.

438. **Yo** kuladūsako bhikkhu, so chandagāmitādīhi pāpento bhikkhuhi **kamme kariyamāne taṃ** chandagāmitādīhi pāpanaṃ accajanto **garukaṃ phuse** saṅghādisesaṃ āpajjatīti yojanā. ''Kuladūsakoti kulāni dūseti pupphena vā phalena vā cuṇṇena vā mattikāya vā dantakaṭṭhena vā veḷuyā vā vejjikāya vā jaṅghapesanikena vā''ti (pārā. 437) vacanato saddhāsampannakulāni lābhaṃ nissāya pupphadānādīhi saṅgaṇhitvā tathā akarontesu lajjibhikkhūsu kulānaṃ saddhādūsanato **kuladūsako,** bhikkhu.

Chandagāmitādīhi pāpentoti kuladūsanakammaṃ karontaṃ disvā vā sutvā vā avacanato āpajjitabbadukkaṭato muccanatthāya ''āyasmā kho…pe… alante idha vāsenā''ti vadante lajjī pesale bhikkhū ''chandagāmino ca bhikkhū…pe… ekaccaṃ na pabbājentī''ti chandagāmitādīhi catūhi agatigamanehi yojentoti attho. **Kamme kariyamāne**ti yathāvuttanayena attānaṃ garahantānaṃ bhikkhūnaṃ kariyamānaṃ akkosanañca paribhāsanañca ye passanti, ye ca suṇanti, tehi ''māyasmā evaṃ avaca, na ca bhikkhū chandagāmino…pe… alante idha vāsenā''ti tikkhattuṃ vuccamānopi dukkaṭaṃ āpajjitvāpi appaṭinissajjantaṃ hatthe gahetvā ākaḍḍhitvā saṅghamajjhaṃ ānetvā ''māyasmā evaṃ avacā''tiādinā nayeneva punapi tikkhattuṃ vutte dukkaṭaṃ āpajjitvāpi appaṭinissajjantassa ñatticatutthāya kammavācāya samanubhāsanakamme kariyamāneti vuttaṃ hoti. **Garukaṃ phuse**ti ñattiyā dukkaṭaṃ, dvīhi kammavācāhi thullaccaye ca paṭippassambhento tatiyakammavācāya ante **yya**kāre sampatte saṅghādisesaṃ āpajjatīti vuttaṃ hoti.

439-40. ''Kulāni dūseti pupphena vā''tiādinā (pārā. 437) nayena vuttakuladūsanopakaraṇabhūtacuṇṇapaṇṇādīsu vinicchayaṃ dassetumāha **''cuṇṇa''**ntiādi. **Cuṇṇa**nti sirīsapaṇṇādicuṇṇaṃ. **Paṇṇa**nti tambūlapaṇṇatālapaṇṇādikhāditabbākhāditabbapaṇṇaṃ. **Phala**nti tālapanasādiphalaṃ. **Puppha**nti campakādipupphaṃ. **Veḷu**nti andoḷikāpāṭaṃ kiraṇḍādikaṃ veḷuṃ. **Kaṭṭha**nti gehadāruṃ, indhanañca. **Mattika**nti pākatikaṃ, pañcavaṇṇaṃ vā mattikaṃ.

Attano santakaṃ, tāvakālikādivasena gahitaṃ vā cuṇṇaṃ…pe… mattikaṃ kulasaṅgahaṇatthāya dadato kuladūsanadukkaṭaṃ hotīti sambandho. **Theyyā**ti corikā. **''Dadato''**ti idaṃ sāmivacanaṃ **''kātabbo''**ti paccattavacanantaṃ visesitabbamapekkhitvā ''dadanto''ti vibhattivipariṇāmena paccattavacanantaṃ anuvattetabbaṃ. **Kātabbo**ti ettha kāretabboti attho. Iminā saṅghasantakaṃ, gaṇasantakaṃ, aññapuggalasantakañca cuṇṇādiṃ kulasaṅgahatthaṃ corikāya dento bhaṇḍagghena kāretabboti imaṃ vinicchayaṃ dasseti. **Saṅghaññasantake**ti saṅghaññasantakacuṇṇādiketi attho. Ettha **añña**-saddena gaṇapuggalānaṃ gahaṇaṃ.

441. **Saṅghikaṃ garubhaṇḍaṃ vā**ti saṅghasantakaṃ garubhaṇḍapahonakaṃ vā paṇṇādikaṃ. **Senāsananiyāmita**nti ''ettakā phalarukkhādayo senāsane navakammatthāyā''ti evaṃ niyamitaṃ vā. **Issaravatāye vāti eva**kārena ''theyyā''ti idaṃ nivattitaṃ.

442. **Haritvā vā**ti attanāyeva haritvā vā. ''Pupphaṃ dentassā''ti iminā sambandho. Esa nayo uparipi. **Harāpetvā vā**ti aññassa hatthe pesetvā vā. **Pakkositvā vā**ti āmantetvā vā pakkosāpetvā vāti upalakkhaṇato labbhati. **Āgatassa vā**ti attanā eva āgatassa vā. **''Kulasaṅgahaṇatthāyā''**ti vacanena ''evarūpe adhippāye asati vaṭṭatī''ti vuttattā ''cetiyaṃ pūjaṃ karontāpi 'pūjessāmā'ti pupphāni gahetvā gacchantāpi tattha tattha sampattānaṃ cetiyapūjanatthāya denti, etampi pupphadānaṃ nāma na hotī''tiādikaṃ (pārā. aṭṭha. 2.436-437) **aṭṭhakathā**gataṃ sabbaṃ vinicchayaṃ dassitaṃ hoti.

443. Evaṃ ussaggaṃ dassetvā apavādaṃ dassetumāha **''haritvā vā''**tiādi. **''Harāpetvā''**ti iminā yojetabbassa **vā**-saddassa avuttasampiṇḍanatthatāya ''pakkositvā vā pakkosāpetvā vā, āgatānaṃ vā''ti ca saṅgayhati. **Āgatassevā**ti **eva**kārena haritvā dānādiṃ nivatteti.

444. **Tañcā**ti mātāpituādīnaṃ taṃ pupphadānañca. **Vatthupūjattha**nti ratanattayapūjanatthaṃ. **Na panaññathā**ti aññena pakārena dātuṃ na vaṭṭati. Yena pakārena dātuṃ na vaṭṭati, koyaṃ pakāroti āha **''sivādī''**tiādi. **Sivādipūjanattha**nti mahissarādidevatāpūjanatthañca. **Maṇḍanattha**nti piḷandhanatthaṃ. Evaṃ adātabbappakāraniyamanena ''imaṃ vikkiṇitvā jīvikaṃ kappessantī''ti mātāpituādīnaṃ dātuṃ vaṭṭatīti vadanti.

445. **''Phalādīsu …pe… vinicchayo''**ti iminā ''haritvā vā harāpetvā vā''tiādinā pubbe vuttavinicchayo phalapaṇṇādīsu sabbattha samānoti dasseti.

446. **''Pupphādibhājane''**ti pupphaphalādīnaṃ bhājanakāle. **Sammatenā**ti pupphādibhājanatthaṃ **khandhake** vuttanayena saṅghena sammatena bhikkhunā. **Assā**ti bhājanaṭṭhānaṃ āgatassa. **Itarenā**ti saṅghasammutiṃ vinā pupphādīni bhājāpentena. **Ñāpetvā dātabba**nti sabbaṃ saṅghaṃ jānāpetvā dātabbaṃ.

447. **Upaḍḍhabhāva**nti ekena bhikkhunā laddhabbabhāgato upaḍḍhaṃ. **''Thokaṃ thoka''**nti iminā upaḍḍhatopi appataraṃ gahitaṃ.

448. **Paribbayavihīnassā**ti taṇḍulādijīvitavuttivayamūlarahitassa. **Sampattissariyassāpī**ti attano samīpamupagatassa issarassa ca. ''Dātabbaṃ tu sakaṃ phala''nti iminā sambandho. ''Paribbayavihīnānaṃ, dātuṃ saparasantaka''nti **khuddasikkhāya** āgataṃ, idha ''sakaṃ phala''nti vuttaṃ. Tattha paravacanena vissāsikānaṃ gahaṇaṃ, idha pana vissāsaggāhena gahetvā dīyamānampi sasantakamevāti ''saka''nti vuttanti gahetabbaṃ.

449-50. Yatra saṅghārāme saṅghena phalarukkhaparicchedaṃ katvā katikā katāti yojanā, ''āgantukānaṃ ettakaṃ phalaṃ dātabba''nti phalaparicchedaṃ katvā vā ''ettakesu rukkhesu phalaṃ dātabba''nti rukkhaparicchedaṃ katvā vā saṅghena katikā yena pakārena katāti attho. **Tatrāgatassapī**ti evaṃ ṭhapitakatikavattaṃ taṃ saṅghārāmaṃ phalatthāya āgatassāpi.

Yathāparicchedаnti saṅghena tathākataphalarukkhaparicchedamanatikkamma. **Dadato**ti ocinitvā ṭhapitaphalaṃ, kappiyakārakehi ocināpetvā vā dentassa. Ocitaphale ca kappiyakārake ca asati phalatthāya āgatesu vattitabbavidhiṃ dassetumāha **''dassetabbāpi vā''**tiādi. ''Vatvā''ti seso. **Ca**-kāraṃ **api**-saddena ekato katvā ''apicā''ti yojanā. Evaṃ vatvā saṅghena paricchinnarukkhā dassetabbāti iminā ''idha phalāni sundarāni, ito gaṇhathā'ti evaṃ pana na vattabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.436-437) **aṭṭhakathā** byatirekato dassitā hoti.

451. **''Khaṇitvā''**ti etena ''khaṇāpetvā''ti idampi saṅgahitaṃ, ''kappiyabhūmi''nti vakkhamānattā **pathavi**nti ettha ''akappiya''nti labbhati. Tenevāha **''pācittiyenā''**ti. **''Mālāgaccha''**nti iminā pupphūpage taruṇagacche ca mallikāsumanādigumbagāgacche ca saṅgaṇhāti. Yathāha **aṭṭhakathāya** ''taruṇakā hi puppharukkhāpi pupphagacchāpi 'mālāvacchā'tveva vuccantī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431). **Ādi**-saddena phalūpagarukkhe ca bhesajjarase osadhagacche ca saṅgaṇhāti. ''Ropāpane''ti vakkhamānattā **''saya''**nti idaṃ ''ropane''ti iminā yujjati.

''Sayaṃ khaṇitvā''ti kasmā na yujjatīti? ''Khaṇāpetvā''ti vakkhamānassa abhāvā ca ''yo pana bhikkhu pathaviṃ khaṇeyya vā khaṇāpeyya vā, pācittiya''nti (pāci. 85) vacanato khaṇāpane pācittiyena bhavitabbattā ca ''khaṇitvā''ti iminā ca khaṇanakhaṇāpanānaṃ dvinnameva gahetabbattā na yujjati. **Kuladūsane**ti kuladūsananimittaṃ. Akappiyapathaviṃ khaṇitvā, khaṇāpetvā ca sayaṃ mālāgacchādiropane kate **assa** mālāgacchādiropakassa bhikkhuno akappiyapathavīkhaṇanapaccayena **pācittiyena** saddhiṃ **kuladūsane** kuladūsananimittaṃ dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

452. **''Tathā''**ti iminā ''sayaṃ ropane''ti idaṃ vinā avasesappakāraṃ saṅgaṇhāti. **''Akappiyena vākyenā''**ti idaṃ ''akappiyapathaviṃ khaṇāpetvā''ti iminā ca ''ropāpane''ti iminā ca yujjati. ''Imaṃ bhūmiṃ khaṇa, imaṃ gacchaṃ ropehī''tiādikaṃ akappiyaṃ vohāraṃ vatvā akappiyapathaviṃ khaṇāpetvā mālāgacchādiropanaṃ kārāpentassāpi tatheva pācittiyañca dukkaṭañca hotīti attho.

Khaṇanaropanehi dvīhi pācittiyadukkaṭāni avasiṭṭhehi tadatthikehi sabbavohārapayogabhedehi kiṃ hotīti āha **''sabbatthā''**tiādi. **Kuladūsane**ti nimitte, visaye vā bhummaṃ. Akappiyena vākyena pana pathaviṃ khaṇāpetvā akappiyena vākyena ropāpanepi tathā pācittiyena saha kuladūsane bhikkhuno dukkaṭaṃ vuttaṃ. **Sabbattha** ito paresupi tadatthikena sabbavohārabyāpāresu kuladūsananimittaṃ bhikkhuno dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

453. Kappiyabhūmiyā attanā khaṇane, akappiyavohārena khaṇāpane ca pācittiyābhāvato dukkaṭaṃyeva vuttanti āha **''ubhayattha cā''**tiādi. Ettha ''eva''nti seso, so yathāvuttamatthaṃ nigameti. Evaṃ yathāvuttanayena kappiyabhūmiyampi mālāgacchādiropanaropāpanasaṅkhātesu dvīsu ṭhānesu ca bhikkhuno dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

454. **Sadukkaṭā pācittī**ti ''āvāṭaṃ khaṇa, gacchaṃ ropehī''ti ekavāraṃ āṇatte bahū āvāṭe khaṇitvā bahūsu gacchesu ropitesupi āṇattiyā ekattā dukkaṭena saha pācittiyaṃ hotīti ayamattho akappiyabhūmiṃ sandhāya vutto. **''Suddhaṃ vā dukkaṭa''**nti idaṃ akappiyabhūmiyaṃ kappiyena vohārena āvāṭaṃ khaṇāpakassa ca kappiyabhūmiyaṃ akappiyavohārena āvāṭaṃ khaṇāpakassa ca ''imaṃ gacchaṃ ropehī''ti ekavārāṇattapaccayā āpajjitabbaṃ kuladūsanadukkaṭaṃ sandhāya vuttaṃ.

455. **Kappiyeneva vākyenā**ti ettha **kappiyavākyaṃ** nāma ''ettha āvāṭaṃ jāna, ettha āvāṭaṃ jānitabbaṃ, ettha āvāṭena bhavitabba''nti evarūpaṃ vākyañca ''imaṃ gacchaṃ ettha jāna, ayaṃ gaccho ettha jānitabbo''tiādivākyañca. **Eva**kārena akappiyavohārañca kappiyākappiyamissakavohārañca nivatteti. Pariyāyobhāsanimittakammaṃ pana ''itarattayaṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathā**vacanato vaṭṭati. **Ubhayattha ca bhūmiyā**ti kappiyākappiyabhūmīsu dvīsu. **Ropane**ti ettha sambandhato, pakaraṇato ca ''mālāgacchādīna''nti labbhati.

''Vākyenā''ti vuttattā ''ropāpane''ti vattabbo, ''ropane''ti kimatthamāhāti ce? Suddhakattuniddesena payojakassāpi saṅgahetabbato gāthābandhavasena vuttaṃ. Iminā uparigāthāya ''sayaṃ ropetu''nti ettha ''saya''nti iminā visesetvā ''ropāpetu''nti idaṃ nivatteti. ''Paribhogatthāya hi kappiyabhūmiyaṃ vā akappiyabhūmiyaṃ vā kappiyavohārena ropāpane anāpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathāvinicchayo** imāya gāthāya saṅgahitoti veditabbo. **Koci doso**ti pācittiyañca dukkaṭañcāti vuttadosesu ekopi doso na vijjatīti attho.

456-7. **''Sayaṃ ropetu''**nti idaṃ ''ārāmādīnamatthāyā''ti iminā sambandhitabbaṃ.

Ādi-saddena vanādiṃ saṅgaṇhāti. **Sayaṃ ropitassa vā**ti ettha **vā**-saddena ''ropāpitassā''ti idaṃ saṅgaṇhāti, etassa visesanatthaṃ ''kappiyena vohārenā''ti pāṭhaseso. Ayaṃ pana vinicchayo ''ārāmatthāya pana vanatthāya ca chāyatthāya ca akappiyavohāramattameva na vaṭṭati, sesaṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathā**gatanayena veditabbo. Anto ārāmabhūsanatthāya, bahi araññatthāya viya chāyatthāya suddhacittena ''imaṃ jānā''tiādikappiyavohārena ropāpitarukkhe ca kappiyabhūmiyañca attanā kate vā akappiyavohārena kārāpite vā akappiyabhūmiyañca kappiyavohārena attanā kārāpite vā aññehi kate vā āvāṭe attanā ropite rukkhe ca phalaṃ paribhuñjituṃ icchati ce, paribhuñjituṃ vaṭṭatīti attho.

Ārāmādīnamatthāya kappiyabhūmiyaṃ sayaṃ ropitassa vā kappiyabhūmiyaṃ vā akappiyabhūmiyaṃ vā kappiyavohārena ropāpitassa vā rukkhassa yañca phalaṃ, taṃ phalaṃ paribhuñjituṃ bhikkhūnaṃ vaṭṭatīti yojanā. Katthaci potthakesu ''ārāmādīnamatthāyā''ti gāthāya likhitaṭṭhāne ''kulasaṅgahaṇatthāyā''tiādigāthā dissati. Sā pāḷikkamaviruddhattā aṭṭhānappayuttā, ''pupphāna''ntiādigāthāya purato vuccamānā pana ṭhānappayuttā hoti.

458. **Sabbatthā**ti ārāmādiatthāya pubbe viya attanā ropitesu, ropāpitesu ca sabbesu mālāgacchādīsu. **Akappiyodakeneva pācittī**ti ''yo pana bhikkhu jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ tiṇaṃ vā mattikaṃ vā siñceyya vā siñcāpeyya vā, pācittiya''nti (pāci. 140) vuttā pācitti eva, na dukkaṭanti attho.

459. Idāni dukkaṭena saddhiṃ pācittiyavisayaṃ dasseti **''kula…pe… dukkaṭa''**nti. **Siñcato**ti kappiyodakeneva siñcato, siñcāpayato ca.

460. **Tesaṃyeva dvinnaṃ pana atthāyā**ti kuladūsanaparibhogānaṃ dvinnamatthāya. **Siñcane siñcāpane**ti ettha ''mālāgacchādīna''nti pakaraṇato labbhati. **Dukkaṭa**nti ettha ''kevala''nti seso.

461. **Ocināpane**ti aññehi pupphānaṃ ocināpane. **Sayamocinane cāpī**ti attanāva ocinane ca. **Sapācittiyadukkaṭa**nti ''bhūtagāmapātabyatāya pācittiya''nti (pāci. 90) vuttattā pupphocinanahetu pācittiyañca kuladūsanadukkaṭañca hotīti vuttaṃ hoti.

462. Pūjādiatthāya, kulasaṅgahatthāya ca pupphānaṃ ocinanaocināpanāni kārāpentassa āpattiyā āpajjanappakāraṃ dassetumāha **''pupphāna''**nti. ''Pupphānaṃ gaṇanāya pācittiyaṃ hotī''ti vuttattā **pupphamocinato**ti ettha ''visuṃ visu''nti seso. Ekekapupphaṃ ocinantassa pupphagaṇanāya pācittiyaṃ hotīti attho. ''Ekena payogena bahūni pupphāni ocinantassa pana payogagaṇanāya hotī''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ idha byatirekato labbhati. **''Ocinato''**ti iminā ''ocināpayato''ti idañca kiriyāsāmaññe visesassa antogadhabhāvato vā upalakkhaṇato vā dassitanti.

Tattha ca pupphāni visuṃ visuṃ vatvā ocināpentassa pupphānaṃ gaṇanāya hotīti idameva āpajjati. Ekavāramāṇattena bahūni pupphāni bahūsu ca vāresu ocitesu āṇattigaṇanāya hotīti vinicchayo daṭṭhabbo. Idaṃ sabbappakāraṃ anantaravuttagāthāya dassitavidhimhi ca daṭṭhabbanti ñāpetumāha **''kulatthaṃ ce sadukkaṭā''**ti. **Kulattha**nti kulasaṅgahatthaṃ. ''Sadukkaṭā''ti vuttattā pācittiyañca dukkaṭañca pupphagaṇanāya hotīti siddhaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''pupphagaṇanāya dukkaṭapācittiyānī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431).

463. Ganthanaṃ **gantho,** tena nibbattaṃ **ganthimaṃ**. Esa nayo sabbattha. Ganthimādisarūpaṃ sayameva vakkhati. Saṅgahaṇaṃ **saṅgaho,** pupphānaṃ saṅgahoti viggaho.

464. Imāni ganthimādīni sarūpato dassetumāha **''tattha daṇḍena daṇḍaṃ vā''**tiādi. Tattha **tatthā**ti tesu chasu pupphasaṅgahesu. **''Daṇḍena daṇḍaṃ vā''**ti idaṃ sadaṇḍauppalādikusumaṃ sandhāyāha. **''Vaṇṭenapi ca vaṇṭaka''**nti idaṃ savaṇṭakarattakusumādiṃ sandhāyāha. **Karaṇaṃ sabba**nti kataṃ sabbaṃ. Idha sabbattha kappiyavidhivibhāgaṃ ''sabbameta''miccādigāthāyaṃ vakkhati.

465. **Suttādīhi gopphetvā**ti ettha ''vassikapupphādīnī''ti seso. Suttena vā kadalivākādīhi vā vassikādipupphe ganthitvā katapupphavikāro **gopphimaṃ** nāma. Ekato vaṇṭāni yassāti viggaho. **Ubhatovaṇṭikā**ti etthāpi eseva nayo. Appatthe vā sakatthe vā **ka**-kāro daṭṭhabbo. Itthiliṅgavisaye **ka**-kārato pubbākārassa **i**-kārādeso.

Sabbapupphānaṃ vaṇṭāni ekadisāya katvā ganthitapupphāvali **ekatovaṇṭikā** nāma, vaṇṭāni ubhayadisāya katvā ganthitapupphāvali **ubhatovaṇṭikā** nāmāti **taṃ** gopphimaṃ evaṃ duvidhaṃ hotīti attho. ''Vākaṃ vā valliṃ vā rajjuṃ vā diguṇaṃ katvā tattha nīpakadambādivaṇṭarahitāni pupphāni veṭhetvā gahaṇaṃ gopphimaṃ nāmā''ti (pārā. aṭṭha. 2.431 atthato samānaṃ) **aṭṭhakathāya** vuttaṃ.

466. **Bundesū**ti mūlesu. **Makulādika**nti ettha **ādi**-saddena vaṇṭarahitamadhukādipupphañca vaṇṭasahitamallikādipupphañca saṅgahitaṃ. **Sūciādīhī**ti ettha **ādi**-saddena tālahīrādiṃ saṅgaṇhāti. **Mālāvikatī**ti pupphamālāvikati. Sūciādīhi **makulādikaṃ** pupphaṃ bundesu vijjhitvā āvutā mālāvikati **vedhimaṃ** nāmāti vuccatīti yojanā.

467. **''Veṭhimaṃ** nāma pupphadāmapupphahatthakesu daṭṭhabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathāya** dassitappakāresu paṭhamappakāraṃ dasseti **''veṭhetvā kataṃ mālāguṇehi vā''**ti. Dhammadesanāya vā paṭimāya vā dhātuyā vā pūjaṃ kattukāmā muddhani ujukaṃ katvā mālādāmakalāpaṃ olambitvā agge ghaṭikākāradassanatthaṃ mālāvaliyo anekakkhattuṃ parikkhipantā veṭhenti, idaṃ evarūpaṃ mālāguṇakaraṇampi veṭhimaṃ nāmāti vuttaṃ hoti.

Aññappakāraṃ dasseti **''vākādīhi ca baddhaṃ vā''**ti, ''bandhitvā''tipi pāṭho, ''kata''nti iminā sambandho. Ekacce uppalādidīghadaṇḍakusumāni aṭṭha vā nava vā dasa vā kalāpaṃ katvā tesameva daṇḍānaṃ vākehi vā aññena yena kenaci daṇḍakagge ṭhapetvā vā visuṃ vā bandhitvā uppalahatthādiṃ karonti, tañca veṭhimaṃ nāmāti vuttaṃ hoti. Etaṃ dvayampi na vaṭṭati.

Kappiyakārakehi ocinitvā ṭhapitapupphāni sāṭake pakkhipitvā bhaṇḍikaṃ katvā bandhituṃ na vaṭṭati. Tesuyeva pupphesu acchinnena daṇḍena vā tasmiṃyeva daṇḍe acchinnavākena vā kalāpaṃ katvā bandhituṃ, aṃsabhaṇḍikāya pakkhipitvā gahetuñca vaṭṭati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tesaṃyeva pana vākena vā daṇḍena bandhituṃ aṃsabhaṇḍikaṃ vā kātuṃ vaṭṭatī''ti. ''Vākena vā daṇḍena vā''ti ca idaṃ acchinditvā parikkhipitvā bandhanaṃ sandhāya vadantī''ti **sīhaḷagaṇṭhipade** vuttaṃ. Padumādipupphāni padumādipaṇṇesu nāḷehi pavesetvā nāḷehi bahi katvā paṇṇena pupphāni paṭicchādetvā paṇṇagge bandhituṃ vaṭṭati. ''Daṇḍe pana bandhituṃ na

vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) ca **aṭṭhakathāya**meva vuttaṃ.

468. **Pupphamālāhi pūraṇe**ti pupphāvalīhi pūraṇe. Idaṃ kattha labbhatīti āha **''bodhi''**ntiādi. **Pupphapaṭaṃ** nāma mālāvaliyo tantaṃ viya pasāretvā vatthaṃ vāyantehi viya tiriyañca mālāvalīhi vāyitapaṭaṃ vuccati. Idaṃ pupphapaṭaṃ mālāvalīhi dīghaso pūraṇaṃ sandhāya purime gahitaṃ, tiriyato vāyanaṃ sandhāya vakkhamāne vāyimepi gahitanti punaruttābhāvo veditabbo. **Paṭādīna**nti **ādi**-saddena cetiyadhātukaraṇḍakavedikādīnaṃ gahaṇaṃ.

Parikkhepesu labbhatīti bodhikkhandhādīnaṃ punappunaṃ parikkhipanesu labbhati. Bodhikkhandhādayo pupphāvalīhi parikkhipantehi paṭhamavaddhaṭṭhāne pupphāvaliyā anatikkāmite purimaṃ nāma ṭhānaṃ yāva pāpuṇāti, tāva aññena gahetvā parikkhipantena āharitvā punapi tasmiṃ ṭhāne patte aññassa dānavasena bodhikkhandhaṃ, cetiyaṃ, dhātukaraṇḍakaṃ vā pupphakañcukena chādetuṃ vaṭṭatīti **aṭṭhakathāya** vuttaṃ. Sacepi dveyeva bhikkhū ubhosu passesu ṭhatvā pariyāyena haranti, vaṭṭatiyevāti vadanti. Pupphapaṭavāyanatthaṃ pasāriyamānapupphāvalīsu ca eseva vinicchayo.

Dīghapupphāvaliṃ nāgadantesu pakkhipitvā puna pakkhipituṃ na vaṭṭati. ''Nāgadantesu pana pupphavalayaṃ pavesetuṃ vaṭṭatī''ti vuttattā aññehi valayaṃ katvā dinnapupphāvalivalayaṃ dhātukaraṇḍathupikāya pavesetuṃ vaṭṭati. ''Mālāguṇehi pana bahūhipi kataṃ pupphadāmaṃ labhitvā āsanamatthakādīsu bandhituṃ vaṭṭatī''ti vuttattā pupphadāmapupphāvalīnaṃ puppharahitāya suttakoṭiyā rajjudaṇḍādīsu bandhituṃ vaṭṭati.

469. **Puppharūpaṃ** nāma ''gopphimapuppheheva hatthiassādirūpakāni karonti, tānipi vāyimaṭṭhāne tiṭṭhantī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) vuttattā taṃtaṃrūpasaṇṭhānaṃ katvā pupphāvaliyo nivesetvā kariyamānaṃ hatthiassādirūpaṃ. Imasmiṃ **aṭṭhakathā**pāṭhe ''tānipi vāyimaṭṭhāne tiṭṭhantī''ti vuttattā ca ''aññehi kataparicchede pana pupphāni ṭhapentena hatthiassādirūpakampi kātuṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathā**pāṭhassa **sāratthadīpaniyaṃ** ''pupphāni ṭhapentenāti aganthitāni pākatikapupphāni ṭhapentena. Pupphadāmaṃ pana pūjanatthāya bhūmiyaṃ ṭhapentena phusāpetvā vā aphusāpetvā vā diguṇaṃ katvā ṭhapetuṃ na vaṭṭatī''ti (sāratthа. ṭī. 2.431) vuttattā ca imaṃ hatthiādirūpaṃ pūrentena mālāvaliṃ aññehi kataparicchede sambandhitvā pāsāṇaāsanamañcapīṭhahatthirūpādimatthake ṭhapetvā pūjanappakāro **vāyima**nti viññāyati.

Pupphapaṭanti pubbe vuttappakāraṃ pupphapaṭaṃ pūrentena ekāpi pupphāvali parivattetvā na ṭhapetabbā, vāyantena aññehi pūritepi ekāpi pupphāvali na pātetabbā, idaṃ pūrimavāyimānaṃ nānākaraṇaṃ. **Ādi**ggahaṇena pupphajālaṃ saṅgaṇhāti, taṃ karontassa jālacchiddagaṇanāya dukkaṭaṃ hoti. ''Bhitticchattabodhitthambhādīsupi eseva nayo''ti vuttattā chattādīsu ca pupphajālaṃ na dātabbaṃ.

470. Imassa sikkhāpadassa sādhāraṇattā **''bhikkhūnaṃ bhikkhunīnañcā''**ti āha. **Buddhassapī**ti ettha **pi**-saddo sambhāvane, ''pūjattha''nti vattabbaṃ, buddhassa pūjatthāyapi kātuṃ vā kārāpetuṃ vā na vaṭṭatīti attho. Dhammasaṅgharatanānipi upalakkhaṇato saṅgayhanti. Sese kimeva vattabbanti byatirekattho.

471. **''Tathā''**ti iminā ''sayaṃ parehi vā kārāpetuṃ bhikkhūnañca bhikkhunīnañca buddhassapī''ti anantaragāthāya vuttamatidisati. **Kalambaka**nti dvinnaṃ dhanukānamantare olambakadāmaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''kalambakoti aḍḍhacandanāgadantantare ghaṭikādāmaolambako vutto''ti (pārā. aṭṭha. 2.431). Ettha ca **ghaṭikādāmaolambako** nāma ante ghaṭikākārayutto yamakadāmaolambako. **Kātu**nti bandhituṃ na vaṭṭatīti yojanā. Ekekapupphadāmaṃ pana nikkhantasuttakoṭiyā pabandhitvā olambituṃ vaṭṭati. Pupphadāmadvayaṃ saṅghaṭitukāmenapi nikkhantasuttakoṭiyāva suttakoṭi saṅghaṭituṃ vaṭṭati. **Aḍḍhacandakameva vā**ti ''aḍḍhacandākārena mālāguṇaparikkhepo''ti **aṭṭhakathāya** vuttasarūpaṃ vā.

Ettha ca **aḍḍhacandākārena mālāguṇaparikkhepo** nāma aḍḍhacandākārena mālāguṇassa punappunaṃ haraṇapaccāharaṇavasena pūretvā parikkhipanaṃ. Teneva taṃ pūrime paviṭṭhaṃ. Tasmā etampi aḍḍhacandākāraṃ punappunaṃ haraṇapaccāharaṇavasena pūritaṃ na vaṭṭati, ekavāraṃ pana aḍḍhacandākārena mālāguṇaṃ harituṃ vaṭṭatīti vadanti. Kātuṃ na vaṭṭatīti sambandho. ''Tadubhayampi pūrimeyeva paviṭṭha''nti (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Aññehi pūrita**nti aññehi āyataṃ pasāretvā pūritaṃ pupphapaṭaṃ. **Vāyitumpi cā**ti tiriyaṃ ekapupphāvalimpi vāyituṃ ''na vaṭṭatī''ti imināva sambandho.

472. **Piṭṭhakācamaya**nti taṇḍulapiṭṭhādīhi katañceva kācamattikāya ca kataṃ pupphadāmaṃ. **Bheṇḍupupphamayampi cā**ti bheṇḍudaṇḍakehi mallikāsumanacampakādisadisaṃ katvā chiddehi katadāmañca. ''Geṇḍupupphamaya''ntipi likhanti. **Kharapattamaya**nti ettha **kharapattaṃ** nāma kuṅkuṭṭhakhacitaṃ pupphapaṭanti vadanti. **Kātu**nti ganthanaganthāpanādīni kātuṃ. Bheṇḍukharapattadāmānaṃ paṭikkhittattā celādīhi katadāmampi na vaṭṭati akappiyānulomattāti vadanti.

473. **Hīrādīhī**ti tālanāḷikerahīrādīhi. **Ādi**-saddena tiṇasalākādiṃ saṅgaṇhāti. **Paṭākattha**nti paṭākākārena pūjanatthaṃ. **''Vijjhantassā''**ti iminā kaṇṭakehi vijjhanaṃ, hīrādīhi āvuṇanañca saṅgahitaṃ.

475. **Asokapiṇḍiādīna**nti asokapupphamañjarikādīnaṃ. **Ādi**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.431) eteheva saddhiṃ dassitaṃ jālavitānaṃ, chiddāni dassetvā katavedikā, nāgadantakaṃ, pupphacaṅkoṭakāpidhānaṃ, tālapaṇṇavalayādiñca saṅgaṇhāti. **Dhammarajjuyā**ti ettha **sāratthadīpaniyaṃ** ''dhammarajju nāma cetiyaṃ vā bodhiṃ vā pupphapavesanattha āvajjitvā baddharajjū''ti **mahāgaṇṭhipade, majjhimagaṇṭhipade** ca vuttaṃ, tasmā tathā baddhāya rajjuyā cetiyassa ca antare pupphāni pavesetuṃ vaṭṭatīti viññāyati. **Gaṇṭhipade** pana **'dhammarajju**nti sithilavaṭṭitaṃ rajjuṃ katvā bodhiṃ vā cetiyaṃ vā parikkhipitvā dhammāsane vā lambitvā tattha pupphāni pavesentī'ti vuttaṃ, tasmā sithilavaṭṭitāya rajjuyā antarepi pupphāni pavesetuṃ vaṭṭatīti viññāyati, vīmaṃsitvā yuttataraṃ gahetabbaṃ. Ubhayatthāpi panettha nevatthi virodhoti amhākaṃ khantī''ti (sāratthа. ṭī. 2.431) likhitaṃ.

476. **Vijjhantassapī**ti **pi**-saddena dhammāsanavitānādīsu pupphapūjanatthaṃ sayaṃ kaṇṭakahīrādippavesanaṃ saṅgaṇhāti. ''Vitānādīsu pupphapūjanatthaṃ kaṇṭakahīrādippavesanaṃ na vaṭṭatī'ti idaṃ aṭṭhakathācariyappamāṇato gahetabba''nti **sāratthadīpaniyaṃ** vuttaṃ.

477. **Kappiyavacanaṃ** nāma ''evaṃ jāna, evaṃ kate sobheyya, yathā etāni pupphāni na vikiriyanti, tathā karohī''tiādi (pārā. aṭṭha. 2.431) **aṭṭhakathā**gataṃ kappiyavacanaṃ. **Vatthupūjane**ti ratanattayapūjane. Nimittādīsu **nimittaṃ** nāma pupphāni ca ganthanavāke ca gahetvā ganthituṃ jānantānaṃ samīpe ṭhapanaṃ. **Obhāso** nāma ''tumhehi piḷandhitakusumāni kasmā na vikirantī''ti vutte ''ganthitattā''ti ce vadati, nanu pūjanakapupphāni ganthituṃ na vaṭṭatītiādivacanāni. **Pariyāyo** nāma paṇḍitehi pupphāni yathā na vikiriyanti, tathā ganthitvā pūjetuṃ manāpantiādivacanaṃ. **Pakāsitā** aṭṭhakathāyaṃ.

478. ''Kulāni dūseti pupphena vā''tiādipāṭhe (pārā. 437) ''vejjikāya vā jaṅghapesanikena vā''ti (pārā. 437) vuttaṃ vejjakammādiṃ kuladūsanato visuṃ katvā ''na kevalaṃ…pe… kudācana''nti kasmā vuttanti? Visuṃ kātuṃ na vuttaṃ. Yojanā panettha evaṃ veditabbā ''na kevalamidameva vuttappakāraṃ pupphadānādikuladūsanaṃ kudācanaṃ akattabbaṃ, atha kho vejjakammādi kuladūsanampi kudācanaṃ na kattabba''nti. **Vejjakammādī**ti ettha **ādi**-saddena vakkhamānaparittodakasuttadānaanāmaṭṭhapiṇḍadānadūteyyajaṅghapesanike saṅgaṇhāti.

479. ''Kudācanaṃ na kattabba''nti sāmaññena nisedhetvā idāni **''kattabba''**miccādinā apavādavidhiṃ dasseti. **Pañcannaṃ sahadhammina**nti bhikkhubhikkhunisikkhamānasāmaṇerasāmaṇerīnaṃ pañcannaṃ saha saddhiṃ caritabbo pabbajjāsāsanadhammo etesaṃ atthīti ''sahadhammikā''ti saṅkhaṃ gatānaṃ. **Akataviññattiṃ katvāpī**ti aññātakaappavārite bhesajjaṃ yācitvāpi ''vadeyyātha bhante yenattho''ti evaṃ akataṭṭhāne viññatti **akataviññatti. Attano dhane**ti sasantakavisaye.

480. **''Tathā''**ti sahadhammikānaṃ vuttamatidisati. **Tadupaṭṭhākajantuno**ti tesaṃ dvinnaṃ mātāpitūnaṃ veyyāvaccakarassa. **Bhaṇḍukassā**ti gihiliṅge ṭhitassāpi pabbajjāpekkhassa. **Attano veyyāvaccakarassapī**ti attano kammakarassapi. Ettakānañca janānaṃ pañcasahadhammikānaṃ viya akataviññattiyāpi bhesajjaṃ kātabbanti vuttaṃ hoti.

481. **Jeṭṭhabhātā**ti attano pubbajo bhātā. **Kaniṭṭho**ti anujo bhātā. **Tathā bhaginiyo duve**ti jeṭṭhakaniṭṭhā dve bhaginiyo. **Cūḷamātā**ti mātu kaniṭṭhā. **Cūḷapitā**ti pitu kaniṭṭho. **Mahāmātā**ti mātu jeṭṭhā. **Mahāpitā** pitu jeṭṭhabhātā.

482. **Pitucchā**ti pitubhaginī jeṭṭhakaniṭṭhā. **Mātulo**ti mātu bhātā. Jeṭṭhakaniṭṭhe dve pitucchā, dve mātule ca ekato katvā **''dasā''**ti vuttaṃ. Bhesajjaṃ kātuṃ vaṭṭatīti sambandho.

484. ''Dassanti me ime''ti ābhogaṃ katvā vā dātabbanti yojanā.

485. **Etesaṃ** dasannaṃ ñātīnaṃ. **Yāva sattamā kulā**ti ettha kulaparicchedo kathaṃ gahetabboti? ''Saputtadāraṃ bhātu kuṭumbaṃ ekaṃ kulaṃ, evaṃ tassa puttassa vā dhītu vā kuṭumbaṃ ekaṃ kula''nti evamādinā nayena yāva sattamā kulaparivaṭṭā gahetabbā. ''Saputtapatibhaginiyā kuṭumbaṃ ekaṃ kulaṃ, tathā tassa puttassa vā dhītu vā kuṭumbaṃ ekaṃ kula''ntiādinā nayena yāva sattamā kulaparivaṭṭā gahetabbā. Cūḷamātādīnampi kulaparamparā iminā niyāmena gahetabbāti vadanti. **Kuladūsanaṃ na rūhatī**ti ''dātuṃ pupphaṃ panaññassa, āgatasseva ñātino''tiādinā (vi. vi. 443) nayena kathitavidhinā etesu pavattantassa kuladūsanaṃ na ruhatīti vuttaṃ hoti.

486. **Bhātujāyā**ti attano jeṭṭhassa vā kaniṭṭhassa vā bhātu bhariyā. **Bhaginisāmiko**ti attano jeṭṭhāya vā kaniṭṭhāya vā bhaginiyā sāmiko.

487. **Bhātuno**ti jeṭṭhassa, kaniṭṭhassa ca bhātuno. Anu pacchā jātāti **anujā,** kaniṭṭhabhaginī. ''Anujā''ti upalakkhaṇanti jeṭṭhāyapi saṅgaho. Jeṭṭhakaniṭṭhabhātūnaṃ bhariyā ca jeṭṭhakaniṭṭhabhaginīnaṃ sāmikā ca sace aññātakā hontīti yojanā. **Dethā**ti ettha ''imaṃ bhesajja''nti pāṭhaseso.

488. **Tesampi** bhātubhaginīnaṃ. **''Puttāna''**nti iminā dhītūnampi saṅgaho. **Katvā**ti vatvā. **Tumhākaṃ mātāpitūnaṃ dethā**ti etthāpi ''imaṃ bhesajja''nti pakaraṇato labbhati. **Mātāpitūna**nti ubhayasaṅgāhakavacanato ''tuyhaṃ mātu vā, tuyhaṃ pitu vā''ti yathāsambhavaṃ visuṃ visuñca vattabbaṃ. **Tesa**nti ca **tumhāka**nti ca sāmivacanaṃ. **Puttāna**nti ca **mātāpitūna**nti ca sampadānavacanaṃ.

489. Bhesajjakaraṇārahānaṃ vattabbatāya **''akallako''**ti idaṃ issarādipadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Akallako**ti āturo. **Kallaṃ** vuccati sukhaṃ, taṃ etassa atthīti **kallako,** na kallako akallako. **Ñātijanujjhito vā**ti ñātijanena pariccatto vā.

490. **Etesaṃ sabbesa**nti issarādiāturānaṃ sabbesametesaṃ janānaṃ. **''Sādhunā''**ti vakkhamānattā **apaccāsīsatā satā**ti ettha **satā**ti kiriyāpadaṃ. ''Imasmiṃ kate ime mayhaṃ evarūpaṃ dassantī''ti attano atthāya paccāsīsanaṃ akarontenāti attho. Bhikkhusaṅghassa upakārataṃ paccāsīsantena kātuṃ vaṭṭati. **Paṭisanthāro**ti āmisapaṭisanthāro, dhammapaṭisanthāroti duvidho paṭisanthāro. Ettha āmisapaṭisanthāro gayhati. Bhesajjaṃ āmisenapi hotīti dhammakathāya saṅgahopi yujjateva. Paṭisantharaṇaṃ paṭisanthāro. Paṭiladdhāmisassa ca dhammassa ca tesu ca attani ca patirūpenākārena samaṃ attharaṇaṃ pavattananti attho.

Aparo nayo – āmisassa ca dhammassa ca alābhena attano, parassa ca antare sambhavantassa chiddassa vivarassa bhedassa paṭisantharaṇaṃ pidahanaṃ saṅgahaṇaṃ **paṭisanthāro**. Ayañhi lokasannivāso alabbhamānena āmisena ca dhammena cāti dvīhi chiddo, tassa taṃ chiddaṃ yathā na paññāyati, evaṃ pīṭhassa viya paccattharaṇena āmisena, dhammena ca paṭisantharaṇaṃ ''āmisapaṭisanthāro, dhammapaṭisanthāro''ti vuccatīti. **Sādhunā**ti sāmīcippaṭipannatādiariyadhamme patiṭṭhitukāmena ariyācārena bhikkhunāti attho. **''Adhunā''**ti idaṃ imissā paṭipattiyā sabbakālaṃ paṭipajjitabbatāyapi pāpajanakaṇhakasaṃgāme imasmiṃ vipannakāle visesena appamattena pavattetabbanti adhippāyena vuttaṃ.

491-2. **Kenacī**ti upalakkhaṇattā upāsakena vā upāsikāya vāti attho. **Hatthenā**ti hatthāvayavā aṅguliyo vuttā samudāye pavattassa vohārassa avayave pavattanato. **Katvā**ti ettha ''paritta''nti pāṭhaseso, karotissa kiriyāsāmaññe vattanato bhaṇitvāti attho. **Tesameva ca santaka**nti parittaṃ bhaṇāpentānameva santakaṃ suttodakaṃ. Evaṃ vuttattā ''attano suttodakaṃ āharitvā puññatthāya idaṃ hatthena cāletvā, āmasitvā vā parittaṃ bhaṇathā''ti vutte kenaci parittodakaṃ suttaṃ kātabbaṃ. Kenaci ''parittodakasuttāni dethā''ti vutte bhikkhunā tesameva santakaṃ jalaṃ hatthena cāletvā suttakaṃ madditvā parittaṃ katvā dātabbanti yojanā.

493. **Anāmaṭṭhopī**ti hatthena anāmasitopi, apabbajitassa hatthato laddhā attanā vā aññena vā bhikkhunā agahitaggoti vuttaṃ hoti.

494. **Coradāmarikassa cā**ti gāmavilopakassa corassa ca.

495. **Paṇḍupalāsassā**ti pabbajjāpekkhassa bhaṇḍukassa, paṇḍuvaṇṇo palāso **paṇḍupalāso,** so viyāti paṇḍupalāso, taṃsadise tabbohāro ''sīhoyaṃ māṇavako''tiādīsu viya. Yathā paṇḍupalāso rukkhā patanābhimukho tiṭṭhati niyatapāto, evamayampi gihiliṅgato apagamābhimukho pabbajjūpagamane niyatova tiṭṭhatīti ''paṇḍupalāsasadiso''ti veditabbo.

Thālakepi cāti attano paribhogathālakepi. Idañca nidassanamattaṃ, pattopi gahitoyevāti daṭṭhabbaṃ. **Ṭhapetvā**ti ettha ''piṇḍapāta''nti upayogavasena sambandhanīyaṃ. **Taṃ panā**ti attano paribhogathālake ṭhapetvā diyyamānaṃ piṇḍapātaṃ. ''Mātāpitūna''nti (pārā. aṭṭha. 2.436-437) **aṭṭhakathā**vacanato ettha ''pituno''ti upalakkhaṇanti mātāpitūnampīti attho. Sace ekaseso icchito, ''pitūnampī''ti pāṭho yujjati.

496. **Jaṅghapesaniya**nti gihīnaṃ dūteyyasāsanaharaṇakammaṃ ''jaṅghapesaniya''nti vuccati. **Api cā**ti vuttasamuccayo.

497. Ettāvatā sāmaññavidhiṃ dassetvā idāni apavādavidhiṃ dassetuṃ **''bhaṇḍū''**tiādi vuttaṃ. **Sāsana**nti sandesaṃ. **Haritu**nti vuttaṭṭhānaṃ netuṃ.

498. **Aṭṭhavidhenapī**ti pupphadānādijaṅghapesaniyāvasānena aṭṭhappakārenapi. **Kuladūsanakammenā**ti kulānaṃ saddhāvināsakena anācārakammena. **Laddha**nti ettha ''bhojana''nti idaṃ ''bhuñjitu''nti ca ''ajjhohāresū''ti ca vuttattā, ''sesesupi ayaṃ nayo''ti vakkhamānattā ca labbhati. Pañcasu sahadhammikesu ekenāpi kuladūsanena kammena uppāditapaccayo sabbesampi na vaṭṭatīti **''pañcannaṃ sahadhammīnaṃ na ca vaṭṭatī''**ti sabbapaṭisedho kato.

499. **Sabbatthā**ti ''ajjhohāresū''ti etassa visesanaṃ, sabbesūti attho. ''Ajjhohāre ajjhohāre''ti **aṭṭhakathā**gataṃ saṅgaṇhāti. **''Ajjhohāresū''**ti idaṃ paragalaṃ kātabbaṃ āmisaṃ sandhāyāha. Sesapaccaye paṭicca paribhogavaseneva **''sesesū''**ti āha, anajjhoharaṇīyesu sesapaccayesūti attho. Kiṃ vuttaṃ hoti? Cīvarapaccaye sarīrato mocetvā paribhogagaṇanāya, senāsanapaccaye nibbakose udakapatanaṭṭhānato abbhantaraṃ paviṭṭhavāragaṇanāya, mañcapīṭhādisenāsane nisīdanasayanādiparibhogagaṇanāya, anajjhoharitvā abbhañjanālepanādivasena kātabbabhesajje sarīrato mocetvā vāragaṇanāyāti vuttaṃ hoti. **Ayaṃ nayo**ti ''dukkaṭaṃ paridīpita''nti vutto nayo.

500. **''Uppannapaccayā''**ti idaṃ ''abhūtārocanenā''ti idamapekkhitvā vuttaṃ. **''Katvā rūpiyavohāra''**nti idamapekkhitvā ''uppāditapaccayā''ti yojanā kātabbā. Rūpiyavohāravinicchayo nissaggiye āvi bhavissati. Abhūtārocanavinicchayo catutthapārājike vutto. **Samānāti pakāsitā**ti kuladūsanakammena uppāditapaccayehi sadisāti aṭṭhakathāyaṃ vuttāti attho. Iminā tatthāpi vinicchayo ettakoyevāti atidisati.

501. ''Saṃsāravāso dukkha''nti ñatvā nibbānādhigame mānasaṃ bandhitvā nibbānagāminiṃ paṭipadaṃ sandhāya sāsanāvatiṇṇena sikkhākāmena kulaputtena sevitakkhaṇeyeva jīvitaharaṇasamatthavisamissapūtimuttaṃ viya vajjanīyaṃ akappiyapaccayaṃ uppādetuṃ kariyamānaṃ akappiyopāyappakāraṃ ekato dassetumāha **''viññattī''**tiādi. Tattha **viññatti** yācanā. **Anuppadāna**nti piṇḍapaṭipiṇḍadānaṃ. **Vejjakammaṃ** vuttanayameva. **Anesanaṃ** nāma appicchatāya ananurūpena payogena paccayapariyesanaṃ.

Pāribhaṭyatā nāma issare sevituṃ parivāretvā tesaṃ cittarucitaṃ vilapantānaṃ paribhaṭānaṃ sevakajanānaṃ viya lābhatthikassa bhikkhuno paccayadāyakesu pavattīti veditabbo. Pari samantato bhaṭati sevatīti **paribhaṭo,** issarajanānaṃ samīpāvacaro sevakajano, paribhaṭo viyāti **paribhaṭo,** bhikkhu, paribhaṭassa kammaṃ **pāribhaṭyaṃ,** tassa bhāvo pāribhaṭyatā. Atha vā paribhaṭati dhāti viya kuladārake aṅke karaṇādivasena dhāretīti **paribhaṭo,** paribhaṭassa kammaṃ **pāribhaṭyaṃ,** tassa bhāvo pāribhaṭyatāti lābhāsāya bhikkhuno kuladārakesu ananulomikā pavatti vuccati.

Muggasūpatā nāma pakkamuggā viya pakkāpakkabījamissā lābhāsāya dāyakānaṃ cittārādhanatthāya saccālīkamissakatā. Yathā muggesu paccamānesu kocideva na paccati, bahavo paccanti, evameva yassa dāyakehi saddhiṃ kathentassa kiñcideva saccaṃ hoti, asaccameva bahukaṃ hoti, ayaṃ vuccati muggasūpasadisattā **''muggasūpo''**ti, tassa kammaṃ **muggasūpaṃ,** tassa bhāvo muggasūpatā. **Vatthuvijjakaṃ** nāma kūpavatthugehavatthuādīnaṃ ācikkhanaṃ. Vatthuvijjāyakānaṃ kataṃ vatthuvijjakaṃ.

502. **Jaṅghapesaniyaṃ, dūtakammañca** vuttanayameva. **Kuladūsana**nti vuttāvasesaṃ. **Abhūtārocanañca** vuttanayameva. **Buddhapaṭikuṭṭha**nti buddhehi paṭikkositaṃ garahitaṃ yathāvuttaṃ micchājīvañca avuttañca aṅgavijjānakkhattavijjāukkāpātadisāḍāhabhūmicālādibhedaṃ micchājīvanūpāyaṃ sabbaṃ. **Vivajjaye**ti visamiva, gūthamuttaṃ viya ca ārakā parivajjeyyāti attho. ''Sikkhākāmo kulaputto''ti sāmatthiyā labbhati.

503. **Paṭinissajjatopi ta**nti samanubhāsanakammato pubbe vā ñatticatutthāsu kammavācāsu antakammavācāya **yya**-kāraṃ appattāya vā kuladūsanakammaṃ pajahantassāti vuttaṃ hoti. **Saṅghabhedasama**nti paṭhamasaṅghabhedena samanti.

Kuladūsanakathāvaṇṇanā.

504. **''Jāna''**nti imassa ''bhikkhunā''ti etassa visesanattā jānatāti gahetabbaṃ. Pāḷiyā likhite **sīhaḷagaṇṭhipade** pana evarūpaṃ āpattiṃ āpannosmīti ñatvāti attho vutto. **Yāvatīha**nti yattakāni ahāni, ''chāditā''ti iminā sambandho, chādanakiriyāaccantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **Chāditā**ti ''ahaṃ itthannāmaṃ āpattiṃ āpanno''ti sabrahmacārīnaṃ anārocanadivasena paṭicchāditā. **Āpatti**ti saṅghādisesāpatti. **Akāmā**ti aruciyāva saṅghādisesaṃ āpajjitvā akatapaṭikammassa saggamokkhānaṃ antarāyakarattāti adhippāyo. **Parivatthabba**nti parivāsaṃ samādāya vatthabbaṃ. Kittakaṃ kālanti āha **''tāvatīha''**nti, tattakāni ahānīti vuttaṃ hoti. Āpajjitvā yattakāni ahāni paṭicchādeti, tattakāneva ahānīti attho.

505-6. Āpatti kittakena paṭicchannā hotīti āha **''āpatti cā''**tiādi. Tattha **āpatti cā**ti saṅghādisesāpatti ca. **Anukkhitto cā**ti ukkhepanīyakammena sayaṃ anissārito ca. **Pahū cā**ti sayaṃ sabrahmacārīnaṃ santikaṃ gantvā ārocetuṃ pahoti ca. **Anantarāyiko cā**ti gamanavibandhakena rājacorādiantarāyena virahito ca. **Catusva pī**ti ettha ''etesū''ti seso, etesu catūsūti attho. **Taṃsaññī**ti āpattisaññī anukkhittasaññī pahusaññī anantarāyikasaññīti vuttaṃ hoti. **Tassa** evaṃsaññino imesu catūsu tathāsaññino puggalassa. **Chādetukāmatā**ti ācariyādīsu gāravena vā garahādibhayā vā ''na ārocessāmī''ti paṭicchādetukāmatā ca. **Chādana**nti tathā cintetvā ''ahaṃ itthannāmaṃ āpanno''ti avatvā paṭicchādanañcāti imehi dasahi aṅgehi. **''Bhikkhunā''**ti kattuniddesattā **channā**ti ettha chāditāti attho. Kālavidhiṃ dasseti **''aruṇuggamanenā''**ti, āpattiāpannadivasaṃ khepetvā aruṇuṭṭhānena saddhiṃ channā hotīti attho.

Dvebhāṇavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

507. Evaṃ paṭicchannasaṅghādisesapaṭikammatthaṃ ''akāmā parivatthabba''nti vihitassa parivāsassa ko bhedo, ko pavattikkamoti āha **''tividho''**tiādi. So parivāso tividho dīpitoti sambandho. Kenāti āha **''tividhāpetacetasā''**ti. ''Tisso vidhā, seyyohamasmīti vidhā, sadisohamasmīti vidhā, hīnohamasmīti vidhā''ti (dī. ni. 3.305) vuttavidhāya mānanāmadheyyato tividhamānato apagatacittena sammāsambuddhenāti attho.

Paṭicchannā āpatti etassāti **paṭicchanno**. Arisādīnaṃ āgatigaṇattā tattha pakkhipanena a-kārapaccayo daṭṭhabbo. Teneva vakkhati ''paṭicchannāya dātabbo''tiādi.

Suddhantoti ''ubho koṭiyo sodhetvā dātabbaparivāso suddhanto nāmā''ti **pāḷigaṇṭhipade** vuttattā upasampadākālasaṅkhāto suddho pubbanto, ārocitakālasaṅkhāto suddho aparanto ca parivāsasamādānakāle vā parivasanakāle vā upaparikkhitvā diṭṭhā suddhā antā anāpattikālasaṅkhātā ubho koṭiyo assāti katvā **suddhanta**nāmako parivāso ca. Ettha ca bhedādiṃ vakkhati.

Sammā divasādīnaṃ odhānaṃ pakkhepo yattha so **samodhāno,** parivāso. Divasesu divase vā āpattīsu āpattiyo vā sabbā nānāvatthukā āpattiyo ekato katvā odhāya dātabbaparivāsoti attho. Etthāpi bhedādiṃ vakkhati.

508. **Tatrā**ti tesu tīsu parivāsesu. ''Yo''ti seso. **Itī**ti evamattho daṭṭhabbo. Yo paṭicchannaparivāso, ayanti evaṃ pakāsitoti yojanā.

509-10. Parivāsadānakāle vuccamānāya kammavācāya padhānalakkhaṇaṃ dassetumāha **''vatthugottavasenā''**tiādi. Tattha **''vatthū''**ti sukkamocanādiko vītikkamo vuccati. Ayameva sukkavissaṭṭhiādikaṃ gaṃ vācaṃ saññañca tāyati rakkhatīti katvā ''gotta''nti vuccati. Tañhi sajātiyasādhāraṇavijātiyavinivattanavasena aññattha gantuṃ adatvā vācaṃ saddaṃ, tabbisayaṃ saññañca rakkhati. Idaṃ vatthugottadvayavācakaṃ sukkavissaṭṭhikāyasaṃsaggavisesavacanañca ''nānāvatthukā''ti sāmaññavacanañcāti iminā vacanadvayenāti vuttaṃ hoti. Vuttañhetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''sukkavissaṭṭhiṃ kāyasaṃsagga'ntiādivacanenāpi 'nānāvatthukāyo'tiādivacanenāpi vatthuceva gottañca saṅgahita''nti (cūḷava. aṭṭha. 102). **Nāmāpattivasena vā**ti ettha saṅghādisesoti sajātisādhāraṇanāmaṃ, āpattīti sabbasādhāraṇanāmanti dvīhi nāmehi taṃtaṃvītikkamavasena āpajjitabbato tadeva āpattīti evamubhinnaṃ nāmāpattīnaṃ vasena vāti attho.

Kammavācā hi kātabbāti ''vatthugottavasenāpī''ti ettha **api**-saddo ''nāmāpattivasena vā''ti ettha saṅghādisesoti sajātisādhāraṇanāmaṃ, āpattīti sabbasādhāraṇanāmanti dvīhi nāmehīti idaṃ samuccinotīti ubhayaṃ ekato yojetvā kammavācā kātabbāti. ''Nāmāpattivasena vā''ti ettha vikappatthena **vā**-saddena, ''ahaṃ bhante sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ ekāhapaṭicchannāyo'ti evaṃ nāmamattavasena vā yojanā kātabbā''ti **aṭṭhakathāya** vuttavisesanivattanatthamattasaddavasena ca vatthugottavirahitena kevalena nāmāpattimattena payojetvā kātabbāyevāti vuttaṃ hoti. Kammavācāya karaṇappakāro pana **samuccayakkhandhake** āgatanayena āpannapuggalanāmena ca ekāhapaṭicchannādivacanena ca yojetvā daṭṭhabbo. Tassa dātabboti yojanā. ''Parivāso''ti pakaraṇato labbhati, paṭicchannāpattikassa puggalassa parivāso dātabboti attho.

Tena cāti laddhaparivāsena antosīmāya ukkuṭikaṃ nisinnena paggahitañjalinā bhikkhunā ca. **Samādiyitvā**ti etthāpi ''vatta''nti sāmatthiyā labbhati. ''Samādānepyayaṃ nayo''ti (vi. vi. 514) vakkhamānattā ''vattaṃ samādiyāmi, parivāsaṃ samādiyāmī''ti imesaṃ dvinnaṃ aññataraṃ vā dvayameva vā tikkhattuṃ vatvā **pārivāsikakkhandhake** vuttavattapūraṇatthaṃ samādiyitvāti vuttaṃ hoti. Ādito saṅghassa ārocetabbanti yojanā. Tathā vattaṃ samādiyitvā nisinnena paṭhamaṃ **saṅghassa** ''ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ ekāhapaṭicchannaṃ, sohaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ yāciṃ, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ adāsi, sohaṃ parivasāmi, vedayāmāhaṃ bhante, vedayatīti maṃ saṅgho dhāretū''ti evaṃ **ārocetabbaṃ**.

''Imañca panatthaṃ gahetvā yāya kāyaci vācāya ārocetuṃ vaṭṭatiyevā''ti (cūḷava. aṭṭha. 102) **aṭṭhakathā**vacanato yāya kāyaci bhāsāyapi ārocetuṃ vaṭṭati.

511. **Punappunāgatāna**nti ettha ''bhikkhūna''nti seso. Pubbe ārocanaṭṭhānaṃ asampattānaṃ āgantukānaṃ bhikkhūnampi. **Ārocentovā**ti ekassa ārocane so ce vuḍḍhataro hoti, ''bhante''ti vatvā pubbe vuttanayeneva vatvā, navako ce, ''āvuso''ti vatvā avasāne ''maṃ āyasmā dhāretū''ti, dve ce honti, ''maṃ āyasmantā dhārentū''ti, tayo ce, ''maṃ āyasmanto dhārentū''ti vatvā ārocentova. **Rattiyā chedaṃ akatvā**ti ''pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanne''tiādinā (cūḷava. 81) nayena vuttaekasenāsane pakatattena bhikkhunā saddhiṃ aruṇuṭṭhāpanavasena kariyamānena sahavāsena vā ''pakatattabhikkhūhi vinā ekakena vāso''ti vuttavippavāsena vā ''āgantukānaṃ ārocanāya akaraṇa''nti vuttaanārocanena vā sambhavantaṃ ratticchedamakatvā. **Vattabhedaṃ akatvā vā** pārivāsikakkhandhake pārivāsikassa paññattavattato ekampi ahāpetvā ca. **Sadā vase**ti parivāsaṃ vasituṃ parikappitā sabbadivasā yāva khiṇanti, tāva vaseyyāti attho.

512. **Tattha parivāso visodhetuṃ na sakkā ce**ti tassa vihārassa mahantattā āgate āgantukabhikkhū pariyesitvā ārocentena ratticchedaṃ akatvā parivāsaṃ sodhetuṃ na sakkā ce hoti. **Taṃ vattaṃ nikkhipitvānā**ti tathā samādinnaṃ vattaṃ upari vakkhamānanayena nikkhipitvā.

513. Kattha nikkhipeyyāti āha **''tatthā''**tiādi. **Tattheva saṅghamajjhe vā**ti attano yasmiṃ vattaṃ samādinnaṃ, tasmiṃyeva saṅghamajjhe vā. **Puggale vā**ti bhikkhūsu uṭṭhāya tattha tattha gatesu antosīmāyayeva ohīne ekabhikkhumhi vā asatiyā bahisīmaṃ gatena saritakkhaṇe attanā saddhiṃ gacchante tassāyeva parisāya parivāsadāne sammukhībhūte puggale vā āgantukabhikkhu ce, tassa vā santike ārocetvā vattaṃ nikkhipitabbanti vuttaṃ hoti. Kathaṃ nikkhipe'ti āha **''nikkhipāmī''**tiādi. **''Tathā''**ti iminā ''nikkhipāmī''ti etaṃ paccāmasati. **Taṃ vatta**nti attanā samādinnaṃ taṃ vattaṃ.

514. **Ayaṃ nayo**ti ''ekapadenāpi dvīhi padehi vā panā''ti evaṃ anantaroditanayo.

515-20. **Pakatattoti vuccatī**ti saggamokkhāvaraṇābhāvena pakato pubbasarūpeneva ṭhito attā etassāti ''pakatatto''ti kathīyati. **Paccūsakālasmi**nti aruṇato purimakāle.

Parikkhittavihārassāti ettha pākārādīhi parikkhittaṃ ekampi senāsanaṃ viharanti asminti katvā tathā vuccati. Dve leḍḍupāte atikkammāti yojanā. Leḍḍupātadvayassa avadhiṃ dasseti **''parikkhepato bahī''**ti, **''aparikkhittato parikkhepārahaṭṭhānā bahī''**ti ca.

Parikkhepārahaṭṭhānaṃ nāma katamanti? **Visuddhimagge** (visuddhi. 1.31) dhutaṅganiddese ''majjhimaṭṭhakathāyaṃ pana vihārassāpi gāmasseva upacāraṃ nīharitvā ubhinnaṃ leḍḍupātānaṃ abbhantarā minitabba'nti vuttaṃ. Idametthapamāṇa''nti vuttattā aparikkhittassa paṭhamaleḍḍupātaṃ hoti, gāme vuttena vidhinā vihārapariyante

ṭhitabhattasālagilānasālādisenāsane ce parikkhepo atthi, tattha vā, natthi ce, nibbakosassa udakapātaṭṭhāne ṭhitena mātugāmena chaḍḍitabhājanadhovanodakapatanaṭṭhāne vā senāsanato dūre cetiyaṅgaṇe, bodhiyaṅgaṇe vā ṭhatvā balamajjhimassa purisassa hatthaṃ pasāretvā attano balappamāṇena khittassa muṭṭhiyā gahitapāsāṇassa patanaṭṭhānaṃ vihārūpacāro nāma, tadeva pākārādīhi **parikkhepārahaṭṭhānaṃ** nāma. Tattha ṭhatvā tatheva khittassa pāsāṇassa patanaṭṭhānaṃ eko leḍḍupāto, tatthāpi ṭhatvā tatheva khittassa pāsāṇassa patanaṭṭhānaṃ eko leḍḍupātoti evaṃ dve leḍḍupātā gahetabbā.

Maggato okkamitvāti maggato apasakkitvā. **Gumbenā**ti rukkhagahanena vā latāgahanena vā. **Vatiyā**ti kaṇṭakasākhādīhi katāya vatiyā.

Vattamādāyāti pubbe vuttanayena vattaṃ samādiyitvā. **Ārocetvā**ti yathāvuttanayena ārocetvā.

Nikkhipitvāti pubbe vuttanayena vattaṃ nikkhipitvā. **Bhikkhū**ti attanā saddhiṃ hatthapāsadānatthāya āgato bhikkhu. **Yassa kassacī**ti ettha ‘‘santike’’ti seso.

Ārocetvā vāti attano navakataro ce, ‘‘āvuso’’ti, vuḍḍho ce, ‘‘bhante’’ti vatvā yathāvuttanayeneva ārocetvā. **Sesa**nti avasesavinicchayaṃ. **Samuccayassā**ti cūḷavaggāgatassa tatiyasamuccayakkhandhakassa. **Aṭṭhakathāyacā**ti ‘‘sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyenā’’tiādinā (cūḷava. aṭṭha. 102) **aṭṭhakathā**gatavinicchayenāpi.

Vibhāvayeti ‘‘sace yaṃ bhikkhuṃ tattha āgataṃ passati, bhāsamānassa saddaṃ suṇāti, tassa ārocetabbaṃ. Tathā akarontassa ratticchedo ca vattabhedo ca hoti dukkaṭaṃ āpajjati. Sace so dvādasaratanabbhantaraṃ patvā tassa ajānantasseva pakkanto hoti, ratticchedova hoti, na vattabhedo. Sace attanā saddhiṃ āgato kenacideva karaṇīyena gato hoti, vihāraṃ gantvā yaṃ paṭhamaṃ passati, tassa santike ārocetvā vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Evaṃ parikappitadivase puṇṇe kukkuccavinodanatthaṃ atireke ca divase vattaṃ pūretvā pariyosāne vatte asamādinne mānattāraho na hotīti saṅghaṃ upasaṅkamma vattaṃ samādiyitvā **khandhake** āgatanayeneva mānattaṃ yācitabbaṃ. Anikkhittavattena caritukāmassa puna vattasamādānaṃ kātabbaṃ na hotī’’ti ettako viseso, imaṃ **aṭṭhakathā**gataṃ vinicchayaṃ pakāseyyāti vuttaṃ hotīti.

Paṭicchannaparivāsakathāvaṇṇanā.

521. **Na jānatī**ti ettha chandavasena rasso kato. **Āpattīnañca rattīnaṃ, paricchedaṃ na jānatī**ti bahū saṅghādisese āpajjitvāpi ‘‘ettakāhaṃ āpattiyo āpanno’’ti attano āpannasaṅghādisesāpattīnaṃ paricchedaṃ na jānāti, ‘‘mayā āpannāpatti ettake divase paṭicchannā’’ti divasaparicchedaṃ na jānāti.

522. Idāni tassa pabhedaṃ dassetumāha **‘‘esevā’’**tiādi. **Parisuddhehī**ti sakalasaṃkilesappahānena parisuddhasantānehi upālittherādipubbācariyehi. **Esova suddhanto**ti eso yathāvuttasarūpo suddhantaparivāso. **Cūḷasuddhantanāmo cā**ti ‘‘yo upasampadato paṭṭhāya anulomakkamena vā’’tiādinā (cūḷava. aṭṭha. 102) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena upasampadamāḷakato paṭṭhāya anulomavasena vā ārocitadivasato paṭṭhāya paṭilomavasena vā sarante ‘‘kittakāni divasāni parisuddhoti sarasī’’ti vinayadharehi pucchite ‘‘ettakaṃ kālaṃ parisuddhosmī’’ti vuttavato tena vuttasuddhadināni pariyantaṃ katvā dinno yāva upasampannadivaso, tāva bahudivasesu netabbaṃ mahāsuddhantaṃ sandhāya itaradinānaṃ pūretabbattā cūḷasuddhanto nāmāti vuttaṃ hoti.

‘‘Ayañhi suddhantaparivāso nāma uddhampi ārohati, heṭṭhāpi orohati, idamassa lakkhaṇa’’nti (cūḷava. aṭṭha. 102) vuttattā imaṃ parivāsaṃ parivasanato pacchā divasaṃ saranto parikappetvā yojetvā gahitadivasato vaḍḍheti vā hāpeti vā, ubhayatthāpi ‘‘puna parivāsadānakiccaṃ natthī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102) vacanato pubbe dinnaparivāsoyeva pamāṇaṃ. ‘‘Etassa appaṭicchannaṃ ‘paṭicchannā’ti vā acirapaṭicchannaṃ ‘cirapaṭicchannā’ti vā asambahulampi ‘sambahulā’ti vā viparītato gahetvā vinayakammaṃ karontassa āpattito vuṭṭhānaṃ hoti, paṭicchannaṃ ‘appaṭicchannā’tiādivipariyāyena na hotī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102 atthato samānaṃ) **aṭṭhakathā**gatanayo veditabbo.

Mahāsuddhantanāmakoti ‘‘yo pana yathāvuttena anulomapaṭilomanayena pucchiyamānopi rattipariyantaṃ na jānāti, neva sarati, vematiko vā hoti, tassa dinno suddhantaparivāso mahāsuddhantoti vuccatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102) **aṭṭhakathāyaṃ** niddiṭṭhasarūpo mahāsuddhanto nāma. ‘‘Ayaṃ uddhaṃ nārohati, heṭṭhā pana orohatī’’ti vuttattā ayaṃ parivāso yāva upasampannadivaso, tāva pūretabbato tato uddhaṃ nārohati. Antarāḷe attano suddhakālaṃ parikappetvā sarati ce, tato paṭṭhāya nivattanato divasahānaṃ pana hoteva.

523. ‘‘Aññataro bhikkhu sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpanno hoti, so āpattipariyantaṃ na jānāti, rattipariyantaṃ na jānātī’’ti (cūḷava. 156) āgatavatthumhi imassa parivāsassa anuññātattā taṃ vatthuṃ saṅgahetuṃ ‘‘āpattīnaṃ cā’’tiādiṃ vatvāpi ‘‘āpattipariyantaṃ pana ‘ettakā ahaṃ āpattiyo āpanno’ti jānātu vā mā vā, akāraṇameta’’nti (cūḷava. aṭṭha. 102) paṭisedhetvā **aṭṭhakathāyaṃ** padhānabhāvena vuttarattipariyantassa aparijānanamattameva pamāṇanti dassetumāha **‘‘duvidhopī’’**tiādi. **Duvidhopi ayaṃ** suddhantaparivāso ekaccaṃ rattiparicchedaṃ, sakalaṃ vā rattiparicchedaṃ ajānato vā vimatissa vā dātabboti yojanā.

Suddhantaparivāsakathāvaṇṇanā.

524. Itaropi so samodhānaparivāso tidhā matoti yojanā. Dhātusaddānaṃ anekatthattā ‘‘odhāna’’nti makkhanaṃ vuccati. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘odhunitvā makkhetvā’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102). **‘‘Samodhāna’’**nti pakkhepo vuccati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘samodahitvā’’ti. Odhānañca samodhānañca **odhānasamodhānaṃ,** taṃ yattha so parivāso **‘‘odhānasamodhāno’’**ti veditabbo. Arisādigaṇe antogadhattā hettha, upari ca evarūpe ṭhāne a-kārapaccayo daṭṭhabbo. Parivutthadivasānaṃ makkhanañca mūlāpattiyaṃ antarāpattīnaṃ pakkhipanañca yasmiṃ so parivāsoti vuttaṃ hoti. Tenevettha ‘‘divase parivutthe tu, odhunitvā padīyate’’ti vakkhati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘parivutthadivase odhunitvā makkhetvā purimāya āpattiyā mūladivasaparicchede pacchā āpannaṃ āpattiṃ samodahitvā’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102).

Agghapubbako missakapubbako samodhānaparivāsoti yojanā, agghasamodhānaparivāso missakasamodhānaparivāsoti vuttaṃ hoti. Aggho ca missako ca **agghamissakā,** te pubbakā etassāti **agghamissakapubbako,** samodhāno. Agghena samodhānaṃ **agghasamodhānaṃ,** taṃ yattha so **agghasamodhāno,** āpannāsu bahūsu sabbacirapaṭicchannāpattīnaṃ divasagaṇanaggheneva pacchā āpannaāpattīnaṃ pakkhepayuttaparivāsoti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘agghasamodhāno nāma sambahulāsu āpattīsu yā ekā vā dve vā tisso vā sambahulā vā āpattiyo sabbacirapaṭicchannāyo, tāsaṃ agghena samodhāya tāsaṃ rattiparicchedavasena avasesānaṃ ūnatarapaṭicchannānaṃ āpattīnaṃ parivāso diyyati, ayaṃ vuccati agghasamodhāno’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102). Missakānaṃ nānāvatthukānaṃ āpattīnaṃ samodhānaṃ **missakasamodhānaṃ,** taṃ yattha so parivāso **missakasamodhāno**. Missakānaṃ nānāvatthukānaṃ āpattīnaṃ ekato pakkhepayutto parivāsoti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘missakasamodhāno nāma yo nānāvatthukā āpattiyo ekato katvā diyyatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102).

525-7. Evaṃ tividhe samodhānaparivāse paṭhamaparivāsassa visesanabhūtatāya avayavānaṃ dvinnaṃ odhānasamodhānasaddānaṃ atthānuvādena tadubhayaodhānasamodhānasarūpaṃ vidhātumāha **‘‘āpajjitvā…pe… pakāsito’’**ti. Tattha paṭhamassa odhāna-saddasaṅkhātassa avayavassa atthasarūpānuvādamāha **‘‘āpajjitvā…pe… padīyate’’**ti. Dutiyāvayavasaṅkhātasamodhāna-saddassa atthasarūpānuvādamāha **‘‘purimāpattiyā…pe… bhikkhuno’’**ti. Teneva ubhayatthānuvāde **‘‘bhikkhuno’’**ti padadvayassa, **‘‘padīyate dātabbo’’**ti kiriyāpadadvayassa ca visuṃ visuṃ gahitattā punaruttidosābhāvo veditabbo. Evaṃ avayavatthānuvādena vidhātabbasamudāyaṃ dassetumāha **‘‘esodhānasamodhānaparivāso pakāsito’’**ti. Ettha **chādentassa hī**ti **hi**-saddo hetumhi. **Esodhānasamodhāno**ti ettha eta-saddasambandhena ‘‘yo’’ti labbhati.

Tatrāyaṃ yojanā – āpajjitvā…pe… odhunitvā yo yasmā padīyate, purimāpattiyā…pe… yo yasmā dātabbo, tasmā esodhānasamodhānaparivāso pakāsitoti.

Tattha **antarāpattiṃ āpajjitvā**ti paṭicchannāpattiyā parivasanto vā mānattāraho vā mānattaṃ caranto vā abbhānāraho vā hutvā kadāci aññaṃ saṅghādisesāpattiṃ āpajjitvā. **Chādentassā**ti paṭhamaṃ āpannāpattiyāpaṭicchāditakālena samaṃ vā ūnaṃ vā kālaṃ paṭicchādentassa. ‘‘Mūlāyapaṭikassanena te parivutthadivase ca mānattaciṇṇadivase ca sabbe odhunitvā’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102) **aṭṭhakathā**vacanato ettha **‘‘parivutthe’’**ti upalakkhaṇattā ‘‘mānattaciṇṇe cā’’ti gahetabbaṃ. **Odhunitvā**ti ca mūlāyapaṭikassanavasena makkhetvā, adivase katvāti adhippāyo.

Yo yasmā padīyate, so parivāso saṭṭhivassāni parivasitvā mānattāraho hutvāpi antarāpattiṃ āpajjitvā ekāhampi paṭicchādite mūlāyapaṭikassanena te divase sabbe makkhetvā tāneva saṭṭhivassāni punapi yasmā padīyateti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘saṭṭhivassāni parivasitvā mānattāraho hutvāpi hi ekadivasaṃ antarāpattiṃ paṭicchādetvā punapi saṭṭhivassāni parivāsāraho hotī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102).

Purimāpattiyāti tena āpannāsu sambahulāsu āpattīsu sabbāpattīnaṃ puretarameva paṭicchannāya āpattiyā. **Mūladivase**ti paṭhamaṃ vītikkamadivase. **Vinicchite**ti

‘‘asukasaṃvacchare asukamāse asukadivase’’ti niyamite. **Samodhāya** pakkhipitvā dātabboti sambandho. **Vidhānato yācamānassā**ti vidhānato saṅghena dātabboti yojetabbaṃ, **samuccayakkhandhake** vuttena vidhinā yācamānassa tattheva vuttavidhinā saṅghena dātabboti attho. ‘‘Eso odhānasamodhānaparivāso’’ti padacchedo.

528-9. Tathā vuccatīti sambandho. **Tāsaṃ agghavasena hī**ti **hi**-saddo hetumhi. **‘‘So**ti taṃsaddasambandhena ‘‘yo’’ti labbhati. Tatrāyaṃ yojanā – sambahulā…pe… tāsaṃ agghavasena tato ūnapaṭicchannānaṃ āpattīnaṃ samodhāya yo yasmā padātabbo parivāso, tasmā so yathā avayavatthavasena ‘‘odhānasamodhāno’’ti parivāso vutto, tathā ‘‘agghasamodhāno’’ti vuccatīti.

Tattha **sambahulāsū**ti yāsaṃ āpattīnaṃ parivasitukāmo, tāsu sambahulāsu āpattīsu, niddhāraṇe bhummaṃ. **‘‘Ekā vā’’**tiādi niddhāriyaniddeso. **Tāsaṃ** āpattīnaṃ. **Agghavasenā**ti gaṇanavasena, rattiparicchedavasenāti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘tāsaṃ rattiparicchedavasenā’’ti (cūḷava. aṭṭha. 102). ‘‘Padātabbo’’ti iminā sambandho. **Tato**ti cirapaṭicchannāpattito. **Ūnapaṭicchannānaṃ āpattīna**nti ettha upayogatthe sāmivacanaṃ, ūnapaṭicchannāyo āpattiyo samodhāyāti vuttaṃ hoti.

530. Nānā sukkavissaṭṭhiādīni vatthūni yāsaṃ tā **nānāvatthukā,** nānāvatthukā saññā yāsaṃ āpattīnaṃ tā **nānāvatthukasaññāyo. Sabbā**ti ettha ‘‘yā’’ti seso, sukkavissaṭṭhiādikuladūsanāvasānā yā sabbā terasa saṅghādisesā āpattiyoti attho. **Tā sabbā**ti ettha pi-saddo vattabbo. **Dātabbo**ti ettha ‘‘parivāso’’ti ānetvā sambandhitabbaṃ. Tā sabbāpi ekato katvā dātabbo parivāsoti yojanā. Tassa terasa saṅghādisesāpattiyopi ekato katvāti attho. ‘‘Ahaṃ bhante sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ ekaṃ sukkavissaṭṭhiṃ…pe… ekaṃ kuladūsakaṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ tāsaṃ āpattīnaṃ samodhānaparivāsaṃ yācāmī’’ti tikkhattuṃ yācanāya ca tadanurūpāya ñattiyā ca kammavācāsu ca nāmaṃ vatvā dātabbaparivāso **missako mato** ‘‘missakasamodhānaparivāso’’ti ñāto. Dve, tisso, catasso, atirekā ca āpannassāpi parivāsaṃ dentena iminā niyāmena vatthuṃ, nāmaṃ visesetvā gahetabbaṃ.

Samodhānaparivāsakathāvaṇṇanā.

531. **Parivutthaparivāsassā**ti tividhe parivāse aññatarassa vasena parivutthaparivāsassa. **Uttari cha rattiyo**ti parivāsato uttari cha rattiyo, cha divaseti vuttaṃ hoti, ‘‘caritu’’nti seso, caraṇakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Mānattaṃ deyyanti yojanā, ‘‘saṅghenā’’ti sāmatthiyā labbhati. **Samuccayakkhandhake** vuttanayena yojetvā chārattañca dātabbo, bhikkhumānanavidhi bhikkhussa dātabboti attho.

‘‘Parivutthaparivāsassā’’ti iminā paṭicchannamānattaṃ pakataṃ, tattha pabhede asati kasmā ‘‘paṭicchannāpaṭicchannavasā duve’’ti vuttanti? Pakatabhedamanapekkhitvā chārattamānatte labbhamānavisayabhedaṃ dassetuṃ vuttaṃ. Evañhi sati samodhānamānatte ca ‘‘chārattaṃ mānattaṃ detū’’ti (cūḷava. 128) **pāḷiyaṃ** vuttattā tampi gahetvā ‘‘tidhā’’ti kasmā na vuttanti? Tampi paṭicchannāpattiyā parivutthaparivāsasseva dātabbamānattanti paṭicchannamānattavacaneneva saṅgahitattā visuṃ na vuttaṃ. Teneva catubbidhe mānatte imehi dvīhi vinā dassetabbesu dvīsu mānattesu pakkhamānattamattaṃ ‘‘chādentiyā’’tiādigāthāya dassetvā samodhānamānattaṃ visuṃ na dassitanti daṭṭhabbaṃ.

534-6. **Viniddiṭṭhappakāra**nti ‘‘parikkhittavihārassā’’tiādinā yathāvuttagāthādvayena niddiṭṭhappakāraṃ. **Ādiyitvāna taṃ tesa**nti ettha ‘‘santike’’ti vakkhamānato labbhati. **Tesaṃ** catunnaṃ sammukhā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā taṃ vattaṃ samādiyitvāti attho. ‘‘Taṃ tesaṃ santike’’ti idaṃ ‘‘ārocetvā’’ti imināpi yujjati. Tesameva sammukhā nisinnena ‘‘ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhi’’ntiādinā nayena **samuccayakkhandhakā**gataṃ ārocanaṃ katvā. Iminā antoaruṇe diṭṭhānaṃ aññesampi ārocanaṃ upalakkhitaṃ.

Nikkhipe santike tesaṃ vattanti ettha ‘‘aruṇe uṭṭhite’’ti ajjhāharitabbaṃ. Aruṇe uggate tesaṃ bhikkhūnaṃ sammukhā yathāvuttanayeneva nisīditvā ‘‘vattaṃ nikkhipāmi, mānattaṃ nikkhipāmī’’ti imesu dvīsu ekaṃ vā dvayameva vā vatvā vattaṃ nikkhipe.

537. **Tassa** mānattassa. **Ratticchedādiko**ti ettha **ādi**-saddena vattabhedo gahito. Aṭṭhakathāvasena pāḷivasenāti yojanā.

538. Vīsatiyā bhikkhūnaṃ vaggo samūho **vīsativaggo,** so eva **vīsativaggiko. Abbheyyā**ti osāreyya, abbhantaraṃ kareyyāti attho. **Vidhinā**ti samuccayakkhandhakāgatakkamena. **Abbhito**ti saṃvāsena anto kato, **pakatatto**ti pakatisabhāvo, āpattiṃ anāpannakālasadiso hotīti attho.

539. Āpattiṃ chādentiyā bhikkhuniyāti yojanā, ‘‘āpajjitvā’’ti seso, āpattiṃ āpajjitvā ‘‘āpatti cā’’tiādinā (vi. vi. 505) nayena pubbe dassitehi dasahi aṅgehi paṭicchādentiyā bhikkhuniyā attano āpattiṃ chādentiyā bhikkhuniyā. **Na ca āpattī**ti ettha **‘‘attano’’**ti iminā aññissā āpattiṃ paṭicchādentiyā vajjapaṭicchādikāsaṅkhātapārājikāpattīti dīpitaṃ hoti. **‘‘Bhikkhuniyā’’**ti iminā bhikkhussa dukkaṭāpattibhāvaṃ dīpeti.

541. Viruddhamatthaṃ nayati pajahatīti **vinayo,** vinicchayo, taṃ vinayapiṭakatthavinicchayavisesavisayaṃ sammohasaṅkhātaṃ viruddhaṃ paccatthikaṃ tadaṅgavasena pajahanato **vinayanaya**saṅkhātaṃ tato eva atibuddhidīpanaṃ, atisayena buddhiṃ dīpetīti **atibuddhidīpanaṃ,** taṃ vinayatthavinicchayakaṃ ñāṇapadīpaṃ visesena jālentaṃ. Vividhehi nayehi yuttatāya **vividhanayayutaṃ. Vinayanaye**ti vinayapiṭakassa parasantānapāpane, vinayavaṇṇanāyanti vuttaṃ hoti.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Aniyatakathāvaṇṇanā

542-3. Idāni saṅghādisesakathānantaraṃ aniyatakathaṃ dassetumāha **‘‘rahonisajjassādenā’’**tiādi. Rahasi nisajjā **rahonisajjā,** tassā assādo rahonisajjassādo, tena **rahonisajjassādena,** methunadhammasannissitena kilesenāti attho. Vuttañhi **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘rahonisajjassādoti methunadhammasannissitakileso vuccatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.451). ‘‘Raho nāma cakkhussa raho sotassa raho. Cakkhussa raho nāma na sakkā hoti akkhiṃ vā nikhaṇiyamāne bhamukaṃ vā ukkhipiyamāne sīsaṃ vā ukkhipiyamāne passituṃ. Sotassa raho nāma na sakkā hoti pakatikathā sotu’’nti (pārā. 445) **padabhājane** vuttarahesu cakkhussa raho eva idhādhippeto. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘kiñcāpi pāḷiyaṃ ‘sotassa raho’ti āgataṃ, cakkhussa raheneva pana paricchedo veditabbo’’ti (pārā. aṭṭha. 2.444-445).

Cakkhussa rahattā ‘‘paṭicchanna’’nti imampi paṭicchannattā eva ‘‘alaṃkammaniya’’nti imampi saṅgaṇhāti. Nisajjasaddopādānena ‘‘āsane’’ti idampi gahitameva. **‘‘Mātugāmassa santikaṃ gantukāmo’’**ti iminā ‘‘mātugāmena saddhi’’nti idampi gahitameva. Evaṃ sāmatthiyā labbhamānapadopādānena yo pana bhikkhu mātugāmena saddhiṃ eko ekāya raho paṭicchanne āsane alaṃkammaniye nisajjassādenāti vuttaṃ hoti. Cakkhussa rahabhāvena kuṭṭādipaṭicchanne teneva methunasevanakammassa anurūpe āsane tadahujātāyapi manussitthiyā saha nisajjassādarāgena samannāgato hutvāti attho. Ettha ‘‘mātugāmassā’’ti tadahujātampi itthiṃ gaṇhātīti kuto labbhatīti? ‘‘Mātugāmo nāma manussitthī, na yakkhī, na petī, na tiracchānagatā, antamaso tadahujātāpi dārikā, pageva mahattarī’’ti (pārā. 445) **padabhājanato** labbhati.

‘‘Nivāsetī’’ti iminā ‘‘kāyabandhanaṃ bandhati, cīvaraṃ pārupatī’’ti idaṃ lakkhīyati. **Sabbatthā**ti yathāvuttaṃ payogato pubbāparapayoge saṅgaṇhāti. Teneva **‘‘payoge ca payoge cā’’**ti vicchāpayogo kato. Nisīdato cassa dukkaṭanti yojanā. ‘‘Ubhinnampi nisajjāya pācittiya’’nti vakkhamānattā dukkaṭaṃ sandhāya ekakassa nisīdatoti gahetabbaṃ.

544. **Nisajjāya ubhinnampī**ti ettha ‘‘saki’’nti seso, ubhinnaṃ nisajjāpūraṇavasena aññamaññassa pure vā pacchā vā ekakkhaṇe vā mātugāmassa vā bhikkhussa vā ekavāraṃ nisajjāyāti vuttaṃ hoti. Vuttañhetaṃ **pāḷiyaṃ** ‘‘mātugāme nisinne bhikkhu upanisinno vā hotī’’tiādi (pārā. 445). Hoti pācittiyanti yojanā. Payogagaṇanāya ca honti pācittiyānīti gahetabbaṃ, mātugāmassa vā bhikkhuno vā ubhinnaṃ vā uṭṭhāyuṭṭhāya punappunaṃ upanisīdanapayogagaṇanāya cāti attho. ‘‘Āpattīhipi tīhipī’’ti vakkhamānattā **pācittiya**ggahaṇaṃ pārājikasaṅghādisesānaṃ upalakkhaṇaṃ hoti, tīsu ekaṃ hotīti vuttaṃ hoti. Ettha **‘‘payogagaṇanāyā’’**ti idaṃ pārājikāya na labbhati ekapayogeneva sijjhanato. Kāyasaṃsaggasaṅghādiseso, pana sarīrato punappunaṃ viyujjitvā phusanena pācittiyañca yathāvuttanayeneva labbhati.

Bahūsupi mātugāmesu **bahukāni** pācittiyāni hontīti yojanā. Bahūsu mātugāmesu nisinnesu nisinnānaṃ gaṇanāya ekeneva payogena bahūni pācittiyāni ca

saṅghādisesā ca honti. ‘‘Payogagaṇanāya cā’’ti imassa etthāpi yujjamānattā tāsu visuṃ visuṃ uṭṭhāyuṭṭhāya punappunaṃ nisīdantīsu, sayañca uṭṭhāyuṭṭhāya punappunaṃ nisīdato tāsaṃ gaṇanāya āpajjitabbāpattiyo payogagaṇanāya ca bahū hontīti idaṃ labbhati. Etthāpi pana pārājikaṃ na labbhati, saṅghādiseso, pācittiyañca labbhati.

545. Samīpe ṭhitopi andho anāpattiṃ na karotīti sotassa rahabhāve asatipi padhānabhūtassa ‘‘cakkhussa raho’’ti imassa aṅgassa vijjamānattā vuttaṃ **‘‘antodvādasahatthake’’**ti, iminā savanūpacāre vijjamānepīti vuttaṃ hoti. Itthīnaṃ tu satampi ca na karoti anāpattinti yojanā, viññuno purisassa asannihitabhāvenāti adhippāyo. **‘‘Itthīnampi satampi cā’’**ti likhanti, tatopi ayameva pāṭho sundaro. **Pi**-saddo vā tu-saddatthe daṭṭhabbo.

546. **Nipajjitvā**ti ettha ‘‘samīpe’’ti seso, ‘‘niddāyantopī’’ti etassa visesakena **‘‘nipajjitvā’’**ti iminā nisīditvā niddāyantoti imassa nivattitattā samīpe nisīditvā niddāyantopi anandho manussapuriso anāpattiṃ karotīti labbhati. **‘‘Kevala’’**nti visesanena balavaniddūpagato gahitoti tathā ahutvā antarantarā āpannāpanne vinicchinitvā pavattamānāya kapiniddāya niddāyantopi anāpattiṃ karotīti ayamattho labbhati. ‘‘Pihitadvāragabbhassā’’ti vattabbe majjhapadalopīsamāsavasena **‘‘pihitagabbhassā’’**ti vuttaṃ. **‘‘Dvāre’’**ti iminā dvārekadesabhūtaṃ ummāraṃ vā taṃsamīpaṃ vā upacārena vuttanti daṭṭhabbaṃ. Sace gabbho pihitadvāro na hoti, anāpattīti byatirekato dassitaṃ.

547. Imasmiṃ aniyatasikkhāpade **pāḷiyaṃ** anāpattivāre asatipi ‘‘yo pana bhikkhu mātugāmena saddhiṃ raho paṭicchanne āsane nisajjaṃ kappeyya, pācittiya’’nti (pāci. 285) pañcamassa acelakavaggassa catutthasikkhāpade anāpattivāre ‘‘anāpatti yo koci viññū puriso dutiyo hoti, tiṭṭhati na nisīdati, arahopekkho, aññavihito nisīdati, ummattakassa ādikammikassā’’ti (pāci. 288) vutte anāpattivāre saṅgahetumāha **‘‘anandhe satī’’**tiādi. ‘‘Etassa samīpe’’ti pakaraṇato labbhati. Idha pulliṅganiddesena puriso labbhati, ‘‘tenāpi abālena bhavitabbaṃ, manussajātikena bhavitabba’’nti idañca **‘‘viññusmi’’**nti iminā labbhati. Andhasadisaniddūpagatapaṭipakkhavācianandhapadena ‘‘aniddāyante’’ti labbhati, manāpāmanāpaṃ jānante aniddāyante manussapurise dassanūpacārassa anto vijjamāneti attho.

‘‘Nisajjapaccayā doso natthī’’ti iminā sambandho, evarūpe raho āsane mātugāmena saddhiṃ nisinnapaccayā āpatti natthīti attho. **‘‘Ṭhitassā’’**ti imināpi tadeva padaṃ yojetabbaṃ. Viññumhi paṭibale manussapurise asannihitepi tathāvidhe raho āsane mātugāme āsane nisinnepi sayānepi ṭhitepi sayaṃ ṭhitassa nisajjāya abhāvā tappaccayā āpatti na hotīti attho. **Arahasaññino nisajjapaccayā doso natthī**ti raho āsane mātugāmena saddhiṃ nisajjantassāpi ‘‘raho’’ti saññārahitassa nisīdato nisajjapaccayā anāpattīti attho. Vikkhittacetaso nisajjapaccayā doso natthīti yojanā.

548. Ettāvatā pācittiyāpattimattato anāpattippakāraṃ dassetvā idāni imassa sikkhāpadassa aniyatavohārahetubhūtāhi tīhi āpattīhi anāpattipakāraṃ dassetumāha **‘‘na doso’’**tiādi. **Āpattīhipi tīhipī**ti ‘‘nisajjaṃ bhikkhu paṭijānamāno tiṇṇaṃ dhammānaṃ aññatarena kāretabbo pārājikena vā saṅghādisesena vā pācittiyena vā’’ti (pārā. 444) **pāḷiyaṃ** vuttāhi ‘‘paṭhamapārājikāpattikāyasaṃsaggasaṅghādisesāpattipācittiyāpattī’’ti imāhi tīhipi āpattīhīti vuttaṃ hotīti.

Paṭhamāniyatakathāvaṇṇanā.

549. Vattabbabhāvenādhikatadutiyāniyatavinicchayato paṭhamāniyate vuttavinicchayehi samaṃ vinicchayaṃ pahāya tattha avuttaṃ imasseva vinicchayavisesaṃ dassetumāha **‘‘anandhā’’**tiādi. Idha duṭṭhullavācāsaṅghādisesassāpi gahitattā tato anāpattikaraṃ dassetuṃ **‘‘abadhiro’’**ti vuttaṃ. **Anandho abadhiro**ti ‘‘puriso’’ti idaṃ sandhāya vuttaṃ. ‘‘Itthī’’ti idaṃ sandhāya ‘‘anandhābadhirā’’ti gahetabbaṃ. Evamuparipi. Tenāpi savanūpacārantogadhena bhavitabbanti dassetuṃ **‘‘antodvādasahatthaṭṭho’’**ti vuttaṃ.

550. **‘‘Andho abadhiro anāpattiṃ na karotī’’**ti idaṃ kāyasaṃsaggasaṅghādisesaṃ sandhāya vuttaṃ. **‘‘Badhiro vāpi cakkhumā, na karoti anāpatti’’**nti idaṃ pana duṭṭhullavācāsaṅghādisesaṃ sandhāya vuttanti evamettha sandhāya bhāsitattho veditabbo.

Purimāniyatakathāya avuttavisesassa dutiyāniyatakathāya vattumicchitattā ayampi viseso idha vattabbo. Koyaṃ viseso, yo idha vattabboti ce? Tattha ‘‘paṭicchanne āsane alaṃkammaniye’’ti (pārā. 444) vuttaṃ āsanaṅgadvayaṃ idha ‘‘na heva kho pana paṭicchannaṃ āsanaṃ hoti nālaṃkammaniya’’nti (pārā. 453) nisedhetvā ‘‘alañca kho hoti mātugāmaṃ duṭṭhullāhi vācāhi obhāsitu’’nti (pārā. 453) idaṃ apubbaṅgaṃ vuttaṃ. Tatra mātugāmoti antamaso tadahujātāpi dārikā gahitā, idha ‘‘mātugāmo nāma manussitthī, na yakkhī, na petī, na tiracchānagatā, viññū paṭibalā subhāsitadubbhāsitaṃ duṭṭhullāduṭṭhullaṃ ājānitu’’nti (pārā. 454) viññū paṭibalo mātugāmova vutto. Tattha ‘‘pārājikena vā saṅghādisesena vā pācittiyena vā’’ti (pārā. 444) tisso āpattiyo vuttā, idha ‘‘nisajjaṃ bhikkhu paṭijānamāno dvinnaṃ dhammānaṃ aññatarena kāretabbo saṅghādisesena vā pācittiyena vā’’ti (pārā. 453) dveyeva āpattiyo vuttā. Saṅghādisesesu ca tattha ‘‘sā ce evaṃ vadeyya ‘ayyo mayā diṭṭho nisinno mātugāmena saddhiṃ kāyasaṃsaggaṃ samāpajjanto’ti, so ca taṃ paṭijānāti, āpattiyā kāretabbo’’ti (pārā. 448) kāyasaṃsaggasaṅghādisesova vutto, idha so ca vutto, ‘‘sā ce evaṃ vadeyya ‘ayyassa mayā sutaṃ nisinnassa mātugāmaṃ duṭṭhullāhi vācāhi obhāsentassā’ti, so ca taṃ paṭijānāti, āpattiyā kāretabbo’’ti (pārā. 455) duṭṭhullavācāsaṅghādiseso ca vutto. Ettako ubhinnamaniyatānaṃ viseso.

Ayaṃ kasmā na vuttoti? Ayaṃ sambodhavatthuviseso vattumicchito pana aṭṭhakathāgatavinicchayavisesatoti tasmā na vuttoti daṭṭhabbo. **Tisamuṭṭhānamevidaṃ** kāyacittavācācittakāyavācācittavasena tīṇi samuṭṭhānāni etassāti katvā.

Imehipi dvīhi aniyatasikkhāpadehi sikkhāpadantaresu paññattāyeva āpattiyo, anāpattiyo ca dassitā, na koci āpattiviseso vutto, tasmā kimetesaṃ vacanenāti? Vuccate – vinayavinicchayalakkhaṇaṃ ṭhapetuṃ bhagavatā uppanne vatthumhi dve aniyatā paññattā. Kathaṃ? Evarūpāyapi saddheyyavacanāya upāsikāya vuccamāno paṭijānamānova āpattiyā kāretabbo, na appaṭijānamāno, tasmā ‘‘yāya kāyaci āpattiyā yena kenaci codite paṭiññātakaraṇaṃyevaṅgaṃ kātabba’’nti imehi sikkhāpadehi vinicchayalakkhaṇaṃ ṭhapitanti veditabbaṃ. Atha kasmā bhikkhunīnaṃ aniyataṃ na vuttanti? Idameva lakkhaṇaṃ sabbattha anugatanti na vuttaṃ.

Dutiyāniyatakathāvaṇṇanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Aniyatakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nissaggiyakathāvaṇṇanā

551. Evaṃ aniyatakathaṃ dassetvā idāni nissaggiyakathaṃ dassetumāha **‘‘khoma’’**ntiādi. **Khoma**nti evaṃnāmakaṃ cīvaraṃ. **Khoma**nti gacchavisesassa nāmaṃ, tassa vākehi katacīvaraṃ kāraṇopacāravohāravasena ‘‘khoma’’nti vuttaṃ. **Kappāsa**nti kappāsasuttamayaṃ cīvaraṃ, idampi vuttanayeneva ‘‘kappāsa’’nti vuccati. **Koseyyaṃ** nāma kosakārakimikosaṃ, kosena nibbattaṃ suttaṃ koseyyaṃ. Idha pana tena koseyyasuttena nibbattaṃ cīvaraṃ ‘‘koseyya’’nti vuttaṃ. **Sāṇa**nti sāṇavākasuttehi vāyitvā katacīvaraṃ. Idañca khomaṃ viya daṭṭhabbaṃ. **Bhaṅga**nti khomasuttādīni sabbāni, ekaccāni vā missetvā katacīvaraṃ. Idampi karaṇappakārena laddhanāmakaṃ. ‘‘Bhaṅgaṃ nāma ekā gacchajāti, tassā vākamayasuttehi vāyitvā katacīvara’’nti keci. Imasmiṃ pakkhe khomaṃ viya gahetabbaṃ. **Kambala**nti manussalomavāḷalomaṃ vinā sesalomehi vāyitvā katacīvaraṃ vuttanti. Idaṃ ‘‘cīvaraṃ nāma channaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvara’’nti (pārā. 463) **padabhājane** ca ‘‘khomaṃ kappāsikaṃ koseyyaṃ kambalaṃ sāṇaṃ bhaṅga’’nti (pārā. aṭṭha. 2.462-463) **aṭṭhakathāya** ca vuttaṃ sandhāyāha. **‘‘Jātito’’**ti idaṃ pamāṇādibhedassa vakkhamānattā vuttaṃ. **Jātito**ti khomādisāmaññato. Sāmaññañhi ‘‘jātī’’ti vuccati. Dīgharassathūlasukhumanīlapītādibhedabhinnānaṃ sabbesaṃ vatthāvayavānaṃ saṅgāhikakhomasuttamayatāsāmaññaṃ jātīti vuttaṃ hoti. Evaṃ sesesupi.

552. **Dukūla**nti evaṃnāmakaṃ rukkhavākamayacīvaraṃ. **Pattuṇṇa**nti pattuṇṇadese sañjātavatthaṃ. ‘‘Pattuṇṇaṃ koseyyaviseso’’ti **abhidhānakose** vuttaṃ. **Cina**nti cinadese uppannavatthaṃ. **Somārapaṭṭaka**nti somāradese uppannavatthaṃ. **‘‘Somāracinapaṭaka’’**ntipi likhanti, soyevattho. **Iddhija**nti ehibhikkhūnaṃ puññiddhiyā nibbattaṃ cīvaraṃ. **Devadinna**nti devatāhi dinnaṃ cīvaraṃ. Tañhi kapparukkhe nibbattaṃ, jāliniyā devakaññāya anuruddhattherassa dinnavatthasadisaṃ. **Tassā**ti jātito chabbidhassa kappiyacīvarassa. **Idaṃ** chabbidhacīvaraṃ yathārahaṃ anulomikaṃ vuttanti attho. Dukūlañhi sāṇassa anulomaṃ vākamayattā, pattuṇṇādīni koseyyassa anulomāni pāṇakehi katasuttamayattā, iddhijampi khomādīnaṃyeva aññataraṃ hotīti tesaṃ anulomaṃ, devadinnampi khomādīnaṃyeva anulomaṃ hoti tesaṃ

aññatarabhāvato. Yathāha –

‘‘Sāṇassa tu dukūlañhi, iddhijaṃ devadinnakaṃ;
Khomādīnaṃvasiṭṭhaṃtu, koseyyassānulomika’’nti.

553. Tiṇṇaṃ cīvarānaṃ samāhāro **ticīvara**nti pamāṇayuttaṃ saṅghāṭiādināmena adhiṭṭhitacīvarasseva nāmattā tadeva vuccati. Gaṇanavasena yaṃ kiñci cīvarattayaṃ na vattabbaṃ. Samuddekadesopi yathā ‘‘samuddo’’ti vuccati, evaṃ adhiṭṭhitesu tīsu cīvaresu aññataraṃ ‘‘ticīvara’’nti vuccati. **Parikkhāracoḷa**nti saṅghāṭiādivisiṭṭhanāmehi anadhiṭṭhitaṃ ‘‘anujānāmi bhikkhave āyāmena aṭṭhaṅgulaṃ sugataṅgulena caturaṅgulavitthataṃ pacchimaṃ cīvara’’nti (pārā. 358) anuññātaṃ pacchimacīvarapariyantaṃ katvā katākatassa yassa kassaci cīvarassa ruḷhisaññā.

Mukhaṃ sandamānalālaṃ puñchati etenāti **mukhapuñchana**nti kapolato niccaṃ sandamānalālānaṃ puñchanatthāya anuññātassa cīvaravisesassa nāmaṃ. Nisīdanti etthāti **nisīdana**nti ca bhikkhūnaṃ attharitvā nisīdituṃ anuññātassa cīvarassa nāmaṃ. **Adhiṭṭheyyā**ti ‘‘imaṃ kaṇḍuppaṭicchādi’’ntiādinā (vi. vi. 585) vakkhamānanayena nāmaṃ gahetvā adhiṭṭheyyāti attho. **Paccattharaṇameva cā**ti saṅghike mañcapīṭhe sarīrasamphusanena āpajjitabbāya āpattiyā mocanatthāya tattha attharitvā paribhogatthāya anuññātaṃ paccattharaṇacīvarañca.

554. **Ekāha**nti vasanakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **Ticīvara**nti ticīvarena. **Vippavaseyyā**ti ‘‘saṅghāṭiyā vā uttarāsaṅgena vā antaravāsakena vā’’ti (pārā. 476) vuttattā ekadese samudāyopacāravasena avayavassa vacanato tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññatarenātipi vuttaṃ hoti. **‘‘Tathā’’**ti iminā ‘‘vinā’’ti idaṃ paccāmasati. **Adhiṭṭhā**ti adhiṭṭhāyāti gahetabbaṃ ‘‘paṭisaṅkhā yoniso’’ti (ma. ni. 1.22, 23; a. ni. 6.58) yathā, ettha ‘‘vaḷañjiyamāna’’nti seso, adhiṭṭhāya vaḷañjiyamānaṃ nisīdanaṃ tathā vinā catumāsaṃ na vaseyyāti yojanā.

555. **Kappiya**nti kappiyakāraṇaṃ nīlādivaṇṇabhedakaraṇaṃ. **Kappiya**nti ca kāraṇe kāriyūpacārena gahetabbaṃ. **Binduṃ datvā**ti ‘‘nīlaṃ vā kaddamaṃ vā kāḷasāmaṃ vā’’ti (pāci. 368) vuttalohamalādinā yena kenacipi maṅgulapiṭṭhippamāṇādikaṃ binduṃ datvā. **Tatthā**ti tesu adhiṭṭhātabbesu ticīvarādīsu, niddhāraṇe bhummaṃ. **Ticīvara**nti niddhāritabbaṃ. **Upapanna**nti yuttaṃ. **Pamāṇenā**ti anantaraṃ vakkhamānena pamāṇena. **Adhiṭṭhātabba**nti ‘‘imaṃ saṅghāṭiṃ adhiṭṭhāmī’’tiādinā vakkhamānanayena nāmaṃ vatvā adhiṭṭhātabbaṃ. **Eva**kārena pana nāmaṃ vatvā na vikappetabbanti dasseti. Esa nayo sesacīvaresupi. Vuttañhetaṃ bhagavatā ‘‘anujānāmi bhikkhave ticīvaraṃ adhiṭṭhātuṃ, na vikappetu’’ntiādi (mahāva. 358). Tasmā ticīvarādīni adhiṭṭhahantena ‘‘imaṃ saṅghāṭiṃ adhiṭṭhāmī’’tiādinā nāmaṃ vatvā adhiṭṭhātabbaṃ. Vikappentena pana ‘‘imaṃ saṅghāṭi’’ntiādinā tassa cīvarassa nāmaṃ aggahetvā ‘‘imaṃ cīvaraṃ tuyhaṃ vikappemī’’ti vikappetabbaṃ. Ticīvaraṃ vā hotu aññaṃ vā, yadi taṃ taṃ nāmaṃ gahetvā vikappeti, avikappitaṃ hoti atirekacīvaraṭṭhāne tiṭṭhati. Taṃ cīvaranti sambandho.

556-7. ‘‘Upapannaṃ pamāṇenā’’ti ettha vuttappamāṇaṃ dassetumāha **‘‘pacchimantenā’’**tiādi. Saṅghaṭitaṭṭhena **saṅghāṭi**. Vatthakhaṇḍāni sibbanakammena saṅghaṭetvā katattā ‘‘saṅghāṭī’’ti cīvarānaṃ sāmaññanāmaṃ. Idha pana ruḷhiyā antaravāsakādivisesanāmabyatiritte cīvaravisese vattati. **Muṭṭhipañcakā**ti ettha ekādīnamaṭṭhārasantānaṃ saṅkhyāsaddānaṃ saṅkhyeyye vattamānattā pañcasaddo cīvarappamāṇappakaraṇato labbhamānahatthasaṅkhātarataneyeva pavattati, teneva muṭṭhisaddopi uttarapadalopena muṭṭhiratane vattati. Pañcannaṃ pūraṇo **pañcamo,** muṭṭhiyā pañcamo **muṭṭhipañcamo**. Muṭṭhipañcamo parimāṇametissāti ‘‘muṭṭhipañcamakā’’ti vattabbe ma-kāralopena ‘‘muṭṭhipañcakā’’ti saṅghāṭi vuttā.

Muṭṭhittikāti ettha vuttanayena saṅkhyeyye vattamāno **ti**-saddo cīvarappamāṇappakaraṇato labbhamānahatthasaṅkhātaratanevevva vattati, teneva muṭṭhisaddopi uttarapadalopena muṭṭhiratane vattati. Tiṇṇaṃ pūraṇo **tatiyo,** muṭṭhiyā tatiyo **muṭṭhitatiyo,** muṭṭhitatiyo parimāṇametissāti ‘‘muṭṭhitatiyakā’’ti vattabbe tiya-paccayalopena ‘‘muṭṭhittikā’’ti saṅghāṭiyeva vuccati. Evamuparipi. **Tiriya**nti tiriyato.

Uttamantenāti ukkaṭṭhaparimāṇantena. **Satthuno cīvarūnāpī**ti ‘‘tatridaṃ sugatassa sugatacīvarappamāṇaṃ, dīghaso nava vidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ cha vidatthiyo’’ti (pāci. 548) vuttappamāṇasugatacīvarato ūnāpi. **Pi**-saddo sambhāvane, ukkaṭṭhaparicchedena tattakampi vaṭṭati, tato ce ūnaṃ vattabbameva natthīti attho. Antadvayasandassanena ubhayamajjhe yaṃ pahonakaruccanakappamāṇaṃ, taṃ gahetabbanti dasseti.

558. **Muṭṭhipañcaka**saddo pubbe vuttanayenidha dīghante vattati. Muṭṭhipañcako dīghanto yassa, yasmiṃ vā pamāṇeti viggaho, dīghantato muṭṭhipañcakappamāṇenāti vuttaṃ hoti. **‘‘Muṭṭhipañcama’’**ntipi likhanti. **Tiriyantato**ti vitthārantato. Aḍḍhahattho **aḍḍho** uttarapadalopena, so teyyo tatiyo yassa pamāṇassāti gahetabbaṃ, taṃ, aḍḍhateyyaratanappamāṇaṃ hotīti attho. **Dvihatthaṃ vā**ti dve hatthā yassa pamāṇassāti viggaho, dviratanappamāṇaṃ vā hotīti attho. Idañca ‘‘tiriyaṃ dvihatthopi vaṭṭati. Pārupanenapi hi sakkā nābhiṃ paṭicchādetu’’nti (pārā. aṭṭha. 2.469) **aṭṭhakathā**gatattā vuttaṃ. **‘‘Sese antaravāsake’’**ti idaṃ yathāvuttaparimāṇena parimitacīvaranidassanaṃ.

559. **Ahatāhatakappāna**nti ettha ‘‘vatthāna’’nti seso. **Ahatānaṃ vatthāna**nti navavatthānaṃ. Ahatato kiñci ūnāni **ahatakappāni,** tesaṃ navavohārūpagānaṃ katipayadhotānaṃ vatthānanti vuttaṃ hoti. **Saṅghāṭī**ti saṅghāṭināmakacīvaraṃ. **Diguṇā**ti dupaṭṭakatā.

560. **Utuddhaṭāna**nti atikkantadivasānaṃ, bahukālaṃ nivāsetvā pariccattānanti vuttaṃ hoti. Atha vā yāni ututo uddhaṭāni, tesaṃ vatthānanti gahetabbaṃ, tiṇṇaṃ utūnamaññataraṃ atikkamitvā ṭhitānaṃ purāṇavatthānanti vuttaṃ hoti. **Cīvarāna**nti cīvaratthāni vatthāneva gahitāni. **Catugguṇā**ti catupaṭṭā. **Sesā duve**ti antaravāsakauttarāsaṅgā dve. **Yathāsukha**nti yathāruci. **Paṃsukūla**nti susānādīsu patitapilotikacīvaraṃ.

561. **‘‘Tīṇipī’’**tiādīsu ‘‘ticīvare kayiramāne sabbaṃ chinnakaṃ nappahotī’’ti **pāḷiyaṃ** āgatavatthumhi ‘‘anujānāmi bhikkhave dve chinnakāni ekaṃ achinnaka’’nti (mahāva. 360) ādivacanato ‘‘cīvara’’nti seso. **Chinditabba**nti vatthāni chinditvā sibbetvā kātabbaṃ. **Pahoti ce**ti vatthāni chinditvā karaṇe yadi cīvarassa pahoti. **Sabbesū**ti tīsu cīvaresu. **Appahontesū**ti vatthānaṃ chinditvā sibbanena appahontesu. **Anvādhika**nti vatthe ūnātirekaṃ apanetvā āgantukapattasaṅkhātaṃ anuvātaṃ cīvarassa pariyante, majjhe ca yathārahaṃ dīgharassaparimāṇayuttaṃ alliyāpetabbanti vuttaṃ hoti.

562. **Acchinnaṃ vā**ti yathāvuttanayena acchinnaṃ vā. **Anādinna**nti anādinnaāgantukapattaṃ. **Ticīvara**nti tīsu cīvaresu ekekanti vuttaṃ hoti. **Dubbhogenā**ti duṭṭhu paribhogena. Yathā paribhuttaṃ nassati, tathā kiliṭṭhānaṃ dhovanādimakatvā nivāsanādinā paribhogena.

563-4. **Kusi**nti āyāmato ca vitthārato ca anuvātaṃ cīvaramajjhe tādisameva dīghapattañca. Vuttañhetaṃ **cīvarakkhandhaaṭṭhakathāyaṃ** ‘‘kusīti āyāmato ca vitthārato ca anuvātādīnaṃ dīghapattānametaṃ adhivacana’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Aḍḍhakusi**nti anuvātasadisaṃ cīvaramajjhe tattha tattha rassapattaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘aḍḍhakusīti antarantarā rassapattānaṃ nāma’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Maṇḍala**nti ekekasmiṃ khaṇḍe mahāmaṇḍalaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘maṇḍalanti pañcakhaṇḍikacīvarassa ekekasmiṃ khaṇḍe mahāmaṇḍala’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Aḍḍhamaṇḍala**nti maṇḍalassa anto nivesiyamānaṃ khuddakamaṇḍalaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘aḍḍhamaṇḍalanti khuddakamaṇḍala’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Vivaṭṭa**nti maṇḍalaṃ, aḍḍhamaṇḍalañcāti dve ekato katvā sibbitaṃ vemajjhe khaṇḍaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘vivaṭṭanti maṇḍalañca aḍḍhamaṇḍalañca ekato katvā sibbitaṃ majjhimakhaṇḍa’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Anuvivaṭṭa**nti majjhimakhaṇḍassa ubhosu passesu sibbitaṃ tatheva dvimaṇḍalapattaṃ khaṇḍadvayaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘anuvivaṭṭanti tassa ubhosu passesu dve khaṇḍānī’’ti (mahāva. aṭṭha. 345). **Bāhanta**nti tesaṃ anuvivaṭṭānaṃ bāhirapasse sibbitaṃ bāhirakhaṇḍadvayaṃ. Vuttampi cetaṃ ‘‘bāhantanti tesaṃ anuvivaṭṭānaṃ bahi ekekaṃ khaṇḍa’’nti (mahāva. aṭṭha. 345).

Pañcannaṃ samāhāro **pañcakaṃ,** dassitappakārapañcakhaṇḍehi sibbitacīvaraṃ pañcakaṃ nāma. **Ādi**-saddena sattakhaṇḍādīhi sibbitacīvarānaṃ gahaṇaṃ. Tenevetthāha **‘‘kattabbaṃ tu ticīvara’’**nti. Sattakhaṇḍassa cīvarassa ekaṃ majjhimakhaṇḍaṃ vivaṭṭanāmameva hoti, tassa ubhosu passesu dve dve khaṇḍāni cūḷānuvivaṭṭamahānuvivaṭṭasaṅkhātāni anuvivaṭṭanāmāneva honti. Vuttañcetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘atha vā anuvivaṭṭanti vivaṭṭassa ekapassato dvinnaṃ, ekapassato dvinnanti catunnampi khaṇḍānametaṃ nāma’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). **Bāhanta**nti dvīsu pariyantesu sibbanīyaṃ bāhirakhaṇḍadvayaṃ, tañca saṅghaṭetvā bāhamatthake ṭhapiyamānattā ‘‘mañcā ukkuṭṭhiṃ karontī’’tiādīsu viya ādheyye ādhāropacāravasena bāhāti ca cīvarassa pariyantāvayavattā ‘‘anta’’nti ca vuccati. Vuttampi cetaṃ ‘‘bāhantanti suppamāṇaṃ cīvaraṃ pārupantena saṃharitvā bāhāya upari ṭhapitā ubho antā bahimukhā tiṭṭhanti, tesaṃ etaṃ nāma’’nti (mahāva. aṭṭha. 345). Idaṃ sattakhaṇḍacīvarameva **mahāaṭṭhakathāyaṃ** vihitanti idānipi tadeva vaṭṭati. Vuttampi cetaṃ ‘‘ayameva hi nayo mahāaṭṭhakathāyaṃ vutto’’ti. Bhikkhunā kusiṃ…pe… bāhantampicāti sabbaṃ vidhiṃ dassetvāva chinnaṃ pañcakādippabhedakaṃ samaṇasāruppaṃ ticīvaraṃ kattabbanti yojanā.

565-6. Yathāvuttavidhiṃ avirādhetvā cīvaraṃ kappabinduṃ datvā saṅghāṭiādināmena adhiṭṭhāya paribhuñjantassa adhiṭṭhānaṃ kathaṃ bhijjatīti āha **‘‘dānenā’’**tiādi. **Dānenā**ti aññassa dānena. **Acchijjagāhenā**ti aññena acchinditvā gahaṇena. **Vissāsaggahaṇena cā**ti attani vissāsena aññassa gahaṇena. **Hīnāyāvattanenā**ti sikkhaṃ

appaccakkhāya gihibhāvūpagamanena aññassa dāne viya cīvare nirālayabhāveneva pariccattā.

Keci pana **''hīnāyāvattanenā**ti bhikkhuniyā gihibhāvūpagamanenāti evamattham gahetvā bhikkhu pana vibbhantopi yāva sikkhaṃ na paccakkhāti, tāva bhikkhuyevāti adhiṭṭhānaṃ na vijahatī''ti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ ''bhikkhuniyā hīnāyāvattanenā''ti visesetvā avuttattā, bhikkhuniyā ca gihibhāvūpagamane adhiṭṭhānavijahanaṃ visuṃ vattabbanti natthi tassā vibbhamaneneva assamaṇibhāvato.

Sikkhāyāti bhikkhusikkhāya. **Pahānenā**ti paccakkhānena. Sikkhāpaccakkhānaṃ panettha sace bhikkhuliṅge ṭhito sikkhaṃ paccakkhāti, tassa kāyalaggampicīvaraṃ adhiṭṭhānaṃ vijahatīti dassanatthaṃ gahitaṃ. **''Sikkhāya ca pahānato''**ti ca likhanti, taṃ ''hīnāyāvattanenāpi, sikkhāya ca pahānato''ti pāṭhakkame sati yujjati. Yathāvutto pana pāṭho ''sikkhāya ca pahānena, hīnāyāvattanenapī''ti pāṭhakkame yujjati. Yathā tathā vā hotu, na koci virodho.

Paccuddhārenāti cīvarassa paccuddharaṇena. ''Kālakiriyāyā''ti **aṭṭhakathā**vacanato **vināsenā**ti cīvarasāmikassa jīvitavināsova vuccatīti. **Liṅgassa parivattanā**ti bhikkhussa itthiliṅgaparivattanā, bhikkhuniyā purisaliṅgaparivattanāti evaṃ ubhayathā liṅgassa parivattanena. **Sabbaṃ** navavidhampi cīvaraṃ. **Adhiṭṭhāna**nti ettha ''imehi aṭṭhahī''ti seso. Vuttovāyamattho **aṭṭhakathāyaṃ** ''tattha purimehi aṭṭhahi sabbacīvarāni adhiṭṭhānaṃ vijahantī''ti (pārā. aṭṭha. 2.469). **Bhijjatī**ti pajahati. Chiddassa bhāvo **chiddabhāvo,** tasmiṃ, chidde sati chidde jāteti vuttaṃ hoti. **Ticīvara**nti tīsu cīvaresu aññataranti vuttaṃ hoti. Ticīvarameva vāti gahetabbaṃ. Vuttañca ''chiddabhāvena pana ticīvarassevā''ti.

567. Kīvappamāṇe chidde jāteti āha **''kaniṭṭhassā''**tiādi. **''Kaniṭṭha…pe… māṇaka''**nti iminā heṭṭhimaparicchedaṃ dasseti.

568. **Eko tantupī**ti dīghato vā tiriyato vā ekampi suttaṃ.

569. Jiṇṇaṭṭhāne aggaḷaṃ dentena tecīvarikena vattitabbavidhiṃ dassetumāha **''paṭhama''**ntiādi. **Paṭhama**nti chinnaṭṭhānassa chindanato pubbeyeva. **Aggaḷaṃ datvā**ti vatthakhaṇḍaṃ alliyāpetvā. **Rakkhatī**ti ettha ''adhiṭṭhāna''nti anuvattate, ''tecīvariko bhikkhū''ti labbhati, evaṃ vatthakhaṇḍaṃ alliyāpento tecīvariko bhikkhu adhiṭṭhānaṃ rakkhatīti vuttaṃ hoti. Vipariyāyena adhiṭṭhānaṃ bhindatīti labbhati. Paṭhamaṃ dve koṭiyo ghaṭetvāti yojanā. Majjhe jiṇṇaṃ adhiṭṭhitacīvaraṃ majjhe chindanto tato pubbeyeva dve koṭiyo ekato ghaṭetvā sibbitvā. **Pacchā**ti koṭighaṭanato pacchā. **Chindatī**ti majjhaṃ ubhayakoṭiṃ kātuṃ chindati. **Rakkhatī**ti vuttappakārameva.

570. Ticīvare kattha jātaṃ chiddamadhiṭṭhānaṃ bhindatīti āha **''caturaṅgulā''**tiādi. Cattāri ca aṭṭha ca **caturaṭṭhaṃ,** catunnaṃ aṭṭhannaṃ vā aṅgulānaṃ samāhāro **caturaṭṭhaṅgulaṃ,** tasmāti gahetabbaṃ. Caturaṅgulā aṭṭhaṅgulāti yojanā. **Ora**nti abbhantaraṃ. Ekañca dve ca ekadve, tesaṃ **ekadvinnaṃ,** ''cīvarāna''nti pakaraṇato labbhati, ekassa cīvarassa, dvinnañca cīvarānanti yojanā. Yathāsaṅkhyānuddesavasena ekassa tiriyato caturaṅgulato oraṃ, dvinnaṃ tiriyato aṭṭhaṅgulato oranti yojanā. Vākyadvayepi ''chiddaṃ bhindatevā''ti yojetabbaṃ.

Ekassa cīvarassāti antaravāsakacīvarassa. **Tiriyato**ti vitthārato. **Caturaṅgulaṃ ora**nti caturaṅgulato abbhantare chiddaṃ adhiṭṭhānaṃ bhindati. **Dvinna**nti uttarāsaṅgasaṅghāṭīnaṃ. **Tiriyato**ti vitthārato. **Aṭṭhaṅgulato ora**nti aṭṭhaṅgulato abbhantare. Tiṇṇampi dīghato vidatthiyā oraṃ chiddaṃ adhiṭṭhānaṃ bhindatevāti yojanā. Ettha **vidatthi** vaḍḍhakividatthi gahetabbā. Evaṃ vuttaparicchedabbhantare chidde jāte tassa cīvarassa atirekacīvarattā dasāhamanatikkamitvā sūcikammaṃ katvā adhiṭṭhātabbaṃ. Tathā akarontena pana parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhātabbaṃ.

571. **''Nisīdanassā''**ti ''nisīdanacīvarassā''ti vattabbe uttarapadalopena vuttanti daṭṭhabbaṃ. **Diyaḍḍhā**ti ettha visesitabbā vidatthi ''dve vidatthiyo''ti ca ''sugatassa vidatthiyā''ti ca vuttasāmatthiyā labbhati. Aḍḍhena dutiyā **diyaḍḍhā,** dutiyaṃ aḍḍhametassāti ''dutiyaḍḍhā''ti vattabbe tiya-paccayalopena **''diyaḍḍhā''**ti vuttaṃ, aḍḍhadutiyāti vuttaṃ hoti. **''Sugatassa vidatthiyā''**ti pamāṇaniyamassa katattā vaḍḍhakividatthiyā tisso vidatthiyo ekā sugatavidatthi hoti. Idaṃ nisīdanacīvaraṃ dīghato vaḍḍhakihatthena tihatthaṃ, vitthārato chaḷaṅgulādhikadvihatthappamāṇaṃ hoti. ''Dasā vidatthī''ti (pāci. 533) vuttattā diyaḍḍhahatthā dasāti veditabbā.

572. **Catasso**ti etthāpi ''vidatthiyo''ti sāmatthiyāva labbhati. ''Kaṇḍuppaṭicchādiyā''ti vibhattipariṇāmena dīghatoti yojanā.

573. Aḍḍhaṃ teyyaṃ tatiyaṃ yassā sā **aḍḍhateyyā,** aḍḍhatatiyāti vuttaṃ hoti.

574. Tato uttariṃ **taduttariṃ,** tassa tassa vuttappamāṇato atirekaṃ. **Adhikacchedana**nti adhikassa pamāṇātirittaṭṭhānassa chedanaṃ assa pācittiyassa desanāyāti adhikacchedanaṃ, vuttappamāṇato adhikaṭṭhānaṃ chinditvā desetabbaṃ pācittiyaṃ. **Udīritaṃ** vuttaṃ pāḷiyāti attho.

575. **Appamāṇenā**ti guṇavasena appamāṇena sammāsambuddhena.

576. Sabbaṃ vaṭṭatīti sambandho. **''Sabba''**nti iminā **aṭṭhakathāya** āgataṃ nīlādiṃ saṅgaṇhāti. Mahantādibhedaṃ sabbaṃ paccattharaṇacīvaraṃ vaṭṭati.

577. ''Mukhapuñchanacoḷaṃ eka''nti padacchedo. Ekaṃ dhovitvā yāva sukkhāpīyati, tāva aññena mukhapuñchanena bhavitabbattā āha **''dvepi vaṭṭanti sabbathā''**ti.

579. Pamāṇato, gaṇanato ca atītāti **pamāṇagaṇanātītā**. ''Pamāṇātītā''ti vacanena vinayadharānaṃ appamāṇaguṇataṃ dasseti, ''gaṇanātītā''ti iminā atikkantagaṇanataṃ. Pakataṃ vinaye paṭhamaṃ kataṃ buddhena bhagavatā paññattaṃ jānantīti pakataññū, vinayadharā, te **pakataññuno**. Aparimāṇaguṇamaṇigaṇabhūsitaupālidāsakādimahātherācariyaparamparāgatā saṅkhyāpathātītā vinayadharāti vuttaṃ hoti.

580. **Sugataṭṭhaṅgulāyāma**nti vaḍḍhakiratanappamāṇadīghaṃ. **Caturaṅgulavitthata**nti vaḍḍhakividatthippamāṇavitthāraṃ. Vikappanupagaṃ pacchimaṃ cīvaraṃ nāma hoti. **Pacchimaṃ cīvara**nti parissāvanapaṭādīnaṃ visesanaṃ, pacchimacīvarappamāṇanti vuttaṃ hoti.

581. **Parissāvapaṭa**nti udakaparissāvanatthaṃ paṭaṃ. **Pattatthavika**nti pattakañcukaṃ. **Potthakatthavika**nti potthakakañcukaṃ. **Ādi**ggahaṇena pacchimappamāṇādiṃ yaṃ kiñci paṭaṃ, daṇḍapaṭañca saṅgaṇhāti.

582. **Adhiṭṭhātu**nti parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhātuṃ. **Ṭhapite**ti anadhiṭṭhāya ṭhapite. **Mahāpaccariyaṃ** pana ''anāpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.469) āha. **Natthi dosatā**ti doso eva dosatā. ''Attano santakabhāvato mocetvā ṭhapitaṃ sandhāya **mahāpaccariyaṃ** anāpatti vuttā''ti vadanti. ''Iminā bhesajjaṃ cetāpessāmi, idaṃ mātuyā dassāmī''ti ṭhapentena adhiṭṭhātabbaṃ. ''Idaṃ bhesajjassa, mātuyā''ti vibhajitvā sasantakabhāvato mocite adhiṭṭhānakiccaṃ natthīti adhippāyo. Hoti cettha –

''Yaṃ vatthaṃ bhikkhunā laddhaṃ, kataṃ mātādisantakaṃ;
Nissaggiyaṃ na hotīti, tamāhu vinayaññuno''ti.

583. **Vassamāse caturo**ti vassāne caturo māse, adhiṭṭhānakiriyāya cattāro māse avicchedoti accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Vassike cattāro māse nivāsetabbā sāṭikā **vassikasāṭikā**.

584. Kaṇḍuṃ paṭicchādetīti **kaṇḍuppaṭicchādi,** kaṇḍurogāturassa bhikkhuno tappaṭicchādanatthamanuññātacīvarassetamadhivacanaṃ. Honti cettha –

''Mātikaṭṭhakathāyassā, kaṇḍucchādikasāṭiyā;
Na kālātikkame vuttaṃ, adhiṭṭhānavivaṭṭanaṃ.

Adhiṭṭhānapahānaṅge-su vuttattā visesato;
Vīmaṃsitabbaṃ viññūhi, tattha yaṃ kāraṇaṃ siyā''ti.

586. **‘‘Asammukhe etanti cā’’**ti vacaneneva sammukhe ‘‘ima’’nti viññāyati. Vicakkhaṇo paccuddhareyyāti yojanā.

587. Adhiṭṭhitanti **adhiṭṭhānaṃ**.

588. **Iti sabbamida**nti evaṃ vuttaṃ idaṃ ticīvarādīnaṃ pamāṇādisabbavidhānaṃ. **Tecīvarikabhikkhuno**ti ticīvarādhiṭṭhānena adhiṭṭhitatecīvarikassa vinayatecīvarikassa. Tiṇṇaṃ cīvarānaṃ samāhāro **ticīvaraṃ,** tiṇṇaṃ ticīvarānaṃ samāhāroti ‘‘titicīvara’’nti vattabbe ekadesasarūpekasesanayena ‘‘ticīvara’’nti navacīvarāni saṅgahitāni, ticīvare niyutto tecīvarikoti vinayatecīvariko vuccati. Dhutaṅgatecīvarikassāpi ticīvare idameva vidhānanti sopi saṅgayhati. Aññesu vā pana chasu cīvaresu parikkhāracoḷaṃ ekaṃ aṃsakāsāvameva vaṭṭati. **Tathā vatvāvā**ti ‘‘imaṃ parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhāmī’’tiādinā nayena vatvā. **Taṃ** parikkhāracoḷaṃ. Parikkhāracoḷamassa atthi, tattha vā niyuttoti **parikkhāracoḷiko**.

589. ‘‘Ticīvaraṃ pana parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhātuṃ vaṭṭati, na vaṭṭatī’’ti anuyogaṃ katvā ‘‘vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469) **aṭṭhakathāya** vuttattā idha **‘‘ticīvara’’**nti cīvarattayameva vuttaṃ. ‘‘Sukhaparihāratthaṃ ekampi vikappetabba’’nti vacanato ekadese samudāyopacāravasena ekampi vikappetabbameva hoti.

Parikkhāracoḷaṃ kātumpi vaṭṭatīti baddhasīmato bahi vasantena ekakena tecīvarikena antoaruṇe asatiyā tīsu cīvaresu hatthapāse akatesu nissaggiyaṃ pācittiyaṃ hotīti, vinayakammaṃ kātuṃ sabhāgapuggalānaṃ dullabhattā ca sukhaparihāratthaṃ tīsu ekaṃ vā sabbāni eva vā ticīvaranāmena katādhiṭṭhānāni paccuddharitvā parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhātumpi vaṭṭatīti vuttaṃ hoti.

Evaṃ aggahetvā ‘‘sace ticīvaraṃ parikkhāracoḷādhiṭṭhānaṃ labheyya, udositasikkhāpade parihāro niratthako bhaveyyā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469) vuttaṃ mahāpadumattherassa mataṃ dassetumāha **‘‘evaṃ cudosite’’**tiādi. **Evaṃ ce**ti evaṃ ticīvaraṃ parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhahitvā pariharituṃ vaṭṭati ce. **Udosite**ti imassa sikkhāpadassa anantare dutiyakathinasikkhāpade. **Vutto parihāro**ti ‘‘ekakulassa gāmo hoti parikkhitto ca. Antogāme cīvaraṃ nikkhipitvā antogāme vatthabba’’ntiādinā (pārā. 478) nayena **padabhājanā**vasāne vutto, idha ca ‘‘gāmādīsu padesesū’’tiādinā nayena anantaraṃ vakkhamāno ticīvarassa pariharaṇavidhi. **Niratthako**ti parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhitacīvarassa tena vidhinā ticīvaraṃ apariharantassāpi bhikkhuno anāpattibhāvato nippayojanoti attho.

590. Tappariharitumāha **‘‘na’’**iccādi. Na niratthakoti yojanā. Hetuṃ dassetumāha **‘‘tecīvarikassevā’’**tiādi. Yo ticīvaranāmena adhiṭṭhānaṃ apaccuddharitvā satiṃ upaṭṭhapetvā antoaruṇe cīvaraṃ hatthapāsato amocetvā aruṇaṃ uṭṭhāpeti, tādisassa **tecīvarikasseva** tasmiṃ sikkhāpade udositaparihārassa bhagavatā desitattāti attho. Yasmā tādisasseva tecīvarikassa udositasikkhāpade parihāro vutto, **tasmā. Taṃ sabbampī**ti taṃ navavidhaṃ sabbampi cīvaraṃ. **Parikkhāracoḷassā**ti parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhahitvā cīvaraṃ paribhuñjitukāmassa parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhātuṃ **vaṭṭati**.

591. Iminā udositaparihārassa aniratthakabhāvaṃ sādhetvā idāni ‘‘ticīvaraṃ parikkhāracoḷanāmenāpi adhiṭṭhātuṃ vaṭṭatī’’ti imassa adhikatthassa mahākāruṇikena anuññātabhāve kiriyantarānujānanasaṅkhātaadhikavacanassa ñāpakahetubhāvaṃ dassetumāha **‘‘adhiṭṭhetī’’**tiādi. Imasmiṃyeva sikkhāpade anāpattivāre ‘‘anāpatti antodasāhaṃ adhiṭṭheti, vikappetī’’ti pāṭhe anāpattibhāve ‘‘adhiṭṭhetī’’ti ettakeneva pariyatte (pārā. 469) ‘‘vikappetī’’ti kiriyantarānujānanena pakārantarenāpi doso natthīti adhippāyassa viññāpitattāti attho.

592. **Evaṃ karontassā**ti ticīvaranāmena adhiṭṭhānaṃ paccuddharitvā parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhahantassa. Idāni atippasaṅgaṃ dassetukāmassa codakassa adhippāyaṃ dassetumāha **‘‘eva’’**ntiādi. Mūlādhiṭṭhānaṃ pahāya kātabbappakārantarassāpi vijjamānattā ticīvaraṃ paccuddharitvā mukhapuñchanādikaṃ katvā adhiṭṭhahatopi doso na siyāti kasmā nāpajjatīti attho. Naiti atippasaṅganivāraṇe.

593. **Kiccavidhānato**ti tesaṃ mukhapuñchanādīnaṃ attano attano kiccassa sādhanato, tādisaṃ kiccavisesāpekkhaṃ vinā taṃtaṃnāmena adhiṭṭhātuṃ na yujjatīti adhippāyo. **Akiccassā**ti mukhapuñchanādikiccarahitassa. **Adhikassā**ti paccuddharitvā paṭhamaṃ adhiṭṭhānassa vijahitattā atirekassa. **Assā**ti ticīvarassa. **Adhiṭṭhānaṃ tu yujjatī**ti dasāhaṃ anatikkamitvā parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhānaṃ pana yujjati.

594. Nidhānassa mukhaṃ upāyoti **nidhānamukhaṃ,** antaravāsakāditaṃtaṃcīvaranāmena adhiṭṭhānato atirekaṃ yaṃ kiñci cīvaraṃ yathā ṭhapitaṃ āpattiṃ na karoti, tathā nidhānassa upāyoti attho. **Etaṃ** parikkhāracoḷādhiṭṭhānaṃ. **Mahāpaccariya**nti brāhmaṇatissabhaye bhikkhusaṅghaṃ jambudīpaṃ netuṃ sakkassa devānamindassa āṇattiyā visukammena nimmitamahāpaccariyaṃ nisīditvā likhitattā taṃnāmakāyaṃ vinayaṭṭhakathāyaṃ, ‘‘mahāpaccariyādisū’’tipi likhanti.

595. Parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhānavidhānassa vuttappamāṇaṃ katamanti āha **‘‘cīvara’’**ntiādi. ‘‘Nidāne uppattito’’ti padacchedo. **‘‘Cīvaraṃ paripuṇṇa’’**nti **nidāne** ‘‘ticīvaraṃ sampuṇṇaṃ vijjati, idamatirekacīvaraṃ kiṃ kātabba’’nti bhikkhūhi bhagavato ārocitavatthumhi. **Uppattito**ti parikkhāracoḷādhiṭṭhānassa uppannattā, anuññātattāti attho. ‘‘Tena kho pana samayena bhikkhūnaṃ paripuṇṇaṃ hoti ticīvaraṃ, attho ca hoti parissāvanehipi thavikāhipi. Bhagavato etamatthaṃ ārocesuṃ. Anujānāmi bhikkhave parikkhāracoḷaka’’nti (mahāva. 357) ettha **pāḷiyaṃ** evaṃ vippavāsasukhatthaṃ nāmenādhiṭṭhitacīvaraṃ adhiṭṭhānaṃ paccuddharitvā parikkhāracoḷanāmena adhiṭṭhātuṃ vaṭṭatīti sādhanena tadekasādhanattā eva ekampi cīvaraṃ vikappetuṃ vaṭṭatīti vuttameva hoti. Tenevāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘evañca sati yo ticīvare ekena cīvarena vippavasitukāmo hoti, tassa ticīvarādhiṭṭhānaṃ paccuddharitvā vippavāsasukhatthaṃ vikappanāya okāso dinno hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469).

596-8. Ettāvatā kappiyacīvarañca tattha kattabbañca dassetvā idāni akappiyacīvaraṃ dassetumāha **‘‘kusavākādī’’**tiādi. **Kusa**nti dabbatiṇaṃ. **Vāka**nti rukkhādīnaṃ vākaṃ. **Ādi**-saddena phalakaṃ gahitaṃ, **cīra**-saddo cīvarapariyāyo, imasmiṃ kusādayo ganthetvā kate cīvareyeva vattati. **Kesajaṃ kambala**nti manussakesehi vītakambalañca. **Vālajaṃ kambala**nti assavālacamaravālehi vītakambalañca. **Ulūkapakkha**nti kosiyasakuṇapattaṃ. Idha pana taṃ ganthetvā katacīvarameva gahetabbaṃ. **Ajinakkhipe**ti ajinadīpicamme. ‘‘Dhārayato thullaccaya’’nti paccekaṃ sambandho.

Kadalidusseti kadalivākamayavatthe. **Erakadusse**ti erakamayavatthe. **Akkadusse**ti akkadaṇḍe vā tesaṃ suttāni vā gahetvā katavatthe. **Potthake**ti makacivākamayavatthe. **Tirīṭe vā**ti evaṃnāmake rukkhatace. **Veṭhane**ti sīsaveṭhane. **Kañcuke**ti kavace.

Sabbanīlaketi kevalanīlake. Esa nayo **mañjeṭṭhā**dīsu. **Mahānāmaratte**ti tanupadumadalavaṇṇaratte. **Mahāraṅgaratte**ti satapadivaṇṇaratte.

599. **Acchinnadasake**ti acchinnā dasā yassa, tasmiṃ cīvare. Esa nayo **dīghadase**pi. **Phaladase**ti phalasadisaganthitā dasā yassa, tasmiṃ. **Pupphadase**ti kaṇṇikaṃ bandhitvā vikāsetvā katā dasā yassa, tasmiṃ cīvareti attho. **Acchinnacīvarassā**ti naggaṃ katvā corehi viluttacīvarassa. **Etthā**ti kusavākādīsu, sabbanīlādīsu ca. **Kiñcī**ti ekampi akappiyaṃ natthi ananulomikaṃ natthi. ‘‘Naggena etesu akappiyacīvaresu yaṃkiñci laddhaṃ, tena hirikopinaṃ paṭicchādetvā pacchā kappiyacīvare laddhe taṃ adhivāsetvā idaṃ akappiyacīvaraṃ pariccajitabbaṃ. Sabbanīlakādivatthesu laddhesu kappiyarajanena rajitvā, taṃ vaṇṇaṃ nāsetvā vā kappiyavatthāni ubhayapassesu alliyāpetvā, paṭicchādetvā vā nivāsetuṃ vaṭṭatī’’ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

600. **‘‘Antodasāha’’**nti idaṃ ‘‘adhiṭṭhetī’’tiādīhi sabbapadehipi yojetabbaṃ. **Vissajjetī**ti aññassa deti. Idha dānaṃ duvidhaṃ sammukhādānaṃ, parammukhādānanti. Paṭiggāhakaṃ disvā ‘‘idaṃ tuyhaṃ dammī’’ti dānaṃ **sammukhādānaṃ** nāma. Parammukhā ‘‘idaṃ itthannāmassa dammī’’ti dinnaṃ **parammukhādānaṃ**. ‘‘Idaṃ tvaṃ gaṇhāhī’’ti vā ‘‘tuyhaṃ gaṇhāhī’’ti vā vutte ‘‘mayhaṃ gaṇhāmī’’ti sace vadati, dānagahaṇadvayampi suddhaṃ. ‘‘Idaṃ tava santakaṃ karohi, tava santakaṃ hotu, tava santakaṃ hotī’’ti dāyakena vutte gaṇhantopi ‘‘mama santakaṃ karomi, mama santakaṃ hotu, mama santakaṃ hotī’’ti vadati ce, dānaṃ, gahaṇañca asuddhaṃ hoti. ‘‘Tava santakaṃ karohī’’ti vutte pana ‘‘sādhu bhante mayhaṃ gaṇhāmī’’ti vatvā gaṇhāti, gahaṇaṃ suddhaṃ. ‘‘Idaṃ tuyhaṃ gaṇhāhī’’ti vutte ‘‘ahaṃ na gaṇhāmī’’ti vadati, puna ‘‘dinnaṃ mayā, tuyhaṃ gaṇhāhī’’ti vutte itaropi puna paṭikkhipati, taṃ cīvaraṃ kassaci asantakattā dasāhātikkamenāpi nissaggiyaṃ na hotīti pacchā tesu dvīsu yo icchati, tena adhiṭṭhāya paribhuñjitabbanti sabbamidaṃ **aṭṭhakathāya** (pārā. aṭṭha. 2.469 atthato samānaṃ) vuttaṃ.

Adhiṭṭhitacīvare adhiṭṭhāne vematikena attano vimatiṃ paṭhamaṃ āvi katvā ‘‘sace anadhiṭṭhitaṃ, evaṃ kate kappiyaṃ hotī’’ti cintetvā nissajjetvā vinayakammaṃ karontassa musāvādadoso nāpajjati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘na hi evaṃ jānāpetvā vinayakammaṃ karontassa musāvādo hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469). ‘‘Keci ‘tathā vematikacīvaraṃ aññena vissāsena gahetvā puna dātabba’nti vadanti, taṃ na sundara’’nti (pārā. aṭṭha. 2.469 thokaṃ visadisaṃ) tattheva vuttaṃ.

Vinassatīti corādīhi vinassati. ‘‘Nassati, ḍayhati, acchinditvā gaṇhantī’’ti imānipi vināsappakārattā ‘‘vinassatī’’ti imināva saṅgayhanti. Tattha **‘‘nassatī’’**ti idaṃ corādīhi haṭaṃ sandhāya vuttaṃ, **‘‘vinassatī’’**ti idaṃ undūrakhāyitādiṃ sandhāya vuttaṃ, **‘‘ḍayhatī’’**ti agginā daḍḍhaṃ sandhāya. **Vissāse**ti ettha sandiṭṭho ca sambhatto ca ālapito ca jīvati ca gahite cattamano hotīti pañcaṅgasamannāgatena attani vissāsena aññena gahiteti attho. **Pakāsitā**ti ‘‘anāpatti antodasāhaṃ adhiṭṭhetī’’tiādinā (pārā.

469) nayena vuttā.

601. Idaṃ pana samuṭṭhānaṃ nāmena kathinasamuṭṭhānaṃ nāmāti attho. Idaṃ kathinasamuṭṭhānaṃ nāma kāyavācato ca kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Atirekacīvarabhāvassa jānanacittena paṇṇattijānanacitte asatipi āpattisambhavato **acittaṃ**. Anadhiṭṭhānato, avikappanato ca **akriyaṃ**. Kammaṭṭhānamanuyuñjanto vā cetiyādiṃ vandanto vā ekādasamaṃ aruṇaṃ uṭṭhāpeti, kusalacitto āpajjati, kalahādipasuto vā vītikkamaṃ jānanto vā uṭṭhāpeti, akusalacitto āpajjati, khīṇāsavo pana asatiyā vā paṇṇattiṃ ajānanto vā tathā karonto abyākatacitto āpajjatīti **ticittaṃ**. Vuttanayena kammaṭṭhānādimanuyuñjantassa somanassacittasamaṅgino sukhavedanā, upekkhācittasamaṅgino upekkhāvedanā, kalahādipasutassa domanassacittasamaṅgino dukkhavedanā hotīti **tivedanaṃ**. Esa nayo uparipi evarūpe ṭhāne yojetabbo.

Paṭhamakathinakathāvaṇṇanā.

602. **Gāmādīsu padesesu tipañcasū**ti ticīvarāni nikkhipitvā vippavāsena dosaṃ, uppajjanaṭṭhānañca dassetuṃ ''gāmo ekūpacāro''tiādinā (pārā. 477) nayena **pāḷiyaṃ** vuttagāmanivesanaudositaaṭṭamāḷapāsādahammiyanāvāsatthakhettadhaññakara- ṇaārāmavihārarukkhamūlaajjhokāsasaṅkhātesu pannarasasu cīvaranikkhepaṭṭhānesūti vuttaṃ hoti. Ettha **gāmo** nāma ekakuṭikādigāmo.

Nivesanaṃ nāma gāmato bahi catusālādiko geho. Tenāha **gaṇṭhipade** ''gāmanivesanānaṃ visesaṃ vadantā 'puna ekaparicchedaṃ katvā nivesitā bahugehā nivesanaṃ nāma hontī'ti vadanti, tasmā idaṃ nivesanādi sabbaṃ 'gāmato bahī'ti gahetabba''nti. Idañca tattheva vuttaṃ ''nivesanādikaṃ antogāme ce hoti, gāme vuttaparihārasseva labbhanato antogāmato bahī'ti gahetabba''nti.

Aṭṭhakathāyaṃ ''udositoti yānādīnaṃ bhaṇḍānaṃ sālā''ti (pārā. aṭṭha. 2.482-487) vuttasarūpaṃ **udositaṃ** nāma. ''Aṭṭoti paṭirājādipaṭibāhanatthaṃ iṭṭhakāhi kato bahalabhittiko catupañcabhūmiko patissayaviseso''ti (pārā. aṭṭha. 2.482-487) vuttasarūpo **aṭṭo** nāma. ''Māḷoti ekakūṭasaṅgahito caturassapāsādo''ti (pārā. aṭṭha. 482-487) vutto ekakaṇṇikasaṅgahito caturassageho **māḷo** nāma. **Pāsādo**ti dīghapāsādo. **Hammiya**nti muṇḍacchadanapāsādo. **Nāvā**ti yānappatti. **Sattha**nti jaṅghasatthasakaṭasatthavasena duvidho janasamūho, so ca niviṭṭhāniviṭṭhavasena paccekaṃ duvidho. Tattha niviṭṭhe vatiādiparikkhepopi hoteva.

Khettanti yavakhettādikhettaṃ. **Dhaññakaraṇaṃ** khalaṃ. **Ārāmo** pupphārāmo, phalārāmo ca. **Vihāro**ti ekampi senāsanaṃ vuccati. ''Rukkho nāma yaṃ majjhantike kāle samantā chāyā pharatī''ti (pārā. 494) vuttappamāṇaparicchanno **rukkho. Ajjhokāso** nāma sattabbhantaro, so viñcāṭaviādiagāmakāraññe ca macchabandhānaṃ agamanapathe samuddadīpe ca labbhati. **Macchabandhānaṃ agamanapatho** nāma udakapiṭṭhiyā gantvā puna tadaheva gehaṃ āgantuṃ asakkuṇeyyatāya dūro samuddappadeso vuccati.

Ayaṃ gāmādiko paccekaṃ ekūpacāro, nānūpacāroti duvidho. Tattha ajjhokāsaṃ vinā gāmādiko taṃtaṃrājādisāmikakulānaṃ ekatthanānatthavasena ekakulasantako ce hoti, ekūpacāro. Nānākulasantako ce, nānūpacāro hoti. Vuttañhetaṃ ''gāmo ekūpacāro nāma ekakulassa gāmo hotī''tiādi (pārā. 478). **Aṭṭhakathāyampi** vuttaṃ ''ekakulassa gāmoti ekassa rañño vā bhojakassa vā gāmo''ti ca ''nānākulassa gāmoti nānārājūnaṃ vā bhojakānaṃ vā gāmo vesālīkusinārādisadiso''ti (pārā. aṭṭha. 2.479) ca.

Ekakulena kārāpito vihāro ekūpacāro, nānākulehi kārāpito nānūpacāro hoti. Yathāha **gaṇṭhipade** ''vihāre ekakulanānākulavohāro kārāpakānaṃ vasena vutto''ti. Ajjhokāse pana upacārabhedo abbhantaravasena veditabbo. Vuttañcetaṃ **pāḷiyaṃ** ''ajjhokāso ekūpacāro nāma agāmake araññe samantā sattabbhantarā ekūpacāro. Tato paraṃ nānūpacāro''ti. Idha ekaṃ **abbhantaraṃ** aṭṭhavīsatiratanaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''ekaṃ abbhantaraṃ aṭṭhavīsatihattha''nti (pārā. aṭṭha. 2.489). Evaṃ saṅkhepato vuttasarūpappabhedāni pannarasa ṭhānāni dassetumāha ''gāmādīsu padesesu tipañcasū''ti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana pāḷiaṭṭhakathāvaṇṇanato veditabbo.

''Ticīvarena vippavāseyyāti saṅghāṭiyā vā uttarāsaṅgena vā antaravāsakena vā. Antogāme cīvaraṃ nikkhipitvā''ti (pārā. 476, 478) vacanato ettha **ticīvara**nti tiṇṇaṃ cīvarānamaññatarameva cīvaraṃ vattabbaṃ. **Ekaratta**nti vippavāsakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **Api**-saddena kiṃ pana dirattādikanti dasseti.

Saṅghasammutiyā vināti ticīvaraṃ pariharituṃ asamatthena gilānena bhikkhunā saṅghaṃ vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggayha ''ahaṃ bhante gilāno, na sakkomi ticīvaraṃ ādāya pakkamituṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ ticīvarena avippavāsasammutiṃ yācāmī''ti tikkhattuṃ yācitena saṅghena tassa ñattidutiyāya kammavācāya dinnaṃ avippavāsasammutiṃ vināti vuttaṃ hoti. Tathā laddhasammutikassa gilānassa bhikkhuno tasmiṃ gelaññe avūpasante vā vūpasantepi cīvaranikkhepaṭṭhānaṃ āgamanakāle vā uppanne aññepi roge avūpasante tāyayeva sammutiyā na doso.

603. **Bhikkhuno**ti aladdhasammutikassa bhikkhuno. **Tena** cīvarena. **Vippavatthuṃ na vaṭṭatī**ti vinā vasituṃ na vaṭṭati. Kiṃ vuttaṃ hoti? ''Ekakulassa gāmo hoti parikkhitto ca, antogāme cīvaraṃ nikkhipitvā antogāme vatthabbaṃ. Aparikkhitto hoti, yasmiṃ ghare cīvaraṃ nikkhittaṃ hoti, tasmiṃ ghare vatthabbaṃ, hatthapāsā vā na vijahitabbaṃ. Nānākulassa gāmo hoti parikkhitto ca, yasmiṃ ghare cīvaraṃ nikkhittaṃ hoti, tasmiṃ ghare vatthabbaṃ sabhāye vā dvāramūle vā, hatthapāsā vā na vijahitabba''ntiādinā (pārā. 478) nayena **pāḷiyā** vuttaṭṭhānato bahi aruṇaṃ uṭṭhāpetuṃ na vaṭṭatīti vuttaṃ hoti.

Imasmiṃ pāṭhe **''parikkhitto''**ti idaṃ pākārena vā vatiyā vā parikhāya vā parikkhittaṃ sandhāya vuttaṃ. **Hatthapāsā vā**ti ettha **hatthapāsā** nāma aḍḍhatiyaratanaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''taṃ gharaṃ samantato hatthapāsā na vijahitabbaṃ, aḍḍhateyyaratanappamāṇā padesā uddhaṃ na vijahitabbanti vuttaṃ hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.477-478).

Vippavasantassa ko dosoti āha **''hoti…pe… aruṇuggame''**ti. Anuññātaṭṭhānato hi bahi cīvarena vinā aruṇaṃ uṭṭhāpentassa taṃ cīvaraṃ nissajjitabbaṃ hoti, taṃhetukā pācittiyāpattipi hotīti attho. Teneva vakkhati ''nissajjitvā…pe… viññunā''ti.

604. **Nhāyantassevā**ti cīvarassa hatthapāsato dūre nahāyantasseva, anādare sāmivacanaṃ.

606. Acchinnaṃ viluttaṃ cīvaraṃ yassa so **acchinnacīvaro,** bhikkhu, tassa ṭhānaṃ **acchinnacīvaraṭṭhānaṃ,** tasmiṃ.

607. **Nivāsetvā**ti ettha ''antaravāsaka''nti ca **gahetvā**ti ettha ''itarānī''ti ca seso. Idañca gantabbaṭṭhāne, āsanne magge ca manussasambādhe asati kattabbadassanaṃ. Itarattha nivāsetvā, pārupitvā ca saṅghāṭiṃ aṃse katvāva gantabbaṃ hoti. Vihāre sabhāgesu alabbhamānesu āsanasālampi gantvā sabhāgassa santike vinayakammaṃ kattabbanti **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.495 atthato samānaṃ) vuttaṃ. **''Nissajjitvā''**ti iminā ''idaṃ me bhante cīvaraṃ rattivippavutthaṃ aññatra bhikkhusammutiyā nissaggiyaṃ, imāhaṃ saṅghassa nissajjāmī''ti saṅghe vā ''idaṃ me bhante cīvaraṃ…pe… ahaṃ āyasmantānaṃ nissajjāmī''ti tiṇṇaṃ, dvinnaṃ vā santike vā ''idaṃ me āvuso…pe… imāhaṃ āyasmato nissajjāmī''ti ekassa santike vā vatvā nissajjitvāti vuttaṃ hoti. **Viññunā**ti evaṃ nissaggiyavatthunissajjanādinānappakāravidhijānanakena ñāṇavatāti attho.

608. **Taṃ** nissaggiyacīvaraṃ.

609. **''Adentassa ca nissaṭṭhaṃ dukkaṭa''**nti iminā ''byattena bhikkhunā paṭibalena āpatti paṭiggahetabbā, nissaṭṭhacīvaraṃ dātabba''nti vuttattā imaṃ vidhiṃ jānanatāya **byattena** yathāvidhiṃ kātuṃ samatthatāya **paṭibalena khandhake** (cūḷava. 239) āgatanayena āpattiṃ paṭiggahetvā nissaṭṭhacīvaraṃ hatthena gahetvā nisīdāpetvā sace saṅgho hoti, ''suṇātu me bhante saṅgho, idaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṃ saṅghassa nissaṭṭhaṃ, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyā''ti, sace tayo honti, ''suṇantu me āyasmantā, idaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṃ āyasmantānaṃ nissaṭṭhaṃ, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, āyasmantā imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyu''nti, sace ekako hoti, ''imaṃ cīvaraṃ āyasmato dammī''ti dātabbaṃ, nissaṭṭhacīvaraṃ ''attanoyeva dinna''nti suddhasaññāya gahetvā adentassa dukkaṭaṃ hotīti vuttaṃ hoti.

Tassa santakabhāvaṃ ñatvā lesena vilumpantassa pana bhaṇḍagghavasena dukkaṭathullaccayapārājikāpattiyo honti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tassa santakabhāvaṃ pana ñatvā lesena acchindanto bhaṇḍaṃ agghāpetvā kāretabbo''ti (pārā. aṭṭha. 2.469). **Pariyāputa**nti ''na bhikkhave nissaṭṭhacīvaraṃ na dātabbaṃ, yo na dadeyya, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 470) **pāḷiyaṃ** vuttanti attho.

610-1. There dahare cāti etesu ubhosupi maggaṃ gacchantesūti yojanā. **‘‘There’’**ti iminā anissitabhāvamāha, **‘‘dahare cā’’**ti iminā nissitabhāvaṃ. **Ohīne**ti osakkite. Sace so thero nissayācariyo bhaveyyāti adhippāyenāha **‘‘garu’’**nti. **Tasmiṃ** dahare. **Vattha**nti tassa hatthe ṭhitacīvaraṃ. **Na passambhatī**ti dhuranikkhepaṃ akatvā gamane saussāhattā nissayapaṭippassaddhi na hotīti adhippāyo. Teneva ‘‘muhutta’’ntiādimāha.

614. Paccuddhāre antoyevāruṇeti iminā sambandho, daharabhikkhuno dūrabhāvañca aruṇuggamanañca ñatvā cīvarassa anissaggiyatthaṃ tassa hatthe ṭhitabhāvaṃ sallakkhetvā purāruṇā paccuddhareti attho. **Vissajjetī**ti aññassa deti. **Vinassatī**ti corādīhi nassati.

Dutiyakathinakathāvaṇṇanā.

616. **Akālacīvara**nti ‘‘akālacīvaraṃ nāma anatthate kathine ekādasamāse uppannaṃ, atthate kathine sattamāse uppannaṃ, kālepi ādissa dinna’’nti (pārā. 500) vacanato anatthatakathine vihāre ‘‘cīvaramāso’’ti yo pubbakattikakāḷapakkhapāṭipadato paṭṭhāya yāva aparakattikapuṇṇamī, tāva māso vuccati, tato paresu ekādasasu māsesu uppannañca atthatakathine vihāre yo cīvaramāso, hemantā ca cattāro māsāti pañcamāsato bahi sattasu māsesu uppannañca atthatakathine pañca māsā yathāparicchinnakāle saṅghassa ca ‘‘idaṃ akālacīvaraṃ dammī’’ti puggalassa ca ‘‘idaṃ tuyhaṃ dammī’’ti dinnañceti idaṃ akālacīvaranti attho. ‘‘Uppanna’’nti seso, ‘‘uppajjeyya saṅghato vā gaṇato vā ñātito vā mittato vā paṃsukūlato vā attano vā dhanenā’’ti (pārā. 500) vacanato saṅghassa vā ‘‘idaṃ suttantikagaṇassa dema, idaṃ ābhidhammikagaṇassa demā’’tiādinā nayena gaṇassa vā dinnato attano vassaggena vā ñātiādito vā susānādipaṃsukūlakhettato vā attano santakena suttakappāsādikappiyavatthuto vā uppannacīvaranti attho.

Māsaparamaṃ nikkhipeti māso paramaṃ pamāṇaṃ etassa nikkhipanassāti māsaparamaṃ, nikkhipananti kiriyāvisesanaṃ kātabbaṃ, māsaparamaṃ nikkhipanaṃ kareyyāti vuttaṃ hoti. ‘‘Ākaṅkhamānena bhikkhunā paṭiggahetabbaṃ, paṭiggahetvā khippameva kāretabbaṃ, no cassa pāripūrī, māsaparamaṃ tena bhikkhunā taṃ cīvaraṃ nikkhipitabbaṃ ūnassa pāripūriyā’’ti (pārā. 500) vacanato evaṃ uppannaṃ cīvaraṃ icchantena paṭiggahetvā sace pahoti, dasāhamanatikkāmetvā kāretabbaṃ. Sace nappahoti, ūnassa paripūraṇatthaṃ māsaparamaṃ ṭhapetabbanti attho.

Kadā evaṃ nikkhipitabbanti āha **‘‘sati paccāsāyā’’**ti, ‘‘paccāsā hoti saṅghato vā gaṇato vā ñātito vā mittato vā paṃsukūlato vā attano vā dhanenā’’ti (pārā. 500) vuttasaṅghādito attano vassaggādito labheyya, tena ‘‘imassa ūne paripuṇṇe kāressāmī’’ti paccāsāya sati evaṃ nikkhipitabbanti attho. **Tato uddhaṃ ṭhapetuṃ na vaṭṭatī**ti māsato atirekakālaṃ nikkhipituṃ na vaṭṭati, nissaggiyapācittiyaṃ hotīti attho.

Yadi evaṃ ‘‘tadahuppanne mūlacīvare paccāsācīvaraṃ uppajjati, dasāhā kāretabbaṃ…pe… vīse uppanne mūlacīvare paccāsācīvaraṃ uppajjati, dasāhā kāretabba’’nti (pārā. 500) kasmā āhāti? Paccāsācīvarassa dasadivase atikkamma ṭhapetuṃ ayuttattā, mūlacīvarassa taggatikattā evaṃ vuttaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘mūlacīvarassa uppannadivasato yāva vīsatimo divaso, tāva uppannaṃ paccāsācīvaraṃ mūlacīvaraṃ attano gatikaṃ karotī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.500).

Tatiyakathinakathāvaṇṇanā.

618-9. Bhikkhuniyā yo dhovāpetīti sambandho. ‘‘Bhikkhunī nāma ubhatosaṅghe upasampannā’’ti (pārā. 500) vacanato bhikkhunisaṅghe ñatticatutthāya kammavācāya, bhikkhusaṅghe ñatticatutthāya kammavācāyāti aṭṭhavācikāya upasampannā **bhikkhunī** nāma. **Bhutta**nti bhikkhunā attanā paribhuttaṃ rajitaṃ ādinnakappaṃ, ‘‘paribhogaṃ karissāmī’’ti antamaso sīsaṃ ṭhapetvā sayanamattenāpi purāṇabhūtaṃ cīvaranti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘rajitvā kappaṃ katvā ekavārampi nivatthaṃ vā pārutaṃ vā antamaso paribhogasīsena aṃse vā matthake vā katvā maggaṃ gato hoti, ussīsakaṃ vā katvā nipanno hoti, etampi purāṇacīvaramevā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.503-505). **Vattha**nti kāriye kāraṇopacāravasena cīvarameva āha.

Aññātikāyāti ‘‘aññātikā nāma mātito vā pitito vā yāva sattamā pitāmahayugā asambaddhā’’ti vacanato attano vā tassā vā mātu vā pitu vā paramparāya yāva sattamā yugā, etthantare yena kenaci ñātakena asambaddhabhāvena aññātikāyāti attho. Yathā cāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘pitāmahoyeva pitāmahayugaṃ. Tato uddhaṃ sabbepi pubbapurisā pitāmahaggahaṇeneva gahitā. Evaṃ yāva sattamo puriso, tāva yā asambaddhā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.503-505). **Ākoṭāpetī**ti paharāpeti.

Tato dhovāpanādito. **Nissaggiyāpattī**ti nissaggiyassa āpatti nissaggiyāpatti, nissaggiyassa cīvarassa nāmena visiṭṭhā pācittiyāpatti hotīti attho. Idañca tiṇṇaṃ payogānaṃ ante āpajjitabbāya āpattiyā dassanaṃ. Tassa niyogena dhovanādiṃ karontiyā bhikkhuniyā tadatthaṃ sabbapubbapayogagaṇanāya bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti gahetabbo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘yāva naṃ dhovitvā ukkhipati, tāva bhikkhuniyā payoge payoge bhikkhussa dukkaṭa’’nti (pārā. aṭṭha. 2.503-505). **Paṭhamenā**ti tīṇipi kārāpentassa yaṃ paṭhamaṃ kārāpeti, tenāti attho. **Dīpita**nti ‘‘aññātikāya aññātikasaññī purāṇacīvaraṃ dhovāpeti rajāpeti ākoṭāpeti, nissaggiyena āpatti dvinnaṃ dukkaṭāna’’ntiādinā (pārā. 506) desitaṃ. Iminā nayena dve kārāpentassa paṭhamena nissaggiyāpatti, dutiyena dukkaṭanti ayamattho saṅgayhati.

620. **‘‘Dhovanatthāya detī’’**ti iminā ‘‘bhuttaṃ vattha’’nti adhikārato labbhati.

621. **Sāmaṇeraniddesepī**ti ‘‘sāmaṇerā’’ti niddeso nāma yassa, tasmimpi, attanā paribhuttaṃ vatthaṃ dhovanatthāya detīti yojanā, attano paribhuttaṃ cīvaraṃ dhovanatthāya sāmaṇerassa detīti attho. **Pi**-saddo samuccayattho. **Upasampajjā**ti pubbakiriyāya ‘‘dhovatī’’ti aparakiriyā sāmatthiyā labbhati.

622. **Daharānañca bhikkhūna**nti attano navakatarānaṃ bhikkhūnaṃ. **Niyyādite** dinne. **Esa nayo**ti ‘‘ekena pācittiyaṃ, avasiṭṭhehi dvīhi vā ekena vā sabbapayogesu dukkaṭaṃ hotī’’ti nayo.

623. **Cīvare**ti paribhuttacīvare.

624. **‘‘Dhovanappaccayāyevā’’**ti iminā itaradvayassa tassa anāṇattiyā katattā tato anāpattibhāvamāha.

626. **Ñātikā**ti ettha ‘‘paṭisaṅkhā yoniso’’tiādīsu (ma. ni. 1.22-23, 422; a. ni. 6.58; 8.9; mahāni. 206; dha. sa. 1355; vibha. 518) viya gāthābandhavasena ya-kāralopo, ñātikāya bhikkhuniyāti attho. ‘‘Ñātikā aññātisaññissā’’ti padacchedo. **Paccattharaṇa**nti mañcapīṭhe attharitabbaṃ paccattharaṇacīvarañca.

627. **‘‘Bhikkhunīnaṃ vasenā’’**ti idaṃ bhikkhusaṅghepi upasampannā ce, pācittiyasambhavā vuttaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘bhikkhūnaṃ santike upasampannāya pana yathāvatthukamevā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.506). Bhikkhunisaṅghe paṭhamaṃ upasampajjitvā pacchā bhikkhusaṅghe ce upasampajjati, kevalaṃ bhikkhusaṅghe upasampannāti na vuccatīti tā bhagavati dharamāne paṭhamaṃ pabbajitā pañcasatā sākiyāniyo vuccanti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘bhikkhūnaṃ santike upasampannā nāma pañcasatā sākiyāniyo’’ti (pārā. aṭṭha. 2.506). Bhikkhuno liṅge parivatte tasseva upasampannakammassa anuññātattā sopi gahetabboyeva.

628. **Avuttā dhovatī**ti ‘‘imaṃ cīvaraṃ dhovā’’ti avuttā cīvaraṃ kiliṭṭhaṃ disvā avatvā ṭhapitaṭṭhānato cīvaraṃ gahetvā vā sayameva vatvā yācanādinayena vā anāṇattiyā ca gahetvā cīvaradhovanādiṃ kareyya ce. **Aparibhuttaṃ vā**ti heṭṭhā vuttanayena aparibhuttaṃ cīvaraṃ. **Aññaṃ vā**ti upāhanatthavikapattatthavikapotthakatthavikamañcapīṭhādiṃ yaṃ kiñci parikkhāraṃ.

Purāṇacīvaradhovāpanakathāvaṇṇanā.

629. Vikappanupagaṃ pacchimaṃ upādāya kiñci cīvaraṃ gaṇhatoti yojanā, ettha ‘‘aññātikāya bhikkhuniyā hatthato’’ti ca ‘‘ñātikāya aññātikasaññissā’’ti ca ‘‘ekatoupasampannāya hatthato gaṇhātī’’ti ca vakkhamānavacanasāmatthiyā labbhamānato pubbe vuttanayena aññātikāya ubhatosaṅghe upasampannāya bhikkhuniyā hatthato vikappanupagaratanavidatthippamāṇavatthato paṭṭhāya yaṃ kiñci cīvaraṃ gaṇhantassāti attho. **‘‘Āpattī’’**ti sāmaññena vuttepi ‘‘nissaggiyā pācittiyāpattī’’ti pakaraṇato ca ‘‘nissaggiyāpattī’’ti vakkhamānato ca labbhati. **Ṭhapetvā pārivattaka**nti ‘‘pārivattakaṃ parittena vā vipulaṃ, vipulena vā paritta’’nti (pārā. 514) vacanato **mahāpaccariyaṃ** ‘‘antamaso harītakakhaṇḍenāpī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.514) vuttattā ca heṭṭhimantato harītakakhaṇḍampi datvā gahetabbaṃ ticīvarañca pārivattakaṃ nāma hoti, taṃ ṭhapetvāti vuttaṃ hoti. Parivattanaṃ **parivattaṃ,** taṃ etassa atthīti **pārivattakaṃ,** kayavikkayena gahetabbaṃ cīvaranti attho.

630. **Gahaṇatthāya payoge**ti gaṇhituṃ hatthapasāraṇādippayoge. **Pariyāputa**nti ‘‘paṭiggaṇhāti payoge dukkaṭa’’nti (pārā. 512) desitaṃ.

631. **Anupasampannahatthe**ti bhikkhubhikkhunito aññe sabbe anupasampannā gahitā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sace pana sikkhamānāsāmaṇerasāmaṇeriupāsakaupāsikānaṃ hatthe pesitaṃ paṭiggaṇhāti, anāpattī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.512).

632. **Ekato**ti ettha bhikkhunisaṅghatoti gahetabbaṃ. Aññasmiṃ pakkhe pācittiyameva. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘bhikkhūnaṃ santike upasampannāya pana pācittiyamevā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.513).

633. ‘‘Pārivattakaṃ dassāmī’’ti ābhogaṃ katvā gaṇhāti, doso na vijjatīti yojanā.

634. **Aññaṃ parikkhāra**nti thavikakāyabandhanādi avikappiyaṃ vā avikappanupagaṃ vā parikkhārameva gahetabbaṃ. Vikappanupagaṃ pana na vaṭṭati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘vikappanupagaṃ pacchimacīvarappamāṇaṃ pana paṭaparissāvanampi na vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.514). Cīvarapaṭiggaṇhanaṃ kiriyā, pārivattakassa adānaṃ akiriyāti kiriyāya ca akiriyāya ca āpajjitabbato **kriyākriyaṃ**.

Cīvarapaṭiggahaṇakathāvaṇṇanā.

635. ‘‘Aññātakaṃ appavārita’’nti padacchedo. ‘‘Gahapatiṃ vā gahapatāniṃ vā’’ti pāṭhaseso. Vuttañhi bhagavatā ‘‘aññātakaṃ gahapatiṃ vā gahapatāniṃ vā’’ti (pārā. 516, 518). Pubbe vuttanayena yāva sattamā pitāmahayugā sambaddhaññātikatāya abhāvato **aññātakaṃ**. ‘‘Yaṃ mayhaṃ gehe atthi, taṃ pavāremī’’tiādinā nayena **appavāritaṃ**. ‘‘Gahapati nāma yo koci agāraṃ ajjhāvasatī’’ti (pārā. 519) **pāḷiyaṃ** vuttaṃ **gahapatiṃ vā**. ‘‘Gahapatānī nāma yā kāci agāraṃ ajjhāvasatī’’ti (pārā. 519) **pāḷiyaṃ** vuttaṃ gharaṇiṃ vāti attho.

Hoti nissaggiyāpattiti ‘‘aññatra samayā viññāpeti, payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiyaṃ hotī’’ti (pārā. 519) **pāḷiyaṃ** vuttesu sabbesu pubbapayogesu dukkaṭena saddhiṃ nissaggiyapācittiyaṃ hotīti vuttaṃ hoti. **Aññatra samayā**ti ‘‘tatthāyaṃ samayo, acchinnacīvaro vā hoti bhikkhu naṭṭhacīvaro vā’’ti (pārā. 518) **mātikāya,** ‘‘acchinnacīvaro nāma bhikkhussa cīvaraṃ acchinnaṃ hoti rājūhi vā corehi vā dhuttehi vā yehi kehici vā acchinnaṃ hoti. Naṭṭhacīvaro nāma bhikkhussa cīvaraṃ agginā vā daḍḍhaṃ hoti, udakena vā vūḷhaṃ hoti, undūrehi vā upacikāhi vā khāyitaṃ hotī’’ti (pārā. 519) **padabhājane** ca niddiṭṭhasarūpakālato aññatrāti attho.

636. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘aññātake aññātakasaññī, vematiko, ñātakasaññī aññatra samayā cīvaraṃ viññāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya’’nti (pārā. 520) pācittiyattayaṃ bhagavatā vuttaṃ. ‘‘Ñātake aññātisaññissā’’ti padacchedo. **Tatthā**ti tasmiṃ ñātake. **Vematikassā**ti ‘‘ñātako nu kho, aññātako’’ti vematikassa. Dvikadukkaṭaṃ tathevāti yojanā. **‘‘Tathevā’’**ti ‘‘vutta’’nti idaṃ ākaḍḍhati, ‘‘ñātake aññātakasaññī, vematiko aññatra samayā cīvaraṃ viññāpeti, āpatti dukkaṭassā’’ti (pārā. 520) desitanti attho.

637-8. Samaye viññāpentassa anāpattīti yojanā. Ettha ‘‘cīvaraṃ aññātakaappavārita’’nti ānetvā sambandhitabbaṃ, yathāparicchinnakāladvayato aññatarasmiṃ kāle aññātakaappavāritaṃ cīvaraṃ viññāpentassa anāpattīti attho. **Ñātake vā pavārite**ti etthāpi ‘‘attano’’ti ajjhāhāro, ‘‘samaye’’ti iminā yojetabbaṃ, attano ñātakapavārite asamayepi cīvaraṃ viññāpentassa anāpattīti attho. **Aññassatthāyā**ti ettha ‘‘attano’’ti seso, attano ñātake, pavārite vā viññāpentassa anāpattīti yojanā, aññaṃ bhikkhuṃ nissāya attano ñātake vā pavārite vā cīvaraṃ viññāpentassa anāpattīti vuttaṃ hoti. Itaraṃ pakkhaṃ dasseti **‘‘tassa ñātake vā pavārite vā’’**ti. **Tassā**ti ‘‘aññassā’’ti vuttassa, ‘‘viññāpentassa anāpattī’’ti iminā yojetabbaṃ. **Vā**ti purimavikappāpekkhaṃ. Yaṃ sandhāya cīvaraṃ viññāpeti, tassa ñātake vā pavārite vā taṃyeva sandhāya cīvaraṃ viññāpentassa anāpattīti vuttaṃ hoti.

‘‘Attano vā dhanenā’’ti vuttaṃ anāpattiaṅgaṃ **ummattakādino**ti ettha **ādi-**saddena saṅgayhati, attano santakaṃ suttakappāsādikaṃ kappiyavatthuṃ datvā gaṇhitukāmatāya akappiyavohārena yācantassa ca anāpattīti attho.

Aññātakaviññattikathāvaṇṇanā.

639. **Appavāritamaññāti**nti ettha ‘‘gahapatiṃ vā gahapatāniṃ vā’’ti idaṃ sāmatthiyā labbhati. **Tatuttari**nti tato santaruttaraparamato uttarinti gahetabbaṃ, ‘‘santaruttaraparamaṃ tena bhikkhunā tato cīvaraṃ sāditabba’’nti (pārā. 523) vuttattā acchinnacīvarena sāditabbaantaravāsakauttarāsaṅgamattena adhikanti attho.

‘‘Tato ce uttari sādiyeyyā’’ti (pārā. 523) vacanato ‘‘sādiyantassā’’ti vattabbaṃ, evaṃ vattabbe ‘‘viññāpentassā’’ti kasmā vuttanti? Acchinnacīvarānaṃ bhikkhūnaṃ chabbaggiyehi bhikkhūhi cīvaraviññāpanavatthusmiṃ ‘‘kathañhi nāma tumhe moghapurisā na mattaṃ jānitvā bahuṃ cīvaraṃ viññāpessathā’’ti (pārā. 522) chabbaggiye bhikkhū garahitvā imassa sikkhāpadassa paññattattā ‘‘sāditabba’’nti ettha viññāpetabbanti attho hoti, teneva imasmiṃ **padabhājane** ‘‘tato ce uttari sādiyeyyāti tatuttari viññāpetī’’ti (pārā. 524) ca **āpattibhedasandassanaṭṭhāne** ‘‘aññātake aññātakasaññī tatuttari cīvaraṃ viññāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya’’ntiādivacanato (pārā. 525) ca vuttaṃ. Yadi evaṃ sikkhāpadeyeva ‘‘sāditabbaṃ, sādiyeyyā’’ti ca ubhayattha ‘‘viññāpetabbaṃ, viññāpeyyā’’ti ca kasmā na vuttanti? Acchinnacīvarabhāvaṃ ñatvā aviññāpitepi abhiharitvā diyyamānampi adhivāsentena evameva sāditabbanti na vuttaṃ. Imasseva ca adhikaviññāpananisedhanatthaṃ vadantenāpi ‘‘tañce aññātako gahapati vā gahapatānī vā bahūhi cīvarehi abhihaṭṭhuṃ pavāreyya, santaruttaraparamaṃ tena bhikkhunā tato cīvaraṃ sāditabba’’nti sāditabbaniyamappadhānaṃ vuttaṃ. Tasmā acchinnacīvarena attanā vā taṃ sandhāya aññena vā viññāpentenapi aviññāpentepi diyyamānaṃ sādiyantenāpi santaruttaraparamataṃ nātikkamitabbanti imasmiṃ sikkhāpade sandhāya bhāsitatthoti sallakkhetabbanti ettakaṃ ñāpetuṃ ‘‘sādiyantassā’’ti avatvā ‘‘viññāpentassā’’ti vuttanti ācariyābhisandhi veditabbā.

640. Idāni viññāpane ca adhivāsane ca ubhayattheva niyamaṃ dassetuṃ ‘‘sace tīṇi naṭṭhāni honti, dve sāditabbāni. Dve naṭṭhāni, ekaṃ sāditabbaṃ. Ekaṃ naṭṭhaṃ, na kiñci sāditabba’’nti (pārā. 524) **padabhājane** vuttavinicchayaṃ dassetumāha **‘‘yassā’’**tiādi. ‘‘Yassa tīṇipi naṭṭhāni, dve vā naṭṭhāni, ekaṃ vā naṭṭha’’nti sambandhitvā yathākkamaṃ ‘‘tena dve sāditabbāni, ekaṃ sāditabbaṃ, na kiñcipi sāditabba’’nti yojanā kātabbā. Yassa tīṇipi cīvarāni naṭṭhāni, bahu ca diyyati, tena dveyeva cīvarāni sāditabbāni. Dve cīvarāni naṭṭhāni, ekaṃ sāditabbaṃ. Ekañce naṭṭhaṃ, na sāditabbaṃ, avasiṭṭhaṃ pacchā dhammena samena laddhanīhārena gahetabbanti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sesaṃ sabhāgaṭṭhānato pariyesissatī’’ti. ‘‘Bhikkhuniyā pana pañcasupi naṭṭhesu dve sāditabbāni, catūsu naṭṭhesu ekaṃ sāditabbaṃ, tīsu naṭṭhesu kiñci na sāditabba’’nti (pārā. aṭṭha. 2.522-524) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

641-2. Sesakaṃ āharantassa anāpattīti ñātabbanti yojanā. Evamuparipi yojetabbaṃ. Cīvaraṃ yojetvā atirekaṃ vatthaṃ paccāharitvā ‘‘dassāmī’’ti bahumpi gahetvā gacchantassa anāpattīti attho. Atirekampi tumheyeva gaṇhathāti dinnaṃ gaṇhatopi anāpatti. Na acchinnakāraṇā dinneti yojanā, acchinnacīvarabhāvaṃ anuddissa bahūnaṃ cīvarānaṃ gahaṇanimittenāpi anāpattīti attho. Evameva ‘‘na naṭṭhakāraṇā dentī’’ti idampi dassitameva. Acchinnacīvare nissāya tatuttaricīvaraviññāpanavatthumhi imassa sikkhāpadassa paññattattā **anāpattivāre** ‘‘aññassatthāyā’’ti na gahitaṃ.

Tatuttarikathāvaṇṇanā.

643. **Kalyāṇakamyatāhetū**ti sundarassa mahagghassa kāmataṃ paṭicca cīvare vikappanaṃ āpajjeyyāti yojanā, ‘‘kīdisena te bhante cīvarena attho’’ti pubbe appavārito ‘‘āyataṃ vā hotu vitthataṃ vā appitaṃ vā saṇhaṃ vā’’ti (pārā. 529) **padabhājane** vuttavisiṭṭhakappaṃ adhikavidhānaṃ karotīti attho. **Tassa lābhā nissaggiyaṃ bhave**ti tathā appavāritena hutvā katena adhikavidhānena nipphannacīvarassa lābhappayogena dukkaṭanissaggiyapācittiyā honti.

644. **Mahagghaṃ …pe… viññāpetī**ti vīsatiagghanakaṃ cīvaraṃ dātukāmamhi upāsake, ‘‘alaṃ mayhaṃ etena, dasagghanakaṃ vā appagghanakaṃ vā dehī’’ti vadati.

645. ‘‘Ñātake aññātisaññissā’’ti padacchedo.

Paṭhamopakkhaṭakathāvaṇṇanā.

646. Paṭhamasikkhāpade ekena upāsakena pīḷā laddhā, idha dvīhīti ettakaṃ nānākaraṇaṃ. Sesaṃ paṭhamasikkhāpadasadisamevāti āha **‘‘dutiyo…pe… vinicchayo’’**ti. Upakkhaṭapadena lakkhitaṃ sikkhāpadaṃ **upakkhaṭaṃ,** dutiyañca taṃ upakkhaṭañcāti dutiyopakkhaṭaṃ, tasmiṃ **dutiyopakkhaṭe. Assā**ti dutiyopakkhaṭassa.

Dutiyopakkhaṭakathāvaṇṇanā.

647. **Raññā vā**ti rājato vā. Rājato bhoggaṃ bhuñjitabbaṃ assa atthīti **''rājabhoggo''**ti vutto, rājato bhattavettanalābhito yato kutoci dāyakā ābhatanti sambandho. **Na ca vaṭṭatī**ti ettha ''nissaggiyapācittiyabhāvato''ti ajjhāharitabbaṃ. Idha uttarikaraṇīyaṃ ''tikkhattu''ntiādigāthāya (vi. vi. 671) vakkhati.

648. Cīvaracetāpannavasena adhigatarajatādi yena kenaci pariyāyenāpi na sāditabbanti dassetumāha **''rajataṃ vā''**tiādi. Dhavalasabhāvatāya rājatīti **rajataṃ,** sajjhu. Jātaṃ rūpaṃ vaṇṇāyatanametassāti **jātarūpaṃ,** suvaṇṇaṃ. **Kiñcī**ti appamattakampi. Attano vā atthāya parassa vā atthāya diyyamānaṃ kiñci gaṇhituṃ na vaṭṭatīti yojanā.

649. Attano paṭiggahaṇe āpattiyā rūpiyagahaṇasikkhāpade vakkhamānattā aññassa atthāya gahaṇe āpattidassanatthamāha **''aññassatthāyā''**tiādi. Tattha **aññassatthāyā**ti aññassa puggalassa, gaṇassa, saṅghassa, cetiyassa, navakammassa vā atthāya. **Niddiṭṭha**nti āharitvā ''imaṃ gaṇhathā''ti vuttaṃ rajataṃ, jātarūpaṃ vā aññaṃ vā yaṃ kiñci nissaggiyadukkaṭavatthuṃ paṭiggaṇhato tassa bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti **mahāpaccariyaṃ** vuttanti yojanā.

650-1. Vuttamevatthaṃ sarūpato vibhāvetumāha **''netvā''**tiādi. **Netvā**ti ānetvā. **Akappiyaṃ bhaṇḍa**nti ''rajataṃ jātarūpaṃ vā''ti yathāvuttameva akappiyabhaṇḍaṃ. **Ittha**nti vakkhamānappakārena. **Na ca vaṭṭatī**ti ettha ca-kārena vaṭṭati cāti anuññātaṃ katanti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Sace pana 'nayidaṃ bhikkhūnaṃ sampaṭicchituṃ vaṭṭatī'ti paṭikkhitte 'vaḍḍhakīnaṃ vā kammakarānaṃ vā hatthe bhavissati, kevalaṃ tumhe sukatadukkaṭaṃ jānāthā'ti vatvā tesaṃ hatthe datvā pakkamati, vaṭṭati. Athāpi 'mama manussānaṃ hatthe bhavissati, mayhameva vā hatthe bhavissati, kevalaṃ tumhe yaṃ yassa dātabbaṃ, tadatthāya peseyyāthā'ti vadati, evampi vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539).

652. **Vihārassā**ti ettha ''navakammassā''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā vattabbaṃ gāthābandhavasena na vuttaṃ.

654. **Rajataṃ jātarūpaṃ vā saṅghassā**ti ettha ''cattāro paccaye paribhuñjathāti dinna''nti seso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace pana koci bahumpi hiraññasuvaṇṇaṃ ānetvā 'idaṃ saṅghassa dammi, cattāro paccaye paribhuñjathā'ti vadati, taṃ ce saṅgho sampaṭicchati, paṭiggahaṇepi paribhogepi āpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539). Evaṃ ābhataṃ tasmiṃ saṅghe yo koci bhikkhu ''nayidaṃ kappatī''ti sace paṭikkhipati, ''ayaṃ saṅghassa lābhantarāyaṃ karotī''ti vadantasseva āpatti hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yo hi taṃ codeti, sveva sāpattiko hoti, tena pana ekena bahū anāpattikā katā''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539). Idha **sveva sāpattiko**ti ettha ''dukkaṭāpattikoti vuttaṃ hotī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. Imissā gāthāya **''saṅghassā''**ti alikhitvā ''bhikkhuno''ti ca likhanti, taṃ na sundaraṃ. Idāni dassitaaṭṭhakathāpāṭhe ''saṅgho sampaṭicchatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539) vuttattā ''saṅghassā''ti pāṭho sundaro.

655. **Taḷākassā**ti vāpiyā. Sassuppattinidānato taḷākaṃ khettaṃ, tato tassa gahaṇaṃ vā paribhogo vā na ca vaṭṭatīti yojanā. **Taḷākassa cā**ti ettha **ca**-kārena khettavatthu saṅgahitaṃ. **Na ca vaṭṭatī**ti ettha cakārena vaṭṭati cāti dassitaṃ hoti.

656. Taṃ katamanti āha **''cattāro''**tiādi. **Sabbampī**ti taḷākapokkharaṇikhettādi sabbampi.

658-9. **Aparicchinnabhāgasmi**nti ''imasmiṃ bhūmibhāge katassa kammehi ettako bhāgo deyyo''ti evaṃ pubbe aniyamitaāye bhūmibhāge. Akatapubbaṃ **navasassaṃ** nāma. **Ettakaṃ bhāgaṃ dethā**ti ettakaṃ kahāpaṇabhāgaṃ detha. **Uṭṭhāpetī**ti uppādeti.

''Kasatha vapathā''ti akappiyaṃ vācaṃ vatvāti yojanā. **Vapathāti cā**ti ettha **ca**-saddo idha avuttaṃ taṃkattuyogakāle vuccamānaṃ akappiyavacanantaraṃ samuccinoti. **Uppāditañcā**ti ettha **ca**-saddo kahāpaṇaṃ samuccinoti. **Sabba**nti tathā uppāditakahāpaṇañca evaṃ akappiyavohārena uppāditañcāti sabbaṃ.

660. Kasathādikaṃ vacanaṃ avatvā ''ettikāya bhūmiyā ettako nāma bhāgo''ti bhūmiṃ yo ca patiṭṭhāpeti, tassevetamakappiyanti vakkhamānena yojetabbaṃ. **Ca**-saddo ''yo panā''ti vakkhamānapuggalantarāpekkho.

661-2. Bhūmiyā sayameva pamāṇassa jānanatthaṃ tūti yojanā, ''ettake bhūmibhāge amhehi sassaṃ kataṃ, ettakaṃ nāma bhāgaṃ gaṇhathā''ti kasakehi vutte tesaṃ vacanaṃ asaddahitvā sayameva khettabhūmiyā pamāṇaṃ ñātukāmatāyāti attho. **Tu**-saddo imameva visesaṃ joteti. Yo pana mināti, tassevetamakappiyanti vakkhamānena yojetabbaṃ. **Rajjuyāpi ca daṇḍenā**ti ettha pādenāpi minituṃ na vaṭṭatīti vadanti. ''Rakkhatī''tiādikiriyāpadehipi evameva yojetabbaṃ.

Khale ṭhatvā rakkhatīti dhaññakaraṇe ṭhatvā aññe gaṇhituṃ adatvā pāleti. Kathaṃ rakkhituṃ vaṭṭati, kathaṃ rakkhituṃ na vaṭṭatīti? Taṃ pana vīhiṃ ''idaṃ vā ettakaṃ vā mā gaṇha, idaṃ gahetuṃ na labbhatī''ti vā ''ito apanehi, idha puñjaṃ karohī''ti vā evamādinā payogena ce rakkhati, taṃ akappiyaṃ. Sace ''mayi ṭhite rakkhitaṃ hotī''ti rakkhati, gaṇhante vā passitvā ''kiṃ karothā''ti bhaṇati, vaṭṭati. Rūpiyapaṭiggahaṇasikkhāpade dvāraṃ pidahitvā rakkhantena vasitabbanti hi vuttanti **gaṇṭhipade** vuttanayena veditabbo. Aññasmimpi **gaṇṭhipade** vuttaṃ ''thenetvā gaṇhante sati etaṃ bho pavattiṃ bhikkhusaṅghassa kiṃ ārocessāmīti paṭipucchituṃ vaṭṭatīti vadantī''ti. **Nīharāpetī**ti etthāpi sace pariyāyena vadati, vaṭṭatīti vadanti. **Tassevetamakappiya**nti idaṃ khettaminanādiṃ karontena laddhabbato aññassa abhinavuppāditassa abhāvā aññesaṃ vaṭṭatīti dvīsu **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ.

663. ''Ettakehi vīhīhi idaṃ āharathā''ti vuttā sace āharantīti yojanā. Ettha **''tassevetamakappiya''**nti idaṃ dhaññassa vicāritattā vuttaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tasseva akappiyaṃ. Kasmā? Dhaññassa vicāritattā''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539).

664. **Hiraññenā**ti kahāpaṇena. **''Tamakappiya''**nti idaṃ kahāpaṇānaṃ vicāritattā vuttaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sabbesaṃ akappiyaṃ. Kasmā? Kahāpaṇānaṃ vicāritattā''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539).

665. **Pesakārakadāsaṃ vā**ti pesakārakasaṅkhātaṃ dāsaṃ vā, **pesakāro** tantavāyo. **Ārāmikānaṃ nāmena dente**ti ''ārāmikaṃ dammi, veyyāvaccakaraṃ dammī''tiādinā nayena dente.

666. Khīraṃ dadhi takkaṃ sappi navanītanti **pañcagorasā**.

667. **Ajikādīsū**ti **ādi**-saddena mahisaṃ saṅgaṇhāti.

669. **Paṭisiddhepī**ti paṭikkhittepi. **Mūlaṃ datvā**ti kappiyabhaṇḍamūlaṃ datvā. Kukkuṭādayo pana ''sukhena vasantū''ti araññeyeva vissajjetabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''kukkuṭasūkare 'sukhaṃ jīvantū'ti arañña vissajjetuṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.538-539). Sūkaramayūrādīsupi laddhesu tesaṃ anurūpeyeva visaye vissajjetabbā.

671. ''Tikkhattu''ntiādigāthāya ko sambandho? ''Raññā vā rājabhoggenā''tiādigāthāya saṅgahitanayena rājarājāmaccabrāhmaṇagahapatādīsu yena kenaci attanā vā cīvaracetāpannena cīvaraṃ cetāpetvā ''itthannāmaṃ bhikkhuṃ cīvarena acchādehī''ti vatvā taṃ cīvaracetāpannasaṅkhātaṃ cīvaramūlaṃ datvā pahitadūtena vā bhikkhuṃ upasaṅkamitvā ''idaṃ kho bhante āyasmantaṃ uddissa cīvaracetāpannaṃ ābhataṃ, paṭiggaṇhātu āyasmā cīvaracetāpanna''nti yadi vucceyya, bhikkhunā ''na kho mayaṃ āvuso cīvaracetāpannaṃ paṭiggaṇhāma, cīvarañca kho mayaṃ paṭiggaṇhāma kālena kappiya''nti vutte sace tena ''atthi panāyasmato koci veyyāvaccakaro''ti vutte cīvaratthikena bhikkhunā ''eso kho āvuso bhikkhūnaṃ veyyāvaccakaro''ti ārāmike vā upāsake vā dassite yadi so tassa attanā āharitvā ''imassa bhikkhuno cīvarena atthe sati iminā cīvaraṃ cetāpetvā acchādehī''ti vatvā taṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā ''yaṃ kho bhante āyasmā veyyāvaccakaraṃ niddisi, saññatto so mayā, upasaṅkamatu āyasmā kālena, cīvarena taṃ acchādessatī''ti yadi vadeyya, tena cīvaratthikena bhikkhunā kiṃ kātabbanti bhagavatā vuttanti āhāti ayamimissā gāthāya sambandho.

Tikkhattuṃ codanā vuttāti ''cīvaratthikena bhikkhave bhikkhunā veyyāvaccakaro upasaṅkamitvā dvattikkhattuṃ codetabbo sāretabbo 'attho me āvuso cīvarenā''ti tikkhattuṃ codanā kātabbāti vuttā.

Chakkhattuṃ ṭhānamabravīti ''dvattikkhattuṃ codayamāno sārayamāno taṃ cīvaraṃ abhinipphādeyya, iccetaṃ kusalaṃ, no ce abhinipphādeyya, catukkhattuṃ pañcakkhattuṃ chakkhattuparamaṃ tuṇhībhūtena uddissa ṭhātabba''nti (pārā. 538) vuttattā tikkhattuṃ upasaṅkamitvā ''attho me āvuso cīvarenā''ti katāya codanāya na nippajjeyya, tena puna gantvā yaṃ kiñci avatvā ''na āsane nisīditabbaṃ, na āmisaṃ paṭiggahetabbaṃ, na dhammo bhāsitabbo''ti (pārā. 539) vacanato ṭhānabhañjanakaṃ nisajjādiṃ kiñci akatvā ''kiṃ kāraṇaṃ āgatosī''ti pucchite ''jānāhi, āvuso''ti ettakamattaṃ vatvā ukkaṭṭhaparicchedena chakkhattuṃ ṭhānaṃ saddhammavaracakkavattinā

bhagavatā desitanti vuttaṃ hoti.

Yadi codetiyevāti sace ṭhānaṃ akatvā codanāmattaṃ karoti, cha abravīti yojanā, ''codanā''ti sāmatthiyato labbhati, chakkhattuṃ codetvā sakimpi na ṭhātabbanti vuttaṃ hoti.

Chacodanaṃ akatvā yo ṭhānameva karoti, tena kati ṭhānāni kātabbānīti āha **''codanādiguṇā ṭhitī''**ti, ''kātabbā''ti seso, ''abravī''ti iminā yojetabbaṃ, ''catukkhattuṃ codetvā catukkhattuṃ ṭhātabbaṃ, pañcakkhattuṃ codetvā dvikkhattuṃ ṭhātabbaṃ, chakkhattuṃ codetvā na ṭhātabba''nti (pārā. 539) vacanato, ''chakkhattuparama''nti (pārā. 539) vacanato ca chakkhattuṃ codanāya diguṇā dvādasakkhattukā ṭhiti hotīti siddhattā codanameva akatvā ṭhānamattameva karontassa dvādasakkhattuṃ vuttanayena ṭhātabbamevāti vuttaṃ hoti. Tato paraṃ kātabbaṃ adassetvā ettakeneva nivattetabbanti ñāpento ''tato ce uttari vāyamamāno taṃ cīvaraṃ abhinipphādeti, payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiya''nti (pārā. 539) vuttanayā āpatti hotīti dasseti.

672. **''Acodetvā laddhe''**ti idaṃ upalakkhaṇaṃ ''aṭṭhatvā laddhe''ti ca gayhamānattā.

Rājasikkhāpadakathāvaṇṇanā.

Cīvaravaggo paṭhamo.

673. **''Ekenāpī''**ti iminā kiṃ pana dvīhi, bahūhi vāti vuttaṃ hoti. **Missetvā**ti antamaso vātena āhaṭenāpi kosiyaṃsunā missetvā. **Santhata**nti ''santhataṃ nāma santharitvā kataṃ hoti avāyima''nti (pārā. 544) **padabhājane** ca ''same bhūmibhāge kosiyaṃsūni uparūpari santharitvā kañjikādīhi siñcitvā kataṃ hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.542) **aṭṭhakathāya** ca vuttasarūpaṃ kañjikaṃ siñcitvā kosiyaṃsūni attharitvā yāva bahalamicchati, tāva vaḍḍhetvā nisīdananipajjanādiatthaṃ kātabbaṃ santhatanti attho. **Kosiyaṃsunā**ti kosiyakimikosiyassa idanti **kosiyaṃ,** suttaṃ, tassa suttassa aṃsu, tena kosiyaṃsunāti attho. **Kārāpentassā**ti upalakkhaṇattā ''karontassā''tipi gahetabbaṃ. Vuttañhetaṃ ''kārāpeyyāti ekenāpi kosiyaṃsunā missetvā karoti vā kārāpeti vā''ti (pārā. 544). Tenevāha ''paratthāya karontassa kārāpentassā''ti.

675. **Bhūmattharaṇa**nti parikammakatāya bhūmiyā chavirakkhanatthāya attharitabbaṃ attharaṇaṃ. **Bhisi** nāma mañcabhisi, pīṭhabhisīti dvayaṃ. **Bibbohanaṃ** upadhānaṃ.

Kosiyakathāvaṇṇanā.

676. **Kāḷakeḷakalomāna**nti ''kāḷakaṃ nāma dve kāḷakāni jātiyā kāḷakaṃ vā rajanakāḷakaṃ vā''ti (pārā. 549) vacanato evaṃ kāḷakānaṃ eḷakalomānaṃ. **Suddhāna**nti itaravaṇṇehi eḷakalomehi amissānaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''suddhakāḷakānanti suddhānaṃ kāḷakānaṃ, aññehi amissitakāḷakānanti attho''ti (pārā. aṭṭha. 2.547). **Kareyyā**ti karontassa ca kārāpentassa cāti vuttaṃ hoti. Yathāha ''kārāpeyyāti karoti vā kārāpeti vā''ti. **Āpatti hotī**ti ''payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiya''nti **pāḷiyaṃ** vuttaṃ pubbapayogadukkaṭañca nissaggiyapācittiyañca āha.

Suddhakāḷakakathāvaṇṇanā.

677. Odātaṃ tulaṃ vā bahuṃ vā sabbameva vā gahetvānāti yojanā. **Kapilampi vā**ti etthāpi evameva yojetabbaṃ. Ettha **sabbameva vā**ti santhatassa gahetabbaṃ sabbameva vā lomaṃ. **Karontassā**ti ettha ''santhata''nti adhikārato labbhati. ''Nava''nti idaṃ ''karontassā''ti padasāmatthiyena labbhati, navaṃ santhataṃ karontassāti attho, ''anāpattī''ti iminā sambandho. **Kapilampi vā**ti **vā**kārena pakārantarenāpi karontassa anāpattiṃ saṅgaṇhāti. Seyyathidaṃ? ''Navaṃ pana bhikkhunā santhataṃ kārayamānena dve bhāgā suddhakāḷakānaṃ eḷakalomānaṃ ādātabbā tatiyaṃ odātānaṃ catutthaṃ gocariyāna''nti (pārā. 553) **mātikāya** anuññātappakāro veditabbo.

Ettha **''odātaṃ kapilampi vā''**ti etassa ''bahuṃ vā''ti visesanena kāḷakānaṃ eḷakalomānaṃ yathāvuttabhāgadvayato adhikaṃ eḷakalomampi na gahetabbanti dīpeti kevalānaṃ kāḷakānaṃ eḷakalomānaṃ aggahetabbatāya paṭhamasikkhāpadeneva vuttattā. **''Sabbameva vā''**ti imināpi purimasikkhāpade viya ime odātādayo sabbe kevalā na gahetabbā na hontīti dassitaṃ hoti. **''Anāpattī''**ti iminā evaṃ akatvā aññena pakārena karontassa āpatti hotīti byatirekato dīpitaṃ hoti.

Seyyathidaṃ? Vuttañhetaṃ bhagavatā ''anādā ce bhikkhu dve bhāge suddhakāḷakānaṃ eḷakalomānaṃ tatiyaṃ odātānaṃ catutthaṃ gocariyānaṃ navaṃ santhataṃ kārāpeyya, nissaggiyaṃ pācittiya''nti. Yattakappamāṇehi eḷakalomehi navaṃ santhataṃ kātukāmo hoti, te lome catubhāgaṃ tulayitvā dve tule vā ūne vā kāḷakalome gahetvā ekaṃ tulaṃ odātehi vā ekaṃ tulaṃ gocariyehi vā kāḷakehi vā ūne katvā dvīhipi adhike vā katvā kāḷakalome vajjetvā dvīsu ekaṃ vā dve eva vā gahetvā kātuñca kārāpetuñca vaṭṭatīti vuttaṃ hoti. Evaṃ anāpattidassanena sabbopi sikkhāpadattho saṅgahitoti daṭṭhabbo.

678. **''Anukkamenā''**ti iminā imameva aggahetvā purimānantaraṃ vuttasikkhāpadadvayañca gahetabbanti dīpeti. Nissajjitvā laddhānipīti yojanā. ''Apī''ti iminā ''aññena kataṃ paṭilabhitvā paribhuñjati, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 555) vuttadukkaṭañca ''nissaggiyaṃ cīvaraṃ anissajjitvā paribhuñjati, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 468) paṭhamanissaggiyasikkhāpade vuttanayena ihāpi ''nissaggiyaṃ santhataṃ anissajjitvā paribhuñjati, āpatti dukkaṭassā''ti vuttampi dhammasaṅgahakārakehi peyyālavasena saṃkhittaṃ taṃ dukkaṭañcāti idaṃ dvayaṃ saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.

679. **Tatiyaṃ tu kriyākriya**nti idaṃ tatiyasikkhāpadaṃ pana ''dve bhāgā suddhakāḷakāna''ntiādinā (pārā. 554) vuttanayena aggahetvā kāḷakānaṃ atirekaggahaṇavasena ananuññātappakārena karaṇato kiriyākiriyaṃ nāma. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''ādāya ca anādāya ca karaṇato kiriyākiriya''nti (pārā. aṭṭha. 2.552).

Dvebhāgakathāvaṇṇanā.

680. **Channaṃ vassānaṃ orenā**ti pubbe santhatassa katadivasato paṭṭhāya upari channaṃ vassānaṃ abbhantareti attho. **Hoti nissaggiyāpattī**ti chabbassantare katasanthataṃ nissaggiyaṃ hoti, kārakassa ca pācittiyaṃ hotīti attho. **Bhikkhusammutiṃ ṭhapetvā**ti santhataṃ gahetvā addhānamaggaṃ paṭipajjituṃ asamatthassa gilānassa ''ahaṃ bhante gilāno na sakkomi santhataṃ ādāya pakkamituṃ, sohaṃ bhante saṅghaṃ santhatasammutiṃ yācāmī''ti (pārā. 559) saṅghamajjhe nisajja añjaliṃ paggahetvā tikkhattuṃ yācite ñattidutiyāya kammavācāya gataṭṭhāne chabbassānaṃ antopi santhataṃ kātuṃ saṅghena dinnasammutiṃ vināti attho.

682. **Chabbassāni karontassā**ti ettha ''yadā paripuṇṇāni, tadā''ti seso, chabbassesu paripuṇṇesu santhataṃ karontassāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yadā chabbassāni paripuṇṇāni honti, tadā santhataṃ karotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.557). **Taduddhampī**ti chabbassato uparipi. **Vitāne**ti vitānanimittaṃ karontassa. **Sāṇipākāre**ti pākārasadisatirokaraṇīyanimittaṃ karontassa. **Nissajjitvā katepi cā**ti purāṇasanthate aññassa datvā aññasmiṃ santhate orato channaṃ vassānaṃ katepi ca anāpattīti yojanā. Ayamanāpattivāro neva pāḷiyaṃ, na aṭṭhakathāsu dissati, tasmā so ācariyaparamparābhato ācariyena dassitoti viññāyati. Sādhāraṇavinicchayaṃ pana ''anantarassimassāpi, viseso nupalabbhatī''ti vakkhati.

Chabbassakathāvaṇṇanā.

683. **Anādāyā**ti navaṃ nisīdanasanthataṃ karontena bhikkhunā tassa vivaṇṇakaraṇatthāya **pāḷiyaṃ** ''purāṇasanthatassa sāmantā sugatavidatthi ādātabbā dubbaṇṇakaraṇāyā''ti (pārā. 567) yā ādātuṃ vuttā, taṃ purāṇasanthatassa chinnamukhāvattato sugatavidatthiṃ adatvā. Evametaṃ vuttanti kathaṃ viññāyatīti? ''Anādānavasenassa, sugatassa vidatthiyā''ti vakkhamānena viññāyati. **Santhate**ti ettha ''purāṇe''iti ca **kāretuṃ katañcā**ti ettha ''navaṃ nisīdanaṃ santhata''nti ca seso, purāṇe santhate asante sāmantā sugatavidatthiṃ anādāya navaṃ nisīdanasanthataṃ karontassa anāpatti. Aññassatthāya navaṃ nisīdanasanthataṃ kāretuṃ, navaṃ nisīdanasanthataṃ aññena kataṃ paṭilabhitvā paribhuñjituñca anāpattīti yojanā.

''Aññassatthāya kāretu''nti idamettha pācittiyeneva anāpattidassananti gahetabbaṃ. Tasmā ''aññassatthāya karoti vā kārāpeti vā, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 569) vuttattā ca **aṭṭhakathāya,** tabbaṇṇanāsu ca adissamānattā vā taṃ na vattabbaṃ. ''Anāpatti chabbassāni karoti…pe… aññassatthāya karoti vā kārāpeti vā''ti (pārā. 564) anantarasikkhāpade vuttamoloketvā vā dukkaṭassa ca vihitattā pācittiyena anāpattibhāvaṃ sandhāya likhitanti viññāyati. **Katañca paribhuñjitu**nti ettha ''aññenā''ti vattabbaṃ, iminā ''aññena kataṃ paṭilabhitvā paribhuñjati, anāpattī''ti pāṭhova dassito.

684. Sugatassa vidatthiyā anādānavasena ca **assa** santhatassa karaṇena ca satthārā **etaṃ** sikkhāpadaṃ kiriyākiriyaṃ vuttanti yojanā.

685. Nanu ca imassa sikkhāpadassa **aṭṭhakathāya** ''samuṭṭhānādīni kiriyākiriyattā imassa sikkhāpadassa dvebhāgasikkhāpadasadisānī''ti (pārā. aṭṭha. 2.567) vuttāni, iha ''sañcarittasamā''ti kasmā vuttānīti? Vuccate – dvebhāgasikkhāpade ''samuṭṭhānādīnipi kosiyasikkhāpadasadisānevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.552) **aṭṭhakathāya** vuttāni, kosiyasikkhāpade samuṭṭhānādīnaṃ sañcarittena samabhāvassa vuttattā, mūlameva saritvā kiriyākiriyasaṅkhātavisesassa visuṃ dassitattā avasiṭṭhavinicchayamattaṃ sandhāya evaṃ vuttanti gahetabbaṃ. Imaṃ visesaṃ muñcitvā avasiṭṭhavinicchayena dvīsu sikkhāpadesu sādhāraṇavinicchayassa avisesataṃ dassetumāha **''anantarassā''**tiādi.

Nisīdanasanthatakathāvaṇṇanā.

686-7. **Gacchante**ti tiyojanapūraṇaṭṭhānaṃ atikkamma gacchante. **Yāne**ti sakaṭādike. **Lomānī**ti eḷakalomāni. **Sāmikassā**ti yānādisāmino. **Ajānato**ti anādare sāmivacanaṃ. Addhānamaggapaṭipanno yo pana bhikkhu eḷakalomaṃ labhitvā ''tiyojanaparamaṃ sahatthā hāretabbānī''ti (pārā. 573) anuññātattā tiyojanabbhantare sahatthenāpi haritvā tiyojanātikkame paresaṃ yānādīsu sāmikesu ajānantesu ''ete harissantī''ti cintetvā yadi ṭhapeyyāti attho. **Tesū**ti yesu eḷakalomāni ṭhapitāni, tesu yānādīsu **tiyojanamatītesu** bhikkhussa payogaṃ vināpi tiyojanaṃ atikkantesu tassa **bhikkhuno āpatti** hotīti yojanā, tassa bhikkhuno ''paṭhamaṃ pādaṃ tiyojanaṃ atikkāmeti, āpatti dukkaṭassa. Dutiyaṃ pādaṃ atikkāmeti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pārā. 573) vuttattā dukkaṭapācittiyā hontīti attho.

Ayaṃ nayoti bhikkhuno payogaṃ vinā yattha eḷakalomāni ṭhapitāni, **tesu** yānādīsu tiyojanaṃ atikkamantesu āpatti hotīti ayamattho daṭṭhabboti attho.

688. **Agacchante**ti tiyojanabbhantare ṭhite. **''Abhirūhitvā''**ti idaṃ anāpattikāraṇesu ekaṃ dassetumāha. ''Bhūmiyañhi ṭhatvā dento, avhāyanto vā purato gacchati, esevanayo''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Anāpattivāre ''aññaṃ harāpetī''ti vacanato attanā pesite aññasmiṃ harante vaṭṭatīti dassetumāha **''sace sāreti vaṭṭatī''**ti. Tenevāha ''taṃ panaññaṃ harāpeti, vacanena virujjhatī''ti.

690. **Kaṇṇacchiddesū**ti attano kaṇṇabilesu.

691. Anāpattivāre ''katabhaṇḍa''nti vuttattā tattha antamaso suttakena baddhamattampi katabhaṇḍamevāti āha **''suttakena ca bandhitvā''**ti. **Veṇiṃ katvā**ti kudrūsasīsapalālaveṇisadisaṃ veṇiṃ katvā. **Āpatti paridīpitā**ti ''veṇiṃ katvā harati, idaṃ nidhānamukhaṃ nāma, āpattiyevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.575) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

692. **Suṅkaghāta**nti ettha ''taṃ ṭhāna''nti seso, yadi taṃ ṭhānaṃ suṅkaghātanti yojanā, tiyojanosānaṭṭhānaṃ yadi suṅkaghātaṭṭhānaṃ bhaveyyāti attho. **Anuppatvā**ti taṃ ṭhānaṃ patvā. Corādīhi upadduto vā gacchati, yo aññavihito vā gacchatīti yojanā. **Āpattī**ti ettha āpatti tassa gacchatoti labbhati. Ettha **''āpattī''**ti iminā sikkhāpadena āpattimāha. Imissā acittakatāya tesaṃ dvinnampi hoti. Adinnādānapārājikaṃ pana sacittakatāya etesaṃ na hoti. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yā hi tattha āpatti, sā idha anāpatti. Yā idha āpatti, sā tattha anāpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.572). Theyyacittena harato bhaṇḍagghavasena pārājikathullaccayadukkaṭesu ekaṃ hoti. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''adinnādāne pana suṅkaghāte āpatti hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.572).

693. **Tiyojana**nti ettha haraṇakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **''Harantassā''**ti imassa kammadīpakaṃ ''lomānī''ti idaṃ pakaraṇato labbhati. ''Anāpatti pakāsitā''ti idaṃ sabbattha vakkhamānena sambandhanīyaṃ. Tāniyeva paccāharantassāti yojanā. **Tiyojana**nti ettha taṃyeva tiyojananti labbhati. Attanā gataṃ tiyojanaṃ puna tāneva lomāni gahetvā paccāgacchantassāti attho.

694. **Nivāsatthāya vā gantvā**ti tiyojanabbhantare vā sīmāya vā āvāse vasitukāmatāya gantvā. **Tato paraṃ harantassā**ti tasmiṃ āvāse uddesādiṃ alabhitvā tato paraṃ aññasmiṃ āvāse vasitukāmatāya punapi tiyojanaṃ harantassāti attho. Imināva nayena tatopi aññaṃ ṭhānaṃ, tatopi aññanti suddhacittena gatagataṭṭhānato punapi paramparaṃ ṭhānaṃ gamanavasena yojanasatampi harato doso natthīti idampi vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''evaṃ yojanasatampi harantassa anāpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.575). **Acchinnaṃ vāpi labhitvā haratopī**ti ''corāvahaṭapariccattaṃ labhitvā harantassa. Idha sabbattheva ''nivāsatthāya vā gantvā''tiādike anāpattivāre paṭhamaladdhaṭṭhānato pabhuti atirekatiyojanampi harantassa anāpattīti attho viññāyati. **Nissaṭṭhaṃ labhitvā**ti nissajjitvā vinayakammaṃ katvā dinnaṃ labhitvā.

695. **Aññenā**ti tāni hārinā aññena. **Katabhaṇḍaka**nti ''kambalakojavasanthatādiṃ yaṃ kiñci antamaso suttakena baddhamattampī''ti (pārā. aṭṭha. 2.575) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaeḷakalomehi katabhaṇḍakaṃ.

696. **Idaṃ samuṭṭhāna**nti idaṃ eḷakalomasamuṭṭhānaṃ. Paṇṇattiṃ ajānanatāya vā ñatvāpi cīvarādiparikkhāresu lomassa allinabhāvaṃ ajānitvāpi vā tiyojanaṃ atikkāmentassa arahatopi imāya āpattiyā sambhavato **''acitta''**nti āha.

Eḷakalomakathāvaṇṇanā.

697. Eḷakalomadhovāpanakathā uttānāyeva.

Eḷakalomadhovāpanakathāvaṇṇanā.

698. **Gaṇheyya vā**ti ettha ''yo''ti seso. **''Gaṇheyya vā gaṇhāpeyya vā''**ti iminā ''tatthattano panatthāyā''ti vakkhamānattā ca ''nissajjitvā''tiādivacanato ca attano atthāya uggaṇheyya vā uggaṇhāpeyya vāti vuttaṃ hoti. **Vā**kārena ''upanikkhittaṃ vā sādiyeyyā''ti idaṃ saṅgaṇhāti, ''idaṃ ayyassa hotū''ti upanikkhittaṃ ce sādiyatīti attho.

Rajatanti aññattha sajjhu vuccati, idha pana vohārūpagakahāpaṇādi vuccati. Vuttañhetaṃ **pāḷiyaṃ** ''rajataṃ nāma kahāpaṇo lohamāsako dārumāsako jatumāsako, ye vohāraṃ gacchantī''ti (pārā. 584). Idha kahāpaṇādīnaṃ sarūpaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Tattha kahāpaṇoti sovaṇṇamayo vā rūpiyamayo vā pākatiko vā. Lohamāsakoti tambalohādīhi katamāsako. Dārumāsakoti sāradārunā vā veḷupesikāya vā antamaso tālapaṇṇepi rūpaṃ chinditvā katamāsako. Jatumāsakoti lākhāya vā niyyāsena vā rūpaṃ samuṭṭhāpetvā katamāsako. 'Ye vohāraṃ gacchantī'ti iminā pana padena yo yo yattha yattha janapade yadā yadā vohāraṃ gacchati, antamaso aṭṭhimayopi cammamayopi rukkhaphalabījamayopi samuṭṭhāpitarūpopi asamuṭṭhāpitarūpopi sabbo saṅgahito''ti (pārā. aṭṭha. 2.583-584) –

Vuttanayena veditabbaṃ.

Ettha ca **pākatiko** nāma etarahi pakatikahāpaṇo. **Rukkhaphalabījamayo**ti tintiṇikādirukkhānaṃ phalabījena kato.

Jātarūpakaṃ suvaṇṇaṃ. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''jātarūpaṃ nāma satthuvaṇṇo vuccatī''ti (pārā. 584). **Nissajjitvā**ti ettha ''tenā''ti labbhati, ''bhikkhunā''ti iminā yujjati, evaṃ sāditabhikkhunāti attho. **Nissajjitvā**ti attanā uggahitaṃ vā parena uggahāpitaṃ vā upanikkhipitassa sādiyanavasena sāditaṃ vā rajataṃ vā jātarūpaṃ vā ''tena bhikkhunā saṅghaṃ upasaṅkamitvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā''ti (pārā. 584) vacanato saṅghamajjhe upasaṅkamitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhūnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggayha ''ahaṃ bhante rūpiyaṃ paṭiggahesiṃ, idaṃ me nissaggiyaṃ, imāhaṃ nissajjāmī''ti nissajjitvāti vuttaṃ hoti.

Āpatti desetabbāti attanā eva āpannaṃ nissaggiyaṃ pācittiyaṃ tasmiṃ saṅghamajjhe evameva nisīditvā desetabbā. Evaṃ desitā āpatti saṅghānumatena byattena paṭibalena bhikkhunā paṭiggahetabbā. Vuttañhetaṃ ''byattena bhikkhunā paṭibalena āpatti paṭiggahetabbā''ti (pārā. 584).

699. **Rajata**nti rūpiyaṃ. **Jātarūpa**nti suvaṇṇaṃ. Iminā padadvayena katākataṃ sabbaṃ saṅgaṇhāti. **Ubhinnaṃ māsako**ti jātarūpamāsako, rajatamāsakopi cāti vuttaṃ hoti. Idha **rajatamāsako**ti ''rajata''nti **padabhājane** (pārā. 584) vuttakahāpaṇādi pañcappakāro māsako gahito. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''vuttappakāro sabbopi

rajatamāsako''ti (pārā. aṭṭha. 2.583-584). Idha ''jātarūpamāsako''ti visuṃ gahitattā kahāpaṇapadena suvaṇṇakahāpaṇaṃ vajjetvā itaradvayameva vattabbaṃ. **''Nissaggiyāvaha''**nti idaṃ attano atthāya uggaṇhanauggaṇhāpanasādiyanāni karontaṃ sandhāyāha. ''Tatthā''tiādinā vakkhamānanayena dukkaṭāvahañca hoteva.

700-1. **Muttādīnaṃ** imasmiṃ sikkhāpadavibhaṅge avuttattepi **pācittiyakaṇḍe navamavagge** dutiyassa ratanasikkhāpadassa **padabhājane** ''ratanaṃ nāma muttā maṇi veḷuriyo saṅkho silā pavāḷaṃ rajataṃ jātarūpaṃ lohitaṅko masāragalla''nti (pāci. 506) vuttānaṃ dasannaṃ ratanānaṃ imasmiṃ sikkhāpade nissaggiyavatthuṃ katvā vuttaṃ rajataṃ, jātarūpañca vajjetvā avasiṭṭhānaṃ aṭṭhannaṃ ratanānaṃ dukkaṭavatthubhāvo imassa aṭṭhakathāyaṃ vavatthāpitoti dassanatthamāha **''muttā…pe… masāragalla''**nti. Ettha veḷuriyo gāthābandhavasena na vutto, so ekayoganiddiṭṭhānaṃ sattannaṃ ratanānaṃ gahaṇeneva gayhati. **Muttā**dayo yathādassitasarūpāyeva. Brahmajālādisuttantavasenāpi ''akappiyā''ti siddhānaṃ sattadhaññādīnaṃ paṭiggahaṇe āpattiṃ dassetumāha **''dhaññānī''**tiādi.

702. **Ratanasikkhāpadeyeva** ''ratanasammata''nti āgataṃ kappiyavatthuṃ paṭiggaṇhato anāpattibhāvaṃ dassetumāha **''muggamāsādika''**ntiādi.

703-4. Evaṃ tippakārena ṭhitaṃ vatthuṃ gaṇhato adhippāyanānattena sambhavantaṃ āpattippabhedaṃ dassetumāha **''tatthā''**tiādi. **Tatthā**ti tesu tīsu nissaggiyādivatthūsu. **Saṅghādīna**nti saṅghagaṇapuggalacetiyādīnaṃ. **Ta**nti nissaggiyavatthuṃ. **Sabbatthāyā**ti sabbesaṃ atthāyāti viggaho. Attano atthāya ca saṅghādīnamatthāya ca dukkaṭavatthuṃ gaṇhantassāpi dukkaṭameva hotīti attho. Avuttasamuccayenettha **ca**-saddena ''sabbampi nikkhipanatthāya bhaṇḍāgārikasīsena sampaṭicchato upari ratanasikkhāpade āgatavasena pācittiya''nti (pārā. aṭṭha. 2.583-584) **aṭṭhakathāya** vuttavinicchayavisesassa saṅgaho kato.

705. **Kahāpaṇādīna**nti **ādi**-saddena suvaṇṇādīnaṃ saṅgaho. **''Sahassa''**nti idaṃ upalakkhaṇaṃ, sahassampīti vuttaṃ hoti.

706. **Thavikādīsū**ti **ādi**-saddena sithilapūritāni bhājanāni gahitāni. **''Sithilabaddhesū''**ti visesanena byatirekavasena ''ghanabaddhe, pana ghanapūrite vā ekāva āpattī''ti (pārā. aṭṭha. 2.583-584) **aṭṭhakathā**sesaṃ dīpeti.

707. Upanikkhittasādiyanakammaṃ dassetumāha **''ida''**ntiādi. **Gaṇhitukāmopī**ti ettha ''hotū''ti seso. **Nisedhetabbamevā**ti kāyena vā vācāya vā ''idaṃ na kappatī''ti paṭikkhipitabbameva, evaṃ sati anāpattiyevāti attho. Ayamattho **aṭṭhakathāyaṃ** ''kāyavācāhi vā appaṭikkhipitvāpi suddhacitto hutvā 'nayidaṃ amhākaṃ kappatī'ti na sādiyati, anāpattiyevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.583-584) āgatoyeva.

708. **Taṃ vatthu**nti tathā paṭikkhittaṃ vatthuṃ. **Ṭhapetvā yadi gacchatī**ti ''tumhe gaṇhatha vā, mā vā, dinnaṃ dinnamevā''ti sace so ṭhapetvāva gacchati. Yathā taṃ na vinassati, tathā taṃ gopayitabbanti yojanā. ''Añño tattha āgantvā pucchatī''tiādinā **aṭṭhakathāya** vuttanayena tatthāgatena kappiyakārakena ''kimida''nti pucchite sarūpaṃ āvi katvā ''gopayissāmahaṃ bhante, guttaṭṭhānaṃ dassethā''ti vutte ''imaṃ gahetvā ehī''ti avatvā sattabhūmikampi pāsādaṃ abhiruhitvā ''idha ṭhapehī''ti avatvā ''idaṃ guttaṭṭhāna''nti surakkhitaṭṭhānaṃ dassetvā tattha ṭhapite aggaḷaṃ datvā rakkhitabbanti vuttaṃ hoti.

709. Guttaṭṭhānaṃ gahetvā gacchantassa kappiyakārakassa avattabbavohāraṃ dassetumāha **''āharedamida''**ntiādi. **Akappiya**nti ettha ''vacana''nti labbhati. Evaṃ akappiyavacanaṃ avatvā surakkhitaṭṭhāne āharitvā ṭhapite kiṃ kātabbanti? Vikkāyike pattacīvarādikappiyabhaṇḍe āhaṭe ''amhākaṃ iminā attho, imassa evarūpaṃ mūlampi atthi, kappiyakārako eva natthī''ti vatvā tena ''ahaṃ kappiyakārako, mayhaṃ dassethā''ti vutte sace ruccati, dvāraṃ vivaritvā ''idaṃ gaṇhā''ti avatvā ''ettha ṭhapita''nti dassetvā tasmiṃ tassa agghappamāṇaṃ gahetvā dente adhivāsetabbaṃ. Atirekaṃ gaṇhante ''mayaṃ tumhākaṃ bhaṇḍaṃ na gaṇhāma, gacchathā''ti nīharitvā aggaḷaṃ datvā kappiyakārake laddhe ''amhākaṃ evarūpena attho, idaṃ nāma mūlaṃ atthī''ti vatvā tena kiṇitvā dinne adhivāsetabbanti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena paṭipajjitabbaṃ.

710. **Ṭhapetvā rūpiyaggāha**nti anantarasikkhāpade vakkhamānasarūpaṃ suvaṇṇādirūpiyaṃ paṭiggahetvā nissajjitvā desitāpattikaṃ puggalaṃ ṭhapetvā. **Nissaṭṭhaparivattita**nti ettha nissajjitvā āpattiyā desitāya ''sace tattha āgacchati ārāmiko vā upāsako vā''tiādinā (pārā. 584) **padabhājane** vuttanayena tatthāgataṃ kappiyakārakaṃ ''āvuso imaṃ jānā''ti vatvā ''iminā kiṃ āhariyyatū''ti tena vutte ''imaṃ vā imaṃ vā āharā''ti avatvā ''kappiyaṃ ācikkhitabbaṃ sappi vā telaṃ vā madhu vā phāṇitaṃ vā''ti (pārā. 584) vuttattā bhikkhūnaṃ kappiyavatthumatte ācikkhite tena nissaṭṭhavatthuṃ parivattetvā āhaṭaṃ kappiyabhaṇḍanti attho.

711. **Attano pattabhāgampī**ti tathā āhaṭe kappiyabhaṇḍe saṅghassa bhājiyamāne attano vassaggena attano pattakoṭṭhāsampi. **Paṭiggāhakabhikkhuno**ti rūpiyaṃ paṭiggahetvā āpajjitvā nissajjitvā desitāpattikassa bhikkhuno na vaṭṭatīti sambandho. **Aññato**ti attato aññasmā pabbajitamanussāmanussatiracchānagatitthipurisānaṃ aññatarato. **Laddha**nti tehi attanā laddhakoṭṭhāsato dinnavasenapi laddhaṃ taṃ vatthuṃ.

712. **Yaṃ kiñci paccaya**nti taṃ vatthuṃ parivattetvā gahitesu catūsu paccayesu aññatarampi paccayaṃ. Antamaso pathaviṃ khaṇitvā uppāditodakampi dārūhi ādittaaggimpi telena jalitapadīpampi rukkhe vā gehe vā pakatichāyampi tālapaṇṇampi upabhogaparibhogārahaṃ aññampi yaṃ kiñcīti **aṭṭhakathāya** vuttanayaṃ imināva saṅgahitanti gahetabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''antamaso makkaṭādīhi tato haritvā araññe ṭhapitaṃ vā tesaṃ hatthato gaḷitvā tiracchānapariggahitampi paṃsukūlampi na vaṭṭatiyevā''tiādi (pārā. aṭṭha. 2.583-584), ''rūpiyapaṭiggāhakassa pana kenaci pariyāyena tato uppannapaccayaparibhogo na vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.585) cāti. **Bhikkhuno**ti rūpiyapaṭiggāhakassa bhikkhussa.

713. **Ajjhārāme vā**ti upari vakkhamānalakkhaṇena paricchinne ajjhārāme vā. **Taṃ** rūpiyaṃ, ''patitaṃ disvā''ti seso. **Ajjhāvasathepi vā**ti vakkhamānalakkhaṇe antoāvāse ca. **Nikkhipantassā**ti ''yassa bhavissati, so harissatī''ti vutte ṭhāne tasmiṃ vatthusmiṃ gaṇanañca upalakkhaṇañca sallakkhetvā ṭhapentassa.

714. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''rūpiye rūpiyasaññī, vematiko, arūpiyasaññī rūpiyaṃ paṭiggaṇhāti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pārā. 586) bhagavatā pācittiyaṃ vuttaṃ. **Dukkaṭa**nti ettha ''dvikadukkaṭa''nti sāmatthiyā labbhati.

715. **Kriyākriya**nti gahaṇena āpajjanato kiriyaṃ. Paṭikkhepassa akaraṇato akiriyanti.

Rūpiyapaṭiggahaṇakathāvaṇṇanā.

716-7. **Nissaggiyassāpi vatthu**nti ''nissaggiyapācittiyassa vatthū''ti paṭhamasikkhāpade niddiṭṭhesu rajatādīsu catūsu aññataraṃ vatthuṃ. **Dukkaṭassa ca vatthuṃ vā**ti paṭhamaṃ dassitamuttādidukkaṭavatthūsu aññataraṃ vā, ihobhayattha hetuphalasambandhe sāmivacanaṃ. **Kappiyassa ca vatthuṃ vā**ti yathādassitesu eva muggamāsādikappiyavatthūsu aññataraṃ vā, iha avayavāvayavisambandhe sāmivacanaṃ. Avayavāvayavīnaṃ abhedepi bhedūpacāravasena yathā ''silāputtakassa sarīra''nti kappiyavatthunti vuttaṃ hoti ''kappiyena vatthunā''ti vakkhamānattā. Idānettha dukkaṭavatthuno, kappiyavatthuno ca nissaggiyavatthunā parivattitattā āpatti hotīti gahetabbaṃ. Nissaggiyavatthunā yo parivatteti, tassa āpattīti yojanā.

Dukkaṭassa vatthunā, kappiyena ca vatthunā vatthuṃ nissaggiyassa parivatteti, āpattīti yojanā. Idha ubhayatthāpi parivattitassa nissaggiyavatthuttā āpatti hoti. Evaṃ tīsupi ṭhānesu ''āpattī''ti sāmaññavacanena nissaggiyapācittiyameva vuttanti pakaraṇato labbhati.

718. Dukkaṭasseva vatthunā dukkaṭassa ca vatthuṃ vā parivatteti, dukkaṭanti yojanā. **''Vatthuṃ vā kappiyassā''**ti idaṃ vuttanayameva, kappiyavatthunti vuttaṃ hoti. Imassa kappiyavatthunopi dukkaṭavatthunā parivattitattā dukkaṭaṃ hotīti gahetabbaṃ.

719. **''Vatthunā kappiyassā''**ti idampi vuttanayameva. Kappiyavatthunāpi parivattite dukkaṭavatthuvasena dukkaṭaṃ hotīti āha **''tathā''**ti.

720. ''Tathā''ti iminā ''vatthuno''ti idaṃ ākaḍḍhati. **''Nissaggiyassā''**ti iminā pācittiyamāha. **Pubba**nti paṭhamaṃ, pubbe vuttarūpiyapaṭiggahaṇasikkhāpadeti vuttaṃ hoti. **Iminā**ti rūpiyasaṃvohārasikkhāpadena. Parivattanaṃ vāritanti sambandho.

721. **Rūpiyanti ca saññissā**ti ''rūpiyaṃ nāma satthuvaṇṇo kahāpaṇo lohamāsako dārumāsako jatumāsako, ye vohāraṃ gacchantī''ti (pārā. 589) **padabhājane** vuttesu rūpiyasaññitesu vatthūsu ''aññatara''nti saññissa. **Arūpiye**ti kharapattādimhi. **Tena** arūpiyena. ''Cetāpentassa arūpiya''nti padacchedo. ''Arūpiye rūpiyasaññī rūpiyaṃ cetāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pārā. 591) vuttattā rūpiyaparivattane dukkaṭassa abhāvato, pācittiyassa ca sambhavato rūpiyaṃ na gahetabbaṃ. Arūpiye rūpiyaṃ iti saññissa ca vimatissa ca arūpiyaṃ cetāpentassa tena dve dukkaṭāni hontīti yojanā.

722. **Arūpiye arūpiyanti saññissā**ti ettha ‘‘arūpiyaṃ parivattentassā’’ti seso. **Pañcahī**ti sahatthe karaṇavacanaṃ, ‘‘sahadhammikehī’’ti seso, pañcahi sahadhammikehi saddhinti attho. **Vadato**ti voharato, kayavikkayaṃ karontassāti attho. Bhikkhubhikkhunisāmaṇerasāmaṇerisikkhamānāsaṅkhātehi pañcahi sahadhammikehi arūpiyaṃ parivattentassa anāpattīti attho.

723. Saṃvohārena samuṭṭhānato **kriyasamuṭṭhānaṃ**.

Rūpiyasaṃvohārakathāvaṇṇanā.

724. **Kappiyaṃ** nāma ‘‘cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārā, antamaso cuṇṇapiṇḍopi dantakaṭṭhampi dasikasuttampī’’ti **padabhājane** vuttāni kappiyavatthūni. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘cīvarādīnaṃ kappiyabhaṇḍānaṃ vasena anekavidha’’nti. **Kappiyenevā**ti teneva kappiyena vatthunā. ‘‘Kayavikkayaṃ samāpajjeyyāti ‘iminā imaṃ dehi, iminā imaṃ āhara, iminā imaṃ parivattehi, iminā imaṃ cetāpehī’ti ajjhācaratī’’ti (pārā. 595) vacanato **‘‘parivattayato’’**ti imassa ‘‘kayavikkayaṃ samāpajjato’’ti pariyāyo.

Tattha aññassa hatthato kappiyavatthunā parivattetvā gahaṇaṃ **kayo** nāma. Attano hatthato kappiyavatthuṃ parivattetvā dānaṃ **vikkayo**. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘iminā imaṃ dehī’tiādinā hi nayena parassa kappiyabhaṇḍaṃ gaṇhanto kayaṃ samāpajjati, attano kappiyaṃ dento vikkaya’’nti. ‘‘Ṭhapetvā sahadhammike’’ti vuttattā **parivattayato**ti ettha aññehi saddhinti labbhati. Ettha **aññe** nāma gihino itthipurisā, sāsanato bāhirā pabbajitā ca. Tasmā ayaṃ kayavikkayo antamaso mātāpitūhipi na kātabboyeva. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘ayañhi kayavikkayo ṭhapetvā pañca sahadhammike avasesehi gihipabbajitehi antamaso mātāpitūhipi saddhiṃ na vaṭṭatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.595).

725. **Akappiyassa vatthussā**ti imasmiṃ sikkhāpade vuttacīvarādikappiyavatthuto aññassa nissaggiyadukkaṭavatthussa. **Tenevā**ti akappiyavatthunāyeva. ‘‘Kappiyassa cā’’ti pāṭhaseso, teneva akappiyena vatthunā kappiyassa vatthussa parivattanañcāti yojanā. Evañhi pāṭhasese akate akappiyena vatthunā kappiyassa parivattanaṃ kayavikkaye saṅgahetabbaṃ siyā, taṃ na yujjati tassa rūpiyasaṃvohāreyeva saṅgahitattā, idha ca ‘‘kappiyavatthusseva kappiyavatthunā parivattanaṃ kayavikkayo’’ti niyamitattā. **Niddiṭṭha**nti ‘‘akappiyabhaṇḍaparivattanañhi kayavikkayasaṅgahaṃ na gacchatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.594) **aṭṭhakathāyaṃ** niddiṭṭhanti attho.

726. **Tasmā**ti yasmā aññatra sahadhammikehi kappiyavatthussāpi kayavikkayo na vaṭṭati, akappiyassa, kappiyassa ca vatthuno akappiyeneva vatthunā parivattanañca rūpiyasaṃvohāre saṅgahitattā kayavikkayasaṅgahaṃ na gacchati, tasmā.

729. **Idaṃ nāmā**ti odanādikappiyavatthumeva āha.

730-1. ‘‘Gahetvā’’tiādigāthāya vatthulakkhaṇassa udāharaṇaṃ dassetvāva āpattibhedaṃ dassetumāha **‘‘vighāsāda’’**ntiādi. **Challi**nti rukkhatacaṃ. **Valli**nti lataṃ. **Kaṭṭha**nti indhanadāruṃ. **Dāru**nti gehasambhārādidāruṃ. Vipallāsenāpi vattabbaṃ ‘‘valliṃ vā pana challiṃ vā, dāruṃ vā kaṭṭhameva vā’’ti. **Vatthūna**nti tathā vatvā āharāpitānaṃ challiādivatthūnaṃ. Kayavikkaye āpattiyo hontīti yojanā, nissaggiyapācittiyāpattiyo hontīti vuttaṃ hoti.

732. ‘‘Iti evā’’ti padacchedo, ‘‘pivitvā’’tiādinā nayena pubbakāle vihitapaccayantaṃ akatvā vuttanayenevāti attho.

733. **Bhūmiyā limpane**ti yojanāyaṃ pana senāsanabhūmiyaṃ paribhaṇḍakaraṇakāḷakādivaṇṇakaraṇavasena lepane. **Vatthudhovane**ti cīvarādivatthūnaṃ dhovane. **Etthā**ti tesu vuttappakāresu. Etesaṃ gahaṇassa upalakkhaṇattā evarūpesu aññesu ṭhānesu.

734. **Aya**nti bhūmisodhanādivasena āpannā pācittiyāpatti.

735. **Ṭhapetvā bhaṇḍasāmika**nti ettha byatirekavasena aññassa kappiyakārassāti labbhati.

736. Bhāsato anāpattīti yojanā. Sesamettha uttānameva.

Kayavikkayakathāvaṇṇanā.

Kosiyavaggo dutiyo.

737. Kappiyā pattā mattikāyomayā jātito duveti yojanā. **Vaṇṇā**ti pamāṇāni. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘tayo pattassa vaṇṇāti tīṇi pattassa pamāṇānī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.602). Tenāha **‘‘ukkaṭṭho majjhimomako’’**ti.

738. **Dvinnaṃ taṇḍulanāḷīna**nti sukoṭṭitānaṃ akhaṇḍānaṃ purāṇasālitaṇḍulānaṃ dve nāḷiyo gahetabbā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘anupahatapurāṇasālitaṇḍulānaṃ sukoṭṭitaparisuddhāna’’nti (pārā. aṭṭha. 2.602). **Bhatta**nti avassāvitaṃ anuttaṇḍulaṃ akilinnaṃ apiṇḍitaṃ suvisadaṃ kundamakularāsisadisaṃ supakkodanameva gahetabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘anuttaṇḍulaṃ akilinnaṃ apiṇḍitaṃ suvisadaṃ kundamakularāsisadisaṃ avassāvitodana’’nti (pārā. aṭṭha. 2.602). **Magadhanāḷiyā**ti magadharaṭṭhe nāḷiyā, sā nāḷi tilānaṃ aṭṭhapasatāni gaṇhāti. Tenāhu porāṇā –

‘‘Khāridasadvayaṃ vāho, khārī doṇaṭṭhakadvayaṃ;
Dviaṭṭhanāḷiyo doṇo, nāḷekā pasataṭṭhakaṃ;
Lakkhaṃ tilānaṃ pasataṃ, etaṃ vuttaṃ pamāṇato’’ti.

‘‘Magadhanāḷi nāma aḍḍhaterasapalā hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.602) **andhakaṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Tabbaṇṇanāya ‘‘aḍḍhaterasapalāni māsehi gahetabbānī’’ti vuttaṃ. Keci panāhu –

‘‘Catuppasatikā muṭṭhi, palañcetaṃ catugguṇaṃ;
Kuḍuvappasatañceva, cattāri ceva nāḷi tu.

‘‘Soyeva pattho cattāro, patthā aḷhakamuccate;
Aḷhakānampi cattāri, ‘doṇo’ti parikittito’’ti.

Ācariyā pana ‘‘aṭṭhapasatā māgadhanāḷī’’ti pubbapakkhameva rocayanti.

Khādanañca catubbhāganti tasmiṃ bhatte catudhā vibhatte ekabhāgamattaṃ hatthahāriyaghanamuggasūpanti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘tassa odanassa catutthabhāgappamāṇo nātighano nātitanuko hatthahāriyo sabbasambhārasaṅkhato muggasūpo pakkhipitabbo’’ti (pārā. aṭṭha. 2.602).

Byañjanañca tadūpiyanti yāva carimālopaṃ, tāva sabbālopānurūpaṃ macchamaṃsādibyañjanañca. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘ālopassa ālopassa anurūpaṃ yāvacarimālopappahonakaṃ macchamaṃsādibyañjanaṃ pakkhipitabba’’nti. Ettha ca **ālopassa ālopassa anurūpa**nti ‘‘byañjanassa mattā nāma odanacatutthabhāgo’’ti (ma. ni. aṭṭha. 2.387) **brahmāyusuttassa aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā ālopassa catutthabhāgappamāṇaṃ byañjanaṃ ālopassa anurūpanti gahetabbaṃ. Idha pana sūpasseva odanacatutthabhāgappamāṇaṃ dassetvā etassa lakkhaṇe dassite itarassāpi dassitameva hotīti byañjanassa tathā visesetvā pamāṇaṃ na dassitaṃ. Odane pakkhipitabbāni sappitelatakkarasakañjikādīni gaṇanūpagāni na honti.

739. **Taṃ sabba**nti yathāvuttabhattādiniravasesaṃ. **Gaṇhatī**ti vakkhamānehi tīhi pakārehi gaṇhāti. **Tassā**ti ukkaṭṭhassa pattassa. **Upaḍḍho**ti tasmiṃ patte gaṇhanakadabbasambhāragāhī patto taṃsahacariyena ‘‘upaḍḍho’’ti vutto. **Tadupaḍḍho cā**ti etthāpi eseva nayo. Tassa majjhimassa pattassa upaḍḍho tadupaḍḍhoti gahetabbaṃ.

740. Imesu tīsu pattesu ukkaṭṭhassa vuttaṃ odanādi sabbaṃ yasmiṃ patte pakkhittaṃ, tassa mukhavaṭṭimatthake puñjiyamānaṃ hīrakaṃ heṭṭhābhāge phusati, so **ukkaṭṭhamajjhimo** nāma, hīrato atirekaṃ tiṭṭhati, so **ukkaṭṭhomako** nāma, antopatte mukhavaṭṭiyā heṭṭhimantaṃ appatvā tiṭṭhati, so **ukkaṭṭhukkaṭṭho** nāma, evaṃ majjhimo ca omako ca paccekaṃ tividho hotīti sabbe nava pattā hontīti dassetumāha **''ukkaṭṭhassā''**tiādi. **Tassevā**ti ukkaṭṭhasseva. Omako ca majjhimo cāti **omakamajjhimā**. Idha majjhimo ca omako ca ukkaṭṭhasseva bhedo. Esa nayo itaradvayepi. ''Eva''nti iminā yathā ''ukkaṭṭhukkaṭṭho ukkaṭṭhomako ukkaṭṭhamajjhimo''ti yojetabbo, evaṃ majjhimomakānampi yathākkamayojanaṃ dasseti ''majjhimo majjhimukkaṭṭho majjhimomako, omakukkaṭṭho omakamajjhimo omakomako cā''ti.

741. **Tesū**ti navasu pattesu. **Tasmā**ti apattabhāvato. **Na gacchantī**ti ukkaṭṭhukkaṭṭhañca omakomakañcāti dve apekkhitvā bahuvacanaṃ kataṃ. Ete bhājanasaṅkhepena paribhuñjitabbāti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tasmā ete bhājanaparibhogena paribhuñjitabbā''ti (pārā. aṭṭha. 2.602).

742. **Pattalakkhaṇasaṃyuta**nti ettha **pattalakkhaṇaṃ** nāma yathāvuttapamāṇayuttatā, ''ayopatto pañcahi pākehi pakko mattikāpatto dvīhi pākehi pakko''ti (pārā. aṭṭha. 2.608) vuttā pākasampatti, kiṇitvā gaṇhāti ce, tassa dātabbamūlassa asesetvā dinnabhāvo, chiddābhāvo, chinnarājīnaṃ abhāvoti pañcavidhaṃ. Hoti cettha –

> ''Pamāṇayuttatā pāka-sampatti dinnamūlatā;
> Acchiddārājitā ceti, pattalakkhaṇapañcaka''nti.

''Adhiṭṭhāya vā vikappetvā vā''ti **vā**-saddo yojetabbo. **Adhiṭṭhāyā**ti paṭhamaṃ paribhutte patte sati taṃ paccuddharitvā adhiṭṭhātabbapatto hatthapāse ce hoti, vakkhamānanayena ''imaṃ pattaṃ adhiṭṭhāmī''ti vacībhedakaraṇavasena vācāya vā vacībhedaṃ akatvā evameva cintetvā hatthena gahetvā phandāpentena kāyena vā dūre ce hatthapāsā hoti, ṭhapitaṭṭhānaṃ sallakkhetvā ''etaṃ pattaṃ adhiṭṭhāmī''ti vācā bhinditabbāti **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.608 atthato samānaṃ) vuttanayena ekakena vā pacchā satisammose sarāpetvā kukkuccaṃ vūpasametuṃ samatthassa puggalassa sannidhāne vā adhiṭṭhāyāti vuttaṃ hoti. ''Aññassa santike adhiṭṭhāne ayamānisaṃso – sacassa 'adhiṭṭhito nu kho me, no'ti vimati uppajjati, itaro sāretvā vimatiṃ chindissatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.608) ayamattho **aṭṭhakathāyaṃ** vutto. ''Dve patte adhiṭṭhātuṃ na labhatī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

Vikappetvāti (pāci. 373; pārā. aṭṭha. 2.608; kaṅkā. aṭṭha. vikappanasikkhāpadavaṇṇanā) ttha vikappetabbassa pattassa ekattabahuttaṃ, sannihitāsannihitattañca sallakkhetvā ekaṃ ce sannihitaṃ, ''imaṃ pattaṃ tuyhaṃ vikappemī''ti vā ''imaṃ pattaṃ tissassa bhikkhuno vikappemī''ti vā ādinā nayena ekaṃ vikappetvāti vuttaṃ hoti. Ettha ''paribhuñjeyyā''ti vuttattā, ''mayhaṃ santakaṃ paribhuñjehi vā vissajjehi vā yathāpaccayaṃ vā karohī''ti tena apaccuddhaṭe paribhuñjituṃ ayuttattā ''vikappetvā''ti paccuddhaṭaviseso gahetabbo.

743. **Dhāreyyā**ti anadhiṭṭhahitvā, avikappetvā ca paribhuñjitabbo. **Taṃ** kālaṃ pattaṃ atikkāmayatoti yojanā. **''Nissaggiya''**nti imināpi ''patta''nti idaṃ yujjati. **Patta**-saddo māgadhikānaṃ dviliṅgako, tasmā evaṃ vutto.

744. Adhiṭṭhitavikappitesu anantogadhattā atirekabhāvaṃ dassetumāha **''yaṃ patta''**ntiādi.

745. **Sammukhe**ti aḍḍhateyyahatthappadesato anto ṭhitaṃ pattaṃ. **Dūrasmi**nti aḍḍhateyyaratanato parabhāge ''antogabbhe vā uparipāsāde vā sāmantavihāre vā''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttappakāre dūrepi. Yattha katthaci vikappanakālepi santikadūravacanabhedā evameva yojetvā vattabbā. ''Vikappetuṃ pana bahūnipi labbhatī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. **Ayaṃ nayo**ti ''imaṃ pattaṃ paccuddharāmī''tiādinayo.

746. Vācākāyavasena duvidhe adhiṭṭhāne vācādhiṭṭhānaṃ dassetvā kāyādhiṭṭhānaṃ dassetumāha **''ābhoga''**ntiādi. **Ābhoga**nti ''imaṃ pattaṃ adhiṭṭhāmī''ti ābhogaṃ. **''Manasā''**ti iminā na vacasāti vuttaṃ hoti. Kāyavikārova **kāyavikārakaṃ,** hatthena phandāpanādikāyakiriyāti attho. Eteneva kāyādhiṭṭhānaṃ hatthena apattabbe dūre na kātabbanti dasseti.

747-8. ''Jahati adhiṭṭhāna''nti padacchedo. **Dānato**ti aññassa dānena. **Bhedakato**ti bhijjanena. **Nāsato**ti pattasāmikassa kālakiriyāya. **Vibbhamato**ti sikkhaṃ apaccakkhāya gihibhāvūpagamanena. **Uddhārato**ti paccuddharaṇena. **Paccakkhato**ti sikkhāpaccakkhānena. **Parivattanato**ti liṅgaparivattanena. **Gāhato**ti vissāsaggahaṇena, acchinditvā gahaṇena ca.

Kaṅgusitthappamāṇenāti sattannaṃ dhaññānaṃ khuddakatarassa kaṅguno sitthappamāṇena. **Khenā**ti mukhavaṭṭiyā dvaṅgulato heṭṭhā ākāsapariyāyena chiddena. **Āṇiyā vā**ti ayomayāya āṇiyā vā.

750-1. **Maṇipatto**ti maṇinā kato. **Veḷuriyubbhavo**ti marakatamaṇimayo. **Phalikubbhavo**ti phalikapāsāṇena kato. **Kācamayo**ti kācamattikāmayo. **Kaṃsamayo**ti kaṃsalohena kato. **Tipumayo**ti kāḷatipumayo. **Sīsamayo**ti setatipumayo. Vipallāsena ca vadanti. **Sajjhumayo**ti rajatamayo.

752. **Ghaṭakaṭāho**ti ghaṭakapālaṃ. **Sīsakaṭāho**ti chavasīsakapālaṃ. **Tumba**nti alābu. **Assā**ti ekādasavidhassa pattassa. **Anulomika**nti akappiyavasena anulomaṃ. **Tatthā**ti tasmiṃ ekādasavidhe. Tambamayaṃ lohamayaṃ thālakaṃ pana vaṭṭatīti yojanā, pattoyeva na vaṭṭati, tambalohamayā thālakā pana vaṭṭantīti attho.

753. **Taṭṭikādīnī**ti **ādi**-saddena vaṭṭakādīnaṃ saṅgaho. **Vaṭṭaka**nti ca aḍḍhacandākāro lohādimayo bhājaniyaviseso. **Puggalassā**ti bhikkhussa. Gihī ca saṅgho ca **gihisaṅghā,** tesaṃ santakā **gihisaṅghikā**.

754. **Yaṃ kiñci patta**nti sattasu pattesu yaṃ kiñci pattaṃ. **Vodakaṃ katvā**ti vigatodakaṃ katvā. **Paṭisāmeyyā**ti nikkhepārahaṭṭhāne nikkhipanavasena, thavikāya pakkhipitvā bandhanavasena vā saṅgopeyya.

755. **Otāpetu**nti ātape, aggimhi vā tāpetuṃ. **Uṇhe**ti tasmiṃyeva uṇhe. **Na nidahetabbo**ti na jhāpetabbo. Sīsāpanayanameva na vaṭṭatīti na nidahetabboti attho adhikanivāraṇeneva viññāyati.

756. **Miḍḍhante**ti miḍḍhiyā ante. **Paribhaṇḍante**ti pamukhe mahāmiḍḍhiyā ante. **''Vitthiṇṇe**ti antamaso dvipattamattokāsavitthāre''ti keci. Ṭhapetuṃ pana vaṭṭatīti yojanā, valayādiādhārena vināpi ṭhapetuṃ vaṭṭatīti attho. ''Miḍḍhiyā pamukhe miḍḍhiyā ca kharabhūmipadesādīsu ca valayamatthake ṭhapetuṃ vaṭṭatī''ti vadanti.

757. **Dāruādhārake**ti udukkhalasadise dārumaye ādhāre. **Dve patte ṭhapetumpi vaṭṭatī**ti pattamatthake aparassāpi pattassa ṭhapanavasena dve patte ṭhapetumpi vaṭṭati. **Api**-saddena ekasmiṃ vattabbameva natthīti dasseti. **Ayameva nayo**ti ''dvepi patte ṭhapetuṃ vaṭṭatī''ti ayaṃ nayo. **Daṇḍabhūmiādhārakesū**ti ettha **daṇḍādhāro** nāma bahūhi daṇḍehi kato. **Bhūmiādhārako** nāma bhūmiyaṃ kato ālavālavalayākāro siliṭṭhādhāro. ''Dantavettalatādimayo bhūmiādhārako''ti keci.

758-9. **Taṭṭikāyā**ti tālapaṇṇādīhi katataṭṭikāya. **Potthake**ti makacivākamaye vā rukkhavākamaye vā attharaṇe. **Kaṭasārake**ti tālapaṇṇādīhi vīte attharaṇe. **Paribhaṇḍakatāyā**ti katagomayaparibhaṇḍāya. **Api**-saddena sudhākammaṃ katvā pāsāṇena ghaṃsitvā maṭṭhakatāya bhūmiyā vattabbameva natthīti dasseti. **Vālukāsu vā**ti leḍḍupāsāṇasakkharakapālādiamissāsu saṇhasukhumavālukāsūti vuttaṃ hoti. Tenevāha **''tathārūpāsū''**tiādi. Rajamhi santepi asantepi visuṃyeva ''kharabhūmiyā na ṭhapetabba''nti vuttattā **''sarajāyā''**ti iminā rajokiṇṇaṃ saṇhabhūmimāha. **Kharabhūmiyā**ti pharusabhūmiyā.

760. **Laggetu**nti olambetuṃ. Daṇḍakoṭiyā, nāgadantakoṭiyā ca pattamukhena pakkhipitvā ṭhapanampi **lagganaṃ** nāma. **Chattaṅkamañcapīṭhesū**ti chatte, aṅke, mañcapīṭhe ca.

761. **Aṭanīsū**ti aṅgesu. **Bandhitvā**ti thavikāya aṃsavaddhanakādinā yena kenaci bandhitvā. **Olambetumpī**ti laggetumpi. ''Ṭhapetuṃ uparī''ti padacchedo.

762. **Mañcapīṭhaṭṭake**ti mañcapīṭhesu ṭhapitapattā yathā na patanti, tathā aṭanimatthake dārunā parikkhepe kate mañcapīṭhaṭṭakā nāma honti, tādise mañcapīṭhaṭṭake ṭhapetuṃ vaṭṭatīti attho. **Bhattapūropī**ti bhattassa pūropi. **Api**-saddena yāgutelaparipūritassāpi saṅgaho. Tucchapatte vinicchayo yathāvuttoyeva. Pūraṇaṃ pūro, bhattassa pūro bhattapūro.

Tibhāṇavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

763. **Kavāṭa**nti dvārakavāṭaphalakaṃ. ''Senāsane dvārakavāṭavātapānakavāṭādī''tiādīsu dvāraphalakaṃ ''kavāṭa''nti hi vuttaṃ. **Na paṇāmeyyā**ti na nāmeyya na cāleyya, na ca pidaheyyāti attho. Pattaṃ hatthe yassa so **pattahattho**ti bhinnādhikaraṇoyaṃ bāhiratthasamāso ''vajirapāṇī''tiādīsu viya. ''Paṇāmeyya assā''ti padacchedo.

764. **Na nīhareyya pattena calakānī**ti rasaṃ pivitvā pātitamadhukaphalaṭṭhikādi chaḍḍitāni bahi chaḍḍetuṃ pattena na nīhareyya. **Aṭṭhikāni vā**ti panasaṭṭhikolaṭṭhiādiaṭṭhikāni vā. **Ucchiṭṭhamudaka**nti mukhadhovanādikaṃ ucchiṭṭhamudakaṃ. Pattena nīharantassāti yojanā, bahi chaḍḍetuṃ taṃ patte āsiñcitvā harantassāti vuttaṃ hoti. Itarathā ucchiṭṭhapattadhovanodakampi teneva pattena bahi na nīharitabbaṃ siyā.

765. Paṭiggaheti mukhadhovanodakanti **paṭiggaho,** kheḷamallakova. **Mukhato nīhaṭa**nti mukhena chaḍḍitaṃ maṃsakhaṇḍādi yaṃ kiñci.

766. **Vinassatī**ti vibbhamena vā sikkhāpaccakkhānena vā kālakiriyāya vā vinassati. Atha vā **yo**ti paccattavacanaṃ ''yassā''ti sāmivasena pariṇāmetvā yassa bhikkhuno patto bhedena vā acchedena vā corikāya haraṇena vā nassati, tassa anāpattīti yojanā.

767. **Paṭhamassā**ti pattavaggassa paṭhamaṃ saṅgahitattā paṭhamassa. **Pattassā**ti pattasikkhāpadassa. **Paṭhamenā**ti cīvaravaggassa paṭhamaṃ saṅgahitattā paṭhamena kathinenāti sambandho. **Mahesinā**ti mahante sīlakkhandhādayo guṇe esi gavesīti mahesi. Paṭhamassa pattassa **samuṭṭhānādayo sabbe** idha aniddiṭṭhavinicchayā paṭhamena kathinena **samā** sadisā iti mahesinā **matā** anumatā anuññātāti yojanā.

Paṭhamapattakathāvaṇṇanā.

768. Pañca bandhanāni ūnāni yassa so **pañcabandhanaūno,** patto, tasmiṃ, abandhanañca ekadviticatubandhanañca ''pañcabandhanaūna''nti gahitaṃ. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''ūnapañcabandhano nāma patto abandhano vā ekabandhano vā dvibandhano vā tibandhano vā catubandhano vā''ti (pārā. 613). Bandhane akatepi bandhanāraho vakkhamānalakkhaṇarājiyuttopi ''ūnapañcabandhanoyevā''ti gahetabbo. Ettha **abandhano** nāma yassa bandhanameva natthi, so. Tenevāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yasmā abandhanassapi pattassa pañca bandhanāni na pūrenti sabbaso natthitāyā''ti (pārā. aṭṭha. 2.612-613). Dvaṅgulappamāṇato ūnarājiyutto abandhanokāsopi ''abandhanoyevā''ti gahetabbo. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''abandhanokāso nāma patto yassa dvaṅgulā rāji na hotī''ti (pārā. 613).

769. **Uddiṭṭha**nti ''bandhanokāso nāma patto yassa dvaṅgulā rāji hotī''ti (pārā. 613) **padabhājane** vuttaṃ. Dvaṅgulāya rājiyā ekañca bandhananti yojanā. ''Mukhavaṭṭito heṭṭhā bhaṭṭhā''ti **aṭṭhakathā**vacanato (pārā. aṭṭha. 2.612-613) ''sabbāpi rājiyo mukhavaṭṭito paṭṭhāya heṭṭhā bhaṭṭhāyeva gahetabbā''ti **nissandehe** vuttaṃ. Mukhavaṭṭiṃ vinā aññatthāpi ūnapañcabandhane vā ūnapañcabandhanokāse vā sati sopi patto ūnapañcabandhano na hotīti na sakkā vattuṃ, tasmā ''mukhavaṭṭito paṭṭhāyā''ti (pārā. aṭṭha. 2.612-613) **aṭṭhakathāyaṃ** niyametvā vacanaṃ vīmaṃsitabbaṃ. Idha pana tathā niyamo na dassito, tasmā ayameva vinicchayo sāmaññena vuttāya pāḷiyā aññadatthu saṃsandati sameti. **Ca**-kārassa avuttasamuccayatthattā dvaṅguladvaṅgulāhi dvīhi dve bandhanāni ca tīṇi bandhanāni cāti idampi vuttameva hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yassa pana dve rājiyo, ekāyeva vā caturaṅgulā, tassa dve bandhanāni dātabbāni. Yassa tisso, ekāyeva vā chaḷaṅgulā, tassa tīṇi bandhanāni dātabbānī''ti (pārā. aṭṭha. 2.612-613).

Ūnapañcabandhanapattesu antimapattassa vibhāgaṃ dassetumāha **''bandhanāni cā''**tiādi. Mukhavaṭṭiyā aṭṭhaṅgulappamāṇānaṃ catunnaṃ rājīnaṃ cattāri bandhanāni cāti vuttaṃ hoti. Cakāro pubbe vuttasseva samuccayaṃ karoti. **Aṭṭhaṅgularājiyā tathā**ti mukhavaṭṭito paṭṭhāya aṭṭhaṅgulāyāmaṃ bhaṭṭhāya rājiyā dvaṅguladvaṅgulamatte ṭhāne teneva nīhārena baddhāni cattāri bandhanāni cāti attho.

770. Evaṃ ūnapañcabandhanapattaṃ dassetvā idāni paripuṇṇapañcabandhanapattaṃ dassetumāha **''pañca vā''**tiādi. Mukhavaṭṭiyā dvaṅguladvaṅgulāyāmaṃ otiṇṇā pañca rājiyo ca. **Vā**-saddena pañcabandhanavikappā dassitā. **Ekā vāpi dasaṅgulā**ti mukhavaṭṭito dasaṅgulāyāmā ekā vā rāji hoti. **Api**-saddena tassā rājiyā bandhano pañcabandhanapakkho dassito. **Ayaṃ patto**ti yassa pañca rājiyo vā tattha bandhanāni pañcabandhanāni vā, dasaṅgulā ekā rāji vā tattha bandhanāni pañcabandhanāni vā santi, ayaṃ patto pañcabandhano nāma.

771. Ettāvatā mattikāpatte vinicchayaṃ dassetvā idāni ayopatte dassetumāha **''ayopatto''**tiādi. Chiddāni paṭicchādetuṃ bandhitabbāni ayopaṭṭāni **lohamaṇḍalakāni** nāma. ''Bhaṇḍī''tipi tasseva pariyāyo. Bhaṇḍitabbaṃ bandhitvā chidde paṭicchāditepi yattha asaṇhatāya āmisaṃ tiṭṭhati, tādisopi apattoyevāti āha **''maṭṭho vaṭṭatī''**ti. **Ayocuṇṇena vāṇiyā**ti etthāpi ''maṭṭho vaṭṭatī''ti sambandhanīyaṃ.

772. Tassa nissaggiyaṃ saṅghassa nissaṭṭhaṃ taṃ pattaṃ tasmiṃ anukampāya agaṇhantassāti yojanā, ''saṅghamajjhe nissajjitabbo''ti (pārā. 613) vacanato saṅghamajjhe nissaṭṭhaṃ tassa taṃ pattaṃ **tasmiṃ** pattanissajjake puggale anukampāya agaṇhantassa.

773. **Dīyamāne tu pattasmi**nti ūnapañcabandhanena pattena viññāpitanavapatte bhikkhumhi taṃ pattaṃ saṅghamajjhe nissajjitvā āpattiṃ desetvā nisinne catasso agatiyo agamanaṃ, gahitāgahitajānananti imehi pañcahi aṅgehi samannāgatena bhikkhunā paṭhamaṃ saṅghaṃ yācitvā ñattidutiyāya kammavācāya saṅghena pattagāhakaṃ katvā sammatena nissaṭṭhapattaṃ hatthena gahetvā tasmiṃ saṅghe saṅghattherato paṭṭhāya anukkamena upasaṅkamma viññāyamānaṃ guṇaṃ vatvā paṇāmite. **Yassā**ti tasmiṃ saṅghamajjhe nisinnassa yassa bhikkhuno, rocanatthayoge sampadānavacanaṃ. **So** dīyamāno patto. **Taṃ** dīyamānaṃ pattaṃ.

774. **Dīpito**ti ''apattakassa na gāhetabbo''ti (pārā. 615) vutto. **Tatthā**ti tassaṃ bhikkhuparisāyaṃ. **Pattapariyanto**ti ettha ''evaṃ parivattetvā pariyante ṭhitapatto''ti (pārā. aṭṭha. 2.615) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā tena pattaparivattanena āgato vā sabbehi aggahitattā āgato so eva vā patto pariyanto nāma hotīti attho. **Tassa bhikkhuno**ti pattaṃ nissajjitvā nisinnassa tassa bhikkhuno.

775. **Ta**nti attano dinnaṃ taṃ pariyantapattaṃ. **Appadese**ti mañcapīṭhādiaṭṭhāne. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''mañcapīṭhachattanāgadantādike adese''ti (pārā. aṭṭha. 2.615). **Vissajjetī**ti aññassa deti. Attanā adāpetvā aññena taṃ pattaṃ sayameva attano gahetvā aññaṃ anurūpaṃ pattaṃ diyyamānaṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Abhogena paribhuñjatī**ti yāgurandhanādivasena paribhuñjati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''abhogenāti yāgurandhanarajanapacanādinā''ti (pārā. aṭṭha. 2.615). ''Antarāmagge pana byādhimhi uppanne aññasmiṃ bhājane asati mattikāya limpitvā yāguṃ vā pacituṃ udakaṃ vā tāpetuṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.615) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā tādise ṭhāne tathāpi paribhuñjituṃ vaṭṭatīti ettha viseso.

776. **Naṭṭhe**ti attano paribhuñjiyamāne patte coraggahaṇādinā naṭṭhe. **Bhinne**ti bhedamupagate. **Anāpattī**ti aññaṃ pattaṃ viññāpentassa anāpatti. **Pakāsitā**ti ''anāpatti naṭṭhapattassa bhinnapattassa ñātakānaṃ pavāritānaṃ aññassatthāya attano dhanenā''tiādinā (pārā. 617) nayena **pāḷiyaṃ** desitā. Idha ''aññassatthāyā''ti vuttattā attano vaḷañjiyamāne patte satipi aññassatthāya pattaṃ viññāpetuṃ vaṭṭati. **Ñātakādīnaṃ gaṇhato**ti ettha ''santaka''nti labbhati. Attano dhanenāti yojanā. Ettha dhanaṃ nāma suttavatthādi kappiyavatthu.

777. Ettha viññāpanaṃ **kriyaṃ**.

Dutiyapattakathāvaṇṇanā.

778. **Sappiādiṃ bhesajja**nti ettha **pāḷiyaṃ** ''seyyathidaṃ? Sappi navanītaṃ telaṃ madhu phāṇita''nti (pārā. 622) uddisitvā ''sappi nāma gosappi vā ajikāsappi vā mahiṃsasappi vā, yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ sappī''ti (pārā. 623) niddiṭṭhaṃ ghatañca ''tesaṃyeva navanīta''nti (pārā. 623) niddiṭṭhaṃ navanītañca ''tilatelaṃ sāsapatelaṃ madhukatelaṃ eraṇḍakatelaṃ vasātela''nti (pārā. 623) niddiṭṭhaṃ telañca ''madhu nāma makkhikāmadhū''ti (pārā. 623) niddiṭṭhaṃ madhuñca ''phāṇitaṃ nāma ucchumhā nibbatta''nti (pārā. 623) niddiṭṭhaṃ guḷādiphāṇitañcāti etasmiṃ pañcabhesajjarāsimhi yaṃ yaṃ bhesajjanti attho. **Purebhatta**nti purebhatte. **Paṭigayhā**ti paṭiggahetvā.

779. **Taṃ** purebhattaṃ paṭiggahitaṃ bhesajjaṃ. **Sattāha**nti ettha ''vaṭṭatī''ti kiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. ''Sattāhaṃ atikkamantassā''ti padacchedo. **''Sattāhātikkame tassā''**ti vā pāṭho. Sattāhassa atikkamo sattāhātikkamo, tasmiṃ **sattāhātikkame. Tassā**ti bhesajjapaṭiggāhakassa bhikkhuno. **''Nissaggiya''**nti iminā pācittiyameva dassitaṃ. Nissaggiyavatthu bhājanagaṇanāya āpattiṃ karoti. Ekasmiṃ bhājanepi visuṃ visuṃ ṭhapitāni navanītapiṇḍaguḷapiṇḍasakkaramadhupaṭalānipi

attano gaṇanāya āpattiṃ karonti.

780. **Gaṇhitvā**ti paṭiggahetvā. Sannidhīyatīti **sannidhi,** sannihitavatthu, tassa **kārakaṃ** karaṇaṃ aparāparadivasatthāya ṭhapanaṃ, taṃ katvā, pacchābhattaṃ paṭiggahitaṃ yathā aparaṃ divasaṃ gacchati, tathā katvā nikkhipitvāti attho. **Nirāmisaṃ sāyato**ti āmisena amissetvā bhuñjantassa.

781. **Uggahita**nti appaṭiggahāpetvā hatthena gahitaṃ. **Sarīrabhoge**ti bahi sarīraparibhogeneva.

782. **Gahitaṃ** paṭiggahitaṃ. **Tāpetvā**ti vilīyāpetvā.

783. **''Sayaṃ tāpeti…pe… na hoti so''**ti idaṃ sudhotanavanītaṃ sandhāya vuttaṃ, duddhotena pana dadhiguḷikādisahitena sāmaṃpāko hoteva. Navanītassa yaṃ sayaṃ tāpanaṃ, so sāmaṃpāko na hotīti yojanā.

784. **Yena kenacī**ti upasampannena, anupasampannena vā.

785. **''Sayaṃ karotī''**ti iminā anupasampannaṃ nivatteti. Tena kataṃ pana tadahu purebhattaṃ sāmisampi vaṭṭati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''purebhattaṃ paṭiggahitakhīrena vā dadhinā vā katasappi anupasampannena kataṃ sāmisampi tadahu purebhattaṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.622).

786. **Savatthukassā**ti ettha vatthu nāma khīradadhi.

787. **Assā**ti paṭiggahitakhīradadhīhi katasappimāha. **''Paṭiggahetvā tānī''ti vuttattā**ti idaṃ ''yāni kho pana tāni gilānānaṃ bhikkhūnaṃ paṭisāyanīyāni bhesajjāni, seyyathidaṃ? Sappi navanītaṃ telaṃ madhu phāṇitaṃ, tāni paṭiggahetvā''ti (pārā. 622) imasmiṃ **mātikāpāṭhe** ''yānī''ti vuttasappiādīnameva ''tāni paṭiggahetvā''ti vuttattāti vuttaṃ hoti, tattha khīradadhīnaṃ avuttattāti adhippāyo.

788. **Kappiyasappimhī**ti kappiyamaṃsānaṃ sattānaṃ ghate. **Akappiyasappimhī**ti akappiyamaṃsānaṃ sattānaṃ ghate, paṭiggahetvā sattāhe atikkanteti vuttaṃ hoti.

789. Tena sappinā akappiyena bhavitabbanti idaṃ dukkaṭaṃ kathaṃ hotīti āha **''sabbā''**tiādi. Akappiyaṃ maṃsaṃ yesaṃ te **akappiyamaṃsā,** manussādayo, sabbe ca te akappiyamaṃsā cāti **sabbākappiyamaṃsā,** tesaṃ.

790-1. Evaṃ ce vaṭṭati, ''yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ sappī''ti kasmā pāḷiyaṃ vuttanti codanaṃ samuṭṭhāpetvā taṃ pariharitumāha **''yesa''**ntiādi. Tattha ''yesañhi kappati maṃsaṃ, tesaṃ sappī''ti **idaṃ** vacanaṃ **kiṃ** payojanaṃ sādhetīti vuttaṃ hoti. Idāni paricchedaniyamanasaṅkhātaṃ taṃpayojanañca tabbisayañca dassetumāha **''paṇītabhojanassā''**tiādi. Paṇītabhojanassa paricchedaniyāmananti yojanā. Sattāhakālike pañcavidhe bhesajjeti vuttaṃ hoti, niddhāraṇe bhummaṃ. **Nissaggiyassa vatthūna**nti niddhāritabbadassanaṃ. **Nissaggiyassā**ti ettha taṃhetukassa pācittiyassāti attho. **Vatthūna**nti sappinavanītadvayameva vuttaṃ. Sattāhakālike nissaggiyapācittiyassa vatthu nāma etesameva sappinavanītāni, paṇītabhojanañca tesameva khīradadhisappinavanītānīti dassetuṃ tathā vuttaṃ, na akappiyamaṃsasattānaṃ sappiādinivāraṇatthaṃ vuttanti ayaṃ pāḷiyaṃ tathāgatā dhippeto atthoti vuttaṃ hoti.

792. **Gahituggahitādike** uggahitapaṭiggahitādike navanītepi sabbo vinicchayo sappimhi vuttanayeneva veditabboti yojanā. **Ādi-**saddena purebhattaṃ, pacchābhattaṃ paṭiggahitakhīradadhīhi, uggahitakhīradadhīhi ca kataṃ navanītaṃ, tādisameva akappiyamaṃsanavanītañca saṅgahitaṃ. **Sabbo vinicchayo**ti āpattiādikaṃ sabbavinicchayaṃ saṅgaṇhāti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sabbo āpattānāpattiparibhogāparibhoganayo''ti (pārā. aṭṭha. 2.622).

793-4. **Bhikkhūnaṃ ākirantī**ti ettha ''patte''ti sāmatthiyā labbhati. **Ādiccapakka**nti ātape vilīnaṃ. **Saṃsaṭṭhaṃ** parissāvitaṃ.

795-6. Tilatelaṃ sāsapatelaṃ madhukatelaṃ eraṇḍakatelaṃ. **Gahita**nti paṭiggahitaṃ. Purebhattaṃ sāmisampi nirāmisampi sāyitabbanti yojanā. **Tesaṃ vasā**ti sattāhātikkantānaṃ tesaṃ telānaṃ vasena, telabhājanagaṇanāyāti vuttaṃ hoti.

798. **Tesaṃ tiṇṇampī**ti eraṇḍamadhukasāsapabījānaṃ tiṇṇaṃ.

799. **Nissaggiyaṃ** pācittiyaṃ.

800. **Sāsapādīna**nti ettha **ādi**-saddena paṭilomena madhukeraṇḍakānaṃ gahaṇaṃ. **Gahetvā**ti paṭiggahetvā. Bhikkhunā telatthāyeva gahetvā ṭhapitānaṃ sāsapādīnaṃ sattāhātikkame dukkaṭaṃ siyāti yojanā.

801-2. Nāḷikerañca karañjañca **nāḷikerakarañjāni,** tesaṃ, nāḷikeraphalānaṃ, nattamālaṭṭhīnañca telanti sambandho. **Kuruvakassā**ti atasibījassa. Nimbañca kosambakañca **nimbakosambakāni,** tesaṃ, pucimandabījassa ca phandanabījassa ca telanti sambandho. **Bhallātakassā**ti evaṃnāmakassa rukkhabījassa. **Samayaccaye**ti sattāhātikkame.

803. **Yāvakālikabhedañcā**ti ettha ''yāvakālika''nti bhedo visesanaṃ yassāti viggaho, ''idaṃ vatthu''nti etassa ajjhoharaṇīyavisesitabbassa visesanaṃ. **Yāvajīvika**ntipi tasseva visesanaṃ. **Sesa**nti ''sāmaṃpākasavatthuka purebhattapacchābhattapaṭiggahitauggahitakavatthuvidhānaṃ sabba''nti (pārā. aṭṭha. 2.622) **aṭṭhakathāyaṃ** dassitaṃ sesaṃ visesappakārajātamāha. **Etthāpī**ti imasmiṃ telavinicchayepi.

804. **Acchassa** isassa. **Macchassa** jalajassa. **Varāhassa** sūkarassa. **Susukā**saṅkhātassa makarassa. Macchavacaneneva makarassa saṅgahitattepi vāḷamacchabhāvena visuṃ gahaṇanti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Gadrabhassa** kharassa. Imesaṃ **pañcannaṃ** sattānaṃ vasena pañcavidhānaṃ **vasānaṃ** telañca pañcappakāraṃ hotīti attho.

805. **Kappiyākappiyassa cā**ti kappiyākappiyamaṃsassa sattassāti vuttaṃ hoti, sabbameva vasātelaṃ vaṭṭatīti iminā sambandho. Ettha ''anujānāmi bhikkhave vasāni bhesajjāni acchavasaṃ macchavasaṃ susukāvasaṃ sūkaravasaṃ gadrabhavasa''nti (mahāva. 262) anuññātapāṭhe **acchavasā**ggahaṇena manussehi aññesaṃ sabbākappiyamaṃsasattānaṃ vasāya anuññātattā taṃ saṅgahetuṃ **akappiya**ggahaṇaṃ katanti daṭṭhabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''acchavasa'nti vacanena ṭhapetvā manussavasaṃ sabbesaṃ akappiyamaṃsānaṃ vasā anuññātā''ti (pārā. aṭṭha. 2.623). Ettha akappiyamaṃsasattānaṃ maṃsānaṃ akappiyabhāvo ''maṃsesu hi dasa manussahatthiassasunakhaahisīhabyagghadīpiacchataracchānaṃ maṃsāni akappiyāni. Vasāsu ekā manussavasāva. Khīrādīsu akappiyaṃ nāma natthī''ti (pārā. aṭṭha. 2.623) **aṭṭhakathā**vacanato veditabbo. Akappiyavacanena manussavasāyapi gayhamānattā tasmiṃ nīharitumāha **''ṭhapetvā''**ti.

806. **Purebhatta**nti purebhatte. **Saṃsaṭṭhaṃ** parissāvitaṃ. ''Purebhatta''nti idaṃ ''paṭiggahetvāna, pakkaṃ, saṃsaṭṭha''nti imehi padehi paccekaṃ yojetabbaṃ. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''kāle paṭiggahitaṃ kāle nippakkaṃ kāle saṃsaṭṭhaṃ telaparibhogena paribhuñjitu''nti (mahāva. 262).

807. **Taṃ katvā detī**ti apaṭiggahitavasaṃ gahetvā pacitvā telaṃ detīti attho. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''anupasampannehi kataṃ nibbaṭṭitavasātelaṃ purebhattaṃ paṭiggahitaṃ purebhattaṃ sāmisampi vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.623). Tato uddhaṃ sattāhamanatikkammāti gahetabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''pacchābhattato paṭṭhāya sattāhaṃ nirāmisameva vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.623). Idha ubhayatthāpi kāle, vikāle ca kappiyākappiyamaṃsavasānaṃ telaṃ diyyamānaṃ sukhumamaṃsacuṇṇādikaṃ abbohārikaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yaṃ pana tattha sukhumarajasadisaṃ maṃsaṃ vā nhāru vā aṭṭhi vā lohitaṃ vā hoti, taṃ abbohārika''nti (pārā. aṭṭha. 2.623).

808. **Paṭiggahetu**nti ettha ''vasa''nti ca **kātu**nti ettha ''tela''nti ca pakaraṇato labbhati. **Kātu**nti ettha pacituṃ parissāvitunti ubhayamevāti attho. **''Na vaṭṭatī''**ti idaṃ paṭiggahaṇādipayogattaye visuṃ visuṃ dukkaṭattā vuttaṃ. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''vikāle ce bhikkhave paṭiggahitaṃ vikāle nippakkaṃ vikāle saṃsaṭṭhaṃ, taṃ ce paribhuñjeyya, āpatti tiṇṇaṃ dukkaṭāna''nti (mahāva. 262). Imāni hi tīhi payogehi tīṇi dukkaṭāni honti. **Seso**ti uggahitakapaṭiggahitakasavatthukavisayo vinicchayo ca bhājanagaṇanāya āpattibhedo cāti evaṃpakāro vattabbaviseso.

809. **Gahita**nti paṭiggahitaṃ. **Madhukarīkata**nti madhumakkhikākhuddakamakkhikābhamaramakkhikāsaṅkhātāhi tīhi madhukarīhi kataṃ.

810. **Vatthūnaṃ gaṇanā**ti madhupaṭalena ṭhitaṃ ce, paṭalagaṇanāya, pīḷetvā bhājane pakkhipitvā ṭhapitaṃ ce, bhājanagaṇanāya, silesamiva patthinnaṃ ce, mahābhamaramadhukhaṇḍapiṇḍavasena, visuṃ visuṃ kate tesaṃ gaṇanāyāti attho.

811. **Ghanāghana**nti ettha guḷañca nānappakārā sakkarā ca ghanapakkaṃ nāma. Pakkatanukaṃ phāṇitaṃ aghanapakkaṃ nāma. Ucchusileso apakkaghanaṃ nāma. Ucchudaṇḍato pīḷitaraso apakkāghanaṃ nāma. ''Phāṇitaṃ nāma ucchumhā nibbatta''nti (pārā. 623) sādhāraṇapāḷivacanato, ''phāṇitaṃ nāma ucchurasaṃ upādāyā''ti (kaṅkhā. aṭṭha. bhesajjasikkhāpadavaṇṇanā; vi. saṅga aṭṭha. 98) **aṭṭhakathā**vacanato ca iha rasādīhi ucchupānampi saṅgahitaṃ. Keci ucchuno catukālikattaṃ vaṇṇayanti, taṃ na sārato paccetabbaṃ.

812. **Phāṇita**nti vuttappakāre tasmiṃ phāṇite aññataraṃ. **Gahitaṃ** paṭiggahitaṃ.

813. **Asaṃsaṭṭhenā**ti aparissāvitena. **Kataphāṇita**nti parissāvetvā attanā kataphāṇitaṃ. **Purebhattaṃ gahitenā**ti purebhattaṃ paṭiggahitena. ''Sayaṃ kata''nti (pārā. aṭṭha. 2.623) vuttattā **kata**nti ucchuraso gahetabbo.

816. **Katvā**ti pacitvā phāṇitaṃ katvā.

817. **Pacchābhattaṃ katañcāpī**ti pacchābhattaṃ attanā ca kataṃ anupasampannena ca kataṃ phāṇitampi.

818. **Kataṃ …pe… sītavārinā**ti sītudake madhukapupphāni pakkhipitvā ṭhapetvā madditvā parissāvitarasena kataṃ madhukaphāṇitaṃ.

819. **Assā**ti madhukaphāṇitassa. **Dukkaṭa**nti tadādhārabhājanagaṇanāya dukkaṭaṃ. Khīraṃ pakkhipitvā kataṃ madhukaphāṇitaṃ yāvakālikaṃ ce hoti, kathaṃ khaṇḍasakkarākataṃ sattāhakālikaṃ hotīti vicāraṇāyaṃ khīrajallikaṃ dhovitvā dhovitvā gayhamānattā vaṭṭatīti pariharanti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''khaṇḍasakkaraṃ pana khīrajallikaṃ apanetvā apanetvā sodhenti, tasmā vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.623). ''Bījato paṭṭhāya na vaṭṭatī''ti paṭikkhittamadhukapupphamerayaṃ vinā āmakañca pakkañca madhukapupphaṃ purebhattaṃ vaṭṭatīti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

820. **Sabbesaṃ pana phalāna**nti kadalikhajjūriādiphalānaṃ.

821. Sāmaññajotanāya visesepi avaṭṭhānato **''kālikā''**ti iminā ''pacchābhattaṃ sati paccaye''ti vacanasāmatthiyā yāvakālikavajjā tayo kālikā gahetabbā, ''purebhattaṃ yathāsukha''nti vacanasāmatthiyā cattāropi gahetabbā. Yāvakālikavajjā tayo **kālikā pacchābhattaṃ** vikāle **paccaye** pipāsādikāraṇe sati kevalampi paccekampi missetvāpi paribhuñjituṃ bhikkhussa vaṭṭanti. **Kālikā** cattāropi **purebhattaṃ** kāle yāvamajjhanhā kevalampi missetvāpi yathāsukhaṃ asatipi paccaye paribhuñjituṃ bhikkhussa vaṭṭantīti yojanā.

822. **Aruādīnī**ti vaṇādīni. **''Makkhetuṃ na vaṭṭatī''**ti iminā bāhiraparibhogopi nivārito.

823. **Anāpattivāre** ''antosattāha''nti adhikāre ''anupasampannassa cattena vantena muttena anapekkho datvā paṭilabhitvā paribhuñjatī''ti (pārā. 625) vuttattā **cajitvā**ti ettha ''antosattāhaṃ anupasampannassā''ti vattabbaṃ. **Labhitvā**ti ettha ''sattāhātikkamepī''ti sāmatthiyā labbhati. Tenāha **mahāpadumatthero** ''antosattāhe dinnassa hi puna paribhoge āpattiyeva natthi, sattāhātikkantassa pana paribhoge anāpattīti dassanatthamidaṃ vutta''nti. **Labhitvā**ti gahitatelena anupasampannena sakkaccaṃ, asakkaccaṃ vā dinnaṃ labhitvā. **Sāyitu**nti ettha ''labhatī''ti seso.

824. **''Anāpatti adhiṭṭhetī''**ti dvinnaṃ padānaṃ antare ''antosattāha''nti seso, sabbapadehipi yujjati. **Adhiṭṭhetī**ti sattāhabbhantare sappiñca telañca vasañca muddhani telaṃ vā abbhañjanaṃ vā, madhuṃ arumakkhanaṃ, phāṇitaṃ gharadhūpanaṃ bhavissatīti adhiṭṭheti. Adhiṭṭhitena anadhiṭṭhitaṃ ce missaṃ hoti, punapi adhiṭṭhātabbaṃ. **Vissajjetī**ti antosattāhe aññassa upasampannassa deti. Sace tathā dinnaṃ aññena appaṭiggahitattā, tena paṭiggahitampi itarassa dinnattā tesaṃ anāpattīti **aṭṭhakathāyaṃ** (pārā. aṭṭha. 2.625 atthato samānaṃ) vuttaṃ.

Vinassatīti sattāhabbhantare yena kenaci ākārena yathā aparibhogaṃ hoti, tathā corikāya haraṇādivasena nassati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''vinassatīti aparibhogaṃ hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.625). **Acchinditvā gaṇhatī**ti añño tasmiṃ sattāhabbhantare vilumpitvā gaṇhāti. **Vissāsaṃ gaṇhatī**ti tasmiṃyeva sattāhabbhantare añño vissāsaṃ gaṇhāti.

825. Akathinacittena satthunā samuṭṭhānādayo sabbeva paṭhamena kathinena samā pakāsitāti yojanā. **Akathinacittenā**ti mahākaruṇārasena tintatāya akakkasacittena, avihiṃsābhiratacittenāti vuttaṃ hoti. **Satthunā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikādīhi atthehi sadevakaṃ lokaṃ anusāsatīti satthā, tena sabbaññunā dasabalena sammāsambuddhena.

Bhesajjasikkhāpadakathāvaṇṇanā.

826. **Gimhāna**nti ettha ''māsāna''nti sāmatthiyā labbhati, niddhāraṇe sāmivacanaṃ, gimhesu catūsu māsesūti attho. Niddhāritabbaṃ dasseti **''māso seso''**ti, ettha ''vattabbe kāle''ti seso. Phaggunamāsakaṇhapakkhapāṭipadato paṭṭhāya jeṭṭhamāsapuṇṇamipariyosānesu tīsu māsesu atikkantesūti attho. **Sesamāso** nāma jeṭṭhamāsassa kaṇhapakkhapāṭipadato paṭṭhāya āsāḷhimāsapuṇṇamipariyosāno. Gimhānaṃ māso sesoti vattabbe kāleti attho.

Imasmiṃ pacchime gimhamāse jeṭṭhamāsassa kaṇhapakkho vassikasāṭikā ce na laddhā, pariyesituṃ laddhaṃ kātuṃ khettaṃ, adhiṭṭhānanivāsanānaṃ akhettaṃ. Āsāḷhipurimapakkho pariyesanakaraṇanivāsanānaṃ khettaṃ, adhiṭṭhātuṃ akhettaṃ. Āsāḷhikaṇhapakkhapāṭipadato yāva pacchimakattikapuṇṇamī, idaṃ catunnampi khettanti ayamettha saṅkhepo.

Pariyeseyyāti ''ye manussā pubbe vassikasāṭikaṃ dentī''tiādinā (pārā. 628) **padabhājane** vuttanayena pubbe vassikasāṭikadāyakaṃ upasaṅkamma ''detha me vassikasāṭikacīvara''ntiādinā vacanena aviññāpetvā ''kālo vassikasāṭikāya samayo vassikasāṭikāya, aññepi manussā vassikasāṭikaṃ dentī''ti evaṃ satuppādamattakaraṇena pariyeseyya.

Sāṭikanti vassikasāṭikaṃ. **''Addhamāso seso''**ti idaṃ ''gimhāna''nti imināva yujjati. Tattha ''vattabbe kāle''ti ajjhāharitabbaṃ, āsāḷhimāsassa purimapakkheti attho. **Katvā**ti ettha ''laddha''nti sāmatthiyā labbhati. Yathāvuttanayena satuppādena vā avasesānaṃ saddhāsampannakulānaṃ vā santikā laddhaṃ sibbanarajanakappabindudānavasena niṭṭhāpetvāti vuttaṃ hoti. **Paridahe**ti nivāseyya.

827-8. **Piṭṭhisammate samaye**ti ''kattikapuṇṇamāsiyā pana pacchimapāṭipadadivasato paṭṭhāya yāva jeṭṭhamūlapuṇṇamā ime satta māsā piṭṭhisamayo nāmā''ti (pārā. aṭṭha. 2.628) evaṃ dassitesu sattasu māsesu. Ñātakaññātakādino satuppādaṃ katvāti yojanā. **Ādi**-saddena pavāritāpavāritānaṃ saṅgaho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''aññātakaappavāritaṭṭhānato''ti.

Tesuyevāti ñātakaaññātakapavāritaappavāritesu. **''Tathā''**ti iminā ''hoti nissaggiyāpattī''ti idaṃ dassitaṃ. Sā āpatti aññātakaappavāritesu aññātakaviññattisikkhāpadena hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''detha me vassikasāṭikacīvara'ntiādinā nayena viññattiṃ katvā nipphādentassa aññātakaviññattisikkhāpadena nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pārā. aṭṭha. 2.628). Ñātakapavāritesu tena sikkhāpadena anāpatti, piṭṭhisamayattā iminā āpatti hoti. Aññātakaappavāritesu ca vakkhamānanayena vattabhedadukkaṭena saddhiṃ hotīti daṭṭhabbaṃ.

829-30. Aññātakādino katvā pana satuppādanti yojanā. **Ādi**-saddena appavāritānaṃ saṅgaho. **Kucchisaññite samaye**ti yathāvuttapiṭṭhisamaye sattamāse vinā itare pañca māsā vuttā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''jeṭṭhamūlapuṇṇamāsiyā pana pacchimapāṭipadadivasato paṭṭhāya yāva kattikapuṇṇamā ime pañca māsā kucchisamayo nāmā''ti (pārā. aṭṭha. 2.628). **Vattha**nti vassikasāṭikaṃ. **Adinnapubbesū**ti yehi vassikasāṭikā na dinnapubbā, tesu, iminā vattabhedassa kāraṇamāha. Iha **vattabhedo** nāma

''ye manussā pubbe vassikasāṭikacīvaraṃ dentī''tiādivacanato (pārā. 628) dinnapubbesu kātabbassa satuppādassa adinnapubbesu karaṇaṃ. Byatirekato dinnapubbesu natthīti dīpitaṃ hoti.

Tatrāti aññātakādimhi. **''Nissaggiya''**nti iminā aññātakaviññattisikkhāpadena āpattiṃ āha. Yathāha kucchisamayacatukke ''viññattimpi katvā nipphādentassa aññātakaviññattisikkhāpadena nissaggiyaṃ pācittiya''nti. Ayaṃ pācittiyāpatti pakatiyā vassikasāṭikadāyakesupi hotīti idaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''idaṃ pana pakatiyā vassikasāṭikadāyakesupi hotiyevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.628) vacanato viññāyati.

831. **Ovassāpetī**ti ākāsato patitaudakeneva kāyaṃ temeti, iminā ''ghaṭādīhi osiñcituṃ vaṭṭatī''ti dīpitaṃ hoti. ''Nibbakosambunā nahāyituṃ vaṭṭatī''ti **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ. **Satipi cīvare**ti vassikasāṭikāya satiyāpi. **''Pariyosāne dukkaṭa''**nti iminā bindugaṇanāyāti dīpeti. **Vivaṭaṅgaṇe**ti rukkhādinā kenaci anāvaṭaṭṭhāne.

832. **Māsasmi**nti gimhānaṃ pacchimamāsasmiṃ.

833. ''Acchinnacīvarassāti etaṃ vassikasāṭikameva sandhāya vutta''nti (pārā. aṭṭha. 2.630) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Vassikasāṭikaṃ nivāsetvā nahāyantassa corupaddavo **āpadā** nāma. **Nhānakoṭṭhaka**nti nahānatthāya katakoṭṭhakaṃ. **''Vāpī''**ti iminā pokkharaṇijātassarādayo upalakkhitā. **Nhāyantassā**ti naggo hutvā nahāyantassāti pakaraṇato labbhati. ''Ākāsato patitaudakenevā''ti (pārā. aṭṭha. 2.629) **aṭṭhakathāyameva** vuttaṃ.

834. **Kriya**nti akāle pariyesanakaraṇaadhiṭṭhānanivāsanehi āpajjitabbato kiriyaṃ. Kāyena ca vācāya ca viññāpanādiṃ karontassa **kāyakammaṃ vacīkammaṃ** hoti.

Vassikasāṭikakathāvaṇṇanā.

835. ''Yo pana bhikkhu bhikkhussa sāmaṃ cīvaraṃ datvā''ti (pārā. 632) vacanato **sāma**nti ettha ''bhikkhū''ti ca **datvā**ti ettha ''bhikkhussa''iti ca labbhati. **Cīvara**nti channaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvaraṃ vikappanupagaṃ pacchimaṃ. ''Kupito anattamano acchindeyyā''ti (pārā. 632) vacanato **acchindantassā**ti ettha ''kupitassa anattamanassā''ti seso, kupitassa anattamanassa acchindantassa vā acchindāpentassa vāti attho. **Ta**nti attanā dinnacīvaraṃ. **''Sakasaññāyā''**ti iminā pārājikāya avatthubhāvaṃ dīpeti.

836. **Tathā**ti ekāyeva āpattīti dīpeti.

837. **Vatthāna**nti cīvarānaṃ. **Assā**ti bhikkhussa.

841. Saṅghāṭiṃ gaṇha, uttarāsaṅgaṃ gaṇhāti yojanā.

842. **Vikappanupagaṃ pacchima**nti ettha ''cīvara''nti labbhati. Āyāmato vaḍḍhakihatthaṃ tiriyaṃ tathā vidatthippamāṇaṃ vatthakhaṇḍaṃ heṭṭhimaparicchedato vikappanupagaṃ nāma. Aññaṃ kiñci parikkhāranti yojanā, antamaso sucimpīti vuttaṃ hoti. **Paraṃ** puggalaṃ. **Chindāpentassā**ti acchindāpentassa. Kāritantassa dvikammakattā ''para''nti ca ''parikkhāra''nti ca kammadvayagahaṇaṃ. **Añña**nti parikkhāravisesanaṃ. **Dukkaṭaṃ** vatthugaṇanāya, vacanagaṇanāya ca.

844. **Eva**nti yathā anupasampanne anupasampannasaññino dukkaṭaṃ, evaṃ anupasampanne…pe… vematikassāpi dukkaṭanti yojanā. **Acchindantassā**ti ettha yathāvuttaṃ ''anupasampanne''ti idaṃ vibhattivipariṇāmena sāmivacanaṃ katvā ''dinna''nti ajjhāhārena saha yojetabbaṃ, ''cīvara''nti pakaraṇato labbhati, anupasampannassa dinnaṃ cīvaraṃ acchindantassāti vuttaṃ hoti.

845. **So vā**ti yassa cīvaraṃ dinnaṃ, so eva vā bhikkhu. Tuṭṭho vā duṭṭho vā so detīti yojanā. **Vissāsameva vā**ti vissāsaṃ katvā gaṇhatoti yojanā.

846. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade.

Cīvaracchindanakathāvaṇṇanā.

847. **Viññāpetvā**ti vatthavāyāpanaṃ sandhāya yācitvā. **Chabbidhaṃ sutta**nti **padabhājane** ''khomaṃ kappāsikaṃ koseyyaṃ kambalaṃ sāṇaṃ bhaṅga''nti (pārā. 638) āgataṃ chappakāraṃ suttaṃ. **Kambala**nti eḷakalomasuttaṃ. Sānulomāni chappakārasuttāni heṭṭhā cīvaravinicchaye vuttānusārena veditabbāni. Cīvaratthaṃ vatthaṃ **''cīvara''**nti vuttaṃ. **Tantavāyehī**ti kappiyākappiyehi pesakārehi. Potthakesu **''vāyāpetuṃ na vaṭṭatī''**ti pāṭho dissati, ''sace''ti iminā ayujjamānattā so apāṭho. **''Vāyāpeti na vaṭṭatī''**ti pāṭho yujjatīti sace vāyāpetīti yojanā, attano atthāya yadi vāyāpeyyāti attho.

848. **Tathā** akappiyo. Kīdisoti āha **''aññātakādiko''**ti. **Aññātakādiko**ti aññātako ādi yassa so aññātakādiko. **Ādi**-saddena appavārito gahito. Yo bhikkhu tantavāyassa aññātako, tena appavārito ca, tassa aññātakādiko bhikkhunā viññatto so tantavāyo akappiyoti attho.

849. **Akappiyenā**ti viññāpitena. **Vāyāpentassā**ti ettha ''payoge payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhenā''ti seso. Yathāha ''vāyāpeti, payoge payoge dukkaṭaṃ. Paṭilābhena nissaggiya''nti (pārā. 638).

850. Kittake vīte nissaggiyaṃ hotīti āha **''vidatthimatte''**tiādi. **Hatthamatte**ti ratanamatte. **Padabhājane** ''paṭilābhena nissaggiya''nti vuttaṃ, idha ''vīte nissaggiya''nti kasmā āhāti? **Aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā. Tatthāpi tathā kasmā vuttanti? Tadanantaraṃ attano santakattā vītavītaṭṭhānaṃ paṭiladdhameva hoti, **padabhājane**pi iminā adhippāyena paṭilābhena nissaggiyaṃ vuttaṃ, tasmā yāva cīvaraṃ vaḍḍhati, tāva iminā pamāṇena āpattiyo vaḍḍhanti. **Phalakepi cā**ti ettha **phalakaṃ** nāma turivītaṭṭhānaṃ, yattha saṃharitvā ṭhapenti. Phalake phalakepi ca nissaggiyaṃ vuttanti yojanā.

851. **Tenevā**ti viññattatantavāyeneva. **Kappiyaṃ sutta**nti aviññattiyā laddhasuttaṃ. Kappiyena tantavāyena akappiyasuttaṃ vāyāpentassa tatheva dukkaṭanti yojanā.

852. Ekantarikato vā kappiyākappiyeheva suttehi vīte dukkaṭanti yojanā, antarantarā akappiyasuttānaṃ pasāraṇena, vāyanena ca dukkaṭaṃ hotīti attho. Dīghato vā tiriyato vā kappiyākappiyeheva suttehi vīte dukkaṭanti yojanā, dīghato kappiyasuttaṃ pasāretvā tiriyaṃ akappiyasuttena vīte dukkaṭaṃ hotīti attho. **Vā**ggahaṇena vuttavipariyāyatopi yojetabbaṃ. Dīghato akappiyasuttaṃ pasāretvā tiriyato kappiyasuttena vīteti ayamettha vipariyāyo. **Vīte**ti ettha ''phalake phalake''ti anuvattetabbaṃ.

853. Kappiyākappiyehi tantavāyehi kappiyākappiyasuttaṃ missetvā **kate** vīte phalake phalake **tassa** bhikkhussa dukkaṭanti yojanā. **Ve**ti nipātamattaṃ, atha vā ve tasmiṃ **kate** vīteti attho.

854-5. **Te** kappiyākappiyatantavāyā paricchedaṃ dassetvā vāreneva akappiyasuttaṃ sace vinantīti yojanā. Akappiyena tantavāyena vīte. Chandānurakkhanatthaṃ **''vite''**ti vuttaṃ. **Pamāṇasmi**nti vikappanupagapacchimappamāṇasmiṃ. **Tadūne**ti tato vikappanupagapacchimappamāṇato ūne. **Itarenā**ti kappiyatantavāyena. **Ubhayatthā**ti pamāṇasmiṃ, tadūne ca dukkaṭaṃ evāti yojanā.

856. Sace kappiyākappiyatantavāyā **dvepi** vemaṃ ubhayakoṭiyā **gahetvā** ekatova vinanti vāti yojanā. Tiriyaṃ suttaṃ pavesetvā yena ākoṭento ghanabhāvaṃ sampādenti, taṃ **vemaṃ** vuccati.

857. **Sabbattha bhede**ti kappiyākappiyasuttatantavāyehi kate pamāṇatadūnaekantarikadīghatiriyappakāre sabbattha vārabhede. **Āpattibhedo**ti akappiyasuttehi āyāmavitthārato akappiyatantavāyena vītappadese pamāṇayutte pācittiyaṃ, itaratra dukkaṭanti bhedo.

858. **Kappiyo tantavāyo** nāma ñātako vā pavārito vā kappiyamūlena payojito vā.

859. ‘‘Anāpatti cīvaraṃ sibbetuṃ, āyoge, kāyabandhane, aṃsabaddhake, pattatthavikāya, parissāvane, ñātakānaṃ, pavāritānaṃ, aññassatthāya, attano dhanenā’’tiādikaṃ (pārā. 640) anāpattivāraṃ dassetumāha **‘‘anāpattī’’**tiādi. Idha niddiṭṭhova lakkhaṇena aniddiṭṭhampi veditabbaṃ. Ettha cīvaraṃ sibbetuṃ suttaṃ viññāpentassa anāpattīti yojanā. **Dhanaṃ** nāma taṇḍulādi kappiyavatthu. **‘‘Parissāvane’’**tiādīsu nimittatthe bhummaṃ, parissāvanādinimittaṃ suttañca tantavāye ca viññāpentassa anāpattīti vuttaṃ hoti.

Suttaviññattikathāvaṇṇanā.

860. **Appavāritaññātīna**nti appavāritānaṃ aññātīnaṃ, ‘‘kīdisena te bhante cīvarena attho, kīdisaṃ te cīvaraṃ vāyāpemī’’ti (pārā. 643) **padabhājane** vuttanayena appavāritānaṃ aññātīnanti attho. **Samecc**āti upagantvā. **Vikappa**nti visiṭṭhaṃ kappaṃ adhikavidhānaṃ. **Āpajjatī**ti karoti, ‘‘idaṃ kho āvuso cīvaraṃ maṃ uddissa viyyati, āyatañca karotha, vitthatañca appitañca suvītañca suppavāyitañca suvilekhitañca suvitacchitañca karothā’’tiādinā (pārā. 642) nayena dāyakānaṃ adhippāyato adhikataraāyatādikaraṇatthaṃ vidhānaṃ karotīti vuttaṃ hoti.

Tattha **āyata**nti dīghaṃ. **Vitthata**nti puthulaṃ. **Appita**nti ghanaṃ. **Suvīta**nti suṭṭhu vītaṃ sabbaṭṭhānesu samaṃ katvā vītaṃ. **Suppavāyita**nti suṭṭhu pavāyitaṃ sabbaṭṭhāne samaṃ katvā tante pasāritaṃ. **Suvilekhita**nti lekhaniyā suṭṭhu vilikhitaṃ. **Suvitacchita**nti kocchena suṭṭhu vitacchitaṃ, suviniddhotanti attho.

861. Suttavaḍḍhanappakāraṃ dassetumāha **‘‘dīghāyatappitatthāyā’’**ti. Tena ca **padabhājane** ‘‘tassa vacanena āyataṃ vā vitthataṃ vā appitaṃ vā karoti, payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiyaṃ hotī’’ti (pārā. 643) etaṃ āyatādittayameva vuttaṃ. **Suttavaḍḍhanake kate**ti ettha anantaraṃ vattabbena ‘‘payoge dukkaṭaṃ paṭilābhenā’’ti pāṭhasesena saha yojanā kātabbā, dāyakehi tulayitvā dinnappamāṇato suttaṃ vaḍḍhituṃ tena katena sabbenāpi payogena bhikkhuno dukkaṭañca paṭilābhena nissaggiyapācittiyañca hotīti attho.

862. Ñātakādīnaṃ tantavāyesu cīvare vikappaṃ āpajjantassa anāpattiṃ viniddiseti yojanā. **Attano dhanenā**ti ettha ‘‘payojitesū’’ti seso, **tantavāyesū**ti etassa visesanaṃ. Attano dhanena payojitesu tantavāyesu cīvare vikappaṃ āpajjantassa anāpattiṃ viniddiseti yojanā, attano santakaṃ kappiyavatthuṃ gahetvā vinantesu vikappaṃ āpajjantassāti attho. Aññassatthāya vinantesu vikappaṃ āpajjantassāti saha pāṭhasesena yojanā daṭṭhabbā.

863. Mahagghaṃ kattukāmino tantavāyehi appagghaṃ vāyāpentassa anāpattiṃ viniddiseti yojanā.

Pesakārakathāvaṇṇanā.

864. **Vassaṃvutthe bhikkhū uddissā**ti purimikāya vassūpagate bhikkhū uddisitvā. Pavāraṇāya pubbeva yaṃ cīvaraṃ dīyatīti sambandho. Idaṃ vuttaṃ hoti – ‘‘dasāhānāgataṃ kattikatemāsikapuṇṇama’’nti (pārā. 648) pāḷiyaṃ vuttaṃ mahāpavāraṇāuposathadivasassa puretarameva pubbakattikamāsassa juṇhapakkhapañcamiyaṃ yaṃ cīvaraṃ ‘‘accekacīvaraṃ nāma senāya vā gantukāmo hotī’’tiādinā (pārā. 649) **padabhājanā**gatesu gamikagilānagabbhiniabhinavuppannasaddhādīsu aññatarena dūtaṃ pesetvā vā attanā vā āgantvā ‘‘vassāvāsikaṃ dammī’’ti vatvā diyyatīti. **Taṃ hotaccekacīvara**nti taṃ accāyikacīvaraṃ nāma hoti.

865. **Pure pavāraṇāyevā**ti mahāpavāraṇāya puretarameva pañcamito paṭṭhāya yasmiṃ kismiñci divase. **Bhājetvā yadi gayhatī**ti ettha ‘‘yenā’’ti ca **na kātabbo**ti ettha ‘‘tenā’’ti ca **karoti ce**ti ettha ‘‘so vassaccheda’’nti ca sāmatthiyā labbhati. Bhājetvā yadi yena gayhati, tena vassacchedo na kātabbo. So vassacchedaṃ karoti ce, taṃ bhājetvā gahitacīvaraṃ saṅghikaṃ hotīti yojanā, chinnavassena taṃ cīvaraṃ saṅghasseva dātabbanti vuttaṃ hoti.

866. **‘‘Antosamayamevā’’**ti idaṃ ‘‘adhiṭṭhetī’’tiādīhi padehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Padabhājane** ‘‘cīvarakālasamayo nāma anatthate kathine vassānassa pacchimo māso, atthate kathine pañcamāsā’’ti vuttasamayabbhantareyeva taṃ accekacīvaraṃ.

867. **Kathine tu anatthate**ti yasmiṃ kathinaṃ anatthataṃ, tasmiṃ vihāreti vuttaṃ hoti. **Tu**-saddo visesatthajotako. Anadhiṭṭhāya avikappetvā parihariyati ettha accekacīvaranti **parihāro,** māso, eko ca so māso cāti **ekamāso,** pubbakattikamāsassa pāṭipadadivasato paṭṭhāya yāva aparakattikamāsassa puṇṇamī, ayaṃ cīvarakālasamayoti vutto māso. Dasannaṃ ahānaṃ samāhāro **dasāhaṃ,** taṃ paramaṃ adhikaṃ etassāti **dasāhaparamo,** māso. ‘‘Dasāhānāgataṃ kattikatemāsikapuṇṇama’’nti (pārā. 648) **pāḷiyaṃ** vuttapubbakattikapuṇṇamipariyantadasāhādhikoti attho. Kathine anatthate tu dasāhaparamo ekamāsova tassa accāyikavatthassa parihāro matoti yojanā.

868. **Atthate kathine**ti kathinatthatavihāreti vuttaṃ hoti. Tassa accāyikavatthassāti sambandho. Dasāhaparamā pañca māsāti sambandho. Anatthatakathine vihāre yathāvuttacīvarakālasamayasaṅkhātavassānāvasānamāso ca kathinuddhāradivasasaṅkhātapacchimakattikakāḷapakkhapāṭipadato yāva phaggunamāsapuṇṇamī, tāva hemantā cattāro māsā cāti **pañca māsā. Pakāsitā**ti ‘‘anatthate kathine vassānassa pacchimo māso, atthate kathine pañca māsā’’ti (pārā. 649) dīpitā. **Dasāhaparamā**ti vuttatthoyeva. Atthate kathine dasāhaparamā pañca māsā **tassa** accāyikavatthassa **parihāro** kāloti munindena pakāsitāti yojanā.

Ayamubhayattha vuttā dasāhaparamatā **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘anatthate kathine ekādasadivasādhiko māso, atthate kathine ekādasadivasādhikā pañca māsā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.650) vuttapāṭhena yathā na virujjhati, tathā vicāretvā gahetabbā. Evañhi pāṭhe sati na virujjhati –

‘‘Tassaccāyikavatthassa, kathine tu anatthate;
Parihārekamāsekā-dasāhaparamo mato.

Atthate kathine tassa, pañca māsā pakāsitā;
Parihāro dinenekā-dasāhaparamā panā’’ti.

869. Paṭhamena kathinenāti yojanā. ‘‘Akriyaṃ acitta’’nti padacchedo. **Akriya**nti antosamaye adhiṭṭhānādiakaraṇaṃ.

Accekacīvarakathāvaṇṇanā.

870-1. **Bhikkhū**ti sāsaṅkasammate sappaṭibhaye āraññakasenāsane vasantaṃ bhikkhumāha. Yathāha ‘‘yāni kho pana tāni āraññakāni senāsanāni sāsaṅkasammatāni sappaṭibhayāni, tathārūpesu bhikkhu senāsanesu viharanto’’ti (pārā. 653). Pubbakattikapuṇṇamaṃ vasitvāti sambandho. **Pubbakattikapuṇṇamā** nāma assayujamāsassa juṇhapakkhapannarasī, ettha pana sahacariyanayena tadupalakkhitā purimikā tayo vassānamāsā vuccanti. **Puṇṇama**nti ettha vāsakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Purimikāya vassaṃ upagantvā acchinnavasso hutvā tayo māse vasitvāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘yasmā pana yo vassaṃ upagantvā yāva paṭhamakattikapuṇṇamaṃ vasatī’’ti (pārā. aṭṭha. 2.653-654).

‘‘Cīvara’’nti tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ vuccati. Gāme ṭhapetvāti sambandho, ettha ‘‘kattikapuṇṇama’’nti ca ‘‘ākaṅkhamāno’’ti ca seso, aparakattikamāse kattikacorabhayena cīvaraṃ paṭisāmetukāmo bhikkhu āraññakasenāsanassa sāmantā gocaragāme nikkhipitvāti attho. Yathāha ‘‘upavassaṃ kho pana kattikapuṇṇamaṃ… pe… ākaṅkhamāno tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvaraṃ antaraghare nikkhipeyyā’’ti (pārā. 653).

‘‘Samantā gocaragāme’’ti idaṃ ‘‘antaraghare nikkhipeyyāti samantā gocaragāme nikkhipeyyā’’ti (pārā. 654) **padabhājane** vuttattā vuttaṃ. **‘‘Aparakattikamāse’’**ti ca ‘‘kattikapuṇṇamanti kattikacātumāsinī vuccatī’’ti (pārā. 654) **padabhājaniya**vasena vuttaṃ. Idhāpi hi ‘‘kattikapuṇṇama’’nti aparakattikajuṇhapakkhapannarasiyā vuccamānāyāpi sahacariyanayena taṃsahacarito catuttho māso vutto.

Ettāvatā purimikāya vassaṃ upagantvā mahāpavāraṇāya pavāretvā vuttalakkhaṇe āraññakasenāsane vasantassa āraññakassa bhikkhuno pacchimakattikamāse kattikacorabhaye sati tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ gocaragāme ṭhapetvā āraññakaṅgaṃ pūrayato cīvarena vippavāso tasmiṃ māse na hotīti anuññātabhāvo dīpito. Tadeva pakāsetuṃ nikkhepopāyasandassanamukhena vakkhati ‘‘kattikeyeva māsasmiṃ…pe… vaṭṭatī’’ti.

Idāni asmiṃyeva māse tato aññattha tassa bhikkhuno kenaci karaṇīyena gacchato gāme ṭhapitena tena cīvarena vippavasato niddosabhāvaṃ anujānantena bhagavatā

''siyā ca tassa bhikkhuno…pe… tena cīvarena vippavasitabba''nti (pārā. 653) vuttamatthaṃ dassetumāha **''paccaye…pe… sammuti''**nti. **Paccaye sati tādise**ti ''siyā paccayo, siyā karaṇīya''nti (pārā. 654) vacanato tādise kicce satīti attho. **Chārattaparama**nti cha rattiyo paramā yassa vāsakammassa taṃ chārattaparamaṃ, kiriyāvisesanaṃ, chārattaparamaṃ vāsakammaṃ kātabbanti attho. **Tena vinā vasitabba**nti gāme nikkhittena tena cīvarena vinā tamhā āvāsā aññattha vasitabbaṃ. Tadeva pākaṭaṃ kātuṃ vakkhati ''aññattheva vasantassa, chārattaparamaṃ mata''nti.

Tatoti chārattato. **Uttari vasato**ti sattamaṃ aruṇaṃ uṭṭhāpetvā vasantassāti attho. Yathāha ''tato ce uttari vippavaseyyāti sattame aruṇuggamane nissaggiya''nti (pārā. 654). **Doso**ti nissaggiyapācittiyaṃ. **''Vinā saṅghassa sammuti''**nti iminā kiṃ vuttaṃ hoti? Udositasikkhāpade anupaññattiṃ katvā kosambiyaṃ gilānabhikkhuno ''anujānāmi bhikkhave gilānassa bhikkhuno ticīvarena avippavāsasammutiṃ dātu''nti (pārā. 473) anuññātattā gilānassa bhikkhuno saṅghena ñattidutiyāya kammavācāya purimameva yā avippavāsasammuti dinnā, taṃ vināti vuttaṃ hoti. Tena laddhasammutikena yāva rogo vūpasammati, tāva cirampi tena cīvarena vinā vasituṃ vaṭṭatīti adhippāyo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''aññatra bhikkhusammutiyāti yā udositasikkhāpade kosambakasammuti anuññātā, tassā sammutiyā aññatra. Sace sā laddhā hoti, chārattātirekampi vippavasituṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.653-654).

872-3. Cīvaranikkhepaṃ dassetumāha **''kattikeyeva…pe… pakāsito''**ti. **Kattikeyeva māsasmi**nti catunnaṃ vassānānaṃ māsānaṃ pacchime kattikamāseyeva idamekaṅgaṃ. **Paṭhamāya pavārito**ti dutiyamaṅgaṃ, idha paṭhamāya vassūpanāyikāya vassaṃ upagantvā pavāritoti yojanā, mahāpavāraṇāya pavāritoti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''purimikāya upagantvā mahāpavāraṇāya pavārito hotī''ti (pārā. aṭṭha. 2.653-654). **Pacchimena pamāṇena yutte**ti tatiyamaṅgaṃ. **Senāsane**ti etassa visesanaṃ. Iha āraññakasenāsanassa **pacchimappamāṇaṃ** nāma pākārena vā vatiyā vā parikhāya vā parikkhittassa gāmassa indakhīlasaṅkhātagāmadvārakoṭṭhakummārato vā aparikkhittassa gāmassa parikkhepārahaṭṭhānasaṅkhāte pariyantagehassa upacāre ṭhitassa thāmamajjhimassa purisassa balappamāṇena vissaṭṭhaleḍḍupātadvayato vā paṭṭhāya parikkhittassa vihārassa saparikkhepaṃ vā aparikkhittassa vihārassa yassaṃ disāyaṃ gāmo hoti, tattha gāmapariyantasenāsanaṃ vā cetiyaṃ vā bodhiṃ vā avadhiṃ katvā vihāragamanīyena pakatimaggena vidatthigambhīraṃ āropitena ācariyadhanunā pamitapañcadhanusatapamāṇadūranti saṅkhepato gahetabbaṃ.

Sāsaṅkasammateti catutthamaṅgaṃ, ''iha sappaṭibhaye''ti seso. ''Sāsaṅkasammatāni sappaṭibhayānī''ti (pārā. 653) hi pāḷi. Idaṃ dvayampi ''senāsane''ti etassa visesanaṃ. Ārāmaārāmūpacāresu corānaṃ nisinnasayitaṭṭhitabhuttapītaṭṭhānādīnaṃ dissamānatāya āsaṅkāsahite tattheva ārāmādīsu pahaṭamāritaviluttamanussānaṃ dissamānatāya visesena sahabhayatāya **sappaṭibhaye** āraññake senāsaneti attho. **Vasanto** bhikkhu. **Vasantovā**ti ettha **eva**kāro aṭṭhānappayutto. Tasmā tato ānetvā caturaṅgasamāyoge evāti yojetabbo. **Caturaṅgasamāyoge evā**ti yathāvuttānaṃ catunnaṃ aṅgānaṃ samāyoge sannipāte sati eva. Ettha **eva**kārena tassa aṅgassa abhāve alabbhamānataṃ dīpeti. **Pakāsito**ti ''tatrāyaṃ aṅgasampattī''tiādikāya (pārā. aṭṭha. 2.653-654) **aṭṭhakathāya** vutto.

874. **Taṃ** cīvaraṃ. **Māsameka**nti vassānassa pacchimamāsasaṅkhātaṃ ekaṃ māsaṃ. Yo gāmo sace purimabaddhāya avippavāsasīmāya anto hoti, tattha māsato atirekampi ṭhapetuṃ vaṭṭatīti (vajira. ṭī. pārājika 653 atthato samānaṃ) **vajirabuddhi**therena vuttaṃ.

875. **Aññatthevā**ti yassa āraññakasenāsanassa gocaragāme cīvaraṃ nikkhittaṃ, tato āraññakasenāsanato bahi eva. **Ayaṃ adhippāyo**ti ''yaṃ gāma''ntiādikāya diyaḍḍhagāthāya paṭipāditatthadvayasaṅkhāto adhippāyo. **Assā**ti sāsaṅkasikkhāpadassa. Evaṃ iminā sikkhāpadena ''cīvarena vinā kattikamāse araññe vaseyyā''ti anuññātattā ''chārattaparamaṃ tena bhikkhunā tena cīvarena vippavasitabba''nti (pārā. 653) iminā gocaragāme taṃ ṭhapetvā tasmiṃ āraññakāvāse vasitvā kenaci karaṇīyena tato āvāsato gantvā bahi vasato divasaparicchedassa viññāyamānattāyevāha **''paṭicchanno pakāsito''**ti.

876. ''Sace gocaragāmato puratthimāya disāya senāsanaṃ, ayañca pacchimaṃ disaṃ gato hotī''tiādinā (pārā. aṭṭha. 2.656) **aṭṭhakathāyaṃ** kathitaniyāmena vinicchayaṃ dassetumāha **''senāsanamathāgantvā''**tiādi. **Senāsana**nti attanā nivutthaṃ āraññakasenāsanaṃ. **Āgantvā**ti bahi gataṭṭhānato āgantvā. Gocaragāme cīvaraṃ nikkhipitvā tato puratthimāya disāya āraññakasenāsane viharato vihārā nikkhamma tato gocaragāmato pacchimadisāya dūraṭṭhānaṃ gatassa āgataṭṭhānato taṃ senāsanaṃ āgantvā vidūrattā sattamaṃ aruṇaṃ uṭṭhāpetuṃ asakkontassa bhikkhuno kiṃ vihitanti ayamettha yojanā.

877. **Gāmasīmampi vāgantvā**ti yattha cīvaraṃ nikkhittaṃ, taṃ gāmasīmampi purāruṇāyeva āgantvā. **Yattha katthacī**ti (pārā. aṭṭha. 2.656) sabhādevālayadvārakoṭṭhakādīsu yattha katthaci kappiyaṭṭhāne. ''Yattha katthacī''ti sāmaññena vuttattā tassā gāmasīmāya anto āraññakaṅgārakkhanārahaṃ dūraṭṭhānaṃ laddhaṃ ce, aṅgabhedaṃ akatvā tattha aruṇaṃ uṭṭhāpetabbaṃ. Dhutaṅge vijjamānepi āpattiṃ anāpajjituṃ antogāmepi aruṇaṃ uṭṭhāpetvā cīvarapavattiyeva ñātabbā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''gāmasīmampi okkamitvā sabhāyaṃ vā yattha katthaci vā vasitvā cīvarappavattiṃ ñatvā pakkamituṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.656).

878. **Evañcāpi asakkonto**ti aṅgabhedaṃ akatvā, katvā vā antogāmasīmāya aruṇaṃ uṭṭhāpetumpi gantuṃ asakkonto. **Ñatvā**ti attano cīvarassa ṭhapitaṭṭhānaṃ sallakkhetvā. **Tatthevā**ti ettha ''ṭhito''ti labbhati. **Khippa**nti sīghaṃ, purāruṇāti vuttaṃ hoti. Atireke ṭhāneti yojanā, yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''atirekacīvaraṭṭhāne ṭhassatī''ti (pārā. aṭṭha. 2.656), ''atirekacīvaraṭṭhāne tiṭṭhatī''ti cintetvāti attho.

879. **Vissajjetī**ti sattamaaruṇuṭṭhānato puretarameva aññassa deti. Uparipi evameva vattabbaṃ.

880. **Sāsaṅkasammate** evaṃnāmake sikkhāpade samuṭṭhānādayo sabbe tena dutiyena kathinena samā iti munindena **matā** anumatā anuññātāti yojanā.

Sāsaṅkakathāvaṇṇanā.

881. **Jāna**nti ''saṅghassa demā''ti vacanena pariṇāmitabhāvaṃ yena kenaci ākārena jānanto. Yathāha **padabhājane** ''sāmaṃ vā jānātī''tiādi (pārā. 659). **Pariṇata**nti ettha **padabhājane** ''pariṇataṃ nāma 'dassāma karissāmā'ti vācā bhinnā hotī''ti vuttaniyāmena saṅghassa pariṇatanti attho. **Lābha**nti labhitabbaṃ cīvarādi yaṃ kiñci. Yathāha ''lābho nāma cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārā, antamaso cuṇṇapiṇḍopi dantakaṭṭhampi dasikasuttampī''ti. **Attano pariṇāmeyyā**ti ''bahū āvuso saṅghassa dāyakā, bahū saṅghassa bhattā, mayaṃ tumhe nissāya tumhe sampassantā idha viharāma. Tumhe ce amhākaṃ na dassatha, atha ko carahi amhākaṃ dassati. Dethāvuso amhākaṃ imāni cīvarānī''ti (pārā. 657) pāḷiyā āgatanayena attano pariṇāmeyyāti vuttaṃ hoti. **Tassa nissaggiya**nti ettha ''payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhenā''ti seso. **Nissaggiya**nti idaṃ pariṇate pariṇatasaññiṃ sandhāya vuttaṃ. Vematikassa pana dukkaṭaṃ hoti. Yathāha ''pariṇate vematiko attano pariṇāmeti, āpatti dukkaṭassā''ti. Apariṇatasaññino anāpatti. Yathāha ''pariṇate apariṇatasaññī attano pariṇāmeti, anāpattī''ti.

882. **''Aññassa dehī''ti sace pariṇāmetī**ti tathā saṅghassa pariṇatabhāvaṃ jānanto ''aññassa dehī''ti yadi pariṇāmeti. **Suddhikaṃ pācittiya**nti nissajjitabbavatthurahitaṃ kevalaṃ pācittiyamattanti attho. **Suddhacittenā**ti savāsanānavasesakilesappahānena parisuddhacittena bhagavatā. **Pācittiyamudīrita**nti pācittiyesu aṭṭhamassa **sahadhammikavaggassa** avasāne ''yo pana bhikkhu jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ puggalassa pariṇāmeyya, pācittiya''nti (pāci. 490) desitaṃ.

883. **Ekaṃ cīvara**nti saṅghassa pariṇatacīvarato ekaṃ cīvaraṃ. **Cīvaraṃ vā**ti ettha **vā**-saddo paccayantaravikappattho. **Vā panā**ti ettha **vā**-saddo atthavikappattho. Ekaṃ cīvaraṃ vā aññaṃ vā paccayaṃ parassa, ekaṃ pana attano vā pariṇāmeyya ceti yojanā. **Saddhi**nti ekato, ekakkhaṇeti vuttaṃ hoti. Dve pācittiyo saddhiṃ siyunti yojanā, aññassa pariṇāmanena suddhapācittiyañca attano pariṇāmanena nissaggiyapācittiyañcāti dve pācittiyo ekakkhaṇe hontīti attho.

884. Pariṇāmetvā ṭhapite vinicchayaṃ dassetvā pariccajitvā dinne vinicchayaṃ dassetumāha **''saṅghassā''**tiādi. **''Parājayo''**ti idaṃ pādappahonakaṃ vatthuṃ sandhāya vuttaṃ. Yathāvatthuvasena pana dukkaṭathullaccayāpi vattabbā.

885. Aññassa cetiyassa **poṇaṃ** pariṇataṃ aññassa cetiyassa vā saṅghassa vā puggalassa vāpi pana pariṇāmeyyāti yojanā. **Saṅghassa puggalassā**ti padadvayepi evameva yojetabbaṃ. Yathāha ''saṅghassa pariṇataṃ aññasaṅghassa vā cetiyassa vā puggalassa vā pariṇāmeti, āpatti dukkaṭassā''tiādi (pāci. 492). Aññassa puggalassa poṇaṃ aññassa puggalassa pariṇāmeyyāti.

886. Imassa sabbasattavisayataṃ dassetumāha **''yo panā''**tiādi.

887. **Idaṃ** pariṇatasikkhāpadaṃ. **Tisamuṭṭhāna**nti kāyacittavācācittakāyavācācittasaṅkhātehi tīhi sacittakasamuṭṭhānehi samuṭṭhānato tisamuṭṭhānaṃ. Pariṇāmanapaccayā āpajjitabbato **kriyaṃ**. Saṅghādīnaṃ pariṇatantisaññāya abhāvena vimuccanato **saññāvimokkhaṃ**. Kāyaviññattivacīviññattīhi pariṇāmetabbato

kāyakammaṃ vacīkammaṃ.

Pariṇatakathāvaṇṇanā.

Pattavaggo tatiyo.

888. Ye imaṃ vinicchayaṃ taranti, te paññattimahāsamuddaṃ tarantīti yojanā. Paññattisaṅkhātaṃ vinayapiṭakameva mahāsamuddo viyāti **paññattimahāsamuddo,** taṃ. Evaṃ samudāyaṃ dassetvā tadavayave dassetumāha **''nekā''**tiādi. Nekāni nānappakārāni vattāni senāsanavattādīni khandhakāgatāni uggā uttuṅgā taraṅgamālā mahāvīciparamparā yassāti viggaho, nānappakārakhandhakavattasaṅkhātamahātaraṅgaparamparāya sajjitanti attho. Sīlaṃ pātimokkhasaṃvarādikameva anto velāvalayo yassa so **sīlanto,** taṃ, pātimokkhasaṃvarasīlādicatupārisuddhisīlameva paṭipādetabbatāya antaṃ velāvalayabhūtanti attho. Āpattiyo sattāpattikkhandhā, sīlācāradiṭṭhiājīvavipattiyo ca gāhakā makarādayo yassāti viggaho, sīlācārājīvadiṭṭhisampattisaṅkhātamudusattanāsakaāpattivipattisaṅkhā-tamātaṅgamakarādicaṇḍasattavantanti attho. Evaṃ ayaṃ gāthā samudāyāvayavānaṃ sabbesameva rūpakālaṅkārena viracitāti daṭṭhabbā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Nissaggiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pācittiyakathāvaṇṇanā

889. Evaṃ nātivitthārasaṅkhepato nissaggiyavinicchayaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ niddiṭṭhassa pācittiyakaṇḍassa vinicchayaṃ dassetuṃ **''sampajānamusāvāde''**tiādi āraddhaṃ. **Sampajānamusāvāde**ti attano vacanassa musābhāvaṃ ñatvā, adiṭṭhaṃ ''diṭṭha''ntiādinā nayena musāvāde sampajānantassa musābhaṇanetipi attho gahetabbo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''jānitvā jānantassa ca musābhaṇane''ti (pāci. aṭṭha. 2). ''Musāvāde''ti hi nimittatthe bhummaṃ, musāvādanimittanti attho.

Davā bhaṇantassāti yojanā. Anupaparikkhitvā vegena diṭṭhampi ''adiṭṭhaṃ me''ti vadantassāti attho. Yathāha ''davā bhaṇati nāma sahasā bhaṇatī''ti padabhājanī**aṭṭhakathāyaṃ** ''sahasā bhaṇatīti avīmaṃsitvā anupadhāretvā vegena diṭṭhampi 'adiṭṭhaṃ me'ti bhaṇatī''ti (pāci. aṭṭha. 11). **Ravā bhaṇantassā**ti ''cīvara''nti vattukāmassa ''cīra''nti vacanaṃ viya mandattā momūhattā ''aññaṃ bhaṇissāmī''ti aññaṃ bhaṇantassa. Yathāha ''ravā bhaṇati nāma 'aññaṃ bhaṇissāmī'ti aññaṃ bhaṇatī''ti.

890. **Aññatthā**ti catutthapārājikādīsu. Attanā aladdhaṃ uttarimanussadhammaṃ ''laddhaṃ mayā''ti musā yassa bhaṇati, tena taṅkhaṇameva sutvā tadatthe ñāte pārājikassa, aññāte kālantarena ñāte ca pariyāyavacane ca ñāte thullaccayassa, pariyāyavacane aviññāte dukkaṭassa, duṭṭhadosasikkhāpade pārājikaṃ anāpannassa ''āpanno''ti musābhaṇane saṅghādisesassa, omasavādasikkhāpade dubbhāsitassa ca vuttattā āha **''musāvādassa kāraṇā pañca āpattiyo''**ti. Imāya pācittiyā saddhiṃ cha āpattikkhandhā honti.

Sampajānamusāvādakathāvaṇṇanā.

891-3. Vuttesu jātiādīsu dasasu akkosavatthūsūti yojanā, **padabhājane** vuttesu jātināmagottakammasippaābādhaliṅgakilesaāpattiakkosānaṃ vasena dasasu akkosavatthūsūti attho. Tesu kilesaṃ vinā sabbete hīnukkaṭṭhavasena dvippakārā honti. Yathāha **padabhājane** ''jāti nāma dve jātiyo hīnā ca jāti ukkaṭṭhā ca jātī''tiādi.

Tattha caṇḍālādijāti hīnā, khattiyabrāhmaṇajātiyo ukkaṭṭhā. Nāmesu avakaṇṇakajavakaṇṇakādināmāni dāsanāmattā hīnāni, buddharakkhitādināmāni ukkaṭṭhāni. Kosiyādigottaṃ hīnaṃ, gotamādigottaṃ ukkaṭṭhaṃ. Kammesu vaḍḍhakimaṇikārādikammāni hīnāni, kasivāṇijjāgorakkhakammāni ukkaṭṭhāni. Sippesu naḷakārakumbhakārādisippaṃ hīnaṃ, muddāgaṇanādisippaṃ ukkaṭṭhaṃ. Ābādhesu sabbepi ābādhā hīnā, apica madhumeho pīḷājanakattābhāvā ukkaṭṭho. Liṅgesu atidīghatādayo hīnā, nātidīghatādayo ukkaṭṭhā. Sabbepi kilesā hīnā. Sabbāpattiyopi hīnā, apica sotāpattisamāpatti ukkaṭṭhā. Akkosesu ''oṭṭhosi meṇḍosi goṇosī''tiādiko hīno, ''paṇḍitosi byattosī''tiādiko ukkaṭṭho.

Aññatraññāpadesenāti pariyāyakathanena vinā. **Omasantassā**ti vacanapatodena ovijjhantassa. **Sambuddhena pakāsitā**ti ''caṇḍālosi venosi nesādosi rathakārosi pukkusosī'ti bhaṇati, āpatti vācāya vācāya pācittiyassā''ti sāmaṃ sabbadhammāvabodhato ''sambuddho''ti paññātena bhagavatā desitā.

894. **Tehevā**ti jātiādīhi akkosavatthūheva. Aññāpadesena bhūtena vā…pe… āpannameva vā anupasampannaṃ akkosantassa dukkaṭaṃ sambuddhena pakāsitanti sambandho. Idha bhūtābhūtapadāni **tehī**ti apekkhitvā bahuvacanantāni yojetabbāni. Etena ''santi idhekacce''tiādidutiyavāratthaṃ (pāci. 26) dassentena dukkaṭasādhanatthena tadekakāriyaṃ tatiyaṃ **yenūnavārañca** catutthaṃ **na maya**ntiādivārañca saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''santi idhekacce'ti vāre pana pariharitvā vuttabhāvena dukkaṭaṃ. Eseva nayo **'yenūna…pe… na maya'**nti vāresupī''ti (pāci. aṭṭha. 26).

Pāḷimuttapadehipīti etthāpi tatheva ''bhūtena vā''tiādīni padāni sambandhitabbāni. ''Corosi, gaṇṭhibhedakosī''tiādi **pāḷimuttapadaṃ** nāma. **Sabbatthā**ti sabbesu catūsu vāresu, pāḷimuttapadesu ca. Vuttañhi ''anupasampanne pana catūsupi vāresu dukkaṭameva. 'Corosi, gaṇṭhibhedakosī'tiādivacanehi pana upasampannepi anupasampannepi sabbavāresu dukkaṭamevā''ti (pāci. aṭṭha. 26). **''Anupasampanna''**nti iminā ''imasmiñca sikkhāpade ṭhapetvā bhikkhuṃ bhikkhuniādayo sabbe sattā anupasampannaṭṭhāne ṭhitā''ti (pāci. aṭṭha. 26) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttā anupasampannā saṅgahitā. Tenevetthāpi vakkhati ''paviṭṭhānupasampannaṭṭhāne idha ca bhikkhunī''ti.

895. **Davakamyatā**ti ettha ''paṭisaṅkhā yoniso''tiādīsu (ma. ni. 1.22, 23, 422; a. ni. 6.58; 9.9; mahāni. 206; vibha. 518) viya ya-kāralopo. **Sabbatthā**ti sabbesu vuttapācittiyavatthūsu ca dukkaṭavatthūsu cāti sabbattheva. **Dubbhāsitamudīritā**nti ''caṇḍālosi…pe… pukkusosī'ti bhaṇati, āpatti vācāya vācāya dubbhāsitassā''ti (pāci. 32) vuttanti attho. Parammukhā pana pācittiyavatthūhi ca dukkaṭavatthūhi ca akkosane dukkaṭameva. Tathā davakamyatāya parammukhā vadantassāpi dubbhāsitamevāti ācariyā vadanti.

896-7. Atthaṃ purakkhatvā vadato bhikkhussa anāpattīti yojanā. **Dhammo** nāma ''caṇḍālosī''tiādipāḷiyeva. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''pāḷiṃ vācento dhammapurekkhāro''ti (pāci. aṭṭha. 35). **Anusāsanī** nāma ''idānipi caṇḍālosi, mā pāpadhammaṃ akāsi, mā tamo tamaparāyano ahosī''tiādinā (pāci. aṭṭha. 35) nayena **aṭṭhakathāyaṃ** vuttasarūpāyeva anusāsanīpurekkhatāya ṭhatvā vadantassa cittassa lahuparivattitabhāvato antarā kodhe uppannepi anāpatti.

Etthāti imasmiṃ omasavādasikkhāpade. Paṭighasampayuttacitteneva āpajjitabbattā mānasikadukkhavedanāva hoti.

Omasavādakathāvaṇṇanā.

898. Duvidhākārato bhikkhupesuññe āpatti siyāti yojanā. Pisatīti **pisuṇā**, vācā, samagge satte avayavabhūte vagge bhinne karotīti attho. Pisuṇā eva **pesuññaṃ,** tāya vācāya samannāgato puggalo sahacariyanayena **pisuṇo,** tassa kammaṃ **pesuññaṃ,** bhikkhūnaṃ pesuññaṃ bhikkhupesuññaṃ, tasmiṃ **bhikkhupesuññe. Padabhājane** ''upasampanno upasampannassa sutvā upasampannassa pesuññaṃ upasaṃharati 'itthannāmo taṃ 'caṇḍālo…pe… pukkuso'ti bhaṇatī'ti āpatti…pe… pācittiyassā''ti (pāci. 39) vuttattā sayaṃ upasampanno hutvā upasampannassa jātiādīsu dasasu akkosavatthūsu aññatarena aññaṃ upasampannaṃ parammukhā akkosantassa sutvā tassa santikaṃ gantvā vakkhamānasarūpesu attano piyakāmatābhedādhippāyasaṅkhātesu dvīsu kāraṇesu aññatarakāraṇaṃ paṭicca ''asuko tuyhaṃ evaṃ vadatī''ti pesuññaṃ harati, tassa pesuññakathananimittaṃ pācittiyaṃ hotīti attho.

Duvidhākāratoti ettha **ākāra**-saddo kāraṇapariyāyo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''dvīhākārehīti dvīhi kāraṇehī''ti (pāci. aṭṭha. 38). Ettha **kāraṇaṃ** nāma

adhippāyaviseso. Taṃ kāraṇaṃ adhippāyamukhena dassetumāha **''attano''**tiādi. **Attano piyakāmassā**ti attano piyabhāvakāmassa pesuññaṃ bhaṇantassa, attano piyabhāvaṃ kāmayantassāti attho, tādisena adhippāyenāti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''evaṃ ahaṃ etassa piyo bhavissāmī''ti attano piyabhāvaṃ patthayamānassā''ti (pāci. aṭṭha. 38). **Parabhedatthinopi vā**ti akkosakassa ca attano pesuññavacanaṃ suṇantassa cāti ubhinnaṃ bhedaṃ icchantassāti attho, bhedādhippāyenāti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''parassa parena bhedaṃ icchantassā''ti (pāci. aṭṭha. 38).

899. Pariyāyanayena akkosantassa vacanassa…pe… dukkaṭanti yojanā, pariyāyaakkosavacanaṃ sutvā parassa santikaṃ gantvā vadantassa bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti attho. Yathāha ''itthannāmo santi idhekacce caṇḍālā…pe… bhaṇati, na so aññaṃ bhaṇati, taṃyeva bhaṇatīti āpatti vācāya vācāya dukkaṭassā''tiādi (pāci. 41). Pāḷimuttanayena akkosantassa vacanassa…pe… dukkaṭanti yojanā. Ettha ''corosi, gaṇṭhibhedakosī''tiādinā dassito **pāḷimuttanayo** nāma.

900. Anupasampannassa akkosaṃ upasampannaṃ haratopi ca tathā dukkaṭanti yojanā. **Ca**-saddena upasampannassa akkosaṃ anupasampannaṃ haratopi ca, anupasampannassa akkosaṃ anupasampannaṃ haratopi ca tathā dukkaṭanti vikappadvayañca samuccinoti. ''Idhāpi bhikkhuniṃ ādiṃ katvā sabbe anupasampannā nāmā''ti (pāci. aṭṭha. 38) **aṭṭhakathā**vacanato **''bhikkhunī''**ti upalakkhaṇaṃ.

901. **Na ceva piyakāmassā**ti piyabhāvaṃ akāmayantassa ca. **Na bhedatthinopi cā**ti bhedaṃ anicchantassa ca. **Pāpānaṃ garahatthāyā**ti ettha ''kevala''nti seso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''ekaṃ akkosantaṃ, ekañca khamantaṃ disvā 'aho nillajjo, īdisampi nāma āyasmantaṃ puna vattabbaṃ maññissatī'ti evaṃ kevalaṃ pāpagarahitāya bhaṇantassa anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 38).

Pesuññakathāvaṇṇanā.

903. **Aññenā**ti sāmaṇerādinā. ''Yañca padaṃ yañca anupadaṃ yañca anvakkharaṃ yañca anubyañjanaṃ, sabbametaṃ padaso nāmā''ti (pāci. 46) **padabhājane** vuttattā avayave samudāyopacāravasena **''piṭakattaya''**nti tadekadesapadādi eva vuttoti gahetabbo. Ettha padādisarūpaṃ **aṭṭhakathāya** veditabbaṃ. Vuttañhi tattha ''padanti eko gāthāpādo adhippeto. Anupadanti dutiyo pādo. Anvakkharanti ekekamakkharaṃ. Anubyañjananti purimabyañjanena sadisaṃ pacchābyañjana''nti (pāci. aṭṭha. 45). Idaṃ gāthāmayadesanaṃ sandhāya vuttaṃ. ''Yaṃ kiñci vā ekamakkharaṃ anvakkharaṃ, akkharasamūho anubyañjanaṃ, akkharānubyañjanasamūho padaṃ, paṭhamapadaṃ padameva, dutiyaṃ anupadanti evamettha nānākaraṇaṃ veditabba''ntipi (pāci. aṭṭha. 45) vuttaṃ. Idaṃ cuṇṇiyadesanaṃ sandhāya vuttaṃ.

Dhammanti buddhabhāsitādipāḷidhammaṃ. **Paṭisambhidāya**ñhi dhammapañcake pāḷipi dhammoti vuttā. **Dhammapañcakaṃ** nāma phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṃ, kusalākusalaṃ ceti ete dhammasaññitāti niddiṭṭhaṃ. Ettha hi **bhāsita**nti pāḷi vuttā. Aṭṭhakathānissitopi ettheva saṅgahaṃ gacchati. So ca pubbe magadhabhāsāya ṭhito saṅgītittayāruḷho gahetabbo.

''Saha bhaṇantassa pācittiyaṃ siyā''ti iminā ''ekato paṭṭhapetvā ekato osāpentī''tiādinā (pāci. 46) **padabhājanā**gatanayena anupasampannena saddhiṃ ārabhitvā ekato uccāraṇavasena padaṃ vā anupadaṃ vā anvakkharaṃ vā anubyañjanaṃ vā vadato padādigaṇanāvasena pācittiyanti vuttaṃ hoti.

904. **Saṅgītiṃ anāruḷhesu** dhammesu **rājovādādayo** suttantā āpattijanakāyevāti mahāpaccariyādisu vuttāti yojanā. **Rājovādo** nāma eko suttanto. **Ādi**-saddena tikkhindriyādisuttantā gahitā.

905. Bhikkhusmimpi bhikkhuniyāpi ca anupasampannasaññino, vimatissa vā bhikkhussa tathā padasodhamme dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

906-7. **Ekato uddisāpetī**ti ekato uddesaṃ gaṇhantehi anupasampannehi saddhiṃ uccāraṇavasena uddisāpeti. **Sajjhāyaṃ vā karotī**ti tathā ekato sajjhāyati.

''Sace ekagāthāya eko pādo na āgacchati, sesaṃ āgacchati, ayaṃ yebhuyyena paguṇagantho nāma. Esa nayo suttepi veditabbotī''ti (pāci. aṭṭha. 48) **aṭṭhakathā**vacanato **paguṇagantha**nti ettha ''yebhuyyenā''ti seso. **Opātetī**ti ''evaṃ bhaṇāhī''ti ekato bhaṇati. **Uddesa**nti uddisitabbaṃ. **Tenā**ti anupasampannena.

908. Yasmā idaṃ padasodhammasikkhāpadaṃ vācato ca samuṭṭhāti, vācācittadvayāpi ca samuṭṭhāti, tasmā idaṃ samuṭṭhānaṃ padasodhammasaññitanti vuttanti yojanā.

Padasodhammakathāvaṇṇanā.

909-10. Sabbacchannasabbaparicchanne senāsane tissannaṃ pana rattīnaṃ **yo pana** bhikkhu rattiyaṃ ṭhapetvā bhikkhuṃ aññena sace nipajjeyya, tassa pācittiyaṃ siyāti yojanā. ''Yaṃ kiñci paṭicchādanasamatthaṃ idha chadanañca paricchannañca veditabba''nti (pāci. aṭṭha. 51) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā chadanārahaṃ iṭṭhakāsilāsudhātiṇapaṇṇādīnaṃ yena kenaci sabbaso chāditaṃ senāsanaṃ **sabbacchannaṃ**. ''Bhūmito paṭṭhāya yāva chadanaṃ āhacca pākārena vā aññena vā kenaci antamaso vatthenapi parikkhitta''nti (pāci. aṭṭha. 51) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā yena kenaci parikkhipitvā paṭicchāditasenāsanaṃ **sabbaparicchannaṃ**. ''Chadanaṃ anāhacca sabbantimena pariyāyena diyaḍḍhahatthubbedhena pākārādinā parikkhittāpi sabbaparicchannāyevā''ti (pāci. aṭṭha. 51) **kurundaṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ, taṃ ''diyaḍḍhā''tiādinā vakkhati.

Evaṃ sabbacchannasabbaparicchanne ekasmiṃ senāsane yo bhikkhu upasampannato aññena ekena vā anekehi vā tirattaṃ sahaseyyaṃ kappetvā catuttharattiṃ ādiṃ katvā sabbarattīsu sūriyatthaṅgamato paṭṭhāya sakalarattiyaṃ paṭhamaṃ vā pacchā vā apubbācarimaṃ vā piṭṭhiṃ pasāretvā sace ekasenāsane seyyaṃ kappeti, tassa devasikaṃ pācittiyaṃ hotīti idaṃ vidhānaṃ ''apicettha ekāvāsādikampi catukkaṃ veditabba''ntiādinā (pāci. aṭṭha. 51) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

''Yebhuyyena paricchanne channe''ti imināpi evameva yojetvā attho veditabbo. ''Yassā pana upari bahutaraṃ ṭhānaṃ channaṃ, appaṃ acchannaṃ, samantato ca bahutaraṃ parikkhittaṃ, appaṃ aparikkhittaṃ, ayaṃ yebhuyyenachannā yebhuyyenaparicchannā nāmā''ti (pāci. aṭṭha. 51) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena yebhuyyena channaparicchannaṃ veditabbaṃ. Attho vuttanayoyeva. ''Yebhuyyena paṃsukā''ti etassa **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 86) tīsu dve yebhuyyaṃ nāma, idha pana padasodhamme ''yebhuyyena paguṇaṃ gantha''nti etassa **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 48) ''ekagāthāyā''tiādivivaraṇe viya catūsu tayopi bhāgā yebhuyyaṃ nāmāti veditabbaṃ.

911. Methunassa pahonakaṃ yaṃ pana vatthu paṭhamapārājikāya niddiṭṭhaṃ antamaso tiracchānagatenapi, **tena** paṭhamapārājikavatthunā puggalena saha nipajjitvā **āpatti** sahaseyyāpatti hotīti yojanā.

912-3. ''Ubho vā nipajjantī''ti vikappassa paṭhamagāthādvayeneva atthato dassitattā pubbāpariyavasenapi sambhavantaṃ dassetuṃ ''anupasampanne''tiādinā (pāci. 52-54) nayena dassitapakkhadvayaṃ nidassetumāha **''nipanne''**tiādi. **''Uṭṭhahitvā''**ti idaṃ vicchāvasena gahetabbaṃ. **Anupasampannagaṇanāyapi vā**ti bahūsu anupasampannesu tesaṃ gaṇanāya ca. Anupasampannesu bahūsu tesaṃ gaṇanāya ekassa bhikkhuno bahū āpattiyo hontīti evaṃ dassanena upasampannesu bahūsu ekasmiṃ anupasampanne sati tesañca tassa payogagaṇanāya āpajjitabbā bahū āpattiyo ca ubhosupi bahūsu ekekasseva upasampannassa anupasampannagaṇanāya bahū āpattiyo ca hontītipi dassitaṃ hoti.

914. Ekeneva dvārena vaḷañjitabbato ekūpacāre satagabbhepi senāsane upasampanno ekasmiṃ gabbhe vasanto attanā sayanagabbhe dvāraṃ pidahitvā vā apidahitvā vā catuttharattiyaṃ sayati ce, uparimatale, avasesagabbhesu ca sayantehi anupasampannehi pubbe vuttaāpattiniyamoyevāti dassanatthamāha **''sace pidhāyā''**tiādi. Gabbhadvāraṃ uttarapadalopena **''gabbha''**nti vuttaṃ. Catutthadivase atthaṅgate sūriye nipajjati, āpatti siyāti yojanā. ''Anupasampannena sahā''ti pakaraṇato labbhati. **Āpatti** pācittiyaṃ.

915. **Diyaḍḍhahatthubbedhenā**ti vaḍḍhakiratanena diyaḍḍharatanubbedhena. **Pākāro** nāma niṭṭhito. **Cayanaṃ** nāma vippakatapākārotipi vadanti. Iminā ca āḷindassa aggahaṇatthaṃ ''dasahatthubbedhāpi jagati parikkhepasaṅkhyaṃ na gacchatī''ti (pāci. aṭṭha. 51) aṭṭhakathā pamāṇanti vadanti. **Jagatī**ti āḷindaṃ. **Ādi**-saddena bhittipaṇṇāvaraṇādigahaṇaṃ.

916. **Dussakuṭiya**nti vatthakuṭiyaṃ.

917. ‘‘Sabbacchannaparicchannādippabhedato yebhuyyādippabhedato’’ti **ādi**-saddo paccekaṃ yojetabbo. Paṭhamena **ādi**-saddena sabbacchannayebhuyyaparicchannasabbacchannaupaḍḍhaparicchannasabbaparicchannayebhuyyacchanna- sabbaparicchannaupaḍḍhacchannasaṅkhātāni cattāri senāsanāni gahitāni. **Gāthāya** sarūpena vuttasabbacchannasabbaparicchannena saddhiṃ pañca senāsanāni dassitāni honti. Dutiyena **ādi**-saddena yebhuyyacchannayebhuyyaparicchanna yebhuyyacchannaupaḍḍhaparicchanna yebhuyyaparicchannaupaḍḍhacchannasaṅkhātāni tīṇi senāsanāni gahitāni. Ime aṭṭha vikappā labbhanti. Kasmā vuttaṃ ‘‘satta pācittiyānī’’ti? **Mahāaṭṭhakathāya** vuttattā. Yathāha **‘‘mahāaṭṭhakathāyaṃ** pana ‘sabbacchanne yebhuyyenaparicchanne pācittiyaṃ, sabbacchanne upaḍḍhaparicchanne pācittiyaṃ, yebhuyyenacchanne upaḍḍhaparicchanne pācittiyaṃ, sabbaparicchanne yebhuyyenacchanne pācittiyaṃ, sabbaparicchanne upaḍḍhacchanne pācittiyaṃ, yebhuyyenaparicchanne upaḍḍhacchanne pācittiyaṃ, pāḷiyaṃ vuttapācittiyena saddhiṃ satta pācittiyānī’ti vutta’’nti (pāci. aṭṭha. 53).

Kasmā pana **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘aṭṭha pācittiyānī’’ti vatvā ‘‘sattā’’ti gaṇanaparicchedo katoti? **Nissandehe** tāva ‘‘seyyā nāma sabbacchannā sabbaparicchannā, yebhuyyenacchannā yebhuyyenaparicchannā’ti (pāci. 52) **pāḷiyaṃ** āgatesu dvīsu vikappesu ekasmiṃ vuttapācittiyaṃ gahetvā pāḷiyaṃ vuttena pācittiyena ‘sattā’ti vutta’’nti parihāro dassito. **Sāratthadīpaniya**ñca ‘‘satta pācittiyānī’ti pāḷiyaṃ vuttapācittiyadvayaṃ sāmaññato ekattena gahetvā vuttaṃ. Visuṃ pana gayhamāne sabbacchanne sabbaparicchanne pācittiyaṃ, yebhuyyenacchanne yebhuyyenaparicchanne pācittiyanti aṭṭheva pācittiyāni hontī’’ti (sāratthā. ṭī. pācittiya 3.53) parihāro vutto.

Sabbayebhuyyaupaḍḍhapadesu channaparicchannapadehi yojitesu nava vikappā sambhavanti, tesu navame upaḍḍhacchannaupaḍḍhaparicchannavikappe dukkaṭassa dassitattā pārisesato itaresu aṭṭhasu aṭṭha pācittiyāneva sambhavanti. **Aṭṭhakathāyaṃ** pana appakaṃ ūnamadhikaṃ vā guṇanūpagaṃ na hotīti katvā ‘‘sattā‘‘ti vuttanti gahetabbaṃ. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade.

918. ‘‘Aḍḍhacchanne aḍḍhaparicchanne’’ti yojanā. ‘‘Sabbaparicchanne cūḷacchanne’’ti yathākkamena yojanā. Iminā **aṭṭhakathā**gatesu pañcasu vikappesu tatiyavikappaṃ dassetvā **ādi**-saddena sabbacchannādayo sesavikappā gahitā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sabbacchanne cūḷakaparicchanne dukkaṭaṃ, yebhuyyenacchanne cūḷakaparicchanne dukkaṭaṃ, sabbaparicchanne cūḷakacchanne dukkaṭaṃ, yebhuyyenaparicchanne cūḷakacchanne dukkaṭaṃ, pāḷiyaṃ āgatadukkaṭena saha pañca dukkaṭānīhi vutta’’nti (pāci. aṭṭha. 53). **Pāḷiyaṃ āgatadukkaṭaṃ** nāma imissāyeva gāthāya ādimhiyeva vuttadukkaṭaṃ. Yathāha ‘‘upaḍḍhacchanne upaḍḍhaparicchanne āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 53).

Cūḷacchannādīni cettha evaṃ veditabbāni – yassa catūsu bhāgesu eko channo, sesā acchannā, idaṃ **cūḷakacchannaṃ**. Yassa tīsu bhāgesu dve channā, eko acchanno, idaṃ **yebhuyyenacchannaṃ**. Yassa dvīsu bhāgesu eko channo, eko acchanno, idaṃ **upaḍḍhacchannaṃ** nāma senāsanaṃ. **Cūḷaparicchannā**dīni iminā nayena veditabbāni. **Channādīhipī**ti sahatthe karaṇavacanaṃ. **Pi**-saddo samuccayattho. Sabbacūḷaparicchannachannādīhi catūhipi saha aḍḍhacchannaparicchanne pañcadhā dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā.

920. **Sabbacchannādike**ti ettha **ādi**-saddena ‘‘sabbaparicchanne sabbaacchanne yebhuyyenaacchanne yebhuyyenaaparicchanne’’ti (pāci. 54) **pāḷiyaṃ** vuttā anāpattivārasesā ca **aṭṭhakathāyaṃ** vuttā ‘‘upaḍḍhacchanne cūḷakaparicchanne, upaḍḍhaparicchanne cūḷakacchanne, cūḷakacchanne cūḷakaparicchanne’’ti (pāci. aṭṭha. 53) tayo anāpattivārā ca gahitā.

921. **Nipannepī**ti ettha **pi**-saddena ‘‘bhikkhu nipanne anupasampanno nisīdati, ubho vā nisīdantī’’ti (pāci. 54) **pāḷiyaṃ** vuttapakārantare samuccinoti.

Sahaseyyakathāvaṇṇanā.

922. **Api**-saddena pageva mahattariyāti dasseti. **Sahaseyyaṃ pakappeyyā**ti yathāvuttalakkhaṇaṃ sabbacchannasabbaparicchannādisenāsanaṃ pavisitvā sūriyatthaṅgamato paṭṭhāya pubbe vuttappakāreneva piṭṭhippasāraṇalakkhaṇaṃ seyyaṃ kappeyya.

923-4. **Deviyā**ti devitthiyā. **Tiracchānagatitthiyā**ti godhādikāya. **‘‘Methunavatthubhūtāyā’’**ti iminā methunadhammassa avatthubhūtāya sahaseyyāya dosābhāvaṃ dasseti. **Vatthūnaṃ gaṇanāyā**ti mātugāmassa gaṇanāya ca tāsañca attano ca payogagaṇanāya ca. **Assā**ti bhikkhussa. Mātugāmena tayo divase sahaseyyāya iminā sikkhāpadena āpattiṃ āpajjitvā catutthadivase sahaseyyāya dvīhipi sikkhāpadehi āpattiṃ āpajjatīti ettha dukkaṭavatthubhūtāya itthiyā tattheva sahaseyyāya iminā sikkhāpadena dukkaṭaṃ āpajjitvā catutthadivase rattiyaṃ sahaseyyāya iminā sikkhāpadena āpajjitabbadukkaṭena saha purimasikkhāpadena pācittiyaṃ āpajjatīti veditabbaṃ.

Dutiyasahaseyyakathāvaṇṇanā.

926. Chappañcavācāhi uddhaṃ itthiyā dhammaṃ bhaṇantassāti sambandho. **Itthiyā**ti ‘‘mātugāmo nāma manussitthī, na yakkhī, na petī, na tiracchānagatā, viññū paṭibalā hoti subhāsitadubbhāsitaṃ duṭṭhullāduṭṭhullaṃ ājānitu’’nti **pāḷiyaṃ** vuttamanussitthiyā. **Bhaṇantassā**ti vakkhamānalakkhaṇaṃ dhammaṃ chahi padehi uttari bhaṇantassa. **Viññuṃ purisaviggahaṃ vinā**ti ‘‘viññū nāma purisaviggaho paṭibalo hoti subhāsitadubbhāsitaṃ duṭṭhullāduṭṭhullaṃ ājānitu’’nti (pāci. 64) **pāḷiyaṃ** vuttasavanūpacāragatamanussapurisaṃ vinā. **Dhamma**nti vakkhamānappakārasarūpaṃ desanādhammaṃ.

927. Gāthāmayā, cuṇṇiyaganthamayāti duvidhā desanā, tattha **gāthāmayadesanāya** vācā nāma gāthāpādalakkhaṇāti dassetumāha **‘‘gāthāpādo’’**tiādi. Cuṇṇiyadesanāyaṃ pana vācāparicchedo vibhattyantavasena veditabbo. Tenāha **gaṇṭhipade** ‘‘eko gāthāpādo’ti idaṃ gāthābandhameva sandhāya vuttaṃ, aññattha pana vibhattiantapadameva gahetabba’’nti. **Padasodhammaṃ niddiṭṭhaṃ dhamma**nti piṭakattayaṃ. **‘‘Aṭṭhakatha’’**nti iminā saṅgītittayāruḷhaṃ porāṇaṭṭhakathaṃ gahetabbaṃ. Teneva **gaṇṭhipade** vuttaṃ ‘‘aṭṭhakathaṃ dhammapadajātakādivatthuñcā’’ti. Imināpi porāṇakaṃ saṅgītiāruḷhameva aṭṭhakathaṃ vuttanti vadanti. Aṭṭhakathādipāṭhaṃ ṭhapetvā damiḷādibhāsantarena yathāruci kathetuṃ vaṭṭatīti.

928. Padādīnaṃ vasā channaṃ vācānaṃ upari dhammaṃ desentassāti yojanā. **Desentassā**ti padasodhamme vuttalakkhaṇapadādisarūpāhi chahi vācāhi uttari dhammaṃ desentassa. **Padādigaṇanāyā**ti yathāvuttalakkhaṇapadaanupadaanvakkharaanubyañjanagaṇanāya.

929. **Purisaviggaha**nti manussapurisavesaṃ. Ettha **tiracchānagatā** nāma vesanimmānārahā iddhimantā nāgasupaṇṇā.

931. **Vadato**ti adhikaṃ dhammaṃ bhāsato.

932. **Itthirūpa**nti manussitthivesaṃ. **Tiracchānagatitthiyā**ti vuttasarūpāya tiracchānagatitthiyā.

933. Sayaṃ uṭṭhāya nisīditvā puna dhammaṃ desentassa anāpatti pakāsitāti sambandho. **Mātugāmassa vā tathā**ti ettha **‘‘tathā’’**ti iminā vuttappakārassa gahitattā uṭṭhāya nisinnassa mātugāmassa puna dhammaṃ desentassa anāpatti pakāsitāti vuttaṃ hoti. **‘‘Uṭṭhāyā’’**tiādinā iriyāpathaparivattanadassanena nānāiriyāpathepi anāpattiṃ dīpeti.

934. **Aññissā puna aññissā**ti ettha ‘‘āgatāgatāyā’’ti seso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘aññassa mātugāmassāti ekissā desetvā puna āgatāgatāya aññissāpi desetīti evaṃ ekāsane nisinno mātugāmasatasahassannampi desetīti attho’’ti (pāci. aṭṭha. 66). Avuttasamuccayatthena **ca**-saddena ‘‘pañhaṃ puṭṭho kathetī’’ti (pāci. 66) idaṃ samuccinoti. ‘‘Dīghanikāyo kimatthiyo bhante’’ti pañhaṃ pucchato mātugāmassa sabbaṃ dīghanikāyaṃ vadatopi anāpatti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘pañhaṃ pucchati, pañhaṃ puṭṭho kathetīti mātugāmo ‘dīghanikāyo nāma bhante kimatthaṃ dīpetī’ti pucchati, evaṃ pañhaṃ puṭṭho bhikkhu sabbaṃ cepi dīghanikāyaṃ katheti, anāpattī’’ti (pāci. aṭṭha. 66). Ettha ca **sabbaṃ cepi dīghanikāyaṃ kathetī**ti yāva na niṭṭhāti, tāva punadivasepi katheti.

935. Dhammassa desanāya, viññumanussapurisassa asannihitakaraṇena ca āpajjitabbato **kriyākriyaṃ**.

Dhammadesanākathāvaṇṇanā.

936. **Mahaggataṃ** rūpārūpajjhānaṃ. **Paṇītaṃ** lokuttaradhammaṃ. Padhānabhāvaṃ nītanti paṇītaṃ. **Ārocentassā**ti ‘‘paṭhamaṃ jhānaṃ samāpajjāmī’’tiādinā (pārā.

201) nayena **catutthapārājike** vuttanayena vadantassa. Parinibbānakāle ca puṭṭhakāle ca bhikkhubhikkhunīnaṃ attanā laddhassa uttarimanussadhammassa ārocetabbattā **''ṭhapetvā bhikkhuniṃ bhikkhu''**nti vuttaṃ. ''Aññassā''ti seso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''upasampannassa bhūtaṃ ārocetīti uttarimanussadhammameva sandhāya vuttaṃ. Parinibbānakāle, hi antarā vā atikaḍḍhiyamānena upasampannassa bhūtaṃ ārocetuṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 77). **Bhūte**ti ettha ''uttarimanussadhamme ārocite''ti vattabbaṃ, nimittatthe bhummaṃ, attano santāne imasmiṃ attabhāve siddhauttarimanussadhammassa ārocananimittanti attho.

937. **No ce jānāti so vutta**nti yassa āroceti, so sace sutakkhaṇeyeva vuttanayeneva ''esa paṭhamajjhānassa lābhī''tiādinā nayena vuttaṃ no jānāti. **Pariyāyavacane**ti ''yo te vihāre vasati, so paṭhamassa jhānassa lābhī''ti evamādipariyāyavacane. Yassa uttarimanussadhammaṃ āroceti, so sace sutasamanantaraṃ ''esa evaṃ vadatī''ti vuttaṃ no jānāti, tādisassa ārocentassa bhikkhuno hoti āpatti dukkaṭanti sambandho. **Assa** bhūtassa pariyāyavacane ca bhikkhuno āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

938. **Tathārūpe kāraṇe satī**ti parassa kāraṇabhāvaṃ ñatvāpi paṭipattiyā amoghabhāvadassanasamuttejanasampahaṃsanādikarasaṅkhāte kāraṇe sati. **Sabbassāpī**ti upasampannānupasampannassa sabbassa. **Sīlādi**nti sīlasutapariyattiguṇaṃ. **Vadato**ti ettha ''bhikkhuno''ti pakaraṇato labbhati.

939. **Tadasambhavā**ti diṭṭhisampannassa ummādādīnaṃ asambhavā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''diṭṭhisampannānaṃ ummādassa vā cittakkhepassa vā abhāvāti. Mahāpaccariyampi hi vicārita''nti (pāci. aṭṭha. 77). Ummattakapadassa avacane kāraṇaṃ vadanteneva khittacittādipadānaṃ avacane kāraṇañca upalakkhaṇato dassitamevāti daṭṭhabbaṃ. Ettha ca maggaphaladiṭṭhiyā samannāgatānaṃ ariyānameva hi ummattakādibhāvo natthi. Jhānalābhino pana tasmiṃ sati jhānā parihāyanti, tasmā tesaṃ abhūtārocanapaccayā anāpatti vattabbā, na bhūtārocanapaccayā.

940. Imissāpattiyā aññatra jhānamaggādilābhīnaṃ aññassa asambhavā **''kusalābyākateheva dvicitta''**nti vuttaṃ. Idañca ukkaṭṭhaparicchedena ariyapuggaleyeva sandhāya vuttaṃ. Paṇṇattiṃ ajānantā pana jhānalābhī puthujjanā nānāvatthumhi lobhavasena akusalacittenāpi na ārocentīti natthi, tasmā ''ticitta''nti vattabbaṃ siyā, tathāpi bahulena kusalābyākatānameva sambhavoti evaṃ vuttanti daṭṭhabbaṃ. **Dvivedanaṃ** sukhopekkhāvasena. Idañca sikkhāpadaṃ paṇṇattiajānanavasena acittakasamuṭṭhānaṃ hoti. Ariyā cettha paṇṇattiṃ jānantā vītikkamaṃ na karonti, puthujjanā pana paṇṇattiṃ jānitvāpi vītikkamaṃ karonti. Te ca satthuno āṇāvītikkamacetanāya balavaakusalabhāvato jhānā parihāyantīti daṭṭhabbaṃ.

Bhūtārocanakathāvaṇṇanā.

941. Bhikkhuno duṭṭhullaṃ āpattiṃ bhikkhusammutiṃ ṭhapetvā anupasampanne ārocentassa bhikkhuno āpattīti yojanā. **Duṭṭhullaṃ āpatti**nti saṅghādiseso. Nanu ca ''duṭṭhullā nāma āpatti cattāri ca pārājikāni terasa ca saṅghādisesā''ti (pāci. 79) **padabhājane** pārājikasaṅghādisesā dassitā, kasmā idha saṅghādisesova gahitoti? Vuccate – pārājikaṃ duṭṭhullasaddatthadassanatthaṃ vuttaṃ, idha pana saṅghādisesoyeva bhagavatā adhippetoti **aṭṭhakathāyaṃ** vicāritametaṃ. Vuttañhi tattha ''pārājikāni duṭṭhullasaddatthadassanatthaṃ vuttāni, saṅghādisesaṃ pana idha adhippeta''nti (pāci. aṭṭha. 78). Vakkhati ca ''idha saṅghādisesāva, duṭṭhullāpattiyo matā''ti. **Anupasampanne**ti ''bhikkhuñca bhikkhuniñca ṭhapetvā avaseso anupasampanno''ti (pāci. 80) **padabhājane** niddiṭṭhaanupasampannassa ārocentassāti vuttaṃ hoti.

Ṭhapetvā bhikkhusammutinti ''atthi bhikkhusammuti āpattipariyantā na kulapariyantā''tiādinā (pāci. 80) **padabhājane** dassitaṃ abhiṇhāpattikassa bhikkhuno āyatiṃ saṃvaratthaṃ hirottappajananatthaṃ āpattiyo vā upāsakakulāni vā ubhayameva vā paricchinditvā vā aparicchinditvā vā āpattiyo ārocetuṃ saṅghena saṅghamajjhe tikkhattuṃ sāvetvā katasammutiṃ ṭhapetvāti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''abhiṇhāpattikaṃ bhikkhuṃ disvā 'evamesa paresu hirottappenāpi āyatiṃ saṃvaraṃ āpajjissatī'ti tassa bhikkhuno hitesitāya tikkhattuṃ apaloketvā saṅghena kātabbā''ti (pāci. aṭṭha. 80).

942. **Ghaṭetvā vadantassevā**ti **eva**kāro yathāṭhāne yojetabbo. **Eva**kārena byavacchinnamatthaṃ vakkhati ''vatthu''ntiādinā. **''Asuciṃ mocetvā''**ti iminā vatthumāha, **''saṅghādisesa''**nti iminā āpattiṃ. Vajjameva **vajjatā**. ''Pācittiyāpattī''ti imassāyaṃ pariyāyo. ''Ayaṃ asuciṃ mocetvā saṅghādisesaṃ āpanno''ti vatthunā saddhiṃ ghaṭetvā āpattiṃ vadantassa **vajjatā** pācittiyāpatti hotīti yojanā.

943. **Suddhassā**ti pārājikamanāpannassa. **Vada**nti vadanahetu, vatthunā saddhiṃ saṅghādisesassa kathanatoti attho.

944. **Aduṭṭhullāyā**ti saṅghādisesato aññāya āpattiyā. **Duṭṭhullasaññino**ti saṅghādisesasaññino. **Sesā āpattiyopi vā**ti saṅghādisesaṃ vinā sese chaḷāpattikkhandhe.

945. **Tathā**ti dukkaṭaṃ atidisati. Pañcadhā mataṃ anupasampannassa duṭṭhullaṃ ajjhācāraṃ ārocentassa tathā dukkaṭanti yojanā. **Anupasampannassa pañcadhā mataṃ duṭṭhullaṃ ajjhācāra**nti ca pāṇātipātādipañcasikkhāpadavītikkamā gahitā. Keci pana ''sukkavissaṭṭhiādayo pañcā''ti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. Pāṇātipātādīni hi daseva sikkhāpadāni sāmaṇerānaṃ paññattāni. Tesaṃ paññattesuyeva ca sikkhāpadesu duṭṭhullāduṭṭhullavicāraṇā kātabbā, na ca sukkavissaṭṭhiādīni visuṃ tesaṃ paññattāni atthīti.

Atha bhikkhuno duṭṭhullasaṅkhātāni sukkavissaṭṭhiādīni anupasampannassa kiṃ nāma hontīti? Ajjhācāro nāma hontīti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sukkavissaṭṭhi… pe… ajjhācāro nāmāti vutta''nti (pāci. aṭṭha. 82). Imināpi cetaṃ siddhaṃ ''anupasampannassa sukkavissaṭṭhiādi duṭṭhullaṃ nāma na hotī''ti. ''Ajjhācāro nāmā''ti hi vadanto anupasampannassa sukkavissaṭṭhiādi kevalaṃ ajjhācāro nāma hoti, na pana duṭṭhullo nāma ajjhācāroti dīpeti. ''Ajjhācāro nāmā''ti ca aṭṭhakathāyaṃ vuttattā, akattabbarūpattā ca anupasampannassa sukkavissaṭṭhiādīni daṇḍakammavatthupakkhaṃ bhajanti. Tāni ca aññassa anupasampannassa avaṇṇakāmatāya ārocento bhikkhu dukkaṭaṃ āpajjatīti vadanti. Idha pana **anupasampanna**ggahaṇena sāmaṇerasāmaṇerisikkhamānānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ.

Aduṭṭhullaṃ ajjhācāranti yojanā. ''Anupasampannassā''ti ca ajjhāharitabbāni. Anupasampannassa yathāvuttehi pañcasikkhāpadehi aññaṃ vikālabhojanādiṃ **aduṭṭhullaṃ ajjhācāraṃ** vā. Yathāha ''anupasampannassa duṭṭhullaṃ vā aduṭṭhullaṃ vā ajjhācāra''ntiādi (pāci. 82).

946. **Kevalaṃ vatthuṃ vā ārocentassā**ti ''ayaṃ sukkavissaṭṭhiṃ āpanno''tiādinā nayena vatthumattaṃ ārocentassa. **Kevalaṃ āpattiṃ vā ārocentassā**ti ''ayaṃ pārājikaṃ āpanno, ayaṃ saṅghādisesaṃ āpanno''tiādinā nayena āpattimattaṃ ārocentassa ca. **Bhikkhusammutiyā**ti ettha vatthunā ghaṭetvā āpattiṃ ārocentassāti gahetabbaṃ. **''Tathā''**ti iminā ''anāpattī''ti etaṃ parāmasati.

Duṭṭhullārocanakathāvaṇṇanā.

948. **Akappiyaṃ pathavi**nti **padabhājane** ''dve pathaviyo jātā ca pathavī ajātā ca pathavī''ti (pāci. 86) uddisitvā –

> ''Jātā nāma pathavī suddhapaṃsu suddhamattikā appapāsāṇā appasakkharā appakathalā appamarumbā appavālikā yebhuyyenapaṃsukā yebhuyyenamattikā, adaḍḍhāpi vuccati jātā pathavī. Yopi paṃsupuñjo vā mattikāpuñjo vā atirekacātumāsaṃ ovaṭṭho, ayampi vuccati jātā pathavī''ti (pāci. 86) ca,

> ''Ajātā nāma pathavī suddhapāsāṇā suddhasakkharā suddhakathalā suddhamarumbā suddhavālikā appapaṃsu appamattikā yebhuyyenapāsāṇā yebhuyyenasakkharā yebhuyyenakathalā yebhuyyenamarumbā yebhuyyenavālikā, daḍḍhāpi vuccati ajātā pathavī. Yopi paṃsupuñjo vā mattikāpuñjo vā ūnacātumāsaṃ ovaṭṭho, ayampi vuccati ajātā pathavī''ti (pāci. 86) ca –

Niddiṭṭhāsu dvīsu pathavīsu jātapathavisaṅkhātaṃ akappiyapathaviṃ.

Ettha pāsāṇādīnaṃ lakkhaṇaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''muṭṭhippamāṇato upari pāsāṇāti veditabbā, muṭṭhippamāṇā sakkharā. Kathalāti kapālakhaṇḍāni. Marumbāti kaṭasakkharā. Vālikāti vālukāyevā''ti vuttanayeneva veditabbaṃ. Yebhuyyenapaṃsukādīnaṃ lakkhaṇaṃ ''yebhuyyenapaṃsukāti tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā paṃsu, eko pāsāṇādīsu aññataro koṭṭhāso''ti (pāci. aṭṭha. 86) ca ''adaḍḍhāpīti uddhanapattapacanakumbhakārāvāpādivasena tathā tathā adaḍḍhā''tiādi **aṭṭhakathā**to ca veditabbaṃ. **''Appapaṃsuappamattikā''**ti dvīsupi padesu niddesarūpena yebhuyyenapāsāṇādipadapañcakaṃ vuttaṃ, tatthāpi attho **yebhuyyenapaṃsupadā**dīsu vuttavipallāsena veditabbo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tesaṃyeva hi dvinnaṃ pabhedadassanameta''nti (pāci. 86).

Khaṇeyya vāti evarūpaṃ akappiyapathavipadesaṃ antamaso pādaṅguṭṭhenāpi sammuñjanisalākāyapi sayaṃ vā khaṇati. **Khaṇāpeyya vā**ti aññena vā ''idaṃ khaṇāhī''tiādinā akappiyavohārena khaṇāpeyya. **Bhedāpeyyā**ti tatheva bhedāpeyya. **Bhindeyya vā**ti passāvadhārādīhipi bhindeyya. Adhikāravasena **vā**-saddassa

sabbakiriyāpadehi sambandho labbhatīti **bhedāpeyya cā**ti ettha **ca**-saddo idha avuttassa ‘‘dahati vā, dahāpeti vā’’ti padadvayassa samuccayakoti veditabbo. Antamaso pattampi pacanto sayaṃ vā dahati, aññena vā dahāpetītiādi imesaṃ padānaṃ **aṭṭhakathā**vasena (pāci. aṭṭha. 87) veditabbaṃ. **Pācittiyaṃ siyā**ti khaṇantassa, bhindantassa ca pahāre pahāre pācittiyaṃ.

949. Āṇāpentassa āṇattigaṇanāya, dahantassa aggipātagaṇanāya hotīti idaṃ ‘‘pahāre pahāre pācittiya’’ntiādiaṭṭhakathāvacanavasena veditabbaṃ, imameva dassetumāha **‘‘sayamevā’’**tiādi.

950. **Āṇāpentassā**ti sakiṃ āṇāpentassa.

951. ‘‘Khaṇāpeyyā’’ti sāmaññavacanassa apavādadassanatthaṃ **‘‘khaṇa pokkharaṇi’’**ntiādimāha. **Koci doso na vijjatī**ti ettha pokkharaṇiāvāṭādisaddānaṃ pathavipariyāyattābhāvato evaṃvacanena anāpattīti adhippāyo.

952. ‘‘Imaṃ idhā’’tiādīnaṃ padānaṃ paccakkhabhūtādhippetabhūmivācakattā tehi yojetvā vuttassa tasseva payogassa āpattikarabhāvaṃ dassetumāha **‘‘ima’’**ntiādi.

953. **Kanda**nti tālādikandaṃ. **Kurunda**nti kulacocarukkhaṃ. **Thūṇa**nti thambhaṃ. **Khāṇuka**nti sākhāviṭaparahitaṃ rukkhāvayavaṃ. **Mūla**nti pathaviyā suppatiṭṭhitabhāvakaraṃ rukkhāvayavaṃ. **Vaṭṭatī**ti aniyametvā vacanena anāpattibhāvato vaṭṭati.

954. **Ima**nti paccakkhaparāmāsapadena niyametvā vacanato āpatti hotīti āha **‘‘niyametvāna vattuṃ pana na vaṭṭatī’’**ti.

955. **Ghaṭehi ussiñcitu**nti ghaṭehi gahetvā avasiñcituṃ. **Tanukaddamo**ti jambālo. **Bahalaṃ** kaddamaṃ bhikkhunā apanetuṃ **na ca vaṭṭatī**ti yojetabbaṃ.

956. **Nadiyādīna**nti ettha **ādi**-saddena gaṅgākandarādīnaṃ gahaṇaṃ. ‘‘Taṭa’’nti iminā sambandho. **Vaṭṭha**nti vuṭṭhīhi ovaṭṭhañca. **Cātumāsa**nti vikopanakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ, cātumāsabbhantare vikopetuṃ vaṭṭatīti attho.

957. Sace toyasmiṃ patati taṭanti yojanā, sace kūlaṃ bhijjitvā antoudake patatīti. **Deve vuṭṭhepī**ti pajjunnadeve vuṭṭhepi. Vuṭṭha-saddo kattusādhano. Cātumāsamatikkantepīti yojanā. Tattha hetudassanatthamāha **‘‘toye devo hi vassatī’’**ti.

958. **Soṇḍi**nti pāsāṇapokkharaṇiṃ. **Tattha tū**ti udakarahite tasmiṃ soṇḍiāvāṭe.

959. Antocātumāsaṃ sodhetuṃ bhinditunti yojanā. **‘‘Sodhetuṃ bhindituṃ vikopetu’’**nti kiriyāpadehi ‘‘raja’’nti kammapadaṃ ānetvā sambandhitabbaṃ. Taṃ rajorāsiṃ deve vuṭṭhe pacchā udakassa chinnattā bahalabhūmisukkhampi vuṭṭhipātadivasato paṭṭhāya antocātumāse kopetuṃ bhindituṃ vaṭṭatīti attho.

960. **Puṇṇe** soṇḍimhi **taṃ rajaṃ** vikopetuṃ vaṭṭati cātumāsato uddhanti yojanā.

961. **‘‘Phusāyante’’**ti etena ‘‘devo’’ti idaṃ bhummavasena vipariṇāmetvā ‘‘deve phusāyante’’ti yojetabbaṃ, pajjunnadeve vuṭṭhipātaṃ karonteti attho. **Piṭṭhipāsāṇake**ti pāsāṇapiṭṭhe. **Tampī**ti tathā pāsāṇapiṭṭhe laggaṃ tampi rajaṃ.

962. **Akatapabbhāro** nāma yathā heṭṭhābhāgo vuṭṭhiphusitehi na temīyati, tathā namitvā ṭhitapabbatappadeso. Idaṃ anovassakaṭṭhāne uṭṭhitavammikānaṃ upalakkhaṇaṃ.

963. Abbhokāse vuṭṭhito vammiko sace ovaṭṭho, kaṃ cātumāsaṃ vikopetuṃ vaṭṭatīti sambandho. **Cātumāsa**nti vikopanakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **Rukkhe**ti ca thambhapāsāṇādīnaṃ upalakkhaṇaṃ. **Upacikādīna**nti **ādi**-saddena kāḷakipillikādīnaṃ gahaṇaṃ. **So nayo**ti ‘‘ovaṭṭhadivasato uttari cātumāsabbhantare kopetuṃ vaṭṭatī’’ti yathāvutto nayo.

964. **Mūsikukkiraṃ** nāma mūsikāhi uddhaṭapaṃsu. Mūsikānaṃ ukkiro mūsikukkiroti viggaho. **Gokaṇṭakaṃ** nāma gunnaṃ khurānaṃ uṭṭhitamattikā. **Gaṇḍuppādamalaṃ** nāma bhūlatāya malamattikā. Sambandhaṃ pana pakatibhūmiṃ akopentena matthakato gaṇhituṃ vaṭṭati.

965. **Kasī**ti kasitaṭṭhānaṃ, tattha naṅgalena uddhaṭamattikā **kasinaṅgalamattikā. ‘‘Acchinnā’’**tiiminā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā āyataṃ hutvā ṭhitamattikāpaṭalampi ajātapathavī siyāti āsaṅkānivattanatthamāha **‘‘bhūmisambandhā’’**ti. **Sā**ti kasinaṅgalamattikā.

966. **Senāsana**nti ettha ‘‘purāṇa’’nti pāṭhaseso gahetabbo. Ovaṭṭhaṃ cātumāsato uddhaṃ na vikopayeti yojanā.

967. **Tatoti** ovaṭṭhadivasato paṭṭhāya cātumāsātikkantagehato. **‘‘Gopānasi’’**nti iminā gopānasimatthake ṭhitaupacikāpaṃsumhi bhijjantepi anāpattibhāvaṃ dīpeti. **‘‘Bhitti’’**nti iminā tadekadesaṃ bhittipādādidārumāha. Idampi bhittimattikaṃ upacikāmattikaṃ sandhāya vuttaṃ. **‘‘Thambha’’**nti idampi taṃsambandhapākārabhūmimattikāupacikādipaṃsuṃ sandhāya vuttaṃ. **Padarattharaṃ**nti atthatapadaraṃ. Idampi padarānaṃ upari mattikāupacikāpaṃsuṃ sandhāya vuttaṃ. **‘‘Gopānasi’’**ntiādīhi padehi ‘‘gaṇhissāmī’’ti paccekaṃ yojanīyaṃ. **‘‘Gaṇhissāmī’’**ti iminā vikopanādhippāyābhāvaṃ dīpeti.

968. **Gaṇhantassā**ti ettha anādare sāmivacanaṃ, ‘‘suddhacittenā’’ti pāṭhaseso. **Iṭṭhakā**ti chadaniṭṭhakā. **Ādi**-saddena pāsāṇasamuddapheṇādīnaṃ gahaṇaṃ. **Patatī**ti suddhacittena gaṇhante sace mattikā chijjitvā patati, anāpattīti attho. **Mattika**nti bhittiyaṃ, chadane ca cātumāsādhikovaṭṭhamattikaṃ, anovaṭṭhaṃ ce, gaṇhituṃ vaṭṭatīti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sace yā yā atintā, taṃ taṃ gaṇhāti, anāpattī’’ti (pāci. aṭṭha. 86). Yadi gaṇhati, āpatti siyāti yojanā.

969. **Atinto**ti vassodakena atinto, iminā vinicchitabbavatthuṃ dasseti. Tassa antogehe ca bahi ca sambhavato antogehe ṭhitassa tāva vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘antogehe sace siyā’’**ti. Vassodakena tintātintesu dvīsu mattikāpuñjesu atintaṃ tāva dassetumāha **‘‘anovaṭṭho cā’’**ti.

970. Vassodakena tinte vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘vuṭṭhe puna cā’’**tiādi. **‘‘Vuṭṭhe’’**ti iminā ‘‘mattikāpuñjo’’ti padaṃ bhummavasena vipariṇāmetvā vuṭṭhe mattikāpuñjeti yojetabbaṃ, ‘‘ekadivasampī’’ti seso, **gehasmi**nti ettha ‘‘ṭhite’’ti vattabbaṃ, gehasmiṃ ṭhite mattikāpuñje vassodakena ekadivasampi tinteti vuttaṃ hoti. Vakkhamānanayena aññattha paharitvā uṭṭhitena tena atemitvā ujukaṃ patitehi vassaphusitehi tinteti gahetabbaṃ. Sace sabbo tinto hotīti yojanā. ‘‘Mattikāpuñjo’’ti iminā sambandho.

971. ‘‘Sabbo’’ti iminā visesanena byavacchinnaṃ ekadesatinte vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘yattaka’’**ntiādi. **Tu**-saddo imameva visesaṃ joteti. **Yattaka**nti heṭṭhā anotaritvā matthakato, pariyantakato ca yattakappamāṇaṃ. **Tatthā**ti mattikāpuñje. **‘‘Akappiya’’**nti etassa ‘‘cātumāsaccayenā’’ti anuvattati. **‘‘Atintaṃ…pe… kappiya’’**nti iminā akappiyaṭṭhānaṃ pariharitvā vā kappiyakārakehi kappiyavacanena harāpetvā vā atintaṃ ṭhānaṃ yathākāmaṃ vaḷañjetabbanti ayamattho dassito hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘kappiyakārakehī’’tiādi (pāci. aṭṭha. 86).

972. **Vārinā**ti ujukaṃ ākāsato patitavassodakena. Aññattha paharitvā tattha patitvā temite vaṭṭati. **So** mattikāpuñjo. **Tato para**nti ekābaddhakālato uttariṃ **so** mattikāpuñjo vārinā temito bhūmiyā ekābaddho ce hoti, tato paraṃ sā jātā pathavī eva, kopetuṃ na vaṭṭatīti yojanā.

973. **‘‘Ovaṭṭho’’**ti iminā anovaṭṭhapākāro kappiyoti byatirekavasena dasseti. **‘‘Mattikāmayo’’**ti visesanena iṭṭhakapākārādiṃ byavacchindati. Tassa pana kappiyabhāvaṃ vakkhati ‘‘sace iṭṭhakapākāro’’tiādinā. **‘‘Cātumāsaccaye’’**ti iminā tato anto vikopanīyabhāvaṃ dasseti.

974. **Tatthā**ti ovaṭṭhe mattikapākāre. **Aghaṃsantovā**ti pākāramattikaṃ akopento. **Mattaso chupitvā**ti pamāṇato mudukaṃ katvā hatthatalaṃ ṭhapetvā. **Allahatthenā**ti udakatintena hatthatalena. Hatthekadeso **hattho** nāma.

975. **Yebhuyyakathale ṭhāne**ti pubbe vuttanayena yassā tīsu bhāgesu dve bhāgā kathalā honti, tādise kappiyapathaviṭṭhāne.

976. **Abbhokāse**ti upalakkhaṇattā antogehepi thambhaṃ cāletvā jātapathaviṃ vikopetuṃ na vaṭṭatīti daṭṭhabbaṃ. Dvīsupi ṭhānesu suddhacittena niddosabhāvaṃ yathāvuttena ''thambhaṃ vā padarattharaṃ. Gaṇhissāmī'ti saññāya, gahetuṃ pana vaṭṭatī''ti iminā nayenāha. **Pathavi**nti akappiyapathaviṃ.

977. Ujumuddharato na dosoti yojanā.

978. **Uccāletvā**ti ukkhipitvā cāletvā parivattetvā. **Pavaṭṭatī**ti pavaṭṭetvā pavaṭṭetvā netīti attho. **Suddhacittassā**ti ''bhūmi bhijjatī''ti asallakkhetvā ''pāsāṇaṃ pavaṭṭetvā pavaṭṭetvā harissāmī''ti suddhacittavato.

979. Bhūmiyaṃ dārūni phālentānampi bhūmiyaṃ sākhādīni kaḍḍhato cāti yojanā.

980. **Kaṇṭaka**nti rukkhakaṇṭakaṃ, macchakaṇṭakañca. **Sūci** nāma ayomayadantamayatambamayakaṭṭhamayādisūcīnaṃ aññatarā. **Aṭṭhiṃ vā**ti gomahiṃsādīnaṃ aṭṭhiṃ vā. **Hīraṃ vā**ti nāḷikerādihīraṃ vā. **Ākoṭetu**nti yathā ekakoṭi bhūmiṃ pavisati, tathā tāḷetuṃ. **Pavesetu**nti bhūmiṃ gamayituṃ.

981. **Passāvaṃ** muttaṃ. **Medani**nti ettha akappiyapathavimāha. **Bhindissāmī**ti ettha ''evaṃ cintetvā''ti seso.

982. **Karontassā**ti suddhacittena passāvaṃ karontassātiyojetabbaṃ. **''Sammajjato''**ti idaṃ ''sammajjantenā''ti gahetabbaṃ, ''sammajjaniyā''ti seso, anantaraṃ medanīpadaṃ upayogavasena ''medani''nti gahetabbaṃ, **''visama''**nti seso, **''samaṃ kātu''**nti iminā yojetabbaṃ, sammajjantena uccaṭṭhānaṃ madditvā, āvāṭaṭṭhānaṃ pavesetvā samaṃ kātuṃ sammajjaniyā ghaṃsetuṃ na vaṭṭatīti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''visamaṃ bhūmiṃ samaṃ karissāmīti sammajjaniyā ghaṃsitumpi na vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 86).

983. **Pādaṅguṭṭhena vā**ti ettha samuccayatthena **vā**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ ''kattarayaṭṭhiyā bhūmiṃ koṭṭentī''ti idaṃ saṅgaṇhāti. **Likhitumpī**ti rājiṃ kātumpi bhūmiṃ bhindantenāti yojanā. **Pādehī**ti pādatalehi.

985. **Bhūmi**nti akappiyabhūmiṃ. **Dahati dahāpetī**ti ettha ''yo''ti ca ''tassā''ti ca sambandhavasena labbhati. **Pattaṃ dahantassā**ti chaviyā thirabhāvatthaṃ dhūmaṃ gāhāpetvā tiṇukkādīhi pattaṃ gaṇhantassa.

986. **Tattakānevā**ti ṭhānappamāṇāneva. Idhāpi ''yo''ti ca ''tassā''ti ca sāmatthiyā labbhati.

987. **Bhūmiya**nti akappiyabhūmiyaṃ. Pattaṃ pacīyati etthāti **pattapacanaṃ,** kapālaṃ, tasmiṃ kapāle.

988. **So** aggi **tāni** dārūni dahanto gantvā **ce** ekaṃsena bhūmiṃ dahati, tasmā dārūnaṃ upari aggiṃ ṭhapetuṃ na vaṭṭatīti yojanā.

989. Iṭṭhakā āvapīyanti paccanti etthāti **iṭṭhakāvāpo,** so eva **iṭṭhakāvāpako,** iṭṭhakāpacanaṭṭhānaṃ. **Ādi**-saddena kumbhakārāvāpādiṃ saṅgaṇhāti.

990. Upādīyatīti **upādānaṃ,** indhanaṃ, na upādānaṃ anupādānaṃ, indhanato aññaṃ, tato **anupādānato**ti attho. **Khāṇuke**ti matakhāṇuke ca sukkharukkhe ca bhūmigataṃ adatvā ''nibbāpessāmī''ti aggidānaṃ vaṭṭati. Pacchā ussāhe katepi na nibbāyati, na dosoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace pana bhūmiṃ appattamevā''tiādi (pāci. aṭṭha. 87).

991. **Tiṇukka**nti tiṇena baddhaukkaṃ. **Tiṇukka**nti upalakkhaṇaṃ. Nāḷikerapaṇṇādīhi baddhāpi saṅgayhanti.

992. **Tassa** aggissa patitaṭṭhāne indhanaṃ datvā puna taṃ aggiṃ kātuṃ vaṭṭatīti mahāpaccariyaṃ **rutaṃ** kathitanti yojanā.

993. ''Tassa apathaviya''nti padacchedo. **Vimatissubhayatthāpī**ti pathaviapathavidvayepi vematikassa. Tattha jātā **pathavī,** itarā **apathavī**.

994. **Ima**nti āvāṭaṃ, mattikaṃ, paṃsuṃ vā.

Pathavīkhaṇanakathāvaṇṇanā.

Musāvādavaggo paṭhamo.

995. **Bhavantassā**ti jāyantassa, vaḍḍhamānassa ca. **Bhūtassā**ti jātassa, vaḍḍhitassa cāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''bhavanti ahuvuñcāti bhūtā, jāyanti vaḍḍhanti, jātā vaḍḍhitā cā''ti (pāci. aṭṭha. 90). Ettha ca **''bhavantī''**ti iminā viruḷhamūle nīlabhāvaṃ āpajjitvā vaḍḍhamānake taruṇagacche dasseti. **''Ahuvu''**nti iminā pana vaḍḍhitvā ṭhite mahante rukkhagacchādike dasseti. **''Bhavantī''**ti imassa vivaraṇaṃ ''jayanti vaḍḍhantī''ti, **''ahuvu''**nti imassa ''jātā vaḍḍhitā''ti. Evaṃ bhūta-saddo paccuppannātītavisayoti dasseti. ''Bhavantassa bhūtassā''ti iminā padadvayena **''bhūtagāmassā''**ti padassa tulyādhikaraṇatādassanena gāma-saddassa diṭṭhigatavanantādisaddānaṃ diṭṭhivanādisaddatthe viya bhūtasaddatthe vuttipakkhamāha. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 90) ''bhūtā eva vā gāmo bhūtagāmo, patiṭṭhitaharitatiṇarukkhādīnametaṃ adhivacana''nti. Bhūtānaṃ devatānaṃ gāmo nivāsoti vā **bhūtagāmo**. Bhūmiyaṃ patiṭṭhahitvā hi haritabhāvamāpannā tiṇarukkhagacchādayo devatāhi parigayhantīti. Jāyantassa vaḍḍhantassa vā sampattavuddhimariyādassa vā rukkhādinoti attho.

Pātabyatānimittanti ettha pātabyabhāvo **pātabyatā,** ''chedanabhedanādīhi yathāruci paribhuñjitabbatāti attho''ti **aṭṭhakathā**vacanato pātabyatā-saddassa paribhuñjitabbatāti attho veditabbo, sā nimittaṃ hetu yassa pācittiyassa taṃ pātabyatānimittaṃ. Rukkhādīnaṃ chedanaphālanādivasena vikopanīyatāsaṅkhātapātabyatānimittaṃ paribhuñjitabbatāhetu pācittiyaṃ **udīritaṃ** vuttanti attho.

996-7. **So**ti bhūtagāmo. **Tilabījādiko**ti tilabījamettha sukhumapaṇṇasevālādiko. **Ādi**-saddena ca tādisā itarā sevālajāti gahitā. ''Upari khuddānukhuddakapaṇṇaṅkuro, heṭṭhā khuddānukhuddakamūlaṅkuro sevālo tilabījaṃ nāmā''ti **gaṇṭhipade** vuttanti. **Vikopentassa taṃ sabba**nti bhūmiyaṃ patiṭṭhāya udake jāyamānakasevālādiṃ bhūmiyā uppāṭanacchedanavasena jale eva patiṭṭhitaṃ sukhumapaṇṇanīlikādiṃ udakato uddharaṇacchedanavasena taṃ sabbaṃ sevālaṃ vikopentassāti attho.

998. **Hatthena viyūhitvā**ti jalato amocetvā hatthena dūrato apanetvā. **''Hotī''**tiādi tassa hetusandassanatthaṃ. **Sakalaṃ** anavasesaṃ sabbaṃ jalaṃ tassa yasmā ṭhānaṃ hoti, tasmāti attho.

999. **Ceccā**ti jānanto. **Taṃ** sevālajātikaṃ jalā uddharituṃ udakena vinā bhikkhussa na vaṭṭatīti yojanā. **Ṭhānasaṅkamanañhi ta**nti hetudassanaṃ. **Taṃ** tathākaraṇaṃ yasmā ṭhānasaṅkamanaṃ ṭhānato cāvanaṃ, tasmā taṃ na vaṭṭatīti yojanā.

1000. Yathāvuttassa byatirekaṃ dassetumāha **''udakenā''**tiādi. Tattha **udakenā**ti sahatthe karaṇavacanaṃ. **Taṃ** sevālajātikaṃ. **Vārisū**ti ettha vāsaṃ vārayantīti vārī, tesu.

1001. **Jale vallitiṇādīnī**ti jalamatthake valliñca jāyamānakaravallitiṇādīni ca. **Uddharantassā**ti bhūmiyaṃ patiṭṭhitaṃ bhūmito, udake patiṭṭhitaṃ udakato ca uddharantassa. Tattha antapakkhaṃ dassetumāha **''toyato''**ti. **Vikopentassā**ti khaṇḍanādivasena kopentassa. **Tatthā**ti tasmiṃ udake, eva-kāro luttaniddiṭṭho ''tatthevā''ti (pāci. aṭṭha. 92) **aṭṭhakathā**vacanato.

1002. **Etthā**ti udake eva. **Vikopentassā**ti kappiyaṃ akārāpetvā chedanādiṃ karontassa. **Tānī**ti tathā parehi uppāṭitattā bhūtagāmabhāvato muttāni vallitiṇādīni.

Bījagāmenāti mūlabījagāmādivasena.

1003. Evaṃ udakaṭṭhe saṅkhepato vinicchayaṃ dassetvā idāni itaratrāpi vinicchayaṃ dassetumāha **''thalaṭṭhe''**tiādi. **Haritakhāṇuko**ti ettha ''yo''ti seso. ''Tassā''ti iminā sambandho, kakudhakarañjādīnaṃ chinnāvasiṭṭhakhāṇukoti vuttaṃ hoti. **''Bhūtagāmena saṅgaho''**ti iminā taṃvikopane pācittiyabhāvaṃ dīpeti. Evamuparipi.

1004. **Nāḷikerādikānaṃ khāṇū**ti etthāpi ''upariharito''ti sāmatthiyā labbhati. **''Bījagāmena saṅgaho''**ti iminā dukkaṭavatthutamāha. Evamuparipi. Kiñcāpi hi tālanāḷikerādīnaṃ khāṇu uddhaṃ avaḍḍhanako bhūtagāmassa kāraṇaṃ na hoti, tathāpi bhūtagāmasaṅkhātanibbattapaṇṇamūlabījato sambhūtattā bhūtagāmato uppanno nāma hotīti bījagāmena saṅgahaṃ gacchati.

1005. **Tathāpakāsito**ti ''bījagāmo''ti vutto.

1006. Phalitā kadalī yāva nīlapaṇṇā, tāva sā ca bhūtagāmoti pakāsitāti yojanā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''kadalī pana phalitā yāva nīlapaṇṇā, tāva bhūtagāmeneva saṅgahitā''ti (pāci. aṭṭha. 92). **Naḷa**nti khuddakaveḷu. **Veḷū**ti mahāveḷu. **Tiṇādīna**nti **ādi**-saddena sassādayo gahitā.

1007. Yo ayaṃ pana veḷu aggato paṭṭhāya yadā sussati, tadā so bījagāmena saṅgahito nāma hotīti yojanā. **Bījagāmenā**ti phaḷubījagāmena. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''katarabījagāmena? Phaḷubījagāmenā''ti.

1008. **Indasālo** sallakī. **Ādi**-saddena sobhañjanādīnaṃ saṅgaho. **Tu**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** ''kiñcāpi rāsikatadaṇḍakehi ratanappamāṇāpi sākhā nikkhamantī''ti (pāci. aṭṭha. 92) vuttavisesaṃ joteti. Chinditvā ṭhapitadaṇḍakesu ratanamattāsupi sākhāsu uṭṭhitāsu bhūtagāmaṃ ahutvā bījagāmameva hoti aviruḷhamūlakattāti ayaṃ vinicchayo vinayaññunā ñāto kukkuccakānamupakārāya hotīti āha **''viññeyyo vinayaññunā''**ti. Imamevatthaṃ ''mūlamattepi vā''tiādinā vakkhati.

1009. **Maṇḍapādīnamatthāyā**ti maṇḍapavatipākārādīnamatthāya. **Sace te nikkhaṇantī**ti yadi te indasālādidaṇḍake bhūmiyaṃ nikhaṇanti. **Niggate mūlapaṇṇasmi**nti tathā nikhātadaṇḍato mūle ca paṇṇe ca jāte. **Bhūtagāmena saṅgaho**ti ettha ''tesa''nti sāmatthiyā labbhati, ''viññeyyo''ti adhikāro.

1010. **Niggatepī**ti tatiyena **pi**-saddena atikhuddakataṃ sūceti.

1011. **Sakandā tālaṭṭhī**ti sakandatālabījaṃ. **Pattavaṭṭī**ti sūcisaṇṭhānā aṅkurapattavaṭṭi. Na ca bījagāmoti vuccatīti yojanā. ''Bhūtagāmo''ti idaṃ yathāvuttassa byatirekavasena dasseti.

1012. **Nāḷikerataca**nti nāḷikeraphalachalliṃ. **Dantasūcīvā**ti dantamayasūci iva. **Sopī**ti nāḷikeropi. Rukkhatacasaddānaṃ phalesu vattamānakālesupi taṃliṅgatā na virujjhatīti **''so''**ti āhāti viññāyati.

1013. **Migasiṅgasamānāyā**ti haritavisāṇasadisāya. **Pattavaṭṭiyā**ti aṅkurapattavaṭṭiyā. **Satiyā**ti vijjamānāya. **Bhūtagāmoti vuccatī**ti amūlakabhūtagāmoti vuccati. Idaṃ nāḷikerassa āveṇikaṃ katvā vuttaṃ.

Catubhāṇavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

1015-6. **Ambaṭṭhī**ti ambabījaṃ. **Jambuṭṭhī**ti jambubījaṃ. **Ādi**-saddena madhukapanasādibījānaṃ gahaṇaṃ. **Vandākā**ti rukkhādanī. **Aññaṃ vā**ti **bhaṇḍakadalimanorahaṃ vā. Assā**ti vandākādino. **Amūlavallī**ti evaṃnāmikā valli.

1017. So sevāloti yojanā.

1018. **Ghaṃsitvā**ti yena kenaci ghaṃsitvā. **Taṃ** sevālaṃ. **Tasmā**ti tasmā pākārā.

1019. **Sevāle** apanīte. **Anto**ti pānīyaghaṭādīnaṃ antokucchimhi. Kaṇṇakaṃ abbohāranti yojanā. Pānīyaghaṭādīnaṃ bahi sevālo udake aṭṭhitattā, bījagāmānulomattā ca dukkaṭavatthūti vadanti. Kaṇṇakaṃ nīlavaṇṇampi abbohārikameva.

1020. **Pāsāṇadaddū**ti manussasarīre rogākārena pāsāṇe jāyamānassetaṃ adhivacanaṃ. **Sevāla**nti pāsāṇasevālaṃ. **Seleyyakā** nāma silāya sambhūtā ekā sugandhajāti. **Apattānī**ti paṇṇarahitāni.

1021. **Pupphita**nti vikasitaṃ. **Taṃ** ahicchattaṃ. **Makula**nti avikasitaṃ.

1022. Allasmiṃ rukkhe tacaṃ vikopetvā yathā gahetuṃ na vaṭṭati, tathā pappaṭikampi niyyāsampi vikopetvā gahetuṃ na vaṭṭatīti yojanā, pācittiyamevāti adhippāyo. **Pappaṭikampī**ti allatacamatthake sukkhatacapaṭalampi. **''Allasmi''**nti iminā byatirekena matarukkhe dosābhāvaṃ dīpeti. **''Tacaṃ vikopetvā''**ti vacanato rukkhatacampi pappaṭikampi sālakapitthādiniyyāsampi rukkhe allatacaṃ avikopetvā matthakato chinditvā gahetuṃ vaṭṭati.

1023. Akkharacchindanārahesu nuhikadaliādīsu rukkhesu, tatthajātesu tālapaṇṇādikesu vā akkharaṃ likhato pācittiyamudīrayeti yojanā. **''Tatthajātesū''**ti iminā rukkhato apanītapaṇṇesu likhituṃ vaṭṭatīti byatirekato dīpeti.

1024. **''Pakkameva vā''**ti visuṃ vacanato **''phalaṃ vā''**ti iminā apakkaṃ phalaṃ gahitaṃ.

1025. **Phaliniṃsākha**nti khādanārahaphalavatiṃ jambusākhādikaṃ sākhaṃ. **Gaṇhato** anupasampannassāti gahetabbaṃ. **Sayaṃ khāditukāmo ce**ti tathā onamitvā sākhato ocinitvā dinnaphalaṃ sace sayaṃ khāditukāmo hoti. **Evaṃ dātu**nti yathāvuttappakāraṃ nāmetvā dātuṃ.

1026. **Paraṃ kañci ukkhipitvā**ti aññaṃ kañci anupasampannaṃ ukkhipitvā. **Pupphāni ocinantesū**ti kusumāni lunantesu. **Ayameva vinicchayo**ti sāmaññaniddesepi ettha attano nāmetvā dinnasākhāya pupphāni pānīyavāsatthāya na gahetabbāni. Anupasampannaṃ ukkhipitvā pupphāni ocināpetvā gahitapupphāni gahetabbānīti ayamettha viseso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tehi pana pupphehi pānīyaṃ na vāsetabbaṃ. Pānīyavāsatthikena sāmaṇeraṃ ukkhipitvā ocināpetabbānī''ti (pāci. aṭṭha. 92).

1027. **''Sākhā''**ti bhinditvā vā chinditvā vā mocitā vuccati. **Sākhīna**nti rukkhānaṃ. **Ta**nti yathāvuttarukkhato mocitasākhaṃ. Yesaṃ rukkhānaṃ sākhā ruhati, tesaṃ sākhīnaṃ **taṃ** sākhaṃ kappiyaṃ akārāpetvā vikopentassa dukkaṭanti yojanā. **''Yesaṃ rukkhānaṃ sākhā ruhatī''**ti vuttattā yesaṃ sākhā na ruhati, tesaṃ tassā kappiyakaraṇakiccaṃ natthīti vadanti.

1028. **Allasiṅgiverādikesupī**ti **ādi**-saddena vacalasuṇādīnaṃ gahaṇaṃ.

1029. Aniyāmato vaṭṭatevāti yojanā. Niyāmasarūpaṃ dassetuṃ ''imaṃ rukkha''ntiādivakkhamānattā **aniyāmato**ti sāmaññaniddese ''ima''nti niyāmavacanābhāvatoti gahetabbaṃ.

1032. **Ucchukhaṇḍāna**nti pūraṇayoge sāmivacanaṃ, ucchukhaṇḍehīti vuttaṃ hoti. **Sabbamevā**ti pacchiyaṃ ṭhitaṃ sabbaṃ khaṇḍaṃ. **Kataṃ hotī**ti kataṃ kappiyaṃ hoti. **Ekasmiṃ kappiye kate**ti pacchiyaṃ sabbakhaṇḍesu phusitvā ṭhitesu ekasmiṃ khaṇḍe kappiye kate. ''Anujānāmi bhikkhave pañcahi samaṇakappehi phalaṃ paribhuñjituṃ aggiparijitaṃ satthaparijitaṃ nakhaparijitaṃ abījaṃ nibbaṭṭabījaṃyeva pañcama''nti (cūḷava. 250) iti vuttesu aggisatthanakhesu aññatarena tatta ayokhaṇḍena vā jalitagginā vā sūcimukhena vā nakhacchedanena vā satthakadhārāya vā manussasīhādīnaṃ uppāṭitānuppāṭitaapūtinakhena vā vijjhitvā vā chinditvā vā kappiyaṃ kātabbaṃ. Karontena ca anupasampannena bhikkhunā ''kappiyaṃ karohī''ti vutteyeva ''kappiya''nti paṭhamaṃ vatvā pacchā aggiparijitādi kākabbanti

gahetabbaṃ. Vakkhati ca ''kappiyanti…pe… vaṭṭatī''ti. ''Kappiya''nti vacanaṃ pana yāya kāyaci vācāya vattuṃ vaṭṭatīti vadanti. Paṭhamaṃ aggiṃ nikkhipitvā nakhādīhi vā vijjhitvā vā chinditvā vā kappiyaṃ kātabbaṃ. Karontena ca taṃ anuddharitvāva ''kappiya''nti vatvā pacchā uddharituṃ vaṭṭatīti vadanti, ''kappiya''nti vattukāmo ''kappa''nti ce vadati, vaṭṭatīti keci.

1033. **Dāru**nti ucchūhi saddhiṃ ekatobaddhadāruṃ. **Dāruṃ vijjhatī**ti ettha jānitvāpi vijjhati vā vijjhāpeti vā, vaṭṭatiyeva. ''Ekasitthepī''ti etthāpi eseva nayo.

1034. **Tāni** ucchudārūni. **Ta**nti valliṃ, rajjuṃ vā.

1035. **Maricapakkehī**ti pariṇatehi maricapakkehi. Apariṇatānaṃ pana abījattā kappiye akatepi vaṭṭati. Idañca setalasuṇatacalasuṇādīhi missabhattassa upalakkhaṇaṃ. Ettha ca bhattasitthasambandhavasena ekābaddhatā veditabbā, na phalādīnameva aññamaññasambandhavasena.

1036. **Tilataṇḍulakādisū**ti kappiyaṃ kātabbatilehi missataṇḍulādīsu. **Ādi**-saddena kappiyaṃ kātabbavatthūhi missitāni itaravatthūni gahitāni. **Ekābaddhe kapitthepī**ti kaṭāhena baddhabīje pariṇatakapitthaphalepi. **Kaṭāhe**ti baddhamiñje kapāle.

1037. **Kaṭāhaṃ muñcitvā**ti sukkhattā samantato kaṭāhaṃ muñcitvā. **Miñjaka**nti pariṇatakapitthaphalamiñjaṃ. **Taṃ kapitthaṃ bhindāpetvā**ti kapitthakaṭāhaṃ bhindāpetvā, idaṃ bījato muttassa kaṭāhassa bhājanagatikattā vuttaṃ.

1038. ''Abhūtagāmaabījesū''ti padacchedo, abhūtagāme ca abīje cāti attho. Nanu ca ''abīje bījasaññī, vematiko, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 92) pāṭhaṃ vinā ''abhūtagāme bhūtagāmasaññī''ti pāṭho natthīti abhūtagāmaggahaṇaṃ kasmā katanti? Vuccate – tasmiṃ pāṭhe bījaṃ bhūtagāmañca bījagāmaṃ bījañca bījabījanti vattabbe ekasesanayena ''bīja''nti gahetvā vinicchitanti ubhayaṃ vibhajitvā dassanatthaṃ vuttaṃ. **Tattha** tasmiṃ abhūtagāmaabījagāmadvaye. Imissā gāthāya ''abhūtagāme bhūtagāmasaññino dukkaṭaṃ, vematikassa dukkaṭaṃ, abījagāme bījagāmasaññino dukkaṭaṃ, vematikassa dukkaṭa''nti cattāri dukkaṭāni dassitāni. Tattha **abhūtagāma**nti bījagāmaṃ gahetabbaṃ. **Abījagāma**nti no bījaṃ.

1039. **Tattha** tasmiṃ bhūtagāmabījagāmadvaye. **''Atathāsaññino''**tiādīsu ''bhūtagāmaṃ vikopentassā''ti seso, anāpatti pakāsitāti sambandho, abhūtagāmaṃ, abījanti vā saññino bhūtagāmaṃ bījampi vikopentassa anāpatti pakāsitāti attho gahetabbo. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''bīje abījasaññī chindati vā…pe… anāpattī''ti.

Asañcicca bhūtagāmaṃ vikopentassa anāpattīti yojanā. Evamuparipi yojetabbaṃ. Gacchantassa pādesu gahetvā vā ālambaṇakattarayaṭṭhiyā ghaṃsitvā vā tiṇādīsu chijjesupi ''imaṃ chindissāmī''ti amanasikatattā anāpattīti attho. **Asatissā**ti aññavihitasatissa vā aññena kathayato vā pādaṅguṭṭhādīhi tiṇādīni chindantassa. **Ca**-kārena idha avuttaṃ ''ajānantassā''ti idaṃ samuccitaṃ. ''Imaṃ bhūtagāma''nti vā ''imasmiṃ aggimhi patite imaṃ ḍayhatī''ti vā ''iminā idaṃ bhijjati chijjatī''tiādiṃ vā ajānantassa anāpattīti attho.

1040. **Idaṃ cā**ti idaṃ bhūtagāmasikkhāpadañca. **Tisamuṭṭhāna**nti kāyacittavācācittakāyavācācittavasena tisamuṭṭhānaṃ. Chedanādikiriyāya āpajjanato **kriyaṃ. Ticitta**nti paṇṇattiṃ ajānitvā cetiyādīsu tiṇagahanādikaṃ karontassa akhīṇāsavassa kusalaṃ, khīṇāsavassa kiriyaṃ, phalapupphādilobhena vikopentānaṃ sekhaputhujjanānaṃ akusalanti ticittaṃ.

Bhūtagāmakathāvaṇṇanā.

1041. Aññavādavihesake kammasmiṃ saṅghena kateti yojanā, aññavādakavihesakāropanakamme ñattidutiyāya kammavācāya paccekaṃ saṅghena kateti attho. ''Aññaṃ vadatīti aññavādakaṃ, aññenaññaṃ paṭicaraṇassetaṃ nāmaṃ. Vihesetīti vihesakaṃ, tuṇhībhūtassetaṃ nāma''nti (pāci. aṭṭha. 98) vacanato saṅghamajjhe vatthunā, āpattiyā vā codanāya katāya taṃ avattukāmo hutvā ''ko āpanno, kiṃ āpanno, kismiṃ āpanno''tiādinā (pāci. 94) **padabhājanā**nukkamena pucchitaṃ ṭhapetvā aññassa avacanaṃ aññenaññaṃ paṭicaraṇaṃ, taṃ karonto **aññavādako**. Idha pana bhāvappadhānavasena kiriyā gahitā.

Tatheva codiyamāno hutvā pucchitaṃ avattukāmo hutvā āpattibhīrukatāya aññenaññaṃ paṭicaraṇaṃ akatvā saṅghaṃ vihesetuṃ tuṇhībhūto **vihesako** nāma. Etthāpi bhāvappadhānavasena kiriyāva gahetabbā. Idha pana tabbhāvāropanakammaṃ vuccatīti saṃkhepo. **Puna tathā karontassā**ti punapi teneva pakārena aññavādakavihesakāni visuṃ visuṃ karontassa. **Pācittiyadvayaṃ hotī**ti **padabhājane** ''ropite aññavādake''tiādinā (pāci. 100) nayena ca ''ropite vihesake''tiādinā (pāci. 100) nayena ca visuṃ visuṃ pācittiyassa vuttattā ekekasmiṃ vatthumhi ekekāya āpattiyā sambhavato pācittiyadvayaṃ hotīti gahetabbaṃ.

1042. **Dhamme**ti ettha ''kamme''ti seso. Dhammakamme dhammakammasaññī, vematiko, adhammakammasaññīti tīsu vikappesu. **Adhamme**ti etthāpi eseva nayo. **Kamme aropite**ti aññavādakakammāropane akate. **Evaṃ vadantassā**ti ''ko āpanno''tiādīni vadantassa. **Vadantassa cā**ti ettha cakārena kamme aropite evaṃ vihesantassa ca dukkaṭanti samuccinoti. Imasmiṃ pakkhe **kamme aropite**ti vihesakakālamāha.

1043. **Āpanna**nti attanā āpannaṃ. **Bhaṇḍanaṃ bhavissatīti saññissā**ti mayā imasmiṃ vutte saṅghassa bhaṇḍanakalahādayo hontīti saññāya tuṇhī bhavantassa. **Gilānassā**ti vattuṃ asakkuṇeyyamukharogādiyuttassa.

1044. **Kriyākriya**nti aññenaññapaṭicaraṇaṃ kriyaṃ. Tuṇhībhāvo akriyaṃ.

Aññavādakakathāvaṇṇanā.

1045-6. **Sammatassā**ti khandhakāgatasenāsanapaññāpakasammutiādīsu terasasu sammutīsu ekaṃ vā katipayā vā sabbā vā dātuṃ saṅghena ñattiṃ ṭhapetvā kammavācaṃ vatvā dinnasammutikassa. ''Upasampannaṃ saṅghena sammata''nti (pāci. 106) vacanato **bhikkhuno**ti upasampannamāha, ayasaṃ kattukāmoti sambandho. **Vadanto**ti ''chandena itthannāmo senāsanaṃ paññāpeti, chandena bhattāni uddisatī''tiādiṃ bhaṇanto. **''Upasampanne''**ti idaṃ **''ujjhāpetī''**ti kiriyamapekkhitvā kammani upayogabahuvacanaṃ. Ayañhettha attho – **ujjhāpeti** avaññāya olokāpeti, lāmakato vā cintāpeti, khīyatīti ''chandena itthannāmo senāsanaṃ paññapetī''tiādiṃ kathento pakāsetīti. Imasmiṃ pakkhe ''upasampannāna''nti vattabbe sāmiatthe upayogavasena ''upasampanne''ti vuttaṃ, upasampannānaṃ santike pakāsetīti attho.

''Pācittiyadvayaṃ hotī''ti idaṃ ''ujjhāpanake khiyyanake pācittiya''nti (pāci. 105) dvinnaṃ vatthūnaṃ ekato vuttattā idhāpi ekato vuttaṃ, visuṃ visuṃ pana gahetabbaṃ. **Dhamme**ti ettha ''kamme''ti seso, upasampannassa sammatassa saṅghena dinnasammutikammaṃ sace dhammakammaṃ hotīti attho. **Adhamme**ti etthāpi eseva nayo.

1047-8. **Bhikkhuno**ti sammatassa bhikkhuno. Asammatassa bhikkhussa avaṇṇaṃ bhāsatoti yojanā. **Yassa kassacī**ti ettha ''santike''ti seso, upasampannassa ca anupasampannassa ca yassa kassaci santiketi attho. Upasampannakāle sammataṃ pacchā sāmaṇerabhāvaṃ upagataṃ sandhāya ''sammatassa sāmaṇerassā''ti vuttaṃ. Avaṇṇaṃ vadatoti yojanā.

1049. **Karo**ntaṃ sammataṃ. **Bhaṇato**ti ujjhāpayato, khīyato. Attho pana vuttanayova. Ujjhāpanakhīyanakiriyāhi āpajjanato **kriyaṃ**. Yasmā ujjhāpanaṃ, khīyanañca musāvādavaseneva pavattaṃ, tasmā ''ādikammikassa anāpattī''ti pācittiyaṭṭhāne, dukkaṭaṭṭhāne ca iminā ca anāpattidassanatthaṃ vuttanti gahetabbaṃ. Evañca katvā ujjhāpentassa, khīyantassa ca ekakkhaṇe dve dve āpattiyo hontīti āpannaṃ.

Ujjhāpanakakathāvaṇṇanā.

1050. Saṅghassa mañcādinti sambandho. ''Saṅghikaṃ mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā bhisiṃ vā kocchaṃ vā''ti **pāḷiyaṃ** dassitaṃ saṅghasantakaṃ mañcādiṃ. Ettha ca **mañco** nāma **pāḷiyaṃ** ''cattāro mañcā masārako bundikābaddho kuḷīrapādako āhaccapādako''ti (pāci. 111) ca dassito catubbidho mañco. Tattha **masārako** nāma mañcapāde vijjhitvā tattha aṭanisikhāhi āvuṇitvā katamañco. So idāni vattamāno vettamañco. **Bundikābaddho** nāma aṭanisīsesu bundikarantarato mañcapāde ḍaṃsāpetvā kato vettamañcapadaramañco daṭṭhabbo. **Kuḷīrapādako** nāma pādabunde assakhurādiākāraṃ dassetvā kakkaṭapādehi viya vaṅkapādehi yojitamañco. **Āhaccapādako** nāma aṭaniyo vijjhitvā aṭanichidde pādasīse sikhaṃ katvā taṃ pavesetvā aṭaniyā upari nikkhante pādasikhāmatthake tiriyaṃ vijjhitvā āṇiṃ pavesetvā katamañco.

Pīṭhaṃ nāma evameva kataṃ tannāmakameva catubbidhaṃ;

Bhisi nāma ‘‘pañca bhisiyo uṇṇabhisi coḷabhisi vākabhisi tiṇabhisi paṇṇabhisī’’ti gabbhavasena dassitā pañca bhisiyo. Tattha **uṇṇā** nāma manussalomaṃ ṭhapetvā avasesalomāni. **Coḷā** nāma pilotikā. **Vākaṃ** nāma makacivākādikaṃ. **Tiṇaṃ** nāma dabbatiṇādi. **Paṇṇaṃ** nāma tamālapaṇṇaṃ ṭhapetvā avasesapaṇṇaṃ.

Kocchanti pāḷiyaṃ ‘‘kocchaṃ nāma vākamayaṃ vā usīramayaṃ vā muñjamayaṃ vā pabbajamayaṃ vā anto saṃveṭhetvā baddhaṃ hotī’’ti (pāci. 111) dassitaṃ vākaṃ vā usīraṃ vā muñjatiṇaṃ vā eḷakalomāni vā pabbajatiṇaṃ vā ādāya ubhohi koṭīhi vitthataṃ katvā majjhe pīḷetvā saṅkucitvā taṃ bandhitvā sīhacammādīhi veṭhanabandhanāni paṭicchādetvā pādapuñchanī viya nisajjatthāya kataṃ āsananti vadanti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘heṭṭhā ca upari ca vitthataṃ, majjhe saṃkhittaṃ, paṇavasaṇṭhānaṃ katvā baddhaṃ hoti, taṃ kira majjhe sīhabyagghacammaparikkhittampi karonti. Akappiyacammaṃ nāmettha natthī’’tiādi (pāci. aṭṭha. 111). **Santharāpetvā**ti upasampannena vā anupasampannena vā santharāpetvā. Ettha vinicchayaṃ vakkhati. **Santharitvā**ti sayaṃ santharitvā vā.

1051. **Nevuddhareyyā**ti paññattaṭṭhānato uddharitvā na paṭisāmeyya. **Na uddharāpeyya vā**ti aññena vā tathā na kārāpeyya. **Ta**nti mañcādiṃ. **Pakkamanto**ti ettha ‘‘yo bhikkhū’’ti labbhati, mañcādīnaṃ atthataṭṭhānato thāmamajjhimassa purisassa thāmappamāṇena hatthaṃ pasāretvā khittapāsāṇassa patanaṭṭhānaṃ atikkamma gacchantoti attho. Yathāha **pāḷiyaṃ** ‘‘majjhimassa purisassa leḍḍupātaṃ atikkamantassā’’ti.

1052. **Vassike caturo māse**ti antovassaṃ cātumāse. **Sace devo na vassatī**ti ettha ‘‘katthaci janapade’’ti seso. Teneva **‘‘sace’’**ti sāsaṅkamāha. ‘‘Yesu janapadesu vassakāle na vassati, tesupi cattāro māse nikkhipituṃ na vaṭṭatiyevā’’ti (pāci. aṭṭha. 110) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Tathā cāpī**ti te cattāro māse avassantepi.

1053. **Yatthā**ti yasmiṃ laṅkādīpasadise dese. Yattha aparepi hemante cattāro māse devo vassati, tattha aṭṭha māse ajjhokāse mañcādiṃ ṭhapetuṃ na vaṭṭatīti yojanā. Gimhāne pana cattāro māse bahi ṭhapetuṃ vaṭṭatīti byatirekato dasseti.

1054. **Nivāsasmi**nti rukkhe kulāvakaṃ katvā nirantaravāse sati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘yasmiṃ pana dhuvanivāsena kulāvake katvā vasantī’’ti (pāci. aṭṭha. 110). **Kadācipī**ti anovassakālepi.

1055-6. Saṅghikaṃ yaṃ kiñci mañcādīti yojanā. **Santhataṃ yadī**ti anāṇattena yadi atthataṃ, paññattanti vuttaṃ hoti. **Yattha katthaci ṭhāne**ti rukkhamūlamaṇḍapaabbhokāsādimhi yattha katthaci ṭhāne. **Yena kenacī**ti saddhivihārikena vā antevāsikena vā aññena vā. **Bhikkhunā**ti upasampannena. **So**ti yassatthāya paññattaṃ, so bhikkhu.

1057. **Ta**nti taṃ saṅghikaṃ vettamañcādiṃ. **Santharāpita**-saddo kattusādhano, santharituṃ niyojakasseva bhikkhunoti attho.

1058. **Bhikkhunā**ti ettha ‘‘āṇāpako’’ti vakkhamānattā āṇattena bhikkhunā upasampannenāti labbhati. **Tassevā**ti āṇattiyā āsanapaññāpakassa tasseva bhikkhuno. **‘‘Nisīdatī’’**ti vacanassa upalakkhaṇattā āgantvā thavikaṃ vā cīvaraṃ vā yaṃ kiñcideva ṭhapeti, ‘‘mayhameva bhāro’’ti vā vadati, paññāpako muccatīti gahetabbo.

1059-60. **Anāpucchā**ti ettha ‘‘yo bhikkhu vā sāmaṇero vā ārāmiko vā lajjī hoti, attano palibodhaṃ viya maññatī’’ti (pāci. aṭṭha. 113) **aṭṭhakathāya** vuttasarūpaṃ yaṃ kañci anāpucchāti attho. ‘‘Bhikkhu vā sāmaṇero vā ārāmiko vā lajjī hotī’’ti (pāci. aṭṭha. 113) vuttattā alajjiṃ āpucchitvā gantuṃ na vaṭṭatīti vadanti. ‘‘Mayaṃ gamissāmā’’ti vatvā anumatigahaṇaṃ āpucchanaṃ nāma, taṃ anāpattiyā kathaṃ aṅgaṃ hotīti ce? Gamanassa anumatiyā laddhattā. ‘‘Kappaṃ labhitvā gantabba’’nti vacanato anumatidāyakena vattāvattaṃ sampaṭicchitaṃ viya hotīti laddhakappattā evaṃ gacchati ce, vaṭṭati. **Aniyyātetvā**ti niyyātanaṃ akatvā vattāvattaṃ appaṭiyādetvā, asampaṭicchāpetvāti vuttaṃ hoti. **Vāre**ti padavāre.

1062. **Tasmā ṭhānā**ti attanā ṭhatvā āṇāpitabhojanasālato. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘bhojanasālato nikkhamitvā aññattha gacchatī’’ti (pāci. aṭṭha. 111).

1063. Saṅghike saṅghikasaññivematikapuggalikasaññīnaṃ vasena **tikapācittiyaṃ. Tikātītenā**ti akusalamūlattikādito savāsanasamucchedappahānavasena atikkantena. **Tikadukkaṭa**nti ‘‘puggalike saṅghikasaññī, vematiko, puggalikasaññī aññassa puggalike āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 112) vacanato dukkaṭattayaṃ hoti.

1064-5. **Cimilikaṃ** nāma parikammakatāya bhūmiyā chavirakkhanatthaṃ attharitabbapilotikaṃ. **Taṭṭikā** nāma tālapaṇṇādīhi katataṭṭikā. **Cammaṃ** sīhacammādi. Senāsanaparikkhāre akappiyacammaṃ nāma natthi. Yathāha **‘‘aṭṭhakathāsu** hi senāsanaparibhoge paṭikkhittacammaṃ nāma na dissati, tasmā sīhacammādīnaṃ pariharaṇeyeva paṭikkhepo veditabbo’’ti (pāci. aṭṭha. 112). Imassa ca aṭṭhakathāpāṭhassa **sāratthadīpaniyā** (sārattha. ṭī. pācittiya 3.112) evaṃ attho vaṇṇito –

‘‘Sīhacammādīnaṃ pariharaṇeyeva paṭikkhepo veditabbo’’ti iminā ‘‘na bhikkhave mahācammāni dhāretabbāni sīhacammaṃ byagghacammaṃ dīpicammaṃ, yo dhāreyya, āpatti dukkaṭassā’’ti evaṃ vuttāya **khandhakapāḷiyā** adhippāyaṃ vibhāveti. Idaṃ vuttaṃ hoti – ‘‘antopi mañce paññattāni honti, bahipi mañce paññattāni hontī’’ti (mahāva. 255) imasmiṃ vatthusmiṃ sikkhāpadassa paññattattā mañcapīṭhesu attharitvā paribhogoyeva paṭikkhitto, bhūmattharaṇavasena paribhogo pana appaṭikkhittoti. Yadi evaṃ ‘‘pariharaṇeyeva paṭikkhepo’’ti idaṃ kasmā vuttanti? Yathā ‘‘anujānāmi bhikkhave sabbaṃ pāsādaparibhoga’’nti (cūḷava. 320) vacanato puggalikepi senāsane senāsanaparibhogavasena niyamitaṃ suvaṇṇaghaṭādikaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭamānampi kevalaṃ attano santakaṃ katvā paribhuñjituṃ na vaṭṭati, evamidaṃ bhūmattharaṇavasena paribhuñjiyamānampi attano santakaṃ katvā taṃ taṃ vihāraṃ haritvā paribhuñjituṃ na vaṭṭatīti dassanatthaṃ ‘‘pariharaṇeyeva paṭikkhepo veditabbo’’ti vuttanti.

‘‘Phalaka’’nti iminā pāṭhāgataṃ phalakapīṭhameva dassitaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘phalakapīṭhaṃ nāma phalakamayaṃ pīṭha’’nti (pāci. aṭṭha. 112). **Pādapuñchani**nti kadalivākādīhi kataṃ pādapuñchanikaṃ. **Bhūmattharaṇaṃ** nāma cimilikāya sati tassā upari, asati suddhabhūmiyaṃ attharitabbā kaṭasārakādivikati. **Uttarattharaṇaṃ** nāma saṅghikamañcapīṭhādīnaṃ upari attharitabbapaccattharaṇaṃ.

Pattādhārakanti pattavalayādhārakaṃ. Taṃ yathāvuttaparikkhāraṃ. **Gacchato**ti leḍḍupātaṃ atikkamma gacchato. Sace pana dāyakehi dānakāleyeva sahassagghanakampi kambalaṃ ‘‘pādapuñchaniṃ katvā paribhuñjathā’’ti dinnaṃ, tatheva paribhuñjituṃ vaṭṭati. Tasmā imaṃ mañcapīṭhādisenāsanampi ‘‘abbhokāsepi yathāsukhaṃ paribhuñjathā’’ti dāyakehi dinnaṃ ce, sabbasmimpi kāle abbhokāse nikkhipituṃ vaṭṭatīti vadanti.

1066. Āraññakenāpi sace gantabbaṃ hoti, anovassake nosati mañcapīṭhādiṃ rukkhasmiṃ laggetvā yathāsukhaṃ gantabbanti yojanā.

1067. **Upacikādīhī**ti ettha **ādi**-saddena mūsikā gahitā. **Na lujjatī**ti na nassati. **Taṃ sabba**nti mañcādikaṃ sakalaṃ.

1068. **Attano santake**ti attano puggalike mañcādivisaye. **Ruddhe**ti vuḍḍhabhikkhunā vā issarādīhi vā yakkhasīhādīhi vā mañcādike ruddhe ajjhāvutthe, abhibhavitvā gahiteti attho. **Āpadāsupī**ti brahmacariyantarāyādīsu ca santesu. Gacchato bhikkhuno anāpattīti yojanā.

1069. Kāyavācato, kāyavācācittato ca samuṭṭhānaṃ kathinasamuṭṭhānaṃ nāma. Paññattiṃ ajānitvā sayaṃ anuddharantassa kāyena hoti, anāpucchantassa vācāya hoti, paññattiṃ jānitvā evaṃ akarontassa sacittakena teneva dvayena samuṭṭhātīti veditabbaṃ. Leḍḍupātātikkamo **kriyaṃ**. Mañcādīnaṃ anuddharaṇādi **akriyaṃ**.

Paṭhamasenāsanakathāvaṇṇanā.

1070-3. **Bhisī**ti paṭhamasikkhāpade vuttapañcappakārā imissā **aṭṭhakathāya** ‘‘mañcakabhisi vā pīṭhakabhisi vā’’ti (pāci. aṭṭha. 116) evaṃ dassitabhisi ca. **Paccattharaṇaṃ** nāma pāvāro kojavo vā. ‘‘Ettakameva vuttanti **aṭṭhakathāsu** vuttaṃ. ‘Idañca aṭṭhakathāsu tathāvuttabhāvadassanatthaṃ vuttaṃ, aññampi tādisaṃ mañcapīṭhesu attharitabbaṃ paccattharaṇamevā’ti tīsupi gaṇṭhipadesu vutta’’nti (sārattha. aṭṭha. pācittiya 3.116) **sāratthadīpaniyā** likhitaṃ. **Nisīdana**nti nisīdanacīvaraṃ.

Tiṇasanthāro erakādīni tiṇāni dvīsu tīsu ṭhānesu gopetvā katasanthāro. **Paṇṇasanthāro** nāma nāḷikerādipaṇṇe tatheva gopetvā katasanthāro. Sayanti etthāti **seyyā. ‘‘Sabbacchannaparicchanne’’**ti idaṃ sahaseyyakathāya vuttatthameva.

Dasavidhaṃ seyyanti dasavidhāsu seyyāsu aññataranti vuttaṃ hoti. **Santharitvāpi vā**ti ettha **pi**-saddo sampiṇḍanattho, so santharāpetvāpīti imaṃ sampiṇḍeti. **Vā**-saddaṃ ''sayaṃ anuddharitvā''ti ettha ''anuddharitvā vā''ti yojetvā ''anuddharāpetvā vā''ti ayaṃ vikappo saṅgayhati. **Taṃ** seyyaṃ.

Ārāmassūpacāranti ''aparikkhittassa upacāro nāma senāsanato dve leḍḍupātā''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ upacāramāha. **Assā**ti vihārassa parikkhittassa.

1074. **Ubhayesa**nti senāsanaseyyānaṃ. Antogabbhe santharitvā gacchatoti sambandho.

1075. **Upacāre vihārassā**ti ettha **vihāro** nāma antogabbhādisabbaparicchannaguttasenāsanaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''vihāroti antogabbho vā aññaṃ vā sabbaparicchannaṃ guttasenāsanaṃ veditabba''nti (pāci. aṭṭha. 117). Tattha **upacāro** nāma taṃsamīpaṃ ṭhānaṃ. Yathāha ''upacāreti tassa bahi āsanne okāse''ti. **Maṇḍapo** nāma paricchannāparicchannasannipātamaṇḍapo. Yathāha ''maṇḍape vāti aparicchanne paricchanne vāpi bahūnaṃ sannipātamaṇḍape''ti. **Ādi**-saddena upaṭṭhānasālārukkhamūlāni saṅgahitāni. **Upaṭṭhānasālā** nāma aguttā bhojanasālā. Yathāha ''upaṭṭhānasālāyaṃ vāti bhojanasālāyaṃ vā''ti (pāci. aṭṭha. 117). **Aguttatā** ca ''ṭhānassa aguttatāyā''ti (pāci. aṭṭha. 117) aṭṭhakathāvacanato veditabbāti.

1076. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''saṅghike saṅghikasaññī, vematiko, puggalikasaññī''ti vārattaye pācittiyattayaṃ vuttaṃ. Dasavatthūsu bhavaṃ tadantogadhattāti **dasavatthukaṃ,** dasannaṃ vā vatthu dasavatthu, taṃyeva **dasavatthuka**nti bhisiādikaṃ aññataraṃ seyyābhaṇḍaṃ. **Tassā**ti santhārakassa. ''Puggalike saṅghikasaññī, vematiko, puggalikasaññī aññassa puggalike āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 117) **tikadukkaṭaṃ dīpitaṃ**.

1077. **Uddharitvā**ti atthataseyyaṃ yathā upacikāhi na khajjati, tathā paṭisāmetvā, ''gacchato''ti iminā sambandho. **Aññena** vuddhabhikkhuissarādinā. **Palibuddhe**ti senāsane paribuddhe nivārite.

1078. **Sāpekkhova ca gantvā**ti ''ajjeva gantvā idaṃ paṭisāmessāmī''ti apekkhāsahitova gāmantarādiṃ gantvā. Yathāha ''ajjeva āgantvā paṭijaggissāmī''ti evaṃ sāpekkho nadīpāraṃ vā gāmantaraṃ vā gantvā''ti (pāci. aṭṭha. 118). **Tattha ṭhatvā**ti gataṭṭhāne ṭhatvā, tato bahi gacchāmīti citte uppanneti vuttaṃ hoti. Yathāha ''yatthassa gamanacittaṃ uppannaṃ, tattheva ṭhito''ti (pāci. aṭṭha. 118). Taṃ pucchatīti sambandho. **Taṃ** seyyaṃ kañci pesetvā āpucchatīti vuttaṃ hoti. Yathāha ''kañci pesetvā āpucchatī''ti (pāci. aṭṭha. 118). Ettha ca purimasikkhāpade mañcādīnaṃ paññattaṭṭhānato antovihāre vā hotu bahi vā, leḍḍupātātikkamena, idha upacārātikkamena pācittiyanti ayaṃ viseso veditabbo.

Abbhokāsamhi mañcādiṃ, vihāre seyyamattakaṃ;
Hitvā vajantassa doso, leḍḍupātūpacāratoti.

Dutiyasenāsanakathāvaṇṇanā.

1079. **Yo** bhikkhu saṅghikāvāse pubbupagataṃ bhikkhuṃ jānaṃ anupakhajja seyyaṃ kappeyya ce, **assa** bhikkhuno pācittiyaṃ siyāti yojanā. **Pubbupagato** nāma vassaggena pāpetvā dinnaṃ senāsanaṃ gahetvā vasanto. **Jāna**nti ''anuṭṭhāpanīyo aya''nti jānanto. **Anuṭṭhāpanīyā** nāma vuddhādayo. Yathāha **padabhājane** ''jānāti nāma vuḍḍhoti, gilānoti, saṅghena dinnoti jānātī''ti (pāci. 121). **Anupakhajjā**ti anupavisitvā, tassa paṭhamaṃ paññattaṃ mañcādīnaṃ āsannataraṃ vakkhamānalakkhaṇaṃ upacāraṃ pavisitvāti attho. **Seyyaṃ kappeyyā**ti dasavidhāsu seyyāsu aññataraṃ attharitvā sayanaṃ kareyya, nipajjeyyāti vuttaṃ hoti. Vakkhati ca ''dasasvaññataraṃ seyya''ntiādi. ''Nisajjaṃ vā''ti seso. Yathāha **padabhājane** ''abhinisīdati vā abhinipajjati vā''ti.

1080-2. Uddiṭṭhamatthaṃ niddisitukāmo paṭhamaṃ ''anupakhajjaseyyaṃ kappeyyā''ti ettha vinicchayaṃ dassetumāha **''pādadhovanapāsāṇā…pe… dukkaṭa''**nti. Senāsanaṃ pavisantassa bhikkhuno pādadhovanapāsāṇā yāva taṃ mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā nikkhamantassa pana mañcapīṭhato yāva passāvaṭṭhānaṃ, etthantare tu yaṃ ṭhānaṃ, idameva upacāroti vuccatīti yojanā. Tattha upacāreti yojanā. **Bādhetukāmassā**ti ''yassa sambādho bhavissati, so pakkamissatī''ti evaṃ uppannacittassa. Sayanti etthāti viggaho.

1983. ''Pācittiyassā''ti uddesato vuttaṃ niddisitumāha **''nisīdantassā''**tiādi. **Tatthā**ti tathā anupakhajja atthatāya seyyāya. **''Pācittiyadvaya''**nti idaṃ ''dvepi karontassā''ti imaṃ pacchimavikappaṃ sandhāya vuttaṃ. Purimavikappadvaye pana ''nisīdantassa vā pācittiyaṃ, nipajjantassa vā pācittiya''nti vattabbaṃ. Imasmiṃ vikappattaye paccekaṃ ''tikapācittiyaṃ tikadukkaṭa''nti ubhayassāpi vattabbatā **aṭṭhakathāyaṃ** vuttā. Kathaṃ? Saṅghike saṅghikasaññī, vematiko, puggalikasaññī nisajjaṃ kappeti, pācittiyanti nisajjāya tikapācittiyaṃ, evaṃ seyyāya tikapācittiyaṃ, ubhayattha tikapācittiyadvayanti evaṃ vikappadvaye dvādasa pācittiyāni. Puggalike saṅghikasaññī, vematiko, puggalikasaññī aññassa puggalike nisajjaṃ kappeti, dukkaṭanti nisajjāya tikadukkaṭaṃ, evaṃ seyyāya tikadukkaṭaṃ, ubhayattha tikadukkaṭadvayanti dvādasa dukkaṭāni ca veditabbāni.

1084. **Karontassā**ti ettha ''nisīdanādi''nti pakaraṇato labbhati. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''saṅghike saṅghikasaññī''ti vikappattaye tikapācittiyaṃ **pāḷiyaṃ** (pāci. 122) vuttaṃ. Evaṃ puggalikepi tikadukkaṭaṃ vuttaṃ. Tenāha **''puggale tikadukkaṭa''**nti. Iminā yathāvuttapācittiyadukkaṭāni sāmaññena tike pakkhipitvā evaṃ vuttānīti veditabbaṃ.

1085-6. **''Vuttūpacāra''**ntiādigāthādvaye vihārassa vuttūpacāraṃ muñcitvā upacāre vā abbhokāsepi vā santharatopi vā santharāpayatopi vā tattha nisīdato vā dukkaṭaṃ vuttaṃ. Tattha sabbattheva tassa nivāso vāritoti yojanā. Tattha **vihārassā**ti yathāvuttasenāsanassa. **Upacāre**ti avidūre. **Abbhokāse**ti tassa senāsanassa naccāsanne aṅgaṇappadese.

Nisīdato vāti **vā**ggahaṇena nipajjato vā dvepi karontassa vāti saṅgaṇhāti. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''abhinisīdati vā abhinipajjati vā, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 122). **Tatthā**ti tasmiṃ pubbūpagatassa patte senāsane. **Sabbatthevā**ti yathāvuttūpacārato anto ca bahi ca antamaso ajjhokāsepīti sabbattheva. **Tassā**ti anattamanassa anupakhajja seyyaṃ kappayato tassa visabhāgapuggalassa. **Nivāso vārito** paraviheṭhakena sahavāsassa mahānatthakarattāti adhippāyo. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''evarūpena hi visabhāgapuggalena ekavihāre vā ekaṅgaṇe vā vasantena attho natthi, tasmā sabbatthevassa nivāso vārito''ti (pāci. aṭṭha. 122).

1087. ''Sītādiupapīḷitassā''ti padacchedo, sītādīhi upapīḷitassa bādhitassāti attho. **Ādi**-saddena ''uṇhena vā''tiādikaṃ saṅgaṇhāti. Yathāha ''sītena vā uṇhena vā pīḷito pavisatī''ti. Ettha **āpadā** nāma bahi sayantassa jīvitabrahmacariyantarāyāpajjanaṃ.

1088. **Idaṃ** sikkhāpadaṃ dukkhavedanaṃ hotīti yojanā.

Anupakhajjakathāvaṇṇanā.

1089. **Nikkaḍḍheyyā**ti nīhareyya. **Nikkaḍḍhāpeyya vā**ti nīharāpeyya vā.

1990. Bahū bhūmiyo vālikātalasaṅkhātā yassa so **bahubhūmo,** pāsādo. Samāsantavidhivasena ''bahubhūmo''ti vuccati.

1091. **Ṭhapetvā ṭhapetvā**ti tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne gatinivattiṃ katvā katvā.

1092. **Ayaṃ nayo**ti ''nikkhamā'ti ekavacanena gacchante anekepi dvārakoṭṭhake atikkante āṇāpakassa ekāva āpatti hoti, ṭhitaṭṭhānato ṭhatvā ṭhatvā nīharantassa dvārakoṭṭhagaṇanāya hotī''ti ayaṃ nayo. **Āṇattiyā khaṇeyevā**ti ''imaṃ nikkaḍḍhāhī''ti āṇattikkhaṇeyeva.

1093. **Ekā**ti ettha ''pācitti hotī''ti vattabbo. **Bahukāni ce**ti ettha ''dvārānī''ti vattabbaṃ, atikkāmetīti sambandho. ''Ettake dvārakoṭṭhake atikkamāpetvā nikkaḍḍhāhī''ti ca ''yāva pariyantadvārakoṭṭhakā nikkaḍḍhāhī''ti ca ''bahū dvārakoṭṭhake atikkāmetvā nikkaḍḍhāhī''ti ca āṇattattā bahū dvārakoṭṭhake atikkāmetvā sace nikkaḍḍhatīti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace pana ettakāni dvārāni nikkaḍḍhāhī'ti vā 'yāva mahādvāraṃ, tāva nikkaḍḍhāhī'ti vā evaṃ niyametvā āṇatto hoti, dvāragaṇanāya pācittiyānī''ti (pāci. aṭṭha. 126). Bahūni pācittiyāni hontīti yojanā.

1094. **Upaṭṭhānasālādī**ti ettha nissakkatthe paccattavacanato upaṭṭhānasālāditoti attho gahetabbo. **''Upacārato''**ti iminā samānādhikaraṇattā vihārassa upaṭṭhānasālādito upacāratoti vuttaṃ hoti. Yathāha **gaṇṭhipade** ''upacāro nāma upaṭṭhānasālādimattamevā''ti. Kāyenapi vācāyapi tathā nikkaḍḍhane ca dukkaṭanti vakkhamānena saha yojanā. **Tassā**ti upasampannassa. **Ādi**-saddena maṇḍapādayo gahitā. Yathāha ''vihārassa upacārā vā upaṭṭhānasālāya vā maṇḍapā vā rukkhamūlā vā ajjhokāsā vā nikkaḍḍhati vā nikkaḍḍhāpeti vā, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 127). **''Vācāyā''**ti iminā ''nikkhamā''ti ca ''imaṃ nikkaḍḍhāhī''ti āṇāpanañca gahitaṃ. **''Tathā''**ti iminā ekena payogena ekāpatti, nānāpayogesu payogagaṇanāya, dvāragaṇanāya vā hotīti vuttameva pakāraṃ upasaṃharati.

1095. ''Tathā''ti idaṃ ''itaraṃ nikkaḍḍhantassa dukkaṭa''nti imināpi yojetabbaṃ. Yathā vihārūpacārato upaṭṭhānasālādito upasampannaṃ nikkaḍḍhantassa, nikkaḍḍhāpentassa ca dukkaṭaṃ hoti, tathā anupasampannassa vihārato ca vihārūpacārato ca nikkaḍḍhanādiṃ karontassa bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti attho. Tathā vihārassūpacārā vā vihārā vā sabbesampi parikkhāraṃ nikkaḍḍhantassa dukkaṭanti yojanā. **Sabbesa**nti upasampannānupasampannānaṃ. **Parikkhāra**nti antamaso rajanachallipi saṅgayhati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''antamaso rajanachallimpī''ti (pāci. aṭṭha. 126).

1096. **''Asambaddhesū''**ti iminā byatirekato asithilabaddhesu parikkhāresu ekissāyeva āpattiyā sambhavaṃ dasseti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''gāḷhaṃ bandhitvā ṭhapitesu pana ekāva āpattī''ti mahāpaccariyaṃ vutta''nti (pāci. aṭṭha. 126). Sithilabandhanaṃ pana sammā bandhanaṃ na hotīti asambaddhavacanena gahitanti daṭṭhabbaṃ. **Assa** bhikkhussa vatthūnaṃ gaṇanāya dukkaṭaṃ paridīpayeti yojanā, parikkhāraṃ nīharantassa, nīharāpentassa ca assa bhikkhunoti vuttaṃ hoti.

1097-8. **Antevāsi**nti ca **saddhivihārika**nti ca ettha ''asammāvattanta''nti seso. Yathāha **anāpattivāre** ''antevāsikaṃ vā saddhivihārikaṃ vā na sammā vattantaṃ nikkaḍḍhatī''tiādi (pāci. 128). **Nikkaḍḍhantassā**ti ettha ''nikkaḍḍhāpentassā''ti seso. Asammāvattantaṃ antevāsiṃ vā alajjiṃ vā tathā asammāvattantaṃ saddhivihārikaṃ vā ummattakaṃ vā **tesaṃ** antevāsiādīnaṃ parikkhāraṃ vā attano vasanaṭṭhānā vā tathā vissāsikassa vasanaṭṭhānā vā nikkaḍḍhantassa, nikkaḍḍhāpentassa vā upasampannaṃ vā anupasampannaṃ vā saṅghikavihārā nikkaḍḍhantassa sayaṃ ummattakassa vā anāpatti pakāsitāti yojanā.

Aṭṭhakathāyaṃ ''alajjīādayo pana attano vasanaṭṭhānatoyeva nikkaḍḍhitabbā''ti (pāci. aṭṭha. 128) vuttaṃ, **pāḷiya**ñca ''attano puggalike anāpattī''ti (pāci. 127) vuttaṃ, ''attano vissāsikassa vasanaṭṭhānā''ti idaṃ kasmā vuttanti ce? Imasseva pāṭhassa anulomato vuttaṃ. Antevāsikantiādīsu paṭhamaṃ asammāvattanādibhāvena ''nikkaḍḍhissāmī''ti cintetvā nikkaḍḍhantassa cittalahuparivattitāya kope uppannepi anāpatti.

1099. **''Tathā''**ti iminā ''nikkaḍḍhantassā''ti ca tattheva sesaṃ ''nikkaḍḍhāpentassā''ti (pāci. aṭṭha. 126) ca ''tassa parikkhāraṃ vā''ti ca yathāvuttaṃ upasaṃharati. **''Saṅghārāmāpi sabbasmā''**ti idaṃ kalahakārakeneva yojetabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''bhaṇḍanakārakakalahakārakameva sakalasaṅghārāmato nikkaḍḍhituṃ labhati. So hi pakkhaṃ labhitvā saṅghampi bhindeyyā''ti (pāci. aṭṭha. 128). **Idaṃ tū**ti ettha visesatthajotakena **tu**-saddena vuttavisesanaṃ vinā avasesavinicchayo anantarasadisoyevāti dīpeti. **Tisamuṭṭhānaṃ** kāyacittavācācittakāyavācācittato samuṭṭhānatoti.

Nikkaḍḍhanakathāvaṇṇanā.

1100-1. **Majjhimāsīsaghaṭṭāyā**ti sīsaṃ na ghaṭṭetīti **asīsaghaṭṭā,** majjhimassa asīsaghaṭṭā majjhimāsīsaghaṭṭā, tāya, pamāṇamajjhimassa purisassa sīsāghaṭṭanappamāṇubbedhaheṭṭhimatalāyāti attho. **Vehāsakuṭiyā**ti padarādīhi upari acchannatalāya dvibhūmikādibhedāya kuṭiyā. **Uparī**ti matthake, akatapadarādiattharaṇāya tulāmattayuttāya uparimataleti vuttaṃ hoti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yāhi kāhici upari acchannatalā dvibhūmikakuṭi vā tibhūmikādikuṭi vā 'vehāsakuṭī'ti vuccati, idha pana asīsaghaṭṭā adhippetā''ti (pāci. aṭṭha. 131). **Āhaccapādake mañce**ti ''āhaccapādako nāma mañco aṅge vijjhitvā ṭhito hotī''ti **pāḷiyaṃ** dassite aṭanisīsāni vijjhitvā pādasikhaṃ āvuṇitvā uparisikhāya anākoṭitaāṇimhi ṭhitamañceti attho. Āhaccapādake pīṭheti sambandho. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''āhaccapādakaṃ nāma pīṭhaṃ aṅge vijjhitvā ṭhitaṃ hotī''ti (pāci. 131). Soyevattho.

Tasmiṃ āhaccapādake mañce vā pīṭhe vā nisīdantassa vā nipajjantassa vā tassa bhikkhuno payogagaṇanāya pācittiyo siyunti yojanā.

1102-3. Saṅghike saṅghikasaññivematikapuggalikasaññīnaṃ vasena **tikapācittiyaṃ. Puggale**ti puggalike vihāre. Vehāsakuṭiyā…pe… gaṇanāyeva tassa tikadukkaṭanti yojanā. Puggalike saṅghikasaññivematikaaññapuggalikasaññīnaṃ vasena **tikadukkaṭaṃ**.

Heṭṭhā aparibhoge vāti dārusambhārādīnaṃ vasena heṭṭhimatale avalañje vā. **Sīsaghaṭṭāya vā**ti sīsaghaṭṭanappamāṇatalāya kuṭiyā vā. **Avehāsavihāre vā**ti avehāsakuṭiyā bhūmiyaṃ katapaṇṇasālādīsu. Etthāpi **''vissāsikavihāre''**ti idaṃ ''attano puggalike anāpattī''ti (pāci. 132) imassa anulomanato vuttaṃ.

1104. **Yattha paṭāṇi vā dinnā**ti yasmiṃ mañce pādasīsānaṃ upari aṭanimatthakato tiriyaṃ āṇi pavesitā hoti, tattha abhinisīdato, abhinipajjato vā na dosoti yojanā. **Tatthā**ti pubbe vuttaapavesitapaṭāṇimhi mañce vā pīṭhe vā. **''Ṭhatvā''**ti iminā nipajjanaṃ nivatteti. **Lagetī**ti uparibaddhaaṅkusasikkādīsu yaṃ kiñci parikkhāraṃ lageti. **Idaṃ** sikkhāpadaṃ samuṭṭhānato **eḷakalomena** sikkhāpadena samaṃ matanti yojanā.

Vehāsakuṭikathāvaṇṇanā.

1105. **Yāva dvārassa kosamhā**ti ettha ''mahallakassa vihārassā''ti seso, ''mahallako nāma vihāro sassāmiko vuccatī''ti (pāci. 136) **pāḷiyaṃ** vuttattā kārāpetānaṃ dāyakānaṃ sambhavato mahallakassa ''vihāro nāma ullitto vā hoti avalitto vā ullittāvalitto vā''ti dassitabhedassa vihārassa dvārakosasaṅkhātapiṭṭhasaṅghāṭassa ''samantā hatthapāsā''ti (pāci. 136) **pāḷiyaṃ** vuttadvārakavāṭaputhulappamāṇadvārabāhasamīpaṃ avadhiṃ katvāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''dvārakoso nāma piṭṭhasaṅghāṭassa samantā kavāṭavitthārappamāṇo okāso''ti (pāci. aṭṭha. 135).

Aggaḷaṭṭhapanāyāti ettha aggaḷasahacariyena taṃsahitadvārakavāṭena yuttadvārabāhānameva vuttattā dvārabāhānaṃ niccalatthāyāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''sakavāṭassa dvārabandhassa niccalabhāvatthāyāti attho''ti (pāci. aṭṭha. 135). **Limpitabba**nti ettha ''punappuna''nti seso. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''punappunaṃ limpitabbo vā lepāpetabbo vā''ti (pāci. aṭṭha. 135). Tiṇamattikānaṃ upari punappunaṃ mattikālepo kātabboti attho.

1106-7. Yo ñeyyo, ayaṃ nayoti sambandho, ''punappunaṃ limpitabbaṃ vā lepāpetabbameva vā''ti yo vutto, **ayaṃ nayo** veditabboti attho. Ālokaṃ sandheti pidhetīti **ālokasandhi,** vātapānakavāṭānametaṃ adhivacanaṃ. Yathāha ''ālokasandhīti vātapānakavāṭakā vuccantī''ti (pāci. aṭṭha. 135). Ettha kavāṭassa sāmantā kavāṭadvāraphalakavitthārappamāṇaṃ lepaṭṭhānaṃ. Yathāha ''sabbadisāsu kavāṭavitthārappamāṇo okāso''ti (pāci. aṭṭha. 135).

Etthāyamadhippāyo – vātapānakavāṭassa sāmantā dvāraphalakavitthārappamāṇe ṭhāne tiṇṇaṃ mattikānaṃ uparipi yattakaṃ bahalaṃ icchati, tattake ṭhāne ālokasandhi parikammatthāya limpitabbo vā lepāpetabbo vāti. ''Punappunaṃ chādāpesi punappunaṃ lepāpesī''ti (pāci. 134) imasmiṃ vatthusmiṃ uppannadosena sikkhāpadassa paññattattā lepaṃ anujānantena ca dvārabandhanassa sāmantā aḍḍhateyyahatthappamāṇeyeva padese punappunaṃ lepassa anuññātattā tato aññattha punappunaṃ limpentassa vā limpāpentassa vā bhittiyaṃ mattikāhi kattabbakiccaṃ niṭṭhāpetvā puna catutthalepe dinne pācittiyena bhavitabbanti vadanti. **Gaṇṭhipadesu** pana tīsupi punappunaṃ lepadānassa vuttappamāṇato aññattha paṭikkhittamattaṃ ṭhapetvā pācittiyassa avuttattā dukkaṭaṃ anurūpanti vuttaṃ.

Chadanassāti **padabhājane** vuttānaṃ iṭṭhakāsilāsudhātiṇapaṇṇacchadanānaṃ aññatarassa. **Dvattipariyāya**nti ettha **aṭṭhakathāyaṃ** ''pariyāyenāti parikkhepena, evaṃ chadanaṃ pana tiṇapaṇṇehi labbhatī''ti (pāci. aṭṭha. 136) vuttattā **pariyāya**nti tiṇehi vā paṇṇehi vā parikkhipitvā chadanameva gahetabbaṃ. Iṭṭhakāya vā silāya vā sudhāya vā chadane labbhamānaṃ maggena chadanaṃ pana upalakkhaṇavasena labbhati. Dvattipariyāyena chadanañca ''sabbampi cetaṃ chadanaṃ chadanūpari veditabba''nti (pāci. aṭṭha. 136) **aṭṭhakathā**vacanato uparūpari chadanavasena veditabbaṃ. **Haritaṃ** nāma pubbaṇṇādi. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''haritanti cettha sattadhaññabhedaṃ pubbaṇṇaṃ, muggamāsatilakulatthaalābukumbhaṇḍādibhedañca aparaṇṇaṃ adhippeta''nti (pāci. aṭṭha. 135). Imesu aññatarassābhāvena aharitaṃ nāma.

Adhiṭṭheyyanti vidhātabbaṃ. **Tato uddha**nti tīhi pariyāyehi vā tīhi maggehi vā uddhaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tiṇṇaṃ maggānaṃ vā pariyāyānaṃ vā uparī''ti (pāci. aṭṭha. 136). **Pācittiyaṃ hotī**ti vakkhamānadūratāya yutte aharitaṭṭhāne ṭhatvā saṃvidahitvā tikkhattuṃ chādāpetvā tatiyavāre ''evaṃ karohī''ti āṇāpetvā pakkamitabbaṃ. Apakkamantena tuṇhībhūtena ṭhātabbaṃ, tato uttari catutthavāre chadanatthaṃ vidahantassa iṭṭhakādigaṇanāya, tiṇesu tiṇagaṇanāya, paṇṇesu paṇṇagaṇanāya pācittiyanti vuttaṃ hoti. Yathāha **pāḷiyaṃ** ''maggena chādentassa dve magge adhiṭṭhahitvā tatiyāya maggaṃ āṇāpetvā pakkamitabba''ntiādi (pāci. 136). **Tatiyāya magga**nti ettha **tatiyāyā**ti upayogatthe sampadānavacanaṃ, tatiyaṃ magganti attho. **Tatthā**ti harite, ''sace harite ṭhito adhiṭṭhāti, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 137)

vacanato adhiṭṭhānāya tiṭṭhatoti labbhati. Bījaropanato paṭṭhāya yāva sassaṃ tiṭṭhati, tāva **haritaṃ** nāma. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''yasmimpi khette vuttaṃ bījaṃ na tāva sampajjati, vasse pana patite sampajjissatī''tiādi (pāci. aṭṭha. 135).

1108-9. Aharitaṭṭhānepi tiṭṭhato paricchedaṃ dassetumāha **''piṭṭhivaṃse''**tiādi. **''Piṭṭhivaṃse''**ti idaṃ vaṃsayuttasenāsanavasena vuttaṃ. Kaṇṇikaṃ gāhāpetvā katasenāsanassāpi upalakkhaṇaṃ hoti. **Piṭṭhivaṃse**ti ca ''gaṅgāyaṃ ghoso''tiādīsu viya sāmīpikādhāre bhummaṃ. Kutoyaṃ viseso labbhatīti? **Aṭṭhakathāyaṃ** ''piṭṭhivaṃsassa vā kūṭāgārakaṇṇikāya vā upari, thupikāya vā passe nisinno hotī''ti (pāci. aṭṭha. 135) vuttavidhānato labbhati. ''Nisinno''ti **aṭṭhakathā**vacanato **ṭhito**ti ettha gatinivattisāmaññena nisinno ca vuttoti gahetabbo. **Yasmiṃ ṭhāne**ti ettha ''aharite''ti pakaraṇato labbhati. **''Ṭhātu''**nti idaṃ adhiṭṭhānakaraṇatthāya ṭhānaṃ gahetvā vuttanti ''tassa anto aharitepi ṭhatvā adhiṭṭhātuṃ na labbhatī''ti (pāci. aṭṭha. 136) **aṭṭhakathā**vacanato viññāyati.

Patanokāsatoti ettha paṭhamatthe to-paccayo. **Ta**ñhi ṭhānaṃ vihārassa patanokāsoti yojanā. **Hī**ti hetuatthe vattamānato yasmā aharite patantassa vihārassetaṃ ṭhānaṃ patanokāso, tasmā tattha ṭhātuṃ na vaṭṭatīti gahetabbaṃ.

1111. Imasmiṃ sikkhāpade ādo tāva vihārapadassa **padabhājane** ''vihāro nāma ullitto vā''tiādivuttattā (pāci. aṭṭha. 136) tabbipariyāyato tiṇeheva katachadanabhittikā kuṭi tiṇakuṭikāti viññāyatīti tiṇachadanā kuṭikā **tiṇakuṭikā**.

Dvattipariyāyakathāvaṇṇanā.

1112. **Jāna**nti toyassa sappāṇakabhāvaṃ jānanto. **Siñceyya siñcāpeyyā**ti ettha ''tena udakenā''ti vattabbaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tena udakena sayaṃ vā siñceyyā''tiādi (pāci. aṭṭha. 140).

1113. Yo pana dhāraṃ acchinditvā sace mattikaṃ siñceyya, evaṃ siñcato tassāti yojanā.

1114-5. **Sandamānaka**nti toyavāhiniṃ. **Mātikaṃ** āḷiṃ. **Sammukhaṃ karontassā**ti udakaṃ nhāyitumicchitaṃ yadi, sayaṃ abhimukhaṃ karontassa. Tattha tattha bandhato **assa** bhikkhussa payogagaṇanāya āpatti siyāti yojanā. **Payogagaṇanā**ti payogagaṇanāya, udakaṃ bandhitvā bandhitvā yathicchitadisābhimukhakaraṇapayogānaṃ gaṇanāyāti attho.

1116-7. Yaṃ jalaṃ tiṇādimhi pakkhitte sace khayaṃ vā āvilattaṃ vā gacchati, tādise udake mattikaṃ, tiṇameva vā sace sakaṭapuṇṇampi ekato pakkhipeyya, evaṃ pakkhipantassa ekā pācitti. **Ekekaṃ** mattikaṃ, tiṇameva vā. **Vā**-saddena kaṭṭhagomayādiṃ vā pakkhipantassa payogagaṇanāya pācittiyanti yojanā. **Āvilatta**nti pāṇakā yathā nassanti, tathā āluḷitabhāvaṃ. Iminā evaṃ avinassamānapāṇake mahāudake tiṇādiṃ pakkhipantassa anāpattibhāvaṃ dīpeti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''idaṃ pana mahāudakaṃ…pe… sandhāya vutta''nti (pāci. aṭṭha. 140).

1118. **Dukkaṭaṃ hotī**ti āṇāpanapaccayā dukkaṭaṃ hoti. **Ekā** pācitti.

1119. **Sabbatthā**ti sappāṇake ca appāṇake ca. **Vimatissā**ti sahacariyena vimatisahitamāha.

1120. **''Sabbatthāpāṇasaññissā''**tiādīsu adhikārato labbhamānaṃ ''siñcanādīsu yaṃ kiñci karontassā''ti idaṃ paccekaṃ sambandhanīyaṃ. **Sabbatthā**ti sappāṇake, appāṇake ca. **Apāṇasaññissā**ti evaṃ katena payogena nassamānā pāṇakā na santītisaññissa. **Asañciccā**ti yathā pāṇakā na nassanti, evaṃ ghaṭādīhi gahitaṃ sappāṇakaudakaṃ udakeyeva osiñcantassa vā osiñcāpentassa vā vaṭṭitvā tasmiṃ udake tiṇādimhi patite asañcicca kataṃ nāma hoti. **Asatissā**ti asatiyā karontassa. **Ajānato**ti pāṇakānaṃ atthibhāvaṃ ajānitvā karontassa.

1121-2. Vadhakacitte sati sattame sappāṇakavagge **paṭhamasikkhāpadassa** visayabhāvato tato visesetumāha **''vinā vadhakacittenā''**ti. Imasmiṃ sikkhāpade **pāḷiyaṃ** (pāci. 140) ''sappāṇakaṃ udaka''nti iminā **aṭṭhakathā**gataṃ paṭhamaṅgañca ''jāna''nti iminā dutiyaṅgañca ''siñceyya vā siñcāpeyya vā''ti iminā catutthaṅgañca vuttaṃ, na vuttaṃ tatiyaṅgaṃ. Tañca kho vadhakacittassa sattamavagge **paṭhamasikkhāpadena** pācittiyavacanato ettha tadabhāvalakkhaṇaṃ tatiyaṅgaṃ vuttameva hotītiadhippāyena **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanti āha ''vinā vadhakacittenā''ti. Tenevāha **''cattārevassa aṅgāni, niddiṭṭhāni mahesinā''**ti. **Assā**ti imassa sikkhāpadassa.

1123. Sappāṇakasaññissa ''paribhogena pāṇakā marissantī''ti pubbabhāge jānantassāpi siñcanasiñcāpanaṃ ''padīpe nipatitvā paṭaṅgādipāṇakā marissantī''ti jānantassa padīpujjalanaṃ viya vināpi vadhakacetanāya hotīti āha **''paṇṇattivajjaṃ ticitta''**nti. Ettha kismiñci kupitassa vā kīḷāpasutassa vā siñcato akusalacittaṃ, mālāgacchādiṃ siñcato kusalacittaṃ, paṇṇattiṃ ajānato khīṇāsavassa abyākatacittanti ticittaṃ veditabbaṃ. **Tassā**ti sattamavagge paṭhamasikkhāpadassa. **Assa cā**ti imassa siñcanasikkhāpadassa ca. **Idaṃ visesana**nti idaṃ nānākaraṇaṃ. **Ettha** imasmiṃ pakaraṇe **niddiṭṭhaṃ** pakāsitanti attho. Taṃ lokavajjaṃ, idaṃ paṇṇattivajjaṃ. Taṃ akusalacittaṃ, idaṃ ticittaṃ. Taṃ dukkhavedanaṃ, idaṃ tivedananti vuttaṃ hoti.

Sattamavagge dutiyassa imassa ca ko visesoti ce? Imassa sikkhāpadassa ''siñceyya vā siñcāpeyya vā''ti bāhiraparibhogavasena paṭhamaṃ paññattattā ''sappāṇakaṃ udakaṃ paribhuñjeyyā''ti (pāci. 388) sikkhāpadaṃ attano nahānapānādiparibhogavasena paññattanti veditabbaṃ. Tasmiṃ vā paṭhamaṃ paññattepi attano paribhogavaseneva paññattattā puna idaṃ sikkhāpadaṃ bāhiraparibhogavasena paññattanti gahetabbaṃ.

Sappāṇakakathāvaṇṇanā.

Senāsanavaggo dutiyo.

1124-6. **Aṭṭhaṅgayuttassā**ti ettha ''sīlavā''tiādi ekamaṅgaṃ, ''bahussuto''tiādi dutiyaṃ, ''ubhayāni kho panassā''tiādi tatiyaṃ, ''kalyāṇavāco hotī''tiādi catutthaṃ, ''yebhuyyena bhikkhunīnaṃ piyo hoti manāpo''ti pañcamaṃ, ''paṭibalo hoti bhikkhuniyo ovaditu''nti chaṭṭhaṃ, ''na kho panetaṃ bhagavantaṃ uddissā''tiādi sattamaṃ, ''vīsativasso vā hoti atirekavīsativasso vā''ti aṭṭhamanti etāni pāṭhāgatāni aṭṭha aṅgāni nāma. Bhikkhunīnaṃ ovādo, tadatthāya sammutīti viggaho. **Idhā**ti imasmiṃ sikkhāpade. Ñatti catutthī yassa kammassāti viggaho. ''Kammenā''ti seso.

Aṭṭhaṅgayuttassa bhikkhussa mahesinā **ñatticatutthena** kammena yā bhikkhunovādakasammuti idha anuññātā, tāya asammato yo bhikkhūti yojanā.

Garudhammehi aṭṭhahīti ''vassasatūpasampannāya bhikkhuniyā tadahupasampannassa bhikkhuno abhivādanaṃ paccupaṭṭhānaṃ añjalikammaṃ sāmīcikammaṃ kātabba''ntiādīhi (pāci. 149) **pāḷiyaṃ** āgatehi aṭṭhahi garudhammehi. **Ekaṃ** bhikkhuniṃ, **sambahulā** vā bhikkhuniyoti idaṃ pakaraṇato labbhati. **Osārentovā**ti pāḷiṃ uccārentova. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''osāretabbāti pāḷi vattabbā''ti (pāci. aṭṭha. 149). **Te dhamme**ti pubbe vutte te aṭṭha garudhamme. **Ovadeyyā**ti aṭṭhagarudhammapāḷibhāsanasaṅkhātaṃ ovādaṃ kareyya.

Kiṃ vuttaṃ hoti? Pāṭipade ovādatthāya āgantvā vanditvā ekamantaṃ nisinnā bhikkhuniyo ''tena bhikkhunā''tiādinā pāṭhāgatanayena ''samaggattha bhaginiyo''ti pucchitvā ''samaggamhayyā''ti yadi vadeyyuṃ, ''vattanti bhaginiyo aṭṭha garudhammā''ti punapi pucchitvā ''vattantayyā''ti yadi vadeyyuṃ, ''eso bhaginiyo ovādo''ti niyyādeyya. ''Na vattantayyā''ti yadi vadeyyuṃ, ''vassasatūpasampannāyā''tiādinā aṭṭhagarudhammapāḷibhāsanavasena ovādaṃ kareyyāti vuttaṃ hoti. Yathāha ''osārentova te dhamme ovadeyyā''ti.

1127. **Aññena dhammenā**ti suttantena vā abhidhammena vā. **Ekatoupasampanna**nti bhikkhunisaṅgheyeva upasampannaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''bhikkhunīnaṃ santike ekatoupasampannāyā''ti. **Tathā**ti ovadantassa dukkaṭanti dasseti.

1128. **Bhikkhūnaṃ santikeyeva upasampanna**nti mahāpajāpatiyā gotamiyā saddhiṃ pabbajitā pañcasatā sākiyāniyo saṅgaṇhāti. **Liṅgavipallāse** upasampannabhikkhuno liṅgaparivattane sati tathā pācitti eva pakāsitāti attho.

1129. **Ovādaṃ aniyyādetvā**ti ''vattanti bhaginiyo aṭṭha garudhammā''ti pucchitvā ''vattantayyā''ti vutteti etthāpi soyevattho.

1130. Garudhammehi ovadato dukkaṭanti yojanā.

1131. **Agaṇhantassa ovāda**nti ettha ovādatthaṃ yācanasandeso tadatthatāya ovādoti gahitoti ovādasāsanaṃ asampaṭicchantassāti attho. **Apaccāharatopi ta**nti taṃ attanā gahitaṃ ovādasāsanaṃ uposathagge ārocetvā pātimokkhuddesakena dinnaṃ paṭisāsanaṃ bhikkhunisaṅghassa netvā avadantassāpi. **Bāla**nti sāsanasampaṭicchanañca uposathaggaṃ netvā ārocanañca paṭisāsanaṃ haritvā pāṭipade bhikkhunisaṅghagaṇapuggalānaṃ yathānurūpaṃ paccārocanañca kātuṃ ajānanatāya bālaṃ. **Gilāna**nti uposathaggaṃ gantvāpi ārocanassa bādhakena gelaññena samannāgataṃ gilānaṃ. **Gamika**nti pāṭipadaṃ anisīditvā gantabbaṃ accāyikagamanaṃ gamikañca ṭhapetvā dukkaṭaṃ siyāti sambandho.

1132. **Kammasmi**nti ettha **kamma**-saddena bhikkhunovādakassa ñatticatutthena kammena dinnaṃ sammutikammaṃ adhippetanti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Ñattiṃ, kammavācañca parihāpetvā, parivattetvā vā kataṃ ce, adhammakammaṃ nāma. **Vagge**ti chandārahānaṃ chandassa anāharaṇena vā sannipatitānaṃ ukkoṭena vā vagge sati. **Tikapācittiyaṃ siyā**ti ''adhammakamme adhammakammasaññī vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī ovadati, vematiko ovadati, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 150) adhammakamme adhammakammasaññīpakkhe vuttapācittiyattayaṃ hoti.

1133. Adhamme pana kammasmiṃ vematikassāpīti yojanā. **''Tathā''**ti iminā ''vagge bhikkhunisaṅghasmiṃ, tikapācittiyaṃ siyā''ti idaṃ saṅgaṇhāti. Kiṃ vuttaṃ hoti? Adhammakamme vematikapakkhe ''vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 150) adhammikakammeyeva vimativāre vuttatikapācittiyaṃ hotīti vuttaṃ hoti. **''Dhammakammanti saññino''**ti imināpi ''adhamme pana kammasmi''nti idaṃ yojetabbaṃ, ''tathā''ti sambandho, tena ''vagge''tiādikaṃ saṅgaṇhāti. ''Adhammakamme dhammakammasaññī vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī ovadati, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 150) vuttaṃ tikapācittiyaṃ hoti. Evametā pācittiyo sandhāyāha **''nava pācittiyo vuttā''**ti.

Imasmiṃ viya adhammakammavāre ''samagge bhikkhunisaṅghasmi''nti vikappe ca evameva nava pācittiyo hontīti atidisanto **''samaggepi ca tattakā''**ti āha. Yathāha ''adhammakamme adhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassa. Adhammakamme vematiko samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassa. Adhammakamme dhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 150).

1134. **Dvinnaṃ navakānaṃ vasā**ti yathādassitaṃ vagganavakaṃ, samagganavakanti dvinnaṃ navakānaṃ vasena. **Tā**ti pācittiyo.

''Dhammakamme adhammakammasaññī vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti dukkaṭassa. Dhammakamme vematiko vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti dukkaṭassa. Dhammakamme dhammakammasaññī vaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti dukkaṭassā''ti **vaggapakkhe** nava dukkaṭāni. ''Dhammakamme adhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti dukkaṭassa. Dhammakamme vematiko samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko, samaggasaññī ovadati, āpatti dukkaṭassa. Dhammakamme dhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ vaggasaññī, vematiko ovadati, āpatti dukkaṭassa. Dhammakamme dhammakammasaññī samaggaṃ bhikkhunisaṅghaṃ samaggasaññī ovadati, anāpattī''ti (pāci. 151) ettha ante vuttaṃ anāpattivāraṃ vinā avasesesu aṭṭhasu vāresu **samaggapakkhe** aṭṭha dukkaṭāni. Evaṃ purimāni nava, imāni aṭṭhāti dhammakammapakkhe sattarasa dukkaṭāni hontīti āha **''dukkaṭaṃ dhammakammepi, sattarasavidhaṃ siyā''**ti.

1135. ''Osārehī''ti vutto katheti vāti yojanā. ''Aṭṭhagarudhammaṃ kathehī''ti vutto taṃ katheti vā. **Pañhaṃ puṭṭho katheti vā**ti aṭṭhagarudhammavisaye pañhaṃ puṭṭho tameva vadati vā. Sikkhamānāya katheti vāti sambandho. Sikkhamānāya aṭṭhagarudhamme katheti vā, neva dosoti attho. Ummattakādino kathayato neva dosoti yojanā.

1136. Idāni tiṇṇampi bahussutānaṃ lakkhaṇe ekattha dassite bhikkhunovādakassa viseso suviññeyyo hotīti taṃ dassetumāha **''vācuggatāva kātabbā''**tiādi. Dve mātikā paguṇā vācuggatā kātabbāti yojanā. Bhikkhubhikkhunivibhaṅge mātikā paguṇā vācuggatāva kātabbāti yojanā, bhikkhubhikkhunivibhaṅgamātikā paguṇā katvā tāsaṃ aṭṭhakathaṃ uggahetvā pāḷito, atthato ca vacanapathāruḷhā vohārakkhamāyeva kātabbāti vuttaṃ hoti. Cattāro bhāṇavārā paguṇā vācuggatāva kātabbāti pakāsitāti yojanā. **''Paguṇā''**ti iminā pāḷiyaṃ paguṇaṃ katvā dhāretvā paripucchitabbanti dasseti. **''Vācuggatāva kātabbā''**ti iminā tadatthaṃ sutvā dhāretvā paripucchitabbamevāti dasseti.

1137. **Parikathatthāyā**ti sampattānaṃ dhammakathanatthāya. **Kathāmaggo**ti mahāsudassanakathāmaggo. **Maṅgala…pe… anumodanā**ti aggassa dānādimaṅgalesu bhattānumodanāsaṅkhātā dānakathā ca, kumāramaṅgalādīsu mahāmaṅgalasuttādimaṅgalānumodanā ca, **amaṅgalaṃ** nāma kālakiriyā, tattha matakabhattādīsu tirokuṭṭādikathā cāti evaṃ tissoyevānumodanā.

1138. **Uposathādiatthāyā**ti ettha **ādi**-saddena pavāraṇādīnaṃ saṅgaho. **Kammākammavinicchayo**ti kammavagge vuttavinicchayo, parivāre kammavagge āgatakhuddānukhuddakakammavinicchayoti vuttaṃ hoti. **''Kammaṭṭhāna''**nti iminā ''uttamatthassa pāpaka''nti vakkhamānattā vipassanākammaṭṭhānamāha. Vipassanāvasena uggaṇhantena ca dhātuvavatthānamukhena uggahetabbanti **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ. **Uttamatthassā**ti arahattassa.

1139. **Ettakaṃ uggahetvāna bahussuto**ti yathāvuttadhammānaṃ uggahitattā bahussuto. **Pañcavasso**ti upasampadato paṭṭhāya paripuṇṇapañcasaṃvaccharo. ''Dasavasso''ti etthāpi eseva nayo. Saṃvaccharavasena pañcavassesu paripuṇṇesu vutthavassavasena aparipuṇṇesupi pañcavassoyeva. Itarathā ūnapañcavassoti veditabbo. Paripuṇṇavīsativassūpasampadādīsu viya keci saṃvaccharagaṇanaṃ avicāretvā ''pañcavasso''tivacanasāmaññena vutthavassagaṇanameva gaṇhanti, tadayuttaṃ. Tathā gahaṇesu yutti vā maggitabbā. **Muñcitvā nissaya**nti nissayavāsaṃ jahitvā. **Issaro**ti nissayācariyavirahena issaro, iminā nissayamuttalakkhaṇaṃ dassitaṃ.

1140. **Dve vibhaṅgā**ti bhikkhubhikkhunivibhaṅgadvayaṃ. Idha **''vācuggatā''**ti idaṃ paripucchampi sandhāyāhātipi vuttaṃ. Tenāha **sāratthadīpaniyaṃ** ''dve vibhaṅgā paguṇā vācuggatā kātabbā'tiidaṃ paripucchāvasena uggahaṇampi sandhāya vutta'nti vadantī''ti (sārattha. ṭī. pācittiya 3.145-147). **Byañjanādito**ti ettha **byañjanaṃ** nāma padaṃ, **ādi**-saddena saṅgahitaṃ **anubyañjanaṃ** nāma akkharaṃ, padakkharāni aparihāpetvāti vuttaṃ hoti. **Catūsvapi nikāyesū**ti dīghamajjhimasaṃyutta aṅguttaranikāyesu, niddhāraṇe bhummaṃ. Eko vā nikāyo potthakopi ca ekoti yojanā. **Api**-saddena khuddakanikāyassāpi saṅgaho veditabbo. **''Pi vā''**ti iminā khuddakanikāye jātakabhāṇakena sāṭṭhakathaṃ jātakaṃ uggahetvāpi dhammapadaṃ saha vatthunā uggahetabbamevāti dassite dve potthake samuccinoti, cattāri khandhakavattāni vā.

1142. **Disāpāmokkho** yattha yattha vasati, tassā tassādisāya pāmokkho padhāno. **Yenakāmaṃgamo**ti yattha katthaci disābhāge yathākāmaṃ vuttiko hotīti attho. Parisaṃ upaṭṭhāpetuṃ kāmaṃ labhate issaroti yojanā, issaro hutvā bhikkhuparisāya attānaṃ upaṭṭhāpetuṃ yathāruciyā labhatīti attho. Ettāvatā parisūpaṭṭhāpakalakkhaṇaṃ vuttaṃ.

1143. **Vācugga**nti vācuggataṃ. Ettha ca ''idāni ayaṃ bhaṇḍapāthāvidhi na hotīti mihakaparipucchanakathānurūpato atthakaraṇaṃ na vācuggatakaraṇaṃ nāmāti viññāyatī''ti **nissandehe** vuttaṃ. Iminā yathāvuttaṃ dutiyaṅgameva saṅgahitaṃ.

1144. **Assā**ti imassa sikkhāpadassa. **Asammatatādīni tīṇi aṅgānī**ti attano asammatatā, bhikkhuniyā paripuṇṇūpasampannatā, ovādavasena aṭṭhagarudhammabhaṇananti imāni tīṇi aṅgāni.

Ovādakathāvaṇṇanā.

1146. **Tikapācittiya**nti ''atthaṅgate sūriye atthaṅgatasaññī, vematiko, anatthaṅgatasaññī''ti vikappattaye. **Ekatoupasampanna**nti bhikkhunisaṅghe upasampannaṃ. ''Bhikkhusaṅghe upasampannaṃ pana ovadato pācittiyamevā''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

1148. **Uddesādinayenā**ti ''anāpatti uddesaṃ dento, paripucchaṃ dento''tiādinā anāpattivāranayena. **Assā**ti bhikkhussa.

Atthaṅgatasūriyakathāvaṇṇanā.

1149. ‘‘Sace asammato’’ti vakkhamānattā **ovadantassā**ti ettha ‘‘sammatassā’’ti labbhati. **Bhikkhunupassaya**nti bhikkhunivihāraṃ. **Aññatra kālā**ti ‘‘tatthāyaṃ samayo, gilānā hoti bhikkhunī’’ti vuttakālato aññatra. ‘‘Gilānā nāma bhikkhunī na sakkoti ovādāya vā saṃvāsāya vā gantu’’nti (pāci. 161) dassite gilānakāle anāpattīti vuttaṃ hoti.

1150. **Pācittiyadvayaṃ hotī**ti paṭhamasikkhāpadena, iminā ca sikkhāpadena dve pācittiyāni hontīti. ‘‘Tīṇipi pācittiyānī’’ti yojetabbā, paṭhamadutiyatatiyehi sikkhāpadehi tīṇi pācittiyāni hontīti attho.

1151. **Aññena dhammenā**ti garudhammato aññena buddhavacanena. **Dukkaṭadvaya**nti asammatabhikkhunupassayagamanamūlakaṃ dukkaṭadvayaṃ. **Bhikkhuno**ti asammatassa ‘‘sammatassāpī’’ti vakkhamānattā. ‘‘Aṭṭhahi vā garudhammehi aññena vā dhammena ovadati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 155) **atthaṅgatasikkhāpade** vuttattā **‘‘rattihetuka’’**nti āha, rattiovādanamūlanti attho.

1152. **Pācittiyadvaya**nti dutiyatatiyamūlakaṃ. Garudhammena ovādo **garudhammo,** so nidānaṃ yassa pācittiyassāti viggaho. Sammatattā garudhammanidānassa pācittiyassa abhāvatoti sambandho. Iminā paṭhamasikkhāpadena anāpattibhāvaṃ dasseti.

1153. **Tassevā**ti sammatasseva. **Dukkaṭaṃ** iminā tatiyasikkhāpadena. **Anāpatti** paṭhamasikkhāpadena, tenevāha **‘‘sammatattā’’**ti. **Pācitti** dutiyasikkhāpadena, tenevāha **‘‘rattiya’’**nti.

1154. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘upasampannāya upasampannasaññī, vematiko, anupasampannasaññī bhikkhunupassayaṃ upasaṅkamitvā aññatra samayā ovadati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 162) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Itaradvaye**ti ‘‘anupasampannāya upasampannasaññī, āpatti dukkaṭassa. Anupasampannāya vematiko, āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 162) dassite itaradvaye. **Ovadantassā**ti yena kenaci ovadantassa.

1155. Tikapācittiyaṃ, dukkaṭaṭṭhāne dukkaṭameva hotīti dassetumāha **‘‘tathā’’**ti. Bhikkhunupassayaṃ gantvā aññena dhammena ovadantassa tathāti yojanā.

Bhikkhunupassayakathāvaṇṇanā.

1156. **Cīvarādīna**nti **ādi**-saddena piṇḍapātādiitarapaccayattayañca sakkāragarukāramānanavandanapūjanāni ca saṅgahitāni. **Sammate**ti bhikkhunovādakasammutiyā sammate.

1157. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘dhammakamme dhammakammasaññī, vematiko, adhammakammasaññī evaṃ vadati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 167) tikapācittiyaṃ **pāḷiyaṃ** dassitameva. Idha **kammaṃ** nāma yathāvuttaṃ sammutikammaṃ. Adhammakamme dhammakammasaññivematikaadhammakammasaññīnaṃ vasena **tikadukkaṭaṃ**. Vīsativasso vā atirekavīsativasso vāti sammutiyā aṅgāni.

1158. ‘‘Sammataṃ anupasampanna’’nti kaṃ sandhāyāhāti ce? Sammatena hutvā sikkhaṃ paccakkhāya sāmaṇerabhāvamupagataṃ sandhāya vuttaṃ. **Āmisatthāyā**ti cīvarādīnamatthāya.

Āmisakathāvaṇṇanā.

1162. **Bhikkhuniyā dinna**nti ettha ‘‘bhikkhussā’’ti vattabbaṃ. Bhikkhunā dinnanti yojanā. ‘‘Bhikkhuniyā’’ti seso. **Tatthā**ti cīvarapaṭiggahaṇasikkhāpade. **Sūcitā**ti pakāsitā.

Cīvaradānakathāvaṇṇanā.

1163. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaranti yojanā.

1164. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade.

1165. Sūciṃ cīvaraṃ pavesetvāti sambandho. **Sūcinīharaṇe**ti cīvarato.

1166. **Payogassa vasā**ti ekakkhaṇe bahū āvuṇitvā sūciyā nīharaṇapayogagaṇanāya. Bahū pācittiyoti yojanā, payogappamāṇāpattiyo hontīti attho.

1169. Anekā pācittiyāpattī hontīti yojanā. **Ārapathe**ti sūcimagge. Dutiye **pathe**ti ettha āra-saddo gāthābandhasukhatthaṃ luttoti veditabbo.

1170. **Kā hi nāma kathā**ti ‘‘anekāpattiyo hontī’’ti ettha kiṃ vattabbanti attho. **Tikapācittiya**nti ‘‘aññātikāya aññātikasaññī, vematiko, ñātikasaññī cīvaraṃ sibbati vā sibbāpeti vā, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 178) vuttaṃ tikapācittiyaṃ.

1172. **Aññaṃ parikkhāra**nti upāhanatthavikādiṃ. **Sibbato**ti ettha ‘‘sibbāpayato’’ti adhikārato labbhati. Sikkhamānasāmaṇeriyo **sikkhamānādikā** nāma.

1173. Sibbanakiriyāya āpajjitabbato **kriyaṃ**.

Cīvarasibbanakathāvaṇṇanā.

1174-5. **Saṃvidhāyā**ti ‘‘ajja yāma, sve yāmā’’tiādinā nayena saṃvidahitvā. Yathāha ‘‘ajja vā hiyyo vā pare vā gacchāmāti saṃvidahatī’’ti (pāci. 183). **Magga**nti ekaddhānamaggaṃ, antamaso gāmantarampi. **Aññatra samayā**ti ‘‘tatthāyaṃ samayo, satthagamanīyo hoti maggo sāsaṅkasammato sappaṭibhayo’’ti (pāci. 182) vuttakālavisesā aññatrāti vuttaṃ hoti. Satthavāhehi vinā agamanīyo maggo **satthagamanīyo** nāma. Corānaṃ sayitanisinnaṭṭhitakhāditapītaṭṭhānāni yattha dissanti, tādiso maggo **sāsaṅko** nāma. Corehi hatamāritaghātaviluttamanussā yattha paññāyanti, so **sappaṭibhayo** nāma. **Idhā**ti imasmiṃ bhikkhuniyā saddhiṃ katasaṃvidhānaṃ avirādhetvā tāya ekaddhānamaggaṃ paṭipajjanakāleti attho.

Añño gāmo **gāmantaraṃ,** tattha okkamanaṃ upagamanaṃ **gāmantarokkamo,** tasmiṃ kateti attho. Agāmake araññe addhayojanātikkame vāti yojanā, gāmarahitaṃ araññamaggampi dvigāvutaṃ atikkante vāti attho.

1176. ‘‘Āpatti hotī’’ti sāmaññato dassitaāpattiyā bhedābhedaṃ dassetumāha **‘‘etthā’’**tiādi. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpadavinicchaye, pakaraṇe vā. Dukkaṭaṃ dīpitanti sambandho. **Akappiyabhūmaṭṭho**ti ettha **akappiyā bhūmi** nāma antogāme bhikkhunupassayadvārakoṭṭhakoti evamādi. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘sace pana antogāme bhikkhunupassayadvāre rathikāya, aññesu vā catukkasiṅghāṭakahatthisālādīsu saṃvidahanti, bhikkhuno āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. aṭṭha. 182-183). Ettha ca catunnaṃ maggānaṃ sambandhaṭṭhānaṃ **catukkaṃ**. Tiṇṇaṃ maggānaṃ sambandhaṭṭhānaṃ **siṅghāṭakaṃ**.

1177. **Kappiyabhūmi** nāma bhikkhunupassayādi. Yathāha ‘‘sace ubhopi bhikkhunupassaye vā antarārāme vā āsanasālāya vā titthiyaseyyāya vā ṭhatvā saṃvidahanti, anāpatti. Kappiyabhūmi kirāyaṃ. Tasmā ettha saṃvidahanapaccayā dukkaṭāpattiṃ na vadantī’’ti (pāci. aṭṭha. 182-183). Tenevāha **‘‘na vadantassa dukkaṭa’’**nti. ‘‘Na vadanti assā’’ti padacchedo.

1178. **Ubhayatthā**ti akappiyabhūmiyaṃ ṭhatvā saṃvidhāya gamane, kappiyabhūmiyaṃ ṭhatvā saṃvidhāya gamane cāti ubhayavikappe. **Gacchantassevā**ti **eva**kārena nikkhantassa jotakaṃ. Yathāha ‘‘nikkhamane anāpattī’’ti. **‘‘Bhikkhuno’’**ti iminā bhikkhuniyā anāpattibhāvaṃ dīpeti. Āpattikhettaniyamanatthamāha **‘‘anantarassā’’**tiādi.

1179. **Tatrāpī**ti kappiyabhūmiupacārokkamanepi. **Udīrita**nti mahāpaccariyaṃ. Yathāha ''mahāpaccariyaṃ vutta''nti.

1180. **Antarā**ti attano nikkhantagāmassa, anantaragāmassa ca vemajjhe. Yathāha ''gāmato nikkhamitvā pana yāva anantaragāmassa upacāraṃ na okkamati, etthantare saṃvidahitepi bhikkhuno dukkaṭa''nti (pāci. aṭṭha. 182-183). Imasmiṃ sikkhāpade kāladvāramaggānaṃ vasena tayo saṅketavisaṅketāti tesu maggadvāravisaṅketepi āpatti hotevāti dassetumāha **''dvāra…pe… vuccatī''**ti. Kālavisaṅkete pana anāpattiṃ vakkhati. **Āpatti** pācitti.

1181. **Asaṃvidahite kāle**ti ''purebhattaṃ gamissāmā''tiādinā katasaṃvidhānānaṃ pacchābhattādi asaṃvidahitakālaṃ nāma, tasmiṃ. **Bhikkhusseva vidhānasmi**nti bhikkhuniyā saṃvidhānaṃ vinā bhikkhusseva vidhāne sati āpatti dukkaṭaṃ.

1182. Samaye vidahitvā gacchato vā asamaye vidahitvā visaṅketena gacchato vā āpadāsu vidahitvā gacchato vā anāpattīti yojanā. **Tathā**ti ''vidahitvā gacchato anāpattī''ti idaṃ atidisati.

Tattha **samayo** nāma yathāvuttakālaviseso. **Visaṅketo** nāma kālavisaṅketo, ''asukasmiṃ divase asukavelāya gamissāmā''ti saṃvidahitvā gamanakāle tassa kālasaṅketassa vibhavananti vuttaṃ hoti. Yathāha ''kālavisaṅketeyeva anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 185). **Āpadā** nāma raṭṭhabhede janapadānaṃ palāyanakālo. Yathāha ''raṭṭhabhede cakkasamāruḷhā janapadā pariyāyanti, evarūpāsu āpadāsū''ti (pāci. aṭṭha. 185). Ettha ca **raṭṭhabhede**ti raṭṭhavilope. **Cakkasamāruḷhā**ti iriyāpathacakkaṃ, sakaṭacakkaṃ vā samāruḷhā. **Ummattakādino**ti **ādi-**saddena khittacittādayo gahitā.

1183. **Kāyavācādikattayā**ti ettha **ādi-**saddena cittaṃ gahitaṃ, kāyavācācittāti vuttaṃ hoti.

Saṃvidhānakathāvaṇṇanā.

1184. Uddhaṃ javatīti **ujjavanī,** paṭisotagāminī nāvā, taṃ. Adho javanato **ojavanī,** anusotagāminī nāvā, taṃ. **Abhiruheyyā**ti ettha ''saṃvidhāyā''ti seso. Yathāha ''yo pana bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhāya ekaṃ nāvaṃ abhiruheyyā''ti (pāci. 186). Lokassādasaṅkhātamittasanthavena taṃ nāvaṃ āruyha kīḷanacittaṃ pubbaṅgamaṃ katvā aññamaññaṃ saṃvidhāyāti attho. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''lokassādamittasanthavavasena kīḷāpurekkhāro saṃvidahitvā''ti (pāci. aṭṭha. 188).

1185. Sagāmatīrapassena gamane gāmantaravasena vā pācitti, agāmatīrapassena gamane addhayojane pācitti addhayojanātireke ṭhāne gāme vijjamānepi avijjamānepi.

1186. Yojanaputhulāya nadiyā majjhena gacchato addhayojanavasena āpattidassanatthamāha **''tathā''**tiādi. ''Ūnayojanaputhulāya nadiyā majjhaṃ ubhayabhāgaṃ bhajatīti tādisikāya nadiyā majjhena gacchantassa gāmantaragaṇanāya, addhayojanagaṇanāya ca āpattī''ti vadanti.

1187. **Yathāsukhaṃ samuddasmi**nti ettha ''gantabba''nti seso. **''Sabbaaṭṭhakathāsū''**tiādinā yathāsukhagamanānuññāya hetuṃ dasseti. Imināva asandamānodakesu vāpitaḷākādīsu anāpattīti viññāyati.

1188. **Titthasampādanatthāyā**ti paratitthaṃ pāpetuṃ. **Taṃ** nāvaṃ. **Yuttā**ti nāvāpājakā.

1189. **''Tathā''**ti iminā ''anāpatti pakāsitā''ti imaṃ saṅgaṇhāti. Asaṃvidahitvā bhikkhuniyā saddhiṃ ekaṃ nāvaṃ abhiruheyya vā, **tiriyaṃ taraṇāya** bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidahitvāpi ekaṃ nāvaṃ abhiruheyya vā, āpadāsu bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidahitvāpi ekaṃ nāvaṃ abhiruheyya vā, tathā anāpatti pakāsitāti yojanā.

''Anantarasamo''ti iminā ''asaṃvidahite kāle''tiādinā vuttavinicchayaṃ saṅgaṇhāti. Idhāpi kālavisaṅkete anāpatti, titthanāvāvisaṅkete āpattiyeva. Yathāha ''idhāpi kālavisaṅketeneva anāpattī''tiādi (pāci. aṭṭha. 191). ''Lokassādamittasanthavavasena kīḷāpurekkhāro saṃvidahitvā''ti (pāci. aṭṭha. 188) vacanato keci ''imaṃ sikkhāpadaṃ akusalacittaṃ lokavajja''nti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. Kīḷāpurekkhāratāya hi abhiruhitvā gāmantarokkamane, addhayojanātikkame vā kusalābyākatacittasamaṅgīpi hutvā āpattiṃ āpajjati. Yadi hi so saṃvegaṃ paṭilabhitvā arahattaṃ vā sacchikareyya, niddaṃ vā okkameyya, kammaṭṭhānaṃ vā manasi karonto gaccheyya, kuto tassa akusalacittasamaṅgitā, yenidaṃ sikkhāpadaṃ ''akusalacittaṃ, lokavajja''nti vuccati, tasmā paṇṇattivajjaṃ, ticittanti siddhaṃ.

Nāvābhiruhanakathāvaṇṇanā.

1190. Gihisamārambhaṃ hitvā bhikkhuniyā paripācitaṃ bhattaṃ ñatvā bhuñjato bhikkhuno pācitti hotīti yojanā. **Paripācitaṃ** nāma bhikkhuno sīlasutādiguṇaṃ kulānaṃ vatvā nipphāditaṃ. Yathāha ''bhikkhuniyā paripācitaṃ, guṇappakāsanena nipphāditaṃ laddhabbaṃ katanti attho''ti (pāci. aṭṭha. 194). **Gihisamārambha**nti bhikkhuniyā paripācanato pubbeyeva gihipaṭiyattaṃ. Yathāha ''bhikkhuniyā paripācanato paṭhamameva yaṃ gihīnaṃ paṭiyāditaṃ bhatta''nti (pāci. aṭṭha. 194). Vakkhati hi ''gihisampāditampi vā vinā''ti.

1191. ''Tassā''ti vakkhamānattā ''yaṃ bhojana''nti yojetabbaṃ. **Tassā**ti pañcadhā vuttassa bhojanassa. **Sabbesu ajjhohāresū**ti sabbesu paragalakaraṇappayogesu.

1192. Bhikkhuniyā paripācitaṃ bhuñjato dosoti yojanā.

1193. **Ubhosū**ti paripācitepi aparipācitepi. **Sabbatthā**ti imesu dvīsu paribhuñjato ajjhohāravaseneva dukkaṭanti yojanā.

1195. Pañcabhojanaṃ ṭhapetvā aññaṃ pana yaṃ kiñci yāgukhajjaphalādikaṃ bhuñjantassa anāpattīti yojanā.

Paripācitakathāvaṇṇanā.

1197. Idaṃ sabbaṃ dasamaṃ sikkhāpadaṃ samuṭṭhānanayādinā dutiyāniyateneva sadisaṃ matanti yojanā. **Idaṃ sikkhāpada**nti ''yo pana bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṃ eko ekāya raho nisajjaṃ kappeyya, pācittiya''nti (pāci. 199) vuttaṃ rahonisajjasikkhāpadaṃ.

Rahonisajjakathāvaṇṇanā.

Bhikkhunivaggo tatiyo.

1198. **Eko**ti ekadivasiko. **Āvasatho piṇḍo**ti puññatthikehi ekaṃ pāsaṇḍaṃ anuddissa yāvadatthaṃ dātuṃ sālādīsu paññattaṃ pañcasu bhojanesu aññataraṃ bhojanaṃ. Yathāha ''āvasathapiṇḍo nāma pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhojanaṃ sālāya vā maṇḍape vā rukkhamūle vā ajjhokāse vā anodissa yāvadattho paññatto hotī''ti (pāci. 206). **Agilānenā**ti ettha ''agilāno nāma sakkoti tamhā āvasathā pakkamitu''nti vutta **padabhājaniyaaṭṭhakathāyaṃ** ''addhayojanaṃ vā yojanaṃ vā gantuṃ sakkotī''ti (pāci. aṭṭha. 206) vuttattā tamhā āvasathā addhayojanaṃ vā yojanaṃ vā gantuṃ samatthena agilānenāti attho. **Tato uddha**nti dutiyadivasato uttari.

1199. Anodisseva **paññatte** piṇḍeti yojanā, ''imesaṃyeva vā''ti aññataraṃ pāsaṇḍaṃ vā ''ettakānaṃyeva vā''ti tattha puggalaparicchedaṃ vā akatvā sabbasādhāraṇaṃ katvā paññatte āvasathapiṇḍeti attho. **Yāvadatthe** eva piṇḍe paññatteti yojanā, yāvatā attho kucchipūraṇādikaṃ payojanamettha piṇḍeti viggaho, ''ettakaṃ dātabba''nti aparicchinditvā ''bhuñjantānaṃ yāvadatthaṃ dātabba''nti paññatte piṇḍe evāti attho. **Bhuñjitabba**nti kammasādhanaṃ vā bhāvasādhanaṃ vā. ''Bhojana''nti ajjhāharaṇīyaṃ. **Saki**nti ekavāraṃ. **Tatthā**ti āvasathe.

1200. **Tassa** piṇḍassa. **Ajjhohāresu sabbesū**ti sabbesu ajjhohārappayogesu katesu. **Tassa** ajjhohārakassa. **Pācittiyo** payogagaṇanāya.

1201. ''Ekena kulena nānekaṭṭhānabhedesu paññatte''ti, ''nānākulehi vā nānekaṭṭhānabhedesu paññatte''ti cāti yojanā. ''Piṇḍe''ti adhikāro. Nānā ca eko ca **nānekā,** ṭhānānaṃ bhedā **ṭhānabhedā,** nānekā ca te ṭhānabhedā cāti viggaho, tesu. **Ekabhogo**ti ekapiṇḍaparibhogo. **Eva**kārena dutiyadivasādiparibhogaṃ nivatteti.

1204. **Gilānassā**ti vuttalakkhaṇena gilāno hutvā punappunaṃ bhuñjantassa gacchato vā āgacchantassa vā anāpattīti yojanā, antamaso addhayojanampi gacchato, gantvā āgacchato vā antarāmagge ca gataṭṭhāne ca ekasmiṃ divase bhuñjantassa anāpattīti vuttaṃ hoti. Yathāha ''yo gacchanto antarāmagge ekadivasaṃ, gataṭṭhāne ca ekadivasaṃ bhuñjati, tassāpi anāpatti. Āgacchantepi eseva nayo''ti (pāci. aṭṭha. 208). **Odissa paññatte**ti ettha ''bhikkhū''ti seso. Yathāha ''bhikkhūnaṃyeva atthāya uddisitvā paññatto hotī''ti (pāci. aṭṭha. 208). **Paritte**ti udarapūraṇāya appahonake thoke bhojane. Yathāha ''yāvadatthaṃ paññatto na hoti, thokaṃ thokaṃ labbhati, tādisaṃ niccampi paribhuñjituṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 208). **Sakin**ti yāvadatthaṃ paññattaṃ vuttanayena ekavāraṃ bhuñjato anāpatti.

1205. **Yāguādīnī**ti **ādi**-saddena pañcabhojanato aññesaṃ ajjhoharaṇīyānaṃ gahaṇaṃ.

Āvasathakathāvaṇṇanā.

1206. Vuttā samayā aññatrāti yojanā, ''tatthāyaṃ samayo, gilānasamayo cīvaradānasamayo cīvarakārasamayo addhānagamanasamayo nāvābhiruhanasamayo mahāsamayo samaṇabhattasamayo''ti (pāci. 217) vuttā sattavidhakālā aññatra.

Tattha yadā pādānaṃ phalitattā na sakkoti piṇḍāya carituṃ, ayaṃ **gilānasamayo**. Atthatakathinānaṃ pañca māsā, itaresaṃ kattikamāsoti ayaṃ **cīvaradānasamayo**. Yadā cīvare kariyamāne kiñcideva cīvare kattabbaṃ karoti, ayaṃ **cīvarakārasamayo**. Yadā addhayojanampi gantukāmo vā hoti, gacchati vā, gato vā, ayaṃ **addhānagamanasamayo. Nāvābhiruhanasamaye**pi eseva nayo. Yadā gocaragāme cattāro bhikkhū piṇḍāya caritvā na yāpenti, ayaṃ **mahāsamayo**. Yadā yo koci pabbajito bhattena nimanteti, ayaṃ **samaṇabhattasamayo**. Gaṇo katamoti āha **''gaṇo''**tiādi.

1207. Gaṇabhojanaṃ nāma kinti āha **''ya''**ntiādi. Yaṃ pañcannaṃ aññataraṃ nimantanato, viññattito vā laddhaṃ, taṃ idha bhojananti adhippetaṃ hotīti yojanā. **Nimantanato**ti ''bhojanāna''ntiādinā vakkhamānappakārena kataṃ akappiyanimantanamāha. **Viññattitopi vā**ti ''sacepī''tiādinā vakkhamānanayena katamakappiyaviññattimāha.

1208-11. **Bhojanānan**ti niddhāraṇe sāmivacanaṃ, ''aññatarassā''ti seso, ''odano sattu kummāso, maccho maṃsañca bhojana''nti saṅgahitānaṃ pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarassa. **Nāman**ti vakkhamānaṃ odanādināmaṃ. **Bhikkhū nimantetī**ti ettha ''ekato, nānato vā''ti seso. Yathāha ''ekato nimantitā. Nānato nimantitā''ti (pāci. aṭṭha. 217-218). **Ekato nimantanaṃ** nāma sabbesaṃ bhikkhūnaṃ ekato ṭhitānaṃ nimantanaṃ. **Nānato nimantanaṃ** nāma bhikkhūnaṃ visuṃ visuṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā vā ekato ṭhitaṭṭhānaṃ gantvā vā anekehi nimantanaṃ. Yathāha ''cattāri pariveṇāni vā vihāre vā gantvā nānato nimantitā, ekaṭṭhāne ṭhitesuyeva vā eko puttena, eko pitarāti evampi nānato nimantitā''ti (pāci. aṭṭha. 217-218).

Vevacanaṃ nāma odanādisabbapadānaṃ, sampaṭicchathātiādikiriyāpadānañca pariyāyavacanaṃ. **Bhāsantaraṃ** nāma māgadhavacanato aññaṃ sīhaḷadamiḷādivohārantaraṃ. Vevacanehi eva vā bhāsantarena vā nimantetīti sambandho.

Tato nimantanānantaraṃ. **Nimantanan**ti yathāvuttaṃ akappiyanimantanaṃ. **Ekato gaṇhantī**ti aññamaññassa dvādasahatthaṃ amuñcitvā ṭhitā vā nisinnā vā ekato gaṇhanti.

''Gaṇabhojanakāraṇa''nti idaṃ bhojanapaccayā pācittiyaṃ evaṃ gahaṇamantarena na hotīti vuttaṃ.

1212. Ekato, nānato vāpi yaṃ gamanaṃ, bhojanampi vā, taṃ gaṇabhojane na kāraṇantipi viññū bhaṇantīti yojanā. **Ekato nānato vāpī**ti ettha ''ṭhitā vā nisinnā vā''ti seso.

1213-4. **Viññāpetvā**ti ''amhākaṃ catunnampi bhattaṃ dehī''tiādinā ekato vā ''mayhaṃ dehi, mayhaṃ dehī''ti pāṭekkaṃ vā viññāpetvā. **Evampī**ti viññattitopi.

1215. **Duvidhassā**ti nimantakassa, viññāpakassa ca.

1216. Sattasupi samayesu bhuñjataṃ anāpattīti yojanā, ''gaṇabhojana''nti pakaraṇato labbhati, yathāvuttesu gilānādīsu sattasu kālesu lesaṃ vinā bhuñjantānanti attho. **''Ekato''**ti idaṃ ''gahetvā''ti iminā yojetabbaṃ. **Bhuñjatan**ti bhuñjantānaṃ. **Tathā**ti ''anāpattī''ti idaṃ paccāmasati.

1217. Anupasampanno ca cārī ca patto ca animantito ca **anupasampanna…pe… nimantitā,** te catutthe katvāti attho, anupasampannaṃ vā piṇḍacāriṃ vā catutthassa pattaṃ vā animantitaṃ vā catutthaṃ katvā ekato gahetvā bhuñjantānaṃ gaṇabhedo muninā pakāsito, gaṇassa aparipuṇṇatā dīpitāti vuttaṃ hoti. Piṇḍāya carati sīlenāti piṇḍacārī, so idha pubbapadalopena **''cārī''**ti vutto, piṇḍapātiko. So hi nimantanaṃ asādiyanto gaṇabhojanako gaṇakhādako na hotīti adhippāyo. **Patto** nāma vihāre nisīditvā catutthena attanā laddhabbabhojanatthāya pesito patto. **Animantito** nāma paṭhamaṃ akappiyanimantanāya nimantite anantogadho upasampanno. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. **Api**-saddo heṭṭhā dassitaṃ dvinnaṃ, tiṇṇaṃ vā vasena vuttavinicchayaṃ apekkhati.

1218. **Samayaladdhānan**ti gilānādayo sattasamayā laddhā yehi te samayaladdhā, tesaṃ, niddhāraṇe sāmivacanaṃ. ''Aññatarassā''ti seso, **''vasenā''**ti iminā sambandho. Neva gaṇabhedoti yojanā. Samayaladdhakassa attano anāpattibhāvamantarena taṃ catutthaṃ katvā gaṇabhojanaṃ gaṇhantānaṃ pana āpattisambhavato āha **''āpatti pana veditabbā''**ti. Yathāha **mahāpaccariyaṃ** ''samayaladdhako sayameva muccati, sesānaṃ gaṇapūrakattā āpattikaro hotī''ti (pāci. aṭṭha. 220).

1219. Pañcabhojanesu aññatarassa nāmaṃ gahetvā nimantetvā tesuyeva aññaṃ diyyamānaṃ gaṇhantassa visaṅketābhāvaṃ dassetumāha **''bhojanānañcā''**tiādi. **Bhojanānan**ti niddhāraṇe sāmivacanaṃ, aññatarassa vasenāti vuttaṃ hoti. **Taṃ** visaṅketaṃ, odanādīnaṃ nāmena nimantetvā diyyamānaṃ yāguādiṃ gaṇhantassa gaṇabhojanaṃ na hotīti vuttaṃ hoti.

1221. **''Niccabhatta''**nti dhuvabhattaṃ vuccati. ''Niccabhattaṃ gaṇhathā''ti vadanti, bahūnampi ekato gahetuṃ vaṭṭati. Salākabhattādīsupi eseva nayo.

Gaṇabhojanakathāvaṇṇanā.

1223-4. **Bahūhi manussakehī**ti visuṃ visuṃ nimantitehi anekehi manussehi. **Pañcasu yassa kassā**ti ettha ''sahadhammikesū''ti seso, niddhāraṇe bhummaṃ, pañcasu sahadhammikesu yassa kassacīti attho. **''Hitvā''**tiādinā kimāhāti? Yassa vikappeti, tasmiṃ sannihite ''mayhaṃ bhattapaccāsaṃ tuyhaṃ dammī''ti sammukhā vikappanavasena vā tasmiṃ asannihite tassa nāmaṃ gahetvā ''mayhaṃ bhattapaccāsaṃ itthannāmassa dammī''ti asammukhā vikappanavasena vā paṭhamanimantanāya vikappanaṃ hitvā, taṃ avikappetvāti vuttaṃ hoti.

Bhattanti ettha ''yo bhuñjatī''ti seso. Nimantito yo pacchā nimantitaṃ bhattaṃ bhuñjati, tassa pācittiyanti yojanā. Uppaṭipāṭiyā ekasitthampi bhuñjato tassa pācittiyaṃ siyāti yojanāti. Kiṃ vuttaṃ hoti? Pacchā nimantitānaṃ bhojanaṃ paṭhamaṃ bhuñjitvā paṭhamaṃ nimantitānaṃ bhojanaṃ pacchā bhuñjantassa ca ekapatteyeva heṭṭhā paṭhamaṃ nimantitānaṃ bhojanaṃ pakkhipitvā itaraṃ upari pakkhipitvā heṭṭhā hatthaṃ otāretvā heṭṭhā ṭhitabhojane ekasitthampi paṭhamaṃ abhuñjitvā upari ṭhitaṃ paṭhamaṃ bhuñjantassa cāti vuttaṃ hoti. Teneva yathā uppaṭipāṭi na hoti, tathā missīkataṃ bhojanaṃ bhuñjantassa na dosoti **mahāpaccariyaṃ** vinicchayo byatirekato dassito hoti. Yathāha ''dve tīṇi kulāni nimantetvā ekasmiṃ ṭhāne nisīdāpetvā ito cito ca āharitvā bhattaṃ ākiranti, sūpabyañjanaṃ ākiranti, ekamissakaṃ hoti, ettha anāpattīti mahāpaccariyaṃ vutta''nti (pāci. aṭṭha. 229).

1225-6. Paramparabhojanassa sarūpaṃ **padabhājane** vuttanayena dassetumāha **''bhojanānampī''**tiādi. Tesameva pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhojanaṃ paribhuñjatīti yojanā. **Mahesinā paridīpitan**ti **padabhājane** ''paramparabhojanaṃ nāma pañcannaṃ bhojanāna''ntiādinā (pāci. 227) nayena vuttaṃ.

1227. **Yatthā**ti anekehi ekabhājane pakkhitte yasmiṃ bhojaneti vuttaṃ hoti ekeneva dinne vicāraṇābhāvā. **Sabbamekarasaṃ siyā**ti visuṃ visuṃ viññāyamānarasaṃ ahutvā ekarasameva hoti.

1230. **''Gāmenā''**ti iminā gāmaṭṭhāyeva vuttā. **''Nimantitassa doso na vijjatī''**ti idaṃ gāmapūganigamehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Gāma**-saddena ''gāmā vā araññā

vā''ti (pārā. 91) ettha viya nagarampi saṅgahitaṃ. **Pūgo** nāma visuṃ visuṃ samūhā hutvā puññakārino dhammikamanussā. **Nigamo** nāma sāpaṇo mahāgāmo. Sakalagāmena nimantito hutvā sampatte yattha katthaci gehe bhuñjantassa anāpattīti attho. **Pūgā**dīsupi eseva nayo. Yathāha ''sakalena gāmena ekato hutvā nimantitasseva yattha katthaci bhuñjato anāpatti. Pūgepi eseva nayo''ti (pāci. aṭṭha. 229). **Niccabhatte doso na vijjatī**ti anekaṭṭhānato diyyamānaṃ niccabhattampi uppaṭipāṭiyā bhuñjantassa na dosoti vuttaṃ hoti.

1231. Kāyo vācā kāyavācācittanti imehi āpajjanaṃ kathinasamuṭṭhānaṃ nāma. **Idha kriyaṃ** nāma bhojanaṃ, **akriyaṃ** nāma paṭhamanimantanassa avikappanaṃ, idaṃ dvayamevāha **''bhojanañcāvikappana''**nti.

Paramparabhojanakathāvaṇṇanā.

1232-3. **Pūvā**ti atirasādayo rasā. **Paheṇakatthāyā**ti paṇṇākāratthāya. **Paṭiyattā**ti sampāditā. **Pātheyyatthāyā**ti gamikassa sambalatthāya. Paṭiyattā manthā vāti sambandho. **Manthā** nāma baddhasattuabaddhasattutilataṇḍulādayo. Yathāha ''baddhasattuabaddhasattutilataṇḍulādi sabbaṃ idha manthotveva saṅkhaṃ gacchatī''ti (pāci. aṭṭha. 233). Ye pūvā, manthā vāti yojanā. **Hī**ti nipātamattaṃ. **Tattha** paṭiyattesu tesu pūvesu vā manthesu vā. **Bhikkhunā**ti ettha ''ākaṅkhamānenā''ti seso.

Dvattipattāti dve vā tayo vā pattāti viggaho. **Pūrā**ti mukhavaṭṭiyā heṭṭhimarājisamaṃ puṇṇā. Yathāha ''mukhavaṭṭiyā heṭṭhimalekhāya samapūre patte gahetvā''ti (pāci. aṭṭha. 233). ''Dvattipattā pūrā''ti cettha parimāṇaṃ dassitaṃ, parimāṇaparimeyyānaṃ abhedopacārena pūvamanthā gahetabbā yathā ''dve tisso taṇḍulanāḷiyo''ti. Pūvehi vā sattūhi vāti yojanā. **Sattū**ti baddhasattuabaddhasattūnaṃ gahaṇaṃ, imināva tilādīni upalakkhitāni. Tatiyapattassa mukhavaṭṭiyā heṭṭhārājiyā uddhaṃ katvā pakkhittañcetaṃ **''tato uttari''**nti iminā ca gayhati. Yathāha ''sace tatiyaṃ pattaṃ thūpīkataṃ gaṇhāti, pūvagaṇanāya pācittiya''nti (pāci. aṭṭha. 233).

1237. **Tattha** tesu pūvesu vā manthesu vā dve ce pattapūrā laddhāti yojanā. Eko pattapūro padātabboti yojanā. **Ekato**ti ekapattapūrato na padātabboti yojanā, kiñcipi akāmā na dātabbanti attho. Yathāha ''yena eko gahito, na tena kiñci akāmā dātabbaṃ. Yathāruci kātabba''nti (pāci. aṭṭha. 233). Evaṃ dadantena āsanasālāya vā attano nibaddhavāsaṭṭhāne vā diṭṭhassa bhikkhusaṅghassa sādhāraṇaṃ katvā dānamantarena na mittānameva dātabbaṃ. Yathāha ''yathāmittaṃ pana dātuṃ na labbhatī''ti (pāci. aṭṭha. 233).

1238-9. Apaheṇakaṃ apātheyyaṃ dentānanti sambandho. Yathāha ''na paheṇakatthāya na pātheyyatthāya paṭiyattaṃ dentī''ti (pāci. 235). **Tato**ti paheṇakapātheyyato. **Vā**-saddena idha avuttaṃ ''gamane paṭippassaddhe dentī''ti (pāci. 235) **anāpattivāre** vuttaṃ saṅgaṇhāti. **Tadūnaka**nti tato dvattipattato ūnakaṃ. Yathāha ''ūnakadvattipattapūre paṭiggaṇhātī''ti (pāci. 235). Apātheyyādiatthāya paṭiyāditanti saññāya pātheyyādiṃ gaṇhantassāpi āpattiyeva acittakattā sikkhāpadassa. Attanoyeva gahaṇatthaṃ ''imassa hatthe dehī''ti vacanenāpi āpajjanato vacīkammaṃ.

Kāṇamātukathāvaṇṇanā.

1240. **Aññenā**ti taddhitalopena niddeso, aññatarenāti attho, pavāritoti sambandho. **Bhojanāna**nti niddhāraṇe bhummaṃ. **Pavārito**ti ''gaṇhatha bhante yāva icchathā'ti evaṃ yāvadatthapavāraṇāya, sayañca 'alaṃ āvuso thokaṃ thokaṃ dehī'ti evaṃ paṭikkhepapavāraṇāyā''ti **aṭṭhakathāya** vuttappakāradvayena pavāritoti attho. Vikappadvaye pakāradvaye pavārita-sadde vara-dhātussa patthanavāraṇatthavasenāyamattho veditabbo, ''pācitti anatiritta''nti padacchedo. **''Anatirittaṃ bhojana''**nti visesitabbamapekkhitvā **''aññenā''**ti ettha vibhattiṃ vipariṇāmetvā ''pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhojana''nti yojetabbaṃ, vakkhamāne anatirittakatabhojananiddese vuttesu pañcasu bhojanesu aññataraṃ bhojananti attho. ''Khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā''ti (pāci. 236, 238) saha desitattā ekayogañāyena ''khādanīyaṃ vā''ti ca gahetabbaṃ. Pañca bhojanāni, kālikattayañca ṭhapetvā sabbaṃ yāvakālikaṃ khādanīyanti vuttaṃ.

1241. **Asana**nti ettha vippakatabhojanaṃ dissati, bhuñjamāno ce puggalo hoti, bhojanakiriyānupacchinnā vattatīti attho. **Bhojana**nti pavāraṇapahonakaodanādi hatthādīsu dissati. **Hatthapāso**ti pavāraṇapahonakaṃ bhojanaṃ dātuṃ abhiharitvā ṭhitokāso aḍḍhateyyahatthappamāṇo hotīti vuttaṃ hoti. Abhiharaṇaṃ **abhihāro,** so eva **abhihāratā,** tathā dātuṃ ṭhitassa kāyena kato abhihāro dissatīti vuttaṃ hoti. **Kāyavācāpaṭikkhepo**ti tathā abhihaṭe bhojane paṭiggāhakassa hatthavikārādiko kāyiko vā ''ala''ntiādiko vācasiko vā paṭikkhepo paññāyatīti attho.

1242. **Nippapañcenā**ti saha vāsanāya pahīnataṇhādipapañcattayarahitena tathāgatena.

1243. **Tatthā**ti odanādīsu. **Sattanna**nti ''sālī''tiādinā vakkhamānānurūpānaṃ.

1244. **Odako**ti udake bhavo. **Etthā**ti pañcaṅgapavāraṇāya. **Ayaṃnicchayo**ti vakkhamānavidhippakāraṃ vinicchayaṃ dasseti.

1245. **Sālī**ti sabbasālijāti. **Vīhī**ti sabbavīhijāti. **Kaṅgū**ti setarattakāḷabhedā sabbā kaṅgujāti. **Varako** setavarako. **Dhaññena** sambhatapuññasambhārena bhagavatā.

1246. **Tiṇa**nti tiṇabījameva vuttaṃ. **Dīpitaṃ** saṅgahitaṃ. **Varakacorako**ti sukhumavarako.

1248. Aṅgasampattiṃ dassetumāha **''hatthenā''**tiādi.

1249. **Tanū**ti tanukā.

1250. **Na rakkhati** pavāraṇaṃ.

1251-2. **Dhaññarasādīnī**ti **ādi**-saddena dadhiādayo gahitā. **Āropetvā**ti uddhanaṃ āropetvā. **Phala**nti elāḷukādiphalaṃ. **Paṇṇa**nti sūpasākaṃ. **Kaḷīra**nti veḷuādīnaṃ kaḷīraṃ. **Bahūnī**ti tesameva visesanaṃ. **Tattha cā**ti pakkhittapaṇṇādimhi takkādike. **Odhiṃ dassetī**ti ettha ''paribhogakāle''ti seso. **Sañjanetī**ti ettha ''phalādiyāgū''ti labbhati.

1253-4. **Rase**ti maṃsādirase. ''Yāguṃ gaṇhathā''ti vā ''yāgu''nti vā vatvāti yojetabbā. **Yāgu saṅgahitā**ti ettha odhipaññāyanaapaññāyanavikappadvaye yāguyā samo vinicchayoti adhippāyo.

1255. **Chupantī**ti samphusanti. Chupa samphasseti dhātu, pakkhipantīti vuttaṃ hoti. Yathāha ''yattha macchamaṃsaṃ pakkhipantī''ti (pāci. aṭṭha. 238-239). Sāsapamattampi macchamaṃsaṃ vā sace paññāyatīti yojanā. **Pavāraṇa**nti ettha ''janetī''ti seso. **Yāguyā**ti padaṃ paccattavasena vipariṇāmetvā yāgu janetīti yojetabbaṃ.

1256. **Saṃsaṭṭho**ti parissāvito na sañjanetīti yojanā.

1257. Sabbaso ṭhapetvāti sambandho. Maṃsādipakkhittaodanādippakaraṇāvasesato aṅgaṃ dassetumāha **''sabbaso''**ti. Sabbaso na pavāretīti yojanā. **Veḷutaṇḍula**nti veḷuvīhīnaṃ taṇḍulaṃ. **Ādi**-saddena kandamūlaṃ saṅgahitaṃ. Yathāha ''veṇutaṇḍulādīhi vā kandamūlaphalehi vā yehi kehici katabhatta''nti.

1258. **Tato**ti sāliādito, veḷuādito ca, tato nibbattā puthukā vāti attho. **Tāhī**ti puthukāhi. **Suddhā**ti puthukādīhi amissā na pavārentīti sambandho.

1259. **Bhaṭṭhāna**nti bhajjitānaṃ. Sattūhi saṅgahitaṃ **sattusaṅgahitaṃ**.

1261. **Sattūnaṃ modako**ti sattubaddhaṃ, baddhasattūti attho.

1263. **Tehevā**ti lājehi eva. **Suddhaṃ khajjakaṃ vā**ti vakkhamānanayena macchādīhi asammissaṃ khajjakaṃ.

1264. **''Pūrita''**ntiādinā tabbipariyāyaṃ dasseti. **Ta**nti kuṇḍakādi.

1266. **Akappiyaṃ** maṃsaṃ. **Avatthuttā**ti akappiyamaṃsānaṃ vāretabbattā pavāraṇāya avatthuttā.

1267. **Vatthukattā**ti kappiyamaṃsassa pavāraṇāya vatthubhūtattā. **Pavāretī**ti ettha ''khādiyamānassa ca maṃsattā''ti seso daṭṭhabbo. Yathāha ''yaṃ pana khādati, taṃ kiñcāpi paṭikkhipitabbaṭṭhāne ṭhitaṃ, khādiyamānaṃ pana maṃsabhāvaṃ na jahatī''ti (pāci. aṭṭha. 238-239).

1268. **Kiñci kappiyabhojana**nti pañcasu bhojanesu yaṃ kiñci kappiyabhojanaṃ.

1269. **Akappiyaṃ maṃsaṃ añña**nti akappiyamaṃsato avasesaṃ kuladūsanādivasena uppannabhojanaṃ gahitaṃ. Yathāha ''kuladūsanavejjakammauttarimanussadhammārocanasāditarūpiyādīhi nibbattaṃ buddhapaṭikuṭṭhaṃ anesanāya uppannaṃ akappiyabhojanaṃ paṭikkhipati, na pavāretī''ti.

1270-1. Asanaṃ bhojananti aṅgadvaye vinicchayaṃ dassetumāha **''sace ajjhohaṭa''**ntiādi. **Ajjhohaṭa**nti paragalagataṃ hoti. **''Patte''**ti iminā thālakādibhājanañca gahitaṃ. Katthaci bhojanaṃ natthīti yojanā. Patte, hatthe, mukhe vā yattha katthaci pañcannaṃ bhojanānaṃ kiñci na vijjati, gandhamattaṃ paññāyatīti vuttaṃ hoti.

1272. **Ādāyā**ti ettha ''aññatra bhuñjitu''nti seso. ''Yopi aññatra gantvā bhuñjitukāmo mukhe bhattaṃ gilitvā sesaṃ ādāyā''tiādinā (pāci. aṭṭha. 238-239) **mahāpaccariyaṭṭhakathāyaṃ** vuttavacanassa pamāṇattā āha **''na pavāretī''**ti.

1273. ''Mukhe bhattaṃ gilitaṃ, hatthe bhattaṃ vighāsādassa dātukāmo, patte bhattaṃ bhikkhussa dātukāmo, sace tasmiṃ khaṇe paṭikkhipati, na pavāretī''ti (pāci. aṭṭha. 238-239) evamāgataṃ **kurundaṭṭhakathaṃ** saṅgahetuṃ ''mukhe ca bhatta''ntiādivacanato ca ''asanassa upacchedā''tiādinā vakkhamānāya yuttiyā asanāvasāne yujjamānattā ca imissā gāthāya ''bhottukāmo''ti pāṭhaṃ aggahetvā **''dātukāmo''**ti pāṭho gahetabbo.

1274. **''Asanassa upacchedā''**ti iminā tasmiṃyeva āsane yathānisinneneva kātabbe asane āsāvacchedo dīpito. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''tasmiṃ pana āsane na bhuñjitukāmo, vihāraṃ pavisitvā bhuñjitukāmo, aññassa vā dātukāmo''ti (pāci. aṭṭha. 238-239). **Kurundaṭṭhakathāyaṃ** tassa vinicchayassa dassitattā **''mahāpaññā''**ti kurundaṭṭhakathācariyaṃ sandhāyāha. **Kāraṇākāraṇaññuno**ti ''pavāraṇassa idaṃ kāraṇaṃ, idaṃ akāraṇa''nti jānantā. ''Kāraṇākāraṇaññunā''ti katthaci potthake likhanti. Tattha mahāpaññā kāraṇākāraṇaññuno ācariyā asanassa…pe… soti hi kāraṇaṃ kathayantīti yojanā.

1275. Hatthapāsaṅge vinicchayaṃ dassetumāha **''gaṇhato…pe… pasārita''**nti. **Gaṇhato**ti yena iriyāpathena samannāgato hutvā gaṇhāti, evaṃ gaṇhato. **Pacchimaṃ aṅga**nti dāyakena dinnassa paṭiggāhakassa yo avayavo parabhāge hoti, taṃ ṭhānādiiriyāpathasamannāgatassa paṭiggāhakassa paṇhiādiṃ pacchimaṃ aṅgaṃ. Dadato pasāritaṃ hatthaṃ vinā purimaṃ aṅganti yojanā. **Pasāritaṃ hattha**nti ettha ''dātu''nti seso. **Ubhinna**nti ettha ''antare''ti seso. Paṭiggāhakadāyakānaṃ pacchimapurimānaṃ ubhinnaṃ aṅgānaṃ antare okāse. Aḍḍhaṃ upaḍḍhaṃ hatthaṃ teyyaṃ tatiyaṃ yassāti viggaho, atirekavidatthidviratanappamāṇanti attho.

1276. Abhihāraṅge vinicchayaṃ dassetumāha **''tasmi''**ntiādi. Aḍḍhateyye **tasmiṃ ṭhāne** ṭhatvāti yojanā, dviratanavidatthipamāṇe tasmiṃ ṭhāne ṭhatvāti attho. **Abhihaṭa**nti upanītaṃ. **Tādisa**nti abhihaṭasadisaṃ, pavāraṇapahonakānaṃ pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataranti attho.

1277-8. **Ādhārake vāpī**ti valayādipattādhārakepi. **Ūrūsū**ti dvinnaṃ ūrūnaṃ majjhe, aṅketi attho. **Āharitvā**ti abhiharitvā. **Bhattaṃ gaṇhātī**ti ettha ''ito''ti seso, ''ito bhattaṃ gaṇhā''ti anantare nisinno ca bhāsatīti yojanā. **Bhatta**nti upalakkhaṇaṃ, pañcasu bhojanesu yaṃ kiñcīti attho. **Ta**nti tathā gaṇhituṃ vuttabhattādibhojanaṃ. **Abhihārassa cā**ti ettha **ca**-saddo padapūraṇattho, evakārattho vā, abhāvā evāti yojanā.

1279. **''Bhattapacchi''**nti idaṃ upalakkhaṇaṃ.

1280. **Dīyamāne**ti ettha ''bhojane''ti seso. **Itaro**ti hatthapāse nisinno. Abhihāraṅgassa abhāvā so **na pavārito**ti.

1281. Paṭikkhepaṅge vinicchayaṃ dassetumāha **''kāyenā''**tiādi. Vācābhihārassa anaṅgattā āha **''kāyenābhihaṭa''**nti. Yathāha ''vācāya abhihaṭaṃ paṭikkhipato pavāraṇā natthī''ti (pāci. aṭṭha. 238-239). Abhihaṭabhojanaṃ paṭikkhipituṃ aṅguliyo vā hatthaṃ vā hatthagatassa kassaci calanādiṃ yaṃ kañci kāyavikāraṃ karonto, bhamuṃ ukkhipanto, kujjhitvā olokento vā kāyena paṭikkhipatīti vuccati. ''Ala''nti vā ''na gaṇhāmī''ti vā ''āgamehī''ti vā ''adhivāsehī''ti vā ''mā ākirā''ti vā ''apagacchāhī''ti vā evamādikaṃ vadanto vācāya paṭikkhipatīti vuccati.

1282-3. **Ākirā**ti etthāpi ''iti cā''ti yojetabbaṃ. Evaṃ vadantassa nivāretukāmatācitte satipi nivāraṇavacanena hontaṃ pavāraṇaṃ ākirātiādividhivacane na hotīti āha **''na pana'nti pavāraṇā''**ti. Pavāraṇā pana na atthīti yojanā.

1284. ''Rasaṃ gaṇhathā''ti vadeti sambandho. **Taṃ sutvā**ti taṃ vacanaṃ sutvā.

1285. **''Sāra''**nti idaṃ vaṇṇabhaṇanamattaṃ. **''Ida''**nti sāmaññena macchamaṃsaṃ vadati, pavāraṇaṅgaṃ hoti. **Maccharasaṃ maṃsarasa**nti ettha dvandasamāsassapi sambhavato ''macchaṃ, maṃsaṃ gaṇhā''ti ca vuttaṃ hoti, tañca aṅgaṃ hoti.

1286. ''Rasaṃ gaṇhā''ti vutte panassa vikappassa abhāvā pavāraṇassa aṅgaṃ na hoti. Tenevāha **''atthi ca maṃsaṃ ce''**ti.

1287. **Muhuttaṃ āgamehī**ti kañci kālaṃ olokehi.

1288. **Panasādīhī**ti **ādi**-saddena vettaṅgādīnaṃ gahaṇaṃ.

1290. **Macchasūpaṃ maṃsasūpa**nti ettha samāsavikappā ''maccharasaṃ maṃsarasa''nti ettha viya daṭṭhabbā.

1291. **Karambaka**nti macchamaṃsena vā aññena vā missasseva sūpavisesassa nāmaṃ. Teneva ca ''maṃsakarambakaṃ gaṇhatha, macchakarambakaṃ gaṇhathā''ti vutte nisedhena pavāraṇā hoti, ''karambakaṃ gaṇhathā''ti vutte aniyatavacanattā na hoti. Kaḷīrasūpādīhi samānavinicchayabhāvaṃ dassetumāha **''eseva nayo vutto''**ti.

1292. **Vuttasmi**nti vutte.

1293. **Yenā**ti bhattena. **Āpucchito**ti ''gaṇhathā''ti vutto. **Tassa** bhattassa. **Atthitāya** yāguyā vijjamānattā. **Iti kāraṇa**nti idaṃ pavāraṇakāraṇaṃ.

1294. ''Yāgumissakaṃ gaṇhā''ti vutte sā yāgu **tattha** tasmiṃ abhihaṭe bhājane pakkhittabhattena samā vā bahutarā vā ce hoti, **so** evaṃ vatvā abhihaṭaṃ paṭikkhepaṃ bhikkhu na pavāreti kirāti yojanā. **Kirā**ti aruciṃ sūceti. Teneva vakkhati ''kāraṇaṃ pana duddasa''nti.

1295. **Sabbatthā**ti sabbaaṭṭhakathāsu.

1296. **Visuṃ katvā**ti ekasitthampi yathā na hoti, tathā rasaṃ vā khīraṃ vā bhattato viyojetvā.

1297. **Gacchantenevā**ti yāva bhojananiṭṭhānaṃ, tāva gacchanteneva. Yathāha ''gacchantena nadipūraṃ pattenapi aṭṭhatvā naditīre gumbaṃ parikkhipitvā vicarantena nāvaṃ vā setuṃ vā āruḷhena aṭṭhatvā vaṭṭetvā vicarantenā''ti.

1298. **So**ti gacchanto. **Tato**ti ṭhānato, gamanairiyāpathassa vikopitattāti adhippāyo.

1299. **Āsanaṃ avicāletvā**ti nisajjāvasena phuṭṭhaṭṭhānaṃ acāletvā, anuṭṭhahitvāti vuttaṃ hoti. ''Adinnādāne viya ṭhānācāvanaṃ gahetabba''nti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

1300. **Tato**ti pavāritakālato uddhaṃ, **tato** nisinnaṭṭhānato vā. Ito, etto vā. **Īsakampi saṃsaritu**nti nisinnaṭṭhānato ito cito ca thokampi saṃsarituṃ, apagantunti attho.

1301. **Sabbatthā**ti pīṭhakādisaṃhārime sabbasmiṃ āsane. **''Vinayaññunā''**ti iminā ''sace pana naṃ saha mañcena ukkhipitvā aññatra nenti, vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 238-239) **aṭṭhakathāyaṃ** ''pīṭhakādīsupi ayameva vinicchayo''ti vuttabhāvaṃ jānantenāti vuttaṃ hoti.

1302. **Nipajjitvā**ti ettha ''parivattantena yena passena nipanno, tassa ṭhānaṃ nātikkametabba''nti vacanato pubbasayitaṭṭhānaṃ avijahitvā sayitvāyevāti attho. **Tathevā**ti ukkuṭiko hutvāvāti vuttaṃ hoti. ''Tassa pana heṭṭhā palālapīṭhaṃ vā kiñci vā nisīdanakaṃ dātabba''nti (pāci. aṭṭha. 238-239) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

1303. Atirittaṃ karontena sikkhunā bhājanaṃ onametvāna bhojane dassite atha ''alametaṃ sabba''nti vattabbanti yojanā. Tattha **atirittaṃ karontenā**ti ''atirittaṃ nāma kappiyakataṃ hoti, paṭiggahitakataṃ hoti, uccāritakataṃ hoti, hatthapāse kataṃ hoti, bhuttāvinā kataṃ hoti, bhuttāvinā pavāritena āsanā avuṭṭhitena kataṃ hoti, 'alametaṃ sabba'nti vuttaṃ hoti, gilānātirittaṃ hotī''ti (pāci. 239) vuttesu aṭṭhasu ākāresu antaṃ vinā purimehi sattahi vinayakammākārehi atirittaṃ karontenāti vuttaṃ hoti. Yathāha ''imehi sattahi vinayakammākārehi yaṃ atiritta''ntiādi (pāci. aṭṭha. 238-239).

Idha atirittaṃ kātuṃ abhihaṭabhojanaṃ kappiyañca nāma hoti, kappiyakatena siṅgiveralasuṇādivatthunā yuttatāya ca akappiyamaṃsābhāvena ca kuladūsanādīhi anuppannabhāvena ca katañca nāma hoti. ''Alametaṃ sabba''nti atirittakatabhāvato evaṃ kappiyañca taṃ kataṃ cāti **kappiyakata**nti vuttaṃ hoti. Evamuparipi **kata**-saddassa attho ca samāsaviggaho ca veditabbo. Avasiṭṭhapadesu bhikkhunā paṭiggahitaṃ **paṭiggahitaṃ** nāma. Taṃ kārāpetvā āgatena bhikkhunā thokaṃ uccāretvā, otāretvā vā dassitaṃ **uccāritakataṃ** nāma. Kappiyaṃ kārāpetumāgatassa aḍḍhateyyahatthappamāṇahatthapāsabbhantaragatena atirittakataṃ **''hatthapāse kata''**nti vuccati. Antamaso pavāraṇajanakaṃ yaṃ kiñci bhojanaṃ kusaggenāpi gahetvā bhuttattā **bhuttāvinā**. Yathāha ''pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhojanaṃ antamaso kusaggenāpi bhuttaṃ hotī''ti. Bhuñjanto pavārito hutvā yo āsanaṃ na kopeti, so bhuttāvī pavārito ''āsanā avuṭṭhito''ti vuccati, tena kataṃ **''bhuttāvinā…pe… avuṭṭhitena kata''**nti vuttaṃ. ''Alametaṃ sabba''nti vacībhedaṃ katvā vuttaṃ **''alametaṃ sabbanti vuttaṃ hotī''**ti dassitaṃ. Ayaṃ sattavidho vinayakammākāro nāma.

Gilānātirittakaṃ pana imissā gāthāya avuttampi anatirittasandassanatthaṃ vakkhamānāya ''kata''ntiādigāthāya ''na gilānātirittañcā''ti imassa vipariyāyato veditabbaṃ. Gilānato atirittaṃ, tassa aññadinesu bhuñjanatthāya upaṭṭhāpitampi **gilānātirittaṃ** nāma.

''Tena bhikkhunā''ti iminā ''bhuttāvinā''ti ca ''bhuttāvinā pavāritena āsanā vuṭṭhitenā''ti ca vuttappakārena visiṭṭhaṃ teneva pākaṭaṃ bhikkhuṃ parāmasati, pavāraṇajanakānaṃ pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ appamattakampi bhuttāvinā, bhuttāvī pavāritopi hutvā āsanā avuṭṭhitena vā bhikkhunāti vuttaṃ hoti. **Onamitvāna bhājane**ti ettha ''dassite bhojane''ti seso, ''athā''ti iminā sambandho. Kappiyakaraṇārahāni siṅgiverādīni kappiyaṃ kāretvā paṭiggahāpetvā āgantvā hatthapāsabbhantare patvā atirittaṃ kārāpentena bhikkhunā bhājanaṃ thokaṃ onāmetvā uccāretvā dassitakālānantarāti vuttaṃ hoti. Uttari kātabbaṃ dassetumāha **''ala''**ntiādi.

Ettāvatā **''tena bhikkhunā''**ti iminā ''bhuttāvinā kataṃ, bhuttāvinā pavāritena āsanā avuṭṭhitena kata''nti aṅgadvayaṃ saṅgahitaṃ. **''Onametvāna bhājana''**nti iminā ''uccāritakataṃ hotī''ti idaṃ saṅgahitaṃ. ''Kappiyakataṃ, paṭiggahitakataṃ, hatthapāsekata''nti idaṃ tayaṃ anantariyavācinā **atha**-saddena saṅgahitaṃ. ''Alametaṃ sabba''nti idaṃ panettha sarūpeneva dassitanti daṭṭhabbaṃ.

1304. Patte ṭhitabhojanameva atirittaṃ kātabbanti natthi, pacchiādīsu yattha katthaci bhājane ṭhitampi kātabbanti dassetumāha **''kappiyaṃ panā''**ti. **Kuṇḍe**ti bhaṇḍukkhaliyaṃ. **Bhājane**ti yaṃ kiñci bhājanaṃ gahitaṃ.

1305. **Eta**nti atirittakataṃ etaṃ bhojanaṃ. Taṃ ekameva ṭhapetvāti yojanā. ''Vaṭṭatevā''ti vuttepi abbhaṅgādīnamatthāyāti gaṇheyyunti āha **''bhuñjitabba''**nti, tamekaṃ vinā parehi paribhuñjitabbanti attho.

1306-7. **Kappiyaṃ kāretvā**ti atirittaṃ kāretvā. **Ākiranti ce**ti yadi pakkhipanti. Puna tathā atirittaṃ kāretvā bhuñjitabbanti yojanā.

Taṃ kena atirittaṃ kātabbanti āha **''yenā''**tiādi. **Ta**nti atirittakataṃ bhojanaṃ. **Yena akata**nti yena bhikkhunā paṭhamaṃ atirittaṃ na kataṃ, tena kātabbanti sambandho. Yathāha ''yena akatanti aññena bhikkhunā yena paṭhamaṃ na kataṃ, tena kātabba''nti (pāci. aṭṭha. 238-239). Yaṃ vā akataṃ, taṃ visuṃ tena vā kātabbanti yojanā. **Yaṃ vā akata**nti tasmiṃ atirittakatabhojane apakkhittaṃ yaṃ bhojanaṃ atirittaṃ na kataṃ. **Taṃ visuṃ tena vā kātabba**nti pacchā pakkhittaṃ bhojanaṃ atirittaṃ katena yathā amissaṃ hoti, tathā aññassa bhājanassa gahaṇavasena visuṃ kāretvā tena paṭhamaṃ katātirittenāpi atirittaṃ kātabbaṃ. Yathāha – ''yañca akatanti yena paṭhamaṃ kappiyaṃ kataṃ, tenāpi yaṃ akataṃ, taṃ kātabbaṃ. Paṭhamabhājane pana kātuṃ na labbhati. Tattha hi kariyamānaṃ paṭhamaṃ katena saddhiṃ kataṃ hoti, tasmā aññasmiṃ bhājane kātuṃ vaṭṭatīti adhippāyo''ti.

1308. **Akappiyādīhi sattahī**ti ''anatirittaṃ nāma akappiyakataṃ hoti, appaṭiggahitakataṃ hoti, anuccāritakataṃ hoti, ahatthapāse kataṃ hoti, abhuttāvinā kataṃ hoti, bhuttāvinā ca pavāritena āsanā vuṭṭhitena kataṃ hoti, 'alametaṃ sabba'nti avuttaṃ hotī''ti (pāci. 239) vuttehi sattahi vinayakammākārehi. Atirittaṃ katanti yojanā. ''Hoti anatirittaka''nti padacchedo.

1309. Upakaṭṭhavelāyapi atirittaṃ karontena ''ahaṃ pātova bhuñji''nti vā ''thokaṃ paribhuñji''nti vā acintetvā kātabbanti dassetumāha **''yopī''**tiādi. **Upakaṭṭhūpanītampī**ti upakaṭṭhavelāya upanītampi bhojanaṃ.

1310. **Yāmādikālika**nti yāmasattāhayāvajīvikakālikaṃ. **Anāmissa**nti āmisena amissaṃ. **Taṃ** yāmādikālikaṃ paribhuñjatoti sambandho.

1312. Gilānassa bhuttātirittaṃ viya kadāci bhuñjissatīti uddissa ṭhapitampi gilānātirittaṃ nāmāti **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 238-239 atthato samānaṃ) vuttaṃ. ''Vihārādīsu gilānassa pāpuṇanakoṭṭhāsampi gilānātirittaṃ nāmā''ti vadanti.

1313. **Kathinenā**ti paṭhamakathinena.

Paṭhamapavāraṇakathāvaṇṇanā.

1314. **Anatirittenā**ti ettha ''khādanīyena vā bhojanīyena vā''ti seso. Ettha **''khādanīyaṃ** nāma pañcabhojanāni yāmakālikaṃ sattāhakālikaṃ yāvajīvikaṃ ṭhapetvā avasesa''nti (pāci. 239) vuttaṃ pañcabhojanato aññaṃ sabbaṃ yāvakālikaṃ khādanīyaṃ nāma. ''Bhojanīyaṃ nāma pañca bhojanāni odano kummāso sattu maccho maṃsa''nti (pāci. 239) vuttaṃ. Ettha vinicchayo anantarasikkhāpade vutto. **Pavāreyyā**ti ettha ''abhihaṭṭhu''nti seso. **Abhihaṭṭhuṃ pavāreyyā**ti abhiharitvā ''handa bhikkhu yāvatakaṃ icchasi, tāvatakaṃ gahetvā khāda vā bhuñja vā''ti evaṃ pavāreyya. **''Pavārita''**ntipadaṃ vuttatthameva. **Jāna**nti sutvā vā disvā vā tassa pavāritabhāvaṃ jānanto. **Āsādanāpekkho**ti āsādanaṃ codanaṃ maṅkukaraṇabhāvaṃ apekkhamāno. **Bhutte**ti tassa payogena itarena bhuñjitvā pariyosāpite. **Tassā**ti yo tassa pavāritabhāvaṃ ñatvā ''bhuñjā''ti niyojesi, tassa.

1315-6. Ekassa bhuñjanena aññassa pācitti hotīti kathametanti āsaṅkāya tathā vuttattā pariharitumāha **''dukkaṭaṃ…pe… dassita''**nti. **Itarassa gahaṇe**ti pavāritabhikkhuno bhuñjanatthāya paṭiggahaṇe. **Ajjhohārapayogesu cā**ti etthāpi ''itarassā''ti sambandho. **Sabbaṃ** dukkaṭaṃ, pācittiyañca. **Dassita**nti ''abhiharati, āpatti dukkaṭassa. Tassa vacanena 'khādissāmi bhuñjissāmī'ti paṭiggaṇhāti, āpatti dukkaṭassa. Ajjhohāre ajjhohāre āpatti dukkaṭassa. Bhojanapariyosāne āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 244) desitaṃ bhagavatāti attho.

1317. **Ubhayatthāpi vimatissā**ti pavārite ca apavārite ca vimatissa. **Dukkaṭaṃ paridīpita**nti ''pavārite vematiko. Appavārite vematiko, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 245) desitaṃ.

1318. **Kārāpetvā**ti ettha ''bhuñjāhī''ti seso. **Aññassatthāyā**ti ettha ''abhiharanto gacchāhī''ti seso.

1319. **Omasavādatulyāvā**ti idaṃ adinnādānasamuṭṭhānaṃ sandhāyāha.

Dutiyapavāraṇakathāvaṇṇanā.

1320. **Khādanīyaṃ vā**ti pañca bhojanāni ca kālikattayañca vinā avasesesu yaṃ kiñci vā. **Bhojanīyaṃ vā**ti pañcasu bhojanesu aññatarampi. **Vikāle**ti vigate kāle. Kālo nāma aruṇuggamanato yāva majjhantikā, tadañño vikālo. Yathāha ''vikālo nāma majjhantike vītivatte yāva aruṇuggamanā''ti (pāci. 249). Ṭhitamajjhantikopi kāleyeva saṅgayhati. Yathāha ''ṭhitamajjhantikopi kālasaṅgahaṃ gacchati. Tato paṭṭhāya pana khādituṃ vā bhuñjituṃ vā na sakkā, sahasā pivituṃ pana sakkā bhaveyya. Kukkuccakena pana na kātabbaṃ. Kālaparicchedajānanatthañca kālatthambho yojetabbo, kālabbhantareva bhattakiccaṃ kātabba''nti (pāci. aṭṭha. 248-249). **Dosa**nti pācittiyaṃ.

1321. ''Khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā''ti ettha bhojanīyassa pavāraṇasikkhāpade dassitasarūpattā khādanīyaṃ tāva sarūpato dassetumāha **''yamāmisagata''**ntiādi. **Etthā**ti etesu khādanīyabhojanīyesu. Yaṃ pana vanamūlaphalādikaṃ **āmisagataṃ** āmise yāvakālike pariyāpannaṃ, taṃ khādanīyanti yojanā. **Kālikesvasamohattha**nti ettha gāthābandhavasena ma-kāralopo, asammohatthanti vuttaṃ hoti. **Ida**nti vakkhamānaṃ sandhāyāha.

1322. **Mūla**nti yaṃ kiñci rukkhalatānaṃ mūlaṃ. **Kanda**nti rukkhalatānameva kandaṃ. **Muḷāla**nti padumagacchamūlakandaṃ. **Matthaka**nti tālanāḷikerādīnaṃ matthakaṃ, veḷukaḷīrapallavaṅkurānañca ettheva saṅgaho. **Khandhaka**nti ucchuādikhandhakaṃ. **Taca**nti challi. **Patta**nti paṇṇaṃ. **Puppha**nti kusumaṃ. **Phala**nti rukkhalatādīnaṃ phalaṃ. **Aṭṭhī**ti rukkhalatādibījaṃ. **Piṭṭha**nti dhaññādipiṭṭhaṃ. **Niyyāsa**nti silesaṃ. ''Khādanīya''nti sabbattha pakaraṇato labbhati.

1323. Evaṃ khādanīyānaṃ mātikaṃ nikkhipitvā te sarūpato dassetumāha **''mūlakhādanīyādīna''**ntiādi. Tattha rukkhamūlameva khādanīyaṃ, taṃ ādi yesanti viggaho. **Mukhamattanidassanaṃ nibodhathā**ti ettha ''mayā kariyamāna''nti seso. **Mukhamatta**nti pavesadvāramattaṃ, niravasesato dassane papañcabhīrukānaṃ pubbe bhayaṃ hotīti saṅkhepato khādanīyāni dassissanti vuttaṃ hoti. Tathā dassane payojanamāha **''nāmatthesu bhikkhūnaṃ pāṭavatthāyā''**ti, mūlakhādanīyādīnaṃ nāmesu ca tadatthesu ca bhikkhūnaṃ pāṭavuppādanatthanti attho.

1324-5. Mūlakamūlādīni upadesatoyeva veditabbāni. Na hi tāni pariyāyantarena vuccamānānipi sakkā viññātuṃ. Pariyāyantarenapi hi vuccamāne taṃ taṃ nāmaṃ ajānantānaṃ sammohoyeva siyā, tasmā tattha na kiñci vakkhāma. **Sākāna**nti sūpeyyapaṇṇānaṃ. **Idhā**ti imasmiṃ sikkhāpade. **Āhārattha**nti āhārena kattabbapayojanaṃ, āhārakiccanti vuttaṃ hoti. ''Āmisattha''ntipi likhanti. **Pharantī**ti vitthārenti.

1326. **Jaraṭṭha**nti purāṇakandaṃ. Yaṃ taṃ jaraṭṭhanti sambandho. Sesānaṃ jaraṭṭhaṃ yāvakālikanti yojanā. **Sesāna**nti mūlakādīni vuttāni. Yathāha ''mūlakakhārakajajjharīmūlānaṃ pana jaraṭṭhānipi āmisagatikānevā''ti (pāci. aṭṭha. 248-249).

1331. **Dhoto**ti nibbattitapiṭṭho.

1332. Adhoto khīravalliyā kandoti yojanā. **Vākyapathātītā**ti ''asuko vā asuko vā''ti vatvā pariyantaṃ pāpetuṃ asakkuṇeyyattā vacanapathātītā.

1333. **Puṇḍarīkaṃ** setaṃ. **Padumaṃ** rattaṃ.

1334. **Sambhavaṃ** jātaṃ.

1338. **Jaraṭṭhabundo**ti kandassa heṭṭhā atīva pariṇataṭṭhānaṃ.

1339. **Pathaviyaṃ gato**ti antopathaviyaṃ gato, pathaviyaṃ nimujjitvā gatataruṇadaṇḍoti vuttaṃ hoti.

1340. Evaṃ antobhūmiyaṃ gato. ''Paṇṇadaṇḍo uppalādīna''nti padacchedo. **Sabbo**ti taruṇopi pariṇatopi. Uppalādīnaṃ, padumajātiyā ca sabbo paṇṇadaṇḍo yāvakālikoti yojanā.

1345. **Pattakhādanīyaṃnāmā**ti pattasaṅkhātaṃ khādanīyaṃ nāma.

1348. **Mūlakādīna**nti ''mūlakaṃ khārakañcevā''tiādikāya gāthāya vuttamūlakādīnaṃ.

1349. **Kaṇṇikā**ti padumakaṇṇikā.

1360. **Ketakādīna**nti ettha **ādi**-saddena timbarusakaṃ gahitaṃ. **Tālaphalaṭṭhī**ti taruṇaphalānaṃ aṭṭhi.

1361. **''Punnāgamadhukaṭṭhīnī''**ti ca **''punnāgamadhukaṭṭhicā''**ti ca potthakesu ubhayathā pāṭho dissati, attho pana ekoyeva. ''Selu aṭṭhī''ti padacchedo. **Anāmise**ti yāvajīvike.

1363. **Dhotaṃ tālapiṭṭha**nti tālapheggum koṭṭetvā udake madditvā parissāvetvā kalale bhājanatalaṃ otiṇṇe pasannodakaṃ apanetvā gahitatālapiṭṭhanti vuttaṃ hoti. Tathā khīravalliyā piṭṭhanti yojanā, tatheva koṭṭetvā parissāvetvā gahitakhīravalliyā piṭṭhanti attho.

1364. **Adhotaṃ** vuttavipariyāyato gahetabbaṃ. ''Āhāratthamasādhentaṃ, sabbaṃ taṃ yāvajīvika''nti vacanato tesu tesu janapadesu manussānaṃ āhārakiccaṃ akarontaṃ mūlādi yāvajīvikaṃ, tadaññaṃ yāvakālikanti saṅkhepalakkhaṇaṃ kātabbanti.

Vikālabhojanakathāvaṇṇanā.

1369. **Bhojanaṃ sannidhiṃ katvā khādanaṃ vā**ti ettha bhojanakhādanīyāni yathāvuttabhedasarūpāneva. **Sannidhiṃ katvā**ti paṭiggahetvā ekarattampi atikkāmetvā, sannidahitvāti vuttaṃ hoti. Yathāha ''paṭiggahetvā ekarattampi vītināmitassetaṃ adhivacana''nti (pāci. aṭṭha. 253). Tadeva vakkhati ''saya''ntiādinā. **Khādana**nti kammasādhanoyaṃ, ''khajja''nti iminā samānattho.

1371. ''Sannidhiṃ katvā''ti ettha niddesaṃ dassetumāha **''saya''**ntiādi.

1372. ''Taṃ na vaṭṭatī''ti ettha atthaṃ dassetumāha **''tato''**tiādi. **Tato**ti sannidhikatabhojanato. **Suddhacittenā**ti savāsanasakalakilesappahānato nimmalacittena. **Tādinā**ti aṭṭhasu lokadhammesu nibbikārabhāvena tādinā. Atha vā yādisā purimakā sammāsambuddhā rūpārūpaguṇehi ahesuṃ, tādisena bhagavatā.

1373. Odanādīsu pañcasu bhojanesu tāva akappiyamaṃsena sannidhivasena pācittiyañca āpattivisesañca dassetumāha **''akappiyesū''**tiādi. **Pācittī**ti sannidhipācittiyamāha. **Itare**ti sīhādimaṃsamhi. Dukkaṭena saha pācittīti yojanā.

1374. **Yāmakālikasaṅkhātaṃ paribhuñjato**ti ettha ''sannidhiṃ katvā''ti adhikārato labbhati. ''Dukkaṭena sahā''ti avatvā **''pācittī''**ti vuttattā sati paccaye paribhuñjatoti gahetabbaṃ. Yathāha ''yāmakālikaṃ sati paccaye ajjhohārato pācittiyaṃ. Āhāratthāya ajjhohārato dukkaṭena saddhiṃ pācittiya''nti (pāci. aṭṭha. 253).

1375. Annanti etthāpi ''sannidhikata''nti idaṃ pure viya labbhati, **''pakati''**nti idaṃ ''anna''nti etassa visesanaṃ, manussamaṃsādīhi asammissaṃ nātirittakataṃ annamattanti attho. **Pācittiyadvaya**nti anatirittapaccayā ca sannidhipaccayā ca dve pācittiyāni.

1376. ‘‘Dve, dvaya’’nti ubhayatthāpi ayamevattho.

1377. **Sāmisena mukhena dve**ti ettha ‘‘pañca bhojanāni yāmakālikaṃ sattāhakālikaṃ yāvajīvikaṃ ṭhapetvā avasesaṃ khādanīyaṃ nāmā’’ti (pāci. 254) vuttattā khādanīyāsaṅgahitena yāmakālikena ca tena sammissattā sannidhināmena mukhagataāmisamūlakena ca sannidhipācittiyāni dve hontīti attho. **Sāmisena mukhenā**ti upalakkhaṇattā yathākathañci āmise missībhūte ettakā āpattiyoti daṭṭhabbaṃ. Nirāmisaṃ yāmakālikaṃ bhuñjato ekameva pācittiyanti yojanā, yena kenaci ākārena asammissaṃ yāmakālikaṃ paribhuñjato ekameva pācittiyaṃ hotīti attho.

1378. **Tamevā**ti sannihitameva kālikaṃ. **Tesu dvīsu vikappesū**ti sāmisanirāmisavikappadvaye. **Kevalaṃ dukkaṭaṃ vaḍḍhatī**ti paṭhamavikappe dvīhi pācittiyehi saddhiṃ dukkaṭaṃ, dutiyavikappe pācittiyena saddhiṃ dukkaṭaṃ hotīti vuttaṃ hoti.

1379. **Suddha**nti ettha ‘‘sannidhikataṃ bhojana’’nti seso. Idaṃ ‘‘pakatibhojane’’ti (pāci. aṭṭha. 253) **aṭṭhakathāyaṃ,** idha ca ‘‘na doso yāmakālike’’ti yāmakālikassa visuṃ vakkhamānattā viññāyati, akappiyamaṃsayāmakālikehi amissaṃ bhojananti vuttaṃ hoti.

1380. **Maṃse**ti ettha ‘‘akappiye’’ti idaṃ thullaccayādivacaneneva labbhati. **Vaḍḍhatī**ti pubbe vuttehi pācittiyadvayehi saddhiṃ manussamaṃse thullaccayañca sīhādimaṃse dukkaṭañca vaḍḍhati. Manussamaṃse ca **sese** sīhamaṃsādike akappiyamaṃse ca yathānukkamato thullaccayañceva dukkaṭañcāti dvayaṃ vaḍḍhatīti yojanā.

1381. **Anatirittampi** bhojanaṃ vikāle paribhuñjato bhikkhuno tannimittako doso yathāvuttesu **sabbavikappesu** natthīti yojanā. ‘‘Vikāla…pe… kālike’’ti yāmakālikassa visuṃ vakkhamānattā ca atirittakārāpanañca bhojaneyeva sambhavatīti **anatiritta**nti ettha ‘‘nihitabhojana’’nti seso. ‘‘Anatirittapaccayā pana vikāle sabbavikappesu anāpattī’’ti (pāci. aṭṭha. 253) aṭṭhakathāvacanato **doso**ti anatirittapaccayā pācittiyamāha. Teneva vakkhati **‘‘tannimittako’’**ti, anatirittanimittakoti attho. **Sabbavikappesū**ti ‘‘suddhaṃ vā manussamaṃsamissaṃ vā sīhādimaṃsamissaṃ vā yāmakālikamissaṃ vā’’ti sabbesu vikappesu. **‘‘Tannimittako’’**ti vacaneneva vāritavikālādinimittassa dosassa sambhavaṃ dasseti.

1382-3. **Vikālapaccayā vā**ti ettha **vā**-saddena ‘‘anatirittapaccayā’’ti idaṃ samuccitaṃ. **Api**-saddo ‘‘yāmakālikepī’’ti yojetabbo. Sattāhakālikaṃ, yāvajīvikaṃ āhārasseva atthāya paṭiggaṇhato gahaṇe, yathāvuttassa sattāhakālikayāvajīvikabhedena **duvidhassa tu** ajjhohārapayogesu nirāmise vā dukkaṭanti yojanā. **Tu**-saddo eva-kārattho.

1384. **Athā**ti vākyārambhe nipāto. **Āmisasaṃsaṭṭhaṃ** sattāhakālikaṃ, yāvajīvikaṃ vāti yojanā. **Gahetvā**ti paṭiggahetvā. **Ṭhapita**nti aruṇaṃ atikkāmetvā ṭhapitaṃ. **Pācittī**ti sannidhipācitti.

1385. **Kālo**ti aruṇuggamanādimajjhantikāvasāno kālo. **Yāmo**ti majjhantikādidutiyaaruṇuggamanāvasāno. Taṃ taṃ kālaṃ kālikaṃ atikkāmayato tu dosoti yojanā. **Tu**-saddo evakārattho. **Taṃ** vā **kālika**nti yathākkamaṃ yāvakālikaṃ yāmakālikaṃ sattāhakālikanti vuttaṃ hoti.

1386. Yāvakālikaṃ attanā sambhinnāni itarāni **tīṇi** kālikāni attanoyeva sabhāvaṃ upanetīti yojanā. Sako bhāvo **sabhāvo,** taṃ.

1387-8. **Evameva viniddise**ti ‘‘purimaṃ purimaṃ kālikaṃ attanā sammissaṃ pacchimaṃ pacchimaṃ attano sabhāvameva gāhāpetī’’ti katheyyāti vuttaṃ hoti.

Imesūtiādīsu niddhāraṇe bhummaṃ. **Antovutthaṃ hotī**ti akappiyakuṭiyaṃ ṭhapetvā aruṇuṭṭhāpanena antovutthaṃ nāma hoti. **Sannidhi ca hotī**ti paṭiggahetvā paṭiggahaṇaṃ avijahitvā aruṇuṭṭhāpanena sannidhi ca nāma hoti. Potthakesu **‘‘sannidhi’’**nti sānunāsiko pāṭho dissati, ‘‘hotī’’ti kiriyāya sambandhattā **sannidhi**-saddo paṭhamekavacanantoti anunāsiko āgamasandhijoti veditabbo. **Ubhayampī**ti yathāvuttaṃ antovutthaṃ, sannidhi cāti ubhayampi. **Na hotevā**ti purimakālikadvayena amissaṃ na hoteva.

1389. Kappiyakuṭināmena akataṃ, asammataṃ, apariggahaṃ, pākārādīhi parikkhittaṃ senāsanaṃ **akappiyakuṭi nāmā**ti saṅkhepato gahetabbaṃ. **Antadvayenā**ti sattāhakālikayāvajīvikena, sahatthe karaṇavacanaṃ. **‘‘Missita’’**nti seso. **Gahita**nti paṭiggahitaṃ. **Taṃ pubbaṃ dvaya**nti yāvakālikayāmakālikadvayaṃ. Purimakālikadvaye yaṃ kiñci tadahupaṭiggahitampi akappiyakuṭiyāyeva ṭhapetvā aruṇaṃ uṭṭhāpitena pacchimakālikadvaye yena kenaci sammissaṃ antovutthaṃ nāma hotīti vuttaṃ hoti.

1390. Antovutthena pacchimakālikadvayena saṃsaṭṭhaṃ yadidaṃ purimakālikadvayaṃ, ayaṃ mukhasannidhi nāma hotīti **aṭṭhakathāyaṃ** (mahāva. aṭṭha. 295 atthato samānaṃ) vuttaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana antovutthaṃ hoti, na kappati iti daḷhaṃ katvā vuttanti yojanā.

Tattha **‘‘mukhasannidhī’’**ti ca **‘‘antovuttha’’**nti ca nāmamattameva nānākaraṇaṃ, soyevatthoti ubhinnaṃ aṭṭhakathāvacanānaṃ anatthantaratā veditabbā. Tathā hi **mukha**-saddo **anto**-saddapariyāyo, **sannidhi**-saddo parivuttha-saddapariyāyo. Mukhe sannidhi mukhasannidhīti kammasādhanaṃ. Bahi sannidhinivattanatthaṃ aṭṭhakathāsu **mukha**-ggahaṇaṃ, **anto**-gahaṇañca kataṃ. **Bahī**ti ca paṭiggahetvā akappiyakuṭiyā bahi yattha katthaci parivutthaṃ pacchimakālikadvayaṃ purimena kālikadvayena saṃsaṭṭhaṃ adhippetaṃ. Mukhasannidhiantovutthapadānaṃ anatthantarabhāvo **samantapāsādikāyaṃ** vutto.

Yathāha ‘‘sāmaṇero bhikkhussa taṇḍulādikaṃ āmisaṃ āharitvā kappiyakuṭiyaṃ nikkhipitvā punadivase pacitvā deti, antovutthaṃ na hoti. Tattha akappiyakuṭiyaṃ nikkhittasappiādīsu yaṃ kiñci pakkhipitvā deti, mukhasannidhi nāma hoti. Mahāpaccariyaṃ pana ‘antovutthaṃ hotī’ti vuttaṃ, tattha nāmamattameva nānākaraṇa’’nti (mahāva. aṭṭha. 295). **Nissandehe** pana aññathā vutto viya viññāyati, tatthapi ayameva nayo veditabbo.

1391. **Na doso**ti sannidhidoso na hoti. **Nidahitvā**ti paṭiggahetvā paṭiggahaṇaṃ avijahitvā sakasakakālabbhantareyeva nidahitvā. Ettha ca heṭṭhimantato sannidhiṃ dassetuṃ ‘‘pattaṃ dhovitvā puna tattha acchodakaṃ vā āsiñcitvā aṅguliyā vā ghaṃsitvā nisnehabhāvo jānitabbo’’ti (pāci. aṭṭha. 253) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Etena nirapekkhena paṭiggahaṇaṃ avissajjetvāva sayaṃ vā aññena vā tucchaṃ katvāna sammā dhovitvā niṭṭhāpite patte laggampi avijahitapaṭiggahitameva hotīti tattha āpatti vuttāti **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ. Etena nirapekkhena paṭiggahaṇe vissaṭṭhe tādisepi patte doso natthīti siddhaṃ.

Sannidhikathāvaṇṇanā.

1393. **Paṇītāni bhojanānī**ti **pāḷiyaṃ** ‘‘seyyathidaṃ? Sappi navanītaṃ telaṃ madhu phāṇitaṃ maccho maṃsaṃ khīraṃ dadhī’’ti (pāci. 259) uddisitvā –

> ‘‘Sappi nāma gosappi vā ajikāsappi vā mahiṃsasappi vā, yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ sappi. Navanītaṃ nāma tesaññeva navanītaṃ. Telaṃ nāma tilatelaṃ sāsapatelaṃ madhukatelaṃ eraṇḍakatelaṃ vasātelaṃ. Madhu nāma makkhikāmadhu. Phāṇitaṃ nāma ucchumhā nibbattaṃ. Maccho nāma odako vuccati. Maṃsaṃ nāma yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ maṃsaṃ. Khīraṃ nāma gokhīraṃ vā ajikākhīraṃ vā mahiṃsakhīraṃ vā, yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ khīraṃ. Dadhi nāma tesaññeva dadhī’’ti (pāci. 260) –

Niddiṭṭhāni nava paṇītabhojanānīti attho. **Agilāno**ti ‘‘agilāno nāma yassa vinā paṇītabhojanāni phāsu hotī’’ti (pāci. 260) vutto. **Agilāno**ti ettha ‘‘hutvā’’ti seso.

1394. **Sappinā dehī**tiādi viññāpanappakāro. **Sappibhatta**nti ettha kiñcāpi sappisaṃsaṭṭhaṃ bhattaṃ, sappi ca bhattañca sappibhattanti viññāyati, **aṭṭhakathāsu** pana ‘‘sālibhattaṃ viya sappibhattaṃ nāma natthī’’ti (pāci. aṭṭha. 259) kāraṇaṃ vatvā dukkaṭasseva daḷhataraṃ katvā vuttattā na sakkā aññaṃ vattuṃ. **Aṭṭhakathācariyā** eva hi īdisesu ṭhānesu pamāṇaṃ.

1395. **Pācitti pariyāputā**ti ‘‘ajjhohāre ajjhohāre āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 260) evaṃ ajjhohāragaṇanāya pācitti vuttā.

1396. **Suddhānī**ti annena amissāni. **Sekhiyesū**ti sikkhākaraṇīye vuttanti attho.

1397. Yasmā suddhānaṃ paṇītabhojanānaṃ viññāpetvā paribhuñjanaṃ dukkaṭavisayaṃ, **tasmā. Sattadhaññamaya**nti sāliādīnaṃ sattannaṃ dhaññānaṃ aññatarassa

vikārabhūtaṃ.

1398. Sace dadātīti yojanā. **Visaṅketa**nti anāpatti hotīti vuttaṃ hoti.

1399. Deti ceti sambandho. **Aññatarenā**ti sahatthe karaṇavacanaṃ. ''Bhatta''nti adhikārato labbhati. **Assa** bhikkhussa. **Visaṅketa**nti aññaṃ yācitassa aññassa dinnattā saṅketassa virādhanena anāpattīti vuttaṃ hoti.

1400. **Yena yena hī**ti etthāpi tatheva karaṇavacanaṃ. **''Viññatta''**nti idaṃ adhikatassa ''bhatta''nti etassa visesanaṃ. **Yena yenā**ti aniyamena paṇītena. Tena sappiādi visuṃ visuṃ gahitameva, sappiādīnaṃ gosappiādibhedo ca saṅgahito. **Tasmiṃ laddhepī**ti yāciteyeva laddhe sati. Tassa tassa mūlepi laddheti vicchāvasena yojanā.

Kiṃ vuttaṃ hoti? ''Sappinā bhattaṃ dehī''ti sāmaññena viññāpentassa tameva vā ''iminā sappiṃ katvā gaṇhathā''ti navanītādīsu aññataraṃ vā dhenuṃ vā mūlaṃ vā deti ce, ''gosappinā bhattaṃ dehī''ti visesayuttaṃ katvā viññāpentassa tameva vā gonavanītādīni vā gāviṃ vā ''idaṃ datvā sappiṃ gaṇhathā''ti mūlaṃ vā sace deti, visaṅketaṃ na hoti, yathāvatthukameva āpattiṃ āpajjatīti vuttaṃ hoti.

Na aññathāti sappiṃ yācitavato ''imaṃ gahetvā sappiṃ katvā gaṇhathā''ti avatvā ''sappi natthi, idaṃ gaṇhathā''ti vatvā vā tuṇhībhūtena vā navanītādīsu kismiñci dinne visesaviññāpakassa tadaññadānepi visaṅketameva hotīti attho. Pāḷiyā anāgatepi dinne visaṅketameva hoti. ''Sace pana aññaṃ pāḷiyā āgataṃ vā anāgataṃ vā deti, visaṅketa''nti (pāci. aṭṭha. 259) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

1401. **Pāḷiya**nti pubbe dassitaṃ ''sappi nāma gosappī''tiādiṃ niddesapāḷimāha. Yathāha ''pāḷiyaṃ āgatanavanītādīni ṭhapetvā''tiādi (pāci. aṭṭha. 259). **Aññehi** navanītādīhi. Sahatthe karaṇavacanaṃ.

1402. **''Viññāpetvā''**ti imassa kammabhūtaṃ ''bhatta''nti adhikataṃ. Gāthābandhavasena **vā**-saddassa rasso kato. Ekato vāti yojanā, ''nānato''tipi gahitameva, ekaṭṭhānato vā nānaṭṭhānato vāti vuttaṃ hoti. Yathāha ''sace pana sabbehipi sappiādīhi ekaṭṭhāne vā nānaṭṭhāne vā viññāpetvā''tiādi (pāci. aṭṭha. 259). Teneva **bhuñjatī**ti ettha parikappasūcakaṃ ''ce''ti idañca avakaṃsasandassanatthaṃ ''kusaggena ekabindumpī''ti idañca ajjhāharitabbaṃ. **Matā**ti **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 259) vuttaṃ sandhāyāha. Ekato vā nānato vā ṭhānā bhattaṃ viññāpetvā ekarasaṃ katvā antamaso kusaggena ekabindumpi bhuñjati ce, nava pācittiyo matāti yojanā.

1403. Akappiyena sappinā dehīti vuttepīti yojanā, sahatthe karaṇavacanaṃ. ''Bhatta''nti adhikataṃ. ''Yesaṃ maṃsaṃ kappati, tesaṃ sappī''ti (pāci. 260) vuttappakārassa vipariyāyato **akappiyaṃ** daṭṭhabbaṃ. **Tena ce detī**ti yadi tena yācitena teneva akappiyena saddhiṃ odanaṃ detīti.

1404. **Tathāsaññissā**ti tathāsaññino, gilānomhītisaññinoti attho. Yathāha ''gilāno gilānasaññī, anāpattī''ti (pāci. 261).

1405. Gilānakāle viññattaṃ agilānassa bhuñjato anāpatti pakāsitāti yojanā. Evamitarehipi dvīhi padehi yojetabbaṃ. Yathāha ''anāpatti gilāno hutvā viññāpetvā agilāno bhuñjatī''tiādi (pāci. 262). **Ñātakādīna**nti ettha ''āyatta''nti seso. **Ādi**-saddena ''pavāritānaṃ aññassatthāya attano dhanena ummattakassa ādikammikassā''ti idaṃ saṅgaṇhātīti.

1406. Cattāri samuṭṭhānāni dassetumāha **''kāyato''**tiādi.

Paṇītabhojanakathāvaṇṇanā.

1407. **''Adinna''**nti iminā **adinnādānasikkhāpade** (pārā. 91 ādayo) viya parapariggahitaṃ avatvā appaṭiggahitameva vattabbaṃ. Yathāha ''adinnaṃ nāma appaṭiggahitakaṃ vuccatī''ti (pāci. 266). **Mukhadvāra**nti mukhe dvāraṃ **mukhadvāraṃ,** galanāḷikā, iminā pana vacanena yaṃ kiñci ajjhoharaṇīyaṃ, taṃ mukhena vā pavisatu nāsikāya vā, galabilaṃ paviṭṭhameva āpattikaranti dīpeti. **Āhāra**nti udakadantaponehi aññaṃ ajjhoharitabbaṃ yaṃ kiñci yāvakālikādiṃ. Yathāha ''āhāro nāma udakadantaponaṃ ṭhapetvā yaṃ kiñci ajjhoharaṇīya''nti (pāci. 266).

Āhareyyāti mukhadvāraṃ paveseyya, iminā paragalaṃ akatvā mukhena paṭiggahitaggahaṇepi natthi dosoti sūcitaṃ. Tenevāha **''dantaponodakaṃ hitvā''**ti. Teneva vuttaṃ **gaṇṭhipade** ''bhagavato dantakaṭṭhassa mukhadvāraṭhapane anāpattivacaneneva yaṃ kiñci vatthuṃ paragalaṃ akatvā mukhe ṭhapane anāpattibhāvo vutto''ti. Udakañhi yathāsukhaṃ pātuṃ, dantakaṭṭhañca dantaponaparibhogena paribhuñjituṃ vaṭṭati, tassa pana rasaṃ gilituṃ na vaṭṭati. Sacepi dantakaṭṭharaso ajānantassa anto pavisati, pācittiyameva. Dante punanti nimmale karonti etenāti **dantaponaṃ**.

1408-9. Byatirekamukhena adinnalakkhaṇaṃ, padabhājane ca vuttanayena paṭhamaṃ dinnalakkhaṇaṃ dassento āha **''hatthapāso''**tiādi. **Hatthapāso**ti pavāraṇasikkhāpade –

> ''Gaṇhato pacchimaṃ aṅgaṃ, dadato purimaṃ pana;
> Ubhinnaṃ aḍḍhateyyaṃ ce, vinā hatthaṃ pasārita''nti. (vi. vi. 1275) –

Vuttalakkhaṇo hatthapāso. **Abhinīhāro**ti tattheva vuttanayena abhimukhaṃ katvā haraṇañca. **Majjhimuccāraṇakkhamo**ti paṭiggahetabbabhārassa ukkaṭṭhaparicchedena thāmamajjhimena purisena ukkhipanārahatā. Bhāvappadhānoyaṃ niddeso. Avakaṃso pana ''antamaso rathareṇumattampī''ti (pāci. aṭṭha. 269) **aṭṭhakathā**vacanato veditabbo. **Uccāraṇaṃ** ukkhipanaṃ. **''Amanusso''**ti iminā tadaññasattasāmaññena tiracchānagatāpi veditabbā. ''Pakkhī vā''tiādivakkhamānena vā veditabbā. **Kāyādinā**ti kāyakāyapaṭibaddhanissaggiyānaṃ aññatarena. Tenevāha **''tidhā''**ti.

Dvidhāti kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā. **Pañcaṅgasaṃyoge**ti ettha ''hatthapāso''ti paṭhamaṅgaṃ, ''abhinīhāro''ti dutiyaṃ, ''majjhimuccāraṇakkhamo''ti tatiyaṃ, ''manusso…pe… tidhā''ti catutthaṃ, ''paṭiggaṇhāti…pe… dvidhā''ti pañcamanti imāni pañca aṅgāni, pañcannaṃ aṅgānaṃ saṃyogo samāgamo sannipāto pañcaṅgasaṃyogo, tasmiṃ. **Gahaṇa**nti paṭiggahaṇaṃ. **Tassa** bhikkhuno. **Rūhati** sampajjati.

1410-12. **Itaro**ti paṭiggāhako. **Tassa** aṅgassa. Na gacchatīti **nago, ''nago''**ti rukkhopi pabbatopi vuccati. **Evarūpe**ti īdise uccanīcaṭṭhāne.

1413. **Soṇḍāyā**ti hatthena.

1415-6. **Īsakaṃ onatvā** thokaṃ nāmetvā tena bhikkhunā taṃ heṭṭhimaṃ bhājanaṃ ekadesenāpi paṭicchitabbanti yojanā.

1417. **Ugghāṭetvā** uccāretvā, bhājanāni visuṃ visuṃ oropetvāti vuttaṃ hoti.

1418. **Kājabhatta**nti bhattakājaṃ, bhattabharitaṃ piṭakanti vuttaṃ hoti. **Onatvā detī**ti sayaṃ onamitvā byābhaṅgiṃ deti.

1419. **''Tiṃsahattho''**ti idaṃ tiṃsaratanamatto ce hoti, ''dūra''nti na parisaṅkitabboti dassanatthamāha. **Gahitekasmi**nti ubhayakoṭīsu ṭhapite dve ghaṭe paṭiggahāpetuṃ hatthapāse ṭhitena dāyakena diyyamānaṃ tiṃsahatthaveṇuṃ paṭiggaṇhantena yena kenaci kāyappadesena vā kāyapaṭibaddhena vā ''imaṃ gaṇhāmī''ti ābhogaṃ katvā mañcādīsu yattha katthaci phusitvā paṭiggahiteti vuttaṃ hoti. **Taṃ sabba**nti tesu dvīsu ghaṭesu pakkhittaṃ sabbameva. **Gahitamevā**ti paṭiggahitameva hoti, dāyakassa hatthapāsabbhantare gatattā idaṃ tassa kāyapaṭibaddhanti ''dūra''nti saṅkā na kātabbāti **eva**kārena dīpeti. ''Dvīsu ghaṭesu bhūmiyaṃ ṭhapitesupi tattha bandhanaveḷuyaṃ paṭiggaṇhanamatteneva paṭiggahitaṃ hotī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

1420-24. **''Kaṭasārake''**ti iminā doṇiphalakādayo upalakkhitā. **''Nisīdatī''**ti idaṃ ''tiṭṭhatī''tiādīnaṃ upalakkhaṇaṃ. **Mañcādīni phusitvā**ti ettha ''aṅguliyāpī''ti

seso. Yathāha ‘‘paṭiggahaṇasaññāya mañcādīni aṅguliyāpi phusitvā ṭhitena vā nisinnena vā nipannena vā’’tiādi (pāci. aṭṭha. 265). **Pattesū**ti tathā ṭhapitesu sabbesu pattesuyeva. **Yañca dīyatī**ti ettha ‘‘tathā ṭhitenā’’ti sāmatthiyā labbhati.

Mañcādīsu aṅguliādinā yena kenaci phuṭṭhamattepi paṭiggahaṇassa ruhaṇabhāvaṃ dassetvā idāni tadārohaṇenāpi sijjhatīti dassetumāha **‘‘paṭiggahessāmī’’**tiādi. Sace pana paṭiggahessāmicceva mañcādīni āruhitvā nisīdati, dāyakopi hatthapāse ṭhatvāna deti ce, taṃ sabbaṃ gahitaṃ hotīti yojanā.

Kucchiyā kucchiṃ āhacca ye pattā bhūmiyaṃ ṭhitā, tesu **yaṃ yaṃ** pattaṃ aṅguliyāpi vā sūciyāpi vā phusitvā nisinno, tattha tattheva dīyamānampi paṭigganhāti, vaṭṭatīti yojanā.

1425. Kaṭasārādayo sace mahantā, paṭiggahaṇaṃ na ruheyyāti vikappo siyāti tannivattanatthamāha **‘‘kaṭasārake’’**tiādi. **‘‘Mahantasmi’’**nti iminā kaṭasārakassa puna vacane hetumāha. **Hatthattharaṃ** nāma hatthipiṭṭhe attharitabbaṃ attharaṇaṃ. **Ādi**-saddena assatthararathattharādiṃ saṅgaṇhāti. Ṭhitapattesu diyyamānaṃ gaṇhato paṭiggahaṇaruhaṇahetuṃ dasseti **‘‘hatthapāsasmiṃ vijjamāne tū’’**ti. **Tu**-saddo vuttavisesameva joteti.

1426. **Tatthajātakapaṇṇesū**ti rukkheyeva ṭhitesu paṇṇesu. **Gahetu**nti paṭiggahetuṃ. **‘‘Na panetānī’’**tiādi yena hetunā na vaṭṭati, tassa dassanaṃ. **Hi**-saddo pasiddhiṃ sūceti.

1427. Thāmamajjhimena purisena ukkhipituṃ asakkuṇeyyaṃ **asaṃhāriyaṃ. Tādise**ti tathārūpe, asaṃhāriyeti vuttaṃ hoti. **Khāṇubaddhe**ti bhūmiyaṃ nikhātakhāṇuke baddhe.

1428. **Tintiṇikā**ti ciñcā. **Ādi**-saddena tathā khuddakānaṃ kadambapupphapaṇṇādīnaṃ gahaṇaṃ. ‘‘Tintiṇikādipaṇṇesū’’ti vacanato sākhāsu paṭiggahaṇaṃ ruhatīti daṭṭhabbaṃ. Bhūmiyaṃ patthaṭesūti yojetabbaṃ. Yathāha ‘‘bhūmiyaṃ atthatesu sukhumesu tintiṇikādipaṇṇesupi paṭiggahaṇaṃ na ruhatī’’ti (pāci. aṭṭha. 265).

1429. **Parivesako**ti dāyako.

1430. Asesato puñchitvāti yojanā.

1431. **Paṭiggahetvāvā**ti pattaṃ paṭiggahetvāva. Bhikkhā gahetabbāti sambandho.

1432. **Apaṭiggahite**ti ettha ‘‘patte’’ti seso. Taṃ pacchā paṭiggahetvā paribhuñjato anāpattīti yojanā.

1433. **Anādiyitvā**ti aggahetvā, tasmiṃ vacane ādaraṃ akatvāti vuttaṃ hoti.

1435. **Aññassa** anupasampannassa.

1436. Pubbābhogassa anurūpavasena **‘‘sāmaṇerassa taṃ datvā…pe… pana vaṭṭatī’’**ti vuttaṃ. Yasmā pana taṃ ‘‘aññassa dassāmī’’ti cittuppādamattena parasantakaṃ nāma na hoti, tasmā tassa adatvāpi paṭiggahetvā paribhuñjituṃ vaṭṭati.

1437-9. **Bhikkhuno**ti aññassa bhikkhussa. **Bhattassā**ti kañjikādidravamissabhattamāha. **Uplavatī**ti upari plavati. **Kañjika**nti āranālaṃ, imassa upalakkhaṇattā khīratakkādidravaṃ saṅgahitaṃ. **Pavāhetvā**ti matthakato palāpetvā. **Anto paviṭṭhaṃ sace ta**nti taṃ rajaṃ yadi bhattassa anto paviṭṭhaṃ hoti. **Paṭiggahetabba**nti anupasampanne asati hatthato amocenteneva yattha anupasampanno atthi, taṃ tattha netvā paṭiggahetabbaṃ.

1440. **Apanīyāvā**ti ettha ‘‘thūla’’nti idaṃ ‘‘sukhumaṃ ce’’ti vakkhamānavipariyāyato labbhati. Sabhattaṃ apanīyāti sambandho. Yathāha ‘‘uparibhattena saddhiṃ apanetabbaṃ, paṭiggahetvā vā bhuñjitabba’’nti (pāci. aṭṭha. 265).

1441. **Thevo**ti bindu. **Thevo…pe… vaṭṭatī**ti ettha yathā paṭhamataraṃ patitatheve doso natthi, tathā ākiritvā apanentānaṃ pacchā patitathevepi abhihaṭattā nevatthi doso.

1442-4. **Carukenā**ti khuddakaukkhaliyā. **Tato** carukato. **Masī**ti jallikāādikā bhasmā. **Bhājane**ti bhājanapattādibhājane. **Tassa cā**ti tassa masiādino ca.

Anantarassa bhikkhussa dīyamānaṃ yaṃ pattato uppatitvā itarassa bhikkhuno patte sace patati, taṃ paṭiggahitameva hoti, tasmā vaṭṭatevāti yojanā. **‘‘Dīyamāna’’**nti ettha ‘‘bhattādikaṃ yaṃ kiñcī’’ti pakaraṇato labbhati. **Vaṭṭatevā ya**nti ettha ‘‘vaṭṭateva aya’’nti padacchedo na kātabbo ‘‘aya’’nti iminā sambandhanīyassa abhāvato. Tasmā **va**-kāro gāthāchandavasena dīghaṃ katvā vuttoti veditabbo.

1445-6. **Pāyāsassā**ti ettha pūraṇayoge sāmivacanaṃ, pāyāsenāti vuttaṃ hoti. **Uṇhato**ti uṇhattā. **Na sakkatī**ti na sakkoti. **Mukhavaṭṭiyaṃ vaṭṭatī**ti mukhavaṭṭiṃ ukkhipitvā hatthe phusāpite gaṇhituṃ vaṭṭati. Tathā mukhavaṭṭiyā gahetuṃ na sakkā ce, ādhārakenapi gahetabboti yojanā.

1447-8. Āhariyamānaṃ vā neva jānāti, dīyamānaṃ vā na jānātīti yojanā. Gāthābandhavasena **‘‘jānatī’’**ti rasso kato. **Ābhoga**nti ‘‘gaṇhāmī’’ti ābhogaṃ. Yathāha **mahāpaccariyaṃ** ‘‘ābhogamattameva hi ettha pamāṇa’’nti (pāci. aṭṭha. 265). ‘‘Kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā paṭigganhātī’’ti (pāci. aṭṭha. 265) vuttattā pattaṃ gahetvā nisinnattā ‘‘kāyapaṭibaddhena gaṇhissāmī’’ti ābhogaṃ katvātipi yujjateva.

1449. **‘‘Hatthena muñcitvā’’**ti idaṃ **‘‘ādhārakampi vā’’**ti imināpi yojetabbaṃ. **‘‘Pādena pelletvā’’**ti iminā pana **‘‘ādhāraka’’**nti idameva yojetabbaṃ. Yathāha ‘‘hatthena ādhārakaṃ muñcitvā pādena pelletvā niddāyatī’’ti (pāci. aṭṭha. 265). **Pelletvā**ti pīḷetvā, akkamitvāti vuttaṃ hoti.

1450. Kami-dhātussa majjhe ‘‘akka’’iti padacchedo yatihīnadosoti.

‘‘Siloke niyataṭṭhānaṃ, padacchedaṃ yatiṃ vidū;
Tadapetaṃ yatibbhaṭṭhaṃ, savanubbejanaṃ yathā’’ti. –

Daṇḍinā vuttalakkhaṇato siddhatāya doso yathā na hoti, tathā vicāretvā gahetabbaṃ. Keci panettha i-kārāgamassa paccayabhāvattā taṃsahito ma-kāro taggahaṇena saṅgayhatīti ubhayapakkhabhāgīti dhātupaccayānaṃ majjhe yatiyā icchitattā na dosoti pariharanti. **Jāgarassāpī**ti aniddāyantassāpi. **Anādaro**ti anādarabhāvo.

1451. **Tasmā**ti tathā gahaṇassa anādarabhāvato. **Ta**nti taṃ ādhārakaṃ pādena akkamitvā paṭiggahaṇañca. **Dīyamāna**nti dāyakena paṭiggahāpiyamānaṃ. **Patatī**ti paṭiggāhakassa hatthaṃ aphusitvā rajorahitāya suddhabhūmiyā vā paduminipaṇṇādīsu vā patati. Yathāha ‘‘yaṃ diyyamānaṃ dāyakassa hatthato parigaḷitvā suddhāya bhūmiyā vā paduminipaṇṇavatthakaṭasārakādīsu vā patati, taṃ sāmaṃ gahetvā paribhuñjituṃ vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 265). Sarajāya bhūmiyā patite rajaṃ puñchitvā vā dhovitvā vā paṭiggahāpetvā vā paribhuñjitabbanti idaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** pana ‘‘sarajāya bhūmiyaṃ patatī’’tiādinā dassitaṃ. **Gahetu**nti ettha ‘‘bhuñjitu’’nti ca **vaṭṭatī**ti ettha ‘‘pariccattaṃ dāyakehī’’ti ca seso. Yathāha ‘‘anujānāmi bhikkhave yaṃ diyyamānaṃ patati, taṃ sāmaṃ gahetvā paribhuñjituṃ. Pariccattaṃ taṃ bhikkhave dāyakehī’’ti (cūḷava. 273). ‘‘Yaṃ diyyamānaṃ patatī’’ti avisesena vuttattā catūsupi kālikesu ayaṃ nayo veditabbo.

1452. Abbohārikanayaṃ dassetumāha **‘‘bhuñjantāna’’**nti.

1453-4. **Taṃ** malaṃ. **Tesū**ti ucchuādīsu vatthūsu. **Ta**nti malamissakaṃ ucchuādikaṃ vatthu. **Na paññāyatī**ti na pana paññāyati. **Tasmi**nti ucchuādivatthusmiṃ.

1455. **Nisadodukkhalādīna**nti **ādi**-saddena nisadapotamusalādīnaṃ gahaṇaṃ.

1456. Vāsiyā upalakkhaṇattā tajjātikaṃ yaṃ kiñci satthampi gahetabbaṃ. **Khīre**ti anupasampannena tāpitakhīre, idaṃ upari āmakassa visuṃ gahaṇena viññāyati. **Nīlikā**ti nīlavaṇṇaṃ. **Satthake viya nicchayo**ti satthena uṭṭhitamale ucchukhaṇḍe viya paṭiggahetvā paribhuñjitabbanti vinicchayo veditabbo.

1457. **Ta**nti taṃ aggisantattavāsiādiṃ, tāpavatthuto vāsi gahetabbā.

1459. **Ta**nti taṃ hatthādikāyāvayavaṃ vā cīvaraṃ vā dhovitvā patitakiliṭṭhajalamissamodanaṃ. Rukkhamūlādīsu nisīditvā bhuñjantassa pattādīsu rukkhapaṇṇādiṃ dhovitvā patitakiliṭṭhodakepi eseva vinicchayoti dassetumāha **''esevā''**tiādi.

1460. Jalaṃ sace suddhaṃ patati, vaṭṭatīti yojanā, ''rukkhato''ti labbhati. Abbhokāse ca sace suddhaṃ toyaṃ patati, vaṭṭatīti ettha ''ākāsato''ti labbhati. Ubhayatthāpi rukkhapaṇṇesu, ākāse ca rajassa paṭhamameva vassodakena dhovitattā āha **''suddha''**nti.

1461. **Acchupantenā**ti aphusantena. **Tassa** sāmaṇerassa.

1462. **Patta**nti anupasampannassa pattaṃ. **Chupitvā**ti anupasampannapattagatodanaṃ phusitvā. **Taṃ** attano patte bhattaṃ. Yathāha ''appaṭiggahite odanaṃ chupitvā puna attano patte odanaṃ gaṇhantassa uggahitako hotī''ti (pāci. aṭṭha. 265).

1464. **Pacchā**ti tasmiṃ gahitepi agahitepi pacchā. **Taṃ** paṭiggahitabhojanaṃ.

1467. **Tassa** attano pattagatassa bhattassa.

1468. **Parenā**ti appaṭiggahitapattena.

1469-70. ''Yāguādīnaṃ pacane bhikkhūnaṃ bhājane''ti sambandho. Pacanti etthāti **pacanaṃ,** bhājanaṃ. **Bhājanūpari hatthesu sāmaṇerassā**ti bhājanassa upari katesu sāmaṇerassa hatthesu. **Patitaṃ hatthato tasmi**nti tassa sāmaṇerassa hatthato parigaḷitvā tasmiṃ bhājane patitaṃ.

1471. ''Na karoti akappiya''nti ettha kāraṇamāha **''pariccattañhi ta''**nti. Tañhi yasmā pariccattaṃ, tasmā akappiyaṃ na karotīti vuttaṃ hoti. **Evaṃ akatvā**ti yathāvuttapakārena akatvā. **Ākirateva ce**ti sace bhājane ākirati eva. **Taṃ** tathā pakkhittaṃ bhattabhājanaṃ. **Nirāmisaṃ katvā**ti tattha patitaṃ āmisaṃ yathā na tiṭṭhati, evaṃ dhovitvā bhuñjitabbanti sambandho.

1472-3. **Kuṭa**nti ghaṭaṃ. **Āvajjetī**ti kuṭaṃ nāmetvā yāguṃ āsiñcati.

1474. **Hatthe**ti dve hatthe. **Tatthā**ti tattha bhūmiyaṃ ṭhapitesu dvīsu hatthatalesu.

1475-6. **Ekassa gahaṇūpagaṃ ce bhāra**nti thāmamajjhimena ekena purisena ukkhipanappamāṇaṃ bhāraṃ sace bhaveyya. **''Tathā''**ti iminā ''ekassa gahaṇūpagaṃ bhāra''nti idaṃ paccāmasati.

1477. **Laggentī**ti olambanti. **Tatthā**ti tasmiṃ mañcapīṭhe. **Vaṭṭatevā**ti uggahitakaṃ na hotīti dīpeti.

1478. **Sammujjanto**ti sammajjanto. **Ghaṭṭetī**ti asañcicca sammajjaniyā phusati.

1479. **Taṃ ñatvā**ti paṭiggahitabhāvaṃ ñatvā. **Ṭhapetuṃ vaṭṭati** uggahitakaṃ na hotīti adhippāyo.

1480. **Ta**nti paṭiggahitasaññāya gahitaṃ taṃ appaṭiggahitaṃ. **Aññathā pana na kattabba**nti apihitaṃ pidhātuñca pihitaṃ vivarituñca na vaṭṭatīti attho.

1481. **Bahi ṭhapeti ce**ti yadi pubbe ṭhapitaṭṭhānato bahi ṭhapeti. **Tenā**ti bahi ṭhapetvā muttahatthena tena bhikkhunā. **Ta**nti bahi ṭhapitaṃ hatthato muttaṃ. **Ñatvā**ti appaṭiggahitabhāvaṃ ñatvā. **Taṃ** tathā ñatvā ṭhapitaṃ.

1482-3. **Uṭṭheti yadi kaṇṇikā**ti sace kaṇṇikā sañjāyati. **Siṅgiverādike**ti ettha **ādi**-saddena pipphaliādīnaṃ gahaṇaṃ. **Mūle**ti pañcamūlādike mūle. **Ghuṇacuṇṇa**nti ghuṇapāṇakehi uppāditacuṇṇaṃ. **''Tathā''**ti iminā ''uṭṭhetī''ti kiriyaṃ paccāmasati. **Taṃsamuṭṭhānato**ti paṭiggahitatelādīsu samuppannattā. **Taññevāti pavuccatī**ti paṭhamapaṭiggahitaṃ tameva telādikanti vuccati. Tenāha **''paṭiggahaṇa…pe… na vijjatī''**ti.

1484-5. **Koci puggalo**ti sāmaṇeragamikādīsupi yo koci satto. **Tālapiṇḍi**nti tālakaṇṇikaṃ phalaṃ. **Añño bhūmaṭṭho**ti bhūmiyaṃ ṭhito añño koci puggalo itthī vā puriso vā.

1486. **Chinditvā**ti chindaṃ katvā. **Vati**nti hatthapāsappahonakabahalavatiṃ. Yathāha ''hatthapāse satī''ti (pāci. aṭṭha. 265). **Daṇḍake aphusitvāvā**ti yattakena gamanavego nibbāyati, ettakaṃ, paharaṇato vatidaṇḍake vā appaharitvāti vuttaṃ hoti. Paharitvā ṭhatvā gacchati ce, na vaṭṭati. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''mayaṃ pana 'yaṃ ṭhānaṃ pahaṭaṃ, tato sayaṃ patitamiva hotī'ti takkayāma. Tasmimpi aṭṭhatvā gacchante yujjati suṅkaghātakato pavaṭṭetvā bahi patitabhaṇḍaṃ viyā''ti (pāci. aṭṭha. 265).

1487-8. **Pākāro**ti ettha ''vatiṃ vā''ti (pāci. aṭṭha. 265) **aṭṭhakathāyaṃ** āgatattā idaṃ adhikārato gahetabbaṃ. ''Na puthulo''ti ettha adhippetappamāṇaṃ dassetumāha **''anto…pe… pahoti ce''**ti. **''Uddhaṃ hatthasataṃ gantvā''**ti iminā dāyakassa dātumicchāya ākāsaṃ taṃ ukkhipitvā vissaṭṭhabhāvaṃ ñāpeti. **Sampatta**nti hatthappattaṃ. **Gaṇhato**ti paṭiggahaṇasaññāya gaṇhato.

1489. **''Sāmaṇera''**nti idaṃ upalakkhaṇanti gihinopi gahaṇaṃ. **Tatthevā**ti khandhe eva. **Nisinno** sāmaṇero.

1491-2. **Phaliniṃ sākha**nti phalavatiṃ sākhaṃ. **''Khāditu''**nti idaṃ ''citte samuppanne''ti iminā yojetabbaṃ. Sace phalaṃ khādati, evaṃ khādituṃ vaṭṭatīti yojanā. **Makkhikānaṃ nivārattha**nti makkhikānaṃ nivāretuṃ.

1493. Chāyatthañca makkhikā nivāretuñca gayhamānā phalasākhā sukhaparibhogatthāya kappiyaṃ kārāpetvā paṭiggahitā ce, khāditumicchāya sati puna appaṭiggahitāpi vaṭṭatīti dassetumāha **''kappiyaṃ pana kāretvā''**tiādi.

1494-5. ''Taṃ so paṭiggahāpetvā''ti vakkhamānattā **''gahetvā''**ti idaṃ appaṭiggahāpetvā gahaṇaṃ sandhāya vuttanti gahetabbaṃ. **Taṃ paṭiggahita**nti ettha ''ce pubbamevā''ti seso.

1496-9. Bhikkhussa pātheyyataṇḍuleti sambandho. **So**ti sāmaṇero. **Itarehī**ti bhikkhunā gahitehi attano taṇḍulehi.

Dvīsu pattesūti upalakkhaṇaṃ. Bahūsupi eseva nayo. Attanā laddhaṃ bhikkhūnaṃ datvā tehi laddhaṃ attanā gahetvā aññesaṃ dānavasena bahunnampi dātuṃ vaṭṭatīti **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 265 atthato samānaṃ) vuttaṃ tameva dassetumāha **''yāguṃ bhikkhussā''**tiādi. ''Āvuso tuyhaṃ yāguṃ mayhaṃ dehī'ti evaṃ therehi paṭipāṭiyā yācitvāpi pivituṃ vaṭṭati, sabbehi sāmaṇerassa santakameva bhuttaṃ hotī''ti (pāci. aṭṭha. 265) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Sāmaṇerassa pītattā**ti ettha ''yāguyā''tiidaṃ adhikārato labbhati.

1500. **Imassā**ti pātheyyataṇḍulahārakassa. **''Na visesatā''**ti iminā visuṃ avattabbataṃ dīpeti.

1501. **Assa visesassā**ti yathāvuttavinicchayavisesassa visuṃ vattabbabhāveti seso. **Tassā**ti sāmaṇerataṇḍulahārakassa bhikkhussa. **Sālayabhāva**nti attanā haṭataṇḍulesu parikkhīṇesu ''idaṃ amhākampi padassatī''ti sālayabhāvo. Chāyādīnamatthāya gayhamānāya sākhāya imissā phalaṃ khāditukāmatāya sati khādanārahanti ālayassa kātuṃ sakkuṇeyyattā ayampi avisesoti viññāyati, tattha sambhavantaṃ pana visesaṃ dassetumāhāti vattuṃ yujjati.

1502-4. **Niccāletuṃ na sakkotī**ti niccāletvā sakkharā apanetuṃ na sakkoti. **Celako**ti cūḷasāmaṇero. Pakkakālasmiṃ vivaritvā pakkatā ñātabbāti yojanā. **Pi**-saddo pana-saddatthe. **Oropetvā**ti uddhanato oropetvā. Pubbataṇḍuladhovanatthāya katapaṭiggahaṇasseva pamāṇattā āha **''na pacchassa paṭiggahaṇakāraṇa''**nti. **Assā**ti bhojanassa.

1505. Kāritantassa dvikammakattā āha **''uddhanaṃ suddhabhājana''**nti, uddhaneti vuttaṃ hoti.

1506. **Kocī**ti anupasampanno. **Tena bhikkhunā**ti uddhanaṃ suddhabhājanaṃ āropetvā yena aggi kato, tena bhikkhunā. Idañca upalakkhaṇaṃ aññenapi na kātabbattā.

1507. **Pacchā**ti taṇḍulapakkhepato pacchā. **Taṃ** yāguṃ. **Sace pacatī**ti aggiṃ karonto pacati. **Sāmapākā na muccatī**ti taṃ yāguṃ pivanto sāmapākadukkaṭato na muccati.

1508. Valliyā saha **tattha** valliyaṃ jātaṃ phalaṃ **kiñci** īsakampi cāleti, tato laddhaṃ kiñci phalaṃ **tasseva** bhikkhuno na vaṭṭatīti yojanā, taṃ paribhuñjato durupaciṇṇadukkaṭaṃ hotīti adhippāyo. **Tassevā**ti **eva**kārena aññesaṃ vaṭṭatīti dīpeti.

1509. **Parāmaṭṭhu**nti āmasituṃ. **Apassayitu**nti avalambituṃ, apassanaṃ vā kātuṃ. **''Kirā''**ti iminā kevalaṃ **mahāpaccariyaṃ** (pāci. aṭṭha. 265) vuttabhāvaṃ sūceti.

1510-1. **Tatthā**ti tasmiṃ tele. Hatthena saṇḍāsaggahaṇaṃ **amuñcantena**. **Taṃ** telaṃ.

1515-6. **Loṇakicca**nti alavaṇaṭṭhāne loṇena kātabbakiccaṃ. Sannihitasesakālikasammissaṃ yāvajīvikaṃ viya samuddodakassa asannidhibhāvaṃ dassetumāha **''yāvajīvikasaṅkhāta''**ntiādi. **Kālavinimmutta**nti akālikaṃ, catūsu kālikesu asaṅgahitanti attho.

1517. **Himassa karakā**ti himodakassa muttā viya patthinasakkharā. **Bahalampi cā**ti pakkhittaṭṭhāne mukhe vā kaddamavaṇṇassa apaññāyanappamāṇabahalaṃ pānīyañca. Appaṭiggahitaṃ **vaṭṭati**. Sace kaddamavaṇṇaṃ paññāyati, na vaṭṭatīti. Yathāha ''sace pana mukhe ca hatthe ca laggati, na vaṭṭati, paṭiggahetvā paribhuñjitabba''nti (pāci. aṭṭha. 265).

1518. **Kasitaṭṭhāne**ti kaṭṭhaṭṭhāne. **Na vaṭṭati** appaṭiggahitaṃ. Evaṃ sabbattha.

1519. **Sobbho** dukkhogāhanajalāsayo. ''Āvāṭo''ti keci. **Kakudho**ti ajjuno.

1520. **Pānīyassa ghaṭe**ti pānīyaghaṭe. **Taṃ** pānīyaghaṭaṃ.

1521. Vāsatthāya pupphāni **vāsapupphāni. Tatthā**ti tasmiṃ pānīyaghaṭe. **Kamallikāsū**ti pāṭalikusumādīhipi saha kaṇṭakamallikāsu. **Dinnāsū**ti pānīye pakkhittāsu.

1522. **Visatī**ti antogalaṃ pavisati. Teneva **aṭṭhakathāyaṃ** ''appaṭiggahetvā ṭhapitaṃ paṭiggahetabba''nti (pāci. aṭṭha. 265) vuttaṃ. Idaṃ aṭṭhakathāvacanaṃ ''aññatra udakadantaponā''ti (pāci. 266) **pāḷiyā** virujjhatīti ce? Na virujjhati. Sā hi kevalaṃ dantakiccaṃ sandhāya vuttā, idaṃ rasaṃ sandhāya vuttanti. Teneva tadanantaraṃ ''ajānantassa rase paviṭṭhepi āpattiyeva. Acittakañhi idaṃ sikkhāpada''nti (pāci. aṭṭha. 265) vuttaṃ. Tassa sikkhāpadassa acittakatā ''appaṭiggahitake paṭiggahitasaññī''tiādikāya **pāḷiyā** kappiyasaññinopi pācittiyassa vuttattā viññāyati. Pasannodakassa pana appaṭiggahetvāpi pātabbatāya dantakaṭṭhena sadisattā ekayoganiddiṭṭhānaṃ saheva pavattīti viññāyati. Udakassa ca dantaponassa ca tulyadosena bhavitabbanti.

1523. Muttodakasiṅghāṇikādidravaassukhīrādidravassa āpodhātuppakārattā, kaṇṇamalādino ghanadabbassa pathavidhātuppakārattā **''sarīraṭṭhesu bhūtesū''**ti iminā khīrādimāha. **''Ki''**nti idaṃ na vaṭṭatīti padenapi yojetabbaṃ. **Kappākappiyamaṃsāna**nti ettha ''sattāna''nti sāmatthiyā labbhati.

1524. **Loṇa**nti ettha ''etaṃ sabbampī''ti idaṃ adhikārato labbhati.

1525. **Etthā**ti etesu yathāvuttesu kaṇṇamalādīsu.

1528. **Cattāri vikaṭānī**ti mahāvikaṭaṃ nāma gūthaṃ, mattikā, muttaṃ, chārikā cāti vuttāni cattāri vikaṭāni. Tāni hi viruddhāni sappavisāni katāni vihatānīti **''vikaṭānī''**ti vuccanti. Natthi dāyako etthāti **nadāyakaṃ,** ṭhānaṃ, tasmiṃ. ''Na a no mā alaṃ paṭisedhe''ti vuttattā paṭisedhavācinā **na**-saddena samāso, ''adāyake''ti iminā anatthantaraṃ. Idha dubbaco ca asamattho ca asanto nāmāti **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 265; kaṅkhā. aṭṭha. dantaponasikkhāpadavaṇṇanā, atthato samānaṃ) vuttaṃ. Idaṃ kālodissaṃ nāma.

1529. **Pathavi**nti akappiyapathaviṃ. **Taru**nti allarukkhaṃ. Iminā sappadaṭṭhakāle asati kappiyakārake vikaṭatthāya attanā ca kattabbanti dasseti.

1530. **Acchedagāhato**ti vilumpitvā gaṇhanato. **''Tassā''**ti idaṃ sabbehi hetupadehi yujjati. **Tassā**ti appaṭiggahitassāti attho. Aparassa abhikkhukassa dānena cāti yojanā. **''Abhikkhukassā''**ti pana visesanena upasampannassa dinne paṭiggahaṇaṃ na vijahatīti dīpeti. **Sabba**nti yathāvuttaṃ kāyena gahaṇādippakārassa kalyaṃ gahitaṃ. **Eva**nti iminā niyāmena.

1531. **Durupaciṇṇe**ti duṭṭhu upaciṇṇe durāmaṭṭhe, appaṭiggahitassa āmisabhattabhājanādino kīḷāvasena hatthena parāmasane ca tatthajātakaphaliniṃ sākhāya vā valliyā vā gahetvā cālane cāti attho. **Uggahitassa gahaṇe**ti appaṭiggahitabhāvaṃ ñatvāva gahitassa kassaci vatthuno paṭiggahaṇe ca. **Antovutthe cā**ti akappiyakuṭiyā anto ṭhapetvā aruṇaṃ uṭṭhāpite ca. **Sayaṃpakke cā**ti yattha katthaci attanā pakke ca. **Antopakke cā**ti akappiyakuṭiyā antoyeva pakke ca. Dukkaṭaṃ niddiṭṭhanti sambandho.

1532-3. Paṭiggahitake tasmiṃ paṭiggahitasaññissāti sambandho. **Dantaponaṃ** dantakaṭṭhaṃ.

1534. **Bhikkhunīna**nti bhikkhuno ca bhikkhuniyā ca bhikkhunīnaṃ, ekadesasarūpekaseso. **Ettha** imasmiṃ sikkhāpade. Vinicchayo navamajjhimatherabhikkhunīnaṃ yato avisesena icchitabbako, **tato** tasmā hetunā sakalo ayaṃ vinicchayo asamāsato mayā kathitoti yojanā. Kusalattikādīsu viya atthasākalyassa atthasaṅkhepatova vattuṃ sakkuṇeyyattā ''sakalo''ti vatvāpi kathāya vitthāritabhāvaṃ dassetumāha **''asamāsato''**ti.

Dantaponakathāvaṇṇanā.

Bhojanavaggo catuttho.

1535. **''Acelakādīna''**ntiādīsu ''acelako nāma yo koci paribbājakasamāpanno naggo''ti (pāci. 271) **padabhājane** vuttaṃ, **tadaṭṭhakathāya** ''paribbājakasamāpannoti pabbajjaṃ samāpanno''ti (pāci. aṭṭha. 269) vuttaṃ, tasmā acelakapabbajjamupagatoyevettha acelako nāma. **Ādi**-saddena ''paribbājakassa vā paribbājikāya vā''ti (pāci. 270) **mātikā**-gate dve saṅgaṇhāti. Imesu ca dvīsu ''paribbājako nāma bhikkhuñca sāmaṇerañca ṭhapetvā yo koci paribbājakasamāpanno''ti (pāci. 271) vutto **paribbājako** nāma. ''Bhikkhuniñca sikkhamānañca sāmaṇeriñca ṭhapetvā yā kāci paribbājikasamāpannā''ti (pāci. 271) vuttā **paribbājikā** nāmāti gahetabbā. Paribbājakā panettha channāyeva gahetabbā. **Dentassā**ti ettha ''bhikkhussā''ti pakaraṇato labbhati, ettha ''kāyādinā''ti seso. Yathāha ''dadeyyāti kāyena vā

kāyapaṭibaddhena vā nissaggiyena vā detī''ti (pāci. 271).

1536. **Tikapācittiya**nti titthiye titthiyasaññī, vematiko, atitthiyasaññīti tike pācittiyattayaṃ.

1537. Atitthiye titthiyasaññissa, vematikassa ca tassa bhikkhuno dukkaṭanti yojanā.

1538-9. **Tesa**nti titthiyānaṃ. **Bahilepana**nti bahisarīre limpitabbaṃ kiñci dentassa. **Tesaṃ** titthiyānaṃ **santike** samīpe attano bhattapattādikaṃ **bhojanaṃ** ṭhapetvā ''bhojanaṃ gaṇhathā''ti vadantassa ca anāpattīti yojanā. ''Samuṭṭhānaṃ eḷakūpama''nti padacchedo.

Acelakakathāvaṇṇanā.

1540-2. Bhikkhu bhikkhuno yaṃ kiñci āmisaṃ dāpetvā vā adāpetvā vāti yojanā. Kiṃ vuttaṃ hoti? ''Ehāvuso, gāmaṃ vā nigamaṃ vā piṇḍāya pavisissāmā''ti (pāci. 275) **sikkhāpade** vuttanayeneva vatvā yena saddhiṃ gāmaṃ piṇḍāya paviṭṭho, tassa bhikkhussa khādanīyādibhedaṃ yaṃ kiñci āmisaṃ dāpetvā vā adāpetvā vāti.

Taṃ bhikkhuṃ ''gacchā''ti vatvā uyyojetīti yojanā. Kiṃ vuttaṃ hoti? Evaṃ yo bhikkhu tena saddhiṃ gāmaṃ paviṭṭho, taṃ ''gacchāvuso, na me tayā saddhiṃ kathā vā nisajjā vā phāsu hoti, ekakassa me kathā vā nisajjā vā phāsu hotī''ti (pāci. 275) vatvā **tappaccayā** tesaṃ itthiyāsaddhiṃ vacanādīnaṃ anācārānaṃ paccayā gantuṃ niyojetīti. **Tappaccayā**ti ''uyyojanamattasmi''nti visesanaṃ. **Paṭhamena cā**ti ettha **ca**-saddo aṭṭhānappayutto ''uyyojanamattasmiñcā''ti yojetabbo. **Tassā**ti uyyojakassa.

Assāti uyyojitassa, avayavasambandhe sāmivacanaṃ. **Upacārasmiṃ atikkante**ti vakkhamānalakkhaṇe dassanūpacāre vā savanūpacāre vā atikkanteti attho, bhāvalakkhaṇe bhummaṃ. Puna **assā**ti upacārassa. Dvādasaratanapariyosānaṃ, tadantogadhaṃ pākārādi eva vā upacārassa **sīmā** nāma.

1543. Taṃ sarūpato dassetumāha **''dassane''**tiādi. Ajjhokāse dassane upacārassa dvādasa hatthā pamāṇaṃ desitāti yojanā. Savane ca ajjhokāse evaṃ savanūpacārassa ajjhokāse dvādasa hatthā pamāṇaṃ desitāti yojanā, savane ca upacārassa avadhi dvādasahatthappamāṇamevāti vuttanti attho. **Na cetare**ti itarasmiṃ anajjhokāse evaṃ upacārassa pamāṇaṃ dvādasahatthā na ca desitā, kiṃ nu byāvadhākarā kuṭṭādayo upacārassa pamāṇanti desitāti vuttaṃ hoti. Vuttañcetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace pana antarā kuṭṭadvārapākārādayo honti, tehi antaritabhāvoyeva dassanūpacārātikkamo, tassa vasena āpatti veditabbā''ti (pāci. aṭṭha. 276). Idha upacāradvaye samānepi uyyojitamavadhiantaṃ sandhāya asavanūpacāraṃ vuttanti viññāyati.

1544. **''Tikapācittī**ti upasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīhi tikapācittiyaṃ. **Itare**ti anupasampanne. **Tikadukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ. ''Itareti sāmaṇereyevā''ti **nissandehe** likhitaṃ. Etassevatthassa vajirabuddhināpi vuttabhāvo dassito. Tathādassanaṃ pañcasahadhammikesu idhādhippetamanupasampannaṃ sandhāya vuttaṃ ce, yujjati. Aññathā **pāḷiaṭṭhakathāsu** ''anupasampanne''ti sāmaññena niddiṭṭhattā gahaṭṭhānupasampannampi tathā uyyojentassa anāpatti na vattabbāti amhākaṃ khanti.

Ubhinnanti upasampannānupasampannānaṃ. **Nissandehe** pana ''bhikkhusāmaṇerāna''nti likhitaṃ. **Kalisāsanāropane**ti ettha **kalī**ti kodho, tassa sāsanaṃ āṇā **kalisāsanaṃ,** tassa āropanaṃ pavattanaṃ kalisāsanāropanaṃ, tasmiṃ, kodhavasena ṭhānanisajjādīsu dosaṃ dassetvā ''passatha bho imassa ṭhānaṃ nisajjaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ, khāṇuko viya tiṭṭhati, sunakho viya nisīdati, makkaṭo viya ito cito ca viloketī''ti evaṃ ''appeva nāma imināpi ubbāḷho pakkameyyā''ti amanāpavacanassa bhaṇaneti vuttaṃ hoti.

1545. **Uyyojentassa kiccenā**ti vihārapālakādīnaṃ bhojanaharaṇādikiccena pesentassa, imassa upalakkhaṇattā ''anāpatti 'ubho ekato na yāpessāmā'ti uyyojetī''tiādinā (pāci. 278) anāpattivāragatā sabbepi pakārā gahetabbā.

Uyyojanakathāvaṇṇanā.

1546. **Khuddake**ti ettha ''sayanighare''ti seso upari ''asayanighare tassa, sayanigharasaññino''ti vakkhamānattā labbhati. ''Mahallake''ti etthāpi eseva nayo. Piṭṭhisaṅghāṭato aḍḍhateyyahatthappamāṇaṃ yassa vemajjhe hoti, īdise khuddake sayanighareti attho. **Piṭṭhivaṃsa**nti piṭṭhivaṃsena niyamitaṃ gehamajjhaṃ. Tenāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''piṭṭhivaṃsaṃ atikkamitvā'ti iminā majjhātikkamaṃ dassetī''ti (pāci. aṭṭha. 280). **Sabhojane**ti saha bhojanehīti sabhojanaṃ, tasmiṃ sabhojane. Atha vā **sabhojane**ti sabhoge. Rāgapariyuṭṭhitassa purisassa hi itthī bhogo, itthiyā ca puriso, methunarāgena sārattapurisitthisahiteti vuttaṃ hoti. Yathāha **padabhājane** ''sabhojanaṃ nāma kulaṃ itthī ceva hoti puriso ca, itthī ca puriso ca ubho anikkhantā honti, ubho avītarāgā''ti (pāci. aṭṭha. 281). Iminā pariyuṭṭhitassa methunarāgaggino taṅkhaṇe nibbattabhāvo dīpito. **Kule**ti ghare.

1547. **Hatthapāsa**nti aḍḍhateyyaratanappamāṇadesaṃ. **Piṭṭhisaṅghāṭakassa cā**ti dvārasabandhassa ca. **Sayanassā**ti sayanti etthāti sayanaṃ, tassa, āsanne ṭhāne yo nisīdati sabhojane kule, ''tassā''ti iminā yojetabbaṃ, sayanassa samīpe ṭhāne yo nisīdatīti attho. **Mahallake**ti pubbe vuttappamāṇato mahante sayanighare. ''Īdisañca sayanigharaṃ mahācatusālādīsu hotī''ti (pāci. aṭṭha. 280) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

1548. Sayanametassa atthīti **sayanī,** sayanī ca taṃ gharañcāti viggaho. **Tatthā**ti sayanighare.

1549-50. **Dutiye satī**ti dutiye bhikkhumhi sati. Yathāha **anāpattivāre** ''bhikkhu dutiyo hotī''ti (pāci. 283). **Vītarāgesū**ti vītarāgapariyuṭṭhānesu. **Vuttalakkhaṇaṃ padesa**nti khuddakamahantasenāsane vuttalakkhaṇapadesa. **Anatikkamma nisinnassā**ti anatikkamitvā nisīdato.

Sabhojanakathāvaṇṇanā.

1552. **Tesa**nti dvinnaṃ aniyatasikkhāpadānaṃ. **Esa**nti imesaṃ dvinnaṃ rahopaṭicchannarahonisajjasikkhāpadānaṃ, **ayameva viseso**ti anantarasikkhāpadena samuṭṭhānabhāvasaṅkhāto ayaṃ viseso dīpitoti yojanā.

Rahopaṭicchannarahonisajjakathāvaṇṇanā.

1553-6. **Vutto**ti nimantito. **Santaṃ bhikkhu**nti ''kulaṃ upasaṅkamissāmī''ti yasmiṃ padese cittaṃ uppannaṃ, tassa sāmantā dvādasahatthabbhantare ṭhitaṃ bhikkhunti attho. Yathāha ''yattha ṭhitassa kulāni payirupāsanacittaṃ uppannaṃ, tato paṭṭhāya yaṃ passe vā abhimukhe vā passati, yassa ca sakkā hoti pakativacanena ārocetuṃ, ayaṃ santo nāmā''ti (pāci. aṭṭha. 298). Ettha yaṃ dvādasahatthabbhantare ṭhitena sotuṃ sakkā bhaveyya, taṃ **pakativacanaṃ** nāma. **Anāpucchā**ti ''ahaṃ itthannāmassa gharaṃ gacchāmī''ti vā ''cārittaṃ āpucchāmī''ti vā īdisena vacanena anāpucchitvā. **Cārittaṃ āpajjeyya ce**ti yadi sañcareyyāti vuttaṃ hoti. **Aññatra samayā**ti ''tatthāyaṃ samayo, cīvaradānasamayo cīvarakārasamayo''ti (pāci. 299) **sikkhāpade** anupaññattivasena vuttā duvidhā samayā aññasmiṃ kāle.

Āpattibhedaṃ dassetumāha **''ṭhapetvā''**tiādi. **''Avītivatte majjhanhe''**ti iminā purebhattaṃ, pacchābhattañca saṅgahitaṃ. Ettha ca **purebhattaṃ pacchābhatta**nti yena bhattena nimantito, tasmiṃ abhutte vā bhutte vāti attho. Yathāha ''purebhattaṃ nāma yena nimantito, taṃ abhuttāvī. Pacchābhattaṃ nāma yena nimantito, taṃ antamaso kusaggenapi bhuttaṃ hotī''ti (pāci. 300) **padabhājane** vuttaṃ. **Aññassa ghara**nti nimantitato aññassa gehaṃ. Gharūpacārokkamane dukkaṭanti sambandho, attanā gatagehassa upacārokkamane dukkaṭanti attho. Paṭhamena pādenāti sambandho.

Gharummāreti aññassa gehummāre. Gharūpacāre dukkaṭaṃ sandhāya **''aparampi cā''**ti vuttaṃ. ''Samatikkame''ti iminā saha ''gharummāre''ti padaṃ ''gharummārassā''ti vibhattivipariṇāmena yojetabbaṃ.

1557. **Ṭhitaṭṭhāne**ti yattha ṭhitassa gamanacittaṃ uppannaṃ, tasmiṃ ṭhāne dvādasahatthabbhantareti idaṃ yathāvuttaniyāmeneva gahetabbaṃ. **Oloketvā**ti ubhayapassaṃ, abhimukhañca oloketvā. ''Yaṃ passe vā abhimukhe vā passatī''ti (pāci. aṭṭha. 298) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

1558. **Dūre**ti dvādasahatthato dūramevāha. Ito cito ca gavesitvā ārocane kiccaṃ natthīti yojanā.

1559. **Na doso**ti anāpatti. **Samaye**ti ettha ‘‘anāpucchato’’ti seso. Ettha ca upari ca ‘‘na doso’’ti paccekaṃ yujjati. Santaṃ bhikkhunti sambandho. **Gharenā**ti aññassa gharena, ettha ‘‘gharūpacārena cā’’ti seso. **Ārāmaṃ gacchato**ti ettha tena maggenāti vuttaṃ hoti.

1560. ‘‘Tena maggenā’’ti ca ‘‘gacchato’’ti ca padadvayaṃ ‘‘titthiyānaṃ passaya’’nti ca ‘‘bhikkhunipassaya’’nti ca ubhayattha **tathā**-saddena labbhati. Tena gharena, gharūpacārena vā gantabbamaggena titthiyārāmaṃ vā bhikkhunipassayaṃ vā gacchato anāpattīti attho. Āpadāya gacchatīti yojanā. Jīvitabrahmacariyantarāyā **āpadā. Āsanasālaṃ vā**ti sīhaḷadīpe viya bhikkhūnaṃ bhuñjanatthāya yattha dānapatīhi āsanāni paññāpīyanti, taṃ āsanasālaṃ vā, bhojanasālanti attho. ‘‘Āpadāyāsanasāla’’nti vattabbe gāthābandhavasena yakāralopo. **Bhattiyassa ghara**nti nimantitagharaṃ vā salākabhattadāyakānaṃ vā gharaṃ.

1561. Pavesanaṃ **kriyaṃ**. Anāpucchanaṃ **akriyaṃ**. Acittakasamuṭṭhānamissakattā **‘‘acitta’’**nti vuttaṃ. Kusalākusalābyākatānaṃ aññataracittasamaṅginā āpajjitabbaṃ sandhāya **‘‘ticittañcā’’**ti vuttaṃ.

Cārittakathāvaṇṇanā.

1562. **‘‘Sabbā’’**ti idaṃ vivaranto ‘‘catumāsapavāraṇā punapavāraṇā niccapavāraṇā’’ti pavāraṇattayaṃ dasseti. Ettha ca ‘‘catumāsapaccayapavāraṇā sāditabbāti gilānapaccayapavāraṇā sāditabbā’’ti (pāci. 307) **padabhājane** vuttaṃ. **Punapavāraṇā** ca cattāroyeva māse bhesajjena pavāraṇaṃ. Tenāha **aṭṭhuppattiyaṃ** ‘‘tena hi tvaṃ mahānāma saṅghaṃ aparampi catumāsaṃ bhesajjena pavārehī’’ti. **Niccapavāraṇā** nāma yāvajīvaṃ bhesajjeheva pavāraṇā. Vuttampi cetaṃ bhagavatā **aṭṭhuppattiyaṃ** ‘‘tena hi tvaṃ mahānāma saṅghaṃ yāvajīvaṃ bhesajjena pavārehī’’ti (pāci. 303).

Sabbā cetā pavāraṇā bhesajjapariyantarattipariyantatadubhayapariyantaapariyantavasena catubbidhā honti. Yathāha –

> ‘‘Bhesajjapariyantā nāma bhesajjāni pariggahitāni honti ‘ettakehi bhesajjehi pavāremī’ti. Rattipariyantā nāma rattiyo pariggahitāyo honti ‘ettakāsu rattīsu pavāremī’ti. Bhesajjapariyantā ca rattipariyantā ca nāma bhesajjāni ca pariggahitāni honti rattiyo ca pariggahitāyo honti ‘ettakehi bhesajjehi ettakāsu rattīsu pavāremī’ti. Nevabhesajjapariyantā narattipariyantā nāma bhesajjāni ca apariggahitāni honti rattiyo ca apariggahitāyo hontī’’ti (pāci. 307).

1563. ‘‘Sāditabbā’’ti vutte sādiyanappakāre dassetumāha **‘‘viññāpessāmī’’**tiādi. Bhesajjampi sati me paccaye viññāpessāmīti yojanā, ‘‘sāditabbā’’ti iminā sambandho. Tadeva byatirekato dassetumāha **‘‘na paṭikkhipitabbā’’**ti. Paṭikkhepakāraṇaṃ dassetumāha **‘‘rogodāni na meti cā’’**ti. **Sā** tividhā pavāraṇā.

1564. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘tatuttari tatuttarisaññī, vematiko, natatuttarisaññī bhesajjaṃ viññāpeti, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 309) vuttaṃ pācittiyattayaṃ. Idha **tatuttarī**ti ettha yehi bhesajjehi pavārito, yāsu ca rattīsu pavārito, tato ce uttari adhikanti attho. Yathāha ‘‘bhesajjapariyante yehi bhesajjehi pavārito hoti, tāni bhesajjāni ṭhapetvā aññāni bhesajjāni viññāpeti, āpatti pācittiyassā’’ti ca ‘‘rattipariyante yāsu rattīsu pavārito hoti, tā rattiyo ṭhapetvā aññāsu rattīsu viññāpeti, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 308) ca. Tattha vematikassa ca dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

1565. Tato catumāsato uttari atirekaṃ **tatuttari,** tatuttari na hotīti **natatuttari,** natatuttarīti saññā assa atthīti **natatuttarisaññī,** bhikkhu, tassa anāpattīti yojanā. **Yehi** bhesajjehi pavārito, tāni viññāpentassa anāpattīti saha sesena yojetabbaṃ. Yathāha ‘‘anāpatti yehi bhesajjehi pavārito hoti, tāni bhesajjāni viññāpetī’’ti (pāci. 310). Yena vā yehi bhesajjehi yāsu vā rattīsu pavārito, tato aññampi yathātathaṃ ācikkhitvā bhiyyo viññāpentassa anāpattīti saha sesena yojetabbaṃ. **Yathātathaṃ ācikkhitvā bhiyyo viññāpentassā**ti ettha ‘‘imehi tayā bhesajjehi pavāritamha, amhākañca iminā ca iminā ca bhesajjena attho’ti ācikkhitvā viññāpeti, ‘yāsu tayā rattīsu pavāritamha, tāyo ca rattiyo vītivattā, amhākañca bhesajjena attho’ti ācikkhitvā viññāpetī’’ti (pāci. 310) vacanato yathātathaṃ vatvā adhikaṃ viññāpentassāti attho.

1566. Aññassa bhikkhussa atthāya vā viññāpentassa bhikkhussa anāpattīti yojanā. **Ñātakānaṃ viññāpentassa anāpattī**ti ettha ñātakānaṃ santakaṃ viññāpentassa anāpattīti attho. Attano vā dhanena viññāpentassa anāpattīti yojanā. Ettha dhanaṃ nāma taṇḍulādi kappiyavatthu.

1567. **‘‘Tathā’’**ti iminā ‘‘viññāpentassā’’ti idaṃ paccāmasati. **Ummattakādīna**nti visesitabbamapekkhitvā ‘‘viññāpentāna’’nti bahuvacanaṃ kātabbaṃ.

Bhesajjakathāvaṇṇanā.

1568. **Uyyutta**nti saṅgāmatthāya katauyyogaṃ, gāmato nikkhamma gacchantaṃ vā ekattha sanniviṭṭhaṃ vā. Yathāha ‘‘uyyuttā nāma senā gāmato nikkhamitvā niviṭṭhā vā hoti payātā vā’’ti (pāci. 314). **Aññatra paccayā**ti ṭhapetvā tathārūpapaccayaṃ.

1569. **Dassanassupacārasmi**nti ettha **dassanūpacāraṃ** nāma yasmiṃ ṭhāne ṭhitassa senā paññāyati, taṃ ṭhānaṃ. Yathāha ‘‘yattha ṭhito passati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 314). **Upacāraṃ vimuñcitvā passantassā**ti yathāvuttadassanopacāraṭṭhānaṃ ettha ṭhatvā oloketuṃ na sukarantiādinā kāraṇena taṃ ṭhānaṃ pahāya aññattha vilokentassāti vuttaṃ hoti. Kenaci paṭicchannaṃ hutvā adissamānampi ninnaṃ ṭhānaṃ otiṇṇaṃ apaññāyamānampi paññāyantampi oloketuṃ na sakkā evameva vinicchayo veditabbo. Yathāha ‘‘kenaci antaritā vā ninnaṃ oruḷhā vā na dissatī’’tiādi (pāci. aṭṭha. 314). **Payogato**ti yathāvuttadassanapayogagaṇanāya.

1570. Idāni caturaṅgasenālakkhaṇaṃ dassetumāha **‘‘ārohā pana cattāro’’**tiādi. **Āroha**ti ettha hatthārohā daṭṭhabbā. **Tappādarakkhakā**ti tassa pādarakkhakāti viggaho. **Dve dve**ti ekekaṃ pādaṃ rakkhantā dve dve. **Dvādasaposo**ti dvādasa posā etassāti viggaho. Dvādasapurisayutto eko hatthī nāma.

1571. **Āroho**ti ettha assāroho vuccati. **Tipuriso**ti tayo purisā assāti viggaho. **Hayo**ti asso. **Eko sārathī**ti rathacāriko. ‘‘Yodho eko’’ti padacchedo. **Āṇirakkhā**ti rathacakkadvayassa agaḷanatthaṃ akkhakassa ubhosu koṭīsu ākoṭitā dve āṇiyo rakkhanakā.

1572. **Catuposo**ti cattāro posā yassāti viggaho. **Catusaccavibhāvinā**ti catunnaṃ ariyasaccānaṃ desakena bhagavatā. **Padahatthā**ti āvudhahatthā. Pajjate gamyate anena pare hanituntī **padaṃ,** āvudhaṃ, padāni hatthesu yesaṃ te padahatthāti bhinnādhikaraṇo bāhiratthasamāso yathā ‘‘vajirapāṇī’’ti. Pattipadāti-saddo anatthantarā, manussasenāya adhivacanaṃ.

1573. **Caturaṅgasamāyuttā**ti catūhi aṅgehi avayavehi samāyuttāti viggaho.

1574. **Hatthiādīsū**ti yathāvuttalakkhaṇahatthiassarathapadātināmakesu catūsu aṅgesu, niddhāraṇe bhummaṃ. **Ekeka**nti ekekaṃ aṅgaṃ. Etesu avakaṃsato ekaṃ purisāruḷhamapi hatthiñca tathā assañca ekaṃ padahatthapurisañca ekamekaṃ katvā āha **‘‘ekekaṃ dassanatthāya gacchato’’**ti. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘antamaso ekapurisāruḷhaṃ ekampi hatthimpī’’tiādi (pāci. aṭṭha. 315). **Anuyyuttepī**ti saṅgāmaṃ vinā aññena kāraṇena nikkhante. Yathāha ‘‘anuyyuttā nāma rājā uyyānaṃ vā nadiṃ vā gacchati, evaṃ anuyyuttā hotī’’ti (pāci. aṭṭha. 315).

1575. **Sampatta**nti ettha ‘‘sena’’nti pakaraṇato labbhati. **Āpadāsū**ti jīvitabrahmacariyantarāye sati ‘‘ettha gato muccissāmī’’ti gacchato anāpatti. **Tathārūpe paccaye** gilānāvalokanādike gamanānurūpapaccaye sati anāpattīti yojanā.

Uyyuttakathāvaṇṇanā.

1576-7. ‘‘Siyā ca tassa bhikkhuno kocideva paccayo senaṃ gamanāya, dirattatirattaṃ tena bhikkhunā senāya vasitabba’’nti (pāci. 318) anuññātattā kenaci karaṇīyena saṅgāmatthaṃ uyyuttāya senāya dirattatirattaṃ paṭipāṭiyā vasitvā catuttharattiyaṃ vasantassa pana bhikkhuno āpattiṃ dassetumāha **‘‘catutthe’’**tiādi. **Anāpattivāre** ‘‘gilāno vasatī’’ti (pāci. 321) vuttattā āha **‘‘arogavā’’**ti. **Senāyā**ti ettha parikkhepārahaṭṭhānena vā sañcaraṇapariyantena vā senā paricchinditabbā, evaṃ paricchinnāya senāya antovāti attho.

Tikapācittiyanti ‘‘atirekatiratte atirekasaññī, vematiko, ūnakasaññī senāya vasati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 320) pācittiyattayaṃ vuttaṃ.

Senāvāsakathāvaṇṇanā.

1580. **Uyyodhikaṃ** nāma saṅgāmaṭṭhānaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''uggantvā uggantvā ettha yujjhantīti uyyodhikaṃ, sampahāraṭṭhānassetaṃ adhivacana''nti (pāci. aṭṭha. 322). **Balagga**nti ''ettakā hatthī''tiādinā (pāci. 324) **padabhājanā**gatanayena balassa gaṇanaṭṭhānaṃ balaggaṃ. Yathāha ''balassa aggaṃ jānanti etthāti balaggaṃ, balagaṇanaṭṭhānanti attho''ti (pāci. aṭṭha. 322). **Senābyūha**nti ''ito hatthī hontu, ito assā, ito rathā, ito pattī hontū''ti (pāci. 324) **padabhājane** vuttasenāsannivesaṭṭhānaṃ senābyūhaṃ. Yathāha ''senāya viyūhaṃ senābyūhaṃ, senāsannivesassetaṃ adhivacana''nti (pāci. aṭṭha. 322).

1581. **Purime**ti anantarasikkhāpade. ''Dvādasapuriso hatthī''iti **yo** hatthī vuttoti yojanā. **Tenā**ti tena hatthinā hetubhūtena.

1582. **''Sesesū''**ti iminā assānīkarathānīkapattānīkā gahitā. **Pattānīkaṃ** nāma ''cattāro purisā padahatthā pattī pacchimaṃ pattānīka''nti (pāci. 324) senaṅgesu paṭiniddesena nibbisesaṃ katvā vuttaṃ. **Tiṇṇa**nti etesaṃ uyyuttādīnaṃ.

Uyyodhikakathāvaṇṇanā.

Acelakavaggo pañcamo.

1583. **Piṭṭhādīhī**ti ettha **ādi**-saddena pūvādiṃ saṅgaṇhāti. Yathāha ''surā nāma piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṃyuttā''ti (pāci. 328). Ettha ca piṭṭhaṃ bhājane pakkhipitvā tajjaṃ udakaṃ datvā pakkhipitvā katā **piṭṭhasurā**. Evaṃ pūve, odane ca bhājane pakkhipitvā tajjaṃ udakaṃ datvā madditvā katā **''pūvasurā, odanasurā''**ti vuccati. **''Kiṇṇā''**ti pana tassā surāya bījaṃ vuccati, ye ''surāmodakā''tipi vuccanti, te pakkhipitvā katā **kiṇṇapakkhittā**. Harītakisāsapādinānāsambhārehi saṃyojitā **sambhārasaṃyuttā**.

Pupphādīhīti ettha **ādi**-saddena phalādīnaṃ gahaṇaṃ. Yathāha ''merayo nāma pupphāsavo phalāsavo madhvāsavo guḷāsavo sambhārasaṃyutto''ti (pāci. 328). Tattha ca **pupphāsavo** nāma madhukapupphādīnaṃ jātirasakato ceva tālanāḷikerapupphānañca raso ciraparivāsito. **Phalāsavo** pana muddikāpanasaphalādīni madditvā tesaṃ rasena kato. **Madhvāsavo** nāma muddikānaṃ jātirasena kato. Makkhikāmadhunāpi karīyatīti vadanti. Ucchuraso **guḷāsavo**. Harītakāmalakakaṭukabhaṇḍādinānāsambhārānaṃ raso ciraparivāsito **sambhārasaṃyutto**. Āsavo merayaṃ hotīti yojanā.

1584. **Bījato paṭṭhāyā**ti sambhāre paṭiyāditvā cāṭiyaṃ pakkhittakālato paṭṭhāya tālanāḷikerādīnaṃ puppharase pupphato gaḷitābhinavakālatoyeva ca paṭṭhāya. **Pivantassā**ti ettha ''kusaggenā''tipi seso. **Ubhayampi cā**ti suraṃ, merayañcāti ubhayampi. Bījato pana paṭṭhāya kusaggena pivantassapi bhikkhuno pācittiyaṃ hotīti yojetabbaṃ. Payogabāhullena āpattibāhullaṃ dassetumāha **''payoge ca payoge cā''**ti. Idañca vicchinditvā vicchinditvā pivantassa bhikkhuno payoge ca payoge ca pācittiyaṃ hotīti yojetabbaṃ. Yathāha ''vicchinditvā vicchinditvā pivato payogagaṇanāya āpattiyo''ti (pāci. aṭṭha. 328). Ekeneva payogena bahumpi pivantassa ekaṃ eva āpattiṃ byatirekato dīpeti. Yathāha ''ekena pana payogena bahumpi pivantassa ekā āpattī''ti (pāci. aṭṭha. 328).

1585. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''majje majjasaññī, majje vematiko, majje amajjasaññī pivati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 328) tikapācittiyaṃ vuttaṃ.

1586. ''Anāpatti namajjaṃ hoti majjavaṇṇaṃ majjagandhaṃ majjarasaṃ, taṃ pivatī''ti (pāci. 328) vuttattā āha **''amajjaṃ majjavaṇṇa''**ntiādi. **Ariṭṭhaṃ** nāma āmalakaphalarasādīhi kato āsavaviseso. **Loṇasovīrakaṃ** nāma **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Harītakāmalakavibhītakakasāve, sabbadhaññāni, sabbaaparaṇṇāni, sattannampi dhaññānaṃ odanaṃ, kadaliphalādīni sabbaphalāni, vettaketakakhajjūrikaḷīrādayo sabbakaḷīre, macchamaṃsakhaṇḍāni, anekāni ca madhuphāṇitasindhavaloṇatikaṭukādīni bhesajjāni pakkhipitvā kumbhimukhaṃ limpitvā ekaṃ vā dve vā tīṇi vā saṃvaccharāni ṭhapenti, taṃ paripaccitvā jamburasavaṇṇaṃ hoti. Vātakāsakuṭṭhapaṇḍubhagandalādīnañca siniddhabhojanabhuttānañca uttarapānaṃ bhattajīraṇakabhesajjaṃ tādisaṃ natthi. Taṃ panetaṃ bhikkhūnaṃ pacchābhattampi vaṭṭati, gilānānaṃ pākatikameva. Agilānānaṃ pana udakasambhinnaṃ pānaparibhogenā''ti (pārā. aṭṭha. 2.192) –

Vibhāvito bhesajjaviseso. **Suttaṃ** nāma anekehi bhesajjehi abhisaṅkhato amajjabhūto āsavaviseso.

1587. **Vāsagāhāpanatthāyā**ti sugandhibhāvagāhāpanatthaṃ. **Īsaka**nti majjavaṇṇagandharasā yathā na paññāyanti, evaṃ appamattakaṃ. Yathāha ''anatikkhittamajjeyeva anāpatti. Yaṃ pana atikkhittamajjaṃ hoti, yattha majjassa vaṇṇagandharasā paññāyanti, tasmiṃ āpattiyevā''ti (pāci. aṭṭha. 329). **Sūpādīnaṃ tu pāke**ti ettha **ādi**-saddena maṃsapākādayo saṅgahitā. Yathāha ''sūpasampāke maṃsasampāke telasampāke''ti (pāci. 328).

1588. Vatthuajānanā acittanti sambandho. Yathāha ''vatthuajānanatāya cettha acittakatā veditabbā''ti (pāci. aṭṭha. 329). **Vatthuajānanatā** ca nāma ''majja''nti ajānanabhāvo. **Ida**nti idaṃ sikkhāpadaṃ. **Ca**-saddena aññāni ca giraggasamajjādisikkhāpadāni samuccinoti. **Akusalenevā**ti akusalacitteneva. **Pānato**ti pātabbato. **Lokavajjaka**nti sādhulokena vajjetabbanti attho. Lokavajjameva **lokavajjakaṃ**.

Nanu cettha vatthuajānanatāya acittakatte taṃvatthuajānanaṃ kusalābyākatacittasamaṅginopi sambhavati, kasmā ''akusaleneva pānato lokavajjaka''nti vuttanti? Vuccate – yasmā amajjasaññāya pivato, majjasaññāya ca pivato majjaṃ vatthuniyāmena kilesuppattiyāva paccayo hoti, yathā majjaṃ pītaṃ ajānantassāpi akusalānameva paccayo hoti, na kusalānaṃ, tathā ajjhoharaṇakālepi vatthuniyāmena akusalasseva paccayo hotīti katvā vuttaṃ ''akusaleneva pānato lokavajjaka''nti. Yathā taṃ **niḷinijātake** (jā. 2.18.1 ādayo; jā. aṭṭha. 5.18.1 ādayo) bhesajjasaññāya itthiyā magge aṅgajātaṃ pavesentassa kumārassa ''itthī''ti vā ''tassā magge methunaṃ paṭisevāmī''ti vā saññāya abhāvepi kāmarāguppattiyā sīlādiguṇaparihāni vatthuniyāmato ca ahosi, evamidhāpi daṭṭhabbo.

Keci pana ''akusaleneva pānato''ti idaṃ imassa sikkhāpadassa sacittakapakkhaṃ sandhāya vuttaṃ, aññathā pāṇātipātādīsupi atippasaṅgoti maññamānā bahukāraṇaṃ, niyamanañca dassesuṃ. **Vinayaṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 329), pana **khuddakapāṭhaṭṭhakathāyaṃ** (khu. pā. aṭṭha. sikkhāpadavaṇṇanā), **vibhaṅgaṭṭhakathā**dīsu ca ''ticitta''nti avatvā ''akusalacitta''micceva vuttattā, sikkhāpadassa sāmaññalakkhaṇaṃ dassentena pakkhantaralakkhaṇadassanassa ayuttattā ca **aṭṭhakathāsu** yathārutavaseneva atthaggahaṇe ca kassaci virodhassa asambhavato sacittakapakkhameva sandhāya akusalacittatā, lokavajjatā cettha na vattabbā. ''Vatthuṃ jānitvāpi ajānitvāpi majjaṃ pivato bhikkhussa pācittiyaṃ. Sāmaṇerassa pana jānitvāva pivato sīlabhedo, na ajānitvā''ti (mahāva. aṭṭha. 108 atthato samānaṃ) yaṃ vuttaṃ, tattha kāraṇaṃ maggitabbaṃ. Sikkhāpadapaññattiyā buddhānameva visayattā na taṃ maggitabbaṃ, yathāpaññatteyeva vattitabbaṃ. Idaṃ pana sikkhāpadaṃ akusalacittaṃ, sukhopekkhāvedanānaṃ vasena duvedanañca hoti. **Vinayaṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 329), pana **mātikaṭṭhakathāya**ñca (kaṅkhā. aṭṭha. surāpānasikkhāpadavaṇṇanā) ''tivedana''nti pāṭho dissati, **khuddakapāṭhavaṇṇanāya** (khu. pā. aṭṭha. sikkhāpadavaṇṇanā), **vibhaṅgaṭṭhakathādīsu** (vibha. aṭṭha. 703 ādayo) ca ''sukhamajjhattavedanāvasena duvedana''nti ca ''lobhamohamūlavasena dvimūlaka''nti ca vuttattā so ''pamādapāṭho''ti gahetabbo.

Surāpānakathāvaṇṇanā.

1589. **Yena kenaci aṅgenā**ti aṅguliādinā yena kenaci sarīrāvayavena. **Hasādhippāyino**ti hase adhippāyo **hasādhippāyo,** so etassa atthīti viggaho, tassa, iminā kīḷādhippāyarahitassa anāpattiṃ byatirekato dīpeti. Vakkhati ca ''anāpatti nahasādhippāyassā''ti. **Phusato** phusantassa.

1590. **Sabbatthā**ti sabbesu upasampannānupasampannesu. **Kāyapaṭibaddhādike naye**ti ''kāyena kāyapaṭibaddhaṃ āmasati, āpatti dukkaṭassā''tievamādinā (pāci. 332) dassite naye. Anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tīṇi dukkaṭāni vuttānīti āha **''tathevānupasampanne, dīpitaṃ tikadukkaṭa''**nti. Ettha ca **''tathevā''**ti iminā upasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikapācittiyassa vuttabhāvo dīpito hoti. Yathā upasampanne tikapācittiyaṃ dīpitaṃ, tatheva anupasampanne tikadukkaṭaṃ dīpitanti yojanā.

1591. **Ettha…pe… bhikkhunī**ti ettha bhikkhupi bhikkhuniyā anupasampannaṭṭhāne ṭhitoti veditabbo.

1592. **Nahasādhippāyassa phusato**ti hasādhippāyaṃ vinā vandanādīsu pādādisarīrāvayavena paraṃ phusantassa. **Kicce satī**ti piṭṭhiparikammādikicce sati.

Aṅgulipatodakakathāvaṇṇanā.

1593. **Jale**ti ettha ''uparigopphake''ti seso. Yathāha ''uparigopphake udake''ti (pāci. 337). **Nimujjanādīna**nti ettha **ādi**-saddena ummujjanaplavanāni gahitāni. Yathāha ''uparigopphake udake hasādhippāyo nimujjati vā ummujjati vā palavati vā''ti (pāci. 337). **''Kevala''**nti iminā nahānādikiccena otarantassa anāpattīti dīpeti.

1594. **Uparigopphake jale**ti gopphakānaṃ uparibhāgappamāṇe jale. **Nimujjeyyapi vā**ti antojalaṃ pavisanto nimujjeyya vā. **Tareyya vā**ti plaveyya vā.

1595-6. Antoyevodake nimujjitvāna gacchato tassa hatthapādapayogehi pācittiṃ paridīpayeti yojanā.

1597. Hatthādisakalasarīrāvayavaṃ saṅgaṇhituṃ **''yena yenā''**ti aniyamāmeḍitamāha. Jalaṃ tarato bhikkhuno yena yena pana aṅgena taraṇaṃ hotīti yojanā.

1598. **Taruto vāpī**ti rukkhatopi vā. **Tikapācittiya**nti udake hasadhamme hasadhammasaññivematikaahasadhammasaññīnaṃ vasena tikapācittiyaṃ. **''Tikadukkaṭa''**nti pāṭho dissati, ''udake ahasadhamme hasadhammasaññī, āpatti dukkaṭassa. Udake ahasadhamme vematiko, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 338) vatvā ''udake ahasadhamme ahasadhammasaññī, anāpattī''ti (pāci. 338) tatiyavikappe **pāḷiyaṃ** anāpatti vuttāti so pamādapāṭho, **''dvikadukkaṭa''**nti pāṭhoyeva gahetabbo.

1599. Nāvaṃ tīre ussārentopi vāti sambandho. **Ussārento**ti tīramāropento. **''Kīḷatī''**ti idaṃ ''pājento''ti imināpi yojetabbaṃ.

1600. **Kathalāya vā**ti khuddakakapālikāya vā. **Udaka**nti ettha ''bhājanagataṃ vā''ti seso. ''Bhājanagataṃ udakaṃ vā''ti (pāci. 338) hi **padabhājane** vuttaṃ.

1601. **Kañcikaṃ vā**ti dhaññarasaṃ vā. **Api**-saddo ''khīraṃ vā takkaṃ vā rajanaṃ vā passāvaṃ vā''ti (pāci. 338) **pāḷiyaṃ** āgate sampiṇḍeti. **Cikkhallaṃ vāpī**ti udakakaddamaṃ vā. Ettha visesajotakena **api**-saddena ''apica uparigopphake vuttāni ummujjanādīni ṭhapetvā aññena yena kenaci ākārena udakaṃ otaritvā vā anotaritvā vā yattha katthaci ṭhitaṃ udakaṃ antamaso binduṃ gahetvā khipanakīḷāyapi kīḷantassa dukkaṭamevā''ti (pāci. aṭṭha. 336) **aṭṭhakathā**gataṃ vinicchayavisesaṃ sampiṇḍeti. **Vikkhipa**nti vikkhipitvā.

1602. Sati kicce jalaṃ vigāhitvā nimujjanādikaṃ karontassa anāpattīti yojanā. **Kiccaṃ** nāma nahānādikaṃ.

1603. **Anantarassā**ti aṅgulipatodakasikkhāpadassa. Visesova **visesatā,** koci viseso natthīti attho.

Hasadhammakathāvaṇṇanā.

1604-5. Yo bhikkhu bhikkhunā paññattena vuccamāno assa vacanaṃ akattukāmatāya ādaraṃ pana sace na karoti, tassa tasmiṃ anādariye pācittiyamudīrayeti yojanā, iminā vākyena puggalānādaramūlakaṃ pācittiyaṃ vuttaṃ. Yathāha ''anādariyaṃ nāma dve anādariyāni puggalānādariyañca dhammānādariyañcā''ti (pāci. 342), ''puggalānādariyaṃ nāma upasampannena paññattena vuccamāno 'ayaṃ ukkhittako vā vambhito vā garahito vā imassa vacanaṃ akataṃ bhavissatī'ti anādariyaṃ karoti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 342) ca.

Dhammameva vā asikkhitukāmo yo bhikkhu bhikkhunā paññattena vuccamāno assa vacanaṃ akattukāmatāya ādaraṃ pana sace na karoti, tassa tasmiṃ anādariye pācittiyamudīrayeti yojanā, iminā dhammānādariyamūlakaṃ pācittiyaṃ vuttaṃ. Yathāha ''dhammānādariyaṃ nāma upasampannena paññattena vuccamāno kathāyaṃ nasseyya vā vinasseyya vā antaradhāyeyya vā, taṃ nasikkhitukāmo anādariyaṃ karoti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 342). **Anādariye**ti nimittatthe bhummaṃ.

1606. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''upasampanne upasampannasaññī, vematiko, anupasampannasaññī anādariyaṃ karoti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 343) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Tikātītenā**ti lokattikamatikkantena. **Anupasampannānādare tikadukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ.

1607. **Suttenevābhidhammenā**ti ettha **eva**kāro ''dukkaṭa''nti iminā yojetabbo. **''Suttena abhidhammenā''**ti padadvayena abhedopacārato suttābhidhammāgato pariyattidhammo vutto. **Apaññattenā**ti paññattasaṅkhātavinayato aññattā apaññattena. **''Apaññattenā''**ti idaṃ ''suttena abhidhammenā''ti padadvayavisesanaṃ. Bhikkhunā vuttassa tasmiṃ bhikkhumhi vā dhamme vā anādaraṃ karoto dukkaṭameva. Sāmaṇerena **ubhayenapi** paññattena vā apaññattena vā vuttassa tasmiṃ sāmaṇere vā paññatte vā apaññatte vā dhamme anādaraṃ karoto bhikkhussa dukkaṭamevāti yojanā.

1608. **Doso**ti pācittiyadukkaṭasaṅkhāto koci doso.

1609. **Etthā**ti imasmiṃ ācariyānaṃ gāhe. Gārayho ācariyuggaho neva gahetabboti yojanā. **Gārayho ācariyuggaho**ti ettha ''yasmā ucchuraso sattāhakāliko, tassa kasaṭo yāvajīviko, dvinnaṃyeva samavāyo ucchuyaṭṭhi, tasmā vikāle ucchuyaṭṭhiṃ khādituṃ vaṭṭati guḷaharītake viyā''ti evamādiko sampati nibbatto gārayhācariyavādo. Kataro pana gahetabboti? Paveṇiyā āgato ācariyuggahova gahetabbo.

Kurundiyaṃ pana ''lokavajje ācariyuggaho na vaṭṭati, paṇṇattivajje pana vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 344) vuttaṃ. **Mahāpaccariyaṃ** ''suttaṃ, suttānulomañca uggahitakānaṃyeva ācariyānaṃ uggaho pamāṇaṃ, ajānantānaṃ kathā appamāṇa''nti (pāci. aṭṭha. 344) vuttaṃ. ''Taṃ sabbaṃ paveṇiyā āgate samodhānaṃ gacchatī''ti (pāci. aṭṭha. 344) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Ettha **lokavajje ācariyuggaho na vaṭṭatī**ti lokavajjasikkhāpade āpattiṭṭhāne yo ācariyavādo, so na gahetabbo, lokavajjamatikkamitvā ''idaṃ amhākaṃ ācariyuggaho''ti vadantassa uggaho na vaṭṭatīti adhippāyo. **Suttānulomaṃ** nāma aṭṭhakathā. **Paveṇiyā āgate samodhānaṃ gacchatī**ti ''paveṇiyā āgato ācariyuggahova gahetabbo''ti (pāci. aṭṭha. 344) evaṃ vutte mahāaṭṭhakathāvādeyeva saṅgahaṃ gacchatīti adhippāyo.

Anādariyakathāvaṇṇanā.

1610-1. ''Yo pana bhikkhu bhikkhuṃ bhiṃsāpeyya, pācittiya''nti (pāci. 346) **mātikā**vacanato **bhayasañjananatthāyā**ti ettha ''bhikkhussā''ti seso. Teneva vakkhati ''itarassa tu bhikkhussā''ti. **Rūpādi**nti rūpasaddagandhādiṃ. **Upasaṃhare**ti upaṭṭhapeti, dassetīti vuttaṃ hoti. **Bhayānakaṃ katha**nti corakantārādikathaṃ. Yathāha ''corakantāraṃ vā vāḷakantāraṃ vā pisācakantāraṃ vā ācikkhatī''ti (pāci. 348). **Parasantike**ti ettha **''paro''**ti vuttanayena labbhamāno upasampanno gahetabbo.

Disvā vāti upaṭṭhāpitaṃ taṃ rūpādiṃ disvā vā. **Sutvā vā**ti taṃ bhayānakaṃ kathaṃ sutvā vā. Yassa bhayadassanatthāya taṃ upaṭṭhāpesi, so **bhāyatu vā mā vā bhāyatu. Itarassā**ti tadupaṭṭhāpakassa bhikkhussa. **Taṅkhaṇe**ti upaṭṭhāpitakkhaṇe.

1612. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''upasampanne upasampannasaññī, vematiko, anupasampannasaññī bhiṃsāpeti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 348) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Tikadukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ. ''Anupasampannaṃ bhiṃsāpetukāmo''tiādike **dukkaṭavāre** anupasampannaggahaṇena gihinopi saṅgayhamānattā **''sāmaṇeraṃ gahaṭṭhaṃ vā''**ti āha. Sāmaṇeraṃ…pe… bhikkhuno tatheva bhiṃsāpentassa tikadukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

Bhiṃsāpanakathāvaṇṇanā.

1614. **Jotī**nti aggiṃ. **Tappetukāmo**ti visibbetukāmo. ''Tena kho pana samayena bhikkhū padīpepi jotikepi jantāgharepi kukkuccāyantī''ti (pāci. 352) **uppannavatthumhi** ''anujānāmi bhikkhave tathārūpapaccayā jotiṃ samādahituṃ samādahāpetu''nti (pāci. 352) vuttattā ettha **''tathārūpaṃ paccaya''**nti iminā padīpujjalanañca pattapacanasarīrasedanādikammañca jantāgharavattañca gahetabbaṃ. Ettha ca **jotikepī**ti pattapacanasedanakammādīsu jotikaraṇeti attho.

1615. **Sayaṃsamādahantassā**ti attanā jālentassa.

1616. **Jālāpentassa …pe… dukkaṭa**nti āṇattiyā āpajjitabbaṃ dukkaṭaṃ sandhāyāha. Āṇattiyā jalite āpajjitabbāpatti ''jāluṭṭhāne panāpatti, pācitti parikittitā''ti anuvattamānattā siddhāti visuṃ na vuttā.

1617. **Gilānassā**ti ‘‘gilāno nāma yassa vinā agginā na phāsu hotī’’ti (pāci. 354) vuttassa gilānassa. **Avijjhātaṃ alātaṃ ukkhipantassā**ti gahaṇena bhaṭṭhaṃ anibbutālātaṃ aggino samīpaṃ karontassa, yathāṭhāne ṭhapentassāti vuttaṃ hoti.

1618-9. **Vijjhātaṃ alāta**nti nibbutālātaṃ. **Yathāvatthukaṃ** pācittiyanti vuttaṃ hoti. Aññena vā kataṃ visibbentassa anāpattīti yojanā. **Visibbentassā**ti tappentassa. **Aṅgāra**nti vītaccikaṃ aṅgāraṃ. **Padīpujjalanādike**ti **ādi**-saddena ‘‘jotike jantāghare tathārūpapaccayā’’ti (pāci. 352) āgataṃ saṅgaṇhāti. Ettha ca **tathārūpapaccayā**ti ṭhapetvā padīpādīni aññenapi tathārūpena paccayena.

Jotisamādahanakathāvaṇṇanā.

1620-1. **Majjhime dese**ti jambudīpe yattha bodhimaṇḍalaṃ hoti, tasmiṃ navayojanasatāvaṭṭe majjhimamaṇḍale, iminā idaṃ sikkhāpadaṃ tattheva desodissakatāya niyatanti dasseti. Teneva vakkhati **anāpattivāre** ‘‘paccantimepi vā dese’’ti. Cuṇṇanti sirīsacuṇṇādikaṃ cuṇṇaṃ. **Abhisaṅkharato**ti paṭiyādentassa.

1622-3. ‘‘Māse ūnasaññino’’ti padacchedo. Atirekaddhamāse ūnasaññino vā atirekaddhamāse vimatissa vā dukkaṭanti yojanā. Atirekaddhamāse nhāyantassa anāpattīti yojanā. **Samayesu ca nhāyantassa anāpattī**ti ettha ‘‘uṇhasamayo pariḷāhasamayo gilānasamayo kammasamayo addhānagamanasamayo vātavuṭṭhisamayo’’ti (pāci. 363) dassitesu chasu samayesu aññatare sampatte samaye satiṃ paccupaṭṭhapetvā ūnamāsepi nahāyantassa anāpattīti attho.

Tattha jeṭṭhamāso ca āsāḷhimāsassa purimapakkho cāti diyaḍḍhamāso **uṇhasamayo** nāma. Yathāha ‘‘uṇhasamayo nāma diyaḍḍho māso seso gimhāna’’nti (pāci. 364), vassānassa paṭhamo māso **pariḷāhasamayo** nāma. Yathāha ‘‘pariḷāhasamayo nāma vassānassa paṭhamo māso’’ti (pāci. 364). ‘‘Yassa vinā nahānā na phāsu hotī’’ti (pāci. 364) vutto samayo **gilānasamayo** nāma. ‘‘Antamaso pariveṇampi sammaṭṭhaṃ hotī’’ti (pāci. 364) vutto **kammasamayo** nāma. ‘‘Addhayojanaṃ gacchissāmī’ti nahāyitabba’’nti (pāci. 364) vutto **addhānagamanasamayo** nāma. ‘‘Bhikkhū sarajena vātena okiṇṇā honti, dve vā tīṇi vā udakaphusitāni kāye patitāni hontī’’ti (pāci. 364) vutto **vātavuṭṭhisamayo** nāma.

Nadīpāraṃ gacchatopi ūnakaddhamāse nhāyantassa anāpattīti yojanā. **Vālikaṃ ukkiritvānā**ti ettha sukkhāya nadiyā vālikaṃ ukkiritvā. Katāvāṭesupi ūnakaddhamāse nhāyantassapi anāpattīti. **‘‘Tathā’’**ti iminā ‘‘nhāyantassa anāpattī’’ti idaṃ paccāmasati.

1624. **Paccantimepi vā dese**ti jambudīpe yathāvuttamajjhimadesato bahi paccantimesu janapadesu, khuddakesu ca dīpesu. **Sabbesa**nti laddhasamayānaṃ, aladdhasamayānañca sabbesaṃ bhikkhūnaṃ. **Āpadāsū**ti bhamaraanubandhādiāpadāsu. Yathāha ‘‘bhamarādīhi anubaddhassa udake nimujjituṃ vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 366). Kāyacittasamuṭṭhānaṃ **eḷakalomasamuṭṭhānaṃ** nāma.

Nhānakathāvaṇṇanā.

1625-7. ‘‘Navaṃ nāma akatakappaṃ vuccatī’’ti (pāci. 369) pāḷivacanato ca ‘‘paṭiladdhanavacīvarenāti attho’’ti (pāci. aṭṭha. 368) **aṭṭhakathā**vacanato ca **cīvara**nti ettha ‘‘nava’’nti seso. Kappiyaṃ binduṃ adatvā navaṃ cīvaraṃ bhikkhu paribhuñjati, tassevaṃ paribhuñjato pācittīti sambandho. **Channa**nti khomādīnaṃ, niddhāraṇe sāmivacanaṃ. Aññataraṃ navaṃ cīvaranti niddhāretabbaṃ. **Yattha katthacī**ti ‘‘catūsu vā koṇesu tīsu vā dvīsu vā ekasmiṃ vā koṇe’’ti (pāci. aṭṭha. 368) **aṭṭhakathā**vacanato cīvarakoṇesu yattha katthaci.

Kaṃsanīlenāti cammakāranīlena. **Cammakāranīlaṃ** nāma pakatinīlaṃ. **Gaṇṭhipade** pana ‘‘cammakārā udake tiphalaṃ, ayogūthañca pakkhipitvā cammaṃ kāḷaṃ karonti, taṃ cammakāranīla’’nti vuttaṃ. **Mahāpaccariyaṃ** pana ‘‘ayomalaṃ lohamalaṃ, etaṃ kaṃsanīlaṃ nāmā’’ti (pāci. aṭṭha. 368) vuttaṃ. **Pattanīlena vā**ti ‘‘yo koci nīlavaṇṇo paṇṇaraso’’ti (pāci. aṭṭha. 368) **aṭṭhakathāya** vuttena nīlapaṇṇarasena. **Yena kenaci kāḷenā**ti aṅgārajallikādīsu aññatarena yena kenaci kāḷavaṇṇena. ‘‘Kaddamo nāma odako vuccatī’’ti (pāci. 369) vuttattā **kaddamenā**ti udakānukaddamasukkhakaddamādiṃ saṅgaṇhāti.

‘‘Maṅgulassa piṭṭhippamāṇakaṃ mayūrassa akkhippamāṇaka’’nti yathākkamena yojanā.

1628. ‘‘Pāḷikappo kaṇṇikākappo’’ti yojanā, muttāvali viya pāḷiṃ katvā appitakappo ca kaṇṇikākārena appitakappo cāti attho. **Katthacī**ti ettha ‘‘yathāvuttappadese’’ti seso. ‘‘Catūsu vā koṇesu tīsu vā’’ti (pāci. aṭṭha. 368) vuttattā **‘‘anekaṃ vā’’**ti āha. Vaṭṭameva **vaṭṭakaṃ,** iminā aññaṃ vikāraṃ na vaṭṭatīti dasseti. Yathāha ‘‘ṭhapetvā ekaṃ vaṭṭabinduṃ aññena kenacipi vikārena kappo na kātabbo’’ti (pāci. 368).

1629. **‘‘Anāpatti pakāsitā’’**ti idaṃ ‘‘vimatissacā’’ti ettha **ca**-saddena samuccitaṃ ‘‘ādinne ādinnasaññino’’ti tatiyavikappaṃ sandhāya vuttaṃ. Yathāha ‘‘ādinne ādinnasaññī, anāpattī’’ti.

1630. **‘‘Kappe naṭṭhepi vā’’**tiādīhi ca yojetabbaṃ. **Pi**-saddena ‘‘kappakatokāse jiṇṇe’’ti idaṃ sampiṇḍeti. Yathāha ‘‘kappakatokāso jiṇṇo hotī’’ti. **Tena** kappakatenāti sahatthe karaṇavacanaṃ. **Saṃsibbitesū**ti ettha ‘‘akappakatesū’’ti seso. Yathāha ‘‘kappakatena akappakataṃ saṃsibbitaṃ hotī’’ti. Nivāsanapārupanaṃ **kriyaṃ**. Kappabinduanādānaṃ **akriyaṃ**.

Dubbaṇṇakaraṇakathāvaṇṇanā.

1631-4. ‘‘Vikappanā nāma dve vikappanā sammukhāvikappanā ca parammukhāvikappanā cā’’ti (pāci. 374) vuttattā **‘‘vikappanā duve’’**tiādimāha. **Itī**ti nidassane, evanti attho. Kathaṃ sammukhāvikappanā hotīti āha **‘‘sammukhāya…pe… niddise’’**ti. **Ekassā**ti ettha ‘‘byattassā’’ti seso. Idha **byatto** nāma vikappanapaccuddhāraṇavidhiṃ jānanto.

Yathāvacanayogatoti ‘‘imaṃ cīvara’nti vā, ‘imāni cīvarānī’ti vā, ‘etaṃ cīvara’nti vā, ‘etāni cīvarānī’ti vā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469) **aṭṭhakathāya** vuttaṃ anatikkamma, vacanasambandhakkamenāti attho. Tadekadesasarūpaṃ dasseti **‘‘imaṃ cīvara’’**nti.

‘‘Apaccuddhaṭato’’ti iminā ‘‘na kappatī’’ti etassa hetuṃ dasseti.

1635. **‘‘Santaka’’**miccādi paccuddharaṇappakāro. **Yathāpaccayaṃ karohī**ti tuyhaṃ ruccanakaṃ karohīti attho.

1636. Sammukhāvikappantaraṃ dassetumāha **‘‘aparā sammukhā vuttā’’**tiādi. Attanā abhirucitassa yassa kassaci nāmaṃ gahetvāti yojanā. **Sahadhammina**nti ettha ‘‘pañcanna’’nti seso, niddhāraṇe sāmivacanaṃ.

1639. **Eva**nti vakkhamānāpekkhaṃ. **Api**-saddo pana saddassatthe.

1640. **Mitto**ti daḷhamitto, ‘‘tena vattabbaṃ ‘ko te mitto vā sandiṭṭho vā’’ti (pāci. 374) vacanato idaṃ upalakkhaṇaṃ. Puna tenapi bhikkhunā vattabbanti yojanā.

1641-2. ‘‘Ahaṃ tissassa bhikkhuno dammī’ti vā…pe… ‘tissāya sāmaṇeriyā dammī’ti vā’’ti (pārā. aṭṭha. 2.469) sesaaṭṭhakathāpāṭhena **‘‘ida’’**miccādipāṭho yojetabbo.

1643. **Dvīsū**ti niddhāraṇe bhummaṃ, ettha ‘‘vikappanāsū’’ti pakaraṇato labbhati.

1644-5. **Idha pana** imasmiṃ sāsane **yena pana bhikkhunā** saha cīvarasāmikena taṃ vinayakammaṃ kataṃ, tassa **avissāsena** vissāsabhāvaṃ vinā so vinayakammakato bhikkhu taṃ cīvaraṃ paribhuñjeyya, tassa bhikkhuno pācittīti yojanā. Chandānurakkhanatthaṃ ‘‘vinayaṃkamma’’nti anussārāgamo veditabbo, vinayakammanti attho. Taṃ cīvaraṃ adhiṭṭhahantassa vā vissajjantassa vā dukkaṭanti yojanā.

1646. **Paccuddhārakavatthesū**ti paccuddhaṭavatthesu. **Apaccuddhārasaññino**ti apaccuddhaṭasaññino. **Tatthā**ti apaccuddhaṭavatthesu. **Vematikassā**ti ''paccuddhaṭāni nu kho mayā, apaccuddhaṭānī''ti saṃsayāpannassa.

1647. **Paccuddhāraṇasaññissā**ti paccuddhaṭamidanti saññissa. **Vissāsā**ti yassa vā cīvaraṃ vikappesi, tena apaccuddhaṭampi tassa vissāsā paribhuñjato ca. Yathāha ''tassa vā vissasanto paribhuñjatī''ti (pāci. 376).

Vikappanakathāvaṇṇanā.

1648-9. ''Patto nāma dve pattā ayopatto mattikāpatto''ti (pāci. 379) jātiyā kappiyapattānaṃ vuttattā āha **''adhiṭṭhānupagaṃ patta''**nti. **Tādisa**nti adhiṭṭhānupagaṃ. **Sūcigharaṃ** nāma sasūcikaṃ vā asūcikaṃ vā. **Kāyabandhanaṃ** nāma paṭṭikā vā sūkarantakaṃ vā. **Nisīdanaṃ** nāma sadasaṃ vuccati.

''Pattaṃ vā''tiādīhi upayogantapadehi ''apanetvā nidhentassā''ti paccekaṃ yojetabbaṃ. **Nidhentassā**ti etassa **''hasāpekkhassā''**ti visesanaṃ. Yathāha ''hasāpekkhopīti kīḷādhippāyo''ti (pāci. 379). **''Kevala''**nti iminā dunnikkhittassa paṭisāmanādhippāyādiaññādhippāyābhāvaṃ dīpeti. Vakkhati ca ''dunnikkhittamanāpatti, paṭisāmayato panā''ti.

1650. **Tenāpī**ti āṇattena. **Tassā**ti āṇāpakassa. **Tikadukkaṭaṃ vutta**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ vuttaṃ, iminā ca upasampannasantake tikapācittiyanti idañca vuttameva hoti.

1651. **Añña**nti pāḷiyaṃ anāgataṃ pattatthavikādiparikkhāraṃ.

1652. **Sabbesū**ti pāḷiyaṃ āgatesu ca anāgatesu ca sabbesu parikkhāresu.

1653. **Dhammakathaṃ katvā**ti ''samaṇena nāma anihitaparikkhārena bhavituṃ na vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 377) **aṭṭhakathā**gatanayena dhammakathaṃ katvā. **Anihitaparikkhārenā**ti appaṭisāmitaparikkhārena. Nidheti ce, tathā anāpattīti yojanā. **Avihesetukāmassā**ti vihesādhippāyarahitassa. **Akīḷassā**ti kīḷādhippāyarahitassa kevalaṃ vattasīsena ''paṭisāmetvā dassāmī''ti apanidhentassa.

1654. Adinnādānasamuṭṭhānāpattīnaṃ akusalādivasenapi sacittakattā āha **''idaṃ akusaleneva sacitta''**nti.

Cīvarāpanidhānakathāvaṇṇanā.

Surāpānavaggo chaṭṭho.

1655. **''Tiracchānagataṃ pāṇa''**nti iminā ''yo pana bhikkhu sañcicca pāṇaṃ jīvitā voropeyya, pācittiya''nti (pāci. 383) imasmiṃ **sikkhāpade** adhippetaṃ pāṇaṃ dasseti. Āpattinānattābhāvā āha **''mahantaṃ khuddakampi vā''**ti. Yathāha ''imasmiñca sikkhāpade tiracchānagatoyeva 'pāṇo'ti veditabbo, taṃ khuddakampi mahantampi mārentassa āpattinānākaraṇaṃ natthi, mahante pana upakkamamahantattā akusalaṃ mahantaṃ hotī''ti (pāci. aṭṭha. 382). ''Mārentassa assā''ti padacchedo. **''Khuddakampi vā mārentassā''**ti iminā **aṭṭhakathāyaṃ** ''antamaso mañcapīṭhaṃ sodhento maṅgulabījakepi pāṇasaññī nikkāruṇikatāya taṃ bhindanto apaneti, pācittiyaṃ. Tasmā evarūpesu ṭhānesu kāruññaṃ upaṭṭhapetvā appamattena vattaṃ kātabba''nti vuttavinicchayopi saṅgahito.

1656. **Ubhayattha cā**ti pāṇe vā apāṇe vāti ubhayatthāpi. Avasesavinicchayo panettha manussaviggahe vuttanayeneva veditabbo.

Sañciccapāṇakathāvaṇṇanā.

1658. **Sappāṇaka**nti saha pāṇakehīti sappāṇakaṃ. Ye paribhogena maranti, evarūpā idha ''pāṇakā''ti adhippetā. **Assā**ti bhikkhuno.

1659. **''Avicchijjā''**ti iminā vicchedeneva payoganānattaṃ hotīti dīpeti. **Pattapūrampī**ti ettha **pi**-saddo byatireke.

1660-1. Assa pācitti paridīpitāti sambandho. **Tādisenā**ti sappāṇakena. **Āviñchitvānā**ti paribbhamitvā. **Yāguyo**ti ettha ''uṇhā''ti sāmatthiyā labbhati. Idañca pāṇīnaṃ māraṇatthaṃ yaṃ kiñci uṇhavatthuṃ sappāṇakena udakena anibbāpetuṃ upalakkhaṇaṃ. **Taṃ** sappāṇakaṃ udakaṃ. **Nhāyatopi vā**ti ettha **pi**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Udakasoṇḍiṃ vā pokkharaṇiṃ vā pavisitvā bahi nikkhamanatthāya vīciṃ uṭṭhāpayatopi. Soṇḍiṃ vā pokkharaṇiṃ vā sodhentehi tato gahitaudakaṃ udakeyeva āsiñcitabbaṃ. Samīpamhi udake asati kappiyaudakassa aṭṭha vā dasa vā ghaṭe udakasaṇṭhānakappadese āsiñcitvā tattha āsiñcitabbaṃ. 'Pavaṭṭitvā udake patissatī'ti uṇhapāsāṇe udakaṃ nāsiñcitabbaṃ. Kappiyaudakena pana pāsāṇaṃ nibbāpetvā āsiñcituṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 387) –

Vuttavinicchayaṃ sampiṇḍeti.

1662. **Ubhayatthapī**ti sappāṇakepi appāṇakepīti ubhayattheva.

1664-6. Pāṇapaṭibaddhatāya kāraṇaṃ dassetumāha **''patana''**ntiādi. **Salabhādīna**nti paṭaṅgādīnaṃ. **Ñatvā**ti ettha pi-saddo luttaniddiṭṭho. Evamuparipi. **Padīpujjalana**nti ettha ''viyā''ti seso. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. Sappāṇabhāvova **sappāṇabhāvatā,** taṃ. **Bhuñjato**ti bhuñjitabbato.

Salabhādīnaṃ patanaṃ ñatvāpi suddhena cetasā padīpujjalanaṃ viya sapāṇabhāvaṃ ñatvāpi jalasaññāya bhuñjitabbato ettha paṇṇattivajjatā ñeyyāti yojanā.

Evaṃ sante siñcanasappāṇakasikkhāpadānaṃ ubhinnampi ko visesoti āha **''siñcane''**tiādi. **Siñcanaṃ** siñcanasikkhāpadaṃ **siñcane vuttaṃ** siñcanavisaye paññattaṃ, **idaṃ pana** sappāṇakasikkhāpadaṃ **paribhoge vuttaṃ** ajjhohāravisaye paññattanti ayameva tassa ceva assa ca visesoti yojanā.

Sappāṇakakathāvaṇṇanā.

1667. **Yathādhamma**nti yo yassa adhikaraṇassa vūpasamanāya dhammo vutto, teneva dhammenāti attho. **''Kiccādhikaraṇa''**nti iminā itarāni adhikaraṇāni upalakkhitāni. Yathāha ''adhikaraṇaṃ nāma cattāri adhikaraṇāni vivādādhikaraṇaṃ anuvādādhikaraṇaṃ āpattādhikaraṇaṃ kiccādhikaraṇa''nti (pāci. 394). Apalokanakammādīni cattāri saṅghakiccaṃ nāma, tadeva samathehi adhikaraṇīyattā vūpasametabbattā adhikaraṇanti **kiccādhikaraṇaṃ. Puna nīhātabba**nti puna nīharitabbaṃ, vūpasametabbanti attho. Iminā ''akataṃ kamma''ntiādinā **pāḷiyaṃ** dassitā dvādasa ukkoṭā upalakkhitāti daṭṭhabbā. **Ukkoṭentassā**ti tassa tassa bhikkhuno santikaṃ gantvā ''akataṃ kamma''ntiādīni vatvā uccālentassa yathāpatiṭṭhitabhāvena patiṭṭhātuṃ na dentassa. Ettha ca **patiṭṭhātuṃ na dentassā**ti tassa pavattiākāradassanatthaṃ vuttaṃ. Yaṃ pana dhammena adhikaraṇaṃ nihaṭaṃ, taṃ sunihaṭameva.

1668. ''Akataṃ kammaṃ, dukkaṭaṃ kammaṃ, puna kātabbaṃ kamma''nti **vadatā** vadantena bhikkhunā taṃ kammaṃ uccāletuṃ na vaṭṭatīti yojanā.

1669. **Vippakate**ti āraddhāniṭṭhite. **Ta**nti paṭikkosantaṃ. **Saññāpetvā**ti katakammassa anavajjabhāvaṃ ñāpetvā. **Na panaññathā**ti tathā asaññāpetvā.

1670. **Adhamme pana kammasmi**nti yathāpāḷiāgate kammasmiṃ. **Ubhayatthāpī**ti dhammakamme, adhammakamme vāti ubhayattha.

1671. **Na ca kammārahassa vā**ti ettha **ca**-saddo ''vaggena cā''ti yojetabbo. **Ca**-saddo vā-saddatthe daṭṭhabbo. ''Adhammena, vaggena vā na kammārahassa vā kata''nti jānato ukkoṭane doso natthīti yojanā.

Ukkoṭanakathāvaṇṇanā.

1673. ‘‘Duṭṭhullā nāma āpatti cattāri ca pārājikāni terasa ca saṅghādisesā’’ti (pāci. 399) vacanato pārājikānampi duṭṭhullattā, idha ca pārājikassa anadhippetattā idhādhippetameva dassetuṃ **‘‘saṅghādisesa’’**nti iminā duṭṭhulla-padaṃ visesitaṃ. Yathāha ‘‘ettha cattāri pārājikāni atthuddhāravasena dassitāni, saṅghādisesāpatti pana adhippetā’’ti (pāci. aṭṭha. 399). **Ñatvā**ti sāmaṃ vā aññato vā jānitvā. **Chādayato tassa pariyāputā**ti ‘‘imaṃ jānitvā codessanti, sāressanti, nārocessāmī’’ti paṭicchādentassa tassa pariyāputā desitā.

1674-5. **Dhuraṃ nikkhipitvā**ti ‘‘aññassa na ārocessāmī’’ti dhuranikkhepaṃ katvā. **Tassā**ti duṭṭhullassa. Paṭicchādanaṃ hetu kāraṇaṃ yassa ārocanassāti viggaho. **Paṭicchādanahetuka**nti ārocanakiriyāya visesanaṃ, ‘‘itthannāmo itthannāmaṃ saṅghādisesaṃ āpanno, aññassa na ārocehī’’ti vatvā ārocanaṃ karotīti vuttaṃ hoti. **Itī**ti vuttanidassane, **hī**ti evakāratthe, evameva vadatīti attho.

Yāva koṭi na chijjati, tāva evaṃ bhikkhūnaṃ satampi sahassampi taṃ āpattiṃ āpajjati evāti yojanā.

1676. **Mūlenā**ti saṅghādisesaṃ āpannapuggalena. **Ārocitassa dutiyassā**ti samānādhikaraṇaṃ. Mūlena ‘‘mama āpattiṃ āpannabhāvaṃ aññassa na ārocehī’’ti ārocitassa **dutiya**bhikkhussa santikā suṇantena **tatiyena** nivattitvā tasseva dutiyassa **pakāsite** ārocanassa **koṭi** chinnāti vuccatīti yojanā. **Koṭī**ti ārocanakiriyāvasānaṃ vuccati.

1677. **Duṭṭhullāya ca duṭṭhullasaññī**ti ettha ‘‘ārocento’’ti pakaraṇato labbhati. **Itaresu pana dvīsū**ti duṭṭhullāya vematiko, aduṭṭhullasaññīti dvīsu.

1678. **Aduṭṭhullāyā**ti pañcavidhāya lahukāpattiyā. **Sabbatthā**ti sabbesu vikappesu. **Tikadukkaṭaṃ niddiṭṭha**nti aduṭṭhullāya duṭṭhullasaññivematikaaduṭṭhullasaññīnaṃ vasena dukkaṭattayaṃ **pāḷiyaṃ** (pāci. 400) dassitanti attho. **Sabbatthā**ti sabbesu. **Anupasampannavāresū**ti tīsu anupasampannavikappesu. **Dukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭanti attho.

1679-80. ‘‘Saṅghassa bhedanādīni bhavissantī’’tiādīhi sabbehi padehi ‘‘na āroceti ce, doso natthī’’ti idaṃ paccekaṃ yojetabbaṃ. **Sabhāgaṃ vā na passatī**ti tathā apassanto na āroceti ce, doso natthi. Kakkhaḷo ayanti na āroceti ce, doso natthi.

1681. Aññassa anārocanena āpajjitabbato **‘‘akriya’’**nti vuttaṃ. ‘‘Ārocetabba’’nti anuññātassa anārocanaṃ anādaramantarena na hotīti āha **‘‘dukkhavedana’’**nti. Ettha ca **mātikaṭṭhakathāyaṃ** ‘‘samanubhāsanasadisānevā’’ti (kaṅkhā. aṭṭha. duṭṭhallasikkhāpadavaṇṇanā) vuttaṃ, idha **‘‘dhuranikkhepatulyāvā’’**ti, ubhayattha nāmamattameva viseso, ekameva samuṭṭhānanti veditabbaṃ.

Duṭṭhullakathāvaṇṇanā.

1682. **Ūnavīsativassa**nti ettha ‘‘jāna’’nti seso, ‘‘ūnavīsativasso’’ti jānantoti attho. **Ūnavīsativasso** nāma paṭisandhito paṭṭhāya aparipuṇṇavīsatisaṃvaccharo. **Yo**ti yo bhikkhu upajjhāyo hutvā. **Kareyyā**ti kārāpeyya. Upasampajjatīti **upasampado,** taṃ. Yo jānaṃ ūnavīsativassaṃ puggalaṃ **upasampadaṃ** upasampannaṃ kareyya, **tassa** evaṃ upasampādentassa bhikkhuno pācittiyaṃ hotīti yojanā. **Sesāna**nti ‘‘gaṇassa ca ācariyassa ca āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 404) **pāḷiyaṃ** dassitānaṃ gahaṇaṃ.

1683. Ūnavīsativassabhāvaṃ **jānatā vā ajānatā vā** bhikkhunā yo puggalo ce upasampādito, so anupasampannova hoti, puna **so** paripuṇṇavīsativasso samāno upasampanno **kātabbo** upasampādetabboyevāti yojanā.

1684. **Dasavassaccayena** paripuṇṇadasavasso hutvā upajjhāyassa sato **assa** bhikkhupaṭiññassa aññesaṃ upasampādane koci doso **ce** ekaṃsena **natthi** na vijjatīti yojanā.

1685. **Taṃ bhikkhu**nti ūnavīsativasso hutvā upasampajjitvā paripuṇṇadasavasso upajjhāyo hutvā upasampādentaṃ taṃ bhikkhupaṭiññaṃ. **Gaṇo ce paripūratī**ti majjhimadese dasavaggo, paccantimesu janapadesu pañcavaggo gaṇo sace anūno hoti. **Te**ti upasampāditā. **Sūpasampannā**ti suṭṭhu upasampannā.

1686-7. Yo bhikkhu upajjhāyo hutvā ‘‘ūnavīsativassapuggalaṃ upasampādayissāmī’’iti gaṇampi vā ācariyampi vā pattampi vā pariyesati, **māḷakañca sammannati** baddhasīmaṃ bandhati, tassa **sabbesu** payogesu dukkaṭaṃ. Tathā ñattiyā dukkaṭaṃ. Tathā dvīsu kammavācāsupi dukkaṭanti yojanā.

1688-9. Vīsati ca tāni vassāni cāti vīsativassāni, ūnāni vīsativassāni yassa so ūnavīsativasso, ūnavīsativassoti saññā ūnavīsativassasaññā, sā etassa atthīti ‘‘ūnavīsativassasaññī’’iti vattabbe nipātanalakkhaṇena vassa-saddalopaṃ katvā ‘‘ūnavīsatisaññī’’ti vuttaṃ, tassa **ūnavīsatisaññissa**. Paripuṇṇāni vīsativassāni etassāti ‘‘paripuṇṇavīsativasso’’ti vattabbe nipātanalakkhaṇena vīsativassa-saddalopaṃ katvā ‘‘paripuṇṇo’’ti puggalo vuccati, tasmiṃ **paripuṇṇe,** paripuṇṇavīsativasse puggaleti attho. **Ubhayatthā**ti ūnavīsatiparipuṇṇavīsativassesu ubhosu puggalesu.

Ūnavīsativassakathāvaṇṇanā.

1691. **Theyyasatthena saddhi**nti ‘‘theyyasattho nāma corā katakammā vā honti akatakammā vā’’tiādinā (pāci. 409) **padabhājane** vuttasarūpena satthasaṅkhātena janasamūhena sahāti vuttaṃ hoti. Sahādiyoge karaṇavacanaṃ. **Jānanto**ti ‘‘theyyasattho’’ti jānanto. **Saṃvidhāyā**ti ‘‘gacchāmāvuso, gacchāma bhante, gacchāmāvuso, ajja vā hiyyo vā pare vā apare vā gacchāmā’’ti **padabhājane** vuttanayena saṃvidahitvāti attho. **Magga**nti ekaddhānamaggaṃ, ettha ‘‘antamaso gāmantarampī’’ti seso. Yathāha ‘‘ekaddhānamaggaṃ paṭipajjeyya antamaso gāmantarampī’’ti. **Pācittiyaṃ siyā**ti ‘‘gāme gāmantare gāmantare āpatti pācittiyassa. Agāmake araññe addhayojane addhayojane āpatti pācittiyassā’’ti vuttappakāraṃ pācittiyaṃ bhaveyya.

1692. **Na uddhaṭo**ti idha na vutto.

1693-4. **Maggāṭavivisaṅkete**ti maggavisaṅkete, aṭavivisaṅkete ca. **Yathāvatthukamevā**ti pācittiyameva. **Tesū**ti satthikesu. **Asaṃvidahantesū**ti saṃvidhānaṃ akarontesu. **Sayaṃ vidahatopi cā**ti attanā saṃvidahantassa ca. **Ubhayatthā**ti theyyasatthe vā atheyyasatthe vāti dvīsu.

1695. **Atheyyasatthasaññissā**ti ettha ‘‘ubhayatthā’’ti anuvattetabbaṃ. Kālassāyanti **kāliko,** visaṅketo, tasmiṃ, kālasambandhini visaṅkete ca anāpattīti attho. **‘‘Kālike’’**ti iminā visaṅketavisesanena maggāṭavivisaṅketepi āpattiyevāti dīpeti.

1696. Kāyacittato, kāyavācācittato ca samuṭṭhānato idaṃ sikkhāpadaṃ theyyasatthasamuṭṭhānaṃ kathitanti yojanā.

Theyyasatthakathāvaṇṇanā.

1697. **Sattama**nti ‘‘yo pana bhikkhu mātugāmena saddhiṃ saṃvidhāyā’’tiādinā (pāci. 413) uddiṭṭhaṃ sattamasikkhāpadaṃ. **Bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhānenā**ti bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhānasikkhāpadena. **Samuṭṭhānādinā**ti samuṭṭhānādinā vinicchayena. **Tulya**nti sadisaṃ. **Kocipī**ti appamattakopi.

Saṃvidhānakathāvaṇṇanā.

1698. Ete pañca dhammā antarāyakarāti pakāsitāti yojanā. Idha ayaṃ **antarāyakara**-saddo **pāḷiyaṃ** āgatena antarāyika-saddena samānattho. Tasmā kammantarāyikā, kilesantarāyikā, vipākantarāyikā, upavādantarāyikā, āṇāvītikkamantarāyikāti ime pañca antarāyikā dhammā bhagavatā pakāsitāti vuttaṃ hoti.

Tattha taṃtaṃsampattiyā vibandhanavasena sattasantānassa antare vemajjhe eti āgacchatīti **antarāyo,** diṭṭhadhammikādianattho, anatikkamanaṭṭhena tasmiṃ antarāye

niyuttā, antarāyaṃ vā phalaṃ arahanti, antarāyassa vā karaṇasīlāti **antarāyikā** (sārattha. ṭī. pācittiya 3.417; kaṅkhā. abhi. ṭī. ariṭṭhasikkhāpadavaṇṇanā).

Pañcānantariyakammāneva **kammantarāyikā,** tathā bhikkhunidūsakakammaṃ. Taṃ pana mokkhasseva antarāyaṃ karoti, na saggassa. Idañca micchācāralakkhaṇassa abhāvato vuttaṃ. Na hi bhikkhuniyā dhammarakkhitabhāvo atthi. Pākatikabhikkhunivasena cetaṃ vuttaṃ. Ariyāya pana pavattaṃ apāyasaṃvattanikameva. Nandamāṇavako (ma. ni. aṭṭha. 3.7; dha. pa. aṭṭha. 1.68 uppalavaṇṇattherīvatthu; a. ni. aṭṭha. 2.3.34) cettha nidassanaṃ. Ubhinnaṃ samānacchandatāvasena vā na saggantarāyikatā, mokkhantarāyikatā pana mokkhatthāya paṭipattiyā vidūsanato. Abhibhavitvā pana pavattiyā saggantarāyikatāpi na sakkā nivāretunti vadanti.

Ahetukadiṭṭhiakiriyadiṭṭhinatthikadiṭṭhisaṅkhātā micchādiṭṭhidhammā niyatabhāvappattā **kilesantarāyikā** nāma. Paṇḍakatiracchānagataubhatobyañjanakānaṃ paṭisandhicittuppādadhammā **vipākantarāyikā** nāma. Paṇḍakādiggahaṇañcettha nidassanamattaṃ sabbāyapi ahetukapaṭisandhiyā vipākantarāyikabhāvato. Ariyūpavādā **upavādantarāyikā** nāma. Te pana yāva ariye na khamāpenti, tāvadeva, na tato paraṃ. Sañcicca āpannā sattāpattikkhandhā **āṇāvītikkamantarāyikā** nāma. Tepi yāva bhikkhubhāvaṃ vā paṭijānāti, na vuṭṭhāti vā na deseti vā, tāvadeva, na tato paraṃ.

1699-700. ‘‘Anantarāyikā ete;
Yathā honti tathā ahaṃ;
Desitaṃ muninā dhammaṃ;
Ājānāmīti yo vade’’ti. –

Evaṃ dutiyagāthā vattabbā. Tathā avutte ‘‘tikkhattu’’ntiādigāthā paṭhamagāthāya saddhiṃ ghaṭanā eva na siyā. Tasmā etthāyaṃ gāthā parihīnāti viññāyati.

Eteti ‘‘antarāyikā’’ti bhagavatā pakāsitā pañca dhammā ‘‘yathā anantarāyikā honti, tathā ahaṃ muninā desitaṃ dhammaṃ ājānāmī’’ti **yo** bhikkhu vadeyya, **so pana** bhikkhu tikkhattuṃ vattabboti sambandho. Kehi kathaṃ vattabboti āha **‘‘ye passantī’’**tiādi. Ye tathāvāditaṃ bhikkhuṃ **passanti,** ‘‘asuko āyasmā evaṃvādī’’ti parato **suṇanti ca,** tehi. **So pana** bhikkhu ‘‘mā āyasmā evaṃ avacā’’ti tikkhattuṃ vattabboti yojanā.

1701. **Avadantassā**ti taṃ disvā vā sutvā vā yathāvuttanayena avadantassa. **Dukkaṭa**nti ñātadukkaṭaṃ. **Taṃ** duladdhiṃ. **Anissajato**ti bhikkhūhi evaṃ vuttepi anissajantassa. Tathā dukkaṭanti atidisati.

1702. **Kammavācāyā**ti tatiyāya kammavācāya. **Osāne**ti pariyosāne, **yya**kāre patteti adhippāyo. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘dhammakamme dhammakammasaññī na paṭinissajjati, āpatti pācittiyassa. Dhammakamme vematiko na paṭinissajjati, āpatti pācittiyassa. Dhammakamme adhammakammasaññī na paṭinissajjati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 421) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Adhamme tikadukkaṭaṃ vutta**nti adhammakamme dhammakammasaññivematikaadhammakammasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ vuttaṃ.

1703. ‘‘Anāpatti akatakammassā’’ti padacchedo. **Kammaṃ** nāma samanubhāsanakammaṃ. Yathāha ‘‘anāpatti asamanubhāsantassā’’ti (pāci. 422).

Ariṭṭhakathāvaṇṇanā.

1704. **Ñatvā**ti anosāritabhāvaṃ sayameva vā parato vā tassa vā santikā ñatvā. **Akatānudhammenā**ti akato osāraṇasaṅkhāto anudhammo yassa so akatānudhammo, tena, sahayoge karaṇavacanaṃ. **Tathāvādikabhikkhunā**ti ‘‘tathāhaṃ bhagavatā dhammaṃ desitaṃ ājānāmī’’tiādiṃ vadantena bhikkhunā. ‘‘Akatānudhammenā’’ti iminā samānādhikaraṇaṃ. **Saṃvaseyyā**ti uposathādikaṃ saṅghakammaṃ kareyya. **Bhuñjeyya cā**ti āmisasambhogaṃ vā dhammasambhogaṃ vā kareyya. **Saha seyya vā**ti nānūpacārepi ekacchanne nipajjeyya.

1705. Idāni yathāvuttapācittiyassa khettaniyamaṃ dassetumāha **‘‘uposathādikaṃ kamma’’**ntiādi. **Ādi-**saddena pavāraṇaṃ gahitaṃ. Yathāha ‘‘uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā’’ti (pāci. 425). **Tena sahā**ti ukkhittakena saha. **‘‘Kammassa pariyosāne’’**ti idaṃ saṃvāsena āpattikhettanidassanaṃ.

1706. Ekeneva payogena bahuṃ yāmakālikādi**āmisaṃ** gaṇhato **ekaṃ** pācittiyaṃ. Tathā ekeneva payogena bahuṃ āmisaṃ dadatopi **ekaṃ** pācittiyaṃ. **Bahūsu** payogesu **bahūni** pācittiyānīti yojanā. Iminā ca āmisasambhogena tulyaphalaṃ dhammasambhogampi sahacariyena āhāti veditabbaṃ. Tattha pana padādīhi uddisantassa vā uddisāpentassa vā padasodhamme vuttanayena āpatti veditabbā.

1707. **Itaro**ti pakatatto. **Itarasmi**nti ukkhittake. **Paro**ti pakatatto. **Ubhopi vā**ti pakatattaukkhittā dvepi vā. ‘‘Ekattha ekato nipajjantī’’ti seso. Imesu tīsupi ṭhānesu ‘‘pācittī’’ti pakaraṇato labbhati.

1708. Uṭṭhahitvā punappunaṃ nipajjantassa nipajjanapayogānaṃ vasena āpattiyo siyunti ajjhāhārayojanā kātabbā. ‘‘Ukkhittake nipannasmi’’ntiādinā vuttāpattivinicchayo kattha hotīti āha **‘‘ekanānūpacāresu, ekacchanne vinicchayo’’**ti. **Nānūpacāresū**ti ettha pi-saddo ca ‘‘vinicchayo’’ti ettha ayanti ca yojetabbo. Eko upacāro assāti ekūpacāraṃ, nānā upacāro assāti nānūpacāraṃ, ekūpacārañca nānūpacārañca **ekanānūpacārāni** ekadesasarūpekasesena, tesu. Ekato channāni ekacchannāni, tesu ekacchannesūti vattabbe vaṇṇalopena vā vacanavipallāsena vā **‘‘ekacchanne’’**ti vuttaṃ. Ekanānūpacāresupi senāsanesu ekacchannesu ayaṃ yathāvuttaāpattivinicchayo daṭṭhabboti attho.

1709. **Ubhayatthāpī**ti ukkhittānukkhittesu dvīsupi.

1710. ‘‘Saññissa osāritoti cā’’ti padacchedo.

Ukkhittakathāvaṇṇanā.

1712. **Tathā vināsita**nti ‘‘ajjatagge te āvuso samaṇuddesa na ceva so bhagavā satthā apadisitabbo, yampi caññe samaṇuddesā labhanti bhikkhūhi saddhiṃ dirattatirattaṃ sahaseyyaṃ, sāpi te natthi, cara pire vinassā’’ti (pāci. 429) vuttanayena nāsitaṃ. ‘‘Tathā nāsitaṃ samaṇuddesa’’nti (pāci. 428) vacanato ‘‘samaṇuddesa’’nti seso. **Jāna**nti vuttanayena ‘‘nāsito aya’’nti jānanto. **Upalāpeyyā**ti ‘‘upalāpeyya vāti tassa pattaṃ vā cīvaraṃ vā uddesaṃ vā paripucchaṃ vā dassāmī’’ti (pāci. 430) **padabhājane** āgatanayena saṅgaṇheyya. **Tenā**ti nāsitena. **Upaṭṭhāpeyya vā**ti tena diyyamānāni cuṇṇamattikādīni sādiyanto tena attano upaṭṭhānaṃ kārāpeyya vā. **‘‘Tenā’’**ti idaṃ sahatthe karaṇavasena ‘‘sambhuñjeyyā’’tiādīhi ca yojetabbaṃ. **Vā**ti ettha gāthābandhavasena rasso. Sambhogasahaseyyā anantarasikkhāpade vuttanayā eva. Tasmā āpattiparicchedopettha tasmiṃ vuttanayeneva veditabbo.

1713. Atthuddhāravasena **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 428) vuttā tisso nāsanā dassetumāha **‘‘saṃvāsena…pe… tisso’’**ti. Tattha tīsu katamā adhippetāti āha **‘‘etthā’’**tiādi. Daṇḍakammena nāsanā ettha adhippetāti yojanā. Etāsaṃ vibhāgo ca ‘‘tattha āpattiyā adassanādīsu ukkhepanā saṃvāsanāsanā nāma. ‘Dūsako nāsetabbo, mettiyaṃ bhikkhuniṃ nāsethā’ti ayaṃ liṅganāsanā nāma. ‘Ajjatagge te āvuso samaṇuddesa na ceva so bhagavā satthā apadisitabbo’ti ayaṃ daṇḍakammanāsanā nāmā’’ti (pāci. aṭṭha. 428) **aṭṭhakathāya** vutto.

1715. ‘‘Vuttā samanubhāsane’’ti (vi. vi. 1703) tattha vuttattā āha **‘‘ariṭṭhena samā matā’’**ti.

Kaṇṭakakathāvaṇṇanā.

Sappāṇakavaggo sattamo.

1716-7. **Yo bhikkhu** sikkhāpadaṃ vītikkamanto taṃ vītikkamaṃ ye passanti, suṇanti ca, tehi **bhikkhūhi sikkhāpadena vuccamāno** ‘‘māvuso evaṃ akāsi, na kappati etaṃ bhikkhussā’’ti sikkhāpade vuttanayena vuccamāno ‘‘etasmiṃ sikkhāpade yena maṃ tumhe vadetha, etasmiṃ sikkhāpadatthe yāva aññaṃ viyattaṃ bahussutaṃ

pakataññuṃ vinayadharaṃ na pucchāmi, tāva ahaṃ na sikkhissāmī''ti bhaṇati, **tassa** evaṃ bhaṇantassa pācittiyaṃ siyāti sādhippāyayojanā.

1718-9. Anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena **anupasampanne satthunā tikadukkaṭaṃ dīpita**nti yojanā, iminā ca upasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena upasampanne tikapācittiyaṃ dīpitaṃ hoti. Apaññattena ovadanappakāraṃ dassetumāha **''na sallekhāyidaṃ hotī''**ti. **Ubhohipi** upasampannānupasampannehi. ''Idaṃ sallekhāya na hotī''ti apaññattena vuccamānassa ''na tāvāha''ntiādīni **vadato tassa** bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti yojanā. ''Na doso ummattakādīna''nti padacchedo.

Sahadhammikakathāvaṇṇanā.

1720. ''Yo pana bhikkhu pātimokkhe uddissamāne evaṃ vadeyyā''tiādisikkhāpadapāṭhato (pāci. 439) **uddiṭṭhehī**ti ettha ''khuddānukhuddakehi sikkhāpadehī''ti seso. Pārājikaṃ ṭhapetvā avasesā upādāyupādāya khuddānukhuddakāti niddiṭṭhā. Ettha **ki**nti paṭikkhepe, etehi kiṃ, payojanaṃ natthīti vuttaṃ hoti. **Etehī**ti samīpatthe vacanasāmaññena ''imehī''ti etassa pariyāyo. ''Kiṃ panimehī''ti (pāci. 439) sikkhāpadapāṭhe paṭikkhepassa kāraṇaṃ dasseti **''kukkuccādinidānato''**ti. Ettha **ādi**-saddena vihesāvilekhā gahitā. Ettha **kukkuccaṃ** nāma ''kappati nu kho, na kappati nu kho''ti kukkuccakaraṇaṃ. **Vihesā** nāma vippaṭisāro. **Vilekhā** nāma vicikicchāsaṅkhātā manovilekhatā manovilekhā, imehi sakalehi padehi sikkhāpadavivaṇṇakappakāro dassito. ''Iti sikkhāpadavivaṇṇane''ti iti-saddo ajjhāharitvā yojetabbo. **Vivaṇṇane**ti nimittatthe bhummaṃ.

Kukkuccādinidānato etehi khuddānukhuddakehi sikkhāpadehi uddiṭṭhehi kiṃ iti sikkhāpadavivaṇṇane pācittiyāpatti hotīti yojanā.

1721. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''upasampanne upasampannasaññī vinayaṃ vivaṇṇeti, āpatti pācittiyassa. Upasampanne vematiko…pe… anupasampannasaññī…pe… pācittiyassā''ti (pāci. 441) tīṇi pācittiyāni vuttāni. **Taṃ** vinayaṃ sace pana anupasampannassa santike vivaṇṇeti, tikadukkaṭanti yojanā.

1722-4. **Ubhinnampī**ti upasampannānaṃ, anupasampannānaṃ ubhinnampi, ''santike''ti seso. **Aññadhammavivaṇṇane**ti vinayato aññesaṃ suttābhidhammānaṃ vivaṇṇane.

Anāpattivisayaṃ dassetumāha **''navivaṇṇetukāmassā''**tiādi. Navivaṇṇetukāmassa ''handa suttantaṃ pariyāpuṇa, pacchāpi vinayaṃ pariyāpuṇissasi'' iti evaṃ vadantassa anāpattīti yojanā. Sadisā eva **sādisā**.

Vilekhanakathāvaṇṇanā.

1725. Mohanakathāyaṃ tāva –

''Anvaḍḍhamāsaṃ yo bhikkhu;
Pātimokkhe asesato;
Uddissamāne aññāṇa-
Tāya pucchati attano''ti. –

Paṭhamagāthāya bhavitabbaṃ. Evañhi sati ''aññāṇenā''tiādigāthā paripuṇṇasambandhā siyāti viññāyati.

Aññāṇenāti ettha vā ''āpannattā''ti seso. **Āpattimokkho**ti āpattiyā mokkho. Aññāṇena āpannattā āpattimokkho neva vijjatīti yojanā. Kiṃ kātabbanti āha **''kāretabbo''**tiādi. Yathā dhammo ṭhito, tathā bhikkhu kāretabboti sambandho. **Dhamma**-saddo pāḷivācako, pāḷiyaṃ yathā vuttaṃ, tathā kāretabboti attho, desanāgāminī āpatti ce, desāpetabbo, vuṭṭhānagāminī ce, vuṭṭhāpetabboti vuttaṃ hoti. Yathāha ''yathādhammo kāretabbo''ti (pāci. 444). Aññāṇena āpannattā tassa āpattiyā mokkho natthi. Yathā pana dhammo ca vinayo ca ṭhito, tathā bhikkhu kāretabbo, desanāgāminiṃ ce āpanno hoti, desāpetabbo, vuṭṭhānagāminiṃ ce, vuṭṭhāpetabboti attho.

1726. **Uttari**nti yathādhammakaraṇato uttariṃ. **Dutiyenevā**ti ñattidutiyeneva. **Ninditvā**ti ''tassa te āvuso alābhā''tiādinā garahitvā.

1727. **Evaṃ āropite mohe**ti yathādhammakaraṇato upari yathāvuttanayena taṃ puggalaṃ garahitvā ñattidutiyāya kammavācāya tassa evaṃ mohe āropite. Puna yadi mohetīti yojanā. Tasmiṃ mohanake puggale pācitti vuttāti yojanā.

1728. **Dīpitaṃ tikadukkaṭa**nti ''adhammakamme dhammakammasaññī moheti, vematiko, adhammakammasaññī moheti, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 447) tikadukkaṭaṃ dassitaṃ. Etassa vipariyāyato tikapācittiyaṃ veditabbaṃ. Yathāha ''dhammakamme dhammakammasaññī moheti, vematiko, adhammakammasaññī moheti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 447). Ettha **kamma**nti mohāropanakammaṃ adhippetaṃ. Yathāha ''dhammakammetiādīsu mohāropanakammaṃ adhippeta''nti (pāci. aṭṭha. 447).

1729-30. **''Na ca mohetukāmassā''**tiādīhi ''anāpattīti viññeyya''nti idaṃ paccekaṃ yojetabbaṃ. ''Vitthārena asutassā''ti padacchedo. Ettha ''pātimokkha''nti kammapadaṃ apekkhitabbaṃ. Vitthārena ūnakadvattikkhattuṃ sutassa cāti yojanā. **Tathā**ti iminā ''anāpattīti viññeyya''nti idaṃ paccāmasati.

Mohanakathāvaṇṇanā.

1731-2. **Kuddho**ti kupito. **Pahāraṃ detī**ti kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā nissaggiyena vā antamaso uppalapattenāpi pahāraṃ deti. Yathāha ''pahāraṃ dadeyyāti kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā nissaggiyena vā antamaso uppalapattenāpi pahāraṃ detī''ti (pāci. 451). Ettha ''aññassa bhikkhussā''ti seso. **Tassā**ti apekkhitvā ''yo''ti labbhati.

Aṭṭhakathāgataṃ vinicchayaṃ dassetumāha **''sampaharitukāmenā''**tiādi, iminā maraṇādhippāyena pahaṭe pārājikanti vuttaṃ hoti.

1733. ''Iti evaṃ kate ayaṃ saṅghamajjhena virocatī''ti **virūpakaraṇāpekkho** virūpakaraṇe apekkhavā **tassa** ca apekkhitassa bhikkhussa kaṇṇaṃ vā nāsaṃ vā yadi chindati, dukkaṭanti yojanā.

1734. **Anupasampanne**ti sāmivacanatthe bhummaṃ. ''Itthiyā''tiādīhi padehi yathārahaṃ yojetabbaṃ ''anupasampannāya itthiyā anupasampannassa purisassā''ti. **Tiracchānagatassapī**ti ettha ''antamaso''ti seso. Yathāha ''antamaso tiracchānagatassapī''ti (pāci. aṭṭha. 452).

1735. ''Sace paharati itthiñcā''ti padacchedo. **Rattena cetasā**ti kāyasaṃsaggarāgena rattena cittena. **Viniddiṭṭhā**ti ''yo pana bhikkhu otiṇṇo vipariṇatena cittena mātugāmena saddhiṃ kāyasaṃsaggaṃ samāpajjeyyā''tiādinā (pārā. 270) dassitā.

1736. **Mokkhādhippāyo**ti tato attano mokkhaṃ patthento. **Doso na vijjatī**ti dukkaṭādikopi doso natthi.

1737-9. Heṭhetukāmamāyantaṃ corampi vā paccatthikampi vā antarāmagge passitvāti yojanā. Disvā kathaṃ paṭipajjitabbanti āha **''mā idhāgacchupāsakā''**tiādi, āgamanapaṭikkhepena tattheva tiṭṭhāti vuttaṃ hoti. **Āyanta**nti evaṃ vutte taṃ anādiyitvā āgacchantaṃ. Yathāha ''vacanaṃ anādiyitvā āgacchanta''nti (pāci. aṭṭha. 453).

Eseva nayoti ''mā āgacchā''ti vuttepi āgacchantaṃ pahaṭe matepi anāpattī''ti ayaṃ nayo.

1740. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''upasampanne upasampannasaññī, vematiko, anupasampannasaññī pahāraṃ deti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 452) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Sese**ti anupasampanne. **Tikadukkaṭa**nti ''anupasampanne upasampannasaññī, vematiko, anupasampannasaññī pahāraṃ deti, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 452)

tikadukkaṭaṃ vuttaṃ. Anāṇattikattā āha **''kāyacittasamuṭṭhāna''**nti. Kāyacittānaṃ sukhopekkhāpi sambhavantīti tato visesetumāha **''dukkhavedana''**nti.

Pahārakathāvaṇṇanā.

1741. **Kāya**nti kāyekadesaṃ hatthādiavayavamāha. **Vā**ti dutiyatthasampiṇḍane. **Kāyabaddha**nti kāyapaṭibaddhaṃ paharaṇayoggāyoggesu kattarayaṭṭhisatthādīsu aññataraṃ. **Sace uccāreyyā**ti sace paharaṇākāraṃ dassetvā ukkhipeyya, idaṃ ''kāyaṃ vā kāyapaṭibaddhaṃ vā''ti imehi padehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Tassā**ti uccāritakāyādikassa. **Uggiraṇapaccayā**ti ukkhipanakāraṇā.

1742. **Asampaharitukāmenā**ti pahāradānaṃ anicchantena. **Dinnattā**ti pahārassa dinnattā. Appaharitukāmattā purimasikkhāpadena pācittiyaṃ na hoti, uggiritukāmatāya katapayogassa uggiraṇamatte aṭṭhatvā pahārassa dinnattā imināpi pācittiyaṃ na hoti, ajjhāsayassa, payogassa ca asuddhattā anāpattiyāpi na bhavitabbanti dukkaṭaṃ vuttaṃ.

1743. Sace tena pahārena bhikkhuno hatthādīsupi yaṃ kiñci aṅgaṃ bhijjati, **pahaṭassa** pahāradāyakassa dukkaṭanti sambandho.

1744. **Seso vinicchayo** ''mokkhādhippāyo''tiādiko idha avutto vinicchayo samuṭṭhānādinā saddhiṃ anantare vuttanayena vinayaññunā veditabboti yojanā. ''Tiracchānādīnaṃ vaccakaraṇādiṃ disvāna palāpetukāmatāya kujjhitvāpi uggirantassa mokkhādhippāyo evā''ti vadanti.

Talasattikathāvaṇṇanā.

1745. **Amūlakenā**ti diṭṭhādimūlavirahitena, ettha ''bhikkhu''nti seso. **Saṅghādisesenā**ti terasannaṃ aññatarena. **Tassā**ti codakassa, codāpakassa vā pāpabhikkhuno. Sace cuditako tasmiṃ khaṇe ''esa maṃ codetī''ti jānāti, pācittiyaṃ siyāti yojanā, iminā ''sace evaṃ na jānāti, cirena vā jānāti, dukkaṭaṃ hotī''ti siddhaṃ.

1746. **Tatthā**ti upasampanne. **Tikapācittiya**nti ''upasampanne upasampannasaññī amūlakena saṅghādisesena anuddhaṃseti, āpatti pācittiyassa. Vematiko…pe… anupasampannasaññī amūlakena saṅghādisesena anuddhaṃseti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 462) tikapācittiyaṃ. **Diṭṭhācāravipattiyā codako dukkaṭāpattī**ti amūlikāya diṭṭhivipattiyā vā ācāravipattiyā vā anuddhaṃsentassa dukkaṭāpatti hotīti attho. **Sese cā**ti anupasampanne. **Tikadukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tīṇi dukkaṭāni hontīti attho.

1747. ''Tathāsaññissa anāpattī''ti padacchedo. **Tathāsaññissā**ti samūlakasaññissa.

Amūlakakathāvaṇṇanā.

1748-9. **Sañciccā**ti tassa paripuṇṇavīsativassādibhāvaṃ jānantoyeva. **Bhikkhuno**ti ettha ''aññassā''ti seso. **Ūnavīsativasso tvaṃ maññe**ti ettha **''maññe''**ti iminā parikappatthavācinā nipātena ''udakaṃ maññe āditta''ntiādīsu (pārā. 383) viya musāvādāpattiyā avisayataṃ dīpeti. Hitesitāya anusiṭṭhidānādike tathārūpe aññasmiṃ **paccaye** kāraṇe asati ''ūnavīsativasso tvaṃ maññe'' iti evamādinā aññassa **bhikkhuno** yo bhikkhu sace sañcicca kukkuccaṃ uppādeyya, tassa evaṃ kukkuccaṃ uppādentassa bhikkhuno vācāya vācāya pācitti hotīti yojanā.

1750. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''upasampanne upasampannasaññī sañcicca kukkuccaṃ upadahati, āpatti pācittiyassa. Vematiko…pe… anupasampannasaññī sañcicca kukkuccaṃ upadahati, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 467) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Sese cā**ti anupasampanne ca. **Tikadukkaṭa**nti anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena tikadukkaṭaṃ. Vajjameva **vajjatā**.

1751. Hitesitāya bhāsatoti sambandho. **Mā eva**nti ettha ''karohī''ti seso, punapi mā evaṃ karohīti attho. ''Ahaṃ taṃ itthiyā saha nisinnaṃ maññe, tayā vikāle bhuttaṃ maññe, puna mā evaṃ karohi'' iti hitesitāya bhāsato anāpatti pakāsitāti yojanā.

Sañciccakathāvaṇṇanā.

1753. **Bhaṇḍanaṃ** nāma kalaho, bhaṇḍanaṃ jātaṃ yesanti viggaho, jātabhaṇḍanānanti attho, ''vacana''nti seso. Sotuṃ upassutiṃ tiṭṭheyyāti yojanā. Upecca suyyati etthāti hi **upassuti,** ṭhānaṃ, yaṃ ṭhānaṃ upagatena sakkā hoti kathentānaṃ saddaṃ sotuṃ, tatthāti attho. Yo pana bhikkhu bhaṇḍanajātānaṃ bhikkhūnaṃ vacanaṃ sotuṃ upassutiṃ sace tiṭṭheyya, tassa pācittiyaṃ siyāti yojanā.

1754. Codetukāmatāya gacchato assāti yojanā.

1755. **Sotu**nti pacchato gacchantānaṃ bhaṇḍanajātānaṃ vacanaṃ sotuṃ. **Ohīyantassā**ti pakatigamanaṃ hāpetvā osakkantassa. Purato **gacchato** bhikkhussa dukkaṭanti yojanā. **Gacchato turitaṃ vāpī**ti purato gacchantānaṃ bhaṇḍanajātānaṃ vacanaṃ sotuṃ pacchato sīghaṃ gacchantassāpi. **Ayameva vinicchayo**ti pade pade ayaṃ eva vinicchayo.

1756. Attano ṭhitokāsanti sambandho. **Ukkāsitvāpi vā**ti ukkāsitasaddaṃ katvā vā. Ettha ahanti vā vatvā ñāpetabbanti yojanā.

1757. **Tikapācittiyaṃ vuttaṃ** upasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena. **Sese cā**ti anupasampanne. **Tikadukkaṭaṃ** anupasampanne upasampannasaññivematikaanupasampannasaññīnaṃ vasena.

1758. **Oramissa**nti mayā gahitaduggāhato viramissāmi.

1759. Kāyacittato ca kāyavācācittato ca samuṭṭhānato **theyyasatthasamuṭṭhānaṃ**. Siyā kiriyaṃ sotukāmatāya gamanavasena, siyā akiriyaṃ ṭhitaṭṭhānaṃ āgantvā mantayamānaṃ ajānāpanavasena, tenāha **''idaṃ hoti kriyākriya''**nti. Gamanena sijjhanato **kāyakammaṃ**. Tuṇhībhāvena sijjhanato **vacīkammaṃ. Sadosa**nti sāvajjaṃ, akusalacittanti vuttaṃ hoti.

Upassutikathāvaṇṇanā.

1760. **Dhammikāna**nti dhammena vinayena satthusāsanena katānaṃ. **Kammāna**nti apalokanakammaṃ, ñattikammaṃ, ñattidutiyakammaṃ, ñatticatutthakammanti imesaṃ catunnaṃ kammānaṃ. **Khīyatī**ti arucimṃ pakāseti.

1761. **Ubhayatthā**ti adhamme, dhamme ca.

1762. **Adhammenā**ti ettha ''kammenā''ti seso, dhammaviruddhena kammenāti attho. ''Kammasmi''nti idaṃ vibhattiṃ vipariṇāmetvā ''kammenā''ti anuvattetabbaṃ. **Vaggenā**ti ''chandārahānaṃ chando āhaṭo hoti, sammukhībhūtā na paṭikkosantī''ti (mahāva. 387) vuttasāmaggilakkhaṇassa viruddhattā asamaggena, ettha ''saṅghenā''ti seso. ''Tathā akammārahassā''ti padacchedo. ''Adhammena kammena ime kammaṃ karontī''ti ca ''asamaggena saṅghena ime kammaṃ karontī''ti ca ''adhammena kammena vaggena saṅghena ime kammaṃ karontī''ti ca tathā ''akammārahassa ime kammaṃ karontī''ti ca ñatvā yo khīyati, tassa ca anāpatti pakāsitāti yojanā.

Kammapaṭibāhanakathāvaṇṇanā.

1764-5. Ārocitaṃ vatthu yāva na vinicchitaṃ vāti yojanā, ''codakena ca cuditakena ca attano kathā kathitā, anuvijjako sammato, ettāvatāpi vatthumeva ārocitaṃ hotī''ti (pāci. aṭṭha. 481) **aṭṭhakathāya** vuttattā ārocitaṃ vatthu yāva na vinicchitaṃ hotīti attho. Ñatti vā ṭhapitā, kammavācā niṭṭhaṃ yāva na gacchati, etasmiṃ…pe…

hoti āpatti dukkaṭanti yojanā.

1766. Chandaṃ adatvā hatthapāse **jahite** tassa pācittiyaṃ siyāti yojanā.

1767-9. Adhammepi kammasmiṃ dhammakammanti saññino dukkaṭanti yojanā. Dhammakamme ca adhammakammasaññino anāpatti idha na vuttā, pāḷiyaṃ pana vuttattā idhāpi yojetabbā. ''Saṅghassa bhaṇḍanādīni bhavissantī''ti saññino gacchato ca yo vā gilāno hoti, tassa gacchato ca gilānassa karaṇīye sati gacchato ca kammaṃ nakopetukāmassa gacchato ca passāvanādinā pīḷitassa gacchato ca ''āgamissāmi''iti evaṃ gacchatopi na dosatāti yojanā. Tattha doso eva **dosatā,** āpatti, **nadosatā** anāpatti. Hatthapāsaṃ vijahitvā gamanena, chandassa adānena ca āpajjanato **kriyākriyaṃ**.

Chandaṃadatvāgamanakathāvaṇṇanā.

1770-1. **Samaggena saṅghena saddhi**nti samānasaṃvāsakena samānasīmāyaṃ ṭhitena saṅghena saddhiṃ. Vuttañhi ''samaggo nāma saṅgho samānasaṃvāsako samānasīmāyaṃ ṭhito''ti (pāci. 486). **Cīvara**nti vikappanupagamāha. Yathāha ''cīvaraṃ nāma channaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvaraṃ vikappanupagaṃ pacchima''nti (pāci. 486). **Sammatassā**ti senāsanapaññāpakādisammutiṃ pattesu aññatarassa. **Khīyatī**ti ''yo yo mitto, tassa tassa dentī''tiādinā nayena avaṇṇaṃ bhaṇati.

Dhammakamme dhammakammasaññivematikaadhammakammasaññīnaṃ vasena **tikapācittiyaṃ vuttaṃ**.

1772-4. Saṅghenāsammatassāpi cīvaraṃ, aññameva vā tatheva samaggena saṅghena datvā khīyati, tassa dukkaṭanti yojanā. Anupasampanne tatheva samaggena saṅghena dinne **sabbattha** cīvare, aññaparikkhāre ca dukkaṭanti yojanā. **Anupasampanne**ti sampadānatthe bhummaṃ, anupasampannassāti attho.

Sabhāvato chandādīnaṃ vaseneva karontaṃ khīyantassa ca anāpattīti yojanā. **Nayā** vinicchayakkamā.

Dubbalakathāvaṇṇanā.

1775. Idaṃ dvādasamanti sambandho, ''yo pana bhikkhu jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ puggalassa pariṇāmeyya, pācittiya''nti (pāci. 490) **imaṃ dvādasamaṃ** sikkhāpadanti attho. **Tiṃsakakaṇḍasmiṃ** nissaggiyakaṇḍe. **Antimenā**ti ettha ''sikkhāpadenā''ti pakaraṇato labbhati. **Ca**-saddo evakārattho. ''Yo pana bhikkhu jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ attano pariṇāmeyya, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pārā. 658) iminā antimeneva sikkhāpadena sabbathā **sabbaṃ** vattabbaṃ tulyanti yojanā. **Ayameva visesatā**ti ettha visesoyeva **visesatā,** ayameva visesoti attho.

1776. **Tatthā**ti tasmiṃ nissaggiyāvasāne sikkhāpade. **Attano pariṇāmanā**ti attano pariṇāmanahetu.

Pariṇāmanakathāvaṇṇanā.

Sahadhammikavaggo aṭṭhamo.

1777-8. **Yo** pana bhikkhu deviyā vāpi rañño vāpi aviditāgamano appaṭisaṃviditāgamano sayanīyagharā rājasmiṃ anikkhante, deviyā anikkhantāya **tassa** sayanīyagharassa **ummāraṃ** indakhīlaṃ sace atikkameyya, tassa bhikkhuno paṭhame pāde dukkaṭaṃ siyā, dutiye pāde pācittiyaṃ siyāti yojanā.

1779. **Paṭisaṃvidite**ti attano āgamane nivedite. **Nevapaṭisaṃviditasaññino**ti aniveditasaññino. **Tatthā**ti tasmiṃ paṭisaṃviditāgamane. **Vematikassā**ti ''paṭisaṃviditaṃ nu kho, na paṭisaṃviditaṃ nu kho''ti saṃsayamāpannassa.

1780-1. Neva khattiyassa appaṭisaṃviditepi vā na khattiyābhisekena abhisittassa appaṭisaṃviditepi vā pavisato na dosoti yojanā, evarūpānaṃ aniveditepi pavisantassa anāpattīti attho.

Ubhosu rājini ca deviyā ca sayanigharato bahi nikkhantesu pavisatopi vā ubhinnaṃ aññatarasmiṃ nikkhante pavisatopi vā na dosoti yojanā. **Kathinenā**ti ettha ''samuṭṭhānādinā sama''nti seso, idaṃ sikkhāpadaṃ samuṭṭhānādivasena kathinasikkhāpadena samānanti vuttaṃ hoti. Sayanīyagharappaveso **kriyaṃ**. Appaṭisaṃvedanaṃ **akriyaṃ**.

Antepurakathāvaṇṇanā.

1782. Rajataṃ, jātarūpaṃ vā **attano** atthāya uggaṇhantassa, uggaṇhāpayatopi vā tassa nissaggiyāpattīti yojanā.

1783. Gaṇapuggalasaṅghānaṃ atthāya cetiye navakammassa atthāya uggaṇhāpayato, uggaṇhatopi vā dukkaṭaṃ hotīti yojanā. Jātarūparajatānaṃ sarūpaṃ nissaggiye vuttanayeneva veditabbaṃ.

1784. Muttādiratanampi vuttasarūpameva. **Saṅghādīnampī**ti ettha **ādi**-saddena gaṇapuggalacetiyānaṃ saṅgaho.

1785-6. Yaṃ kiñci gihisantakaṃ sace kappiyavatthu vā hotu, akappiyavatthu vāpi hotu, mātukaṇṇapiḷandhanaṃ tālapaṇṇampi vā hotu, bhaṇḍāgārikasīsena paṭisāmayato tassa pācittiyāpatti hotīti yojanā.

1787. **Na nidhetabbamevā**ti na paṭisāmetabbameva.

1788. Eso **hi** yasmā palibodho nāma, tasmā ṭhapetuṃ pana vaṭṭatīti yojanā.

1789. **Anuññāte ṭhāne**ti ettha ''patita''nti seso. Ettha **anuññātaṭṭhānaṃ** nāma ajjhārāmo vā ajjhāvasatho vā. Yathāha ''anujānāmi bhikkhave ratanaṃ vā ratanasammataṃ vā ajjhārāme vā ajjhāvasathe vā uggahetvā vā uggahāpetvā vā nikkhipituṃ 'yassa bhavissati, so harissatī''ti (pāci. 504). Ettha ca **ajjhārāmo** nāma parikkhittassa antoparikkhepo, aparikkhittassa dvinnaṃ leḍḍupātānaṃ anto. **Ajjhāvasatho** nāma parikkhittassa antoparikkhepo, aparikkhittassa musalapātabbhantaraṃ. **''Uggahetvā''**ti idaṃ upalakkhaṇaṃ, uggahāpetvātipi vuttaṃ hoti.

1790-1. **Anuññāte pana ṭhāne** yathāvuttaajjhārāmādike ṭhāne ratanaṃ vā ratanasammataṃ vā manussānaṃ upabhogaparibhogaṃ vā sayanabhaṇḍaṃ vā gahetvā nikkhipantassa, ratanasammataṃ vissāsaṃ gaṇhantassa ca tāvakālikameva vā gaṇhantassa ubhayattha ummattakādīnañca na dosoti yojanā.

Sañcarittasamodayanti ettha ''samuṭṭhānādinā idaṃ sikkhāpada''nti vattabbaṃ, idaṃ sikkhāpadaṃ samuṭṭhānādinā sañcarittasamajātikanti attho.

Ratanakathāvaṇṇanā.

1792. **Pure**ti pubbabhāge.

1793-4. **Santa**nti cārittasikkhāpade vuttasarūpaṃ. **Anāpucchā**ti ''vikāle gāmappavesanaṃ āpucchāmī''ti anāpucchitvā. **Paccayaṃ vinā**ti tādisaṃ accāyikaṃ karaṇīyaṃ vinā. **Parikkhepokkame**ti parikkhepassa antopavese. **Upacārokkame**ti etthāpi eseva nayo.

1795. **Athā**ti vākyantarārambhe.

1796. **Tato aññan**ti paṭhamaṃ vikāle gāmappavesanaṃ āpucchitvā tato paviṭṭhagāmato aññaṃ gāmaṃ. Puna **tato**ti dutiyagāmamāha. Katthaci potthake **''āpucchane kicca''**nti pāṭho dissati, **''āpucchanakicca''**nti pāṭhoyeva pana yuttataro. Yathāākaṅkhitapamāṇaṃ dassetumāha **''gāmasatepi vā''**ti.

1797. **Passambhetvānā**ti paṭivinodetvā. Antarā **aññaṃ** gāmaṃ pavisanti ceti yojanā.

1798-9. Kulaghare vā **aññattha** āsanasālāya vā bhattakiccaṃ katvā **yo** bhikkhu sappibhikkhāya vā telabhikkhāya vā sace caritukāmo siyāti yojanā.

Passeti pakativacanasavanārahe attano samīpe, eteneva ettakā ṭhānā dūrībhūto asanto nāma hotīti byatirekato labbhatīti dasseti. **Asante**ti avijjamāne vā vuttappamāṇato dūrībhūte vā. **Natthī**ti ettha ''cintetvā''ti seso.

1802. **Anokkammā**ti anupasakkitvā. **Maggā**ti gantabbamaggā.

1803. **Tikapācittiya**nti vikāle vikālasaññivematikakālasaññīnaṃ vasena tikapācittiyaṃ vuttaṃ.

1804. **Accāyike kicce vāpī**ti sappadaṭṭhādīnaṃ bhesajjapariyesanādike acirāyitabbakicce sati gacchato.

1805. **Antarārāma**nti gāmabbhantare saṅghārāmaṃ. **Bhikkhunīnaṃ upassaya**nti bhikkhunivihāraṃ. **Titthiyānaṃ upassaya**nti titthiyārāmaṃ.

1806-7. Antarārāmādigamane na kevalaṃ anāpucchā gacchatoyeva, kāyabandhanaṃ abandhitvā, saṅghāṭiṃ apārupitvā gacchantassāpi anāpatti.

Āpadāsupīti sīho vā byaggho vā āgacchati, megho vā uṭṭheti, añño vā koci upaddavo uppajjati, evarūpāsu āpadāsupi bahigāmato antogāmaṃ gacchato anāpattīti attho.

Vikālagāmappavesanakathāvaṇṇanā.

1808. Aṭṭhidantamayaṃ vāpi visāṇajaṃ vāpi sūcigharanti yojanā. **Aṭṭhi** nāma yaṃ kiñci aṭṭhi. **Danto**ti hatthidanto. **Visāṇaṃ** nāma yaṃ kiñci visāṇaṃ.

1809. **Lābhe**ti paṭilābhe. **Bhedanaka**nti bhedanameva bhedanakaṃ, taṃ assa atthīti bhedanakaṃ, paṭhamaṃ bhinditvā pacchā desetabbattā taṃ bhedanakaṃ assa pācittiyassa atthīti bhedanakaṃ, pācittiyaṃ, assatthiatthe a-kārapaccayo.

1810-1. ''Anāpatti araṇike''ti padacchedo. **Araṇike**ti araṇidhanuke. **Vidhe**ti kāyabandhanassa vidhake. **Añjanikā**ti añjanināḷikā. **Dakapuñchaniyā**ti nahātassa gatte udakapuñchanapesikāya. **Vāsijaṭe**ti vāsidaṇḍake.

Sūcigharakathāvaṇṇanā.

1812-3. Mañcapīṭhasarūpaṃ dutiye bhūtagāmavagge catutthasikkhāpade vuttameva. ''Sugataṅgulena aṭṭhaṅgulapādaka''nti aṭṭhaṅgulapādakassa āgatattā ''aṭṭhaṅgulappamāṇenā''ti ettha ''pādenā''ti seso.

Heṭṭhimāṭaninti aṭaniyā heṭṭhimatalaṃ. Aṭaniyā heṭṭhimaṃ heṭṭhimāṭanī, taṃ ṭhapetvā, aññatra heṭṭhimāya aṭaniyāti vuttaṃ hoti. Desanāpubbabhāgiyena mañcapādacchedena saha vattatīti **sacchedā**. **Taṃ** pamāṇaṃ. **Atikkamato**ti atikkāmayato, gāthābandhavasena ya-kāralopo.

1815. **Pamāṇena karontassā**ti aṭaniyā heṭṭhā vaḍḍhakiratanappamāṇena pādena yojetvā karontassa, eteneva ''ūnakaṃ karontassā''ti idaṃ upalakkhitaṃ. **Tassā**ti tassa appamāṇikassa. **Chinditvā**ti aṭanito heṭṭhā vaḍḍhakiratanātirittaṃ ṭhānaṃ chinditvā.

1816. **Pamāṇato nikhaṇitvā**ti ettha ''adhika''nti sāmatthiyā labbhati, pamāṇato adhikaṃ ṭhānaṃ nikhaṇitvā, antobhūmiṃ pavesetvāti vuttaṃ hoti. **Uttānaṃ vāpī**ti uddhaṃ pādaṃ katvā bhūmiyaṃ vā dārughaṭikāsu vā ṭhapetvā. **Aṭṭaṃ vā bandhitvā paribhuñjato**ti ukkhipitvā tulāsaṅghāṭe ṭhapetvā aṭṭaṃ bandhitvā paribhuñjantassa anāpatti.

Mañcakathāvaṇṇanā.

1817. Tūlaṃ onaddhametthāti **tūlonaddhaṃ,** tūlaṃ pakkhipitvā upari cimilikāya onaddhaṃ, ''tūlaṃ nāma tīṇi tūlāni rukkhatūlaṃ latātūlaṃ poṭakitūla''nti (pāci. 528) vuttatūlānaṃ aññataraṃ pakkhipitvā upari pilotikāya sibbitvā katanti vuttaṃ hoti. **Poṭakitūla**nti erakatūlādi yaṃ kiñci tiṇajātīnaṃ tūlaṃ. Uddālanameva uddālanakaṃ, taṃ assa atthīti **uddālanaka**nti vuttanayameva. Atikkantā īti upaddavo yena so anīti, bhagavā, tena **anītinā**.

1818. **Āyoge**ti āyogapatte. **Bandhane**ti kāyabandhane. **Aṃsabaddhake**ti aṃsabandhanake. **Bibbohane**ti upadhāne. **Thavikā**ti pattathavikā. **Thavikādīsū**ti **ādi**-saddena sipāṭikādīnaṃ saṅgaho. Thavikādīsu tūlonaddhesu paribhuttesu bhikkhuno anāpattīti yojanā.

1819. **Aññena ca kata**nti ettha ''mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā''ti pakaraṇato labbhati. **Uddāletvā**ti pilotikaṃ uppāṭetvā tūlaṃ apanetvā. **Nayā**ti samuṭṭhānādayo.

Tūlonaddhakathāvaṇṇanā.

1820. **Nisīdana**nti nisīdanacīvaraṃ. **Pamāṇato**ti ''tatridaṃ pamāṇaṃ, dīghaso dve vidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ diyaḍḍhaṃ, dasā vidatthī''ti (pāci. 531) vuttapamāṇato. Pamāṇātikkame payoge tassa dukkaṭaṃ siyāti yojanā.

1821. **Sacchedana**nti pamāṇato atirittapadesassa chedanakiriyāsahitapaṭikammaṃ pācittiyamudīritanti attho. **Tassā**ti nisīdanassa. Dvīsu ṭhānesu phāletvā tisso dasā kātabbā siyunti yojanā.

1822. **Tadūnaka**nti tato pamāṇato ūnakaṃ. **Vitānādiṃ karontassā**ti ettha **ādi**-saddena attharaṇasāṇipākārabhisibibbohanānaṃ saṅgaho. **''Sañcarittasamā nayā''**ti idaṃ vuttatthameva.

Nisīdanakathāvaṇṇanā.

1823. **Roge**ti kaṇḍupiḷakādiroge sati. Yathāha ''anujānāmi bhikkhave yassa kaṇḍu vā piḷakāvā assāvo vā thullakacchu vā ābādho, tassa kaṇḍupaṭicchādi''nti (mahāva. 354). Ettha **kaṇḍū**ti kacchu. **Piḷakā**ti lohitatuṇḍikā sukhumapiḷakā. **Assāvo**ti arisabhagandalamadhumehādivasena asucipaggharaṇaṃ. **Thullakacchu vā ābādho**ti mahāpiḷakābādho vuccati. **Pamāṇato**ti ''tatridaṃ pamāṇaṃ, dīghaso catasso vidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ dve vidatthiyo''ti (pāci. 538) vuttappamāṇato.

Kaṇḍupaṭicchādikathāvaṇṇanā.

1825. **Pamāṇenevā**ti ''tatridaṃ pamāṇaṃ, dīghaso cha vidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ aḍḍhateyyā''ti (pāci. 543) vuttappamāṇeneva. **Pamāṇātikkame**ti vassikasāṭikāya yathāvuttapamāṇato atikkamane, nimittatthe cetaṃ bhummaṃ. **Tassa** bhikkhussa. **Nayo**ti chedanapācittiyādiko vinicchayanayo.

Vassikasāṭikakathāvaṇṇanā.

1826. Sugatassa cīvarena tulyappamāṇaṃ cīvaraṃ yo bhikkhu sace kāreyya, tassa cīvarassa **karaṇe** tassa bhikkhussa **dukkaṭaṃ siyā**ti yojanā. Tulyaṃ pamāṇaṃ yassāti viggaho.

1827. Attano vatthānaṃ karaṇakārāpanaṃ vinā aññato paṭilābho nāma natthi, sūcikammapariyosāne cīvarasarūpassa paṭilābhoyevettha **paṭilābho**ti viññāyati.

1828. **Tassā**ti yaṃ ''sugatassa cīvarenā''ti vuttaṃ, tassa sugatacīvarassa. Dīghaso pamāṇena sugatassa vidatthiyā nava vidatthiyo, tiriyaṃ pamāṇena cha vidatthiyo **viniddiṭṭhā** sikkhāpadeyeva kathitāti yojanā.

Nandakathāvaṇṇanā.

Rājavaggo navamo.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pācittiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo bhāgo niṭṭhito.

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Vinayapiṭake

Vinayavinicchaya-ṭīkā (dutiyo bhāgo)

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā

1830-1. Evaṃ nātisaṅkhepavitthāranayena dvenavuti pācittiyāni dassetvā tadanantaraṃ niddiṭṭhe pāṭidesanīye dassetumāha **''yo cantaraghara''**ntiādi. Tattha **antaraghara**nti rathikādimāha. Yathāha ''antaragharaṃ nāma rathikā byūhaṃ siṅghāṭakaṃ ghara''nti.

Yo pana bhikkhu antaragharaṃ paviṭṭhāya aññātikāya bhikkhuniyā hatthato yaṃ kiñci khādanaṃ, bhojanampi vā sahatthā paṭiggaṇheyya, **tassa** bhikkhuno gahaṇe dukkaṭaṃ, **bhoge** ajjhohāre pāṭidesanīyaṃ siyāti yojanā.

Ito paṭṭhāya catasso gāthā uppaṭipāṭiyā potthakesu likhitā, tāsaṃ ayaṃ paṭipāṭi – ''etthantaraghara''nti tatiyā, ''tasmā bhikkhuniyā''ti catutthī, ''rathikādīsū''ti pañcamī, ''rathikāyapi vā''ti chaṭṭhī. Paṭipāṭi panāyaṃ mātikaṭṭhakathakkamena veditabbā. Imāya paṭipāṭiyā tāsaṃ atthavaṇṇanā hoti –

1832-3. Purimagāthādvayena padabhājanāgatasāmaññavinicchayaṃ dassetvā idāni aṭṭhakathāgataṃ visesaṃ dassetumāha **''etthā''**tiādi. Tattha **etthā**ti imasmiṃ paṭhamapāṭidesanīyasikkhāpade. **Tassā**ti aññātikabhikkhuniyā. **Vākyato**ti ''antaragharaṃ paviṭṭhāyā''ti vacanato. **Hi**-saddo hetumhi. Yasmā bhikkhussa ṭhitaṭṭhānaṃ nappamāṇanti **aṭṭhakathāya** (pāci. aṭṭha. 553) vaṇṇitaṃ, tasmā ārāmādīsu ṭhatvā dentiyā **bhikkhuniyā** hatthato vīthiādīsu ṭhatvā yo paṭiggaṇheyya ce, evaṃ **paṭiggaṇhato** tassa bhikkhuno na dosoti yojanā. Paribhogassa paṭiggahaṇamūlakattā **na doso**. **''Paṭiggaṇhato''**ti iminā paribhoge pāṭidesanīyābhāvo ca dīpito hoti.

1834. Sace bhikkhunī rathikādīsu ṭhatvā bhojanaṃ deti, bhikkhu antarārāme ṭhatvā paṭiggaṇhāti ce, tassa āpattīti yojanā. Gāthābandhavasena **''bhikkhuni bhojana''**nti rassattaṃ. **Āpattī**ti ca paṭiggahaṇaparibhogesu dukkaṭapāṭidesanīyāpattiyo sandhāya vuttaṃ.

1835. Rathikādīsu ṭhatvā bhikkhunī bhojanaṃ deti ce, taṃ rathikāyapi vā…pe… ayaṃ nayoti yojanā. Tattha **rathikā**ti racchā. **Byūha**nti anibbijjhitvā ṭhitā gatapaccāgataracchā. **Sandhi** nāma gharasandhi. **Siṅghāṭaka**nti catukkoṇaṃ vā tikoṇaṃ vā maggasamodhānaṭṭhānaṃ. **Ayaṃ nayo**ti ''āpattī''ti anantaragāthāya vuttanayo.

1837. Āmisena asambhinnarasaṃ sandhāya idaṃ dukkaṭaṃ bhāsitaṃ. Āmisena sambhinne ekarase yāmakālikādimhi paṭiggahetvā ajjhohāre pāṭidesanīyāpatti siyāti yojanā.

1838. **Ekatoupasampannahatthato**ti bhikkhunīnaṃ santike upasampannāya hatthato. Yathāha ''ekatoupasampannāyāti bhikkhunīnaṃ santike upasampannāyā''ti (pāci. aṭṭha. 553). Bhikkhūnaṃ santike upasampannāya pana yathāvatthukamevāti.

1839. Aññātikāya ñātikasaññissa, tatheva vimatissa ca dukkaṭanti yojanā.

1840. Aññātikāya dāpentiyā bhūmiyā nikkhipitvā dadamānāya vā antarārāmādīsu ṭhatvā dentiyā paṭiggaṇhato bhikkhussa anāpattīti yojanā. **Antarārāmādīsū**ti ettha **ādi**-saddena bhikkhunupassayatitthiyaseyyāpaṭikkamanādiṃ saṅgaṇhāti. **Paṭikkamanaṃ** nāma bhojanasālā.

1841. Gāmato bahi nīharitvā detīti yojanā.

1842. **Hatthato**ti ettha ''gahaṇe''ti seso. **Tathā**ti anāpatti. Samuṭṭhānaṃ idaṃ sikkhāpadaṃ eḷakalomena samaṃ matanti yojanā.

Paṭhamapāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

1843-4. **Avutte**ti vakkhamānanayena avutte. Ekenapi ca bhikkhunāti sambandho. **Apasakkā**ti apagaccha. Ādi-atthavācinā **iti**-saddena ''apasakka tāva, bhagini, yāva bhikkhū bhuñjantī''ti vākyaseso saṅgahitoti daṭṭhabbo. Iminā apasādanākāro sandassito. **''Ekenapi ca bhikkhunā''**ti iminā avakaṃso dassito. Ukkaṃso pana ''tehi bhikkhūhi sā bhikkhunī apasādetabbā''ti pāḷitopi daṭṭhabbo. **''Āmisa''**nti sāmaññavacanepi pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarasseva gahaṇaṃ. Yathāha ''pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarenā''ti. **Bhoge**ti ca **ekatoupasampanna**nti ca vuttatthameva.

1845. **Tathevā**ti dukkaṭaṃ. **Tatthā**ti anupasampannāya.

1846. Attano bhatte dinnepi iminā sikkhāpadena anāpatti, purimasikkhāpadena pana āpattisambhavā **''na detī''**ti vuttaṃ. Yathāha ''attano bhattaṃ dāpeti, na detīti ettha sacepi attano bhattaṃ deti, iminā sikkhāpadena anāpattiyeva, purimasikkhāpadena āpattī''ti (pāci. aṭṭha. 558). **Tathā**ti anāpatti. Ubhayasikkhāpadehipi anāpattiṃ dassetumāha **''padeti ce''**ti. Yathāha ''aññesaṃ bhattaṃ deti, na dāpetīti ettha pana sacepi dāpeyya, iminā sikkhāpadena āpatti bhaveyya, dentiyā pana neva iminā, na purimena āpattī''ti.

1847. Bhikkhunī yaṃ na dinnaṃ, taṃ dāpeti, yattha vā na dinnaṃ, tattha dāpeti, tampi **sabbesaṃ** mittāmittānaṃ samaṃ dāpeti, tatthāpi anāpatti.

1848. Sikkhamānā vā sāmaṇerikā vā ''idha sūpaṃ detha, odanaṃ dethā''ti **vosāsantī** vidhānaṃ karontī ṭhitā, taṃ anapasādentassa anāpatti. Pañceva bhojanāni vinā aññaṃ vosāsantiṃ bhikkhuniṃ anapasādentassa anāpatti. Anapasādentassa ummattakādinopi anāpattīti yojanā.

1849. **Samuṭṭhāna**nti ettha ‘‘imassā’’ti seso. Bhojanaṃ kiriyaṃ, vosāsantiyā anivāraṇaṃ akiriyanti evamidaṃ **kriyākriyaṃ**.

Dutiyapāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

1850-1. **Sekkhanti sammate**ti ‘‘sekkhasammataṃ nāma kulaṃ yaṃ kulaṃ saddhāya vaḍḍhati, bhogena hāyati, evarūpassa kulassa ñattidutiyena kammena sekkhasammuti dinnā hotī’’ti (pāci. 567) vuttaṃ idaṃ kulaṃ sekkhasammataṃ nāma. Tenāha **‘‘laddhasammutike kule’’**ti. Laddhā sammuti yenāti viggaho. Gharūpacāraṃ okkante nimantitopi animantitova hotīti āha **‘‘gharūpacārokkamanā pubbevā’’**ti. Yathāha ‘‘animantito nāma ajjatanāya vā svātanāya vā animantito, gharūpacāraṃ okkamante nimanteti, eso animantito nāmā’’ti (pāci. 567).

‘‘Agilāno nāma yo sakkoti piṇḍāya caritu’’nti vuttattā bhikkhāya carituṃ samattho agilāno nāma. **Gahetvā**ti sahatthā paṭiggahetvā. **‘‘Āmisa’’**nti iminā sambandho. Yathāha ‘‘khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā sahatthā paṭiggahetvā’’ti (pāci. 567). **Gahaṇe**ti ettha ‘‘āhāratthāyā’’ti seso.

1853. **Tatthā**ti asekkhasammate kule. **Tatheva paridīpita**nti dukkaṭaṃ paridīpitaṃ.

1854. **Nimantitassa vā**ti ettha **vā**-saddena nimantitassa avasesaṃ gaṇhāti. Yathāha ‘‘nimantitassa vā gilānassa vā sesakaṃ bhuñjatī’’ti. Aññesaṃ bhikkhā tattha dīyatīti yojanā. **Tatthā**ti tasmiṃ sekkhasammate kule.

1855. **Yattha katthacī**ti āsanasālādīsu yattha katthaci. **Niccabhattādike vāpī**ti ettha **ādi**-saddena salākabhattapakkhikauposathikapāṭipadikabhattānaṃ gahaṇaṃ.

1856. **Dvāre**ti ettha ‘‘ṭhapetvā’’ti seso. **Sampatte**ti ettha ‘‘pacchā’’ti seso. Yathāha ‘‘sacepi anāgate bhikkhumhi paṭhamamyeva nīharitvā dvāre ṭhapetvā pacchā sampattassa denti, vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 569).

1857. **Mahāpaccariyā**(paāci. aṭṭha. 569) gatavinicchayaṃ dassetumāha **‘‘bhikkhu’’**ntiādi. **Samuṭṭhāneḷakūpama**nti samuṭṭhānato eḷakalomasikkhāpadasadisanti attho.

Tatiyapāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

1858-9. ‘‘Pañcannaṃ paṭisaṃviditaṃ, etaṃ appaṭisaṃviditaṃ nāmā’’ti vacanato ca idhāpi ‘‘sahadhammikañāpita’’nti vakkhamānattā ca **agahaṭṭha**-saddena paribbājakānaṃ gahaṇaṃ. Vuttameva nayaṃ vohārantarena dassetumāha **‘‘itthiyā purisena vā’’**ti. ‘‘Yāni kho pana tāni āraññakāni senāsanānī’’ti (pāci. 573) vacanato **ārāma**nti āraññakārāmamāha. Sace evamārocitaṃ paṭisaṃviditanti hi **vuttaṃ** padabhājaneti (pāci. 573) yojanā. **Paṭisaṃvidita**nti pageva niveditaṃ.

1860. Pacchā yathārocitaṃ tameva vā tassa ca parivāraṃ katvā aññaṃ bahuṃ vā āharīyatu, tampi paṭisaṃveditaṃ nāmāti yojanā.

1861. **Yāguyā viditaṃ katvā**ti ettha ‘‘taṃ ṭhapetvā’’ti idaṃ sāmatthiyā labbhati. Idampi viditaṃ kurundiyaṃ vaṭṭatīti vuttanti yojanā.

1862. **Panā**ti api-saddattho. Aññānipi kulānīti yojanā. Ettha ‘‘asukaṃ nāma kulaṃ paṭisaṃveditaṃ katvā khādanīyādīni gahetvā gacchatīti sutvā’’ti (pāci. aṭṭha. 573) **aṭṭhakathā**seso. **Tenā**ti katapaṭisaṃveditena. Tampi ca sabbaṃ vaṭṭatīti yojanā.

1863. **Evaṃ yaṃ anārocita**nti ‘‘ārāmaṃ vā upacāraṃ vā pavisitvā’’tiādinā nayena yaṃ paṭhamaṃ aniveditaṃ. **‘‘Eva’’**nti idaṃ ‘‘yaṃ ārāmamanābhata’’nti imināpi yojetabbaṃ. **Eva**nti ‘‘tassa parivāraṃ katvā’’tiādinā pakārena. **‘‘Taṃ asaṃviditaṃ nāmā’’**ti idaṃ ‘‘sahadhammikañāpita’’nti imināpi yojetabbaṃ. Yathāha ‘‘pañcannaṃ paṭisaṃviditaṃ, etaṃ appaṭisaṃviditaṃ nāmā’’ti (pāci. 573). **Aṭṭhakathāyañca** ‘‘pañcannaṃ paṭisaṃviditanti pañcasu sahadhammikesu yaṃ kiñci pesetvā ‘khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā āharissāmā’ti paṭisaṃviditaṃ katampi appaṭisaṃviditamevāti attho’’ti (pāci. aṭṭha. 573) vuttaṃ.

1864. **Kārāpetvā**ti ettha ‘‘paṭisaṃvidita’’nti seso.

1865. Bhikkhunā vā gantvā antarāmagge gahetabbanti yojanā. **Evamakatvā**ti ‘‘bahiārāmaṃ pesetvā’’tiādinā vuttavidhānaṃ akatvā. **Upacārato**ti ettha bhummatthe to-paccayo veditabbo.

1868. **‘‘Paṭisaṃvidite’’**tiādīnaṃ padānaṃ ‘‘anāpatte vā’’ti iminā sambandho. **Paṭisaṃvidite**ti ettha ‘‘gilānassā’’ti seso. Paṭisaṃvidite anāpatti, gilānassāpi anāpatti, appaṭisaṃviditepi **tassa** paṭisaṃviditassa avasesake vā gilānassa avasesake vā anāpatti evāti sambandho. Yathāha **anāpattivāre** ‘‘paṭisaṃviditassa vā gilānassa vā sesakaṃ bhuñjatī’’ti (pāci. 575). Bahārāme paṭiggahetvā antoyeva bhuñjato assa anāpattīti yojanā. **Gahetvā vā**ti ettha **vā**-saddo ‘‘tassā’’tiādīsupi yojetabbo.

1869. **Tatthā**ti tasmiṃ āraññakārāme. Khādato anāpatti evāti yojanā, tattha ‘‘aññena kappiyaṃ katvā dinnānī’’ti seso.

Catutthapāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sekhiyakathāvaṇṇanā

1870. Evaṃ pāṭidesanīyavinicchayaṃ dassetvā tadanantaraṃ uddiṭṭhānaṃ sekhiyānaṃ vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘yo anādariyenevā’’**tiādi. **Yo**ti thero vā navo vā majjhimo vā. Ettha **anādariyaṃ** nāma sañcicca āpattiāpajjanaṃ, nivāsanādivatthassa uggahaṇe nirussāhañca. **Pacchatopi vā**ti ettha **vā**-saddena ‘‘passatopi vā’’ti idaṃ saṅgaṇhāti. **Tassa cā**ti ettha **ca**-saddo vakkhamānasamuccayo.

1871. Na kevalaṃ vuttanayena nivāsentasseva hoti, **khandhakā**gatahatthisoṇḍādiākārenāpi nivāsentassa dukkaṭaṃ hotīti āha **‘‘hatthisoṇḍādī’’**tiādi. Hatthisoṇḍādinivāsanaṃ parato **khuddakavatthukkhandhake** (cūḷava. 280) āvi bhavissati. **Parimaṇḍala**nti samantato maṇḍalaṃ katvā. **Vatthabba**nti nivatthabbaṃ nivāsetabbanti attho.

1872. **Jāṇumaṇḍalato heṭṭhā**ti ettha ‘‘jaṅghaṭṭhisīsato paṭṭhāyā’’ti seso. **Aṭṭhaṅgulappamāṇaka**nti vaḍḍhakiaṅgulena aṭṭhaṅgulamattanti ācariyā. ‘‘Yo pana sukkhajaṅgho vā mahāpiṇḍikamaṃso vā hoti, tassa sāruppatthāya jāṇumaṇḍalato aṭṭhaṅgulādhikampi otāretvā nivāsetuṃ vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 576) **aṭṭhakathaṃ** saṅgaṇhitumāha **‘‘tato ūnaṃ na vaṭṭatī’’**ti.

1873. Asañcicca aparimaṇḍalaṃ nivāsentassa anāpattīti yojanā. Evamuparipi. **Asañciccā**ti ‘‘aparimaṇḍalaṃ nivāsessāmī’’ti evaṃ asañcicca, atha kho ‘‘parimaṇḍalaṃyeva nivāsessāmī’’ti virajjhitvā aparimaṇḍalaṃ nivāsentassa anāpatti. **Asatissāpī**ti aññavihitassāpi tathā nivāsentassa anāpatti. **Ajānantassā**ti kevalaṃ parimaṇḍalaṃ nivāsetuṃ ajānantassa anāpatti. Apica nivāsanavattaṃ uggahetabbaṃ. Uggahitavattopi sace ‘‘āruḷha’’nti vā ‘‘oruḷha’’nti vā na jānāti, tassāpi anāpattiyeva. **Gilānassā**ti yassa jaṅghāya vā pāde vā vaṇo hoti, tassa ukkhipitvā vā otāretvā vā nivāsentassa anāpatti. **Pādo**ti cettha pādasamīpaṃ adhippetaṃ. **Āpadāsū**ti vāḷā vā corā vā anubandhanti, evarūpāsu āpadāsu anāpatti.

Parimaṇḍalakathāvaṇṇanā.

1874. **Ubho koṇe samaṃ katvā**ti pārupanassa ekaṃse katassa piṭṭhipasse, udarapasse ca olambamāne ubho kaṇṇe hatthipiṭṭhe gaṇḍā viya samaṃ katvā. **Parimaṇḍalaṃ katvā**ti etasseva atthapadaṃ. **Sādara**nti bhāvanapuṃsakaniddeso. Sādaraṃ vā pārupitabbanti yojanā, sādaraṃ pārupanaṃ kattabbanti attho. **Evaṃ akarontassā**ti pārupanavatte ādaraṃ janetvā evaṃ apārupantassa.

1875. ''Parimaṇḍalaṃ nivāsessāmīti sikkhā karaṇīyā''ti (pāci. 576) vā ''parimaṇḍalaṃ pārupissāmīti sikkhā karaṇīyā''ti (pāci. 577) vā ''antaraghare''ti avisesetvā vuttattā āha **''avisesena vutta''**nti. Idaṃ sikkhāpadadvayaṃ yasmā avisesena vuttaṃ, tasmā ghare, vihāre vā kātabbaṃ parimaṇḍalanti yojanā. **Ghare**ti antaraghare. **Vihāre vā**ti buddhupaṭṭhānādikālaṃ sandhāya vuttaṃ. **Parimaṇḍalaṃ kattabba**nti parimaṇḍalameva nivāsetabbaṃ pārupitabbanti attho.

Dutiyaṃ.

1876. Ubho koṇe samaṃ katvāti sambandho. Gīvameva ca anuvātena chādetvāti yojanā.

1877. **Tathā akatvā**ti yathāvuttavidhānaṃ akatvā. **Jattūnipī**ti ubho aṃsakūṭānipi. **Urampi cā**ti hadayampi. **Vivaritvā**ti appaṭicchādetvā. **Yathākāma**nti icchānurūpaṃ. **Gacchato**ti ettha ''antaraghare''ti seso. **Antaragharaṃ** nāma gāme vā hotu vihāre vā, pacitvā bhuñjitvā gihīnaṃ vasanaṭṭhānaṃ.

Tatiyaṃ.

1878-9. **''Maṇibandhato''**ti imināpi ''heṭṭhā''ti yojetabbaṃ. **Vāsūpagassā**ti ettha ''kāyaṃ vivaritvā nisīdato''ti seso. **Vāsūpago** nāma rattivāsatthāya upagato, etena vāsatthāya antaragharaṃ upagacchantena suppaṭicchanneneva upagantabbanti dīpitaṃ hoti, eteneva vāsūpagatassa santikaṃ upagatassa yathākāmaṃ gamane na dosoti ca vuttameva hoti. Tenāha **gaṇṭhipade** ''ekadivasampi vāsūpagatassa santikaṃ yathāsukhaṃ gantuṃ vaṭṭati, ko pana vādo catupañcāhaṃ vāsamadhiṭṭhāya vasitabhikkhūnaṃ santika''nti.

Catutthaṃ.

1880. **Suvinītenā**ti hatthapādānaṃ akīḷāpaneneva suṭṭhu vinītena.

Pañcamaṃ.

1881. Gāthābandhavasena **''satīmatā''**ti dīgho kato. **Avikārenā**ti taṃtadavalokāsahitena. Yugaṃ mattā pamāṇaṃ etassāti **yugamattaṃ,** rathayugaṃ catuhatthappamāṇaṃ, tattakaṃ padesaṃ. **Pekkhinā**ti olokentena. ''Bhikkhunā okkhittacakkhunā''ti padacchedo.

1882. Antaraghare yattha katthacipi ekasmimpi ṭhāne ṭhatvāti yojanā. Evaṃ vuttepi tathārūpe antarāye sati gacchatopi oloketuṃ labbhati. **Ekasmiṃ pana ṭhāne ṭhatvā**ti ettha gacchantopi parissayābhāvaṃ oloketuṃ labbhatiyeva. ''Tathā gāme pūja''nti **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ. **Pi**-saddo pana-saddattho, oloketuṃ pana vaṭṭatīti vuttaṃ hoti.

1883. **Olokento tahaṃ taha**nti yo anādariyaṃ paṭicca taṃ taṃ disābhāgaṃ pāsādaṃ kūṭāgāraṃ vīthiṃ olokento.

Sattamaṃ.

1884. **Ekato vāpī**ti ekaaṃsakūṭato vā. **Ubhato vāpī**ti ubhayaṃsakūṭato vā. **Indakhīlakato anto**ti gāmadvārindakhīlato anto, ghareti vuttaṃ hoti.

Navamaṃ.

1885. **Tathā nisinnakālepī**ti indakhīlassa anto nisinnakālepi. Kuṇḍikaṃ nīharantena ca cīvaraṃ **anukkhipitvā dātabbā** kuṇḍikāti yojanā. **Kuṇḍika**nti ca upalakkhaṇamattaṃ. Dhammakaraṇādīsupi eseva nayo.

Dasamaṃ.

Paṭhamo vaggo.

1886. Gantuñceva nisīdituñca na vaṭṭatīti yojanā. **Ca**-saddo kiriyāsamuccayo. **Hasanīyasmiṃ vatthusmi**nti hāsajanake kāraṇe. **Sitamatta**nti mandahāsaṃ.

Paṭhamadutiyāni.

1887. **Appasaddenā**ti ''kittāvatā appasaddo hoti? Dvādasahatthe gehe ādimhi saṅghatthero, majjhe dutiyatthero, ante tatiyattheroti evaṃ nisinnesuyaṃ saṅghatthero dutiyattherena saddhiṃ manteti, dutiyatthero tassa saddañceva suṇāti, kathañca vavatthapeti. Tatiyatthero pana saddameva suṇāti, kathaṃ na vavatthapeti. Ettāvatā appasaddo hotī''ti (pāci. 588) vuttaappasaddayuttena. Sace pana tatiyatthero kathañca vavatthapeti, mahāsaddo nāma hotīti.

Tatiyaṃ.

1888. **Kāyappacālakaṃ katvā**ti kāyaṃ cāletvā cāletvā. Uparipi eseva nayo. Hatthassa vuttalakkhaṇattā **''bāhū''**ti maṇibandhato yāva aṃsakūṭā gahetabbā.

1889. **Ujuṃ paggahetvā**ti ujuṃ ṭhapetvā. **Āsitabba**nti nisīditabbaṃ. ''Samena iriyāpathena tū''ti padacchedo.

1890. Itthambhūte karaṇavacanaṃ. Gamanapaṭisaṃyuttesu sikkhāpadesu gamanassa asambhavoti āha **''nisīdanena yuttesū''**ti.

Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamanavamāni.

Dutiyo vaggo.

1891. **Khambhaṃ katvā**ti kaṭiyā ekapasse vā dvīsu vā passesu kapparasandhito ābhujitvā hatthaṃ ṭhapetvā. Yathāha – ''khambhakato nāma kaṭiyaṃ hatthaṃ ṭhapetvā katakhambho''ti (pāci. aṭṭha. 596). Ukkuṭikāya vā gacchatoti yojanā. **Ukkuṭikā** vuccati paṇhiyo ukkhipitvā aggapādehi vā aggapāde ukkhipitvā paṇhīhi eva vā bhūmiṃ phusantassa gamanaṃ.

1892. **Dussapallatthikāyā**ti āyogapallatthikāya. Antaraghare nisīdantassa tassa dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

1893. **Dutiye cā**ti ''na khambhakato antaraghare nisīdissāmī''ti (pāci. 597) sikkhāpade ca. **Catutthe cā**ti ''na oguṇṭhito antaraghare nisīdissāmī''ti (pāci. 599) sikkhāpade ca. **Chaṭṭhe**ti ''na pallatthikāya antaraghare''iccādi (pāci. 601) sikkhāpade ca. **Iti** evaṃ **sāruppā** samaṇācārānucchavikā **chabbīsati** sikkhāpadāni pakāsitāni.

Paṭhamadutiyatatiyacatutthapañcamachaṭṭhāni.

1894. Viññunā bhikkhunā sakkaccaṃ satiyuttena, pattasaññinā ca hutvā samasūpova piṇḍapāto gahetabboti yojanā. Evaṃ etāya gāthāya sikkhāpadattayaṃ

saṅgahitaṃ. **Sakkacca**nti satiṃ upaṭṭhapetvā. **''Satiyuttenā''**ti idaṃ ''sakkacca''nti etassa atthapadaṃ. ''Satiṃ upaṭṭhapetvā''ti (pāci. aṭṭha. 602) hi **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Patte saññā **pattasaññā,** sā assa atthīti **pattasaññī,** anaññavihitena attano bhājaneyeva upanibaddhasaññināti attho.

1895. **Bhattacatubbhāgo**ti bhattassa catubbhāgappamāṇo. Tato adhikaṃ gaṇhato dukkaṭaṃ.

1896. ''Rasarase''ti vattabbe **''rasarase''**ti gāthābandhavasena vuttaṃ. Dve sūpe ṭhapetvā avasesāni oloṇisākasūpeyyamaccharasamaṃsarasādīni rasarasāti veditabbāni. Ettha ca **''oloṇī**ti dadhikataṃ gorasa''nti keci. ''Ekā byañjanavikatī''ti apare. ''Yo koci suddho kañjikatakkādiraso''ti aññe. **Sākasūpeyya**ggahaṇena yā kāci sūpeyyasākehi katā byañjanavikati vuttā. **Maṃsarasādīnī**ti **ādi**-saddena avasesā sabbāpi byañjanavikati saṅgahitāti daṭṭhabbaṃ. **Ñātakādīna**nti ettha ''santakaṃ gaṇhantassā''ti seso. **Aññatthāyā**ti ettha ''kataṃ gaṇhantassā''ti seso. **Dhanenā**ti ettha ''attano''ti ca ''kīta''nti ca ''gaṇhantassā''ti ca seso. Ñātakādīnaṃ santakaṃ gaṇhantassa, aññatthāya kataṃ gaṇhantassa, attano dhanena kītaṃ gaṇhantassa anāpattīti attho.

Sattamaṭṭhamanavamāni.

1897. Adhiṭṭhānūpagassa pattassa mukhavaṭṭiyā antolekhāpamāṇena pūritova gahetabboti yojanā.

1898. Anāpattivisayaṃ dassetvā āpattivisayaṃ dassetumāha **''tatthā''**tiādi. **Tatthā**ti adhiṭṭhānūpage patte. **Thūpīkataṃ katvā**ti ettha ''diyyamāna''nti seso. Yathāvuttalekhātikkamo yathā hoti, evaṃ thūpīkataṃ diyyamānaṃ gaṇhato āpatti dukkaṭanti sambandho. Iminā paṭhamaṃ thūpīkatassa adhiṭṭhānūpagapattassa pacchā paṭiggahaṇañca paṭhamapaṭiggahitapatte pacchā bhojanassa thūpīkatassa paṭiggahaṇañca nivāritanti veditabbaṃ.

1899. Kālikattayameva ca thūpīkataṃ vaṭṭatevāti yojanā. **Sese**ti anadhiṭṭhānūpage patte. **Sabba**nti catubbidhaṃ kālikaṃ thūpīkataṃ vaṭṭatīti yojanā.

1900. **Pesetī**ti ettha ''bhikkhū''ti seso. Bhikkhu bhikkhūnaṃ yadi pesetīti yojanā. ''Vihāraṃ pesetuṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 605) **aṭṭhakathāya** adhippāyaṃ dassetuṃ **''bhikkhūna''**nti vacanena paṭiggahaṇaṃ avijahitvā bhikkhunā eva pesitaṃ gaṇhantānaṃ bhikkhūnaṃ anāpattīti dīpitaṃ hoti. Aññathā ''pūretuṃ vaṭṭatī''ti ettakameva vattabbanti viññāyati.

1901. **Pakkhippamāna**nti mukhavaṭṭito uccaṃ katvā majjhe pakkhipiyamānaṃ. **Phalādika**nti **ādi**-saddena odanādimpi saṅgaṇhāti. **Heṭṭhā orohatī**ti samantā okāsasambhavato cāliyamānaṃ mukhavaṭṭippamāṇato heṭṭhā bhassati.

1902. **Takkolakādīna**nti ettha **ādi**-saddena pūgaphalādīnaṃ saṅgaho. **Ṭhapetvā**ti bhattamatthake nikkhipitvā. **Vaṭaṃsaka**nti avaṭaṃsakaṃ.

1903. **Pūvassā**ti vikārasambandhe sāmivacanaṃ, pūvavaṭaṃsakanti vuttaṃ hoti. Pūvassa yāvakālikattā āha **''idaṃ thūpīkataṃ siyā''**ti.

1904. Paṇṇānaṃ visuṃ bhājanattā āha **''vaṭṭatī''**ti.

1905. **Assā**ti bhikkhussa. **Taṃ tu sabba**nti ''thūpīkatattā na vaṭṭatī''ti vuttaṃ taṃ pana sabbaṃ. **Gahitaṃ sugahita**nti virādhetvā paṭiggahitaṃ ce, suppaṭiggahitaṃ.

Dasamaṃ.

Tatiyo vaggo.

1906. ''Upari odhi''nti padacchedo. **Uparī**ti bhattassa upari. **Odhi**nti paricchedaṃ. **Paṭipāṭiyā**ti attano disāya pariyantato paṭṭhāya anukkamena.

1907. **Aññesa**nti ettha ''dento''ti seso. Attano bhattaṃ aññesaṃ dento aññassa bhājane **ākiraṃ** ākiranto pana paṭipāṭiṃ vināpi tahiṃ tahiṃ omasati ce, natthi dosoti yojanā. Uttaribhaṅgakaṃ tathā ākiranto tattha tattha omasati, natthi dosoti yojanā. Bhuñjanatthāya gaṇhantopi cettha vattabbo. **Uttaribhaṅgaṃ** nāma byañjanaṃ.

Tatiyaṃ.

1908. Matthakaṃ omadditvā paribhuñjato dosoti yojanā. ''Thūpakatoti matthakato, vemajjhato''ti (pāci. aṭṭha. 610) **aṭṭhakathā**vacanato **matthaka**nti ettha bhattamatthakamāha. **Omadditvā**ti hatthena bhattaṃ avamadditvā.

1909. **Sesake parittepi cā**ti avasiṭṭhe appakepi ca. **Saṃkaḍḍhitvānā**ti tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne ṭhitaṃ saṃharitvā. Ekato pana madditvā bhuñjato anāpattīti yojanā.

Pañcamaṃ.

1910. **Bhiyyokamyatāhetū**ti puna gaṇhitukāmatāhetu. **Sūpaṃ vā**ti muggādisūpaṃ vā. **Byañjanaṃ vā**ti uttaribhaṅgaṃ vā.

Chaṭṭhaṃ.

1911. **Viññattiya**nti sūpodanaviññattiyaṃ. ''Ñātakānaṃ vā pavāritānaṃ vā aññassa atthāya vā attano dhanena vā''ti idaṃ anāpattiyaṃ adhikaṃ. Gilānopi hutvā paresaṃ pattaṃ ujjhānasaññāya olokentassa āpatti hotīti āha **''ujjhāne gilānopi na muccatī''**ti. **Ujjhāne**ti nimittatthe bhummaṃ.

1912. **Dassāmī**ti imassa bhattaṃ oloketvā ''yaṃ tattha natthi, taṃ dassāmī''ti vā ''dāpessāmī''ti vā. Avamaññitvā ujjhāyanacittaṃ **ujjhānaṃ,** ujjhāne saññā **ujjhānasaññā,** sā assa atthīti viggaho. Naujjhānasaññino ca anāpattīti ñātabbanti yojanā.

Sattamaṭṭhamāni.

1913. **''Tesaṃ majjhappamāṇenā''**ti iminā asāruppavasena khuddakapaṭikkhepo katoti veditabbo. ''Nātimahanta''nti ca atimahantasseva paṭikkhittattā khuddake āpatti na dissatīti. **Kabaḷo**ti ālopo.

1914. Mūlakhādanīyādike sabbattha khajjake panāti yojanā. **Phalāphale**ti khuddake, mahante ca phale.

Navamaṃ.

1915. Dasame natthi kiñci vattabbaṃ.

Dasamaṃ.

Catuttho vaggo.

1916. **''Anāhaṭe''**ti etassa atthapadaṃ ''mukhadvāraṃ appatte''ti. Yathāha ''anāhaṭeti anāharite, mukhadvāraṃ asampāpiteti attho''ti (pāci. aṭṭha. 617). ''Mukhadvāraṃ vivarantassā''ti ettake vutte **mukhadvāra**-saddassa sambandhisaddattā kassāti apekkhāya ''mukhadvāraṃ vivarissāmī''ti attanopadekavacanena byañjitamevatthaṃ pakāsetuṃ **attano**-gahaṇaṃ katanti veditabbaṃ. **Ca**-saddo evakārattho, appatte vāti yojetabbo, asampatteyevāti attho.

Paṭhamaṃ.

1917. **Sakalaṃ hattha**nti ettha **hattha**-saddo tadekadesesu aṅgulīsu daṭṭhabbo. ''Hatthamuddā''tiādīsu viya samudāye pavattavohārassa avayavepi pavattanato ekaṅgulimpi mukhe pakkhipituṃ na vaṭṭati.

1918. **Assā**ti bhikkhuno. **Byāharantassā**ti kathentassa.

Dutiyatatiyāni.

1920. **Piṇḍukkhepaka**nti piṇḍaṃ ukkhipitvā ukkhipitvā. Idhāpi khajjakaphalāphalesu anāpatti. **Kabaḷacchedakampi vā**ti kabaḷaṃ chinditvā. Idha khajjakaphalāphalehi saddhiṃ uttaribhaṅgepi anāpatti. **Gaṇḍe katvā**ti ettha phalāphalamatteyeva anāpatti.

Catutthapañcamachaṭṭhāni.

1921-2. **Hatthaṃ niddhunitvānā**ti hatthaṃ niddhunitvā bhattaṃ bhuñjatoti ca sambandho. **Sitthāvakāraka**nti sitthāni avakiritvā avakiritvā. **Jivhānicchārakaṃ vāpī**ti jivhaṃ nicchāretvā nicchāretvā. **Capu capūti vā**ti ''capu capū''ti evaṃ saddaṃ katvā. **Sattame**ti ''na hatthaniddhunaka''nti sikkhāpade. **Aṭṭhame**ti ''na sitthāvakāraka''nti sikkhāpade. **Kacavarujjhane**ti kacavarāpanayane.

Sattamaṭṭhamanavamadasamāni.

Pañcamo vaggo.

1923. ''Suru surū''ti evaṃ saddaṃ katvā na bhottabbanti yojanā. **Hatthanillehakaṃ vāpī**ti hatthaṃ nillehitvā nillehitvā.

1924. Phāṇitaṃ, ghanayāguṃ vā aṅgulīhi gahetvā aṅguliyo mukhe pavesetvāpi taṃ bhottuṃ vaṭṭatīti yojanā.

1925. Ekāya aṅgulikāyapi patto na lehitabbova. Jivhāya ekaoṭṭhopi na nillehitabbakoti yojanā. Bahi oṭṭhañca jivhāya na lehitabbaṃ. Oṭṭhe laggaṃ sitthādiṃ yaṃ kiñci ubhohi oṭṭhamaṃsehiyeva gahetvā anto kātuṃ vaṭṭati.

Paṭhamadutiyatatiyacatutthāni.

1926-8. **Na** ca gahetabbaṃ, paṭikkūlavasena paṭikkhittanti yojanā. **Hi**-iti ''yasmā''ti etassa atthe, teneva vakkhati ''tasmā''ti. **''Pānīyathālaka''**nti idaṃ upalakkhaṇamattaṃ saṅkhādīnampi tathā nagahetabbattā. **Sarāvaṃ vā**ti taṭṭakaṃ vā.

Anāmisena hatthenāti āmisarahitena hatthekadesena. Yathāha ''sace pana hatthassa

Ekadeso āmisamakkhito na hoti, tena padesena gahetuṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 631). Āmisamakkhiteneva hatthena ''dhovissāmī''ti vā ''dhovāpessāmī''ti vā gaṇhantassa pana anāpatti.

Pañcamaṃ.

1929. **Uddharitvā**ti sasitthakā pattadhovanā sitthakāni uddharitvā taṃ pattadhovanodakaṃ gharā bahi antaraghare chaḍḍentassa anāpatti. **Bhinditvā**ti sasitthake pattadhovane sitthakāni madditvā udakena sambhinditvā udakagatikāneva katvā taṃ udakaṃ gharā bahi antaraghare chaḍḍentassa anāpatti. **Gahetvā**ti sasitthakaṃ pattadhovanodakaṃ gahetvā paṭiggahe chaḍḍentassa anāpatti. Sasitthakaṃ pattadhovanodakaṃ gharā bahi nīharitvā antaraghare chaḍḍentassa anāpattīti ajjhāhārayojanā veditabbā. Ettha **paṭiggaho** nāma kheḷamallādiko ucchiṭṭhahatthadhovanabhājanaviseso.

Chaṭṭhaṃ.

1930. **Chattaṃ yaṃ kiñcī**ti ''chattaṃ nāma tīṇi chattāni setacchattaṃ kilañjacchattaṃ paṇṇacchattaṃ maṇḍalabaddhaṃ salākabaddha''nti (pāci. 634) vuttesu tīsu chattesu aññataraṃ. Ettha ca **setacchatta**nti vatthapaliguṇṭhitaṃ paṇḍaracchattaṃ. **Kilañjacchatta**nti vilīvacchattaṃ. **Paṇṇacchatta**nti tālapaṇṇādīhi yehi kehici kataṃ. **''Maṇḍalabaddhaṃ salākabaddha''**nti idaṃ pana tiṇṇampi chattānaṃ pañjaradassanatthaṃ vuttaṃ. Tāni hi maṇḍalabaddhāni ceva honti salākabaddhāni ca. **''Yaṃ kiñcī''**ti anavasesapariggahavacanena ''yampi ca tatthajātadaṇḍena kataṃ ekapaṇṇacchattaṃ hoti, tampi chattamevā''ti (pāci. aṭṭha. 634) **aṭṭhakathāya** vuttaṃ chattavisesaṃ gaṇhāti. **Hatthenā**ti ettha ''amuñcitvā''ti seso. **Sarīrāvayavenā**ti ettha ''gahetvā''ti seso. **Vā**-saddo api-saddattho. Aṃsakūṭādisarīrāvayavena gahetvāpi hatthena amuñcitvā dhārentassāti attho.

Sace panassa añño chattaṃ dhāreti, chattapādukāya vā ṭhitaṃ hoti, passe vā ṭhitaṃ hoti,

Hatthato apagatamatte chattapāṇi nāma na hoti, tassa dhammaṃ desetuṃ vaṭṭati. ''Na chattapāṇissa agilānassā''ti vacanato, idha ''sabbattha agilānassā''ti vakkhamānattā ca ettha ''agilānassā''ti labbhati. Dhammaparicchedo cettha padasodhamme vuttanayeneva veditabbo. Evamuparipi.

Sattamaṃ.

1931. **Daṇḍapāṇimhī**ti ettha daṇḍo pāṇimhi assāti viggaho. Kittakappamāṇo daṇḍoti āha **''catuhatthappamāṇo''**tiādi. **Majjhimahatthato**ti pamāṇamajjhimassa purisassa hatthato, yo ''vaḍḍhakihattho''ti vuccati.

Aṭṭhamaṃ.

1932. **Satthapāṇissā**ti etthāpi viggaho vuttanayova. Vakkhamānaṃ sakalaṃ dhanuvikatiṃ, saravikatiñca ṭhapetvā avasesaṃ khaggādi **satthaṃ** nāma. Khaggaṃ sannahitvā ṭhitopi satthapāṇi nu khoti āsaṅkāya nivattanatthamāha **''satthapāṇī''**tiādi. ''Na hoti asi''nti padacchedo.

Navamaṃ.

1933-5. Sarena saddhiṃ dhanuṃ vā suddhadhanuṃ vā suddhasaraṃ vā sajiyaṃ dhanudaṇḍaṃ vā nijiyaṃ dhanudaṇḍaṃ vā gahetvā ṭhitassāpi vā nisinnassāpi vā nipannassāpi vā sace yo tathā padasodhamme vuttalakkhaṇaṃ saddhammaṃ deseti, tassa āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā. Sace panassa dhanu khandhe paṭimukkaṃ hoti, yāva na gaṇhāti, tāva vaṭṭati. Jiyāya saha vattatīti **sajiyaṃ**.

Dasamaṃ.

Chaṭṭho vaggo.

1936. **Pādukāruḷhakassā**ti pādukaṃ āruḷho **pādukāruḷho,** soyeva pādukāruḷhako, tassa. Kathaṃ āruḷhassāti āha **''akkamitvā''**tiādi. **Akkamitvā ṭhitassā**ti chattadaṇḍake aṅgulantaraṃ appavesetvā kevalaṃ pādukaṃ akkamitvā ṭhitassa. **Paṭimukkassa vā**ti paṭimuñcitvā ṭhitassa. Etaṃ dvayampi ''pādukāruḷhakassā''ti etassa

atthapadaṃ. Yathāha ‘‘na pādukāruḷhassa agilānassa dhammo desetabbo. Yo anādariyaṃ paṭicca akkantassa vā paṭimukkassa vā omukkassa vā agilānassa dhammaṃ deseti, āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 638).

Paṭhamaṃ.

1937-40. **Upāhanagatassāpī**ti akkantādiākārena upāhanāruḷhassa ca. Yathāha ‘‘akkantassa vā paṭimukkassa vā’’ti. **Sabbatthā**ti chattapāṇiādīsu sabbasikkhāpadesu. **Agilānassā**ti idaṃ yojetabbanti seso. Yāne vā gatassa agilānassa dhammaṃ deseti, dukkaṭanti yojanā. Tattha **yāne vā gatassā**ti sace dvīhi janehi hatthasaṅghātena gahito, sāṭake vā ṭhapetvā vaṃsena vayhati, ayutte vā vayhādike yāne, visaṅkharitvā vā ṭhapite cakkamattepi nisinno hoti, yānagatotveva saṅkhyaṃ gacchati.

Sayanepi vā antamaso kaṭasārake vā chamāya vā nipannassāpi agilānassāti yojanā. Yathāha ‘‘sayanagatassāti antamaso kaṭasārakepi pakatibhūmiyampi nipannassā’’ti (pāci. aṭṭha. 641). Ucce pīṭhe vā ucce mañcepi vā nisinnena, ṭhitena vā nipannassa desetuṃ na vaṭṭatīti yojanā. **‘‘Ṭhatvā’’**ti iminā ‘‘nisīditvā’’ti idañca saṅgahitameva. Sayanesu gatassa ca desentena sayanesu gatenāpi samāne vāpi ucce vā nipanneneva vaṭṭatīti yojanā.

1941. **‘‘Tatheva cā’’**ti iminā ‘‘vaṭṭatī’’ti idaṃ gahitaṃ.

Dutiyatatiyacatutthāni.

1942. ‘‘Pallatthikāya nisinnassā’’ti vattabbe gāthābandhavasena yakārassa lopaṃ katvā **‘‘pallatthikā nisinnassā’’**ti vuttaṃ, āyogapallatthikāya vā hatthapallatthikāya vā dussapallatthikāya vā yāya kāyaci pallatthikāya nisinnassāti attho. **Veṭhitasīsassā**ti dussaveṭhanena vā moliādīhi vā yathā kesanto na dissati, evaṃ veṭhitasīsassa.

1943. Yadi kesantaṃ vivarāpetvā deseti, vaṭṭatīti yojanā. **‘‘Ayameva vinicchayo’’**ti iminā ‘‘sīsaṃ vivarāpetvā deseti, vaṭṭatī’’ti anāpattivāropi vutto hoti.

Pañcamachaṭṭhasattamāni.

1944-5. Aṭṭhame ‘‘āsane nisinnassāti antamaso vatthampi tiṇānipi santharitvā nisinnassā’’ti (pāci. aṭṭha. 645) idañca navame ‘‘ucce āsaneti antamaso bhūmippadesepi unnate ṭhāne nisinnassa desetuṃ na vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 647) idañca dasame ‘‘sacepī’’tiādinā vakkhamānavinicchayañca ṭhapetvā vattabbavisesābhāvā āha **‘‘aṭṭhame navame vāpi, dasame natthi kiñcipī’’**ti. Ettha ‘‘vattabba’’nti seso. Therupaṭṭhānaṃ gantvāna ṭhitaṃ daharaṃ āsane nisinno thero ce pañhaṃ pucchatīti ajjhāharayojanā. Kathetabbamupāyaṃ dassetumāha **‘‘tassa passe panaññassa, kathetabbaṃ vijānatā’’**ti. Ettha ‘‘ṭhitassā’’ti seso. Tassa samīpavattino kassaci abhāve sajjhāyaṃ adhiṭṭhahitvāpi vattuṃ vaṭṭati.

Aṭṭhamanavamadasamāni.

Sattamo vaggo.

1946. **Gacchato purato**ti ettha ‘‘pacchato gacchantenā’’ti seso. Pacchato gacchantena purato gacchato pañhaṃ na vattabbanti yojanā. Sace purato gacchanto pañhaṃ pucchati, kiṃ kātabbanti āha **‘‘pacchimassā’’**tiādi.

1947. Uggahitaṃ dhammaṃ purato gacchantena saddhiṃ pacchato gacchanto sajjhāyati, vaṭṭatīti yojanā. Samameva gacchato yugaggāhaṃ kathetuṃ vaṭṭatīti yojanā. **Yugaggāha**nti aññamaññaṃ. Aññamañña-saddapariyāyo hi **yugaggāha**-saddo.

Paṭhamaṃ.

1948. Sakaṭamagge ekekassa cakkassa pathena gacchanto ekekassa cakkassa pathena samaṃ gacchato dhammaṃ desetuṃ vaṭṭati. Uppathenāpi gacchanto uppathena samaṃ gacchantassa dhammaṃ desetuṃ vaṭṭatīti ajjhāharayojanā. **Uppathenā**ti amaggena. Evaṃ anāpattivisaye dassite tabbipariyāyato āpattivisayo dassitoyevāti veditabbo.

Dutiyaṃ.

1949. **Tatiye natthi vattabba**nti ‘‘na ṭhito agilāno uccāraṃ vā passāvaṃ vā karissāmī’’ti (pāci. 651) etassa vinicchayo yathārutavasena suviññeyyoti katvā vuttaṃ. Sace paṭicchannaṃ ṭhānaṃ gacchantassa sahasā uccāro vā passāvo vā nikkhamati, asañcicca kato nāma, anāpatti. Ayamettha viseso daṭṭhabbo. Siṅghāṇikāya kheḷeneva saṅgahitattepi bāttiṃsakoṭṭhāsesu visuṃyeva dassito eko koṭṭhāsoti sikkhāpadesu avuttampi saṅgahetvā āha **‘‘uccārādicatukka’’**nti.

1950. Ettha haritaṃ nāma idanti dassetumāha **‘‘jīvarukkhassā’’**tiādi. **Rukkhassā**ti upalakkhaṇaṃ jīvamānakatiṇalatādīnampi hariteyeva saṅgahitattā. **‘‘Dissamānaṃ gacchatī’’**ti vacaneneva adissamānagataṃ aharitanti byatirekato viññāyati. Sākhā vā bhūmilaggā dissamānā gacchati, taṃ sabbaṃ haritamevāti yojanā.

1951. Sahasā vaccaṃ nikkhamatevāti sambandho. **Assa** bhikkhuno. **Vacca**nti upalakkhaṇaṃ passāvādīnampi dassitattā. **Vaṭṭatī**ti ettha ‘‘gilānaṭṭhāne ṭhitattā’’ti seso.

1952. **Palālaṇḍupake vāpī**ti palālacumbaṭakepi. Ettha ‘‘appaharitaṃ alabhantenā’’ti seso. **Kismiñcī**ti sukkhatiṇādimhi kismiñci. **Taṃ** vaccaṃ pacchā haritaṃ ottharati, vaṭṭatīti yojanā.

1953. **Etī**ti pavisati. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. ‘‘Kheḷena eva cā’’ti padacchedo.

Tatiyacatutthāni.

1954. **Vaccakuṭisamuddādiudakesū**ti ettha **ādi**-saddena sabbaṃ aparibhogajalaṃ saṅgaṇhāti. Teneva **‘‘tesaṃ aparibhogattā’’**ti aparibhogattameva kāraṇamāha.

1955. **Udakoghe**ti ettha ‘‘jāte’’ti seso. **Ajala**nti ajalaṭṭhānaṃ. **Jale**ti paribhogārahajale. Idhāpi thalakato udakaṃ ottharati, anāpatti.

Pañcamaṃ.

Aṭṭhamo vaggo.

1956-7. Pakiṇṇakavinicchayaṃ dassetumāha **‘‘samuṭṭhānādayo’’**tiādi. **Ñeyyā**ti vakkhamānanayena veditabbā. **Etthā**ti etesu sekhiyesu. Ujjagghikā ādi yesanti viggaho, tagguṇasaṃviññāṇoyaṃ bāhiratthasamāso, ujjagghikāappasaddapaṭisaṃyuttāni cattāri sikkhāpadānīti attho. Chamā ca nīcāsanañca ṭhānañca pacchā ca uppatho ca **chamānīcāsanaṭṭhānapacchāuppathā,** te saddā etesaṃ sikkhāpadānaṃ atthīti tappaṭisaṃyuttāni sikkhāpadāni **chamā…pe… uppathavā,** chamādipadavantāni pañca sikkhāpadānīti attho. Ettha **ṭhāna**-saddena ṭhā-dhātusseva rūpattā sikkhāpadāgato ṭhita-saddo gahito. ‘‘Dasasū’’ti vattabbe vaṇṇalopena, vibhattivipallāsena vā **‘‘dasā’’**ti vuttaṃ. Samanubhāsane samuṭṭhānādīhi etesu dasasu sikkhāpadesu samuṭṭhānādayo tulyā vuttāti yojanā.

Kiṃ vuttaṃ hoti? Imāni dasa sikkhāpadāni samanubhāsanasamuṭṭhānāni, ekekamettha kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti vuttaṃ hoti.

1958-9. **‘‘Chatta’’**ntiādīni sikkhāpadānaṃ upalakkhaṇapadāni. Etāni ekādasa sikkhāpadāni samuṭṭhānādinā pana dhammadesanena **tulyāva** sadisā evāti yojanā. Idaṃ

vuttaṃ hoti – imāni ekādasa sikkhāpadāni dhammadesanāsamuṭṭhānāni, kiriyākiriyāni, saññāvimokkhāni, sacittakāni, lokavajjāni, vacīkammāni, akusalacittāni, dukkhavedanānīti.

Sūpodanena viññattīti **sūpodana**-saddena lakkhitaṃ viññattisikkhāpadaṃ. Viññattisikkhāpadānaṃ bahuttā idameva visesitaṃ. **Theyyasatthasamaṃ mata**nti samuṭṭhānādīhi theyyasatthasikkhāpadena samānaṃ matanti attho. Idaṃ vuttaṃ hoti – sūpodanaviññattisikkhāpadaṃ theyyasatthasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

1960. **Avasesā tipaññāsā**ti avasesāni tepaññāsasikkhāpadāni. **Samānā paṭhamena tū**ti paṭhamena pārājikena samuṭṭhānādito samānānīti attho, paṭhamapārājikasadisasamuṭṭhānānīti vuttaṃ hoti. ‘‘Anāpatti āpadāsū’’ti padacchedo. Parimaṇḍalaṃ nivāsetvā, pārupitvā carantānaṃ corupaddavādi **āpadā** nāma. **Api**-saddena nadisantaraṇādiṃ saṅgaṇhāti. **Sekhiyesu sabbesū**ti yebhuyyavasena vuttaṃ.

1961. ‘‘Na ujjhānasaññī paresaṃ pattaṃ olokessāmī’’tiādīnaṃ (pāci. 614) imassa anāpattivārassa asambhavato na panāgatoti **pāḷiyaṃ** na vutto. Tassāpi yathāvatthukāva āpattiyo daṭṭhabbā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Sekhiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1962. Yo imaṃ vinicchayaṃ viditvā ṭhito, so **hi** yasmā vinaye visārado hoti, vinītamānaso ca hoti, parehi duppadhaṃsiyo ca hoti, **tato** tasmā kāraṇā samāhito satataṃ imaṃ vinayavinicchayaṃ sikkheyyāti yojanā.

Tattha **imaṃ vinicchayaṃ viditvā**ti sabbalokiyalokuttaraguṇasampattinidānaṃ imaṃ vinayavinicchayaṃ atthato, ganthato, vinicchayato ca sakkaccaṃ ñatvā. **Visārado**ti sārajjanaṃ **sārado,** vigato sārado assāti visārado, vinayapariyattiyā, āpattādivibhāge ca nibbhayo nirāsaṅkoti vuttaṃ hoti. Na kevalaṃ imassa jānane esova ānisaṃso, atha kho **vinītamānaso ca hoti,** saṃyatacitto hotīti attho. **So**ti imaṃ vinicchayaṃ sakkaccaṃ viditvā ṭhito bhikkhu. **Parehī**ti imaṃ ajānantehi aññehi. **Duppadhaṃsiyo ca hotī**ti anabhibhavanīyo ca hoti.

Tatoti tasmā vinaye visāradatādisabbaguṇasampannahetuttā. **Hī**ti yasmāti attho. **Sikkhe**ti sajjhāyanasavanādivasena sikkheyya, uggaṇheyyāti attho. **‘‘Satata’’**nti iminā sabbatthakakammaṭṭhāne viya etthāpi satatābhiyogo kātabboti dasseti. Vikkhittassa yathābhūtapaṭivedhābhāvato tappaṭipakkhāya ekaggatāya niyojento āha **‘‘samāhito’’**ti, sammā vinayavinicchaye āhito patiṭṭhito ekaggacittoti vuttaṃ hoti. Yathāha ‘‘avikkhittassāyaṃ dhammo, nāyaṃ dhammo vikkhittassā’’ti.

1963. Evaṃ imāya gāthāya vuttamevatthaṃ pakārantarenāpi dassetumāha **‘‘ima’’**ntiādi. **Te**ti apekkhitvā ‘‘ye’’ti labbhati. Ye therā vā navā vā majjhimā vā. **Parama**nti amatamahānibbānappattiyā mūlakāraṇassa sīlassa pakāsanato uttamaṃ. **Asaṃkara**nti nikāyantaraladdhīhi asammissaṃ. **Saṃkara**nti vuttappakāraguṇopetattā kāyacittasukhakāraṇaṃ sammukhaṃ karotīti saṃkaraṃ. **Savanāmata**nti saddarasādiyogena kaṇṇarasāyanaṃ. **Amata**nti tatoyeva amataṃ sumadhuraṃ. Amatamahānibbānāvahattā vā phalūpacārena **amataṃ. Imaṃ** vinayavinicchayaṃ. **Aveccā**ti sakkaccaṃ viditvā. **Adhike**ti adhisīlādisikkhattayappakāsanena ukkaṭṭhe. **Hite**ti lokiyalokuttarasukhahetuttena hite. Hinoti attano phalanti **‘‘hita’’**nti sukhahetu vuccati. **Kalisāsane**ti lobhādikilesaviddhaṃsane. **Sāsane**ti vinayapariyattisaṅkhātasāsanekadese. **Paṭutta**nti byattabhāvaṃ. **Na yanti** na gacchanti. **Ke te**ti katame te. ‘‘Na keci santi cā’’ti **nissandehe** imissā gāthāya attho likhito.

Evaṃ ettha atthayojanā veditabbā – **paramaṃ** uttamaṃ **asaṃkaraṃ** nikāyantaraladdhīhi asammissaṃ **saṃkaraṃ** sakalalokiyalokuttarasukhābhinipphādakaṃ **savanāmataṃ** sotarasāyanaṃ **imaṃ** vinicchayappakaraṇaṃ **avecca** sakkaccaṃ viditvā **adhike** adhisīlādisikkhattayappakāsanena ukkaṭṭhe **hite** lokiyalokuttarasukhahetubhūte **kalisāsane** sakalasaṃkilesaviddhaṃsake **sāsane** vinayapiṭakasaṅkhāte pariyattisāsane ye paṭuttaṃ na yanti, te ke nāmāti yojanā, ye imaṃ pakaraṇaṃ avecca viditvā ṭhitā, te ekaṃsato vinayapiṭake paṭuttaṃ pāpuṇanti yevāti adhippāyo.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Bhikkhuvibhaṅgakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhikkhunivibhaṅgo

1964. Evaṃ bhikkhuvibhaṅgapāḷiyā, aṭṭhakathāya ca āgataṃ vinicchayasāraṃ nātisaṅkhepavitthāranayena dassetvā idāni tadanantarāya bhikkhunivibhaṅgapāḷiyā, tadaṭṭhakathāya ca āgatavinicchayasāraṃ dassetumārabhanto āha **‘‘bhikkhunīna’’**ntiādi. **Tasmiṃ apī**ti ettha **api**-saddo vuttāpekkhāyaṃ. **‘‘Samāsenā’’**ti idaṃ ganthavasena saṅkhipanaṃ sandhāya vuttaṃ. **‘‘Kiñcimatta’’**nti idaṃ atthavasenāti veditabbaṃ.

Pārājikakathāvaṇṇanā

1965. **Chandaso**ti methunasevanarāgapaṭisaṃyuttena chandena. Etena ‘‘chande pana asati balakkārena padhaṃsitāya anāpattī’’ti (kaṅkhā. aṭṭha. methunadhammasikkhāpadavaṇṇanā) **aṭṭhakathā** sūcitā hoti. Sā samaṇī pārājikā nāma hotīti pavuccatīti yojanā.

1966-7. ‘‘Sajīvassa api ajīvassā’’ti padacchedo. **‘‘Santhataṃ vā asanthata’’**nti idaṃ ‘‘aṅgajāta’’nti imassa visesanaṃ. **Attano tividhe magge**ti attano vaccapassāvamukhamaggānaṃ aññatarasmiṃ magge. Ettha ‘‘santhate vā asanthate vā’’ti seso, **‘‘allokāse’’**ti iminā sambandho. ‘‘Yebhuyyaakkhāyitādika’’nti padacchedo. **Ādi**-saddena akkhāyitaṃ saṅgaṇhāti.

Manussapurisādīnaṃ navannaṃ sajīvassapi ajīvassapi yassa kassaci santhataṃ vā asanthataṃ vā yebhuyyakkhāyitādikaṃ aṅgajātaṃ attano santhate vā asanthate vā tividhe magge allokāse tilaphalamattampi pavesentī parājitāti yojanā.

1968. **Sādhāraṇavinicchaya**nti bhikkhubhikkhunīnaṃ sādhāraṇasikkhāpadavinicchayaṃ.

1969-70. **Adhakkhaka**nti ettha akkhakānaṃ adhoti viggaho. **Ubbhajāṇumaṇḍala**nti jāṇumaṇḍalānaṃ ubbhanti viggaho. **Ubbha**-saddo uddhaṃ-saddapariyāyo. Idha ‘‘attano’’ti seso. **Avassutassā**ti kāyasaṃsaggarāgena tintassa. **Avassutā**ti etthāpi eseva nayo. **Yā**ti vuttattā ‘‘sā’’ti labbhati. **Sarīra**nti ettha ‘‘yaṃ kiñcī’’ti seso. Paropakkamamūlakaṃ pārājikaṃ dassetumāha **‘‘tena vā phuṭṭhā’’**ti. Ettha ‘‘yathāparicchinne kāye’’ti ca ‘‘sādiyeyyā’’ti ca vattabbaṃ.

Yā pana bhikkhunī avassutā avassutassa manussapuggalassa yaṃ kiñci **sarīraṃ** attano **adhakkhakaṃ ubbhajāṇumaṇḍalaṃ** yaṃ sarīrakaṃ, tena sarīrakena chupeyya, **tena** manussapurisena yathāparicchinne kāye **phuṭṭhā** sādiyeyya vā, sā pārājikā siyāti yojanā.

1971-2. **‘‘Gahitaṃ ubbhajāṇunā’’**ti iminā kapparato uddhaṃ pārājikakkhettamevāti dīpeti. Attano yathāvuttappakārena kāyenāti yojanā, attano ‘‘adhakkhaka’’ntiādivuttappakārena kāyenāti attho. Tathā avassutāya avassutassa **purisassa** kāyapaṭibaddhaṃ phusantiyā thullaccayaṃ hoti. Attano yathāparicchinnakāyapaṭibaddhena tathā avassutāya avassutassa purisassa kāyaṃ phusantiyā thullaccayaṃ hoti.

1973. Attano avasesena kāyena avassutāya avassutassa purisapuggalassa **kāyaṃ** phusantiyā thullaccayaṃ hoti. Evaṃ attano payoge ca purisassa payoge ca tassā bhikkhuniyāyeva thullaccayaṃ hotīti yojanā.

1974. Yakkhapetatiracchānapaṇḍakānaṃ kāyaṃ ''adhakkhakaṃ ubbhajāṇumaṇḍala''nti yathāparicchinnaṃ tatheva attano kāyena ubhatoavassave sati phusantiyā **assā** bhikkhuniyā thullaccayaṃ, tatheva yakkhādīnaṃ payogepi tassāyeva thullaccayaṃ hotīti yojanā.

1975. **Ekatovassave cāpī**ti bhikkhuniyā vasena ekatoavassave cāpi. **Thullaccayamudīrita**nti pārājikakkhettabhūtena attano kāyena manussapurisassa kāyaṃ phusantiyā thullaccayaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** (pāci. aṭṭha. 662) vuttanti attho. **Avasese ca sabbatthā**ti yathāvuttapārājikakkhettato avasese thullaccayakkhette sabbattha ekatoavassave sati dukkaṭaṃ hotīti attho. Kāyapaṭibaddhena kāyapaṭibaddhāmasanādīsu sabbattha ubhatoavassave vā ekatoavassave vā dukkaṭameva hoti.

1976. **''Ubbhakkhakamadhojāṇumaṇḍala''**nti **yaṃ** apārājikakkhettaṃ idha dassitaṃ, ettha ekatoavassave dukkaṭaṃ hoti. Kapparassa ca heṭṭhāpi **ettheva** adhojāṇumaṇḍale saṅgahaṃ gatanti yojanā.

1977-9. Bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṃ sace kāyasaṃsaggaṃ **kelāyati** sevatīti yojanā. **Bhikkhuniyā nāso siyā**ti sīlavināso pārājikāpatti siyāti attho. **Gehapema**nti ettha ''gehasitapema''nti vattabbe gāthābandhavasena sita-saddalopo, attho panassa bhikkhuvibhaṅge vuttanayova.

1980. **Avisesenā**ti ''bhikkhuniyā''ti vā ''bhikkhussā''ti vā visesaṃ akatvā.

1981. **Yassā**ti bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā. **Yatthā**ti bhikkhuniyaṃ vā bhikkhusmiṃ vā. **Manosuddha**nti kāyasaṃsaggādirāgarahitaṃ. **Tassa** bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā **tattha** bhikkhuniyaṃ vā bhikkhusmiṃ vā visaye **nadosatā** anāpattīti attho.

1982. **Bhinditvā**ti sīlabhedaṃ katvā. Bhikkhuniyā apakatattā āha **''neva hoti bhikkhunidūsako''**ti.

1983. **Athā**ti vākyārambhe. **Na hotāpatti bhikkhuno**ti ettha bhikkhunīhi kāyasaṃsaggasaṅghādisesamāha.

1984. ''Khette''ti vakkhamānaṃ ''phuṭṭhā''ti iminā yojetvā **''pārājika''**ntiādīhi, ''thullaccayaṃ khette''tiādīhi ca sambandhitabbaṃ. ''Pārājika''nti vakkhamānattā **phuṭṭhā**ti ettha ''pārājikakkhette''ti seso.

1985. **Tathā**ti niccalāpi sādiyati. **Khette**ti thullaccayādīnaṃ khette. Kāyena niccalāyapi cittena sādiyantiyā āpatti kasmā vuttāti āha **''vuttattā…pe… satthunā''**ti, bhikkhupātimokkhe viya ''kāyasaṃsaggaṃ samāpajjeyyā''ti avatvā idha ''kāyasaṃsaggaṃ sādiyeyyā''ti vuttattāti adhippāyo.

1986. **Tassā** āpattiyā. **Kriyasamuṭṭhāna**nti kiriyāya samuṭṭhānaṃ. **Evaṃ satī**ti sādiyanamatteneva āpajjitabbabhāve sati. **Ida**nti ''kiriyasamuṭṭhāna''mitividhānaṃ. **Tabbahuleneva nayenā**ti kiriyasamuṭṭhānabāhullena nayena khadiravanādivohāro viyāti daṭṭhabbaṃ.

1987. **Tassā** bhikkhuniyā **asañcicca** virajjhitvā āmasantiyā anāpatti, ''ayaṃ puriso''ti vā ''itthī''ti vā **ajānitvā** āmasantiyā anāpatti, purisassa āmasane sati phassaṃ asādiyantiyā vā anāpattīti yojanā.

1988. **Khittacittāyā**ti yakkhummattāya. **Ummattikāya vā**ti pittakopena ummādappattāya. Idañca ''asucī''ti vā ''candana''nti vā visesataṃ ajānanameva pamāṇaṃ.

Ubbhajāṇumaṇḍalakathāvaṇṇanā.

1989-90. **''Pārājikattaṃ jānantī''**ti iminā avasesāpattiṃ jānitvā chādentiyā pārājikābhāvaṃ dīpeti. **Saliṅge tu ṭhitāyā**ti pabbajjāliṅgeyeva ṭhitāya. Iti dhure nikkhittamattasminti yojanā. **Iti**-saddo nidassane. Itarāya pubbeyeva āpannattā tamapekkhitvā **''sā cā''**ti āha.

1991. Vuttāvisiṭṭhaṃ sabbaṃ vinicchayaṃ saṅgahetumāha **''sesa''**ntiādi. **Tatthā**ti duṭṭhullapaṭicchādane.

Vajjapaṭicchādikathāvaṇṇanā.

1992-5. **Saṅghenā**ti samaggena saṅghena. **Ukkhittako**ti āpattiyā adassanādīsu ukkhittako. **''Ukkhepane ṭhito''**ti iminā ukkhepanīyakammakatassa anosāritabhāvaṃ dīpeti. Yā diṭṭhi etassāti **yaṃdiṭṭhiko,** so ukkhittako bhikkhu yāya diṭṭhiyā samannāgato hotīti adhippāyo. **''Tassā diṭṭhiyā gahaṇenā''**ti iminā anuvattappakāro dassito. Taṃ ukkhittakaṃ bhikkhunti yojanā. Sā bhikkhunī **aññāhi** bhikkhunīhi visumpica saṅghamajjhepi ''eso kho ayye bhikkhu samaggena saṅghena ukkhitto''tiādinā (pāci. 669) nayena tikkhattuṃ vuccamānāti yojanā. Taṃ vatthuṃ acajantī gahetvā yadi tatheva tiṭṭhatīti yojanā. Ettha ''yāvatatiyaṃ samanubhāsitabbā''ti seso. **Tassa kammassa osāne**ti tatiyāya kammavācāya yyakārappattavasena assa samanubhāsanakammassa pariyosāne. **Asākiyadhītarā**ti asākiyadhītā, paccatte karaṇavacanaṃ. **''Puna appaṭisandheyā''**ti iminā puna teneva ca attabhāvena bhikkhunibhāve paṭisandhātuṃ anarahatā vuttā.

1996. **Tikadukkaṭaṃ niddiṭṭha**nti adhammakamme adhammakammasaññā, vematikā, dhammakammasaññāti etāsaṃ vasena tikadukkaṭaṃ vuttaṃ. Samanubhāsane vuttā samuṭṭhānādayo sabbe idha vattabbāti yojanā.

Ukkhittānuvattikakathāvaṇṇanā.

1997. ''Hatthaggahaṇaṃ vā sādiyeyyāti hattho nāma kapparaṃ upādāya yāva agganakhā. Etassa asaddhammassa paṭisevanatthāya ubbhakkhakaṃ adhojāṇumaṇḍalaṃ gahaṇaṃ sādiyati, āpatti thullaccayassā''ti (pāci. 676) vuttattā āha **''apārājikakhettassā''**tiādi. ''Ta''nti vakkhamānattā ''ya''nti labbhati. Apārājikakkhettassa yassa kassaci aṅgassa yaṃ gahaṇaṃ, taṃ hatthaggahaṇanti pavuccatīti yojanā. Hatthe gahaṇaṃ **hatthaggahaṇaṃ**.

1998. **Yassa kassacī**ti vuttappakārena yassa kassaci cīvarassa yaṃ gahaṇanti yojanā.

1999. Asaddhamma-saddena methunassāpi vuccamānattā tato visesetumāha **''kāyasaṃsagga …pe… kāraṇā''**ti. Bhikkhunī kāyasaṃsaggasaṅkhātassa asaddhammassa kāraṇā purisassa hatthapāsasmiṃ tiṭṭheyya vāti yojanā.

2000. **Tato**ti tassa asaddhammassa kāraṇā. **Tatthā**ti hatthapāse. **Purisenā**ti ettha ''kata''nti seso, ''saṅketa''nti iminā sambandho. ''Āgamanaṃ assā''ti padacchedo. Iccheyyāti vuttepi na gamanicchāmattena, atha kho bhikkhuniyā purisassa hatthapāsaṃ, purisena ca bhikkhuniyā hatthapāsaṃ okkantakāleyeva vatthupūraṇaṃ daṭṭhabbaṃ. Yathāha ''saṅketaṃ vā gaccheyyāti etassa asaddhammassa paṭisevanatthāya purisena 'itthannāmaṃ āgacchā'ti vuttā gacchati, pade pade āpatti dukkaṭassa. Purisassa hatthapāsaṃ okkantamatte āpatti thullaccayassā''ti (pāci. 676) ca ''purisassa abbhāgamanaṃ sādiyati, āpatti dukkaṭassa. Hatthapāsaṃ okkantamatte āpatti thullaccayassā''ti (pāci. 676) ca. Ettha ca **itthannāmaṃ āgacchā**ti itthannāmaṃ ṭhānaṃ āgacchāti attho.

2001. **Tadatthāyā**ti tasseva kāyasaṃsaggasaṅkhātaasaddhammassa sevanatthāya. **Paṭicchannaṭṭhānañcā**ti vatthādinā yena kenaci paṭicchannaokāsaṃ. Purisassa hatthapāse ṭhitā tadatthāya kāyaṃ upasaṃhareyya vāti yojanā.

2002. Hatthaggahaṇādīnaṃ vuttappakārānaṃ aṭṭhannaṃ vatthūnaṃ pūraṇena **''aṭṭhavatthukā''**ti saṅkhātā **ayaṃ** bhikkhunī **vinaṭṭhā hoti** sīlavināsena, tatoyeva **assamaṇī hoti** abhikkhunī hotīti yojanā.

2003. **Anulomena vā**ti hatthaggahaṇādipaṭipāṭiyā vā. **Paṭilomena vā**ti tabbipariyato paṭilomena vā. **Ekantarikāya vā**ti ekamekaṃ antaritvā puna tassāpi

karaṇavasena ekantarikāya vā. Anulomena vā paṭilomena vā tathekantarikāya vā aṭṭhamaṃ vatthuṃ paripūrentī cutāti yojanā.

2004. Etadeva atthaṃ byatirekamukhena samatthetumāha **''athādito''**tiādi. **Satakkhattumpī**ti bahukkhattumpi. **Sata**-saddo hettha bahu-saddapariyāyo. Pārājikā neva siyāti yojanā, iminā taṃtaṃvatthumūlakaṃ dukkaṭathullaccayaṃ āpajjatīti vuttaṃ hoti.

2005. Yā pana āpattiyo āpannā, desetvā tāhi muccatīti yojanā. **Dhuranikkhepanaṃ katvā**ti ''na punevaṃ karissāmī''ti dhuraṃ nikkhipitvā. **Desitā gaṇanūpikā**ti desitā desitagaṇanameva upeti, pārājikassa aṅgaṃ na hotīti attho. Tasmā yā ekaṃ āpannā, dhuranikkhepaṃ katvā desetvā puna kilesavasena āpajjati, puna deseti, evaṃ aṭṭha vatthūni pūrentīpi pārājikā na hoti.

2006. **Saussāhāya desitā**ti puna āpajjane anikkhittadhurāya bhikkhuniyā desitāpi āpatti desanāgaṇanaṃ na upeti. Kiṃ hotīti āha **''desitāpi adesitā''**ti, tasmā pārājikāpattiyā aṅgameva hotīti adhippāyo.

2008. **Ayaṃ attho**ti ''asaddhammo nāma kāyasaṃsaggo''ti ayaṃ attho. **Uddisito**ti pakāsito.

2009. Ayamattho kena vacanena uddisitoti āha **''viññū…pe… sādhakaṃ vacanaṃ ida''**nti. **Idaṃ vacana**nti ''viññū paṭibalo kāyasaṃsaggaṃ samāpajjitu''nti (pāci. 676) idaṃ vacanaṃ. **Sādhakaṃ** pamāṇaṃ.

Aṭṭhavatthukakathāvaṇṇanā.

2010. Avassutā, vajjapaṭicchādikā, ukkhittānuvattikā, aṭṭhavatthukāti imā **catasso** pārājikāpattiyo mahesinā asādhāraṇā bhikkhunīnameva paññattāti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā

Vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā

2011. Evaṃ bhikkhunivibhaṅge āgataṃ pārājikavinicchayaṃ vatvā idāni tadanantaruddiṭṭhaṃ saṅghādisesavinicchayaṃ dassetumāha **''yā pana bhikkhunī''**tiādi. **Ussayavādā**ti kodhussayamānussayavasena vivadamānā. Tatoyeva aṭṭaṃ karoti sīlenāti **aṭṭakārī**. Ettha ca **''aṭṭo''**ti vohārikavinicchayo vuccati, yaṃ pabbajitā ''adhikaraṇa''ntipi vadanti. Sabbattha vattabbe mukhamassā atthīti **mukharī**, bahubhāṇīti attho. **Yena kenaci narena saddhi**nti ''gahapatinā vā gahapatiputtena vā''tiādinā (pāci. 679) dassitena yena kenaci manussena saddhiṃ. **Idhā**ti imasmiṃ sāsane. **Kirā**ti padapūraṇe, anussavane vā.

2012. **Sakkhiṃ vā**ti paccakkhato jānanakaṃ vā. Aṭṭaṃ kātuṃ gacchantiyā pade pade tathā dukkaṭanti yojanā.

2013. **Vohārike**ti vinicchayāmacce.

2014. **Anantara**nti tassa vacanānantaraṃ.

2015. **Itaro**ti aṭṭakārako. **Pubbasadisova vinicchayo**ti paṭhamārocane dukkaṭaṃ, dutiyārocane thullaccayanti vuttaṃ hoti.

2016. ''Tava, mamāpi ca kathaṃ tuvameva ārocehī''ti itarena **vuttā** bhikkhunīti yojanā. **Yathākāma**nti tassā ca attano ca vacane yaṃ paṭhamaṃ vattumicchati, taṃ icchānurūpaṃ ārocetu.

2018-9. Ubhinnampi yathā tathā ārocitakathaṃ sutvāti yojanā. **Yathā tathā**ti pubbe vuttanayena kenaci pakārena. **Tehī**ti vohārikehi. **Aṭṭe pana ca niṭṭhite**ti aṭṭakārakesu ekasmiṃ pakkhe parājite. Yathāha ''parājite aṭṭakārake aṭṭapariyosānaṃ nāma hotī''ti. **Aṭṭassa pariyosāne**ti ettha ''tassā''ti seso. Tassa aṭṭassa pariyosāneti yojanā.

2020-23. Anāpattivisayaṃ dassetumāha **''dūtaṃ vāpī''**tiādi. Paccatthikamanussehi dūtaṃ vāpi pahiṇitvā sayampi vā āgantvā yā pana ākaḍḍhīyatīti yojanā. **Aññehī**ti gāmadārakādīhi aññehi. Kiñci paraṃ anodissāti yojanā. Imissā odissa vutte tehi gahitadaṇḍe tassā ca gīvāti sūcitaṃ hoti. Yā rakkhaṃ yācati, **tattha** tasmiṃ rakkhāyācane tassā anāpatti pakāsitāti yojanā. Aññato sutvāti yojanā. **Ummattikādīna**nti ettha **ādi**-saddena ādikammikā gahitā.

Samuṭṭhānaṃ kathinena tulyanti yojanā. Sesaṃ dassetumāha **''sakiriyaṃ ida''**nti. **Idaṃ** sikkhāpadaṃ. Kiriyāya saha vattatīti **sakiriyaṃ** aṭṭakaraṇena āpajjanato. **''Samuṭṭhāna''**nti iminā ca samuṭṭhānādivinicchayo upalakkhitoti daṭṭhabbo.

Aṭṭakārikākathāvaṇṇanā.

2024-5. **Jānantī**ti ''sāmaṃ vā jānāti, aññe vā tassā ārocentī''ti (pāci. 684) vuttanayena jānantī. **Cori**nti yāya pañcamāsagghanakato paṭṭhāya yaṃ kiñci parasantakaṃ avaharitaṃ, ayaṃ corī nāma. **Vajjhaṃ vidita**nti ''tena kammena vadhārahā aya''nti evaṃ viditaṃ. **Saṅgha**nti bhikkhunisaṅghaṃ. **Anapaloketvā**ti anāpucchā. **Rājānaṃ vā**ti raññā anusāsitabbaṭṭhāne taṃ rājānaṃ vā. Yathāha ''rājā nāma yattha rājā anusāsati, rājā apaloketabbo''ti. **Gaṇameva vā**ti ''tumheva tattha anusāsathā''ti rājūhi dinnaṃ gāmanigamamallagaṇādikaṃ gaṇaṃ vā. **Mallagaṇaṃ** nāma pānīyaṭṭhapanapokkharaṇikhaṇanādipuññakammaniyutto janasamūho. Eteneva evameva dinnagāmavarā pūgā ca seniyo ca saṅgahitā. **Vuṭṭhāpeyyā**ti upasampādeyya. **Kappa**nti ca vakkhamānalakkhaṇaṃ kappaṃ. Sā corivuṭṭhāpananti sambandho. Upajjhāyā hutvā yā coriṃ upasampādeti, sā bhikkhunīti attho. Upajjhāyassa bhikkhussa dukkaṭaṃ.

2026. **Pañcamāsagghana**nti ettha pañcamāsañca pañcamāsagghanakañca pañcamāsagghananti ekadesasarūpekasesanayena pañcamāsassāpi gahaṇaṃ. **Atirekagghanaṃ vāpī**ti etthāpi eseva nayo.

2027. Pabbajitaṃ pubbaṃ yāya sā **pabbajitapubbā**. Vuttappakāraṃ corakammaṃ katvāpi titthāyatanādīsu yā paṭhamaṃ pabbajitāti attho.

2028-30. Idāni pubbapayogadukkaṭādiāpattivibhāgaṃ dassetumāha **''vuṭṭhāpeti ca yā cori''**ntiādi. Idha ''upajjhāyā hutvā''ti seso. Idaṃ kappaṃ ṭhapetvāti yojanā. **Sīmaṃ sammannati cā**ti abhinavaṃ sīmaṃ sammannati, bandhatīti vuttaṃ hoti. **Assā**ti bhaveyya. ''Dukkaṭa''nti iminā ca ''thullaccayaṃ dvaya''nti iminā ca yojetabbaṃ.

Kammanteti upasampadakammassa pariyosāne, tatiyāya kammavācāya yyakārappattāyāti vuttaṃ hoti.

2031. **Ajānantī**ti coriṃ ajānantī. (Idaṃ sikkhāpadaṃ.)

2032. **Corivuṭṭhāpanaṃ nāmā**ti idaṃ sikkhāpadaṃ corivuṭṭhāpanasamuṭṭhānaṃ nāma. **Vācacittato**ti khaṇḍasīmaṃ agantvā karontiyā vācācittehi. **Kāyavācādito cevā**ti gantvā karontiyā kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Yathāha ''kenacideva karaṇīyena pakkantāsu bhikkhunīsu agantvā khaṇḍasīmaṃ vā nadiṃ vā yathānisinnaṭṭhāneyeva attano nissitakaparisāya saddhiṃ vuṭṭhāpentiyā vācācittato samuṭṭhāti, khaṇḍasīmaṃ vā nadiṃ vā gantvā vuṭṭhāpentiyā kāyavācācittato samuṭṭhātī''ti (pāci. aṭṭha. 683). **Kriyākriya**nti anāpucchāvuṭṭhāpanavasena kiriyākiriyaṃ.

Corivuṭṭhāpanakathāvaṇṇanā.

2033-4. **Gāmantara**nti aññaṃ gāmaṃ. Yā ekā sace gaccheyyāti sambandho. **Nadīpāra**nti etthāpi eseva nayo. Nadiyā pāraṃ **nadīpāraṃ.** **''Ekā vā''**ti uparipi yojetabbaṃ. **Ohīyeyyā**ti vinā bhaveyya. Idha ''araññe''ti seso. Araññalakkhaṇaṃ ''indakhīla''iccādinā vakkhati. ''Ekā vā rattiṃ vippavaseyya, ekā vā gaṇamhā ohīyeyyā''ti sikkhāpadakkamo, evaṃ santepi gāthābandhavasena **''rattiṃ vippavaseyyā''**ti ante vuttaṃ. Teneva vibhāgavinicchaye desanāruḷhakkameneva ''pureruṇodayāyevā''tiādiṃ vakkhati. Sā paṭhamāpattikaṃ garukaṃ dhammaṃ āpannā siyāti yojanā. Paṭhamaṃ āpatti etassāti **paṭhamāpattiko,** vītikkamakkhaṇeyeva āpajjitabboti attho. ''Garukaṃ dhamma''nti iminā sambandho. **Sakagāmā nikkhamantiyā**ti bhikkhuniyā attano vasanagāmato nikkhamantiyā.

2035. **Tato** sakagāmato.

2036-7. Ekena padavārena itarassa gāmassa parikkhepe atikkante, upacārokkame vā thullaccayanti yojanā. **Atikkante okkante**ti ettha ''parikkhepe upacāre''ti adhikārato labbhati.

2038-9. **Nikkhamitvā**ti attano paviṭṭhagāmato nikkhamitvā. **Ayameva nayo**ti ''ekena padavārena thullaccayaṃ, dutiyena garukāpattī''ti ayaṃ nayo.

Vaticchiddena vā khaṇḍapākārena vāti yojanā. **''Tathā''**ti iminā ''pākārenā''ti etthāpi **vā**-saddassa sambandhanīyataṃ dasseti. ''Bhikkhuvihārassa bhūmi tāsamakappiyā''ti vakkhamānattā **vihārassa bhūmi**nti bhikkhunivihārabhūmi gahitā. **''Kappiyanti paviṭṭhattā''**ti iminā vakkhamānassa kāraṇaṃ dasseti. **Koci doso**ti thullaccayasaṅghādiseso vuccamāno yo koci doso.

2040. **Tāsa**nti bhikkhunīnaṃ. **''Akappiyā''**ti iminā tatthāpi paviṭṭhāya gāmantarapaccayā āpattisambhavamāha.

2041. ''Paṭhamaṃ pādaṃ atikkāmentiyā''ti (pāci. 692) vuttattā **''hatthi…pe… anāpatti siyāpatti, padasā gamane panā''**ti vuttaṃ.

2042. **''Yaṃ kiñci…pe… āpatti pavisantiyā''**ti vuttassevatthassa upasaṃhārattā na punaruttidoso.

2043-4. **Lakkhaṇenupapannāyā**ti ''nadī nāma timaṇḍalaṃ paṭicchādetvā yattha katthaci uttarantiyā bhikkhuniyā antaravāsako temiyatī''ti (pāci. 692) vuttalakkhaṇena samannāgatāya nadiyā. Yā pāraṃ tīraṃ gacchatīti yojanā.

Paṭhamaṃ pādaṃ uddharitvāna tīre ṭhapentiyāti ''idāni padavārena atikkamatī''ti vattabbakāle paṭhamaṃ pādaṃ ukkhipitvā paratīre ṭhapentiyā. ''Dutiyapāduddhāre saṅghādiseso''ti (pāci. aṭṭha. 692) **aṭṭhakathā**vacanato **''atikkame''**ti iminā uddhāro gahito.

2045. **Antaranadiya**nti nadivemajjhe. **Bhaṇḍitvā**ti kalahaṃ katvā. **Orimaṃ tīra**nti āgatadisāya tīraṃ. Tathā paṭhame thullaccayaṃ, dutiye garu hotīti attho. Iminā sakalena vacanena ''itarissā pana ayaṃ pakkantaṭṭhāne ṭhitā hoti, tasmā paratīraṃ gacchantiyāpi anāpattī''ti **aṭṭhakathāpi** ulliṅgitā.

2046. **Rajjuyā**ti valliādikāya yāya kāyaci rajjuyā.

2047. **Pivitu**nti ettha ''pānīya''nti pakaraṇato labbhati. Avuttasamuccayatthena **api**-saddena bhaṇḍadhovanādiṃ saṅgaṇhāti. **Athā**ti vākyārambhe nipāto. ''Nahānādikiccaṃ sampādetvā orimameva tīraṃ āgamissāmī''ti ālayassa vijjamānattā āha **''vaṭṭatī''**ti.

2048. Padasānadiṃ otaritvānāti yojanā. Setuṃ ārohitvā tathā padasā uttarantiyā anāpattīti yojanā.

2049. **Gantvānā**ti ettha ''nadi''nti seso. Uttaraṇakāle padasā yātīti yojanā.

2050. **Vegenā**ti ekeneva vegena, antarā anivattitvāti attho.

2051. **''Nisīditvā''**ti idaṃ ''khandhe vā''tiādīhipi yojetabbaṃ. Khandhādayo cettha sabhāgānameva gahetabbā. **Hatthasaṅghātane vā**ti ubhohi baddhahatthavalaye vā.

2052-3. **Pāsa**nti hatthapāsaṃ. **''Ābhogaṃ vinā''**ti iminā ''gamissāmī''ti ābhoge kate ajānantiyā aruṇe uṭṭhitepi anāpattīti dīpitaṃ hoti. Yathāha ''sace sajjhāyaṃ vā savanaṃ vā aññaṃ vā kiñci kammaṃ kurumānā 'purearuṇeyeva dutiyikāya santikaṃ gamissāmī'ti ābhogaṃ karoti, ajānantiyā eva cassā aruṇo uggacchati, anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 692). Nānāgabbhe vattabbameva natthīti dassetumāha **''ekagabbhepi vā''**ti. Ekagabbhepi vā dutiyikāya hatthapāsaṃ atikkamma aruṇaṃ uṭṭhapentiyā bhikkhuniyā āpatti siyāti yojanā.

2054. **Dutiyāpāsa**nti dutiyikāya hatthapāsaṃ. ''Gamissāmī''ti ābhogaṃ katvā gacchantiyā sace aruṇaṃ uṭṭheti, na dosoti yojanā.

2055-6. Aññattha pañcadhanusatikassa (pārā. 654) pacchimassa āraññakasenāsanassa vuttattā tato nivattetumāha **''indakhīlamatikkammā''**tiādi. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. **Dīpita**nti **aṭṭhakathāya** ''araññeti ettha nikkhamitvā bahi indakhīlā sabbametaṃ arañña''nti (pāci. aṭṭha. 692) evaṃ vuttalakkhaṇameva **araññaṃ** dassitanti attho.

Dutiyikāya dassanūpacāraṃ vijahantiyā tassāti yojanā. **''Jahite''**ti idaṃ apekkhitvā ''upacāre''ti vibhattivipariṇāmo kātabbo.

2057. **Sāṇipākārapākārataruantarite** ṭhāne asati dassanūpacāre satipi savanūpacāre āpatti hotīti yojanā.

2058-60. **Ettha katha**nti yattha dūrepi dassanaṃ hoti, evarūpe ajjhokāse āpattiniyamo kathaṃ kātabboti attho. Anekesu ṭhānesu ''savanūpacārātikkame''ti vuccamānattā tattha lakkhaṇaṃ ṭhapetumāha **''magga…pe… evarūpake''**ti. Ettha ''ṭhāne''ti seso. **Kūjantiyā**ti yathāvaṇṇavavatthānaṃ na hoti, evaṃ abyattasaddaṃ karontiyā.

Evarūpake ṭhāne dhammassavanārocane viya ca maggamūḷhassa saddena viya ca ''ayye''ti kūjantiyā tassā saddassa savanātikkame bhikkhuniyā garukā āpatti hotīti yojanā. **''Bhikkhuniyā garukā hotī''**ti idaṃ ''dutiyikaṃ na pāpuṇissāmī''ti nirussāhavasena veditabbaṃ. Teneva vakkhati ''ohīyitvātha gacchantī''tiādi. **Etthā**ti ''gaṇamhā ohīyeyyā''ti imasmiṃ.

2061. Atha gacchantī ohīyitvāti yojanā. ''Idāni ahaṃ pāpuṇissāmi'' iti evaṃ saussāhā anubandhati, vaṭṭati, dutiyopacārātikkamepi anāpattīti vuttaṃ hoti.

2062. ''Gacchatu ayaṃ'' iti ussāhassacchedaṃ katvā ohīnā ce, tassā āpattīti ajjhāhārayojanā.

2063. **Itarāpī**ti gantuṃ samatthāpi. **Ohīyatu ayanti cā**ti nirussāhappakāro sandassito. Vuttatthameva samatthayitumāha **''saussāhā na hoti ce''**ti.

2064-5. Purimā ekakaṃ maggaṃ yātīti yojanā. Ekameva **ekakaṃ. Tasmā**ti yasmā ekissā itarā pakkantaṭṭhāne tiṭṭhati, tasmā. **Tatthā**ti tasmiṃ gaṇamhāohīyane. **Pi**-saddo evakārattho. Anāpatti eva pakāsitāti yojanā.

2066-7. **Gāmantaragatāyā**ti gāmasīmagatāya. ''Nadiyā''ti iminā sambandho. **Āpattiyocatassopī**ti rattivippavāsa gāmantaragamana nadipāragamana gaṇamhāohīyana saṅkhātā catasso saṅghādisesāpattiyo. Gaṇamhāohīyanamūlakāpattiyā gāmato bahi āpajjitabbattepi gāmantarokkamanamūlakāpattiyā antogāme

āpajjitabbattepi **ekakkhaṇe**ti gāmūpacāraṃ sandhāyāha.

2068-9. Yā saddhiṃ yātā dutiyikā, sā ca pakkantā vā sace hoti, vibbhantā vā hoti, petānaṃ lokaṃ yātā vā hoti, kālakatā vā hotīti adhippāyo, pakkhasaṅkantā vā hoti, titthāyatanasaṅkantā vā hotīti adhippāyo, naṭṭhā vā hoti, pārājikāpannā vā hotīti adhippāyo. Evarūpe kāle gāmantarokkamanādīni…pe… anāpattīti ñātabbanti yojanā. Ummattikāyapi evaṃ cattāripi karontiyā anāpattīti yojanā.

2070. **''Agāmake araññe''**ti idaṃ gāmābhāvena vuttaṃ, na viñjhāṭavisadisatāya.

2071. Gāmabhāvato nadipāragamanagaṇamhāohīyanāpatti na sambhavati, tassāpi sakagāmattā gāmantaragamanamūlikāpatti ca divasabhāgattā rattivippavāsamūlikāpatti ca na sambhavatīti āha **''sakagāme…pe… na vijjare''**ti. **Yathākāma**nti yathicchitaṃ, dutiyikāya asantiyāpīti attho.

2072. Samuṭṭhānādayo paṭhamantimavatthunā tulyāti yojanā.

Gāmantaragamanakathāvaṇṇanā.

2073. **Sīmāsammutiyā cevā**ti ''samaggena saṅghena dhammena vinayena ukkhittaṃ bhikkhuniṃ kārakasaṅghaṃ anāpucchā tasseva kārakasaṅghassa chandaṃ ajānitvā osāressāmī''ti navasīmāsammannane ca. Dvīhi kammavācāhi duve thullaccayā hontīti yojanā.

2074. **Kammassa pariyosāne**ti osāraṇakammassa avasāne. **Tikasaṅghādisesa**nti ''dhammakamme dhammakammasaññā osāreti, āpatti saṅghādisesassa. Dhammakamme vematikā, dhammakamme adhammakammasaññā osāreti, āpatti saṅghādisesassā''ti (pāci. 697) tikasaṅghādisesaṃ vuttaṃ. **Kamma**nti ca ukkhepanīyakammaṃ. **Adhamme tikadukkaṭa**nti ''adhammakamme dhammakammasaññā osāreti, āpatti dukkaṭassa. Adhammakamme vematikā, adhammakammasaññā osāreti, āpatti dukkaṭassā''ti tikadukkaṭaṃ vuttaṃ.

2075. **Gaṇassā**ti tasseva kārakagaṇassa. **Vatte vā pana vattanti**nti tecattālīsappabhede nettāravatte vattamānaṃ. Tecattālīsappabhedaṃ pana **vattakkhandhake** (cūḷava. 376) āvi bhavissati. **Nettāravatte**ti kammato nittharaṇassa hetubhūte vatte.

2077. Osāraṇaṃ **kriyaṃ**. Anāpucchanaṃ **akriyaṃ**.

Catutthaṃ.

2078-9. **Avassutā**ti methunarāgena tintā. Evamuparipi. **''Manussapuggalassā''**ti iminā yakkhādīnaṃ paṭikkhepo. ''Udake…pe… dukkaṭa''nti vakkhamānattā **āmisa**nti aññatra dantaponā ajjhoharaṇīyassa gahaṇaṃ. **Payogato**ti payogagaṇanāya.

2080. **Ekatovassute**ti pumitthiyā sāmaññena pulliṅganiddeso. Kathametaṃ viññāyatīti? ''Ekatoavassuteti ettha bhikkhuniyā avassutabhāvo daṭṭhabboti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ panetaṃ na vuttaṃ, taṃ pāḷiyā sametī''ti (pāci. aṭṭha. 701) vuttattā viññāyati. Ettha ca **etaṃ na vutta**nti ''bhikkhuniyā avassutabhāvo daṭṭhabbo''ti etaṃ niyamanaṃ na vuttaṃ. **Ta**nti taṃ niyametvā avacanaṃ. **Pāḷiyā sametī**ti ''ekatoavassute''ti (pāci. 701-702) avisesetvā vuttapāḷiyā, ''anavassutoti jānantī paṭiggaṇhātī''ti (pāci. 703) imāya ca pāḷiyā sameti. Yadi hi puggalassa avassutabhāvo nappamāṇaṃ, kiṃ ''anavassutoti jānantī''ti iminā vacanena. ''Anāpatti ubho anavassutā honti, anavassutā paṭiggaṇhātī''ti ettakameva vattabbaṃ siyā. **Ajjhohārapayogesu** bahūsu **thullaccayacayo** thullaccayānaṃ samūho siyā, payogagaṇanāya bahūni thullaccayāni hontīti adhippāyo.

2081. Sambhave, byabhicāre ca visesanaṃ sātthakaṃ bhavatīti **''manussaviggahāna''**nti idaṃ visesanaṃ yakkhapetatiracchānapadehi yojetabbaṃ. Ubhatoavassute sati manussaviggahānaṃ yakkhapetatiracchānānaṃ hatthato ca paṇḍakānaṃ hatthato ca tathāti yojanā. **Tathā**-saddenettha ''yaṃ kiñci āmisaṃ paṭiggaṇhāti, dukkaṭaṃ. Ajjhohārapayogesu thullaccayacayo siyā''ti yathāvuttamatidisati.

2082. **Etthā**ti imesu yakkhādīsu. Ekatoavassute sati āmisaṃ paṭiggaṇhantiyā dukkaṭaṃ. **Sabbatthā**ti sabbesu manussāmanussesu ekato, ubhato vā anavassutesu. **Udake dantakaṭṭhake**ti udakassa, dantakaṭṭhassa ca gahaṇe. **Paribhoge cā**ti paṭiggahaṇe ceva paribhoge ca.

2083-4. **Ubhayāvassutābhāve**ti bhikkhuniyā, puggalassa ca ubhinnaṃ avassutatte asati yadi āmisaṃ paṭiggaṇhāti, na dosoti yojanā. **Ayaṃ** purisapuggalo. **Na ca avassuto**ti neva avassutoti ñatvā. Yā pana āmisaṃ paṭiggaṇhāti, tassā ca ummattikādīnañca anāpatti pakāsitāti yojanā. ''Yā gaṇhāti, tassā anāpattī''ti vuttepi paribhuñjantiyāva anāpattibhāvo daṭṭhabbo.

Pañcamaṃ.

2085. **Uyyojane**ti ''kiṃ te ayye eso purisapuggalo karissati avassuto vā anavassuto vā, yato tvaṃ anavassutā, iṅgha ayye yaṃ te eso purisapuggalo deti khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā, taṃ tvaṃ sahatthā paṭiggahetvā khāda vā bhuñja vā''ti (pāci. 705) vuttanayena niyojane. **Ekissā**ti uyyojikāya. **Itarissā**ti uyyojitāya. **Paṭiggahe**ti avassutassa hatthato āmisapaṭiggahaṇe. **Dukkaṭāni cā**ti uyyojikāya dukkaṭāni. **Bhogesū**ti uyyojitāya tathā paṭiggahitassa āmisassa paribhogesu. **Thullaccayagaṇo siyā**ti uyyojikāya thullaccayasamūho siyāti attho.

2086-7. **Bhojanassāvasānasmi**nti uyyojitāya bhojanapariyante. **Saṅghādisesatā**ti uyyojikāya saṅghādisesāpatti hoti.

Yakkhādīnanti ettha **ādi**-saddena petapaṇḍakatiracchānagatā gahitā. **Tatheva purisassa cā**ti avassutassa manussapurisassa. ''Gahaṇe uyyojane''ti padacchedo. **Gahaṇe**ti uyyojitāya gahaṇe. **Uyyojane**ti uyyojikāya attano uyyojane. **Tesa**nti udakadantaponānaṃ. **Paribhoge**ti uyyojitāya paribhuñjane. **Dukkaṭaṃ parikittita**nti uyyojikāya dukkaṭaṃ vuttaṃ.

2088. **Sesassā**ti udakadantaponato aññassa paribhuñjitabbāmisassa. **''Gahaṇuyyojane''**tiādi vuttanayameva.

2089-90. **Yā pana** bhikkhunī ''anavassuto''ti ñatvā uyyojeti, ''kupitā vā na paṭiggaṇhatī''ti uyyojeti, ''kulānuddayatā vāpi na paṭiggaṇhatī''ti uyyojeti, tassā ca ummattikādīnañca anāpatti pakāsitāti yojanā. Yathāha ''anāpatti 'anavassuto'ti jānantī uyyojeti, 'kupitā na paṭiggaṇhatī'ti uyyojeti, 'kulānuddayatāya na paṭiggaṇhatī'ti uyyojetī''tiādi (pāci. 708).

Chaṭṭhaṃ.

2091. **Sattama**nti ''yā pana bhikkhunī kupitā anattamanā evaṃ vadeyya buddhaṃ paccakkhāmī''tiādinayappavattaṃ (pāci. 710) sattamasikkhāpadañca. **Aṭṭhama**nti ''yā pana bhikkhunī kismiñcideva adhikaraṇe paccākatā''tiādinayappavattaṃ (pāci. 716) aṭṭhamasikkhāpadañca.

Sattamaṭṭhamāni.

2092. **Navame**ti ''bhikkhuniyo paneva saṃsaṭṭhā viharantī''tiādisikkhāpade (pāci. 722) ca. **Dasame**ti ''yā pana bhikkhunī evaṃ vadeyya saṃsaṭṭhāva ayye tumhe viharatha, mā tumhe nānā viharitthā''tiādisikkhāpade (pāci. 728) ca.

Navamadasamāni.

2093. Tena mahāvibhaṅgāgatena **duṭṭhadosadvayena** ca tattheva āgatena tena sañcarittasikkhāpadena cāti imehi tīhi saddhiṃ idhāgatāni cha sikkhāpadānīti evaṃ nava paṭhamāpattikā. **Ito** bhikkhunivibhaṅgato **cattāri** yāvatatiyakāni **tato** mahāvibhaṅgato **cattāri** yāvatatiyakānīti evaṃ **aṭṭha** yāvatatiyakāni, purimāni nava cāti sattarasa saṅghādisesasikkhāpadāni mayā cettha dassitānīti adhippāyo.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nissaggiyakathāvaṇṇanā

2094-5. Evaṃ sattarasasaṅghādisese dassetvā idāni tadanantarāni nissaggiyāni dassetumāha **''adhiṭṭhānupagaṃ patta''**ntiādi. **''Adhiṭṭhānupagaṃ patta''**nti iminā padena kenaci kāraṇena anadhiṭṭhānupage patte anāpattibhāvaṃ dīpeti. ''Tassā''ti ta-saddāpekkhāya **bhikkhunī**ti ettha ''yā''ti labbhati. **Pattasannidhikāraṇā**ti anadhiṭṭhāya, avikappetvā ekarattampi pattassa nikkhittakāraṇā.

2096. **Idha** imasmiṃ sikkhāpade seso sabbo vinicchayo kathāmaggoti yojanā, avasesasabbavinicchayakathāmaggoti attho. **Pattasikkhāpade**ti mahāvibhaṅgapaṭhamapattasikkhāpade.

2097. Visesova **visesatā**.

Paṭhamaṃ.

2098. **Akāle**ti ''anatthatakathine vihāre ekādasa māsā, atthatakathine vihāre satta māsā''ti (pāci. 740 atthato samānaṃ) evaṃ vutte akāle. Vikappantaraṃ dassetumāha **''dinnaṃ kālepi kenacī''**tiādi. Vuttavipariyāyena kālaniyamo veditabbo. Kenaci akāle yaṃ cīvaraṃ dinnaṃ, kālepi yaṃ cīvaraṃ ādissa dinnaṃ, taṃ akālacīvaraṃ nāmāti yojanā. Ādissa dānappakāraṃ dassetumāha **''sampattā bhājentū''**ti. **Niyāmita**nti ''sampattā bhājentū''ti evaṃ vatvā dinnañca ''idaṃ gaṇassa, idaṃ tuyhaṃ dammī''ti vatvā vā dātukāmatāya pādamūle ṭhapetvā vā dinnañca ādissa dinnaṃ nāmāti attho. Yathāha ''sampattā bhājentū''ti vatvā vā 'idaṃ gaṇassa, idaṃ tumhākaṃ dammī'ti vatvā vā dātukamyatāya pādamūle ṭhapetvā vā dinnampi ādissa dinnaṃ nāma hotī''ti (pāci. aṭṭha. 740).

2099. **Akālacīvara**nti vuttappakāraṃ akālacīvaraṃ.

2100. **Attanā paṭiladdha**nti tato yaṃ cīvaraṃ attanā vassaggena paṭiladdhaṃ. Nissajjitvā paṭiladdhakāle kattabbavidhiṃ dassetumāha **''labhitvā…pe… niyojaye''**ti. **Yathādāne niyojaye**ti yathā dāyakena dinnaṃ, tathā upanetabbaṃ, akālacīvarapakkheyeva ṭhapetabbanti vuttaṃ hoti.

2101. **Tassā**ti ''yathādāne niyojaye''ti vacanassa. Vinayakammaṃ katvā paṭiladdhampi taṃ puna sevituṃ na ca vaṭṭatīti ayamadhippāyoti yojanā.

2102. Kālacīvare akālavatthasaññāya dukkaṭanti yojanā. **Ubhayatthapī**ti akālacīvarepi kālacīvarepi. Vematikāya tathā dukkaṭanti yojanā.

2103. **Ubhayatthapi cīvare** kālacīvare ca akālacīvare cāti ubhayacīvarepi kālacīvarasaññāya bhājāpentiyā nadosoti yojanā. Sacittakasamuṭṭhānattayaṃ sandhāyāha **''tisamuṭṭhānatā''**ti.

Dutiyaṃ.

2104. **Sace sayaṃ acchindati** aññāya bhikkhuniyā saddhiṃ cīvaraṃ parivattetvā pacchā ''tuyhaṃ cīvaraṃ tvameva gaṇha, mayhaṃ cīvaraṃ dehī''ti evaṃ yadi sayaṃ acchindati. Ettha ''sakasaññāyā''ti seso. Sakasaññāya gahitattā pācittiyaṃ, dukkaṭañca vuttaṃ, itarathā bhaṇḍagghena kāretabbo.

2105. **Itaresū**ti abandhanañca āṇattibahuttañca saṅgaṇhāti. Tenāha **''vatthūnaṃ payogassa vasā siyā''**ti.

2106. **''Tikapācittī''**ti idamapekkhitvā ''uddiṭṭhā''ti sambandhanīyaṃ, upasampannāya upasampannasaññā, vematikā, anupasampannasaññāti etāsaṃ vasena tikapācitti vuttāti attho. **Aññasmiṃ parikkhāre**ti upasampannānupasampannānaṃ aññasmiṃ parikkhāre. **Itarissā**ti anupasampannāya. **Tikadukkaṭa**nti anupasampannāya upasampannasaññāvematikāanupasampannasaññānaṃ vasena tikadukkaṭaṃ uddiṭṭhaṃ.

2107. **Tāya vā dīyamānaṃ** tāya aññāya bhikkhuniyā duṭṭhāya vā tuṭṭhāya vā dīyamānaṃ gaṇhantiyā, tassā vissāsameva vā gaṇhantiyā anāpattīti yojanā. **''Tisamuṭṭhānatā matā''**ti idaṃ vuttatthameva.

Tatiyaṃ.

2108. Yā pana bhikkhunī ''kiṃ te, ayye, aphāsu, kiṃ āharīyatū''ti vuttā aññaṃ viññāpetvā taṃ āhaṭaṃ paṭikkhipitvā tañca aññañca gaṇhitukāmā sace aññaṃ viññāpeti, tassā viññattidukkaṭaṃ, lābhā nissaggiyaṃ siyāti sādhippāyayojanā. Viññattiyā dukkaṭaṃ **viññattidukkaṭaṃ**.

2109-11. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''aññe aññasaññā, aññe vematikā, aññe anaññasaññā aññaṃ viññāpetvā aññaṃ viññāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pāci. 751) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Anaññe dvikadukkaṭa**nti anaññe aññasaññāya, vematikāya ca vasena dvikadukkaṭaṃ. **''Anaññenaññasaññāyā''**tiādinā anāpattivisayo dassito. ''Anaññe anaññasaññāyā''ti padacchedo. Anaññe anaññasaññāya viññāpentiyā anāpatti. **Tasmiṃ** paṭhamaviññāpite appahonte vā taññeva vā viññāpentiyā anāpatti. Aññenapi atthe sati tena saddhiṃ aññaṃ viññāpentiyā anāpatti. Idaṃ vuttaṃ hoti – sace paṭhamaṃ sappi viññattaṃ, ''āmakamaṃsaṃ pacitabba''nti ca vejjena vuttattā telena attho hoti, tato ''telenāpi me attho''ti evaṃ aññañca viññāpetīti. Ānisaṃsañca dassetvā tato aññaṃ viññāpentiyāpi anāpattīti ñātabbanti yojanā. Idaṃ vuttaṃ hoti – sace kahāpaṇassa sappi ābhataṃ hoti, iminā mūlena diguṇaṃ telaṃ labbhati, telenāpi ca idaṃ kiccaṃ nippajjati, tasmā telamāharāti evaṃ ānisaṃsaṃ dassetvā viññāpetīti.

Catutthaṃ.

2112-3. Pubbaṃ aññaṃ cetāpetvāti yojanā, attano kappiyabhaṇḍena ''idaṃ nāma āharā''ti pubbaṃ aññaṃ parivattāpetvāti attho. **Eva**nti ettha ''vutte''ti seso. Dhanena nibbattaṃ **dhaññaṃ,** attano dhanena nipphāditattā telādi idha ''dhañña''nti adhippetaṃ, na vīhādi. Evaṃ vutte mayhaṃ aññaṃ dhaññaṃ ānetvā deti iti saññāya pacchā aññaṃ cetāpeyyāti yojanā, na me iminā attho, aññaṃ āharāti vutte idañca datvā aññañca āharitvā detīti saññāya ''na me idaṃ ruccati, aññaṃ āharā''ti pacchā aññaṃ parivattāpeyyāti attho. **Cetāpanapayogenā**ti āṇattāya cetāpanavasena. **Mūlaṭṭhāyā**ti āṇāpikāya. Tena ca aññena vā mūlena ābhataṃ hotu, tassa lābhe nissaggiyaṃ hotīti yojanā.

2114. **Sesa**nti tikapācittiyādikaṃ vinicchayavisesaṃ.

Pañcamaṃ.

2115-6. **Aññadatthāya dinnenā**ti upāsakehi ''evarūpaṃ gahetvā bhājetvā paribhuñjathā''ti aññassatthāya dinnena. **''Saṅghikena parikkhārenā''**ti iminā sambandho. **Parikkhārenā**ti kappiyabhaṇḍena. **Saṅghikenā**ti saṅghassa pariccattena. **Idhā**ti imasmiṃ sāsane. **Tassā**ti yāya cetāpitaṃ. **Nissaggiyaṃ siyā**ti ettha nissaṭṭhapaṭiladdhaṃ yathādāne upanetabbanti vattabbaṃ. Yathāha ''nissaṭṭhaṃ paṭilabhitvā yathādāne upanetabba''nti (pāci. 761). Idaṃ heṭṭhā vuttatthādhippāyameva. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. ''Anaññadatthike aññadatthikasaññā, āpatti dukkaṭassa. Anaññadatthike vematikā, āpatti dukkaṭassā''ti vuttattā āha **''anaññadatthike niddiṭṭhaṃ dvikadukkaṭa''**nti. Iminā ca ''aññadatthike tikapācittiya''nti idaṃ vuttameva. ''Aññadatthike aññadatthikasaññā, vematikā, anaññadatthikasaññā aññaṃ

cetāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti (pāci. 761) hi vuttaṃ.

2117. **Sesaka**nti yadatthāya dinnaṃ, taṃ cetāpetvā āharitvā atirittaṃ mūlaṃ aññadatthāya upanentiyā anāpattīti yojetabbaṃ. **Sāmike pucchitvā**ti ''tumhehi cīvaratthāya dinnaṃ, amhākañca cīvaraṃ saṃvijjati, telādīhi pana attho''ti evaṃ sāmike pucchitvā. **Ta**nti taṃ cetāpannaṃ. **Āpadāsū**ti bhikkhunīhi vihāraṃ pahāya gamanārahamupaddavo gahito. Yathāha ''āpadāsūti tathārūpesu upaddavesu bhikkhuniyo vihāraṃ chaḍḍetvā pakkamanti, evarūpāsu āpadāsu yaṃ vā taṃ vā cetāpetuṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 762).

2118. **Sayaṃ yācitakaṃ vinā**ti ''saṃyācitaka''nti padaṃ vinā, ettakameva visadisanti vuttaṃ hoti.

Chaṭṭhasattamāni.

2119. Adhikavacanaṃ dassetumāha **''mahājanikasaññācikenā''**ti. **Padatādhikā**ti padameva **padatā. Mahājanikenā**ti gaṇassa pariccattena. **Saññācikenā**ti sayaṃ yācitakena.

2120. **Anantarasamā matā**ti idha ''puggalikenā''ti padaṃ vinā samuṭṭhānādinā saddhiṃ sabbe vinicchayā anantarasikkhāpadasadisā matāti attho. ''Yā pana bhikkhunī aññadatthikena parikkhārena aññuddisikena puggalikenā''ti hi sikkhāpadaṃ. **Puggalikenā**ti ekabhikkhuniyā pariccattena. ''Kiñcipī''ti likhanti. **''Kocipī''**ti pāṭho sundaro ''viseso''ti iminā tulyādhikaraṇattā.

Aṭṭhamanavamadasamāni.

Paṭhamo vaggo.

2121-2. Cattāri kaṃsāni samāhaṭāni, catunnaṃ kaṃsānaṃ samāhāro vā **catukkaṃsaṃ,** catukkaṃsato atirekaṃ atirekacatukkaṃsaṃ, tena atirekacatukkaṃsagghanakaṃ pāvuraṇamāha, upacārena **''atirekacatukkaṃsa''**nti vuttaṃ. Kaṃsaparimāṇaṃ panettha sayameva vakkhati ''kahāpaṇacatukkaṃ tu, kaṃso nāma pavuccatī''ti. Tasmā atirekasoḷasakahāpaṇagghanakanti attho. **Garupāvuraṇa**nti sītakāle pārupitabbapāvuraṇaṃ. **Cetāpeyyā**ti viññāpeyya. Cattāri saccāni samāhaṭāni, catunnaṃ vā saccānaṃ samāhāro **catusaccaṃ,** taṃ pakāseti sīlenāti **catusaccappakāsī,** tena, catunnaṃ ariyasaccānaṃ niddisakena sammāsambuddhena. **Payoge**ti ''dehī''ti evaṃ viññāpanapayoge. **Lābhe**ti paṭilābhe.

Catunnaṃ samūho **catukkaṃ,** kahāpaṇānaṃ catukkaṃ kahāpaṇacatukkaṃ. Kahāpaṇo cettha taṃtaṃkāle, taṃtaṃpadese ca vohārūpago gahetabbo. Imā vuttappakārā nissaggiyāvasānāpattiyo ''ñātakānañca santake''ti anāpattivisaye vakkhamānattā ''yadā yena attho, tadā taṃ vadeyyāthā''ti evaṃ niccapavāraṇaṃ akatvā tasmiṃ kāle kismiñci guṇe pasīditvā ''vadeyyātha yena attho''ti evaṃ pavāritaṭṭhāne sambhavantīti daṭṭhabbā.

2123-5. Ūnakacatukkaṃse atirekasaññā, āpatti dukkaṭassa. Ūnakacatukkaṃse vematikā, āpatti dukkaṭassā''ti vuttattā āha **''ūnake tu catukkaṃse, uddiṭṭhaṃ dvikadukkaṭa''**nti. Iminā ''atirekacatukkaṃse atirekasaññā, vematikā, ūnakasaññā cetāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya''nti tikapācittiyañca dassitaṃ hoti.

Garukanti garupāvuraṇaṃ. **Tadūnaṃ vā**ti catukkaṃsato ūnakaṃ vā. **Ñātakānañcā**ti ettha **ca**-saddena pavāritānaṃ saṅgaho. Yathāha anāpattivāre ''ñātakānaṃ, pavāritāna''nti (pāci. 787). Ettha ca ''atirekacatukkaṃsampī''ti vattabbaṃ **''tadūnaṃ vā''**ti iminā catukkaṃsūnassa vuttattā. **''Appameva vā''**ti iminā atirekacatukkaṃsepi mahagghataraṃ vuttanti veditabbaṃ.

Ekādasamaṃ.

2126-7. ''Lahupāvuraṇaṃ pana bhikkhuniyā cetāpentiyā aḍḍhateyyakaṃsaparamaṃ cetāpetabba''nti (pāci. 789) vacanato **lahupāvuraṇa**nti ettha ''cetāpentiyā bhikkhuniyā''ti ca **aḍḍhateyyakaṃsagghana**nti ettha ''cetāpetabba''nti ca seso. **Lahupāvuraṇa**nti uṇhakāle pāvuraṇaṃ. Tiṇṇaṃ pūraṇo **teyyo,** aḍḍho teyyo assāti **aḍḍhateyyo,** aḍḍhateyyo ca so kaṃso cāti **aḍḍhateyyakaṃso,** taṃ agghatīti **aḍḍhateyyakaṃsagghanaṃ,** dasakahāpaṇagghanakanti attho. **Tato**ti aḍḍhateyyakaṃsagghanakato. Yaṃ pana pāvuraṇaṃ aḍḍhateyyakaṃsagghanakaṃ, taṃ lahupāvuraṇaṃ. **Tato** aḍḍhateyyakaṃsagghanakato lahupāvuraṇato. **Uttari**nti atirekaṃ. Aḍḍhateyyakaṃsagghanakaṃ yaṃ pāvuraṇaṃ yā bhikkhunī cetāpeti, tassa pāvuraṇassa paṭilābhe **tassā** bhikkhuniyā nissaggiyapācittiyā vuttāti yojanā.

''Anantarasamaṃ sesa''nti idaṃ samatthetumāha **''natthi kāci visesatā''**ti. Visesoyeva **visesatā**.

Dvādasamaṃ.

2128. Idāni pātimokkhuddese āgatesu samatiṃsanissaggiyesu kesañci attano avacane kāraṇañca avuttehi saddhiṃ vuttānaṃ gahaṇañca dassetumāha **''sādhāraṇānī''**tiādi. Hi yasmā bhikkhunīnaṃ bhikkhūhi **sādhāraṇāni** yāni sikkhāpadāni **sesāni** idha vuttehi aññāni, **tāni aṭṭhārasa** sikkhāpadāni ceva idha vuttasarūpāni dvādasa sikkhāpadāni ceti iccevaṃ nissaggiyapācittiyasikkhāpadāni samatiṃseva hontīti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Nissaggiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pācittiyakathāvaṇṇanā

2129-30. Evaṃ tiṃsa nissaggiyapācittiyāni dassetvā idāni suddhapācittiyāni dassetumāha **''lasuṇa''**ntiādi. **Lasuṇa**nti ettha iti-saddo luttaniddiṭṭho. ''Lasuṇaṃ''iti bhaṇḍikaṃ **vuttaṃ** aṭṭhakathāyaṃ (pāci. aṭṭha. 793-795). Catupañcamiñjādippabhedaṃ bhaṇḍikaṃ **lasuṇaṃ** nāma, na tato ūnaṃ. Tenāha **''na ekadvitimiñjaka''**nti. Pakkalasuṇato, sīhaḷadīpasambhavato ca visesamāha **''āmakaṃ māgadhaṃyevā''**ti. Magadhesu jātaṃ **māgadhaṃ,** ''vutta''nti iminā sambandho. Yathāha ''magadharaṭṭhe jātalasuṇameva hi idha lasuṇanti adhippeta''nti (pāci. aṭṭha. 795). Taṃ ''khādissāmī''ti gaṇhatīti sambandho. Vuttappakāraṃ pācittiyañca ajjhohāravasenāti dassetumāha **''ajjhohāravaseneva, pācittiṃ paridīpaye''**ti.

2131. Tadeva vakkhati **''dve tayo''**tiādinā. **Saddhi**nti ekato. **Saṅkhāditvā**ti galabilaṃ appavesetvā dantehi saṃcuṇṇiyantī khāditvā. **Ajjhoharati** paragalaṃ karoti.

2132. **Tatthā**ti tasmiṃ bhaṇḍikalasuṇe. **''Miñjānaṃ gaṇanāyā''**ti iminā ajjhohārapayogagaṇanāyeva dīpitā. Yathāha ''bhinditvā ekekaṃ miñjaṃ khādantiyā pana payogagaṇanāya pācittiyānī''ti (pāci. aṭṭha. 795).

2133. Sabhāvato vaṭṭantevāti yojanā.

2135. Yathāvuttapalaṇḍukādīnaṃ nānattaṃ dassetumāha **''ekā miñjā''**tiādi. Idha miñjānaṃ vaseneva nānattaṃ dassitaṃ. **Aṭṭhakathāyaṃ** pana vaṇṇavasenāpi. Yathāha ''palaṇḍuko paṇḍuvaṇṇo hoti. Bhañjanako lohitavaṇṇo. Haritako haritapaṇṇavaṇṇo''ti (pāci. aṭṭha. 797).

2136. ''Sāḷave uttaribhaṅgake''ti padacchedo. ''Badarasāḷavādīsū''ti (pāci. aṭṭha. 797) **aṭṭhakathā**vacanato ettha badara-saddo seso. **Badarasāḷavaṃ** nāma badaraphalāni sukkhāpetvā cuṇṇetvā kātabbā khādanīyavikati. **Ummattikādīna**nti ettha **ādi**-saddena ādikammikā gahitā. Yathāha ''ummattikāya ādikammikāyā''ti (pāci. 797).

Paṭhamaṃ.

2137. **Sambādhe**ti paṭicchannokāse. Tassa vibhāgaṃ dassetumāha **''upakacchesu muttassa karaṇepi vā''**ti.

2138. Assā tathā pācittīti sambandho. **''Na lomagaṇanāyā''**ti iminā ''payogagaṇanāyā''ti idameva samatthayati.

2139. **Ābādhe**ti kaṇḍuādike roge. Yathāha – ''ābādhapaccayāti kaṇḍukacchuādiābādhapaccayā''ti (pāci. aṭṭha. 801). **Maggasaṃvidhānasamā matā**ti bhikkhuniyā saṃvidhāya ekaddhānasikkhāpadena sadisā matā ñātāti attho.

Dutiyaṃ.

2140. Padumassa vā puṇḍarīkassa vā antamaso kesarenāpi kāma**rāgena muttakaraṇassa talaghātane** muttakaraṇampi pahāradāne pācitti hotīti yojanā. **Kesarenāpī**ti **api**-saddena mahāpadumapaṇṇehi vattabbameva natthīti dīpeti. Yathāha – ''antamaso uppalapattenāpīti ettha pattaṃ tāva mahantaṃ, kesarenāpi pahāraṃ dentiyā āpattiyevā''ti (pāci. aṭṭha. 803).

2141. **Tatthā**ti tasmiṃ muttakaraṇatale.

Tatiyaṃ.

2142. Yā pana bhikkhunī **kāmarāgaparetā** kāmarāgena pīḷitā attano **byañjane** muttapathe uppalapattampi paveseti, **na vaṭṭati** pācitti hotīti yojanā. **Pi**-saddena ''kesaramattampi pana pavesentiyā āpattiyevā''ti (pāci. aṭṭha. 812) **aṭṭhakathā** ulliṅgitā.

2143-4. Yadyevaṃ ''jatumaṭṭhake pācittiya''nti kasmā vuttanti āha **''idaṃ…pe… jatumaṭṭhaka''**nti. **Idaṃ jatumaṭṭhakaṃ vatthuvaseneva vutta**nti ''atha kho sā bhikkhunī jatumaṭṭhakaṃ ādiyitvā dhovituṃ vissaritvā ekamantaṃ chaḍḍesi. Bhikkhuniyo makkhikāhi samparikiṇṇaṃ passitvā evamāhaṃsu 'kassidaṃ kamma'nti. Sā evamāha 'mayhidaṃ kamma'nti. Yā tā bhikkhuniyo appicchā, tā ujjhāyanti khiyyanti vipācenti 'kathañhi nāma bhikkhunī jatumaṭṭhakaṃ ādiyissatī''ti (pāci. 806) āgatavatthuvaseneva vuttaṃ, na taṃ vinā aññassa vaṭṭakassa sambhavatoti adhippāyo. **Jatumaṭṭhakaṃ** nāma jatunā kato maṭṭhadaṇḍako.

Daṇḍanti ettha ''yaṃ kiñcī''ti seso. Yathāha ''antamaso uppalapattampi muttakaraṇaṃ pavesetī''ti (pāci. 808). Etampi ca atimahantaṃ, kesaramattampi pana pavesentiyā āpatti eva. **Eḷāluka**nti kakkāriphalaṃ vā. **Tasmi**nti attano muttakaraṇe.

2145. **Ābādhapaccayā**ti muttakaraṇappadese jātavaṇādimhi vaṇaṭṭhānanirupanādipaccayā.

Catutthaṃ.

2146. **Aggapabbadvayādhika**nti aggapabbadvayato kesaggamattampi adhikaṃ. Yathāha ''antamaso kesaggamattampi atikkāmeti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 812). **Dakasuddhiṃ karontiyā**ti muttakaraṇaṭṭhāne dhovanaṃ karontiyā. Yathāha ''udakasuddhikaṃ nāma muttakaraṇassa dhovanā vuccatī''ti (pāci. 812).

2147. **''Tīṇī''**ti iminā ekaṅguliyā pabbadvayassa pavesetvā dhovane dosābhāvaṃ dīpeti. **Dīghato**ti aṅguliyā dīghato. Tīṇi pabbāni gambhīrato muttakaraṇe pavesetvā udakasuddhiṃ ādiyantiyā pācittiyaṃ bhaveti yojanā.

2148. Tisso, catasso vā aṅguliyo ekato katvā vitthārena pavesane ekapabbepi paviṭṭhe ''dvaṅgulapabbaparama''nti niyamitappamāṇātikkamato āha **''ekapabbampi yā panā''**ti. **Yā pana** bhikkhunī catunnaṃ vāpi aṅgulīnaṃ tissannaṃ vāpi aṅgulīnaṃ ekapabbampi vitthārato paveseti, tassā pācittiyaṃ siyāti yojanā.

2149. **Itī**ti evaṃ. **Sabbappakārenā**ti gambhīrapavesanādinā sabbena pakārena. **Abhibyattataraṃ katvā**ti supākaṭataraṃ katvā. **Ayamattho**ti ''ekissaṅguliyā tīṇī''tiādinā vutto ayamattho.

2150. Dvaṅgulapabbe doso natthīti yojanā. Udakasuddhipaccaye pana satipi phassasādiyane yathāvuttaparicchede anāpatti. **Adhikampī**ti dvaṅgulapabbato adhikampi. Udakasuddhiṃ karontiyā doso natthīti yojanā.

2151. Tathā udakasuddhiṃ karontīnaṃ ummattikādīnaṃ anāpatti pakāsitāti yojanā.

Pañcamaṃ.

2152. **Bhuñjato pana bhikkhussā**ti pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhuñjato bhikkhussa. Yathāha ''bhuñjantassāti pañcannaṃ bhojanānaṃ aññataraṃ bhojanaṃ bhuñjantassā''ti (pāci. 817). **Pānīyaṃ vā vidhūpanaṃ vā**ti vakkhamānaṃ pānīyaṃ, bījanīyañca. **Upatiṭṭheyyā**ti ''hatthapāse tiṭṭhatī''ti (pāci. 817) vacanato ettha **upa**-saddo hatthapāsasaṅkhātaṃ samīpaṃ vadatīti veditabbaṃ.

2153. Vatthakoṇādi yā kāci ''bījanī''ti vuccatīti yojanā, iminā ''bījanikiccaṃ sampādessāmī''ti adhiṭṭhāya gahitacīvarakoṇappakāraṃ yaṃ kiñci ''bījanī''ti vuccatīti attho.

2154. ''Atha kho sā bhikkhunī tassa bhikkhuno bhuñjantassa pānīyena ca vidhūpanena ca upatiṭṭhitvā accāvadati. Atha kho so bhikkhu taṃ bhikkhuniṃ apasādeti 'mā, bhagini, evarūpaṃ akāsi, netaṃ kappatī'ti. 'Pubbe maṃ tvaṃ evañca evañca karosi, idāni ettakaṃ na sahasī'ti pānīyathālakaṃ matthake āsumbhitvā vidhūpanena pahāraṃ adāsī''ti (pāci. 815) imasmiṃ **vatthumhi** bhikkhūhi ārocite ''kathañhi nāma, bhikkhave, bhikkhunī bhikkhussa pahāraṃ dassatī''tiādīni (pāci. 815) vatvā ''yā pana bhikkhunī bhikkhussa bhuñjantassa pānīyena vā vidhūpanena vā upatiṭṭheyya, pācittiya''nti (pāci. 816) vuttattā pahārapaccayā nu khoti āsaṅkaṃ nivattetumāha **''hatthapāse idha ṭhānapaccayāpatti dīpitā''**ti. Ettha ca **āsumbhitvā**ti pātetvā. **Idhā**ti imasmiṃ sikkhāpade. ''Na, bhikkhave, bhikkhuniyā bhikkhussa pahāro dātabbo. Yā dadeyya, āpatti dukkaṭassā''ti (cūḷava. 420) **bhikkhunikkhandhake** vuttaṃ gahetvā āha **''pahārapaccayā vuttaṃ, khandhake dukkaṭaṃ visu''**nti. Iminā vuttassevatthassa kāraṇaṃ dassitaṃ hoti.

2155. **Hatthapāsaṃ jahitvā**ti ettha ''bhojanaṃ bhuñjato''ti ca **khādanaṃ khādato**ti ettha ''hatthapāse''ti ca vattabbaṃ. Bhojanaṃ bhuñjato hatthapāsaṃ jahitvā upatiṭṭhantiyā vā khādanaṃ khādato hatthapāse upatiṭṭhantiyā vā hoti āpatti dukkaṭanti yojanā.

2156. **Detī**ti pānīyaṃ vā sūpādiṃ vā ''imaṃ pivatha, iminā bhuñjathā''ti deti. Tālavaṇṭaṃ ''iminā bījantā bhuñjathā''ti deti. **Dāpetī**ti aññena ubhayampi dāpeti. **Idaṃ** sikkhāpadaṃ samuṭṭhānato eḷakalomena samaṃ matanti yojanā.

Chaṭṭhaṃ.

2157. **Viññatvā**ti sayaṃ viññatvā, aññāya vā viññāpetvā. ''Viññatvā vā viññāpetvā vā''ti (pāci. 821) hi sikkhāpadaṃ. **Āmakaṃ dhañña**nti apakkaṃ abhaṭṭhaṃ sāliādikaṃ sattavidhaṃ dhaññaṃ. Yathāha – ''āmakadhaññaṃ nāma sāli vīhi yavo godhumo kaṅgu varako kudrūsako''ti (pāci. 822). **Koṭṭetvā**ti musalehi koṭṭetvā. Yadi paribhuñjatīti yojanā.

2158-60. ''Bhuñjissāmīti paṭiggaṇhāti, āpatti dukkaṭassāti idaṃ payogadukkaṭaṃ nāma, tasmā na kevalaṃ paṭiggahaṇeyeva dukkaṭaṃ hotī''tiādinā (pāci. aṭṭha. 822) **aṭṭhakathāgataṃ** vibhāgaṃ dassetumāha **''na kevalaṃ tu dhaññāna''**ntiādi. **Panā**ti api-saddatthe, sukkhāpanepīti attho. **Bhajjanatthāyā**ti ettha ''vaddalidivase''ti seso. ''Kapallasajjane uddhanasajjane''ti paccekaṃ yojetabbaṃ. **Dabbisajjane**ti kaṭacchusampādane. Tattha kapallake dhaññapakkhipaneti yojanā. ''Ghaṭṭanakoṭṭane''ti vattabbe gāthābandhavasena na-kāralopaṃ katvā **''ghaṭṭakoṭṭane''**ti vuttaṃ.

2161-3. Pamāṇa-saddassa āvattaliṅgasaṅkhyattā āha **''bhojanañceva viññattipamāṇa''**nti. **Āvattaliṅgasaṅkhyattaṃ** nāma niyataliṅgekattabahuttaṃ. Tathā hettha **pamāṇa**-saddo niyatanapuṃsakaliṅge niyatekattaṃ vuccati. **Ettha** imasmiṃ sikkhāpade bhojanañceva viññatti cāti idaṃ dvayaṃ **hi** yasmā pamāṇaṃ, tasmā sayaṃ viññatvā vā aññato bhajjanādīni kārāpetvā vā aññāya pana viññāpetvā sayaṃ bhajjanādīni katvā vā **yā pana** bhikkhunī ajjhoharati, tassā ajjhohārapayogesu pācittiyo siyunti yojanā.

Mahāpaccariyaṃ (pāci. aṭṭha. 823) vuttaṃ vinicchayaṃ dassetumāha **''mātaraṃ vā''**tiādi. **Mātaraṃ vāpi yācitvā**ti ettha **vā**-saddo atthantaravikappane. **Pi**-saddo sambhāvane. Mātaraṃ vā pitaraṃ vā aññaṃ vā ñātakaṃ vā pavāritaṃ vā āmakadhaññaṃ yācitvā vā aññāya kārāpetvā vā yā paribhuñjati, tassā pācittīti yojanā.

2164. Aviññattiyā laddhaṃ sayaṃ vā bhajjanādīni katvā vā aññāya kārāpetvā vā yā paribhuñjati, tassā dukkaṭanti yojanā.

2165. Aññāya pana viññattiyā laddhaṃ tāya kārāpetvāpi sayaṃ katvā vā ajjhoharantiyā tathā āpatti dukkaṭanti yojanā. Idañca **mahāpaccariyā**gatanayaṃ gahetvā vuttaṃ. **Mahāaṭṭhakathāyaṃ** pana ''aññāya viññattaṃ bhuñjantiyā dukkaṭa''nti (pāci. aṭṭha. 822) vuttattā viññattiyāpi aññāya laddhaṃ āmakaṃ dhaññaṃ tāya kārāpetvā vā sayaṃ katvā vā paribhuñjantassāpi dukkaṭameva vuttanti veditabbaṃ.

2166-7. **Sedakammādiatthāyā**ti vātarogādinā āturānaṃ sedanādipaṭikāratthāya. Idha ''aññātakaappavāritaṭṭhānepī''ti seso. Bhikkhūnampi eseva nayo. Ṭhapetvā satta dhaññāni ñātakapavāritaṭṭhāne sesaviññattiyāpi anāpattīti ñātabbanti yojanā. **Sesaviññattiyā**ti muggamāsaalābukumbhaṇḍakādīnaṃ vuttadhaññāvasesānaṃ viññattiyā.

Sāliādīnaṃ sattannaṃ dhaññānaṃ dukkaṭassa vuttattā, anāmāsattā ca sabbena sabbaṃ na vaṭṭantīti dassetumāha **''ñātakānampī''**tiādi.

2168. **Laddha**nti labbhamānaṃ. **Navakammesū**ti navakammatthāya, nimittatthe bhummaṃ. Ettha ''sampaṭicchitu''nti seso. ''Aviññattiyā labbhamānaṃ pana navakammatthāya sampaṭicchituṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 823) **mahāpaccariyaṃ** vuttaṃ.

Sattamaṃ.

2169. **Saṅkāra**nti kacavaraṃ. **Vighāsakaṃ vā**ti ucchiṭṭhakamacchakaṇṭakamaṃsaṭṭhicalakamukhadhovanādikaṃ yaṃ kiñci. **Chaḍḍeyya vā**ti ettha ''saya''nti seso ''chaḍḍāpeyya parehī''ti vakkhamānattā. Kuṭṭassa tiro **tirokuṭṭaṃ,** tasmiṃ, kuṭṭassa parabhāgeti attho. ''Pākārepi ayaṃ nayo''ti vakkhamānattā kuṭṭanti vā byatirittā bhitti gahetabbā.

2171. **Ekā**ti ettha āpattīti seso. ''Tassā''ti iminā sambandho.

2172. **Chaḍḍane**ti ettha **pi**-saddo luttaniddiṭṭho. Dantakaṭṭhassa chaḍḍanepi bhikkhuniyā pācitti paridīpitāti yojanā.

2173-4. **Sabbatthā**ti vuttappakāresu sabbesu vikappesu. Anāpattivisayaṃ dassetumāha **''avalañjepī''**tiādi. Avalañje ṭhāne anoloketvā chaḍḍentiyāpi vā valañje ṭhāne oloketvāpi vā pana chaḍḍentiyā anāpattīti yojanā. Chaḍḍanaṃ **kriyaṃ**. Anolokanaṃ **akriyaṃ**.

Aṭṭhamaṃ.

2175-6. Yā pana bhikkhunī khette vā nāḷikerādiārāme vā yattha katthaci ropime haritaṭṭhāne **tāni** vighāsuccārasaṅkāramuttasaṅkhātāni **cattāri vatthūni** sace sayaṃ chaḍḍeti vā, tathā pare chaḍḍāpeti vā, tassā bhikkhuniyā āpattivinicchayo **vuttanayo** ''ekeka''miccādinā yathāvuttapakāroti yojanā.

2177-8. **Yā pana** bhikkhunī harite khette nisīditvā bhuñjamānā vā tathā harite **tattha** khette ucchuādīni **khādanti** khādamānā gacchantī vā yadi ucchiṭṭhaṃ udakaṃ vā calakādiṃ vā chaḍḍeti, tassā pācittiyaṃ hotīti yojanā. **Calakaṃ** nāma vamikaraṃ.

2179. **Tādise** harite ṭhāne antamaso matthakachinnaṃ nāḷikerampi jalaṃ pivitvā chaḍḍentiyā āpatti siyāti yojanā.

2180. **Sabbesa**nti bhikkhubhikkhunīnaṃ.

2181. Lāyitampi khettaṃ puna rohaṇatthāya manussā rakkhanti ce, **tattha** tasmiṃ khette vighāsuccārādīni chaḍḍentiyā **assā** bhikkhuniyā **yathāvatthukameva hi** pācittiyamevāti yojanā. **''Assā yathāvatthuka''**nti iminā bhikkhussa dukkaṭanti vuttameva hoti.

2182. **Chaḍḍite khette**ti manussehi uddhaṭasasse khette. Yathāha – ''manussesu sassaṃ uddharitvā gatesu chaḍḍitakhettaṃ nāma hoti, tattha vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 830). Evaṃ akatepi khette sāmike āpucchitvā kātuṃ vaṭṭati. Yathāha ''sāmike apaloketvā chaḍḍetī''ti (pāci. 832). Idha khettapālakā, ārāmādigopakā ca **sāmikā** eva. Saṅghassa khette, ārāme ca sace ''tattha kacavaraṃ na chaḍḍetabba''nti katikā natthi, bhikkhussa chaḍḍetuṃ vaṭṭati saṅghapariyāpannattā, na bhikkhunīnaṃ. Tāsaṃ pana bhikkhusaṅghe vuttanayena na vaṭṭati, na tassa bhikkhussa, evaṃ santepi sāruppavasena kātabbanti. **Sabba**nti uccārādi catubbidhaṃ.

Navamaṃ.

2183. Ettha ''naccaṃ nāma yaṃ kiñci naccaṃ. Gītaṃ nāma yaṃ kiñci gītaṃ. Vāditaṃ nāma yaṃ kiñci vādita''nti (pāci. 835) vacanato ''yaṃ kiñcī''ti seso. Yā pana bhikkhunī yaṃ kiñci naccaṃ vā yaṃ kiñci gītaṃ vā yaṃ kiñci vāditaṃ vā dassanatthāya gaccheyyāti yojanā. Tattha **yaṃ kiñci nacca**nti naṭādayo vā naccantu soṇḍā vā, antamaso morasukamakkaṭādayopi, sabbampetaṃ naccameva. **Yaṃ kiñci gīta**nti naṭādīnaṃ vā gītaṃ hotu ariyānaṃ parinibbānakāle ratanattayaguṇūpasaṃhitaṃ sādhukīḷitagītaṃ vā asaññatabhikkhūnaṃ dhammabhāṇakagītaṃ vā, sabbampetaṃ gītameva. **Yaṃ kiñci vādita**nti ghanādivādanīyabhaṇḍavāditaṃ vā hotu kuṭabherivāditaṃ vā antamaso udarabherivāditampi, sabbampetaṃ vāditameva. ''Dassanasavanatthāyā''ti vattabbe virūpekasesanayena **''dassanatthāyā''**ti vuttaṃ. Pañcannaṃ viññāṇānaṃ yathāsakaṃ visayassa ālocanasabhāvatāya vā **''dassanatthāya''** icceva vuttaṃ.

2184. Pubbapayogadukkaṭena saha pācittiyaṃ dassetumāha **''dassanatthāya naccassā''**tiādi. **Gītassā**ti ettha ''vāditassā''ti pakaraṇato labbhati.

2185. **Ekapayogenā**ti ekadisāvalokanapayogena. Teneva vakkhati ''aññasmimpi…pe… siyu''nti. **Passatī**ti ettha ''nacca''nti seso. **Tesa**nti yesaṃ naccaṃ passati. **Pi**-saddena vāditampi sampiṇḍeti. Yathāha ''tesaṃyeva gītavāditaṃ suṇāti, ekameva pācittiya''nti (pāci. aṭṭha. 836).

2186. **Aññato**ti aññasmiṃ disābhāge.

2187. ''Visuṃ pācittiyo siyu''nti idameva pakāsetumāha **''payogagaṇanāyettha, āpattigaṇanā siyā''**ti. **Etthā**ti imasmiṃ nānādisābhāge. Naccagītavāditānaṃ dassanasavane **aṭṭhakathā**gataṃ vinicchayaṃ dassetumāha **''naccitu''**ntiādi.

2188. ''Nacca itī''ti padacchedo, ''naccāhī''tipi pāṭho. **Upaṭṭhāna**nti bherisaddapūjaṃ. **Sampaṭicchitu**nti ''sādhū''ti adhivāsetuṃ. Imassa upalakkhaṇavasena vuttattā naccagītepi eseva nayo.

2189-90. **Sabbatthā**ti naccanādīsu sabbattha. **Upaṭṭhānaṃ karomāti** tumhākaṃ cetiyassa naccādīhi upahāraṃ karomāti. **Upaṭṭhānaṃ pasatthanti** upaṭṭhānakaraṇaṃ nāma sundaranti.

Yā ārāmeyeva ca ṭhatvā passati vā suṇāti vāti yojanā, idha ''antarārāme vā''tiādi seso. ''Ārāme ṭhatvā antarārāme vā bahiārāme vā naccādīni passati vā suṇāti vā, anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 837) **aṭṭhakathāya** vuttaṃ. **''Ṭhatvā''**ti vuttepi sabbesupi iriyāpathesu labbhati. **Ārāme ṭhatvā**ti na kevalaṃ ṭhatvāva, tato gantvāpi

sabbiriyāpathehipi labhati. ''Ārāme ṭhitā''ti (pāci. 837) pana ārāmapariyāpannadassanatthaṃ vuttaṃ. Itarathā nisinnāpi na labheyyāti **gaṇṭhipadā**dīsu vuttaṃ. Bhikkhūnampi eseva nayo.

2191. Yā attano ṭhitokāsaṃ āgantvā payojitaṃ passati vā suṇāti vāti yojanā. **Ṭhitokāsa**nti ettha gatinivattisāmaññena sayitanisinnampi gayhati. Tathārūpā hi kāraṇā gantvā passantiyā vāpīti yojanā. **Kāraṇaṃ** nāma salākabhattādikāraṇaṃ. Yathāha ''sati karaṇīyeti salākabhattādīnaṃ vā atthāya aññena vā kenaci karaṇīyena gantvā gataṭṭhāne passati vā suṇāti vā, anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 837).

2192. Maggaṃ gacchantī paṭipathe naccaṃ aṭṭhatvā passatīti evaṃ passantiyāpi ca tathā anāpattīti ajjhāhārayojanā. **Paṭipathe**ti gamanamaggābhimukhe. **Āpadāsupī**ti tādisena upaddavena upaddutā samajjaṭṭhānaṃ pavisati, evaṃ pavisitvā passantiyā vā suṇantiyā vā anāpatti.

2193. **Idaṃ** sikkhāpadaṃ samuṭṭhānato eḷakalomasikkhāpadena **samaṃ mataṃ** ''samāna''nti viññātaṃ.

Dasamaṃ.

Lasuṇavaggo paṭhamo.

2194-5. **Idha** imasmiṃ sāsane yā pana bhikkhunī rattandhakārasmiṃ appadīpe purisena saddhiṃ ekikā sace santiṭṭhati, tassā pācittiyaṃ vuttanti yojanā. **Rattandhakārasmi**nti rattiyaṃ. Rattipariyāyo hi **rattandhakāra**-saddo. Yathāha **padabhājane** ''rattandhakāreti oggate sūriye''ti (pāci. 840). **Appadīpe**ti pajjotacandasūriyaaggīsu ekenāpi anobhāsite, iminā rattikkhettaṃ dasseti. **''Santiṭṭhatī''**ti iminā gamananisinnasayanasaṅkhātaṃ iriyāpathattikañca upalakkhitanti daṭṭhabbaṃ. Vuttañhi vajirabuddhinā ''santiṭṭheyyāti ettha ṭhānāpadesena catubbidhopi iriyāpatho saṅgahito, tasmā purisena saddhiṃ caṅkamanādīni karontiyāpi pācittiyañca upalabbhatī''ti (vajira. ṭī. pācittiya 839 thokaṃ visadisaṃ). **Purisena saddhi**nti santiṭṭhituṃ, sallapituñca viññunā manussapurisena saddhiṃ.

Rahassādavasena purisassa **hatthapāsaṃ** samāgantvā tena **saddhiṃ** sallapantiyā vā pācittiyaṃ vuttanti yojanā.

2196-7. Yā pana bhikkhunī sace manussapurisassa hatthapāsaṃ vijahitvā santiṭṭhati vā sallapati vā, yakkhapetatiracchānagatānaṃ hatthapāsaṃ avijahitvā santiṭṭhati vā sallapati vā, tassā dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā.

Viññuggahaṇena aviññū puriso anāpattiṃ na karotīti dīpeti.

2198. **Aññavihitāyā**ti rahoassādato aññaṃ cintentiyā. Yathāha ''rahoassādato aññavihitāva hutvā''ti (pāci. aṭṭha. 841). Catutthena, chaṭṭhena ca samuṭṭhānena samuṭṭhānato **theyyasatthasamuṭṭhānaṃ**. Santiṭṭhanasallapanavasena **kriyaṃ**. Saññāya vimokkho etasminti **saññāvimokkhakaṃ**.

Paṭhamaṃ.

2199. **Paṭicchanne okāse**ti kuṭṭādīsu yena kenaci paṭicchanne okāse. **Idaṃ** vacanaṃ.

Dutiyaṃ.

2200. Tatiye ''ajjhokāse''ti ca catutthe ''rathikāya, byūhe, siṅghāṭake''ti padāni ca vajjetvā avasesaṃ sandhāyāha ''apubbaṃ natthi kiñcipī''ti. Ettha ''vattabba''nti seso. Ettha ca **rathikāyā**ti racchāya. **Byūhe**ti anibbiddharacchāya. **Siṅghāṭake**ti caccare okāse, tikoṇaṃ vā catukoṇaṃ vā maggasamodhānaṭṭhāneti vuttaṃ hoti.

Tatiyacatutthāni.

2201-2. ''Yā pana bhikkhunī purebhattaṃ kulāni upasaṅkamitvā āsane nisīditvā sāmike anāpucchā pakkameyya, pācittiya''nti (pāci. 855) vacanato yā pana bhikkhunī purebhattaṃ kulāni upasaṅkamitvā chadananto āsane nisīditvā sāmike anāpucchā anovassakappadesaṃ atikkameti, **yā** ca ajjhokāse vā nisīditvā sace upacāraṃ atikkameti, tassā paṭhame pade dukkaṭaṃ hoti, dutiye pade pācitti pariyāputāti yojanā. **''Āsane''**ti iminā pallaṅkamābhujitvā nisīdanārahamāsanaṃ adhippetaṃ. Yathāha – ''āsanaṃ nāma pallaṅkassa okāso vuccatī''ti (pāci. 856). **Anovassappadesa**nti nibbakosabbhantaraṃ. Abbhokāse āpattikhettaṃ dassetumāha **''upacārampi vā sace''**ti. **Upacāra**nti dvādasahatthappamāṇaṃ padesaṃ. Yathāha **gaṇṭhipade** ''upacāro dvādasahattho''ti.

2203. **''Tathā''**ti iminā ''dukkaṭaṃ samudīrita''nti idaṃ paccāmasati. Āpuṭṭhe anāpuṭṭhasaññāya āpuṭṭhe vicikicchato pakkamantiyā tathā dukkaṭanti yojanā. Ettha ca ''bhikkhuniyā''ti sambandhiniyā samānattā ''vicikicchantiyā''ti vattabbe liṅgavipallāsavasena **''vicikicchato''**ti vuttanti daṭṭhabbaṃ.

2204. **Gilānāyā**ti yā tādisena gelaññena āpucchituṃ na sakkoti. **Āpadāsū**ti ghare aggi uṭṭhito hoti corā vā, evarūpe upaddave anāpucchā pakkamantiyā anāpatti.

Pañcamaṃ.

2205-6. **''Gacchantiyā vajantiyā''**ti ca nisīdananipajjanāvasānadassanatthaṃ vuttaṃ. Pācittiyaṃ pana pacchābhattaṃ sāmike ''idha nisīdāma vā sayāma vā''ti anāpucchitvā nisinnanipannapaccayā hotīti veditabbaṃ. Pacchābhattaṃ sāmike anāpucchā āsane **nisīditvā** gacchantiyā ekā pācitti hotīti yojanā. Esa nayo **''nipajjitvā''**tiādīsupi.

Yathā pana tattha asaṃhārime anāpatti, evamidha dhuvapaññatte vā anāpattīti.

Chaṭṭhaṃ.

2207. **Tisamuṭṭhāna**nti sacittakehi tīhi samuṭṭhānehi samuṭṭhānato.

Aṭṭhamaṃ.

2208. Yā pana bhikkhunī attānampi vā parampi vā nirayabrahmacariyehi abhisapeyya, tassā vācato vācato siyā pācittīti yojanā. Tattha **abhisapeyyā**ti sapathaṃ kareyya, ''niraye nibbattāmi, avīcimhi nibbattāmī''ti attānaṃ vā ''niraye nibbattatu, avīcimhi nibbattatū''ti paraṃ vā ''gihinī homi, odātavatthā homī''ti attānaṃ vā ''gihinī hotu, odātavatthā hotū''ti paraṃ vā abhisapeyyāti vuttaṃ hoti.

2210. Akkosati attānaṃ vā paraṃ vāti sambandho. **Tikapācittiya**nti upasampannāya upasampannasaññāvematikāanupasampannasaññāvasena. **Sesāyā**ti anupasampannāya. Anupasampannāya upasampannasaññā, vematikā, anupasampannasaññā akkosati, dukkaṭanti evaṃ **tikadukkaṭaṃ**.

2211. Atthadhammānusāsaniṃ purakkhatvā vadantīnaṃ anāpattīti yojanā. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** ''atthapurekkhārāyāti aṭṭhakathaṃ kathentiyā. Dhammapurekkhārāyāti pāḷiṃ vācentiyā. Anusāsanipurekkhārāyāti 'idānipi tvaṃ edisā, sādhu viramassu, no ce viramasi, addhā puna evarūpāni kammāni katvā niraye uppajjissasi, tiracchānayoniyā uppajjissasī'ti evaṃ anusāsaniyaṃ ṭhatvā vadantiyā anāpattī''ti (pāci. aṭṭha. 878).

Navamaṃ.

2212. **Vadhitvā**ti satthādīhi paharitvā. **Vadhitvā vā**ti ettha **vā**-saddo **pāḷiyaṃ** ''vadhitvā vadhitvā''ti (pāci. 880) vuttaṃ āmeḍitaṃ sūceti.

2213. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. Kāyavācācittasamuṭṭhānaṃ **dhuranikkhepasamuṭṭhānaṃ** nāma, samanubhāsanasamuṭṭhānantipi etasseva nāmaṃ.

Dasamaṃ.

Andhakāravaggo dutiyo.

2214. Yā pana bhikkhunī **naggā** anivatthā apārutā hutvā nahāyati, assā sabbapayoge dukkaṭaṃ. **Tassa** nahānassa **vosāne** pariyosāne sā bhikkhunī **jinavuttaṃ** jinena bhagavatā bhikkhunīnaṃ paññattaṃ **dosaṃ** pācittiyāpattiṃ **samupeti** āpajjatīti yojanā. **Bhikkhuni dosa**nti ettha gāthābandhavasena rasso kato.

2215. **Acchinnacīvarā**ti acchinnaudakasāṭikacīvarā. **Naṭṭhacīvarā**ti corādīhi naṭṭhaudakasāṭikacīvarā. **Āpadāsu vā**ti ‘‘mahagghaṃ imaṃ disvā corāpi hareyyu’’nti evarūpāsu āpadāsu vā naggāya nahāyantiyā na doso.

Paṭhamaṃ.

2216. **Dutiye**ti ‘‘udakasāṭikaṃ pana bhikkhuniyā kārayamānāyā’’tiādisikkhāpade (pāci. 888).

Dutiyaṃ.

2217-8. **Dussibbitaṃ cīvara**nti asakkaccasibbitaṃ cīvaraṃ. **Visibbetvā**ti dussibbitaṃ puna sibbanatthāya sayaṃ vā vigatasibbanaṃ katvā. ‘‘Visibbāpetvā’’ti seso. Yathāha ‘‘visibbetvā vā visibbāpetvā vā’’ti (pāci. 893). **Anantarāyā**ti dasasu antarāyesu aññatarantarāyarahitā. **Taṃ** visibbitaṃ, visibbāpitaṃ vā cīvaraṃ. ‘‘Anantarāyā taṃ pacchā’’ti vattabbe gāthābandhavasena rasso kato. **Na sibbeyyā**ti etthāpi ‘‘na sibbāpeyyā’’ti seso. Yathāha ‘‘neva sibbeyya, na sibbāpanāya ussukkaṃ kareyyā’’ti (pāci. 893).

Catupañcāhanti ettha ‘‘uttarichappañcavācāhi (pāci. 62-64), uttaridirattatiratta’’ntiādīsu (pāci. 51-52) viya appasaṅkhyāya bahusaṅkhyāyaṃ antogadhattepi ubhayavacanaṃ lokavohāravasena vacanasiliṭṭhatāyāti daṭṭhabbaṃ. **Dhure**ti sibbanussāhe. **Nikkhittamatte**ti vissaṭṭhamatte.

2219. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti upasampannāya upasampannasaññā, vematikā, anupasampannasaññāti tīsu vāresu tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Sesāyā**ti anupasampannāya. **Tikadukkaṭa**nti vārattaye dukkaṭattayaṃ.

2220. **Ubhinna**nti upasampannānupasampannānaṃ. **Aññasmi**nti cīvarato aññasmiṃ. **Antarāyepi vā satī**ti rājacorādiantarāyānaṃ dasannaṃ aññatare sati.

2221. **‘‘Dhuranikkhepanaṃ nāma, samuṭṭhānamidaṃ mata’’**nti idaṃ **aṭṭhakathāya** ‘‘dhuranikkhepasamuṭṭhāna’’nti (pāci. aṭṭha. 893) vuttameva gahetvā vuttaṃ, terasasu samuṭṭhānasīsesu ‘‘dhuranikkhepasamuṭṭhāna’’nti visuṃ samuṭṭhānasīsaṃ nāma natthi. **Mātikaṭṭhakathāya**ñca ‘‘samanubhāsanasamuṭṭhāna’’nti (kaṅkhā. aṭṭha. cīvarasibbanasikkhāpadavaṇṇanā, atthato samānaṃ) vuttaṃ, taṃ samuṭṭhānasīsesu antogadhameva. Tasmā ‘‘dhuranikkhepasamuṭṭhāna’’nti idaṃ samanubhāsanasamuṭṭhānasseva pariyāyoti gahetabbaṃ.

Tatiyaṃ.

2222. Pañca ahāni **pañcāhaṃ,** pañcāhameva **pañcāhikaṃ**. **‘‘Atikkameyyā’’**ti kiriyāya dvikammakattā **‘‘pañcāhika’’**nti ca **‘‘saṅghāṭicāra’’**nti ca upayogatthe eva upayogavacanaṃ. Saṅghaṭitaṭṭhena **saṅghāṭi,** iti vakkhamānānaṃ pañcannaṃ cīvarānamevādhivacanaṃ, saṅghāṭīnaṃ cāro **saṅghāṭicāro,** paribhogavasena vā otāpanavasena vā parivattananti attho. ‘‘Pañcāhikaṃ saṅghāṭicāraṃ atikkameyyāti pañcamaṃ divasaṃ pañca cīvarāni neva nivāseti na pārupati na otāpeti pañcamaṃ divasaṃ atikkāmeti, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 899) vacanato pañcadivasabbhantare yaṃ kiñci akatvā atikkāmentiyā cīvaragaṇanāya pācitti hotīti dassetumāha **‘‘yātikkameyyā’’**tiādi.

2223. **Ticīvara**nti antaravāsakauttarāsaṅgasaṅghāṭisaṅkhātaṃ ticīvarañca. **Saṃkaccī**ti thanaveṭhanasaṅkhātaṃ cīvarañca. **Dakasāṭī**ti utunikāle nivāsetabbaudakasāṭicīvarañca. **Iti** ime pañca. **Pañca tū**ti pañca cīvarāni nāma.

2224-5. **Tikapācittī**ti pañcāhātikkantasaññā, vematikā, anatikkantasaññāti vikappattaye pācittiyattayaṃ hoti. **Pañcāhānatikkante** atikkantasaññāvematikānaṃ vasena dvikadukkaṭaṃ.

‘‘Pañcame divase’’tiādi anāpattivārasandassanaṃ. **Nisevatī**ti nivāseti vā pārupati vā. **Otāpetī**ti ettha vā-saddo luttaniddiṭṭho, otāpeti vāti attho. **Āpadāsupī**ti mahagghaṃ cīvaraṃ, na sakkā hoti corabhayādīsu paribhuñjituṃ, evarūpe upaddave anāpatti.

Catutthaṃ.

2226. Aññissā saṅkametabbacīvaraṃ anāpucchā gahetvā yā paribhuñjati, tassā pācittiyaṃ siyāti yojanā, **aññissā** upasampannāya santakaṃ pañcannaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ tassā avatvā ādāya puna tassā dātabbaṃ, adatvā **yā** bhikkhunī paṭisevati, tassā pācittiyaṃ hotīti attho. ‘‘Saṅkametabbacīvaraṃ saṅkamanīya’’nti pariyāyasaddā ete. Yathāha ‘‘cīvarasaṅkamanīyanti saṅkametabbacīvaraṃ, aññissā santakaṃ anāpucchā gahitaṃ puna paṭidātabbacīvaranti attho’’ti (pāci. aṭṭha. 903).

2227. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ‘‘upasampannāya upasampannasaññā…pe… vematikā …pe… anupasampannasaññā cīvarasaṅkamanīyaṃ dhāreti, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 905) evaṃ tikapācittiyaṃ **pāḷiyaṃ** vuttaṃ. **Sesāyā**ti anupasampannāya. **‘‘Tikadukkaṭa’’**nti idañca vuttanayameva. **Āpadāsū**ti sace apārutaṃ vā anivatthaṃ vā corā haranti, evarūpāsu āpadāsu vā.

2228. Etaṃ samuṭṭhānaṃ kathinena tulyanti yojanā. Gahaṇaṃ, paribhogo ca **kriyaṃ**. Anāpucchanaṃ **akriyaṃ**.

Pañcamaṃ.

2229. **Labhitabbaṃ tu cīvara**nti labhitabbaṃ vikappanupagaṃ cīvaraṃ. **Nivāretī**ti yathā te dātukāmā na denti, evaṃ antarāyaṃ parakkamati. **Pācittiṃ paridīpaye**ti sace tassā vacanena te na denti, bhikkhuniyā pācittiyaṃ vadeyyāti attho.

2230. Ettha paṭhamaṃ ‘‘saṅghassā’’ti vuttattā **gaṇassā**ti dve tayova gahetabbā. **Lābhe**ti ettha ‘‘nivārite’’ti seso. Sace aññaṃ parikkhāraṃ nivāreti, tatheva dukkaṭanti yojanā. **Añña**nti vikappanupagacīvarato aññaṃ. **Parikkhāra**nti yaṃ kiñci thālakādīnaṃ vā sappitelādīnaṃ vā aññataraṃ.

2231. **Ānisaṃsaṃ nidassetvā**ti ‘‘kittakaṃ agghanakaṃ dātukāmatthāti pucchati, ‘ettakaṃ nāmā’ti vadanti, ‘āgametha tāva, idāni vatthu mahagghaṃ, katipāhena kappāse āgate samagghaṃ bhavissatī’’ti evaṃ ānisaṃsaṃ dassetvā. **Na dosatā**ti na doso, anāpattīti attho.

Chaṭṭhaṃ.

2232-3. **Dhammikaṃ** samaggena saṅghena sannipatitvā kariyamānaṃ cīvarānaṃ **vibhaṅgaṃ** bhājanaṃ **yā** bhikkhunī **paṭisedheyya** paṭibāheyya, **tassā** evaṃ paṭisedhentiyā pācittiyaṃ hotīti yojanā. Adhamme dhammasaññāya dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā. **Ubho vematikāya vā**ti ubhosu vematikāya. Gāthābandhavasena su-saddalopo. Dhammike adhammike cīvaravibhaṅge vematikāya paṭibāhantiyā dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā. Yathāha ‘‘dhammike vematikā paṭibāhati, āpatti dukkaṭassa. Adhammike vematikā paṭibāhati, āpatti dukkaṭassā’’ti. **Ānisaṃsaṃ nidassetvā**ti ‘‘ekissā ekaṃ sāṭakaṃ nappahoti, āgametha tāva, katipāheneva uppajjissati, tato

bhājessāmī''ti (pāci. 914) evaṃ ānisaṃsaṃ dassetvā.

Sattamaṃ.

2235-6. Nivāsanupagaṃ vā tathā pārupanupagaṃ vā kappabindukataṃ vā yaṃ kiñci cīvaraṃ pañca **sahadhammike** ca mātā**pitaropi** muñcitvā **aññassa yassa kassaci** gahaṭṭhassa vā paribbājakassa vā yadi dadeyya, tassāpi pācittiyaṃ pariyāputanti yojanā. Ettha ca **''pitaro''**ti mātā ca pitā ca mātāpitaroti vattabbe virūpekasesavasena niddeso daṭṭhabbo.

2237. **Ettha** imasmiṃ sikkhāpade tā pana pācittiyo cīvarānaṃ gaṇanāya vasena gaṇetabbāti yojanā.

2238. Tāva sampaṭicchito kālo etassāti **tāvakālikaṃ,** cīvaraṃ. ''Aññassā''ti pubbe vuttassa dūrattā punapi **''aññesa''**nti āha, soyevattho.

Aṭṭhamaṃ.

2239. Yā pana bhikkhunī ''sace mayaṃ sakkoma, dassāma karissāmāti evaṃ vācā bhinnā hotī''ti vuttāya dubbalāya cīvarapaccāsāya cīvarassa vibhaṅgaṃ nisedhetvā cīvare kālaṃ atikkameyya, assā **dosatā** pācittiyāpatti hotīti yojanā. **Cīvare kāla**nti ''cīvarakālasamayo nāma anatthate kathine vassānassa pacchimo māso, atthate kathine pañcamāsā''ti (pāci. 922) **padabhājane** vuttaṃ cīvarakālaṃ. **Atikkameyyā**ti ''anatthate kathine vassānassa pacchimaṃ divasaṃ, atthate kathine kathinuddhāradivasaṃ atikkāmetī''ti vuttavidhiṃ atikkāmeyya.

2240. ''Adubbalacīvare dubbalacīvarasaññā, āpatti dukkaṭassā''ti vacanato **sudubbalanti cetasā**ti ettha **su**-saddo padapūraṇe. **Ubhosū**ti dubbale, adubbale ca. **Kaṅkhitāya vā**ti vematikāya vā.

2241. **Ānisaṃsaṃ nidassetvā**ti ''kiñcāpi 'na mayaṃ ayye sakkomā'ti vadanti, idāni pana tesaṃ kappāso āgamissati, saddho pasanno puriso āgamissati, addhā dassatī''ti (pāci. aṭṭha. 921) evaṃ **aṭṭhakathāya** vuttanayena ānisaṃsaṃ dassetvā.

Navamaṃ.

2242. **Dhammikaṃ kathinuddhāra**nti ''dhammiko nāma kathinuddhāro samaggo bhikkhunisaṅgho sannipatitvā uddharatī''ti (pāci. 929) vuttaṃ kathinuddhāraṃ.

2243. **Yassā**ti yassa kathinassa. **Atthāramūlako ānisaṃso** nāma ''yo ca tattha cīvaruppādo, so nesaṃ bhavissatī''ti (mahāva. 306) anuññāto tasmiṃ vihāre uppajjanakacīvaravatthānisaṃso. **Uddhāramūlako** nāma antarubbhāraṃ kārāpentehi upāsakehi diyyamānacīvaravatthānisaṃso.

2245. **Samānisaṃsopī**ti atthāraānisaṃsena samānisaṃsopi ubbhāro. **Saddhāpālanakaāraṇā**ti pasādānurakkhanatthāya dātabboti yojanā. **Ānisaṃsaṃ nidassetvā**ti ''bhikkhunisaṅgho jiṇṇacīvaro, kathinānisaṃsamūlako mahālābho''ti evarūpaṃ ānisaṃsaṃ dassetvā.

2246. Samuṭṭhānādinā saddhiṃ **sesaṃ pana** vinicchayajātaṃ **asesena** sabbākārena **sattamena** sikkhāpadena **samaṃ mataṃ** ''sadisa''nti viññātaṃ. **Kiñcipi** appakampi **apubbaṃ** tattha vuttanayato aññaṃ natthīti yojanā.

Dasamaṃ.

Naggavaggo tatiyo.

2247. ''Yā pana bhikkhuniyo dve ekamañce tuvaṭṭeyyuṃ, pācittiya''nti (pāci. 933) paññattasikkhāpade vinicchayaṃ dassetumāha **''ekāyā''**tiādi. **Ekāyā**ti ekāya bhikkhuniyā. **Aparā**ti aññā upasampannā. **Nipajjeyyu**nti ettha ''ekamañce''ti seso. **Dve**ti dve bhikkhuniyo.

2248-9. **''Ekāya cā''**tiādi anāpattivāraniddeso. Ubho vāpi samaṃ nisīdantīti yojanā. **Eḷakenā**ti eḷakalomasikkhāpadena.

Paṭhamaṃ.

2250-1. **Pāvārakaṭasārādi**nti ettha bhummekavacanaṃ. **''Saṃhārimesū''**ti iminā samānādhikaraṇattā bahuvacanappasaṅge vacanavipallāsenettha ekavacananiddesoti daṭṭhabbo. Pāvāro ca kaṭasāro ca te ādi yassāti viggaho, niddhāraṇe cetaṃ bhummaṃ. **Ekaka**nti niddhāritabbanidassanaṃ. Ekameva **ekakaṃ**. Saṃhārimesu pāvārādīsu aññataranti attho. **''Pāvāro**ti kojavādayo''ti vadanti. **Kaṭasāro**ti kaṭoyeva. **Ādi**-saddena attharitvā sayanārahaṃ sabbaṃ saṅgaṇhāti. **Tenevā**ti yaṃ atthataṃ, teneva. Pārupitvā sace yā pana dve saheva nipajjanti, tāsaṃ pācittiyaṃ siyāti yojanā. Ettha ca attharaṇapāvuraṇakicce ekasseva niddiṭṭhattā ekassa antassa attharaṇañca ekassa antassa pārupanañca viññāyati. Yathāha ''saṃhārimānaṃ pāvārattharaṇakaṭasārakādīnaṃ ekaṃ antaṃ attharitvā ekaṃ pārupitvā tuvaṭṭentīnametaṃ adhivacana''nti (pāci. aṭṭha. 937).

Ekasmiṃ ekattharaṇe vā ekapāvuraṇe vā nipajjane sati tāsaṃ dvinnaṃ bhikkhunīnaṃ dukkaṭanti sambandho. **Dvikadukkaṭaṃ vutta**nti ''nānattharaṇapāvuraṇe ekattharaṇapāvuraṇasaññā…pe… vematikā, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 939) vuttaṃ dukkaṭadvayaṃ.

2252. **Vavatthānaṃ nidassetvā**ti majjhe kāsāvaṃ vā kattarayaṭṭhiṃ vā antamaso kāyabandhanampi ṭhapetvā nipajjanti, anāpattīti attho. **Sesaṃ** samuṭṭhānādividhānaṃ. **Ādinā**ti imasmiṃyeva vagge paṭhamasikkhāpadena. **Tulya**nti samānaṃ.

Dutiyaṃ.

2253. **Aññissā** bhikkhuniyā. **Aphāsukāraṇā**ti aphāsukaraṇahetu. **Anāpucchā**ti anāpucchitvā. Tassā purato ca caṅkamanādayo yadi kareyya, evaṃ karontiyā pācittiyāpatti hotīti yojanā. **Caṅkamanādayo**ti ettha **ādi**-saddena ''tiṭṭhati vā nisīdati vā seyyaṃ vā kappeti uddisati vā uddisāpeti vā sajjhāyaṃ vā karotī''ti (pāci. 943) **padabhājane** vuttānaṃ saṅgaho.

2254. **Nivattanānaṃ gaṇanāyā**ti caṅkamantiyā caṅkamassa ubhayakoṭiṃ patvā nivattantiyā nivattanagaṇanāya. **Payogatoyevā**ti payogagaṇanāyeva, iriyāpathaparivattanagaṇanāyevāti vuttaṃ hoti. **Dosā**ti pācittiyāpattiyo.

2255. **Padānaṃ gaṇanāvasā**ti ettha ādi-saddo luttaniddiṭṭho. Yathāha ''padādigaṇanāyā''ti (pāci. aṭṭha. 943). **Tikapācittiyaṃ vutta**nti upasampannāya upasampannasaññā, vematikā, anupasampannasaññāti vikappattayassa vasena pācittiyattayaṃ vuttaṃ. **Sesāyā**ti anupasampannāya.

2256. **Na ca aphāsukāmāyā**ti āpucchitvā **tassā** bhikkhuniyā purato caṅkamanādīni karontiyā anāpattīti yojanā.

2257. **Kriyākriya**nti caṅkamanādikaraṇaṃ kiriyaṃ. Āpucchāya akaraṇaṃ akiriyaṃ. **Pāpamānasa**nti akusalacittaṃ.

Tatiyaṃ.

2258-9. **Anantarāyā**ti vakkhamānesu rājantarāyādīsu dasasu antarāyesu aññatararahitā bhikkhunī. **Dukkhita**nti gilānaṃ. Yathāha ''dukkhitā nāma gilānā vuccatī''ti (pāci. 948). **Sahajīvini**nti saddhivihāriniṃ. Yathāha ''sahajīvinī nāma saddhivihārinī vuccatī''ti. **Aññāya vā nupaṭṭhāpeyyā**ti aññāya bhikkhuniyā, sikkhamānāya,

sāmaṇeriyā vā gihiniyā vā upaṭṭhānaṃ na kārāpeyya. **Nupaṭṭheyya sayampi vā**ti yā upaṭṭhānaṃ na kareyya. **Dhure nikkhittamatte vā**ti ''neva upaṭṭhessāmi, na upaṭṭhāpanāya ussukkaṃ karissāmī''ti dhure ussāhe nikkhittamatteyeva. **Tassā**ti upajjhāyāya.

Antevāsiniyā vāpīti pabbajjāupasampadādhammanissayavasena catubbidhāsu antevāsinīsu aññatarāya. **Itarāyā**ti anupasampannāya.

2260. **Gilānāyā**ti sayaṃ gilānāya. ''Gavesitvā alabhantiyā''ti padacchedo, aññaṃ upaṭṭhāyikaṃ pariyesitvā alabhamānāyāti attho. ''Āpadāsu ummattikādīna''nti padacchedo. Gāthābandhavasena vaṇṇalopopi daṭṭhabbo. **Āpadāsū**ti tathārūpe upaddave sati. **Dhuranikkhepanodaya**nti dhuranikkhepasamuṭṭhānaṃ. Yadettha vattabbaṃ, taṃ heṭṭhā vuttameva.

Catutthaṃ.

2261-2. Puggalikassa attāyattaparāyattavasena aniyamitattā **''saka''**nti iminā niyameti. **Sakaṃ puggalika**nti attano puggalikaṃ. **Datvā**ti ettha ''bhikkhuniyā''ti seso. **Sakavāṭa**nti parivattakadvārakavāṭasahitaṃ. **Upassaya**nti gehaṃ. **Dvārādīsū**ti ettha **ādi**-saddena gabbhapamukhānaṃ saṅgaho, niddhāraṇe cetaṃ bhummaṃ. **Bahūnipī**ti niddhāretabbanidassanaṃ. Bahūnipi dvārāni vā bahū gabbhe vā bahūni pamukhāni vā. **Ta**nti yassā upassayo dinno, taṃ bhikkhuniṃ. **Nikkaḍḍhantiyā**ti atikkāmentiyā. **Tassā**ti yā nikkaḍḍhati, tassā.

2263. **Etthā**ti nikkaḍḍhane. **Eseva nayo**ti ''payogagaṇanāya āpattī''ti dassitanayo. Ettha **payogo** nāma āṇāpanaṃ, iminā ''ekāyāṇattiyā anekesu dvāresu atikkāmitesupi ekāva āpatti hotī''ti evamādikaṃ aṭṭhakathāgatavinicchayaṃ (pāci. aṭṭha. 943, 952 atthato samānaṃ) saṅgaṇhāti.

2264. Tesu vinicchayesu ekaṃ vinicchayavisesaṃ dassetumāha **''ettakāva imaṃ dvārā''**tiādi. Dvāragaṇanāya āpattiyo **dvāragaṇanāpattiyo**.

2265. **Akavāṭamhā**ti akavāṭabandhato upassayā nikkaḍḍhantiyā dukkaṭanti yojanā. **Sesāyā**ti anupasampannāya. **Tikadukkaṭa**nti anupasampannāya upasampannasaññāya, vematikāya, anupasampannasaññāya ca vasena tikadukkaṭaṃ. **Ubhinna**nti upasampannānupasampannānaṃ. **Parikkhāresū**ti pattacīvarādīsu parikkhāresu. **Sabbatthā**ti sabbesu payogesu, nikkaḍḍhiyamānesu, nikkaḍḍhāpiyamānesu cāti vuttaṃ hoti.

2266. **Ettha** imasmiṃ sikkhāpade **samuṭṭhānādi**vinicchayena saha **sesaṃ** vinicchayajātaṃ **asesena** sabbappakārena saṅghikā vihārasmā nikkaḍḍhanasikkhāpadena **samaṃ mataṃ** ''sadisa''nti sallakkhitanti yojanā.

Pañcamaṃ.

2267. **Chaṭṭhe**ti ''yā pana bhikkhunī saṃsaṭṭhā vihareyya gahapatinā vā gahapatiputtena vā''tiādimātikāya (pāci. 956) niddiṭṭhe chaṭṭhasikkhāpade. **Idha vattabba**nti imasmiṃ vinayavinicchaye kathetabbaṃ. **Ariṭṭhassa sikkhāpadenā**ti ariṭṭhasikkhāpadena. **Vinicchayo**ti samuṭṭhānādiko.

Chaṭṭhaṃ.

2268. **Sāsaṅkasammate**ti ettha ''sappaṭibhaye''ti seso. Ubhayampi heṭṭhā vuttatthameva. **Antoraṭṭhe**ti yassa vijite viharati, tasseva raṭṭhe. Sāsaṅkasammate sappaṭibhaye antoraṭṭhe satthena vinā cārikaṃ carantiyā bhikkhuniyā āpatti siyāti yojanā.

2269. Evaṃ carantiyā sagāmakaṭṭhāne gāmantarappavese ca agāmake araññe addhayojane ca vinayaññunā bhikkhunā **pācittiyanayo** pācittiyāpattividhānakkamo ñeyyo ñātabboti yojanā.

2270. Saha satthena carantiyā na dosoti yojanā. Khemaṭṭhāne carantiyā, āpadāsu vā carantiyā na dosoti yojanā.

Sattamaṃ.

2271. **Aṭṭhame navame vāpī**ti ''yā pana bhikkhunī tiroraṭṭhe''tiādike (pāci. 966) aṭṭhamasikkhāpade ca ''yā pana bhikkhunī antovassaṃ cārikaṃ careyya, pācittiya''nti (pāci. 970) vuttanavamasikkhāpade ca. **Anuttānaṃ na vijjati,** sabbaṃ uttānameva, tasmā ettha mayā na vicārīyatīti adhippāyo.

Aṭṭhamanavamāni.

2272. ''Yā pana bhikkhunī vassaṃvutthā cārikaṃ na pakkameyya antamaso chappañcayojanānipi, pācittiya''nti (pāci. 974) vuttasikkhāpade vinicchayaṃ dassetumāha **''pācittī''**tiādi. Ahaṃ **na gamissāmi** na pakkamissāmīti **dhuranikkhepe** kate pācittīti yojanā. **Tathā**ti pācitti.

2273. Vassaṃvutthāya pavāretvā antamaso pañca yojanāni gantuṃ vaṭṭati. Ettha **api**-saddassa sambhāvanatthataṃ dassetumāha **''chasū''**tiādi. **Idha** imasmiṃ anāpattivāre **chasu** yojanesu yadatthi vattabbaṃ, taṃ kinnu nāma siyā, natthi kiñci vattabbanti attho. Pavāretvā cha yojanāni gacchantiyā anāpattibhāvo avuttasiddhovāti dīpeti.

2274. **Tīṇi** yojanāni. **Tenevā**ti yena gatā, teneva maggena. **Aññena maggenā**ti gatamaggato aññena pathena.

2275. **Dasavidhe antarāyasmiṃ satī**ti vakkhamānesu antarāyesu aññatarasmiṃ sati. Tassā anāpattīti yojanā. **Āpadāsū**ti aṭṭādikāraṇena kenaci palibuddhādibhāvasaṅkhātāsu āpadāsu. **Gilānāyā**ti sayaṃ gilānāya. **Dutiyāya** bhikkhuniyā alābhe vā apakkamantiyā anāpatti.

2276. Rājā ca corā ca amanussā ca aggi ca toyañca vāḷā ca sarīsapā cāti viggaho. **Manusso**ti ettha gāthābandhavasena pubbapadalopo ''lābūni sīdantī''tiādīsu (jā. 1.1.77) viya. Jīvitañca brahmacariyā ca jīvitabrahmacariyanti samāhāradvande samāso, tassa **jīvitabrahmacariyassa**. Antarāyā eva **antarāyikā**. Etesaṃ dasannaṃ aññatarasmiṃ apakkamantiyā anāpatti. Yathāha ''antarāyeti dasavidhe antarāye. 'Paraṃ gacchissāmī'ti nikkhantā, nadipūro pana āgato, corā vā magge honti, megho vā uṭṭhāti, nivattituṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 976).

2277. Apakkamanaṃ **akriyaṃ**. Anādariyena āpajjanato āha **''dukkhavedana''**nti.

Dasamaṃ.

Tuvaṭṭavaggo catuttho.

2278-80. **Rājāgāra**nti rañño kīḷanagharaṃ. **Cittāgāra**nti kīḷanacittasālaṃ. **Ārāma**nti kīḷanaupavanaṃ. **Kīḷuyyāna**nti kīḷanatthāya kataṃ uyyānaṃ. **Kīḷāvāpi**nti ettha kiñcāpi **pāḷiyaṃ** (pāci. 979) pokkharaṇī vuttā, sā pana sabbajalāsayānaṃ kīḷāya katānaṃ upalakkhaṇavasena vuttāti āha ''kīḷāvāpi''nti, kīḷanatthāya katavāpinti attho. **''Nānākāra''**nti idaṃ yathāvuttapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. Sabbasaṅgāhikavasena **''tānī''**ti vuttaṃ. Nānākāraṃ rājāgāraṃ cittāgāraṃ ārāmaṃ kīḷuyyānaṃ vā kīḷāvāpiṃ **daṭṭhuṃ gacchantīnaṃ tāni** sabbāni ekato daṭṭhuṃ gacchantīnaṃ **tāsaṃ** bhikkhunīnaṃ pade pade dukkaṭaṃ muninā niddiṭṭhanti yojanā.

Pañcapīti rājāgārādīni pañcapi. Ekāyeva pācitti āpatti paridīpitāti yojanā. **Taṃ taṃ** disābhāgaṃ gantvā passanti ce, pāṭekkāpattiyo payogagaṇanāya siyunti yojanā.

2281. Gamanabāhullena āpattibāhullaṃ pakāsetvā gīvāparivattanasaṅkhātena payogabāhullenāpi āpattibāhullaṃ pakāsetumāha **''payogabahutāyāpi, pācittibahutā siyā''**ti. **Sabbatthā**ti yattha bhikkhuniyā pācittiyaṃ vuttaṃ, tattha sabbattha.

2282. ‘‘Avasesopi anāpattī’’ti padacchedo. Anāpatti ca kathāmaggo ca **anāpattikathāmaggo,** tesaṃ vinicchayo **anāpattikathāmaggavinicchayo,** ‘‘anāpatti ārāme ṭhitā passatī’’tiādiko (pāci. 981) anāpattivinicchayo ca **aṭṭhakathā**gato (pāci. aṭṭha. 981) avasesavinicchayo cāti attho. **‘‘Ārāme ṭhitā’’**ti etena ajjhārāme rājāgārādīni karonti, tāni passantiyā anāpattīti ayamanāpattivāro dassito. Eteneva antoārāme tattha tattha gantvā naccādīni viya rājāgārādīnipi passituṃ labhatītipi siddhaṃ. **Ādi**-saddena ‘‘piṇḍapātādīnaṃ atthāya gacchantiyā magge honti, tāni passati, anāpatti. Rañño santikaṃ kenaci karaṇīyena gantvā passati, anāpatti. Kenaci upaddutā pavisitvā passati, anāpattī’’ti ete anāpattivārā saṅgahitā. **Naccadassana…pe… sahā**ti samuṭṭhānādinā vinicchayena saha naccadassanasikkhāpadasadisova.

Paṭhamaṃ.

2283. Mānato pamāṇato atītā apetā **mānātītā,** āsandī, taṃ. Vāḷehi upeto **vāḷūpeto,** pallaṅko, taṃ. ‘‘Āsandī nāma atikkantappamāṇā vuccatī’’ti vacanato heṭṭhā aṭṭaniyā vaḍḍhakihatthato uccatarapādo āyāmacaturasso mañcapīṭhaviseso āsandī nāma samacaturassānaṃ atikkantappamāṇānampi anuññātattā. ‘‘Pallaṅko nāma āharimehi vāḷehi kato’’ti (pāci. 984) vacanato pamāṇayuttopi evarūpo na vaṭṭati. Āharitvā yathānurūpaṭṭhāne ṭhapetabbavāḷarūpāni **āharimavāḷā** nāma, saṃharimavāḷarūpayuttoti vuttaṃ hoti. Mānātītaṃ āsandiṃ vā vāḷūpetaṃ pallaṅkaṃ vā **sevantīnaṃ** abhinisīdantīnaṃ, abhinipajjantīnañca **yāsaṃ** bhikkhunīnaṃ satthā pācittiyāpattiṃ āha.

2284. Tāsaṃ nisīdanassāpi nipajjanassāpi payogabāhullavasena pācittiyānaṃ gaṇanā hoti iti evaṃ niddiṭṭhā **evaṃ** ayaṃ gaṇanā **accantayasena** anantaparivārena bhagavatā vuttāti yojanā. Ettha ca **iccevan**ti nipātasamudāyo, **iti**-saddo nidassane, **evaṃ**-saddo idamatthe daṭṭhabbo.

2285. **Pāde āsandiyā chetvā**ti āsandiyā pāde pamāṇato adhikaṭṭhānachindanena chetvā. Pallaṅkassa pāde vāḷakā **pallaṅkavāḷakā,** te **hitvā** apanetvā, **anāpattī**ti sevantīnaṃ anāpatti.

Dutiyaṃ.

2286-7. **Channa**nti khomādīnaṃ channaṃ, niddhāraṇe sāmivacanaṃ. **Aññataraṃ sutta**nti niddhāritabbanidassanaṃ. **Hatthā**ti hatthena, karaṇatthe cetaṃ nissakkavacanaṃ. **Añcita**nti hatthāyāmena ākaḍḍhitaṃ. **Tasmi**nti tasmiṃ añchite suttappadese. **Takkamhī**ti kantanasūcimhi. **Veṭhite**ti paliveṭhite.

Suttakantanato sabbapubbapayogesūti suttakantanato pubbesu kappāsavicinanādisabbapayogesu. **Hatthavārato**ti hatthavāragaṇanāya. Yathāha ‘‘kappāsavicinanaṃ ādiṃ katvā sabbapubbapayogesu hatthavāragaṇanāya dukkaṭa’’nti (pāci. aṭṭha. 988).

2288. **Kantitaṃ sutta**nti paṭhamameva kantitaṃ dasikasuttādiṃ. **Puna kantantiyā**ti koṭiyā koṭiṃ saṅghāṭetvā puna kantantiyā.

Tatiyaṃ.

2289. Taṇḍulānaṃ koṭṭanaṃ tu ādiṃ katvā gihīnaṃ **veyyāvaccaṃ** karontiyā sabbapubbapayogesu dukkaṭanti yojanā.

2290. **Yāguādisu** nipphādetabbesu tadādhārāni **bhājanāni** gaṇetvāva pācittiṃ paridīpaye, khajjakādīsu rūpānaṃ gaṇanāya pācittiṃ paridīpayeti yojanā. **Yāguādisū**ti ettha **ādi**-saddena bhattasūpādīnaṃ saṅgaho. **Khajjakādīsū**ti **ādi**-saddena macchamaṃsādiuttaribhaṅgānaṃ saṅgaho.

2291. ‘‘Sacepi mātāpitaro āgacchanti, yaṃkiñci bījaniṃ vā sammajjanidaṇḍaṃ vā kārāpetvā veyyāvaccakaraṭṭhāne ṭhapetvāva yaṃ kiñci pacituṃ vaṭṭatī’’ti **aṭṭhakathāgataṃ** vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘sace’’**tiādi. **Sace**ti ettha ‘‘mātāpitaro āgacchantī’’ti seso. Attano evamāgatānaṃ mātāpitūnampi kiñci kammaṃ akāretvā kiñci kammaṃ kātuṃ na vaṭṭatīti yojanā. **Api**-saddo sambhāvane, tena aññesaṃ kathāyeva natthīti dīpeti.

2292-3. Saṅghassa yāgupāne veyyāvaccaṃ karontiyā anāpattīti yojanā. **‘‘Saṅghabhattepī’’**tiādīsupi eseva nayo. Attano veyyāvaccakarassa vāti sambandho. Yathāha ‘‘yāgupāneti manussehi saṅghassatthāya kariyamāne yāgupāne vā saṅghabhatte vā tesaṃ sahāyikabhāvena yaṃ kiñci pacantiyā anāpatti. Cetiyapūjāya sahāyikā hutvā gandhamālādīni pūjeti, vaṭṭatī’’ti (pāci. aṭṭha. 993).

Catutthaṃ.

2294. ‘‘Yā pana bhikkhunī ‘ehāyye imaṃ adhikaraṇaṃ vūpasamehī’ti vuccamānā ‘sādhū’ti paṭissuṇitvā sā pacchā anantarāyikinī neva vūpasameyya na vūpasamāya ussukkaṃ kareyya, pācittiya’’nti (pāci. 995) sikkhāpadassa vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘pācitti dhuranikkhepe’’**tiādi. **Dhuranikkhepe**ti na dāni taṃ vūpasamessāmi, aññāhi vā na vūpasamāpessāmī’’ti evaṃ dhurassa ussāhassa nikkhepe pācittīti yojanā. Cīvarasibbane yathā pañcāhaparihāro labbhati, idha pana tathā ekāhampi parihāro na labbhatīti yojanā.

2295. **Sesa**nti ‘‘dhuraṃ nikkhipitvā pacchā vinicchinantī āpattiṃ āpajjitvāva vinicchinātī’’tiādikaṃ vinicchayajātaṃ. Tattha cīvarasibbane vuttanayeneva veditabbanti yojanā.

Pañcamaṃ.

2296-7. **Yā pana** bhikkhunī gihīnaṃ vā sahadhammike ṭhapetvā **aññesaṃ** paribbājakaparibbājikānaṃ vā dantaponodakaṃ vinā aññaṃ yaṃ kiñci **ajjhoharaṇīyaṃ** khādanīyaṃ, bhojanīyaṃ vā kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā nissaggiyena vā dadāti, tassā pācittiyaṃ hotīti yojanā.

2298-9. **Idha** imasmiṃ sikkhāpade muninā dantakaṭṭhodake dukkaṭaṃ vuttanti yojanā. **Yā** pana bhikkhunī kāyādīhi sayaṃ **na deti** aññena **dāpeti,** tassā ca kāyādīhi adatvā bhūmiyaṃ **nikkhipitvā** dentiyāpi yā bāhiralepaṃ vā deti, tassāpi ummattikāya ca **na doso** anāpattīti yojanā.

Chaṭṭhaṃ.

2300-1. **Āvasathacīvara**nti ‘‘utuniyo bhikkhuniyo paribhuñjantū’’ti dinnaṃ cīvaraṃ. **Yā** bhikkhunī yaṃ ‘‘āvasathacīvara’’nti niyamitaṃ cīvaraṃ, **taṃ** catutthe divase dhovitvā antamaso utuniyā sāmaṇerāya vā adatvā sace paribhuñjeyya, tassā pācittiyaṃ vuttanti yojanā. **Tikapācittiyaṃ siyā**ti ‘‘anissajjite anissajjitasaññā…pe… vematikā…pe… nissajjitasaññā paribhuñjati, āpatti pācittiyassā’’ti (pāci. 1006) vuttaṃ pācittiyaṃ hotīti yojanā.

2302-3. **Tasmiṃ** cīvare nissajjite anissajjitasaññāya vā vematikāya vā **tassā** bhikkhuniyā dvikadukkaṭaṃ vuttanti yojanā. Aññāsaṃ utunīnaṃ abhāve adatvāpi paribhuñjantiyā anāpatti. **Puna pariyaye**ti puna utunivāre yathākālaṃ paribhuñjantiyā anāpatti. Acchinnacīvarādīnañca anāpattīti yojanā. **Pariyaye**ti gāthābandhavasena rassattaṃ. **Acchinnacīvarādīna**nti ettha **ādi**-saddena naṭṭhacīvarādīnaṃ saṅgaho. **Āpadāsupī**ti mahagghacīvaraṃ sarīrato mocetvā suppaṭisāmitampi corā haranti, evarūpāsu āpadāsu paribhuñjantiyā anāpattīti yojanā.

Sattamaṃ.

2304. **Sakavāṭakaṃ vihāra**nti kavāṭabandhavihāraṃ, dvārakavāṭayuttaṃ suguttasenāsananti vuttaṃ hoti. **Rakkhanatthāya adatvā**ti ‘‘imaṃ jaggeyyāsī’’ti evaṃ anāpucchitvā.

2305-6. ‘‘Hoti pācittiyaṃ tassā, cārikaṃ pakkamantiyā’’ti vuttameva pakāsetumāha **‘‘attano gāmato’’**tiādi. **Attano gāmato**ti attano vasanakagāmato. **Tathā itarassā**ti aparikkhittassa vihārassa parikkhepaṃ upacāraṃ. **Ta**ntiādipadattaye bhummatthe upayogavacanaṃ veditabbaṃ. Parikkhittassa vihārassa parikkhepe paṭhamena padena samatikkante dukkaṭaṃ, tathā **itarassa** aparikkhittassa vihārassa tasmiṃ upacāre atikkante dukkaṭaṃ. Dutiyena padena parikkhepe, upacāre samatikkantamatte pācittīti yojanā.

2307. **Akavāṭabandhanasmiṃ** kavāṭabandharahite vihāre tathā anissajjantiyā dukkaṭaṃ paridīpitaṃ. **Jaggikaṃ alabhantiyā**ti ettha ''pariyesitvā''ti seso. **Jaggika**nti vihārapaṭijaggikaṃ.

2308. **Āpadāsū**ti raṭṭhe bhijjante āvāse chaḍḍetvā gacchanti, evarūpāsu āpadāsu. **Gilānāyā**ti vacībhedaṃ kātuṃ asamatthāyāti.

Aṭṭhamaṃ.

2309-10. Hatthī ca asso ca ratho ca **hatthiassarathā,** te ādi yesaṃ te **hatthiassarathādayo,** tehi. **Ādi**-saddena dhanu tharūti padadvayaṃ gahitaṃ. **Saṃyutta**nti yathāvuttehi hatthiassādipadehi saṃyojitaṃ, ''hatthīnaṃ sippaṃ hatthisippa''ntiādinā katasamāsanti attho, ''hatthisippaṃ assasippaṃ rathasippaṃ dhanusippaṃ tharusippa''nti evaṃ vuttaṃ yaṃ kiñci sippanti vuttaṃ hoti. Hatthisikkhādisippaṃ sandīpako gantho vaccavācakānaṃ abhedopacārena evaṃ vuttoti gahetabbaṃ. Teneva vakkhati ''padādīnaṃ vasenidhā''ti. **Parūpaghātakaṃ mantāgadayogappabhedakaṃ kiñcī**ti paresaṃ antarāyakaraṃ khilanavasīkaraṇasosāpanādibhedaṃ āthabbaṇamantañca visayogādippabhedakañca yaṃ kiñci sippanti attho.

Ettha ca **khilanamanto** nāma dārusārakhilaṃ mantetvā pathaviyaṃ pavesetvā māraṇamanto. **Vasīkaraṇamanto** nāma paraṃ attano vase vattāpanakamanto. **Sosāpanakamanto** nāma parasarīraṃ rasādidhātukkhayena sukkhabhāvaṃ pāpanakamanto. **Ādi**-saddena videssanādimantānaṃ saṅgaho. **Videssanaṃ** nāma mittānaṃ aññamaññassa veribhāvāpādanaṃ. **Idha** imasmiṃ sāsane yā bhikkhunī hatthi…pe… kiñci yassa kassaci santike padādīnaṃ vasena **pariyāpuṇeyya** adhīyeyya ce, tassā pācittiyaṃ hotīti yojanā.

2311. **Lekhe**ti likhitasippe. **Dhāraṇāya cā**ti dhāraṇasatthe, yasmiṃ vuttanayena paṭipajjantā bahūnipi ganthāni dhārenti. **Guttiyā**ti attano vā paresaṃ vā guttatthāya. **Parittesu ca sabbesū**ti yakkhaparittacoravāḷādisabbesu parittesu ca.

Navamaṃ.

2312. **Dasame**ti ''yā pana bhikkhunī tiracchānavijjaṃ vāceyya, pācittiya''nti (pāci. 1018) samuddiṭṭhe dasamasikkhāpade. **Idaṃ** dasamasikkhāpadaṃ.

Dasamaṃ.

Cittāgāravaggo pañcamo.

2313. **Sabhikkhukaṃ ārāma**nti yattha bhikkhū rukkhamūlepi vasanti, taṃ padesaṃ. **Jānitvā**ti ''sabhikkhuka''nti jānitvā. **Yaṃ kiñcī**ti bhikkhuṃ vā sāmaṇeraṃ vā ārāmikaṃ vā yaṃ kiñci.

2314-5. ''Sabhikkhuko nāma ārāmo yattha bhikkhū rukkhamūlepi vasantī''ti (pāci. 1025) vacanato āha **''sace antamaso''**tiādi. Yā pana bhikkhunī antamaso rukkhamūlassapi anāpucchā sace parikkhepaṃ atikkāmeti, tassā paṭhame pāde dukkaṭaṃ, aparikkhitte tassa vihārassa upacārokkame vāpi bhikkhuniyā dukkaṭaṃ, dutiye pāde atikkāmite pācitti siyāti yojanā.

2316. **Abhikkhuke** ārāme sabhikkhūti saññāya **ubhosupi** sabhikkhukābhikkhukesu ārāmesu **jātakaṅkhāya** sañjātavicikicchāya, vematikāyāti attho. Tassā āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

2317. Sīsānulokikā yā bhikkhunī gacchati, tassā ca anāpatti pakāsitāti yojanā. Evamuparipi. **Tā** bhikkhuniyo yattha **sannipatitā** honti, tāsaṃ santikaṃ ''gacchāmī''ti **gacchati**. Yathāha ''yattha bhikkhuniyo paṭhamataraṃ pavisitvā sajjhāyaṃ vā cetiyavandanādīni vā karonti, tattha tāsaṃ santikaṃ gacchāmīti gantuṃ vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 1027).

2318. **''Santaṃ bhikkhuṃ anāpucchā''**ti vacaneneva abhikkhukaṃ ārāmaṃ kiñci anāpucchā pavisantiyā anāpattīti dīpitaṃ hoti. Ārāmamajjhato vā maggo hoti, tena gacchantiyāpi. **Āpadāsū**ti yena kenaci upaddutā hoti, evarūpāsu āpadāsu pavisantiyā.

Paṭhamaṃ.

2320. **Akkoseyyā**ti dasannaṃ akkosavatthūnaṃ aññatarena sammukhā, parammukhā vā akkoseyya vā. **Paribhāseyya vā**ti bhaya'massa upadaṃseyya vā. **Tikapācittiya**nti ''upasampanne upasampannasaññā…pe… vematikā…pe… anupasampannasaññā akkosati vā paribhāsati vā, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 1031) tikapācittiyaṃ vuttaṃ. **Sese**ti anupasampanne. Tikadukkaṭaṃ tassā hotīti yojanā.

2321. **''Purakkhatvā''**tiādīsu yaṃ vattabbaṃ, taṃ ''abhisapeyyā''ti (pāci. 875) vuttasikkhāpade vuttanayameva.

Dutiyaṃ.

2322-3. **Saṅgha**nti bhikkhunisaṅghaṃ. **Paribhāseyyā**ti ''bālā etā, abyattā etā, netā jānanti kammaṃ vā kammadosaṃ vā kammavipattiṃ vā kammasampattiṃ vā''ti (pāci. 1035) āgatanayena paribhāseyyāti attho. **Itarāyā**ti ettha upayogatthe karaṇavacanaṃ. Ekaṃ bhikkhuniṃ vā sambahulā bhikkhuniyo vā tatheva itaraṃ anupasampannaṃ vā paribhāsantiyā tassā dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā.

Tatiyaṃ.

2324-6. Yā nimantanapavāraṇā ubhopi **gaṇabhojanasikkhāpade** (pāci. 217-219), **pavāraṇasikkhāpade** (pāci. 238-239) ca vuttalakkhaṇā, tāhi ubhohi nimantanapavāraṇāhi yā ca bhikkhunī sace nimantitāpi vā pavāritāpi vā bhaveyya, sā purebhattaṃ yāguñca yāmakālikādi**kālikattayañca** ṭhapetvā yaṃ kiñci **āmisaṃ** yāvakālikaṃ ajjhoharaṇatthāya paṭiggaṇhāti ce, tassā gahaṇe dukkaṭaṃ siyā, ajjhohāravasena **ettha** imasmiṃ sikkhāpade pācitti paridīpitāti yojanā.

Ettha ca **nimantitā** nāma ''pañcannaṃ bhojanānaṃ aññatarena bhojanena nimantitā''ti **gaṇabhojanasikkhāpade** vuttalakkhaṇā. **Pavāraṇā** ca ''pavārito nāma asanaṃ paññāyati, bhojanaṃ paññāyati, hatthapāse ṭhito abhiharati, paṭikkhepo paññāyatī''ti **pavāraṇasikkhāpade** vuttalakkhaṇāti veditabbā.

2327. **Kālikāni ca tīṇevā**ti yāmakālikādīni tīṇi kālikāni eva.

2328-9. Nimantitapavāritānaṃ dvinnaṃ sādhāraṇāpattiṃ dassetvā anāpattiṃ dassetumāha **''nimantitā''**tiādi. **Idha** imasmiṃ sāsane **yā pana** bhikkhunī nimantitā appavāritā sace yāguṃ pivati, **vaṭṭati** anāpattīti attho. **Sāmikassā**ti yena nimantitā, tassa nimantanasāmikasseva. **Aññabhojana**nti yena nimantitā, tato aññassa bhojanaṃ. Sace sā bhuñjati, tathā vaṭṭatīti yojanā.

Kālikāni ca tīṇevāti yāmakālikādīni tīṇi kālikāneva. **Paccaye satī**ti pipāsādipaccaye sati.

2330. Imassa sikkhāpadassa idaṃ samuṭṭhānaṃ addhānena tulyanti yojanā. Pavāritāya, appavāritāya vā nimantitāya vasena kiriyākiriyataṃ dassetumāha **''nimantitā''**tiādi. Nimantitā pana sāmikaṃ anāpucchā bhuñjati ce, tassā vasena **idaṃ** sikkhāpadaṃ kiriyākiriyaṃ hoti. Ettha bhuñjanaṃ **kriyaṃ**. Sāmikassa anāpucchanaṃ **akriyaṃ**.

2331. **''Kappiyaṃ kārāpetvā''**tiādiṃ pavāritameva sandhāyāha. Yā yadi paribhuñjati, tassā ca pācitti siyā kiriyato hotīti yojanā. **Siyā**ti avassaṃ.

Pavāraṇasikkhāpade vuttanayena kappiyaṃ kāretvā vā akārāpetvā vā paribhuñjantiyā tassā paribhogeneva iminā sikkhāpadena avassaṃ āpatti hotīti attho.

Catutthaṃ.

2332. ‘‘Yā pana bhikkhunī kulamaccharinī assa, pācittiya’’nti (pāci. 1043) imasmiṃ sikkhāpade vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘bhikkhunīna’’**ntiādi. Kulasantike bhikkhunīnaṃ avaṇṇaṃ vadantiyā pācittīti sambandho, kulassa santike ‘‘bhikkhuniyo dussīlā pāpadhammā’’ti bhikkhunīnaṃ avaṇṇaṃ bhāsantiyāti attho. **Kulassāvaṇṇanaṃ vāpī**ti ‘‘taṃ kulaṃ assaddhaṃ appasanna’’nti bhikkhunīnaṃ santike kulassa avaṇṇaṃ aguṇaṃ vadantiyā pācittīti sambandho.

2333. **Santaṃ bhāsantiyā dosa**nti amaccharāyitvā kulassa vā bhikkhunīnaṃ vā santaṃ dosaṃ ādīnavaṃ kathentiyā.

Pañcamaṃ.

2334-5. **Ovādadāyako**ti aṭṭhahi garudhammehi ovādaṃ dento. **Vassaṃ upagacchantiyā**ti vassaṃ vasantiyā.

2336. **Bhikkhū**ti ovādadāyakā bhikkhū.

Chaṭṭhaṃ.

2338. Yā sā bhikkhunī **vassaṃ vutthā** purimaṃ vā pacchimaṃ vā temāsaṃ vutthā **tato** anantaraṃ **ubhatosaṅghe** bhikkhunisaṅghe ca bhikkhusaṅghe ca ‘‘nāhaṃ pavāressāmī’’ti dhuraṃ nikkhipati ceti yojanā.

Sattamaṃ.

2341. **Ovādādīnamatthāyā**ti aṭṭhagarudhammassavanādīnamatthāya. **Ādi**-saddena uposathapucchanapavāraṇānaṃ gahaṇaṃ.

2342. Ovādādīnamatthāya agamanena **akriyaṃ. Kāyika**nti kāyakammaṃ.

Aṭṭhamaṃ.

2343. ‘‘Anvaddhamāsaṃ bhikkhuniyā bhikkhusaṅghato dve dhammā paccāsīsitabbā uposathapucchanañca ovādūpasaṅkamanañca, taṃ atikkāmentiyā pācittiya’’nti (pāci. 1059) imasmiṃ sikkhāpade vinicchayaṃ dassetumāha **‘‘na yācissāmī’’**tiādi. Taṃ uttānatthameva.

Navamaṃ.

2346-7. **Pasākho** nāma nābhiyā heṭṭhā, jāṇumaṇḍalānaṃ upari padeso. Tathā hi yasmā rukkhassa sākhā viya ubho ūrū pabhijjitvā gatā, tasmā so pasākhoti vuccati, tasmiṃ pasākhe. **Sañjāta**nti uṭṭhitaṃ. **Gaṇḍa**nti yaṃ kiñci gaṇḍaṃ. **Rudhita**nti yaṃ kiñci vaṇaṃ. **Saṅghaṃ vā**ti bhikkhunisaṅghaṃ vā. **Gaṇaṃ vā**ti sambahulā bhikkhuniyo vā. **Ekenā**ti ettha ‘‘purisenā’’ti seso, sahatthe idaṃ karaṇavacanaṃ. Yathāha ‘‘purisena saddhiṃ ekenekā’’ti. **Puriso**ti ca manussapurisova gahetabbo.

Dhovāti ettha ādi-atthe vattamānena **iti**-saddena ‘‘ālimpāpeyya vā bandhāpeyya vā mocāpeyya vā’’ti (pāci. 1063) sikkhāpadāgatānaṃ itaresaṃ tiṇṇaṃ saṅgaṇhanato ‘‘ālimpa bandha mocehī’’ti āṇattittayaṃ saṅgahitaṃ. Teneva vakkhati ‘‘dukkaṭāniccha pācittiyo cha cā’’ti.

Yā pana bhikkhunī pasākhe jātaṃ gaṇḍaṃ vā rudhitaṃ vā saṅghaṃ vā gaṇaṃ vā anāpucchitvā **ekena** purisena ekikā ‘‘bhinda phālehi dhova ālimpa bandha mocehī’’ti **sabbāni** kātabbāni āṇāpeti, tassā cha dukkaṭāni, **katesu** bhindanādīsu chasu kiccesu tassā cha pācittiyo hontīti yojanā.

2348-9. **Etthā**ti gaṇḍe vā vaṇe vā. ‘‘Yaṃ kātabbaṃ atthi, taṃ sabbaṃ tvaṃ karohī’’iti sace evaṃ yā āṇāpetīti yojanā. Tassā ekāya āṇāpana**vācāya** cha dukkaṭāni ca pācittiyacchakkañceti dvādasāpattiyo siyunti yojanā.

2351. **Āpucchitvā vā**ti saṅghaṃ vā gaṇaṃ vā āpucchitvā. **Dutiya**nti dutiyikaṃ. Viññuṃ dutiyaṃ gahetvāpi vāti yojanā.

Dasamaṃ.

Ārāmavaggo chaṭṭho.

2353. ‘‘Gaṇapariyesanādismi’’nti vattabbe chandānurakkhanatthaṃ niggahitāgamo. **Gabbhini**nti āpannasattaṃ, kucchipaviṭṭhasattanti attho. **Vuṭṭhāpentiyā**ti upasampādentiyā. **Kammavācāhī**ti dvīhi kammavācāhi.

2354-5. **Kammavācāya osāne**ti tatiyakammavācāya pariyosāne, **yya**kārappatteti attho. **Gabbhinisaññāya na ca gabbhiniyā**ti agabbhiniyā gabbhinisaññāya ca. **Ubho sañjātakaṅkhāyā**ti ubhosu samuppannasaṃsayāya, gabbhiniyā, agabbhiniyā ca vematikāyāti attho. Gāthābandhavasenettha **su**-saddalopo. Tathā vuṭṭhāpentiyā upajjhāyāya āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā. **Ācariniyā tassā**ti upajjhāyā gabbhiniṃ vuṭṭhāpeti, tassā kammavācaṃ sāventiyā ācariniyā ca. **Gaṇassā**ti upajjhāyācarinīhi aññassa bhikkhunigaṇassa ca. Tathā dukkaṭaṃ dīpitanti yojanā.

2356. ‘‘Dvīsu agabbhinisaññāyā’’ti padacchedo. **Dvīsū**ti gabbhiniyā, agabbhiniyā ca.

Paṭhamaṃ.

2357. **Dutiye**ti ‘‘yā pana bhikkhunī pāyantiṃ vuṭṭhāpeyya, pācittiya’’nti (pāci. 1073) sikkhāpade. Imasmiṃ sikkhāpade pāyantī nāma mātā vā hoti dhāti vāti ayaṃ viseso.

Dutiyaṃ.

2358. Yā pana bhikkhunī dve vassāni chasu dhammesu **asikkhitasikkhaṃ** sikkhamānaṃ sace vuṭṭhāpeyya, pācitti siyāti yojanā. Tattha **dve vassānī**ti pavāraṇavasena dve saṃvaccharāni. **Chasu dhammesū**ti pāṇātipātāveramaṇiādīsu vikālabhojanāveramaṇipariyosānesu chasu dhammesu. **Asikkhitasikkha**nti ‘‘pāṇātipātāveramaṇiṃ dve vassāni avītikkamma samādānaṃ samādiyāmī’’tiādinā (pāci. 1079) nayena anādinnasikkhāpadaṃ vā evaṃ samādiyitvāpi kupitasikkhaṃ vā. **Sikkhamānaṃ** tesu chasu dhammesu sikkhanato vā te vā sikkhāsaṅkhāte dhamme mānanato evaṃ laddhanāmaṃ anupasampannaṃ. **Vuṭṭhāpeyyā**ti upasampādeyya. **Āpatti siyā**ti paṭhamasikkhāpade vuttanayeneva kammavācāpariyosāne pācitti āpatti siyā, pācitti hotīti attho.

2359. ‘‘Dhammakamme dhammakammasaññā vuṭṭhāpeti, āpatti pācittiyassa. Dhammakamme vematikā vuṭṭhāpeti, āpatti pācittiyassa. Dhammakamme adhammakammasaññā vuṭṭhāpeti, āpatti pācittiyassā’’ti evaṃ **dhammakamme satthunā tikapācittiyaṃ vuttaṃ**. ‘‘Adhammakamme dhammakammasaññā, āpatti dukkaṭassa. Adhammakamme vematikā āpatti dukkaṭassa. Adhammakamme adhammakammasaññā vuṭṭhāpeti, āpatti dukkaṭassā’’ti (pāci. 1082) evaṃ **adhamme pana kammasmiṃ satthunā tikadukkaṭaṃ dīpitaṃ**.

2360. **Akhaṇḍato** khaṇḍaṃ akatvā.

2361. Sace upasampadāpekkhā pabbajjāya saṭṭhivassāpi hoti, tassā imā cha sikkhāyo dve vassāni avītikkamanīyā padātabbā, imā adatvā **na kāraye** neva vuṭṭhāpeyyāti yojanā.

Tatiyaṃ.

2362. **Catutthe natthi vattabba**nti vakkhamānavisesato aññaṃ vattabbaṃ natthīti yathāvuttanayamevāti adhippāyo. **''Idhā''**tiādinā imasmiṃ sikkhāpade labbhamānavisesaṃ dasseti. Idha imasmiṃ sikkhāpade saṅghena sammataṃ taṃ sikkhamānaṃ **vuṭṭhāpentiyā** bhikkhuniyā anāpatti hotīti yojanā.

2363. Dve vassāni chasu dhammesu sikkhitasikkhāya sikkhamānāya bhikkhunisaṅghena upasampadato paṭhamaṃ ñattidutiyāya kammavācāya yā vuṭṭhānasammuti dātabbā hoti, sā vuṭṭhānasammuti **sace paṭhamaṃ adinnā hoti. Tattha** tasmiṃ upasampadamāḷakepi padātabbāyevāti yojanā.

2364. **Tatiyañcā**ti tatiyasikkhāpadañca. **Catutthañcā**ti idaṃ catutthasikkhāpadañca. **Paṭhamena samaṃ ñeyya**nti paṭhamena sikkhāpadena samuṭṭhānādinā vinicchayena samānanti ñātabbaṃ. **Catutthaṃ** pana sikkhāpadaṃ vuṭṭhāpanasammutiṃ adāpetvā vuṭṭhāpanavasena **kriyākriyaṃ** hoti.

Catutthaṃ.

2365. **Gihigata**nti purisantaragataṃ, purisasamāgamappattanti attho. Paripuṇṇadvādasavassā **paripuṇṇā** uttarapadalopena. Kiñcāpi na dosoti yojanā. **Vuṭṭhāpentiyā**ti upajjhāyā hutvā upasampādentiyā.

2366. **Sesa**nti vuttaṃ. **Asesena** sabbaso.

Pañcamaṃ.

2368. **Dukkhitaṃ sahajīvini**nti ettha ''sikkhāpada''nti seso. Tuvaṭṭakavaggasmiṃ ''dukkhitaṃ sahajīvini''nti imehi padehi yuttaṃ **yaṃ** sikkhāpadaṃ vuttaṃ, **tena** sikkhāpadena aṭṭhamaṃ samaṃ ñeyyaṃ, **na visesatā** viseso natthīti yojanā. **Aṭṭhama**nti ''yā pana bhikkhunī sahajīviniṃ vuṭṭhāpetvā dve vassāni neva anuggaṇheyya na anuggaṇhāpeyya, pācittiya''nti (pāci. 1108) vuttasikkhāpadaṃ. Tattha **sahajīvini**nti saddhivihāriniṃ. **Neva anuggaṇheyyā**ti sayaṃ uddesādīhi nānuggaṇheyya. **Na anuggaṇhāpeyyā**ti ''imissā ayye uddesādīni dehī''ti evaṃ na aññāya anuggaṇhāpeyya. **Pācittiya**nti dhure nikkhittamatte pācittiyaṃ.

Aṭṭhamaṃ.

2369. **Yā kāci** bhikkhunī vuṭṭhāpitapavattiniṃ dve vassāni nānubandheyya ce, tassā pācitti **pariyāputā** kathitāti yojanā. Vuṭṭhāpetīti **vuṭṭhāpitā,** pavatteti susikkhāpetīti pavattinī, vuṭṭhāpitā ca sā pavattinī cāti **vuṭṭhāpitapavattinī,** upajjhāyāyetaṃ adhivacanaṃ, taṃ, upajjhāyaṃ. **Nānubandheyyā**ti cuṇṇena, mattikāya, dantakaṭṭhena, mukhodakenāti evaṃ tena tena karaṇīyena upaṭṭhaheyya.

2370. ''Dve vassāni ahaṃ nānubandhissāmī''ti dhuraṃ nikkhipati ce, evaṃ dhure nikkhittamattasmiṃ pana tassā pācittiyaṃ siyāti yojanā.

2371. Yā pana bhikkhunī upajjhāyaṃ bālaṃ vā alajjiṃ vā nānubandhati, tassā, gilānāya vā āpadāsu vā ummattikāya vā nānubandhantiyā na dosoti yojanā.

2372. Anupaṭṭhānena hotīti āha **''akriyaṃ vutta''**nti.

Navamaṃ.

2373-5. Yā kāci bhikkhunī **sahajīviniṃ** saddhivihāriniṃ **vuṭṭhāpetvā** upasampādetvā taṃ gahetvā antamaso chappañcayojanānipi **na gaccheyya na caññaṃ āṇāpeyya** ''imaṃ, ayye, gahetvā gacchā''ti aññañca na niyojeyya ce, **dhure nikkhittamattasmiṃ** ''na dāni gacchissāmi, aññañca gahetvā gantuṃ na niyojessāmī''ti ussāhe vissaṭṭhamatte tassā pācittiyaṃ siyāti yojanā.

Antarāyasmiṃ sati vā dutiyaṃ alabhantiyā vā āpadāsu vā gilānāya vā ummattikāya vā na dosoti yojanā.

Dasamaṃ.

Gabbhinivaggo sattamo.

2376. **Gihigatehi tīhevā**ti anantare gabbhinivagge gihigatapadayuttehi pañcamachaṭṭhasattamehi tīheva sikkhāpadehi. **Sadisānī**ti idha vīsativassavacanañca kumāribhūtavacanañca tattha dvādasavassavacanañca gihigatavacanañca ṭhapetvā avasesehi vinicchayehi yathākkamaṃ sadisānevāti.

2377. **Mahūpapadā**ti mahā upapado yāsaṃ sikkhamānānaṃ tā mahūpapadā. **Upapadaṃ** nāma padānameva yujjati, na atthānanti ''yāsa''nti aññapadena sikkhamānādipadānaṃ gahaṇaṃ, saddatthānamabhedopacārassa pana icchitattā sikkhamānapadagahitānamettha gahaṇaṃ veditabbaṃ, mahāsikkhamānāti vuttaṃ hoti. **Ādito**ti ettha ''vuttā''ti seso, gabbhinivagge tissannaṃ gihigatānaṃ purimesu tatiyacatutthasikkhāpadesu āgatā dve sikkhamānāti attho. Gihigatāya ''paripuṇṇadvādasavassā''ti ca kumāribhūtāya ''paripuṇṇavīsativassā''ti ca vassavasena nānākaraṇassa vuttattā tāhi dvīhi mahāsikkhamānāya vassavaseneva nānākaraṇaṃ dassetumāha **''gatā vīsativassāti, viññātabbā vibhāvinā''**ti, atikkantavīsativassā mahāsikkhamānā nāma hotīti attho.

2378. **Tā** dve mahāsikkhamānā sace gihigatā vā hontu, na ca purisagatā vā hontu, **sammutiādisu** kammavācāya ''sikkhamānā''ti vattabbāti yojanā. Ettha ca **sammuti** nāma ñattidutiyāya kammavācāya kātabbāya sikkhāya sammuti ceva vuṭṭhānasammuti ca. **Ādi**-saddena upasampadākammaṃ gahitaṃ.

2379. Imāsaṃ dvinnaṃ sammutidānādīsu ñattiyā ca kammavācāya ca vattabbaṃ dassetvā idāni avattabbaṃ dassetumāha **''na tā''**tiādi. **Tā etā ubhopi** mahāsikkhamānā ''kumāribhūtā''ti vā tathā ''gihigatā''ti vā kammavācāya **na vattabbā** yasmā, tasmā **evaṃ vattuṃ na vaṭṭatī**ti yojanā. **''Na vattabbā''**ti iminā tathā ce kammavācā vucceyya, taṃ kammaṃ kuppatīti dīpeti. Idha **pana**-saddo yasmā-padatthoti tadatthavasena yojanā dassitā.

2380. **Sammuti**nti sikkhamānasammutiṃ. **Dasavassāyā**ti ettha ''gihigatāyā''ti seso. Yathāha – ''gihigatāya dasavassakāle sikkhāsammutiṃ datvā dvādasavassakāle upasampadā kātabbā''ti (pāci. aṭṭha. 1119). **Sesāsupī**ti ekādasavassakāle datvā terasavassakāle kātabbā, dvādasa, terasa, cuddasa, pannarasa, soḷasa, sattarasa, aṭṭhārasavassakāle sikkhāsammutiṃ datvā vīsativassakāle kātabbāti evaṃ aṭṭhārasavassapariyantāsu sesāsupi sikkhamānāsu. **Ayaṃ nayo**ti ''sammutiyā dinnasaṃvaccharato āgāmini dutiye saṃvacchare upasampādetabbā''ti ayaṃ nayo. Teneva vuttaṃ ''ekādasavassakāle datvā terasavassakāle kātabbā''tiādi.

2381. ''Kumāribhūtā''tipi ''gihigatā''tipi vattuṃ vaṭṭatīti aṭṭhakathāyaṃ **vuttā**ti yojanā.

2382. **Yā pana** paripuṇṇavīsativassā **sāmaṇerī** ''kumāribhūtā''ti vuttā, sā kammavācāya ''kumāribhūtā''icceva vattabbā, **aññathā pana na vattabbā** ''gihigatā''ti vā ''purisantaragatā''ti vā na vattabbāti yojanā. Yathāha ''kumāribhūtā pana 'gihigatā'ti na vattabbā, 'kumāribhūtā'icceva vattabbā''ti.

2383. **Etā tu pana tissopī**ti mahāsikkhamānā gihigatā, kumāribhūtāti vuttā pana etā tissopi. **Api**-saddena gihigatā kumāribhūtā dve sakasakanāmenāpi vattuṃ vaṭṭantīti dīpeti. ''Kumāribhūtasikkhamānāyā''ti **pāḷiyaṃ** avuttattā na vaṭṭatīti koci maññeyyāti āha **''na saṃsayo''**ti. Tathā vattabbatāhetudassanatthamāha **''sikkhāsammutidānato''**ti.

Paṭhamadutiyatatiyāni.

2384-5. Yā pana bhikkhunī **ūnadvādasavassāva** upasampadāvasena aparipuṇṇadvādasavassā eva sayaṃ upajjhāyā hutvā paraṃ sikkhamānaṃ sace vuṭṭhāpeti, pubbe vuttanayeneva gaṇapariyesanādidutiyānussāvanapariyosānesu āpannānaṃ **dukkaṭānaṃ** anantaraṃ **kammavācānaṃ osāne** tatiyānussāvanāya **yya**tārappattāya tassā pācitti paridīpitāti yojanā.

Catutthaṃ.

2386. **Pañcame**ti ''yā pana bhikkhunī paripuṇṇadvādasavassā saṅghena asammatā vuṭṭhāpeyya, pācittiya''nti (pāci. 1142) sikkhāpade. Kāyacittavācācittakāyavācācittavasena **tisamuṭṭhānaṃ. Kriyākriya**nti vuṭṭhāpanaṃ kiriyaṃ, saṅghasammutiyā aggahaṇaṃ akiriyaṃ.

Pañcamaṃ.

2387. **Saṅghenā**ti bhikkhunisaṅghena. **Upaparikkhitvā**ti alajjibhāvādiṃ upaparikkhitvā. **Alaṃ tāvā**ti ettha ''te ayye''ti seso. **Vāritā**ti **ettha** ''sādhūti paṭissuṇitvā''ti seso. ''Alaṃ tāva te, ayye, upasampāditenā''ti vāritā ''sādhū''ti paṭissuṇitvā **ettha** etasmiṃ pavāraṇe **pacchā khīyati** ''ahameva nūna bālā, ahameva nūna alajjinī''tiādinā avaṇṇaṃ pakāseti, dosatā pācittiyāpatti hotīti yojanā.

2388. **Chandadosādīhi karontiyā**ti ettha ''pakatiyā''ti seso. Pakatiyā **chandadosādīhi** agatigamanehi nivāraṇaṃ **karontiyā** sace ujjhāyati, na dosoti yojanā.

Chaṭṭhaṃ.

2389-90. **Laddhe cīvare**ti sikkhāmānāya ''sace me tvaṃ, ayye, cīvaraṃ dassasi, evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmī''ti vatvā yācite tasmiṃ cīvare laddhe. **Pacchā**ti cīvaralābhato pacchā. **Asante antarāyike**ti dasannaṃ antarāyānaṃ aññatarasmiṃ antarāye avijjamāne. **Vuṭṭhāpessāmināha**nti ahaṃ taṃ na samuṭṭhāpessāmīti dhuranikkhepane tassā pācittiyaṃ hotīti yojanā.

2391. **Ida**nti idaṃ sikkhāpadaṃ. Avuṭṭhāpanena **akriyaṃ**.

Sattamaṃ.

2392. **Aṭṭhama**nti ''yā pana bhikkhunī sikkhamānaṃ 'sace maṃ tvaṃ, ayye, dve vassāni anubandhissasi, evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmī''tiādi (pāci. 1155) sikkhāpadaṃ. **Navame**ti ''yā pana bhikkhunī purisasaṃsaṭṭhaṃ kumārakasaṃsaṭṭhaṃ caṇḍiṃ sokāvāsaṃ sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyya, pācittiya''nti (pāci. 1159) vuttasikkhāpade. **''Vattabbaṃ natthī''**ti idaṃ saddatthavisesamantarena vinicchayassa suviññeyyattā vuttaṃ. Tenevāha **''uttānamevida''**nti.

Saddattho pana evaṃ veditabbo – **purisasaṃsaṭṭha**nti paripuṇṇavīsativassena purisena ananulomikena kāyavacīkammena saṃsaṭṭhaṃ. **Kumārakasaṃsaṭṭha**nti ūnavīsativassena kumārena tatheva saṃsaṭṭhaṃ. **Caṇḍi**nti kodhanaṃ. **Sokāvāsa**nti saṅketaṃ katvā āgacchamānā purisānaṃ anto sokaṃ pavesetīti sokāvāsā, taṃ sokāvāsaṃ. Atha vā gharaṃ viya gharasāmikā, ayampi purisasamāgamaṃ alabhamānā sokaṃ āvisati, iti yaṃ āvisati, svāssā āvāso hotīti **sokāvāsā**. Tenevassa **padabhājane** ''sokāvāsā nāma paresaṃ dukkhaṃ uppādeti, sokaṃ āvisatī''ti (pāci. 1160) dvedhā attho vutto. **Pācittiya**nti evarūpaṃ vuṭṭhāpentiyā vuttanayeneva kammavācāpariyosāne upajjhāyāya pācittiyaṃ.

2393. ''Natthi ajānantiyā''ti pacchedo, sikkhamānāya purisasaṃsaṭṭhādibhāvaṃ ajānantiyāti attho.

Aṭṭhamanavamāni.

2394. Vijāta**mātarā vā** janaka**pitarā vā sāminā** pariggāhakasāminā vā **nānuññātaṃ** upasampadatthāya ananuññātaṃ **taṃ** sikkhamānaṃ vuṭṭhāpentiyā tassā pācittiyāpatti siyāti yojanā.

2395. **Na bhikkhunā**ti bhikkhunā dvikkhattuṃ na pucchitabbaṃ, sakimeva pucchitabbanti vuttaṃ hoti. Yathāha ''bhikkhunīhi dvikkhattuṃ āpucchitabbaṃ pabbajjākāle ca upasampadākāle ca, bhikkhūnaṃ pana sakiṃ āpucchitepi vaṭṭatī''ti (pāci. aṭṭha. 1162).

2396-7. **Atthita**nti atthibhāvaṃ. Catūhi samuṭṭhāti, cattāri vā samuṭṭhānāni etassāti **catusamuṭṭhānaṃ**. Katamehi catūhi samuṭṭhātīti āha **''vācato…pe… kāyavācāditopi cā''**ti. Kathaṃ vācādīhi catūhi samuṭṭhāti? Abbhānakammādīsu kenacideva karaṇīyena khaṇḍasīmāyaṃ nisinnā ''pakkosatha sikkhamānaṃ, idheva naṃ upasampādessāmā''ti upasampādeti, evaṃ vācato samuṭṭhāti. ''Upassayato paṭṭhāya upasampādessāmī''ti vatvā khaṇḍasīmaṃ gacchantiyā kāyavācato samuṭṭhāti. Dvīsupi ṭhānesu paṇṇattiṃ jānitvā vītikkamaṃ karontiyā vācācittato, kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Upasampādanaṃ **kriyaṃ,** anāpucchanaṃ **akriyaṃ**.

Dasamaṃ.

2398. **Ettha** imasmiṃ sāsane yā bhikkhunī pārivāsikena chandadānena sikkhamānaṃ sace vuṭṭhāpeti, tassā pācittiyaṃ siyāti yojanā. Tattha **pārivāsikena chandadānenā**ti catubbidhaṃ pārivāsiyaṃ parisapārivāsiyaṃ, rattipārivāsiyaṃ, chandapārivāsiyaṃ, ajjhāsayapārivāsiyanti.

Tattha **parisapārivāsiyaṃ** nāma bhikkhū kenacideva karaṇīyena sannipatitā honti, atha megho vā uṭṭhahati, ussāraṇā vā karīyati, manussā vā ajjhottharantā āgacchanti, bhikkhū ''anokāso ayaṃ, aññatra gacchāmā''ti chandaṃ avissajjetvāva uṭṭhahanti. Idaṃ parisapārivāsiyaṃ. Kiñcāpi parisapārivāsiyaṃ, chandassa pana avissaṭṭhattā kammaṃ kātuṃ vaṭṭati.

Puna bhikkhū ''uposathādīni karissāmā''ti rattiṃ sannipatitvā ''yāva sabbe sannipatanti, tāva dhammaṃ suṇissāmā''ti ekaṃ ajjhesanti, tasmiṃ dhammakathaṃ kathenteyeva aruṇo uggacchati. Sace ''cātuddasikaṃ uposathaṃ karissāmā''ti nisinnā, ''pannaraso''ti kātuṃ vaṭṭati. Sace pannarasikaṃ kātuṃ nisinnā, pāṭipade anuposathe uposathaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Aññaṃ pana saṅghakiccaṃ kātuṃ vaṭṭati. Idaṃ pana rattipārivāsiyaṃ nāma.

Puna bhikkhū ''kiñcideva abbhānādisaṅghakammaṃ karissāmā''ti nisinnā honti, tatreko nakkhattapāṭhako bhikkhu evaṃ vadati ''ajja nakkhattaṃ dāruṇaṃ, mā idaṃ kammaṃ karothā''ti, te tassa vacanena chandaṃ vissajjetvā tattheva nisinnā honti, athañño āgantvā –

> ''Nakkhattaṃ paṭimānentaṃ, attho bālaṃ upaccagā''ti. (jā. 1.1.49) –

Vatvā ''kiṃ nakkhattena, karothā''ti vadati. Idaṃ chandapārivāsiyañceva ajjhāsayapārivāsiyañca. Etasmiṃ pārivāsiye puna chandapārisuddhiṃ anāharitvā kammaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Idaṃ sandhāya vuttaṃ ''pārivāsikena chandadānenā''ti.

Pācittiyaṃ siyāti evaṃ vuṭṭhāpentiyā vuttanayeneva kammavācāpariyosāne pācittiyaṃ siyāti attho.

2399. Chandaṃ **avihāya vā** avissajjetvāva **avuṭṭhitāya parisāya tu** yathānisinnāya parisāya vuṭṭhāpentiyā anāpattīti yojanā. **Vā**-saddo evakārattho.

Ekādasamaṃ.

2400. **Dvādase**ti ''yā pana bhikkhunī anuvassaṃ vuṭṭhāpeyya, pācittiya''nti (pāci. 1171) sikkhāpade. **Terase**ti ''yā pana bhikkhunī ekaṃ vassaṃ dve vuṭṭhāpeyya,

pācittiya''nti (pāci. 1175) sikkhāpade.

Dvādasamaterasamāni.

Kumāribhūtavaggo aṭṭhamo.

2401. **Agilānā**ti chattupāhanena vūpasametabbarogarahitā. Yathāha ''agilānā nāma yassā vinā chattupāhanā phāsu hotī''ti. Chattañca upāhanā ca **chattupāhanaṃ**. Tattha chattaṃ vuttalakkhaṇaṃ, upāhanā vakkhamānalakkhaṇā. **Dhāreyyā**ti ubhayaṃ ekato dhāreyya. Visuṃ dhārentiyā hi dukkaṭaṃ vakkhati.

2402. **Divasa**nti accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Sace dhāretīti yojanā.

2403. **Kaddamādīnī**ti ettha **ādi**-saddena mahāvālukādīnaṃ gahaṇaṃ.

2404. Sace gacchatīti sambandho. **Disvā gacchādika**nti chatte lagganayoggaṃ nīcataraṃ gacchādikaṃ disvā. **Ādi**-saddena gumbādīnaṃ gahaṇaṃ. **Dukkaṭa**nti upāhanamattasseva dhāraṇe dukkaṭaṃ.

2405. **Apanāmetvā**ti sīsato apanāmetvā. **Omuñcitvā**ti pādato omuñcitvā. **Hoti pācittiya**nti puna pācittiyaṃ hoti.

2406. **Payogagaṇanāyevā**ti chattupāhanassa apanetvā apanetvā ekato dhāraṇapayogagaṇanāya. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti ''agilānā agilānasaññā, vematikā, gilānasaññā chattupāhanaṃ dhāreti, āpatti pācittiyassā''ti (pāci. 1181) evaṃ tikapācittiyaṃ vuttaṃ. ''Gilānā agilānasaññā, gilānā vematikā, chattupāhanaṃ dhāreti, āpatti dukkaṭassā''ti (pāci. 1182) evaṃ **dvikadukkaṭaṃ tatheva vutta**nti sambandho.

2407. Yattha bhikkhū vā bhikkhuniyo vā nivasanti, tasmiṃ **ārāme vā upacāre vā** aparikkhittassa ārāmassa **upacāre vā. Āpadāsū**ti raṭṭhabhedādiāpadāsu.

Paṭhamaṃ.

2408. **Bhikkhuniyā**ti ettha ''agilānāyā''ti seso, pādena gantuṃ samatthāya agilānāya bhikkhuniyāti attho. Yathāha ''agilānā nāma sakkoti padasā gantu''nti (pāci. 1187). **Yānaṃ** nāma rathādi, taṃ heṭṭhā vuttasarūpameva.

2409. **Āpadāsū**ti raṭṭhabhedādiāpadāsu. Chattupāhanasikkhāpade ārāme, ārāmūpacāre ca anāpatti vuttā, idha tathā avuttattā sabbatthāpi āpattiyeva veditabbā.

Dutiyaṃ.

2410. **''Yaṃ kiñcipi kaṭūpiya''**nti idaṃ ''saṅghāṇi''nti etassa atthapadaṃ. Yathāha – ''saṅghāṇi nāma yā kāci kaṭūpagā''ti. **Saṅghāṇi** nāma mekhalādikaṭipiḷandhanaṃ. **Kaṭūpiya**nti kaṭippadesopagaṃ.

2412. **Kaṭisuttaṃ** nāma kaṭiyaṃ piḷandhanarajjusuttakaṃ.

2413. **Idha** imasmiṃ sikkhāpade cittaṃ akusalaṃ, idaṃ pana sikkhāpadaṃ lokavajjaṃ, iti idaṃ ubhayameva **visesatā** purimasikkhāpadato imassa nānākaraṇaṃ.

Tatiyaṃ.

2414. Sīsūpagādisu yaṃ kiñci sace yā dhāreti, tassā tassa vatthussa gaṇanāya āpattiyo siyunti yojanā. Sīsaṃ upagacchatīti **sīsūpagaṃ,** sīse piḷandhanārahanti attho. **Ādi**-saddena gīvūpagādīnaṃ gahaṇaṃ. Yathāha – ''itthālaṅkāro nāma sīsūpago gīvūpago hatthūpago pādūpago kaṭūpago''ti.

2415. Na ca dosoti yojanā. ''Sadisanti paridīpita''nti vattabbe iti-saddo luttaniddiṭṭho.

Catutthaṃ.

2416. **Yena kenaci gandhenā**ti candanatagarādinā yena kenaci gandhakakkena. **Savaṇṇāvaṇṇakena cā**ti vaṇṇena saha vattatīti **savaṇṇakaṃ,** haliddikakkādi, natthi etassa ubbaṭṭanapaccayā dissamāno vaṇṇavisesoti **avaṇṇakaṃ,** sāsapakakkādi, savaṇṇakañca avaṇṇakañca savaṇṇāvaṇṇakaṃ, tena **savaṇṇāvaṇṇakena ca**. Ubbaṭṭetvā nhāyantiyā nhānosāne pācittiyāpatti pakāsitāti yojanā.

2417. **Sabbapayoge**ti sabbasmiṃ pubbapayoge. **Ābādhapaccayā**ti daddukuṭṭhādirogapaccayā.

2418. **Chaṭṭha**nti ''yā pana bhikkhunī vāsitakena piññākena nahāyeyya, pācittiya''nti (pāci. 1203) sikkhāpadaṃ.

Pañcamachaṭṭhāni.

2419. Yā pana bhikkhunī aññāya bhikkhuniyā sace ubbaṭṭāpeyya vā sambāhāpeyya vā, tassā **bhikkhuniyā** tathā pācittiyāpatti hotīti yojanā.

2420. **Ettha** imasmiṃ ubbaṭṭane, sambāhane ca hatthaṃ amocetvā ubbaṭṭane **ekā** āpatti siyā, hatthaṃ mocetvā mocetvā ubbaṭṭane payogagaṇanāya siyāti yojanā.

2421. **Āpadāsū**ti corabhayādīhi sarīrakampanādīsu. **Gilānāyā**ti antamaso maggagamanaparissamenāpi ābādhikāya.

2422. Aṭṭhamasikkhāpade ''sikkhamānāyā''ti ca navamasikkhāpade ''sāmaṇeriyā''ti ca dasamasikkhāpade ''gihiniyā''ti ca visesaṃ vajjetvā avasesavinicchayo sattameneva samānoti dassetumāha **''aṭṭhamādīni tīṇipī''**ti.

Sattamaṭṭhamanavamadasamāni.

2423. **Antoupacārasmi**nti dvādasaratanabbhantare. **''Bhikkhussa purato''**ti idaṃ upalakkhaṇaṃ. Tasmā purato vā hotu pacchato vā passato vā, samantato dvādasaratanabbhantareti nidassanapadametaṃ. **Chamāyapī**ti anantarahitāya bhūmiyāpi. Yā nisīdeyyāti sambandho. **Na vaṭṭati** pācittiyāpatti hotīti attho.

2424. **Tikapācittiyaṃ vutta**nti anāpucchite anāpucchitasaññā, vematikā, āpucchitasaññāti tīsu vikappesu pācittiyattayaṃ vuttaṃ. Āpucchite anāpucchitasaññā, vematikā vā bhikkhussa purato nisīdeyyāti vikappadvaye **dukkaṭadvayaṃ** hoti. **Āpadāsū**ti raṭṭhabhedādiāpadāsu. Āpucchituñca ṭhātuñca asakkontiyā **gilānāya**.

2425. Nipajjanaṃ **kriyaṃ**. Anāpucchanaṃ **akriyaṃ**.

Ekādasamaṃ.

2426. Okāso kato yena so **okāsakato,** na okāsakato **anokāsakato,** taṃ, akatokāsanti attho, ''asukasmiṃ nāma ṭhāne pucchāmī''ti attanā pucchitabbavinayādīnaṃ nāmaṃ gahetvā okāsaṃ kārāpanakāle adhivāsanavasena akatokāsanti vuttaṃ hoti. **Dosatā**ti pācittiyāpatti. Ekasmiṃ piṭake okāsaṃ kārāpetvā aññasmiṃ piṭake pañhaṃ

pucchantiyāpi pācittiyaṃ hotīti dassetumāha **''vinaye cā''**tiādi.

Pucchantiyāpi cāti ettha **pi**-saddena ''abhidhammaṃ pucchantiyāpī''ti idañca anuttasamuccayatthena **ca**-saddena ''suttante okāsaṃ kārāpetvā vinayaṃ vā abhidhammaṃ vā pucchati, āpatti pācittiyassa. Abhidhamme okāsaṃ kārāpetvā suttantaṃ vā vinayaṃ vā pucchati, āpatti pācittiyassā''ti idañca saṅgahitaṃ.

2427. **Anodissā**ti ''asukasmiṃ nāma pucchāmī''ti evaṃ aniyametvā kevalaṃ ''pucchitabbaṃ atthi, pucchāmi ayyā''ti evaṃ vatvā.

Dvādasamaṃ.

2428-9. **Saṃkaccika**nti thanaveṭhanacīvaraṃ, taṃ pana pārupantiyā adhakkhakaṃ ubbhanābhimaṇḍalaṃ paṭicchādentiyā pārupitabbaṃ. Tenāha **mātikaṭṭhakathāyaṃ** ''asaṃkaccikāti adhakkhakaubbhanābhimaṇḍalasaṅkhātassa sarīrassa paṭicchādanatthaṃ anuññātasaṃkaccikacīvararahitā''ti (kaṅkhā. aṭṭha. asaṃkaccikasikkhāpadavaṇṇanā). ''Saṃkaccikāya pamāṇaṃ tiriyaṃ diyaḍḍhahatthanti porāṇagaṇṭhipade vutta''nti (vajira. ṭī. pācittiya 1224-1226) vajirabuddhitthero. **Parikkhepokkame**ti parikkhepassa antopavesane. **Upacārokkamepī**ti aparikkhittassa gāmassa dutiyaleḍḍupātabbhantarapavesanepi. **Etthā**ti imasmiṃ sikkhāpade. **Eseva nayo**ti ''paṭhame pāde dukkaṭaṃ, dutiye pācittiya''nti yathāvuttoyeva nayo **mato** viññātoti attho.

2430. **Āpadāsupī**ti mahagghaṃ hoti saṃkaccikaṃ, pārupitvā gacchantiyā ca upaddavo uppajjati, evarūpāsu āpadāsu anāpatti.

2431. **Sesa**nti idha sarūpato adassitañca. **Vuttanayenevā**ti mātikāpadabhājanādīsu vuttanayeneva. Sunipuṇasmiṃ dhammajātaṃ, atthajātañca vibhāveti vividhenākārena pakāsetīti vibhāvī, tena **vibhāvinā**.

Terasamaṃ.

Chattupāhanavaggo navamo.

Evaṃ navahi vaggehi bhikkhunīnaṃ bhikkhūhi asādhāraṇāni channavuti sikkhāpadāni dassetvā ito paresu musāvādavaggādīsu sattasu vaggesu bhikkhūhi sādhāraṇasikkhāpadāni bhikkhupātimokkhavinicchayakathāya vuttanayeneva veditabbānīti tāni idha na dassitāni.

Sabbāneva bhikkhunīnaṃ khuddakesu channavuti, bhikkhūnaṃ dvenavutīti aṭṭhāsītisataṃ sikkhāpadāni. Tato paraṃ sakalaṃ bhikkhunivaggaṃ, paramparabhojanaṃ, anatirittabhojanaṃ, anatirittena abhihaṭṭhuṃ pavāraṇaṃ, paṇītabhojanaviññatti, acelakasikkhāpadaṃ, duṭṭhullapaacchādanaṃ, ūnavīsativassaupasampādanaṃ, mātugāmena saddhiṃ saṃvidhāya addhānagamanaṃ, rājantepurappavesanaṃ, santaṃ bhikkhuṃ anāpucchā vikāle gāmappavesanaṃ, nisīdanaṃ, vassikasāṭikanti imāni bāvīsati sikkhāpadāni apanetvā sesāni satañca chasaṭṭhi ca sikkhāpadāni bhikkhunipātimokkhuddesamaggena uddiṭṭhānīti veditabbāni.

Tatrāyaṃ saṅkhepato asādhāraṇasikkhāpadesu samuṭṭhānavinicchayo – giraggasamajjā, cittāgārasikkhāpadaṃ, saṅghāṇi, itthālaṅkāro, gandhavaṇṇako, vāsitakapiññāko, bhikkhuniādīhi ummaddanaparimaddanānīti imāni dasa sikkhāpadāni acittakāni, lokavajjāni, akusalacittāni. Ayaṃ panettha adhippāyo – vināpi cittena āpajjitabbattā **acittakāni,** citte pana sati akusaleneva āpajjitabbattā **lokavajjāni** ceva **akusalacittāni** ca. Avasesāni acittakāni paṇṇattivajjāneva. Corivuṭṭhāpanaṃ, gāmantaraṃ, ārāmasikkhāpadaṃ, gabbhinivagge ādito paṭṭhāya satta, kumāribhūtavagge ādito paṭṭhāya pañca, purisasaṃsaṭṭhaṃ, pārivāsiyachandadānaṃ, anuvassavuṭṭhāpanaṃ, ekantarikavuṭṭhāpananti imāni ekūnavīsati sikkhāpadāni sacittakāni, paṇṇattivajjāni. Avasesāni sacittakāni lokavajjānevāti.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pācittiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā

2432. Evaṃ pācittiyavinicchayaṃ dassetvā idāni pāṭidesanīyaṃ dassetumāha **''agilānā''**tiādi. Yā pana bhikkhunī agilānā sayaṃ attanā viññattiyā laddhaṃ sappiṃ sace ''bhuñjissāmī''ti gaṇhati, tassā evaṃ gahaṇe dukkaṭaṃ paridīpitanti yojanā. Tattha yassā vinā sappinā phāsu hoti, sā **agilānā** nāma. **Sappi**nti pubbe vuttavinicchayaṃ pāḷiāgataṃ gosappiādikameva.

2433. **Tipāṭidesanīya**nti agilānā agilānasaññā, vematikā, gilānasaññāti tīsu vikappesu tīṇi pāṭidesanīyāni. **Gilānā dvikadukkaṭa**nti gilānāya dvikadukkaṭaṃ. Gilānā agilānasaññā, vematikā vāti dvīsu vikappesu dve dukkaṭāni.

2434-5. Gilānā hutvā sappiṃ viññāpetvā pacchā vūpasantagelaññā hutvā **sevantiyā** paribhuñjantiyāpi ca gilānāya avasesaṃ paribhuñjantiyā vā **ñātakādito** ñātakapavāritaṭṭhānato viññattaṃ bhuñjantiyā vā aññassatthāya viññattaṃ paribhuñjantiyā vā attano dhanena gahitaṃ bhuñjantiyā vā ummattikāya vā anāpattīti yojanā.

Paṭhamaṃ.

2436. **Sesesu dutiyādīsū**ti ''yā pana bhikkhunī agilānā telaṃ…pe… madhuṃ…pe… phāṇitaṃ…pe… macchaṃ…pe… maṃsaṃ…pe… khīraṃ…pe… dadhiṃ viññāpetvā bhuñjeyya, paṭidesetabbaṃ tāya bhikkhuniyā gārayhaṃ ayye dhammaṃ āpajjiṃ asappāyaṃ pāṭidesanīyaṃ, taṃ paṭidesemī''ti (pāci. 1236) evaṃ dutiyādīsu sattasu pāṭidesanīyesu. **Natthi kāci visesatā**ti telādipadāni vinā añño koci viseso natthīti attho.

2437. Pāḷiyaṃ anāgatesu sabbesu sappiādīsu aṭṭhasu aññataraṃ viññāpetvā bhuñjantiyāpi dukkaṭanti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sikkhākaraṇīyakathāvaṇṇanā

2438. Pāṭidesanīyānantaraṃ uddiṭṭhāni pañcasattati sekhiyāni mahāvibhaṅge vuttavinicchayānevāti tadeva atidisanto āha **''sekhiyā pana ye dhammā''**tiādi. Ye pana pañcasattati sekhiyā dhammā pāṭidesanīyānantaraṃ **uddiṭṭhā,** tesaṃ atthavinicchayo mahāvibhaṅge vuttovāti yojanā, atthikehi tatova gahetabbo, na puna idha dassessāmīti adhippāyo.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Sikkhākaraṇīyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

2439-40. **Savibhaṅgānaṃ** ubhatovibhaṅgasahitānaṃ **ubhatopātimokkhānaṃ** bhikkhūnaṃ, bhikkhunīnañca pātimokkhānaṃ **aṭṭhakathāsāro** sabbaṭṭhakathānaṃ sārabhūto yo so attho visesato samantapāsādikāyaṃ **vutto. Taṃ sabbaṃ** sārabhūtaṃ atthaṃ samādāya yo vinayassavinicchayo bhikkhūnaṃ, bhikkhunīnañca hitatthāya mayā **kato** viracitoti sambandho.

2441. **No** amhākaṃ **paṭibhāṇajaṃ** paṭibhāṇato jātaṃ **imaṃ tu** imaṃ vinayavinicchayaṃ pana **ye jantuno** sattā suṇanti, **te** jantuno **janassa** sattalokassa **hite**

adhisīlasikkhāpakāsakattā upakārake sumatassa sobhaṇanti buddhādīhi matassa, sobhaṇehi vā buddhādīhi matassa paṭividdhassa amatamahānibbānassa ayane añjasabhūte **janassa tāyane** kāyikavācasikavītikkamapaṭipakkhattā apāyabhayanivāraṇaṭṭhena tāṇabhūte **vinaye** vinayapiṭake **pakataññuno** yathāsabhāvaṃ jānantā **taññuno bhavanti** taṃ taṃ kappiyākappiyaṃ sevitabbāsevitabbaṃ jānantā bhavantevāti attho.

2442. Bahavo sārabhūtā nayā etthāti bahusāranayo, tasmiṃ **bahusāranaye. Parame** uttame **vinaye** vinayapiṭake **visāradataṃ** vesārajjaṃ asaṃhīrañāṇaṃ **abhipatthayatā** visesato icchantena **buddhimatā** ñāṇātisayamantena **yatinā** sabbakālaṃ tividhasikkhāparipūraṇe asithilapavattasammāvāyāmena bhikkhunā imasmiṃ vinayavinicchaye **paramā** uttaritarā mahatī ādaratā **karaṇīyatamā** visesena kātabbāyevāti attho.

2443. Iccevaṃ sīlavisuddhisādhane vinayapiṭake vesārajjahetutāya imassa vinayavinicchayassa sīlavisuddhiādisattavisuddhiparamparāya adhigantabbassa amatamahānibbānassa pattiyāpi mūlabhūtataṃ dassetumāha **''avagacchatī''**tiādi.

Yo pana bhikkhu atthayuttaṃ mahatā payojanatthena, abhidheyyatthena ca samannāgataṃ **imaṃ** vinayassavinicchayaṃ **avagacchati** avecca yāthāvato jānāti, so aparamparaṃ maraṇābhāvā **amaraṃ** jarāyābhāvā **ajaraṃ** rāgādikilesarajapaṭipakkhattā **arajaṃ** anekappakārarogānaṃ appavattihetuttā **arujaṃ santipadaṃ** sabbakilesadarathapariḷāhānaṃ vūpasamahetuttā santisaṅkhātaṃ nibbānapadaṃ **adhigacchati** sīlavisuddhiādisattavisuddhiparamparāya gantvā paṭivijjhatīti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Bhikkhunivibhaṅgakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Khandhakakathā

Mahāvaggo

Mahākhandhakakathā

Pabbajjākathāvaṇṇanā

2444. Iccevaṃ nātisaṅkhepavitthāravasena vibhaṅgadvaye, tadaṭṭhakathāya ca āgataṃ vinicchayaṃ dassetvā idāni khandhakāgataṃ vinicchayaṃ dassetumārabhanto āha **''sīlakkhandhādī''**tiādi. Tattha **sīlakkhandhādiyuttenā**ti sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasaṅkhātehi pañcahi khandhehi guṇarāsīhi yuttena samannāgatena. **Subhakkhandhenā**ti suvaṇṇāliṅgasadisavaṭṭakkhandhatāya subho sundaro khandho etassāti subhakkhandho, bhagavā, tena. Iminā bāttiṃsalakkhaṇānamekadesabhūtassa samavaṭṭakkhandhatālakkhaṇassa paridīpakena vacanena lakkhaṇāhāranayena bāttiṃsalakkhaṇādikā sabbāpi rūpakāyasirī sandassitāti veditabbā.

Khandhaketi khandhānaṃ samūho khandhako, khandhānaṃ vā kāyanato dīpanato khandhako. **''Khandhā''**ti cettha pabbajjūpasampadādivinayakammasaṅkhātā, cārittavārittasikkhāpadasaṅkhātā ca paññattiyo adhippetā. Pabbajjādīni hi bhagavatā paññattattā ''paññattiyo''ti vuccanti. Paññattiyañca **khandha**-saddo dissati ''dārukkhandho (saṃ. ni. 4.241) aggikkhandho (paṭi. ma. 1.116) udakakkhandho''tiādīsu (a. ni. 6.37) viya. Apica bhāgarāsatthatā cettha yujjatiyeva tāsaṃ paññattīnaṃ bhāgaso, rāsito ca vibhattattā. Tasmiṃ **khandhake**. **Pi**-saddo vuttāpekkhāya pañcasatikasattasatikakkhandhake dve vajjetvā pabbajjakkhandhakādike bhikkhunikhandhakapariyosāne vīsatividhe khandhake vuttavinicchayassa idha vakkhamānattā. Tadeva sandhāyāha **''khandhakepi pavakkhāmi, samāsena vinicchaya''**nti.

2445. **''Mātarā pitarā''**ti iminā janakāyeva adhippetā. ''Bhaṇḍukammaṃ, samaṇakaraṇaṃ, pabbājananti ca pariyāya-saddā''ti ''anujānāmi, bhikkhave, saṅghaṃ apaloketuṃ bhaṇḍukammāyā''ti (mahāva. 98) imissā **pāḷiyā aṭṭhakathāya** (mahāva. aṭṭha. 98) vuttaṃ. **Āpucchitvā**ti ettha ''saṅgha''nti seso.

2446. **Vāvaṭo**ti pasuto, yuttapayuttoti attho. ''Pabbājetvā ānaya iti cā''ti padacchedo. Ettha ca tidhā pabbājanaṃ veditabbaṃ kesacchedanaṃ, kāsāyaacchādanaṃ, saraṇadānanti, imāni tīṇi karonto ''pabbājetī''ti vuccati. Tesu ekaṃ, dve vāpi karonto tathā voharīyatiyeva. Tasmā **''pabbājetvānayā''**ti iminā kese chinditvā kāsāyāni acchādetvā ānehīti ayamattho dīpitoti daṭṭhabbo.

2447. **Avutto**ti upajjhāyena anuyyojito. So daharo sace taṃ sayameva kesacchedanakāsāyacchādanehi pabbājeti, vaṭṭatīti yojanā.

2448. **Tatthā**ti attano samīpe. **Khaṇḍasīmaṃ netvā**ti bhaṇḍukammārocanaparihāratthaṃ vuttaṃ. Tena sabhikkhuke vihāre aññampi bhikkhuṃ ''etassa kese chindā''ti vattuṃ na vaṭṭati. **Pabbājetvā**ti kesacchedanaṃ sandhāya vadati.

2450. **''Purisaṃ bhikkhuto añño, pabbājeti na vaṭṭatī''**ti idaṃ saraṇadānaṃ sandhāya vuttaṃ. Tenevāha ''sāmaṇero''tiādi.

2451. **Ubhinnampi** theratherīnaṃ ''imehi cīvarehi imaṃ acchādehī''ti **āṇattiyā** sāmaṇeropi vā hotu, tathā sāmaṇerī vā hotu, **te** ubho sāmaṇerasāmaṇerī kāsāyāni dātuṃ labhantīti yojanā.

2452-4. **Pabbājentena bhikkhunā**ti ettha ''tacapañcakakammaṭṭhānaṃ datvā''ti vattabbaṃ evañhi katvā kesāpanayanassa **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā. Vuttañhi tattha ''āvuso, suṭṭhu upadhārehi, satiṃ upaṭṭhāpehīti vatvā tacapañcakakammaṭṭhānaṃ ācikkhitabbaṃ. Ācikkhantena ca vaṇṇasaṇṭhānagandhāsayokāsavasena asucijegucchapaṭikkūlabhāvaṃ, nijjīvanissattabhāvaṃ vā pākaṭaṃ karontena ācikkhitabba''ntiādi. Kimatthamevaṃ karīyatīti ce? Sace upanissayasampanno hoti, tassa khuraggeyeva arahattapāpuṇanatthaṃ. Vuttañcetaṃ **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Ye hi keci khuragge arahattaṃ pattā, sabbe te evarūpaṃ savanaṃ labhitvā kalyāṇamittena ācariyena dinnanayaṃ nissāya, no anissāya, tasmāssa āditova evarūpī kathā kathetabbā''ti (mahāva. aṭṭha. 34).

Eteneva byatirekato ito aññā aniyyānikakathā na kathetabbāti dīpitaṃ hoti. **Gomayādinā**ti gomayacuṇṇādinā. **Ādi**-saddena mattikādīnaṃ gahaṇaṃ. **Pīḷakā vā**ti thullapīḷakā vā. **Kacchu vā**ti sukhumakacchu vā. **Niyampputta**nti attano puttaṃ. ''Bhikkhunā''ti imassa padassa dūrattā **''yatinā''**ti āha.

2455-6. Kasmā pana evaṃ nahāpetabboti āha **''ettakenāpī''**tiādi. **So**ti pabbajjāpekkho. **Upajjhāyakādisū**ti ettha **ādi**-saddena ācariyasamānupajjhāyakādīnaṃ gahaṇaṃ. **Pāpuṇanti hī**ti ettha **hi**-saddo yasmā-padatthe vattati. Yasmā ettakenāpi upajjhāyādīsu sagāravo hoti, yasmā ca evarūpaṃ upakāraṃ labhitvā kulaputtā uppannaṃ anabhiratiṃ paṭivinodetvā sikkhāyo paripūretvā nibbānaṃ pāpuṇissanti, tasmā evarūpo upakāro kātabboti attho.

2458. **Ekato**ti sabbāni cīvarāni ekato katvā.

2459. **Athā**ti adhikārantarārambhe nipāto. Tassa hatthe adatvāpi upajjhāyo vā ācariyo vāpi sayameva **taṃ** pabbajjāpekkhaṃ acchādeti, vaṭṭatīti yojanā.

2460. Adinnacīvarassa aggahetabbattā āha **''apanetvā tato sabbaṃ, puna dātabbameva ta''**nti. **Tato**ti tassa sarīrato. **Ta**nti cīvaraṃ.

2461-2. Etadeva āha **''bhikkhunā''**tiādinā. **Adinnaṃ na vaṭṭatī**ti ettha pabbajjā na ruhatīti vadanti. Tasseva **santakaṃ vāpi** cīvaraṃ adinnaṃ na vaṭṭati **attasantake** ācariyupajjhāyānaṃ attano santake cīvare **kā kathā** vattabbameva natthīti attho. **Bhikkhū**ti ye tattha sannipatitā. **Kārāpetvāna ukkuṭi**nti ettha sabbadhātvatthānugato karoti-saddo gahitoti ukkuṭikaṃ nisīdāpetvāti attho gahetabbo, ''ukkuṭika''nti (mahāva. aṭṭha. 34) **aṭṭhakathā**pāṭho gāthābandhasukhatthaṃ idha ka-kāralopena niddiṭṭho.

2464. **Ekapadaṃ vāpī**ti buddhamiccādikaṃ ekampi vā padaṃ. **Ekakkharampi vā**ti bukārādiakkharesu ekampi vā akkharaṃ. **Paṭipāṭi**nti ''buddha''miccādikaṃ padapantiṃ.

2465. Akattabbappakārantaraṃ dassetumāha **''tikkhattuṃ yadi vā''**tiādi. **Tathā sesesū**ti yadi vā ''dhammaṃ saraṇa''nti tikkhattuṃ deti, ''saṅghaṃ saraṇa''nti yadi vā tikkhattuṃ deti, **evampi** tīṇi saraṇāni adinnāneva honti.

2466. Anunāsikantāni katvā dātabbānīti sambandho. Anunāsikantaṃ katvā dānakāle antarāvicchedaṃ akatvā dātabbānīti dassetuṃ **''ekābaddhāni vā panā''**ti vuttaṃ. **Vicchinditvā** padapaṭipāṭito ma-kārantaṃ katvā dānasamaye vicchedaṃ katvā. **Mantānī**ti ''buddhaṃ saraṇaṃ iccādinā ma-kārantāni. ''Buddhaṃ saraṇaṃ gacchāmī''tiādinā nayena niggahitantameva katvā na dātabbanti **''athā''**ti āha.

2467. **Suddhi** nāma ācariyassa ñattiyā, kammavācāya ca uccāraṇavisuddhi. **Pabbajjā**ti sāmaṇerasāmaṇeripabbajjā. **Ubhatosuddhiyā vinā**ti ubhatosuddhiṃ vinā ācariyantevāsīnaṃ ubhinnaṃ tīsu saraṇattayadānaggahaṇesu uccāraṇasuddhiṃ vinā, ekassāpi akkharassa vipattisabbhāve na hotīti attho.

2468-9. **''Pabbajjāguṇamicchatā''**ti idaṃ ''ācariyena, antevāsikenā''ti padadvayassa visesanaṃ daṭṭhabbaṃ, antevāsikassa pabbajjāguṇaṃ icchantena ācariyena, attano pabbajjāguṇaṃ icchantena antevāsikena ca **bu-ddha-kārādayo vaṇṇā** bu-kāra dha-kārādayo vaṇṇā akkharā **ṭhānakaraṇasampadaṃ** kaṇṭhatālumuddhadantaoṭṭhanāsikābhedaṃ ṭhānasampadañca akkharuppattisādhakatamajivhāmajjhādikaraṇasampadañca **ahāpentena** aparihāpentena vattabbāti yojanā. Kasmā idameva daḷhaṃ katvā vuttanti āha **''ekavaṇṇavināsenā''**tiādi. **Hi**-saddo yasmā-padatthe, yasmā ekassāpi vaṇṇassa **vināsena** anuccāraṇena vā duruccāraṇena vā pabbajjā na ruhati, tasmā evaṃ vuttanti adhippāyo.

2470. **Yadi siddhā**ti sāsaṅkavacanena ubhatouccāraṇasuddhiyā dukkarattaṃ dīpetvā ''appamattehi bhavitabba''nti ubhinnaṃ ācariyantevāsikānaṃ anusiṭṭhi dinnā hoti. **Saraṇagamanatovā**ti avadhāraṇena sāmaṇerapabbajjā upasampadā viya ñatticatutthena kammena na hoti, idānipi saraṇagamaneneva sijjhatīti dīpeti. **Hi**-saddo pasiddhiyaṃ. Yathāha –

> ''Yasmā saraṇagamanena upasampadā parato paṭikkhittā, tasmā sā etarahi saraṇagamanamatteneva na ruhati. Sāmaṇerassa pabbajjā pana yasmā paratopi 'anujānāmi, bhikkhave, imehi tīhi saraṇagamanehi sāmaṇerapabbajja'nti (mahāva. 105) anuññātā eva, tasmā sā etarahipi saraṇagamanamatteneva ruhatī''ti (mahāva. aṭṭha. 34).

Saraṇagamanato eva pabbajjā **yadipi** kiñcāpi **siddhā** nipphannā, tathāpi assa sāmaṇerassa ''idañcidañca mayā pūretabbaṃ sīla''nti ñatvā **paripūraṇatthāya** bhikkhunā dasa sīlāni dātabbānīti yojanā. Yathāha ''anujānāmi, bhikkhave, sāmaṇerānaṃ dasa sikkhāpadāni, tesu ca sāmaṇerehi sikkhituṃ. Pāṇātipātā veramaṇī''tiādi (mahāva. 106).

Pabbajjākathāvaṇṇanā.

2471. **Upajjhāya**nti vajjāvajje upanijjhāyatīti upajjhāyo, taṃ, bhagavatā vuttehi aṅgehi samannāgato paripuṇṇadasavasso puggalo. Nivāsetvā ca pārupitvā ca sirasi añjaliṃ paggahetvā attano abhimukhe ukkuṭikaṃ nisīditvā ''upajjhāyo me, bhante, hohī''ti tikkhattuṃ vatvā āyācanāya katāya ''sāhu, lahu, opāyikaṃ, paṭirūpaṃ, pāsādikena sampādehī''ti imesu pañcasu padesu aññataraṃ kāyena vā vācāya vā ubhayena vā viññāpetvā tasmiṃ sampaṭicchite pituṭṭhāne ṭhatvā atrajamiva taṃ gahetvā vajjāvajjaṃ upaparikkhitvā dosena niggaṇhitvā saddhivihārike sikkhāpento upajjhāyo nāma.

Vijjāsippaṃ, ācārasamācāraṃ vā sikkhitukāmehi ādarena caritabbo upaṭṭhātabboti **ācariyo,** taṃ, upajjhāye vuttalakkhaṇasamannāgatoyeva puggalo. Vuttanayeneva nisīditvā ''ācariyo me, bhante, hohi, āyasmato nissāya vacchāmī''ti tikkhattuṃ vatvā āyācanāya katāya ''sāhū''tiādīsu pañcasu aññataraṃ vatvā tasmiṃ sampaṭicchite pituṭṭhāne ṭhatvā puttaṭṭhāniyaṃ antevāsiṃ sikkhāpento ācariyo nāma.

Ettha ca **sāhū**ti sādhu. **Lahū**ti agaru, mama tuyhaṃ upajjhāyabhāve bhāriyaṃ natthīti attho. **Opāyika**nti upāyapaṭisaṃyuttaṃ, taṃ upajjhāyaggahaṇaṃ iminā upāyena tvaṃ me ito paṭṭhāya bhāro jātosīti vuttaṃ hoti. **Paṭirūpa**nti anurūpaṃ te upajjhāyaggahaṇanti attho. **Pāsādikenā**ti pasādāvahena kāyavacīpayogena. **Sampādehī**ti tividhaṃ sikkhaṃ nipphādehīti attho. **Kāyena vā**ti hatthamuddādiṃ dassento kāyena vā. Nāmavisesaṃ vinā pūretabbavattānaṃ samatāya ubhopi ekato vuttā.

Etāni vattāni upajjhāyassa saddhivihārikena, ācariyassa antevāsikenāpi evameva kātabbānevāti. **Vasatā**ti vasantena. **Piyasīlenā**ti piyaṃ sīlametassāti piyasīlo, tena, sīlaṃ paripūritukāmenāti vuttaṃ hoti.

2472-3. **Āsanaṃ paññapetabba**nti ettha ''kālasseva vuṭṭhāya upāhanā omuñcitvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā''ti (mahāva. 66) vuttā pubbakiriyā vattabbā. **Āsanaṃ paññapetabba**nti dantakaṭṭhakhādanaṭṭhānaṃ sammajjitvā nisīdanatthāya āsanaṃ paññapetabbaṃ. Iminā ca yāgupānaṭṭhānādīsupi āsanāni paññapetabbānevāti dassitaṃ hoti.

Dantakaṭṭhaṃ dātabbanti mahantaṃ, majjhimaṃ, khuddakanti tīṇi dantakaṭṭhāni upanetvā tato yaṃ tīṇi divasāni gaṇhāti, catutthadivasato paṭṭhāya tādisameva dātabbaṃ. Sace aniyamaṃ katvā yaṃ vā taṃ vā gaṇhāti, atha yādisaṃ labhati, tādisaṃ dātabbaṃ.

Mukhodakaṃ dātabbanti mukhadhovanodakaṃ mukhodakanti majjhepadalopīsamāso, taṃ dentena sītañca uṇhañca udakaṃ upanetvā tato yaṃ tīṇi divasāni valañjeti, catutthadivasato paṭṭhāya tādisameva mukhadhovanodakaṃ dātabbaṃ. Sace aniyamaṃ katvā yaṃ vā taṃ vā gaṇhāti, atha yādisaṃ labhati, tādisaṃ dātabbaṃ. Sace duvidhampi valañjeti, duvidhampi upanetabbaṃ. ''Mukhodakaṃ mukhadhovanaṭṭhāne ṭhapetvā avasesaṭṭhānāni sammajjitabbāni. Sammajjantena ca vaccakuṭito paṭṭhāya sammajjitabbaṃ. There vaccakuṭiṃ gate pariveṇaṃ sammajjitabbaṃ, evaṃ pariveṇaṃ asuññaṃ hotī''ti **aṭṭhakathāyaṃ** (mahāva. aṭṭha. 64 atthato samānaṃ) vuttanayeneva sammajjitabbaṃ.

Tato uttariṃ kattabbaṃ dassetumāha **''tassa kālenā''**tiādi. **Tassā**ti upajjhāyassa vā ācariyassa vā. **Kālenā**ti yāgupānakāle. Idhāpi ''āsanaṃ paññapetabba''nti seso. Yathāha ''there vaccakuṭito anikkhanteyeva āsanaṃ paññapetabbaṃ. Sarīrakiccaṃ katvā āgantvā tasmiṃ nisinnassa 'sace yāgu hotī'tiādinā nayena vuttaṃ vattaṃ kātabba''nti (mahāva. aṭṭha. 64).

Yāgu tassupanetabbāti ettha ''bhājanaṃ dhovitvā''ti seso. Yathāha – ''bhājanaṃ dhovitvā yāgu upanāmetabbā''ti (mahāva. 66). **Saṅghato vā**ti salākādivasena saṅghato labbhamānā vā. **Kulatopi vā**ti upāsakādikulato vā.

''Patte vattañca kātabba''nti idaṃ ''yāguṃ pītassa udakaṃ datvā bhājanaṃ paṭiggahetvā nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena dhovitvā paṭisāmetabbaṃ, upajjhāyamhi vuṭṭhite āsanaṃ uddharitabbaṃ. Sace so deso uklāpo hoti, so deso sammajjitabbo''ti (mahāva. 66) āgatavattaṃ sandhāyāha. Divā bhuttapattepi kātabbaṃ eteneva dassitaṃ hoti.

Vattaṃ ''gāmappavesane''ti idaṃ ''sace upajjhāyo gāmaṃ pavisitukāmo hoti, nivāsanaṃ dātabbaṃ, paṭinivāsanaṃ paṭiggahetabba''ntiādinayappavattaṃ (mahāva. 66) vattaṃ sandhāyāha. **''Kātabba''**nti idaṃ sabbapadehi yojetabbaṃ.

2474. **Cīvare yāni vattānī**ti gāmaṃ pavisitukāmassa cīvaradāne, paṭinivattassa cīvaraggahaṇasaṅgharaṇapaṭisāmanesu mahesinā yāni vattāni vuttāni, tāni ca kātabbāni. **Senāsane tathā**ti ''yasmiṃ vihāre upajjhāyo viharatī''tiādinā (mahāva. 66) vuttanayena ''senāsane kattabba''nti dassitaṃ senāsanavattañca.

Pādapīṭhakathalikādīsu tathāti yojanā. Upajjhāye gāmato paṭinivatte ca jantāghare ca ''pādodakaṃ pādapīṭhaṃ pādakathalikaṃ upanikkhipitabba''nti (mahāva. 66) evamāgataṃ vattañca kātabbaṃ. **Ādi**-saddena ''upajjhāyo pānīyena pucchitabbo''tiādivattaṃ (mahāva. 66) saṅgaṇhāti.

2475. Evaṃ sabbattha vattesu pāṭiyekkaṃ dassiyamānesu papañcoti khandhakaṃ oloketvā sukhaggahaṇatthāya gaṇanaṃ dassetukāmo āha **''evamādīnī''**tiādi.

Rogato vuṭṭhānāgamanantānīti ācariyupajjhāyānaṃ rogato vuṭṭhānāgamanapariyosānāni. **Sattatiṃsasataṃ siyu**nti sattatiṃsādhikasatavattānīti attho.

Tāni pana vattāni **khandhakapāḷiyā** (mahāva. 66) āgatakkamena evaṃ yathāvuttagaṇanāya samānetabbāni – dantakaṭṭhadānaṃ, mukhodakadānaṃ, āsanapaññāpanaṃ, sace yāgu hoti, bhājanaṃ dhovitvā yāguyā upanāmanaṃ, yāguṃ pītassa udakaṃ datvā bhājanaṃ paṭiggahetvā nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena dhovitvā paṭisāmanaṃ, upajjhāyamhi vuṭṭhite āsanassa uddharaṇaṃ, sace so deso uklāpo hoti, tassa sammajjanaṃ, sace upajjhāyo gāmaṃ pavisitukāmo hoti, tassa nivāsanadānaṃ, paṭinivāsanapaṭiggahaṇaṃ, kāyabandhanadānaṃ, saguṇaṃ katvā saṅghāṭidānaṃ, dhovitvā sodakapattassa dānaṃ, sace upajjhāyo pacchāsamaṇaṃ ākaṅkhati, timaṇḍalaṃ paṭicchādentena parimaṇḍalaṃ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā saguṇaṃ katvā saṅghāṭiyo pārupitvā gaṇṭhikaṃ parimuñcitvā dhovitvā pattaṃ gahetvā upajjhāyassa pacchāsamaṇena gamanaṃ, nātidūranaccāsanne gamanaṃ, pattapariyāpannassa paṭiggahaṇaṃ, na upajjhāyassa bhaṇamānassa antarantarā kathāopātanaṃ, upajjhāyassa āpattisāmantā bhaṇamānassa ca nivāraṇaṃ, nivattantena paṭhamataraṃ āgantvā āsanapaññāpanaṃ, pādodakapādapīṭhapādakathalikānaṃ upanikkhipanaṃ, paccuggantvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṃ, paṭinivāsanadānaṃ, nivāsanapaṭiggahaṇaṃ, sace cīvaraṃ sinnaṃ hoti, muhuttaṃ uṇhe otāpanaṃ, neva uṇhe cīvarassa nidahanaṃ, majjhe yathā bhaṅgo na hoti, evaṃ caturaṅgulaṃ kaṇṇaṃ ussāretvā cīvarassa saṅgharaṇaṃ, obhoge kāyabandhanassa karaṇaṃ, sace piṇḍapāto hoti, upajjhāyo ca bhuñjitukāmo hoti, udakaṃ datvā piṇḍapātassa upanāmanaṃ, upajjhāyassa pānīyena pucchanaṃ, bhuttāvissa udakaṃ datvā pattaṃ paṭiggahetvā nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena dhovitvā vodakaṃ katvā muhuttaṃ uṇhe otāpanaṃ, na ca uṇhe pattassa nidahanaṃ, pattacīvaraṃ nikkhipitabbaṃ –

Pattaṃ nikkhipantena ekena hatthena pattaṃ gahetvā ekena hatthena heṭṭhāmañcaṃ vā heṭṭhāpīṭhaṃ vā parāmasitvā pattassa nikkhipanaṃ, na ca anantarahitāya bhūmiyā pattassa nikkhipanaṃ, cīvaraṃ nikkhipantena ekena hatthena cīvaraṃ gahetvā ekena hatthena cīvaravaṃsaṃ vā cīvararajjuṃ vā pamajjitvā pārato antaṃ orato bhogaṃ katvā cīvarassa nikkhipanaṃ, upajjhāyamhi vuṭṭhite āsanassa uddharaṇaṃ, pādodakapādapīṭhapādakathalikānaṃ paṭisāmanaṃ, sace so deso uklāpo hoti, tassa sammajjanaṃ, sace upajjhāyo nhāyitukāmo hoti, nhānassa paṭiyādanaṃ, sace sītena attho hoti, sītassa sace uṇhena attho hoti, uṇhassa paṭiyādanaṃ, sace upajjhāyo jantāgharaṃ pavisitukāmo hoti, cuṇṇassa sannayanaṃ, mattikātemanaṃ, jantāgharapīṭhaṃ ādāya upajjhāyassa piṭṭhito piṭṭhito gantvā jantāgharapīṭhaṃ datvā cīvaraṃ paṭiggahetvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, cuṇṇadānaṃ, mattikādānaṃ, sace ussahati, jantāgharaṃ pavisitabbaṃ –

Jantāgharaṃ pavisantena mattikāya mukhaṃ makkhetvā purato ca pacchato ca paṭicchādetvā jantāgharappaveso, na therānaṃ bhikkhūnaṃ anupakhajja nisīdanaṃ, na navānaṃ bhikkhūnaṃ āsanena paṭibāhanaṃ, jantāghare upajjhāyassa parikammassa karaṇaṃ, jantāgharā nikkhamantena jantāgharapīṭhaṃ ādāya purato ca pacchato ca paṭicchādetvā jantāgharā nikkhamanaṃ, udakepi upajjhāyassa parikammakaraṇaṃ, nhātena paṭhamataraṃ uttaritvā attano gattaṃ vodakaṃ katvā nivāsetvā upajjhāyassa gattato udakassa pamajjanaṃ, nivāsanadānaṃ, saṅghāṭidānaṃ, jantāgharapīṭhaṃ ādāya paṭhamataraṃ āgantvā āsanassa paññāpanaṃ, pādodakapādapīṭhapādakathalikānaṃ upanikkhipanaṃ, upajjhāyassa pānīyena pucchanaṃ, sace uddisāpetukāmo hoti, uddisāpanaṃ, sace paripucchitukāmo hoti, paripucchanaṃ, yasmiṃ vihāre upajjhāyo viharati, sace so vihāro uklāpo hoti, sace ussahati, tassa sodhanaṃ, vihāraṃ sodhentena paṭhamaṃ pattacīvarassa nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, nisīdanapaccattharaṇassa nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, bhisibibbohanassa nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, mañcassa nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena asaṅghaṭṭentena kavāṭapīṭhaṃ nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, pīṭhassa nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena asaṅghaṭṭentena kavāṭapīṭhaṃ nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, mañcapaṭipādakānaṃ nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, kheḷamallakassa nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, apassenaphalakassa nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, bhūmattharaṇassa yathāpaññattassa sallakkhetvā nīharitvā ekamantaṃ nikkhipanaṃ, sace vihāre santānakaṃ hoti, ullokā paṭhamaṃ ohāraṇaṃ, ālokasandhikaṇṇabhāgānaṃ pamajjanaṃ, sace gerukaparikammakatā bhitti kaṇṇakitā hoti, coḷakaṃ temetvā pīḷetvā pamajjanaṃ, sace kāḷavaṇṇakatā bhūmi kaṇṇakitā hoti, coḷakaṃ temetvā pīḷetvā pamajjanaṃ, sace akatā hoti bhūmi, udakena paripphositvā pamajjanaṃ ''mā vihāro rajena uhaññī''ti, saṅkāraṃ vicinitvā ekamantaṃ chaḍḍanaṃ, bhūmattharaṇassa otāpetvā sodhetvā papphoṭetvā atiharitvā yathāpaññattaṃ paññāpanaṃ, mañcapaṭipādakānaṃ otāpetvā pamajjitvā atiharitvā yathāṭṭhāne ṭhapanaṃ, mañcassa otāpetvā sodhetvā papphoṭetvā nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena asaṅghaṭṭentena kavāṭapīṭhaṃ atiharitvā yathāpaññattaṃ paññāpanaṃ, pīṭhassa otāpetvā sodhetvā papphoṭetvā nīcaṃ katvā sādhukaṃ appaṭighaṃsantena asaṅghaṭṭentena kavāṭapīṭhaṃ atiharitvā yathāpaññattaṃ paññāpanaṃ, bhisibibbohanassa otāpetvā sodhetvā papphoṭetvā atiharitvā yathāpaññattaṃ paññāpanaṃ, nisīdanapaccattharaṇassa otāpetvā sodhetvā papphoṭetvā atiharitvā yathāpaññattaṃ paññāpanaṃ, kheḷamallakassa otāpetvā pamajjitvā atiharitvā yathāṭṭhāne ṭhapanaṃ, apassenaphalakassa otāpetvā pamajjitvā atiharitvā yathāṭṭhāne ṭhapanaṃ, pattacīvaraṃ nikkhipitabbaṃ –

Pattaṃ nikkhipantena ekena hatthena pattaṃ gahetvā ekena hatthena heṭṭhāmañcaṃ vā heṭṭhāpīṭhaṃ vā parāmasitvā pattassa nikkhipanaṃ, na ca anantarahitāya bhūmiyā pattassa nikkhipanaṃ, cīvaraṃ nikkhipantena ekena hatthena cīvaraṃ gahetvā ekena hatthena cīvaravaṃsaṃ vā cīvararajjuṃ vā pamajjitvā pārato antaṃ orato bhogaṃ katvā cīvarassa nikkhipanaṃ, sace puratthimāya sarajā vātā vāyanti, puratthimānaṃ vātapānānaṃ thakanaṃ, tathā pacchimānaṃ, tathā uttarānaṃ, tathā dakkhiṇānaṃ vātapānānaṃ thakanaṃ, sace sītakālo hoti, divā vātapānānaṃ vivaraṇaṃ, rattiṃ thakanaṃ, sace uṇhakālo hoti, divā vātapānānaṃ thakanaṃ, rattiṃ vivaraṇaṃ, sace pariveṇaṃ uklāpaṃ hoti, pariveṇassa sammajjanaṃ, sace koṭṭhako uklāpo hoti, koṭṭhakassa sammajjanaṃ, sace upaṭṭhānasālā uklāpā hoti, tassā sammajjanaṃ, sace aggisālā uklāpā hoti, tassā sammajjanaṃ, sace vaccakuṭi uklāpā hoti, tassā sammajjanaṃ, sace pānīyaṃ na hoti, pānīyassa upaṭṭhāpanaṃ, sace paribhojanīyaṃ na hoti, paribhojanīyassa upaṭṭhāpanaṃ, sace ācamanakumbhiyā udakaṃ na hoti, ācamanakumbhiyā udakassa āsiñcanaṃ, sace upajjhāyassa anabhirati uppannā hoti, saddhivihārikena vūpakāsanaṃ vūpakāsāpanaṃ vā, dhammakathāya vā tassa karaṇaṃ, sace upajjhāyassa kukkuccaṃ uppannaṃ hoti, saddhivihārikena vinodanaṃ vinodāpanaṃ vā, dhammakathāya vā tassa karaṇaṃ, sace upajjhāyassa diṭṭhigataṃ uppannaṃ hoti, saddhivihārikena vivecanaṃ vivecāpanaṃ vā, dhammakathāya vā tassa karaṇaṃ, sace upajjhāyo garudhammaṃ ajjhāpanno hoti parivāsāraho, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho saṅgho upajjhāyassa parivāsaṃ dadeyyā''ti, sace upajjhāyo mūlāyapaṭikassanāraho hoti, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho saṅgho upajjhāyaṃ mūlāya paṭikasseyyā''ti, sace upajjhāyo mānattāraho hoti, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho saṅgho upajjhāyassa mānattaṃ dadeyyā''ti, sace upajjhāyo abbhānāraho hoti, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho saṅgho upajjhāyaṃ abbheyyā''ti, sace saṅgho upajjhāyassa kammaṃ kattukāmo hoti tajjanīyaṃ vā niyassaṃ vā pabbājanīyaṃ vā paṭisāraṇīyaṃ vā ukkhepanīyaṃ vā, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho saṅgho upajjhāyassa kammaṃ na kareyya, lahukāya vā pariṇāmeyyā''ti, kataṃ vā panassa hoti saṅghena kammaṃ tajjanīyaṃ vā niyassaṃ vā pabbājanīyaṃ vā paṭisāraṇīyaṃ vā ukkhepanīyaṃ vā, saddhivihārikena ussukkakaraṇaṃ ''kinti nu kho upajjhāyo sammā vatteyya, lomaṃ pāteyya, netthāraṃ vatteyya, saṅgho taṃ kammaṃ paṭippassambheyyā''ti, sace upajjhāyassa cīvaraṃ dhovitabbaṃ hoti, saddhivihārikena dhovanaṃ ussukkakaraṇaṃ vā ''kinti nu kho upajjhāyassa cīvaraṃ dhoviyethā''ti, sace upajjhāyassa cīvaraṃ kātabbaṃ hoti, saddhivihārikena karaṇaṃ ussukkakaraṇaṃ vā ''kinti nu kho upajjhāyassa cīvaraṃ kariyethā''ti, sace upajjhāyassa rajanaṃ pacitabbaṃ hoti, saddhivihārikena pacanaṃ ussukkakaraṇaṃ vā ''kinti nu kho upajjhāyassa rajanaṃ paciyethā''ti, sace upajjhāyassa cīvaraṃ rajetabbaṃ hoti, saddhivihārikena rajanaṃ ussukkakaraṇaṃ vā ''kinti nu kho upajjhāyassa cīvaraṃ rajiyethā''ti, cīvaraṃ rajantena sādhukaṃ samparivattakaṃ samparivattakaṃ rajanaṃ, na ca acchinne theve pakkamanaṃ, upajjhāyaṃ anāpucchā na ekaccassa pattadānaṃ, na ekaccassa pattapaṭiggahaṇaṃ, na ekaccassa cīvaradānaṃ, na ekaccassa cīvarapaṭiggahaṇaṃ, na ekaccassa parikkhāradānaṃ, na ekaccassa parikkhārapaṭiggahaṇaṃ, na ekaccassa kesacchedanaṃ, na ekaccena kesānaṃ chedāpanaṃ, na ekaccassa parikammakaraṇaṃ, na ekaccena parikammassa kārāpanaṃ, na ekaccassa veyyāvaccakaraṇaṃ, na ekaccena veyyāvaccassa kārāpanaṃ, na ekaccassa pacchāsamaṇena gamanaṃ, na ekaccassa pacchāsamaṇassa ādānaṃ, na ekaccassa piṇḍapātassa nīharaṇaṃ, na ekaccena piṇḍapātanīharāpanaṃ, na upajjhāyaṃ anāpucchā gāmappavesanaṃ, na susānagamanaṃ, na disāpakkamanaṃ, sace upajjhāyo gilāno hoti, yāvajīvaṃ upaṭṭhānaṃ, vuṭṭhānamassa āgamananti tesu kānici vattāni savibhattikāni, kānici avibhattikāni, tesu avibhattikānaṃ vibhāge vuccamāne yathāvuttagaṇanāya atirekatarāni honti, taṃ pana vibhāgaṃ anāmasitvā piṇḍavasena gahetvā yathā ayaṃ gaṇanā dassitāti veditabbā.

2476. **Akarontassā**ti ettha ''vatta''nti seso. Anādaravaseneva vattaṃ akarontassa bhikkhuno tena **vattabhedena** vattākaraṇena **sabbattha** sattatiṃsādhikasatappabhedaṭṭhāne tattakaṃyeva **dukkaṭaṃ** pakāsitanti yojanā.

Upajjhāyācariyavattakathāvaṇṇanā.

2477. Evaṃ upajjhāyācariyavattāni saṅkhepena dassetvā upajjhāyācariyehi saddhivihārikantevāsīnaṃ kātabbavattāni dassetumāha **''upajjhāyassa vattānī''**tiādi. **Upajjhāyassa vattānī**ti upajjhāyena saddhivihārikassa yuttapattakāle kattabbattā upajjhāyāyattavattānīti attho. **Tathā saddhivihārike**ti yathā saddhivihārikena upajjhāyassa kātabbāni, tathā upajjhāyena saddhivihārike kātabbāni.

Upajjhāyācariyavattesu gāmappavese pacchāsamaṇena hutvā nātidūranaccāsannagamanaṃ, na antarantarā kathāopātanaṃ, āpattisāmantā bhaṇamānassa nivāraṇaṃ, pattapariyāpannapaṭiggahaṇanti cattāri vattāni, na ekaccassa pattadānādianāpucchādisāpakkamanāvasānāni vīsati paṭikkhepā ceti etāni catuvīsati vattāni ṭhapetvā avasesāni terasādhikasatavattāni sandhāyāha **''sataṃ terasa hontevā''**ti, terasādhikasatavattāni hontīti attho. Ācariyena antevāsikepi ca kātabbavattāni tathā tattakānevāti attho.

Saddhivihārikantevāsikavattakathāvaṇṇanā.

2478. Upajjhāyācariyehi saddhivihārikantevāsikānaṃ nissayapaṭippassaddhippakāraṃ dassetumāha **''pakkante vāpī''**tiādi. Pakkante vāpi vibbhante vāpi

pakkhasaṅkante vāpi mate vāpi āṇattiyā vāpi evaṃ pañcadhā upajjhāyā saddhivihārikena gahito **nissayo** paṭippassambhatīti yojanā. **Pakkante**ti tadahu apaccāgantukāmatāya disaṃ gate. **Vibbhante**ti gihibhāvaṃ patte. **Pakkhasaṅkantake**ti titthiyāyatanaṃ gate. **Mate**ti kālakate. **Āṇattiyā**ti nissayapaṇāmanena.

2479-80. Ācariyamhāpi antevāsikena gahitanissayassa bhedanaṃ **chadhā** chappakārena hotīti yojanā. Kathanti āha **''pakkante cā''**tiādi. Taṃ upajjhāyato nissayabhede vuttanayameva. Visesaṃ pana sayameva vakkhati **''āṇattiya''**ntiādinā. **Āṇattiya**nti ettha visesatthajotako pana-saddo luttaniddiṭṭho. **Ubhinnampi dhuranikkhepanepi cā**ti ācariyassa nissayapaṇāmane pana ubhinnaṃ ācariyantevāsikānaṃyeva aññamaññanirālayabhāve sati nissayabhedo hoti, na ekassāti attho. Tamevatthaṃ byatirekato daḷhīkaroti **''ekekassā''**tiādinā. Ekekassa vā ubhinnaṃ vā ālaye sati na bhijjatīti yojanā. Yathāha –

> ''Āṇattiyaṃ pana sacepi ācariyo muñcitukāmova hutvā nissayapaṇāmanāya paṇāmeti, antevāsiko ca 'kiñcāpi maṃ ācariyo paṇāmeti, atha kho hadayena muduko'ti sālayova hoti, nissayo na paṭippassambhatiyeva. Sacepi ācariyo sālayo, antevāsiko nirālayo 'na dāni imaṃ nissāya vasissāmī'ti dhuraṃ nikkhipati, evampi na paṭippassambhati. Ubhinnaṃ sālayabhāve pana na paṭippassambhatiyeva. Ubhinnaṃ dhuranikkhepena paṭippassambhatī''ti (mahāva. aṭṭha. 83).

Ayaṃ pana viseso ācariyāṇattiyā nissayabhedeyeva dassito, na upajjhāyāṇattiyā. **Sāratthadīpaniyaṃ** pana ''sacepi ācariyo muñcitukāmova hutvā nissayapaṇāmanāya paṇāmetītiādi sabbaṃ upajjhāyassa āṇattiyampi veditabba''nti vuttaṃ.

2481. Evaṃ pañca sādhāraṇaṅgāni dassetvā asādhāraṇaṅgaṃ dassetumāha **''upajjhāyasamodhāna-gatassāpi ca bhijjatī''**ti. Tattha samodhānagamanaṃ sarūpato, pabhedato ca dassetumāha **''dassanaṃ savanañcāti, samodhānaṃ dvidhā mata''**nti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **samantapāsādikāyaṃ** (mahāva. aṭṭha. 83) gahetabbo. Ganthavitthārabhīrūnaṃ anuggahāya pana idha na vitthārito.

2482-3. Sabhāge dāyake asante addhikassa ca gilānassa ca ''gilānena maṃ upaṭṭhahā''ti **yācitassa** gilānupaṭṭhākassa ca nissayaṃ vinā vasituṃ doso natthīti yojanā. ''Gilānupaṭṭhākassā''ti vattabbe gāthābandhavasena rassattaṃ. Iminā sabhāge nissayadāyake sante ekadivasampi parihāro na labbhatīti dīpeti. **Attano vane phāsuvihārataṃ jānatā**ti attano samathavipassanāpaṭilābhassa vane phāsuvihāraṃ jānantenapi. ''Sabhāge dāyake asante''ti padacchedo. Sabbametaṃ vidhānaṃ antovassato aññasmiṃ kāle veditabbaṃ. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **samantapāsādikāya** gahetabbo.

Nissayapaṭippassambhanakathāvaṇṇanā.

2484. Kuṭṭhamassa atthīti **kuṭṭhī,** taṃ. **''Gaṇḍi''**ntiādīsupi eseva nayo. Rattasetādibhedena yena kenaci kuṭṭhena vevaṇṇiyaṃ pattasarīranti attho. Yathāha –

> ''Rattakuṭṭhaṃ vā hotu kāḷakuṭṭhaṃ vā, yaṃ kiñci kiṭibhadaddukacchuādippabhedampi sabbaṃ kuṭṭhamevāti vuttaṃ. Tañce nakhapiṭṭhippamāṇampi vaḍḍhanakapakkhe ṭhitaṃ hoti, na pabbājetabbo. Sace pana nivāsanapārupanehi pakatipaṭicchannaṭṭhāne nakhapiṭṭhippamāṇaṃ avaḍḍhanakapakkhe ṭhitaṃ hoti, vaṭṭati. Mukhe, pana hatthapādapiṭṭhesu vā sacepi avaḍḍhanakapakkhe ṭhitaṃ nakhapiṭṭhito khuddakapamāṇampi na vaṭṭatiyevāti kurundiyaṃ vuttaṃ. Taṃ tikicchāpetvā pabbājentenāpi pakativaṇṇe jāteyeva pabbājetabbo''ti (mahāva. aṭṭha. 88).

Nakhapiṭṭhippamāṇanti ettha ''kaniṭṭhaṅgulinakhapiṭṭhi adhippetā''ti tīsupi **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ.

Gaṇḍinti medagaṇḍādigaṇḍabhedavantaṃ. Yathāha ''medagaṇḍo vā hotu añño vā, yo koci kolaṭṭhimattakopi ce vaḍḍhanakapakkhe ṭhito gaṇḍo hoti, na pabbājetabbo''tiādi (mahāva. aṭṭha. 88). **Kolaṭṭhī**ti badaraṭṭhi. **Kilāsi**nti kilāsavantaṃ. Yathāha – ''kilāsoti nabhijjanakaṃ napaggharaṇakaṃ padumapuṇḍarīkapattavaṇṇaṃ kuṭṭhaṃ, yena gunnaṃ viya sabalaṃ sarīraṃ hotī''ti (mahāva. aṭṭha. 88). **Ca**-saddo sabbehi upayogavantehi paccekaṃ yojetabbo. **Sosi**nti khayarogavantaṃ. Yathāha – ''sosoti sosabyādhi. Tasmiṃ sati na pabbājetabbo''ti (mahāva. aṭṭha. 88). **Apamārika**nti apamāravantaṃ. Yathāha – ''apamāroti pittummāro vā yakkhummāro vā. Tattha pubbaverikena amanussena gahito duttikiccho hoti, appamattakepi pana apamāre sati na pabbājetabbo''ti.

Rājabhaṭanti rañño bhattavetanabhaṭaṃ vā ṭhānantaraṃ pattaṃ vā appattaṃ vā rājapurisaṃ. Yathāha – ''amacco vā hotu mahāmatto vā sevako vā kiñci ṭhānantaraṃ patto vā appatto vā, yo koci rañño bhattavetanabhaṭo. Sabbo 'rājabhaṭo'ti saṅkhyaṃ gacchatī''ti. **Cora**nti manussehi appamādanaṃ gāmaghātapanthaghātādikammena pākaṭaṃ corañca. **Likhitaka**nti yaṃ kañci corikaṃ vā aññaṃ vā garuṃ rājāparādhaṃ katvā palātaṃ, rājā ca naṃ paṇṇe vā potthake vā ''itthannāmo yattha dissati, tattha gahetvā māretabbo''ti vā ''hatthapādādīnissa chinditabbānī''ti vā ''ettakaṃ nāma daṇḍaṃ harāpetabbo''ti vā likhāpeti, evarūpaṃ likhitakaṃ.

''Kārabhedaka''nti gāthābandhavasena rasso kato. **Kārabhedaka**nti dātabbakarassa vā katacorakammassa vā kāraṇā kārāghare pakkhitto vā nigaḷabandhanādīhi baddho vā, tato so muccitvā palāyati, evarūpaṃ kārābhedakañca. Yathāha – ''kārā vuccati bandhanāgāraṃ, idha pana andubandhanaṃ vā hotu saṅkhalikabandhanaṃ vā rajjubandhanaṃ vā gāmabandhanaṃ vā nigamabandhanaṃ vā nagarabandhanaṃ vā purisagutti vā janapadabandhanaṃ vā dīpabandhanaṃ vā, yo etesu yaṃ kiñci bandhanaṃ chinditvā bhinditvā muñcitvā vivaritvā vā passamānānaṃ vā apassamānānaṃ vā palāyati, so 'kārābhedako'ti saṅkhyaṃ gacchatī''ti (mahāva. aṭṭha. 92).

2485. **Kasāhata**nti iṇaṃ gahetvā dātuṃ asamatthattā ''ayameva te daṇḍo hotū''ti kasādinā dinnappahāraṃ avūpasantavaṇaṃ. Yathāha –

> ''Yo vacanapesanādīni akaronto haññati, na so katadaṇḍakammo. Yo pana keṇiyā vā aññathā vā kiñci gahetvā khāditvā puna dātuṃ asakkonto 'ayameva te daṇḍo hotū'ti kasāhi haññati, ayaṃ kasāhato katadaṇḍakammo. Yo ca kasāhi vā hato hotu addhadaṇḍakādīnaṃ vā aññatarena, yāva allavaṇo hoti, tāva na pabbājetabbo''ti (mahāva. aṭṭha. 94).

Lakkhaṇāhatanti ekaṃsaṃ katvā pārutena uttarāsaṅgena appaṭicchādanīyaṭṭhāne tattena lohena āhataṃ asacchavibhūtalakkhaṇena samannāgataṃ. Yathāha –

> ''Yassa pana nalāṭe vā urādīsu vā tattena lohena lakkhaṇaṃ āhataṃ hoti, so sace bhujisso, yāva allavaṇo hoti, tāva na pabbājetabbo. Sacepissa vaṇā ruḷhā honti chaviyā samaparicchedā, lakkhaṇaṃ pana paññāyati, timaṇḍalaṃ nivatthassa uttarāsaṅge kate paṭicchannokāse ce hoti, pabbājetuṃ vaṭṭati. Appaṭicchannokāse ce, na vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 95).

Iṇāyikañcāti mātāpitupitāmahādīhi vā attanā vā gahitaiṇaṃ. Yathāha –

> ''Iṇāyiko nāma yassa pitipitāmahehi vā iṇaṃ gahitaṃ hoti, sayaṃ vā iṇaṃ gahitaṃ hoti, yaṃ vā āṭhapetvā mātāpitūhi kiñci gahitaṃ hoti, so taṃ iṇaṃ paresaṃ dhāretīti iṇāyiko. Yaṃ pana aññe ñātakā āṭhapetvā kiñci gaṇhanti, so na iṇāyiko. Na hi te taṃ āṭhapetuṃ issarā. Tasmā taṃ pabbājetuṃ vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 96).

Dāsanti antojāto, dhanakkīto, karamarānīto, sayaṃ vā dāsabyaṃ upagatoti catunnaṃ dāsānaṃ aññataraṃ. Dāsavinicchayo panettha **samantapāsādikāya** (mahāva. aṭṭha. 97) vitthārato gahetabbo. **Pabbājentassa dukkaṭa**nti ''kuṭṭhi''ntiādīhi upayogavantapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ.

2486. **Hatthacchinna**nti hatthatale vā maṇibandhe vā kappare vā yattha katthaci chinnahatthaṃ. **Aṭṭhacchinna**nti yathā nakhaṃ na paññāyati, evaṃ catūsu aṅguṭṭhakesu aññataraṃ vā sabbe vā yassa chinnā honti, evarūpaṃ. **Pādacchinna**nti yassa aggapādesu vā gopphakesu vā jaṅghāya vā yattha katthaci eko vā dve vā pādā chinnā honti. Hatthapādachinnassāpi **pāḷiyaṃ** (mahāva. 119) āgatattā sopi idha vattabbo, yathāvuttanayeneva tassa dukkaṭavatthutā paññāyatīti na vuttoti daṭṭhabbaṃ.

Kaṇṇanāsaṅgulicchinnanti ettha ''kaṇṇacchinnaṃ nāsacchinnaṃ kaṇṇanāsacchinnaṃ aṅgulicchinna''nti yojanā. **Kaṇṇacchinna**nti yassa kaṇṇamūle vā kaṇṇasakkhalikāya vā eko vā dve vā kaṇṇā chinnā honti. Yassa pana kaṇṇāvaṭṭe chinnā honti, sakkā ca honti saṅghāṭetuṃ, so kaṇṇaṃ saṅghāṭetvā pabbājetabbo. **Nāsacchinna**nti yassa ajapadake vā agge vā ekapuṭe vā yattha katthaci nāsā chinnā hoti. Yassa pana nāsikā sakkā hoti sandhetuṃ, so taṃ phāsukaṃ katvā pabbājetabbo. **Kaṇṇanāsacchinna**nti tadubhayacchinnaṃ. **Aṅgulicchinna**nti yassa nakhasesaṃ adassetvā ekā vā bahū vā aṅguliyo chinnā honti. Yassa pana suttatantumattampi nakhasesaṃ paññāyati, taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. **Kaṇḍaracchinnameva cā**ti yassa kaṇḍaranāmakā mahānhārū purato vā pacchato vā chinnā honti, yesu ekassāpi chinnattā aggapādena vā caṅkamati, mūlena vā caṅkamati, na vā pādaṃ patiṭṭhāpetuṃ sakkoti.

2487. **Kāṇa**nti pasannandho vā hotu pupphādīhi vā upahatapasādo, yo dvīhi vā ekena vā akkhinā na passati, taṃ kāṇaṃ. **Kuṇi**nti hatthakuṇī vā pādakuṇī vā aṅgulikuṇī vā, yassa etesu hatthādīsu yaṃ kiñci vaṅkaṃ paññāyati, so kuṇī. **Khujjañcā**ti yo urassa vā piṭṭhiyā vā passassa vā nikkhantattā khujjasarīro, taṃ khujjaṃ. Yassa pana kiñci kiñci aṅgapaccaṅgaṃ īsakaṃ vaṅkaṃ, taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. Mahāpuriso eva hi brahmujugatto, avaseso satto akhujjo nāma natthi.

Vāmananti yo jaṅghavāmano vā kaṭivāmano vā ubhayavāmano vā, taṃ. Tattha jaṅghavāmanassa kaṭito paṭṭhāya heṭṭhimakāyo rasso hoti, uparimakāyo paripuṇṇo. Kaṭivāmanassa kaṭito paṭṭhāya uparimakāyo rasso hoti, heṭṭhimakāyo paripuṇṇo hoti. Ubhayavāmanassa ubhopi kāyā rassā honti. Yesaṃ kāyarassattā bhūtānaṃ viya parivaṭumo mahākucchighaṭasadiso attabhāvo hoti. Taṃ tividhampi pabbājetuṃ na vaṭṭati.

Phaṇahatthakanti yassa vaggulipakkhakā viya aṅguliyo sambaddhā honti, taṃ. Etaṃ pabbājetukāmena aṅgulantarikāyo phāletvā sabbaṃ antaracammaṃ apanetvā phāsukaṃ katvā pabbājetabbo. Yassāpi cha aṅguliyo honti, taṃ pabbājetukāmena adhikaṃ aṅguliṃ chinditvā phāsukaṃ katvā pabbājetabbo.

Khañjanti yo natajāṇuko vā bhinnajaṅgho vā majjhe saṃkuṭitapādattā kuṇḍapādako vā piṭṭhipādamajjhena caṅkamanto agge saṃkuṭitapādattā kuṇḍapādako vā piṭṭhipādaggena caṅkamanto aggapādeneva caṅkamanakhañjo vā paṇhikāya caṅkamanakhañjo vā pādassa bāhirantena caṅkamanakhañjo vā pādassa abbhantarantena caṅkamanakhañjo vā gopphakānaṃ upari bhaggattā sakalena piṭṭhipādena caṅkamanakhañjo vā, taṃ pabbājetuṃ na vaṭṭati. Ettha **natajāṇuko**ti antopaviṭṭhaānatapādo. **Pakkhahata**nti yassa eko hattho vā pādo vā aḍḍhasarīraṃ vā sukhaṃ na vahati.

Sīpadinti bhārapādaṃ. Yassa pādo thūlo hoti sañjātapīḷako kharo, so na pabbājetabbo. Yassa pana na tāva kharabhāvaṃ gaṇhāti, sakkā hoti upanāhaṃ bandhitvā udakaāvāṭe pavesetvā udakavālikāya pūretvā yathā sirā paññāyanti, jaṅghā ca telanāḷikā viya honti, evaṃ milāpetuṃ sakkā, tassa pādaṃ īdisaṃ katvā taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. Sace puna vaḍḍhati, upasampādentenāpi tathā katvāva upasampādetabbo. **Pāparogina**nti yo arisabhagandarapittasemhakāsasosādīsu yena kenaci rogena niccāturo atekiccharogo jeguccho amanāpo, taṃ.

2488. **Jarāya dubbala**nti yo jiṇṇabhāvena dubbalo attano cīvararajanādikammampi kātuṃ asamattho, taṃ. Yo pana mahallakopi balavā hoti attānaṃ paṭijaggituṃ sakkoti, so pabbājetabbo. **Andha**nti jaccandhaṃ. **Padhirañcevā**ti yo sabbena sabbaṃ na suṇāti, taṃ. Yo pana mahāsaddaṃ suṇāti, taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. **Mammana**nti yassa vacībhedo vattati, saraṇagamanaṃ paripuṇṇaṃ bhāsituṃ na sakkoti, tādisaṃ mammanampi pabbājetuṃ na vaṭṭati. Yo pana saraṇagamanamattaṃ paripuṇṇaṃ bhāsituṃ sakkoti, taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. Atha vā **mammana**nti khalitavacanaṃ, yo ekameva akkharaṃ catupañcakkhattuṃ vadati, tassetamadhivacanaṃ. **Pīṭhasappi**nti chinniriyāpathaṃ. **Mūga**nti yassa vacībhedo nappavattati.

2489. Attano virūpabhāvena parisaṃ dūsentena parisadūsake (mahāva. aṭṭha. 119) dassetumāha **''atidīgho''**tiādi. **Atidīgho**ti aññesaṃ sīsappamāṇanābhippadeso. **Atirasso**ti vuttappakāro ubhayavāmano viya atirasso. **Atikāḷo vā**ti jhāpitakhette khāṇuko viya atikāḷavaṇṇo. Maṭṭhatambalohanidassano accodātopi vāti sambandho, dadhitakkādīhi majjitamaṭṭhatambalohavaṇṇo atīva odātasarīroti attho.

2490. **Atithūlo vā**ti bhāriyamaṃso mahodaro mahābhūtasadiso. **Atikiso**ti mandamaṃsalohito aṭṭhisirācammasarīro viya. Atimahāsīso vāti yojanā. **Atimahāsīso vā**ti pacchiṃ sīse katvā ṭhito viya. ''Atikhuddakasīsena asahitenā''ti padacchedo. **Asahitenā**ti sarīrassa ananurūpena. **''Atikhuddakasīsenā''**ti etassa visesanaṃ. Asahitena atikhuddakasīsena samannāgatoti yojanā. Yathāha – ''atikhuddakasīso vā sarīrassa ananurūpena atikhuddakena sīsena samannāgato''ti.

2491. **Kuṭakuṭakasīso**ti tālaphalapiṇḍisadisena sīsena samannāgato. **Sikharasīsako**ti uddhaṃ anupubbatanukena sīsena samannāgato, matthakato saṃkuṭiko mūlato vitthato hutvā ṭhitapabbatasikharasadisasīsoti attho. **Veḷunāḷisamānenā**ti mahāveḷupabbasadisena. **Sīsenā**ti dīghasīsena. Yathāha – ''nāḷisīso vā mahāveḷupabbasadisena sīsena samannāgato''ti (mahāva. aṭṭha. 119).

2492. **Kappasīsopī**ti majjhe dissamānaāvāṭena hatthikumbhasadisena dvidhābhūtasīsena samannāgato. **Pabbhārasīso vā**ti catūsu passesu yena kenaci passena oṇatena sīsena samannāgato. **Vaṇasīsako**ti vaṇehi samannāgatasīso. **Kaṇṇikakeso vā**ti pāṇakehi khāyitakedāre sassasadisehi tahiṃ tahiṃ uṭṭhitehi kesehi samannāgato. **Thūlakesopi vā**ti tālahīrasadisehi kesehi samannāgato.

2493. **Pūtisīso**ti duggandhasīso. **Nillomasīso vā**ti lomarahitasīso. **Jātipaṇḍarakesako**ti jātiphalitehi paṇḍarakeso vā. **Jātiyā tambakeso vā**ti ādittehi viya tambavaṇṇehi kesehi samannāgato. **Āvaṭṭasīsako**ti gunnaṃ sarīre āvaṭṭasadisehi uddhaggehi kesāvaṭṭehi samannāgato.

2494. **Sīsalomekabaddhehi bhamukehi yutopī**ti sīsalomehi saddhiṃ ekābaddhalomehi bhamukehi samannāgato. **Sambaddhabhamuko vā**ti ekābaddhaubhayabhamuko, majjhe sañjātalomehi bhamukehi samannāgatoti attho. **Nillomabhamukopi vā**ti bhamulomarahito. **Nillomabhamukopi vā**ti **pi**-saddena avuttasamuccayatthena makkaṭabhamuko saṅgahito.

2495. **Mahantakhuddanetto vā**ti ettha **netta**-saddo mahantakhudda-saddehi paccekaṃ yojetabbo, mahantanetto vā khuddakanetto vāti attho. **Mahantanetto vā**ti atimahantehi nettehi samannāgato. **Khuddakanetto vā**ti mahiṃsacamme vāsikoṇena paharitvā katachiddasadisehi atikhuddakakkhīhi samannāgato. **Visamalocano**ti ekena mahantena, ekena khuddakena akkhinā samannāgato. **Kekaro vāpī**ti tiriyaṃ passanto. Ettha **api**-saddena nikkhantakkhiṃ sampiṇḍeti, yassa kakkaṭakasseva akkhitārakā nikkhantā honti. **Gambhīranetto**ti yassa gambhīre udapāne udakatārakā viya akkhitārakā paññāyanti. Ettha ca **udakatārakā** nāma udakapubbuḷaṃ. **Akkhitārakā**ti akkhigeṇḍakā. **Visamacakkalo**ti ekena uddhaṃ, ekena adhoti evaṃ visamajātehi akkhicakkehi samannāgato.

2496. **Jatukaṇṇo vā**ti atikhuddikāhi kaṇṇasakkhalīhi samannāgato. **Mūsikakaṇṇo vā**ti mūsikānaṃ kaṇṇasadisehi kaṇṇehi samannāgato. **Hatthikaṇṇopi vā**ti ananurūpāhi mahantāhi hatthikaṇṇasadisāhi kaṇṇasakkhalīhi samannāgato. **Chiddamattakakaṇṇo vā**ti yassa vinā kaṇṇasakkhalīhi kaṇṇacchiddameva hoti. **Aviddhakaṇṇako**ti kaṇṇabandhatthāya aviddhena kaṇṇena samannāgato.

2497. **Ṭaṅkitakaṇṇo vā**ti gobhattanāḷikāya aggasadisehi kaṇṇehi samannāgato, gohanukoṭisaṇṭhānehi kaṇṇehi samannāgatoti attho. **Pūtikaṇṇopi vā**ti sadā paggharitapubbena kaṇṇena samannāgato. **Pūtikaṇṇopī**ti **api**-saddena kaṇṇabhagandariko gahito. **Kaṇṇabhagandariko**ti niccapūtinā kaṇṇena samannāgato. Aviddhakaṇṇo parisadūsako vutto, kathaṃ yonakajātīnaṃ pabbajjāti āha **''yonakādippabhedopi, nāyaṃ parisadūsako''**ti, kaṇṇāvedhanaṃ yonakānaṃ sabhāvo, ayaṃ yonakādippabhedo parisadūsako na hotīti vuttaṃ hoti.

2498. **Atipiṅgalanetto**ti atisayena piṅgalehi nettehi samannāgato. Madhupiṅgalaṃ pana pabbājetuṃ vaṭṭati. **Nippakhumakkhi vā**ti akkhidalaromehi virahitaakkhiko. **Pakhuma**-saddo hi loke akkhidalaromesu niruḷho. **Assupaggharanetto vā**ti paggharaṇassūhi nettehi samannāgato. **Pakkapupphitalocano**ti pakkalocano pupphitalocanoti yojanā. Paripakkanetto sañjātapupphanettoti attho.

2499. **Mahānāso**ti sarīrassa ananurūpāya mahatiyā nāsāya samannāgato. **Atikhuddakanāsiko**ti tathā atikhuddikāya nāsāya samannāgato. **Cipiṭanāso vā**ti cipiṭāya anto paviṭṭhāya viya allināsāya samannāgato. **Cipiṭanāso vā**ti avuttavikappatthena **vā**-saddena dīghanāsiko saṅgayhati. So ca sukatuṇḍasadisāya jivhāya lehituṃ sakkuṇeyyāya nāsikāya samannāgato. **Kuṭilanāsiko**ti mukhamajjhe appatiṭṭhahitvā ekapasse ṭhitanāsiko.

2500. **Niccavissavanāso vā**ti niccapaggharitasiṅghāṇikanāso vā. **Mahāmukho**ti yassa paṭaṅgamaṇḍukasseva mukhanimittaṃyeva mahantaṃ hoti, mukhaṃ pana lābusadisaṃ atikhuddakaṃ. **Paṭaṅgamaṇḍuko** nāma mahāmukhamaṇḍuko. **Vaṅkabhinnamukho vāpī**ti ettha ''vaṅkamukho vā bhinnamukho vāpī''ti yojanā. **Vaṅkamukho**ti bhamukassa, nalātassa vā ekapasse ninnatāya vaṅkamukho. **Bhinnamukho vā**ti makkaṭasseva bhinnamukho. **Mahāoṭṭhopi vā**ti ukkhalimukhavaṭṭisadisehi oṭṭhehi samannāgato.

2501. **Tanukaoṭṭho vā**ti bhericammasadisehi dante pidahituṃ asamatthehi oṭṭhehi samannāgato. **Bhericammasadisehī**ti bherimukhacammasadisehi. **Tanukaoṭṭho vā**ti ettha **vā**-saddena mahādharoṭṭho vā tanukauttaroṭṭho vā tanukaadharoṭṭho vāti tayo vikappā saṅgahitā. **Vipuluttaraoṭṭhako**ti mahāuttaroṭṭho. **Oṭṭhachinno**ti yassa eko vā dve vā oṭṭhā chinnā honti. **Uppakkamukho**ti pakkamukho. **Eḷamukhopi vā**ti niccapaggharaṇamukho.

2502-3. **Saṅkhatuṇḍopī**ti bahi setehi anto atirattehi oṭṭhehi samannāgato. **Duggandhamukho**ti duggandhakuṇapamukho. **Mahādantopī**ti aṭṭhakadantasadisehi

samannāgato. **Accantan**ti atisayena. **''Heṭṭhā uparito vāpi, bahi nikkhantadantako''**ti idaṃ ''asuradantako''ti etassa atthapadaṃ. **Asuro**ti dānavo. ''Sippidanto vā oṭṭhadanto vā''ti **gaṇṭhipade** likhito. Yassa pana sakkā honti oṭṭhehi pidahituṃ, kathentasseva paññāyati, no akathentassa, taṃ pabbājetuṃ vaṭṭati. **Adanto**ti dantarahito. **Pūtidanto**ti pūtibhūtehi dantehi samannāgato.

2504. ''Atikhuddakadantako''ti imassa **''yassā''**tiādi apavādo. Yassa dantantare **kāḷakadantasannibho** kalandakadantasadiso danto sukhumova ṭhito ce, taṃ tu pabbājetuṃ vaṭṭatīti yojanā. **Pabbājetumpī**ti ettha **pi**-saddo tu-saddattho.

2505. Yo posoti sambandho. **Mahāhanuko**ti gohanusadisena hanunā samannāgato. **''Rassena hanunā yuto''**ti idaṃ ''cipiṭahanuko vā''ti imassa atthapadaṃ. Yathāha – ''cipiṭahanuko vā antopaviṭṭhena viya atirassena hanukena samannāgato''ti (mahāva. aṭṭha. 119). **Cipiṭahanuko vāpī**ti ettha **pi**-saddena ''bhinnahanuko vā vaṅkahanuko vā''ti vikappadvayaṃ saṅgaṇhāti.

2506. **Nimmassudāṭhiko vāpī**ti bhikkhunisadisamukho. **Atidīghagalopi vā**ti bakagalasadisena galena samannāgato. **Atirassagalopi vā**ti antopaviṭṭhena viya galena samannāgato. Bhinnagalo vā gaṇḍagalopi vāti yojanā, bhinnagalaṭṭhiko vā gaṇḍena samannāgatagalopi vāti attho.

2507. **Bhaṭṭhaṃsakūṭo vā**ti mātugāmassa viya bhaṭṭhena aṃsakūṭena samannāgato. Bhinnapiṭṭhi vā bhinnauropi vāti yojanā, sudīghahattho vā surassahattho vāti yojanā, atidīghahattho vā atirassahattho vāti attho. **Vā**-saddena ahatthaekahatthānaṃ gahaṇaṃ. Kacchusamāyuto vā kaṇḍusamāyuto vāti yojanā. **Vā**-saddena ''daddugatto vā godhāgatto vā''ti ime dve saṅgaṇhāti. Tattha **godhāgatto vā**ti yassa godhāya viya gattato cuṇṇāni patanti.

2508. **Mahānisadamaṃso**ti imassa atthapadaṃ ''uddhanaggupamāyuto''ti. Yathāha – ''mahāānisado vā uddhanakūṭasadisehi ānisadamaṃsehi accuggatehi samannāgato''ti (mahāva. aṭṭha. 119). **Mahānisadamaṃso vā**ti ettha **vā**-saddena bhaṭṭhakaṭiko saṅgahito. **Vātaṇḍiko**ti aṇḍakosesu vuddhirogena samannāgato. **Mahāūrū**ti sarīrassa ananurūpehi mahantehi sattīhi samannāgato. **Saṅghaṭṭanakajāṇuko**ti aññamaññaṃ saṅghaṭṭehi jāṇūhi samannāgato.

2509. **Bhinnajāṇū**ti yassa eko vā dve vā jāṇū bhinnā honti. **Mahājāṇū**ti mahantena jāṇunā samannāgato. **Dīghajaṅgho**ti yaṭṭhisadisajaṅgho. **Vikaṭo vā**ti tiriyaṃ gamanapādehi samannāgato, yassa caṅkamato jāṇukā bahi niggacchanti. **Paṇho vā**ti pacchato parivattapādehi samannāgato, yassa caṅkamato jāṇukā anto pavisanti. ''Panto''ti ca ''saṇho''ti ca etasseva vevacanāni. **Ubbaddhapiṇḍiko**ti heṭṭhā oruḷhāhi vā upari āruḷhāhi vā mahatīhi jaṅghapiṇḍikāhi samannāgato.

2510. **Yaṭṭhijaṅgho**ti yaṭṭhisadisāya jaṅghāya samannāgato. **Mahājaṅgho**ti sarīrassa ananurūpāya mahatiyā jaṅghāya samannāgato. **Mahāpādopi vā**ti sarīrassa ananurūpehi mahantehi pādehi samannāgato. **Api**-saddena thūlajaṅghapiṇḍiko saṅgahito, bhattapuṭasadisāya thūlāya jaṅghapiṇḍiyā samannāgatoti attho. **Piṭṭhikapādo vā**ti pādavemajjhato uṭṭhitajaṅgho. **Mahāpaṇhipi vā**ti ananurūpehi atimahantehi paṇhīhi samannāgato.

2511. **Vaṅkapādo**ti anto vā bahi vā parivattapādavasena duvidho vaṅkapādo. **Gaṇṭhikaṅguliko**ti siṅgiveraphaṇasadisāhi aṅgulīhi samannāgato. **''Andhanakho vāpī''**ti etassa atthapadaṃ ''kāḷapūtinakhopi cā''ti. Yathāha – ''andhanakho vā kāḷavaṇṇehi pūtinakhehi samannāgato''ti (mahāva. aṭṭha. 119).

2512. **Iccevan**ti yathāvuttavacanīyanidassanatthoyaṃ nipātasamudāyo. Aṅgavekallatāya bahuvidhattā anavasesaṃ vekallappakāraṃ saṅgaṇhitumāha **''iccevamādika''**nti.

Parisadūsakakathāvaṇṇanā.

2514. **Pattacīvaran**ti ettha ''sāmaṇerassā''ti adhikārato labbhati. **Anto nikkhipato**ti ovarakādīnaṃ anto nikkhipantassa. **Sabbapayogesū**ti pattacīvarassa āmasanādisabbapayogesu.

2515-6. **Daṇḍakammaṃ katvā**ti daṇḍakammaṃ yojetvā. Daṇḍenti vinenti etenāti **daṇḍo,** soyeva kattabbattā kammanti daṇḍakammaṃ, āvaraṇādi. **Anācārassa** dubbacasāmaṇerassa kevalaṃ hitakāmena bhikkhunā **daṇḍakammaṃ katvā** daṇḍakammaṃ yojetvā yāguṃ vā bhattaṃ vā **vā**-saddena pattaṃ vā cīvaraṃ vā dassetvā ''daṇḍakamme āhaṭe tvaṃ idaṃ lacchasi'' iti bhāsituṃ vaṭṭatīti yojanā. **Kirā**ti padapūraṇatthe nipāto.

2517. Dhammasaṅgāhakattherehi ṭhapitadaṇḍakammaṃ dassetumāha **''aparādhānurūpenā''**tiādi. **Taṃ** aparādhānurūpadaṇḍakammaṃ nāma vālikāsalilādīnaṃ āharāpanamevāti yojetabbaṃ. **Ādi**-saddena dāruādīnaṃ āharāpanaṃ gaṇhāti. Tañca kho ''oramissatī''ti anukampāya, na ''nassissati vibbhamissatī''tiādinayappavattena pāpajjhāsayena.

2518-9. Akattabbaṃ daṇḍakammaṃ dassetumāha **''sīse vā''**tiādi. **Sīse vā**ti ettha ''sāmaṇerassā''ti adhikārato labbhati. **Pāsāṇādīnī**ti ettha **ādi**-saddena iṭṭhakādīnaṃ gahaṇaṃ. Sāmaṇeraṃ uṇhe pāsāṇe nipajjāpetuṃ vā uṇhāya bhūmiyā nipajjāpetuṃ vā udakaṃ pavesetuṃ vā bhikkhuno na vaṭṭatīti yojanā.

Bhagavatā anuññātadaṇḍakammaṃ dassetumāha **''idhā''**tiādi. **Idhā**ti imasmiṃ daṇḍakammādhikāre. **Āvaraṇamattan**ti ''mā idha pāvisī''ti nivāraṇamattaṃ. **Pakāsitan**ti ''anujānāmi, bhikkhave, yattha vā vasati, yattha vā paṭikkamati, tattha āvaraṇaṃ kātu''nti (mahāva. 107) bhāsitaṃ.

''Yattha vā vasati, yattha vā paṭikkamatīti yattha vasati vā pavisati vā, ubhayenāpi attano pariveṇañca vassaggena pattasenāsanañca vutta''nti (mahāva. aṭṭha. 107) **aṭṭhakathāya** vuttattā yāva yojitaṃ daṇḍakammaṃ karonti, tāva attano puggalikapariveṇaṃ vā vassaggena pattasenāsanaṃ vā pavisituṃ adatvā nivāraṇaṃ **āvaraṇaṃ** nāma. **Aṭṭhakathāyaṃ** ''attano''ti vacanaṃ ye āvaraṇaṃ karonti, te ācariyupajjhāye sandhāya vuttanti viññāyati. Keci panettha ''attano''ti idaṃ yassa āvaraṇaṃ karonti, taṃ sandhāya vuttanti gahetvā tattha vinicchayaṃ vadanti. Keci ubhayathāpi atthaṃ gahetvā ubhayatthāpi āvaraṇaṃ kātabbanti vadanti. Vīmaṃsitvā yamettha yuttataraṃ, taṃ gahetabbaṃ.

Nivāraṇakathāvaṇṇanā.

2520. Pakkho ca opakkamiko ca āsitto cāti viggaho. Ettha ca ''anuposathe uposathaṃ karotī''tiādīsu yathā uposathadine kattabbakammaṃ ''uposatho''ti vuccati, tathā māsassa pakkhe paṇḍakabhāvamāpajjanto **''pakkho''**ti vutto. Atha vā pakkhapaṇḍako **pakkho** uttarapadalopena yathā ''bhīmaseno bhīmo''ti. Idañca pāpānubhāvena kaṇhapakkheyeva paṇḍakabhāvamāpajjantassa adhivacanaṃ. Yathāha ''akusalavipākānubhāvena kāḷapakkhe kāḷapakkhe paṇḍako hoti, juṇhapakkhe panassa pariḷāho vūpasammati, ayaṃ pakkhapaṇḍako''ti (mahāva. aṭṭha. 109).

Yassa upakkamena bījāni apanītāni, ayaṃ **opakkamikapaṇḍako**. Yassa paresaṃ aṅgajātaṃ mukhena gahetvā asucinā āsittassa pariḷāho vūpasammati, ayaṃ **āsittapaṇḍako. Usūyako**ti yassa paresaṃ ajjhācāraṃ passato usūyāya uppannāya pariḷāho vūpasammati, ayaṃ usūyapaṇḍako. Yo paṭisandhiyaṃyeva abhāvako uppanno, ayaṃ **napuṃsakapaṇḍako**.

2521. **Tesū**ti tesu pañcasu paṇḍakesu. ''Pakkhapaṇḍakassa yasmiṃpakkhe paṇḍako hoti, tasmiṃyevassa pakkhe pabbajjā vāritā''ti (mahāva. aṭṭha. 109) kurundiyaṃ vuttattā **''tiṇṇaṃ nivāritā''**ti idaṃ tassa paṇḍakassa paṇḍakapakkhaṃ sandhāya vuttanti gahetabbaṃ.

2522. **''Nāsetabbo''**ti idaṃ liṅganāsanaṃ sandhāya vuttaṃ. Yathāha ''sopi liṅganāsaneneva nāsetabbo''ti (mahāva. aṭṭha. 109). Esa nayo uparipi īdisesu ṭhānesu.

Paṇḍakakathāvaṇṇanā.

2523. Thenetīti **theno,** liṅgassa pabbajitavesassa theno **liṅgatheno**. Saṃvāsassa bhikkhuvassagaṇanādikassa theno **saṃvāsatheno**. **Tadubhayassa cā**ti tassa liṅgassa, saṃvāsassa ca ubhayassa thenoti sambandho. Esa tividhopi theyyasaṃvāsako nāma pavuccatīti yojanā.

2524-6. **Tattha** tesu tīsu theyyasaṃvāsakesu yo sayameva pabbajitvā bhikkhuvassāni na gaṇhati, yathāvuḍḍhaṃ vandanampi neva gaṇhati, **api-**saddena āsanena neva paṭibāhati uposathapavāraṇādīsu neva sandissatīti saṅgaṇhanato tadubhayampi na karoti, ayaṃ **liṅgamattassa** pabbajitavesamattassa **thenato** corikāya gahaṇato liṅgattheno siyāti yojanā.

Yo ca pabbajito hutvā bhikkhuvassāni gaṇhati, so yathāvuḍḍhavandanādikaṃ **saṃvāsaṃ** sādiyantova saṃvāsatthenako matoti yojanā. Yathāha – ''bhikkhuvassagaṇanādiko hi sabbopi kiriyabhedo imasmiṃ atthe 'saṃvāso'ti veditabbo''ti (mahāva. aṭṭha. 110).

Vuttanayoyevāti ubhinnaṃ paccekaṃ vuttalakkhaṇameva etassa lakkhaṇanti katvā vuttaṃ. Ayaṃ tividhopi theyyasaṃvāsako anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo, puna pabbajjaṃ yācantopi na pabbājetabbo. Byatirekamukhena theyyasaṃvāsalakkhaṇaṃ niyametuṃ **aṭṭhakathāya** (mahāva. aṭṭha. 110) vuttagāthādvayaṃ udāharanto āha **''yathāha cā''**ti. Yathā aṭṭhakathācariyo rājadubbhikkhādigāthādvayamāha, tathāyamattho byatirekato veditabboti adhippāyo.

2527-8. **Rājadubbhikkhakantāra-rogaveribhayehi vā**ti ettha **bhaya-**saddo paccekaṃ yojetabbo ''rājabhayena dubbhikkhabhayenā''tiādinā. **Cīvarāharaṇatthaṃ vā**ti attanā pariccattacīvaraṃ puna vihāraṃ āharaṇatthāya. **Idha** imasmiṃ sāsane. **Saṃvāsaṃ nādhivāseti, yāva so suddhamānaso**ti rājabhayādīhi gahitaliṅgatāya so suddhamānaso yāva saṃvāsaṃ nādhivāsetīti attho.

Yo hi rājabhayādīhi vinā kevalaṃ bhikkhū vañcetvā tehi saddhiṃ vasitukāmatāya liṅgaṃ gaṇhāti, so asuddhacittatāya liṅgaggahaṇeneva theyyasaṃvāsako nāma hoti. Ayaṃ pana tādisena asuddhacittena bhikkhū vañcetukāmatāya abhāvato yāva saṃvāsaṃ nādhivāseti, tāva theyyasaṃvāsako nāma na hoti. Teneva ''rājabhayādīhi gahitaliṅgānaṃ 'gihī maṃ samaṇoti jānantū'ti vañcanācitte satipi bhikkhūnaṃ vañcetukāmatāya abhāvā doso na jāto''ti tīsupi **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ.

Keci pana ''vūpasantabhayatā idha suddhacittatā''ti vadanti, evañca sati so vūpasantabhayo yāva saṃvāsaṃ nādhivāseti, tāva theyyasaṃvāsako nāma na hotīti ayamattho viññāyati. Imasmiñca atthe viññāyamāne avūpasantabhayassa saṃvāsasādiyanepi theyyasaṃvāsakatā na hotīti āpajjeyya, na ca **aṭṭhakathāyaṃ** avūpasantabhayassa saṃvāsasādiyane atheyyasaṃvāsakatā dassitā. ''Sabbapāsaṇḍiyabhattāni bhuñjanto''ti ca iminā avūpasantabhayenāpi saṃvāsaṃ asādiyanteneva vasitabbanti dīpeti. Teneva tīsupi **gaṇṭhipadesu** vuttaṃ ''yasmā vihāraṃ āgantvā saṅghikaṃ gaṇhantassa saṃvāsaṃ pariharituṃ dukkaraṃ, tasmā 'sabbapāsaṇḍiyabhattāni bhuñjanto'ti idaṃ vutta''nti. Tasmā rājabhayādīhi gahitaliṅgatā cettha suddhacittatāti gahetabbaṃ.

Tāva esa theyyasaṃvāsako nāma na vuccatīti yojanā. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana ''tatrāyaṃ vitthāranayo''ti **aṭṭhakathāyaṃ** (mahāva. aṭṭha. 110) āgatanayena veditabbo.

Theyyasaṃvāsakakathāvaṇṇanā.

2529-30. Yo upasampanno bhikkhu ''ahaṃ titthiyo bhavissa''nti **saliṅgeneva** attano bhikkhuveseneva titthiyānaṃ upassayaṃ yāti ceti sambandho. Titthiyesu pakkantako paviṭṭho **titthiyapakkantako. Tesaṃ liṅge nissite**ti tesaṃ titthiyānaṃ vese gahite.

2531. ''Ahaṃ titthiyo bhavissa''nti kusacīrādikaṃ yo sayameva nivāseti, sopi **pakkantako** titthiyapakkantako siyāti yojanā.

2532-4. Naggo tesaṃ ājīvakādīnaṃ upassayaṃ gantvāti yojanā. **Kese luñcāpetī**ti attano kese luñcāpeti. Tesaṃ vatāni ādiyati vāti yojanā. **Vatāni ādiyatī**ti ukkuṭikappadhānādīni vā vatāni ādiyati. **Tesaṃ** titthiyānaṃ morapiñchādikaṃ **liṅgaṃ** saññāṇaṃ sace gaṇhāti vā tesaṃ pabbajjaṃ, laddhimeva vā sārato vā **eti** upagacchati vāti yojanā. ''Ayaṃ pabbajjā seṭṭhāti seṭṭhabhāvaṃ vā upagacchatī''ti (mahāva. aṭṭha. 110 titthiyapakkantakakathā) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Esa titthiyapakkantako hoti eva, **na pana vimuccati** titthiyapakkantabhāvato. **Naggassa gacchato**ti ''ājīvako bhavissa''nti kāsāyādīni anādāya naggassa ājīvakānaṃ upasaṃgacchato.

2535. **Theyyasaṃvāsako anupasampannavasena vutto,** no upasampannavasena. Iminā ''upasampanno bhikkhu kūṭavassaṃ gaṇhantopi assamaṇo na hoti. Liṅge saussāho pārājikaṃ āpajjitvā bhikkhuvassādīni gaṇentopi theyyasaṃvāsako na hotī''ti **aṭṭhakathā**gatavinicchayaṃ dīpeti. Tathā vuttoti yojanā. **''Upasampannabhikkhunā''**ti iminā anupasampannaṃ nivatteti. Tena ca ''sāmaṇero saliṅgena titthāyatanaṃ gatopi puna pabbajjañca upasampadañca labhatī''ti **kurundaṭṭhakathā**gatavinicchayaṃ dasseti.

Titthiyapakkantakassa kiṃ kātabbanti? Na pabbājetabbo, pabbājitopi na upasampādetabbo, upasampādito ca kāsāyāni apanetvā setakāni datvā gihibhāvaṃ upanetabbo. Ayamattho ca ''titthiyapakkantako bhikkhave anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo''ti (mahāva. 110) **pāḷito** ca ''so na kevalaṃ na upasampādetabbo, atha kho na pabbājetabbopī''ti (mahāva. aṭṭha. 110 titthiyapakkantakakathā) **aṭṭhakathā**vacanato ca veditabbo.

Titthiyapakkantakakathāvaṇṇanā.

2536. **Idhā**ti imasmiṃ pabbajjūpasampadādhikāre. Manussajātikato aññassa tiracchānagateyeva antogadhattaṃ dassetumāha **''yakkho sakkopi vā''**ti. **Tiracchānagato vutto**ti ettha iti-saddo luttaniddiṭṭho. ''Tiracchānagato, bhikkhave, anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo''ti (mahāva. 111) vacanato pabbajjāpi upalakkhaṇato nivāritāyevāti katvā vuttaṃ **''pabbājetuṃ na vaṭṭatī''**ti. Tena tiracchānagato ca bhagavato adhippāyaññūhi **aṭṭhakathācariyehi** na pabbājetabboti (mahāva. aṭṭha. 111) vuttaṃ.

Tiracchānakathāvaṇṇanā.

2537. **Pañcānantarike pose**ti mātughātako, pitughātako, arahantaghātako, lohituppādako, saṅghabhedakoti ānantariyakammehi samannāgate pañca puggale.

Tattha **mātughātako** (mahāva. aṭṭha. 112) nāma yena manussitthibhūtā janikā mātā sayampi manussajātikeneva satā sañcicca jīvitā voropitā, ayaṃ ānantariyena mātughātakakammena mātughātako, etassa pabbajjā ca upasampadā ca paṭikkhittā. Yena pana manussitthibhūtāpi ajanikā posāvanikamātā vā cūḷamātā vā mahāmātā vā janikāpi vā namanussitthibhūtā mātāghātitā, tassa pabbajjā na vāritā, na ca ānantariyo hoti. Yena sayaṃ tiracchānabhūtena manussitthibhūtā mātā ghātitā, sopi ānantariyo na hoti, tiracchānagatattā panassa pabbajjā paṭikkhittāva. **Pitughātake**pi eseva nayo. Sacepi hi vesiyā putto hoti, ''ayaṃ me pitā''ti na jānāti, yassa sambhavena nibbatto, so ce anena ghātito, ''pitughātako''tveva saṅkhyaṃ gacchati, ānantariyañca phusati.

Arahantaghātakopi manussaarahantavaseneva veditabbo. Manussajātiyañhi antamaso apabbajitampi khīṇāsavaṃ dārakaṃ vā dārikaṃ vā sañcicca jīvitā voropento arahantaghātakova hoti, ānantariyañca phusati, pabbajjā cassa vāritā. Amanussajātikaṃ pana arahantaṃ, manussajātikaṃ vā avasesaṃ ariyapuggalaṃ ghātetvā ānantariyo na hoti, pabbajjāpissa na vāritā, kammaṃ pana balavaṃ hoti. Tiracchāno manussaarahantampi ghātetvā ānantariyo na hoti, kammaṃ pana bhāriyaṃ.

Yo devadatto viya duṭṭhacittena vadhakacittena tathāgatassa jīvamānakasarīre khuddakamakkhikāya pivanakamattampi lohitaṃ uppādeti, ayaṃ **lohituppādako** nāma, etassa pabbajjā ca upasampadā ca vāritā. Yo pana rogavūpasamanatthaṃ jīvako viya satthena phāletvā pūtimaṃsañca lohitañca nīharitvā phāsuṃ karoti, bahuṃ so puññaṃ pasavati.

Yo devadatto viya sāsanaṃ uddhammaṃ ubbinayaṃ katvā catunnaṃ kammānaṃ aññataravasena saṅghaṃ bhindati, ayaṃ **saṅghabhedako** nāma, etassa pabbajjā ca upasampadā ca vāritā. ''Mātughātako, bhikkhave, anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo''tiādikāya (mahāva. 112) **pāḷiyā** upasampadāpaṭikkhepo pabbajjāpaṭikkhepassa upalakkhaṇanti āha **''pabbājentassa dukkaṭa''**nti.

Ubhatobyañjanañceva bhikkhunidūsakañca tathā pabbājentassa dukkaṭanti sambandho. **Ubhatobyañjanan**ti ka-kāralopena niddeso. Itthinimittuppādanakammato ca purisanimittuppādanakammato ca ubhato byañjanamassa atthīti **ubhatobyañjanako**. So duvidho hoti itthiubhatobyañjanako, purisaubhatobyañjanakoti.

Tattha itthiubhatobyañjanakassa (mahāva. aṭṭha. 116) itthinimittaṃ pākaṭaṃ hoti, purisanimittaṃ paṭicchannaṃ. Purisaubhatobyañjanakassa purisanimittaṃ pākaṭaṃ hoti, itthinimittaṃ paṭicchannaṃ. Itthiubhatobyañjanakassa itthīsu purisattaṃ karontassa itthinimittaṃ paṭicchannaṃ hoti, purisanimittaṃ pākaṭaṃ hoti.

Purisaubhatobyañjanakassa purisānaṃ itthibhāvaṃ upagacchantassa purisanimittaṃ paṭicchannaṃ hoti, itthinimittaṃ pākaṭaṃ hoti. Itthiubhatobyañjanako sayañca gabbhaṃ gaṇhāti, parañca gabbhaṃ gaṇhāpeti. Purisaubhatobyañjanako sayaṃ na gaṇhāti, paraṃ gaṇhāpetīti idametesaṃ nānākaraṇaṃ. Imassa pana duvidhassāpi ubhatobyañjanakassaneva pabbajjā atthi, na upasampadāti idamidha sanniṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Yo pakatattaṃ bhikkhuniṃ (mahāva. aṭṭha. 115) tiṇṇaṃ maggānaṃ aññatarasmiṃ dūseti, ayaṃ **bhikkhunidūsako** nāma, etassa pabbajjā ca upasampadā ca vāritā. Yo pana kāyasaṃsaggena sīlavināsaṃ pāpeti, tassa pabbajjā ca upasampadā ca na vāritā. Balakkārena pana odātavatthavasanaṃ katvā anicchamānaṃyeva dūsentopi bhikkhunidūsakoyeva. Balakkārena pana odātavatthavasanaṃ katvā icchamānaṃ dūsento bhikkhunidūsako na hoti. Kasmā? Yasmā gihibhāve sampaṭicchitamatteyeva sā abhikkhunī hoti. Sakiṃ sīlavipannaṃ pana pacchā dūsento neva bhikkhunidūsako hoti, pabbajjampi upasampadampi labhati.

2538. Pāḷiaṭṭhakathāvimuttaṃ ācariyaparamparābhatavinicchayaṃ dassetumāha **''ekato''**tiādi. **''Ekato''**ti iminā bhikkhusaṅghassāpi gahaṇaṃ bhaveyyāti taṃ parivajjetuṃ **''bhikkhunīnaṃ tu santike''**ti vuttaṃ. Etena taṃdūsakassa bhabbataṃ dīpeti. So neva bhikkhunidūsako siyā, ''upasampadaṃ labhateva ca pabbajjaṃ, sā ca neva parājitā''ti idaṃ dutiyagāthāya idhānetvā yojetabbaṃ. Kevalaṃ bhikkhunisaṅghe upasampannā nāma na hotīti adhippāyeneva vuttaṃ. **''Sā ca neva parājitā''**ti iminā tassā ca puna pabbajjūpasampadāya bhabbataṃ dīpeti. Ayamattho aṭṭhakathā**gaṇṭhipadepi** vuttoyeva ''bhikkhunīnaṃ vasena ekatoupasampannaṃ dūsetvā bhikkhunidūsako na hoti, pabbajjādīni labhati, sā ca pārājikā na hotīti vinicchayo''ti.

2539. ''Sikkhamānāsāmaṇerīsu ca vippaṭipajjanto neva bhikkhunidūsako hoti, pabbajjampi upasampadampi labhatī''ti (mahāva. aṭṭha. 115) **aṭṭhakathā**gatavinicchayaṃ dassetumāha **''sace anupasampannadūsako''**ti. **''Upasampadaṃ labhateva ca pabbajja''**nti idaṃ yathāṭhānepi yojetabbaṃ. **Sā ca neva parājitā**ti idaṃ pana **aṭṭhakathāya** anāgatattā ca anupasampannāya upasampannavikappābhāvā ca na yojetabbaṃ. Asati hi upasampannavikappe parājitavikappāsaṅgaho paṭisedho niratthakoti sā pabbajjūpasampadānaṃ bhabbāyevāti daṭṭhabbā. Ime pana paṇḍakādayo ekādasa puggalā ''paṇḍako, bhikkhave, anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo''tiādivacanato (mahāva. 109) abhabbāyeva, nesaṃ pabbajjā ca upasampadā ca na ruhati, tasmā na pabbājetabbā. Jānitvā pabbājento, upasampādento ca dukkaṭaṃ āpajjati. Ajānitvāpi pabbājitā, upasampāditā ca jānitvā liṅganāsanāya nāsetabbā.

Ekādasaabhabbapuggalakathāvaṇṇanā.

2540. **Nūpasampādanīyovā**ti na upasampādetabbova. **Anupajjhāyako**ti asannihitaupajjhāyo vā aggahitaupajjhāyaggahaṇo vā. **Karoto**ti anupajjhāyakaṃ upasampādayato. **Dukkaṭaṃ hotī**ti ācariyassa ca gaṇassa ca dukkaṭāpatti hoti. **Na kuppati sace kata**nti sace anupajjhāyakassa upasampadākammaṃ kataṃ bhaveyya, taṃ na kuppati samaggena saṅghena akuppena ṭhānārahena katattā.

2541. **Eke**ti abhayagirivāsino. **''Na gahetabbamevā''**ti **aṭṭhakathāya** daḷhaṃ vuttattā vuttaṃ. **Taṃ** vacanaṃ. Ettha ca upajjhāye asannihitepi upajjhāyaggahaṇe akatepi kammavācāyaṃ pana upajjhāyakittanaṃ kataṃyevāti daṭṭhabbaṃ. Aññathā ''puggalaṃ na parāmasatī''ti vuttāya kammavipattiyā sambhavato kammaṃ kuppeyya. Teneva ''upajjhāyaṃ akittetvā''ti avatvā ''upajjhaṃ aggāhāpetvā''ti (mahāva. aṭṭha. 117) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Yathā ca aparipuṇṇapattacīvarassa upasampadākāle kammavācāyaṃ ''paripuṇṇassa pattacīvara''nti asantaṃ vatthuṃ kittetvā kammavācāya katāyapi upasampadā ruhati, evaṃ ''ayaṃ buddharakkhito āyasmato dhammarakkhitassa upasampadāpekkho''ti asantaṃ puggalaṃ kittetvā kevalaṃ santapadanīhārena kammavācāya katāya upasampadā ruhatiyevāti daṭṭhabbaṃ. Tenevāha ''na kuppati sace kata''nti. ''Na, bhikkhave, anupajjhāyako upasampādetabbo, yo upasampādeyya, āpatti dukkaṭassā''ti (mahāva. 117) ettakameva vatvā ''so ca puggalo anupasampanno''ti avuttattā, kammavipattilakkhaṇassa ca asambhavato ''na gahetabbameva ta''nti vuttaṃ.

Sesesu sabbatthapīti saṅghagaṇapaṇḍakatheyyasaṃvāsakatitthiyapakkantakatiracchānagatamātupituarahantaghātakabhikkhunidūsakasaṅghabhedakalohituppādakaubhatobyañjanakasaṅkhātehi upajjhāyehi upasampāditesu sabbesu terasasu vikappesu. Vuttañhi bhagavatā ''na, bhikkhave, saṅghena upajjhāyena upasampādetabbo, yo upasampādeyya, āpatti dukkaṭassā''tiādi. Na kevalaṃ etesuyeva terasasu, atha ''apattakaacīvarakaacīvarapattakayācitakapattayācitakacīvarayācitakapattacīvarakā''ti etesu chasu vikappesu ayaṃ nayo yojetabboti. **Sesa**-ggahaṇena etesampi saṅgaho. Vuttañhetaṃ bhagavatā ''na, bhikkhave, apattako upasampādetabbo, yo upasampādeyya, āpatti dukkaṭassā''tiādi (mahāva. 118). **Ayaṃ nayo**ti ''na kuppati sace kata''nti vuttanayo.

2542. **Pañcavīsatī**ti catuvīsati pārājikā, ūnavīsativasso cāti pañcavīsati. Vuttañhi ''na, bhikkhave, jānaṃ ūnavīsativasso puggalo upasampādetabbo. Yo upasampādeyya, yathādhammo kāretabbo''ti (mahāva. 99). **Osāro**ti upasampadāsaṅkhāto osāro. Teneva **campeyyakkhandhake** ''tañce saṅgho osāreti, ekacco sosārito''tiādipāṭhassa (mahāva. 396) **aṭṭhakathāyaṃ** ''osāretīti upasampadākammavasena pavesetī''ti (mahāva. aṭṭha. 396) vuttaṃ. **''Nāsanāraho''**ti iminā ''paṇḍako, bhikkhave, anupasampanno na upasampādetabbo''tiādivacanato (mahāva. 109) upasampāditassāpi setakāni datvā gihibhāvaṃ pāpetabbataṃ dīpeti.

2543. **Hatthacchinnādi bāttiṃsāti campeyyakkhandhake** –

> ''Hatthacchinno, bhikkhave, appatto osāraṇaṃ, tañce saṅgho osāreti, sosārito. Pādacchinno… pe… hatthapādacchinno… kaṇṇacchinno… nāsacchinno… kaṇṇanāsacchinno… aṅgulicchinno… aḷacchinno… kaṇḍaracchinno… phaṇahatthako… khujjo… vāmano… galagaṇḍī… lakkhaṇāhato… kasāhato… likhitako… sīpadiko… pāparogī… parisadūsako… kāṇo… kuṇī… khañjo… pakkhahato… chinniriyāpatho… jarādubbalo… andho… mūgo… padhiro… andhamūgo… andhapadhiro… mūgapadhiro… andhamūgapadhiro, bhikkhave, appatto osāraṇaṃ, tañce saṅgho osāreti, sosārito''ti (mahāva. 396) bāttiṃsa.

Kuṭṭhiādi ca terasāti **mahākhandhake** āgatā –

> ''Kuṭṭhiṃ gaṇḍiṃ kilāsiñca, sosiñca apamārikaṃ;
> Tathā rājabhaṭaṃ coraṃ, likhitaṃ kārabhedakaṃ.
>
> ''Kasāhataṃ narañceva, purisaṃ lakkhaṇāhataṃ;
> Iṇāyikañca dāsañca, pabbājentassa dukkaṭa''nti. –

Yathāvuttā terasa.

Evamete pañcacattālīsa vuttā. Tesu kasāhatalakkhaṇāhatalikhitakānaṃ tiṇṇaṃ ubhayattha āgatattā aggahitaggahaṇena dvācattālīseva daṭṭhabbā.

''Hatthacchinnādibāttiṃsa, kuṭṭhiādi ca terasā''ti ye puggalā vuttā, **tesaṃ. Osāro appatto**ti upasampadāananurūpāti attho. **Kato ce**ti akattabbabhāvamasallakkhantehi bhikkhūhi yadi upasampadāsaṅkhāto osāro kato bhaveyya. **Rūhatī**ti sijjhati, te puggalā upasampannāyevāti adhippāyo. Ācariyādayo pana āpattiṃ āpajjanti. Yathāha **campeyyakkhandhakaṭṭhakathāyaṃ** – ''hatthacchinnādayo pana dvattiṃsa suosāritā, upasampāditā upasampannāva honti, na te labbhā kiñci vattuṃ. Ācariyupajjhāyā, pana kārakasaṅgho ca sātisārā, na koci āpattito muccatī''ti (mahāva. aṭṭha. 396).

2544-5. ''Anujānāmi, bhikkhave, dve tayo ekānussāvane kātuṃ, tañca kho ekena upajjhāyenā''ti (mahāva. 123) vacanato sace tayo ācariyā ekasīmāyaṃ nisinnā ekassa upajjhāyassa nāmaṃ gahetvā tiṇṇaṃ upasampadāpekkhānaṃ visuṃ visuṃyeva kammavācaṃ ekakkhaṇe vatvā tayo upasampādenti, vaṭṭatīti dassetumāha **''ekūpajjhāyako hotī''**tiādi.

''Tayo''ti idaṃ **aṭṭhuppattiyaṃ** ''sambahulānaṃ therāna''nti (mahāva. 123) āgatattā vuttaṃ. **Ekato**ti ekakkhaṇe. **Anusāvana**nti kammavācaṃ. **Osāretvā**ti vatvā. **Kamma**nti upasampadākammaṃ. **Na ca kuppatī**ti na vipajjati. **Kappatī**ti avipajjanato evaṃ kātuṃ vaṭṭati.

2546-7. ''Anujānāmi, bhikkhave, dve tayo ekānussāvane kātu''nti (mahāva. 123) vacanato sace eko ācariyo ''buddharakkhito ca dhammarakkhito ca saṅgharakkhito ca āyasmato sāriputtassa upasampadāpekkho''ti upasampadāpekkhānaṃ paccekaṃ nāmaṃ gahetvā kammavācaṃ vatvā dve tayopi upasampādeti, vaṭṭatīti dassetumāha **''ekūpajjhāyako hotī''**tiādi.

Upasampadaṃ apekkhantīti **''upasampadāpekkhā''**ti upasampajjanakā vuccanti. **Tesaṃ nāma**nti tesaṃ upasampajjantānañceva upajjhāyānañca nāmaṃ. Anupubbena sāvetvāti yojanā, ''buddharakkhito''tiādinā yathāvuttanayena kammavācāyaṃ sakaṭṭhāne vatvā sāvetvāti vuttaṃ hoti. **Tenā**ti ekena ācariyena. **Ekato**ti dve tayo jane ekato katvā. **Anusāvetvā**ti kammavācaṃ vatvā. **Kataṃ** upasampadākammaṃ.

2548. **Aññamaññānusāvetvā**ti aññamaññassa nāmaṃ anusāvetvā, gahetvāti attho, aññamaññassa nāmaṃ gahetvā kammavācaṃ vatvāti vuttaṃ hoti.

2549. Taṃ vidhiṃ dassetumāha **''sumano''**tiādi. **Sumano**ti ācariyo. **Tissatherassa** upajjhāyassa. **Sissakaṃ** saddhivihārikaṃ. **Anusāvetī**ti kammavācaṃ sāveti. **Tisso**ti paṭhamaṃ upajjhāyabhūtassa gahaṇaṃ. **Sumanatherassā**ti paṭhamaṃ ācariyattheramāha. Ime dve ekasīmāyaṃ nisīditvā ekakkhaṇe aññamaññassa saddhivihārikānaṃ kammavācaṃ vadantā attano attano saddhivihārikaṃ paṭicca upajjhāyāpi honti, antevāsike paṭicca ācariyāpi honti, aññamaññassa gaṇapūrakā ca hontīti vuttaṃ hoti. Yathāha –

> ''Sace pana nānācariyā nānāupajjhāyā honti, tissatthero sumanattherassa saddhivihārikaṃ, sumanatthero tissattherassa saddhivihārikaṃ anussāveti, aññamaññañca gaṇapūrakā honti, vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 123).

2550. **Idhā**ti imasmiṃ upasampadādhikāre. **Paṭikkhittā**ti ''na tveva nānupajjhāyenā''ti (mahāva. 123) paṭisiddhā. Lokiyehi ādiccaputto manūti yo paṭhamakappiko manussānaṃ ādirājā vuccati, tassa vaṃse jātattā ādicco bandhu etassāti **ādiccabandhu,** bhagavā, tena.

Mahākhandhakakathāvaṇṇanā.

Uposathakkhandhakakathāvaṇṇanā

2551-2. Yā ekādasahi sīmāvipattīhi vajjitā tisampattisaṃyutā nimittena nimittaṃ ghaṭetvā sammatā, sā ayaṃ baddhasīmā nāma siyāti yojanā. Tattha atikhuddakā, atimahatī, khaṇḍanimittā, chāyānimittā, animittā, bahisīme ṭhitasammatā, nadiyā sammatā, samudde sammatā, jātassare sammatā, sīmāya sīmaṃ sambhindantena sammatā, sīmāya sīmaṃ ajjhottharantena sammatāti ''imehi ekādasahi ākārehi sīmato kammāni vipajjantī''ti (pari. 486) vacanato imā ekādasa **vipattisīmāyo** nāma, vipannasīmāti vuttaṃ hoti.

Tattha **atikhuddakā** nāma yattha ekavīsati bhikkhū nisīdituṃ na sakkonti. **Atimahatī** nāma yā antamaso kesaggamattenāpi tiyojanaṃ atikkamitvā sammatā. **Khaṇḍanimittā** nāma aghaṭitanimittā vuccati. Puratthimāya disāya nimittaṃ kittetvā anukkameneva dakkhiṇāya, pacchimāya, uttarāya disāya kittetvā puna puratthimāya disāya pubbakittitaṃ paṭikittetvā ṭhapetuṃ vaṭṭati, evaṃ akhaṇḍanimittā hoti. Sace pana anukkamena āharitvā uttarāya disāya nimittaṃ kittetvā tattheva ṭhapeti, khaṇḍanimittā nāma hoti. Aparāpi **khaṇḍanimittā** nāma yā animittupagaṃ tacasārarukkhaṃ vā khāṇukaṃ vā paṃsupuñjavālikāpuñjānaṃ vā aññataraṃ antarā ekaṃ nimittaṃ katvā sammatā. **Chāyānimittā** nāma pabbatacchāyādīnaṃ yaṃ kiñci chāyaṃ nimittaṃ katvā sammatā. **Animittā** nāma sabbena sabbaṃ nimittāni akittetvā sammatā. **Bahisīme ṭhitasammatā** nāma nimittāni kittetvā nimittānaṃ bahi ṭhitena sammatā.

Nadiyā samudde jātassare sammatā nāma etesu nadiādīsu sammatā. Sā hi evaṃ sammatāpi ''sabbā, bhikkhave, nadī asīmā, sabbo samuddo asīmo, sabbo jātassaro asīmo''ti (mahāva. 148) vacanato asammatāva hoti. **Sīmāya sīmaṃ sambhindantena sammatā** nāma attano sīmāya paresaṃ sīmaṃ sambhindantena sammatā. Sace hi porāṇakassa vihārassa puratthimāya disāya ambo ceva jambū cāti dve rukkhā aññamaññaṃ saṃsaṭṭhaviṭapā honti, tesu ambassa pacchimadisābhāge jambū, vihārasīmā ca jambuṃ anto katvā ambaṃ kittetvā baddhā hoti, atha pacchā tassa vihārassa puratthimāya disāya vihāre kate sīmaṃ bandhantā bhikkhū taṃ ambaṃ anto katvā jambuṃ kittetvā bandhanti, sīmāya sīmaṃ sambhinnā hoti. **Sīmāya sīmaṃ ajjhottharantena sammatā** nāma attano sīmāya paresaṃ sīmaṃ ajjhottharantena sammatā. Sace hi paresaṃ baddhasīmaṃ sakalaṃ vā tassā padesaṃ vā anto katvā attano sīmaṃ sammannati, sīmāya sīmā ajjhottharitā nāma hotīti. Iti imāhi ekādasahi vipattisīmāhi vajjitāti attho.

Tisampattisaṃyutāti nimittasampatti, parisāsampatti, kammavācāsampattīti imāhi tīhi sampattīhi samannāgatā. Tattha **nimittasampattiyuttā** nāma ''pabbatanimittaṃ, pāsāṇanimittaṃ, vananimittaṃ, rukkhanimittaṃ, magganimittaṃ, vammikanimittaṃ, nadinimittaṃ, udakanimitta''nti (mahāva. 138) evaṃ vuttesu aṭṭhasu nimittesu tasmiṃ tasmiṃ disābhāge yathāladdhāni nimittupagāni nimittāni ''puratthimāya disāya kiṃ nimittaṃ? Pabbato, bhante, eso pabbato nimitta''ntiādinā nayena sammā kittetvā sammatā.

Parisāsampattiyuttā nāma sabbantimena paricchedena catūhi bhikkhūhi sannipatitvā yāvatikā tasmiṃ gāmakhette baddhasīmaṃ vā nadisamuddajātassare vā anokkamitvā ṭhitā bhikkhū, te sabbe hatthapāse vā katvā, chandaṃ vā āharitvā sammatā.

Kammavācāsampattiyuttā nāma ''suṇātu me, bhante saṅgho, yāvatā samantā nimittā kittitā''tiādinā (mahāva. 139) nayena vuttāya parisuddhāya ñattidutiyakammavācāya sammatā. Evaṃ ekādasa vipattisīmāyo atikkamitvā tividhasampattiyuttā nimittena nimittaṃ ghaṭetvā sammatā sīmā baddhasīmāti veditabbā.

2553-4. Khaṇḍasamānasaṃvāsaavippavāsā ādayo ādibhūtā, ādimhi vā yāsaṃ sīmānaṃ tā **khaṇḍasamānasaṃvāsāvippavāsādī,** tāsaṃ, tāhi vā pabhedo khaṇḍasamānasaṃvāsādibhedo, tato **khaṇḍasamānasaṃvāsādibhedato,** khaṇḍasīmā, samānasaṃvāsasīmā, avippavāsasīmāti imāsaṃ sīmānaṃ etāhi vā karaṇabhūtāhi, hetubhūtāhi vā jātena vibhāgenāti vuttaṃ hoti. Samānasaṃvāsāvippavāsānamantare khaṇḍā paricchinnā tāhi asaṅkarā sīmā **khaṇḍasīmā** nāma. Samānasaṃvāsehi bhikkhūhi ekato uposathādiko saṃvāso ettha karīyatīti **samānasaṃvāsā** nāma. **Avippavāsāya** lakkhaṇaṃ ''bandhitvā''tiādinā vakkhati. **Iti baddhā tidhā vuttā**ti evaṃ baddhasīmā tippabhedā vuttā.

Udakukkhepāti hetumhi nissakkavacanaṃ. Sattannaṃ abbhantarānaṃ samāhārā **sattabbhantarā,** tatopi ca. Abaddhāpi tividhāti sambandho. **Tatthā**ti tāsu tīsu abaddhasīmāsu. **Gāmaparicchedo**ti sabbadisāsu sīmaṃ paricchinditvā ''imassa padesassa ettako karo''ti evaṃ karena niyamito gāmappadeso. Yathāha – ''yattake padese tassa gāmassa bhojakā baliṃ haranti, so padeso appo vā hotu mahanto vā, 'gāmasīmā'tveva saṅkhyaṃ gacchati. Yampi ekasmiṃyeva gāmakkhette ekaṃ padesaṃ 'ayaṃ visuṃ gāmo hotū'ti paricchinditvā rājā kassaci deti, sopi visuṃgāmasīmā hotiyevā''ti (mahāva. aṭṭha. 147).

''Gāmaparicchedo''ti iminā ca nagaraparicchedo ca saṅgahito. Yathāha – ''gāmaggahaṇena cettha nagarampi gahitameva hotī''ti (mahāva. aṭṭha. 147). Nigamasīmāya visuṃyeva vuttattā tassā idha saṅgaho na vattabbo. Vuttañhi **pāḷiyaṃ** ''yaṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā upanissāya viharati. Yā tassa vā gāmassa gāmasīmā, nigamassa vā nigamasīmā, ayaṃ tattha samānasaṃvāsā ekuposathā''ti (mahāva. 147). Imissā visuṃyeva lakkhaṇassa vuttattā gāmasīmālakkhaṇeneva upalakkhitā.

2555. **''Jātassare''**tiādīsu jātassarādīnaṃ lakkhaṇaṃ evaṃ veditabbaṃ – yo pana kenaci khaṇitvā akato sayaṃjāto sobbho samantato āgatena udakena pūrito tiṭṭhati, yattha nadiyaṃ vakkhamānappakāre vassakāle udakaṃ santiṭṭhati, ayaṃ **jātassaro** nāma. Yopi nadiṃ vā samuddaṃ vā bhinditvā nikkhantaudakena khaṇito sobbho etaṃ lakkhaṇaṃ pāpuṇāti, ayampi **jātassaro**yeva. **Samuddo** pākaṭoyeva.

Yassā dhammikānaṃ rājūnaṃ kāle anvaḍḍhamāsaṃ anudasāhaṃ anupañcāhaṃ anatikkamitvā deve vassante valāhakesu vigatamattesu sotaṃ pacchijjati, ayaṃ nadisaṅkhyaṃ na gacchati. Yassā pana īdise suvuṭṭhikāle vassānassa catumāse sotaṃ na pacchijjati, yattha titthena vā atitthena vā **sikkhākaraṇīye** āgatalakkhaṇena timaṇḍalaṃ paṭicchādetvā antaravāsakaṃ anukkhipitvā uttarantiyā bhikkhuniyā ekadvaṅgulamattampi antaravāsako temiyati, ayaṃ samuddaṃ vā pavisatu taḷākaṃ vā, pabhavato paṭṭhāya **nadī** nāma.

Samantatoti samantā. **Majjhimassā**ti thāmamajjhimassa purisassa. **Udakukkhepo**ti vakkhamānena nayena thāmappamāṇena khittassa udakassa vā vālukāya vā patitaṭṭhānena paricchinno antopadeso. Yathā akkhadhuttā dāruguḷaṃ khipanti, evaṃ udakaṃ vā vālukaṃ vā hatthena gahetvā thāmamajjhimena purisena sabbathāmena khipitabbaṃ, tattha yattha evaṃ khittaṃ udakaṃ vā vālukā vā patati, ayaṃ **udakukkhepo** nāmāti. **Udakukkhepasaññito**ti ''udakukkhepo''ti sallakkhito.

2556. **Agāmake araññe**ti viñjhāṭavisadise gāmarahite mahāaraññe. **Samantato sattevabbhantarā**ti attano ṭhitaṭṭhānato parikkhipitvā satteva abbhantarā yassā sīmāya paricchedo, ayaṃ sattabbhantaranāmikā sīmā nāma.

2557. **Guḷukkhepanayenā**ti akkhadhuttakānaṃ dāruguḷukkhipanākārena. **Udakukkhepakā**ti udakukkhepasadisavasena.

2558. Imāsaṃ dvinnaṃ sīmānaṃ vaḍḍhanakkamaṃ dassetumāha **''abbhantarūdakukkhepā, ṭhitokāsā paraṃ siyu''**nti. **Ṭhitokāsā para**nti parisāya ṭhitaṭṭhānato paraṃ, parisapariyantato paṭṭhāya sattabbhantarā ca minitabbā, udakukkhepo ca kātabboti attho.

2559-60. **Antoparicchede**ti udakukkhepena vā sattabbhantarehi vā paricchinnokāsassa anto. Hatthapāsaṃ vihāya ṭhito vā paraṃ tattakaṃ paricchedaṃ anatikkamma ṭhito vāti yojanā, sīmantarikatthāya ṭhapetabbaṃ ekaṃ udakukkhepaṃ vā sattabbhantaraṃ eva vā anatikkamma ṭhitoti attho.

Kammaṃ vikopetīti anto ṭhito kammassa vaggabhāvakaraṇato, bahi tattakaṃ padesaṃ anatikkamitvā ṭhito aññassa saṅghassa gaṇapūraṇabhāvaṃ gacchanto sīmāya saṅkarabhāvakaraṇena kammaṃ vikopeti. Iti yasmā aṭṭhakathānayo, **tasmā so** antosīmāya hatthapāsaṃ vijahitvā ṭhito hatthapāse vā kātabbo, sīmantarikatthāya paricchinnokāsato **bahi vā** kātabbo. Tattakaṃ paricchedaṃ anatikkamitvā ṭhito yathāṭhitova sace aññassa kammassa gaṇapūrako na hoti, kammaṃ na kopetīti gahetabbaṃ.

2561-2. **Saṇṭhāna**nti tikoṭisaṇṭhānaṃ. **Nimitta**nti pabbatādinimittaṃ. **Disakittana**nti ''puratthimāya disāya kiṃ nimitta''ntiādinā disākittanaṃ. **Pamāṇa**nti tiyojanaparamaṃ pamāṇaṃ. **Sodhetvā**ti yasmiṃ gāmakkhette sīmaṃ bandhati, tattha vasante upasampannabhikkhū baddhasīmavihāre vasante sīmāya bahi gantuṃ adatvā, abaddhasīmavihāre vasante hatthapāsaṃ upanetabbe hatthapāsaṃ netvā avasese bahisīmāya katvā sabbamaggesu ārakkhaṃ vidahitvāti vuttaṃ hoti. **Sīma**nti khaṇḍasīmaṃ.

Kīdisanti āha **''tikoṇa''**ntiādi. **Paṇavūpama**nti paṇavasaṇṭhānaṃ majjhe saṃkhittaṃ ubhayakoṭiyā vitthataṃ. ''Vitānākāraṃ dhanukākāra''nti **ākāra**-saddo paccekaṃ yojetabbo. **Dhanukākāra**nti āropitadhanusaṇṭhānaṃ, ''mudiṅgūpamaṃ sakaṭūpama''nti **upamā**-saddo paccekaṃ yojetabbo. **Mudiṅgūpama**nti majjhe vitthataṃ ubhayakoṭiyā tanukaṃ turiyavisesaṃ mudiṅganti vadanti, tādisanti attho. Sīmaṃ bandheyyāti yojanā.

2563. Pabbatādinimittupaganimittāni dassetumāha **''pabbata''**ntiādi. Iti aṭṭha nimittāni dīpayeti yojanā. Tatrevaṃ saṅkhepato nimittupagatā veditabbā – suddhapaṃsusuddhapāsāṇaubhayamissakavasena (kaṅkhā. aṭṭha. nidānavaṇṇanā; mahāva. aṭṭha. 138) tividhopi hi **pabbato** hatthippamāṇato paṭṭhāya uddhaṃ nimittupago, tato omakataro na vaṭṭati. Antosārehi vā antosāramissakehi vā rukkhehi catupañcarukkhamattampi **vanaṃ** nimittupagaṃ, tato ūnataraṃ na vaṭṭati. **Pāsāṇanimitte** ayaguḷampi pāsāṇasaṅkhyameva gacchati, tasmā yo koci pāsāṇo ukkaṃsena hatthippamāṇato omakataraṃ ādiṃ katvā heṭṭhimaparicchedena dvattiṃsapalaguḷapiṇḍaparimāṇo nimittupago, na tato khuddakataro. Piṭṭhipāsāṇo pana atimahantopi vaṭṭati. **Rukkho** jīvantoyeva antosāro bhūmiyaṃ patiṭṭhito antamaso ubbedhato aṭṭhaṅgulo pariṇāhato sūcidaṇḍappamāṇopi nimittupago, na tato oraṃ vaṭṭati. **Maggo** jaṅghamaggo vā hotu sakaṭamaggo vā, yo vinivijjhitvā dve tīṇi gāmakkhettāni gacchati, tādiso jaṅghasakaṭasatthehi vaḷañjiyamānoyeva nimittupago, avaḷañjo na vaṭṭati. Heṭṭhimaparicchedena taṃdivasaṃ jāto aṭṭhaṅgulubbedho govisāṇamattopi **vammiko** nimittupago, tato oraṃ na vaṭṭati. **Udakaṃ** yaṃ asandamānaṃ āvāṭapokkharaṇitaḷākajātassaraloṇisamuddādīsu ṭhitaṃ, taṃ ādiṃ katvā antamaso taṅkhaṇaṃyeva pathaviyaṃ khate āvāṭe ghaṭehi āharitvā pūritampi yāva kammavācāpariyosānā saṇṭhahanakaṃ nimittupagaṃ, itaraṃ sandamānakaṃ, vuttaparicchedakālaṃ atiṭṭhantaṃ, bhājanagataṃ vā na vaṭṭati. Yā abaddhasīmālakkhaṇe **nadī** vuttā, sā nimittupagā, aññā na vaṭṭatīti.

2564. **Tesū**ti niddhāraṇe bhummaṃ. **Tīṇī**ti niddhāritabbadassanaṃ, iminā ekaṃ vā dve vā nimittāni na vaṭṭantīti dasseti. Yathāha – ''sā evaṃ sammannitvā bajjhamānā ekena, dvīhi vā nimittehi abaddhā hotī''ti (mahāva. aṭṭha. 138). **Satenāpī**ti ettha **pi**-saddo sambhāvanāyaṃ daṭṭhabbo, tena vīsatiyā, tiṃsāya vā nimittehi vattabbameva natthīti dīpeti.

2565. Tiyojanaṃ paraṃ ukkaṭṭho paricchedo etissāti **tiyojanaparā**. ''Vīsatī''tiādīnaṃ saṅkhyāne, saṅkhyeyye ca vattanato idha saṅkhyāne vattamānaṃ **vīsati**-saddaṃ gahetvā **ekavīsati bhikkhūna**nti bhinnādhikaraṇaniddeso katoti daṭṭhabbaṃ. ''Ekavīsati''nti vattabbe gāthābandhavasena niggahītalopo, vīsativaggakaraṇīyaparamattā saṅghakammassa kammārahena saddhiṃ bhikkhūnaṃ ekavīsatiṃ gaṇhantīti attho, idañca nisinnānaṃ vasena vuttaṃ. Heṭṭhimantato hi yattha ekavīsati bhikkhū nisīdituṃ sakkonti, tattake padese sīmaṃ bandhituṃ vaṭṭatīti.

2566. Yā ukkaṭṭhāyapi yā ca heṭṭhimāyapi kesaggamattatopi adhikā vā ūnā vā, **etā dvepi** sīmāyo ''asīmā''ti ādiccabandhunā vuttāti yojanā.

2567. **Samantato sabbameva nimittaṃ kittetvā**ti pubbadisānudisādīsu parito sabbadisāsu yathāladdhaṃ nimittopagaṃ sabbanimittaṃ ''vinayadharena pucchitabbaṃ 'puratthimāya disāya kiṃ nimitta'nti? 'Pabbato, bhante'ti. Puna vinayadharena 'eso pabbato nimitta''ntiādinā (mahāva. aṭṭha. 138) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena nimittena nimittaṃ ghaṭetvā kittetvā. Ñatti dutiyā yassāti viggaho, ''suṇātu me, bhante saṅgho, yāvatā samantā nimittā kittitā''tiādinā (mahāva. 139) **padabhājane** vuttena ñattidutiyena kammenāti attho. **Arahati** pahoti vinayadharoti adhippāyo.

2568. **Bandhitvā**ti yathāvuttalakkhaṇanayena samānasaṃvāsasīmaṃ paṭhamaṃ bandhitvā. **Anantara**nti kiccantarena byavahitaṃ akatvā, kālakkhepaṃ akatvāti vuttaṃ hoti, sīmaṃ samūhanitukāmānaṃ paccattikānaṃ okāsaṃ adatvāti adhippāyo. **Pacchā**ti samānasaṃvāsasammutito pacchā. Cīvarāvippavāsakaṃ sammannitvāna yā baddhā, sā ''avippavāsā''ti vuccatīti yojanā.

Tattha **cīvarāvippavāsakaṃ sammannitvāna yā baddhā**ti ''suṇātu me, bhante saṅgho, yā sā saṅghena sīmā sammatā samānasaṃvāsā ekuposathā…pe… ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca, khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī, evametaṃ dhārayāmī''ti (mahāva. 144) vuttanayena cīvarena avippavāsaṃ sammannitvā yā baddhā. **Sā avippavāsāti vuccatī**ti tattha vasantānaṃ bhikkhūnaṃ cīvarena vippavāsanimittāpattiyā abhāvato tathā vuccati, ''avippavāsasīmā''ti vuccatīti vuttaṃ hoti.

2569. ''Yā kāci nadilakkhaṇappattā nadī nimittāni kittetvā 'etaṃ baddhasīmaṃ karomā'ti katāpi asīmāva hotī''tiādikaṃ (mahāva. aṭṭha. 147) **aṭṭhakathā**nayaṃ dassetumāha **''nadī…pe… na vottharatī''**ti, na pattharati sīmābhāvena byāpinī na hotīti attho. **Tenevā**ti yena na vottharati, teneva kāraṇena. **Abravī**ti ''sabbā, bhikkhave, nadī asīmā, sabbo samuddo asīmo, sabbo jātassaro asīmo''ti (mahāva. 147) avoca.

Sīmākathāvaṇṇanā.

2570. Aṭṭhamiyāpi uposathavohārattā dinavasena uposathānaṃ atirekattepi idha adhippeteyeva uposathe gahetvā āha **''navevā''**ti.

2571-3. Te sarūpato dassetumāha **''cātuddaso…pe… kammenuposathā''**ti. Catuddasannaṃ pūraṇo **cātuddaso**. Pannarasannaṃ pūraṇo **pannaraso**. Yadā pana **kosambakkhandhake** (mahāva. 451 ādayo) āgatanayena bhinne saṅghe osārite tasmiṃ bhikkhusmiṃ saṅgho tassa vatthussa vūpasamāya saṅghasāmaggiṃ karoti, tadā ''tāvadeva uposatho kātabbo, pātimokkhaṃ uddisitabba''nti (mahāva. 475) vacanato ṭhapetvā cātuddasapannarase aññopi yo koci divaso **sāmaggī uposatho**ti. Ettha iti-saddo luttaniddiṭṭho. Cātuddaso, pannaraso, sāmaggī ca uposathoti ete tayopi uposathā **divaseneva niddiṭṭhā** divaseneva vuttāti yojanā.

Saṅgheuposathoti saṅghena kātabbauposatho. **Gaṇepuggaluposatho**ti etthāpi eseva nayo. Sādhyasādhanalakkhaṇassa sambandhassa labbhamānattā ''saṅghe''tiādīsu sāmivacanappasaṅge bhummaniddeso. Uposatho sādhyo kammabhāvato, saṅghagaṇapuggalā sādhanaṃ kārakabhāvato.

Suttassa uddeso **suttuddeso,** suttuddesoti abhidhānaṃ nāmaṃ yassa so **suttuddesābhidhāno. Kammenā**ti kiccavasena.

2574. ''Adhiṭṭhāna''nti vāccaliṅgamapekkhitvā **''niddiṭṭha''**nti napuṃsakaniddeso. Vāccaliṅgā hi tabbādayoti pātimokkho niddiṭṭho, pārisuddhi niddiṭṭhāti pumitthiliṅgena yojetabbā.

2575. **Vuttā**ti ''pañcime, bhikkhave, pātimokkhuddesā, nidānaṃ uddisitvā avasesaṃ sutena sāvetabbaṃ, ayaṃ paṭhamo pātimokkhuddeso''tiādinā (mahāva. 150) desitā, sayañca tesañca uddese saṅkhepato dassetumāha **''nidāna''**ntiādi. **Sāvetabba**nti ettha ''sutenā''ti seso. **Sesaka**nti anuddiṭṭhaṭṭhānaṃ –

> ''Suṇātu me, bhante saṅgho…pe… āvikatā hissa phāsu hotīti imaṃ nidānaṃ uddisitvā 'uddiṭṭhaṃ kho āyasmanto nidānaṃ, tatthāyasmante pucchāmi kaccittha parisuddhā, dutiyampi pucchāmi…pe… evametaṃ dhārayāmī'ti vatvā 'uddiṭṭhaṃ kho āyasmanto nidānaṃ. Sutā kho panāyasmantehi cattāro pārājikā dhammā…pe… avivadamānehi sikkhitabba''nti (mahāva. aṭṭha. 150) –

Aṭṭhakathāya vuttanayena avasesaṃ sutena sāvetabbaṃ.

2576. **Sesesupī**ti uddiṭṭhāpekkhāya sesesu pārājikuddesādīsupi. **''Ayameva nayo ñeyyo''**ti sāmaññena vuttepi ''vitthāreneva pañcamo''ti vacanato vitthāruddese ''sāvetabbaṃ tu sesaka''nti ayaṃ nayo na labbhati. ''Sāvetabbaṃ tu sesaka''nti vacanato pārājikuddesādīsu yasmiṃ vippakate antarāyo uppajjati, tena saddhiṃ avasesaṃ sutena sāvetabbaṃ. Nidānuddese pana anuddiṭṭhe sutena sāvetabbaṃ nāma natthi. Bhikkhunipātimokkhe aniyatuddesassa parihīnattā **''bhikkhunīnañca cattāro''**ti vuttaṃ. **Uddesā navime panā**ti bhikkhūnaṃ pañca, bhikkhunīnaṃ cattāroti ubhatopātimokkhe ime nava uddesā vuttāti attho.

2577. **Uposathe**ti saṅghuposathe. **Antarāya**nti rājantarāyādikaṃ dasavidhaṃ antarāyaṃ. Yathāha – ''rājantarāyo corantarāyo agyantarāyo udakantarāyo manussantarāyo amanussantarāyo vāḷantarāyo sarīsapantarāyo jīvitantarāyo brahmacariyantarāyo''ti (mahāva. 150).

Tattha sace bhikkhūsu ''uposathaṃ karissāmā''ti (mahāva. aṭṭha. 150) nisinnesu rājā āgacchati, ayaṃ **rājantarāyo**. Corā āgacchanti, ayaṃ **corantarāyo**. Davadāho āgacchati vā, āvāse vā aggi uṭṭhahati, ayaṃ **agyantarāyo**. Megho vā uṭṭheti, ogho vā āgacchati, ayaṃ **udakantarāyo**. Bahū manussā āgacchanti, ayaṃ **manussantarāyo**. Bhikkhuṃ yakkho gaṇhāti, ayaṃ **amanussantarāyo**. Byagghādayo caṇḍamigā āgacchanti, ayaṃ **vāḷantarāyo**. Bhikkhuṃ sappādayo ḍaṃsanti, ayaṃ **sarīsapantarāyo**. Bhikkhu gilāno vā hoti, kālaṃ vā karoti, verino vā taṃ māretuṃ gaṇhanti, ayaṃ **jīvitantarāyo**. Manussā ekaṃ vā bahuṃ vā bhikkhū brahmacariyā cāvetukāmā gaṇhanti, ayaṃ **brahmacariyantarāyo**.

''Cevā''ti iminā antarāyeva antarāyasaññinā vitthāruddese akatepi anāpattīti dīpeti. **Anuddeso**ti vitthārena anuddeso. **Nivārito**ti ''na, bhikkhave, asati antarāye saṃkhittena pātimokkhaṃ uddisitabba''ntiādinā (mahāva. 150) paṭisiddho. Iminā ''anujānāmi, bhikkhave, sati antarāye saṃkhittena pātimokkhaṃ uddisitu''nti (mahāva. 150) idampi vibhāvitaṃ hoti.

2578. **Tassā**ti pātimokkhassa. Issaraṇassa hetumāha **''therādheyya'nti pāṭhato''**ti. **Therādheyya**nti therādhīnaṃ, therāyattanti attho. **Pāṭhato**ti pāḷivacanato. ''Yo tattha bhikkhu byatto paṭibalo, tassādheyyaṃ pātimokkha''nti (mahāva. 155) vacanato āha **''avattantenā''**tiādi. **Avattantenā**ti antamaso dvepi uddese uddisituṃ asakkontena. Therena yo **ajjhiṭṭho,** evamajjhiṭṭhassa **yassa pana** therassa, navassa, majjhimassa vā **so** pātimokkho **vattati** paguṇo hoti, so issaroti sambandho.

Ajjhiṭṭhoti ''tvaṃ, āvuso, pātimokkhaṃ uddisā''ti āṇatto, iminā anāṇattassa uddisituṃ sāmatthiyā satipi anissarabhāvo dīpito hoti. Yathāha – ''sace therassa pañca vā cattāro vā tayo vā pātimokkhuddesā nāgacchanti, dve pana akhaṇḍā suvisadā vācuggatā honti, therāyattova pātimokkho. Sace pana ettakampi visadaṃ kātuṃ na sakkoti, byattassa bhikkhuno āyatto hotī''ti (mahāva. aṭṭha. 155).

2579. **Uddisante**ti pātimokkhuddesake pātimokkhaṃ uddisante. **Samā vā**ti āvāsikehi gaṇanena samā vā. **Appā vā**ti ūnā vā. **Āgacchanti sace panā**ti sace pana āgantukā bhikkhū āgacchanti. **Sesaka**nti anuddiṭṭhaṭṭhānaṃ.

2580. **Uddiṭṭhamatte**ti uddiṭṭhakkhaṇeyeva kathārambhato pubbameva. ''Vā''ti idaṃ etthāpi yojetabbaṃ, iminā avuttaṃ ''avuṭṭhitāya vā''ti imaṃ vikappaṃ sampiṇḍeti. **Avuṭṭhitāya parisāyā**ti ca bhikkhuparisāya aññamaññaṃ sukhakathāya nisinnāyayevāti attho. **Parisāyā**ti ettha ''ekaccāyā''ti ca ''sabbāyā''ti ca seso. Bhikkhūnaṃ ekaccāya parisāya vuṭṭhitāya vā sabbāya parisāya vuṭṭhitāya vāti yojanā. **Tesa**nti vuttappakārānaṃ āvāsikānaṃ. **Mūle**ti santike. Pārisuddhi kātabbāti yojanā. ''Idha pana, bhikkhave…pe… āgacchanti bahutarā, tehi, bhikkhave, bhikkhūhi puna pātimokkhaṃ uddisitabba''nti vuttanayaṃ dassetumāha **''sace bahū''**ti. Ettha ''puna pātimokkhaṃ uddisitabba''nti seso. Sabbavikappesu pubbakiccaṃ katvā puna pātimokkhaṃ uddisitabbanti attho. Ayaṃ panettha sesavinicchayo –

> ''Pannarasovāsikānaṃ, itarānaṃ sacetaro;
> Samānetarenuvattantu, purimānaṃ sacedhikā;
> Purimā anuvattantu, tesaṃ sesepyayaṃ nayo.
>
> ''Pāṭipadovāsikānaṃ,
> Itarānaṃ uposatho;
> Samathokānaṃ sāmaggiṃ,
> Mūlaṭṭhā dentu kāmato.
>
> Bahi gantvāna kātabbo,
> No ce denti uposatho;
> Deyyānicchāya sāmaggī,
> Bahūsu bahi vā vaje.
>
> ''Pāṭipadegantukānaṃ, evameva ayaṃ nayo;
> Sāveyya suttaṃ sañcicca, assāventassa dukkaṭanti.

2581. **Viniddiṭṭhassā**ti āṇattassa, iminā itaresaṃ anāpattīti dīpeti. Idha ''agilānassā''ti seso. Therena āṇāpentena ''kiñci kammaṃ karonto vā sadākālameva eko vā bhāranittharaṇako vā sarabhāṇakadhammakathikādīsu aññataro vā na uposathāgārasammajjanatthaṃ āṇāpetabbo, avasesā pana vārena āṇāpetabbā''ti (mahāva. aṭṭha. 159) **aṭṭhakathāya** vuttavidhinā āṇāpetabbo. Sace āṇatto sammajjaniṃ tāvakālikampi na labhati, sākhābhaṅgaṃ kappiyaṃ kāretvā sammajjitabbaṃ. Tampi alabhantassa laddhakappiyaṃ hoti.

Āsanapaññāpanāṇattiyampi vuttanayeneva āṇāpetabbo. Āṇāpentena ca sace uposathāgāre āsanāni natthi, saṅghikāvāsatopi āharitvā paññapetvā puna āharitabbāni. Āsanesu asati kaṭasārakepi taṭṭikāyopi paññapetuṃ vaṭṭati, taṭṭikāsupi asati sākhābhaṅgāni kappiyaṃ kāretvā paññapetabbāni, kappiyakārakaṃ alabhantassa laddhakappiyaṃ hoti.

Padīpakaraṇepi vuttanayeneva āṇāpetabbo. Āṇāpentena ca ''asukasmiṃ nāma okāse telaṃ vā vaṭṭi vā kapallikā vā atthi, taṃ gahetvā karohī''ti vattabbo. Sace telādīni natthi, bhikkhācārenapi pariyesitabbāni. Pariyesitvā alabhantassa laddhakappiyaṃ hoti. Apica kapāle aggipi jāletabbo.

2582. **Dīpa**nti ettha ''jāletvā''ti seso. Atha vā ''katvā''ti iminā ca yojetabbaṃ. **Gaṇañattiṃ ṭhapetvā**ti ''suṇantu me, āyasmantā, ajjuposatho pannaraso, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, mayaṃ aññamaññaṃ pārisuddhiuposathaṃ kareyyāmā''ti evaṃ gaṇañattiṃ nikkhipitvā. **Kattabbo tīhuposatho**ti tīhi bhikkhūhi uposatho kātabbo. Tīsu therena ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ katvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā dve evaṃ tikkhattumeva vattabbo ''parisuddho ahaṃ, āvuso, 'parisuddho'ti maṃ dhārethā''ti (mahāva. 168). Dutiyena, tatiyena ca yathākkamaṃ ''parisuddho ahaṃ, bhante, 'parisuddho'ti maṃ dhārethā''ti tikkhattumeva vattabbaṃ.

2583. Pubbakiccādīni katvā ñattiṃ aṭṭhapetvā therena navo evaṃ tikkhattumeva vattabbo ''parisuddho ahaṃ, āvuso, 'parisuddho'ti maṃ dhārehī''ti (mahāva. 168), navena theropi ''parisuddho ahaṃ, bhante, 'parisuddho'ti maṃ dhārethā''ti (mahāva. 168) tikkhattuṃ vattabbo. Imasmiṃ pana vāre ñattiyā aṭṭhapanañca ''dhārehī''ti ekavacananiddeso cāti ettakova visesoti taṃ anādiyitvā puggalena kātabbaṃ uposathavidhiṃ dassetumāha **''pubbakiccaṃ samāpetvā, adhiṭṭheyya panekako''**ti. **Adhiṭṭheyyā**ti ''ajja me uposatho, pannaraso'ti vā 'cātuddaso'ti vā adhiṭṭhāmī''ti adhiṭṭheyya. **Assā**ti avasāne vuttapuggalaṃ sandhāya ekavacananiddeso. Yathāvutto saṅghopi tayopi dvepi attano attano anuññātaṃ uposathaṃ antarāyaṃ vinā sace na karonti, evameva āpattimāpajjantīti veditabbo.

2584-5. Idāni ''cattārimāni, bhikkhave, uposathakammāni, adhammena vaggaṃ uposathakamma''ntiādinā (mahāva. 149) nayena vuttaṃ kammacatukkaṃ dassetumāha **''adhammena ca vaggenā''**tiādi. Adhammena vaggena kammaṃ, adhammato samaggena kammaṃ, dhammena vaggena kammaṃ, dhammato samaggena kammanti etāni cattāri uposathassa kammānīti jino abravīti yojanā. **Catūsvapi panetesū**ti etesu catūsu kammesu pana. **Catuttha**nti ''samaggena ca dhammato''ti vuttaṃ catutthaṃ uposathakammaṃ ''dhammakamma''nti adhippetaṃ.

2586-7. Tāni kammāni vibhāvetumāha **''adhammenidhā''**tiādi. **Idha** imasmiṃ sāsane **ettha** etesu catūsu uposathesu. Adhammena vaggo uposatho katamoti

kathetukāmatāpucchā. **Yattha** yassaṃ ekasīmāyaṃ bhikkhuno cattāro vasantīti yojanā.

Tatra ekassa pārisuddhiṃ ānayitvā te tayo janā **pārisuddhiṃ** uposathaṃ karonti ce, evaṃ kato uposatho adhammo vagguposatho nāmāti yojanā, ekasīmaṭṭhehi catūhi saṅghuposathe kātabbe gaṇuposathassa katattā **adhammo** ca saṅghamajjhaṃ vinā gaṇamajjhaṃ pārisuddhiyā agamanato tassa hatthapāsaṃ anupagamanena **vaggo** ca hotīti attho.

2588. **Adhammena samaggo**ti ettha ''uposatho katamo''ti anuvattetabbaṃ. ''Bhikkhuno ekato''ti padacchedo. ''Hoti adhammiko''ti padacchedo. Catūhi samaggehi saṅghuposathe kātabbe gaṇuposathakaraṇaṃ **adhammo,** hatthapāsupagamanato **samaggo** hoti.

2589-90. Yo uposatho dhammena vaggo hoti, so katamoti yojanā. **Yattha** yassaṃ ekasīmāyaṃ cattāro bhikkhuno vasanti, tatra ekassa pārisuddhiṃ ānayitvā te tayo janā pātimokkhaṃ uddisante ce, dhammena vaggo uposatho hotīti yojanā. Ekasīmaṭṭhehi catūhi saṅghuposathassa katattā **dhammo,** ekassa hatthapāsaṃ anupagamanena **vaggo** ca hotīti attho.

2591. Yo dhammato samaggo, so katamoti yojanā. **Idha** imasmiṃ sāsane cattāro bhikkhuno ekato pātimokkhaṃ uddisanti ce, ayaṃ dhammato samaggo uposathoti **mato** adhippetoti yojanā. Catūhi saṅghuposathassa katattā **dhammo,** ekassāpi hatthapāsaṃ avijahanena **samaggo**ti adhippāyo.

2592. **Vagge** saṅghe vaggoti saññino, **samagge** ca saṅghe vaggoti saññino ubhayattha vimatissa vā uposathaṃ karontassa dukkaṭaṃ āpatti hotīti yojanā.

2593. **Bhedādhippāyato**ti ''nassantete, vinassantete, ko tehi attho''ti evaṃ bhedapurekkhāratāya ''uposathaṃ karontassā''ti ānetvā yojetabbaṃ. **Tassa** bhikkhuno **thullaccayaṃ hoti** akusalabalavatāya ca thullaccayaṃ hotīti. Yathāha – ''bhedapurekkhārapannarasake akusalabalavatāya thullaccayaṃ vutta''nti (mahāva. aṭṭha. 176). **Vagge vā samagge** vā saṅghe samaggo iti saññino uposathaṃ karontassa anāpattīti yojanā. Avaseso panettha vattabbavinicchayo pavāraṇavinicchayāvasāne ''pārisuddhippadānenā''tiādīhi (vi. vi. 2642) ekato vattumicchantena na vutto.

2594-5. **''Ukkhittenā''**tiādikāni karaṇavacanantāni padāni ''sahā''ti iminā saddhiṃ ''uposatho na kātabbo''ti padena paccekaṃ yojetabbāni. **Ukkhittenā**ti āpattiyā adassane ukkhittako, āpattiyā appaṭikamme ukkhittako, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge ukkhittakoti tividhena ukkhittena. Etesu hi tividhe ukkhittake sati uposathaṃ karonto saṅgho pācittiyaṃ āpajjati.

''Gahaṭṭhenā''ti iminā titthiyopi saṅgahito. **Sesehi sahadhammihī**ti bhikkhunī, sikkhamānā, sāmaṇero, sāmaṇerīti catūhi sahadhammikehi. **Cutanikkhittasikkhehī**ti ettha cuto ca nikkhittasikkho cāti viggaho. **Cuto** nāma antimavatthuṃ ajjhāpannako. **Nikkhittasikkho** nāma sikkhāpaccakkhātako.

Ekādasahīti paṇḍako, theyyasaṃvāsako, titthiyapakkantako, tiracchānagato, mātughātako, pitughātako, arahantaghātako, bhikkhunidūsako, saṅghabhedako, lohituppādako, ubhatobyañjanakoti imehi ekādasahi abhabbehi.

Sabhāgāpattikena vā saha uposatho na kātabbo, pārivutthena chandena uposatho na kātabbo, karoto dukkaṭaṃ hotīti yojanā. Evaṃ ukkhittavajjitesu sabbavikappesu dukkaṭameva veditabbaṃ. ''Yaṃ dvepi janā vikālabhojanādinā sabhāgavatthunā āpattiṃ āpajjanti, evarūpā vatthusabhāgā 'sabhāgā'ti vuccatī''ti (mahāva. aṭṭha. 169) vacanato **''sabhāgāpattī''**ti vatthusabhāgāpattiyeva gahetabbā.

Uposathadivase sabbova saṅgho sace sabhāgāpattiṃ āpanno hoti,

> ''Idha pana, bhikkhave, aññatarasmiṃ āvāse tadahuposathe sabbo saṅgho sabhāgaṃ āpattiṃ āpanno hoti, tehi, bhikkhave, bhikkhūhi eko bhikkhu sāmantā āvāsā sajjukaṃ pāhetabbo 'gacchāvuso, taṃ āpattiṃ paṭikaritvā āgaccha, mayaṃ te santike taṃ āpattiṃ paṭikarissāmā'ti. Evañcetaṃ labhetha, iccetaṃ kusalaṃ. No ce labhetha, byattena bhikkhunā paṭibalena saṅgho ñāpetabbo – 'suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ sabbo saṅgho sabhāgaṃ āpattiṃ āpanno, yadā aññaṃ bhikkhuṃ suddhaṃ anāpattikaṃ passissati, tadā tassa santike taṃ āpattiṃ paṭikarissatī''ti (mahāva. 171) ca,

Vematiko ce hoti,

> ''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ sabbo saṅgho sabhāgāya āpattiyā vematiko, yadā nibbematiko bhavissati, tadā taṃ āpattiṃ paṭikarissatī''ti (mahāva. 171) ca,

Vuttanayena uposatho kātabbo.

Ettha ca **sajjhuka**nti tadahevāgamanatthāya. **Gaṇuposathā**dīsupi eseva nayo. Vuttañhi **aṭṭhakathāgaṇṭhipade** ''yathā saṅgho sabhāgaṃ āpattiṃ āpajjitvā suddhaṃ alabhitvā 'yadā suddhaṃ passissati, tadā tassa santike taṃ āpattiṃ paṭikarissatī'ti vatvā uposathaṃ kātuṃ labhati, evaṃ dvīhipi aññamaññaṃ ārocetvā uposathaṃ kātuṃ vaṭṭati. Ekenāpi 'parisuddhaṃ labhitvā paṭikarissāmī'ti ābhogaṃ katvā kātuṃ vaṭṭati kirā''ti. **Kirā**ti cettha anussavatthe daṭṭhabbo, na panāruciyaṃ.

Pārivutthena chandenāti chandaṃ āharitvā kammaṃ kātuṃ nisinnenapi ''asubhalakkhaṇatādinā kenaci kāraṇena na karissāmī''ti vissaṭṭhe chande sace puna karissati, puna chandapārisuddhiṃ āharitvā kātabbaṃ. Yathāha – ''etasmiṃ pārivāsiye puna chandapārisuddhiṃ anānetvā kammaṃ kātuṃ na vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 1167).

2596. **Adesetvā panāpatti**nti āpannaṃ āpattiṃ adesetvā. **Nāvikatvāna vemati**nti ''ahaṃ, bhante, sambahulāsu āpattīsu vematiko, yadā nibbematiko bhavissāmi, tadā tā āpattiyo paṭikarissāmī''ti vimatiṃ anārocetvā. **''Yadā nibbematiko**ti ettha sace panesa nibbematiko na hoti, vatthuṃ kittetvāva desetuṃ vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 169) **andhakaṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. Tatrāyaṃ desanāvidhi – sace meghacchanne sūriye ''kālo nu kho, vikālo''ti vematiko bhuñjati, tena bhikkhunā ''ahaṃ, bhante, vematiko bhuñjiṃ, sace kālo atthi, sambahulā dukkaṭā āpattiyo āpannomhi. No ce atthi, sambahulā pācittiyāpattiyo āpannomhī''ti evaṃ vatthuṃ kittetvā ''ahaṃ, bhante, yā tasmiṃ vatthusmiṃ sambahulā dukkaṭā vā pācittiyā vā āpattiyo āpanno, tā tumhamūle paṭidesemī''ti vattabbaṃ. Eseva nayo sabbāpattīsūti.

Gaṇṭhipadesu panevaṃ vinicchayo vutto – ''ahaṃ, āvuso, itthannāmāya āpattiyā vematiko, yadā nibbematiko bhavissāmi, tadā taṃ āpattiṃ paṭikarissāmī'ti vatvā uposatho kātabbo, pātimokkhaṃ sotabba''nti (mahāva. 170) vacanato yāva nibbematiko na hoti, tāva sabhāgāpattiṃ paṭiggahetuṃ na labhati. Aññesañca kammānaṃ parisuddho nāma hoti. ''Puna nibbematiko hutvā desetabbamevā''ti (kaṅkhā. abhi. ṭī. nidānavaṇṇanā) neva pāḷiyaṃ, na aṭṭhakathāyaṃ atthi, desite pana na doso. ''Ito vuṭṭhahitvā taṃ āpattiṃ paṭikarissāmī''ti (mahāva. 170) etthāpi eseva nayoti.

2597. **Uposathe**ti dinakārakakattabbākāravasena pannarasī, saṅghuposatho, suttuddesoti imehi tīhi lakkhaṇehi samannāgate uposathe. **Sabhikkhumhā ca āvāsā**ti ''yasmiṃ uposathe kicca''ntiādinā vakkhamānappakārā sabhikkhukā āvāsā. Idha ''anāvāsā''ti seso. **Āvāso vā anāvāso vā**ti ettha ''abhikkhuko vā nānāsaṃvāsakehi sabhikkhuko vā''ti ca **na gantabbo**ti ettha ''aññatra saṅghena aññatra antarāyā''ti ca seso. **''Anāvāso''**ti udositādayo vuttā. Bhikkhunā uposathe sabhikkhumhā āvāsā vā anāvāsā vā abhikkhuko vā nānāsaṃvāsakehi sabhikkhuko vā āvāso vā anāvāso vā aññatra saṅghena aññatra antarāyā **kudācanaṃ** kadācipi na gantabboti yojanā.

2598. Yasmiṃ āvāse pana uposathe kiccaṃ sace vattati, so āvāso ''sabhikkhuko nāmā''ti pakāsitoti yojanā, iminā sace yattha uposatho na vattati, so santesupi bhikkhūsu abhikkhuko nāmāti dīpeti.

2599. Uposathassa payojanaṃ, tappasaṅgena pavāraṇāya ca niddhāretukāmatāyāha **''uposatho kimatthāyā''**tiādi.

2600. **Paṭikkoseyyā**ti nivāreyya. **Adentassapi dukkaṭa**nti ettha ''kopetuṃ dhammikaṃ kamma''nti ānetvā sambandhitabbaṃ.

2601. **So cā**ti (kaṅkhā. aṭṭha. nidānavaṇṇanā) catuvaggādippabhedena pañcavidho so saṅgho ca. Heṭṭhimaparicchedena **kattabbakammānaṃ vasena paridīpito,** na

chabbaggādīnaṃ kātuṃ ayuttatādassanavasena.

2602. Catuvaggādibhedanibandhanaṃ kammaṃ dassetumāha **''pavāraṇa''**ntiādi. Pavāraṇañca tathā abbhānañca upasampadañca ṭhapetvā catuvaggena akattabbaṃ kammaṃ na vijjatīti yojanā.

2603. Majjhadese upasampadā **majjhadesūpasampadā,** taṃ. Abbhānaṃ, majjhadesūpasampadañca vinā pañcavaggena **sabbaṃ** kammaṃ kātuṃ vaṭṭatīti yojanā.

2604. Kiñcipi kammaṃ na na kattabbanti yojanā, sabbampi kammaṃ kattabbamevāti attho. Dve paṭisedhā pakatatthaṃ gamayantīti. Vīsativaggena saṅghena sabbesampi kammānaṃ kattabbabhāve kimatthaṃ atirekavīsativaggassa gahaṇanti āha **''ūne dosoti ñāpetuṃ, nādhike atirekatā''**ti. Yathāvutte catubbidhe saṅghe gaṇanato **ūne doso** hoti, adhike doso na hotīti ñāpetuṃ **atirekatā dassitā,** atirekavīsativaggasaṅgho dassitoti adhippāyo.

2605. Catuvaggena kattabbe pakatattāva cattāro kammappattāti dīpitāti yojanā. Sesā pakatattā chandārahāti seso. **Pakatattā**ti anukkhittā ceva antimavatthuṃ anajjhāpannā ca gahetabbā. **Sesesu cā**ti pañcavaggādīsupi.

2606. **Catuvaggādikattabbakammaṃ** asaṃvāsapuggalaṃ gaṇapūraṃ katvā karontassa dukkaṭaṃ hoti. Na kevalaṃ dukkaṭameva, katañca kammaṃ kuppatīti yojanā.

2607. **Parivāsādī**ti ettha **ādi**-saddena mūlāyapaṭikassanādīnaṃ gahaṇaṃ. **Tatraṭṭha**nti parivāsādīsu ṭhitaṃ. **''Tathā''**ti iminā ''kataṃ kuppati dukkaṭa''nti idaṃ anuvatteti. **Sesaṃ tū**ti parivāsādikammato aññaṃ pana uposathādikammaṃ. **Vaṭṭatī**ti te pārivāsikādayo gaṇapūrake katvā kātuṃ vaṭṭati.

Uposathakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Vassūpanāyikakkhandhakakathāvaṇṇanā

2608. Vassūpanāyikā vuttāti seso. **Pacchimā cā**ti ettha **iti**-saddo nidassane. **Vassūpanāyikā**ti vassūpagamanā. Ālayo, vacībhedo vā kātabbo upagacchatāti iminā vassūpagamanappakāro dassito. Upagacchatā ālayo kattabbo, vacībhedo vā kattabboti sambandho. Upagacchantena ca senāsane asati ''idha vassaṃ vasissāmī''ti cittuppādamattaṃ vā kātabbaṃ, senāsane sati ''imasmiṃ vihāre imaṃ temāsaṃ vassaṃ upemī''ti ca ''idha vassaṃ upemī''ti ca vacībhedo vā kātabboti attho.

2609. Jānaṃ vassūpagamanaṃ anupagacchato vāpīti yojanā. **Temāsa**nti ettha ''purimaṃ vā pacchimaṃ vā''ti seso. **Carantassāpī**ti ettha ''cārika''nti seso. Purimaṃ vā **temāsaṃ** pacchimaṃ vā **temāsaṃ** avasitvāva cārikaṃ carantassāpi dukkaṭanti yojanā. **Temāsa**nti accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Yathāha – ''na, bhikkhave, vassaṃ upagantvā purimaṃ vā temāsaṃ pacchimaṃ vā temāsaṃ avasitvā cārikā pakkamitabbā, yo pakkameyya, āpatti dukkaṭassā''ti (mahāva. 185).

2610. **Rukkhassa susire**ti ettha ''suddhe''ti seso. Yathāha – ''rukkhasusireti ettha suddhe rukkhasusireyeva na vaṭṭati, mahantassa pana rukkhasusirassa anto padaracchadanaṃ kuṭikaṃ katvā pavisanadvāraṃ yojetvā upagantuṃ vaṭṭatī''ti. **''Rukkhassa susire''**ti iminā rukkhekadeso viṭapopi saṅgahito, sopi suddhova na vaṭṭati. Yathāha – ''rukkhaviṭabhiyāti etthāpi suddhe viṭapamatte na vaṭṭati, mahāviṭape pana aṭṭakaṃ bandhitvā tattha padaracchadanaṃ kuṭikaṃ katvā upagantuṃ vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 203).

''Chatteti etthāpi catūsu thambhesu chattaṃ ṭhapetvā āvaraṇaṃ katvā dvāraṃ yojetvā upagantuṃ vaṭṭati, chattakuṭikā nāmesā hoti. **Cāṭiyā**ti etthāpi mahantena kapallena chatte vuttanayena kuṭiṃ katvāva upagantuṃ vaṭṭatī''ti **aṭṭhakathā**vacanato evamakatāsu suddhachattacāṭīsu nivāraṇaṃ veditabbaṃ. **Chavakuṭī**ti ṭaṅkitamañcādayo vuttā. Yathāha – ''chavakuṭikā nāma ṭaṅkitamañcādibhedā kuṭi, tattha upagantuṃ **na** vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 203).

Susāne pana aññaṃ kuṭikaṃ katvā upagantuṃ vaṭṭati. ''Chavasarīraṃ jhāpetvā chārikāya, aṭṭhikānañca atthāya kuṭikā karīyatī''ti **andhakaṭṭhakathāyaṃ** chavakuṭi vuttā. ''Ṭaṅkitamañcoti kasikuṭikāpāsāṇagharanti likhita''nti (vajira. ṭī. mahāvagga 203) **vajirabuddhitthero**. Catunnaṃ pāsāṇānaṃ upari pāsāṇaṃ attharitvā kato gehopi **''ṭaṅkitamañco''**ti vuccati. Dīghe mañcapāde majjhe vijjhitvā aṭaniyo pavesetvā mañcaṃ karontīti tassa idaṃ upari, idaṃ heṭṭhāti natthi, parivattetvā atthatopi tādisova hoti, taṃ susāne, devaṭṭhāne ca ṭhapenti, ayampi **ṭaṅkitamañco** nāma.

2611. ''Sati paccayavekalle, sarīrāphāsutāya vā''ti avasesantarāyānaṃ vakkhamānattā **''antarāyo''**ti iminā rājantarāyādi dasavidho gahetabbo.

2612-4. ''Anujānāmi, bhikkhave, sattannaṃ sattāhakaraṇīyena appahitepi gantuṃ, pageva pahite bhikkhussa bhikkhuniyā sikkhamānāya sāmaṇerassa sāmaṇeriyā mātuyā ca pitussa cā''ti (mahāva. 198) vuttanayaṃ dassetumāha **''mātāpitūna''**ntiādi.

Mātāpitūnaṃ dassanatthaṃ, pañcannaṃ sahadhammikānaṃ dassanatthaṃ vā nesaṃ atthe sati vā nesaṃ antare gilānaṃ daṭṭhuṃ vā tadupaṭṭhākānaṃ bhattādiṃ pariyesanatthaṃ vā nesaṃ bhattādiṃ pariyesanatthaṃ vā tathā nesaṃ pañcannaṃ sahadhammikānaṃ aññataraṃ **anabhirataṃ** ukkaṇṭhitaṃ ahaṃ gantvā vūpakāsessaṃ vā vūpakāsāpessāmi vā dhammakathamassa karissāmīti vā **tassa** pañcannaṃ sahadhammikānaṃ aññatarassa **uṭṭhitaṃ** uppannaṃ diṭṭhiṃ vivecessāmi vā vivecāpessāmi vā dhammakathamassa karissāmīti vā tathā uppannaṃ kukkuccaṃ vinodessāmīti vā vinodāpessāmīti vā dhammakathamassa karissāmīti vā evaṃ vinayaññunā bhikkhunā sattāhakiccena apesitepi gantabbaṃ, pageva pahiteti yojanā.

Bhattādīti ettha **ādi**-saddena bhesajjapariyesanādiṃ saṅgaṇhāti. Yathāha – ''gilānabhattaṃ vā pariyesissāmi, gilānupaṭṭhākabhattaṃ vā pariyesissāmi, gilānabhesajjaṃ vā pariyesissāmi, pucchissāmi vā upaṭṭhahissāmi vā''ti. **Vūpakāsessa**nti yattha anabhirati uppannā, tato aññattha gahetvā gamissāmīti attho.

Vinodessāmahanti vāti ettha **vā**-saddena ''idha pana, bhikkhave, bhikkhu garudhammaṃ ajjhāpanno hoti parivāsāraho, so ce bhikkhūnaṃ santike dūtaṃ pahiṇeyya 'ahañhi garudhammaṃ ajjhāpanno parivāsāraho, āgacchantu bhikkhū, icchāmi bhikkhūnaṃ āgata'nti. Gantabbaṃ, bhikkhave, sattāhakaraṇīyena appahitepi, pageva pahite 'parivāsadānaṃ ussukkaṃ karissāmi vā anussāvessāmi vā gaṇapūrako vā bhavissāmī''tiādinayaṃ (mahāva. 193) saṅgaṇhāti. Evaṃ sattāhakiccena gacchantena antoupacārasīmāya ṭhiteneva ''antosattāhe āgacchissāmī''ti ābhogaṃ katvā gantabbaṃ. Sace ābhogaṃ akatvā upacārasīmaṃ atikkamati, chinnavasso hotīti vadanti.

2615. ''Ayaṃ panettha pāḷimuttakaratticchedavinicchayo''ti **aṭṭhakathā**gataṃ ratticchedavinicchayaṃ dassetumāha **''vassaṃ upagatenetthā''**tiādi. **Etthā**ti imasmiṃ sattāhakiccādhikāre. Ayaṃ pāḷimuttakavinicchayo daṭṭhabboti attho.

2616. **''Asukaṃ nāma divasa''**ntiādinā nimantanākāraṃ vakkhati. **Pubba**nti paṭhamaṃ. **Vaṭṭatī**ti sattāhakiccena gantuṃ vaṭṭati. Yathāha – ''sace ekasmiṃ mahāvāse paṭhamaṃyeva katikā katā hoti 'asukadivasaṃ nāma sannipatitabba'nti, nimantitoyeva nāma hoti, gantuṃ vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 199). ''Upāsakehi 'imasmiṃ nāma divase dānādīni karoma, sabbe eva sannipatantū'ti katikāyapi katāya gantuṃ vaṭṭati, nimantitoyeva nāma hotī''ti keci.

2617. **Bhaṇḍaka**nti attano cīvarabhaṇḍaṃ. **Na vaṭṭatī**ti sattāhakiccena gantuṃ na vaṭṭati. **Pahiṇantī**ti cīvaradhovanādikammena pahiṇanti. Ācariyupajjhāyānaṃ āṇattiyena kenaci anavajjakiccena sattāhakaraṇīyena gantuṃ vaṭṭatīti imināva dīpitaṃ hoti.

2618. **Uddesādīnamatthāyā**ti pāḷivācanāni sandhāya. **Ādi**-saddena paripucchādiṃ saṅgaṇhāti. **Garūna**nti agilānānampi ācariyupajjhāyānaṃ. **Gantuṃ labhatī**ti sattāhakaraṇīyena gantuṃ labhati. **Puggalo**ti pakaraṇato bhikkhuṃyeva gaṇhāti.

2619. **Ācariyo**ti nidassanamattaṃ, upajjhāyena nivāritepi eseva nayo. ''Sace pana naṃ ācariyo 'ajja mā gacchā'ti vadati, vaṭṭatī''ti (mahāva. aṭṭha. 199) **aṭṭhakathā**nayaṃ dassetumāha **''ratticchede anāpatti, hotīti paridīpitā''**ti. **Ratticchede**ti vassacchedanimittaṃ. ''Ratticchede''ti sabbattha vassacchedoti sanniṭṭhānaṃ katvā vadanti, evaṃ sattāhakaraṇīyena gataṃ naṃ antosattāheyeva puna āgacchantaṃ sace ācariyo vā upajjhāyo vā ''ajja mā gacchā''ti vadati, sattāhātikkamepi anāpattīti adhippāyo, vassacchedo pana hotiyevāti daṭṭhabbaṃ sattāhassa bahiddhā vītināmitattā.

2620. **Yassa kassaci ñātissā**ti mātāpitūhi aññassa ñātijanassa. **‘‘Gacchato dassanatthāyā’’**ti iminā sesañātikehi ‘‘mayaṃ gilānā bhadantānaṃ āgamanaṃ icchāmā’’ti ca ‘‘upaṭṭhākakulehi dānaṃ dassāma, dhammaṃ sossāma, bhikkhūnaṃ dassanaṃ icchāmā’’ti ca evaṃ kattabbaṃ niddisitvā dūte vā pesite sattāhakaraṇīyena gacchato ratticchedo ca dukkaṭañca na hotīti vuttaṃ hoti. Yathāha ‘‘idha pana, bhikkhave, bhikkhussa ñātako gilāno hoti…pe… gantabbaṃ, bhikkhave, sattāhakaraṇīyena pahite, na tveva appahite’’ti (mahāva. 199) ca ‘‘idha pana, bhikkhave, upāsakena saṅghaṃ uddissa vihāro kārāpito hoti…pe… icchāmi dānañca dātuṃ dhammañca sotuṃ bhikkhū ca passituntī. Gantabbaṃ, bhikkhave, sattāhakaraṇīyena pahite, na tveva appahite’’ti (mahāva. 188) ca.

2621. ‘‘Ahaṃ gāmakaṃ gantvā ajjeva āgamissāmī’’ti **āgacchaṃ** āgacchanto sace pāpuṇituṃ na sakkoteva, vaṭṭatīti yojanā. **Vaṭṭatī**ti ettha ‘‘ajjeva āgamissāmī’’ti gantvā āgacchantassa antarāmagge sace aruṇuggamanaṃ hoti, vassacchedopi na hoti, ratticchedadukkaṭañca natthīti adhippāyo.

2622. **Vaje**ti (mahāva. aṭṭha. 203) gopālakānaṃ nivāsanaṭṭhāne. **Satthe**ti jaṅghasatthasakaṭasatthānaṃ sanniviṭṭhokāse. **Tīsu ṭhānesu bhikkhuno, vassacchede anāpattī**ti tehi saddhiṃ gacchantasseva natthi āpatti, tehi viyuñjitvā gamane pana āpattiyeva, pavāretuñca na labhati.

Vajādīsu vassaṃ upagacchantena vassūpanāyikadivase tena bhikkhunā upāsakā vattabbā ‘‘kuṭikā laddhuṃ vaṭṭatī’’ti. Sace karitvā denti, tattha pavisitvā ‘‘idha vassaṃ upemī’’ti tikkhattuṃ vattabbaṃ. No ce denti, sālāsaṅkhepena ṭhitasakaṭassa heṭṭhā upagantabbaṃ. Tampi alabhantena ālayo kātabbo. Satthe pana kuṭikādīnaṃ abhāve ‘‘idha vassaṃ upemī’’ti vacībhedaṃ katvā upagantuṃ na vaṭṭati, ālayakaraṇamattameva vaṭṭati. **Ālayo** nāma ‘‘idha vassaṃ vasissāmī’’ti cittuppādamattaṃ.

Sace maggappaṭipanneyeva satthe pavāraṇadivaso hoti, tattheva pavāretabbaṃ. Atha sattho antovasseyeva bhikkhunā patthitaṭṭhānaṃ patvā atikkamati. Patthitaṭṭhāne vasitvā tattha bhikkhūhi saddhiṃ pavāretabbaṃ. Athāpi sattho antovasseyeva antarā ekasmiṃ gāme tiṭṭhati vā vippakirati vā, tasmiṃyeva gāme bhikkhūhi saddhiṃ vasitvā pavāretabbaṃ, appavāretvā tato paraṃ gantuṃ na vaṭṭati.

Nāvāya vassaṃ upagacchantenāpi kuṭiyaṃyeva upagantabbaṃ. Pariyesitvā alabhante ālayo kātabbo. Sace antotemāsaṃ nāvā samuddeyeva hoti, tattheva pavāretabbaṃ. Atha nāvā kūlaṃ labhati, sayañca parato gantukāmo hoti, gantuṃ na vaṭṭati. Nāvāya laddhagāmeyeva vasitvā bhikkhūhi saddhiṃ pavāretabbaṃ. Sacepi nāvā anutīrameva aññattha gacchati, bhikkhu ca paṭhamaṃ laddhagāmeyeva vasitukāmo, nāvā gacchatu, bhikkhunā tattheva vasitvā bhikkhūhi saddhiṃ pavāretabbaṃ.

Iti vaje, satthe, nāvāyanti tīsu ṭhānesu natthi vassacchede āpatti, pavāretuñca labhati.

2623. **Sati paccayavekalle**ti piṇḍapātādīnaṃ paccayānaṃ ūnatte sati. **Sarīrāphāsutāya vā**ti sarīrassa aphāsutāya ābādhe vā sati. **Vassaṃ chetvāpi pakkame**ti vassacchedaṃ katvāpi yathāphāsukaṭṭhānaṃ gaccheyya. **Api**-saddena vassaṃ achetvā vassacchedakāraṇe sati sattāhakaraṇīyena gantumpi vaṭṭatīti dīpeti.

2624. **Yena kenantarāyenā**ti rājantarāyādīsu yena kenaci antarāyena. **Yo** bhikkhu vassaṃ nopagato, tenāpi chinnavassena vāpi **dutiyā** vassūpanāyikā upagantabbāti yojanā.

2625-6. **Sattāha**nti accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **‘‘Vītināmetī’’**ti iminā sambandho. Upagantvāpi vā bahiddhā eva sattāhaṃ vītināmeti ce. Yo gacchati, yo ca vītināmeti, **tassa bhikkhussa. Purimāpi na vijjatī**ti anupagatattā, chinnavassattā ca purimāpi vassūpanāyikā na vijjati na labhati. Imesaṃ dvinnaṃ yathākkamaṃ upacārātikkame, sattāhātikkame ca āpatti veditabbā.

Paṭissave ca bhikkhussa, hoti āpatti dukkaṭanti ‘‘idha vassaṃ vasathā’’ti vutte ‘‘sādhū’’ti paṭissuṇitvā tassa visaṃvāde asaccāpane āpatti hoti. Katamāti āha **‘‘dukkaṭa’’**nti. Na kevalaṃ etasseva visaṃvāde āpatti hoti, atha kho itaresampi paṭissavānaṃ visaṃvāde āpatti veditabbā. Yathāha – ‘‘paṭissave ca āpatti dukkaṭassāti ettha na kevalaṃ ‘imaṃ temāsaṃ idha vassaṃ vasathā’ti etasseva paṭissavassa visaṃvāde āpatti, ‘imaṃ temāsaṃ bhikkhaṃ gaṇhatha, ubhopi mayaṃ idha vassaṃ vasissāma, ekatova uddisāpessāmā’ti evamādināpi tassa tassa paṭissavassa visaṃvāde dukkaṭa’’nti (mahāva. aṭṭha. 207). Tañca kho paṭissavakāle suddhacittassa pacchā visaṃvādanapaccayā hoti. Paṭhamaṃ asuddhacittassa pana paṭissave pācittiyaṃ, visaṃvādena dukkaṭanti pācittiyena saddhiṃ dukkaṭaṃ yujjati.

2627. ‘‘Vassaṃ upagantvā pana aruṇaṃ anuṭṭhāpetvā tadaheva sattāhakaraṇīyena pakkamantassāpi antosattāhe nivattantassa anāpattī’’ti (mahāva. aṭṭha. 207) **aṭṭhakathā**vacanato, ‘‘ko vādo vasitvā bahi gacchato’’ti vakkhamānattā ca **‘‘nuṭṭhāpetvā panāruṇa’’**nti pāṭho gahetabbo. Katthaci potthakesu ‘‘uṭṭhāpetvā panāruṇa’’nti pāṭho dissati, so na gahetabbo.

2628. **Vasitvā**ti dvīhatīhaṃ vasitvā. Yathā vassaṃ vasitvā aruṇaṃ anuṭṭhāpetvāva sattāhakaraṇīyena gacchato anāpatti, tathā gataṭṭhānato antosattāhe āgantvā punapi aruṇaṃ anuṭṭhāpetvāva sattāhakaraṇīyena gacchato anāpatti. ‘‘Sattāhavārena aruṇo uṭṭhāpetabbo’’ti (mahāva. aṭṭha. 201) **aṭṭhakathāvacanaṃ** sattamāruṇena paṭibaddhadivasaṃ sattamena aruṇeneva saṅgahetvā sattamaaruṇabbhantare anāgantvā aṭṭhamaṃ aruṇaṃ bahi uṭṭhāpentassa ratticchedadassanaparaṃ, na sattamaaruṇasseva tattha uṭṭhāpetabbabhāvadassanaparanti gahetabbaṃ **sikkhābhājanaaṭṭhakathāya,** sīhaḷagaṇṭhipadesu ca tathā vinicchitattā.

2629. ‘‘Nopeti asatiyā’’ti padacchedo, **nopetī**ti ‘‘imasmiṃ vihāre imaṃ temāsaṃ vassaṃ upemī’’ti vacībhedena na upagacchati.

2630. Vuttamevatthaṃ samatthetumāha **‘‘na doso koci vijjatī’’**ti.

2631. ‘‘Imasmiṃ vihāre imaṃ temāsaṃ vassaṃ upemī’’ti tikkhattuṃ vacane **nicchārite** eva vassaṃ upagato siyāti yojanā. **‘‘Nicchāriteva tikkhattu’’**nti idaṃ ukkaṃsavasena vuttaṃ, sakiṃ, dvikkhattuṃ vā nicchāritepi vassūpagato nāma hotīti. Yathāha – ‘‘imasmiṃ vihāre imaṃ temāsaṃ vassaṃ upemīti sakiṃ vā dvattikkhattuṃ vā vācaṃ nicchāretvāva vassaṃ upagantabba’’nti (mahāva. aṭṭha. 184).

2632. Navamito paṭṭhāya gantuṃ vaṭṭati, āgacchatu vā mā vā, anāpattī’’ti (mahāva. aṭṭha. 207) **aṭṭhakathā**nayaṃ dassetumāha **‘‘ādiṃ tu navamiṃ katvā’’**tiādi. Navamiṃ pabhuti ādiṃ katvā, navamito paṭṭhāyāti vuttaṃ hoti. **Gantuṃ vaṭṭatī**ti sattāhakaraṇīyeneva gantuṃ vaṭṭati, tasmā pavāraṇadivasepi tadaheva āgantuṃ asakkuṇeyyaṭṭhānaṃ pavāraṇatthāya gacchantena labbhamānena sattāhakaraṇīyena gantuṃ vaṭṭati. ‘‘Pavāretvā pana gantuṃ vaṭṭati pavāraṇāya taṃdivasasannissitattā’’ti (vajira. ṭī. mahāvagga 207) hi **vajirabuddhitthero**. So pacchā āgacchatu vā mā vā, doso na vijjatīti yojanā.

Vassūpanāyikakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Pavāraṇakkhandhakakathāvaṇṇanā

2633. **‘‘Pavāraṇā’’**ti idaṃ ‘‘cātuddasī’’tiādīhi paccekaṃ yojetabbaṃ. Tasmiṃ tasmiṃ dine kātabbā pavāraṇā abhedopacārena tathā vuttā. **Sāmaggī** uposathakkhandhakakathāvaṇṇanāya vuttasarūpāva. Sāmaggipavāraṇaṃ karontehi ca paṭhamaṃ pavāraṇaṃ ṭhapetvā pāṭipadato paṭṭhāya yāva kattikacātumāsipuṇṇamā etthantare kātabbā, tato pacchā vā pure vā na vaṭṭati. **Tevācī dvekavācī**ti ‘‘suṇātu me, bhante…pe… tevācikaṃ pavāreyya, dvevācikaṃ pavāreyya, ekavācikaṃ pavāreyyā’’ti taṃ taṃ ñattiṃ ṭhapetvā kātabbā pavāraṇā vuccati.

2634. **Tīṇi kammāni muñcitvā, anteneva pavāraye**ti ‘‘cattārimāni, bhikkhave, pavāraṇakammāni, adhammena vaggaṃ pavāraṇakammaṃ…pe… dhammena samaggaṃ pavāraṇakamma’’nti (mahāva. 212) vatvā ‘‘tatra, bhikkhave, yadidaṃ adhammena vaggaṃ pavāraṇakammaṃ, na, bhikkhave, evarūpaṃ pavāraṇakammaṃ kātabbaṃ…pe… tatra, bhikkhave, yadidaṃ dhammena samaggaṃ pavāraṇakammaṃ, evarūpaṃ, bhikkhave, pavāraṇakammaṃ kātabba’’ntiādivacanato (mahāva. 212) tīṇi akattabbāni pavāraṇakammāni muñcitvā kātuṃ anuññātena catutthena pavāraṇakammena pavāreyyāti attho. Tassa vibhāgekadesaṃ ‘‘pañca yasmiṃ panāvāse’’tiādinā vakkhati.

2635. **Pubbakiccaṃ samāpetvā**ti –

‘‘Sammajjanī padīpo ca, udakaṃ āsanena ca;

Pavāraṇāya etāni, ‘pubbakaraṇa’nti vuccati.

‘‘Chandapārisuddhiutukkhānaṃ, bhikkhugaṇanā ca ovādo;
Pavāraṇāya etāni, ‘pubbakicca’nti vuccatī’’ti. –

Vuttaṃ navavidhaṃ pubbakiccaṃ niṭṭhāpetvā.

Pattakalle samāniteti –

‘‘Pavāraṇā yāvatikā ca bhikkhū kammappattā,
Sabhāgāpattiyo ca na vijjanti;
Vajjanīyā ca puggalā tasmiṃ na honti,
‘Pattakalla’nti vuccatī’’ti. –

Vutte catubbidhe pattakalle samodhānite parisamāpite.

Ñattiṃ ṭhapetvāti ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, ajja pavāraṇā, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho pavāreyyā’’ti (mahāva. 210) evaṃ sabbasaṅgāhikavasena ca ‘‘tevācikaṃ pavāreyyā’’ti ca dānādikaraṇena yebhuyyena rattiyā khepitāya ca rājādiantarāye sati ca tadanurūpato ‘‘dvevācikaṃ, ekavācikaṃ, samānavassikaṃ pavāreyyā’’ti ca ñattiṃ ṭhapetvā, tāsaṃ viseso **aṭṭhakathāyaṃ** dassitoyeva. Yathāha –

> ‘‘Evañhi vutte tevācikañca dvevācikañca ekavācikañca pavāretuṃ vaṭṭati, samānavassikaṃ na vaṭṭati. ‘Tevācikaṃ pavāreyyā’ti vutte pana tevācikameva vaṭṭati, aññaṃ na vaṭṭati, ‘dvevācikaṃ pavāreyyā’ti vutte dvevācikañca tevācikañca vaṭṭati, ekavācikañca samānavassikañca na vaṭṭati. ‘Ekavācikaṃ pavāreyyā’ti vutte pana ekavācikadvevācikatevācikāni vaṭṭanti, samānavassikameva na vaṭṭati. ‘Samānavassika’nti vutte sabbaṃ vaṭṭatī’’ti (mahāva. aṭṭha. 210).

Kātabbāti therena bhikkhunā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā evamassa vacanīyo ‘‘saṅghaṃ, āvuso, pavāremi diṭṭhena vā… pe… tatiyampi āvuso, saṅghaṃ pavāremi diṭṭhena vā… pe… passanto paṭikarissāmī’’ti (mahāva. 210) vuttanayena kātabbā. Navakena bhikkhunā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā… pe… tatiyampi, bhante, saṅghaṃ pavāremi diṭṭhena vā… pe… passanto paṭikarissāmīti (mahāva. 210) vuttanayena kātabbā.

2636. Theresu pavārentesu yo pana navo, so sayaṃ yāva pavāreti, tāva ukkuṭikaṃ nisīdeyyāti yojanā.

2637. Cattāro vā tayopi vā **ekāvāse** ekasīmāyaṃ vasanti ce, **ñattiṃ vatvā** ‘‘suṇantu me, āyasmanto, ajja pavāraṇā, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, mayaṃ aññamaññaṃ pavāreyyāmā’’ti (mahāva. 216) gaṇañattiṃ ṭhapetvā pavāreyyunti yojanā.

Pavāreyyunti ettha therena bhikkhunā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ katvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā te tayo vā dve vā bhikkhū evamassu vacanīyā ‘‘ahaṃ, āvuso, āyasmante pavāremi diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantu maṃ āyasmanto anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmi. Dutiyampi… pe… tatiyampi ahaṃ, āvuso, āyasmante pavāremi diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantu maṃ āyasmanto anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmī’’ti (mahāva. 216) pavāretabbaṃ. Navenapi ‘‘ahaṃ, bhante, āyasmante pavāremi diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantu maṃ āyasmanto anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmi. Dutiyampi… pe… tatiyampi ahaṃ, bhante, āyasmante pavāremi diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantu maṃ āyasmanto anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmī’’ti pavāretabbaṃ.

2638. **Aññamaññaṃ pavāreyyuṃ, vinā ñattiṃ duve janā**. Tesu therena ‘‘ahaṃ, āvuso, āyasmantaṃ pavāremi diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatu maṃ āyasmā anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmi. Dutiyampi… pe… tatiyampi ahaṃ, āvuso, āyasmantaṃ pavāremi… pe… paṭikarissāmī’’ti (mahāva. 217) pavāretabbaṃ. Navenapi ‘‘ahaṃ, bhante, āyasmantaṃ pavāremi… pe… vadatu maṃ āyasmā anukampaṃ upādāya, passanto paṭikarissāmi. Dutiyampi… pe… tatiyampi ahaṃ, bhante, āyasmantaṃ pavāremi… pe… paṭikarissāmī’’ti pavāretabbaṃ.

Adhiṭṭheyyāti pubbakiccaṃ samāpetvā ‘‘ajja me pavāraṇā cātuddasī’’ti vā ‘‘pannarasī’’ti vā vatvā ‘‘adhiṭṭhāmī’’ti adhiṭṭheyya. Yathāha ‘‘ajja me pavāraṇāti ettha sace cātuddasikā hoti, ‘ajja me pavāraṇā cātuddasī’ti, sace pannarasikā, ‘ajja me pavāraṇā pannarasī’ti evaṃ adhiṭṭhātabba’’nti (mahāva. aṭṭha. 218), iminā sabbasaṅgāhādiñattīsu ca tasmiṃ tasmiṃ divase so so vohāro kātabboti dīpitameva.

Sesā saṅghapavāraṇāti pañcahi, atirekehi vā bhikkhūhi kattabbā pavāraṇā saṅghapavāraṇā.

2639. **Pavārite**ti paṭhamapavāraṇāya pavārite. **Anāgato**ti kenaci antarāyena purimikāya ca pacchimikāya ca vassūpanāyikāya vassaṃ anupagato. **Avuttho**ti pacchimikāya upagato. Vuttañhi **khuddasikkhāvaṇṇanāya** ‘‘avutthoti pacchimikāya upagato apariniṭṭhitattā ‘avuttho’ti vuccatī’’ti. Pārisuddhiuposathaṃ kareyyāti yojanā. Ettha ‘‘tesaṃ santike’’ti seso.

2640-1. Yasmiṃ panāvāse pañca vā cattāro vā tayo vā samaṇā vasanti, te tattha ekekassa pavāraṇaṃ haritvāna sace aññamaññaṃ pavārenti, āpatti dukkaṭanti yojanā.

Sesanti ‘‘adhammena samagga’’ntiādikaṃ vinicchayaṃ. **Idhā**ti imasmiṃ pavāraṇādhikāre. **Budho**ti vinayadharo. **Uposathe vuttanayenā**ti uposathavinicchaye vuttakkamena. **Naye**ti jāneyya.

2642. **Sampādetattano suci**nti attano uposathaṃ sampādeti. **Sabbaṃ sādhetī**ti uposathādisabbaṃ kammaṃ nipphādeti. **Nattano**ti attano uposathaṃ na nipphādeti.

2643. **Tasmā**ti yasmā attano suciṃ na sādheti, tasmā. **Ubhinna**nti attano ca saṅghassa ca. **Kiccasiddhatthamevidhā**ti uposathādikammanippajjanatthaṃ idha imasmiṃ uposathakammādipakaraṇe. **Pārisuddhipī**ti ettha **pi**-saddena pavāraṇā saṅgahitā. Teneva vakkhati ‘‘chandaṃ vā pārisuddhiṃ vā, gahetvā vā pavāraṇa’’nti.

Chandapārisuddhipavāraṇaṃ dentena sace sāpattiko hoti, āpattiṃ desetvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ katvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā chandādihārako bhikkhu vattabbo ‘‘chandaṃ dammi, chandaṃ me hara, chandaṃ me ārocehī’’ti (mahāva. 165), ‘‘pārisuddhiṃ dammi, pārisuddhiṃ me hara, pārisuddhiṃ me ārocehī’’ti (mahāva. 164), ‘‘pavāraṇaṃ dammi, pavāraṇaṃ me hara, pavāraṇaṃ me ārocehi, mamatthāya pavārehī’’ti (mahāva. 213).

2644. ‘‘Chando ekenā’’ti padacchedo. Ekena bahūnampi chando hātabbo, tathā pārisuddhi hātabbā. **Pi**-saddena pavāraṇā hātabbāti yojanā. **Paramparāhaṭo chando**ti bahūnaṃ vā ekassa vā chandādihārakassa hatthato antarā aññena gahitā chandapārisuddhipavāraṇā. **Visuddhiyā na gacchati** anavajjabhāvāya na pāpuṇāti biḷālasaṅkhalikachandādīnaṃ saṅghamajjhaṃ agamanena vaggabhāvakaraṇato.

Ettha ca yathā biḷālasaṅkhalikāya paṭhamavalayaṃ dutiyavalayaṃ pāpuṇāti, na tatiyaṃ, evamimepi chandādayo dāyakena yassa dinnā, tato aññattha na gacchatīti biḷālasaṅkhalikāsadisattā ‘‘biḷālasaṅkhalikā’’ti vuttā. Biḷālasaṅkhalikāggahaṇañcettha yāsaṃ kāsañci saṅkhalikānaṃ upalakkhaṇamattanti daṭṭhabbaṃ.

2645-6. Chandaṃ vā pārisuddhiṃ vā pavāraṇaṃ vā gahetvā chandādihārako saṅghamappatvā sace sāmaṇerādibhāvaṃ paṭijāneyya vā vibbhameyya vā mareyya vā, taṃ sabbaṃ chandādibhāvaṃ nāhaṭaṃ hoti, saṅghaṃ patvā **evaṃ siyā** sāmaṇerādibhāvaṃ paṭijānanto, vibbhanto, kālakato vā bhaveyya, taṃ sabbaṃ **haṭaṃ** ānītaṃ hotīti yojanā.

Tattha **sāmaṇerādibhāvaṃ vā paṭijāneyyā**ti ‘‘ahaṃ sāmaṇero’’tiādinā bhūtaṃ sāmaṇerādibhāvaṃ katheyya, pacchā sāmaṇerabhūmiyaṃ patiṭṭhaheyyāti attho. **Ādi**-saddena antimavatthuṃ ajjhāpanno gahito.

2647. **Saṅghaṃ patvā**ti antamaso taṃtaṃkammappattassa catuvaggādisaṅghassa hatthapāsaṃ patvāti attho. **Pamatto**ti pamādaṃ satisammosaṃ patto. **Sutto**ti niddūpagato. **Khittacittako**ti yakkhādīhi vikkhepamāpāditacitto. **Nārocetī**ti attano chandādīnaṃ āhaṭabhāvaṃ ekassāpi bhikkhuno na katheti. **Sañciccā**ti sañcetetvā jānantoyeva anādariyo nāroceti, dukkaṭaṃ hoti.

2648. **Ye te**ti ye te bhikkhū therā vā navā vā majjhimā vā. **Vipassanā**ti sahacariyena samathopi gayhati. Samathavipassanā ca idha taruṇāyeva adhippetā, tasmā **vipassanāyuttā**ti ettha taruṇāhi samathavipassanāhi samannāgatāti attho. **Rattindiva**nti accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. **Atanditā**ti analasā.

‘‘Rattindiva’’nti ettha **ratti**-saddena rattiyāyeva gahaṇaṃ, udāhu ekadesassāti āha **‘‘pubbarattāpararatta’’**nti. Pubbā ca sā ratti cāti **pubbaratti,** paṭhamayāmo, aparā ca sā ratti cāti **apararatti,** pacchimayāmo, pubbaratti ca apararatti cāti samāhāradvande samāsante a-kārapaccayaṃ katvā **‘‘pubbarattāpararatta’’**nti vuttaṃ. Idhāpi accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Majjhimayāme kāyadarathavūpasamanatthāya supanaṃ anuññātanti taṃ vajjetvā purimapacchimayāmesu nirantarabhāvanānuyogo kātabboti dassanatthameva vuttaṃ. Vipassanā parāyanā samathavipassanāva paraṃ ayanaṃ patiṭṭhā etesanti **vipassanāparāyanā,** samathavipassanāya yuttapayuttā hontīti vuttaṃ hoti.

2649. Laddho phāsuvihāro yehi te **laddhaphāsuvihārā,** tesaṃ. **Phāsuvihāro**ti ca sukhavihārassa mūlakāraṇattā taruṇā samathavipassanā adhippetā, paṭiladdhataruṇasamathavipassanānanti attho. **Siyā na parihāniti** parihāni nāma evaṃ kate na bhaveyya.

Kattikamāsaketi cīvaramāsasaṅkhāte kattikamāse pavāraṇāya saṅgaho vuttoti yojanā. Gāthābandhavasena **‘‘saṅgāho’’**ti dīgho kato, pavāraṇāsaṅgaho vuttoti attho. Yathāha –

> ‘‘Pavāraṇāsaṅgaho ca nāmāyaṃ vissaṭṭhakammaṭṭhānānaṃ thāmagatasamathavipassanānaṃ sotāpannādīnañca na dātabbo. Taruṇasamathavipassanālābhino pana sabbe vā hontu, upaḍḍhā vā, ekapuggalo vā, ekassapi vasena dātabboyeva. Dinne pavāraṇāsaṅgahe antovasse parihārova hoti, āgantukā tesaṃ senāsanaṃ gahetuṃ na labhanti. Tehipi chinnavassehi na bhavitabbaṃ, pavāretvā pana antarāpi cārikaṃ pakkamituṃ labhantī’’ti (mahāva. aṭṭha. 241).

Pavāraṇāsaṅgahassa dānappakāro pana **pāḷito** gahetabbo.

Pavāraṇakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Cammakkhandhakakathāvaṇṇanā

2650. Eḷakā ca ajā ca migā cāti viggaho. Pasūnaṃ dvande ekattanapuṃsakattassa vibhāsitattā bahuvacananiddeso. Eḷakānañca ajānañca migānaṃ rohiteṇikuruṅgānañca. Pasadā ca migamātā ca **pasadamigamātā,** ‘‘pasadamigamātuyā’’ti vattabbe gāthābandhavasena **‘‘pasada’’**nti niggahitāgamo. Pasadamigamātuyā ca cammaṃ bhikkhuno vaṭṭatīti yojanā. ‘‘Migāna’’nti iminā gahitānamevettha vibhāgadassanaṃ **‘‘rohiteṇī’’**tiādi. **Rohitā**dayo migavibhāgavisesā.

2651. **Etesaṃ** yathāvuttasattānaṃ cammaṃ ṭhapetvā aññaṃ cammaṃ dukkaṭāpattiyā vatthubhūtanti attho. **Añña**nti ca –

> ‘‘Makkaṭo kāḷasīho ca, sarabho kadalīmigo;
> Ye ca vāḷamigā honti, tesaṃ cammaṃ na vaṭṭatī’’ti. (mahāva. aṭṭha. 259) –

Aṭṭhakathāya paṭikkhittaṃ cammamāha. **Makkaṭo** nāma sākhamigo. **Kāḷasīho** nāma mahāmukhavānarajātiko. **Vāḷamigā** nāma sīhabyagghādayo. Yathāha – ‘‘tattha vāḷamigāti sīhabyagghaacchataracchā, na kevalañca eteyeva, yesaṃ pana cammaṃ vaṭṭatīti vuttaṃ, te ṭhapetvā avasesā antamaso gomahiṃsassamiḷārādayopi sabbe imasmiṃ atthe ‘vāḷamigā’tveva veditabbā’’ti.

Thavikā ca upāhanā ca **thavikopāhanaṃ. Amānusaṃ** manussacammarahitaṃ sabbaṃ cammaṃ thavikopāhane vaṭṭatīti yojanā. Ettha **thavikā**ti upāhanādikosakassa gahaṇaṃ. Yathāha ‘‘manussacammaṃ ṭhapetvā yena kenaci cammena upāhanā vaṭṭati. Upāhanākosakasatthakakosakakuñjikākosakesupi eseva nayo’’ti (mahāva. aṭṭha. 259).

2652. ‘‘Anujānāmi, bhikkhave, sabbapaccantimesu janapadesu guṇaṅguṇūpāhana’’nti (mahāva. 259) vacanato **‘‘vaṭṭanti majjhime dese, na guṇaṅguṇūpāhanā’’**ti vuttaṃ. **Majjhime dese**ti ‘‘puratthimāya disāya gajaṅgalaṃ nāma nigamo’’tiādinā (mahāva. 259) vuttasīmāparicchede majjhimadese. **Guṇaṅguṇūpāhanā**ti catupaṭalato paṭṭhāya bahupaṭalā upāhanā. Yathāha – ‘‘guṇaṅguṇūpāhanāti catupaṭalato paṭṭhāya vuccatī’’ti (mahāva. aṭṭha. 245). Majjhimadese guṇaṅguṇūpāhanā na vaṭṭantīti yojanā. **Antoārāme**ti ettha pakaraṇato ‘‘sabbesa’’nti labbhati, gilānānamitaresañca sabbesanti attho. **Sabbatthāpi cā**ti antoārāme, bahi cāti sabbatthāpi. **Rogino**ti gilānassa vaṭṭantīti yojanā.

2653. Puṭabaddhā khallakabaddhācāti paccekaṃ yojetabbaṃ. Viseso panetāsaṃ **aṭṭhakathāyameva** vutto ‘‘puṭabaddhāti yonakaupāhanā vuccati, yā yāvajaṅghato sabbapādaṃ paṭicchādeti. Khallakabaddhāti paṇhipidhānatthaṃ tale khallakaṃ bandhitvā katā’’ti. **Pāliguṇṭhimā** ca ‘‘paliguṇṭhitvā katā, yā upari pādamattameva paṭicchādeti, na jaṅgha’’nti **aṭṭhakathāyaṃ** dassitāva. **Tūlapuṇṇā**ti tūlapicunā pūretvā katā.

Sabbāva nīlā **sabbanīlā,** sā ādi yāsaṃ tā **sabbanīlādayo. Ādi**-saddena mahānāmarattapariyantānaṃ gahaṇaṃ. Etāsaṃ sarūpaṃ **aṭṭhakathāyameva** vuttaṃ ‘‘nīlikā umāpupphavaṇṇā hoti, pītikā kaṇikārapupphavaṇṇā, lohitikā jayasumanapupphavaṇṇā, mañjiṭṭhikā mañjiṭṭhavaṇṇā eva, kaṇhā addāriṭṭhakavaṇṇā, mahāraṅgarattā satapadipiṭṭhivaṇṇā, mahānāmarattā sambhinnavaṇṇā hoti paṇḍupalāsavaṇṇā. **Kurundiyaṃ** pana ‘padumapupphavaṇṇā’ti vutta’’nti (mahāva. aṭṭha. 246). **Sabbanīlādayopi cā**ti **api**-saddena nīlādivaddhikānaṃ gahaṇaṃ.

2654. **Citrā**ti vicitrā. **Meṇḍavisāṇūpamavaddhikā**ti meṇḍānaṃ visāṇasadisavaddhikā, kaṇṇikaṭṭhāne meṇḍasiṅgasaṇṭhāne vaddhe yojetvā katāti attho. ‘‘Meṇḍavisāṇūpamavaddhikā’’ti idaṃ ajavisāṇūpamavaddhikānaṃ upalakkhaṇaṃ. **Morassa piñchena parisibbitā**ti talesu vā vaddhesu vā morapiñchehi suttakasadisehi parisibbitā. Upāhanā na ca vaṭṭantīti yojanā.

2655. **Majjārā**ti biḷārā. **Kāḷakā** rukkhakaṇṭakā. **Ūlūkā** pakkhibiḷālā. **Sīhā**ti kesarasīhādayo sīhā. **Uddā**ti catuppadajātikā. **Dīpī** saddalā. **Ajinassā**ti evaṃnāmikassa. **Parikkhaṭā**ti upāhanapariyante cīvare anuvātaṃ viya vuttappakāraṃ cammaṃ yojetvā katā.

2656. Sace īdisā upāhanā labhanti, tāsaṃ vaḷañjanappakāraṃ dassetumāha **‘‘puṭādiṃ apanetvā’’**tiādi. Puṭādiṃ sabbaso chinditvā vā apanetvā vā upāhanā dhāretabbāti yojanā. Evamakatvā laddhanīhāreneva dhārentassa dukkaṭaṃ. Yathāha – ‘‘etāsu yaṃ kiñci labhitvā sace tāni khallakādīni apanetvā sakkā honti vaḷañjituṃ, vaḷañjetabbā, tesu pana sati vaḷañjantassa dukkaṭa’’nti (mahāva. aṭṭha. 246).

Vaṇṇabhedaṃ tathā katvāti ettha ‘‘ekadesenā’’ti seso. ‘‘Sabbaso vā’’ti āharitvā sabbaso vā ekadesena vā vaṇṇabhedaṃ katvā sabbanīlādayo **upāhanā** dhāretabbāti yojanā. Tathā akatvā dhārentassa dukkaṭaṃ. Yathāha ‘‘etāsu yaṃ kiñci labhitvā rajanaṃ coḷakena puñchitvā vaṇṇaṃ bhinditvā dhāretuṃ vaṭṭati. Appamattakepi bhinne vaṭṭatiyevā’’ti. Nīlavaddhikādayopi vaṇṇabhedaṃ katvā dhāretabbā.

2657. **Tattha** ṭhāne passāvapādukā, vaccapādukā, ācamanapādukāti tisso pādukāyo ṭhapetvā **sabbāpi pādukā** tālapattikādibhedā sabbāpi saṅkamanīyā pādukā dhāretuṃ na vaṭṭantīti yojanā.

2658. Atikkantapamāṇaṃ uccāsayanasaññitaṃ āsandiñceva pallaṅkañca sevamānassa dukkaṭanti yojanā. **Āsandī** vuttalakkhaṇāva. **Pallaṅko**ti pādesu āharimāni vāḷarūpāni ṭhapetvā kato, ekasmiṃyeva dārumhi kaṭṭhakammavasena chinditvā katāni asaṃhārimāni tatraṭṭhāneva vāḷarūpāni yassa pādesu santi, evarūpo pallaṅko kappatīti ‘‘āharimenā’’ti imināva dīpitaṃ. ‘‘Akappiyarūpakato akappiyamañco pallaṅko’’ti hi **sārasamāse** vuttaṃ.

2659. **Gonaka**nti dīghalomakamahākojavaṃ. Caturaṅgulādhikāni kira tassa lomāni, kāḷavaṇṇañca hoti. ‘‘Caturaṅgulato ūnakappamāṇalomo kojavo vaṭṭatī’’ti vadanti. **Kuttaka**nti soḷasannaṃ nāṭakitthīnaṃ ṭhatvā naccanayoggaṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. **Citta**nti bhitticchiddādikavicitraṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. **Paṭika**nti uṇṇāmayaṃ setattharaṇaṃ. **Paṭalika**nti ghanapupphakaṃ uṇṇāmayaṃ lohitattharaṇaṃ, yo ‘‘āmalakapatto’’tipi vuccati.

Ekantalominti ubhato uggatalomaṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. **Vikati**nti sīhabyagghādirūpavicitraṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. ‘‘Ekantalomīti ekatodasaṃ uṇṇāmayattharaṇa’’nti dīghanikā. **Tūlika**nti rukkhatūlalatātūlapoṭakitūlasaṅkhātānaṃ tiṇṇaṃ tūlānaṃ aññatarapuṇṇaṃ pakatitūlikaṃ. **Uddalomika**nti ekato uggatalomaṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. ‘‘Uddalomīti ubhatodasaṃ uṇṇāmayattharaṇaṃ. Ekantalomīti ekatodasaṃ uṇṇāmayattharaṇa’’nti (dī. ni. aṭṭha. 1.15) **dīghanikāyaṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ. **Sārasamāse** pana ‘‘uddalomīti ekato uggatapupphaṃ. Ekantalomīti ubhato uggatapuppha’’nti vuttaṃ.

2660. **Kaṭṭissa**nti ratanaparisibbitaṃ koseyyakaṭṭissamayaṃ paccattharaṇaṃ. ‘‘Koseyyakaṭṭissamayanti koseyyakasaṭamaya’’nti (dī. ni. ṭī. 1.15) **ācariyadhammapālattherena** vuttaṃ, kantitakoseyyapuṭamayanti attho. **Koseyya**nti ratanaparisibbitaṃ kosiyasuttamayaṃ paccattharaṇaṃ. Ratanaparisibbanarahitaṃ suddhakoseyyaṃ pana vaṭṭati.

Dīghanikāyaṭṭhakathāyaṃ panettha ‘‘ṭhapetvā tūlikaṃ sabbāneva gonakādīni ratanaparisibbitāni na vaṭṭantī’’ti (dī. ni. aṭṭha. 1.15) vuttaṃ. Tattha **‘‘ṭhapetvā tūlika’’**nti etena ratanaparisibbanarahitāpi tūlikā na vaṭṭatīti dīpeti. **‘‘Ratanaparisibbitāni na vaṭṭantī’’**ti iminā pana yāni ratanaparisibbitāni, tāni bhūmattharaṇavasena yathānurūpaṃ mañcādīsu ca upanetuṃ vaṭṭatīti dīpitanti veditabbaṃ. Ettha ca vinayapariyāyaṃ patvā garuke ṭhātabbattā idha vuttanayenevettha vinicchayo veditabbo. Suttantikadesanāyaṃ pana gahaṭṭhānampi vasena vuttattā nesaṃ saṅgaṇhanatthaṃ ‘‘ṭhapetvā tūlikaṃ… pe… vaṭṭantīti vutta’’nti (dī. ni. aṭṭha. 1.15) apare.

Hatthiassarathattharanti hatthipiṭṭhe attharitaṃ attharaṇaṃ hatthattharaṇaṃ nāma. Assarathattharepi eseva nayo. **Kadalimigapavara-paccattharaṇakampi cā**ti kadalimigacammaṃ nāma atthi, tena kataṃ pavarapaccattharaṇanti attho. Taṃ kira setavatthassa upari kadalimigacammaṃ pattharitvā sibbetvā karonti. **Pi**-saddena ajinappaveṇī gahitā. **Ajinappaveṇī** nāma ajinacammehi mañcapamāṇena sibbetvā katā paveṇī. Tāni kira cammāni sukhumatarāni, tasmā dupaṭṭatipaṭṭāni katvā sibbanti. Tena vuttaṃ ‘‘ajinappaveṇī’’ti.

2661. **Rattavitānassa heṭṭhā**ti kusumbhādirattassa lohitavitānassa heṭṭhā kappiyapaccattharaṇehi atthataṃ sayanāsanañca. Kasāvarattavitānassa pana heṭṭhā kappiyapaccattharaṇena atthataṃ vaṭṭati. Teneva vakkhati ‘‘heṭṭhā akappiye’’tiādi.

Dvidhā rattūpadhānakanti sīsapasse, pādapasse cāti ubhatopasse paññattarattabibbohanavantañca sayanāsanaṃ. Idaṃ sabbaṃ akappiyaṃ paribhuñjato dukkaṭaṃ hoti. ‘‘Yaṃ pana ekameva upadhānaṃ ubhosu passesu rattaṃ vā hoti padumavaṇṇaṃ vā vicitraṃ vā, sace pamāṇayuttaṃ, vaṭṭatī’’ti (mahāva. aṭṭha. 254) **aṭṭhakathāvinicchayo** eteneva byatirekato vutto hoti. ‘‘Yebhuyyarattānipi dve bibbohanāni na vaṭṭantī’’ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. Teneva yebhuyyena rattavitānampi na vaṭṭatīti viññāyati.

Ettha ca kiñcāpi **dīghanikāyaṭṭhakathāyaṃ** ‘‘alohitakāni dvepi vaṭṭantiyeva, tato uttari labhitvā aññesaṃ dātabbāni, dātuṃ asakkonto mañce tiriyaṃ attharitvā upari paccattharaṇaṃ datvā nipajjitumpi labhatī’’ti (dī. ni. aṭṭha. 1.15) avisesena vuttaṃ. **Senāsanakkhandhakasaṃvaṇṇanāyaṃ** pana ‘‘agilānassa sīsūpadhānañca pādūpadhānañcāti dvayameva vaṭṭati, gilānassa bibbohanāni santharitvā upari paccattharaṇaṃ datvā nipajjitumpi vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 297) vuttattā gilānoyeva mañce tiriyaṃ attharitvā nipajjituṃ labhatīti veditabbaṃ.

2662. Uddhaṃ setavitānampi heṭṭhā akappiye paccattharaṇe sati na vaṭṭatīti yojanā. **Tasmi**nti akappiyapaccattharaṇe.

2663. **‘‘Ṭhapetvā’’**ti iminā āsandādittayassa vaṭṭanākāro natthīti dīpeti. **Sesaṃ sabba**nti gonakādi dvidhārattūpadhānakapariyantaṃ sabbaṃ. **Gihisantaka**nti gihīnaṃ santakaṃ tehiyeva paññattaṃ, iminā pañcasu sahadhammikesu aññatarena vā tesaṃ āṇattiyā vā paññattaṃ na vaṭṭatīti dīpeti. **Labhate**ti nisīdituṃ labhati.

2664. Taṃ kattha labhatīti padesaniyamaṃ dassetumāha **‘‘dhammāsane’’**tiādi. **Dhammāsane**ti ettha **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘yadi dhammāsane saṅghikampi gonakādiṃ bhikkhūhi anāṇattā ārāmikādayo sayameva paññāpenti ceva nīharanti ca, etaṃ gihivikatanīhāraṃ nāma. Iminā gihivikatanīhārena vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 320; vi. saṅga. aṭṭha. pakiṇṇakavinicchayakathā 56 atthato samānaṃ) vuttaṃ. **Bhattagge vā**ti vihāre nisīdāpetvā parivesanaṭṭhāne vā bhojanasālāyaṃ vā. Apisaddena gihīnaṃ gehepi tehi paññatte gonakādimhi nisīdituṃ anāpattīti dīpeti. **Dhammāsanā**dipadesaniyamanena tato aññattha gihipaññattepi tattha nisīdituṃ na vaṭṭatīti byatirekato viññāyati.

Bhūmattharaṇaketi ettha ‘‘kate’’ti seso. **Tatthā**ti saṅghike vā gihisantake vā gonakādimhi sahadhammikehi anāṇattehi gihīhi eva bhūmattharaṇe kate. **Sayitu**nti upari attano paccattharaṇaṃ datvā nipajjituṃ vaṭṭati. **Api**-saddena nisīditumpi vāti samuccinoti. ‘‘Bhūmattharaṇake’’ti iminā gihīhi eva mañcādīsu sayanatthaṃ atthate upari attano paccattharaṇaṃ datvā sayituṃ vā nisīdituṃ vā na vaṭṭatīti dīpeti.

Cammakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Bhesajjakkhandhakakathāvaṇṇanā

2665. Gahapatissa bhūmi, sammutibhūmi, ussāvanantikābhūmi, gonisādibhūmīti kappiyabhūmiyo catasso hontīti vuttā bhagavatāti yojanā.

2666. Kathaṃ kappiyaṃ kattabbanti ‘‘anujānāmi, bhikkhave, catasso kappiyabhūmiyo ussāvanantikaṃ gonisādikaṃ gahapatiṃ sammuti’’nti (mahāva. 295) evaṃ catasso bhūmiyo uddharitvā tāsaṃ sāmaññalakkhaṇaṃ dassetumāha **‘‘saṅghassā’’**tiādi. Saṅghassa santakaṃ vāsatthāya kataṃ gehaṃ vā bhikkhuno santakaṃ vāsatthāya kataṃ gehaṃ vāti yojanā. **Kappiyaṃ kattabba**nti kappiyaṭṭhānaṃ kattabbaṃ. **Sahaseyyappahonaka**nti sabbacchannaparicchannādilakkhaṇena sahaseyyārahaṃ.

2667. Idāni catassopi bhūmiyo sarūpato dassetumāha **‘‘ṭhapetvā’’**tiādi. Bhikkhuṃ ṭhapetvā aññehi kappiyabhūmiyā atthāya dinnaṃ vā tesaṃ santakaṃ vā yaṃ gehaṃ, idaṃ eva **gahapati**bhūmi nāmāti yojanā.

2668. **Yā** pana kuṭi saṅghena **sammatā** ñattidutiyāya kammavācāya, sā sammutikā nāma. Tassā sammannanakāle kammavācaṃ avatvā apalokanaṃ vā kātuṃ vaṭṭatevāti yojanā.

2669-70. Paṭhamaiṭṭhakāya vā paṭhamapāsāṇassa vā paṭhamatthambhassa vā **ādi**-ggahaṇena paṭhamabhittipādassa vā ṭhapane **paresu** manussesu ukkhipitvā ṭhapentesu samantato parivāretvā ‘‘kappiyakuṭiṃ karoma, kappiyakuṭiṃ karomā’’ti abhikkhaṇaṃ vadantehi āmasitvā vā sayameva ukkhipitvā vā iṭṭhakā **ṭhapeyya** pāsāṇo vā thambho vā bhittipādo vā ṭhapeyya ṭhapetabbo, ayaṃ ussāvanantikā kuṭīti yojanā.

2671. **Iṭṭhakādipatiṭṭhāna**nti paṭhamiṭṭhakādīnaṃ bhūmiyaṃ patiṭṭhānaṃ. **Vadata**nti ‘‘kappiyakuṭiṃ karoma, kappiyakuṭiṃ karomā’’ti vadantānaṃ. **Samakālaṃ tu vaṭṭatī**ti ekakālaṃ vaṭṭati, iminā ‘‘sace hi aniṭṭhite vacane thambho patiṭṭhāti, appatiṭṭhite vā tasmiṃ vacanaṃ niṭṭhāti, akatā hoti kappiyakuṭī’’ti (mahāva. aṭṭha. 295) **aṭṭhakathāvinicchayo** sūcito.

2672. Ārāmo sakalo aparikkhitto vā yebhuyyato aparikkhitto vāti duvidhopi **viññūhi** vinayadharehi ‘‘gonisādī’’ti vuccati. Pavesanivāraṇābhāvena paviṭṭhānaṃ gunnaṃ nisajjāyogato tathā vuccatīti yojanā.

2673. Payojanaṃ dassetumāha **‘‘ettha pakkañcā’’**tiādi. **Āmisa**nti purimakālikadvayaṃ. ‘‘Āmisa’’nti iminā nirāmisaṃ itarakālikadvayaṃ akappiyakuṭiyaṃ vutthampi pakkampi kappatīti dīpeti.

2674-5. Imā kappiyakuṭiyo kadā jahitavatthukā hontīti āha **‘‘ussāvanantikā yā sā’’**tiādi. Yā ussāvanantikā yesu thambhādīsu adhiṭṭhitā, sā tesu thambhādīsu apanītesu tadaññesupi thambhādīsu tiṭṭhatīti yojanā.

Sabbesu thambhādīsu apanītesu sā jahitavatthukā siyāti yojanā. Gonisādikuṭi **parikkhittā** vatiādīhi jahitavatthukā siyā. **Parikkhittā**ti ca ''ārāmo pana upaḍḍhaparikkhittopi bahutaraṃ parikkhittopi parikkhittoyeva nāmā''ti (mahāva. aṭṭha. 295) **kurundimahāpaccariyādīsu** vuttattā na kevalaṃ sabbaparikkhittāva, upaḍḍhaparikkhittāpi yebhuyyaparikkhittāpi gahetabbā.

Sesāti gahapatisammutikuṭiyo. Chadananāsato jahitavatthukā siyunti yojanā. **Chadananāsato**ti ettha ''gopānasimattaṃ ṭhapetvā''ti seso. Sace gopānasīnaṃ upari ekampi pakkhapāsamaṇḍalaṃ atthi, rakkhati. Yatra panimā catassopi kappiyabhūmiyo natthi, tattha kiṃ kātabbaṃ? Anupasampannassa datvā tassa santakaṃ katvā paribhuñjitabbaṃ.

2676. Bhikkhuṃ ṭhapetvā aññesaṃ hatthato paṭiggaho ca tesaṃ sannidhi ca tesaṃ antovutthañca bhikkhussa vaṭṭatīti yojanā.

2677. Bhikkhussa santakaṃ saṅghikampi vā akappiyabhūmiyaṃ sahaseyyappahonake gehe antovutthañca antopakkañca bhikkhussa na vaṭṭati. Bhikkhuniyā santakaṃ saṅghikampi vā akappiyabhūmiyaṃ sahaseyyappahonake gehe antovutthañca antopakkañca bhikkhuniyā na vaṭṭatīti evaṃ **ubhinnaṃ** bhikkhubhikkhunīnaṃ na vaṭṭatīti yojanā.

2678. **Akappakuṭiyā**ti akappiyakuṭiyā, ''akappiyabhūmiyaṃ sahaseyyappahonake gehe''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttāya akappiyabhūmiyāti attho. **Ādi-**saddena navanītatelamadhuphāṇitānaṃ gahaṇaṃ.

2679. **Teheva** antovutthehi **sappiādīhi** sattāhakālikehi saha bhikkhunā pakkaṃ taṃ yāvajīvikaṃ nirāmisaṃ sattāhaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭatevāti yojanā.

2680. **Pakkaṃ** sāmaṃpakkaṃ **taṃ** yāvajīvikaṃ sace āmisasaṃsaṭṭhaṃ paribhuñjati, antovutthañca bhuñjati, kiñca bhiyyo sāmaṃpakkañca bhuñjatīti yojanā. Yāvajīvikassa āmisasaṃsaṭṭhassa āmisagatikattā **''antovuttha''**nti vuttaṃ.

2682. Udakaṃ **na hoti kālikaṃ** catūsu kālikesu asaṅgahitattā.

2683. **Tikālikā** yāvakālikā yāmakālikā sattāhakālikāti tayo kālikā paṭiggahavaseneva attano attano kālaṃ atikkamitvā bhuttā dosakarā honti, tatiyaṃ sattāhātikkame nissaggiyapācittiyavatthuttā abhuttampi dosakaranti yojanā.

''Bhuttā dosakarā''ti iminā purimakālikadvayaṃ paṭiggahetvā kālātikkamanamattena āpattiyā kāraṇaṃ na hoti, bhuttameva hoti. Sattāhakālikaṃ kālātikkamena aparibhuttampi āpattiyā kāraṇaṃ hotīti dīpeti. Tesu sattāhakālikeyeva visesaṃ dassetumāha **''abhuttaṃ tatiyampi cā''**ti. **Ca**-saddo tu-saddatthe. Yāvajīvikaṃ pana paṭiggahetvā yāvajīvaṃ paribhuñjiyamānaṃ itarakālikasaṃsaggaṃ vinā dosakaraṃ na hotīti na gahitaṃ.

2684. Ambādayo saddā rukkhānaṃ nāmabhūtā taṃtaṃphalepi vattamānā idha upacāravasena tajje pānake vuttā, tenevāha **''pānakaṃ mata''**nti. **Cocaṃ** aṭṭhikakadalipānaṃ. **Mocaṃ** itarakadalipānaṃ. **Madhū**ti muddikaphalānaṃ rasaṃ. **Muddikā**ti sītodake madditānaṃ muddikaphalānaṃ pānaṃ. ''Sālūkapānanti rattuppalanīluppalādīnaṃ sālūke madditvā katapāna''nti **pāḷiyaṃ, aṭṭhakathāya** (mahāva. aṭṭha. 300) ca sālūka-saddassa dīghavasena saṃyogadassanato **''sālu phārusakañcā''**ti gāthābandhavasena rasso kato.

Sālūkaṃ kumuduppalānaṃ phalarasaṃ. **Khuddasikkhāvaṇṇanāyaṃ** pana ''sālūkapānaṃ nāma rattuppalanīluppalādīnaṃ kiñjakkhareṇūhi katapāna''nti vuttaṃ. ''Phārusaka'ntiādīsu eko rukkho''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. Tassa phalaraso **phārusakaṃ** nāma. Etesaṃ aṭṭhannaṃ phalānaṃ raso udakasambhinno vaṭṭati, sītudake maddito pasanno nikkasaṭova vaṭṭati, udakena pana asambhinno raso yāvakāliko.

2685. **Phala**nti ambādiphalaṃ. **Savatthukapaṭiggaho**ti pānavatthukānaṃ phalānaṃ paṭiggaho. Vasati ettha pānanti **vatthu,** phalaṃ, vatthunā saha vaṭṭatīti **savatthukaṃ,** pānaṃ, savatthukassa paṭiggaho savatthukapaṭiggaho. Savatthukassa paṭiggahaṃ nāma vatthupaṭiggahaṇamevāti katvā vuttaṃ ''pānavatthukānaṃ phalānaṃ paṭiggaho''ti.

2686. ''Sukoṭṭetvā''ti vuccamānattā **''ambapakka''**nti āmakameva ambaphalaṃ vuccati. **Udake**ti sītodake. **Parissavaṃ** parissāvitaṃ. **Katvā**ti madhuādīhi abhisaṅkharitvā. Yathāha – ''tadahupaṭiggahitehi madhusakkarakappūrādīhi yojetvā kātabba''nti (mahāva. aṭṭha. 300). **Pātuṃ vaṭṭatī**ti ettha vinicchayo ''evaṃ kataṃ purebhattameva kappati, anupasampannehi kataṃ labhitvā pana purebhattaṃ paṭiggahitaṃ purebhattaṃ sāmisaparibhogenāpi vaṭṭati, pacchābhattaṃ nirāmisaparibhogena yāva aruṇuggamanā vaṭṭatiyeva. Esa nayo sabbapānesū''ti **aṭṭhakathāyaṃ** vutto.

2687. **Sesapānakesupī**ti jambupānakādīsupi.

2688. Ucchuraso antogadhattā idha vutto, na pana yāmakālikattā, so pana sattāhakālikoyeva.

2689. **Madhukassa rasa**nti madhukapupphassa rasaṃ. Ettha madhukapuppharaso aggipāko vā hotu ādiccapāko vā, pacchābhattaṃ na vaṭṭati. Purebhattampi yaṃ pānaṃ gahetvā majjaṃ karonti, so ādito paṭṭhāya na vaṭṭati. Madhukapupphaṃ pana allaṃ vā sukkhaṃ vā bhajjitaṃ vā tena kataphāṇitaṃ vā yato paṭṭhāya majjaṃ na karonti, taṃ sabbaṃ purebhattaṃ vaṭṭati.

Pakkaḍākarasanti pakkassa yāvakālikassa rasaṃ. Sabbo pattaraso yāmakāliko vuttoti yojanā. **Aṭṭhakathāyaṃ** ''yāvakālikapattānañhi purebhattaṃyeva raso kappatī''ti (mahāva. aṭṭha. 300) imameva sandhāya vuttaṃ.

2690. Sānulomānaṃ sattannaṃ dhaññānaṃ phalajaṃ rasaṃ ṭhapetvā sabbo phalajo raso **vikāle** yāmasaññite anulomato paribhuñjituṃ anuññātoti yojanā.

2691. Yāvakālikapattānaṃ sītudake madditvā kato rasopi apakko, ādiccapākopi vikāle pana vaṭṭatīti yojanā.

2692-3. Sattadhaññānulomāni sarūpato dassetumāha **''tālañcanāḷikerañcā''**tiādi. **Aparaṇṇaṃ** muggādi. **''Sattadhaññānulomika''**nti iminā etesaṃ raso yāvakāliko yāmakālasaṅkhāte vikāle paribhuñjituṃ na vaṭṭatīti dasseti.

2695. Evamādīnaṃ khuddakānaṃ phalānaṃ raso pana aṭṭhapānānulomattā **anulomike** yāmakālikānulomike **niddiṭṭho** kathitoti yojanā.

2696. **Idha** imasmiṃ loke sānulomassa dhaññassa phalajaṃ rasaṃ ṭhapetvā ayāmakāliko añño phalaraso natthīti yojanā, sabbo yāmakālikoyevāti dīpeti.

Bhesajjakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Kathinakkhandhakakathāvaṇṇanā

2697. **Vutthavassānaṃ** purimikāya vassaṃ upagantvā yāva mahāpavāraṇā, tāva ratticchedaṃ akatvā vutthavassānaṃ **bhikkhūnaṃ** ekassa vā dvinnaṃ tiṇṇaṃ catunnaṃ pañcannaṃ atirekānaṃ vā bhikkhūnaṃ **pañcannaṃ ānisaṃsānaṃ** vakkhamānānaṃ anāmantacārādīnaṃ pañcannaṃ ānisaṃsānaṃ paṭilābha**kāraṇā munipuṅgavo** sabbesaṃ agārikādimunīnaṃ sakalaguṇagaṇehi uttamo bhagavā kathinatthāraṃ ''anujānāmi, bhikkhave, vassaṃvutthānaṃ bhikkhūnaṃ kathinaṃ attharitu''nti (mahāva. 306) **abrvi** kathesīti yojanā.

Etthāyaṃ vinicchayo – ''kathinatthāraṃ ke labhanti, ke na labhantīti? Gaṇanavasena tāva pacchimakoṭiyā pañca janā labhanti, uddhaṃ satasahassampi, pañcannaṃ heṭṭhā na labhantī''ti (mahāva. aṭṭha. 306) idaṃ **aṭṭhakathāya** atthārakassa bhikkhuno saṅghassa kathinadussadānakammaṃ sandhāya vuttaṃ. ''Vutthavassavasena

purimikāya vassaṃ upagantvā paṭhamapavāraṇāya pavāritā labhanti, chinnavassā vā pacchimikāya upagatā vā na labhanti. Aññasmiṃ vihāre vutthavassāpi na labhantīti mahāpaccariyaṃ vutta''nti (mahāva. aṭṭha. 306) idaṃ **aṭṭhakathāya** ānisaṃsalābhaṃ sandhāya vuttaṃ, na kammaṃ.

Idāni tadubhayaṃ vibhajitvā dasseti –

''Purimikāya upagatānaṃ pana sabbe gaṇapūrakā honti, ānisaṃsaṃ na labhanti, ānisaṃso itaresaṃyeva hoti. Sace purimikāya upagatā cattāro vā honti, tayo vā dve vā eko vā, itare gaṇapūrake katvā kathinaṃ attharitabbaṃ. Atha cattāro bhikkhū upagatā, eko paripuṇṇavasso sāmaṇero, so ce pacchimikāya upasampajjati, gaṇapūrako ceva hoti, ānisaṃsañca labhati. Tayo bhikkhū dve sāmaṇerā, dve bhikkhū tayo sāmaṇerā, eko bhikkhu cattāro sāmaṇerāti etthāpi eseva nayo. Sace purimikāya upagatā kathinatthārakusalā na honti, atthārakusalā khandhakabhāṇakattherā pariyesitvā ānetabbā, kammavācaṃ sāvetvā kathinaṃ attharāpetvā dānañca bhuñjitvā gamissanti, ānisaṃso pana itaresaṃyeva hotī''ti (mahāva. aṭṭha. 306).

Kathinaṃ kena dinnaṃ vaṭṭatīti? Yena kenaci devena vā manussena vā pañcannaṃ vā sahadhammikānaṃ aññatarena dinnaṃ vaṭṭati. Kathinadāyakassa vattaṃ atthi, sace so taṃ ajānanto pucchati ''bhante, kathaṃ kathinaṃ dātabba''nti, tassa evaṃ ācikkhitabbaṃ ''tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññatarappahonakaṃ sūriyuggamanasamaye vatthaṃ 'kathinacīvaraṃ demā'ti dātuṃ vaṭṭati, tassa parikammatthaṃ ettakā nāma sūciyo, ettakaṃ suttaṃ, ettakaṃ rajanaṃ, parikammaṃ karontānaṃ ettakānaṃ bhikkhūnaṃ yāgubhattañca dātuṃ vaṭṭatī''ti.

Kathinatthārakenāpi dhammena samena uppannaṃ kathinaṃ attharantena vattaṃ jānitabbaṃ. Tantavāyagehato hi ābhatasantāneneva khalimakkhitasāṭakopi na vaṭṭati, malīnasāṭakopi na vaṭṭati, tasmā kathinatthārasāṭakaṃ labhitvā suddhaṃ dhovitvā sūciādīni cīvarakammūpakaraṇāni sajjetvā bahūhi bhikkhūhi saddhiṃ tadaheva sibbitvā niṭṭhitasūcikammaṃ rajitvā kappabinduṃ datvā kathinaṃ attharitabbaṃ. Sace tasmiṃ anatthateyeva añño kathinasāṭakaṃ attharitabbakaṃ āharati, aññāni ca bahūni kathinānisaṃsavatthāni deti, yo ānisaṃsaṃ bahuṃ deti, tassa santakeneva attharitabbaṃ. Itaro yathā tathā ovaditvā saññāpetabbo.

Kathinaṃ pana kena attharitabbaṃ? Yassa saṅgho kathinacīvaraṃ deti. Saṅghena pana kassa dātabbaṃ? Yo jiṇṇacīvaro hoti. Sace bahū jiṇṇacīvarā honti, vuḍḍhassa dātabbaṃ. Vuḍḍhesupi yo mahāparivāro tadaheva cīvaraṃ katvā attharituṃ sakkoti, tassa dātabbaṃ. Sace vuḍḍho na sakkoti, navakataro sakkoti, tassa dātabbaṃ. Api ca saṅghena mahātherassa saṅgahaṃ kātuṃ vaṭṭati, tasmā ''tumhe, bhante, gaṇhatha, mayaṃ katvā dassāmā''ti vattabbaṃ.

Tīsu cīvaresu yaṃ jiṇṇaṃ hoti, tadatthāya dātabbaṃ. Pakatiyā dupaṭṭacīvarassa dupaṭṭatthāyeva dātabbaṃ. Sacepissa ekapaṭṭacīvaraṃ ghanaṃ hoti, kathinasāṭako ca pelavo, sāruppatthāya dupaṭṭappahonakameva dātabbaṃ. ''Ahaṃ alabhanto ekapaṭṭaṃ pārupāmī''ti vadantassāpi dupaṭṭaṃ dātuṃ vaṭṭati. Yo pana lobhapakatiko hoti, tassa na dātabbaṃ. Tenāpi kathinaṃ attharitvā ''pacchā visibbitvā dve cīvarāni karissāmī''ti na gahetabbaṃ.

Yassa pana diyyati, tassa –

''Suṇātu me, bhante saṅgho, idaṃ saṅghassa kathinadussaṃ uppannaṃ, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho imaṃ kathinadussaṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyya kathinaṃ attharituṃ, esā ñatti.

''Suṇātu me, bhante saṅgho, idaṃ saṅghassa kathinadussaṃ uppannaṃ, saṅgho imaṃ kathinadussaṃ itthannāmassa bhikkhuno deti kathinaṃ attharituṃ, yassāyasmato khamati imassa kathinadussassa itthannāmassa bhikkhuno dānaṃ kathinaṃ attharituṃ, so tuṇhassa, yassa nakkhamati, so bhāseyya.

''Dinnaṃ idaṃ saṅghena kathinadussaṃ itthannāmassa bhikkhuno kathinaṃ attharituṃ, khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī, evametaṃ dhārayāmī''ti (mahāva. 307) –

Evaṃ ñattidutiyāya kammavācāya dātabbanti evaṃ dinnaṃ.

2698-9. **Na ullikhitamattādi-catuvīsativajjita**nti **pāḷiyaṃ** āgatehi ''na ullikhitamattena atthataṃ hoti kathina''nti (mahāva. 308) ullikhitamattādīhi catuvīsatiyā ākārehi vajjitaṃ. **Cīvara**nti ''ahatena atthataṃ hoti kathina''nti (mahāva. 309) **pāḷiyaṃ** āgatānaṃ soḷasannaṃ ākārānaṃ aññatarena yuttaṃ katapariyositaṃ dinnaṃ kappabinduṃ tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataracīvaraṃ. Te pana catuvīsati ākārā, soḷasākārā ca **pāḷito** (mahāva. 308), **aṭṭhakathāto** (mahāva. aṭṭha. 308) ca gahetabbā. Ganthagāravaparihāratthamidha na vuttā.

Bhikkhunā vakkhamāne aṭṭhadhamme jānantena attharakena **ādāya** gahetvā **purāṇakaṃ** attanā paribhuñjiyamānaṃ attharitabbacīvarena ekanāmakaṃ purāṇacīvaraṃ **uddharitvā** paccuddharitvā **navaṃ** attharitabbaṃ cīvaraṃ **adhiṭṭhahitvā** purāṇapaccuddhaṭacīvarassa nāmena adhiṭṭhahitvāva taṃ antaravāsakaṃ ce, ''iminā antaravāsakena kathinaṃ attharāmi''iti vacasā vattabbanti yojanā. Sace uttarāsaṅgo hoti, ''iminā uttarāsaṅgena kathinaṃ attharāmi'', sace saṅghāṭi hoti, ''imāya saṅghāṭiyā kathinaṃ attharāmī''ti vattabbaṃ.

2700-1. Iccevaṃ tikkhattuṃ vutte kathinaṃ atthataṃ hotīti yojanā. **Tena pana bhikkhunā** navakena kathinacīvaraṃ **ādāya** saṅghaṃ upasaṅkamma ''atthataṃ, bhante, saṅghassa kathinaṃ, dhammiko kathinatthāro, anumodatha''iti vattabbanti yojanā.

2702. Anumodakesu ca therehi ''atthataṃ, āvuso, saṅghassa kathinaṃ, dhammiko kathinatthāro, anumodāmā''ti vattabbaṃ, navena pana ''atthataṃ, bhante, saṅghassa kathinaṃ, dhammiko kathinatthāro, anumodāmī''ti iti puna **īraye** katheyyāti yojanā. Gāthāya pana anumodanapāṭhassa atthadassanamukhena **''suatthataṃ tayā bhante''**ti vuttaṃ, na pāṭhakkamadassanavasenāti veditabbaṃ.

Atthārakesu ca anumodakesu ca navehi vuḍḍhānaṃ vacanakkamo vutto, vuḍḍhehi navānaṃ vacanakkamo pana tadanusārena yathārahaṃ yojetvā vattabboti gāthāsu na vuttoti veditabbo. Atthārakena therena vā navena vā gaṇapuggalānaṃ vacanakkamo ca gaṇapuggalehi atthārakassa vacanakkamo ca vuttanayena yathārahaṃ yojetuṃ sakkāti na vutto.

Evaṃ atthate pana kathine sace kathinacīvarena saddhiṃ ābhataṃ ānisaṃsaṃ dāyakā ''yena amhākaṃ kathinaṃ gahitaṃ, tasseva ca demā''ti denti, bhikkhusaṅgho anissaro. Atha avicāretvāva datvā gacchanti, bhikkhusaṅgho issaro. Tasmā sace kathinatthārakassa sesacīvarānipi dubbalāni honti, saṅghena apaloketvā tesampi atthāya vatthāni dātabbāni, kammavācāya pana ekāyeva vaṭṭati. Avasese kathinānisaṃse balavavatthāni vassāvāsikaṭhitikāya dātabbāni, ṭhitikāya abhāve therāsanato paṭṭhāya dātabbāni, garubhaṇḍaṃ na bhājetabbaṃ. Sace pana ekasīmāya bahū vihārā honti, sabbe bhikkhū sannipātetvā ekattha kathinaṃ attharitabbaṃ, visuṃ visuṃ attharituṃ na vaṭṭati.

2703. **''Kathinassa ca kiṃ mūla''**ntiādīni sayameva vivarissati.

2706. Aṭṭhadhammuddesagāthāya pubbakiccaṃ **pubba**-vacaneneva uttarapadalopena vuttaṃ. Teneva vakkhati ''pubbakiccanti vuccatī''ti. ''Paccuddhāra''iti vattabbe **''paccuddhara''**iti gāthābandhavasena rasso. Teneva vakkhati **''paccuddhāro''**ti. Adhiṭṭhahanaṃ **adhiṭṭhānaṃ**. Paccuddhāro ca adhiṭṭhānañca **paccuddharādhiṭṭhānā**. Itarītarayogena dvandasamāso. **Atthāro**ti ettha ''kathinatthāro''ti pakaraṇato labbhati.

''Mātikā''ti iminā ''aṭṭha kathinubbhāramātikā''ti pakaraṇato viññāyati. Yathāha – ''aṭṭhimā, bhikkhave, mātikā kathinassa ubbhārāyā''ti (mahāva. 310). **Mātikā**ti mātaro janettiyo, kathinubbhāraṃ etā aṭṭha janentīti attho. **Uddhāro**ti kathinassa uddhāro. **Ānisaṃsā**ti ettha ''kathinassā''ti pakaraṇato labbhati. Kathinassa ānisaṃsāti **ime aṭṭha** dhammāti yojanā. Yathāha ''atthatakathinānaṃ vo, bhikkhave, pañca kappissantī''tiādi (mahāva. 306). **''Ānisaṃsenā''**tipi pāṭho. Ānisaṃsena saha ime aṭṭha dhammāti yojanā.

2707. ''Na ullikhitamattādi-catuvīsativajjita''ntiādinā kathinaṃ attharituṃ katapariyositaṃ cīvaraṃ ce laddhaṃ, tattha paṭipajjanavidhiṃ dassetvā sace akatasibbanādikammaṃ vatthameva laddhaṃ, tattha paṭipajjanavidhiṃ pubbakiccavasena dassetumāha **''dhovana''**ntiādi. Tattha **dhovana**nti kathinadussassa setabhāvakaraṇaṃ. **Vicāro**ti ''pañcakaṃ vā sattakaṃ vā navakaṃ vā ekādasakaṃ vā hotū''ti vicāraṇaṃ. **Chedana**nti yathāvicāritassa vatthassa chedanaṃ. **Bandhana**nti

moghasuttakāropanaṃ. **Sibbana**nti sabbasūcikammaṃ. **Rajana**nti rajanakammaṃ. **Kappa**nti kappabindudānaṃ. **''Pubbakicca''nti vuccati** idaṃ sabbaṃ kathinatthārassa paṭhamameva kattabbattā.

2708. **Antaravāsako**ti ettha **iti**-saddo luttaniddiṭṭho. Saṅghāṭi, uttarāsaṅgo, atho antaravāsakoti esameva tu paccuddhāropi adhiṭṭhānampi atthāropi vuttoti yojanā.

2709. Aṭṭhamātikā (mahāva. 310-311; pari. 415; mahāva. aṭṭha. 310-311) dassetumāha **''pakkamanañcā''**tiādi. Pakkamanaṃ anto etassāti pakkamanantikāti vattabbe uttarapadalopena ''pakkamana''nti vuttaṃ. Esa nayo sabbattha. **Aṭṭhimā**ti ettha ''mātikā''ti pakaraṇato labbhati. Imā aṭṭha mātikāti yojanā.

2710. Uddesānukkamena niddisitumāha **''katacīvaramādāyā''**tiādi. **''Katacīvaramādāyā''**ti iminā cīvarapalibodhupacchedo dassito. **''Āvāse nirapekkhako''**ti iminā dutiyo āvāsapalibodhupacchedo dassito. Ettha sabbavākyesu ''atthatakathino yo bhikkhu sace pakkamatī''ti seso. **Atikkantāya sīmāyā**ti vihārasīmāya atikkantāya. **Hoti pakkamanantikā**ti ettha ''tassa bhikkhuno''ti seso, tassa bhikkhuno pakkamanantikā nāma mātikā hotīti attho.

2711-2. **Ānisaṃsaṃ** nāma vutthavassena laddhaṃ akatasūcikammavatthaṃ. Teneva vakkhati ''karotī''tiādi. **''Vihāre anapekkhako''**ti iminā ettha paṭhamaṃ āvāsapalibodhupacchedo dassito. Sukhaviharaṇaṃ payojanamassāti **sukhavihāriko,** vihāroti. **Tattha** tasmiṃ vihāre viharantova taṃ cīvaraṃ yadi karoti, tasmiṃ cīvare niṭṭhite **niṭṭhānantā** niṭṭhānantikāti vuccatīti yojanā. **''Niṭṭhitecīvare''**ti iminā cīvarapalibodhupacchedo dassito.

2713. **Tamassama**nti taṃ vutthavassāvāsaṃ. **Dhuranikkhepe**ti ubhayadhuranikkhepavasena cittappavattakkhaṇe. **Sanniṭṭhānaṃ** nāma dhuranikkhepo. Ettha palibodhadvayassa ekakkhaṇeyeva upacchedo **aṭṭhakathāyaṃ** vutto ''sanniṭṭhānantike dvepi palibodhā 'nevimaṃ cīvaraṃ kāressaṃ, na paccessa'nti cintitamatteyeva ekato chijjantī''ti (mahāva. aṭṭha. 311).

2714. **Kathinacchādana**nti kathinānisaṃsaṃ cīvaravatthuṃ. **Na paccessa**nti na paccāgamissāmi. **Karontassevā**ti ettha ''cīvara''nti pakaraṇato labbhati. **''Kathinacchādana''**nti idaṃ vā sambandhanīyaṃ. **Karontassā**ti anādare sāmivacanaṃ. **Naṭṭha**nti corehi haṭattā vā upacikādīhi khāditattā vā naṭṭhaṃ. **Daḍḍhaṃ vā**ti agginā daḍḍhaṃ vā. **Nāsanantikā**ti evaṃ cīvarassa nāsanante labbhamānā ayaṃ mātikā nāsanantikā nāmāti attho. Ettha ''na paccessa''nti iminā paṭhamaṃ āvāsapalibodhupacchedo dassito. ''Karontassevā''ti iminā dutiyaṃ cīvarapalibodhupacchedo dassito.

2715. **Laddhānisaṃso**ti laddhakathinānisaṃsacīvaro. Ānisaṃse cīvare **sāpekkho** apekkhavā **bahisīmagato** vassaṃvutthasīmāya bahisīmagato taṃ cīvaraṃ karoti, **so** katacīvaro **antarubbhāraṃ** antarā ubbhāraṃ suṇāti ce, savanantikā nāma hotīti yojanā. ''Bahisīmagato''tiādinā dutiyapalibodhupacchedo dassito. Ettha ''katacīvaro''ti vuttattā cīvarapalibodhupacchedo paṭhamaṃ hoti, itaro pana ''saha savanena āvāsapalibodho chijjatī''ti (mahāva. aṭṭha. 311) **aṭṭhakathāya** vuttattā pacchā hoti.

2716-7. Cīvarāsāya vassaṃvuttho āvāsato **pakkanto** ''tuyhaṃ cīvaraṃ dassāmī''ti kenaci vutto bahisīmagato pana savati, puna ''tava cīvaraṃ dātuṃ na sakkomī''ti vutto **āsāya chinnamattāya** cīvare paccāsāya upacchinnamattāya **āsāvacchedikā** nāma mātikāti **matā** ñātāti yojanā. Āsāvacchādike kathinubbhāre āvāsapalibodho paṭhamaṃ chijjati, cīvarāsāya upacchinnāya cīvarapalibodho chijjati.

2718-20. Yo vassaṃvutthavihāramhā aññaṃ vihāraṃ gato hoti, so **āgacchaṃ** āgacchanto antarāmagge kathinuddhāraṃ atikkameyya, tassa so kathinuddhāro sīmātikkantiko matoti yojanā. Tattha sīmātikkantike kathinubbhāre cīvarapalibodho paṭhamaṃ chijjati, tassa bahisīme āvāsapalibodho chijjati.

Ettha ca ''sīmātikkantiko nāma cīvarakālasīmātikkantiko''ti **kenaci** vuttaṃ. ''Bahisīmāyaṃ cīvarakālasamayassa atikkantattā sīmātikkantiko''ti (sāratthā. ṭī. mahāva. 311) **sāratthadīpaniyaṃ** vuttaṃ. ''Āgacchaṃ antarāmagge, taduddhāramatikkame''ti vuttattā pana saṅghena kariyamānaṃ antarubbhāraṃ āgacchanto vihārasīmaṃ asampatteyeva kathinubbhārassa jātattā taṃ na sambhuṇeyya, tassevaṃ sīmamatikkantasseva sato puna āgacchato antarāmagge jāto kathinubbhāro sīmātikkantikoti amhākaṃ khanti.

Kathinānisaṃsacīvaraṃ ādāya sace āvāse sāpekkhova gato hoti, puna āgantvā **kathinuddhāraṃ** kathinassa antarubbhārameva **sambhuṇāti ce** yadi pāpuṇeyya, tassa so kathinuddhāro hoti, so ''sahubbhāro''ti vuccatīti yojanā. Sahubbhāre dve palibodhā apubbaṃ acarimaṃ chijjanti.

2721. ''Sīmātikkantikenā''ti vattabbe uttarapadalopena **''sīmato''**ti vuttaṃ. Pakkamanañca niṭṭhānañca sanniṭṭhānañca **sīmato** sīmātikkantikena saha ime **cattāro** kathinubbhārā **puggalādhīnā** puggalāyattā sahubbhārasaṅkhāto **antarubbhāro** saṅghādhīnoti yojanā. **''Antarubbharo''**ti gāthābandhavasena rassattaṃ.

2722. **Nāsana**nti nāsanantiko. **Savana**nti savanantiko. Āsāvacchedikāpi cāti tayopi kathinubbhārā. **Na tu saṅghā na bhikkhuto**ti saṅghatopi na honti, puggalatopi na hontīti attho. Cīvarassa vināso saṅghassa vā cīvarasāmikassa vā payogena na jātoti nāsanako tāva kathinubbhāro ubhatopi na hotīti vutto. Savanañca ubhayesaṃ payogato na jātanti tathā vuttaṃ. Tathā āsāvacchedikāpi.

2723. Āvāsoyeva palibodhoti viggaho. **Palibodho ca cīvare**ti ettha **cīvare**ti bhedavacanicchāya nimittatthe bhummaṃ, cīvaranimittapalibodhoti attho, cīvarasaṅkhāto palibodhoti vuttaṃ hoti. Saccādiguṇayuttaṃ musāvādādidosavimuttaṃ atthaṃ vadati sīlenāti **yuttamuttatthavādī,** tena.

2724. **Aṭṭhannaṃ mātikāna**nti bahisīmagatānaṃ vasena vuttā pakkamanantikādayo satta mātikā, bahisīmaṃ gantvā antarubbhāraṃ sambhuṇantassa vasena vutto sahubbhāroti imāsaṃ aṭṭhannaṃ mātikānaṃ vasena ca. **Antarubbhāratopi vā**ti bahisīmaṃ agantvā tattheva vasitvā kathinubbhārakammena ubbhārakathinānaṃ vasena labbhanato antarubbhārato cāti mahesinā kathinassa duve ubbhārāpi vuttāti yojanā. Bahisīmaṃ gantvā āgatassa vasena sahubbhāro, bahisīmaṃ āgatānaṃ vasena antarubbhāroti ekoyeva ubbhāro dvidhā vutto, tasmā antarubbhāraṃ visuṃ aggahetvā aṭṭheva mātikā **pāḷiyaṃ** (mahāva. 310) vibhattāti veditabbā.

2725. Anāmantacāro uttarapadalopavasena **''anāmantā''** iti vutto. Yāva kathinaṃ na uddharīyati, tāva anāmantetvā caraṇaṃ kappissati, cārittasikkhāpadena anāpatti bhavissatīti attho.

Asamādānacāro **''asamādāna''**nti uttarapadalopena vutto. **Asamādānacāro**ti ticīvaraṃ asamādāya caraṇaṃ, cīvaravippavāso kappissatīti attho.

''Gaṇato''ti iminā uttarapadalopena gaṇabhojanaṃ dassitaṃ. Gaṇabhojanampi kappissati, taṃ sarūpato pācittiyakaṇḍe vuttaṃ.

''Yāvadatthika''nti iminā yāvadatthacīvaraṃ vuttaṃ. **Yāvadatthacīvara**nti yāvatakena cīvarena attho, tāvatakaṃ anadhiṭṭhitaṃ avikappitaṃ kappissatīti attho.

''Tattha yo cīvaruppādo''ti iminā ''yo ca tattha cīvaruppādo''ti (mahāva. 306) vutto ānisaṃso dassito. **Yo ca tattha cīvaruppādo**ti tattha kathinatthatasīmāyaṃ matakacīvaraṃ vā hotu saṅghassa uddissa dinnaṃ vā saṅghikena tatruppādena ābhataṃ vā, yena kenaci ākārena yaṃ saṅghikaṃ cīvaraṃ uppajjati, taṃ tesaṃ bhavissatīti attho. Ime pañca kathinānisaṃsā ca vuttāti sambandho.

Kathinakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Cīvarakkhandhakakathāvaṇṇanā

2726-7. Cīvaraṃ uppajjati etāsūti **''uppādā''**ti janikāva vuccanti, cīvaravatthaparilābhakkhettanti attho. Yathāha – ''yathāvuttānaṃ cīvarānaṃ paṭilābhāya khettaṃ dassetuṃ aṭṭhimā bhikkhave mātikātiādimāhā''ti (mahāva. aṭṭha. 379). **Cīvaramātikā**ti cīvaruppādahetubhūtamātaro. Tenāha **kathinakkhandhakavaṇṇanāyaṃ** ''mātikāti mātaro, janettiyoti attho''ti (mahāva. aṭṭha. 310). **Mātikā**ti cettha cīvaradānamadhippetaṃ. Yathāha ''sīmāya dānaṃ ekā mātikā, katikāya dānaṃ dutiyā''tiādi. Sīmāya deti, katikāya deti, bhikkhāpaññattiyā deti, saṅghassa deti, ubhatosaṅghe deti, vassaṃvutthasaṅghassa deti, ādissa deti, puggalassa deti. **''Imā pana aṭṭha mātikā''**ti vuttameva nigamanavasena vuttaṃ.

2728. **Tatthā**ti tāsu aṭṭhamātikāsu. **Sīmāya detī**ti ‘‘sīmāya dammī’’ti evaṃ sīmaṃ parāmasitvā dento sīmāya deti, evaṃ dinnaṃ antosīmagatehi bhikkhūhi bhājetabbanti vaṇṇitanti yojanā. Tattha **antosīmagatehī**ti dāyako yaṃ sīmaṃ apekkhitvā evamāha, tassā sīmāya antogatehi sabbehi. **Bhājetabba**nti taṃ cīvaraṃ bhājetabbaṃ. **Varavaṇṇinā**ti ‘‘itipi so bhagavā araha’’ntiādinā sakalalokabyāpiguṇātisayayuttena byāmappabhāya, chabbaṇṇānaṃ raṃsīnañca vasena uttamappabhātisayayuttena varavaṇṇinā **vaṇṇitaṃ** kathitaṃ. Ayamettha padavaṇṇanā, ayaṃ pana vinicchayo – **sīmāya detī**ti ettha tāva khaṇḍasīmā upacārasīmā samānasaṃvāsasīmā avippavāsasīmā lābhasīmā gāmasīmā nigamasīmā nagarasīmā abbhantarasīmā udakukkhepasīmā janapadasīmā raṭṭhasīmā rajjasīmā dīpasīmā cakkavāḷasīmā iti pannarasa sīmā veditabbā.

Tattha **khaṇḍasīmā** sīmākathāyaṃ vuttā. **Upacārasīmā** parikkhittassa vihārassa parikkhepena, aparikkhittassa vihārassa parikkhepārahaṭṭhānena paricchinnā hoti. Apica bhikkhūnaṃ dhuvasannipātaṭṭhānato vā pariyante ṭhitabhojanasālato vā nibaddhavasanakaāvāsato vā thāmamajjhimassa purisassa dvinnaṃ leḍḍupātānaṃ anto upacārasīmā veditabbā. Sā pana āvāsesu vaḍḍhantesu vaḍḍhati, parihāyantesu parihāyati. **Mahāpaccariyaṃ** pana ‘‘bhikkhūsupi vaḍḍhantesu vaḍḍhatī’’ti (mahāva. aṭṭha. 379) vuttaṃ. Tasmā sace vihāre sannipatitabhikkhūhi saddhiṃ ekābaddhā hutvā yojanasatampi pūretvā nisīdanti, yojanasatampi upacārasīmāva hoti, sabbesaṃ lābho pāpuṇāti. **Samānasaṃvāsaavippavāsasīmā**dvayampi vuttameva.

Lābhasīmā nāma neva sammāsambuddhena anuññātā, na dhammasaṅgāhakattherehi ṭhapitā, apica kho rājarājamahāmattā vihāraṃ kāretvā gāvutaṃ vā aḍḍhayojanaṃ vā yojanaṃ vā samantato paricchinditvā ‘‘ayaṃ amhākaṃ vihārassa lābhasīmā’’ti nāmalikhitake thambhe nikhaṇitvā ‘‘yaṃ etthantare uppajjati, sabbaṃ taṃ amhākaṃ vihārassa demā’’ti sīmaṃ ṭhapenti, ayaṃ lābhasīmā nāma. **Gāmanigamanagaraabbhantaraudakukkhepasīmāpi** vuttā eva.

Janapadasīmā nāma kāsikosalaraṭṭhādīnaṃ anto bahū janapadā honti, ettha ekeko janapadaparicchedo janapadasīmā. **Raṭṭhasīmā** nāma kāsikosalādiraṭṭhaparicchedo. **Rajjasīmā** nāma mahācoḷabhogo keraḷabhogoti evaṃ ekekassa rañño āṇāpavattiṭṭhānaṃ. **Dīpasīmā** nāma samuddantena samucchinnamahādīpā ca antaradīpā ca. **Cakkavāḷasīmā** nāma cakkavāḷapabbateneva paricchinnā.

Evametāsu sīmāsu khaṇḍasīmāya kenaci kammena sannipatitaṃ saṅghaṃ disvā ‘‘ettheva sīmāya saṅghassa demī’’ti vutte yāvatikā bhikkhū antokhaṇḍasīmagatā, tehi bhājetabbaṃ. Tesaṃyeva hi taṃ pāpuṇāti, aññesaṃ sīmantarikāya vā upacārasīmāya vā ṭhitānampi na pāpuṇāti. Khaṇḍasīmāya ṭhite pana rukkhe vā pabbate vā ṭhitassa heṭṭhā vā pathaviyā vemajjhaṃ gatassa pāpuṇātiyeva.

‘‘Imissā upacārasīmāya saṅghassa dammī’’ti dinnaṃ pana khaṇḍasīmāsīmantarikāsu ṭhitānampi pāpuṇāti. ‘‘Samānasaṃvāsasīmāya dammī’’ti dinnaṃ pana khaṇḍasīmāsīmantarikāsu ṭhitānaṃ na pāpuṇāti. Avippavāsasīmālābhasīmāsu dinnaṃ tāsu sīmāsu antogatānaṃyeva pāpuṇāti. Gāmasīmādīsu dinnaṃ tāsaṃ sīmānaṃ abbhantare baddhasīmāya ṭhitānampi pāpuṇāti. Abbhantarasīmāudakukkhepasīmāsu dinnaṃ tattha antogatānaṃyeva pāpuṇāti. Janapadaraṭṭharajjadīpacakkavāḷasīmāsupi gāmasīmādīsu vuttasadisoyeva vinicchayo.

Sace pana jambudīpe ṭhito ‘‘tambapaṇṇidīpe saṅghassa dammī’’ti vadati, tambapaṇṇidīpato ekopi gantvā sabbesaṃ gaṇhituṃ labhati. Sacepi tatreva eko sabhāgabhikkhu sabhāgānaṃ bhāgaṃ gaṇhāti, na vāretabbo. Evaṃ tāva yo sīmaṃ parāmasitvā deti, tassa dāne vinicchayo veditabbo.

Yo pana ‘‘asukasīmāyā’’ti vattuṃ na jānāti, kevalaṃ ‘‘sīmā’’ti vacanamattameva jānanto vihāraṃ āgantvā ‘‘sīmāya dammī’’ti vā ‘‘sīmaṭṭhakasaṅghassa dammī’’ti vā bhaṇati, so pucchitabbo ‘‘sīmā nāma bahuvidhā, kataraṃ sīmaṃ sandhāya bhaṇasī’’ti, sace vadati ‘‘ahaṃ ‘asukasīmā’ti na jānāmi, sīmaṭṭhakasaṅgho bhājetvā gaṇhatū’’ti, katarasīmāya bhājetabbaṃ? Mahāsīvatthero kirāha ‘‘avippavāsasīmāyā’’ti. Tato naṃ āhaṃsu ‘‘avippavāsasīmā nāma tiyojanāpi hoti, evaṃ sante tiyojane ṭhitā lābhaṃ gaṇhissanti, tiyojane ṭhatvā āgantukavattaṃ pūretvā ārāmaṃ pavisitabbaṃ bhavissati, gamiko tiyojanaṃ gantvā senāsanaṃ āpucchissati, nissayapaṭipannassa tiyojanātikkame nissayo paṭippassambhissati, pārivāsikena tiyojanaṃ atikkamitvā aruṇaṃ uṭṭhāpetabbaṃ bhavissati, bhikkhuniyā tiyojane ṭhatvā ārāmappavesanaṃ āpucchitabbaṃ bhavissati, sabbampetaṃ upacārasīmāparicchedavaseneva kattuṃ vaṭṭati. Tasmā upacārasīmāyameva bhājetabba’’nti.

2729. Ye vihārā saṅghena katikāya **ekalābhakā** samānalābhakā **ettha** etesu vihāresu **dinnaṃ** ‘‘katikāya dammī’’ti dinnaṃ **sabbehi** bhikkhūhi saha **bhājetabbaṃ** cīvaraṃ katikāya vuccatīti yojanā.

Ayamettha vinicchayo – katikā nāma samānalābhakatikā, tatrevaṃ katikā kātabbā – ekasmiṃ vihāre sannipatitehi bhikkhūhi yaṃ vihāraṃ saṅgaṇhitukāmā samānalābhaṃ kātuṃ icchanti, assa nāmaṃ gahetvā ‘‘asuko nāma vihāro porāṇako’’ti vā ‘‘buddhādhivuttho’’ti vā ‘‘appalābho’’ti vā yaṃ kiñci kāraṇaṃ vatvā ‘‘taṃ vihāraṃ iminā vihārena saddhiṃ ekalābhaṃ kātuṃ saṅghassa ruccatī’’ti tikkhattuṃ sāvetabbaṃ. Ettāvatā tasmiṃ vihāre nisinnopi idha nisinnova hoti. Tasmiṃ vihārepi saṅghena evameva kātabbaṃ. Ettāvatā idha nisinnopi tasmiṃ vihāre nisinnova hoti. Ekasmiṃ lābhe bhājiyamāne itarasmiṃ ṭhitassa bhāgaṃ gahetuṃ vaṭṭati. Evaṃ ekena vihārena saddhiṃ bahūpi āvāsā ekalābhā kātabbāti.

2730. Cīvaradāyakena dhuvakārā pākavattādiniccasakkārā yattha saṅghassa **krīyanti** karīyanti **tattha** tasmiṃ vihāre teneva dāyakena saṅghassa **dinnaṃ** vihāraṃ ‘‘bhikkhāpaññattiyā dinna’’nti mahesinā vuttanti yojanā.

Tatrāyaṃ vinicchayo – yasmiṃ vihāre imassa cīvaradāyakassa santakaṃ saṅghassa pākavattaṃ vā vattati, yasmiṃ vā vihāre bhikkhū attano bhāraṃ katvā sadā gehe bhojeti, yattha vā tena āvāso kārito, salākabhattādīni vā nibaddhāni, yena pana sakalopi vihāro patiṭṭhāpito, tattha vattabbameva natthi, ime dhuvakārā nāma. Tasmā sace so ‘‘yattha mayhaṃ dhuvakārā karīyanti, ettha dammī’’ti vā ‘‘tattha dethā’’ti vā bhaṇati, bahūsu cepi ṭhānesu dhuvakārā honti, sabbattha dinnameva hoti.

Sace pana ekasmiṃ vihāre bhikkhū bahutarā honti, tehi vattabbaṃ ‘‘tumhākaṃ dhuvakāre ekattha bhikkhū bahū, ekattha appakā’’ti, sace ‘‘bhikkhugaṇanāya gaṇhathā’’ti bhaṇati, tathā bhājetvā gaṇhituṃ vaṭṭati. Ettha ca vatthabhesajjādi appakampi sukhena bhājīyati, yadi pana mañco vā pīṭhakaṃ vā ekameva hoti, taṃ pucchitvā yassa vā vihārassa ekavihārepi vā yassa senāsanassa so vicāreti, tattha dātabbaṃ. Sace ‘‘asukabhikkhu gaṇhatū’’ti vadati, vaṭṭati.

Atha ‘‘mayhaṃ dhuvakāre dethā’’ti vatvā avicāretvāva gacchati, saṅghassapi vicāretuṃ vaṭṭati. Evaṃ pana vicāretabbaṃ – ‘‘saṅghattherassa vasanaṭṭhāne dethā’’ti vattabbaṃ. Sace tattha senāsanaṃ paripuṇṇaṃ hoti. Yattha nappahoti, tattha dātabbaṃ. Sace eko bhikkhu ‘‘mayhaṃ vasanaṭṭhāne senāsanaparibhogabhaṇḍaṃ natthī’’ti vadati, tattha dātabbanti.

2731. **Saṅghassa pana yaṃ dinna**nti vihāraṃ pavisitvā ‘‘imāni cīvarāni saṅghassa dammī’’ti yaṃ cīvaraṃ dinnaṃ. ‘‘Sammukhībhūtenā’’ti vattabbe gāthābandhena rassattaṃ. **Sammukhibhūtenā**ti ca upacārasīmāya ṭhitena. **Bhājetabba**nti ghaṇṭiṃ paharitvā kālaṃ ghosetvā bhājetabbaṃ. Idamettha mukhamattadassanaṃ. Vinicchayo **aṭṭhakathāya** (mahāva. aṭṭha. 379) veditabbo. Seyyathidaṃ – cīvaradāyakena vihāraṃ pavisitvā ‘‘imāni cīvarāni saṅghassa dammī’’ti dinnesu bhājiyamānesu sīmaṭṭhassa asampattassapi bhāgaṃ gaṇhanto na vāretabbo. Vihāro mahā hoti, therāsanato paṭṭhāya vatthesu diyyamānesu alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, ‘‘bhante, vīsativassānaṃ diyyati, tumhākaṃ ṭhitikā atikkantā’’ti na vattabbā, ṭhitikaṃ ṭhapetvā tesaṃ datvā pacchā ṭhitikāya dātabbaṃ.

‘‘Asukavihāre kira bahuṃ cīvaraṃ uppanna’’nti sutvā yojanantarikavihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṃ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya dātabbaṃ. Asampattānampi upacārasīmaṃ paviṭṭhānaṃ antevāsikādīsu gaṇhantesu dātabbameva. ‘‘Bahi upacārasīmāya ṭhitānaṃ dethā’’ti vadanti, na dātabbaṃ. Sace pana upacārasīmaṃ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisavasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā dātabbaṃ. Saṅghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṃ dātabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanaṃ āruḷhe āgatānaṃ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena dātabbaṃ.

Ekasmiṃ vihāre dasa bhikkhū honti, dasa vatthāni ‘‘saṅghassa demā’’ti denti, pāṭekkaṃ bhājetabbāni. Sace ‘‘sabbāneva amhākaṃ pāpuṇantī’’ti gahetvā gacchanti, duppāpitāni ceva duggahitāni ca, gatagataṭṭhāne saṅghikāneva honti. Ekaṃ pana uddharitvā ‘‘idaṃ tumhākaṃ pāpuṇātī’’ti saṅghattherassa datvā sesāni ‘‘imāni amhākaṃ pāpuṇantī’’ti gahetuṃ vaṭṭati.

Ekameva vatthaṃ ‘‘saṅghassa demā’’ti āharanti, abhājetvāva ‘‘amhākaṃ pāpuṇātī’’ti gaṇhanti, duppāpitañceva duggahitañca, satthakena, pana haliddiādinā vā lekhaṃ katvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ ‘‘imaṃ ṭhānaṃ tumhākaṃ pāpuṇātī’’ti saṅghattherassa pāpetvā sesaṃ ‘‘amhākaṃ pāpuṇātī’’ti gahetuṃ vaṭṭati. Yaṃ pana vatthasseva pupphaṃ vā vali vā, tena paricchedaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Sace ekaṃ tantaṃ uddharitvā ‘‘idaṃ ṭhānaṃ tumhākaṃ pāpuṇātī’’ti saṅghattherassa datvā sesaṃ ‘‘amhākaṃ pāpuṇātī’’ti gaṇhanti, vaṭṭati. Khaṇḍaṃ khaṇḍaṃ chinditvā bhājiyamānaṃ vaṭṭatiyeva.

Ekabhikkhuke vihāre saṅghassa cīvaresu uppannesu sace pubbe vuttanayeneva so bhikkhu ‘‘sabbāni mayhaṃ pāpuṇantī’’ti gaṇhāti, suggahitāni, ṭhitikā pana na tiṭṭhati. Sace ekekaṃ uddharitvā ‘‘idaṃ mayhaṃ pāpuṇātī’’ti gaṇhāti, ṭhitikā tiṭṭhati. Tattha ṭhitikāya aṭṭhitāya puna aññasmiṃ cīvare uppanne sace eko bhikkhu āgacchati, majjhe chinditvā dvīhipi gahetabbaṃ. Ṭhitāya ṭhitikāya puna aññasmiṃ cīvare uppanne sace navakataro āgacchati, ṭhitikā heṭṭhā orohati. Sace vuḍḍhataro āgacchati, ṭhitikā uddhaṃ ārohati. Atha añño natthi, puna attano pāpetvā gahetabbaṃ.

‘‘Saṅghassa demā’’ti vā ‘‘bhikkhusaṅghassa demā’’ti vā yena kenaci ākārena saṅghaṃ āmasitvā dinnaṃ pana paṃsukūlikānaṃ na vaṭṭati ‘‘gahapaticīvaraṃ paṭikkhipāmi, paṃsukūlikaṅgaṃ samādiyāmī’’ti vuttattā, na pana akappiyattā. Bhikkhusaṅghena apaloketvā dinnampi na gahetabbaṃ. Yaṃ pana bhikkhu attano santakaṃ deti, taṃ bhikkhudattiyaṃ nāma vaṭṭati. Paṃsukūlaṃ pana na hoti. Evaṃ santepi dhutaṅgaṃ na bhijjati. ‘‘Bhikkhūnaṃ dema, therānaṃ demā’’ti vutte pana paṃsukūlikānampi vaṭṭati. ‘‘Idaṃ vatthaṃ saṅghassa dema, iminā upāhanatthavikapattatthavikaāyogaaṃsabaddhakādīni karothā’’ti dinnampi vaṭṭati.

Pattatthavikādīnaṃ atthāya dinnāni bahūnipi honti, cīvaratthāyapi pahonti, tato cīvaraṃ katvā pārupituṃ vaṭṭati. Sace pana saṅgho bhājitātirittāni vatthāni chinditvā upāhanatthavikādīnaṃ atthāya bhājeti, tato gahetuṃ na vaṭṭati. Sāmikehi vicāritameva hi vaṭṭati, na itaraṃ.

‘‘Paṃsukūlikasaṅghassa dhammakaraṇaaṃsabaddhādīnaṃ atthāya demā’’ti vuttepi gahetuṃ vaṭṭati. Parikkhāro nāma paṃsukūlikānampi icchitabbo. Yaṃ tattha atirekaṃ hoti, taṃ cīvarepi upanetuṃ vaṭṭati. Suttaṃ saṅghassa denti, paṃsukūlikehipi gahetabbaṃ. Ayaṃ tāva vihāraṃ pavisitvā ‘‘imāni cīvarāni saṅghassa dammī’’ti dinnesu vinicchayo.

Sace pana bahi upacārasīmāya addhānapaṭipanne bhikkhū disvā ‘‘saṅghassa dammī’’ti saṅghattherassa vā saṅghanavakassa vā āroceti, sacepi yojanaṃ pharitvā parisā ṭhitā hoti, ekābaddhā ce, sabbesaṃ pāpuṇāti. Ye pana dvādasahi hatthehi parisaṃ asampattā, tesaṃ na pāpuṇātīti.

2732. Idāni ‘‘ubhatosaṅghe detī’’ti mātikaṃ vivaranto āha **‘‘ubhatosaṅghamuddissā’’**tiādi. **Ubhatosaṅghamuddissā**ti bhikkhusaṅghaṃ, bhikkhunisaṅghañca uddisitvā. **Detī**ti ‘‘ubhatosaṅghassa demī’’ti deti. **‘‘Bahu vā’’**ti ettha ‘‘bahū vā’’ti vattabbe gāthābandhavasena rassattaṃ. Bhikkhunīnaṃ bhikkhū thokā vā hontu bahū vā, puggalaggena akatvā ubhatosaṅghavasena samabhāgova kātuṃ vaṭṭatīti yojanā.

Tatrāyaṃ vinicchayo – ‘‘ubhatosaṅghassa dammī’’ti vuttepi ‘‘dvedhāsaṅghassa dammi, dvinnaṃ saṅghānaṃ dammi, bhikkhusaṅghassa ca bhikkhunisaṅghassa ca dammī’’ti vuttepi ubhatosaṅghassa dinnameva hoti, dve bhāge same katvā eko dātabbo.

‘‘Ubhatosaṅghassa ca tuyhañca dammī’’ti vutte sace dasa dasa bhikkhū, bhikkhuniyo ca honti, ekavīsati paṭivīse katvā eko puggalassa dātabbo, dasa bhikkhusaṅghassa, dasa bhikkhunisaṅghassa. Yena puggaliko laddho, so saṅghatopi attano vassaggena gahetuṃ labhati. Kasmā? **Ubhatosaṅgha**ggahaṇena gahitattā.

‘‘Ubhatosaṅghassa ca cetiyassa ca dammī’’ti vuttepi eseva nayo. Idha pana cetiyassa saṅghato pāpuṇanakoṭṭhāso nāma natthi, ekapuggalassa pattakoṭṭhāsasamova koṭṭhāso hoti.

‘‘Ubhatosaṅghassa ca tuyhañca cetiyassa cā’’ti vutte pana dvāvīsati koṭṭhāse katvā dasa bhikkhūnaṃ, dasa bhikkhunīnaṃ, eko puggalassa, eko cetiyassa dātabbo. Tattha puggalo saṅghatopi attano vassaggena puna gahetuṃ labhati. Cetiyassa ekoyeva.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca bhikkhunīnañca dammī’’ti vutte pana majjhe bhinditvā na dātabbaṃ, bhikkhū ca bhikkhuniyo ca gaṇetvā dātabbaṃ.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca bhikkhunīnañca tuyhañcā’’ti vutte pana puggalo visuṃ na labhati, pāpuṇanaṭṭhānato ekameva labhati. Kasmā? **Bhikkhusaṅgha**ggahaṇena gahitattā.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca bhikkhunīnañca tuyhañca cetiyassa cā’’ti vuttepi cetiyassa ekapuggalapaṭivīso labbhati, puggalassa visuṃ na labbhati. Tasmā ekaṃ cetiyassa datvā avasesaṃ bhikkhū ca bhikkhuniyo ca gaṇetvā bhājetabbaṃ.

‘‘Bhikkhūnañca bhikkhunīnañca dammī’’ti vuttepi na majjhe bhinditvā dātabbaṃ, puggalagaṇanāya eva vibhajitabbaṃ.

‘‘Bhikkhūnañca bhikkhunīnañca tuyhañca cetiyassa cā’’ti evaṃ vuttepi cetiyassa ekapuggalapaṭivīso labbhati, puggalassa visuṃ natthi, bhikkhū ca bhikkhuniyo ca gaṇetvā eva bhājetabbaṃ. Yathā ca bhikkhusaṅghaṃ ādiṃ katvā nayo nīto, evaṃ bhikkhunisaṅghaṃ ādiṃ katvāpi netabbo.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca tuyhañcā’’ti vutte puggalassa visuṃ na labbhati, vassaggeneva gahetabbaṃ.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca cetiyassa cā’’ti vutte pana cetiyassa visuṃ paṭivīso labbhati.

‘‘Bhikkhusaṅghassa ca tuyhañca cetiyassa cā’’ti vuttepi cetiyasseva labbhati, na puggalassa.

‘‘Bhikkhūnañca tuyhañcā’’ti vuttepi visuṃ na labbhati.

‘‘Bhikkhūnañca cetiyassa cā’’ti vutte pana cetiyassa labbhati.

‘‘Bhikkhūnañca tuyhañca cetiyassa cā’’ti vuttepi cetiyasseva visuṃ labbhati, na puggalassa. Bhikkhunisaṅghaṃ ādiṃ katvāpi evameva yojetabbaṃ.

Pubbe buddhappamukhassa ubhatosaṅghassa dānaṃ denti, bhagavā majjhe nisīdati, dakkhiṇato bhikkhū, vāmato bhikkhuniyo nisīdanti, bhagavā ubhinnaṃ saṅghatthero, tadā bhagavā attano laddhapaccaye attanāpi paribhuñjati, bhikkhūnampi dāpeti. Etarahi pana paṇḍitamanussā sadhātukaṃ paṭimaṃ vā cetiyaṃ vā ṭhapetvā buddhappamukhassa ubhatosaṅghassa dānaṃ denti, paṭimāya vā cetiyassa vā purato ādhārake pattaṃ ṭhapetvā dakkhiṇodakaṃ datvā ‘‘buddhānaṃ demā’’ti tattha yaṃ paṭhamaṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ denti, vihāraṃ vā āharitvā ‘‘idaṃ cetiyassa demā’’ti piṇḍapātañca mālāgandhādīni ca denti, tattha kathaṃ paṭipajjitabbanti? Mālāgandhādīni tāva cetiye āropetabbāni, vatthehi paṭākā, telena padīpā kātabbā. Piṇḍapātamadhuphāṇitādīni pana yo nibaddhaṃ cetiyassa jaggako hoti pabbajito vā gahaṭṭho vā, tassa dātabbāni. Nibaddhajaggake asati āhaṭapattaṃ ṭhapetvā vattaṃ katvā paribhuñjituṃ vaṭṭati. Upakaṭṭhe kāle bhuñjitvā pacchāpi vattaṃ kātuṃ vaṭṭatiyeva.

Mālāgandhādīsu ca yaṃ kiñci ‘‘idaṃ haritvā cetiyassa pūjaṃ karothā’’ti vutte dūrampi haritvā pūjetabbaṃ. ‘‘Bhikkhaṃ saṅghassa harā’’ti vuttepi haritabbaṃ. Sace pana ‘‘ahaṃ piṇḍāya carāmi, āsanasālāya bhikkhū atthi, te harissantī’’ti vutte ‘‘bhante, tuyhaṃyeva dammī’’ti vadati, bhuñjituṃ vaṭṭati. Atha pana ‘‘bhikkhusaṅghassa dassāmī’’ti harantassa gacchato antarāva kālo upakaṭṭho hoti, attano pāpetvā bhuñjituṃ vaṭṭati.

2733. Yaṃ pana cīvaraṃ ‘‘yasmiṃ āvāse vassaṃvutthassa saṅghassa dammī’’ti deti, **tasmiṃ**yeva āvāse **vutthavassena** saṅghena vā gaṇena vā puggalena vā **taṃ** cīvaraṃ bhājetabbanti **vaṇṇitaṃ** desitanti yojanā.

Tatrāyaṃ vinicchayo – vihāraṃ pavisitvā ‘‘imāni cīvarāni vassaṃvutthasaṅghassa dammī’’ti deti, yāvatikā bhikkhū tasmiṃ āvāse vassaṃvutthā, yattakā vassacchedaṃ akatvā purimavassaṃvutthā, tehi bhājetabbaṃ, aññesaṃ na pāpuṇāti. Disāpakkantassāpi sati gāhake yāva kathinassa ubbhārā dātabbaṃ. Anatthate pana kathine antohemante evañca vatvā dinnaṃ pacchimavassaṃvutthānampi pāpuṇātīti lakkhaṇaññū vadanti. Aṭṭhakathāsu panetaṃ avicāritaṃ.

Sace pana bahi upacārasīmāyaṃ ṭhito ‘‘vassaṃvutthasaṅghassa dammī’’ti vadati, sampattānaṃ sabbesaṃ pāpuṇāti. Atha ‘‘asukavihāre vassaṃvutthasaṅghassā’’ti vadati, tatra vassaṃvutthānameva yāva kathinassubbhārā pāpuṇāti. Sace pana gimhānaṃ paṭhamadivasato paṭṭhāya evaṃ vadati, tatra sammukhībhūtānaṃyeva sabbesaṃ pāpuṇāti. Kasmā? Piṭṭhisamaye uppannattā. Antovasseyeva ‘‘vassaṃ vasantānaṃ dammī’’ti vutte chinnavassā na labhanti, vassaṃ vasantāva labhanti. Cīvaramāse pana ‘‘vassaṃ vasantānaṃ dammī’’ti vutte pacchimikāya vassūpagatānaṃyeva pāpuṇāti, purimikāya vassūpagatānañca chinnavassānañca na pāpuṇāti.

Cīvaramāsato paṭṭhāya yāva hemantassa pacchimo divaso, tāva ‘‘vassāvāsikaṃ demā’’ti vutte kathinaṃ atthataṃ vā hotu anatthataṃ vā, atītavassaṃvutthānameva pāpuṇāti. Gimhānaṃ paṭhamadivasato paṭṭhāya vutte pana mātikā āropetabbā ‘‘atītavassāvāsassa pañca māsā abhikkantā, anāgate cātumāsaccayena bhavissati, kataravassāvāsassa desī’’ti. Sace ‘‘atītavassaṃvutthānaṃ dammī’’ti vadati, taṃ antovassaṃ vutthānameva pāpuṇāti. Disāpakkantānampi sabhāgā gaṇhituṃ labhanti.

Sace ‘‘anāgate vassāvāsikaṃ dammī’’ti vadati, taṃ ṭhapetvā vassūpanāyikadivase gahetabbaṃ. Atha ‘‘agutto vihāro, corabhayaṃ atthi, na sakkā ṭhapetuṃ, gaṇhitvā vā āhiṇḍitu’’nti vutte ‘‘sampattānaṃ dammī’’ti vadati, bhājetvā gahetabbaṃ. Sace vadati ‘‘ito me, bhante, tatiye vasse vassāvāsikaṃ na dinnaṃ, taṃ dammī’’ti, tasmiṃ antovasse vutthabhikkhūnaṃ pāpuṇāti. Sace te disāpakkantā, añño vissāsiko gaṇhāti, dātabbaṃ. Atha ekoyeva avasiṭṭho, sesā kālakatā, sabbaṃ ekasseva pāpuṇāti. Sace ekopi natthi, saṅghikaṃ hoti, sammukhībhūtehi bhājetabbanti.

2734. **Yāguyā pana** pītāya vā **bhatte vā** bhutte sace **pana ādissa** ‘‘yena me yāgu pītā, tassa dammi, yena me bhattaṃ bhuttaṃ, tassa dammī’’ti paricchinditvā cīvaraṃ deti, vinayadharena tattha tattheva dānaṃ dātabbanti yojanā. Esa nayo khādanīyacīvarasenāsanabhesajjādīsu.

Tatrāyaṃ vinicchayo – bhikkhū ajjatanāya vā svātanāya vā yāguyā nimantetvā tesaṃ gharaṃ paviṭṭhānaṃ yāguṃ deti, yāguṃ datvā pītāya yāguyā ‘‘imāni cīvarāni yehi mayhaṃ yāgu pītā, tesaṃ dammī’’ti deti, yehi nimantitehi yāgu pītā, tesaṃyeva pāpuṇanti, yehi pana bhikkhācāravattena gharadvārena gacchantehi vā gharaṃ paviṭṭhehi vā yāgu laddhā, yesaṃ vā āsanasālato pattaṃ āharitvā manussehi nītā, ye vā therehi pesitā, tesaṃ na pāpuṇanti.

Sace pana nimantitabhikkhūhi saddhiṃ aññepi bahū āgantvā antogehañca bahigehañca pūretvā nisinnā, dāyako ca evaṃ vadati ‘‘nimantitā vā hontu animantitā vā, yesaṃ mayā yāgu dinnā, sabbesaṃ imāni vatthāni hontū’’ti, sabbesaṃ pāpuṇanti. Yehi pana therānaṃ hatthato yāgu laddhā, tesaṃ na pāpuṇanti. Atha so ‘‘yehi mayhaṃ yāgu pītā, sabbesaṃ hontū’’ti vadati, sabbesaṃ pāpuṇanti. Bhattakhādanīyesupi eseva nayo.

Cīvare vāti pubbepi yena vassaṃ vāsetvā bhikkhūnaṃ cīvaraṃ dinnapubbaṃ hoti, so ce bhikkhū bhojetvā vadati ‘‘yesaṃ mayā pubbe cīvaraṃ dinnaṃ, tesaṃyeva imaṃ cīvaraṃ vā suttaṃ vā sappimadhuphāṇitādīni vā hontū’’ti, sabbaṃ tesaṃyeva pāpuṇāti.

Senāsane vāti ‘‘yo mayā kārite vihāre vā pariveṇe vā vasati, tassidaṃ hotū’’ti vutte tasseva hoti.

Bhesajje vāti ‘‘mayaṃ kālena kālaṃ therānaṃ sappiādīni bhesajjāni dema, yehi tāni laddhāni, tesaṃyevidaṃ hotū’’ti vutte tesaṃyeva hotīti.

2735. Dīyateti **dāna**nti kammasādhanena cīvaraṃ vuccati. **Yaṃ**-saddena cīvarassa parāmaṭṭhattā **taṃ**-saddenāpi tadeva parāmasitabbanti.

Tatrāyaṃ vinicchayo – ‘‘imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa dammī’’ti evaṃ parammukhā vā ‘‘idaṃ me, bhante, tumhākaṃ dammī’’ti evaṃ sammukhā vā pādamūle ṭhapetvā vā deti, taṃ tasseva hoti. Sace pana ‘‘idaṃ tumhākañca tumhākaṃ antevāsikānañca dammī’’ti evaṃ vadati, therassa ca antevāsikānañca pāpuṇāti. Uddesaṃ gahetuṃ āgato gahetvā gacchanto ca atthi, tassāpi pāpuṇāti. ‘‘Tumhehi saddhiṃ nibaddhacārikabhikkhūnaṃ dammī’’ti vutte uddesantevāsikānaṃ vattaṃ katvā uddesaparipucchādīni gahetvā vicarantānaṃ sabbesaṃ pāpuṇātīti.

2737. **Vadaticcevameva** ceti iccevaṃ yathāvuttanayena vadati ce. **Ta**nti taṃ parikkhāraṃ. **Tesa**nti mātuādīnaṃ. Saṅghasseva santakaṃ hotīti yojanā.

2738. **‘‘Pañcannaṃ…pe… hotī’’**ti iminā purimagāthādvayena vitthāritamevatthaṃ saṃkhipitvā dasseti. **Pañcannaṃ** sahadhammikānaṃ. **Accaye**ti kālakiriyāya. **Dāna**nti ‘‘mayi kālakate imaṃ parikkhāraṃ tuyhaṃ hotu, tava santakaṃ karohī’’tiādinā pariccajanaṃ. **Kiñcipī**ti antamaso dantakaṭṭhampi. Gihīnaṃ pana dānaṃ tathā dāyakānaṃ gihīnameva accaye rūhatīti yojanā.

2739. Bhikkhu vā sāmaṇero vā bhikkhuniupassaye kālaṃ karoti, **assa** bhikkhussa vā sāmaṇerassa vā parikkhārā **bhikkhūnaṃyeva santakā** bhikkhusaṅghasseva santakāti yojanā. Bhikkhusaṅghasseva santakā kālakatassa bhikkhusaṅghapariyāpannattā.

2740. **Sāmaṇerī vā**ti ettha **vā**-saddena ‘‘sikkhamānā vā’’ti idaṃ saṅgaṇhāti. **Vihārasmiṃ** bhikkhūnaṃ nivāsanaṭṭhāne. **Tassā**ti bhikkhuniyā vā sāmaṇeriyā vā sikkhamānāya vā parikkhārā bhikkhunīnaṃ santakā hontīti yojanā. **Santakā**ti etthāpi bhikkhūsu vuttanayenevattho gahetabbo.

2741. **Dehi netvā**ti ettha ‘‘imaṃ cīvara’’nti pakaraṇato labbhati. ‘‘Imaṃ cīvaraṃ netvā asukassa dehī’’ti yaṃ cīvaraṃ dinnaṃ, taṃ tassa purimasseva santakaṃ hoti. ‘‘Idaṃ cīvaraṃ asukassa dammī’’ti yaṃ cīvaraṃ dinnaṃ, taṃ yassa pahiyyati, tassa pacchimasseva santakaṃ hotīti yojanā.

2742. Yathāvuttavacanappakārānurūpena sāmike ñatvā sāmikesu vissāsena vā tesu matesu matakacīvarampi gaṇhituṃ vaṭṭatīti dassetuṃ āha **‘‘eva’’**ntiādi. ‘‘Matassa vā amatassa vā’’ti padacchedo. **Vissāsaṃ vāpi gaṇheyyā**ti jīvantassa santakaṃ vissāsaggāhaṃ gaṇheyya. **Gaṇhe matakacīvara**nti matassa cīvaraṃ matakaparikkhāranīhārena pāpetvā gaṇheyya.

2743. Rajate anenāti **rajana**nti mūlādisabbamāha. **Vantadosenā**ti savāsanasamucchinnarāgādidosena. **Tādinā**ti rūpādīsu chaḷārammaṇesu rāgādīnaṃ anuppattiyā aṭṭhasu lokadhammesu nibbikāratāya ekasadisena.

2744-5. **‘‘Mūle’’**tiādīsu niddhāraṇe bhummaṃ. **Mūla**rajane haliddiṃ ṭhapetvā sabbaṃ mūlarajanaṃ vaṭṭati. **Khandhesu** rajanesu mañjeṭṭhañca tuṅgahārakañca ṭhapetvā sabbaṃ khandharajanaṃ vaṭṭati. **Pattesu** rajanesu alliyā pattaṃ tathā nīliyā pattañca ṭhapetvā sabbaṃ pattarajanaṃ vaṭṭati. **Puppha**rajanesu kusumbhañca kiṃsukañca ṭhapetvā sabbaṃ puppharajanaṃ vaṭṭati. **Taca**rajane loddañca kaṇḍulañca ṭhapetvā sabbaṃ tacarajanaṃ vaṭṭati. **Phala**rajanaṃ sabbampi vaṭṭatīti yojanā.

Mañjeṭṭhanti eko sakaṇṭakarukkho, valliviseso ca, yassa rajanaṃ mañjeṭṭhabījavaṇṇaṃ hoti. Mañjeṭṭharukkhassa khandho setavaṇṇoti so idha na gahetabbo rajanādhikārattā. **Tuṅgahārako** nāma eko sakaṇṭakarukkho, yassa rajanaṃ haritālavaṇṇaṃ hoti. **Allī**ti cullatāpiñcharukkho, yassa paṇṇarajanaṃ haliddivaṇṇaṃ hoti. **Nīlī**ti gacchaviseso, yassa pana rajanaṃ nīlavaṇṇaṃ hoti. **Kiṃsukaṃ** nāma vallikiṃsukapupphaṃ, yassa rajanaṃ lohitavaṇṇaṃ hoti.

2746. **Kiliṭṭhasāṭaka**nti malīnasāṭakaṃ. **Dhovitu**nti ekavāraṃ dhovituṃ. Alliyā dhotaṃ kira sammadeva rajanaṃ paṭiggaṇhāti.

2747. **Cīvarānaṃ kathā sesā**ti bhedakāraṇappakārakathādikā idha avuttakathā. Paṭhame kathine vuttāti seso. **Vibhāvinā**ti khandhakabhāṇakena.

Cīvarakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Mahāvaggavinicchayavaṇṇanā niṭṭhitā.

Cūḷavaggo

Pārivāsikakkhandhakakathāvaṇṇanā

2748. Evaṃ mahāvaggavinicchayaṃ saṅkhepena dassetvā cūḷavaggāgatavinicchayaṃ dassetumāha **‘‘tajjanīya’’**ntiādi. **Tajjanīya**nti kalahakārakānaṃ bhikkhūnaṃ tato viramanatthāya niggahavasena anuññātaṃ ñatticatutthaṃ tajjanīyakammañca. **Niyassa**nti bālassa abyattassa āpattibahulassa anapadānassa ananulomikehi gihisaṃsaggehi saṃsaṭṭhassa viharato bhikkhuno niggahavasena nissāya vasanatthāya kātuṃ anuññātaṃ ñatticatutthaṃ niyassakammañca.

Pabbājanti kuladūsakassa bhikkhuno yattha tena kuladūsanaṃ kataṃ, tattha na labhitabbaāvāsatthāya niggahavasena anuññātaṃ ñatticatutthaṃ pabbājanīyakammañca. **Paṭisāraṇa**nti saddhassa upāsakassa dāyakassa kārakassa saṅghupaṭṭhākassa jātiādīhi akkosavatthūhi akkosakassa bhikkhuno taṃkhamāpanatthāya niggahavasena anuññātaṃ ñatticatutthaṃ paṭisāraṇīyakammañca.

Tividhukkhepananti āpattiyā adassane, āpattiyā appaṭikamme, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge ca tato oramituṃ niggahavasena anuññātaṃ ñatticatutthaṃ tividhaṃ ukkhepanīyakammañcāti. **Dīpayeti pāḷiyā, aṭṭhakathāya** ca vuttanayena pakāseyyāti attho.

Tajjanīyādikammānaṃ osāraṇanissāraṇavasena paccekaṃ duvidhattepi taṃ bhedaṃ anāmasitvā kevalaṃ jātivasena **''satta kammānī''**ti vuttanti veditabbaṃ. Yathā dassito panetesaṃ viseso atthuppattivasenāti daṭṭhabbo. Vitthāro panesaṃ kammakkhandhakato veditabbo.

2749. **Khandhake** kammasaṅkhāte khandhake āgatāni tecattālīsa vattāni. **Tadanantare**ti tassa kammakkhandhakassa anantare. **Khandhake**ti pārivāsikakkhandhake. Nava adhikāni yesaṃ te **navādhikāni tiṃseva** vattāni, ekūnacattālīsa vattānīti vuttaṃ hoti.

Kammakkhandhake tāva –

''Āpattiyā adassane ukkhepanīyakammakatena, bhikkhave, bhikkhunā sammā vattitabbaṃ. Tatrāyaṃ sammāvattanā – na upasampādetabbaṃ, na nissayo dātabbo, na sāmaṇero upaṭṭhāpetabbo, na bhikkhunovādakasammuti sāditabbā, sammatenāpi bhikkhuniyo na ovaditabbā, yāya āpattiyā saṅghena āpattiyā adassane ukkhepanīyakammaṃ kataṃ hoti, sā āpatti na āpajjitabbā, aññā vā tādisikā, tato vā pāpiṭṭhatarā, kammaṃ na garahitabbaṃ, kammikā na garahitabbā, na pakatattassa bhikkhuno abhivādanaṃ paccuṭṭhānaṃ añjalikammaṃ sāmīcikammaṃ āsanābhihāro seyyābhihāro pādodakaṃ pādapīṭhaṃ pādakathalikaṃ pattacīvarapaṭiggahaṇaṃ nahāne piṭṭhiparikammaṃ sāditabbaṃ, na pakatatto bhikkhu sīlavipattiyā anuddhaṃsetabbo, na ācāravipattiyā anuddhaṃsetabbo, na diṭṭhivipattiyā anuddhaṃsetabbo, na ājīvavipattiyā anuddhaṃsetabbo, na bhikkhu bhikkhūhi bhedetabbo, na gihiddhajo dhāretabbo, na titthiyaddhajo dhāretabbo, na titthiyā sevitabbā, bhikkhū sevitabbā, bhikkhusikkhāya sikkhitabbaṃ, na pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanne āvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne anāvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne āvāse vā anāvāse vā vatthabbaṃ, pakatattaṃ bhikkhuṃ disvā āsanā vuṭṭhātabbaṃ, na pakatatto bhikkhu āsādetabbo anto vā bahi vā, na pakatattassa bhikkhuno uposatho ṭhapetabbo, na pavāraṇā ṭhapetabbā, na savacanīyaṃ kātabbaṃ, na anuvādo paṭṭhapetabbo, na okāso kāretabbo, na codetabbo, na sāretabbo, na bhikkhūhi sampayojetabba''nti (cūḷava. 51) –

Evaṃ cetāni tecattālīsa vattāni sandhāya vuttaṃ **''tecattālīsa vattāni, khandhake kammasaññite''**ti.

Pārivāsikakkhandhake (cūḷava. 76-82) –

''Pārivāsikena, bhikkhave, bhikkhunā sammā vattitabbaṃ. Tatrāyaṃ sammāvattanā – na upasampādetabbaṃ, na nissayo dātabbo, na sāmaṇero upaṭṭhāpetabbo, na bhikkhunovādakasammuti sāditabbā, sammatenapi bhikkhuniyo na ovaditabbā, yāya āpattiyā saṅghena parivāso dinno hoti, sā āpatti na āpajjitabbā, aññā vā tādisikā, tato vā pāpiṭṭhatarā, kammaṃ na garahitabbaṃ, kammikā na garahitabbā, na pakatattassa bhikkhuno uposatho ṭhapetabbo, na pavāraṇā ṭhapetabbā, na savacanīyaṃ kātabbaṃ, na anuvādo paṭṭhapetabbo, na okāso kāretabbo, na codetabbo, na sāretabbo, na bhikkhūhi sampayojetabbaṃ.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā pakatattassa bhikkhuno purato gantabbaṃ, na purato nisīditabbaṃ, yo hoti saṅghassa āsanapariyanto seyyāpariyanto vihārapariyanto, so tassa padātabbo, tena ca so sāditabbo.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā pakatattassa bhikkhuno puresamaṇena vā pacchāsamaṇena vā kulāni upasaṅkamitabbāni, na āraññikaṅgaṃ samādātabbaṃ, na piṇḍapātikaṅgaṃ samādātabbaṃ, na ca tappaccayā piṇḍapāto nīharāpetabbo 'mā maṃ jāniṃsū'ti.

''Pārivāsikena, bhikkhave, bhikkhunā āgantukena ārocetabbaṃ, āgantukassa ārocetabbaṃ, uposathe ārocetabbaṃ, pavāraṇāya ārocetabbaṃ, sace gilāno hoti, dūtenapi ārocetabbaṃ.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā abhikkhuko āvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā abhikkhuko anāvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā abhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā abhikkhuko āvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā abhikkhuko anāvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā abhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā abhikkhuko āvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā abhikkhuko anāvāso gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā abhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko āvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko anāvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko āvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko anāvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko āvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko anāvāso gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā. Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā gantabbo yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā aññatra pakatattena aññatra antarāyā.

''Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko āvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā 'sakkomi ajjeva gantu'nti.

''Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko anāvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā 'sakkomi ajjeva gantu'nti.

''Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā 'sakkomi ajjeva gantu'nti.

''Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko āvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā 'sakkomi ajjeva gantu'nti.

‘‘Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko anāvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā ‘sakkomi ajjeva gantu’nti.

‘‘Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā anāvāsā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā ‘sakkomi ajjeva gantu’nti.

‘‘Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko āvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā ‘sakkomi ajjeva gantu’nti.

‘‘Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko anāvāso yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā ‘sakkomi ajjeva gantu’nti.

‘‘Gantabbo, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā sabhikkhukā āvāsā vā anāvāsā vā sabhikkhuko āvāso vā anāvāso vā yatthassu bhikkhū samānasaṃvāsakā yaṃ jaññā ‘sakkomi ajjeva gantu’nti.

‘‘Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanne āvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne anāvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne āvāse vā anāvāse vā vatthabbaṃ, pakatattaṃ bhikkhuṃ disvā āsanā vuṭṭhātabbaṃ, pakatatto bhikkhu āsanena nimantetabbo, na pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekāsane nisīditabbaṃ, na nīce āsane nisinne ucce āsane nisīditabbaṃ, na chamāyaṃ nisinne āsane nisīditabbaṃ, na ekacaṅkame caṅkamitabbaṃ, na nīce caṅkame caṅkamante ucce caṅkame caṅkamitabbaṃ, na chamāyaṃ caṅkamante caṅkame caṅkamitabbaṃ.

‘‘Na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā pārivāsikena vuḍḍhatarena bhikkhunā saddhiṃ…pe… mūlāyapaṭikassanārahena bhikkhunā saddhiṃ…pe… mānattārahena bhikkhunā saddhiṃ…pe… mānattacārikena bhikkhunā saddhiṃ…pe… abbhānārahena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanne āvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne anāvāse vatthabbaṃ, na ekacchanne āvāse vā anāvāse vā vatthabbaṃ, na ekāsane nisīditabbaṃ, na nīce āsane nisinne ucce āsane nisīditabbaṃ, na chamāyaṃ nisinne āsane nisīditabbaṃ, na ekacaṅkame caṅkamitabbaṃ, na nīce caṅkame caṅkamante ucce caṅkame caṅkamitabbaṃ, na chamāyaṃ caṅkamante caṅkame caṅkamitabbaṃ.

‘‘Pārivāsikacatuttho ce, bhikkhave, parivāsaṃ dadeyya, mūlāya paṭikasseyya, mānattaṃ dadeyya, taṃvīso abbheyya, akammaṃ na ca karaṇīya’’nti (cūḷava. 76-82) –

Evaṃ pārivāsikānaṃ catunavuti vattāni.

Sā ca nesaṃ catunavutisaṅkhā evaṃ veditabbā – naupasampādanādinakammikagarahapariyosānāni nava vattāni, tato pakatattassa uposathaṭṭhapanādibhikkhūhisampayojanapariyosānāni aṭṭha, tato napuratogamanādī pañca, napuregamanādī cattāri, āgantukena ārocanādī cattārīti tiṃsa, sabhikkhukāvāsādito abhikkhukāvāsādigamanapaasaṃyuttāni tīṇi navakāni cāti sattapaññāsa, tato napakatattena saddhiṃ ekacchannavāsādipaṭisaṃyuttāni ekādasa, tato napārivāsikavuḍḍhataramūlāyapaṭikassanārahamānattārahamānattacārikaabbhānārahehi saddhiṃ ekacchannavāsādipaṭisaṃyuttāni paccekaṃ ekādasa katvā pañcapaññāsāya vattesu pārivāsikavuḍḍhataramūlāyapaṭikassanārahamānattārahānaṃ tiṇṇaṃ samānattā tesu ekaṃ ekādasakaṃ, mānattacārikaabbhānārahānaṃ dvinnaṃ samānattā tesu ekaṃ ekādasakanti duve ekādasakāni, ante pārivāsikacatutthassa saṅghassa parivāsādidānacatukke gaṇapūraṇatthadosato nivattivasena cattāri cattārīti catunavuti vattāni. Tāni aggahitaggahaṇena ekūnacattālīsavattāni nāma. Ādito nava, uposathaṭṭhapanādīni aṭṭha, pakatattena ekacchannavāsādī cattāri cāti ekavīsati vattāni kammakkhandhake gahitattā idha gaṇanāya aggahetvā tato sesesu tesattatiyā vattesu pārivāsikavuḍḍhatarādīhi ekacchanne vāsādipaṭisaṃyuttāni dvāvīsati vattāni pakatattehi samānattā tāni ca ‘‘gantabbo bhikkhave’’tiādikaṃ navakaṃ tathā gacchantassa anāpattidassanaparaṃ, na āvāsato gacchantassa āpattidassanaparanti tañca aggahetvā avasesesu dvācattālīsavattesu pārivāsikacatautthādikammacatukkaṃ garukāpattivuṭṭhānāya gaṇapūraṇatthasāmaññena ekaṃ katvā tayo apanetvā gaṇitāni ekūnacattālīsāni hontīti vuttaṃ ‘‘navādhikāni tiṃseva, khandhake tadanantare’’ti.

2750. Imāni ekūnacattālīsa vattāni purimehi tecattālīsavattehi saddhiṃ dvāsīti hontīti āha **‘‘evaṃ sabbāni…pe… gahitāgahaṇena tū’’**ti.

Evaṃ kammakkhandhakapārivāsikakkhandhakesu mahesinā vuttāni khandhakavattāni gahitāgahaṇena dvāsīti eva hontīti yojanā. Evamettha dvāsītikkhandhakavattāni dassitāni.

Āgamaṭṭhakathāvaṇṇanāyaṃ pana –

‘‘Pārivāsikānaṃ bhikkhūnaṃ vattaṃ paññapessāmīti (cūḷava. 75) ārabhitvā ‘na upasampādetabbaṃ…pe… na chamāyaṃ caṅkamante caṅkame caṅkamitabba’nti (cūḷava. 76-81) vuttāvasānāni chasaṭṭhi, tato paraṃ ‘na, bhikkhave, pārivāsikena bhikkhunā pārivāsikena vuḍḍhatarena bhikkhunā saddhiṃ, mūlāyapaṭikassanārahena, mānattārahena, mānattacārikena, abbhānārahena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanne āvāse vatthabba’ntiādīnaṃ (cūḷava. 82) pakatatte caritabbehi anaññattā visuṃ te agaṇetvā pārivāsikavuḍḍhatarādīsu puggalantaresu caritabbattā tesaṃ vasena sampiṇḍetvā ekekaṃ katvā gaṇitāni pañcāti ekasattati vattāni, ukkhepanīyakammakatavattesu vattapaññāpanavasena vuttaṃ ‘na pakatattassa bhikkhuno abhivādanaṃ …pe… nahāne piṭṭhiparikammaṃ sāditabba’nti (cūḷava. 51) idaṃ abhivādanādīnaṃ asādiyanaṃ ekaṃ, ‘na pakatatto bhikkhu sīlavipattiyā anuddhaṃsetabbo’tiādīni ca dasāti evametāni dvāsīti honti. Etesveva kānici tajjanīyakammādivattāni, kānici pārivāsikādivattānīti aggahitaggahaṇena dvāsīti evā’’ti (ma. ni. ṭī. 2.25; sāratthа. ṭī. 2.39; vi. vi. ṭī. 1.39) –

Vuttaṃ. Etāni pana vattāni kadāci tajjanīyakammakatādikāle, pārivāsikādikāle ca caritabbāni khuddakavattānīti gahetabbāni āgantukavattādīnaṃ cuddasamahāvattānaṃ vakkhamānattā.

2751. Idāni pārivāsikassa bhikkhuno ratticchedaṃ, vattabhedañca dassetumāha **‘‘parivāsañca vattañcā’’**tiādi. **Parivāsañca vattañca samādinnassā**ti ‘‘parivāsaṃ samādiyāmī’’ti parivāsañca ‘‘vattaṃ samādiyāmī’’ti vattañca pakatattassa bhikkhuno santike ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā vacībhedaṃ katvā samādinnassa. **Bhikkhuno**ti pārivāsikassa bhikkhuno.

2752. **Sahavāsā**dayo ‘‘ekacchanne’’tiādinā sayameva vakkhati. Sahavāso, vināvāso, anārocanameva cāti imehi tīhi pārivāsikabhikkhussa ratticchedo ca dukkaṭañca hotīti yojanā.

2753. **Udakapātena** samantā nibbakosassa udakapātaṭṭhānena. **Ekacchanne**ti ekacchanne paricchanne vā aparicchanne vā āvāse. Pakatattena bhikkhunā saha ukkhittassa nivāso nivāritoti yojanā. **‘‘Nivārito’’**ti iminā dukkaṭaṃ hotīti dīpeti.

2754. **Antoyevā**ti ekacchannassa āvāsaparicchedassa antoyeva. **‘‘Na labbhatī’’**ti iminā ratticchedo ca dukkaṭañca hotīti dīpeti.

2755. **Mahāaṭṭhakathādisū**ti **ādi**-saddena kurundaṭṭhakathādiṃ saṅgaṇhāti. **Ubhinna**nti ukkhittakapārivāsikānaṃ. Iti avisesena niddiṭṭhanti yojanā.

2756. Iminā sahavāsena ratticchedañca dukkaṭañca dassetvā vināvāsena dassetumāha **‘‘abhikkhuke panāvāse’’**ti. **Āvāse**ti vasanatthāya katasenāsane. **Anāvāse**ti vāsatthāya akate cetiyaghare vā bodhighare vā sammajjaniaṭṭake vā dāruaṭṭake vā pānīyamāḷe vā vaccakuṭiyaṃ vā dvārakoṭṭhake vā aññatra vā yattha katthaci evarūpe ṭhāne. **Vippavāsaṃ vasantassā**ti pakatattena vinā vāsaṃ kappentassa. **Ratticchedo ca dukkaṭa**nti ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca hoti.

2757. Evaṃ vippavāsena ratticchedadukkaṭāni dassetvā anārocanena dassetumāha **‘‘pārivāsikabhikkhussā’’**tiādi. **Bhikkhuṃ disvānā**ti ākāsenāpi gacchantaṃ samānasaṃvāsakaṃ āgantukaṃ bhikkhuṃ disvā. **Taṅkhaṇe**ti tasmiṃ diṭṭhakkhaṇeyeva. ‘‘Anārocentassa eva etassā’’ti padacchedo. **Eva**kārena ratticchedo ca dukkaṭañcāti ubhayaṃ etassa hotīti dīpentena adiṭṭho ce, ratticchedova hotīti ñāpeti. Yathāha – ‘‘sopissa ratticchedaṃ karoti, aññātattā pana vattabhedadukkaṭaṃ natthī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 75). Nānāsaṃvāsakena saha vinayakammaṃ kātuṃ na vaṭṭati, tassa anārocanepi ratticchedo na hoti.

2758-9. **Pārivāsiko** bhikkhu yattha saṅghanavakaṭṭhāne ṭhito, **tattheva** tasmiṃyeva ṭhāne ṭhatvā **yathāvuḍḍhaṃ** pakatattehipi saddhiṃ vuḍḍhapaṭipāṭiyā **pañca** kiccāni kātuṃ vaṭṭatīti yojanā.

Tāni sarūpato dassetumāha **''uposathapavāraṇa''**ntiādi. Uposathapavāraṇaṃ yathāvuḍḍhaṃ kātuṃ labhatīti yojanā. **Dentī**ti ettha ''ghaṇṭiṃ paharitvā''ti seso. **Saṅghadāyakā**ti kammadhārayasamāso. Saṅghassa ekattepi garūsu bahuvacananiddeso. **''Deti ce saṅghadāyako''**tipi pāṭho. Tattha ghaṇṭiṃ paharitvā bhājetvā dento saṅgho vassikasāṭikaṃ deti ce, pārivāsiko **yathāvuḍḍhaṃ** attano pattaṭṭhāne labhatīti yojanā.

Oṇojananti vissajjanaṃ, saṅghato attano pattānaṃ dvinnaṃ, tiṇṇaṃ vā uddesabhattādīnaṃ attano puggalikabhattapaccāsāya paṭiggahetvā ''mayhaṃ ajja bhattapaccāsā atthi, sve gaṇhissāmī''ti vatvā saṅghavissajjanaṃ labhatīti vuttaṃ hoti. **Bhatta**nti āgatāgatehi vuḍḍhapaṭipāṭiyā gahetvā gantabbaṃ vihāre saṅghassa catussālabhattaṃ. Tathā pārivāsiko yathāvuḍḍhaṃ labhatīti yojanā. **Ime pañcā**ti vuttamevatthaṃ nigamayati.

Tatrāyaṃ vinicchayo (cūḷava. aṭṭha. 75) – **uposathapavāraṇe** tāva pātimokkhe uddissamāne hatthapāse nisīdituṃ vaṭṭati. **Mahāpaccariyaṃ** pana ''pāḷiyā anisīditvā pāḷiṃ vihāya hatthapāsaṃ amuñcantena nisīditabba''nti vuttaṃ. Pārisuddhiuposathe kariyamāne saṅghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pārisuddhiuposatho kātabbova. Pavāraṇāyapi saṅghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pavāretabbaṃ. Saṅghena ghaṇṭiṃ paharitvā bhājiyamānaṃ vassikasāṭikampi attano pattaṭṭhāne gahetuṃ vaṭṭati.

Oṇojane sace pārivāsikassa dve tīṇi uddesabhattādīni pāpuṇanti, aññā cassa puggalikabhattapaccāsā hoti, tāni paṭipāṭiyā gahetvā ''bhante, heṭṭhā gāhetha, ajja mayhaṃ bhattapaccāsā atthi, sveva gaṇhissāmī''ti vatvā vissajjetabbāni, evaṃ tāni punadivasesu gaṇhituṃ labhati. ''Punadivase sabbapaṭhamaṃ etassa dātabba''nti **kurundiyaṃ** vuttaṃ. Yadi pana na gaṇhāti na vissajjeti, punadivase na labhati. Idaṃ oṇojanaṃ nāma pārivāsikasseva odissa anuññātaṃ. Kasmā? Tassa hi saṅghanavakaṭṭhāne nisinnassa bhattagge yāgukhajjakādīni pāpuṇanti vā na vā, tasmā ''so bhikkhāhārena mā kilamitthā''ti idamassa saṅgahakaraṇatthāya odissa anuññātaṃ.

Bhatte catussālabhattaṃ yathāvuḍḍhaṃ labhati, pāḷiyā pana gantuṃ vā ṭhātuṃ vā na labhati. Tasmā pāḷito osakkitvā hatthapāse ṭhitena hatthaṃ pasāretvā yathā seno nipatitvā gaṇhāti, evaṃ gaṇhitabbaṃ. Ārāmikasamaṇuddesehi āharāpetuṃ na labhati. Sace sayameva āharanti, vaṭṭati. Rañño mahāpeḷabhattepi eseva nayo. Catussālabhatte pana sace oṇojanaṃ kattukāmo hoti, attano atthāya ukkhitte piṇḍe ''ajja me bhattaṃ atthi, sveva gaṇhissāmī''ti vattabbaṃ. ''Punadivase dve piṇḍe labhatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 75) **mahāpaccariyaṃ** vuttaṃ. Uddesabhattādīnipi pāḷito osakkitvāva gahetabbāni. Yattha pana nisīdāpetvā parivisanti, tattha sāmaṇerānaṃ jeṭṭhakena bhikkhūnaṃ saṅghanavakena hutvā nisīditabbanti.

Pārivāsikakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Samathakkhandhakakathāvaṇṇanā

2760. Idāni samathavinicchayaṃ dassetuṃ yesu adhikaraṇesu santesu samathehi bhavitabbaṃ, tāni tāva dassento āha **''vivādādhāratā''**tiādi. **Vivādādhāratā**ti vivādādhikaraṇaṃ. **Āpattādhāratā**ti etthāpi eseva nayo. **Ādhāratā**ti adhikaraṇapariyāyo. Ādhārīyati abhibhuyyati vūpasammati samathehīti **ādhāro,** vivādo ca so ādhāro cāti **vivādādhāro,** so eva **vivādādhāratā**. Evamādhārādhikaraṇa-saddānaṃ vivādādisaddehi saha kammadhārayasamāso daṭṭhabbo. Adhikarīyati abhibhuyyati vūpasammati samathehīti **adhikaraṇa**nti vivādādicatubbidhameva pāḷiyaṃ dassitaṃ. Ayamattho ''etesaṃ tu catunnampi, samattā samathā matā''ti vakkhamānena viññāyati.

2761. **Etāni cattāri** adhikaraṇāni ca ''idha pana, bhikkhave, bhikkhū vivadanti 'dhammo'ti vā 'adhammo'ti vā''ti (cūḷava. 215) aṭṭhārasa **bhedakārakavatthūni** ca mahesinā vuttāni. **Tattha** tesu catūsu adhikaraṇesu **vivādo** adhikaraṇasaṅkhāto etāni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni **nissito** nissāya pavattoti yojanā.

2762. **Vipattiyo catassovā**ti ''idha pana, bhikkhave, bhikkhū bhikkhuṃ anuvadanti sīlavipattiyā vā ācāravipattiyā vā diṭṭhivipattiyā vā ājīvavipattiyā vā''ti (cūḷava. 215) vuttā catasso vipattiyo. Diṭṭhādīnaṃ anugantvā sīlavipattiādīhi vadanaṃ codanā **anuvādo. Upāgato**ti nissito, anuvādo catasso vipattiyo nissāya pavattoti attho. ''Tatthā''ti paṭhamameva niddhāraṇassa vuttattā idha punavacane payojanaṃ na dissati, ''sambhavā''ti vacanassāpi na koci atthaviseso dissati. Tasmā ''āpattādhāratā tattha, sattaāpattisambhavā''ti pāṭho na yujjati, **''āpattādhāratā nāma, satta āpattiyo matā''**ti pāṭho yuttataro, **āpattādhāratā nāma** āpattādhikaraṇaṃ nāma **satta āpattiyo matā** satta āpattiyova adhippetāti attho.

2763. **Saṅghakiccāni nissāyā**ti apalokanakammādīni cattāri saṅghakammāni upādāya kiccādhikaraṇābhidhānaṃ siyā, kiccādhikaraṇaṃ nāma cattāri saṅghakammānīti attho. **Etesaṃ tu catunnampī**ti etesaṃ pana catunnampi adhikaraṇānaṃ. **Samattā**ti vūpasamahetuttā. **Samathā matā**ti sammukhāvinayādayo satta adhikaraṇasamathāti adhippetā. Adhikaraṇāni samenti, sammanti vā etehīti **''samathā''**ti vuccantīti ''samattā samathā matā''ti iminā **samatha**-saddassa anvatthaṃ dīpeti.

2764-5. Te sarūpato dassetumāha **''sammukhā''**tiādi. **''Vinayo''**ti idaṃ **sammukhā**dipadehi paccekaṃ yojetabbaṃ ''sammukhāvinayo sativinayo amūḷhavinayo''ti. **''Paṭiññāvinayo''**ti ca paṭiññātakaraṇaṃ vuttaṃ. **Sattamo vinayo**ti samatho adhippeto. Tiṇavatthārakoti ime satta samathā buddhenādiccabandhunā vuttāti yojanā.

2766. Catūsu adhikaraṇesu yaṃ adhikaraṇaṃ yattakehi samathehi sammati, te saṅgahetvā dassento āha **''vivādo''**tiādi.

2767-9. ''Vivādo''tiādinā uddiṭṭhamatthaṃ niddisanto āha **''chaṭṭhenā''**tiādi. **Ettha** etesu catūsu adhikaraṇesu, samathesu ca kiṃ kena sammatīti ce? **Vivādo** vivādādhikaraṇaṃ **chaṭṭhena** yebhuyyasikāya, **paṭhamena** samathena sammukhāvinayena cāti dvīhi samathehi **sammati**. Yassā kiriyāya dhammavādino bahutarā, esā **yebhuyyasikā**. ''Saṅghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatā''ti (cūḷava. 229, 234, 236, 237, 242) vuttānaṃ saṅghādīnaṃ catunnaṃ sannidhānena vā gaṇapuggalehi samiyamānaṃ vivādādhikaraṇaṃ saṅghasammukhataṃ vinā itarehi tīhi vā sammatīti vuttaṃ hoti.

Ettha ca kārakasaṅghassa saṅghasāmaggivasena sammukhībhāvo **saṅghasammukhatā,** sametabbassa vatthuno bhūtatā **dhammasammukhatā,** yathā taṃ sametabbaṃ, tathevassa samanaṃ **vinayasammukhatā,** yo ca vivadati, yena ca vivadati, tesaṃ ubhinnaṃ atthapaccatthikānaṃ sammukhībhāvo **puggalasammukhatā**.

''Anuvādo catūhipī''ti uddiṭṭhaṃ niddisanto āha **''sammukhā''**tiādi. **Anupubbenā**ti anupaṭipāṭiyā. **Sammukhāvinayādīhi tīhipī**ti sammukhāvinayasativinayaamūḷhavinayehi tīhipi. **Tathevā**ti yathā tīhi, tathā **pañcamena** tassapāpiyasikāsamathenāpi anuvādo sammati, pageva catūhīti attho.

Yo pāpussannatāya pāpiyo puggalo, tassa kattabbato **''tassapāpiyasikā''**ti kammaṃ vuccati. Āyasmato dabbassa mallaputtassa viya sativepullappattassa khīṇāsavassa katā amūlikā sīlavipatticodanā sammukhāvinayena, ñatticatutthāya kammavācāya dinnena sativinayena ca sammati. Ummattakassa bhikkhuno katā āpatticodanā sammukhāvinayena ca tatheva dinnena amūḷhavinayena ca sammati. Saṅghamajjhe āpattiyā codiyamānassa avajānitvā paṭijānanādiṃ karontassa pāpabhikkhuno bahulāpatticodanā sammukhāvinayena ceva tatheva pakatena tassapāpiyasikākammena ca vūpasammatīti vuttaṃ hoti.

''Āpatti pana tīhevā''ti uddesassa niddesamāha **''sammukhenā''**tiādi. **Sammukhena** sammukhāvinayena, **paṭiññāya** paṭiññātakaraṇena, tiṇavatthārakena vā imehi tīhi eva samathehi **sā āpatti** āpattādhikaraṇaṃ upasamaṃ yātīti yojanā. Ettha **paṭiññātakaraṇaṃ** nāma āpattiṃ paṭiggaṇhantena ''passasī''ti vutte āpattiṃ desentena ''āma passāmī''ti sampaṭicchanaṃ. **Tiṇavatthārakaṃ** pana sayameva vakkhati.

Tīheva samathehīti ettha garukāpatti sammukhāvinayena, paṭiññātakaraṇena cāti dvīhi, lahukāpattiṃ āpajjitvā saṅghe vā gaṇe vā puggale vā desanāya sammukhāvinayena ceva paṭiññātakaraṇena ca, kosambakānaṃ viggahasadisaṃ mahāviggahaṃ karontehi āpannā anekavidhā āpattiyo sace honti, tāsu vakkhamānasarūpaṃ thullavajjādiṃ ṭhapetvā avasesā sabbā āpattiyo sammukhāvinayena, tiṇavatthārakena ca sammantīti attho.

Kiccaṃ kiccādhikaraṇaṃ **ekena** sammukhāvinayeneva sammatīti yojanā.

2770. **Yebhuyyasikakamme**ti ettha nimittatthe bhummaṃ. **Salākaṃ gāhaye**ti vinicchayakārake saṅghe dhammavādīnaṃ bahuttaṃ vā appatarattaṃ vā jānituṃ vakkhamānena nayena salākaṃ gāhāpeyya. **Budho**ti ‘‘na chandāgatiṃ gacchati…pe… gahitāgahitañca jānātī’’ti vuttaṃ pañcahi aṅgehi samannāgataṃ puggalaṃ dasseti. **‘‘Gūḷhenā’’**tiādinā salākaggāhappakāro dassito. **Kaṇṇajappenā**ti ettha kaṇṇe jappo yasmiṃ salākaggāhapayogeti viggaho. Ettha **gūḷhasalākaggāho** nāma dhammavādisalākā ca adhammavādisalākā ca visuṃ visuṃ cīvarakaṇṇe pakkhipitvā puggalānaṃ santikaṃ visuṃ visuṃ upasaṅkamitvā salākā visuṃ visuṃ dassetvā ‘‘ito tava ruccanakaṃ gaṇhāhī’’ti raho ṭhatvā gāhāpanaṃ. **Vivaṭakaṃ** nāma dhammavādīnaṃ bahubhāvaṃ ñatvā sabbesu jānantesu puggalānaṃ santikaṃ gāhāpanaṃ. **Kaṇṇajappanaṃ** nāma evameva kaṇṇamūle raho ṭhatvā gāhāpanaṃ.

2771. **Alajjussade**ti ettha ‘‘saṅghe’’ti seso. **Lajjisu bālesū**ti etthāpi ‘‘ussadesū’’ti vattabbaṃ.

2772. **Sakena kammunāyevā**ti attano yaṃ kiccaṃ, tenevāti.

2773-5. **‘‘Āpajjatī’’**tiādi ‘‘alajjī, lajjī, bālo’’ti jānanassa hetubhūtakammadassanaṃ. **Duccintito**ti abhijjhāditividhamanoduccaritavasena duṭṭhu cintento. **Dubbhāsī**ti musāvādādicatubbidhavacīduccaritavasena vacīdvāre paññattānaṃ sikkhāpadānaṃ vītikkamavasena duṭṭhu bhāsanasīlo. **Dukkaṭakāriko**ti pāṇātipātāditividhakāyaduccaritavasena kāyadvāre paññattasikkhāpadānaṃ vītikkamavasena kucchitakammassa karaṇasīlo. **Iti lakkhaṇenevā**ti yathāvuttaṃ alajjīlajjībālalakkhaṇaṃ nigameti.

2776. ‘‘Yebhuyyasikā’’tiādigāthāhi niddiṭṭhameva atthaṃ nigametumāha **‘‘tidhā’’**tiādi. **Tidhāsalākagāhenā**ti tividhassa salākagāhassa aññatarena. Bahukā dhammavādino yadi siyunti yojanā. **Kātabba**nti ettha ‘‘vivādādhikaraṇavūpasamana’’nti seso.

2777. Yo puggalo alajjī ca hoti sānuvādo ca **kammato** kāyakammato, vacīkammato ca asuci ca sambuddhajigucchanīyoti attho. **So** evaṃvidho pāpa**puggalo** tassa pāpiyasikakammassa yogo hotīti sambandho. **Sānuvādo**ti ettha **anuvādo** nāma codanā, saha anuvādena vattatīti **sānuvādo,** pāpagarahitapuggalehi kātabbacodanāya anurūpoti attho.

2778-9. **Bhaṇḍane**ti kalahassa pubbabhāge. **Kalahe**ti kāyavacīdvārappavatte hatthaparāmasādike kalahe ca. **Vivādamhi anappake**ti bahuvidhe vivāde jāte. **Bahuassāmaṇe ciṇṇe**ti samaṇānaṃ ananucchavike nānappakāre kāyikavācasikavītikkame ca kate. **Anagge**ti anante. **Bhassake**ti kucchite amanāpavacane ciṇṇeti yojanā, **bhāsite**ti attho. **Gavesanta**nti gavesiyamānaṃ, āpattādhikaraṇanti seso. **Vāḷa**nti caṇḍaṃ. **Kakkhaḷa**nti āsajjaṃ. **Kātabba**nti vūpasametabbaṃ.

2780-2. Yathā ca vūpasammati, tathā tiṇavatthārake suddho hotīti sambandho.

Thullavajjanti pārājikañceva saṅghādisesañca. **Gihīhi paṭisaṃyuta**nti gihīnaṃ jātiādīhi pāḷiyā āgatehi dasahi akkosavatthūhi, aṭṭhakathāgatehi ca tadaññehi akkosavatthūhi khuṃsanavambhanapaccayā ca dhammikapaṭissavassa asaccāpanapaccayā ca āpannāpattiṃ. Esā eva hi āpatti gihipaṭisaṃyuttā nāma **parivāre** ‘‘atthi gihipaṭisaṃyuttā, atthi nagihipaṭisaṃyuttā’’ti dukaṃ nikkhipitvā ‘‘gihipaṭisaṃyuttāti sudhammattherassa āpatti, yā ca dhammikassa paṭissavassa asaccāpane āpatti. Avasesā nagihipaṭisaṃyuttā’’ti (pari. aṭṭha. 321) vacanato.

Sudhammattherassa āpattīti ca tena cittassa gahapatino jātiṃ paṭicca khuṃsanavambhanapaccayā āpannā omasavādasikkhāpadavibhāgagatā dukkaṭāpatti gahetabbā. Idañca upalakkhaṇamattaṃ, tasmā itarehipi akkosavatthūhi gihiṃ khuṃsentānaṃ vambhentānaṃ itaresaṃ bhikkhūnaṃ sā āpatti gihipaṭisaṃyuttāvāti veditabbaṃ. Tathā āpannaṃ āpattiṃ desāpentena dassanūpacāraṃ avijahāpetvā savanūpacāraṃ jahāpetvā ekaṃse uttarāsaṅgaṃ kārāpetvā ukkuṭikaṃ nisīdāpetvā añjaliṃ paggaṇhāpetvā sā āpatti desāpetabbā.

Diṭṭhāvikammikanti diṭṭhāvikamme niyutto diṭṭhāvikammiko, taṃ, **aṭṭhakathāyaṃ** ‘‘ye pana ‘na metaṃ khamatī’ti aññamaññaṃ diṭṭhāvikammaṃ karontī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 214) ye puggalā dassitā, tesamaññatarasseva gahaṇaṃ.

Yoti bhaṇḍanakārakehi bhikkhūhi saddhiṃ mahantaṃ viggahaṃ katvā sambahulā āpattiyo āpanno yo bhikkhu. **Tatthā**ti tasmiṃ tiṇavatthārakasamathakārake bhikkhusamūhe. **Na hotī**ti chandaṃ datvā taṃ bhikkhuparisaṃ anāgatattā na saṃvijjati. Tañca ṭhapetvāti yojanā.

Tiṇavatthārake kate sati yāva upasampadamāḷato pabhuti āpannāya **sesāya āpattiyā** nirāpatti hutvā **suddho hoti** saṅghoti yojanā.

Samathakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Khuddakavatthukkhandhakakathāvaṇṇanā

2783. **Kuṭṭe**ti iṭṭhakāsilādārukuṭṭānaṃ aññatarasmiṃ. **Aṭṭāne**ti ettha **aṭṭānaṃ** nāma rukkhe phalakaṃ viya tacchetvā aṭṭhapadākārena rājiyo chinditvā nahānatitthe nikhaṇanti, tattha cuṇṇāni ākiritvā manussā kāyaṃ ghaṃsanti.

2784. **Gandhabbahatthenā**ti nahānatitthe ṭhapitena dārumayahatthena. Tena kira cuṇṇāni gahetvā manussā sarīraṃ ghaṃsanti. **Kuruvindakasuttiyā**ti kuruvindakapāsāṇacuṇṇāni lākhāya bandhitvā kataguḷikakalāpako vuccati, taṃ ubhosu antesu gahetvā sarīraṃ ghaṃsanti. **Mallakenā**ti makaradantakaṃ chinditvā mallakamūlasaṇṭhānena katena mallakena, idaṃ gilānassāpi na vaṭṭati. **Aññamaññañca kāyato**ti aññamaññaṃ sarīrena ghaṃseyya.

2785. **Akataṃ mallakaṃ** nāma makaradante acchinditvā kataṃ, idaṃ agilānassa na vaṭṭati.

2786. **Kapāliṭṭhakakhaṇḍānī**ti kapālakhaṇḍaiṭṭhakakhaṇḍāni. **Sabbassā**ti gilānāgilānassa sarīre ghaṃsitvā ubbaṭṭetuṃ vaṭṭati. **‘‘Puthupāṇika’’**nti hatthaparikammaṃ vuccati, tasmā sabbassa hatthena piṭṭhiparikammaṃ kātuṃ vaṭṭati. **‘‘Vatthavaṭṭī’’**ti idaṃ **pāḷiyaṃ** vuttaukkāsikassa pariyāyaṃ, tasmā nahāyantassa yassa kassaci nahānasāṭakavaṭṭiyāpi ghaṃsituṃ vaṭṭati.

2787. **Pheṇakaṃ** nāma samuddapheṇaṃ. **Kathala**nti kapālakhaṇḍaṃ. Pādaghaṃsane **vuttā** anuññātā. **Katakaṃ** nāma padumakaṇṇikākāraṃ pādaghaṃsanatthaṃ kaṇṭake uṭṭhāpetvā kataṃ, etaṃ neva paṭiggahetuṃ, na paribhuñjituṃ vaṭṭati.

2788. **Yaṃ kiñcipi alaṅkāra**nti hatthūpagādialaṅkāresu yaṃ kiñci alaṅkāraṃ.

2789. **Osaṇṭheyyā**ti alaṅkāratthaṃ saṅkharonto nameyya. **Hatthaphaṇakenā**ti hattheneva phaṇakiccaṃ karontā aṅgulīhi osaṇṭhenti. **Phaṇakenā**ti dantamayādīsu yena kenaci. **Kocchenā**ti usiramayena vā muñjapabbajamayena vā kocchena.

2790. **Sitthatelodatelehī**ti sitthatelañca udakatelañcāti viggaho, tehi. Tattha **sitthatelaṃ** nāma madhusitthakaniyyāsādi yaṃ kiñci cikkaṇaṃ. **Cikkaṇaṃ** nāma niyyāsaṃ. **Udakatelaṃ** nāma udakamissakaṃ telaṃ. Katthaci potthakesu ‘‘siṭṭhā’’ti pāṭho, soyevattho. **Anulomanipātattha**nti nalāṭābhimukhaṃ anulomena pātanatthaṃ. **Uddhalomenā**ti uddhaggaṃ hutvā ṭhitalomena.

2791. **Hatthaṃ telena temetvā**ti karatalaṃ telena makkhetvā. **Siroruhā** kesā. **Uṇhābhitattassā**ti uṇhābhitattarajasirassa. Allahatthena siroruhe puñchituṃ vaṭṭatīti yojanā.

2792. **Ādāse udapatte vā**ti ettha kaṃsapattādīnipi, yesu mukhanimittaṃ paññāyati, sabbāni ādāsasaṅkhameva gacchanti, kañjiyādīnipi ca udapattasaṅkhameva, tasmā yattha katthaci olokentassa dukkaṭaṃ.

2793. Yena hetunā mukhaṃ olokentassa anāpatti, taṃ dassetumāha **''sañchavi''**ntiādi. Ābādhapaccayā ''me mukhe vaṇo sañchavi nu kho, udāhu na sañchavī''ti mukhaṃ daṭṭhuñca ''ahaṃ jiṇṇo nu kho, udāhu no''ti attano āyusaṅkhārajānanatthañca mukhaṃ daṭṭhuṃ vaṭṭatīti yojanā.

2794. **Naccaṃ vā**ti yaṃ kiñci naccaṃ antamaso moranaccampi. **Gīta**nti yaṃ kiñci naṭagītaṃ vā sādhugītaṃ vā antamaso dantagītampi, yaṃ ''gāyissāmā''ti pubbabhāge okūjantā karonti, etampi na vaṭṭati. **Vādita**nti yaṃ kiñci vāditaṃ. **Daṭṭhuṃ vā pana sotuṃ vā**ti naccaṃ daṭṭhuṃ vā gītaṃ vāditaṃ sotuṃ vā.

2795. Sayaṃ naccantassa vā naccāpentassa vā gāyantassa vā gāyāpentassa vā vādentassa vā vādāpentassa vā dukkaṭameva **aṭṭhakathāya** (cūḷava. aṭṭha. 248) vuttanti tadekadesaṃ dassetumāha **''daṭṭhumantamaso''**tiādi.

2796. **Suṇātī**ti gītaṃ vā vāditaṃ vā. **Passatī**ti naccaṃ passati.

2797. **Passissāmī**ti ettha ''suṇissāmī''ti seso. ''Naccaṃ passissāmi, gītaṃ, vāditaṃ vā suṇissāmī''ti vihārato vihāraṃ gacchato vāpi dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

2798. **Uṭṭhahitvāna gacchato**ti ''naccaṃ passissāmī''ti, ''gītaṃ, vāditaṃ vā suṇissāmī''ti nisinnaṭṭhānato uṭṭhahitvā antovihārepi taṃ taṃ disaṃ gacchato āpatti hotīti yojanā. Vīthiyaṃ ṭhatvā gīvaṃ pasāretvā passatopi ca āpattīti yojanā.

2799. **Dīghā**ti dvaṅgulato dīghā. **Na dhāreyyā**ti na dhāretabbā. **Dvaṅgulaṃ vā dumāsaṃ vā**ti ettha dve aṅgulāni parimāṇaṃ etassāti **dvaṅgulo,** keso. Dve māsā ukkaṭṭhaparicchedo assāti **dumāso**. Kesaṃ dhārento dvaṅgulaṃ vā dhāreyya dumāsaṃ vā. **Tato uddhaṃ na vaṭṭatī**ti tato dvaṅgulato vā dumāsato vā kesato uddhaṃ kesaṃ dhāretuṃ na vaṭṭati.

Atha vā dve aṅgulāni samāhaṭāni **dvaṅgulaṃ,** dve māsā samāhaṭā **dumāsaṃ,** ubhayattha accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Kese dhārento dvaṅgulamattaṃ vā dhāreyya dumāsamattaṃ vā, **tato** kālaparimāṇato uddhaṃ kese dhāretuṃ na vaṭṭatīti attho. Sace kese antodvemāse dvaṅgule pāpuṇanti, antodvemāseyeva chinditabbā. Dvaṅgule hi atikkametuṃ na vaṭṭati. Sacepi na dīghā, dvemāsato ekadivasampi atikkametuṃ na labhatiyeva. Evamayaṃ ubhayenapi ukkaṭṭhaparicchedeneva vutto, tato oraṃ pana navaṭṭanabhāvo nāma natthi.

2800. Dīghe nakhe, dīghāni nāsikalomāni ca na dhārayeti yojanā, na dhāreyya, chindeyyāti attho. **Vīsatimaṭṭha**nti vīsatiyā nakhānaṃ maṭṭhaṃ likhitamaṭṭhabhāvaṃ kātuṃ bhikkhuno na vaṭṭatīti yojanā. Satthakena tacchetvā cuṇṇakena pamajjitvā phalikamaṇīnaṃ viya ujjalakaraṇaṃ **likhitamaṭṭhaṃ** nāma. ''Anujānāmi, bhikkhave, malamattaṃ apakaḍḍhitu''nti (cūḷava. 274) anuññātattā muggaphalatacādīhi nakhamalaṃ apanetuṃ vaṭṭati.

2801. **Kappāpeyya visuṃ massu**nti yo kesacchinno visuṃ massuṃ kappāpeyya. **Dāṭhikaṃ ṭhapeyyā**ti kese chindāpetvā massuṃ akappāpetvā visuṃ ṭhapeyya. **Sambādhe**ti upakacchakamuttakaraṇasaṅkhāte sambādhaṭṭhāne. **Lomaṃ saṃharāpeyyavā**ti satthena vā saṇḍāsena vā aññena yena kenaci parena chindāpeyya, sayaṃ vā chindeyya. ''Anujānāmi, bhikkhave, ābādhapaccayā sambādhe lomaṃ saṃharāpetu''nti (cūḷava. 275) anuññātattā yathāvuttasambādhe gaṇḍapiḷakavaṇādike ābādhe sati lomaṃ saṃharāpetuṃ vaṭṭati.

2802. Agilānassa chindato dukkaṭaṃ vuttaṃ. **Aññena** vā puggalena tathā kattariyā chindāpentassa dukkaṭaṃ vuttanti sambandho.

2803. **Sesaṅgachedane**ti aṅguliyādiavasesasarīrāvayavānaṃ chedane. **Attavadhe**ti attupakkamena vā āṇattiyā upakkamena vā attano jīvitanāse.

2804. **Aṅga**nti aṅgajātato avasesaṃ sarīrāvayavaṃ. Ahikīṭādidaṭṭhassa tappaṭikāravasena **aṅgaṃ chindato** na doso. Tādisābādhapaccayā tappaṭikāravasena **aṅgaṃ chindato** na doso. Lohitaṃ mocentassāpi na dosoti yojanā.

2805. **Aparissāvano** bhikkhu sace maggaṃ gacchati, dukkaṭaṃ. **Magge** addhāne **taṃ** parissāvanaṃ yācamānassa yo na dadāti, tassa **adadato** adentassāpi tatheva dukkaṭamevāti yojanā. Yo pana attano hatthe parissāvane vijjamānepi yācati, tassa na akāmā dātabbaṃ.

2806. **''Naggo''**ti padaṃ ''na bhuñje''tiādi kiriyāpadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Na bhuñje**ti bhattādiṃ bhuñjitabbaṃ na bhuñjeyya. **Na pive**ti yāguādiṃ pātabbaṃ na piveyya. **Na ca khāde**ti mūlakhādanīyādikaṃ khādanīyaṃ na khādeyya. **Na sāyaye**ti phāṇitādikaṃ sāyitabbañca na sāyeyya na liheyya. **Na dade**ti aññassa bhattādiṃ kiñci na dadeyya. **Na gaṇheyyā**ti tathā sayaṃ naggo hutvā na paṭiggaṇheyya. **Añjasaṃ** maggaṃ.

2807. **Parikammaṃ na kātabba**nti piṭṭhiparikammādiparikammaṃ na kātabbaṃ. **Kāraye**ti sayaṃ naggo hutvā aññena piṭṭhiparikammādiparikammaṃ na kārāpeyyāti attho.

2808. Piṭṭhikammādike **parikamme** jantāgharādikā tisso paṭicchādī **vuttā** ''anujānāmi, bhikkhave, tisso paṭicchādiyo jantāgharapaṭicchādiṃ udakapaṭicchādiṃ vatthapaṭicchādi''nti (cūḷava. 261) anuññātāti yojanā. Paṭicchādeti hirikopinanti **paṭicchādi,** jantāgharameva paṭicchādi **jantāgharapaṭicchādi**. Udakameva paṭicchādi **udakapaṭicchādi**. Vatthameva paṭicchādi **vatthapaṭicchādi. ''Sabbattha pana vaṭṭatī''**ti iminā itarapaṭicchādidvayaṃ parikammeyeva vaṭṭatīti dīpeti. **Sabbatthā**ti bhojanādisabbakiccesu.

2809. **Yattha katthaci peḷāya**nti tambalohavaṭṭalohakaṃsalohakāḷalohasuvaṇṇarajatādīhi katāya vā dārumayāya vā yāya kāyaci peḷāya āsittakūpadhāne. **Bhuñjituṃ na ca vaṭṭatī**ti bhājanaṃ ṭhapetvā bhuñjituṃ na vaṭṭati. Yathāha – ''āsittakūpadhānaṃ nāma tambalohena vā rajatena vā katāya peḷāya etaṃ adhivacanaṃ, 'na bhikkhave āsittakūpadhāne bhuñjitabba'nti sāmaññena paṭikkhittattā pana dārumayāpi na vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 264). ''Anujānāmi bhikkhave maḷorika''nti (cūḷava. 264) anuññātattā maḷorikāya ṭhapetvā bhuñjituṃ vaṭṭati. **''Maḷorikā''**ti ca daṇḍādhārako vuccati, yaṃ tayo, cattāro, bahū vā daṇḍake upari ca heṭṭhā ca vitthataṃ majjhe saṅkucitaṃ katvā bandhitvā ādhārakaṃ karonti. Yaṭṭhiādhārakapaṇṇādhārakapacchikapiṭṭhaghaṭakakavāṭakādibhājanamukhaudukkhalādīnipi ettheva saṅgahaṃ gacchanti. **Yaṭṭhiādhārako**ti yaṭṭhiṃyeva ujukaṃ ṭhapetvā bandhīkataādhārako.

Ekabhājane visuṃ visuṃ bhojanassāpi sambhavato ''bhuñjato ekabhājane''ti ettakeyeva vutte tassāpi pasaṅgo siyāti tannivattanatthamāha **''ekato''**ti. **''Bhuñjato''**ti idaṃ upalakkhaṇaṃ. Ekato ekabhājane yāguādipānampi na vaṭṭati. Yathāha – ''na, bhikkhave, ekathālake pātabba''nti (cūḷava. 264). Atha vā **bhuñjato**ti ajjhohārasāmaññena pānampi saṅgahitanti veditabbaṃ. Ayamettha vinicchayo – sace eko bhikkhu bhājanato phalaṃ vā pūvaṃ vā gahetvā gacchati, tasmiṃ apagate itarassa sesakaṃ bhuñjituṃ vaṭṭati. Itarassāpi tasmiṃ khaṇe puna gahetuṃ vaṭṭatīti.

2810. Ye dve vā tayo vā bhikkhū ekapāvuraṇā vā ekattharaṇā vā ekattharaṇapāvuraṇā vā nipajjanti, tesañca, ye ekamañcepi ekato nipajjanti, tesañca āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

2811. **Saṅghāṭipallatthikamupāgato**ti ettha **saṅghāṭī**ti saṅghāṭināmena adhiṭṭhitacīvaramāha. Saṅghāṭipallatthikaṃ upagatena yutto hutvāti attho. **Na nisīdeyyā**ti vihāre vā antaraghare vā yattha katthaci na nisīdeyya. ''Saṅghāṭīti nāmena adhiṭṭhitacīvaravohārappattamadhiṭṭhitacīvaraṃ 'saṅghāṭī'ti vutta''nti **nissandehe, khuddasikkhāvaṇṇanāyampi** ''saṅghāṭiyā na pallattheti adhiṭṭhitacīvarena vihāre vā antaraghare vā pallatthiko na kātabbo''ti vuttaṃ. **Aṭṭhakathāyaṃ** pana ''antogāme vāsatthāya upagatena adhiṭṭhitaṃ saṅghāṭiṃ vinā sesacīvarehi pallatthikāya nisīdituṃ vaṭṭatī''ti vuttaṃ.

Kiñci kīḷaṃ na kīḷeyyāti jutakīḷādikaṃ yaṃ kiñci kāyikavācasikakīḷikaṃ na kīḷeyya. **Na ca gāhaye**ti na ca gāhāpeyya, na harāpeyyāti attho.

2812. **Dāṭhikāyapī**ti massumhi. **Uggata**nti ettha ''bībhaccha''nti seso. **Añña**nti apalitaṃ. **Tādisa**nti bībhacchaṃ.

2813. **''Agilāno''**ti iminā gilānassa anāpattibhāvaṃ dīpeti. **''Dhāreyyā''**ti iminā suddhakattuniddesena agilānassapi paraṃ dhārāpane, parassa dhāraṇasādiyane ca anāpattīti viññāyatīti. Attano guttatthaṃ, cīvarādīnaṃ guttatthañca vaṭṭatīti yojanā. Tatrāyaṃ vinicchayo (cūḷava. aṭṭha. 270) – yassa kāyadāho vā pittakopo vā hoti, cakkhu vā dubbalaṃ, añño vā koci ābādho vinā chattena uppajjati, tassa gāme vā araññe vā chattaṃ vaṭṭati. Vāḷamigacorabhayesu attaguttatthaṃ, vasse pana cīvaraguttatthampi

vaṭṭati. Ekapaṇṇacchattaṃ pana sabbattheva vaṭṭati. ‘‘Ekapaṇṇacchattaṃ nāma tālapatta’’nti **gaṇṭhipadesu** vuttanti.

2814. Hatthisoṇḍākāro abhedopacārena **‘‘hatthisoṇḍa’’**nti vutto. Evamuparipi. Cīvarassa nāmadheyyaṃ **‘‘vasana’’**nti idaṃ. **‘‘Nivāsentassa dukkaṭa’’**nti padadvayañca ‘‘hatthisoṇḍa’’ntiādīhi sabbapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Velliya**nti ettha gāthābandhavasena saṃ-saddalopo, saṃvelliyanti attho.

Ettha **hatthisoṇḍaṃ** (cūḷava. aṭṭha. 280) nāma nābhimūlato hatthisoṇḍasaṇṭhānaṃ olambakaṃ katvā nivatthaṃ coḷikitthīnaṃ nivāsanaṃ viya. **Catukkaṇṇaṃ** nāma uparito dve, heṭṭhato dveti evaṃ cattāro kaṇṇe dassetvā nivatthaṃ. **Macchavāḷakaṃ** nāma ekato dasantaṃ ekato pāsantaṃ olambetvā nivatthaṃ. **Saṃvelliya**nti mallakammakārādayo viya kacchaṃ bandhitvā nivāsanaṃ. **Tālavaṇṭakaṃ** nāma tālavaṇṭākārena sāṭakaṃ olambetvā nivāsanaṃ. **Ca**-saddena satavalikaṃ saṅgaṇhāti. **Satavalikaṃ** nāma dīghasāṭakaṃ anekakkhattuṃ obhañjitvā ovaṭṭikaṃ karontena nivatthaṃ, vāmadakkhiṇapassesu vā nirantaraṃ valiyo dassetvā nivatthaṃ. Sace pana jāṇuto paṭṭhāya ekā vā dve vā valiyo paññāyanti, vaṭṭati. Evaṃ nivāsetuṃ gilānassapi maggapaṭipannassapi na vaṭṭati.

Yampi maggaṃ gacchantā ekaṃ vā dve vā koṇe ukkhipitvā antaravāsakassa upari laggenti, anto vā ekaṃ kāsāvaṃ tathā nivāsetvā bahi aparaṃ nivāsenti, sabbaṃ na vaṭṭati. Gilāno pana antokāsāvassa ovaṭṭikaṃ dassetvā aparaṃ upari nivāsetuṃ labhati. Agilānena dve nivāsentena saguṇaṃ katvā nivāsetabbāni. Iti yañca idha paṭikkhittaṃ, yañca sekhiyavaṇṇanāyaṃ, taṃ sabbaṃ vajjetvā nibbikāraṃ timaṇḍalaṃ paṭicchādentena parimaṇḍalaṃ nivāsetabbaṃ. Yaṃ kiñci vikāraṃ karonto dukkaṭā na muccati.

2815. **Gihipārupana**nti ‘‘setapaṭapārutaṃ (cūḷava. aṭṭha. 280) paribbājakapārutaṃ ekasāṭakapārutaṃ soṇḍapārutaṃ antepurikapārutaṃ mahājeṭṭhakapārutaṃ kuṭipavesakapārutaṃ brāhmaṇapārutaṃ pāḷikārakapāruta’’nti evamādiparimaṇḍalalakkhaṇato aññathā pārutaṃ, sabbametaṃ gihipārutaṃ nāma. Tasmā yathā setapaṭā aḍḍhapālakaniganṭhā pārupanti, yathā ca ekacce paribbājakā uraṃ vivaritvā dvīsu aṃsakūṭesu pāvuraṇaṃ ṭhapenti, yathā ca ekasāṭakā manussā nivatthasāṭakassa ekenantena piṭṭhiṃ pārupitvā ubho kaṇṇe ubhosu aṃsakūṭesu ṭhapenti, yathā ca surāsoṇḍādayo sāṭakena gīvaṃ parikkhipantā ubho ante udare vā olambenti, piṭṭhiyaṃ vā khipanti, yathā ca antepurikāyo akkhitārakamattaṃ dassetvā oguṇṭhikaṃ pārupanti, yathā ca mahājeṭṭhā dīghasāṭakaṃ nivāsetvā tasseva ekenantena sakalasarīraṃ pārupanti, yathā ca kassakā khettakuṭiṃ pavisantā sāṭakaṃ paliveṭhetvā upakacchake pakkhipitvā tasseva ekenantena sarīraṃ pārupanti, yathā ca brāhmaṇā ubhinnaṃ upakacchakānaṃ antarena sāṭakaṃ pavesetvā aṃsakūṭesu pakkhipanti, yathā ca pāḷikārako bhikkhu ekaṃsapārupanena pārutaṃ vāmabāhaṃ vivaritvā cīvaraṃ aṃsakūṭaṃ āropeti, evaṃ apārupitvā sabbepi ete, aññe ca evarūpe pārupanadose vajjetvā nibbikāraṃ parimaṇḍalaṃ pārupitabbaṃ. Tathā apārupitvā ārāme vā antaraghare vā anādarena yaṃ kiñci vikāraṃ karontassa dukkaṭaṃ. Parimaṇḍalato vimuttalakkhaṇanivāsanapārupanadose vajjetvā parimaṇḍalabhāvoyeva vuttalakkhaṇo adhippetoti attho.

2816. **Lokāyataṃ na vāceyyā**ti ‘‘sabbaṃ ucchiṭṭhaṃ, sabbaṃ anucchiṭṭhaṃ, seto kāko, kāḷo bako iminā ca iminā ca kāraṇenā’’ti evamādiniratthakakāraṇapaṭisaṃyuttaṃ titthiyasatthaṃ aññesaṃ na vāceyya. **Na ca taṃ pariyāpuṇe**ti taṃ lokāyataṃ na ca pariyāpuṇeyya na uggaṇheyya. **Tiracchānavijjā**ti hatthisippaassasippadhanusippādikā paropaghātakarā vijjā ca. Bhikkhunā na pariyāpuṇitabbā, na vācetabbāti yojanā.

2817. **Sabbācāmaribījanī**ti setādivaṇṇehi sabbehi camaravālehi katā bījanī. **Na cālimpeyya dāyaṃ vā**ti davaḍāhādiupaddavanivāraṇāya anuññātaṃ paṭaggidānakāraṇaṃ vinā araññaṃ agginā na ālimpeyya. Davaḍāhe pana āgacchante anupasampanne asati paṭaggiṃ dātuṃ, appaharitakaraṇena vā parikhākhaṇanena vā parittāṇaṃ kātuṃ, senāsanaṃ pattaṃ vā appattaṃ vā aggiṃ allasākhaṃ bhañjitvā nibbāpetuñca labhati. Udakena pana kappiyeneva labhati, netarena. Anupasampanne pana sati teneva kappiyavohārena kārāpetabbaṃ. **Mukhaṃ na ca lañje**ti manosilādinā mukhaṃ na limpeyya, tilakena aṅgaṃ na kareyyāti attho.

2818. **Ubhatokāja**nti ubhatokoṭiyā bhāravahanakoṭikājaṃ. **Antarakājaka**nti ubhayakoṭiyā ṭhitavāhakehi vahitabbaṃ majjhebhārayuttakājaṃ. **Sīsakkhandhakaṭibhārādayo** heṭṭhā vuttalakkhaṇāva.

2819. Yo bhikkhu vaḍḍhakiaṅgulena aṭṭhaṅgulādhikaṃ vā teneva aṅgulena caturaṅgulapacchimaṃ vā dantakaṭṭhaṃ khādati, evaṃ khādato tassa āpatti dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

2820. **Kicce satipī**ti sukkhakaṭṭhādiggahaṇakicce pana sati. **Porisa**nti purisappamāṇaṃ, byāmamattanti vuttaṃ hoti. **Āpadāsū**ti vāḷamigādayo vā disvā maggamūḷho vā disā oloketukāmo hutvā davaḍāhaṃ vā udakoghaṃ vā āgacchantaṃ disvā vā evarūpāsu āpadāsu. **Vaṭṭatevābhirūhitu**nti atiuccampi rukkhaṃ ārohituṃ vaṭṭati eva.

2821. Sace **akallako** gilāno na siyā, **lasuṇaṃ** māgadhaṃ āmakaṃ bhaṇḍikalasuṇaṃ **na ca khādeyya** neva paribhuñjeyyāti yojanā. **Bhaṇḍikalasuṇaṃ** nāma catumiñjato paṭṭhāya bahumiñjaṃ. Palaṇḍukabhañjanakādilasuṇe magadhesu jātattepi na doso. Lasuṇavibhāgo heṭṭhā dassitoyeva. Gilānassa pana lasuṇaṃ khādituṃ vaṭṭati. Yathāha – ‘‘anujānāmi, bhikkhave, ābādhapaccayā lasuṇaṃ khāditu’’nti (cūḷava. 289). **Ābādhapaccayā**ti yassa ābādhassa lasuṇaṃ bhesajjaṃ hoti, tappaccayāti attho. **Buddhavacana**nti saṅgītittayāruḷhā piṭakattayapāḷi. **Aññathā**ti sakkaṭādikhalitavacanamayaṃ vācanāmaggaṃ na ropetabbaṃ, tathā na ṭhapetabbanti vuttaṃ hoti.

2822. **Khipite**ti yena kenaci khipite. ‘‘Jīvā’’ti na vattabbanti yojanā. Bhikkhunā khipite gihinā ‘‘jīvathā’’ti vuttena puna ‘‘ciraṃ jīvā’’ti vattuṃ vaṭṭatīti yojanā. **‘‘Cira’’**nti pade satipi vaṭṭati.

2823. **Ākoṭentassā**ti kāyena vā kāyapaṭibaddhādīhi vā paharantassa. **Pupphasaṃkiṇṇe**ti pupphasanthate.

2824. Nhāpitā pubbakā etassāti **nhāpitapubbako,** nhāpitajātikoti attho. **Khurabhaṇḍa**nti nhāpitaparikkhāraṃ. **Na gaṇheyyā**ti na parihareyya. Sace yo nhāpitajātiko hoti, so khurabhaṇḍaṃ gahetvā na hareyyāti attho. Aññassa hatthato gahetvā kesacchedādi kātuṃ vaṭṭati. **Uṇṇī**ti kesakambalaṃ vinā uṇṇamayā pāvuraṇajāti. ‘‘Gonakaṃ kuttakaṃ cittaka’’miccādinā vuttabhedavantatāya āha **‘‘sabbā’’**ti. Uṇṇamayaṃ antokaritvā pārupituṃ vaṭṭatīti āha **‘‘bāhiralomikā’’**ti. Yathāha – ‘‘na, bhikkhave, bāhiralomī uṇṇīdhāretabbā’’ti (cūḷava. 249). **Sikkhāpadaṭṭhakathāyaṃ** ‘‘uṇṇalomāni bahi katvā uṇṇapāvāraṃ pārupanti, tathā dhārentassa dukkaṭaṃ. Lomāni anto katvā pārupituṃ vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 249).

2825. **Aṅgarāgaṃ** nāma kuṅkumādi. **Karontassā**ti abbhañjantassa. Akāyabandhanassa gāmaṃ pavisatopi dukkaṭaṃ samudīritanti yojanā. Ettha ca asatiyā abandhitvā nikkhantena yattha sarati, tattha bandhitabbaṃ. ‘‘Āsanasālāya bandhissāmī’’ti gantuṃ vaṭṭati. Saritvā yāva na bandhati, na tāva piṇḍāya caritabbaṃ.

2826. Sabbaṃ āyudhaṃ vinā sabbaṃ **lohajaṃ** lohamayabhaṇḍañca pattaṃ, saṅkamanīyapādukaṃ, yathāvuttalakkhaṇaṃ pallaṅkaṃ, āsandiñca vinā sabbaṃ **dārujaṃ** dārumayabhaṇḍañca vuttalakkhaṇameva **katakaṃ**, **kumbhakārikaṃ** dhaniyasseva sabbamattikāmayaṃ kuṭiñca vinā sabbaṃ **mattikāmayaṃ** bhaṇḍañca kappiyanti yojanā.

Khuddakavatthukkhandhakakathāvaṇṇanā.

Senāsanakkhandhakakathāvaṇṇanā

2827. **Āsandiko**ti caturassapīṭhaṃ. **Atikkantapamāṇo**ti heṭṭhā aṭaniyā vaḍḍhakihatthato uccatarappamāṇapādako. Ekapassato dīgho pana uccapādako na vaṭṭati. Yathāha – ‘‘uccakampi āsandikanti vacanato ekatobhāgena dīghapīṭhameva hi aṭṭhaṅgulādhikapādakaṃ na vaṭṭati, caturassaāsandiko pana pamāṇātikkantopi vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 297).

Tathāti iminā ‘‘atikkantapamāṇo’’ti idaṃ paccāmasati. **Pañcaṅgapīṭha**nti cattāro pādā, apassenanti imehi pañcaṅgehi yuttapīṭhaṃ. **Sattaṅga**nti tīsu disāsu apassaye yojetvā kataṃ. Tañhi catūhi pādehi, tīhi apassehi ca yuttattā ‘‘sattaṅgapīṭha’’nti vuttaṃ. Esa nayo mañcepi. Yathāha – ‘‘sattaṅgo nāma tīsu disāsu apassayaṃ katvā katamañco, ayampi pamāṇātikkanto vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 297).

2828. **Tūlonaddhā**ti upari tūlaṃ pakkhipitvā baddhā. **Ghareyevā**ti gihīnaṃ geheyeva nisīdituṃ vaṭṭatīti sambandho. **‘‘Nisīditu’’**nti imināva sayanaṃ paṭikkhittaṃ. **Sīsapādūpadhāna**nti sīsūpadhānañceva pādūpadhānañca. **Ca**-saddo pi-saddatthe so ‘‘agilānassā’’ti ettha ānetvā sambandhitabbo, tena agilānassāpi tāva vaṭṭati, pageva gilānassāti dīpeti.

2829. Na kevalaṃ gilānassa sīsapādūpadhānameva vaṭṭati, atha kho idampīti dassetumāha **''santharitvā''**tiādi. **Upadhānāni santharitvā**ti bahū upadhānāni attharitvā. **Tattha cā**ti tasmiṃ upadhānasanthare. **Paccattharaṇakaṃ datvā**ti upari paccattharaṇakaṃ attharitvā.

2830. **Tiriya**nti vitthārato. **Muṭṭhiratana**nti pākatikamuṭṭhikaratanaṃ. Taṃ pana vaḍḍhakīnaṃ vidatthimattaṃ. **Mita**nti pākaṭitaṃ pamāṇayuttaṃ hotīti yojanā. Katthaci potthakesu **''mata''**nti pāṭho dissati, so na gahetabbo. **Dīghato**ti bimbohanassa dīghato. **Diyaḍḍha**nti diyaḍḍhahatthaṃ vā dvihatthaṃ vā hotīti **kurundiyaṃ** vuttanti sambandho. Idameva hi ''sīsappamāṇabimbohana''nti adhippetaṃ. Yathāha –

> ''Sīsappamāṇaṃ nāma yassa vitthārato tīsu kaṇṇesu dvinnaṃ kaṇṇānaṃ antaraṃ miniyamānaṃ vidatthi ceva caturaṅgulañca hoti, majjhaṭṭhānaṃ muṭṭhiratanaṃ hoti. Dīghato pana diyaḍḍharatanaṃ vā dviratanaṃ vāti **kurundiyaṃ** vuttaṃ. Ayaṃ sīsappamāṇassa ukkaṭṭhaparicchedo, ito uddhaṃ na vaṭṭati, heṭṭhā pana vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 297).

2831. **Coḷa**nti pilotikā. **Paṇṇa**nti rukkhalatānaṃ paṇṇaṃ. **Uṇṇā**ti eḷakādīnaṃ lomaṃ. **Tiṇa**nti dabbatiṇādi yaṃ kiñci tiṇaṃ. **Vāka**nti kadaliakkamakacivākādikaṃ. Etehi pañcahi pūritā bhisiyo **tūlānaṃ gaṇanāvasā** hetugabbhānaṃ etesaṃ pañcannaṃ gabbhānaṃ gaṇanāvasena pañca bhāsitāti yojanā.

2832. Bimbohanagabbhaṃ dassetumāha **''bhisī''**tiādi. **Pañcevā**ti yathāvuttacoḷādipañceva. **Tathā tūlāni tīṇipī**ti ''anujānāmi, bhikkhave, tīṇi tūlāni rukkhatūlaṃ latātūlaṃ poṭakitūla''nti (cūḷava. 297) anuññātāni tīṇipi tūlāni. Ettha ca **rukkhatūlaṃ** nāma simbalirukkhādīnaṃ yesaṃ kesañci rukkhānaṃ tūlaṃ. **Latātūlaṃ** nāma khīravalliādīnaṃ yāsaṃ kāsañci vallīnaṃ tūlaṃ. **Poṭakitūlaṃ** nāma poṭakitiṇādīnaṃ yesaṃ kesañci tiṇajātikānaṃ antamaso ucchunaḷādīnampi tūlaṃ. **Lomāni migapakkhīna**nti sīhādicatuppadānaṃ, morādipakkhīnaṃ lomāni. **Ime**ti bhisigabbhādayo ime dasa bimbohanassa gabbhāti sambandho.

2833. Evaṃ kappiyaṃ bhisibimbohanagabbhaṃ dassetvā idāni akappiyaṃ dassetumāha **''manussaloma''**ntiādi. Lomesu manussalomañca pupphesu bakulapiyaṅgupupphādikaṃ sabbaṃ pupphañca paṇṇesu ca **suddhaṃ** kevalaṃ tamālapattañca na vaṭṭatīti yojanā. **''Suddha''**nti iminā tamālapattaṃ sesagabbhehi missaṃ vaṭṭatīti byatirekato dīpeti.

2834. **Masūrake**ti cammachavibhisibimbohane.

2835. ''Suddha''nti iminā byatirekato dassitamevatthaṃ sarūpato vibhāvetumāha **''missa''**ntiādi.

2836. **Tiracchānagatassa vā**ti antamaso gaṇḍuppādassāpi. **Kārentassā**ti cittakammakaṭṭhakammādivasena kārāpentassa vā karontassa vā.

2837. **Jātaka**nti apaṇṇakajātakādijātakañca. **Vatthu**nti vimānavatthuādikaṃ pasādajanakaṃ vā petavatthuādikaṃ saṃvegajanakaṃ vā vatthuṃ. **Vā**-saddena **aṭṭhakathāgataṃ** idha dassitapakaraṇaṃ saṅgaṇhāti. **Parehi vā**ti ettha **vā**-saddo avadhāraṇe, tena parehi kārāpetumeva vaṭṭati, na sayaṃ kātunti dīpeti. **Sayaṃ kātumpī**ti ettha **api**-saddo pageva kārāpetunti dīpeti.

2838. **Yo pana** bhikkhu dvīhi vassehi vā ekena vā vassena yassa bhikkhuno vuḍḍhataro vā hoti daharataro vā, so tena bhikkhunā samānāsaniko nāma hotīti yojanā.

2839. **''Sattavassena pañcavasso''**ti idaṃ dvīhi vassehi vuḍḍhanavakānaṃ samānāsanikatte udāharaṇaṃ. **''Cha vassena pañcavasso''**ti idaṃ ekavassena vuḍḍhanavakānaṃ samānāsanikatte udāharaṇaṃ.

2840. Yaṃ tiṇṇaṃ nisīdituṃ pahoti, taṃ heṭṭhā dīghāsanaṃ nāmāti yojanā. ''Samānāsanikā mañce nisīditvā mañcaṃ bhindiṃsu, pīṭhe nisīditvā pīṭhaṃ bhindiṃsū''ti (cūḷava. 320) āropite vatthumhi ''anujānāmi, bhikkhave, duvaggassa mañcaṃ duvaggassa pīṭha''nti (cūḷava. 320) anuññātattā **''dve''**ti samānāsanike dve sandhāya vuttaṃ.

2841. Ubhatobyañjanaṃ, itthiṃ, paṇḍakaṃ ṭhapetvā **sabbehipi** gahaṭṭhehi, pabbajitehi vā purisehi saha dīghāsane nisīdituṃ anuññātanti yojanā. Potthakesu pana katthaci ''sabbesa''nti sāmivacananto pāṭho dissati, tato **''sabbehipī''**ti karaṇavacanantova pāṭho yuttataro. Karaṇavacanappasaṅge vā sāmivacananiddesoti veditabbaṃ. Yathāha ''yaṃ tiṇṇaṃ pahoti, taṃ saṃhārimaṃ vā hotu asaṃhārimaṃ vā, tathārūpe api phalakakhaṇḍe anupasampannenāpi saddhiṃ nisīdituṃ vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 320).

2842. **Purimiko**ti ñattidutiyāya kammavācāya sammatena ''na chandāgatiṃ gaccheyya…pe… gahitāgahitañca jāneyyā''ti (cūḷava. 317) vuttehi pañcahi aṅgehi samannāgatena bhikkhunā purimavassūpanāyikadivase ''anujānāmi, bhikkhave, paṭhamaṃ bhikkhū gaṇetuṃ, paṭhamaṃ bhikkhū gaṇetvā seyyā gaṇetuṃ, seyyā gaṇetvā seyyaggena gāhetu''ntiādinā (cūḷava. 318) nayena anuññātaniyāmeneva senāsanaggāhāpanaṃ purimiko nāma senāsanaggāho. Evameva pacchimikāya vassūpanāyikadivase senāsanaggāhāpanaṃ **pacchimiko** nāma. Evameva mahāpavāraṇādivasassa anantaradivase ''bhante, antarāmuttakaṃ senāsanaṃ gaṇhathā''ti vatvā vuḍḍhapaṭipāṭiyā senāsanaggāhāpanaṃ **antarāmuttako** nāma. **Pakāsito** ''aparajjugatāya āsāḷhiyāpurimiko gāhāpetabbo, māsagatāya āsāḷhiyā pacchimiko gāhetabbo, aparajjugatāya pavāraṇāya āyatiṃ vassāvāsatthāya antarāmuttako gāhetabbo''ti (cūḷava. 318) vutto.

2843. Vuttamevatthaṃ niyametvā dassetumāha **''pubbāruṇā''**tiādi. Idha **pāṭipadā** nāma dve vassūpanāyikadivasā ceva mahāpavāraṇāya anantaradivaso ca. Imesaṃ tiṇṇaṃ pāṭipadadivasānaṃ aruṇo **pubbāruṇo** nāma. Te divase atikkamma dutiyatithipaṭibaddho aruṇo **punāruṇo** nāma. **Ida**nti ubhayāruṇānantaraṃ. **Senāsanagāhakassā**ti ettha sakatthe ka-paccayo, senāsanaggāhassāti attho. Yathāha – ''idañhi senāsanaggāhassa khetta''nti. **Vassūpagate** vassūpagame kātabbe sati, sādhetabbapayojane bhummaṃ. **Vassūpagate**ti vā nimittatthe bhummaṃ. Purimikāya, hi pacchimikāya ca vassūpagamanassa taṃ tadahu senāsanaggāho nimittaṃ, antarāmuttako pana āgamino vassūpagamanassāti evaṃ tividhopi senāsanaggāho vassūpagamanassa nimittaṃ hoti.

2844. Pāṭipadadivasassa aruṇe uggateyeva senāsane pana gāhite añño bhikkhu āgantvā sace senāsanapaññāpakaṃ senāsanaṃ **yācati,** so bhikkhu senāsanapaññāpakena ''senāsanaṃ gāhita''nti vattabboti yojanā.

2845. Vassāvāsassa idaṃ **vassāvāsikaṃ,** vassaṃvutthānaṃ dātabbacīvaraṃ, gāthābandhavasena ''vassavāsika''nti rassattaṃ. Saṅghikaṃ apaloketvā gahitaṃ **vassāvāsikaṃ** cīvaraṃ sace **tatrajaṃ** tatruppādaṃ hoti, antovasse vibbhantopi labhateti yojanā. **''Tatrajaṃ sace''**ti iminā cassa dāyakānaṃ vassāvāsikapaccayavasena gāhitaṃ pana na labhatīti dīpeti. Yathāha – ''paccayavasena gāhitaṃ pana na labhatīti vadantī''ti (cūḷava. aṭṭha. 318).

2846-8. Sace vutthavasso yo bhikkhu āvāsikahatthato kiñci ticīvarādikaṃ **kappiyabhaṇḍaṃ** attano gahetvā ''asukasmiṃ kule mayhaṃ gahitaṃ vassāvāsikacīvaraṃ gaṇha'' iti evaṃ vatvā **tassa** āvāsikassa datvā disaṃ **gacchati** pakkamati, so tattha gataṭṭhāne sace **uppabbajati** gihī hoti, **tassa** disaṃgatassa sampattaṃ **taṃ** vassāvāsikaṃ tena tathā dinnampi āvāsiko bhikkhu **gahetuṃ na labhati,** tassa pāpitaṃ vassāvāsikacīvaraṃ **saṅghikaṃyeva** siyāti yojanā. Yathāha – ''idha, bhikkhave, vassaṃvuttho bhikkhu vibbhamati, saṅghasseveta''nti.

2849. Tasmiṃ kule dāyake **manusse** sammukhā ce paṭicchāpeti, tassa disaṃgamissa sampattaṃ vassāvāsikacīvaraṃ āvāsiko labhatīti yojanā.

2850. Tattha **ārāmo** nāma pupphārāmo vā phalārāmo vā. **Vihāro** nāma yaṃ kiñci pāsādādisenāsanaṃ. **Vatthūni duvidhassapī**ti ārāmavatthu, vihāravatthūti duvidhassa vatthūni ca. **Ārāmavatthu** nāma tesaṃyeva ārāmānaṃ atthāya paricchinditvā ṭhapitokāso, tesu vā ārāmesu vinaṭṭhesu tesaṃ porāṇakabhūmibhāgo. **Vihāravatthu** nāma tassa patiṭṭhānokāso. **Bhisi** nāma uṇṇabhisiādīnaṃ pañcannaṃ aññatarā. **Bimbohanaṃ** nāma vuttappakārānaṃ bimbohanānaṃ aññataraṃ. **Mañcaṃ** nāma masārako bundikābaddho, kuḷīrapādako, āhaccapādakoti imesaṃ pubbe vuttānaṃ catunnaṃ mañcānaṃ aññataraṃ. **Pīṭhaṃ** nāma masārakādīnaṃyeva catunnaṃ pīṭhānaṃ aññataraṃ.

2851. **Lohakumbhī** nāma kāḷalohena vā tambalohena vā yena kenaci lohena katā kumbhī. **Kaṭāho** pākaṭova. **''Bhāṇaka''**nti alañjaro vuccati. **Alañjaro**ti ca bahuudakagaṇhanikā mahācāṭi, jalaṃ gaṇhituṃ alanti alañjaro. ''Vaṭṭacāṭi viya hutvā thokaṃ dīghamukho majjhe paricchedaṃ dassetvā kato''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. **Vārako**ti ghaṭo. Ku vuccati pathavī, tassā dālanato vidāraṇato **''kudālo''**ti ayomayaupakaraṇaviseso vuccati.

2852. **Valliveḷuādīsu veḷū**ti mahāveṇu. **Tiṇa**nti gehacchādanaṃ tiṇaṃ. **Paṇṇaṃ** tālapaṇṇādikaṃ. **Muñja**nti muñjatiṇaṃ. **Pabbaja**nti pabbajatiṇaṃ, **mattikā** pakatimattikā vā gerukādipañcavaṇṇā vā mattikā. **Āha ca** aṭṭhakathācariyo.

2853. **Dve**ti paṭhamadutiyagarubhaṇḍāni. **Dvīhi saṅgahitāni** ''āromo, ārāmavatthu, idaṃ paṭhamaṃ. Vihāro, vihāravatthu, idaṃ dutiya''nti (cūḷava. 321-322) vuttattā. **Catusaṅgaha**nti catūhi bhisiādīhi saṅgaho yassāti viggaho. **Navakoṭṭhāsa**nti lohakumbhiādayo nava koṭṭhāsā assāti viggaho. **Aṭṭhadhā** valliādīhi aṭṭhahi pakārehi.

2854. **Itī**ti nidassanatthe. Evaṃ vuttanayena **pañcahi rāsīhi** niddiṭṭhānaṃ garubhaṇḍagaṇanānaṃ piṇḍavasena pañcavīsatividhaṃ garubhaṇḍaṃ pañcanimmalalocano nātho pakāsayīti yojanā. Pañca nimmalāni locanāni yassāti viggaho, maṃsadibbadhammabuddhasamantacakkhuvasena pañcavidhavippasannalocanoti attho.

2855. **Vissajjento**ti issaravatāya parassa vissajjento. **Vibhājento**ti vassaggena pāpetvā vibhājento. Idañhi sabbampi garubhaṇḍaṃ **senāsanakkhandhake** (cūḷava. 321) ''avissajjiyaṃ. **Kiṭāgirivatthumhi** (cūḷava. 322) avebhaṅgiya''nti ca vuttaṃ. Ubhayattha āgatavohārabhedadassanamukhena tattha vippaṭipajjantassa āpattiṃ dassento āha **''bhikkhu thullaccayaṃ phuse''**ti. **Parivāre** pana –

Avissajjiyaṃ avebhaṅgiyaṃ, pañca vuttā mahesinā;
Vissajjentassa paribhuñjantassa anāpatti;
Pañhā mesā kusalehi cintitāti. (pari. 479) –

Āgataṃ. Tasmā mūlacchejjavasena avissajjiyaṃ, avebhaṅgiyañca, parivattanavasena pana vissajjentassa, paribhuñjantassa ca anāpattīti evamettha adhippāyo.

2856. **Bhikkhunā** puggalena vā saṅghena vā gaṇena vā garubhaṇḍaṃ tu vissajjitaṃ avissaṭṭhameva hoti, vibhattañca avibhājitameva hotīti yojanā.

2857. **Ettha** etesu pañcasu garubhaṇḍesu purimesu tīsu **agarubhaṇḍakaṃ** kiñci na ca atthīti yojanā. Catutthe pana garubhaṇḍe **aṭṭhakathāya** ''lohakumbhī, lohabhāṇakaṃ, lohakaṭāhanti imāni tīṇi mahantāni vā hontu khuddakāni vā, antamaso pasatamattaudakagaṇhanakānipi garubhaṇḍāniyevā''ti vuttanayaṃ dassetumāha **''lohakumbhī''**tiādi.

2858. Idaṃ tividhanti sambandho. **Pādagaṇhanako**ti ettha **pādo** nāma magadhanāḷiyā pañcanāḷimattagaṇhanako bhājanaviseso. Bhājanānaṃ pamāṇaṃ karontā sīhaḷadīpe yebhuyyena teneva pādena minanti. Tasmā **aṭṭhakathāyaṃ** ''sīhaḷadīpe pādagaṇhanako bhājetabbo''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) vuttaṃ. **Lohavārako**ti kāḷalohatambalohavaṭṭalohakaṃsalohānaṃ yena kenaci kato. **Bhājiyo**ti bhājetabbo.

2859. **Tato uddha**nti tato pādagaṇhanakavārakato uddhaṃ adhikaṃ gaṇhanako. Evaṃ pāḷiāgatānaṃ vinicchayaṃ dassetvā **aṭṭhakathā**gatānaṃ (cūḷava. aṭṭha. 321) dassetumāha **''bhiṅgārādīnī''**tiādi. **Bhiṅgāro** nāma ukkhittahatthisoṇḍākārena katajalaniggamakaṇṇiko uccagīvo mahāmukhaudakabhājanaviseso. **Ādi**-saddena **aṭṭhakathā**gatāni ''paṭiggahauḷuṅkadabbikaṭacchupātitaṭṭakasarakasamuggaaṅgārakapalladhūmakaṭacchuādīni khuddakāni vā mahantāni vā''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) vuttāni saṅgaṇhāti. **Sabbānī**ti khuddakāni vā mahantāni vā.

2860. Tambathālakā ayathālakā bhājetabbāti yojanā. **Ca**-saddena **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ ''ṭhapetvā pana bhājanavikatiṃ aññasmimpi kappiyalohabhaṇḍe añjanī añjanisalākā kaṇṇamalaharaṇī sūci paṇṇasūci khuddako pipphalako khuddakaṃ ārakaṇṭakaṃ kuñcikā tāḷaṃ kattarayaṭṭhivedhako natthudānaṃ bhindivālo lohakūṭo lohakuṭṭi lohaguḷo lohapiṇḍi lohaaraṇī cakkalikaṃ aññampi vippakataṃ lohabhaṇḍaṃ bhājiya''nti (cūḷava. aṭṭha. 321) vacanaṃ saṅgaṇhāti. **Dhūmanetta**nti dhūmanāḷikā. **Ādi**-saddena ''phāladīparukkhadīpakapallakaolambakadīpakaitthipurisatiracchānagatarūpakāni pana aññāni vā bhittichadanakavāṭādīsu upanetabbāni antamaso lohakhilakaṃ upādāya sabbāni lohabhaṇḍāni garubhaṇḍāniyeva hontī''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) vuttaṃ saṅgaṇhāti.

2861. **Attanā paṭiladdha**nti ettha pi-saddo luttaniddiṭṭho, attanā paṭiladdhampīti attho. Bhikkhunā attanā paṭiladdhampi taṃ lohabhaṇḍaṃ kiñcipi puggalikaparibhogena na bhuñjitabbanti yojanā.

2862. Kaṃsavaṭṭalohānaṃ vikārabhūtāni tambamaya**bhājanānipi** puggalikaparibhogena sabbaso paribhuñjituṃ na vaṭṭantīti yojanā.

2863. **Eseva nayo**ti ''na puggalikabhogenā''tiādinā dassitanayo. Saṅghikesu vā **gihīnaṃ santakesu vā** yathāvuttabhaṇḍesu paribhogapaccayā **doso na atthī**ti yojanā. ''Kaṃsalohādibhājanaṃ saṅghassa dinnampi pārihāriyaṃ na vaṭṭati, gihivikatanīhāreneva paribhuñjitabba''nti (cūḷava. aṭṭha. 321) **mahāpaccariyaṃ** vuttaṃ. Ettha ca **pārihāriyaṃ na vaṭṭati** attano santakaṃ viya gahetvā paribhuñjituṃ na vaṭṭatīti. **''Gihivikatanīhāreneva paribhuñjitabba''**nti iminā sace ārāmikādayo paṭisāmetvā paṭidenti, paribhuñjituṃ vaṭṭatīti dasseti.

2864. **Khīrapāsāṇa**nti mudukā pāṇajāti. Vuttañhi mātikāṭṭhakathā**gaṇṭhipade** ''khīrapāsāṇo nāma muduko pāsāṇo''ti. **Garuka**nti garubhaṇḍaṃ. **Taṭṭakādika**nti **ādi**-saddena sarakādīnaṃ saṅgaho. **Ghaṭako**ti khīrapāsāṇamayoyeva vārako. **''Pādagaṇhanato uddha''**nti iminā pādagaṇhanako agarubhaṇḍanti dīpeti.

2865. ''Suvaṇṇarajatahārakūṭajātiphalikabhājanāni gihivikatānipi na vaṭṭanti, pageva saṅghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vā''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayaṃ dassetumāha **''siṅgī''**tiādi. **Siṅgī**ti suvaṇṇaṃ. **Sajjhu** rajataṃ. **Hārakūṭaṃ** nāma suvaṇṇavaṇṇaṃ lohajātaṃ. Phalikena ubbhavaṃ jātaṃ, phalikamayaṃ bhājananti attho. **Gihīnaṃ santakānipī**ti **api**-saddena gihivikataparibhogenāpi tāva na vaṭṭanti, pageva saṅghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vāti dīpeti. Senāsanaparibhoge pana āmāsampi anāmāsampi sabbaṃ vaṭṭati.

2866. **Khuddā**ti yāya vāsiyā ṭhapetvā dantakaṭṭhacchedanaṃ vā ucchutacchanaṃ vā aññaṃ mahākammaṃ kātuṃ na sakkā, evarūpā khuddakā vāsi bhājanīyā. **Mahattarī**ti yathāvuttappamāṇāya vāsiyā mahantatarā yena kenaci ākārena katavāsi garubhaṇḍaṃ. Vejjānaṃ sirāvedhanakampi ca pharasu tathā garubhaṇḍanti yojanā.

2867. **Kuṭhārī**ti ettha pharasusadisova vinicchayo. Yā pana āvudhasaṅkhepena katā, ayaṃ anāmāsā. **Kudālo** antamaso caturaṅgulamattopi. **Sikhara**nti dhanurajjuto nāmetvā dāruādīnaṃ vijjhanakakaṇṭako. **Tenevā**ti nikhādaneneva.

2868. Nikhādanassa bhedavantatāya taṃ vibhajitvā dassetumāha **''caturassamukhaṃ doṇimukha''**nti. **Doṇimukha**nti doṇi viya ubhayapassena nāmitamukhaṃ. **Vaṅka**nti aggato nāmetvā katanikhādanaṃ. **Pi**-saddena ujukaṃ saṅgaṇhāti. **Tattha cā**ti tasmiṃ nikhādane. Sadaṇḍaṃ khuddakañca nikhādanaṃ sabbaṃ garubhaṇḍanti yojanā. **''Sadaṇḍaṃ khuddaka''**nti iminā visesanadvayena adaṇḍaṃ phalamattaṃ sipāṭikāya ṭhapetvā pariharaṇayoggaṃ sammajjanidaṇḍavedhanakaṃ nikhādanaṃ agarubhaṇḍaṃ, tato mahantaṃ nikhādanaṃ adaṇḍampi garubhaṇḍanti dīpeti. Yehi manussehi vihāre vāsiādīni dinnāni ca honti, te ce ghare daḍḍhe vā corehi vā vilutte ''detha no, bhante, upakaraṇe puna pākatike karissāmā''ti vadanti, dātabbā. Sace āharanti, na vāretabbā, anāharantāpi na codetabbā.

2869. ''Kammāratattakāracundakāranaḷakāramaṇikārapattabandhakānaṃ adhikaraṇimuṭṭhikasaṇḍāsatulādīni sabbāni lohamayaupakaraṇāni saṅghe dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍāni. Tipukoṭṭakasuvaṇṇakāracammakāraupakaraṇesupi eseva nayo. Ayaṃ pana viseso – tipukoṭṭakaupakaraṇesupi tipucchedanasatthakaṃ, suvaṇṇakāraupakaraṇesu suvaṇṇacchedanasatthakaṃ, cammakāraupakaraṇesu kataparikammacammachindanakaṃ khuddakasatthanti imāni bhājanīyabhaṇḍānī''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) **aṭṭhakathāgataṃ** vinicchayekadesaṃ dassetumāha **''muṭṭhika''**ntiādi. **Tulādika**nti ettha **ādi**-saddena kattariādiupakaraṇaṃ saṅgaṇhāti.

2870. ''Nahāpitatunnakārānaṃ upakaraṇesupi ṭhapetvā mahākattariṃ, mahāsaṇḍāsaṃ, mahāpipphalakañca sabbaṃ bhājanīyaṃ. Mahākattariādīni garubhaṇḍānī''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) **aṭṭhakathāgataṃ** vinicchayaṃ dassetumāha **''nhāpitakassā''**tiādi. Nhāpitakassa upakaraṇesu saṇḍāso, mahattarī kattarī ca tunnakārānañca upakaraṇesu mahattarī kattarī ca mahāpipphalakañca garubhaṇḍakanti yojanā.

2871. Ettāvatā catutthagarubhaṇḍe vinicchayaṃ dassetvā idāni pañcamagarubhaṇḍe vinicchayaṃ dassetumāha **''vallī''**tiādi. Vettalatādikā **valli** dullabhaṭṭhāne saṅghassa dinnā vā **tattha** saṅghassa bhūmiyaṃ jātā, **rakkhitā** gopitā vā aḍḍhabāhuppamāṇā garubhaṇḍaṃ hotīti yojanā. ''Aḍḍhabāhūti kapparato paṭṭhāya yāva aṃsakūṭa''nti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. ''Aḍḍhabāhu nāma vidatthicaturaṅgula''ntipi vadanti. Sace sā valli saṅghakamme, cetiyakamme ca kate atirekā hoti, puggalikakammepi upanetuṃ vaṭṭati. Arakkhitā pana garubhaṇḍameva na hoti.

2872. **Aṭṭhakathāyaṃ** ''suttamakacivākanāḷikerahīracammamayā rajjukā vā yottāni vā vāke ca nāḷikerahīre ca vaṭṭetvā katā ekavaṭṭā vā dvivaṭṭā vā saṅghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ. Suttaṃ pana avaṭṭetvā dinnaṃ, makacivākanāḷikerahīrā ca bhājanīyā''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) āgatavinicchayaṃ dassetumāha **''suttavākādinibbattā''**tiādi. **Vākādī**ti **ādi**-saddena makacivākanāḷikerahīracammānaṃ gahaṇaṃ. Nātidīghā **rajjukā**. Atidīghaṃ **yottakaṃ**.

2873. Nāḷikerassa hīre vā makaci**vāke vā** vaṭṭetvā katā ekavaṭṭāpi garubhaṇḍakanti yojanā. Yehi panetāni rajjukayottādīni dinnāni honti, te attano karaṇīyena harantā na vāretabbā.

2874. Vaḍḍhakiaṅgulena **aṭṭhaṅgulāyato sūcidaṇḍamatto** pariṇāhato sīhaḷadīpe lekhakānaṃ lekhanisūcidaṇḍamatto saṅghassa dinno vā tatthajātako vā **rakkhito** gopito veḷu garubhaṇḍaṃ siyāti yojanā. ''Yaṃ majjhimapurisassa kaniṭṭhaṅguliyā aggappamāṇaṃ, idaṃ sīhaḷadīpe lekhakānaṃ lekhanisūciyā pamāṇa''nti vadanti. So ca saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atireko puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati.

2875. Daṇḍo ca salākā ca **daṇḍasalākā,** chattassa daṇḍasalākāti viggaho. **Chattadaṇḍo** nāma chattapiṇḍi. **Chattasalākā**ti chattapañjarasalākā. **Daṇḍo**ti upāhanadaṇḍako. **''Daṇḍo''**ti sāmaññena vuttepi aṭṭhakathāgatesu sarūpena idhāvutto upāhanadaṇḍoyeva sāmaññavacanena pārisesato gahetabboti. Daḍḍhagehamanussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā.

2876. **Muñjādīsu** gehacchadanārahesu tiṇesu yaṃ kiñci **muṭṭhimattaṃ** tiṇaṃ vā gehacchadanārahaṃ **tālapaṇṇādi** ekampi saṅghassa dinnaṃ vā **tattha** saṅghikabhūmiyaṃ jātaṃ vā garubhaṇḍaṃ siyāti yojetabbā. Tattha **muṭṭhimattaṃ** nāma karaḷamattaṃ. Idañca karaḷaṃ katvā chādentānaṃ chadanakaraḷavasena gahetabbaṃ. **Tālapaṇṇādī**ti **ādi**-saddena nāḷikerapaṇṇādigehacchadanapaṇṇānaṃ gahaṇaṃ. Tampi muñjādi saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Daḍḍhagehamanussā gahetvā gacchanti, na vāretabbāti.

2877-8. **Aṭṭhaṅgulappamāṇo**ti dīghato aṭṭhaṅgulamatto. Keci ''puthulato''ti vadanti. **Rittapotthako**ti lekhāhi suññapotthako, na likhitapotthakoti vuttaṃ hoti. ''Aṭṭhaṅgulappamāṇo''ti iminā aṭṭhaṅgulato ūnappamāṇo bhājiyo, ''rittapotthako''ti iminā aṭṭhaṅgulato atirekappamāṇopi likhitapotthako bhājiyoti dasseti.

''Mattikā pakatimattikā vā hotu pañcavaṇṇā vā sudhā vā sajjurasakaṅguṭṭhasilesādīsu vā yaṃ kiñci dullabhaṭṭhāne ānetvā vā dinnaṃ tatthajātakaṃ vā rakkhitagopitaṃ tālaphalapakkamattaṃ garubhaṇḍaṃ hotī''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) **aṭṭhakathā**gatavinicchayaṃ dassetumāha **''mattikā''**tiādi. Pākatikā vā setagerukādi**pañcavaṇṇā** vāpi mattikāti yojanā. **Sileso** nāma kabiṭṭhādisileso. **Ādi**-saddena sajjurasakaṅguṭṭhādīnaṃ gahaṇaṃ. **Tālapakkapamāṇa**nti ekaṭṭhitālaphalapamāṇāpi. Tampi mattikādi saṅghakamme, cetiyakamme ca niṭṭhite atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati.

2879-80. ''Veḷuādika''nti padacchedo. Rakkhitaṃ gopitaṃ vāpi gaṇhatā **samakaṃ vā atirekaṃ vā** thāvaraṃ antamaso taṃagghanakaṃ vālikameva vā datvā gahetabbanti yojanā.

Aṭṭhakathāyaṃ pana ''rakkhitagopitaṃ veḷuṃ gaṇhantena samakaṃ vā atirekaṃ vā thāvaraṃ antamaso taṃagghanakavālikāyapi phātikammaṃ katvā gahetabbo. Phātikammaṃ akatvā gaṇhantena tattheva vaḷañjetabbo, gamanakāle saṅghike āvāse ṭhapetvā gantabbaṃ. Asatiyā gahetvā gatena pana pahiṇitvā dātabbo. Desantaragatena sampattavihāre saṅghikāvāse ṭhapetabbo''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) veḷumhiyeva ayaṃ vinicchayo vutto, idha pana ''valliveḷādikaṃ kiñcī''ti valliādīnampi sāmaññena vuttattā taṃ upalakkhaṇamattaṃ valliādīsupi yathārahaṃ labbhatīti veditabbaṃ.

2881. **Añjana**nti silāmayo. **Evaṃ haritālamanosilā**pi.

2882. Dārubhaṇḍe ayaṃ vinicchayo – pariṇāhato yathāvutta **sūcidaṇḍappamāṇako** aṭṭhaṅguladīgho **yo koci dārubhaṇḍako** dārudullabhaṭṭhāne saṅghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito garubhaṇḍaṃ hotīti yojanā.

2883. Evaṃ **kurundaṭṭhakathāya** āgatavinicchayaṃ dassetvā **mahāaṭṭhakathāya** (cūḷava. aṭṭha. 321) āgataṃ dassetumāha **''mahāaṭṭhakathāya''**ntiādi. Tattha **āsandikasattaṅgā** vuttalakkhaṇāva. **''Bhaddapīṭha''**nti vettamayaṃ pīṭhaṃ vuccati. **Pīṭhikā**ti pilotikābaddhapīṭhameva.

2884. **Eḷakapādapīṭhaṃ** nāma dārupaṭṭikāya upari pāde ṭhapetvā bhojanapallaṅkaṃ viya katapīṭhaṃ vuccati. ''Āmalakavaṭṭakapīṭha''nti etassa **''āmaṇḍakavaṭṭaka''**nti pariyāyo, tasmā ubhayenāpi āmalakākārena yojitaṃ bahupādakapīṭhaṃ vuccati. Kesuci potthakesu **''tathāmaṇḍakapīṭhaka''**nti pāṭho. Gāthābandhavasena **maṇḍaka**-saddapayogo. **Kocchaṃ** bhūtagāmavagge catutthasikkhāpade vuttasarūpaṃ. **Palālapīṭha**nti nipajjanatthāya katā palālabhisi, iminā kadalipattādimayapīṭhampi upalakkhaṇato dassitaṃ. Yathāha – ''palālapīṭhena cettha kadalipattādipīṭhānipi saṅgahitānī''ti (cūḷava. aṭṭha. 321). **Dhovane phalaka**nti cīvaradhovanaphalakaṃ, dhovanādisaddānaṃ viyettha vibhattialopo. Imesu tāva yaṃ kiñci khuddakaṃ vā hotu mahantaṃ vā, saṅghassa dinnaṃ garubhaṇḍaṃ hoti. Byagghacammaonaddhampi vāḷarūpaparikkhittaṃ ratanaparisibbitaṃ kocchaṃ garubhaṇḍameva.

2885. **Bhaṇḍikā**ti daṇḍakaṭṭhacchedanabhaṇḍikā. **Muggaro**ti daṇḍamuggaro. **Daṇḍamuggaro** nāma yena rajitacīvaraṃ pothenti. **Vatthaghaṭṭanamuggaro**ti cīvaraghaṭṭanamuggaro, yena anuvātādiṃ ghaṭṭenti. **Ambaṇa**nti phalakehi pokkharaṇisadisaṃ katapānīyabhājanaṃ. **Mañjūsā** nāma doṇipeḷā. **Nāvā** poto. **Rajanadoṇikā** nāma yattha cīvaraṃ rajanti, pakkarajanaṃ vā ākiranti.

2886. **Uḷuṅko**ti nāḷikeraphalakaṭāhādimayo uḷuṅko. Ubhayaṃ pidhānasamako **samuggo**. ''Khuddako parividhano karaṇḍa''nti vadanti. **Karaṇḍo** ca pādagaṇhanakato atirekappamāṇo idha adhippeto. **Kaṭacchū**ti dabbi. **Ādi**-saddena pānīyasarāvapānīyasaṅkhādīnaṃ gahaṇaṃ.

2887. **Gehasambhāra**nti gehopakaraṇaṃ. Thambhatulāsopānaphalakādi dārumayaṃ, pāsāṇamayampi imināva gahitaṃ. **Kappiyacamma**nti ''eḷakājamigāna''ntiādinā (vi. vi. 2650) heṭṭhā dassitaṃ kappiyacammaṃ. Tabbipariyāyaṃ **akappiyaṃ. Abhājiyaṃ** garubhaṇḍattā. Bhūmattharaṇaṃ katvā paribhuñjituṃ vaṭṭati.

2888. **Aṭṭhakathāyaṃ** ''eḷakacammaṃ pana paccattharaṇagatikameva hoti, tampi garubhaṇḍamevā''ti (cūḷava. aṭṭha. 321) vuttattā āha **''eḷacammaṃ garuṃ vutta''**nti. **Kurundiyaṃ** pana ''sabbaṃ mañcappamāṇaṃ cammaṃ garubhaṇḍa''nti (cūḷava. aṭṭha. 321) vuttaṃ. Ettha ca **''paccattharaṇagatikamevā''**ti iminā mañcapīṭhepi attharituṃ vaṭṭatīti dīpeti. ''Pāvārādipaccattharaṇampi garubhaṇḍa''nti eke, ''no''ti apare, vīmaṃsitvā gahetabbaṃ. **Mañcappamāṇa**nti ca pamāṇayuttaṃ mañcaṃ. **Pamāṇayuttamañco** nāma yassa dīghaso nava vidatthiyo tiriyañca tadupaḍḍhaṃ. Uddhaṃ mukhamassāti **udukkhalaṃ**. **Ādi**-saddena musalaṃ, suppaṃ, nisadaṃ, nisadapoto, pāsāṇadoṇi, pāsāṇakaṭāhañca saṅgahitaṃ. **Pesakārādī**ti **ādi**-saddena cammakārādīnaṃ gahaṇaṃ. Turivemādi **pesakārabhaṇḍañca** bhastādi cammakārabhaṇḍañca **kasibhaṇḍañca** yuganaṅgalādi **saṅghikaṃ** saṅghasantakaṃ garubhaṇḍanti yojanā.

2889. **''Tathevā''**ti iminā ''saṅghika''nti idaṃ paccāmasati. **Ādhārako**ti pattādhāro. **Tālavaṇṭa**nti tālavaṇṭehi kataṃ. Veḷudantavilīvehi vā morapiñchehi vā cammavikatīhi vā katampi taṃsadisaṃ ''tālavaṇṭa''nteva vuccati. Vaṭṭavidhūpanānaṃ tālavaṇṭeyeva antogadhattā **''bījanī''**ti caturassavidhūpanañca ketakapārohakuntālapaṇṇādimayadantamayavisāṇamayadaṇḍakamakasabījanī ca vuccati. **Pacchi** pākaṭāyeva. Pacchito khuddako tālapaṇṇādimayo bhājanaviseso **caṅkoṭakaṃ. Sabbā sammajjanī**ti nāḷikerahīrādīhi baddhā yaṭṭhisammajjanī, muṭṭhisammajjanīti duvidhā pariveṇaṅgaṇādisammajjanī ca tatheva duvidhā khajjūrināḷikerapaṇṇādīhi baddhā gehasammajjanī cāti sabbāpi sammajjanī garubhaṇḍaṃ hoti.

2890. **Cakkayuttakayāna**nti hatthavaṭṭakasakaṭādiyuttayānañca.

2891. **Chatta**nti paṇṇakilañjasetacchattavasena tividhaṃ chattaṃ. **Muṭṭhipaṇṇa**nti tālapaṇṇaṃ sandhāya vuttaṃ. Visāṇabhājanañca tumbabhājanañcāti viggaho, ekadesasarūpekaseso, gāthābandhavasena niggahitāgamo ca. Visāṇamayaṃ, bhājanaṃ tumbamayaṃ bhājanañcāti attho. Idha ''pādagaṇhanakato atirittappamāṇa''nti seso. **Araṇī** araṇisahitaṃ. **Ādi**-saddena āmalakatumbaṃ anuññātavāsiyā daṇḍañca saṅgaṇhāti. **Lahu** agarubhaṇḍaṃ, bhājanīyanti attho. Pādagaṇhanakato atirittappamāṇaṃ garubhaṇḍaṃ.

2892. **Visāṇa**nti govisāṇādi yaṃ kiñci visāṇaṃ. Atacchitaṃ yathāgatameva bhājanīyaṃ. Aniṭṭhitaṃ mañcapādādi yaṃ kiñci bhājanīyanti yojanā. Yathāha –

‘‘mañcapādo mañcaaṭanī pīṭhapādo pīṭhaaṭanī vāsipharasuādīnaṃ daṇḍoti etesu yaṃ kiñci vippakatatacchanakammaṃ aniṭṭhitameva bhājanīyaṃ, tacchitamaṭṭhaṃ pana garubhaṇḍaṃ hotī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 321).

2893. **Niṭṭhito tacchito vāpī**ti tacchitaniṭṭhitopi. **Vidho**ti kāyabandhane anuññātavidho. **Hiṅgukaraṇḍako**ti hiṅgumayo vā tadādhāro vā karaṇḍako. **Añjanī**ti añjananāḷikā ca añjanakaraṇḍako ca. **Salākāyo**ti añjanisalākā. **Udapuñchanī**ti hatthidantavisāṇādimayā udakapuñchanī. Idaṃ sabbaṃ bhājanīyameva.

2894. **Paribhogāraha**nti manussānaṃ upabhogaparibhogayoggaṃ. **Kulālabhaṇḍa**nti ghaṭapiṭharādikumbhakārabhaṇḍampi. **Pattaṅgārakaṭāha**nti pattakaṭāhaṃ, aṅgārakaṭāhañca. **Dhūmadānaṃ** nāḷikā. **Kapallikā**ti dīpakapallikā.

2895. **Thupikā**ti pāsādādithupikā. **Dīparukkho**ti padīpādhāro. **Cayanacchadaniṭṭhakā**ti pākāracetiyādīnaṃ cayaniṭṭhakā ca gehādīnaṃ chadaniṭṭhakā ca. **Sabbampī**ti yathāvuttaṃ sabbampi anavasesaṃ parikkhāraṃ.

2896. **Kañcanako**ti sarako. **Ghaṭako**ti pādagaṇhanakato anatirittappamāṇo ghaṭako. ‘‘Yathā ca mattikābhaṇḍe, evaṃ lohabhaṇḍepi kuṇḍikā bhājanīyakoṭṭhāsameva bhajatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 321) **aṭṭhakathānayaṃ** saṅgahetumāha **‘‘lohabhaṇḍepi kuṇḍikāpi ca bhājiyā’’**ti.

2897. **Garu** nāma pacchimaṃ garubhaṇḍattayaṃ. **Thāvaraṃ** nāma purimadvayaṃ. **Saṅghassā**ti saṅghena. **Parivattetvā**ti puggalikādīhi tādisehi tehi parivattetvā. Tatrāyaṃ parivattananayo (cūḷava. aṭṭha. 321) – saṅghassa nāḷikerārāmo dūre hoti, kappiyakārakā taṃ bahutaraṃ khādanti, tato sakaṭavetanaṃ datvā appameva āharanti, aññesaṃ pana tassa ārāmassa avidūragāmavāsīnaṃ manussānaṃ vihārassa samīpe ārāmo hoti, te saṅghaṃ upasaṅkamitvā sakena ārāmena taṃ ārāmaṃ yācanti, saṅghena ‘‘ruccati saṅghassā’’ti apaloketvā sampaṭicchitabbo. Sacepi bhikkhūnaṃ rukkhasahassaṃ hoti, manussānaṃ pañcasatāni, ‘‘nanu tumhākaṃ ārāmo khuddako’’ti na vattabbaṃ. Kiñcāpi hi ayaṃ khuddako, atha kho itarato bahutaraṃ āyaṃ deti. Sacepi samakameva deti, evampi icchiticchitakkhaṇe paribhuñjituṃ sakkāti gahetabbameva.

Sace pana manussānaṃ bahutarā rukkhā honti, ‘‘nanu tumhākaṃ bahutarā rukkhā’’ti vattabbaṃ. Sace ‘‘atirekaṃ amhākaṃ puññaṃ hotu, saṅghassa demā’’ti vadanti, jānāpetvā sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ rukkhā phaladhārino, manussānaṃ rukkhā na tāva phalaṃ gaṇhanti. Kiñcāpi na gaṇhanti, na cirasseva gaṇhissantīti sampaṭicchitabbameva. Manussānaṃ rukkhā phaladhārino, bhikkhūnaṃ na tāva phalaṃ gaṇhanti. ‘‘Nanu tumhākaṃ rukkhā phaladhārino’’ti vattabbaṃ. Sace ‘‘gaṇhatha, bhante, amhākaṃ puññaṃ bhavissatī’’ti vadanti, jānāpetvā sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Evaṃ ārāmena ārāmo parivattetabbo. Eteneva nayena ārāmavatthupi vihāropi vihāravatthupi ārāmena parivattetabbaṃ. Ārāmavatthunā ca mahantena vā khuddakena vā ārāmaārāmavatthuvihāravihāravatthūni.

Kathaṃ vihārena vihāro parivattetabbo? Saṅghassa antogāme gehaṃ hoti, manussānaṃ vihāramajjhe pāsādo, ubhopi agghena samakā, sace manussā tena pāsādena taṃ gehaṃ yācanti, sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ ce mahagghataraṃ gehaṃ hoti, ‘‘mahagghataraṃ amhākaṃ geha’’nti vutte ca ‘‘kiñcāpi mahagghataraṃ, pabbajitānaṃ pana asāruppaṃ, na sakkā tattha pabbajitehi vasituṃ, idaṃ pana sāruppaṃ, gaṇhathā’’ti vadanti, evampi sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Sace pana manussānaṃ mahagghaṃ hoti, ‘‘nanu tumhākaṃ gehaṃ mahaggha’’nti vattabbaṃ. ‘‘Hotu, bhante, amhākaṃ puññaṃ bhavissati, gaṇhathā’’ti vutte pana sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Evaṃ vihārena vihāro parivattetabbo. Eteneva nayena vihāravatthupi ārāmopi ārāmavatthupi vihārena parivattetabbaṃ. Vihāravatthunā ca mahagghena vā appagghena vā vihāravihāravatthuārāmaārāmavatthūni. Evaṃ tāva thāvarena thāvaraparivattanaṃ veditabbaṃ.

Garubhaṇḍena garubhaṇḍaparivattane pana mañcapīṭhaṃ mahantaṃ vā hotu khuddakaṃ vā, antamaso caturaṅgulapādakaṃ gāmadārakehi paṃsvāgārakesu kīḷantehi katampi saṅghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ hoti. Sacepi rājarājamahāmattādayo ekappahāreneva mañcasataṃ vā mañcasahassaṃ vā denti, sabbe kappiyamañcā sampaṭicchitabbā, sampaṭicchitvā vuḍḍhapaṭipāṭiyā ‘‘saṅghikaparibhogena paribhuñjathā’’ti dātabbā, puggalikavasena na dātabbā. Atirekamañce bhaṇḍāgārādīsu paññapetvā pattacīvaraṃ nikkhipitumpi vaṭṭati.

Bahisīmāya ‘‘saṅghassa demā’’ti dinnamañco saṅghattherassa vasanaṭṭhāne dātabbo. Tattha ce bahū mañcā honti, mañcena kammaṃ natthi, yassa vasanaṭṭhāne kammaṃ atthi, tattha ‘‘saṅghikaparibhogena paribhuñjathā’’ti dātabbo. Mahagghena satagghanakena, sahassagghanakena vā mañcena aññaṃ mañcasataṃ labhati, parivattetvā gahetabbaṃ. Na kevalaṃ mañcena mañcoyeva, ārāmaārāmavatthuvihāravihāravatthupīṭhabhisibimbohanānipi parivattetuṃ vaṭṭanti. Esa nayo pīṭhabhisibimbohanesupi etesu hi kappiyākappiyaṃ vuttanayameva. Tattha akappiyaṃ na paribhuñjitabbaṃ, kappiyaṃ saṅghikaparibhogena paribhuñjitabbaṃ. Akappiyaṃ vā mahagghaṃ kappiyaṃ vā parivattetvā vuttavatthūni gahetabbāni, agarubhaṇḍupagaṃ pana bhisibimbohanaṃ nāma natthīti.

2898. Bhikkhu adhotena pādena, allapādena vā senāsanaṃ nakkameti sambandho. Sayanti ettha, āsanti cāti **sayanāsanaṃ,** parikammakatabhūmattharaṇādi. **Allapādena vā**ti yena akkantaṭṭhāne udakaṃ paññāyati, evarūpena tintapādena. Yathāha – ‘‘allehi pādehīti yehi akkantaṭṭhāne udakaṃ paññāyati, evarūpehi pādehi paribhaṇḍakatabhūmi vā senāsanaṃ vā na akkamitabbaṃ. Sace pana udakasinehamattameva paññāyati, na udakaṃ, vaṭṭatī’’ti (cūḷava. aṭṭha. 324). **Saupāhano**ti ettha ‘‘dhotapādaka’’nti vattabbaṃ. Pāde paṭimukkāhi upāhanāhi **saupāhano** bhikkhu dhotapādakaṃ dhotapādehi akkamitabbaṭṭhānaṃ tatheva na akkameti yojanā.

2899. **Parikammakatāyā**ti sudhādiparikammakatāya. **Niṭṭhubhantassā**ti kheḷaṃ pātentassa. **Parikammakataṃ bhitti**nti setabhittiṃ vā cittakammakataṃ vā bhittiṃ. Na kevalañca bhittimeva, dvārampi vātapānampi apassenaphalakampi pāsāṇatthambhampi rukkhatthambhampi cīvarena vā kenaci vā appaṭicchādetvā apassayituṃ na labhatiyeva. ‘‘Dvāravātapānādayo pana aparikammakatāpi apaṭicchādetvā na apassayitabbā’’ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

2901. Niddāyato tassa koci sarīrāvayavo paccattharaṇe saṅkuṭite sahasā yadi mañcaṃ phusati, dukkaṭanti yojanā.

2902. **Lomesu** mañcaṃ phusantesu. Hatthapādānaṃ talena akkamituṃ vaṭṭatīti yojanā. Mañcapīṭhaṃ nīharantassa kāye paṭihaññati, anāpatti.

‘‘Dāyakehi ‘kāyena phusitvā yathāsukhaṃ paribhuñjathā’ti dinnasenāsanaṃ, mañcapīṭhādiñca dāyakena vuttaniyāmena paribhuñjantassa doso natthī’’ti mātikaṭṭhakathāya **sīhaḷagaṇṭhipade** vuttattā tathā paribhuñjantassa anāpatti. ‘‘Imaṃ mañcapīṭhādiṃ saṅghassa dammī’’ti vutte garubhaṇḍaṃ hoti, na bhājetabbaṃ saṅghassa parāmaṭṭhattā. ‘‘Imaṃ mañcapīṭhādiṃ bhadantānaṃ vassaggena gaṇhituṃ dammī’’ti vutte satipi garubhaṇḍabhāve kappiyavatthuṃ bhājetvā gaṇhituṃ vaṭṭati, akappiyabhaṇḍameva bhājetvā gahetuṃ na labbhati. ‘‘Imaṃ mañcapīṭhaṃ vassaggena gahetuṃ saṅghassa dammī’’ti vutte vassaggena bhājetvā gahetabbaṃ vassaggena bhājanaṃ paṭhamaṃ vatvā pacchā saṅghassa parāmaṭṭhattā. ‘‘Saṅghassa imaṃ mañcapīṭhaṃ vassaggena gaṇhituṃ dammī’’ti vutte pana garubhaṇḍaṃ hoti paṭhamaṃ saṅghassa parāmaṭṭhattāti ayampi viseso mātikaṭṭhakathā **gaṇṭhipadeyeva** vutto.

2903-4. Uddesabhattavinicchayekadesaṃ dassetumāha **‘‘sahassagghanako’’**tiādi. Sahassagghanako sacīvaro piṇḍapāto avassikaṃ bhikkhuṃ patto, tasmiṃ vihāre ca ‘‘evarūpo piṇḍapāto avassikaṃ bhikkhuṃ patto’’ti **likhitvā ṭhapito**pi ca hoti, tato saṭṭhivassānamaccaye **tādiso** sahassagghanako sacīvaro koci piṇḍapāto sace uppanno hoti, taṃ piṇḍapātaṃ **budho** vinicchayakusalo bhikkhu avassikaṭṭhitikāya adatvā saṭṭhivassika**ṭṭhitikāya** dadeyyāti yojanā.

2905. **Uddesabhattaṃ bhuñjitvā**ti upasampannakāle attano vassaggena pattaṃ uddesabhattaṃ paribhuñjitvā. **Jāto ce sāmaṇerako**ti sikkhāpaccakkhānādivasena sace sāmaṇero jāto. **Ta**nti upasampannakāle gahitaṃ tadeva uddesabhattaṃ. **Sāmaṇerassa pāḷiyā**ti sāmaṇerapaṭipāṭiyā attano pattaṃ pacchā gahetuṃ labhati.

2906. **Yo** sāmaṇero sampuṇṇavīsativasso ‘‘sve uddesaṃ labhissatī’’ti vattabbo, ajja so upasampanno hoti, ṭhitikā atītā siyāti yojanā, sve pāpetabbā sāmaṇeraṭṭhitikā ajja upasampannattā atikkantā hotīti attho, taṃ bhattaṃ na labhatīti vuttaṃ hoti.

2907. Uddesabhattānantaraṃ salākabhattaṃ dassetumāha **‘‘sace panā’’**tiādi. Sace salākā laddhā, taṃdine bhattaṃ na laddhaṃ, punadine tassa bhattaṃ gahetabbaṃ, **na saṃsayo** ‘‘gahetabbaṃ nu kho, na gahetabba’’nti evaṃ saṃsayo na kātabboti yojanā.

2908. Uttari uttaraṃ atirekaṃ bhaṅgaṃ byañjanaṃ etassāti **uttaribhaṅgaṃ,** tassa, atirekabyañjanassāti attho. **Ekacarassā**ti ekacārikassa. Salākāyeva **salākikā**.

2909. Uttaribhaṅgameva **uttaribhaṅgakaṃ**.

2910. **Yena yena hī**ti gāhitasalākena yena yena bhikkhunā. **Yaṃ ya**nti bhattabyañjanesu yaṃ yaṃ bhattaṃ vā yaṃ yaṃ byañjanaṃ vā.

2911. **Saṅghuddesādika**nti saṅghabhattauddesabhattādikaṃ. **Ādi**-saddena nimantanaṃ, salākaṃ, pakkhikaṃ, uposathikaṃ, pāṭipadikanti pañca bhattāni gahitāni.

Tattha sabbasaṅghassa dinnaṃ **saṅghabhattaṃ** nāma. ''Saṅghato ettake bhikkhū uddisitvā dethā''tiādinā vatvā dinnaṃ **uddesabhattaṃ**. ''Saṅghato ettakānaṃ bhikkhūnaṃ bhattaṃ gaṇhathā''tiādinā vatvā dinnaṃ **nimantanaṃ** nāma. Attano attano nāmena salākagāhakānaṃ bhikkhūnaṃ dinnaṃ **salākabhattaṃ** nāma. Cātuddasiyaṃ dinnaṃ **pakkhikaṃ**. Uposathe dinnaṃ **uposathikaṃ**. Pāṭipade dinnaṃ **pāṭipadikaṃ**. Taṃtaṃnāmena dinnameva tathā tathā voharīyati. Etesaṃ pana vitthārakathā ''abhilakkhitesū''tiādinā (cūḷava. aṭṭha. 325 pakkhikabhattādikathā) **aṭṭhakathāyaṃ** vuttanayena veditabbā. **Āgantukādī**ti ettha **ādi**-saddena gamikabhattaṃ, gilānabhattaṃ, gilānupaṭṭhākabhattanti tīṇi gahitāni. Āgantukānaṃ dinnaṃ bhattaṃ **āgantukabhattaṃ**. Eseva nayo sesesu.

2912. **Vihāra**nti vihārabhattaṃ uttarapadalopena, vihāre tatruppādabhattassetaṃ adhivacanaṃ. **Vārabhatta**nti dubbhikkhasamaye ''vārena bhikkhū jaggissāmā''ti dhuragehato paṭṭhāya dinnaṃ. **Nicca**nti niccabhattaṃ uttarapadalopena, tañca tathā vatvāva dinnaṃ. **Kuṭibhattaṃ** nāma saṅghassa āvāsaṃ katvā ''amhākaṃ senāsanavāsino amhākaṃ bhattaṃ gaṇhantū''ti dinnaṃ. Pannarasavidhaṃ sabbameva bhattaṃ **idha** imasmiṃ senāsanakkhandhake **uddiṭṭhaṃ** kathitaṃ. Etesaṃ vitthāravinicchayo atthikehi **samantapāsādikāya** gahetabbo.

2913. Paccayabhājane micchāpaṭipattiyā mahādīnavattā appamatteneva paṭipajjitabbanti paccayabhājanakaṃ anusāsanto āha **''pāḷi''**ntiādi.

Senāsanakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Vattakkhandhakakathāvaṇṇanā

2914-5. Āgantuko ca āvāsiko ca piṇḍacāriko ca senāsanañca āraññako ca anumodanā cāti viggaho, tāsu vattāni, itarītarayogadvandasamāsassa uttarapadaliṅgattā itthi liṅganiddeso. **Bhatte** bhattagge, uttarapadalopo. **''Bhatte''**tiādīhi padehi ''vattānī''ti paccekaṃ yojetabbaṃ.

Ācariyo ca upajjhāyako ca sisso ca saddhivihāriko ca, tesaṃ vattānīti viggaho. **Sabbaso**ti sabbāvayavabhedehi. **Catuddasevā**ti avayavabhedehi bahuvidhānipi **vattāni** visayabhedena cuddasa eva vuttāni. **Visuddhacittenā**ti savāsanasakalasaṃkilesappahānato accantaparisuddhacittasantānena. **Vināyakenā**ti satte vinetīti vināyako, anuttarapurisadammasārathibhāvena dammadevabrahmanāgādike satte nānāvidhena vinayanupāyena dametīti attho. Atha vā vigato nāyako assāti **vināyako,** tena.

2916. **Ārāma**nti ettha taṃsamīpe tabbohāro. Yathāha ''idāni 'ārāmaṃ pavisissāmī'ti iminā upacārasīmasamīpaṃ dasseti, tasmā upacārasīmaṃ patvā upāhanāomuñcanādi sabbaṃ kātabba''nti (cūḷava. aṭṭha. 357). ''Pana apanetabba''nti padacchedo. **Muñcitabbāti upāhanā** pādato apanetabbā.

2917. **Oguṇṭhana**nti sasīsapārupanaṃ. Sīse cīvarameva vā na kātabbanti sambandho. **Tenā**ti āgantukena. **Pānīyavārinā**ti pātabbajalena.

2918. **Pucchitvā**ti vassagaṇanaṃ pucchitvā. Vihāre vuḍḍhabhikkhuno āgantukena bhikkhunā **vanditabbāva. Kāle**ti kālasseva. **Tena** āgantukena **bhikkhunā** senāsanaṃ ''mayhaṃ kataraṃ senāsanaṃ pāpuṇātī''ti **pucchitabbañcā**ti yojanā.

2919. ''Pucchitabba''nti idaṃ **''vaccaṭṭhāna''**ntiādikehi sabbehi upayogantapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Pānīyameva cā**ti ''kiṃ imissā pokkharaṇiyā pānīyameva pivanti, udāhu nahānādiparibhogampi karontī''ti (cūḷava. aṭṭha. 357) **aṭṭhakathā**gatanayena pānīyañca. Tathā **paribhojanīyañca. Saṅghakatika**nti ''kesuci ṭhānesu vāḷamigā vā amanussā vā honti, tasmā kaṃ kālaṃ pavisitabbaṃ, kaṃ kālaṃ nikkhamitabba''nti **aṭṭhakathā**gatanayena saṅghassa katikasaṇṭhānañca. **Gocarādika**nti ettha ca ''gocaro pucchitabboti 'gocaragāmo āsanne, udāhu dūre, kālasseva ca piṇḍāya caritabbaṃ, udāhu no'ti evaṃ bhikkhācāro pucchitabbo''ti (cūḷava. aṭṭha. 357) vuttanayena gocarañca. **Ādi**-saddena agocaraṃ gahitaṃ. ''Agocaro nāma micchādiṭṭhikānaṃ vā gāmo paricchinnabhikkho vā gāmo, yattha ekassa vā dvinnaṃ vā bhikkhā diyyati, sopi pucchitabbo''ti (cūḷava. aṭṭha. 357) vuttanayena **agocarañca**.

2920. Evaṃ āgantukavattaṃ dassetvā idāni āvāsikavattaṃ dassetumāha **''vuḍḍha''**ntiādi. Paccuggantvā pattañca cīvarañca paṭiggahetabbanti yojanā. Ca-saddo luttaniddiṭṭho.

2921. **Tassā**ti āgantukassa. **Pādodakañcā**ti **ca**-saddena dhotādhotapādā yattha ṭhapīyanti, taṃ pādapīṭhaṃ, pādakathalikañca upanikkhipitabbanti etaṃ gahitaṃ. **Pucchitabbañca vārinā**ti ''pānīyena pucchantena sace sakiṃ ānītaṃ pānīyaṃ sabbaṃ pivati, 'puna ānemī'ti pucchitabboyevā''ti vuttanayena pānīyena pucchitabbo. Idha **ca**-saddena –

> ''Apica bījanenapi bījitabbo, bījantena sakiṃ pādapiṭṭhiyaṃ bījitvā sakiṃ majjhe, sakiṃ sīse bījitabbaṃ, 'alaṃ hotū'ti vuttena tato mandataraṃ bījitabbaṃ. Puna 'ala'nti vuttena tato mandataraṃ bījitabbaṃ. Tatiyavāraṃ vuttena bījanī ṭhapetabbā. Pādāpissa dhovitabbā, dhovitvā sace attano telaṃ atthi, tena makkhetabbā. No ce atthi, tassa santakena makkhetabbā''ti (cūḷava. aṭṭha. 359) –

Vuttavattāni saṅgaṇhāti.

2922-3. **Vandeyyo**ti vuḍḍhāgantuko vanditabbo. **Paññapetabba**nti ''kattha mayhaṃ senāsanaṃ pāpuṇātī''ti pucchitena senāsanaṃ paññapetabbaṃ, ''etaṃ senāsanaṃ tumhākaṃ pāpuṇātī''ti evaṃ ācikkhitabbanti attho. ''Vattabbo''ti idaṃ **''ajjhāvutthamavuttha''**ntiādīhi padehi taṃtaṃliṅgavacanānurūpena parivattetvā paccekaṃ yojetabbaṃ. **Ajjhāvuttha**nti paññattasenāsanassa bhikkhūhi paṭhamaṃ vutthabhāvaṃ. **Avutthaṃ vā**ti cīvarakālaṃ tasmiṃ bhikkhūhi anajjhāvutthabhāvaṃ vā. **Gocarāgocaraṃ** vuttameva.

Sekkhakulāni cāti laddhasekkhasammutikāni kulāni ca vattabbāni. **''Pavese nikkhame kālo''**ti idaṃ ''saṅghakatika''nti ettha vuttatthameva. **Pānīyādika**nti **ādi**-saddena paribhojanīyakattarayaṭṭhīnaṃ ācikkhanaṃ saṅgaṇhāti.

2924. **Yathānisinnenevā**ti attanā nisinnaṭṭhāneyeva nisinnena. **Assā**ti navakassa.

2925. ''Atra pattaṃ ṭhapehi, idamāsanaṃ nisīdāhī''ti **iccevaṃ** iminā pakārena sabbaṃ vattabbanti yojanā. **Deyyaṃ senāsanampi cā**ti senāsanañca dātabbaṃ. **Ca**-saddena ''avutthaṃ vā ajjhāvutthaṃ vā ācikkhitabba''ntiādinā vuttaṃ sampiṇḍeti. Mahāāvāsepi attano santikaṃ sampattassa āgantukassa vattaṃ akātuṃ na labbhati.

2926. ''Mātikāya niddiṭṭhakkameneva vattāni kātabbāni, udāhu yathānuppattivasenā''ti koci maññeyyāti mātikākkameneva kātabbanti niyamo natthi, yathānuppattavaseneva kātabbanti viññāpetuṃ mātikākkamamanādiyitvā gamikavattaṃ āraddhaṃ. Atha vā vatticchānupubbakattā saddapayogassa mātikākkamamanādiyitvā yathicchaṃ niddeso katoti veditabboti. **Dārumattikabhaṇḍānī**ti mañcapīṭhādīni ceva rajanabhājanāni ca. **Paṭisāmetvā**ti guttaṭṭhāne ṭhapetvā. **Āvasathampi thaketvā**ti āvasathe dvārakavāṭādīni ca thaketvā.

2927. **Āpucchitvāpī**ti bhikkhussa vā sāmaṇerassa vā ārāmikassa vā ''imaṃ paṭijaggāhī''ti niyyādetvā vā. **Pucchitabbe asantepī**ti ettha **pi**-saddo pana-saddattho. **Gopetvā vāpi sādhuka**nti ''catūsu pāsāṇesu mañcaṃ paññapetvā mañce mañcaṃ āropetvā''tiādinā (cūḷava. 360) vuttanayena sammā paṭisāmetvā gantabbanti yojanā.

2928. Piṇḍacārikavattaṃ dassetumāha **''sahasā''**tiādi. Piṇḍacāriko bhikkhu antaragharaṃ pavisanto **sahasā na pavise** sīghaṃ na paviseyya, nikkhamanto **sahasā na nikkhame** sīghaṃ na nikkhameyya, bhikkhusāruppena paviseyya, nikkhameyya ca. **Piṇḍacārinā** bhikkhunā gehadvāraṃ sampattena **atidūre na ṭhātabbaṃ** nibbakosato atidūraṭṭhāne na ṭhātabbaṃ. **Accāsanne na ṭhātabbaṃ** nibbakosato āsannatare ṭhāne na ṭhātabbaṃ.

2929. **Uccāretvā**ti upanāmetvā. **Bhājana**nti pattaṃ. **Dakkhiṇena paṇāmetvā**ti dakkhiṇena hatthena upanāmetvā. **Bhikkhaṃ gaṇheyyā**ti ettha ''ubhohi hatthehi paṭiggahetvā''ti seso. Yathāha – ''ubhohi hatthehi pattaṃ paṭiggahetvā bhikkhā gahetabbā''ti (cūḷava. 366).

2930. Sūpaṃ dātukāmā vā adātukāmā vā iti muhuttakaṃ **sallakkheyya** tiṭṭheyya. **Antarā**ti bhikkhādānasamaye. **Na bhikkhādāyikā**ti itthī vā hotu puriso vā, bhikkhādānasamaye mukhaṃ na oloketabbanti.

2931. Piṇḍacārikavattaṃ dassetvā āraññikavattaṃ dassetumāha **''pānīyādī''**tiādi. **Pānīyādī**ti **ādi**-saddena paribhojanīyaaggiaraṇisahitakattarayaṭṭhīnaṃ gahaṇaṃ. Tatrāyaṃ vinicchayo – **pānīyaṃ upaṭṭhāpetabba**nti sace bhājanāni nappahonti, pānīyameva paribhojanīyampi katvā upaṭṭhāpetabbaṃ. Bhājanaṃ alabhantena veḷunāḷikāyapi upaṭṭhāpetabbaṃ. Tampi alabhantassa yathā samīpe khuddakaāvāṭo hoti, evaṃ kātabbaṃ. Araṇisahite asati aggiṃ akātumpi ca vaṭṭati. Yathā ca āraññikassa, evaṃ kantārapaṭipannassāpi araṇisahitaṃ icchitabbaṃ. Gaṇavāsino pana tena vināpi vaṭṭatīti.

Nakkhattanti assayujādisattavīsatividhaṃ nakkhattaṃ jānitabbanti sambandho. Kathaṃ jānitabbanti āha **''tena yogo cā''**ti, tena nakkhattena candassa yogo ñātabboti attho. **Jānitabbā disāpi cā**ti araññe viharantena aṭṭhapi disā asammohato jānitabbā.

2932. Aññavattaṃ dassetumāha **''vaccapassāvatitthānī''**tiādi. **Paṭipāṭiyā bhavantī**ti gatānukkamena sevitabbā bhavanti. Yathāha – ''vaccakuṭiyaṃ, passāvaṭṭhāne, nhānatittheti tīsupi āgatapaṭipāṭiyeva pamāṇa''nti (cūḷava. aṭṭha. 373). **Yathāvuḍḍhaṃ karontassā**ti gatapaṭipāṭiṃ vinā vuḍḍhapaṭipāṭiyā karontassa.

2933. Vaccakuṭiṃ pavisanto sahasā na paviseyya. **Ubbhajitvā**ti cīvaraṃ ukkhipitvā.

2934. Nitthunantena bhikkhunā vaccaṃ na kātabbanti yojanā. ''Vaccassa dunniggamanena upahato hutvā nitthunati ce, na doso''ti **sikkhābhājanavinicchaye** vuttaṃ. Daṇḍakaṭṭhaṃ khādato vaccaṃ **karoto** bhikkhuno dukkaṭaṃ hotīti yojanā.

2936. **Kharenā**ti pharusena vā phālitakaṭṭhena vā gaṇṭhikena vā kaṇṭakena vā susirena vā pūtinā vā daṇḍena **na avalekheyya** na puñcheyya. **Na kaṭṭhaṃ vaccakūpake chaḍḍeyyā**ti taṃ kaṭṭhaṃ vaccakūpe na chaḍḍeyya. Passāvadoṇiyā kheḷaṃ na pāteyyāti yojanā.

2937. **Pādukāsū**ti vaccapassāvapādukāsu. **Nikkhamane** nikkhamanakāle. **Tatthevā**ti vaccapassāvapādukāsveva. **Paṭicchādeyyā**ti ukkhittaṃ cīvaraṃ otāretvā sarīraṃ paṭicchādeyya.

2938. Yo vaccaṃ katvā salile sati **sace nācameyya** udakakiccaṃ na kareyya, tassa dukkaṭaṃ uddiṭṭhanti yojanā. **Mohanāsinā**ti savāsanassa mohassa, tena sahajekaṭṭhapahānekaṭṭhānaṃ sakalasaṃkilesānañca pahāyinā āsavakkhayañāṇena samucchindatā **muninā** sabbaññunā sammāsambuddhena. **''Salile satī''**ti iminā asati niddosataṃ dīpeti. Yathāha –

> ''Sati udaketi ettha sace udakaṃ atthi, paṭicchannaṭṭhānaṃ pana natthi, bhājanena nīharitvā ācamitabbaṃ. Bhājane asati pattena nīharitabbaṃ. Pattepi asati asantaṃ nāma hoti. 'Idaṃ ativivaṭaṃ, purato aññaṃ udakaṃ bhavissatī'ti gatassa udakaṃ alabhantasseva bhikkhācāravelā hoti, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ, bhuñjitumpi anumodanampi kātuṃ vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 373).

2939. **Sasadda**nti udakasaddaṃ katvā. ''Pāsāṇādiṭṭhāne paharitvā udakaṃ saddāyati ce, na doso''ti **sikkhābhājanavinicchaye** vuttaṃ. **Capu capūti cā**ti tādisaṃ anukaraṇaṃ katvā nācametabbanti yojanā. **Ācamitvā**ti udakakiccaṃ katvā. **Sarāve** ācamanabhājane udakaṃ na sesetabbanti yojanā, idaṃ pana sabbasādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāya vuttaṃ. Yathāha **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Ācamanasarāvaketi sabbasādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Tatra hi aññe aññe āgacchanti, tasmā udakaṃ na sesetabbaṃ. Yaṃ pana saṅghikepi vihāre ekadese nibaddhagamanatthāya kataṃ ṭhānaṃ hoti puggalikaṭṭhānaṃ vā, tasmiṃ vaṭṭati. Virecanaṃ pivitvā punappunaṃ pavisantassāpi vaṭṭatiyevā''ti (cūḷava. aṭṭha. 374).

2940. **Ūhatampī**ti aññena vā attanā vā asañcicca ūhataṃ malena dūsitaṭṭhānaṃ. **Adhovitvā**ti jale sati asodhetvā jale asati kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ. Yathāha – ''udakaṃ atthi bhājanaṃ natthi, asantaṃ nāma hoti, bhājanaṃ atthi udakaṃ natthi, etampi asantaṃ, ubhaye pana asati asantameva, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabba''nti (cūḷava. aṭṭha. 374). **Uklāpāpi sace hontī**ti vaccapassāvaṭṭhānāni sace kacavarākiṇṇāni honti. **''Asesato sodhetabba''**nti iminā tato kassaci kacavarassa apanayanaṃ sodhanaṃ nāma na hoti, nissesakacavarāpanayanameva sodhananti dīpeti.

2941. **Piṭharo**ti avalekhanakaṭṭhanikkhepanabhājanaṃ. **Kumbhī ce rittā**ti ācamanakumbhī sace tucchā.

2942. Evaṃ vaccakuṭivattaṃ dassetvā senāsanavattaṃ dassetumāha **''anajjhiṭṭho''**tiādi. **Anajjhiṭṭho**ti ananuññāto.

2943. Vuḍḍhaṃ āpucchitvā kathentassāti yojanā. **Vuḍḍhatarāgame**ti yaṃ āpucchitvā kathetumāraddho, tatopi vuḍḍhatarassa bhikkhuno āgame sati.

2944. **Ekavihārasmi**nti ekasmiṃ gehe. **''Anāpucchā''**ti idaṃ vakkhamānehi yathārahaṃ yojetabbaṃ.

2945. Paṭhamaṃ yattha katthaci vuḍḍhānaṃ sannidhāne kattabbavattaṃ niddiṭṭhanti idāni ekavihāre vasantenāpi tassa kātabbataṃ dassetuṃ punapi **''na ca dhammo kathetabbo''**ti āha. **Dhammacakkhunā**ti dhammalocanena dhammagarukena, iminā atādisassa kato vāro niratthakoti dīpeti.

2946. **Kātabbo**ti jāletabbo. **So**ti dīpo. ''Dvāraṃ nāma yasmā mahāvaḷañjaṃ, tasmā tattha āpucchanakiccaṃ natthī''ti (cūḷava. aṭṭha. 369) vacanato taṃ avatvā āpattikkhettameva dassetumāha **''vātapānakavāṭāni, thakeyya vivareyya no''**ti.

2947. **Vuḍḍhato parivattaye**ti yena vuḍḍho, tato parivattaye, piṭṭhiṃ adassetvā vuḍḍhābhimukho tena parivattayeti attho. Cīvarakaṇṇena vā kāyena vā **taṃ** vuḍḍhaṃ na ca ghaṭṭaye.

2948. Evaṃ senāsanavattaṃ dassetvā jantāgharavattaṃ dassetumāha **''purato''**tiādi. Therānaṃ purato neva nhāyeyya, **upari** paṭisote na ca nhāyeyya, **otarantānaṃ** vuḍḍhānaṃ **uttaraṃ** uttaranto maggaṃ dadeyya, **na ghaṭṭaye** kāyena vā cīvarena vā na ghaṭṭayeyyāti yojanā.

''Timaṇḍalaṃ paṭicchādentena parimaṇḍalaṃ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā''tiādinā (cūḷava. 364) nayena vuttānaṃ bhattaggavattānaṃ **sekhiyakathāya** vuttattā ca upajjhāyavattādīnaṃ **mahākhandhakakathāya** vuttattā ca anumodanavattānaṃ ''anujānāmi, bhikkhave, bhattagge catūhi pañcahi therānutherehi bhikkhūhi āgametu''ntiādinā (cūḷava. 362) nayena bhattaggavatteyeva antogadhabhāvena vuttattā ca niddese tāni na vuttāni, tathāpi tesu anumodanavattaṃ evaṃ veditabbaṃ (cūḷava. aṭṭha. 362) – saṅghatthere anumodanatthāya nisinne heṭṭhā paṭipāṭiyā catūhi nisīditabbaṃ. Anuthere nisinne mahātherena ca heṭṭhā ca tīhi nisīditabbaṃ. Pañcame nisinne upari catūhi nisīditabbaṃ. Saṅghattherena heṭṭhā daharabhikkhusmiṃ ajjhiṭṭhepi saṅghattherato paṭṭhāya catūhi nisīditabbameva. Sace pana anumodako bhikkhu ''gacchatha, bhante, āgametabbakiccaṃ natthī''ti vadati, gantuṃ vaṭṭati. Mahātherena ''gacchāma, āvuso''ti vutte ''gacchathā''ti vadati, evampi vaṭṭati. ''Bahigāme āgamessāmā''ti ābhogaṃ katvāpi bahigāmaṃ gantvā attano nissitake ''tumhe tassa āgamanaṃ āgamethā''ti vatvāpi gantuṃ vaṭṭatiyeva. Sace pana manussā attano rucitena ekena anumodanaṃ kārenti, neva tassa anumodato āpatti, na ca mahātherassa bhāro hoti. Upanisinnakathāyameva hi manussesu kathāpentesu mahāthero āpucchitabbo, mahātherena ca anumodanāya ajjhiṭṭhova āgametabboti idamettha lakkhaṇanti.

2949. **Vatta**nti yathāvuttaṃ ābhisamācārikavattaṃ. Yathāha – ''ābhisamācārikaṃ aparipūretvā sīlaṃ paripūressatīti netaṃ ṭhānaṃ vijjatī''ti. **Na vindatī**ti na labhati.

2950. **Anekaggo**ti vikkhittattāyeva asamāhitacitto. **Na ca passatī**ti ñāṇacakkhunā na passati, daṭṭhuṃ samattho na hotīti attho. **Dukkhā**ti jātidukkhādidukkhato.

2951. **Tasmā**ti yasmā dukkhā na parimuccati, tasmā. Ovādaṃ katvā kiṃ visesaṃ pāpuṇātīti āha **''ovādaṃ buddhaseṭṭhassa, katvā nibbānamehitī''**ti. **Ehiti** pāpuṇissati.

Vattakkhandhakakathāvaṇṇanā.

Bhikkhunikkhandhakakathāvaṇṇanā

2952. **Vivaritvāna** cīvaraṃ apanetvā.

2953. **Yaṃ kiñci sampayojentiyā**ti yaṃ kiñci anācāraṃ karontiyā. **Tato**ti tena anācārasaṅkhātena asaddhammena. **Bhāsantiyā**ti vācāya bhāsantiyā.

2954-6. **Dīgha**nti ekaparikkhepato dīghaṃ. **Vilīvena ca paṭṭenā**ti saṇhehipi vilīvehi katapaṭṭena. **Cammapaṭṭenā**ti cammamayapaṭṭena. **Dussapaṭṭenā**ti setavatthena. **Dussaveṇiyā**ti dussena gaṇṭhitaveṇiyā. **Dussavaṭṭiyā**ti dussena katavaṭṭiyā. **Na phāsukā nametabbā**ti majjhimassa tanubhāvatthāya gāmadārikā viya phāsulikā na nāmetabbā. **Jaghana**nti muttakaraṇappadesaṃ. **Aṭṭhikādinā**ti gojāṇuṭṭhikādinā. **Na ghaṃsāpeyyā**ti na ghaṭṭāpeyya. ''Aṭṭhikādinā''ti idaṃ ''na ghaṃsāpeyyā''ti iminā ca ''koṭṭāpetī''ti iminā kiriyāpadena ca sambandhitabbaṃ.

2957. **''Koṭṭāpetī''**ti idaṃ ''hatthaṃ vā''tiādīhi upayogantapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Hattha**nti aggabāhaṃ. **Hatthakoccha**nti piṭṭhihatthaṃ. **Pāda**nti jaṅghaṃ.

2958. **Na mukhaṃ limpitabba**nti chavipasādakarena tilasāsapakakkādinā anekavidhena limpanena na limpitabbaṃ. **Na cuṇṇetabba**nti mukhacuṇṇalepanaṃ na kātabbaṃ. Manosilāya mukhaṃ lañjantiyā āpatti siyāti yojanā.

2959. **Aṅgarāgo na kātabbo**ti haliddikuṅkumādīhi sarīracchavirāgo na kātabbo. **Avaṅgaṃ na ca kātabba**nti añjanaṃ bahi akkhikoṭiyā lekhaṃ ṭhapetvā na añjitabbaṃ. **Na kātabbaṃ visesaka**nti gaṇḍapadese vicitrasaṇṭhānaṃ visesakaṃ vattabhaṅgaṃ na kātabbaṃ.

2960. **Olokanakato**ti vātapānato. **Rāgā**ti kāmarāgena. **Oloketu**nti antaravīthiṃ viloketuṃ, sāloke na ca ṭhātabbanti yojanā. Sāloke dvāraṃ vivaritvā upaḍḍhakāyaṃ dassentīhi na ṭhātabbaṃ. **Sanacca**nti naṭasamajjaṃ.

2961. **Gaṇikaṃ vuṭṭhāpentiyā** vesiṃ vuṭṭhāpentiyā. **''Vikkiṇantiyā''**ti idaṃ ''sura''ntiādīhi upayogantapadehi paccekaṃ yojetabbaṃ.

2963. **Na cevupaṭṭhāpetabbo**ti attano veyyāvaccaṃ neva kārāpetabbo. Tiracchānagatopi dāso vā dāsī vā tiracchānagatopi kammakaro vā **na ceva upaṭṭhāpetabbo** neva attano veyyāvaccaṃ kārāpetabbo. **Api**-saddena pageva manussabhūtoti dīpeti.

2964. **''Sabbanīlādi''**nti iminā –

''Sabbanīlakamañjeṭṭha-kaṇhalohitapītake;
Mahānāmamahāraṅga-rattesū''ti. (vi. vi. 598) –

Vuttāni akappiyacīvarāni saṅgahitāni. ''Namatakaṃ nāma eḷakalomehi kataṃ avāyimaṃ cammakhaṇḍaparibhogena paribhuñjitabba''nti (cūḷava. aṭṭha. 264) **aṭṭhakathāya** vuttattā, **gaṇṭhipade** ca ''santharaṇasadiso pilotikāhi kato parikkhāraviseso''ti vuttattā ca nipajjāya paribhuñjitabbo parikkhāraviseso **namatakaṃ** nāma.

2965. Channampi purisabyañjanaṃ ''etthā''ti cintetvā rāgacittena olokentiyā dukkaṭaṃ hoti. **Sabba**nti vuttappakāraṃ sabbaṃ.

2966. Bhikkhuṃ dūratova passitvā **tassa** bhikkhuno dūrato okkamitvāna maggo dātabboti yojanā.

2967. Bhikkhaṃ **carantiyā** bhikkhuniyā bhikkhuṃ passitvā pana yena bhikkhāya carati, **taṃ** pattaṃ **nīharitvā** upari chādetvā ṭhitaṃ saṅghāṭicīvaraṃ apanetvā **ukkujjaṃ** uddhaṃmukhaṃ katvā bhikkhuno dassetabbanti yojanā.

2968. **Utunīnaṃ** bhikkhunīnaṃ **utukāle** sañjātapupphe kāle **saṃvellikaṃ kātuṃ** kacchaṃ bandhituṃ mahesinā kaṭisuttakaṃ anuññātanti yojanā, iminā aññasmiṃ kāle kaṭisuttakaṃ bandhituṃ na vaṭṭatīti dīpeti. Yathāha – ''na, bhikkhave, bhikkhuniyā sabbakālaṃ kaṭisuttakaṃ dhāretabbaṃ, yā dhāreyya, āpatti dukkaṭassa. Anujānāmi, bhikkhave, utuniyā kaṭisuttaka''nti (cūḷava. 422).

2969. **Itthiposayuta**nti itthīhi vā purisehi vā itthipurisehi vā yuttaṃ. Itthiposayuttaṃ hatthavaṭṭakameva vā. **Pāṭaṅkī**ti paṭapoṭṭalikaṃ.

2970. **Garudhamme**ti saṅghādisese. **Mānatta**nti pakkhamānattaṃ. **Sammannitvā**ti ñattidutiyāya kammavācāya sammannitvā.

2971. Yassā itthiyā pabbajitakāle gabbho **vuṭṭhāti** vijāyati yadi, putto ce, **tassāpi** dārakamātu yāva so dārako viññutaṃ pāpuṇāti, yāva khādituṃ, bhuñjituṃ, nahāyituñca attano dhammatāya sakkoti, tāva dutiyā bhikkhunī tathā sammannitvā dātabbāti yojanā.

2972. **Sā pana mātā** bhikkhunī attano puttaṃ pāyetuṃ, bhojetuṃ, maṇḍetuṃ, ure katvā sayituñca labhatīti yojanā.

2973. **Dutiyikāya** bhikkhuniyā dārakena **sahaseyyaṃ** ṭhapetvā yathā aññesu purisesu **vattitabbaṃ** paṭipajjitabbaṃ, tathā eva **tasmiṃ** dārake vattitabbanti yojanā.

2974. **Vibbhamenevā**ti attano ruciyā setavatthānaṃ gahaṇeneva. Yathāha – ''yasmā sā vibbhantā attano ruciyā khantiyā odātāni vatthāni nivatthā, tasmāyeva sā abhikkhunī, na sikkhāpaccakkhānenā''ti (cūḷava. aṭṭha. 434). **Idhā**ti imasmiṃ sāsane.

2975. **Gatāyā**ti ettha ''sakāvāsā''ti seso. Yathāha – ''yā sā, bhikkhave, bhikkhunī sakāvāsā titthāyatanaṃ saṅkantā, sā āgatā na upasampādetabbā''ti. Na kevalaṃ na upasampādetabbā, pabbajjampi na labhati. Odātāni gahetvā vibbhantā pana pabbajjāmattaṃ labhati.

2976. **Vandana**nti pāde sambāhetvā vandanaṃ. **Sādituṃ vaṭṭatī**ti ''anujānāmi, bhikkhave, sāditu''nti (cūḷava. 434) anuññātattā vaṭṭati. Tatreke ācariyā ''sace ekato vā ubhato vā avassutā honti sārattā, yathāvatthukamevā''ti vadanti. Eke ācariyā ''natthi ettha āpattī''ti vadantīti evaṃ ācariyavādaṃ dassetvā ''idaṃ odissa anuññātaṃ vaṭṭatī''ti **aṭṭhakathāsu** vuttaṃ, taṃ pamāṇaṃ. ''Anujānāmi, bhikkhave, sāditu''nti (cūḷava. 434) hi vacaneneva kappiyaṃ.

2977. Yāya kāyaci vaccakuṭiyā vacco na kātabbo, heṭṭhā vivaṭe uddhaṃ paṭicchanne pana vaccaṃ kātuṃ vaṭṭati. **Heṭṭhā vivaṭe upari paṭicchanne**ti **aṭṭhakathāyaṃ** ''sace kūpo khato hoti, upari pana padaramattameva sabbadisāsu paññāyati, evarūpepi vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 435) vuttaṃ.

2978. **Sabbatthā**ti bhikkhuniupassayaantaragharādisabbaṭṭhānesu. **Gilānāyā**ti yassā vinā pallaṅkaṃ na phāsu hoti. **Aḍḍhapallaṅka**nti ekapādaṃ ābhujitvā katapallaṅkaṃ. So ekaṃ paṇhiṃ ūrumūlāsannaṃ katvā itaraṃ dūre katvā ābhujitapallaṅko nāma.

2979. **Naratitthe**ti purisānaṃ nahānatitthe. Yathāha – ''na, bhikkhave, bhikkhuniyā purisatitthe nahāyitabbaṃ, yā nahāyeyya, āpatti dukkaṭassa. Anujānāmi, bhikkhave, mahilātitthe nahāyitu''nti (cūḷava. 436).

2980. Yā samaṇī gandhacuṇṇena vā **vāsitamattiyā** vāsitakāya mattikāya vā paṭisote vā nhāyeyya, tassā āpatti dukkaṭanti yojanā. **Vāsita**visesanena avāsitā vaṭṭatīti dīpeti. Yathāha – ''anujānāmi, bhikkhave, pakatimattika''nti (cūḷava. 436).

2981. **Abhutvā**ti ettha āmisaaggaṃ gahaṇamattampi akatvā, pattacīvaraṃ katipayadivasānipi aparibhuñjitvāti attho. Sace asappāyaṃ, sabbampi apanetuṃ vaṭṭati.

2982. Anupasampanne asante **sabbaṃ** bhikkhūhi paṭiggahitaṃ vā appaṭiggahitaṃ vā sannidhikataṃ vā sabbaṃ ajjhoharaṇīyaṃ bhikkhūhi paṭiggahāpetvā paribhuñjituṃ bhikkhunīnaṃ vaṭṭatīti yojanā. **‘‘Bhikkhunīnaṃ vaṭṭatī’’**ti idaṃ pakaraṇavasena vuttaṃ. Bhikkhunīhipi paṭiggahāpetvā bhikkhūnampi tathāvidhaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭati. Yathāha – ‘‘anujānāmi, bhikkhave, bhikkhūnaṃ sannidhiṃ bhikkhunīhi paṭiggāhāpetvā paribhuñjitu’’nti (cūḷava. 421).

Bhikkhunikkhandhakakathāvaṇṇanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Khandhakakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catubbidhakammakathāvaṇṇanā

2983. Apalokanasaññitaṃ kammaṃ, ñattikammaṃ, ñattidutiyakammaṃ, ñatticatutthakammanti imāni cattāri kammānīti yojanā. Tattha **cattārī**ti gaṇanaparicchedo. **Imānī**ti anantarameva vakkhamānattā āsannapaccakkhavacanaṃ. **Kammānī**ti paricchinnakammanidassanaṃ. **‘‘Apalokanasaañata’’**ntiādi tesaṃ sarūpadassanaṃ.

Tatrāyaṃ saṅkhepato vinicchayo (cūḷava. aṭṭha. 215; pari. aṭṭha. 482) – **apalokanakammaṃ** nāma sīmaṭṭhakasaṅghaṃ sodhetvā chandārahānaṃ chandaṃ āharitvā samaggassa saṅghassa anumatiyā taṃ taṃ vatthuṃ kittetvā ‘‘ruccati saṅghassā’’ti tikkhattuṃ sāvetvā kattabbaṃ kammaṃ vuccati. **Ñattikammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbaṃ kammaṃ. **Ñattidutiyakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā, ekāya ca anussāvanāyāti evaṃ ñattidutiyāya anussāvanāya kattabbaṃ kammaṃ. **Ñatticatutthakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā, tīhi ca anussāvanāhīti evaṃ ñatticatutthāhi tīhi anussāvanāhi kattabbaṃ kammaṃ. Ñatti dutiyā yassa anussāvanassa taṃ **ñattidutiyaṃ,** tena kattabbaṃ kammaṃ **ñattidutiyakammaṃ**. Ñatti catutthā yassa anussāvanattayassa taṃ **ñatticatutthaṃ,** tena kātabbaṃ kammaṃ **ñatticatutthakammaṃ**.

2984-7. Tesaṃ ṭhānavasena bhedaṃ dassetumāha **‘‘apalokanakamma’’**ntiādi. Navannaṃ ṭhānānaṃ samāhāro **navaṭṭhānaṃ,** ‘‘gacchatī’’ti iminā sambandho. **Ñattikamma**nti gamanakiriyākattunidassanaṃ. **Navaṭṭhāna**nti kammanidassanaṃ. **Dutiya**nti ñattidutiyakammaṃ. **Satta** ṭhānāni gacchatīti yojanā.

Idāni taṃ ṭhānabhedaṃ sarūpato dassetumāha **‘‘nissāraṇañcā’’**tiādi. Nissāraṇādi kammavisesānaṃ saññā. Apalokanakammañhi nissāraṇaṃ…pe… pañcamaṃ kammalakkhaṇanti imāni pañca ṭhānāni gacchatīti yojanā.

Evaṃ nāmavasena dassitāni nissāraṇādīni atthato vibhajitvā dassetumāha **‘‘nissāraṇañcā’’**tiādi. **Samaṇuddesato**ti kaṇṭakasāmaṇerato nissāraṇañca osāraṇañca vadeti yojanā. Tattha kaṇṭakasāmaṇerassa nissāraṇā tādisānaṃyeva sammāvattaṃ disvā pavesanā ‘‘osāraṇā’’ti veditabbā.

Pabbajantena hetubhūtena **bhaṇḍukaṃ** bhaṇḍukammapucchanaṃ vadeyyāti attho. Pabbajjāpekkhassa kesacchedanapucchanaṃ **bhaṇḍukammaṃ** nāma. **Channena** hetubhūtena **brahmadaṇḍakaṃ** kammaṃ vadeti yojanā. **Tathārūpassā**ti channasadisassa mukharassa bhikkhū duruttavacanena ghaṭṭentassa. **Kātabbo**ti ‘‘bhante, itthannāmo bhikkhu mukharo bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento viharati, so bhikkhu yaṃ iccheyya, taṃ vadeyya. Bhikkhūhi itthannāmo bhikkhu neva vattabbo, na ovaditabbo, na anusāsitabbo. Saṅghaṃ, bhante, pucchāmi ‘itthannāmassa bhikkhuno brahmadaṇḍassa dānaṃ ruccati saṅghassā’ti. Dutiyampi pucchāmi… tatiyampi pucchāmi ‘itthannāmassa, bhante, bhikkhuno brahmadaṇḍassa dānaṃ ruccati saṅghassā’’ti (pari. aṭṭha. 495-496) evaṃ brahmadaṇḍo kātabbo.

2988-9. **‘‘Āpucchitvānā’’**ti pubbakiriyāya ‘‘gahitāyā’’ti aparakiriyā ajjhāharitabbā, **‘‘ruciyā’’**ti etassa visesanaṃ. **Detī**ti ettha ‘‘acchinnacīvarādīna’’nti seso. Sabbo saṅgho sannipatitvāna **sabbaso** sabbe sīmaṭṭhe āgatāgate bhikkhū **āpucchitvāna** ‘‘itthannāmena parikkhārena bhavitabbaṃ, ruccati tassa dāna’’nti visuṃ pucchitvā gahitāya bhikkhūnaṃ ruciyā tikkhattuṃ apaloketvā cīvarādiparikkhāraṃ acchinnacīvarādīnaṃ deti, yaṃ evaṃbhūtaṃ saṅghassa dānaṃ, taṃ **tassa** apalokanakammassa kammalakkhaṇaṃ hotīti yojanā. Lakkhīyatīti **lakkhaṇaṃ,** kammameva lakkhaṇaṃ, na nissāraṇādīnīti **kammalakkhaṇaṃ**.

2990-1. Evaṃ apalokanakammassa pañca ṭhānāni uddesaniddesavasena dassetvā idāni ñattikammassa kammalakkhaṇaṃ tāva dassetumāha **‘‘nissāraṇa’’**ntiādi. Iti **‘‘ñattiyā nava ṭhānānī’’**ti ayamuddeso vakkhamānena ‘‘vinicchaye’’tiādiniddeseneva vibhāvīyati.

2992. **Vinicchaye**ti ubbāhikavinicchaye. **Asampatte**ti niṭṭhaṃ agate. **Therassā**ti dhammakathikassa. Tenevāha **‘‘avinayaññuno’’**ti. **Tassa** ‘‘suṇantu me āyasmantā, ayaṃ itthannāmo bhikkhu dhammakathiko, imassa neva suttaṃ āgacchati, no suttavibhaṅgo, so atthaṃ asallakkhetvā byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhati, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, itthannāmaṃ bhikkhuṃ vuṭṭhāpetvā avasesā imaṃ adhikaraṇaṃ vūpasameyyāmā’’ti (cūḷava. 233) evaṃ ubbāhikavinicchaye dhammakathikassa bhikkhuno yā nissaraṇā vuttā, sā ñattikamme ‘‘nissāraṇā’’ti vuttāti yojanā.

2993-4. **Upasampadāpekkhassa** ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, anusiṭṭho so mayā, yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo āgaccheyyāti. Āgacchāhī’’ti (mahāva. 126) vacanapaṭisaṃyuttassa saṅghassa sammukhānayanaṃ, sā osāraṇā nāma. ‘‘Āgaccha osāraṇā’’ti padacchedo.

Uposathavasenāpi, pavāraṇāvasenāpi. Ñattiyā ṭhapitattāti ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, ajjuposatho pannaraso, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho uposathaṃ kareyya’’ (mahāva. 134), ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, ajja pavāraṇā pannarasī, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho pavāreyyā’’ti (mahāva. 210) uposathapavāraṇāvasena ñattiyā ṭhapitattā uposatho, pavāraṇā vāti imāni dve ñattikammāni.

‘‘Upasampadāpekkhañhi, anusāseyyahanti cā’’ti iminā ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ anusāseyya’’nti (mahāva. 126) ayaṃ ekā ñatti gahitā.

2995. **‘‘Itthannāmamahaṃ bhikkhuṃ, puccheyyaṃ vinayanti cā’’**ti iminā ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ vinayaṃ puccheyya’’nti (mahāva. 151) ayaṃ ekā ñatti gahitā. **Evamādī**ti **ādi**-saddena ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ anusāseyyā’’ti, ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ antarāyike dhamme puccheyya’’nti (mahāva. 126), ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ antarāyike dhamme puccheyyā’’ti, ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ vinayaṃ puccheyyā’’ti (mahāva. 151), ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmena vinayaṃ puṭṭho vissajjeyya’’nti (mahāva. 152), ‘‘yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmena vinayaṃ puṭṭho vissajjeyyā’’ti – (mahāva. 152) imā cha ñattiyo gahitā. Evaṃ purimā dve, imā ca chāti **edisā** imā aṭṭha ñattiyo ‘‘sammutī’’ti vuttā.

2996. **Nissaṭṭhacīvarādīnaṃ dāna**nti ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, idaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṃ saṅghassa nissaṭṭhaṃ, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyā’’ti (pārā. 464) evaṃ nissaṭṭhacīvarapattādīnaṃ dānaṃ ‘‘dāna’’nti vuccati. **Āpattīnaṃ paṭiggāho**ti ‘‘suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ itthannāmo bhikkhu āpattiṃ sarati vivarati uttāniṃ karoti deseti, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṃ paṭigganheyya’’nti (cūḷava. 239), ‘‘yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṃ paṭigganheyya’’nti (cūḷava. 239). Tena vattabbo ‘‘passasī’’ti. ‘‘Āma passāmī’’ti. ‘‘Āyatiṃ saṃvareyyāsī’’ti. Evaṃ āpattīnaṃ paṭiggāho ‘‘paṭiggāho’’ti vuccati.

2997. **Pavārukkaḍḍhanā**ti pavāraṇukkaḍḍhanā. Gāthābandhavasena ṇa-kāralopo. Atha vā pavāraṇaṃ pavāroti pavāraṇa-saddapariyāyo **pavāra**-saddo. **‘‘Imaṃ uposathaṃ katvā, kāḷe pavārayāmī’’**ti iminā ‘‘suṇantu me āyasmantā āvāsikā, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, idāni uposathaṃ kareyyāma, pātimokkhaṃ uddiseyyāma, āgame kāḷe pavāreyyāmā’’ti (mahāva. 240) ayaṃ ñatti upalakkhaṇato dassitā. Evaṃ katapavāraṇā ‘‘paccukkaḍḍhanā’’ti matā. Ettha ca **kāḷe**ti pubbakattikamāsassa kāḷapakkhuposathe. Iminā ca ‘‘āgame juṇhe pavāreyyāmā’’ti ayaṃ ñatti ca upalakkhitā. **Juṇhe**ti aparakattikajuṇhapakkhauposathe.

2998. **Tiṇavatthārake**ti tiṇavatthārakasamathe. **Sabbapaṭhamā ñattī**ti sabbasaṅgāhikā ñatti vuccati. **Itarā cā**ti ubhayapakkhe paccekaṃ ṭhapitā dve ñattiyo cāti evaṃ tidhā pavattaṃ **etaṃ** ñattikammaṃ kammalakkhaṇaṃ **iti** evaṃ vuttanayena ‘‘vinicchaye’’tiādinā ñattiyā nava ṭhānāni veditabbānīti yojanā.

2999-3000. Evaṃ ñattikamme nava ṭhānāni dassetvā idāni ñattidutiyakamme satta ṭhānāni dassetumāha **''ñattidutiyakammampī''**tiādi. **''Ñattidutiyakamma''**ntiādikā uddesagāthā uttānatthāva.

Niddese **pattanikkujjanādī**ti **ādi**-saddena pattukkujjanaṃ gahitaṃ. **Nissārosāraṇā matā**ti ''nissāraṇā, osāraṇā''ti ca matā. Tattha bhikkhūnaṃ alābhāya parisakkanādikehi aṭṭhahi aṅgehi samannāgatassa upāsakassa saṅghena asambhogakaraṇatthaṃ pattanikkujjanavasena nissāraṇā ca tasseva sammā vattantassa pattukkujjanavasena osāraṇā ca veditabbā. Sā khuddakavatthukkhandhake **vaḍḍhalicchavivatthusmiṃ** (cūḷava. 265) vuttā.

3001. **Sīmādi**sammuti sammuti nāma. **Sā pañcadasadhā matā**ti sīmāsammuti ticīvarenaavippavāsasammuti santhatasammuti bhattuddesaka senāsanaggāhāpaka bhaṇḍāgārika cīvarapaṭiggāhaka yāgubhājaka phalabhājaka khajjabhājaka appamattakavissajjaka sāṭiyaggāhāpaka pattaggāhāpaka ārāmikapesaka sāmaṇerapesakasammutīti evaṃ sā sammuti pañcadasavidhā matāti attho. Kathinassa vatthaṃ, tassa. Matoyeva **matako,** matakassa vāso matakavāso, tassa **matakavāsaso,** matakacīvarassa.

3002. Ānisaṃsakhettabhūtapañcamāsabbhantareyeva ubbhāro **antarubbhāro**. Kuṭivatthussa, vihārassa vatthuno ca desanā desanā nāmāti yojanā.

3003. Tiṇavatthārake dvinnaṃ pakkhānaṃ sādhāraṇavasena ṭhapetabbañatti ca pacchā pakkhadvaye visuṃ visuṃ ṭhapetabbā dve ñattiyo cāti tisso ñattiyo kammavācāya abhāvena ñattikamme ''kammalakkhaṇa''nti dassitā, pacchā visuṃ visuṃ dvīsu pakkhesu vattabbā dve ñattidutiyakammavācā ñattidutiyakamme ''kammalakkhaṇa''nti dassitāti taṃ dassetumāha **''tiṇavatthārake kamme''**ti. **''Mohāropanatādisū''**ti iminā pācittiyesu dassitamohāropanakammañca aññavādakavihesakāropanakammādiñca saṅgaṇhāti. **Etthā**ti imasmiṃ ñattidutiyakamme. Kammalakkhaṇameva **kammalakkhaṇatā**.

3004-5. **Iti** evaṃ yathāvuttanayena **ime satta** ṭhānabhedā ñattidutiyakammassa. Evaṃ ñattidutiyakamme satta ṭhānāni dassetvā ñatticatutthakamme ṭhānabhedaṃ dassetumāha **''tathā''**tiādi.

3006. **Tajjanādīna**nti **ādi**-saddena niyassādīnaṃ gahaṇaṃ. **Tesaṃ** sattannaṃ kammānaṃ. **Passaddhi** vūpasamo.

3007. **''Bhikkhunīnaṃ ovādo''**ti bhikkhunovādakasammuti phalūpacārena vuttā.

3008-9. **Mūlapaṭikkasso** mūlāya paṭikassanā, gāthābandhavasena ka-kārassa dvebhāvo. **Ukkhittassānuvattikā**ti ukkhittānuvattikā ekā yāvatatiyakā, aṭṭha saṅghādisesā, ariṭṭho caṇḍakāḷī ca dve, ime ekādasa yāvatatiyakā bhavanti. **Imesaṃ vasā**ti ukkhittānuvattikādīni puggalādhiṭṭhānena vuttāni, imesaṃ samanubhāsanakammānaṃ vasena. **Dasekā**ti ekādasa.

3011. Evaṃ catunnampi kammānaṃ ṭhānabhedaṃ dassetvā anvayato, byatirekato ca kātabbappakāraṃ dassetumāha **''apalokanakammañcā''**tiādi. Ñattiyāpi na kāraye, ñattidutiyenapi na kārayeti yojanā.

3012. Apalokanakamme vuttalakkhaṇena ñattikammādīnampi kātabbappakāro sakkā viññātunti taṃ adassetvā ñattidutiyakamme labbhamānavisesaṃ dassetumāha **''ñattidutiyakammānī''**tiādi. Apaloketvā kātabbāni lahukānipi ñattidutiyakammāni atthīti yojanā. Tāni pana katamānīti āha **''sabbā sammutiyo siyu''**nti. Ettha sīmāsammutiṃ vinā sesā ticīvarenaavippavāsasammutiādayo sabbāpi sammutiyoti attho.

3013. **Sesānī**ti yathāvuttehi sesāni sīmāsammutiādīni cha kammāni. **Na vaṭṭatī**ti na vaṭṭanti, gāthābandhavasena na-kāralopo. Yathāha ''sīmāsammuti, sīmāsamūhananaṃ, kathinadānaṃ, kathinuddhāro, kuṭivatthudesanā, vihāravatthudesanāti imāni cha kammāni garukāni apaloketvā kātuṃ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācaṃ sāvetvāva kātabbānī''ti (pari. aṭṭha. 482). **''Apaloketvā kātuṃ pana na vaṭṭatī''**ti idaṃ nidassanamattaṃ, ñatticatutthakammavasenāpi kātuṃ na vaṭṭanteva. Tenevāha **''yathāvuttanayeneva, tena teneva kāraye''**ti, yo yo nayo taṃ taṃ kammaṃ kātuṃ vutto, teneva teneva nayenāti attho.

Catubbidhakammakathāvaṇṇanā.

Kammavipattikathāvaṇṇanā

3014. Kammānaṃ vipattiyā dassitāya sampattipi byatirekato viññāyatīti kammavipattiṃ tāva dassetumāha **''vatthuto''**tiādi. Vasati ettha kammasaṅkhātaṃ phalaṃ tadāyattavuttitāyāti **vatthu,** kammassa padhānakāraṇaṃ, tato **vatthuto** ca. **Anussāvanasīmato**ti anussāvanato, sīmato ca. **Pañcevā**ti **eva**kārena kammadosānaṃ etaṃparamataṃ dasseti.

3015. Yathānikkhittakammadosamātikānukkame kammavipattiṃ vibhajitvā dassetumāha **''sammukhā''**tiādi. Saṅghadhammavinayapuggalasammukhāsaṅkhātaṃ catubbidhaṃ sammukhāvinayaṃ upanetvā kātabbaṃ kammaṃ **sammukhākaraṇīyaṃ** nāma.

Tattha yāvatikā bhikkhū kammapattā, te āgatā honti, chandārahānaṃ chando āhaṭo hoti, sammukhībhūtā na paṭikkosanti, ayaṃ **saṅghasammukhatā**. Yena dhammena yena vinayena yena satthusāsanena saṅgho taṃ kammaṃ karoti, ayaṃ **dhammasammukhatā, vinayasammukhatā**. Tattha **dhammo**ti bhūtaṃ vatthu. **Vinayo**ti codanā ceva sāraṇā ca. **Satthusāsanaṃ** nāma ñattisampadā ceva anussāvanasampadā ca. Yassa saṅgho taṃ kammaṃ karoti, tassa sammukhabhāvo **puggalasammukhatā**. Evaṃ catubbidhena sammukhāvinayena yaṃ saṅghakammaṃ ''karaṇīya''nti vuttaṃ, **taṃ asammukhā karoti** catubbidhalakkhaṇato ekampi parihāpetvā karoti, taṃ kammaṃ **vatthuvipannaṃ** sammukhāvinayasaṅkhātena vatthunā vekallaṃ ''adhammakamma''nti pavuccatīti yojanā.

3016-8. Evaṃ sammukhākaraṇīye vatthuto kammavipattiṃ dassetvā asammukhākaraṇīyaṃ vibhajitvā dassetumāha **''asammukhā''**tiādi.

Devadattassa kataṃ **pakāsanīyakammañca**. Sekkhasammuti ummattakasammutīti yojanā. Avandiyakammaṃ puggalasīsena **''avandiyo''**ti vuttaṃ. Aḍḍhakāsiyā gaṇikāya anuññātā dūtena upasampadā **dūtūpasampadā**. Iti imāni aṭṭha kammāni ṭhapetvāna sesāni pana **sabbaso** sabbāni kammāni ''sammukhākaraṇīyānī''ti sobhanagamanādīhi **sugato** satthā **abrvi** kathesīti yojanā.

3019-20. Evaṃ vatthuto kammavipattiṃ dassetvā ñattito dassetumāha **''ñattito''**tiādi. **Vipajjananayā**ti vinayavipajjanakkamā. **Vatthuṃ na parāmasatī**ti yassa upasampadādikammaṃ karoti, taṃ na parāmasati tassa nāmaṃ na gaṇhāti. ''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito āyasmato buddharakkhitassa upasampadāpekkho''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante saṅgho, āyasmato buddharakkhitassa upasampadāpekkho''ti vadati. Evaṃ vatthuṃ na parāmasati.

Saṅghaṃ na parāmasatīti saṅghassa nāmaṃ na parāmasati tassa nāmaṃ na gaṇhāti. ''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante, ayaṃ dhammarakkhito''ti vadati. Evaṃ saṅghaṃ na parāmasati.

Puggalaṃ na parāmasatīti yo upasampadāpekkhassa upajjhāyo, taṃ na parāmasati tassa nāmaṃ na gaṇhāti. ''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito āyasmato buddharakkhitassa upasampadāpekkho''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito upasampadāpekkho''ti vadati. Evaṃ puggalaṃ na parāmasati.

Ñattiṃ na parāmasatīti sabbena sabbaṃ ñattiṃ na parāmasati, ñattidutiyakamme ñattiṃ aṭṭhapetvā dvikkhattuṃ kammavācāya eva anussāvanakammaṃ karoti, ñatticatutthakammepi ñattiṃ aṭṭhapetvā catukkhattuṃ kammavācāya eva anussāvanakammaṃ karoti. Evaṃ ñattiṃ na parāmasati.

Pacchā vā ñattiṃ ṭhapetīti paṭhamaṃ kammavācāya anussāvanakammaṃ katvā ''esā ñattī''ti vatvā ''khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī, evametaṃ dhārayāmī''ti vadati. Evaṃ pacchā ñattiṃ ṭhapeti. **Pañcahetehī**ti etehi pañcahi kāraṇehi.

3021-2. Evaṃ ñattito kammavipattiṃ dassetvā idāni anussāvanato dassetumāha **''anussāvanato''**tiādi. Anussāvanato kammadosā pañca pakāsitāti yojanā. **''Na parāmasati vatthuṃ vā''**tiādīsu vatthuādīni vuttanayeneva veditabbāni. Evaṃ pana nesaṃ aparāmasanaṃ hoti (pari. aṭṭha. 485) – ''suṇātu me, bhante saṅgho''ti paṭhamānussāvane vā ''dutiyampi etamatthaṃ vadāmi… tatiyampi etamatthaṃ vadāmi, ''suṇātu me bhante saṅgho''ti dutiyatatiyānussāvanesu vā ''ayaṃ dhammarakkhito āyasmato buddharakkhitassa upasampadāpekkho''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante saṅgho, āyasmato buddharakkhitassā''ti vadanto vatthuṃ na parāmasati nāma.

''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante, ayaṃ dhammarakkhito''ti vadanto saṅghaṃ na parāmasati nāma.

''Suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito āyasmato buddharakkhitassā''ti vattabbe ''suṇātu me, bhante saṅgho, ayaṃ dhammarakkhito upasampadāpekkho''ti vadanto puggalaṃ na parāmasati nāma.

Sāvanaṃ hāpetīti sabbena sabbaṃ kammavācāya anussāvanaṃ na karoti, ñattidutiyakamme dvikkhattuṃ ñattimeva ṭhapeti, ñatticatutthakamme catukkhattuṃ ñattimeva ṭhapeti. Evaṃ anussāvanaṃ hāpeti. Yopi ñattidutiyakamme ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvā ekaṃ kammavācaṃ anussāvento akkharaṃ vā chaḍḍeti, padaṃ vā duruttaṃ karoti, ayampi anussāvanaṃ hāpetiyeva. Ñatticatutthakamme pana ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvā sakimeva vā dvikkhattuṃ vā kammavācāya anussāvanaṃ karontopi akkharaṃ vā padaṃ vā chaḍḍentopi duruttaṃ karontopi anussāvanaṃ hāpetiyevāti veditabbo.

Duruttaṃ karotīti ettha pana ayaṃ vinicchayo (pari. aṭṭha. 485) – yo hi aññasmiṃ akkhare vattabbe aññaṃ vadati, ayaṃ duruttaṃ karoti nāma. Tasmā kammavācaṃ karontena bhikkhunā yvāyaṃ –

> ''Sithilaṃ dhanitañca dīgharassaṃ;
> Garukaṃ lahukañca niggahitaṃ;
> Sambandhaṃ vavatthitaṃ vimuttaṃ;
> Dasadhā byañjanabuddhiyā pabhedo''ti. (pari. aṭṭha. 485) –

Vutto, ayaṃ suṭṭhu upalakkhetabbo.

Ettha hi **sithilaṃ** nāma pañcasu vaggesu paṭhamatatiyaṃ. **Dhanitaṃ** nāma tesveva dutiyacatutthaṃ. **Dīgha**nti dīghena kālena vattabbaṃ ākārādi. **Rassa**nti tato upaḍḍhakālena vattabbaṃ akārādi. **Garuka**nti dīghameva, yaṃ vā ''āyasmato buddharakkhitattherassa, yassa nakkhamatī''ti evaṃ saṃyogaparaṃ katvā vuccati. **Lahuka**nti rassameva, yaṃ vā ''āyasmato buddharakkhitatherassa, yassa na khamatī''ti evaṃ asaṃyogaparaṃ katvā vuccati. **Niggahita**nti yaṃ karaṇāni niggahetvā avissajjetvā avivaṭena mukhena anunāsikaṃ katvā vattabbaṃ. **Sambandha**nti yaṃ parapadena sambandhitvā ''tuṇhassā''ti vā ''tuṇhissā''ti vā vuccati. **Vavatthita**nti yaṃ parapadena asambandhaṃ katvā vicchinditvā ''tuṇhī assā''ti vā ''tuṇha assā''ti vā vuccati. **Vimutta**nti yaṃ karaṇāni aniggahetvā vissajjetvā vivaṭena mukhena anunāsikaṃ akatvā vuccati.

Tattha ''suṇātu me''ti vattabbe ta-kārassa tha-kāraṃ katvā ''suṇāthu me''ti vacanaṃ **sithilassa dhanitakaraṇaṃ** nāma, tathā ''pattakallaṃ, esā ñattī''ti vattabbe ''patthakallaṃ, esā ñatthī''tiādivacanañca. ''Bhante saṅgho''ti vattabbe bhakāraghakārānaṃ bakāragakāre katvā ''bante saṃgo''ti vacanaṃ **dhanitassa sithilakaraṇaṃ** nāma. ''Suṇātu me''ti vivaṭena mukhena vattabbe pana ''suṇaṃtu me''ti vā ''esā ñattī''ti vattabbe ''esaṃ ñattī''ti vā avivaṭena mukhena anunāsikaṃ katvā vacanaṃ **vimuttassa niggahitavacanaṃ** nāma. ''Pattakalla''nti avivaṭena mukhena anunāsikaṃ katvā vattabbe ''pattakallā''ti vivaṭena mukhena anunāsikaṃ akatvā vacanaṃ **niggahitassa vimuttavacanaṃ** nāma. Iti sithile kattabbe dhanitaṃ, dhanite kattabbe sithilaṃ, vimutte kattabbe niggahitaṃ, niggahite kattabbe vimuttanti imāni cattāri byañjanāni antokammavācāya kammaṃ dūsenti. Evaṃ vadanto hi aññasmiṃ akkhare vattabbe aññaṃ vadati, duruttaṃ karotīti vuccati.

Itaresu pana dīgharassādīsu chasu byañjanesu dīghaṭṭhāne dīghameva, rassaṭṭhāne ca rassamevāti evaṃ yathāṭhāne taṃ tadeva akkharaṃ bhāsantena anukkamāgataṃ paveṇiṃ avināsentena kammavācā kātabbā. Sace pana evaṃ akatvā dīghe vattabbe rassaṃ, rasse vā vattabbe dīghaṃ vadati, tathā garuke vattabbe lahukaṃ, lahuke vā vattabbe garukaṃ vadati, sambandhe vā pana vattabbe vavatthitaṃ, vavatthite vā vattabbe sambandhaṃ vadati, evaṃ vuttepi kammavācā na kuppati. Imāni hi cha byañjanāni kammaṃ na kopenti.

Yaṃ pana suttantikattherā ''da-kāro ta-kāramāpajjati, ta-kāro da-kāramāpajjati, ca-kāro ja-kāramāpajjati, ja-kāro ca-kāramāpajjati, ya-kāro ka-kāramāpajjati, ka-kāro ya-kāramāpajjati, tasmā da-kārādīsu vattabbesu ta-kārādivacanaṃ na virujjhatī''ti vadanti, taṃ kammavācaṃ patvā na vaṭṭati. Tasmā vinayadharena neva da-kāro ta-kāro kātabbo…pe… na ka-kāro ya-kāro. Yathāpāḷiyā niruttiṃ sodhetvā dasavidhāya byañjananiruttiyā vuttadose pariharantena kammavācā kātabbā. Itarathā hi sāvanaṃ hāpeti nāma.

Asamaye sāvetīti sāvanāya akāle anavakāse ñattiṃ aṭṭhapetvā paṭhamaṃyeva anussāvanakammaṃ katvā pacchā ñattiṃ ṭhapeti. Iti imehi pañcahākārehi anussāvanato kammāni vipajjanti. Tenāha – **''evaṃ pana vipajjanti, anussāvanatopi cā''**ti.

3023. Evaṃ anussāvanato kammavipattiṃ dassetvā sīmato kammavipatti uposathakkhandhakakathāya vuttanayā evāti tameva atidisanto āha **''ekādasahi…pe… mayā''**ti. Kammadosoyeva **kammadosatā. Tāva** paṭhamaṃ.

3024-7. Evaṃ sīmato kammavipattiṃ atidesato dassetvā idāni parisavasena dassetumāha **''catuvaggenā''**tiādi. **Kammapattā**ti ettha ''cattāro pakatattā''ti seso. Yathāha – ''catuvaggakaraṇe kamme cattāro bhikkhū pakatattā kammapattā''ti (pari. 497). Ettha ca **pakatattā** nāma anukkhittā anissāritā parisuddhasīlā cattāro bhikkhū. **Kammapattā** kammassa arahā anucchavikā sāmino. Na tehi vinā taṃ kammaṃ karīyati, na tesaṃ chando vā pārisuddhi vā eti. **Anāgatā**ti parisāya hatthapāsaṃ anāgatā. **Chando**ti ettha ''chandārahāna''nti seso. Yathāha ''avasesā pakatattā chandārahā''ti. Iminā ayamattho dīpito hoti – ''avasesā pana sacepi sahassamattā honti, sace samānasaṃvāsakā, sabbe chandārahāva honti, chandapārisuddhiṃ datvā āgacchantu vā mā vā, kammaṃ pana tiṭṭhatī''ti. **Sammukhā**ti sammukhībhūtā.

Tivaṅgikoti kammapattānāgamanachandānāharaṇapaṭikkosanasaṅkhātaaṅgattayayutto. **Doso** kammavipattilakkhaṇo. **Parisāya vasā siyā**ti parisavasena hoti.

Paṭisedhentīti paṭikkosanti. **Dutiye catuvaggike** kamme duvaṅgiko doso parisāya vasā siyāti yojanā.

Ettha etasmiṃ tatiye catuvaggike **paṭikkosova atthi,** na itare parisadosāti ekaṅgiko doso parisāya vasā siyāti yojanā. Duvaṅga yuttaparisādosassa dutiyaṃ desitattā duvaṅga yuttaparisādoso ''dutiyo''ti vutto. Tathā tatiyaṃ desitattā ekaṅgayutto tatiyo veditabbo. Imameva nayaṃ pañcavaggādisaṅghattayassa atidisanto āha **''evaṃ… pe… tividhesupī''**ti. **Ādi**-saddena dasavaggavīsativaggasaṅghānaṃ gahaṇaṃ.

3028. Evaṃ catūsu saṅghesu catunnaṃ tikānaṃ vasena parisato kammavipattiyā dvādasavidhataṃ dassetumāha **''catutthikā''**ti. Anuvādena **''dasa dve siyu''**nti vidhīyati. Parisāvasā catutthikā dosā **dasa dve** dvādasa siyunti yojanā. **Etthā**ti etesu ''vatthuto''tiādinā vuttesu pañcasu kammadosesu, niddhāraṇe bhummaṃ. **''Parisāvasā''**ti idaṃ niddhāretabbaṃ. **Kammānī**ti apalokanādīni cattāri. Ettha ca catuvaggādikaraṇīyesu kammesu pakatattena kammavācaṃ sāvetvā katameva kammaṃ kammapattena kataṃ hoti. Kammapatte pakatatte ṭhapetvā apakatattena kenaci, kevaleneva kammavācaṃ sāvetvā kataṃ apakatattakammapattalakkhaṇābhāvā, kammapattena ca kammavācāya assāvitattā anussāvanadosena vipannaṃ hotīti veditabbaṃ. Teneva porāṇakavinayadharattherā kammavipattisaṅkāparihārattham dvīhi tīhi ekato kammavācaṃ sāvayanti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana parivārāvasāne **pāḷiyā** (pari. 482 ādayo) vā **aṭṭhakathāya** (pari. aṭṭha. 482 ādayo) ca gahetabbo.

Kammavipattikathāvaṇṇanā.

Pakiṇṇakavinicchayakathāvaṇṇanā

3029. **Chattaṃ paṇṇamayaṃ kiñcī**ti tālapaṇṇādipaṇṇacchadanaṃ yaṃ kiñci chattaṃ. **Bahī**ti upari. **Anto**ti heṭṭhā. **Sibbitu**nti rūpaṃ dassetvā sūcikammaṃ kātuṃ.

3030. **Paṇṇe**ti chadanapaṇṇe. **Aḍḍhacanda**nti aḍḍhacandākāraṃ. **Makaradantaka**nti makaradantākāraṃ, yaṃ ''girikūṭa''nti vuccati. Chindituṃ na vaṭṭatīti sambandho. Mukhavaṭṭiyā nāmetvā baddhapaṇṇakoṭiyā vā matthakimaṇḍalakoṭiyā vā girikūṭādiṃ karonti, iminā taṃ paṭikkhittaṃ. **Daṇḍe**ti chattadaṇḍe. **Ghaṭaka**nti ghaṭākāro. **Vāḷarūpaṃ vā**ti byagghādivāḷānaṃ rūpakaṃ vā. **Lekhā**ti ukkiritvā vā chinditvā vā cittakammavasena vā katarāji.

3031. **Pañcavaṇṇānaṃ** suttānaṃ antare nīlādi**ekavaṇṇena** suttena thiratthaṃ chattaṃ anto ca bahi ca **sibbituṃ vā** chattadaṇḍaggāhakasalāka**pañjaraṃ** thiratthaṃ vinandhituṃ vā vaṭṭatīti yojanā. **''Pañcavaṇṇānaṃ ekavaṇṇena thirattha''**nti iminā anekavaṇṇehi suttehi vaṇṇamaṭṭhatthāya sibbituñca vinandhituñca na vaṭṭatīti dīpeti.

Potthakesu pana **''pañcavaṇṇenā''**ti pāṭho dissati, tassa ekavaṇṇena, pañcavaṇṇena vā suttena thiratthaṃ sibbituṃ, vinandhituṃ vā vaṭṭatīti yojanā kātabbā hoti, so ettheva heṭṭhā vuttena –

''Pañcavaṇṇena suttena, sibbituṃ na ca vaṭṭatī''ti –

Pāṭhena ca ''keci tālapaṇṇacchattaṃ anto vā bahi vā pañcavaṇṇena suttena sibbantā vaṇṇamaṭṭhaṃ karonti, taṃ na vaṭṭati. Ekavaṇṇena pana nīlena vā pītakena vā yena kenaci suttena anto vā bahi vā sibbituṃ chattadaṇḍaggāhakaṃ salākapañjaraṃ vā vinandhituṃ vaṭṭati, tañca kho thirakaraṇatthaṃ, na vaṇṇamaṭṭhatthāyā''ti (pārā. aṭṭha. 1.85 pāḷimuttakavinicchaya) **aṭṭhakathā**pāṭhena ca virujjhati, tasmā so na gahetabbo.

3032. **Lekhā vā pana kevalā**ti yathāvuttappakārā salākalekhā vā. **Chinditvā**ti ukkiritvā kataṃ chinditvā. **Ghaṃsitvā**ti cittakammādivasena kataṃ ghaṃsitvā.

3033. **Daṇḍabundamhī**ti chattadaṇḍassa pañjare gāhaṇatthāya phālitabundamhi, mūleti attho. Ayamettha **nissandehe** vuttanayo. **Khuddasikkhāgaṇṭhipade** pana ''chattapiṇḍiyā mūle''ti vuttaṃ. **Ahichattakasaṇṭhāna**nti phullaahichattākāraṃ. Rajjukehi gāhāpetvā daṇḍe bandhanti, tasmiṃ bandhaṭṭhāne valayamiva **ukkiritvā** uṭṭhāpetvā. **Bandhanatthāyā**ti vātena yathā na calati, evaṃ rajjūhi daṇḍe pañjarassa bandhanatthāya. Ukkiritvā katā lekhā vaṭṭatīti yojanā. Yathāha – ''vātappahārena acalanatthaṃ chattamaṇḍalikaṃ rajjukehi gāhāpetvā daṇḍe bandhanti, tasmiṃ bandhanaṭṭhāne valayamiva ukkiritvā lekhaṃ ṭhapenti, sā vaṭṭatī''ti. ''Sacepi na bandhanti, bandhanārahaṭṭhānattā valayaṃ ukkirituṃ vaṭṭatī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

3034. **Samaṃ satapadādīna**nti satapadādīhi sadisaṃ, tulyatthe karaṇavacanappasaṅge sāmivacanaṃ.

3035. **Pattassa pariyante vā**ti anuvātassa ubhayapariyante vā. **Pattamukhepi vā**ti dvinnaṃ ārāmavitthārapattānaṃ saṅghaṭitaṭṭhāne kaṇṇepi vā, ekasseva vā pattassa ūnapūraṇatthaṃ saṅghaṭitaṭṭhānepi vā. **Veṇi**nti kudrūsasīsākārena sibbanaṃ. **Keci** ''varakasīsākārenā''ti vadanti. **Saṅkhalika**nti biḷāladāmasadisaṃ sibbanaṃ. **Keci** ''satapadisama''nti vadanti.

3036. **Paṭṭa**nti paṭṭampi. Aṭṭhakoṇādiko vidhi pakāro etassāti **aṭṭhakoṇādikavidhi,** taṃ. ''Aṭṭhakoṇādika''nti gāthābandhavasena niggahitāgamo. **''Aṭṭhakoṇādikaṃ vidhi''**nti etaṃ ''paṭṭa''nti etassa samānādhikaraṇavisesanaṃ, kiriyāvisesanaṃ vā, ''karontī''ti iminā sambandho. Atha vā **paṭṭa**nti ettha bhummatthe upayogavacanaṃ, paṭṭeti attho. Imasmiṃ pakkhe **''aṭṭhakoṇādika''**nti upayogavacanaṃ. **''Vidhi''**nti etassa visesanaṃ. Idha vakkhamānacatukoṇasaṇṭhānato aññaṃ aṭṭhakoṇādikaṃ nāmaṃ. **Tatthā**ti tasmiṃ paṭṭadvaye. **Agghiyagadārūpa**nti agghiyasaṇṭhānañceva gadāsaṇṭhānañca sibbanaṃ. **Muggara**nti laguḷasaṇṭhānasibbanaṃ. **Ādi**-saddena cetiyādisaṇṭhānānaṃ gahaṇaṃ.

3037. **Tatthā**ti paṭṭadvaye tasmiṃ ṭhāne. **Kakkaṭakakkhīnī**ti kuḷīraacchisadisāni sibbanavikārāni. **Uṭṭhāpentī**ti karonti. **Tatthā**ti tasmiṃ gaṇṭhikapāsakapaṭṭake. **Suttā**ti koṇato koṇaṃ sibbitasuttā ceva caturasse sibbitasuttā ca. **Piḷakā**ti tesameva suttānaṃ nivattetvā sibbitakoṭiyo ca. **Duviññeyyāvā**ti rajanakāle duviññeyyarūpā anoḷārikā dīpitā vaṭṭantīti. Yathāha – ''koṇasuttapiḷakā ca cīvare ratte duviññeyyarūpā vaṭṭantī''ti.

3038. **Gaṇṭhipāsakapaṭṭakā**ti gaṇṭhikapaṭṭakapāsakapaṭṭakāti yojanā. **Kaṇṇakoṇesu suttānī**ti cīvarakaṇṇesu suttāni ceva gaṇṭhikapāsakapaṭṭānaṃ koṇesu suttāni ca chindeyya. Ettha ca cīvare āyāmato, vitthārato ca sibbitvā anuvātato bahi nikkhantasuttaṃ cīvaraṃ rajitvā sukkhāpanakāle rajjuyā vā cīvaravaṃse vā bandhitvā olambituṃ anuvāte baddhasuttāni ca kaṇṇasuttāni nāma. Yathāha – ''cīvarassa kaṇṇasuttakaṃ na vaṭṭati, rajitakāle chinditabbaṃ. Yaṃ pana 'anujānāmi, bhikkhave, kaṇṇasuttaka'nti (mahāva. 344) evaṃ anuññātaṃ, taṃ anuvāte pāsakaṃ katvā bandhitabbaṃ, rajanakāle lagganatthāyā''ti (pārā. aṭṭha. 1.85 pāḷimuttakavinicchaya).

3039. **Sūcikammavikāraṃ vā**ti cīvaramaṇḍanatthāya nānāsuttakehi satapadisadisaṃ sibbantā āgantukapaṭṭaṃ ṭhapenti, evarūpaṃ sūcikammavikāraṃ vā. **Aññaṃ vā pana kiñcipī**ti aññampi yaṃ kiñci mālākammamigapakkhipādādikaṃ sibbanavikāraṃ. **Kātu**nti sayaṃ kātuṃ. **Kārāpetu**nti aññena vā kārāpetuṃ.

3040. Yo bhikkhu **paraṃ** uttamaṃ vaṇṇamaṭṭhaṃ **abhipatthayaṃ** patthayanto kañjipiṭṭhakhaliallikādīsu cīvaraṃ pakkhipati, **tassa pana** bhikkhuno dukkaṭā mokkho na vijjatīti yojanā. **Kañjī**ti vāyanatantamakkhanakañjisadisā thūlākañji. **Piṭṭha**nti taṇḍulapiṭṭhaṃ. Taṇḍulapiṭṭhehi pakkā **khali**. **Allikā**ti niyyāso. **Ādi**-saddena lākhādīnaṃ gahaṇaṃ.

3041. Cīvarassa **karaṇe** karaṇakāle samuṭṭhitānaṃ sūcihatthamalādīnaṃ dhovanatthaṃ, kiliṭṭhakāle ca dhovanatthaṃ kañjipiṭṭhikhaliallikādīsu pakkhipati, vaṭṭatīti yojanā.

3042. **Tatthā**ti yena kasāvena cīvaraṃ rajati, tasmiṃ rajane cīvarassa sugandhabhāvatthāya **gandhaṃ vā** ujjalabhāvatthāya **telaṃ vā** vaṇṇatthāya **lākhaṃ vā. Kiñcī**ti evarūpaṃ yaṃ kiñci.

3043. **Maṇinā**ti pāsāṇena. **Aññenapi ca kenacī**ti yena ujjalaṃ hoti, evarūpena muggarādinā aññenāpi kenaci vatthunā. **Doṇiyā**ti rajanambaṇe. **Na ghaṃsitabbaṃ** hatthena gāhetvā na ghaṭṭetabbaṃ.

3044. Rattaṃ cīvaraṃ hatthehi **kiñci** thokaṃ paharituṃ vaṭṭatīti yojanā. ''Yattha pakkarajanaṃ pakkhipanti, sā rajanadoṇi, tattha aṃsabaddhakakāyabandhanādiṃ ghaṭṭetuṃ vaṭṭatī''ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

3045. **Gaṇṭhike**ti veḷudantavisāṇādimayagaṇṭhike. **Lekhā vā**ti vaṭṭādibhedā lekhā vā. **Piḷakā vā**ti sāsapabījasadisā khuddakapubbuḷā vā. **Pāḷikaṇṇikabhedako**ti maṇikāvaḷirūpapupphakaṇṇikarūpabhedako. Kappabinduvikāro vā na vaṭṭatīti yojanā.

3046. **Āraggenā**ti ārakaṇṭakaggena, sūcimukhena vā. **Kācipi lekhā**ti vaṭṭakagomuttādisaṇṭhānā yā kācipi rāji.

3047. **Bhamaṃ āropetvā**ti bhame alliyāpetvā.

3048. **Pattamaṇḍalake**ti patte chavirakkhanatthāya tipusīsādīhi kate pattassa heṭṭhā ādhārādīnaṃ upari kātabbe pattamaṇḍalake. **Bhittikamma**nti vibhattaṃ katvā nānākārarūpakakammacittaṃ. Yathāha ''na bhikkhave citrāni pattamaṇḍalāni dhāretabbāni rūpakākiṇṇāni bhittikammakatānī''ti (cūḷava. 253). **Tatthā**ti tasmiṃ pattamaṇḍale. **Assā**ti bhikkhussa. **Makaradantaka**nti girikūṭākāraṃ.

3049. Mukhavaṭṭiyaṃ yā lekhā parissāvanabandhanatthāya anuññātā, **taṃ lekhaṃ** ṭhapetvā dhammakaraṇacchatte vā kucchiyaṃ vā kācipi lekhā na vaṭṭatīti yojanā.

3050. **Tahiṃ tahi**nti mattikāya tattha tattha. **Ta**nti tathākoṭṭitadiguṇasuttakāyabandhanaṃ.

3051. Antesu daḷhatthāya dasāmukhe diguṇaṃ katvā koṭṭenti, vaṭṭatīti yojanā. **Cittikampī**ti mālākammalatākammacittayuttampi kāyabandhanaṃ.

3052. **Akkhīnī**ti kuñjarakkhīni. **Tatthā**ti kāyabandhane vaṭṭatīti kā kathā. **Uṭṭhāpetu**nti ukkirituṃ.

3053. **Ghaṭa**nti ghaṭasaṇṭhānaṃ. **Deḍḍubhasīsaṃ vā**ti udakasappasīsamukhasaṇṭhānaṃ vā. Yaṃ kiñci vikārarūpaṃ dasāmukhe na vaṭṭatīti yojanā.

3054. **Macchakaṇṭa**nti macchakaṇṭakākāraṃ. **Khajjūripattakākāra**nti khajjūripattasaṇṭhānaṃ. Macchakaṇṭaṃ vā maṭṭhaṃ paṭṭikaṃ vā khajjūripattakākāraṃ vā ujukaṃ katvā koṭṭitaṃ vaṭṭatīti yojanā. Ettha ca ubhayapassesu macchakaṇṭakayuttaṃ macchassa piṭṭhikaṇṭakaṃ viya yassa paṭṭikāya vāyanaṃ hoti, idaṃ kāyabandhanaṃ **macchakaṇṭakaṃ** nāma. Yassa khajjūripattasaṇṭhānamiva vāyanaṃ hoti, taṃ **khajjūripattakākāraṃ** nāma.

3055. Pakativītā **paṭṭikā**. **Sūkarantaṃ**nāma kuñcikākosakasaṇṭhānaṃ. **Tassa** duvidhassa kāyabandhanassa. Tattha rajjukā sūkarantānulomikā, dussapaṭṭaṃ paṭṭikānulomikaṃ. **Ādi**-saddena muddikakāyabandhanaṃ gahitaṃ, tañca sūkarantānulomikaṃ. Yathāha – ''ekarajjukaṃ, pana muddikakāyabandhanañca sūkarantakaṃ anulometī''ti (cūḷava. aṭṭha. 278). Tattha **ekarajjukā** nāma ekavaṭṭā. Bahurajjukassa akappiyabhāvaṃ vakkhati. ''Muddikakāyabandhanaṃ nāma caturassaṃ akatvā sajjita''nti **gaṇṭhipade** vuttaṃ.

3056. **Murajaṃ** nāma murajavaṭṭisaṇṭhānaṃ veṭhetvā kataṃ. **Veṭhetvā**ti nānāsuttehi veṭhetvā. **Sikkhābhājanavinicchaye** pana ''bahukā rajjuyo ekato katvā ekāya rajjuyā veṭhitaṃ murajaṃ nāmā''ti vuttaṃ. **Maddavīṇaṃ** nāma pāmaṅgasaṇṭhānaṃ. **Deḍḍubhakaṃ** nāma udakasappasīsasadisaṃ. **Kalābukaṃ** nāma bahurajjukaṃ. **Rajjuyo**ti ubhayakoṭiyaṃ ekato abaddhā bahū rajjuyo, tathā baddhā kalābukaṃ nāma hotīti. **Na vaṭṭantī**ti murajādīni imāni sabbāni kāyabandhanāni na vaṭṭanti. **Purimā dve**ti murajaṃ, maddavīṇañcāti dve. ''Dasāsu siyu''nti vattabbe gāthābandhavasena vaṇṇalopena **''dasā siyu''**nti vuttaṃ. Yathāha – ''murajaṃ maddavīṇa'nti idaṃ dasāsuyeva anuññāta''nti (cūḷava. aṭṭha. 278).

3057. **Pāmaṅgasaṇṭhānā**ti pāmaṅgadāmaṃ viya caturassasaṇṭhānā.

3058. **Ekarajjumaya**nti nānāvaṭṭe ekato vaṭṭetvā katarajjumayaṃ kāyabandhanaṃ. Vaṭṭaṃ vaṭṭatīti ''rajjukā dussapaṭṭādī''ti ettha ekavaṭṭarajjukā gahitā, idha pana nānāvaṭṭe ekato vaṭṭetvā katāva ekarajjukā gahitā. **Tañcā**ti tampi ekarajjukakāyabandhanaṃ. **Pāmaṅgasaṇṭhānaṃ ekampi na ca vaṭṭatī**ti kevalampi na vaṭṭati.

3059. Bahū rajjuke ekato katvāti yojanā. **Vaṭṭati bandhitu**nti murajaṃ, kalābukaṃ vā na hoti, rajjukakāyabandhanameva hotīti adhippāyo. Ayaṃ pana vinicchayo ''bahū rajjuke ekato katvā ekena nirantaraṃ veṭhetvā kataṃ 'bahurajjuka'nti na vattabbaṃ, taṃ vaṭṭatī''ti (pārā. aṭṭha. 1.85 pāḷimuttakavinicchaya) **aṭṭhakathā**gatova idha vutto. **Sikkhābhājanavinicchaye** ''bahukā rajjuyo ekato katvā ekāya rajjuyā veṭhitaṃ murajaṃ nāmā''ti yaṃ vuttaṃ, taṃ iminā virujjhanato na gahetabbaṃ.

3060. **Danta**-saddena hatthidantā vuttā. **Jatū**ti lākhā. **Saṅkhamaya**nti saṅkhanābhimayaṃ. **Vidhakā matā**ti ettha ''veṭhakā''tipi pāṭho vidhapariyāyo.

3061. **Kāyabandhanavidhe**ti kāyabandhanassa dasāya thirabhāvatthaṃ kaṭṭhadantādīhi kate vidhe. **Vikāro** aṭṭhamaṅgalādiko. **Tattha tatthā**ti tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne, ubhayakoṭiyanti attho. **Tu**-saddena ghaṭākāropi vaṭṭatīti dīpeti.

3062. **Mālā …pe… vicittitā**ti mālākammalatākammehi ca migapakkhirūpādinānārūpehi ca vicittitā. **Janarañjanī**ti bālajanapalobhinī.

3064. **Aṭṭhaṃsā vāpī**ti ettha **api**-saddena soḷasaṃsādīnaṃ gahaṇaṃ. **Vaṇṇamaṭṭhā**ti mālākammādivaṇṇamaṭṭhā.

3065. Añjanisalākāpi tathā vaṇṇamaṭṭhā na vaṭṭatīti yojanā. ''Añjanitthavikāya ca, nānāvaṇṇehi suttehi, cittakammaṃ na vaṭṭatī''ti pāṭho yujjati. **''Thavikāpi cā''**ti pāṭho dissati, so na gahetabbo.

3066. Rattādinā **yena kenaci ekavaṇṇena suttena** pilotikādimayaṃ yaṃ kiñci sipāṭikaṃ sibbetvā vaḷañjantassa vaṭṭatīti yojanā.

3067. **Maṇika**nti thūlapubbuḷaṃ. **Piḷaka**nti sukhumapubbuḷaṃ. **Pipphale**ti vatthacchedanasatthe. **Ārakaṇṭake**ti pattādhāravalayānaṃ vijjhanakaṇṭake. **Ṭhapetu**nti uṭṭhāpetuṃ. **Yaṃ kiñcī**ti sesaṃ vaṇṇamaṭṭhampi ca.

3068. **Daṇḍake**ti pipphaladaṇḍake. Yathāha – ''pipphalakepi maṇikaṃ vā piḷakaṃ vā yaṃ kiñci uṭṭhāpetuṃ na vaṭṭati, daṇḍake pana paricchedalekhā vaṭṭatī''ti. **Paricchedalekhāmatta**nti āṇibandhanaṭṭhānaṃ patvā paricchindanatthaṃ ekāva lekhā vaṭṭati. **Valitvā**ti ubhayakoṭiyā mukhaṃ katvā majjhe valiyo gāhetvā. Nakhacchedanaṃ yasmā karonti, tasmā vaṭṭatīti yojanā.

3069. Araṇisahite kantakiccakaro daṇḍo **uttarāraṇī** nāma. **Vāpī**ti **pi**-saddena adharāraṇiṃ saṅgaṇhāti, udukkhaladaṇḍassetaṃ adhivacanaṃ. Añchanakayantadhanu **dhanukaṃ** nāma. Musalamatthakapīḷanadaṇḍako **pelladaṇḍako** nāma.

3070. **Saṇḍāse**ti aggisaṇḍāsaṃ vadanti. Kaṭṭha**cchedanavāsiyā** tathā yaṃ kiñci vaṇṇamaṭṭhaṃ na vaṭṭatīti sambandho. **Dvīsu passesū**ti vāsiyā ubhosu passesu. **Lohenā**ti kappiyalohena. **Bandhituṃ vaṭṭatī**ti ujukameva caturassaṃ vā aṭṭhaṃsaṃ vā bandhituṃ vaṭṭati. **''Saṇḍāse**ti aggisaṇḍāse''ti **nissandehe** vuttaṃ. **Aṭṭhakathāyaṃ** panettha sūcisaṇḍāso dassito.

3071. **Heṭṭhato**ti heṭṭhā ayopaṭṭavalayassa. ''Upari ahicchattamakulamatta''nti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttaṃ.

3072. **Visāṇe**ti telāsiñcanakagavayamahiṃsādisiṅge. **Nāḷiyaṃ vāpī**ti veḷunāḷikādināḷiyaṃ. **Api**-saddena alābuṃ saṅgaṇhāti. **Āmaṇḍasārake**ti āmalakacuṇṇamayatelaghaṭe. **Telabhājanake**ti vuttappakāreyeva telabhājane. **Sabbaṃ vaṇṇamaṭṭhaṃ vaṭṭatī**ti pumitthirūparahitaṃ mālākammādi sabbaṃ vaṇṇamaṭṭhaṃ vaṭṭati.

3073-5. **Pānīyassa uḷuṅke**ti pānīyauḷuṅke. **Doṇiyaṃ rajanassapī**ti rajanadoṇiyampi. **Phalakapīṭhe**ti phalakamaye pīṭhe. **Valayādhārakādike**ti dantavalayādiādhārake. **Ādi**-saddena daṇḍādhārako saṅgahito. **Pādapuñchaniya**nti coḷādimayapādapuñchaniyaṃ. **Pīṭhe**ti pādapīṭhe. Sahacariyena pādakathalikāyañca. **Cittaṃ sabbameva ca vaṭṭatī**ti yathāvutte bhikkhuparikkhāre mātugāmarūparahitaṃ, bhikkhuniparikkhāre purisarūparahitaṃ avasesaṃ sabbaṃ cittakammaṃ.

3076. Nānā ca te maṇayo cāti **nānāmaṇī,** indanīlādayo, nānāmaṇīhi katā **nānāmaṇimayā,** thambhā ca kavāṭā ca dvārā ca bhittiyo ca **thambhakavāṭadvārabhittiyo,** nānāmaṇimayā thambhakavāṭadvārabhittiyo yasmiṃ taṃ tathā vuttaṃ. **Kā kathā vaṇṇamaṭṭhake**ti mālākammalatākammacittakammādivaṇṇamaṭṭhake vattabbameva natthīti attho.

3077. Thāvarassa ratanamayapāsādassa kappiyabhāvaṃ dassetvā suvaṇṇādimayassāpi sabbapāsādaparibhogassa kappiyabhāvaṃ dassetumāha **''sovaṇṇaya''**ntiādi. **Sovaṇṇaya**nti suvaṇṇamayaṃ. Dvārakavāṭānaṃ anantaragāthāya dassitattā ''dvārakavāṭabandha''nti iminā dvārakavāṭabāhāsaṅkhātaṃ piṭṭhasaṅghāṭaṃ gahitaṃ. Dvārañca kavāṭañca **dvārakavāṭāni,** dvārakavāṭānaṃ bandhaṃ **dvārakavāṭabandhaṃ,** uttarapāsakummārasaṅkhātaṃ piṭṭhasaṅghāṭanti attho. Nānā ca te maṇayo cāti **nānāmaṇī**, suvaṇṇañca nānāmaṇī ca **suvaṇṇanānāmaṇī,** bhitti ca bhūmi ca **bhittibhūmi** suvaṇṇanānāmaṇīhi katā bhittibhūmi **suvaṇṇanānāmaṇibhittibhūmi**. **Iti** imesu senāsanāvayavesu. **Na kiñci ekampi nisedhanīya**nti ekampi senāsanaparikkhāraṃ kiñci na nisedhanīyaṃ, senāsanampi na paṭikkhipitabbanti attho. **Senāsanaṃ vaṭṭati sabbamevā**ti sabbameva senāsanaparibhogaṃ vaṭṭati. Yathāha –

> ''Sabbaṃ pāsādaparibhoganti suvaṇṇarajatādivicitrāni kavāṭāni mañcapīṭhāni tālavaṇṭāni suvaṇṇarajatamayāni pānīyaghaṭapānīyasarāvāni yaṃ kiñci cittakammakataṃ, sabbaṃ vaṭṭati. 'Pāsādassa dāsidāsaṃ khettavatthuṃ gomahiṃsaṃ demā'ti vadanti, pāṭekkaṃ gahaṇakiccaṃ natthi, pāsāde paṭiggahite paṭiggahitameva hoti. Gonakādīni saṅghikavihāre vā puggalikavihāre vā mañcapīṭhakesu attharitvā paribhuñjituṃ na vaṭṭanti. Dhammāsane pana gihivikatanīhārena labbhanti, tatrāpi nipajjituṃ na vaṭṭatī''ti (cūḷava. aṭṭha. 320).

''Sovaṇṇadvārakavāṭabandha''nti vā pāṭho, bahubbīhisamāso. Iminā ca dutiyapadena ca senāsanaṃ visesīyati.

3078. **Na davaṃ kare**ti ''kiṃ buddho silakabuddho? Kiṃ dhammo godhammo ajadhammo? Kiṃ saṅgho gosaṅgho ajasaṅgho migasaṅgho''ti parihāsaṃ na kareyya. Titthiyabbataṃ mūgabbatādikaṃ neva gaṇheyyāti yojanā.

3079. **Tā** bhikkhuniyo udakādinā vāpi na siñceyyāti yojanā.

3080. **Aññattha** aññasmiṃ vihāre vassaṃvuttho **aññattha** aññasmiṃ vihāre **bhāgaṃ** vassāvāsikabhāgaṃ gaṇhāti ce, dukkaṭaṃ. Tasmiṃ cīvare naṭṭhe vā **jajjare** jiṇṇe vā gīvā puna dātabbanti yojanā.

3081. **So**ti aññattha bhāgaṃ gaṇhanako bhikkhu. **Tehī**ti cīvarasāmikehi. **Ta**nti tathā gahitaṃ vassāvāsikabhāgaṃ. **Tesa**nti cīvarasāmikānaṃ.

3082. **Karoto**ti kārāpayato. **Davā silaṃ pavijjhanto**ti pantikīḷāya kīḷatthikānaṃ sippadassanavasena sakkharaṃ vā ninnaṭṭhānaṃ pavaṭṭanavasena pāsāṇaṃ vā pavijjhanto. Na kevalañca pāsāṇaṃ, aññampi yaṃ kiñci dārukhaṇḍaṃ vā iṭṭhakakhaṇḍaṃ vā hatthena vā yantena vā pavijjhituṃ na vaṭṭati. Cetiyādīnaṃ atthāya pāsāṇādayo hasantā hasantā pavaṭṭentipi khipantipi ukkhipantipi, kammasamayoti vaṭṭati.

3083. **Gihigopakadānasmi**nti gihīnaṃ uyyānagopakādīhi attanā gopitauyyānādito phalādīnaṃ dāne yāvadatthaṃ diyyamānepi. **Na doso koci gaṇhato**ti paṭiggaṇhato bhikkhuno koci doso natthi. **Saṅghacetiyasantake** tālaphalādimhi uyyānagopakādīhi diyyamāne **paricchedanayo** tesaṃ vetanavasena paricchinnānaṃyeva gahaṇe anāpattinayo vuttoti yojanā.

3084. **Purisasaṃyutta**nti parivisakehi purisehi vuyhamānaṃ. **Hatthavaṭṭaka**nti hattheneva pavaṭṭetabbasakaṭaṃ.

3085. Bhikkhuniyā saddhiṃ **kiñcipi** anācāraṃ **na sampayojeyya** na kāreyyāti yojanā. **''Kiñcī''**tipi pāṭho, gahaṭṭhaṃ vā pabbajitaṃ vā kiñci bhikkhuniyā saddhiṃ anācāravasena na sampayojeyyāti attho. **Obhāsentassā**ti kāmādhippāyaṃ pakāsentassa.

3086. **Have**ti ekaṃsatthe nipāto.

3087. **Attano paribhogatthaṃ dinna**nti ''tumheyeva paribhuñjathā''ti vatvā dinnaṃ ticīvarādiṃ.

3088. **Asappāya**nti pittādidosānaṃ kopanavasena aphāsukāraṇaṃ. **Apanetumpi** jahitumpi, pageva dātunti adhippāyo. **Aggaṃ gahetvā dātuṃ vā**ti tathā gahaṇārahaṃ annādiṃ sandhāya vuttaṃ. ''Katipāhaṃ bhutvā''ti seso. Piṇḍapātādito aggaṃ gahetvā pattādiṃ katipāhaṃ bhutvā dātuṃ vaṭṭatīti attho.

3089. **Pañcavaggūpasampadā**ti vinayadharapañcamena saṅghena kātabbaupasampadā. **Navā**ti aññehi ekavārampi aparibhuttā. **Guṇaṅguṇaupāhanā** catupaṭalato paṭṭhāya bahupaṭalaupāhanā. **Cammatthāro**ti kappiyacammattharaṇañca. **Dhuvanhāna**nti pakatinahānaṃ.

3090. **Sambādhassā**ti vaccamaggapassāvamaggadvayassa sāmantā dvaṅgulā anto satthavatthikammaṃ vāritanti yojanā. Satthena antamaso nakhenāpi chedanaphālanādivasena **satthakammañca** vatthīhi bhesajjatelassa anto pavisanavasena kātabbaṃ **vatthikammañca** thullaccayāpattividhānena vāritanti attho. Passāvamaggassa sāmantā dvaṅgulaṃ aṅgajātassa aggato paṭṭhāya gahetabbaṃ.

3091. **''Pākattha''**nti iminā nibbāpetuṃ calane niddosabhāvaṃ dīpeti.

3092. **Upaḷāletī**ti ''pattacīvarādiparikkhāraṃ te dammī''ti vatvā palobhetvā gaṇhāti. **Tatthā**ti tasmiṃ puggale. **Ādīnava**nti alajjitādibhāvaṃ dassetvā tena saha sambhogādikaraṇe alajjibhāvāpajjanādiādīnavaṃ. **Tassā**ti tato viyojetabbassa tassa.

3093. Ādīnavadassanappakāraṃ dassetumāha **''makkhana''**ntiādi. ''Nahāyituṃ gatena gūthamuttehi makkhanaṃ viya dussīlaṃ nissāya viharatā tayā kata''nti evaṃ tattha ādīnavaṃ vattuṃ vaṭṭatīti yojanā.

3094-5. **Bhattagge** bhojanasālāya bhuñjamāno. **Yāgupāne**ti yāguṃ pivanakāle. **Antogāme**ti antaraghare. **Vīthiya**nti nigamanagaragāmādīnaṃ rathikāya. **Andhakāre**ti andhakāre vattamāne, andhakāragatoti attho. Tañhi vandantassa mañcapādādīsupi nalāṭaṃ paṭihaññeyya. **Anāvajjo**ti kiccapasutattā vandanaṃ asamannāharanto. **Ekāvatto**ti ekato āvatto sapattapakkhe ṭhito verī visabhāgapuggalo. Ayañhi vandiyamāno pādenapi pahareyya. **Vāvaṭo**ti sibbanakammādikiccantarapasuto.

Suttoti niddaṃ okkanto. **Khāda**nti piṭṭhakakhajjakādīni khādanto. **Bhuñjanto**ti odanādīni bhuñjanto. **Vaccaṃ muttampi vā kara**nti uccāraṃ vā passāvaṃ vā karonto **iti** imesaṃ terasannaṃ vandanā ayuttatthena vāritāti sambandho.

3096-7. Kammaladdhisīmāvasena tīsu nānāsaṃvāsakesu kammanānāsaṃvāsakassa ukkhittaggahaṇena gahitattā, sīmānānāsaṃvāsakavuḍḍhatarapakatattassa vandiyattā, pārisesañāyena ''nānāsaṃvāsako vuḍḍhataro adhammavādī avandiyo''ti (pari. 467) vacanato ca laddhinānāsaṃvāsako idha **''nānāsaṃvāsako''**ti gahitoti veditabbo. **Ukkhitto**ti tividhenāpi ukkhepanīyakammena ukkhittako. **Garukaṭṭhā ca pañcā**ti pārivāsikamūlāyapaṭikassanārahamānattārahamānattacārikaabbhānārahasaṅkhātā pañca garukaṭṭhā ca. Ime pana aññamaññassa yathāvuḍḍhaṃ vandanādīni labhanti, pakatattena avandiyattāva avandiyesu gahitā. **Ime bāvīsati puggale**ti naggādayo yathāvutte.

3098. **''Dhammavādī''**ti idaṃ ''nānāsaṃvāsavuḍḍhako''ti etassa visesanaṃ. Yathāha ''tayome, bhikkhave, vandiyā. Pacchā upasampannena pureupasampanno vandiyo, nānāsaṃvāsako vuḍḍhataro dhammavādī vandiyo, sadevake loke, bhikkhave, samārake…pe… tathāgato arahaṃ sammāsambuddho vandiyo''ti (cūḷava. 312).

3099. ''Eteyeva vandiyā, na aññe''ti niyāmassa akatattā aññesampi vandiyānaṃ sabbhāvaṃ dassetumāha **''tajjanādī''**tiādi. Ettha **ādi**-saddena niyassapabbājanīyapaasāraṇīyakamme saṅgaṇhāti. **Etthā**ti etasmiṃ vandanīyādhikāre. **Kamma**nti apalokanādi catubbidhaṃ kammaṃ.

3100. Saṅghena adhammakamme kariyamāne taṃ vāretuṃ asakkontena, asakkontehi ca paṭipajjitabbavidhiṃ dassetumāha **''adhiṭṭhāna''**ntiādi. Adhiṭṭhānaṃ panekassa uddiṭṭhanti yojanā, adhammakammaṃ karontānaṃ bhikkhūnamantare nisīditvā taṃ ''adhamma''nti jānitvāpi taṃ vāretuṃ asakkontassa ekassa ''na metaṃ khamatī''ti cittena adhiṭṭhānamuddiṭṭhanti vuttaṃ hoti. **Dvinnaṃ vā tiṇṇameva cā**ti tameva vāretuṃ asakkontānaṃ dvinnaṃ vā tiṇṇaṃ vā bhikkhūnaṃ aññamaññaṃ ''na metaṃ khamatī''ti **diṭṭhāvikammaṃ** sakasakadiṭṭhiyā pakāsanaṃ uddiṭṭhanti attho. **Tato uddhaṃ** tīhi uddhaṃ catunnaṃ kammassa paṭikkosanaṃ ''idaṃ adhammakammaṃ mā karothā''ti paṭikkhipanaṃ uddiṭṭhanti attho.

3101. Vissāsaggāhalakkhaṇaṃ aggahitaggahaṇena pañcavidhanti dassetumāha **''sandiṭṭho''**tiādi. Yojanā panettha evaṃ veditabbā – sandiṭṭho ca hoti, jīvati ca, gahite ca attamano hoti, sambhatto ca hoti, jīvati ca, gahite ca attamano hoti, ālapito ca hoti, jīvati ca, gahite ca attamano hotīti evaṃ sandiṭṭhasambhattaālapitānaṃ tiṇṇamekekassa tīṇi tīṇi vissāsaggāhalakkhaṇāni katvā navavidhaṃ hotīti veditabbaṃ. Vacanattho, panettha vinicchayo ca heṭṭhā vuttova.

3102. Sīlavipatti, diṭṭhivipatti ca ācārājīvasambhavā dve vipattiyo cāti yojanā, ācāravipatti, ājīvavipatti cāti vuttaṃ hoti.

3103. **Tatthā**ti tesu catūsu vipattīsu. **Appaṭikammā** pārājikā **vuṭṭhānagāminī** saṅghādisesāpattikā duve āpattiyo sīlavipattīti pakāsitāti yojanā.

3104. Yā ca antaggāhikā diṭṭhi, yā dasavatthukā diṭṭhi, ayaṃ duvidhā diṭṭhi diṭṭhivipattīti dīpitāti yojanā. Tattha **antaggāhikadiṭṭhi** nāma ucchedantasassatantagāhavasena pavattā diṭṭhi. ''Natthi dinna''ntiādinayappavattā dasavatthukā diṭṭhi.

3105. Thullaccayādikā desanāgāminikā **yā pañca** āpattiyo, **ācārakusalena** bhagavatā sā ācāravipattīti vuttāti yojanā. **Ādi**-saddena pācittiyapāṭidesanīyadukkaṭadubbhāsitānaṃ gahaṇaṃ. **Yā**ti pañcāpattiyo apekkhitvā bahuttaṃ. **Sā**ti ācāravipatti sāmaññamapekkhitvā ekattaṃ.

3106. **Kuhanādī**ti **ādi**-saddena lapanā nemittikatā nippesikatā lābhena lābhaṃ nijigīsanatā gahitā, kuhanādīnaṃ vitthāro **visuddhimagge** (visuddhi. 1.16) vuttanayena veditabbo. Ājīvo paccayo hetu yassā āpattiyāti viggaho. **Chabbidhā**ti catutthapārājikasañcarittathullaccayapācittiyapāṭidesanīyadukkaṭāpattīnaṃ vasena chabbidhā. **Pakāsitā** –

> ''Ājīvahetu ājīvakāraṇā pāpiccho icchāpakato asantaṃ abhūtaṃ uttarimanussadhammaṃ ullapati, āpatti pārājikassa. Ājīvahetu…pe… sañcarittaṃ samāpajjati, āpatti saṅghādisesassa. Ājīvahetu…pe… 'yo te vihāre vasati, so bhikkhu arahā'ti bhaṇati, paṭijānantassa āpatti thullaccayassa. Ājīvahetu…pe… bhikkhu paṇītabhojanāni agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pācittiyassa. Ājīvahetu…pe… bhikkhunī paṇītabhojanāni agilānā attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pāṭidesanīyassa. Ājīvahetu ājīvakāraṇā sūpaṃ vā odanaṃ vā agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti dukkaṭassā''ti (pari. 287) –

Desitā. Iminā ājīvavipatti dīpitā.

3107. **''Ukkhitto''**tiādi yathākkamena tesaṃ tiṇṇaṃ nānāsaṃvāsakānaṃ sarūpadassanaṃ. Tattha tayo ukkhittakā vuttāyeva.

3108-9. ''Yo saṅghena ukkhepanīyakammakatānaṃ adhammavādīnaṃ pakkhe nisinno 'tumhe kiṃ bhaṇathā'ti tesañca itaresañca laddhiṃ sutvā 'ime adhammavādino, itare dhammavādino'ti cittaṃ uppādeti, ayaṃ tesaṃ majjhe nisinnova tesaṃ nānāsaṃvāsako hoti, kammaṃ kopeti. Itaresampi hatthapāsaṃ anāgatattā kopetī''ti (mahāva. aṭṭha. 455) āgata **aṭṭhakathā**vinicchayaṃ dassetumāha **''adhammavādipakkhasmi''**ntiādi.

Adhammavādipakkhasminti ukkhepanīyakammena nissāritānaṃ adhammavādīnaṃ pakkhasmiṃ. **Nisinnovā**ti hatthapāsaṃ avijahitvā gaṇapūrako hutvā nisinnova. **Vicintaya**nti ''ime nu kho dhammavādino, udāhu ete''ti vividhenākārena cintayanto. ''Ete pana dhammavādī''ti mānasaṃ uppādeti, evaṃ **uppanne pana mānase**. Adhammavādipakkhasmiṃ nisinnova evaṃ mānasaṃ uppādento **ayaṃ** bhikkhu. **Laddhiyā**ti evaṃ uppāditamānasasaṅkhātāya laddhiyā. Tesaṃ adhammavādīnaṃ **nānāsaṃvāsako nāma** hotīti pakāsito.

Tatraṭṭho pana soti tasmiṃ adhammavādipakkhasmiṃ nisinnova so. Sada-dhātuyā gatinivāraṇatthattā tatra nisinno ''tatraṭṭho''ti vuccati. **Dvinna**nti dhammavādiadhammavādipakkhānaṃ dvinnaṃ saṅghānaṃ. **Kamma**nti catuvaggādisaṅghena karaṇīyakammaṃ. **Kopetī**ti adhammavādīnaṃ asaṃvāsabhāvaṃ gantvā tesaṃ gaṇapūraṇattā, itaresaṃ ekasīmāyaṃ ṭhatvā hatthapāsaṃ anupagatattā, chandassa ca adinnattā kammaṃ kopeti. Yo pana adhammavādīnaṃ pakkhe nisinno ''adhammavādino ime, itare dhammavādino''ti tesaṃ majjhe pavisati, yattha vā tattha vā pakkhe nisinno ''ime dhammavādino''ti gaṇhāti, ayaṃ attanāva attānaṃ samānasaṃvāsakaṃ karotīti veditabbo.

3110. **Bahisīmāgato** pakatatto bhikkhu sace hatthapāse ṭhito hoti, so sīmāya nānāsaṃvāsako matoti yojanā. Taṃ gaṇapūraṇaṃ katvā katakammampi kuppati. **Evaṃ** yathāvuttaniyāmena tayo nānāsaṃvāsakā mahesinā vuttāti yojanā.

3111. **Cuto**ti pārājikāpanno sāsanato cutattā ''cuto''ti gahito. ''Bhikkhunī ekādasa abhabbā''ti padacchedo. **Ime**ti bhedamanapekkhitvā sāmaññena sattarasa janā. **Asaṃvāsā**ti na saṃvasitabbā, natthi vā etehi pakatattānaṃ ekakammādiko saṃvāsoti **asaṃvāsā** nāma siyuṃ.

3112. **Asaṃvāsassa sabbassā**ti yathāvuttassa sattarasavidhassa sabbassa asaṃvāsassa. **Tathā kammārahassa cā**ti ''yassa saṅgho kammaṃ karoti, so neva kammapatto, nāpi chandāraho, apica kammāraho''ti (pari. 488) evaṃ **parivāre** vuttakammārahassa ca. **Ummattakādīna**nti **ādi**-saddena khittacittādīnaṃ gahaṇaṃ. **Saṅghe** tajjanīyādīni karonte. **Paṭikkhepo**ti paṭikkosanā. **Na rūhatī**ti paṭikkosaṭṭhāne na tiṭṭhati, kammaṃ na kopetīti adhippāyo.

3113. **Sasaṃvāseka…pe… bhikkhuno**ti vuttanayena kammena vā laddhiyā vā asaṃvāsikabhāvaṃ anupagatattā samānasaṃvāsakassa sīmāya asaṃvāsikabhāvaṃ anupagantvā ekasīmāya ṭhitassa antimavatthuṃ anajjhāpannattā pakatattassa bhikkhuno. **Anantarassapi** hatthapāse **vacanena** vacībhedakaraṇena **paṭikkhepo** paṭikkoso **ruhati** paṭikkosanaṭṭhāneyeva tiṭṭhati, kammaṃ kopetīti adhippāyo.

3114. **Chahi ākārehī**ti (pāci. aṭṭha. 438; kaṅkhā. aṭṭha. nidānavaṇṇanā) lajjitāya, aññāṇatāya, kukkuccapakatatāya, satisammosāya, akappiyekappiyasaññitāya, kappiyeakappiyasaññitāyāti imehi chahi ākārehi. Pañca samaṇakappā ca vuttā, pañca visuddhiyo ca vuttāti yojanā.

''Anujānāmi, bhikkhave, pañcahi samaṇakappehi phalaṃ paribhuñjituṃ, aggiparijitaṃ satthaparijitaṃ nakhaparijitaṃ abījaṃ nibbaṭṭabījaññeva pañcama''nti (cūḷava. 250) **khuddakavatthuke** anuññātā **pañca samaṇakappā** nāma. **Pañca visuddhiyo**ti parivāre **ekuttare** ''pañca visuddhiyo''ti imassa niddese ''nidānaṃ uddisitvā avasesaṃ sutena sāvetabbaṃ, ayaṃ paṭhamā visuddhī''tiādinā (pari. 325) nayena dassitā pañca pātimokkhuddesasaṅkhātā pañca visuddhiyo ca ''suttuddeso pārisuddhiuposatho adhiṭṭhānuposatho pavāraṇā sāmaggiuposathoyeva pañcamo''ti (pari. 325) evaṃ vuttā pañca visuddhiyo cāti dvepañcavisuddhiyo ''dvipañcaviññāṇānī''tiādīsu viya sāmaññavacanena saṅgahitā.

3115-7. Nissesena dīyati paññapīyati ettha sikkhāpadanti **nidānaṃ,** tesaṃ tesaṃ sikkhāpadānaṃ paññattiyā ṭhānabhūtaṃ vesālīādi. Puṃ vuccati nirayo, taṃ galati maddati nerayikadukkhaṃ anubhavatīti **puggalo,** satto. Ariyapuggalā taṃsadisattā, bhūtapubbagatiyā vā ''puggalā''ti veditabbā. Idha panete sikkhāpadavītikkamassa ādikammikā adhippetā. Idāni puggalaniddesaṃ vakkhati. Vasati ettha bhagavato āṇāsaṅkhātā sikkhāpadapaññatti taṃ paṭicca pavattatīti **vatthu,** tassa tassa puggalassa sikkhāpadapaññattihetubhūto ajjhācāro.

Vidhānaṃ vibhajanaṃ **vidhi,** pabhedo. Paññāpīyati bhagavato āṇā pakārena ñāpīyati etāyāti **paññatti,** paññattiyā vidhi pabhedo ''paññattividhi''nti vattabbe ''vidhiṃ paññattiyā''ti gāthābandhavasena asamatthaniddeso. Sā pana paññattividhi paññattianupaññatti anuppannapaññatti sabbatthapaññatti padesapaññatti sādhāraṇapaññatti asādhāraṇapaññatti ekatopaññatti ubhatopaññattivasena navavidhā hoti.

''Vipatti āpatti anāpattī''ti padacchedo, vipajjanti etāya sīlādayoti **vipatti**. Sā pana sīlaācāradiṭṭhiājīvānaṃ vasena catubbidhā. Sā pana uddesavasena heṭṭhā dassitāva. Āpajjanti etāya akusalābyākatabhūtāya bhagavato āṇāvītikkamanti **āpatti**. Sā pubbapayogādivasena anekappabhedā āpatti. **Anāpatti** ajānanādivasena āṇāya anatikkamanaṃ. Samuṭṭhāti etehi āpattīti **samuṭṭhānāni,** kāyādivasena chabbidhāni āpattikāraṇāni. Samuṭṭhānānaṃ nayo **samuṭṭhānanayo,** taṃ.

Vajjañca kammañca kiriyā ca saññā ca cittañca āṇatti ca **vajjakammakriyāsaññācittāṇattiyo,** tāsaṃ vidhi tathā vuccati, taṃ. **Vajjavidhi**nti ''yassā sacittakapakkhe cittaṃ akusalameva hoti, ayaṃ lokavajjā, sesā paṇṇattivajjā''ti (kaṅkhā. aṭṭha. paṭhamapārājikavaṇṇanā) vuttaṃ vajjavidhiṃ. **Kammavidhi**nti ''sabbā ca kāyakammavacīkammatadubhayavasena tividhā hontī''ti (kaṅkhā. aṭṭha. paṭhamapārājikavaṇṇanā) dassitaṃ kammavidhiṃ. **Kriyāvidhi**nti ''atthāpatti kiriyato samuṭṭhāti, atthi akiriyato, atthi kiriyākiriyato, atthi siyā kiriyato siyā akiriyato''tiādinā (kaṅkhā. aṭṭha. paṭhamapārājikavaṇṇanā) nayena dassitaṃ kiriyāvidhiṃ. **Saññāvidhi**nti ''saññāvimokkhā''tiādinā (kaṅkhā. aṭṭha. paṭhamapārājikavaṇṇanā) nayena dassitaṃ saññāvidhiṃ.

Cittavidhinti ''sabbāpi cittavasena duvidhā honti sacittakā, acittakā cā''ti (kaṅkhā. aṭṭha. paṭhamapārājikavaṇṇanā) vuttaṃ cittavidhiṃ. **Āṇattividhi**nti ''sāṇattikaṃ anāṇattika''nti vuttaṃ āṇattividhiṃ. **Aṅgavidhāna**nti sabbasikkhāpadesu āpattīnaṃ vuttaṃ aṅgavidhānañca. Vedanāttikaṃ, kusalattikañcāti yojanā. Taṃ pana ''akusalacittaṃ, dvicittaṃ, ticittaṃ, dukkhavedanaṃ, dvivedanaṃ, tivedana''nti tattha tattha dassitameva.

Sattarasavidhaṃ etaṃ lakkhaṇanti yathāvuttanidānādisattarasappabhedaṃ sabbasikkhāpadānaṃ sādhāraṇalakkhaṇaṃ. **Dassetvā**ti pakāsetvā. **Budho** vinayakusalo. Tattha tattha sikkhāpadesu yathārahaṃ yojeyyāti sambandho.

3118. Imesu sattarasasu lakkhaṇesu nidānapuggale tāva niddisitumāha **''nidāna''**ntiādi. **Tatthā**ti tesu sattarasasu sādhāraṇalakkhaṇesu, niddhāraṇe cetaṃ bhummaṃ. **Nidāna**nti niddhāritabbadassanaṃ. **''Pura''**nti idaṃ ''vesālī''tiādipadehi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Sakkabhaggā**ti etehi janapadavācīhi saddehi ṭhānanissitā nāgarāva gahetabbā. Tāni ca ''sakkesu viharati kapilavatthusmiṃ, bhaggesu viharati susumāragire''ti tattha tattha sikkhāpadanidāne nidassitāneva.

3119. **''Dasa vesāliyā''**tiādīnaṃ atthavinicchayo **uttare** āvi bhavissati. **Giribbaje**ti rājagahanagare. Tañhi samantā ṭhitehi isigiliādīhi pañcahi pabbatehi vajasadisanti ''giribbaja''nti vuccati.

3121. Bhikkhūnaṃ pātimokkhasmiṃ sudinnadhaniyādayo tevīsatividhā ādikammikapuggalā vuttāti yojanā.

3122. Ubhayapātimokkhe āgatā **te sabbe** ādikammikapuggalā paripiṇḍitā tiṃsa bhavantīti yojanā. **Vatthu**ādīnaṃ vinicchayo **uttare** vakkhamānattā idha na vutto. Nanu ca nidānapuggalavinicchayampi tattha vakkhatīti so idha kasmā vuttoti? Nāyaṃ doso, imassa pakaraṇattā idhāpi vattabboti. Yadi evaṃ vatthuādivinicchayopi idha vattabbo siyā, so kasmā na vuttoti? Ekayoganiddiṭṭhassa imassa vacanena sopi vuttoyeva hotīti ekadesadassanavasena saṃkhittoti daṭṭhabbo.

3123. Yo enaṃ taruṃ jānāti, so paññattiṃ asesato jānātīti sambandho. Ettha **''enaṃ taru''**nti iminā nidānādisattarasappakāraṃ sabbasikkhāpadasādhāraṇalakkhaṇasamudāyaṃ rūpakena dasseti. Kiṃ visiṭṭhaṃ tarunti āha **''timūla''**ntiādi.

Tattha **timūla**nti nidānapuggalavatthusaṅkhātāni tīṇi mūlāni etassāti timūlaṃ. **Navapatta**nti navavidhapaṇṇattisaṅkhātāni pattāni etassāti navapattaṃ. **Dvayaṅkura**nti lokavajjapaṇṇattivajjasaṅkhātā dve aṅkurā etassāti dvayaṅkuraṃ. ''Dviaṅkura''nti vattabbe i-kārassa ayādesaṃ katvā ''dvayaṅkura''nti vuttaṃ. **Sattaphala**nti āṇattiāpattianāpattivipattisaññāvedanākusalattikasaṅkhātāni satta phalāni etassāti sattaphalaṃ. **Chapuppha**nti chasamuṭṭhānasaṅkhātāni pupphāni etassāti chapupphaṃ. **Dvippabhava**nti cittakammasaṅkhātā dve pabhavā etassāti dvippabhavaṃ. **Dvisākha**nti kiriyaaṅgasaṅkhātā dve sākhā etassāti dvisākhaṃ. **Enaṃ taruṃ yo jānātī**ti yo vutto bhikkhu vuttasarūpasādhāraṇasattarasalakkhaṇarāsivinicchayasaṅkhātataruṃ jānāti. **So**ti so bhikkhu. **Paññatti**nti vinayapiṭakaṃ. **Asesato**ti sabbaso.

3124. **Iti** evaṃ madhurapadatthaṃ anākulaṃ **paramaṃ** uttamaṃ imaṃ vinicchayaṃ yo **paṭhati** vācuggataṃ karonto pariyāpuṇāti, garusantike sādhukaṃ **suṇāti, paripucchate ca** atthaṃ paripucchati ca, **so** bhikkhu vinaya **vinicchaye upālisamo bhavati** vinayadharānaṃ etadaggaṭṭhāne nikkhittena upālimahātherena sadiso bhavatīti yojanā.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Pakiṇṇakavinicchayakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Kammaṭṭhānavibhāvanāvidhānakathāvaṇṇanā

3125. ''Ādimhi sīlaṃ dasseyya.

Majjhe maggaṃ vibhāvaye;
Pariyosāne ca nibbānaṃ;
Esā kathikasaṇṭhitī''ti. (dī. ni. aṭṭha. 1.190; ma. ni. aṭṭha. 1.291; a. ni. aṭṭha. 2.3.64) –

Vuttaṃ dhammakathikalakkhaṇaṃ samanussarantoyamācariyo pātimokkhasaṃvarasīlaparidīpakaṃ vinicchayaṃ nātisaṅkhepavitthāramukhena dassetvā taṃmūlakānaṃ itaresañca tiṇṇaṃ sīlānaṃ taṃdassaneneva dassitabhāvañca sīlavisuddhimūlikā cittavisuddhiādiyo pañcavisuddhiyo ca taṃmūlikañca ariyamaggasaṅkhātaṃ ñāṇadassanavisuddhiṃ tadadhigamanīyaṃ nibbānañca dassetvā yathāraddhaṃ vinayakathaṃ pariyosāpetukāmo āha **''pāmokkhe''**tiādi. Tattha **pāmokkhe**ti samādhiādīnaṃ anavajjadhammānaṃ patiṭṭhābhāvena uttame. **Mokkhappavesane**ti amatamahānibbānanagarassa pavesananimitte. **Mukhe** asahāyadvārabhūte. Yathāha –

''Saggārohaṇasopānaṃ, aññaṃ sīlasamaṃ kuto;
Dvāraṃ vā pana nibbāna-nagarassa pavesane''ti. (visuddhi. 1.9; bu. baṃ. aṭṭha. 3.dīpaṅkarabuddhavaṃsavaṇṇanā);

Sabbadukkhakkhayeti jātidukkhādisabbadukkhānaṃ khayassa ariyamaggassa adhigamūpāyattā phalūpacārena sabbadukkhakkhayasaṅkhāte. **''Pāmokkhe''**ti ca **''mokkhappavesane mukhe''**ti ca **''sabbadukkhakkhaye''**ti ca ''pātimokkhasmi''nti etassa visesanaṃ. **Vutte**ti pārājikato paṭṭhāya nānappakārato niddiṭṭhe sati. Itarattayaṃ vuttamevāti sambandho. Indriyasaṃvarasīlaājīvapārisuddhisīlapaccayasannissitasīlasaṅkhātaṃ itaraṃ sīlattayaṃ vuttameva hoti ''rājā āgato''ti vutte parisāya āgamanaṃ viya, tasmā taṃ na vakkhāmāti adhippāyo.

3126. **Idaṃ catubbidhaṃ sīla**nti pātimokkhasaṃvarasīlādiṃ catupārisuddhisīlaṃ. **Ñatvā**ti lakkhaṇādito, vodānato, hānabhāgiyaṭṭhitibhāgiyavisesabhāgiyanibbedhabhāgiyādippakārato ca jānitvā. **Tatthā**ti catubbidhasīle. **Patiṭṭhito**ti acchiddādiaṅgasamannāgatabhāvamāpādanena patiṭṭhito. **Samādhi**nti upacārappanābhedalokiyasamādhiṃ. **Bhāvetvā**ti samacattālīsāya kammaṭṭhānesu punappunaṃ anuyogavasena vaḍḍhetvā. **Paññāyā**ti tilakkhaṇākārādiparicchedikāya lokuttarāya paññāya hetubhūtāya, karaṇabhūtāya ca. **Parimuccatī**ti sabbakilesabandhanaṃ chetvā saṃsāracārakā samantato muccati, anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyatīti adhippāyo.

3127. Evaṃ samāsato vuttamevatthaṃ niddisanto āha **''dasānussatiyo''**tiādi. Dasa anussatiyo ca dasa kasiṇā ca dasa asubhā ca catasso appamaññāyo ca tathā cattāro āruppā ca vuttā. Aparaṃ kammaṭṭhānadvayañca vuttanti sambandho.

Tattha **dasānussatiyo** nāma ''buddhānussati, dhammānussati, saṅghānussati, sīlānussati, cāgānussati, devatānussati, kāyagatāsati, maraṇānussati, ānāpānasati, upasamānussatī''ti (visuddhi. 1.47) evaṃ vuttā dasa anussatiyo.

Dasa kasiṇā nāma ''pathavīkasiṇaṃ, āpokasiṇaṃ, tejokasiṇaṃ, vāyokasiṇaṃ, nīlakasiṇaṃ, pītakasiṇaṃ, lohitakasiṇaṃ, odātakasiṇaṃ, ālokakasiṇaṃ, paricchinnākāsakasiṇa''nti (visuddhi. 1.47) vuttā ime dasa kasiṇā.

Dasa asubhā nāma ''uddhumātakaṃ, vinīlakaṃ, vipubbakaṃ, vicchiddakaṃ, vikkhāyitakaṃ, vikkhittakaṃ, hatavikkhittakaṃ, lohitakaṃ, puḷuvakaṃ, aṭṭhika''nti (visuddhi. 1.47) vuttā ime dasa asubhā.

Catasso appamaññāyo nāma ''mettā, karuṇā, muditā, upekkhā''ti (visuddhi. 1.47) vuttā ime appamaññāyo.

Cattāro āruppā nāma ''ākāsānañcāyatanaṃ, viññāṇañcāyatanaṃ, ākiñcaññāyatanaṃ, nevasaññānāsaññāyatana''nti (visuddhi. 1.47) vuttā ime āruppā. **Aparaṃ kammaṭṭhānadvayaṃ** nāma ''āhārepaṭikkūlasaññā, catudhātuvavatthāna''nti vuttaṃ ṭṭhānaubhayaṃ.

3128. Iccevaṃ cattālīsavidhaṃ manobhuno kammaṭṭhānaṃ sabbampi kammaṭṭhānaṃ samuddiṭṭhaṃ siyāti yojanā. Kammassa yogasaṅkhātassa ṭhānaṃ ārammaṇabhāvena pavattiṭṭhānanti **kammaṭṭhānaṃ**. Tiṭṭhati ettha phalaṃ tadāyattavuttitāyāti **ṭhānaṃ,** kāraṇaṃ, kammassa vipassanāya ṭhānaṃ kāraṇaṃ **kammaṭṭhānaṃ,** kassāti āha **''manobhuno''**ti. Mano abhibhavatīti manobhū, tassa **manobhuno,** kusalacittappavattinivāraṇena tathāladdhanāmassa kāmadevassāti attho. Iminā kammaṭṭhānagaṇanāparicchedo dassito.

3129-30. Imesaṃ kammaṭṭhānānaṃ bhāvanāmayaṃ bhinditvā dassetuṃ mātikaṃ tāva dassento āha **''upacārappanāto''**tiādi. Tattha **upacārappanāto**ti ''ettakāni kammaṭṭhānāni upacārāvahāni, ettakāni appanāvahānī''ti evaṃ upacārappanāvasena ca. **Jhānabhedā**ti ''ettakāni paṭhamajjhānikāni, ettakāni tikacatukkajjhānikāni, ettakāni pañcakajjhānikānī''tiādinā jhānabhedā ca. **Atikkamā**ti aṅgānaṃ, ārammaṇānañca atikkamato. **Vaḍḍhanāvaḍḍhanā cāpī**ti aṅguladvaṅgulādivasena vaḍḍhetabbā, avaḍḍhetabbā ca. **Ārammaṇabhūmito**ti nimittārammaṇādiārammaṇato ceva labbhamānālabbhamānabhūmito ca.

Gahaṇāti diṭṭhādivasena gahetabbato. **Paccayā**ti taṃtaṃṭhānānaṃ paccayabhāvato ca. **Bhiyyo**ti puna-saddatthanīhārattho. **Cariyānukūlato**ti rāgacariyādīnaṃ anukūlabhāvatoti **ayaṃ viseso** ayaṃ bhedo. **Etesu** cattālīsāya kammaṭṭhānesu.

3131. Evaṃ mātikaṃ niddisitvā yathākkamaṃ niddisanto paṭhamaṃ tāva upacārāvahādayo dassetumāha **''aṭṭhānussatiyo''**tiādi. **Tatthā**ti tissaṃ mātikāyaṃ, tesu vā cattālīsāya kammaṭṭhānesu. **Aṭṭhānussatiyo**ti kāyagatāsatiānāpānasatidvayavajjitā buddhānussatiādikā aṭṭha anussatiyo ca. **Saññā** āhārepaṭikkūlasaññā ca. **Vavatthānañca** catudhātuvavatthānañcāti **ime** dasa. **Upacārāvahā**ti buddhaguṇādīnaṃ paramatthabhāvato, anekavidhattā, ekassāpi gambhīrabhāvato ca etesu dasasu kammaṭṭhānesu appanāvasena samādhissa patiṭṭhātumasakkuṇeyyattā appanābhāvanāppatto samādhi upacārabhāveyeva patiṭṭhāti, tasmā ete upacārāvahā.

Nanu cettha dutiyacatutthāruppasamādhi, lokuttaro ca samādhi paramatthadhamme appanaṃ pāpuṇāti, tasmā ''paramatthabhāvato''ti hetu appanamapāpuṇane kāraṇabhāvena na vuccatīti? Na, tassa bhāvanāvisesena paramatthadhamme pavattisambhavato, imassa ca rūpāvacaracatutthabhāvanāvisesasambhavato ca. Tathā hi dutiyacatutthāruppasamādhi appanāpattassa arūpāvacarasamādhissa catutthajjhānassa ārammaṇasamatikkamamattabhāvanāvasena sabhāvārammaṇepi appanaṃ pāpuṇāti. Visuddhibhāvanānukkamabalena lokuttaro samādhi appanaṃ pāpuṇātīti.

3132. **Tatthā**ti tesu jhānāvahesu tiṃsakammaṭṭhānesu. **Asubhā**ti uddhumātakādayo dasa asubhā. **Kāyagatāsatī**ti kāyagatāsati cāti **ime** ekādasa. **Paṭhamajjhānikā**ti imesaṃ paṭikkūlārammaṇattā, paṭikkūlārammaṇe ca cittassa caṇḍasotāya nadiyā arittabalena nāvāṭṭhānaṃ viya vitakkabaleneva pavattisambhavato avitakkānaṃ dutiyajjhānādīnaṃ asambhavoti savitakkassa paṭhamajjhānasseva sambhavato paṭhamajjhānikā. Ānāpānañca kasiṇā cāti **ime** ekādasa **catukkajjhānikā** rūpāvacaracatukkajjhānikā ca catukkanayena, pañcakajjhānikā ca.

3133. **Tissova appamaññā**ti mettā, karuṇā, muditāti appamaññā tissova. Sāmaññaniddese etāsameva gahaṇaṃ kathaṃ viññāyatīti? **''Atha pacchimā''**tiādinā catutthāya appamaññāya catutthajjhānikabhāvassa vakkhamānattā pārisesato taṃ viññāyati. **Tikajjhānānī**ti tikajjhānikā. ''Tikajjhānā''ti vattabbe liṅgavipallāsena evaṃ vuttanti daṭṭhabbaṃ. Mettādīnaṃ domanassasahagatabyāpādavihiṃsānabhiratīnaṃ pahāyakattā domanassapaṭipakkhena somanasseneva sahagatatā vuttāti catukkanayena tikajjhānikatā vuttā, pañcakanayena catukkajjhānikatā ca.

''Athā''ti idaṃ ''pacchimā''ti padassa ''tisso''ti iminā purimapadena sambandhanivattanatthaṃ. Pacchimā appamaññā, cattāro āruppā ca catutthajjhānikā matā catukkanayena, pañcamajjhānikā ca. ''Sabbe sattā sukhitā hontu, dukkhā muccantu, laddhasukhasampattito mā vigacchantū''ti mettāditividhavasappavattaṃ byāpārattayaṃ pahāya kammassakatādassanena sattesu majjhattākārappattabhāvanānibbattāya tatramajjhattopekkhāya balavatarattā appanāppattassa upekkhābrahmavihārassa sukhasahagatatāsambhavato upekkhāsahagatatā vuttā.

3134. Aṅgārammaṇato atikkamo dvidhā vuttoti yojanā. **Catukkatikajjhānesū**ti dasakasiṇā, ānāpānasatīti ekādasasu catukkajjhānikesu ceva mettādipurimabrahmavihārattayasaṅkhātesu tikajjhānikesu ca kammaṭṭhānesu. **Aṅgātikkamatā**ti ekasmiṃyeva ārammaṇe vitakkādijhānaṅga samatikkamena paṭhamajjhānādīnaṃ ārammaṇeyeva dutiyajjhānādīnaṃ uppattito aṅgātikkamo adhippetoti attho. Aṅgātikkamoyeva **aṅgātikkamatā**.

3135. **Aṅgātikkamato**ti tatiyajjhānasampayuttasomanassātikkamanato. **Ārammaṇamatikkammā**ti paṭibhāganimittakasiṇugghāṭimākāsatabbisayapaṭhamāruppaviññāṇatadabhāvasaṅkhātāni cattāri ārammaṇāni yathākkamaṃ atikkamitvā. Kasiṇugghāṭimākāsatabbisayapaṭhamāruppaviññāṇatadabhāvatabbisayatatiyāruppaviññāṇasaṅkhātesu catūsu ārammaṇesu **āruppā** ākāsānañcāyatanādīni cattāri arūpāvacarajjhānāni **jāyare** uppajjanti.

3136. **Etthā**ti etesu ārammaṇesu. **Vaḍḍhetabbānī**ti ''yattakaṃ okāsaṃ kasiṇena pharati, tadabbhantare dibbāya sotadhātuyā saddaṃ sotuṃ, dibbena cakkhunā rūpaṃ passituṃ, parasattānañca cetasā cittaṃ aññātuṃ samattho hotī''ti vuttappayojanaṃ sandhāya aṅgagaṇanādivasena paricchinditvā yattakaṃ icchati, tattakaṃ vaḍḍhetabbāni. **Sesaṃ** asubhādi **sabbaṃ taṃ** kammaṭṭhānaṃ payojanābhāvā **na vaḍḍhetabbamevā**ti yojanā.

3137. **Tattha** tesu kammaṭṭhānesu dasa kasiṇā ca dasa asubhā ca kāyagatāsati, ānāpānasatīti **ime bāvīsati** kammaṭṭhānāni paṭibhāgārammaṇānīti yojanā. Ettha **''kasiṇā''**tiādinā tadārammaṇāni jhānāni gahitāni.

3138. **Dhātuvavatthanan**ti catudhātuvavatthānaṃ, gāthābandhavasena rassattaṃ. **Viññāṇañcā**ti viññāṇañcāyatanaṃ. **Nevasaññā**ti nevasaññānāsaññāyatanaṃ. **Dasa dve**ti dvādasa. **Bhāvagocarā**ti sabhāvadhammagocarā, paramatthadhammālambaṇāti vuttaṃ hoti.

3139. **Dve ca āruppamānasā**ti ākāsānañcāyatanaākiñcaññāyatanasaṅkhātā arūpāvacaracittuppādā dve ca. Cha ime dhammā navattabbagocarā niddiṭṭhāti yojanā catunnaṃ appamaññānaṃ sattapaññattiyā, paṭhamāruppassa kasiṇugghāṭimākāsapaññattiyā, tatiyāruppassa paṭhamāruppaviññāṇābhāvapaññattiyā ca ārammaṇattā.

3140. **Paṭikkūlasaññā**ti āhārepaṭikkūlasaññā. Kāyagatāsatīti dvādaseva bhūmito **devesu** kāmāvacaradevesu kuṇapānaṃ, paṭikkūlārahassa ca asambhavā **na pavattantī**ti yojanā.

3141. Tāni dvādasa ca. **Bhiyyo**ti adhikatthe nipāto, tato adhikaṃ ānāpānasati cāti terasa rūpārūpaloke assāsapassāsānañca abhāvā sabbaso **na jāyare**ti yojanā.

3142. **Arūpāvacare** arūpabhave caturo āruppe ṭhapetvā **aññe** chattiṃsa dhammā rūpasamatikkamābhāvā **na jāyantī**ti yojanā. **Sabbe** samacattālīsa dhammā **mānuse** manussaloke sabbesameva labbhamānattā **jāyanti**.

3143. **Catutthakasiṇaṃ hitvā**ti vāyokasiṇaṃ diṭṭhaphuṭṭhena gahetabbattā taṃ vajjetvā nava **kasiṇā ca** dasa asubhā cāti **te** ekūnavīsati dhammā **diṭṭheneva** cakkhuviññāṇena **pubbabhāge** parikammakāle gahetabbā bhavantīti yojanā. Pubbabhāge cakkhunā oloketvā parikammaṃ kataṃ, tena uggahitanimittaṃ tesaṃ gahetabbanti vuttaṃ hoti.

3144. **Phuṭṭhenā**ti nāsikagge, uttaroṭṭhe vā phuṭṭhavasena. Kāyagatāsatiyaṃ tacapañcakaṃ diṭṭhena gahetabbaṃ. **Māluto**ti vāyokasiṇaṃ diṭṭhaphuṭṭhena gahetabbaṃ ucchusassādīnaṃ pattesu calamānavaṇṇaggahaṇamukhena, kāyappasādaghaṭṭanena ca gahetabbattā. **Ettha** etesu kammaṭṭhānesu. **Sesakan**ti vuttāvasesaṃ. Buddhānussatiādikā aṭṭhānussatiyo, cattāro brahmavihārā, cattāro āruppā, āhārepaṭikkūlasaññā, catudhātuvavatthānaṃ, kāyagatāsatiyaṃ vakkapañcakādīni cāti sabbametaṃ parato sutvā gahetabbattā suteneva gahetabbanti vuttaṃ.

3145. **Ettha** etesu kammaṭṭhānesu ākāsakasiṇaṃ ṭhapetvā nava kasiṇā paṭhamāruppacittassa ārammaṇabhūtakasiṇugghāṭimākāsassa hetubhāvato **paccayā jāyare** paccayā bhavantīti yojanā.

3146. Dasapi kasiṇā **abhiññānaṃ** dibbacakkhuñāṇādīnaṃ paccayā bhavantīti yojanā. **Catutthassā**ti catutthassa brahmavihārassa.

3147. **Heṭṭhimaheṭṭhimāruppan**ti ākāsānañcāyatanādikaṃ. **Parassa ca parassa cā**ti viññāṇañcāyatanādiuttarajjhānassa paccayoti pakāsitanti yojanā. **Nevasaññā**ti nevasaññānāsaññāyatanaṃ. **Nirodhassā**ti saññāvedayitanirodhassa, tāya nirodhasamāpattiyā.

3148. **Sabbe**ti samacattālīsakammaṭṭhānadhammā. **Sukhavihārassā**ti diṭṭhadhammasukhavihārassa. **Bhavanissaraṇassa cā**ti vibhavūpanissayatāya vipassanāpādakattena āsavakkhayañāṇena adhigantabbassa nibbānassa ca. **Bhavasukhānañcā**ti parikammopacārabhāvanāvasappavattāni kāmāvacarakusalacittāni kāmasugatibhavasukhānaṃ, rūpāvacarappanāvasapavattāni rūpāvacaracittāni rūpāvacarabhavasukhānaṃ, itarāni arūpāvacarabhūtāni arūpāvacarabhavasukhānañca paccayāti dīpitā.

3149. Dasa asubhā, kāyagatāsatīti **ime** ekādasa rāgacaritassa visesato anukūlā viññeyyāti yojanā. **''Visesato''**ti iminā rāgassa ujuvipaccanīkabhāvena ca atisappāyato ca vutto, itare ca apaṭikkhittāti dīpeti. Vuttañhetaṃ **visuddhimagge** ''sabbañcetaṃ ujuvipaccanīkavasena ca atisappāyavasena ca vuttaṃ, rāgādīnaṃ pana avikkhambhikā, saddhādīnaṃ vā anupakārā kusalabhāvanā nāma natthī''ti (visuddhi. 1.47).

3150. **Savaṇṇakasiṇā**ti catūhi vaṇṇakehi kasiṇehi sahitā. Catasso appamaññāyoti **ime** aṭṭha dosacaritassa anukūlāti pakāsitāti yojanā.

3151. **Mohappakatino**ti mohacaritassa. ‘‘Ānāpānasati ekāvā’’ti padacchedo.

3152. **Maraṇūpasame**ti maraṇañca upasamo ca maraṇūpasamaṃ, tasmiṃ maraṇūpasame. **Satī**ti maraṇānussati, upasamānussati cāti **ete** cattāro dhammā. **Paññāpakatino**ti buddhicaritassa.

3153. **Ādianussaticchakka**nti buddhadhammasaṅghasīlacāgadevatānussatisaṅkhātaṃ chakkaṃ. **Saddhācaritavaṇṇita**nti saddhācaritassa anukūlanti kathitaṃ. **Āruppā**ti cattāro āruppā. **Sesā kasiṇā**ti bhūtakasiṇaālokākāsakasiṇānaṃ vasena cha kasiṇāti **sesā dasa** dhammā. **Sabbānurūpakā**ti sabbesaṃ channaṃ cariyānaṃ anukūlāti attho.

3154-8. Evaṃ yathānikkhittamātikānukkamena kammaṭṭhānappabhedaṃ vibhāvetvā idāni bhāvanānayaṃ dassetumāha **‘‘eva’’**ntiādi. **Evaṃ pabhedato ñatvā kammaṭṭhānānī**ti yathāvuttabhedanayamukhena bhāvanāmayārambhadassanaṃ. **Paṇḍito**ti tihetukapaṭisandhipaññāya paññavā bhabbapuggalo. **Tesū**ti niddhāraṇe bhummaṃ. **Medhāvī**ti pārihāriyapaññāya samannāgato. **Daḷhaṃ gahetvānā**tiādimajjhapariyosāne suṭṭhu sallakkhantena daḷhaṃ aṭṭhiṃ katvā sakkaccaṃ uggahetvā. **Kalyāṇamittako**ti –

‘‘Piyo garu bhāvanīyo;
Vattā ca vacanakkhamo;
Gambhīrañca kathaṃ kattā;
No caṭṭhāne niyojako’’ti. (visuddhi. 1.37; netti. 113) –

Vuttalakkhaṇako sīlasutapaññādiguṇasamannāgatakalyāṇamittako.

Paṭhamameva palibodhānaṃ ucchedaṃ katvāti yojanā. **Paṭhama**nti bhāvanārambhato paṭhamameva. **Palibodhānaṃ ucchedaṃ katvā**ti –

‘‘Āvāso ca kulaṃ lābho;
Gaṇo kammañca pañcamaṃ;
Addhānaṃ ñāti ābādho;
Gantho iddhīti te dasā’’ti. (visuddhi. 1.41) –

Vuttānaṃ dasamahāpalibodhānaṃ, dīghakesanakhalomacchedanacīvararajanapattapacanādīnaṃ khuddakapaabodhānañcāti ubhayesaṃ palibodhānaṃ ucchedaṃ katvā niṭṭhāpanena vā ālayapariccāgena vā ucchedaṃ katvā. **Iddhi** panettha vipassanāya palibodho hoti, na samādhibhāvanāya. Vuttañhetaṃ **visuddhimagge** ‘‘iddhīti pothujjanikā iddhi. Sā hi uttānaseyyakadārako viya, taruṇasassaṃ viya ca dupparihārā hoti, appamattakeneva bhijjati. Sā pana vipassanāya palibodho hoti, na samādhissa samādhiṃ patvā pattabbattā’’ti (visuddhi. 1.41).

Dosavajjite, anurūpe ca vihāre vasantenāti yojanā. **Dosavajjite**ti –

‘‘Mahāvāsaṃ navāvāsaṃ, jarāvāsañca panthaniṃ;
Soṇḍiṃ paṇṇañca pupphañca, phalaṃ patthitameva ca.

‘‘Nagaraṃ dāruṇā khettaṃ, visabhāgena paṭṭanaṃ;
Paccantasīmāsappāyaṃ, yattha mitto na labbhati.

‘‘Aṭṭhārasetāni ṭhānāni, iti viññāya paṇḍito;
Ārakā parivajjeyya, maggaṃ paṭibhayaṃ yathā’’ti. (visuddhi. 1.52) –

Aṭṭhakathāsu vuttehi imehi aṭṭhārasahi dosehi gajjite.

Anurūpe vasantenāti –

‘‘Idha, bhikkhave, senāsanaṃ nātidūraṃ hoti naccāsannaṃ gamanāgamanasampannaṃ, divā appākiṇṇaṃ, rattiṃ appasaddaṃ appanigghosaṃ, appaḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphassaṃ, tasmiṃ kho pana senāsane viharantassa appakasireneva uppajjanti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārā, tasmiṃ kho pana senāsane ye te bhikkhū viharanti bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, te kālena kālaṃ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati ‘idaṃ, bhante, kathaṃ, imassa ko attho’ti, tassa te āyasmanto avivaṭañceva vivaranti, anuttānīkatañca uttāniṃ karonti, anekavihitesu ca kaṅkhaṭṭhānīyesu dhammesu kaṅkhaṃ paṭivinodenti. Evaṃ kho, bhikkhave, senāsanaṃ pañcaṅgasamannāgataṃ hotī’’ti (a. ni. 10.11) –

Evaṃ bhagavatā vaṇṇitehi pañcahi guṇehi samannāgatattā anurūpe bhāvanākammānuguṇe vihāre viharantenāti attho. **Paṭhamādīnī**ti paṭhamadutiyādīni rūpāvacarajjhānāni. **Sabbaso bhāvetvā**ti **visuddhimagge** ‘‘sabbaṃ bhāvanāvidhānaṃ aparihāpentena bhāvetabbo’’ti (visuddhi. 1.41) nikkhittassa mātikāpadassa vitthārakkamena bhāvetvā, cittavisuddhiṃ sampādetvāti vuttaṃ hoti.

Sappaññoti kammajatihetukapaṭisandhipaññāya ceva kammaṭṭhānamanasikārasappāyāni pariggahetvā asappāyaṃ parivajjetvā sappāyasevanopakārāya pārihāriyapaññāya ca samannāgato yogāvacaro. **Tato**ti nevasaññānāsaññāyatanavajjitarūpārūpajjhānaṃ vipassanāpādakabhāvena samāpajjitvā aṭṭhannaṃ vipassanāpādakajjhānānamaññatarato jhānā vuṭṭhāya. Tenāha **visuddhimagge** ‘‘ṭhapetvā nevasaññānāsaññāyatanaṃ avasesarūpārūpāvacarajjhānānaṃ aññatarato vuṭṭhāyā’’ti (visuddhi. 2.663).

Nāmarūpavavatthānaṃ katvāti visuddhimagge **diṭṭhivisuddhiniddese** vuttanayena pañcakkhandhādimukhesu yathicchitena mukhena pavisitvā nāmarūpaṃ vavatthapetvā ‘‘idaṃ nāmaṃ, idaṃ rūpaṃ, imamhā nāmarūpato byatirittaṃ attādi kiñci vattabbaṃ natthī’’ti niṭṭhaṃ gantvā, iminā diṭṭhivisuddhi dassitā.

Kaṅkhaṃ vitīriyāti yathādiṭṭhanāmarūpadhammānaṃ visuddhimagge **kaṅkhāvitaraṇavisuddhiniddese** (visuddhi. 2.678 ādayo) vuttanayena pañcadhā pariggahetvā ‘‘na tāvidaṃ nāmarūpaṃ ahetukaṃ, na attādihetuka’’nti yāthāvato nāmarūpassa pañcadhā dassanena addhattayagataṃ ‘‘ahosiṃ nu kho ahaṃ atītamaddhāna’’ntiādinayappavattaṃ (ma. ni. 1.18; saṃ. ni. 2.20; mahāni. 174) soḷasavidhaṃ kaṅkhaṃ, ‘‘satthari kaṅkhatī’’tiādinayappavattaṃ (dha. sa. 1008) aṭṭhavidhañca kaṅkhaṃ vīriyena taritvā pajahitvā, iminā kaṅkhāvitaraṇavisuddhi dassitā hoti.

Evaṃ kaṅkhāvitaraṇavisuddhinipphādanena ñātapariññāya ṭhito yogāvacaro sappāyaṃ nāmarūpaṃ lakkhaṇattayaṃ āropetvā kaṅkhāvūpasamañāṇena **maggāmaggañāṇadassanavisuddhiniddese** (visuddhi. 2.692 ādayo) vuttanayena saṅkhāre sammasanto obhāso, ñāṇaṃ, pīti, passaddhi, sukhaṃ, adhimokkho, paggaho, upaṭṭhānaṃ, upekkhā, nikantīti dasasu upakkilesesu pātubhūtesu tathā pātubhūte **obhāsādayo dasa upakkilese** ‘‘amaggo’’ti maggavīthipaṭipannaṃ **vipassanāñāṇa**meva ‘‘maggo’’ti **paṇḍito** paññavā yogāvacaro jānātīti attho, iminā maggāmaggañāṇadassanavisuddhi saṅkhepato dassitā hoti.

3159. Ettāvatā tesaṃ tiṇṇaṃ vavatthāneti yojanā. **Ettāvatā**ti ‘‘nāmarūpavavatthānaṃ katvā’’tiādinā saṅkhepato dassitanayena. **Tesaṃ tiṇṇa**nti diṭṭhivisuddhi, kaṅkhāvitaraṇavisuddhi, maggāmaggañāṇadassanavisuddhīti tīhi visuddhīhi sakasakavipassanānaṃ nāmarūpatappaccayamaggāmaggānaṃ tiṇṇaṃ. **Vavatthāne kate** niyame kate. **Tiṇṇaṃ saccāna**nti dukkhasamudayamaggasaṅkhaātānaṃ tiṇṇaṃ saccānaṃ. **Vavatthānaṃ kataṃ siyā**ti ñātatīraṇapariññāsaṅkhātena lokiyeneva ñāṇena anubodhavasena nicchayo kato hotīti attho. Kathaṃ? Nāmarūpavavatthānasaṅkhātena diṭṭhivisuddhiñāṇena dukkhasaccavavatthānaṃ kataṃ hoti, paccayapariggahasaṅkhātena kaṅkhāvitaraṇavisuddhiñāṇena samudayasaccavavatthānaṃ, maggāmaggavavatthānasaṅkhātena maggāmaggañāṇadassanena maggasaccavavatthānaṃ.

3160-1. Evaṃ ñātatīraṇapariññādvayaṃ saṅkhepato dassetvā pahānapariññāya sarīrabhūtāni nava ñāṇāni dassetumāha **''udayabbayā''**tiādi. Tattha **udayabbayā**ti uppādabhaṅgānupassanāvasappavattā uttarapadalopena ''udayabbayā''ti vuttā. Tattha udayaṃ muñcitvā vaye vā pavattā bhaṅgānupassanā **''bhaṅgā''**ti vuttā. Bhayañca ādīnavo ca nibbidā ca **bhayādīnavanibbidā,** saṅkhārānaṃ bhayato anupassanavasena pavattā bhayānupassanā ca diṭṭhabhayānaṃ ādīnavato pekkhanavasena pavattā ādīnavānupassanā ca diṭṭhādīnavesu nibbedavasena pavattā nibbidānupassanā ca tathā vuttā. Nibbinditvā saṅkhārehi muccitukāmatāvaseneva pavattaṃ ñāṇaṃ **muccitukāmatāñāṇaṃ**. Muccanassa upāyasampaṭipādanatthaṃ puna saṅkhārattayapaṭiggahavasapavattaṃ ñāṇaṃ **paṭisaṅkhānupassanā**.

Saṅkhāradhamme bhayanandivivajjanavasena ajjhupekkhitvā pavattañāṇaṃ **saṅkhārupekkhāñāṇaṃ,** saccānulomo tadadhigamāya ekantapaccayo hotīti **''saccānulomika''**nti ca kalāpasammasanañāṇādīnaṃ purimānaṃ navannaṃ kiccanipphattiyā, upari ca sattatiṃsāya bodhipakkhiyadhammānañca anulomanato ''anulomañāṇa''nti ca vuttaṃ **navamaṃ** ñāṇañcāti yā navānupubbavipassanāsaṅkhātā pahānapariññā dassitā, ayaṃ **''paṭipadāñāṇadassana''**nti pakāsitāti yojanā.

3162. **Tato** anulomañāṇato paraṃ maggassa āvajjanaṭṭhāniyaṃ hutvā nibbānamālambitvā uppannassa puthujjanagottassa abhibhavanato, ariyagottassa bhāvanato vaḍḍhanato ca **''gotrabhū''**ti saṅkhaṃ gatassa **cittassa** samanantarameva ca. **Santimārammaṇaṃ katvā**ti sabbakilesadarathānañca saṅkhāradukkhaggino ca vūpasamanimittattā ''santi''nti saṅkhātaṃ nirodhamālambitvā. **Ñāṇadassana**nti catunnaṃ ariyasaccānaṃ pariññābhisamayādivasena jānanaṭṭhena **ñāṇaṃ,** cakkhunā viya paccakkhato dassanaṭṭhena **dassana**nti saṅkhaṃ gataṃ sotāpattimaggañāṇasaṅkhātaṃ sattamavisuddhiñāṇaṃ **jāyate** uppajjatīti attho.

3163. **Paccavekkhaṇapariyanta**nti paccavekkhaṇajavanapariyosānaṃ. **Tassā**ti ñāṇadassanasaṅkhātassa sotāpattimaggassa. **Phala**nti phalacittaṃ **anu** pacchā maggānantaraṃ hutvā jāyate.

Ettha ''paccavekkhaṇapariyanta''nti idaṃ ''phala''nti etassa visesanaṃ, kiriyāvisesanaṃ vā, paccavekkhaṇajavanaṃ mariyādaṃ katvāti attho. Maggānantaraṃ phale dvikkhattuṃ, tikkhattuṃ vā uppajjitvā niruddhe tadanantarameva bhavaṅgaṃ hoti, bhavaṅgaṃ āvaṭṭetvā paccavekkhitabbaṃ maggamālambitvā manodvārāvajjanaṃ uppajjati, tato paccavekkhaṇajavanāni. Evaṃ phalacittaṃ bhavaṅgapariyantameva hoti, na paccavekkhaṇapariyantaṃ. Tathāpi aññena javanena anantarikaṃ hutvā phalajavanānamanantaraṃ paccavekkhaṇajavanameva pavattatīti dassanatthaṃ phalapaccavekkhaṇajavanānantare uppannāni bhavaṅgāvajjanāni abbohārikāni katvā ''paccavekkhaṇapariyantaṃ, phalaṃ tassānujāyate''ti vuttanti gahetabbaṃ.

Paccavekkhaṇañca maggaphalanibbānapahīnakilesaavasiṭṭhakilesānaṃ paccavekkhaṇavasena pañcavidhaṃ hoti. Tesu ekekaṃ ekekena javanavārena paccavekkhatīti pañca paccavekkhaṇajavanavārāni honti. Tāni paccavekkhaṇaggahaṇena sāmaññato dassitānīti daṭṭhabbāni.

3164. **Teneva ca upāyenā**ti udayabbayānupassanādivipassanānaṃ paṭhamaṃ maggo adhigato, teneva upāyena. **So bhikkhū**ti so yogāvacaro bhikkhu. **Punappunaṃ bhāvento**ti punappunaṃ vipassanaṃ vaḍḍhetvā. Yathā paṭhamamaggaphalāni patto, **tathā. Sesamaggaphalāni cā**ti dutiyādimaggaphalāni ca pāpuṇāti.

3165. **Iccevaṃ** yathāvuttanayena uppādavayantātītakattā **accantaṃ** amataṃ **dhammaṃ avecca** paṭivijjhitvā asesaṃ akusalaṃ **viddhaṃsayitvā** samucchedappahānena pajahitvā **tayo bhave** kāmabhavādīsu tīsu bhavesu nikantiyā sosanavasena tayo bhave visesena sosayitvā **so** aggadakkhiṇeyyo khīṇāsavo bhikkhu paṭhamaṃ kilesaparinibbāne sositavipākakkhandhakaṭattārūpasaṅkhātaupādisesarahitattā **nirupādisesaṃ** nibbānadhātuṃ **upeti** adhigacchatīti yojanā.

Iccevaṃ saṅkhepato kammaṭṭhānabhāvanānayo ācariyena dassitoti ganthabhīrujanānuggahavasena vitthāravaṇṇanaṃ anāmasitvā anupadavaṇṇanāmattamevettha kataṃ. Vitthāravaṇṇanā panassa visuddhimaggato, tabbaṇṇanato ca gahetabbā.

3166-7. **Viññāsakkamato vāpī**ti akkharapadavākyasaṅkhātagantharacanakkamato vā. **Pubbāparavasena vā**ti vattabbānamatthavisesānaṃ paṭipāṭivasena vā. **Akkharabandhe vā**ti saddasatthaalaṅkārasatthachandovicitisatthānupātena kātabbāya akkharapadaracanāya, gāthābandheti attho. Ayuttaṃ viya yadi dissatīti yojanā.

Tanti taṃ ''ayutta''nti dissamānaṭṭhānaṃ. **Tathā na gahetabba**nti dissamānākāreneva ayuttanti na gahetabbaṃ. Kathaṃ gahetabbanti āha **''gahetabbamadosato''**ti. Tassa kāraṇamāha **''mayā upaparikkhitvā, katattā pana sabbaso''**ti. Yo yo panettha doso dissati khittadoso vā hotu vipallāsaggahaṇadoso vā, nāparaṃ dosoti dīpeti. Tenetaṃ pakaraṇaṃ sabbesaṃ tipiṭakapariyattippabhedāyatanabahussutānaṃ sikkhākāmānaṃ therānaṃ attano pamāṇabhūtataṃ sūceti. Attano pamāṇasūcanena attanā viracitassa vinayavinicchayassāpi pamāṇataṃ vibhāvento tassa savanuggahadhāraṇādīsu sotujanaṃ niyojetīti daṭṭhabbaṃ.

Iti vinayatthasārasandīpaniyā vinayavinicchayavaṇṇanāya

Kammaṭṭhānabhāvanāvidhānakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nigamanakathāvaṇṇanā

3168-78. Evaṃ ''vinayo saṃvaratthāya, saṃvaro avippaṭisāratthāya, avippaṭisāro pāmojjatthāya, pāmojjaṃ pītatthāya, pīti passaddhatthāya, passaddhi sukhatthāya, sukhaṃ samādhatthāya, samādhi yathābhūtañāṇadassanatthāya, yathābhūtañāṇadassanaṃ nibbidatthāya, nibbidā virāgatthāya, virāgo vimuttatthāya, vimutti vimuttiñāṇadassanatthāya, vimuttiñāṇadassanaṃ anupādāpaanibbānatthāyā''ti (pari. 365) dassitānisaṃsaparamparāniddhāraṇamukhena anupādisesanibbānadhātupariyantaṃ sānisaṃsaṃ vinayakathaṃ kathetvā tassā pamāṇatañca vibhāvetvā attano sutabuddhattā ''sanidānaṃ, bhikkhave, dhammaṃ desemī''ti (a. ni. 3.126; kathā. 806) vacanato bhagavato caritamanuvattanto tassa desakālādivasena nidānaṃ dassetumāha **''seṭṭhassā''**tiādi.

Tattha **seṭṭhassā**ti dhanadhaññavatthālaṅkārādiupabhogaparibhogasampattiyā ceva gāmarājadhānikhettavatthunaditaḷākārāmādisampattiyā ca pasatthatarassa. **Nābhibhūte**ti majjhavattitāya nābhisadise. **Nirākule**ti majjhavattitāyeva parimaṇḍalādisambhavato vilopādiākularahite. **Sabbassa pana lokassa** ramaṇīyake **sampiṇḍite viya** ramaṇīyatare bhūtamaṅgale gāmeti sambandho.

Punapi kiṃvisiṭṭheti āha **''kadalī''**tiādi. Kadalī ca sālañca tālañca ucchu ca nāḷikerā ca **kadalī…pe… nāḷikerā,** tesaṃ vanāni **kadalī…pe… nāḷikeravanāni,** tehi ākule ākiṇṇeti attho. Kamalāni ca uppalāni ca **kamaluppalāni,** tehi sañchannā **kamaluppalasañchannā,** salilassa āsayā **salilāsayā,** kamaluppalasañchannā ca te salilāsayā cāti **kamala…pe… salilāsayā,** tehi sobhito **kamaluppalasañchannasalilāsayasobhito,** tasmiṃ.

Kāveriyā jalaṃ **kāverijalaṃ,** kāverijalassa sampāto pavattanaṃ **kāverijalasampāto,** tena pari samantato bhūtaṃ pavattitaṃ mahītalaṃ etassāti **kāverijalasampātaparibhūtamahītalo,** tasmiṃ. **Iddhe**ti nānāsampattiyā samiddhe. **Sabbaṅgasampanne**ti sabbasukhopakaraṇasampanne. **Maṅgale**ti janānaṃ iddhivuddhikāraṇabhūte. **Bhūtamaṅgale**ti evaṃnāmake gāme.

Pavaro tiratārīṇatalādigaṇehi kulācalacakkabhoginā bhogavalayasīdantarasāgarādi ākāro etāsanti **pavarākārā,** pākārā ca parikhā ca **pākāraparikhā,** pavarākārā ca tā pākāraparikhā cāti **pavarākārapākāraparikhā,** tāhi parivārito **pavarākārapākāraparikhāparivārito,** tasmiṃ. **Dassanīye**ti dassanārahe. Mano ramati etthāti **manoramo,** tasmiṃ.

Tīrassa anto **tīranto,** tīrameva vā anto **tīranto,** pokkharaṇisobbhudakavāhakaparikhādīnaṃ kūlappadeso, tīrante ruhiṃsu jāyiṃsūti **tīrantaruhā,** tīrantaruhā ca te bahuttā atīrā aparicchedā cāti **tīrantaruhavātīrā**. Va-kāro sandhijo, tarūnaṃ rājāno **tarurājāno,** tīrantaruhavātīrā ca te tarurājāno cāti **tīrantaruhavātīratarurājāno,** tehi virājito **tīranta…pe… virājito,** tasmiṃ, pupphūpagaphalūpagachāyūpagehi mahārukkhehi paṭimaṇḍiteti attho. **''Tīrantaruhavānatarurājivirājite''**ti vā pāṭho, tīrantaruhānaṃ vānatarūnaṃ vetarūparukkhānaṃ rājīhi pantīhi paṭimaṇḍiteti attho. Dijānaṃ gaṇā **dijagaṇā,** nānā ca te dijagaṇā cāti **nānādijagaṇā,** te tato tato āgantvā ramanti etthāti **nānādijagaṇārāmo,** tasmiṃ, sukakokilamayūrādisakuṇānaṃ āgantvā ramanaṭṭhānabhūteti attho. **Nānārāmamanorame**ti nānā aneke ārāmā pupphaphalārāmā **nānārāmā,** tehi manoramoti **nānārāmamanoramo,** tasmiṃ.

Cārū ca te paṅkajā cāti **cārupaṅkajā,** kamaluppalakumudādayo, cārupaṅkajehi saṃkiṇṇā sañchannā **cārupaṅkajasaṃkiṇṇā,** cārupaṅkajasaṃkiṇṇā ca te taḷākā ceti **cārupaṅkajasaṃkiṇṇataḷākā,** tehi samalaṅkato vibhūsito **cāru…pe… samalaṅkato,** tasmiṃ. Sundaro madhuro raso assāti **surasaṃ,** surasañca taṃ udakañcāti **surasodakaṃ,** surasodakena sampuṇṇā **surasodakasampuṇṇā,** varā ca te kūpā cāti **varakūpā,** surasodakasampuṇṇā ca te varakūpā ceti **surasodakasampuṇṇavarakūpā,**

tehi upasobhito **suraso…pe… kūpasobhito,** tasmiṃ.

Visesena citrāti **vicitrā,** vicitrā ca te vipulā cāti **vicitravipulā,** vicitravipulā ca te maṇḍapā cāti…pe… maṇḍapā, atisayena uggatā **accuggatā,** accuggatā ca te varamaṇḍapā cāti **accuggavaramaṇḍapā,** gāthābandhavasena vaṇṇalopo, vicitravipulā ca te accuggavaramaṇḍapā cāti **vicitravipulaaccuggavaramaṇḍapā,** tehi maṇḍito vibhūsito **vicitra…pe… maṇḍito,** tasmiṃ. Maṇḍaṃ sūriyarasmiṃ pāti rakkhatīti **maṇḍapo**. Tato tato āgamma vasanti etthāti **āvāso,** pāsādahammiyamāḷādayo. **Anekehī**ti bahūhi. **Accanta**nti atisayena.

Dharaṇītalaṃ bhetvā uggatena viya, **kharaṃ** pharusaṃ kelāsasikharaṃ jitvā avahasantena viya thūpena ca upasobhite vihāreti yojanā.

Ambuṃ dadātīti **ambudo,** sarade ambudo **saradambudo,** thullanatamahantabhāvasāmaññena saradambudena saṅkāso **saradambudasaṅkāso,** tasmiṃ. Sammā ussito uggatoti **samussito,** tasmiṃ. Olokentānaṃ, vasantānañca pasādaṃ cittassa tosaṃ janetīti **pasādajananaṃ,** tasmiṃ. Ettāvatā vinayavinicchayakathāya pavattitadesaṃ dasseti, **''vasatā mayā''**ti kattāraṃ.

Devadattaciñcamāṇavikādīhi katāparādhassa, sītuṇhādiparissayassa ca sahanato, sasantānagatakilesādīnaṃ hananato ca sīho viyāti **sīho,** buddho ca so sīho cāti **buddhasīho**. Seṭṭhapariyāyo vā **sīha**-saddo, buddhaseṭṭhenāti attho. **Vuttassā**ti desitassa. **Vinayassa** vinayapiṭakassa. **Vinicchayo**ti pāṭhāgato ceva aṭṭhakathāgato ca ācariyaparamparābhato ca vinicchayo. **Buddhasīha**nti evaṃnāmakaṃ mahātheraṃ. **Samuddissā**ti uddisitvā, tena kataāyācanaṃ paṭiccāti vuttaṃ hoti. Iminā bāhiranimittaṃ dassitaṃ.

Ayaṃ vinicchayo mama saddhivihārikaṃ buddhasīhaṃ samuddissa bhikkhūnaṃ hitatthāya samāsato vara**pāsāde** vasatā mayā katoti yojanā.

Kimatthāyāti āha **''vinayassāvabodhatthaṃ, sukhenevācirena cā''**ti, anupādisesena nibbānapariyantānisaṃsassa vinayapiṭakassa pakaraṇassa ganthavasena samāsetvā atthavasena suṭṭhu vinicchitattā sukhena ceva acirena ca avabodhanatthanti vuttaṃ hoti. **Bhikkhūna**nti padhānanidassanaṃ, ekasesaniddeso vā heṭṭhā –

> ''Bhikkhūnaṃ bhikkhunīnañca hitatthāya samāhito. Pavakkhāmī''ti (vi. vi. ganthārambhakathā 2) –

Āraddhattā. Iminā payojanaṃ dassitaṃ.

3179. Evaṃ desakattunimittapayojanāni dassetvā kālaniyamaṃ dassetumāha **''accutā''**tiādi. Vikkamanaṃ **vikkanto,** vikkamoti attho. Accutaṃ kenaci anabhibhūtaṃ, tañca taṃ vikkantañcāti **accutavikkantaṃ,** accutassa nārāyanassa viya accutavikkantaṃ etassāti **accutaccutavikkanto**. Ko so? Rājā, tasmiṃ. Kalambhakulaṃ nandayatīti **kalambhakulanandano,** tasmiṃ. Iminā tassa kulavaṃso nidassito. Kalambhakulavaṃsajāte accutaccutavikkantanāme coḷarājini **mahiṃ** coḷaraṭṭhaṃ **samanusāsante** sammā anusāsante sati tasmiṃ coḷarājini rajjaṃ kārente sati ayaṃ vinicchayo mayā āraddho ceva samāpito cāti. Iminā kālaṃ nidasseti.

3180. Idāni imaṃ vinayavinicchayappakaraṇaṃ karontena attano puññasampadaṃ sakalalokahitatthāya pariṇāmento āha **''yathā''**tiādi. **Ayaṃ** vinayavinicchayo antarāyaṃ vinā yathā **siddhiṃ** nipphattiṃ patto, tathā sattānaṃ **dhammasaṃyutā** kusalanissitā **saṅkappā** cittuppādā, adhippetatthā vā sabbe antarāyaṃ vinā **sijjhantu** nippajjantūti yojanā.

3181. Teneva puññapphalabhāvena sakalalokahitekahetuno bhagavato sāsanassa ciraṭṭhitimāsīsanto āha **''yāva tiṭṭhatī''**tiādi. **''Mandāro''**ti vuccati sītasiniddhaekapabbatarājā. **Kaṃ** vuccati udakaṃ, tena dārito niggamappadeso **''kandaro''**ti vuccati. Sītasiniddhavipulapulinatalehi, sandamānasātasītalapasannasalilehi, kīḷamānanānappakāramacchagumbehi, ubhayatīrapupphaphalapallavālaṅkatatarulatāvanehi, kūjamānasukasālikakaokilamayūrahaṃsādisakuntābhirutehi, tattha tattha paribhamantabhamarāmavajjāhi ca cāru manuññā kandarā etassāti **cārukandaro. Kali** vuccati aparādho, taṃ sāsati hiṃsati apanetīti **kalisāsanaṃ. ''Kalusāsana''**nti vā pāṭho. **Kalusaṃ** vuccati pāpaṃ, taṃ asati vikkhipati dūramussārayatīti **kalusāsanaṃ,** pariyattipaṭipattipaṭivedhasaṅkhātaṃ tividhasāsanaṃ.

3182. Evaṃ okassa diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthahitasādhakassa sāsanassa ciraṭṭhitiṃ patthetvā teneva puññakammānubhāvena lokassa diṭṭhadhammikatthahetumāsīsanto āha **''kāle''**tiādi. **Kāle**ti sassasamiddhīnaṃ anurūpe kāle. **Sammā pavassantū**ti avuṭṭhiativuṭṭhidosarahitā yathā sassādīni sampajjanti, tathā **vassaṃ** vuṭṭhidhāraṃ pavassantūti attho. **Vassavalāhakā**ti vassavalāhakādhiṭṭhitā pajjunnadevaputtā. **Mahīpālā**ti rājāno. **Dhammato**ti dasarājadhammato. **Sakalaṃ mahi**nti pathavinissitasabbajanakāyaṃ.

3183. Evaṃ sabbalokassa lokiyalokuttarasampattisādhanatthāya attano puññapariṇāmaṃ katvā idāni viditalokuttarasampattinipphādanavaseneva puññapariṇāmaṃ karonto āha **''ima''**ntiādi. Iminā attano viracitaṃ paccakkhaṃ vinicchayamāha. **Sārabhūta**nti sīlasārāditividhasikkhāsārassa pakāsanato hatthasāramiva bhūtaṃ. **Hita**nti tadatthe paṭipajjantānaṃ anupādisesanibbānāvasānassa hitassa āvahanato, saṃsāradukkhassa ca vūpasamanato amatosadhaṃ viya hitaṃ. **Atthayutta**nti diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthānaṃ vinayanādīhi yuttattā atthayuttaṃ. **Karontenā**ti racayantena mayā. **Yaṃ puññaṃ patta**nti kārakaṃ punātīti puññaṃ, pujjabhavaphalanipphādanato vā **''puñña''**nti saṅkhaṃ gataṃ yaṃ kusalakammaṃ aparimeyyabhavapariyantaṃ pasutaṃ adhigataṃ. **Tena** puññena hetubhūtena. **Ayaṃ loko**ti ayaṃ sakalopi sattaloko. **Munindappayāta**nti munindena sammāsambuddhena sampattaṃ. **Vītasoka**nti vigatasokaṃ. Sokaparidevadukkhadomanassaupāyāsādīhi vigatattā, tesaṃ nikkamananimittattā ca apagatasokādisaṃsāradukkhaṃ. **Sivaṃ puraṃ** nibbānapuraṃ **pāpuṇātu** sacchikarotu, kilesaparinibbānena, anupādisesāya nibbānadhātuyā ca parinibbātūti vuttaṃ hoti.

Iti tambapaṇṇiyenātiādi pakaraṇakārakassa pabhavasuddhibāhusaccādiguṇamukhena pakaraṇe gāravaṃ janetukāmena etassa sissena ṭhapitaṃ vākyaṃ.

Tattha **tambapaṇṇiyenā**ti tambapaṇṇimhi jāto, tattha vidito, tato āgatoti vā **tambapaṇṇiyo,** tena. Byākaraṇamavecca adhītavāti **veyyākaraṇo,** paramo ca uttamo ca so veyyākaraṇo cāti **paramaveyyākaraṇo,** tena. Tīṇi piṭakāni samāhaṭāni, tiṇṇaṃ piṭakānaṃ samāhāro vā **tipiṭakaṃ,** nīyanti bujjhīyanti seyyatthikehīti **nayā,** nayanti vā etehi lokiyalokuttarasampattiṃ visesenāti **nayā,** pāḷinayaatthanayaekattanayādayova, tipiṭake āgatā nayā **tipiṭakanayā,** vidhānaṃ pasāsanaṃ, pavattanaṃ vā **vidhi,** tipiṭakanayānaṃ vidhi **tipiṭakanayavidhi,** tipiṭakanayavidhimhi kusalo **tipiṭakanayavidhikusalo,** tena.

Paramā ca te kavijanā cāti **paramakavijanā,** paramakavijanānaṃ hadayāni **paramakavijanahadayāni,** padumānaṃ vanāni **padumavanāni,** paramakavijanahadayāni ca tāni padumavanāni cāti **paramakavijanahadayapadumavanāni,** tesaṃ vikasanaṃ bodhaṃ sūriyo viya karotīti **paramakavijanahadayapadumavanavikasanakaro,** tena. Kavī ca te varā cāti **kavivarā,** kavīnaṃ varāti vā **kavivarā,** kavivarānaṃ vasabho uttamo **kavivaravasabho,** tena, kavirājarājenāti attho.

Paramā ca sā rati cāti **paramarati,** paramaratiṃ karontīti **paramaratikarāni,** varāni ca tāni madhurāni cāti **varamadhurāni,** varamadhurāni ca tāni vacanāni cāti **varamadhuravacanāni,** paramaratikarāni ca tāni varamadhuravacanāni cāti **paramaratikaravaramadhuravacanāni,** uggiraṇaṃ kathanaṃ **uggāro,** paramaratikaravaramadhuravacanānaṃ uggāro etassāti **parama…pe… vacanuggāro,** tena. Uragapuraṃ paramapaveṇigāmo assa nivāsoti **uragapuro,** tena. **Buddhadattenā**ti evaṃnāmakena therena, ācariyabuddhadattattherenāti attho. Ayaṃ vinayavinicchayo racitoti sambandho.

Niṭṭhitā cāyaṃ vinayatthasārasandīpanī nāma

Vinayavinicchayavaṇṇanā.

Vinayavinicchaya-ṭīkā samattā.

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Uttaravinicchaya-ṭīkā

Ganthārambhakathāvaṇṇanā

(Ka) Devātidevaṃ sugataṃ, devabrhmindavanditaṃ;
Dhammañca vaṭṭupacchedaṃ, natvā vaṭṭātitaṃ gaṇaṃ.

(Kha) Vandanāmayapuññena, kammena ratanattaye;
Chetvā upaddave sabbe, ārabhissaṃ samāhito.

(Ga) Therena **buddhadattena,** racitassa samāsato;
Saṃvaṇṇanamasaṃkiṇṇaṃ, uttarassa yathābalaṃ.

1. Athāyamācariyo attano viracite vinaye tassupanissaye vinayapiṭake ca bhikkhūnaṃ nānappakārakosallajananatthaṃ parivāraṭṭhakathāyañca āgatavinicchayaṃ saṅgahetvā uttarapakaraṇaṃ vaṇṇayitukāmo paṭhamaṃ tāva antarāyanivāraṇena yathādhippetasādhanatthaṃ ratanattayaṃ vandanto āha **''sabbasattuttama''**ntiādi.

Pakaraṇārambhe ratanattayavandanāpayojanaṃ tattha tatthācariyehi bahudhā papañcitaṃ, amhehi ca vinayavinicchayavaṇṇanāyaṃ samāsato dassitanti na taṃ idha vaṇṇayissāma. Pakaraṇābhidheyya karaṇappakārapayojanānipi tattha dassitanayānusārena idhāpi veditabbāni. Sambandhādidassanamukhena anuttānapadavaṇṇanamevettha karissāmi.

Jinaṃ, dhammañca, gaṇañca vanditvā uttaraṃ dāni karissāmīti sambandho. Kiṃvisiṭṭhaṃ jinaṃ, dhammaṃ, gaṇañca vanditvāti āha **''sabbasattuttama''**ntiādi. Tattha **sabbasattuttama**nti pañcasu kāmaguṇesu sattā āsattā visattā laggitāti **sattā,** paramatthato sattapaññattiyā upādānabhūtā upādānakkhandhā vohārato khandhasantatiṃ upādāya paññattā sammuti ''sattā''ti vuccanti. Te pana kāmāvacarādibhūmivasena, nirayādipadesavasena, ahetukādipaṭisandhivasenāti evamādīhi anantapabhedā. Tesu khīṇāsavānaṃ yathāvuttanibbacanatthena sattavohāro na labbhati. Tathāpi te bhūtapubbagatiyā vā taṃsadisattā vā ''sattā''ti vuccanti. Sabbe ca te sattā cā ti **sabbasattā**. Uddhaṭatamattā, uggatatamattā, seṭṭhattā ca **uttamo,** sabbasattānaṃ lokiyalokuttarehi rūpārūpaguṇehi uttamo, sabbasattesu vā uttamo pavaro seṭṭhoti **sabbasattuttamo. ''Jina''**nti etassa visesanaṃ.

Punapi kiṃvisiṭṭhanti āha **''dhīra''**nti. **Dhī** vuccati paññā, tāya īrati vattatīti **dhīro,** taṃ. Tādibhāvena indakhīlasineruādayo viya aṭṭhalokadhammasaṅkhātena bhusavātena akampiyaṭṭhena, catuvesārajjavasena sadevake loke kenaci akampanīyaṭṭhena ca **dhīraṃ,** dhitisampannanti attho. Idampi tasseva visesanaṃ.

Vanditvāti kāyavacīmanodvārehi abhivādetvāti attho, yathābhuccaguṇasaṃkittanena thometvā. **Sirasā**ti bhattibhāvanatuttamaṅgena karaṇabhūtena. Iminā visesato kāyapaṇāmo dassito, guṇasaṃkittanena vacīpaṇāmo, ubhayapaṇāmehi nānantariyakatāya manopaṇāmopi dassito ca hoti.

Jinanti devaputtakilesābhisaṅkhāramaccukhandhamārasaṅkhāte pañcavidhe māre balavidhamanasamaucchedapahānasahāyavekallanidānopacchedavisayātikkamavasena pañcahi ākārehi jitavāti **jino,** taṃ.

''Dhamma''nti etassa nibbacanādivasena atthavinicchayo heṭṭhā dassitova. **Adhammaviddhaṃsa**nti dhammasaṅkhātassa kusalassa paṭipakkhattā **adhammo** vuccati akusaladhammo, taṃ akusalasaṅkhātaṃ adhammaṃ viddhaṃseti vināseti pajahati tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇappahānenāti **adhammaviddhaṃso,** sapariyattiko navalokuttaro dhammo. Pariyatti hi pañcannaṃ pahānānaṃ mūlakāraṇattā phalūpacārena tathā vuccati, taṃ adhammaviddhaṃsaṃ. ''Dhamma''nti etassa visesanaṃ.

Gaṇanti aṭṭhannaṃ ariyapuggalānaṃ samūhaṃ, saṅghanti attho. **Aṅgaṇanāsana**nti attano nissayaṃ aṅganti matthentīti **aṅgaṇā,** kilesā rāgadosamohā, te aṅgaṇe nāseti yathāyogaṃ tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇappahānehi pajahatīti **aṅgaṇanāsano,** taṃ. ''Gaṇa''nti etassa visesanaṃ.

2. Mayā vinayassa yo sāro vinicchayo racito, **tassa** vinicchayassāti yojanā. Natthi tassa uttaroti **anuttaro,** sabbesu vinicchayesu, sabbesaṃ vā vinicchayānaṃ anuttaro uttamo vinicchayoti **sabbānuttaro,** taṃ. **Uttaraṃ** pakaraṇaṃ idāni karissāmīti yojanā.

3. **Bhaṇato**ti bhaṇantassa paguṇaṃ vācuggataṃ karontassa. **Paṭhato**ti paṭhantassa vācuggataṃ sajjhāyantassa. **Payuñjato**ti tattha pakārena yuñjantassa, taṃ aññesaṃ vācentassa vā. **Suṇato**ti parehi vuccamānaṃ suṇantassa. **Cintayato**ti yathāsutaṃ atthato, saddato ca cintentassa. ''Abuddhassa buddhivaḍḍhana''nti vattabbe gāthābandhavasena vibhattilopo. **Abuddhassa** bālassa vinaye appakataññuno bhikkhubhikkhunijanassa. **Buddhivaḍḍhanaṃ** vinayavinicchaye paññāvuddhinipphādakaṃ. Atha vā **buddhassa** vinicchaye kataparicayattā paññavato janassa **buddhivaḍḍhanaṃ** buddhiyā paññāya tikkhavisadabhāvāpādanena bhiyyobhāvasādhakaṃ. **Paramaṃ** uttamaṃ **uttaraṃ** nāma pakaraṇaṃ **vadato** kathentassa **me** mama santikā **niratā** vinicchaye, tīsu sikkhāsu vā visesena ratā **nibodhatha** jānātha sutamayañāṇaṃ abhinipphādethāti sotujanaṃ savane niyojeti.

Mahāvibhaṅgasaṅgahakathāvaṇṇanā

4. Evaṃ sotujanaṃ savane niyojetvā yathāpaṭiññātaṃ uttaravinicchayaṃ dassetumāha **''methuna''**ntiādi. **''Kati āpattiyo''**ti ayaṃ diṭṭhasaṃsandanā, adiṭṭhajotanā, vimaticchedanā, anumati, kathetukamyatāpucchāti pañcannaṃ pucchānaṃ kathetukamyatāpucchā. **Tisso āpattiyo phuse**ti tassā saṅkhepato vissajjanaṃ.

5. Evaṃ gaṇanāvasena dassitānaṃ **''bhave''**tiādi sarūpato dassanaṃ. **Khette**ti tiṇṇaṃ maggānaṃ aññatarasmiṃ allokāse tilabījamattepi padese. Methunaṃ paṭisevantassa pārājikaṃ bhaveti sambandho. ''Thullaccaya''nti vuttanti yojanā. **''Yebhuyyakkhāyite''**ti idaṃ nidassanamattaṃ, upaḍḍhakkhāyitepi thullaccayassa heṭṭhā vuttattā. Vaṭṭakate mukhe aphusantaṃ aṅgajātaṃ pavesentassa dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

6. **''Adinnaṃ ādiyanto''**tiādayopi vuttanayāyeva.

7. **Pañcamāsagghane vāpī**ti porāṇakassa nīlakahāpaṇassa catutthabhāgasaṅkhāte pañcamāse, tadagghanake vā. **Adhike vā**ti atirekapañcamāsake vā tadagghanake vā. Adinne pañcavīsatiyā avahārānaṃ aññatarena avahaṭe parājayo hotīti attho. Māse vā ūnamāse vā tadagghanake vā dukkaṭaṃ. **Tato majjhe**ti pañcamāsakato majjhe. Pañca māsā samāhaṭā, pañcannaṃ māsānaṃ samāhāroti vā **pañcamāsaṃ,** pañcamāsaṃ agghatīti **pañcamāsagghanaṃ,** pañcamāsañca pañcamāsagghanañca **pañcamāsagghanaṃ,** ekadesasarūpekasesoyaṃ, tasmiṃ. **Māse vā**ti etthāpi māso ca māsagghanakañca māsamāsagghanakoti vattabbe ''māse''ti ekadesasarūpekaseso, uttarapadalopo ca daṭṭhabbo.

''Pañcamāsagghane''ti sāmaññena vuttepi porāṇakassa nīlakahāpaṇasseva catutthabhāgavasena pañcamāsaniyamo kātabbo. Tathā hi bhagavatā dutiyapārājikaṃ paññāpentena bhikkhūsu pabbajitaṃ purāṇavohārikamahāmattaṃ bhikkhuṃ ''kittakena vatthunā rājā māgadho seniyo bimbisāro coraṃ gahetvā hanati vā bandhati vā pabbājeti vā''ti pucchitvā tena ''pādena vā pādārahena vā''ti vutte teneva pamāṇena adinnaṃ ādiyantassa paññattaṃ. **Aṭṭhakathāyañca** –

> ''Pañcamāsako pādoti pāḷiṃ ulliṅgitvā 'tadā rājagahe vīsatimāsako kahāpaṇo hoti, tasmā pañcamāsako pādo'. Etena lakkhaṇena sabbajanapadesu kahāpaṇassa catuttho bhāgo 'pādo'ti veditabbo. So ca kho porāṇakassa nīlakahāpaṇassa vasena, na itaresaṃ dudradāmakādīnaṃ. Tena hi pādena atītā buddhāpi pārājikaṃ paññapesuṃ, anāgatāpi paññapessanti. Sabbabuddhānañhi pārājikavatthumhi vā pārājike vā nānattaṃ natthi, imāneva cattāri pārājikavatthūni, imāneva cattāri pārājikāni, ito ūnaṃ vā atirekaṃ vā natthi. Tasmā bhagavāpi dhaniyaṃ vigarahitvā pādeneva dutiyapārājikaṃ paññapento 'yo pana bhikkhu adinnaṃ theyyasaṅkhāta'ntiādimāhā''ti (pārā. aṭṭha. 1.88) vuttaṃ.

Sāratthadīpaniyañca –

> ''Catuttho bhāgo pādoti veditabboti imināva sabbajanapadesu kahāpaṇasseva vīsatimo bhāgomāsakoti idañca vuttameva hotīti daṭṭhabbaṃ. Porāṇasatthānurūpaṃ lakkhaṇasampannā uppāditā nīlakahāpaṇāti veditabbā. Dudradāmena uppādito dudradāmako. So kira nīlakahāpaṇassa tibhāgaṃ agghatī'ti

vatvā ‘yasmiṃ padese nīlakahāpaṇā na santi, tatthāpi nīlakahāpaṇavaseneva paricchedo kātabbo. Kathaṃ? Nīlakahāpaṇānaṃ vaḷañjanaṭṭhāne ca avaḷañjanaṭṭhāne ca samānaagghavasena pavattamānaṃ bhaṇḍaṃ nīlakahāpaṇena samānagghaṃ gahetvā tassa catutthabhāgagghanakaṃ nīlakahāpaṇassa pādagghanakanti paricchinditvā vinicchayo kātabbo’’ti (sārattha. ṭī. 2.88) ayamatthova vutto.

Ettha **kahāpaṇaṃ** nāma karontā suvaṇṇenapi karonti rajatenapi tambenapi suvaṇṇarajatatambamissakenapi. Tesu kataraṃ kahāpaṇaṃ nīlakahāpaṇanti? **Keci** tāva ‘‘suvaṇṇakahāpaṇa’’nti. **Keci** ‘‘missakakahāpaṇa’’nti. Tattha ‘‘suvaṇṇakahāpaṇa’’nti vadantānaṃ ayamadhippāyo – pārājikavatthunā pādena sabbattha ekalakkhaṇena bhavitabbaṃ, kāladesaparibhogādivasena agghanānattaṃ pādasseva bhavitabbaṃ. Bhagavatā hi dhammikarājūhi hananabandhanapabbājanānurūpeneva adinnādāne pārājikaṃ paññattaṃ, na itarathā. Tasmā esā sabbadā sabbattha abyabhicārīti suvaṇṇamayassa kahāpaṇassa catutthena pādena bhavitabbanti.

‘‘Missakakahāpaṇa’’nti vadantānaṃ pana ayamadhippāyo –

Aṭṭhakathāyaṃ –

‘‘Tadā rājagahe vīsatimāsako kahāpaṇo hoti, tasmā pañcamāsako pādo. Etena lakkhaṇena sabbajanapadesu kahāpaṇassa catuttho bhāgo ‘pādo’ti veditabbo. So ca kho porāṇakassa nīlakahāpaṇassa vasena, na itaresaṃ dudradāmakādīna’’nti (pārā. aṭṭha. 1.88) –

Vuttattā, **sāratthadīpaniyañca** –

‘‘Porāṇasatthānurūpaṃ lakkhaṇasampannā uppāditā nīlakahāpaṇāti veditabbā’’ti (sārattha. ṭī. 2.88) –

Vuttattā ca ‘‘vinayavinicchayaṃ patvā garuke ṭhātabba’’nti vacanato ca missakakahāpaṇoyeva nīlakahāpaṇo. Tattheva hi porāṇasatthavihitaṃ lakkhaṇaṃ dissati. Kathaṃ? Pañca māsā suvaṇṇassa, tathā rajatassa, dasa māsā tambassāti ete vīsati māse missetvā bandhanatthāya vīhimattaṃ lohaṃ pakkhipitvā akkharāni ca hatthiādīnamaññatarañca rūpaṃ dassetvā kato niddosattā nīlakahāpaṇo nāma hotīti.

Sikkhābhājanavinicchaye ca kesuci potthakesu ‘‘pādo nāma pañca māsā suvaṇṇassā’’ti purimapakkhavādīnaṃ matena pāṭho likhito. Kesuci potthakesu dutiyapakkhavādīnaṃ matena ‘‘pañca māsā hiraññassā’’ti pāṭho likhito. Sīhaḷabhāsāya porāṇakehi likhitāya **sāmaṇerasikkhāya** pana –

‘‘Porāṇakassa nīlakahāpaṇassāti vutta**aṭṭhakathā**vacanassa, porāṇake ratanasuttābhidhānakasutte vuttakahāpaṇalakkhaṇassa ca anurūpato ‘suvaṇṇarajatatambāni missetvā uṭṭhāpetvā katakahāpaṇaṃ kahāpaṇaṃ nāmā’ti ca ‘sāmaṇerānamupasampannānañca adinnādānapārājikavatthumhi ko viseso’ti pucchaṃ katvā ‘sāmaṇerānaṃ dasikasuttenāpi pārājiko hoti, upasampannānaṃ pana suvaṇṇassa vīsativīhimattenā’ti –

Ca viseso dassito.

Taṃ pana suvaṇṇamāsakavasena aḍḍhatiyamāsakaṃ hoti, pañcamāsakena ca bhagavatā pārājikaṃ paññattaṃ. Tasmā tassa yathāvuttalakkhaṇassa kahāpaṇassa sabbadesesu alabbhamānattā sabbadesasādhāraṇena tassa missakakahāpaṇassa pañcamāsapādagghanakena suvaṇṇeneva pārājikavatthumhi niyamite sabbadesavāsīnaṃ upakārāya hotīti evaṃ suvaṇṇeneva pārājikavatthuparicchedo kato. Ayameva niyamo sīhaḷācariyavādehi sāroti gahito. Tasmā sikkhāgarukehi sabbattha pesalehi vinayadharehi ayameva vinicchayo sārato paccetabbo. Honti cettha –

‘‘Hemarajatatambehi, satthe niddiṭṭhalakkhaṇaṃ;
Ahāpetvā kato vīsa-māso nīlakahāpaṇo.

Hemapādaṃ sajjhupādaṃ, tambapādadvayañhi so;
Missetvā rūpamappetvā, kātuṃ satthesu dassito.

‘Elā’ti vuccate doso, niddosattā tathīrito;
Tassa pādo suvaṇṇassa, vīsavīhagghano mato.

Yasmiṃ pana padese so, na vattati kahāpaṇo;
Vīsasovaṇṇavīhagghaṃ, tappādagghanti vediyaṃ.

Vīsasovaṇṇavīhagghaṃ, thenentā bhikkhavo tato;
Cavanti sāmaññaguṇā, iccāhu vinayaññuno’’ti.

9. **Opāta**nti āvāṭaṃ. Dukkhe jāteti yojanā.

10. **Uttariṃ dhamma**nti ettha ‘‘uttarimanussadhamma’’nti vattabbe niruttinayena majjhapadalopaṃ, niggahītāgamañca katvā ‘‘uttariṃ dhamma’’nti vuttaṃ. Uttarimanussānaṃ jhāyīnañceva ariyānañca dhammaṃ **uttarimanussadhammaṃ. Attupanāyika**nti attani taṃ upaneti ‘‘mayi atthī’’ti samudācaranto, attānaṃ vā tattha upaneti ‘‘ahaṃ ettha sandissāmī’’ti samudācarantoti attupanāyiko, taṃ attupanāyikaṃ, evaṃ katvā vadantoti sambandho.

11. **Pariyāye**ti ‘‘yo te vihāre vasati, so bhikkhu arahā’’tiādinā (pari. 287) pariyāyabhaṇane. **Ñāte**ti yaṃ uddissa bhaṇati, tasmiṃ viññumhi manussajātike acirena ñāte. **No ce**ti no ce jānāti.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Pārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

13. Ceteti, upakkamati, muccati, evaṃ aṅgattaye puṇṇe garukaṃ vuttaṃ. **Dvaṅge** ceteti, upakkamati yadi na muccati, evaṃ aṅgadvaye thullaccayanti yojanā. **Payoge**ti payojetvā upakkamituṃ aṅgajātāmasanaṃ, parassa āṇāpananti evarūpe sāhatthikāṇattikapayoge.

14. Vuttanayeneva uparūpari pañhāpucchanaṃ ñātuṃ sakkāti taṃ avattukāmo āha **‘‘ito paṭṭhāyā’’**tiādi. Mayampi yadettha pubbe avuttamanuttānatthañca, tadeva vaṇṇayissāma.

15. **Kāyenā**ti attano kāyena. **Kāya**nti itthiyā kāyaṃ. Esa nayo ‘‘kāyabaddha’’nti etthāpi.

16. Attano **kāyena paṭibaddhena** itthiyā kāya**paṭibaddhe** phuṭṭhe tu dukkaṭanti yojanā.

17. **Tisso** āpattiyo siyunti yojanā. **Dvinnaṃ maggāna**nti vaccamaggapassāvamaggānaṃ.

18. **Vaṇṇādibhaññe**ti vaṇṇādinā bhaṇane. Kāyapaṭibaddhe vaṇṇādinā bhaññe dukkaṭanti yojanā.

19. **Attakāmacariyāyā**ti attakāmapāricariyāya.

20. Paṇḍakassa santikepi attakāmapāricariyāya vaṇṇaṃ vadato **tassa** bhikkhunoti yojanā. **Tiracchānagatassāpi santike**ti etthāpi eseva nayo.

21. Itthipurisānamantare **sañcarittaṃ** sañcaraṇabhāvaṃ **samāpanne** bhikkhumhi **paṭiggaṇhanavīmaṃsāpaccāharaṇakattike** sampanne tassa budho garukaṃ niddiseti yojanā.

22. **Dvaṅgasamāyoge**ti tīsvetesu dvinnaṃ aṅgānaṃ yathākathañci samāyoge. **Aṅge sati panekasmi**nti tiṇṇamekasmiṃ pana aṅge sati.

24. **Payoge**ti ‘‘adesitavatthukaṃ pamāṇātikkantaṃ kuṭiṃ, adesitavatthukaṃ mahallakavihārañca kāressāmī’’ti upakaraṇatthaṃ araññagamanato paṭṭhāya sabbapayoge. **Ekapiṇḍe anāgate**ti sabbapariyantimaṃ piṇḍaṃ sandhāya vuttaṃ.

25. Idha **yo** bhikkhu amūlakena pārājikena dhammena anuddhaṃsetīti yojanā.

26. **Okāsaṃ na ca kāretvā**ti ‘‘karotu me, āyasmā, okāsaṃ, ahaṃ te vattukāmo’’ti evaṃ tena bhikkhunā okāsaṃ akārāpetvā.

28. **Aññabhāgiye**ti aññabhāgiyapadena upalakkhitasikkhāpade. Evaṃ aññatrapi īdisesu ṭhānesu attho veditabbo.

29. ‘‘Samanubhāsanāya evā’’ti padacchedo. **Na paṭinissaja**nti appaṭinissajanto.

30. Ñattiyā dukkaṭaṃ āpanno siyā, dvīhi kammavācāhi thullataṃ āpanno siyā, kammavācāya osāne garukaṃ āpanno siyāti yojanā. **‘‘Thullata’’**nti idaṃ thullaccayāpattiupalakkhaṇavacanaṃ.

31. Catūsu yāvatatiyakesu paṭhame āpattiparicchedaṃ dassetvā itaresaṃ tiṇṇaṃ tenapi ekaparicchedattā tattha vuttanayameva tesu atidisanto āha **‘‘bhedānuvattake’’**tiādi.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

32. **Atirekacīvara**nti anadhiṭṭhitaṃ, avikappitaṃ vikappanupagapamāṇaṃ cīvaraṃ laddhā dasāhaṃ atikkamanto ekameva nissaggiyaṃ pācittiyaṃ āpajjati. Ticīvarena ekarattimpi **vinā vasanto** ekameva nissaggiyaṃ pācittiyaṃ āpajjati. Idañca jātivasena ekattaṃ sandhāya vuttaṃ vatthugaṇanāya āpattīnaṃ paricchinditabbattā.

33. **Gahetvākālacīvara**nti akālacīvaraṃ paṭiggahetvā. **Māsa**nti satiyā paccāsāya nikkhipituṃ anuññātaṃ māsaṃ. **Atikkamanto**ti satiyāpi paccāsāya vītikkamanto antomāse anadhiṭṭhahitvā, avikappetvā vā tiṃsadivasāni atikkamanto, cīvaruppādadivasaṃ aruṇaṃ ādiṃ katvā ekatiṃsamaṃ aruṇaṃ uṭṭhāpentoti attho. Ekaṃ nissaggiyaṃ āpattiṃ āpajjatīti udīritanti yojanā.

34. **Aññātikāya** bhikkhuniyā. **Yaṃkiñci purāṇacīvara**nti ekavārampi paribhuttaṃ saṅghāṭiādīnamaññataraṃ cīvaraṃ.

35. **Payogasmi**nti ‘‘dhovā’’tiādike bhikkhuno āṇattikapayoge, evaṃ āṇattāya ca bhikkhuniyā uddhanādike sabbasmiṃ payoge ca. **‘‘Nissaggiyāva pācitti hotī**ti nissaggiyā pācitti ca hotīti yojanā.

36. **Paṭigaṇhato**ti ettha ‘‘aññatra pārivattakā’’ti yojanā.

38. **Payogasmi**nti viññāpanapayoge. **Viññāpite**ti viññāpitacīvare paṭiladdhe.

39. **Bhikkhū**ti acchinnacīvaro vā naṭṭhacīvaro vā bhikkhu. **Taduttari**nti santaruttaraparamato uttariṃ.

41. **Payoge**ti vikappanāpajjanapayoge.

42. **Duve**ti dukkaṭapācittiyavasena duve āpattiyo phuseti yojetabbaṃ.

44. **Payoge**ti anuññātapayogato atirekābhinipphādanapayoge. **Lābhe**ti cīvarassa paṭilābhe.

Kathinavaggavaṇṇanā paṭhamā.

45. Kosiyavaggassa **ādīsu pañcasu** sikkhāpadesu dve dve āpattiyoti yojanā. **Payoge**ti karaṇakārāpanapayoge. **Lābhe**ti katvā vā kāretvā vā pariniṭṭhāpane.

46. ‘‘Gahetvā eḷakalomānī’’ti padacchedo. **Atikkama**nti atikkamanto.

47. **Aññāyā**ti aññātikāya bhikkhuniyā. ‘‘Dhovāpeti eḷalomaka’’nti padacchedo. **Eḷalomaka**nti eḷakalomāni. Niruttinayena ka-kārassa vipariyāyo. **Payoge**ti dhovāpanapayoge.

48. **Payoge**ti paṭiggaṇhanapayoge.

49. **Nānākāra**nti nānappakāraṃ. **Samāpajja**nti samāpajjanto bhikkhu. **Samāpanne**ti saṃvohāre samāpanne sati. **Payoge**ti samāpajjanapayoge.

50. **Payoge**ti kayavikkayāpajjanapayoge. **Tasmiṃ kate**ti tasmiṃ bhaṇḍe attano santakabhāvaṃ nīte.

Kosiyavaggavaṇṇanā dutiyā.

51. **Atirekaka**nti anadhiṭṭhitaṃ, avikappitaṃ vā pattaṃ. Dasāhaṃ atikkamentassa tassa bhikkhuno ekāva nissaggiyāpatti hotīti yojanā.

52-3. Natthi etassa pañca bandhanānīti **apañcabandhano,** tasmiṃ, ūnapañcabandhane patteti attho. **Payoge**ti viññāpanapayoge. **Tassa** pattassa **lābhe** paṭilābhe.

54. **Bhesajja**nti sappiādikaṃ.

55. **Payoge**ti pariyesanapayoge.

56. **Payoge**ti acchindanaacchindāpanapayoge. **Haṭe**ti acchinditvā gahite.

57. **Dve panāpattiyo phuse**ti vāyāpanapayoge dukkaṭaṃ, vikappanupagapacchimacīvarapamāṇena vīte nissaggiyanti dve āpattiyo āpajjatīti attho.

58-9. Yo pana bhikkhu appavārito aññātakasseva tantavāye **samecca** upasaṅkamitvā cīvare vikappaṃ āpajjanto hoti. **So**ti so bhikkhu. Dve āpattiyo āpajjati, na

saṃsayoti yojanā. **Payoge**ti vikappāpajjanapayoge.

60. Accekasaññitaṃ cīvaraṃ paṭiggahetvāti yojanā. **Kāla**nti cīvarakālaṃ.

61. **Tiṇṇamaññataraṃ vattha**nti tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvaraṃ. **Ghare**ti antaraghare. **Nidahitvā**ti nikkhipitvā. **Tena** cīvarena vinā chārattato **adhikaṃ** divasaṃ yassa āraññakassa vihārassa gocaragāme taṃ cīvaraṃ nikkhittaṃ, tamhā vihārā aññatra vasanto nissaggiyaṃ phuseti yojanā.

62. Saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ **jānaṃ** jānanto.

63. **Payoge**ti pariṇāmanapayoge. **Sabbatthā**ti pārājikādīsu sabbasikkhāpadesu. **Appanāvāraparihānī**ti parivāre paṭhamaṃ vuttakatthapaññattivārassa parihāpanaṃ, idha avacananti attho, tassa vārassa parivāre sabbapaṭhamattā paṭhamaṃ vattabbabhāvepi tattha vattabbaṃ pacchā gaṇhitukāmena mayā taṃ ṭhapetvā paṭhamaṃ āpattidassanatthaṃ tadanantaro katāpattivāro paṭhamaṃ vuttoti adhippāyo.

Pattavaggavaṇṇanā tatiyā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Tiṃsanissaggiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

64. **Manussuttaridhamme**ti uttarimanussadhamme. **Abhūtasmiṃ uttarimanussadhamme** samullapite **parājayo** pārājikāpatti.

65. **Amūlantimavatthunā** amūlakena pārājikena dhammena bhikkhuṃ codanāya **garu** saṅghādiseso hotīti yojanā. **Pariyāyavacane**ti ''yo te vihāre vasatī''tiādinā (pari. 287) pariyāyena kathane. **Ñāte**ti yassa katheti, tasmiṃ vacanānantarameva ñāte.

66. **No ce pana vijānātī**ti atha taṃ pariyāyena vuttaṃ vacanānantarameva sace na jānāti. **Samudāhaṭa**nti kathitaṃ.

67. Omasato bhikkhussa duve āpattiyo vuttā. Upasampannaṃ omasato pācitti siyā. **Itaraṃ** anupasampannaṃ omasato dukkaṭaṃ siyāti yojanā.

68. Pesuññaharaṇepi dve āpattiyo honti.

69. **Payoge**ti padaso dhammaṃ vācentassa vacanakiriyārambhato paṭṭhāya yāva padādīnaṃ parisamāpanaṃ, etthantare akkharuccāraṇapayoge dukkaṭaṃ. Padānaṃ parisamattiyaṃ pācittiyaṃ.

70. ''Tirattā anupasampannasahaseyyāyā''ti padacchedo. Anupasampannena sahaseyyā **anupasampannasahaseyyā,** tāya. Tirattā uttariṃ anupasampannasahaseyyāyāti yojanā. **Payoge**ti sayanatthāya seyyāpaññāpanakāyāvajjanādipubbapayoge. **Panne**ti kāyapasāraṇalakkhaṇena sayanena nipanne.

71. Yo pana bhikkhu eka**rattiyaṃ** mātugāmena sahaseyyaṃ **kappeti. Dukkaṭādayo**ti ''payoge dukkaṭaṃ, nipanne pācittiya''nti yathāvuttadveāpattiyo āpajjatīti yojanā.

72. **Payoge**ti yathāvuttalakkhaṇapayoge.

73. **Anupasampanne**ti samīpatthe cetaṃ bhummaṃ. Anupasampannassa santike bhūtaṃ uttarimanussadhammaṃ yo sace **ārocetī**ti yojanā. **Dukkaṭādayo**ti yassa āroceti, so nappaṭivijānāti, dukkaṭaṃ, paṭivijānāti, pācittiyanti evaṃ dve āpattiyo tassa honti.

74. **Aññato** aññassa upasampannassa duṭṭhullassa āpattiṃ **anupasampanne** anupasampannassa santike **vadaṃ** vadantoti yojanā. **Payoge**ti ārambhato paṭṭhāya pubbapayoge dukkaṭaṃ āgacchati dukkaṭaṃ āpajjati. Ārocite pācitti siyāti yojanā.

75. **Payoge**ti ''akappiyapathaviṃ khaṇissāmī''ti kudāla pariyesanādisabbapayogeti.

Musāvādavaggavaṇṇanā paṭhamā.

76. **Pātento**ti vikopento. **Tassā**ti bhūtagāmassa. **Pāte**ti vikopane.

77. Aññavādakavihesakānaṃ ekayoganiddiṭṭhattā tattha vuttanayeneva vihesake ca ñātuṃ sakkāti tattha visuṃ āpattibhedo na vutto.

78. **Para**nti aññaṃ saṅghena sammatasenāsanapaññāpakādikaṃ upasampannaṃ. **Ujjhāpento**ti tassa ayasaṃ uppādetukāmatāya bhikkhūhi avajānāpetuṃ ''chandāya itthannāmo idaṃ nāma karotī''tiādīni vatvā avaññāya olokāpento, lāmakato vā cintāpento. **Payoge**ti ujjhāpanatthāya tassa avaṇṇabhaṇanādike pubbapayoge.

83. Saṅghike vihāre pubbūpagataṃ bhikkhuṃ **jānaṃ** jānanto anupakhajja seyyaṃ kappeti, tassevaṃ seyyaṃ **kappayato**ti yojanā. **Payogedukkaṭādayo**ti ettha aluttasamāso. **Ādi-**saddena seyyākappane pācittiyaṃ saṅgaṇhāti.

84. **Payoge**ti ''nikkaḍḍhatha ima''ntiādike āṇattike vā ''yāhi yāhī''tiādike vācasike vā hatthena tassa aṅgaparāmasanādivasena kate kāyike vā nikkaḍḍhanapayoge. **Sesa**nti pācittiyaṃ.

85. ''Vehāsakuṭiyā uparī''ti padacchedo. **Āhaccapādake**ti ettha ''mañce vā pīṭhe vā''ti seso. **Sīda**nti nisīdanto. **Dukkaṭādayo**ti payoge dukkaṭaṃ, nipajjāya pācittiyanti imā āpattiyo phuseti attho.

86. Assa pajjassa paṭhamapādaṃ dasakkharapādakaṃ chandovicitiyaṃ vuttagāthā, ''gāthāchando atītadvaya''nti iminā chandovicitilakkhaṇena gāthāchandattā **adhiṭṭhitvā dvattipariyāye**ti ettha akkharadvayaṃ adhikaṃ vuttanti daṭṭhabbaṃ. **Payoge**ti adhiṭṭhānapayoge. **Adhiṭṭhite**ti dvattipariyāyānaṃ upari adhiṭṭhāne kate.

87. **Payoge**ti siñcanasiñcāpanapayoge. **Sitte**ti siñcanakiriyapariyosāne.

Bhūtagāmavaggavaṇṇanā dutiyā.

88. Dukkaṭaṃ phuseti yojanā. Ovadite pācitti siyāti yojanā.

89. Vibhāgoyeva **vibhāgatā**.

90. **Aññātikāya** bhikkhuniyā aññatra pārivattakā cīvaraṃ **dento** bhikkhu **duve** āpattiyo phuseti yojanā. **Payoge**ti dānapayoge.

93. ''Nāvaṃ eka''nti padacchedo. **Payoge**ti abhiruhaṇapayoge. **Dukkaṭādayo**ti **ādi-**saddena abhiruḷhe pācittiyaṃ saṅgaṇhāti.

94. ‘‘Duvidhaṃ āpatti’’nti padacchedo.

96. Bhikkhuniyā saddhiṃ raho nisajjaṃ kappento bhikkhu payogedukkaṭādayo **dvepi** āpattiyo phuseti yojanā.

Ovādavaggavaṇṇanā tatiyā.

97. **Taduttari**nti tato bhuñjituṃ anuññātaekadivasato uttariṃ dutiyadivasato paṭṭhāya. **Anantarassa vaggassā**ti ovādavaggassa. **Navamenā**ti bhikkhuniyā paripācitapiṇḍapātasikkhāpadena.

99. **Dvattipatte**ti dvattipattapūre. **Taduttari**nti dvattipattapūrato uttariṃ. **Payoge**ti paṭiggahaṇapayoge.

101. **Abhihaṭṭhu**nti abhiharitvā.

102. **Tassā**ti abhiharantassa. **Piṭake**ti vinayapiṭake.

103. **Dasamepī**ti ettha ‘‘dasame apī’’ti padacchedo.

Bhojanavaggavaṇṇanā catutthā.

104. **Acelakādino**ti **ādi**-saddena ‘‘paribbājakassa vā paribbājikāya vā’’ti (pāci. 270) vutte saṅgaṇhāti. **Bhojanādika**nti **ādi**-saddena khādanīyaṃ saṅgaṇhāti. **Payoge**ti sahatthā dānapayoge.

105. **Dāpetvā vā adāpetvā vā** kiñci āmisaṃ. **Payoge**ti uyyojanapayoge. **Tasmi**nti tasmiṃ bhikkhumhi. Uyyojite pācitti siyāti yojanā.

109. **Ummārātikkame**ti indakhīlātikkame.

110. **Taduttari**nti tato paricchinnarattipariyantato vā paricchinnabhesajjapariyantato vā uttariṃ.

111. Uyyuttaṃ dassanatthāya gacchanto dve āpattiyo phuseti yojanā.

Acelakavaggavaṇṇanā pañcamā.

114. **Mereyya**nti merayaṃ. Niruttinayena a-kārassa e-kāro, ya-kārassa ca dvittaṃ. Meraya-saddapariyāyo vā **mereyya**-saddo. **Munī**ti bhikkhu.

115. ‘‘Bhikkhu aṅgulipatodenā’’ti padacchedo. **Payoge**ti hāsāpanapayoge. **Tassā**ti hāsāpentassa.

116. Gopphakā **heṭṭhā** udake dukkaṭaṃ. Gopphakato upari **uparigopphakaṃ,** udakaṃ, tasmiṃ, gopphakato adhikappamāṇe udaketi attho.

117. **Anādariya**nti puggalānādariyaṃ, dhammānādariyaṃ vā. **Payoge**ti anādariyavasena pavatte kāyapayoge vā vacīpayoge vā. **Kate** anādariye.

118. **Payoge**ti bhiṃsāpanapayoge.

119. **Joti**nti aggiṃ. **Samādahitvānā**ti jāletvā. **‘‘Visibbento’’**ti iminā phalūpacārena kāraṇaṃ vuttaṃ. Visibbanakiriyā hi samādahanakiriyāya phalanti visibbanakiriyāvohārena samādahanakiriyāva. Tasmā **visibbento**ti ettha samādahantoti attho. **Payoge**ti samādahanasamādahāpanapayoge. **Visīvite**ti vuttanayena samādahiteti attho.

120. **Payoge**ti cuṇṇamattikābhisaṅkharaṇādisabbapayoge. **Itara**nti pācittiyaṃ.

121. **Tiṇṇaṃ dubbaṇṇakaraṇāna**nti kaṃsanīlapattanīlakaddamasaṅkhātānaṃ tiṇṇaṃ dubbaṇṇakaraṇānaṃ. **Ekaṃ** aññataraṃ **anādiya** adatvā. **Cīvara**nti navacīvaraṃ.

122. Natthi etassa uddhāranti anuddhāro, taṃ anuddhāranti vattabbe gāthābandhavasena rassattaṃ, akatapaccuddhāranti attho.

123. **Apanidhento**ti apanetvā nidhento nikkhipento. **Pattādika**nti **ādi**-saddena cīvaranisīdanasūcigharakāyabandhanānaṃ gahaṇaṃ. **Payoge**ti apanidhānapayoge. **Tasmiṃ** pattādike pañcavidhe parikkhāre. Apanihite **sesā** pācittiyāpatti siyāti yojanā.

Surāpānavaggavaṇṇanā chaṭṭhā.

124. **Tapodhano**ti pātimokkhasaṃvarasīlasaṅkhātaṃ tapodhanamassāti tapodhano, bhikkhu.

125. **Tasmiṃ** opāte.

126. **Manussaviggaho** manussasarīro. **Tiracchānagato** nāgo vā supaṇṇo vā. **Tassa** opātakhaṇakassa.

127. **Paṭubuddhinā**ti sabbesu ñeyyadhammesu nipunañāṇena bhagavatā.

128. **Payoge**ti paribhogatthāya gahaṇādike payoge. **Tassā**ti bhikkhussa.

129. **Ukkoṭento**ti uccālento yathāṭhāne ṭhātuṃ adento. **Payoge**ti ukkoṭanapayoge. Ukkoṭite pācittiyaṃ siyāti yojanā.

130. **Duṭṭhullaṃ vajjaka**nti saṅghādisesādike. Ekaṃ pācittiyaṃ āpattiṃ āpajjati iti dīpitanti yojanā.

131. **Payoge**ti gaṇapariyesanādipayoge. **Dukkaṭaṃ patto siyā** dukkaṭāpattiṃ āpanno bhaveyyāti attho. **Sesā**ti pācittiyāpatti upasampādite siyā. Gāthābandhavasena upasaggalopo.

132-3. Jānaṃ theyyasatthena saha saṃvidhāya maggaṃ paṭipajjato ca tatheva mātugāmena saha saṃvidhāya maggaṃ paṭipajjato cāti yojanā. **Payoge**ti saṃvidhāya gantuṃ paṭipucchādikaraṇapayoge. **Paṭipanne**ti maggapaṭipanne. **Anantara**nti addhayojanagāmantarātikkamanānantaraṃ.

134. Ñattiyā osāne dukkaṭaṃ phuseti yojanā.

135. **Akatānudhammenā**ti **anudhammo** vuccati āpattiyā adassane vā appaṭikamme vā pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge vā dhammena vinayena satthusāsanena ukkhittakassa anulomavattaṃ disvā katvā osāraṇā, so osāraṇasaṅkhāto anudhammo yassa na kato, ayaṃ akatānudhammo nāma, tādisena bhikkhunā saddhinti attho.

Sambhuñjantoti āmisasambhogaṃ karonto bhikkhu. **Payoge**ti bhuñjituṃ āmisapaṭiggahaṇādipayoge. **Bhutte**ti sambhutte, ubhayasambhoge, tadaññatare vā kateti attho.

136. **Upalāpento**ti pattacīvarauddesaparipucchanādivasena saṅgaṇhanto. **Payoge**ti upalāpanapayoge.

Sappāṇakavaggavaṇṇanā sattamā.

137. **Sahadhammika**nti karaṇatthe upayogavacanaṃ, pañcahi sahadhammikehi sikkhitabbattā, tesaṃ vā santakattā ''sahadhammika''nti laddhanāmena buddhapaññattena sikkhāpadena vuccamānassāti attho. **Bhaṇato**ti ''bhikkhussā''ti iminā samānādhikaraṇaṃ.

138. **Vivaṇṇento**ti ''kiṃ panimehi khuddānukhuddakehi sikkhāpadehi uddiṭṭhehī''tiādinā garahanto. **Payoge**ti ''kiṃ imehī''tiādinā garahaṇavasena pavatte vacīpayoge. **Vivaṇṇite** garahite.

139. **Mohento**ti ''idāneva kho ahaṃ, āvuso, jānāmī''tiādinā attano ajānanattena āpannabhāvaṃ dīpetvā bhikkhuṃ mohento, vañcentoti attho. **Mohe**ti mohāropanakamme. **Aropite** kate.

140. Bhikkhussa kupito pahāraṃ dento phuseti yojanā. **Payoge**ti daṇḍādānādipayoge.

141. **Payoge**ti uggiraṇapayoge. **Uggirite**ti uccārite.

142. **Amūlenevā**ti diṭṭhādimūlavirahiteneva. **Yoge**ti okāsakārāpanādipayoge. **Uddhaṃsite**ti codite.

143. **Kukkuccaṃ janayanto**ti ''ūnavīsativasso tvaṃ maññe upasampanno''tiādinā kukkuccaṃ upadahanto. **Yoge**ti kukkuccuppādanapayoge. **Uppādite**ti kukkucce uppādite.

144. ''Tiṭṭhanto upassuti''nti padacchedo. Sutiyā samīpaṃ **upassuti,** savanūpacāreti attho.

145. **Dhammikānaṃ tu kammāna**nti dhammena vinayena satthusāsanena katānaṃ apalokanādīnaṃ catunnaṃ kammānaṃ. **Tato punā**ti chandadānato pacchā. **Khīyanadhamma**nti attano adhippetabhāvavibhāvanamantanaṃ. **Dve phuse dukkaṭādayo**ti khīyanadhammāpajjanapayoge dukkaṭaṃ, khīyanadhamme āpanne pācittiyanti evaṃ dukkaṭādayo dve āpattiyo āpajjeyyāti attho.

146. **Saṅghe** saṅghamajjhe. **Vinicchaye**ti vatthuto otiṇṇavinicchaye. **Niṭṭhaṃ agate**ti vatthumhi avinicchite, ñattiṃ ṭhapetvā kammavācāya vā apariyositāya.

148. **Samaggena saṅghenā**ti samānasaṃvāsakena samānasīmāyaṃ ṭhitena saṅghena.

Sahadhammikavaggavaṇṇanā aṭṭhamā.

150. **Avidito hutvā**ti rañño aviditāgamano hutvā.

152. **Ratana**nti muttādidasavidhaṃ ratanaṃ. **Payoge**ti ratanaggahaṇapayoge.

153. **Vikāle**ti majjhantikātikkamato paṭṭhāya aruṇe.

155. **Aṭṭhidantavisāṇābhinibbatta**nti aṭṭhidantavisāṇamayaṃ. **Payoge**ti kārāpanapayoge.

156. Tasmiṃ mañcādimhi **kārāpite sesā** pācittiyāpatti siyāti yojanā.

Ratanavaggavaṇṇanā navamā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Pācittiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

159. Catūsu pāṭidesanīyesupi avisesena ādiccabandhunā buddhena dvidhā āpatti niddiṭṭhāti yojanā.

160. **Sabbatthā**ti sabbesu catūsu.

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

161. Sekhiyakathā uttānatthāyeva.

Sekhiyakathāvaṇṇanā.

162. Parivāre paṭhamaṃ dassitasoḷasavārappabhede mahāvibhaṅge ''paṭhamaṃ pārājikaṃ kattha paññatta''ntiādippabhedo (pari. 1) katthapaññattivāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevanto kati āpattiyo āpajjatī''tiādippabhedo (pari. 157) katāpattivāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṃ vipattīnaṃ kati vipattiyo bhajantī''tiādippabhedo (pari. 182) vipattivāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ katihi āpattikkhandhehi saṅgahitā''tiādippabhedo (pari. 182) saṅgahavāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo channaṃ āpattisamuṭṭhānānaṃ katihi samuṭṭhānehi samuṭṭhahantī''tiādippabhedo (pari. 184) samuṭṭhānavāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṃ adhikaraṇānaṃ katamaṃ adhikaraṇa''ntiādippabhedo (pari. 185) adhikaraṇavāro, ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo sattannaṃ samathānaṃ katihi samathehi sammantī''tiādippabhedo (pari. 186) samathavāro, tadanantaro imehi sattahi vārehi misso aṭṭhamo samuccayavāroti imesu aṭṭhasu vāresu ādibhūte katthapaññattināmadheyye appanāvāre saṅgahetabbānaṃ nidānādisattarasalakkhaṇānaṃ ubhayavibhaṅgasādhāraṇato upari vakkhamānattā taṃ vāraṃ ṭhapetvā tadanantaraṃ asādhāraṇaṃ katāpattivāraṃ sekhiyāvasānaṃ pāḷikkamānurūpaṃ dassetvā tadanantarā vipattivārādayo cha vārā ubhayavibhaṅgasādhāraṇato vakkhamānāti katvā tepi ṭhapetvā ime paccayasaddena ayojetvā dassitā aṭṭheva vārā, puna ''methunaṃ dhammaṃ paṭisevanapaccayā pārājikaṃ kattha paññatta''ntiādinā (pari. 188) paccaya-saddaṃ yojetvā dassitā apare aṭṭha vārā yojitāti tatthāpi dutiyaṃ katāpattipaccayavāraṃ iminā katāpattivārena ekaparicchedaṃ katvā dassetumāha **''paññattā''**tiādi. **Paṭisevanapaccayā**ti paṭisevanahetunā.

163. **Allokāsappavesane**ti jīvamānasarīre tiṇṇaṃ maggānaṃ aññatarasmiṃ magge allokāsappavesane. Mate akkhāyite vā **pi**-saddena yebhuyyaakkhāyite pavesane pavesananimittaṃ **methunaṃ** dhammaṃ **paṭisevanto** bhikkhu pārājikaṃ phuseti sambandho.

164. Tathā yebhuyyakkhāyite, upaḍḍhakkhāyite ca methunaṃ dhammaṃ paṭisevanto bhikkhu thullaccayaṃ phuseti yojanā. Vaṭṭakate mukhe dukkaṭaṃ vuttanti sambandho. **Jatumaṭṭhake**ti bhikkhuniyā jatumaṭṭhake dinne pācitti vuttāti sambandho.

166. **Avassutassā**ti kāyasaṃsaggarāgena tintassa. **Posassā**ti gahaṇakiriyāsambandhe sāmivacanaṃ. **Bhikkhuniyā**ti attasambandhe sāmivacanaṃ. ''Attano''ti seso.

Avassutena posena attano adhakkhakādigahaṇaṃ sādiyantiyā tathā avassutāya bhikkhuniyā pārājikanti yojanā.

167. **Kāyenā**ti attano kāyena. **Kāya**nti mātugāmassa kāyaṃ. **Phusato**ti kāyasaṃsaggarāgena phusato. **Kāyena kāyabaddha**nti etthāpi eseva nayo.

168. **Kāyena paṭibaddhenā**ti attano kāyapaṭibaddhena. **Paṭibaddha**nti itthiyā kāyapaṭibaddhaṃ phusantassa dukkaṭaṃ. **Tassa** bhikkhussa.

''Mahāvibhaṅgasaṅgaho niṭṭhito''ti kasmā vuttaṃ, nanu soḷasavārasaṅgahe mahāvibhaṅge katāpattivāroyevettha vutto, na itare vārāti? Saccaṃ, avayave pana samudāyopacārena vuttaṃ. Sādhāraṇāsādhāraṇānaṃ mahāvibhaṅge gatānaṃ sabbāpattipabhedānaṃ dassanopacārabhūto katāpattivāro dassitoti taṃdassanena appadhānā itarepi vārā upacārato dassitā hontīti ca tathā vuttanti veditabbaṃ.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Mahāvibhaṅgasaṅgahavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhikkhunivibhaṅgo

170. **Vinayassa vinicchaye bhikkhūnaṃ pāṭavatthāyā**ti bhikkhunīnaṃ pāṭavassāpi tadadhīnattā padhānadassanavasena vuttaṃ. Atha vā dassanaliṅgantarasādhāraṇatte icchite pulliṅgena, napuṃsakaliṅgena vā niddeso saddasatthānuyogatoti **''bhikkhūna''**nti pulliṅgena vuttaṃ.

171. **Nandantī** sādiyantī.

172. Tisso āpattiyo phuseti yojanā. Jāṇussa uddhaṃ, akkhakassa adho gahaṇaṃ sādiyantiyā tassā pārājikanti yojanā.

173. Kāyapaṭibaddhe vā gahaṇaṃ sādiyantiyā dukkaṭaṃ.

174. **Vajja**nti aññissā bhikkhuniyā pārājikāpattiṃ.

176. **Taṃ laddhi**nti ukkhittassa yaṃ laddhiṃ attano rocesi, taṃ laddhiṃ na nissajjantīti yojanā.

178. ''Idha āgacchā''ti padacchedo. ''Vuttā āgacchatī''ti padacchedo.

179. **Hatthapāsappavesane**ti hatthapāsūpagamane. **''Hatthagatappavesane''**ti vā pāṭho, soyeva attho.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā bhikkhunivibhaṅge

Pārājikakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

180. **Ekassā**ti attano attano aṭṭakārassa vā. **Ārocane**ti vattabbassa vohārikānaṃ nivedane.

181. **Dutiyārocane**ti dutiyassa, dutiyaṃ evaṃ ārocane.

182. **Dvīhī**ti dvīhi kammavācāhi. **Kammavācosāne**ti kammavācāosāne.

183. **Parikkhepe atikkante**ti attano gāmato gantvā itaraṃ gāmaṃ pavisantiyā paṭhamena pādena tassa gāmassa parikkhepe atikkante, paṭhamapāde parikkhepaṃ atikkametvā antogāmasaṅkhepaṃ gateti attho.

184. **Dutiyenā**ti gāmaparikkhepato bahi ṭhitena dutiyapādena. **Atikkante**ti tasmiṃ gāmaparikkhepe atikkante, tasmiṃ pāde antogāmaṃ pavesiteti attho. Sesaṃ uttānatthameva.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā bhikkhunivibhaṅge

Saṅghādisesakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

193. Iha bhikkhunī pattasannicayaṃ karontī hoti, sā ekaṃ nissaggiyaṃ pācittiyaṃyeva phuseti yojanā.

194. **Akālacīvaraṃ kālacīvaraṃ** katvā bhājāpentiyāti yojanā. **Payoge**ti bhājanapayoge.

195. **Chinne**ti acchinne.

196. **Tato para**nti tato paṭhamato aññaṃ.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā bhikkhunivibhaṅge

Nissaggiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

199. Lasuṇaṃ khādati ce, **dve** āpattiyo phuṭāti yojanā.

200. **Payoge**ti saṃhārāpanapayoge. **Saṃhaṭe**ti attanā saṃhaṭe, parena saṃharāpite ca āpatti **pācitti** hoti.

201. **Kate**ti talaghāte kate.

202. **Jatunā maṭṭhaka**nti jatunā kataṃ maṭṭhadaṇḍakaṃ. ''Dukkaṭaṃ ādinne''ti padacchedo.

204. Bhuñjamānassa bhikkhussa hatthapāseti yojanā. **Hitvā** hatthapāsaṃ.

205. **Viññāpetvā**ti antamaso mātarampi yācitvā. Ajjhohāre pācittiṃ dīpayeti yojanā.

206. **Uccārādi**nti **ādi**-saddena vighāsasaṅkāramuttānaṃ gahaṇaṃ.

Lasuṇavaggavaṇṇanā paṭhamā.

209. **Idha** imasmiṃ rattandhakāravagge. Paṭhame, dutiye, tatiye, catutthepi vinicchayo lasuṇavaggassa **chaṭṭhena** sikkhāpadena **tulyo** sadisoti yojanā.

210. **Āsane**ti pallaṅke tassokāsabhūte. **Sāmike anāpucchā**ti tasmiṃ kule yaṃ kiñci viññumanussaṃ anāpucchā.

211. **Anovassa**nti bhittiyā bahi nibbakosabbhantaraṃ. **Dutiyātikkame**ti dutiyena pādena nibbakosassa udakapātaṭṭhānātikkame.

212. **Nisīdite**ti nisinne.

213. **Payoge**ti ujjhāpanapayoge.

214. Nirayādinā attānaṃ vā paraṃ vā **abhisappentī** sapathaṃ karontī dve phuseti yojanā. **Abhisappite**ti abhisapite.

215. **Vadhitvā**ti hatthādīhi paharitvā. ''Karoti eka''nti padacchedo.

Rattandhakāravaggavaṇṇanā dutiyā.

216. **Naggā**ti anivatthā vā apārutā vā. **Payoge**ti cuṇṇamattikāabhisaṅkharaṇādipayoge.

217. **Pamāṇātikkanta**nti ''dīghasocatasso vidatthiyo sugatavidatthiyā, tiriyaṃ dve vidatthiyo''ti (pāci. 888) vuttapamāṇamatikkantaṃ. **Payoge**ti kārāpanapayoge.

218. **Visibbetvā**ti dussibbitaṃ puna sibbanatthāya visibbetvā.

219. Pañca ahāni **pañcāhaṃ,** pañcāhameva **pañcāhikaṃ**. Saṅghāṭīnaṃ cāro **saṅghāṭicāro,** paribhogavasena vā otāpanavasena vā saṅghaṭitaṭṭhena **''saṅghāṭī''**ti laddhanāmānaṃ ''ticīvaraṃ, udakasāṭikā, saṃkaccikā''ti imesaṃ pañcannaṃ cīvarānaṃ parivattanaṃ. **Atikkame**ti bhikkhunī atikkameyya. Assā pana ekāva pācitti paridīpitāti yojanā.

220. **Saṅkamanīya**nti saṅkametabbaṃ. Aññissā santakaṃ anāpucchā gahitaṃ puna dātabbaṃ pañcannaṃ aññataraṃ.

221. **Gaṇacīvaralābhassā**ti bhikkhunisaṅghena labhitabbacīvarassa. **Antarāyaṃ karotī**ti yathā te dātukāmā na denti, evaṃ parakkamati.

222. **Dhammika**nti samaggena saṅghena sannipatitvā kariyamānaṃ. **Paṭibāhantī**ti paṭisedhentī. **Paṭibāhite** paṭisedhite.

223. **Agārikādino**ti **ādi-**saddena ''paribbājakassa vā paribbājikāya vā''ti (pārā. 917) vutte saṅgaṇhāti. **Samaṇacīvara**nti kappakataṃ nivāsanapārupanupagaṃ. **Payoge**ti dānapayoge.

224. **Cīvare dubbalāsāyā**ti dubbalacīvarapaccāsāya ''sace sakkoma, dassāmā''ti ettakamattaṃ sutvā uppāditāya āsāyāti attho. **Kāla**nti cīvarakālasamayaṃ. **Samatikkame**ti bhikkhunīhi kālacīvare bhājiyamāne ''āgametha, ayye, atthi saṅghassa cīvarapaccāsā''ti vatvā taṃ cīvaravibhaṅgaṃ samatikkameyya.

225. **Dhammikaṃ kathinuddhāra**nti samaggena saṅghena kariyamānaṃ kathinassa antarubbhāraṃ. **Paṭibāhantiyā**ti nivārentiyā.

Nhānavaggavaṇṇanā tatiyā.

226. **Tuvaṭṭeyyu**nti nipajjeyyuṃ. **Itaraṃ** pācittiyaṃ.

227. **Payoge**ti bhikkhuniyā aphāsukakaraṇapayoge kariyamāne.

228. **Dukkhita**nti gilānaṃ. **Nupaṭṭhāpentiyā vāpī**ti tassā upaṭṭhānaṃ parehi akārāpentiyā, sayaṃ vā akarontiyā.

229. **Upassayaṃ datvā**ti kavāṭabandhaṃ attano puggalikavihāraṃ datvā. **Kaḍḍhite**ti nikkaḍḍhite.

230. **Saṃsaṭṭhā**ti gahapatinā vā gahapatiputtena vā saṃsaṭṭhavihārī bhikkhunī saṅghena saṃsaṭṭhavihārato nivattiyamānā. **Ñattiyā dukkaṭaṃ phuse**ti samanubhāsanakammañattiyā dukkaṭaṃ āpajjeyya.

231. **Antoraṭṭhe**ti yassa vijite viharati, tassa raṭṭhe. **Paṭipannāyā**ti cārikaṃ kappentiyā. **Sesaka**nti pācittiyaṃ.

Tuvaṭṭavaggavaṇṇanā catutthā.

233. **Rājāgārādika**nti **ādi-**saddena cittāgārādīnaṃ gahaṇaṃ.

235. **Payoge**ti kappāsavicāraṇaṃ ādiṃ katvā sabbapayoge. **Ujjavujjavane**ti yattakaṃ hatthena añchitaṃ hoti, tasmiṃ takkamhi veṭhite.

237. **Payoge**ti agārikassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādanīyādīnaṃ dānapayoge.

238. ''Samaṃ āpattipabhedato''ti padacchedo.

239. **Tiracchānagataṃ vijja**nti yaṃ kiñci bāhirakaṃ anatthasaṃhitaṃ parūpaghātakaraṃ hatthisikkhādisippaṃ. **Paṭhantiyā**ti sikkhantiyā. **Payoge**ti durupasaṅkamanādipayoge. **Pade pade**ti padādivasena pariyāpuṇantiyā pade pade akkharapadānaṃ vasena.

240. Navame **''pariyāpuṇātī''**ti padaṃ, dasame **''vācetī''**ti padanti evaṃ padamattameva ubhinnaṃ **visesakaṃ** bhedakaṃ.

Cittāgāravaggavaṇṇanā pañcamā.

241. **Tamārāma**nti yattha bhikkhū rukkhamūlepi vasanti, taṃ sabhikkhukaṃ padesaṃ.

243. **Akkosatī**ti dasannaṃ akkosavatthūnaṃ aññatarena sammukhā vā parammukhā vā akkosati. **Paribhāsatī**ti bhayadassanena tajjeti. ''Pācitti akkosite''ti padacchedo.

244. **Caṇḍikabhāvenā**ti kodhena. **Gaṇa**nti bhikkhunisaṅghaṃ. **Paribhāsatī**ti ''bālā etā''tiādīhi vacanehi akkosati. **Payoge**ti paribhāsanapayoge. **Paribhaṭṭhe**ti akkosite. **Itaraṃ** pācittiyaṃ.

245. **Nimantitā**ti gaṇabhojane vuttanayena nimantitā. **Pavāritā**ti pavāraṇasikkhāpade vuttanayena vāritā. **Khādanaṃ bhojanampi vā**ti yāgupūvakhajjakaṃ, yāvakālikaṃ mūlakhādanīyādikhādanīyaṃ, odanādibhojanampi vā yā bhikkhunī **bhuñjantī** hoti, sā pana dveyeva āpattiyo phuseti yojanā.

247. **Maccharāyantī**ti maccharaṃ karontī, attano paccayadāyakakulassa aññehi sādhāraṇabhāvaṃ asahantīti attho. **Payoge**ti tadanurūpe kāyavacīpayoge. **Macchārite**ti maccharavasena katapayoge nipphanne.

248. **Abhikkhuke panāvāse**ti yato bhikkhunupassayato addhayojanabbhantare ovādadāyakā bhikkhū na vasanti, maggo vā akhemo hoti, na sakkā anantarāyena gantuṃ, evarūpe āvāse. **Pubbakiccesū**ti ''vassaṃ vasissāmī''ti senāsanapaññāpanapānīyaupaṭṭhāpanādipubbakicce pana kariyamāne dukkaṭaṃ bhaveti yojanā.

249. **Vassaṃvutthā**ti purimaṃ vā pacchimaṃ vā temāsaṃ vutthā. **Ubhatosaṅghe**ti bhikkhunisaṅghe, bhikkhusaṅghe ca. **Tīhipi ṭhānehī**ti ''diṭṭhena vā''tiādinā vuttehi tīhi kāraṇehi.

250. **Ovādatthāyā**ti garudhammovādanatthāya. **Saṃvāsatthāyā**ti uposathapucchanatthāya ceva pavāraṇatthāya ca. **Na gacchatī**ti bhikkhuṃ na upagacchati.

251. **Ovādampi na yācantī**ti uposathādivasena ovādūpasaṅkamanaṃ bhikkhuṃ na yācantī na pucchantī. **Uposatha**nti uposathadivasato purimadivase terasiyaṃ vā cātuddasiyaṃ vā uposathaṃ na pucchantī.

252. **Apucchitvāva saṅghaṃ vā**ti saṅghaṃ vā gaṇaṃ vā anapaloketvāva. **''Bhedāpetī''**ti idaṃ nidassanamattaṃ ''phālāpeyya vā dhovāpeyya vā ālimpāpeyya vā bandhāpeyya vā mocāpeyya vā''ti imesampi kiriyāvikappānaṃ saṅgahetabbattā. **Pasākhaja**nti nābhiyā heṭṭhā, jāṇumaṇḍalānaṃ upari padese jātaṃ gaṇḍaṃ vā rudhitaṃ vā. **Payoge**ti bhedāpanādipayoge.

Ārāmavaggavaṇṇanā chaṭṭhā.

253. **Gabbhini**nti āpannasattaṃ sikkhamānaṃ. **Vuṭṭhāpentī**ti upajjhāyā hutvā upasampādentī. **Payoge**ti gaṇapariyesanādipayoge. **Vuṭṭhāpite**ti upasampādite, kammavācāpariyosāneti attho.

255. **Sahajīvini**nti saddhivihāriniṃ. **Nānuggaṇhantī**ti uddesadānādīhi na saṅgaṇhantī.

Gabbhinivaggavaṇṇanā sattamā.

258. ''Alaṃ vuṭṭhāpitenā''ti **vuccamānā** bhikkhunīhi nivāriyamānā. **Khīyatī**ti aññāsaṃ byattānaṃ lajjīnaṃ vuṭṭhānasammutiṃ dīyamānaṃ disvā ''ahameva nūna bālā''tiādinā bhaṇamānā khīyati. **Payoge**ti khīyamānapayoge. **Khīyite**ti khīyanapayoge niṭṭhite.

Kumāribhūtavaggavaṇṇanā aṭṭhamā.

260. **Chattupāhana**nti vuttalakkhaṇaṃ chattañca upāhanāyo ca. **Payoge**ti dhāraṇapayoge.

261. **Yānenā**ti vayhādinā. **Yāyantī**ti sace yānena gatā hoti.

262. **Saṅghāṇi**nti yaṃ kiñci kaṭūpagaṃ. **Dhārentiyā**ti kaṭiyaṃ paṭimuccantiyā.

263. **Gandhavaṇṇenā**ti yena kenaci vaṇṇena ca yena kenaci gandhena ca. **Gandho** nāma candanālepādi. **Vaṇṇo** nāma kuṅkumahaliddādi. **Payoge**ti gandhādipayoge racanato paṭṭhāya pubbapayoge.

266. **Anāpucchā**ti ''nisīdāmi, ayyā''ti anāpucchitvā. **Nisīdite** bhikkhussa upacāre antamaso chamāya nisinne.

267. **Anokāsakata**nti ''asukasmiṃ nāma ṭhāne pucchissāmī''ti evaṃ akataokāsaṃ.

268. **Pavisantiyā**ti vinicchayaṃ ārāmavaggassa **paṭhameneva** sikkhāpadena **sadisaṃ** katvā vadeyyāti yojanā.

Chattupāhanavaggavaṇṇanā navamā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā bhikkhunivibhaṅge

Pācittiyakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

269-70. Aṭṭhasu pāṭidesanīyasikkhāpadesupi dvidhā āpatti hotīti yojanā. **Tato**ti gahaṇahetu. **Sabbesū**ti pāṭidesanīyasikkhāpadesu.

Pāṭidesanīyakathāvaṇṇanā.

271-2. Imaṃ **paramaṃ** uttamaṃ **niruttaraṃ** kenaci vā vattabbena uttarena rahitaṃ niddosaṃ **uttaraṃ** evaṃnāmakaṃ **dhīro** paññavā bhikkhu atthavasena viditvā **duruttaraṃ** kicchena uttaritabbaṃ **paññattamahāsamuddaṃ** vinayamahāsāgaraṃ sukheneva yasmā uttarati, tasmā **kaṅkhacchede** vinayavicikicchāya chindane **satthe** satthasadise **asmiṃ satthe** imasmiṃ uttarapakaraṇe **usmāyutto** kammajatejodhātuyā samannāgato jīvamāno bhikkhu **niccaṃ** nirantaraṃ **satto** abhirato **niccaṃ yogaṃ** satatābhiyogaṃ kātuṃ **yutto** anurūpoti yojanā.

Bhikkhunivibhaṅgo niṭṭhitoti etthāpi uppatti vuttanayeneva veditabbā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Bhikkhunivibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catuvipattikathāvaṇṇanā

273. Idāni ubhayasādhāraṇaṃ katvā vipattivārādīnaṃ visiṭṭhavārānaṃ saṅgahaṃ kātumāha **''kati āpattiyo''**tiādi.

274. Bhikkhunī sace chādeti, cutā hoti. Sace vematikā chādeti, thullaccayaṃ siyāti yojanā.

275. **Saṅghādisesa**nti parassa saṅghādisesaṃ.

276. ''Kati ācāravipattipaccayā''ti padacchedo.

277. **Ācāravipatti**nti attano vā parassa vā ācāravipattiṃ.

279. **Pāpikaṃ diṭṭhi**nti ahetukaakiriyanatthikadiṭṭhiādiṃ lāmikaṃ diṭṭhiṃ.

281. **Manussuttaridhamma**nti uttarimanussadhammaṃ.

282. Ājīvahetu sañcarittaṃ samāpannoti yojanā. **Pariyāyavacane**ti ‘‘yo te vihāre vasati, so bhikkhu arahā’’tiādike lesavacane. Ñāteti yaṃ uddissa vadati, tasmiṃ manussajātike vacanasamanantarameva ñāte.

283. **Vatvā**ti agilāno attano atthāya viññāpetvā. Bhikkhunī pana sace evaṃ hoti, bhikkhunī agilānā attano atthāya paṇītabhojanaṃ viññāpetvā bhuttāvinī sace hotīti adhippāyo. Tassā pāṭidesanīyaṃ siyāti yojanā.

284. **‘‘Attano atthāya viññāpetvānā’’**ti iminā parassa ñātakapavārite tassevatthāya viññāpetvā tena dinnaṃ vā tassa vissāsena vā paribhuñjantassa tesaṃ attano aññātakaappavārite suddhacittatāya anāpattīti dīpeti.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Catuvipattikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Adhikaraṇapaccayakathāvaṇṇanā

285. **Vivādādhikaraṇamhā**ti ‘‘adhammaṃ ‘dhammo’ti dīpetī’’tiādinayappavattā aṭṭhārasabhedakaravatthunissitā vivādādhikaraṇamhā.

286. Upasampannaṃ omasato bhikkhussa pācitti hotīti yojanā.

287. **Anuvādādhikaraṇapaccayā**ti codanāparanāmadheyyaṃ anuvādādhikaraṇameva paccayo, tasmā, anuvādanādhikaraṇahetūti attho.

289. **‘‘Tathā’’**ti iminā amūlakattaṃ atidisati.

290. **Āpattipaccayā**ti āpattādhikaraṇapaccayā.

293. **Kiccādhikaraṇapaccayā**ti apalokanādicatubbidhakammasaṅkhātakiccādhikaraṇahetu.

294. **Accajantīvā**ti attano laddhiṃ apariccajantī eva.

297. **Pāpikāya diṭṭhiyā** pariccajanatthāya katāya **yāvatatiyakaṃ samanubhāsanāya** taṃ diṭṭhiṃ accajantiyā **tassā** bhikkhuniyā, tassa bhikkhussa ca **accajato** pācitti hotīti yojanā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Adhikaraṇapaccayakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Khandhakapucchākathāvaṇṇanā

300. **Sesesū**ti abhabbapuggalaparidīpakesu sabbapadesu.

302. ‘‘Nassantu ete’’ti padacchedo. **Purakkhakā**ti ettha sāmiatthe paccattavacanaṃ, bhedapurekkhakassa, bhedapurekkhakāyāti attho.

303. **Sesesū**ti avasesesu asaṃvāsakādidīpakesu paṭikkhepapadesu.

304. **Ekāva dukkaṭāpatti vuttā**ti vassaṃ anupagamanādipaccayā jātito ekāva dukkaṭāpatti vuttā.

305. **Uposathasamā matā**ti uposathakkhandhake vuttasadisā jātā āpattiyo matā adhippetā.

306. **Camme**ti cammakkhandhake. Vacchatariṃ gahetvā **mārentānaṃ** chabbaggiyānaṃ pācitti vuttāti sambandho. **Vacchatari**nti balasampannaṃ taruṇagāviṃ. Sā hi vacchakabhāvaṃ taritvā atikkamitvā ṭhitattā **‘‘vacchatarī’’**ti vuccati.

307. **Aṅgajātaṃ chupantassā**ti gāvīnaṃ aṅgajātaṃ attano aṅgajātena bahi chupantassa. **Sesesū**ti gāvīnaṃ visāṇādīsu gahaṇe, piṭṭhiabhiruhaṇe ca. Yathāha ‘‘chabbaggiyā bhikkhū aciravatiyā nadiyā gāvīnaṃ tarantīnaṃ visāṇesupi gaṇhantī’’tiādi (mahāva. 252).

309. **Tattha** bhesajjakkhandhake. **Sāmantā dvaṅgule**ti vaccamaggapassāvamaggānaṃ sāmantā dvaṅgulamatte padese. Satthakammaṃ karontassa thullaccayamudīritanti yojanā. Yathāha – ‘‘na, bhikkhave, sambādhassa sāmantā dvaṅgule satthakammaṃ vā vatthikammaṃ vā kāretabbaṃ, yo kāreyya, āpatti thullaccayassā’’ti (mahāva. 279). Ettha ca **‘‘sāmantā dvaṅgule’’**ti idaṃ satthakammaṃyeva sandhāya vuttaṃ. Vatthikammaṃ pana sambādheyeva paṭikkhittaṃ.

‘‘Na, bhikkhave, aññatra nimantitena aññassa bhojjayāgu paribhuñjitabbā, yo paribhuñjeyya, yathādhammo kāretabbo’’ti (mahāva. 283) vuttattā āha **‘‘bhojjayāgūsu pācittī’’**ti. Ettha ca **bhojjayāgu** nāma bahalayāgu. ‘‘Piṇḍaṃ vaṭṭetvā pātabbayāgū’’ti **gaṇṭhipade** vuttaṃ. **Pācittī**ti paramparabhojanapavāraṇasikkhāpadehi pācitti. **Sesesū**ti antovutthaantopakkasayaṃpakkaparibhogādīsu. Yathāha ‘‘na, bhikkhave, antovutthaṃ antopakkaṃ sāmaṃpakkaṃ paribhuñjitabbaṃ, yo paribhuñjeyya, āpatti dukkaṭassā’’tiādi (mahāva. 274).

310. **Cīvarasaṃyutte**ti cīvarakkhandhake.

313. **Campeyyake ca kosambe**ti campeyyakkhandhake ceva kosambakakkhandhake ca. **‘‘Kammasmi’’**ntiādīsupi eseva nayo.

317. **Romanthe**ti bhuttassa lahuṃ pākattāya kucchigataṃ mukhaṃ āropetvā saṇhakaraṇavasena anucālane.

318. **Senāsanasmi**nti senāsanakkhandhake. **Garuno**ti garubhaṇḍassa.

320. **Saṅghabhede**ti saṅghabhedakakkhandhake.

321. **Bhedānuvattakāna**nti saṅghabhedānuvattakānaṃ. **Gaṇabhoge**ti gaṇabhojane.

322. **Sā**ti ettha sabbavattesu anādariyena hotīti seso. Sesaṃ uttānatthameva.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Khandhakapucchākathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Samuṭṭhānasīsakathāvaṇṇanā

325-6. Mahesinā dvīsu vibhaṅgesu paññattāni **yāni pārājikādīni** sikkhāpadāni uposathe uddisanti, **tesaṃ** sikkhāpadānaṃ samuṭṭhānaṃ bhikkhūnaṃ pāṭavatthāya ito paraṃ pavakkhāmi, taṃ samāhitā suṇāthāti yojanā.

327. Kāyo ca vācā ca kāyavācā cāti acittakāni yāni tīṇi samuṭṭhānāni, tāneva cittena paccekaṃ yojitāni sacittakāni **tīṇi** samuṭṭhānāni hontīti evameva samuṭṭhānaṃ purimānaṃ dvinnaṃ vasena **ekaṅgikaṃ,** tatiyacatutthapañcamānaṃ vasena **dvaṅgikaṃ,** chaṭṭhassa vasena **tivaṅgikañcā**ti evaṃ chadhā samuṭṭhānavidhiṃ vadantīti yojanā. Kāyo, vācāti ekaṅgikaṃ dvayaṃ, kāyavācā, kāyacittaṃ, vācācittanti duvaṅgikattayaṃ, kāyavācācittanti aṅgabhedena tividhampi avayavabhedena samuṭṭhānabhedavidhiṃ chappakāraṃ vadantīti adhippāyo.

328. **Tesu** chasu samuṭṭhānesu ekena vā samuṭṭhānena dvīhi vā tīhi vā catūhi vā chahi vā samuṭṭhānehi **nānā** āpattiyo jāyareti sambandho.

329. **Tattha** tāsu nānāpattīsu. Pañca samuṭṭhānāni etissāti **pañcasamuṭṭhānā,** evarūpā kāci āpatti na vijjati. Ekamekaṃ samuṭṭhānaṃ yāsanti viggaho. **Pacchimeheva tīhipī**ti sacittakeheva tīhi samuṭṭhānehi, yā āpatti ekasamuṭṭhānā hoti, sā sacittakānaṃ tiṇṇamaññatarena hotīti adhippāyo.

330-1. **Tatiyacchaṭṭhatopi cā**ti kāyavācato, kāyavācācittato ca. **Catutthacchaṭṭhato cevā**ti kāyacittato kāyavācācittato ca. **Pañcamacchaṭṭhatopi cā**ti vācācittato kāyavācācittato ca. ‘‘Kāyato kāyacittato’’ti paṭhamaṃ dvisamuṭṭhānaṃ, ‘‘vācato vācācittato’’ti dutiyaṃ, ‘‘kāyavācato kāyavācācittato’’ti tatiyaṃ, ‘‘kāyacittato kāyavācācittato’’ti catutthaṃ, ‘‘vācācittato kāyavācācittato’’ti pañcamaṃ dvisamuṭṭhānanti evaṃ pañcadhā eva ṭhitehi dvīhi samuṭṭhānehi **esā** dvisamuṭṭhānāpatti **jāyate** samuṭṭhāti. **Na aññato**ti kāyato vācatoti ekaṃ, vācato kāyavācatoti ekanti evaṃ yathāvuttakkamavipariyāyena yojitehi aññehi samuṭṭhānehi na samuṭṭhāti.

332. **Paṭhamehi ca tīhī**ti ‘‘kāyato, vācato, kāyavācato’’ti paṭhamaṃ niddiṭṭhehi tīhi acittakasamuṭṭhānehi. **Pacchimehi cā**ti ‘‘kāyacittato, vācācittato, kāyavācācittato’’ti evaṃ pacchā vuttehi sacittakehi tīhi samuṭṭhānehi. **Na aññato**ti ‘‘kāyato, vācato, kāyacittato, vācato, kāyavācato, kāyacittato’’ti evaṃ vuttavipallāsato aññehi tīhi samuṭṭhānehi na samuṭṭhāti.

333-4. **Paṭhamā tatiyā ceva, catutthacchaṭṭhatopi cā**ti kāyato, kāyavācato, kāyacittato, kāyavācācittatoti etehi catūhi samuṭṭhānehi ceva. **Dutiyā…pe… cchaṭṭhatopi cā**ti vācato, kāyavācato, vācācittato, kāyavācācittatoti imehi catūhi cāti catusamuṭṭhānenāpatti.

Sā evaṃ dvidhā ṭhitehi catūhi samuṭṭhānehi jāyate. **Na panaññato**ti ‘‘kāyato, vācato, kāyavācato, kāyacittato’’ti evamādinā vipallāsanayena yojitehi catūhi samuṭṭhānehi na samuṭṭhāti. Cha samuṭṭhānāni yassā sā **chasamuṭṭhānā**. Sacittakehi tīhi, acittakehi tīhīti chahi eva samuṭṭhānehi samuṭṭhātīti. Pakārantarābhāvā idha ‘‘na aññato’’ti na vuttaṃ.

Āha ca aṭṭhakathācariyo mātikaṭṭhakathāyaṃ.

335. Samuṭṭhāti etasmāti **samuṭṭhānaṃ,** kāyādi chabbidhaṃ, ekaṃ samuṭṭhānaṃ kāraṇaṃ yassā sā **ekasamuṭṭhānā**. Pakārantarābhāvā **tidhā**. Kathaṃ? Sacittakānaṃ tiṇṇaṃ samuṭṭhānānaṃ vasena tividhā. Dvīhi samuṭṭhānehi samuṭṭhitā **dvisamuṭṭhitā,** dvisamuṭṭhānāpattīti attho. **Pañcadhā**ti vuttanayena pañcappakārā. Tīṇi samuṭṭhānāni yassā sā **tisamuṭṭhānā,** cattāri samuṭṭhānāni yassā sā **caturuṭṭhānā,** tisamuṭṭhānā ca caturuṭṭhānā ca **ticaturuṭṭhānā**ti ekadesasarūpekaseso, tisamuṭṭhānā dvidhā vibhattā, catusamuṭṭhānā ca dvidhā eva vibhattāti attho. Chahi samuṭṭhānehi samuṭṭhitā **chasamuṭṭhitā,** chasamuṭṭhānāti attho. **Ekadhā**ti pakārantarābhāvā ekadhāva ṭhitāti adhippāyo.

336. **Sabbā āpattiyo samuṭṭhānavisesato** evaṃ terasadhā ṭhitānaṃ samuṭṭhānabhedānaṃ nānattato tehi samuṭṭhitānaṃ paṭhamaṃ paññattattā sīsabhūtānaṃ sikkhāpadānaṃ vasena **teraseva nāmāni labhanti,** tāni ito paraṃ vakkhāmīti yojanā.

337. **Paṭhamantimavatthuñcā**ti paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ. **Dutiya**nti adinnādānasamuṭṭhānaṃ. **Sañcarittaka**nti sañcarittasamuṭṭhānaṃ. **Samanubhāsana**nti samanubhāsanasamuṭṭhānaṃ. ‘‘Kathinaṃ eḷakalomaka’’nti padacchedo, kathinasamuṭṭhānaṃ eḷakalomasamuṭṭhānañca.

338. **Padasodhamma**nti padasodhammasamuṭṭhānaṃ. **Addhānaṃ theyyasattha**nti addhānasamuṭṭhānaṃ theyyasatthasamuṭṭhānaṃ. **Desanā**ti dhammadesanāsamuṭṭhānaṃ. **Bhūtārocanaka**nti bhūtārocanasamuṭṭhānaṃ. **Corivuṭṭhāpana**nti corivuṭṭhāpanasamuṭṭhānaṃ.

339. **Ananuññātakañcā**ti ananuññātakasamuṭṭhānañcāti etāni terasa tehi samuṭṭhānehi samuṭṭhitānaṃ tesaṃ sikkhāpadānaṃ paṭhamaṃ paṭhamaṃ niddiṭṭhānaṃ paṭhamapārājikādisikkhāpadasamuṭṭhānānaṃ itaresaṃ pubbaṅgamabhāvato **‘‘sīsānī’’**ti vuttāni. Yathāha **parivāraṭṭhakathāyaṃ** ‘‘paṭhamapārājikaṃ nāma ekaṃ samuṭṭhānasīsaṃ, sesāni tena sadisānī’’tiādi (pari. aṭṭha. 258). **Terasete samuṭṭhānanayā**ti ete sīsavasena dassitā terasa samuṭṭhānanayā. **Viññūhi** upālittherādīhi.

340. **Tattha** terasasu samuṭṭhānasīsesu. **Yā**ti yā pana āpatti. **Ādipārājikuṭṭhānā**ti paṭhamapārājikasamuṭṭhānā.

341. Adinnādāna-saddo pubbako paṭhamo etissā taṃsamuṭṭhānāpattiyāti **adinnādānapubbakā,** adinnādānasamuṭṭhānāti uddiṭṭhāti yojanā.

342. **Jātū**ti ekaṃsena.

343. Ayaṃ samuṭṭhānavasena ‘‘samanubhāsanāsamuṭṭhānā’’ti vuttāti yojanā.

344. Kathina-saddo upapado yassā taṃsamuṭṭhānāya āpattiyā sā **kathinupapadā,** kathinasamuṭṭhānāti **matā** ñātā, ayaṃ samuṭṭhānavasena ‘‘kathinasamuṭṭhānā’’ti ñātāti attho.

345. Eḷakaloma-saddo ādi yassā taṃsamuṭṭhānāpattiyā sā **eḷakalomādisamuṭṭhānā**ti attho.

349. **Ettha** samuṭṭhānesu.

350. Bhūtārocana-saddo pubbabhāgo etissā taṃsamuṭṭhānāya āpattiyāti **bhūtārocanapubbakā,** bhūtārocanasamuṭṭhānāti attho.

351. Samuṭṭhānaṃ **samuṭṭhitaṃ,** corivuṭṭhāpanaṃ samuṭṭhitaṃ yassā sā **corivuṭṭhāpanasamuṭṭhitā,** corivuṭṭhāpanasamuṭṭhānāti attho.

353. **Tatthā**ti terasasamuṭṭhānasīsesu, **‘‘samuṭṭhānaṃ sacittaka’’**nti idaṃ ‘‘paṭhama’’ntiādīhi paccekaṃ yojetabbaṃ. **Paṭhamaṃ samuṭṭhāna**nti paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ. **Dutiyaṃ samuṭṭhāna**nti adinnādānasamuṭṭhānaṃ. **Catutthaṃ samuṭṭhāna**nti samanubhāsanasamuṭṭhānaṃ. **Navamaṃ samuṭṭhāna**nti theyyasatthasamuṭṭhānaṃ. **Dasamaṃ samuṭṭhāna**nti dhammadesanāsamuṭṭhānaṃ. **Dvādasamaṃ samuṭṭhāna**nti corivuṭṭhāpanasamuṭṭhānaṃ.

354. **Samuṭṭhāne**ti samuṭṭhānasīse. **Sadisā**ti tena tena samuṭṭhānasīsena samuṭṭhānā āpattiyo. **Idhā**ti imasmiṃ samuṭṭhānavinicchaye. **Dissare**ti dissante, dissantīti attho. Atha vā **idha dissare**ti idha ubhatovibhaṅge etesu terasasamuṭṭhānesu ekekasmiṃ aññānipi sadisāni samuṭṭhānāni dissantīti attho. Idāni tāni sarūpato nidassetumāha **‘‘sukkañcā’’**tiādi. Tattha **sukka**nti sukkavissaṭṭhisikkhāpadaṃ. Esa nayo **‘‘kāyasaṃsaggo’’**tiādīsupi. Yadettha duviññeyyaṃ, taṃ vakkhāma.

355. **Pubbupaparipāko cā**ti ‘‘jānaṃ pubbupagataṃ bhikkhu’’nti (pāci. 120) sikkhāpadañca ‘‘bhikkhuniparipācita’’nti (pāci. 192, 194) piṇḍapātasikkhāpadañca.

Raho bhikkhuniyāsahāti bhikkhuniyā saddhiṃ raho nisajjasikkhāpadañca. **Sabhojane, raho dve cā**ti sabhojane kule anupakhajjasikkhāpadañca dve rahonisajjasikkhāpadāni ca. **Aṅgulī udake hasa**nti aṅgulipatodañca udakahasadhammasikkhāpadañca.

356. **Pahāre uggire cevā**ti pahāradānasikkhāpadañca talasattiuggiraṇasikkhāpadañca. **Tepaññāsā ca sekhiyā**ti pañcasattatisekhiyāsu vakkhamānāni ujjagghikādīni samanubhāsanasamuṭṭhānāni dasa, chattapāṇiādīni dhammadesanāsamuṭṭhānāni ekādasa, theyyasatthasamuṭṭhānaṃ, sūpodanaviññattisikkhāpadañcāti bāvīsati sikkhāpadāni ṭhapetvā parimaṇḍalanivāsanādīni itarāni tepaññāsa sekhiyasikkhāpadāni ca. **Adhakkhakubbhajāṇuñcā**ti bhikkhunīnaṃ adhakkhakaubbhajāṇusikkhāpadañca. **Gāmantaramavassutā**ti gāmantaragamanaṃ, avassutassa hatthato khādanīyaggahaṇasikkhāpadañca.

357-8. **Talamaṭṭhudasuddhi cā**ti talaghātaṃ, jatumaṭṭhaṃ, udakasuddhikādiyanañca. **Vassaṃvutthā**ti ''vassaṃvutthā…pe… chappañcayojanānī''ti (pāci. 974) sikkhāpadañca. **Ovādāya na gacchantī**ti ovādāya agamanasikkhāpadañca. **Nānubandhe pavattini**nti ''vuṭṭhāpitaṃ pavattiniṃ dve vassāni nānubandheyyā''ti (pāci. 1112) sikkhāpadañcāti ubhatovibhaṅge niddiṭṭhā ime **pañcasattati** dhammā kāyacittasamuṭṭhitā methunena samā ekasamuṭṭhānā matāti yojanā.

Ettha ca **pāḷiyaṃ** ''chasattatī''ti gaṇanaparicchedo samuṭṭhānasikkhāpadena saha dassito. Idha pana taṃ vinā taṃsadisānameva gaṇanā dassitā. Teneva paṭhamaṃ samuṭṭhānasīsaṃ pāḷiyaṃ gaṇanāyapi dassitaṃ, idheva na dassitaṃ. Upari katthaci samuṭṭhānasīsassa dassanaṃ panettha vakkhamānānaṃ taṃsadisabhāvadassanatthaṃ, gaṇanāya vakkhamānāya antogadhabhāvadassanatthaṃ. Teneva tatthapi taṃ vinā gaṇanaṃ vakkhati.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā.

359. **Viggaha**nti manussaviggahasikkhāpadaṃ. **Uttari cevā**ti uttarimanussadhammasikkhāpadañca. **Duṭṭhulla**nti duṭṭhullavācāsikkhāpadaṃ. **Attakāmatā**ti attakāmapāricariyasikkhāpadañca. **Duṭṭhadosā duve cevā**ti dve duṭṭhadosasikkhāpadāni ca. **Dutiyāniyatopi cā**ti dutiyaaniyatasikkhāpadañca.

360. **Acchindanañcā**ti sāmaṃ cīvaraṃ datvā acchindanañca. **Pariṇāmo**ti saṅghikalābhassa attano pariṇāmanañca. **Musāomasapesuṇā**ti musāvādo ca omasavādo ca bhikkhupesuññañca. **Duṭṭhullārocanañcevā**ti duṭṭhullāpattiārocanasikkhāpadañca. **Pathavīkhaṇanampi cā**ti pathavīkhaṇanasikkhāpadañca.

361. **Bhūtagāmañca vādo cā**ti bhūtagāmasikkhāpadaṃ, aññavādakasikkhāpadañca. **Ujjhāpanakameva cā**ti ujjhāpanakasikkhāpadañca. **Nikkaḍḍho siñcanañcevā**ti vihārato nikkaḍḍhanañca udake tiṇādisiñcanañca. **Āmisahetu cā**ti āmisahetu bhikkhuniyo ovādasikkhāpadañca.

362. **Bhuttāvi**nti bhuttāviṃ anatirittena khādanīyādinā pavāraṇasikkhāpadañca. **Ehanādari**nti ''ehāvuso, gāmaṃ vā''ti (pāci. 275) vuttasikkhāpadañca anādariyasikkhāpadañca. **Bhiṃsāpanameva cā**ti bhikkhubhiṃsanakañca. **Apanidheyyā**ti pattādiapanidhānasikkhāpadañca. **Sañcicca pāṇa**nti sañcicca pāṇaṃ jīvitāvoropanañca. **Sappāṇakampi cā**ti jānaṃ sappāṇakaudakasikkhāpadañca.

363. **Ukkoṭanañcā**ti punakammāya ukkoṭanañca. **Ūno**ti ūnavīsativassasikkhāpadañca. **Saṃvāso**ti ukkhittakena saddhiṃ saṃvāsasikkhāpadañca. **Nāsane cā**ti nāsitakasāmaṇerasambhogasikkhāpadañca. **Sahadhammika**nti sahadhammikaṃ vuccamānasikkhāpadañca. **Vilekhā cā**ti ''vilekhāya saṃvattantī''ti (pāci. 439) āgatasikkhāpadañca. **Mohanā**ti mohanasikkhāpadañca. **Amūlakena cā**ti amūlakena saṅghādisesena anuddhaṃsanasikkhāpadañca.

364. **Kukkuccaṃ khīyanaṃ datvā**ti kukkuccauppādanañca dhammikānaṃ kammānaṃ chandaṃ datvā khīyanañca cīvaraṃ datvā khīyanañca. **Pariṇāmeyya puggale**ti saṅghikaṃ lābhaṃ puggalassa pariṇāmanasikkhāpadañca. **Kiṃ te, akālaṃ, acchinde**ti ''kiṃ te, ayye, eso purisapuggalo karissatī''ti (pāci. 705) āgatasikkhāpadañca akālacīvaraṃ ''kālacīvara''nti adhiṭṭhahitvā bhājanasikkhāpadañca bhikkhuniyā saddhiṃ cīvaraṃ parivattetvā acchindanasikkhāpadañca. **Duggahanirayena cā**ti duggahitena dupadhāritena paraṃ ujjhāpanasikkhāpadañca nirayena vā brahmacariyena vā abhisapanasikkhāpadañca.

365. **Gaṇassa cā**ti ''gaṇassa cīvaralābhaṃ antarāyaṃ kareyyā''ti (pāci. 908) vuttasikkhāpadañca. **Vibhaṅgañcā**ti ''dhammikaṃ cīvaravibhaṅgaṃ paṭibāheyyā''ti (pāci. 912) vuttasikkhāpadañca. **Dubbalāsā tatheva cā**ti ''dubbalacīvarapaccāsāya cīvarakālasamayaṃ atikkāmeyyā''ti (pāci. 921) vuttasikkhāpadañca. **Dhammikaṃ kathinuddhāra**nti ''dhammikaṃ kathinuddhāraṃ paṭibāheyyā''ti (pāci. 928) vuttasikkhāpadañca. **Sañciccāphāsumeva cā**ti ''bhikkhuniyā sañcicca aphāsuṃ kareyyā''ti (pāci. 942) vuttasikkhāpadañca.

366. **Sayaṃ upassayaṃ datvā**ti ''bhikkhuniyā upassayaṃ datvā kupitā anattamanā nikkaḍḍheyyā''ti (pāci. 951) vuttasikkhāpadañca. **Akkoseyya cā**ti ''bhikkhuṃ akkoseyya vā paribhāseyya vā''ti (pāci. 1029) vuttasikkhāpadañca. **Caṇḍikā**ti ''caṇḍīkatā gaṇaṃ paribhāseyyā''ti (pāci. 1034) vuttasikkhāpadañca. **Kulamaccharinī assā**ti ''kulamaccharinī assā''ti (pāci. 1043) vuttasikkhāpadañca. **Gabbhiniṃ vuṭṭhāpeyya cā**ti ''gabbhiniṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1068) vuttasikkhāpadañca.

367. **Pāyanti**nti ''pāyantiṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1073) vuttasikkhāpadañca. **Dve ca vassānī**ti ''dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkhaṃ sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1080) vuttasikkhāpadañca. **Saṅghenāsammata**nti ''sikkhitasikkhaṃ sikkhamānaṃ saṅghena asammataṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1086) vuttasikkhāpadañca. **Tisso gihigatā vuttā**ti ''ūnadvādasavassaṃ gihigataṃ (pāci. 1091), paripuṇṇadvādasavassaṃ gihigataṃ dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkhaṃ (pāci. 1097), dvevassāni sikkhitasikkhaṃ saṅghena asammata''nti (pāci. 1103) vuttasikkhāpadāni ca. **Tissoyeva kumārikā**ti ''ūnavīsativassaṃ kumāribhūta''ntiādinā (pāci. 1120) nayena vuttā tisso ca.

368. **Ūnadvādasavassā dve**ti ''ūnadvādasavassā vuṭṭhāpeyya (pāci. 1137), paripuṇṇadvādasavassā saṅghena asammatā vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1142) vuttāni dve sikkhāpadāni ca. **Alaṃ tāva te**ti ''alaṃ tāva te, ayye, vuṭṭhāpitenā''ti (pāci. 1147) vuttasikkhāpadañca. **Sokāvassā**ti ''caṇḍiṃ sokāvāsaṃ sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1159) vuttasikkhāpadañca. **Pārivāsikacchandadānato**ti ''pārivāsikachandadānena sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1167) vuttasikkhāpadañca.

369. **Anuvassaṃ duve cā**ti ''anuvassaṃ vuṭṭhāpeyya (pāci. 1171), ekaṃ vassaṃ dve vuṭṭhāpeyyā''ti (pāci. 1175) vuttasikkhāpadāni cāti **ekūnasattati** sikkhāpadāni. **Adinnādānatulyattā**ti adinnādānena samānasamuṭṭhānattā. **Tisamuṭṭhānikā katā**ti sacittakehi tīhi samuṭṭhānehi samuṭṭhahantīti vuttā.

Dutiyapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā.

370. **Sañcarikuṭimahallaka**nti sañcarittaṃ, saññācikāya kuṭikaraṇaṃ, mahallakavihārakaraṇañca. **Dhovāpanañca paṭiggaho**ti aññātikāya bhikkhuniyā purāṇacīvaradhovāpanañca cīvarapaṭiggahaṇañca. **Cīvarassa ca viññatti**nti aññātakaṃ gahapatiṃ vā gahapatāniṃ vā cīvaraviññāpanasikkhāpadañca. **Gahaṇañca taduttari**nti taduttarisādiyanasikkhāpadañca.

371. **Upakkhaṭadvayañcevā**ti ''cīvaracetāpannaṃ upakkhaṭaṃ hotī''ti (pārā. 528) āgatasikkhāpadadvayañca. **Tathā dūtena cīvara**nti dūtenacīvaracetāpannapahitasikkhāpadañca. **Kosiya**nti kosiyamissakasikkhāpadañca. **Suddhakāḷāna**nti ''suddhakāḷakāna''ntiādisikkhāpadañca (pārā. 548). **Dve bhāgādānameva cā**ti ''dve bhāgā ādātabbā''ti (pārā. 553) vuttasikkhāpadañca.

372. **Chabbassānī**ti chabbassāni dhāraṇasikkhāpadañca. **Purāṇassā**ti ''purāṇasanthatassā''ti (pārā. 567) vuttasikkhāpadañca. **Lomadhovāpanampi cā**ti eḷakalomadhovāpanasikkhāpadañca. **Rūpiyassa paṭiggāho**ti rūpiyapaṭiggahaṇasikkhāpadañca. **Ubho nānappakārakā**ti rūpiyasaṃvohārakayavikkayasikkhāpadāni ca.

373. **Ūnabandhanapatto cā**ti ūnapañcabandhanapattasikkhāpadañca. **Vassasāṭikasuttaka**nti vassikasāṭikasikkhāpadañca suttaṃ viññāpetvā cīvarakārāpanasikkhāpadañca. **Vikappāpajjana**nti tantavāye upasaṅkamitvā cīvare vikappāpajjanañca. **Yāva dvāradānañca sibbana**nti ''yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāyā''ti (pāci. 135) vuttasikkhāpadañca ''aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṃ dadeyya (pāci. 171), cīvaraṃ sibbeyyā''ti (pāci. 176) vuttasikkhāpadadvayañca.

374. **Pūvehī**ti pūvehi vā manthehi vā abhihaṭṭhuṃ pavāraṇasikkhāpadañca. **Paccayo**ti catumāsapaccayapavāraṇasikkhāpadañca. **Jotī**ti jotiyā samādahanasikkhāpadañca. **Ratana**nti ratanasikkhāpadañca. **Sūci…pe… sugatassa cā**ti sūcigharasikkhāpadādīni satta sikkhāpadāni ca.

375. **Aññaviññattisikkhā cā**ti ''aññaṃ viññāpeyyā''ti (pāci. 749) vuttasikkhāpadañca. **Aññaṃ cetāpanampi cā**ti ''aññaṃ cetāpetvā aññaṃ cetāpeyyā''ti (pāci. 749)

vuttasikkhāpadañca. **Saṅghikena duve vuttā**ti ‘‘saṅghikena aññaṃ cetāpeyya (pāci. 759), saṅghikena saññācikena aññaṃ cetāpeyyā’’ti (pāci. 764) vuttāni dve sikkhāpadāni ca. **Dve mahājanikenā**ti ‘‘mahājanikena aññaṃ cetāpeyya (pāci. 769), mahājanikena saññācikena aññaṃ cetāpeyyā’’ti (pāci. 774) vuttāni dve sikkhāpadāni ca.

376. **Tathā puggalikeneka**nti ‘‘puggalikena saññācikena aññaṃ cetāpeyyā’’ti (pāci. 779) vuttamekasikkhāpadañca. **Garupāvuraṇa**nti garupāvuraṇacetāpanasikkhāpadañca. **Lahu**nti lahupāvuraṇacetāpanasikkhāpadaṃ. ‘‘Vighāsā udasāṭi cā’’ti padacchedo. **Dve vighāsā**ti ‘‘uccāraṃ vā passāvaṃ vā saṅkāraṃ vā vighāsaṃ vā tirokuṭṭe vā tiropākāre vā chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vā (pāci. 825), harite chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vā’’ti (pāci. 829) evaṃ vuttāni dve vighāsasikkhāpadāni ca. **Udasāṭi cā**ti udakasāṭikasikkhāpadañca. **Tathā samaṇacīvara**nti tathā ‘‘samaṇacīvaraṃ dadeyyā’’ti (pāci. 917) vuttasikkhāpadañcāti.

377. Iti ete ekūnapaṇṇāsa dhammā **dukkhantadassinā** bhagavatā chasamuṭṭhānikā teyeva **sañcarittasamā** sañcarittasikkhāpadena samā **katā** anumatā paññattāti yojanā.

Sañcarittasamuṭṭhānavaṇṇanā.

378. **Saṅghabhedo**ti saṅghabhedasikkhāpadañca. **Bhedānuvattadubbacadūsakā**ti bhedānuvattakadubbacakuladūsakasikkhāpadāni ca. **Duṭṭhullacchādana**nti duṭṭhullapaṭicchādanasikkhāpadañca. **Diṭṭhī**ti diṭṭhiappaṭinissajjanasikkhāpadañca. **Chandaujjagghikā duve**ti chandaṃadatvāgamanasikkhāpadañca ujjagghikāya antaraghare gamananisīdanasikkhāpadadvayañca.

379. **Appasaddā duve vuttā**ti ‘‘appasaddo antaraghare gamissāmi, nisīdissāmī’’ti (pāci. 588, 589) vuttāni dve sikkhāpadāni ca. **Na byāhare**ti ‘‘na sakabaḷena mukhena byāharissāmī’’ti (pāci. 619) vuttasikkhāpadañca. **Chamā, nīcāsane, ṭhāna**nti ‘‘chamāyaṃ nisīditvā (pāci. 645), nīce āsane nisīditvā (pāci. 647), ṭhito nisinnassā’’ti (pāci. 648) vuttasikkhāpadañca. **Pacchato uppathena cā**ti ‘‘pacchato gacchanto purato gacchantassa (pāci. 649), uppathena gacchanto pathena gacchantassā’’ti (pāci. 650) vuttasikkhāpadadvayañca.

380. **Vajjacchādā**ti vajjato paṭicchādanasikkhāpadañca. **Anuvattā cā**ti ukkhittānuvattanasikkhāpadañca. **Gahaṇa**nti ‘‘hatthaggahaṇaṃ vā sādiyeyyā’’ti (pāci. 675) vuttasikkhāpadañca. **Osāreyya cā**ti ‘‘anapaloketvā kārakasaṅghaṃ anaññāya gaṇassa chandaṃ osāreyyā’’ti (pāci. 695) vuttasikkhāpadañca. **Paccakkhāmīti sikkhā cā**ti ‘‘buddhaṃ paccācikkhāmī’’ti (pāci. 710) vuttasikkhāpadañca. **Tathā kismiñcideva cā**ti ‘‘kismiñcideva adhikaraṇe paccākatā’’ti (pāci. 716) vuttasikkhāpadañca.

381. **Saṃsaṭṭhā dve cā**ti ‘‘bhikkhuniyo paneva saṃsaṭṭhā viharantī’’ti (pāci. 722) ca ‘‘yā pana bhikkhunī evaṃ vadeyya saṃsaṭṭhāva, ayye, tumhe viharathā’’tiādivacanaṃ (pāci. 728) paṭicca vuttasikkhāpadadvayañca. **Vadhitvā cā**ti ‘‘attānaṃ vadhitvā vadhitvā rodeyyā’’ti (pāci. 880) vuttasikkhāpadañca. **Visibbetvā cā**ti ‘‘bhikkhuniyā cīvaraṃ visibbetvā vā visibbāpetvā vā’’ti (pāci. 893) vuttasikkhāpadañca. **Dukkhita**nti ‘‘dukkhitaṃ sahajīvini’’nti (pāci. 947) vuttasikkhāpadañca. **Punadeva ca saṃsaṭṭhā**ti ‘‘saṃsaṭṭhā vihareyya gahapatinā vā gahapatiputtena vā’’ti (pāci. 956) evaṃ puna vuttasaṃsaṭṭhasikkhāpadañca. **Neva vūpasameyya cā**ti ‘‘‘ehāyye, imaṃ adhikaraṇaṃ vūpasamehī’ti (pāci. 995) vuccamānā ‘sādhū’ti paṭissuṇitvā sā pacchā anantarāyikinī neva vūpasameyyā’’ti vuttasikkhāpadañca.

382. **Jānaṃ sabhikkhukārāma**nti ‘‘jānaṃ sabhikkhukaṃ ārāmaṃ anāpucchā paviseyyā’’ti (pāci. 1024) vuttasikkhāpadañca. **Tatheva na pavāraye**ti ‘‘ubhatosaṅghe tīhi ṭhānehi na pavāreyyā’’ti (pāci. 1051) vuttasikkhāpadañca. **Tathā anvaddhamāsañcā**ti ‘‘anvaddhamāsaṃ bhikkhuniyā bhikkhusaṅghato dve dhammā paccāsīsitabbā’’ti (pāci. 1059) vuttasikkhāpadañca. **Sahajīviniyo duve**ti ‘‘sahajīviniṃ vuṭṭhāpetvā dve vassāni neva anuggaṇheyya (pāci. 1108), sahajīviniṃ vuṭṭhāpetvā neva vūpakāseyyā’’ti (pāci. 1116) vuttasikkhāpadadvayañca.

383-4. **Sace me cīvaraṃ ayye**ti ‘‘sace me tvaṃ, ayye, cīvaraṃ dassasi, evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmī’’ti (pāci. 1151) vuttasikkhāpadañca. **Anubandhissasī**ti ‘‘sace maṃ tvaṃ, ayye, dve vassāni anubandhissasi, evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmī’’ti (pāci. 1155) vuttasikkhāpadañca. Asamena sambuddhena pakāsitā ime sattatiṃsa dhammā sabbe **kāyavācādito** kāyavācācittato **ekasamuṭṭhānā katā samanubhāsanā siyuṃ** samuṭṭhānato samanubhāsanasikkhāpadena sadisā siyunti yojanā.

Samanubhāsanasamuṭṭhānavaṇṇanā.

385. **Kathināni ca tīṇī**ti ‘‘niṭṭhitacīvarasmiṃ bhikkhunā ubbhatasmiṃ kathine’’ti (pārā. 462) vuttāni ādito tīṇi sikkhāpadāni. **Patto**ti ‘‘dasāhaparamaṃ atirekapatto’’ti (pārā. 601) vuttasikkhāpadañca. **Bhesajjameva cā**ti ‘‘paṭisāyanīyāni bhesajjānī’’ti (pārā. 622) vuttasikkhāpadañca. **Accekampi cā**ti accekasikkhāpadañca. **Sāsaṅka**nti tadanantarameva sāsaṅkasikkhāpadañca. **Pakkamantadvayampi cā**ti ‘‘taṃ pakkamanto neva uddhareyyā’’ti (pāci. 109, 115) bhūtagāmavagge vuttasikkhāpadadvayañca.

386. **Tathā upassayaṃ gantvā**ti ‘‘bhikkhunupassayaṃ upasaṅkamitvā bhikkhuniyo ovadeyyā’’ti (pāci. 158) vuttasikkhāpadañca. **Paramparaṃ bhojana**nti ‘‘paramparabhojane pācittiya’’nti (pāci. 221) vuttasikkhāpadañca. **Anatiritta**nti ‘‘anatirittaṃ khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā’’ti (pāci. 238) vuttasikkhāpadañca. **Sabhatto**ti ‘‘nimantito sabhatto samāno’’ti (pāci. 299) vuttasikkhāpadañca. **Vikappetvā tatheva cā**ti ‘‘cīvaraṃ vikappetvā’’ti (pāci. 373) vuttasikkhāpadañca.

387. **Rañño**ti ‘‘rañño khattiyassā’’ti (pāci. 498) vuttasikkhāpadañca. **Vikāle**ti ‘‘vikāle gāmaṃ paviseyyā’’ti (pāci. 509-512) vuttasikkhāpadañca. **Vosāsā**ti ‘‘vosāsamānarūpā ṭhitā’’ti (pāci. 558) vuttasikkhāpadañca. ‘‘Āraññake ussayavādikā’’ti padacchedo. **Āraññake**ti ‘‘tathārūpesu āraññakesu senāsanesu pubbe appaṭisaṃvidita’’nti (pāci. 570) vuttasikkhāpadañca. **Ussayavādikā**ti ‘‘ussayavādikā vihareyyā’’ti (pāci. 679) vuttasikkhāpadañca. **Pattasannicayañcevā**ti ‘‘pattasannicayaṃ kareyyā’’ti (pāci. 734) vuttasikkhāpadañca. **Pure, pacchā, vikālake**ti ‘‘yā pana bhikkhunī purebhattaṃ kulāni upasaṅkamitvā’’ti (pāci. 855) ca ‘‘pacchābhattaṃ kulāni upasaṅkamitvā’’ti (pāci. 860) ca ‘‘vikāle kulāni upasaṅkamitvā’’ti (pāci. 865) ca vuttasikkhāpadattayañca.

388-9. **Pañcāhika**nti ‘‘pañcāhikaṃ saṅghāṭicāraṃ atikkameyyā’’ti (pāci. 898) vuttasikkhāpadañca. **Saṅkamani**nti ‘‘cīvarasaṅkamanīyaṃ dhāreyyā’’ti (pāci. 903) vuttasikkhāpadañca. **Tathā āvasathadvaya**nti ‘‘āvasathacīvaraṃ anissajjitvā paribhuñjeyya (pāci. 1004), āvasathaṃ anissajjitvā cārikaṃ pakkameyyā’’ti (pāci. 1009) evaṃ āvasathena saddhiṃ vuttasikkhāpadadvayañca. **Pasākhe**ti ‘‘pasākhe jātaṃ gaṇḍaṃ vā’’ti (pāci. 1063) vuttasikkhāpadañca. **Āsane cā**ti ‘‘bhikkhussa purato anāpucchā āsane nisīdeyyā’’ti (pāci. 1215) vuttasikkhāpadañcāti ime pana ekūnatiṃsa dhammā kāyavācato, kāyavācācittato ca samuṭṭhānato sabbe **dvisamuṭṭhānikā,** tatoyeva **kathinasambhavā** kathinasamuṭṭhānā hontīti yojanā.

Kathinasamuṭṭhānavaṇṇanā.

390. **Dve seyyā**ti dve sahaseyyasikkhāpadāni ca. **Āhaccapādo cā**ti āhaccapādakasikkhāpadañca. **Piṇḍañcā**ti āvasathapiṇḍabhojanasikkhāpadañca. **Gaṇabhojana**nti gaṇabhojanasikkhāpadañca. **Vikāle**ti vikālabhojanasikkhāpadañca. **Sannidhiñcevā**ti sannidhikārakasikkhāpadañca. **Dantapona**nti dantaponasikkhāpadañca. **Acelaka**nti acelakasikkhāpadañca.

391. **Uyyuttañcā**ti ‘‘uyyuttaṃ senaṃ dassanāya gaccheyyā’’ti (pāci. 311) vuttasikkhāpadañca. ‘‘Vase uyyodhi’’nti padacchedo. **Vase**ti ‘‘senāya vaseyyā’’ti (pāci. 318) vuttasikkhāpadañca. **Uyyodhi**nti ‘‘uyyodhikaṃ vā…pe… anīkadassanaṃ vā gaccheyyā’’ti (pāci. 323) vuttasikkhāpadañca. **Surā**ti surāpānasikkhāpadañca. **Orena nhāyana**nti orenaddhamāsanahāyanasikkhāpadañca. **Dubbaṇṇakaraṇañcevā**ti ‘‘tiṇṇaṃ dubbaṇṇakaraṇāna’’nti (pāci. 368) vuttasikkhāpadañca. **Pāṭidesanīyadvaya**nti vuttāvasesaṃ pāṭidesanīyadvayañca.

392. **Lasuṇa**nti lasuṇasikkhāpadañca. **Upatiṭṭheyyā**ti ‘‘bhikkhussa bhuñjantassa pānīyena vā vidhūpanena vā upatiṭṭheyyā’’ti (pāci. 816) vuttasikkhāpadañca. **Naccadassanameva cā**ti ‘‘naccaṃ vā gītaṃ vā vāditaṃ vā dassanāya gaccheyyā’’ti (pāci. 834) vuttasikkhāpadañca. **Nagga**nti ‘‘naggā nahāyeyyā’’ti (pāci. 884) vuttasikkhāpadañca. **Attharaṇa**nti ‘‘ekattharaṇapāvuraṇā tuvaṭṭeyyu’’nti (pāci. 937) vuttasikkhāpadañca. **Mañce**ti ‘‘ekamañce tuvaṭṭeyyu’’nti (pāci. 933) vuttasikkhāpadañca. **Antoraṭṭhe**ti ‘‘antoraṭṭhe sāsaṅkasammate’’ti (pāci. 962) vuttasikkhāpadañca. **Tathā bahī**ti ‘‘tiroraṭṭhe sāsaṅkasammate’’ti (pāci. 966) vuttasikkhāpadañca.

393. **Antovassa**nti ‘‘antovassaṃ cārikaṃ careyyā’’ti (pāci. 970) vuttasikkhāpadañca. **Agārañcā**ti ‘‘rājāgāraṃ vā cittāgāraṃ vā…pe… pokkharaṇiṃ vā dassanāya gaccheyyā’’ti (pāci. 978) vuttasikkhāpadañca. **Āsandi**nti ‘‘āsandiṃ vā pallaṅkaṃ vā paribhuñjeyyā’’ti (pāci. 983) vuttasikkhāpadañca. **Suttakantana**nti ‘‘suttaṃ

kanteyyā''ti (pāci. 987) vuttasikkhāpadañca. **Veyyāvacca**nti ''gihiveyyāvaccaṃ kareyyā''ti (pāci. 991) vuttasikkhāpadañca. **Sahatthā cā**ti ''agārikassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā dadeyyā''ti (pāci. 1000) vuttasikkhāpadañca. **Āvāse ca abhikkhuke**ti ''abhikkhuke āvāse vassaṃ vaseyyā''ti (pāci. 1047) vuttasikkhāpadañca.

394. **Chatta**nti ''chattupāhanaṃ dhāreyyā''ti (pāci. 1178) vuttasikkhāpadañca. **Yānañcā**ti ''yānena yāyeyyā''ti (pāci. 1186) vuttasikkhāpadañca. **Saṅghāṇi**nti ''saṅghāṇiṃ dhāreyyā''ti (pāci. 1191) vuttasikkhāpadañca. **Alaṅkāra**nti ''itthālaṅkāraṃ dhāreyyā''ti (pāci. 1195) vuttasikkhāpadañca. **Gandhavāsita**nti ''gandhavaṇṇakena nahāyeyya (pāci. 1199), vāsitakena piññākena nahāyeyyā''ti (pāci. 1203) vuttasikkhāpadadvayañca. **''Bhikkhunī…pe… gihiniyā''**ti etena ''bhikkhuniyā ummaddāpeyyā''tiādīni (pāci. 1207) cattāri sikkhāpadāni vuttāni.

395. **Tathāsaṃkaccikā**ti ''asaṃkaccikā gāmaṃ paviseyyā''ti (pāci. 1225) evaṃ vuttasikkhāpadañca. **Ime pana tecattālīsa** dhammā sabbe kāyacittavasena **dvisamuṭṭhānikā**. Eḷakalomena samuṭṭhānato **samā** hontīti yojanā.

Eḷakalomasamuṭṭhānavaṇṇanā.

396-7. **Aññatrā**ti ''mātugāmassa uttarichappañcavācāhi dhammaṃ deseyya aññatra viññunā purisaviggahenā''ti (pāci. 63) vuttasikkhāpadañca. **Asammato cevā**ti ''asammato bhikkhuniyo ovadeyyā''ti (pāci. 146) vuttasikkhāpadañca. **Tathā atthaṅgatena cā**ti ''atthaṅgate sūriye bhikkhuniyo ovadeyyā''ti (pāci. 154) vuttasikkhāpadañca. **Tiracchānavijjā dve vutta**ti ''tiracchānavijjaṃ pariyāpuṇeyya, vāceyyā''ti (pāci. 1014, 1018) evaṃ vuttāni dve sikkhāpadāni ca. **Anokāsakatampi cā**ti ''anokāsakataṃ bhikkhuṃ pañhaṃ puccheyyā''ti (pāci. 1220) vuttasikkhāpadañcāti ime pana sabbe cha dhammā vācato, vācācittato cāti imehi dvīhi samuṭṭhānehi samuṭṭhānikā honti. **Padasodhammatulyatā** ayametesaṃ padasodhammena sadisabhāvoti yojanā.

Padasodhammasamuṭṭhānavaṇṇanā.

398-9. **Eka**nti ''bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhāya ekaddhānamaggaṃ paṭipajjeyyā''ti (pāci. 180) vuttasikkhāpadañca. **Nāva**nti ''ekanāvaṃ abhiruheyyā''ti (pāci. 188) vuttasikkhāpadañca. **Paṇītañcā**ti ''paṇītabhojanāni agilāno attano atthāya viññāpetvābhuñjeyyā''ti (pāci. 259) vuttasikkhāpadañca. **Saṃvidhānañcā**ti mātugāmena saddhiṃ saṃvidhāya gamanasikkhāpadañca. **Saṃhare**ti ''sambādhe lomaṃ saṃharāpeyyā''ti (pāci. 799) vuttasikkhāpadañca. **Dhañña**nti ''āmakadhaññaṃ viññatvā vā''ti (pāci. 821) vuttasikkhāpadañca. **Nimantitā cevā**ti ''nimantitā vā pavāritā vā khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā khādeyya vā bhuñjeyya vā''ti (pāci. 1038) vuttasikkhāpadañca. **Pāṭidesaniyaṭṭhaka**nti bhikkhunīnaṃ vuttā aṭṭha pāṭidesanīyā ceti buddhaseṭṭhena paññattā etā cuddasa sikkhā **catusamuṭṭhānā** kāyato, kāyavācato, kāyacittato, vācācittato cāti catūhi samuṭṭhānehi samuṭṭhahanti. Samuṭṭhānato **addhānena** addhānasikkhāpadena samā hontīti matāti yojanā.

Addhānasamuṭṭhānavaṇṇanā.

400-1. **Suti**nti upassutitiṭṭhanasikkhāpadañca. **Sūpādiviññatti**nti sūpodanaviññattisikkhāpadañca. **Andhakāre**ti ''rattandhakāre appadīpe''ti (pāci. 839) vuttasikkhāpadañca. **Tatheva ca paṭicchanne**ti ''paṭicchanne okāse''ti (pāci. 843) vuttasikkhāpadañca. **Okāse**ti ''ajjhokāse purisena saddhi''nti (pāci. 847) evaṃ vuttasikkhāpadañca. **Byūhe cā**ti tadanantarameva ''rathikāya vā byūhe vā siṅghāṭake vā purisena saddhi''nti (pāci. 851) āgatasikkhāpadañcāti ime sabbepi ādiccabandhunā desitā cha dhammā **catutthacchaṭṭhato** kāyacittato, kāyavācācittato ca samuṭṭhahantā **theyyasatthasamuṭṭhānā** theyyasatthasikkhāpadena samānasamuṭṭhānā siyunti yojanā.

Theyyasatthasamuṭṭhānavaṇṇanā.

402. **Chatta, daṇḍakarassāpī**ti ''na chattapāṇissa daṇḍapāṇissā''ti (pāci. 635) vuttasikkhāpadadvayañca. **Satthāvudhakarassāpī**ti ''na satthapāṇissa (pāci. 636), na āvudhapāṇissā''ti (pāci. 637) vuttasikkhāpadadvayañca. **Pādukūpāhanā, yāna**nti ''na pādukāruḷhassa (pāci. 638), na upāhanāruḷhassa (pāci. 639), na yānagatassā''ti (pāci. 640) vuttasikkhāpadattayañca. **Seyyā, pallatthikāya cā**ti ''na sayanagatassa (pāci. 641), na pallatthikāya nisinnassā''ti (pāci. 642) vuttasikkhāpadadvayañca.

403. **Veṭhitoguṇṭhito cā**ti ''na veṭhitasīsassa (pāci. 643), na oguṇṭhitasīsassā''ti (pāci. 644) vuttasikkhāpadadvayañcāti nidassitā **sabbe ekādasa** dhammā vācācittasaṅkhātena ekena samuṭṭhānena samuṭṭhitā dhammadesanasamuṭṭhānāti saññitā sallakkhitāti yojanā.

Dhammadesanasamuṭṭhānavaṇṇanā.

404. Evaṃ tāva sambhinnasamuṭṭhānaṃ veditabbaṃ, niyatasamuṭṭhānaṃ tividhaṃ, taṃ ekasseva sikkhāpadassa hotīti visuṃyeva dassetumāha **''bhūtārocanakañcevā''**tiādi. **Bhūtārocanakañcevā**ti tīhi acittakasamuṭṭhānehi samuṭṭhitaṃ bhūtārocanasikkhāpadañca. **Corivuṭṭhāpanampi cā**ti vācācittato, kāyavācācittato cāti dvīhi samuṭṭhitaṃ corivuṭṭhāpanasikkhāpadañca. Ananuññātameva **ananuññātamattaṃ. Ananuññātamatta**nti vācato, kāyavācato, vācācittato, kāyavācācittato cāti catūhi samuṭṭhitaṃ ananuññātasikkhāpadañcāti. **Idaṃ taya**nti idaṃ sikkhāpadattayaṃ. **Asambhinna**nti kenaci aññena sikkhāpadena asammissasamuṭṭhānaṃ.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Samuṭṭhānasīsakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Āpattisamuṭṭhānakathāvaṇṇanā

405. **Ādinā**ti paṭhamena kāyasaṅkhātena samuṭṭhānena.

406-7. **Dukkaṭādayo**ti **ādi**-saddena thullaccayasaṅghādisesā gahitā. Yathāha – ''payoge dukkaṭaṃ. Ekaṃ piṇḍaṃ anāgate āpatti thullaccayassa. Tasmiṃ piṇḍe āgate āpatti saṅghādisesassā''ti (pari. 277). **Vikāle pana pācittī**ti vikālabhojanapācitti. **Aññātihatthato**ti aññātikāya bhikkhuniyā antaragharaṃ paviṭṭhāya hatthato. **Gahetvā**ti khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā sahatthā paṭiggahetvā. ''Pañca imā āpattiyo''ti padacchedo.

408. **Dutiyenā**ti vācāsaṅkhātena samuṭṭhānena.

409-10. **Samādisati** katheti ce. **Sabbathā vipanna**nti adesitavatthukatādinā sabbappakārena vipannappadesaṃ. **Kuṭi**nti saññācikāya kuṭiṃ. Yathāha **parivāre** ''tassa kuṭiṃ karonti adesitavatthukaṃ pamāṇātikkantaṃ sārambhaṃ aparikkamana''nti (pari. 278). Padasodhammaṃ mūlaṃ samuṭṭhānaṃ yassa pācittiyassāti tathā vuttaṃ, tena **padasodhammamūlena,** sahatthe cetaṃ karaṇavacanaṃ.

411. **Tatiyena samuṭṭhānenā**ti kāyavācāsaṅkhātena samuṭṭhānena.

412. **Saṃvidahitvānā**ti saddhiṃ vidahitvā, ''kuṭiṃ karomā''ti aññehi saddhiṃ mantetvāti attho.

413. **Vatvā**ti attano atthāya viññāpetvā. **Bhikkhuni**nti bhikkhūnaṃ bhuñjanaṭṭhāne ṭhatvā ''idha sūpaṃ detha, idha odanaṃ dethā''ti vosāsamānaṃ upāsakānaṃ vatvā dāpentiṃ bhikkhuniṃ. **Na nivāretvā**ti ''apasakka tāva, bhagini, yāva bhikkhū bhuñjantī''ti anapasādetvā bhuñjatoti yojanā.

414. Catutthena kāyacitta**samuṭṭhānena kati** āpattiyo siyunti yojanā.

417. **Pañcamenā**ti vācācittasamuṭṭhānena. **Vada**nti vadanto samudācaranto.

418. **Kuṭi**nti nidassanamattaṃ, adesitavatthukaṃ pamāṇātikkantaṃ sārambhaṃ aparikkamanaṃ senāsanampi gahaṇaṃ veditabbaṃ.

419. **Vāceti padaso dhamma**nti ettha ''anupasampanna''nti seso. Yathāha – ''bhikkhu akappiyasaññī anupasampannaṃ padaso dhammaṃ vācetī''ti (pari. 281). **Davakamyatā vadantassā**ti jātiādīhi akkosavatthūhi kīḷādhippāyena vadantassa. **Davakamyatā**ti ca ''paṭisaṅkhā yoniso''tiādīsu (ma. ni. 1.22, 24, 422; a. ni. 6.58; 8.9; mahāni. 199, 206; dha. sa. 1355; vibha. 518) viya ya-kāralopena niddeso.

420. Chaṭṭhena kāyavācācitta**samuṭṭhānena**. **Saṃvidahitvānā**ti saṃvidhāya, ''tvañca ahañca ekato avaharissāmā''ti sammantanaṃ katvā. **Bhaṇḍaṃ haratī**ti ''bhāriyaṃ tvaṃ ekaṃ passaṃ gaṇha, ahaṃ ima''nti vatvā tena saha ṭhānā cāveti ce.

423. **Idha** imasmiṃ sāsane. **Vimatūparamaṃ parama**nti ettha ''kappiyaṃ nu kho, akappiya''nti vā ''āpatti nu kho, anāpattī''ti vā ''dhammo nu kho, adhammo''ti vā evamādinā nayena vividhenākārena pavattā vimati vicikicchā vimati. Vimatiṃ uparameti vināsetīti **vimatūparamaṃ. Paramaṃ** uttamaṃ. **Uttara**nti vibhaṅgakhandhakāgatānaṃ nidānādivinicchayānaṃ pañhauttarabhāvena ṭhitattā uttaraṃ. Imaṃ uttaraṃ nāma pakaraṇaṃ **yo uttarati** paññāya ogāhetvā pariyosāpeti. Idha ''uttaraṃ uttara''nti padadvaye ekaṃ guṇanidassanaṃ, ekaṃ satthanidassananti gahetabbaṃ. Sunayena yuto so puggalo **vinayaṃ** piṭakaṃ uttaratīti sambandho. Kiṃ visiṭṭhanti āha **''sunaya''**ntiādi. Suṭṭhu cārittavārittadaḷhīkaraṇasithilakaraṇabhedā paññattianupaññattādinayā etthāti **sunayo,** taṃ. Suṭṭhu nīyati vinicchayo etenāti **sunayo,** uttaravinicchayo, tena. Vinicchayāvabodhena saṃyutto samannāgato. Dukkhena uttarīyatīti **duttaraṃ**. Pātimokkhasaṃvarasīladīpakattena samādhipaññānibbānasaṅkhātauttarappattiyā patiṭṭhābhāvato **uttaraṃ uttarati** ogāhetvā pariyosānaṃ pāpuṇātīti attho.

Idha yo vimatūparamaṃ paramaṃ uttaraṃ uttaraṃ nāma pakaraṇaṃ uttarati, sunayena yuto so puggalo sunayaṃ duttaraṃ uttaraṃ vinayaṃ uttaratīti yojanā. Ca-saddena satthantarasamuccayatthena imamatthaṃ dīpeti. Seyyathidaṃ, idha yo sunayaṃ duttaraṃ uttaraṃ vinayaṃ uttarati, sunayena yuto so puggalo vimatūparamaṃ paramaṃ uttaraṃ uttaraṃ nāma pakaraṇaṃ uttaratīti. Iminā yo uttaraṃ jānāti, so vinayaṃ jānāti. Yo vinayaṃ jānāti, so uttaraṃ jānātīti uttarapakaraṇassa vinayapiṭakajānane accantūpakāritā vibhāvitāti daṭṭhabbaṃ.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Āpattisamuṭṭhānakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Ekuttaranayakathāvaṇṇanā

424. **Ito para**nti ito samuṭṭhānavinicchayakathāya paraṃ. **Para**nti uttamaṃ. **Ekuttaraṃ naya**nti ekekaaṅgātirekatāya ekuttarasaṅkhātaṃ ekakadukādinayaṃ.

425-7. **Ke āpattikarā dhammā…pe… kā cādesanagāminī**ti ekekapañhavasena uttānatthoyeva.

428. **Samuṭṭhānānī**ti ādiko vissajjanasaṅkhāto uttaravādo. Tattha **samuṭṭhānāni…pe… dīpitā**ti yasmā etesaṃ vasena puggalo āpattiṃ karoti āpajjati, tasmā **''āpattikarā''**ti vuttā.

429. **Tatthā**ti tāsu āpattīsu. **Lahukā**ti lahukena vinayakammena visujjhanato lahukā. Garukena vinayakammena visujjhanato saṅghādisesāpatti, kenaci ākārena anāpattibhāvaṃ upanetuṃ asakkuṇeyyato pārājikāpatti ca garukāpatti nāma, tā pana lahukāsu vuttāsu tabbipariyāyato ñātuṃ sakkāti vissajjane visuṃ na vuttā.

431. Duṭṭhuṃ kucchitabhāvaṃ paramajegucchaṃ nindanīyabhāvaṃ ulati gacchatīti **duṭṭhullaṃ,** pārājikasaṅghādisesaṃ. Tenāha **''duvidhāpatti ādito''**ti.

432. **Pañcānantariyasaṃyuttā**ti mātughātakapitughātakaarahantaghātakehi āpannā manussaviggahapārājikāpatti ca lohituppādakasaṅghabhedakānaṃ abhabbatāhetukā kāyavacīdvārappavattā akusalacetanāsaṅkhātā pārājikā ca anantarameva apāyuppattihetutāya ime pañca anantarasaṃyuttā nāma. Tā pana micchattaniyatesu antogadhattā **''niyatā''**ti vuttā.

Parivāre (pari. 321) pana aññepi antarāyikādī bahū ekakā dassitā, te pana ganthabhīrukajanānuggahena ācariyena idha na dassitā. Atthikehi **parivāre**yeva (pari. 321) gahetabbā. Ettha ca sattapi āpattiyo sañcicca vītikkantā saggantarāyañceva mokkhantarāyañca karontīti **antarāyikā**. Ajānantena vītikkantā pana paṇṇattivajjāpatti neva saggantarāyaṃ, na mokkhantarāyaṃ karotīti **anantarāyikā**. Antarāyikaṃ āpannassapi desanāgāminiṃ desetvā vuṭṭhānagāminito vuṭṭhāya suddhipattassa, sāmaṇerabhūmiyaṃ ṭhitassa ca avārito saggamaggamokkhamaggoti.

Ekakakathāvaṇṇanā.

435. **Addhavihīno** nāma ūnavīsativasso. **Aṅgavihīno** nāma hatthacchinnādibhedo. **Vatthuvipanno** nāma paṇḍako, tiracchānagato, ubhatobyañjanako ca. Avasesā theyyasaṃvāsakādayo aṭṭha abhabbaṭṭhānappattā dukkaṭakārino nāma, imasmiṃyeva attabhāve dukkaṭena attano kammena abhabbaṭṭhānappattāti attho. **Aparipuṇṇo**ti aparipuṇṇapattacīvaro. **No yācatī**ti upasampannaṃ na yācati. **Paṭisiddhā**ti ''dve puggalā na upasampādetabbā''tiādinā (pari. 322) vāritā.

436. **Have**ti ekaṃsatthe nipāto. Laddhasamāpattissa bhikkhuno dīpitā āpatti **atthi have** attheva. **No laddhasamāpattissā**ti aladdhasamāpattissa dīpitā āpatti atthevāti yojanā.

437. **Bhūtassā**ti attani santassa uttarimanussadhammassa. **Abhūtārocanāpattī**ti catutthapārājikāpatti. Asamāpattilābhino niddiseti yojanā.

438. **''Atthi saddhammasaṃyuttā''**tiādīsu **atthi**-saddo paccattekavacanantehi paccekaṃ yojetabbo.

439. **Padasodhammamūlādī**ti **ādi**-saddena ''uttarichappañcavācādhammadesanā''ti āpattīnaṃ gahaṇaṃ.

440. **Bhoge**ti paribhoge. **''Saparikkhārasaṃyutā''**ti idañca nidassanamattaṃ. ''Pattacīvarānaṃ nissajjane, kiliṭṭhacīvarānaṃ adhovane, malaggahitapattassa apacane''ti evamādikā ayuttaparibhogā āpattiyopi sakaparikkhārasaṃyuttāyeva.

441. **Mañcapīṭhādi**nti **ādi**-saddena bhisiādīnaṃ gahaṇaṃ. **Ajjhokāsattharepi cā**ti ajjhokāse atthare attharāpane sati. **Anāpucchāva gamane**ti anāpucchitvā vā gamane. **Vā**-saddena anuddharitvā vā anuddharāpetvā vā gamanaṃ saṅgaṇhāti. **Parasantakasaṃyutā**ti paraparikkhārapaṭibaddhā.

443. ''Sikharaṇīsī''ti yaṃ vacanaṃ saccaṃ, taṃ bhaṇato **garukaṃ** duṭṭhullavācāsaṅghādiseso siyāti yojanā.

445. **Garukāpattī**ti uttarimanussadhammapārājikāpatti. **Bhūtassārocane**ti bhūtassa uttarimanussadhammassa anupasampannassa ārocane. **Saccaṃ vadato**ti saccaṃ vacanaṃ vadantassa. **Lahukā**ti pācittiyāpatti.

447. **Vikopetu**nti vaggakaraṇena vikopetuṃ. **Hatthapāsaṃ jaha**nti antosīmāya eva hatthapāsaṃ jahanto, hatthapāsaṃ jahitvā ekamantaṃ nisīdantoti attho. **Phuse**ti bhūmigato phuseyya.

448. Vehāsakuṭiyā upari āhaccapādakaṃ mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā abhinisīdanto vehāsagato āpajjatīti yojanā. Sace taṃ bhūmiyaṃ paññapetvā nisajjeyya, na āpajjeyya. Tena vuttaṃ **''na bhūmito''**ti.

449. **Pavisanto**ti ārāmaṃ pavisanto. **Nikkhama**nti tato eva nikkhamanto. **Ta**nti ārāmaṃ.

450. **Vattamapūretvānā**ti sīsato chattāpanayanaṃ, pādato upāhanāmuñcanavattaṃ akatvā. **Nikkhamana**nti bahi nikkhamanto chattupāhanaṃ dhārentopi na āpajjati.

451. **''Nikkhamanto''**ti idaṃ ''nikkhama''nti etassa atthapadaṃ. **Pavisaṃ na cā**ti yaṃ ārāmaṃ sandhāya gato, taṃ pavisanto na āpajjeyya.

453. Yā kāci bhikkhunī atigambhīraṃ udakasuddhikaṃ ādiyantī āpattiṃ āpajjatīti yojanā.

457. **Vattaṃ panattano**ti yaṃ attano netthāravattaṃ vuttaṃ, so taṃ asamādiyantova āpajjati nāmāti yojanā.

460. **Itarassa** ācariyassa, tathā saddhivihārikassa ca.

462. **Dadamāno**ti pārivattakaṃ vinā dadamāno.

463. **Mudū**ti mudupiṭṭhiko. ''Lambīādino''ti padacchedo. **Ādi**-saddena ''hatthena upakkamitvā asuciṃ mocentassa, ūrunā aṅgajātaṃ pellantassa, attānaṃ vadhitvā vadhitvā rodantiyā bhikkhuniyā āpattī''ti evamādīnaṃ saṅgaho. **Attā**ti ettha nissitāti uttarapadalopo, vibhattilopo ca niruttilakkhaṇena daṭṭhabbo. **Sesā**ti methunadhammakāyasaṃsaggapahāradānādīsu vuttāpatti. **Paranissitā**ti paraṃ nissāya āpajjitabbāti attho.

465. ''Na, bhikkhave, ovādo na gahetabbo''ti vacanato ovādaṃ **na gaṇhanto** na paṭiggaṇhanto vajjataṃ āpajjati nāma.

470. **Aruṇugge**ti aruṇuggamane. **Naaruṇuggame**ti aruṇuggamanato aññasmiṃ kāle.

471. Ekarattātikkame chārattātikkame sattāhātikkame dasāhātikkameti yojanā. **Ādi**-saddena māsādīnaṃ saṅgaho. **Vuttamāpatti**nti sabbattha nissaggiye pācittiyāpattiṃ. ''Āpajjati aruṇuggame''ti padacchedo.

473. Parasantakaṃ rukkhalatādiṃ theyyāya chindantassa pārājikaṃ, chindantassa pācittimattaṃ hotīti āha **''bhūtagāmaṃ chindanto pārājikañca pācittiñca phuse''**ti.

475. **Chādento panā**ti ettha ''kā āpattī''ti seso. Tatra āha **''āpattiṃ chādento naro āpajjatī''**ti.

Acchinnoti acchinnacīvaro. **Nacchādento**ti tiṇena vā paṇṇena vā sākhābhaṅgādinā yena kenaci attano hirikopinaṃ appaṭicchādento. Yathāha – ''tiṇena vā paṇṇena vā paṭicchādetvā āgantabbaṃ, na tveva naggena āgantabbaṃ. Yo āgaccheyya, āpatti dukkaṭassā''ti (pārā. 517).

476. **Kusacīrādi**nti **ādi**-saddena vākacīraphalakacīrādīnaṃ titthiyadhajānaṃ gahaṇaṃ. Dhārento koci āpajjatīti seso. Tatrāha – ''kusacīrādīni dhārento dhārento āpajjatī''ti (pari. aṭṭha. 322).

477. Yaṃ nissaṭṭhapattaṃ ''ayaṃ te bhikkhu patto yāvabhedanāya dhāretabbo''ti **dinnaṃ,** taṃ sakkaccaṃ adhārento **ca dosavā** hoti āpajjati āpattiṃ. Sacittakācittakadukassa saññāvimokkhadukaṃ yathākkamaṃ pariyāyoti āha **''sacittakaduka''**ntiādi.

Dukakathāvaṇṇanā.

478. Yā āpatti nāthe tiṭṭhante hoti, no parinibbute, sā āpatti atthi. Yā āpatti nāthe parinibbute hoti, na tu tiṭṭhante, sāpi atthi. Yā āpatti nāthe tiṭṭhantepi hoti parinibbutepi, sā āpatti atthīti yojanā.

479. Sā katamāti āha **''ruhiruppādanāpattī''**tiādi. Tattha **theramāvusavādena, vadato parinibbute**ti ''yathā kho panānanda, etarahi bhikkhū aññamaññaṃ āvusovādena samudācaranti, na kho mamaccayena evaṃ samudācaritabbaṃ…pe… navakatarena bhikkhunā therataro bhikkhu 'bhante'ti vā 'āyasmā'ti vā samudācaritabbo''ti (dī. ni. 2.216) vacanato theraṃ āvusovādena samudācaraṇapaccayā āpattiṃ parinibbute bhagavati āpajjati, no tiṭṭhanteti attho.

481. Kathaṃ kāleyeva āpatti siyā, na vikāle. Kathaṃ vikāleyeva āpatti siyā, kāle na siyā. Kathaṃ kāle ceva vikāle cāti **ubhayattha** siyāti pañhe.

482. Yathākkamaṃ vissajjento āha **''bhuñjato''**tiādi.

483. Avasesaṃ pana sabbaṃ āpattiṃ kālavikālesu sabbadā āpajjati, tattha ca saṃsayo natthīti yojanā.

484. ''Atthāpatti rattiṃ āpajjati, no divā, atthāpatti divā āpajjati, no rattiṃ, atthāpatti rattiñceva āpajjati divā cā''ti (pari. 323) vuttaṃ tikaṃ dassetumāha **''rattimevā''**tiādi.

486. Atthāpatti dasavasso āpajjati, no ūnadasavasso, sā kathaṃ siyā. Atthāpatti ūnadasavasso āpajjati, no dasavasso, sā kathaṃ hoti. Atthāpatti dasavassopi āpajjati ūnadasavassopīti **ubhayatthapi** āpatti kathaṃ hotīti yojanā.

487. Tattha vissajjanamāha **''upaṭṭhāpetī''**tiādi. ''Bālo''ti etassa hi atthapadaṃ **''abyatto''**ti.

488. Ūnadasavasso evaṃ ''ahaṃ paṇḍito''ti parisaṃ gaṇhati, tathā āpattiṃ āpajjatīti yojanā. ''Dasavasso ūno''ti padacchedo. Dasavasso, ūnadasavasso cāti ubhopete parisupaṭṭhāpanāpattito aññaṃ āpattiṃ āpajjatīti yojanā. Ettha ca ''āpajjante''ti vattabbe gāthābandhavasena na-kāralopo.

489. Kathaṃ kāḷe āpattiṃ āpajjati, na juṇhe, kathaṃ juṇhe āpattiṃ āpajjati, na kāḷasmiṃ, kathaṃ kāḷe ca juṇhe cāti **ubhayatthapi** āpajjatīti yojanā.

490. Vissajjanamāha **''vassa''**ntiādi. ''Āpajjate appavārento''ti padacchedo. **Juṇhe**ti purimapakkhe. **Kāḷake**ti aparapakkhe.

491. **Avipattinā**ti catubbidhavipattirahitattā avipattinā bhagavatā paññattaṃ. **Avasesa**nti vassaṃ anupagamanāpattiyā ca pavāraṇāpattiyā ca avasesaṃ sabbaṃ āpattiṃ.

492. Vassūpagamanaṃ kāḷe kappati, juṇhe no kappati, pavāraṇā juṇhe kappati, kāḷe no kappati, **sesaṃ** anuññātaṃ sabbaṃ saṅghakiccaṃ kāḷe ca juṇhe cāti **ubhayatthapi** kappatīti yojanā.

493. Atthāpatti hemante hoti, **itarautudvaye** gimhānavassānasaṅkhāte na hoti, atthāpatti gimheyeva hoti, na **sesesu** vassānahemantasaṅkhātesu, atthāpatti vasse hoti, no **itaradvaye** hemantagimhasaṅkhāteti yojanā.

494-6. Sā tividhāpi āpatti katamāti āha **''dine pāṭipadakkhāte''**tiādi. Tattha **dine…pe… puṇṇamāsiyā**ti aparakattikapuṇṇamāsiyā kāḷapakkhapāṭipadadivase paccuddharitvā vikappetvā ṭhapitaṃ pana taṃ vassasāṭikacīvaraṃ sace hemante nivāseti, hemante āpajjatīti yojanā.

Pacchimeti ettha sāmivacanappasaṅge bhummaṃ. Pacchimassa kattikassa yasmiṃ puṇṇame divase vassikasāṭikacīvaraṃ paccuddharitabbaṃ, tasmiṃ divase taṃ apaccuddharitvāva pāṭipade aruṇaṃ uṭṭhāpento apaccuddharaṇapaccayā āpatti hemanteyeva āpajjati, **itare** gimhānavassānautudvaye na āpajjatīti kurundaṭṭhakathāyaṃ (pari. aṭṭha. 323) niddiṭṭhanti yojanā. ''Anujānāmi, bhikkhave, vassikasāṭikaṃ vassānaṃ catumāsaṃ adhiṭṭhātuṃ, tato paraṃ vikappetu''nti (mahāva. 358) vutta**pāḷiyā**

kurundaṭṭhakathāvacanassa aviruǰjhanato ''tampi suvutta''nti (pari. aṭṭha. 323) **samantapāsādikāya** vuttattā ''hemante āpajjatī''ti vacanassa ubhayampi attho hotīti gahetabbaṃ.

497. Gimhānamāsānaṃ sambandhini **gimhike** utumhi. Māsato atireko atirekamāsoti katvā **atirekamāso** kālo sesoti vattabbe kāle. **Pariyesanto**ti aññātikaappavāritaṭṭhānato satuppādakaraṇena vassikasāṭikaṃ pariyesanto ca atirekamāso sesoti katvā nivāsento ca gimhe āpattiṃ āpajjati. ''Na tu eva itarautudvaye''ti padacchedo. Gimhe pariyesanto purimamāsattaye āpajjatīti katvā nivāsento aḍḍhamāsādhike gimhamāsattaye āpajjati. **Nissandehe** ''gimhānaṃ pacchimamāsato purimesu sattasu māsesū''ti vuttaṃ, tadayuttaṃ ''gimhāneyeva āpajjatī''ti gimhāpattiyā dassitattā, ''itarautudvaye''ti paṭisiddhattā ca. Ettha ca gāthāya pariyesanāpattiyāyeva dassanaṃ nidassanamattanti katvā nivāsanāpattiyā ca gimheyeva sambhavoti sāpi dassitā.

498. **Idha** pana imasmiṃ sāsane **yo** bhikkhu vassikasāṭikacīvare vijjamāne naggo kāyaṃ ovassāpeti, so **have** ekaṃsena **vasse** vassānautumhi āpajjatīti yojanā.

499. ''Atthāpatti saṅgho āpajjati, na gaṇo na puggalo, atthāpatti gaṇo āpajjati, na saṅgho na puggalo, atthāpatti puggalo āpajjati, na saṅgho na gaṇo''ti (pari. 323) vuttattikaṃ dassetumāha **''āpajjati hi saṅghovā''**tiādi.

500. Kathamāpajjatīti āha **''adhiṭṭhāna''**ntiādi. **Adhiṭṭhāna**nti adhiṭṭhānuposathaṃ karonto pārisuddhiuposathaṃ vāti sambandho. Idha attano yathāpattamuposathaṃ akatvā apattauposathakaraṇaṃ āpajjitabbāpattidassanassa adhippetattā, attakaraṇadosassa visuṃ visuṃ vakkhamānattā ca **na gaṇo na ca puggalo**ti ettha adhiṭṭhānaṃ karonto puggalo ca pārisuddhiṃ karonto gaṇo ca nāpajjatīti yathālābhayojanā kātabbā. Yathākkamaṃ yojanaṃ karomīti vipariyāyavikappo na kātabbo. Evamuparipi vipariyāyavipakkhaṃ katvā yathālābhayojanāva kātabbā.

501. **''Uposatha''**nti idaṃ ''suttuddesamadhiṭṭhāna''nti padehi paccekaṃ yojetabbaṃ.

502. **Suttuddesaṃ karonto vā**ti ettha **vā**-saddena pārisuddhiṃ gaṇhāti. Suttuddesaṃ, pārisuddhiṃ vā uposathaṃ karonto puggalo āpattiṃ āpajjati, suttuddesaṃ karonto saṅgho ca nāpajjati, pārisuddhiṃ karonto gaṇo ca na āpajjatīti yojanā.

503. Kathaṃ pana gilānova āpattiṃ āpajjati, na agilāno, kathaṃ agilānova āpattiṃ āpajjati, no gilāno, kathaṃ gilāno ca agilāno ca **ubhopi** āpajjantīti yojanā.

504. Yo pana **akallako** gilāno aññena pana bhesajjena atthe sati **tadaññaṃ** tato aññaṃ bhesajjaṃ viññāpeti, **so āpajjati** pācittiyāpattinti yojanā.

505. Bhesajjena atthe avijjamānepi sace bhesajjaṃ viññāpeti, agilānova viññattipaccayā āpattiṃ **āpajjati. Sesaṃ** pana āpattiṃ gilānaagilānā **ubhopi** āpajjanti.

506. Atthāpatti antova āpajjati, na bahiddhā, tathā atthāpatti bahi eva āpajjati, na anto, atthāpatti anto, bahiddhāti **ubhayatthapi** āpajjatīti yojanā.

507. Kevalaṃ antoyeva āpajjatīti yojanā.

508. **Mañcādi**nti saṅghikamañcādiṃ.

509. ''Antosīmāya eva āpatti''nti padacchedo. Kathaṃ antosīmāya eva āpattiṃ āpajjati, neva bahisīmāya āpattiṃ āpajjati, kathaṃ bahisīmāya eva āpattiṃ āpajjati, no antosīmāya āpattiṃ āpajjati, kathaṃ antosīmāya ca bahisīmāya cāti **ubhayatthapi** āpajjatīti yojanā.

510. **Sachattupāhano bhikkhū**ti chattupāhanasahito āgantuko bhikkhu. **Pavisanto tapodhano**ti āgantukavattaṃ adassetvā saṅghārāmaṃ pavisanto.

511. ''Upacārassa atikkame''ti padacchedo.

512. **Sesaṃ** sabbaṃ āpattiṃ antosīmāya ca bahisīmāya ca āpajjatīti yojanā. Ettha ca kiñcāpi vassacchedāpattiṃ bahisīmāgato āpajjati, bhikkhunīārāmapavesanāpattiṃ antosīmāya āpajjati, tadubhayaṃ pana āgantukagamikavattabhedāpattīhi ekaparicchedanti upalakkhaṇato eteneva viññāyatīti visuṃ na vuttanti gahetabbaṃ. Evaṃ sabbattha īdisesu ṭhānesu vinicchayo veditabbo.

Tikakathāvaṇṇanā.

515. **Vacīdvārikamāpatti**nti musāvādapesuññaharaṇādivasena vacīdvāre āpajjitabbāpattiṃ. **Paravācāya sujjhatī**ti saṅghamajjhe ekavācikāya tiṇavatthārakakammavācāya sujjhati.

516. Vajjameva **vajjatā,** taṃ, pācittiyanti attho.

518-9. **Taṃ desetvā visujjhanto**ti taṃ desetvā visuddho honto. **Yāvatatiyakaṃ panā**ti yāvatatiyena samanubhāsanakammena āpannaṃ saṅghādisesāpattiṃ pana. **Parivāsādī**ti **ādi**-saddena mānattamūlāyapaṭikassanaabbhānāni gahitāni.

522. **Kāyadvārikamāpatti**nti kāyadvārena āpajjitabbaṃ pahāradānādiāpattiṃ.

523. **Kāyeneva visujjhatī**ti tiṇavatthārakaṃ gantvā kāyasāmaggiṃ dento visujjhati.

526. Yo sutto āpattiṃ āpajjati, so kathaṃ paṭibuddho visujjhati. Yo paṭibuddhova āpanno, so kathaṃ sutto sujjhatīti yojanā.

528. **Sagāraseyyakādi**nti mātugāmena sahaseyyādiāpattiṃ.

529. **Jaggantо**ti jāgaranto niddaṃ vinodento.

531. **Paṭibuddho**ti aniddāyanto.

532. **Acitto**ti ''sikkhāpadaṃ vītikkamissāmī''ti cittā bhāvena acitto.

535. **Sacittakāpatti**nti vikālabhojanādiāpattiṃ. Tiṇavatthāre **sayanto** niddāyanto tiṇavatthārakakamme kariyamāne ''imināhaṃ kammena āpattito vuṭṭhāmī''ti cittarahito vuṭṭhahanto acittako visujjhati.

536. **Pacchimaṃ tu padadvaya**nti –

> ''Āpajjitvā acittova, acittova visujjhati;
> Āpajjitvā sacittova, sacittova visujjhatī''ti. –

Padadvayaṃ. **Amissetvā**ti acittasacittapadehi evameva missaṃ akatvā. **Etthā**ti purimapadadvaye. **Vuttānusārenā**ti vuttanayānusārena.

539. **Kammato**ti samanubhāsanakammato.

540. **Āpajjitvā akammato**ti samanubhāsanakammaṃ vināva āpajjitvā.

541. Samanubhāsane āpajjitabbaṃ saṅghādisesāpattiṃ **samanubhāsana**māha kāraṇūpacārena.

542. **Avasesa**nti musāvādapācittiyādikaṃ.

543. **Visujjhati asammukhā**ti saṅghassa asammukhā visujjhati. Idañca sammukhāvinayena ceva paṭiññātakaraṇena ca samentaṃ āpattādhikaraṇaṃ sandhāya vuttaṃ. Tattha puggalasammukhatāya sabbhāvepi saṅghassa asammukhatāya āpajjati vā visujjhati vāti ‘‘asammukhā’’ti vuttaṃ.

551. ‘‘Acittakacatukkaṃ ajānantacatukka’’nti kusalattikaphassapañcakādivohāro viya ādipadavasena vutto.

552-3. Atthāpatti āgantuko āpajjati, na **cetaro** āvāsiko āpajjati, atthāpatti āvāsikova āpajjati, na **cetaro** āgantuko āpajjati, atthāpatti āgantuko ca āvāsiko ca te ubhopi āpajjanti, ubho sesaṃ na āpajjanti atthīti yojanā.

555. **Itaro**ti āvāsiko. **Āvāsavatta**nti āvāsikena āgantukassa kātabbavattaṃ. **Āvāsī**ti āvāsiko.

556. **Na cevāgantuko**ti taṃ āvāsikavattaṃ akaronto āgantuko na ceva āpajjati. **Sesaṃ** kāyavacīdvārikaṃ āpattiṃ. **Ubhopi** āgantukaāvāsikā. Bhikkhubhikkhunīnaṃ **asādhāraṇaṃ āpattiṃ** na āpajjanti.

557. **Vatthunānattatā**ti vītikkamanānattatā. **Āpattinānattatā**ti pārājikādīnaṃ sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ aññamaññanānattatā.

563. **‘‘Pārājikānaṃ…pe… nānabhāvo’’**ti idaṃ nidassanamattaṃ saṅghādisesānaṃ aniyatādīhi vatthunānatāya ceva āpattinānatāya ca labbhamānattā.

565. **Ayameva vinicchayo**ti na kevalaṃ pārājikāpattīsuyeva sādhāraṇāpattiyo ekato ca visuñca āpajjantānaṃ yathāvuttavinicchayo, atha kho avasesasādhāraṇāpattiyopi vuttanayena āpajjati, ayameva vinicchayo yojetabbo.

577. **Ādiyanto** gaṇhanto. **Payojentoti** gaṇhāpento.

579. **Ūnakaṃ pādaṃ…pe… lahuṃ phuse**ti thullaccayaṃ, dukkaṭañca sandhāyāha.

580. **Eteneva upāyena, sesakampi padattaya**nti yo ayaṃ paṭhamavinicchaye vuttanayo, eteneva nayena ūnapādaṃ ādiyanto lahukāpattiṃ āpajjati, pādaṃ vā atirekapādaṃ vā gahaṇatthaṃ āṇāpento garuṃ pārājikāpattiṃ āpajjati, pādaṃ vā atirekapādaṃ vā gaṇhanto ca gahaṇatthāya āṇāpento ca garuke pārājikāpattiyaṃyeva tiṭṭhati, ūnapādaṃ gaṇhanto ca gahaṇatthāya āṇāpento ca lahuke thullaccaye, dukkaṭe vā tiṭṭhatīti evaṃ sesakampi imaṃ padattayaṃ. **Atthasambhavatoyevā**ti yathāvuttassa atthassa sambhavavaseneva.

581-2. Kathaṃ kāleyeva āpatti siyā, no vikāle, vikāleyeva āpatti siyā, na ca kāle, atthāpatti kāle ca pakāsitā vikāle ca, atthāpatti neva kāle ca pakāsitā neva vikāle cāti yojanā.

586-7. Kāle paṭiggahitaṃ kiṃ kāle kappati vikāle tu no kappati, vikāle gahitaṃ kiṃ vikāle kappati, no kāle kappati, kāle ca vikāle ca paṭiggahitaṃ kiṃ nāma kāle ca vikāle ca kappati, kāle ca vikāle ca paṭiggahitaṃ kiṃ nāma kāle ca vikāle ca na kappati, vada bhadramukhāti yojanā.

589. Vikāleyeva kappati, aparajju kālepi na kappatīti yojanā.

592. **Kuladūsanakammādi**nti **ādi**-saddena abhūtārocanarūpiyasaṃvohāraviññattikuhanādīnaṃ saṅgaho.

593-4. Katamā āpatti paccantimesu desesu āpajjati, na majjhime, katamā āpatti majjhime pana desasmiṃ āpajjati, na ca paccantimesu, katamā āpatti paccantimesu ceva desesu āpajjati majjhime ca, katamā āpatti paccantimesu ceva desesu na āpajjati na majjhime cāti yojanā.

596. ‘‘So guṇaṅguṇupāhana’’nti padacchedo. **So** bhikkhūti attho.

599. Evaṃ ‘‘āpajjati, nāpajjatī’’ti padavasena paccantimacatukkaṃ dassetvā ‘‘neva kappati, na kappatī’’ti padavasena dassetumāha **‘‘paccantimesū’’**tiādi.

601. **Vutta**nti ‘‘gaṇena pañcavaggenā’’tiādigāthāya heṭṭhā vuttaṃ.

603. **Evaṃ vattu**nti ‘‘na kappatī’’ti vattuṃ. **Pañcaloṇādika**nti ‘‘anujānāmi, bhikkhave, loṇānī’’tiādi.

608. Anuññātaṭṭhānassa **anto** no āpajjati, taṃ atikkamanto bahiyeva ca āpajjatīti yojanā.

612. **Sekkhapaññattī**ti sekhiyapaññatti.

613. **Agaṇā**ti adutiyā. Ettha hi ekāpi gaṇo nāma.

614. **Ubhayatthapi asādhāraṇamāpatti**nti bhikkhunīnaṃ niyatāpaññatti veditabbā.

616. Gilāno ca nāpajjati, agilāno ca nāpajjatīti evaṃ ubhopi nāpajjantīti yojanā. Tikādīsu dassitānaṃ padānaṃ catukkādidassanavasena punappunaṃ gahaṇaṃ.

618. ‘‘Āpajjati agilānovā’’ti padacchedo.

Catukkakathāvaṇṇanā.

620. ‘‘Garuthullaccaya’’nti vattabbe **‘‘garu’’**nti niggahītāgamo.

621. Pañca kathinānisaṃsā heṭṭhā vuttāyeva.

626. **Aggisatthanakhakkanta**nti aggisatthanakhehi akkantaṃ phuṭṭhaṃ, pahaṭanti attho. **Abīja**nti nobījaṃ. **Ubbaṭṭabījaka**nti nibbaṭṭabījakaṃ.

628. **Pavāraṇāpī**ti paṭikkhepapavāraṇāpi. **Odanādīhī**ti **ādi**-saddena sattukummāsamacchamaṃsānaṃ gahaṇaṃ. **Kāyādigahaṇenā**ti kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā gahaṇena. ‘‘Dātukāmābhihāro ca, hatthapāseraṇakkhama’’nti imehi catūhi aṅgehi saddhiṃ tesaṃ dvinnamekaṃ gahetvā paṭiggahaṇā pañceva honti.

629-30. **Vinayaññukasmi**nti vinayadhare puggale. **Sakañca sīla**nti attano pātimokkhasaṃvarasīlañca. **Surakkhitaṃ hotī**ti āpattānāpattikappiyākappiyānaṃ vijānantatāya asevitabbaṃ pahāya sevitabbaṃyeva sevanavasena suṭṭhu rakkhitaṃ hoti. **Kukkuccamaññassa nirākarotī**ti aññassa sabrahmacārino kappiyākappiyavisaye uppannaṃ kukkuccaṃ nivāreti. **Visārado bhāsati saṅghamajjhe**ti kappiyākappiyānaṃ vinicchayakathāya uppannāya nirāsaṅko nibbhayo voharati. **Veribhikkhū**ti

attapaccatthike puggale. **Dhammassa ceva ṭhitiyā pavatto**ti ‘‘vinayo nāma sāsanassa āyu, vinaye ṭhite sāsanaṃ ṭhitaṃ hotī’’ti (pārā. aṭṭha. 1.paṭhamamahāsaṅgītikathā; dī. ni. aṭṭha. 1.paṭhamamahāsaṅgītikathā; khu. pā. aṭṭha. 5.maṅgalasuttavaṇṇanā; theragā. aṭṭha. 1.251) vacanato saddhammaṭṭhitiyā paṭipanno hoti. **Tasmā** kāraṇā. **Tattha** vinayaññubhāve. **Dhīro** paññavā bhikkhu.

Pañcakakathāvaṇṇanā.

631-2. **Chaḷabhiññenā**ti cha abhiññā etassāti chaḷabhiñño, tena. Atikkantapamāṇaṃ mañcapīṭhaṃ, atikkantapamāṇaṃ nisīdanañca tathā atikkantapamāṇaṃ kaṇḍuppaṭicchādivassasāṭikacīvarañca sugatassa cīvare pamāṇikacīvaranti cha.

633-4. Aññāṇañca kukkuccañca **aññāṇakukkuccā,** tehi, aññāṇatāya ceva kukkuccapakatatāya cāti vuttaṃ hoti. **Viparītāya saññāya** kappiye akappiyasaññāya, akappiye kappiyasaññāya.

Tattha kathaṃ alajjitāya āpajjati? Akappiyabhāvaṃ jānantoyeva madditvā vītikkamaṃ karoti (kaṅkhā. aṭṭha. nidānavaṇṇanā). Vuttampi cetaṃ –

‘‘Sañcicca āpattiṃ āpajjati;
Āpattiṃ parigūhati;
Agatigamanañca gacchati;
Ediso vuccati alajjī puggalo’’ti. (pari. 359);

Kathaṃ aññāṇatāya āpajjati? Aññāṇapuggalo mando momūho kattabbākattabbaṃ ajānanto akattabbaṃ karoti, kattabbaṃ virādheti. Evaṃ aññāṇatāya āpajjati.

Kathaṃ kukkuccapakatatāya āpajjati? Kappiyākappiyaṃ nissāya kukkucce uppanne vinayadharaṃ pucchitvā kappiyaṃ ce, kattabbaṃ siyā, akappiyaṃ ce, na kattabbaṃ, ayaṃ pana ‘‘vaṭṭatī’’ti madditvā vītikkamatiyeva. Evaṃ kukkuccapakatatāya āpajjati.

Kathaṃ kappiye akappiyasaññāya āpajjati? Sūkaramaṃsaṃ ‘‘acchamaṃsa’’nti khādati, kāle vikālasaññāya bhuñjati. Evaṃ kappiye akappiyasaññāya āpajjati.

Kathaṃ akappiye kappiyasaññāya āpajjati? Acchamaṃsaṃ ‘‘sūkaramaṃsa’’nti khādati, vikāle kālasaññāya bhuñjati. Evaṃ akappiye kappiyasaññāya āpajjati.

Kathaṃ satisammosāya āpajjati? Sahaseyyacīvaravippavāsādīni satisammosāya āpajjati.

635-8. ‘‘Bhikkhunā upaṭṭhapetabbo’’ti padacchedo. **Dhammacakkhunā**ti pātimokkhasaṃvarasīlasaṅkhāto paṭipattidhammova cakkhu etassāti dhammacakkhu, tena chahi aṅgehi yuttena dhammacakkhunā pana bhikkhunā upasampādanā kātabbā, nissayo ceva dātabbo, sāmaṇero upaṭṭhāpetabboti yojanā. Āpattiṃ jānāti, anāpattiṃ jānāti, garuṃ āpattiṃ jānāti, lahuṃ āpattiṃ jānātīti yojanā. **Assa** bhikkhuno ubhayāni pātimokkhāni vitthārā svāgatāni bhavanti, atthato suvibhattāni bhavanti, suttaso anubyañjanaso suvinicchitāni bhavanti, dasavasso vā hoti, atirekadasavasso vāti yojanā.

Chakkakathāvaṇṇanā.

639. **Satta sāmīciyo vuttā**ti ‘‘so ca bhikkhu anabbhito, te ca bhikkhū gārayhā, ayaṃ tattha sāmīci, yuñjantāyasmanto sakaṃ, mā vo sakaṃ vinassāti ayaṃ tattha sāmīci, ayaṃ te bhikkhu patto yāva bhedanāya dhāretabboti, ayaṃ tattha sāmīci, tato nīharitvā bhikkhūhi saddhiṃ saṃvibhajitabbaṃ, ayaṃ tattha sāmīci, aññātabbaṃ paripucchitabbaṃ paripañhitabbaṃ, ayaṃ tattha sāmīci, yassa bhavissati, so harissatīti, ayaṃ tattha sāmīcī’’ti cha sāmīciyo bhikkhupātimokkhevuttā, ‘‘sā ca bhikkhunī anabbhitā, tā ca bhikkhuniyo gārayhā, ayaṃ tattha sāmīcī’’ti bhikkhunipātimokkhe vuttāya saddhiṃ satta sāmīciyo vuttā. **Satteva samathāpi cā**ti sammukhāvinayādisamathāpi satteva vuttā. **Paññattāpattiyo sattā**ti pārājikādayo paññattāpattiyo satta vuttā. **Sattabojjhaṅgadassinā**ti satisambojjhaṅgādayo satta bojjhaṅge yāthāvato passantena bhagavatā.

Sattakakathāvaṇṇanā.

640-1. Idha kuladūsako bhikkhu ājīvasseva kāraṇā pupphena, phalena, cuṇṇena, mattikāya, dantakaṭṭhehi, veḷuyā, vejjikāya, jaṅghapesanikenāti imehi aṭṭhahi ākārehi kulāni dūsetīti yojanā. **‘‘Pupphenā’’**tiādinā pupphādinā dānameva upalakkhaṇato dasseti. **Pupphenā**ti pupphadānenāti attho gahetabbo. Pupphadānādayo kuladūsane vuttā.

642-5. ‘‘Aṭṭhadhānatirittāpi, atirittāpi aṭṭhadhā’’tidvīsu aṭṭhakesu aṭṭha anatiritte tāva dassetumāha **‘‘akappiyakatañcevā’’**tiādi. Gilānānatirittakanti niddiṭṭhā ime aṭṭheva anatirittakā ñeyyāti yojanā. **Akappiyakatādayo** pavāraṇasikkhāpadakathāvaṇṇanāya vuttā.

646. **Ñātañattisū**ti ñātadukkaṭaṃ, ñattidukkaṭañca. **Paṭisāvane**ti paṭissave. Aṭṭhadukkaṭānaṃ vinicchayo dutiyapārājikakathāvaṇṇanāya vutto.

648-9. **Ehibhikkhūpasampadā**ti yasakulaputtādīnaṃ ‘‘ehi bhikkhū’’ti vacanena bhagavatā dinnaupasampadā. **Saraṇagamanena cā**ti paṭhamabodhiyaṃ tīhi saraṇagamanehi anuññātaupasampadā. **Pañhābyākaraṇovādā**ti sopākassa pañhābyākaraṇopasampadā, mahākassapattherassa dinnaovādapaṭiggahaṇopasampadā ca. **Garudhammapaṭiggaho**ti mahāpajāpatiyā gotamiyā anuññātagarudhammapaṭiggahaṇopasampadā.

Ñatticatutthena kammenāti idāni bhikkhuupasampadā. **Aṭṭhavācikā**ti bhikkhunīnaṃ santike ñatticatutthena kammena, bhikkhūnaṃ santike ñatticatutthena kammenāti aṭṭhahi kammavācāhi bhikkhunīnaṃ upasampadā aṭṭhavācikā nāma. **Dūtena bhikkhunīna**nti aḍḍhakāsiyā gaṇikāya anuññātā bhikkhunīnaṃ dūtena upasampadā.

650. **Suddhadiṭṭhinā**ti suṭṭhu savāsanakilesānaṃ pahānena parisuddhā samantacakkhusaṅkhātā diṭṭhi etassāti suddhadiṭṭhi, tena samantacakkhunā sammāsambuddhena.

651. **Pāpicchā** nāma asantaguṇasambhāvanicchā.

652-3. **Na ca majjapo siyā**ti majjapo na siyā majjaṃ pivanto na bhaveyya, majjaṃ na piveyyāti attho. **Abrahmacariyā**ti (a. ni. aṭṭha. 2.3.71) aseṭṭhacariyato methunā virameyya. **Rattiṃ na bhuñjeyya vikālabhojana**nti uposathaṃ upavuttho rattibhojanañca divāvikālabhojanañca na bhuñjeyya. **Na ca gandhamācare**ti gandhañca na vilimpeyya. **Mañce chamāyaṃ va sayetha santhate**ti kappiyamañce vā sudhādiparikammakatāya bhūmiyā vā tiṇapaṇṇapalālādīni santharitvā kate santhate vā sayethāti attho. **Etañhi aṭṭhaṅgikamāhuposatha**nti etaṃ pāṇātipātādīni asamācarantena upavutthaṃ uposathaṃ aṭṭhahaṅgehi samannāgatattā ‘‘aṭṭhaṅgika’’nti vadanti. **Dukkhantagunā**ti vaṭṭadukkhassa antaṃ amatamahānibbānaṃ gatena pattena buddhena pakāsitanti yojanā.

654. Bhikkhunovādakabhikkhuno aṭṭhaṅgāni bhikkhunovādakathāvaṇṇanāya dassitāneva.

Aṭṭhakakathāvaṇṇanā.

655. **Bhojanāni paṇītāni nava vuttānī**ti paṇītāni hi bhojanasikkhāpade vuttāni. Dasasu akappiyamaṃsesu manussamaṃsavajjitāni **nava maṃsāni** khādantassa dukkaṭaṃ niddiṭṭhanti yojanā.

656. **Pātimokkha…pe… paridīpitā**ti bhikkhūnaṃ pañcuddesā, bhikkhunīnaṃ aniyatuddesehi vinā cattāroti uddesā nava dīpitā. **Uposathā navevā**ti divasavasena tayo, kārakavasena tayo, karaṇavasena tayoti nava uposathā. **Etthā**ti imasmiṃ sāsane. **Saṅgho navahi bhijjatī**ti navahi puggalehi saṅgho bhijjatīti yojanā. Yathāha –

‘‘Ekato, upāli, cattāro honti, ekato cattāro, navamo anussāveti, salākaṃ gāheti ‘ayaṃ dhammo, ayaṃ vinayo, idaṃ satthusāsanaṃ, imaṃ gaṇhatha, imaṃ rocethā’ti. Evampi kho, upāli, saṅgharāji ceva hoti saṅghabhedo ca. Navannaṃ vā, upāli, atirekanavannaṃ vā saṅgharāji ceva hoti saṅghabhedo cā’’ti (cūḷava. 351).

Navakakathāvaṇṇanā.

657. Dasa akkosavatthūni vakkhati. Dasa sikkhāpadāni pākaṭāneva. Manussamaṃsādīni dasa akappiyamaṃsāni heṭṭhā vuttāneva. **Sukkāni ve dasā**ti nīlādīni dasa sukkāni.

659. Rañño antepurappavesane dasa ādīnavā evaṃ pāḷipāṭhena veditabbā –

‘‘Dasayime, bhikkhave, ādīnavā rājantepurappavesane. Katame dasa? Idha, bhikkhave, rājā mahesiyā saddhiṃ nisinno hoti, tatra bhikkhu pavisati, mahesī vā bhikkhuṃ disvā sitaṃ pātukaroti, bhikkhu vā mahesiṃ disvā sitaṃ pātukaroti, tattha rañño evaṃ hoti ‘addhā imesaṃ kataṃ vā karissanti vā’ti. Ayaṃ, bhikkhave, paṭhamo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rājā bahukicco bahukaraṇīyo aññataraṃ itthiṃ gantvā na sarati, sā tena gabbhaṃ gaṇhāti, tattha rañño evaṃ hoti ‘na kho idha añño koci pavisati aññatra pabbajitena, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, dutiyo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rañño antepure aññataraṃ ratanaṃ nassati, tattha rañño evaṃ hoti ‘na kho idha añño koci pavisati aññatra pabbajitena, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, tatiyo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rañño antepure abbhantarā guyhamantā bahiddhā sambhedaṃ gacchanti, tattha rañño evaṃ hoti ‘na kho idha añño koci pavisati aññatra pabbajitena, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, catuttho ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rañño antepure pitā vā puttaṃ pattheti, putto vā pitaraṃ pattheti, tesaṃ evaṃ hoti ‘na kho idha añño koci pavisati aññatra pabbajitena, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, pañcamo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rājā nīcaṭṭhāniyaṃ ucce ṭhāne ṭhapeti, yesaṃ taṃ amanāpaṃ, tesaṃ evaṃ hoti ‘rājā kho pabbajitena saṃsaṭṭho, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, chaṭṭho ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rājā uccaṭṭhāniyaṃ nīce ṭhāne ṭhapeti, yesaṃ taṃ amanāpaṃ, tesaṃ evaṃ hoti ‘rājā kho pabbajitena saṃsaṭṭho, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, sattamo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rājā akāle senaṃ uyyojeti, yesaṃ taṃ amanāpaṃ, tesaṃ evaṃ hoti ‘rājā kho pabbajitena saṃsaṭṭho, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, aṭṭhamo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rājā kāle senaṃ uyyojetvā antarāmaggato nivattāpeti, yesaṃ taṃ amanāpaṃ, tesaṃ evaṃ hoti ‘rājā kho pabbajitena saṃsaṭṭho, siyā nu kho pabbajitassa kamma’nti. Ayaṃ, bhikkhave, navamo ādīnavo rājantepurappavesane.

‘‘Puna caparaṃ, bhikkhave, rañño antepuraṃ hatthisammaddaṃ assasammaddaṃ rathasammaddaṃ rajanīyāni rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbāni, yāni na pabbajitassa sāruppāni, ayaṃ, bhikkhave, dasamo ādīnavo rājantepurappavesane. Ime kho, bhikkhave, dasa ādīnavā rājantepurappavesane’’ti (a. ni. 10.45; pāci. 497).

Tattha ca **pitā vā puttaṃ patthetī**ti puttaṃ māretumicchatīti attho. Eseva nayo **putto pitaraṃ patthetī**ti. **Hatthisammadda**nti hatthīnaṃ sammaddo saṃsaṭṭho etthāti hatthisammaddaṃ. Evaṃ **‘‘assasammadda’’**ntiādīsupi.

Dasākārehīti –

‘‘Āpattinukkhittamanantarāya-
Pahuttatāyo tathasaññitā ca;
Chādetukāmo atha chādanāti;
Channā dasaṅgeharuṇuggamamhīti. –

Gahitehi dasahi aṅgehi.

660. **Dasa kammapathā puññā**ti pāṇātipātāveramaṇiādayo dasa kusalakammapathā. **Apuññāpi tathā dasā**ti pāṇātipātādayo dasa akusalakammapathāva. Dasa dānavatthūni vakkhati. **Daseva ratanāni cā**ti –

‘‘Muttā maṇī veḷuriyā ca saṅkhā;
Silā pavāḷaṃ rajatañca hemaṃ;
Lohītakañcāpi masāragallā;
Dasseti dhīro ratanāni jaññā’’ti. –

Niddiṭṭhāni dasa ratanāni.

662. Munindena avandiyā dasa puggalā dīpitāti yojanā. Kathaṃ? ‘‘Dasayime, bhikkhave, avandiyā. Pure upasampannena pacchā upasampanno avandiyo, anupasampanno avandiyo, nānāsaṃvāsako vuḍḍhataro adhammavādī avandiyo, mātugāmo avandiyo, paṇḍako avandiyo, pārivāsiko avandiyo, mūlāyapaṭikassanāraho avandiyo, mānattāraho avandiyo, mānattacāriko avandiyo, abbhānāraho avandiyo. Ime kho, bhikkhave, dasa avandiyā’’ti (cūḷava. 312).

663-4. **Sosānika**nti susāne chaḍḍitaṃ. **Pāpaṇika**nti āpaṇadvāre chaḍḍitaṃ. **Undūrakkhāyita**nti undūrehi khāyitaṃ pariccattaṃ pilotikaṃ. **Gokhāyitā**dīsupi eseva nayo. **Thūpacīvarika**nti balikammatthāya vammike parikkhipitvā pariccattavatthaṃ. **Ābhisekiya**nti rājūnaṃ abhisekamaṇḍape pariccattavatthaṃ. **Gatapaccāgatañcā**ti susānagatamanussehi paccāgantvā nahāyitvā chaḍḍitaṃ pilotikaṃ.

665. **Sabbanīlādayo vuttā, dasa cīvaradhāraṇā**ti ‘‘sabbanīlakāni cīvarāni dhārentīti vuttavasena dasā’’ti (pari. aṭṭha. 330) **kurundiyaṃ** vuttaṃ. **Ettha** imasmiṃ dasake saṃkaccikāya vā udakasāṭikāya vā saddhiṃ ticīvarāni nāmena adhiṭṭhitāni nava cīvarāni ‘‘dasacīvaradhāraṇā’’ti vuttāni. Yathāha – ‘‘navasu kappiyacīvaresu udakasāṭikaṃ vā saṃkaccikaṃ vā pakkhipitvā dasāti vutta’’nti (pari. aṭṭha. 330).

Dasakakathāvaṇṇanā.

666. Paṇḍakādayo ekādasa abhabbapuggalā pana upasampāditāpi anupasampannā hontīti yojanā.

667. ‘‘Akappiyā’’ti vuttā pattā ekādasa bhavantīti yojanā. **Dārujena pattenā**ti dārumayena pattena. **Ratanubbhavā**ti ratanamayā **dasa** pattā ekādasa bhavantīti yojanā. **Dārujena cā**ti ettha **ca**-saddena tambalohamayapattassa saṅgaho. Yathāha ‘‘ekādasa pattāti tambalohamayena vā dārumayena vā saddhiṃ dasaratanamayā’’ti. Idha **ratanaṃ** nāma muttādidasaratanaṃ.

668. Akappiyā pādukā ekādasa hontīti yojanā. Yathāha ‘‘ekādasa pādukāti dasa ratanamayā, ekā kaṭṭhapādukā. Tiṇapādukamuñjapādukapabbajapādukādayo pana kaṭṭhapādukasaṅgahameva gacchantī’’ti.

669-70. Atikhuddakā atimahantāti yojanā. Khaṇḍanimittakā chāyānimittakāti yojanā. **Bahiṭṭhena sammatā**ti sīmāya bahi ṭhitena sammatā. Nadiyaṃ, jātassare, samudde vā tathā sammatāti yojanā. Sīmāya sambhinnā sīmāya ajjhotthaṭā sīmāti yojanā. Imā ekādasa asīmāyo siyunti yojanā.

671. Ekādaseva pathavī kappiyā, ekādaseva pathavī akappiyāti yojanā.

Tattha **ekādasa kappiyapathavī** nāma suddhapāsāṇā, suddhasakkharā, suddhakathalā, suddhamarumbā, suddhavālukā, yebhuyyenapāsāṇā, yebhuyyenasakkharā, yebhuyyenakathalā, yebhuyyenamarumbā, yebhuyyenavālukāti imā dasa daḍḍhāya pathaviyā vā catumāsovaṭṭhakapaṃsupuñjena vā mattikāpuñjena vā saddhiṃ ekādasa. ‘‘Appapaṃsukā, appamattikā’’ti (pāci. 86) aparāpi pathaviyo vuttā, tā yebhuyyenapāsāṇādīsu pañcasuyeva saṅgahitā.

Ekādasa akappiyapathavī nāma ‘‘suddhapaṃsu suddhamattikā appapāsāṇā appasakkharā appakathalā appamarumbā appavālukā yebhuyyenapaṃsukā yebhuyyenamattikā, adaḍḍhāpi vuccati jātā pathavī. Yopi paṃsupuñjo vā mattikāpuñjo vā atirekacātumāsaṃ ovaṭṭho, ayampi vuccati jātapathavī’’ti (pāci. 86) vuttā ekādasa.

Gaṇṭhikā kappiyā vuttā, ekādasa ca vīdhakāti ettha kappiyā gaṇṭhikā vidhakā ca ekādasa vuttāti yojanā. Te pana –

‘‘Veḷudantavisāṇaṭṭhi-kaṭṭhalākhāphalāmayā;
Saṅkhanābhimayā sutta-naḷalohamayāpi ca;
Vidhā kappanti kappiyā, gaṇṭhiyo cāpi tammayā’’ti. –

Imāya gāthāya saṅgahitāti veditabbā.

674-5. **Ukkhittassānuvattikā** bhikkhunī **ubhinnaṃ** bhikkhubhikkhunīnaṃ vasā saṅghādisesesu **aṭṭha** yāvatatiyakāti ime ekādasa yāvatatiyakāti pakāsitāti yojanā.

676. Nissayassa paṭippassaddhiyo **dasekāva** ekādaseva vuttāti yojanā. **Chadhācariyato vuttā**ti –

‘‘Pakkante pakkhasaṅkante, vibbhante cāpi nissayo;
Maraṇāṇattupajjhāya-samodhānehi sammatī’’ti. –

Ācariyato chadhā nissayapaṭippassaddhiyo vuttā. **Upajjhāyā tu pañcadhā**ti tāsu upajjhāyasamodhānaṃ vinā avasesāhi pañcadhā upajjhāyapaṭippassaddhiyo vuttāti ime ekādasa.

Ekādasakakathāvaṇṇanā.

677. **Teraseva dhutaṅgānī**ti paṃsukūlikaṅgādīni dhutaṅgāni teraseva honti.

Paramāni ca cuddasāti ‘‘dasāhaparamaṃ atirekacīvaraṃ dhāretabbaṃ, māsaparamaṃ tena bhikkhunā taṃ cīvaraṃ nikkhipitabbaṃ, santaruttaraparamaṃ tena bhikkhunā tato cīvaraṃ sāditabbaṃ, chakkhattuparamaṃ tuṇhībhūtena uddissa ṭhātabbaṃ, navaṃ pana bhikkhunā santhataṃ kārāpetvā chabbassāni dhāretabbaṃ chabbassaparamatā dhāretabbaṃ, tiyojanaparamaṃ sahatthā haritabbāni, dasāhaparamaṃ atirekapatto dhāretabbo, sattāhaparamaṃ sannidhikārakaṃ paribhuñjitabbāni, chārattaparamaṃ tena bhikkhunā tena cīvarena vippavasitabbaṃ, catukkaṃsaparamaṃ, aḍḍhateyyakaṃsaparamaṃ, dvaṅgulapabbaparamaṃ ādātabbaṃ, aṭṭhaṅgulaparamaṃ mañcapaṭipādakaṃ, aṭṭhaṅgulaparamaṃ dantakaṭṭha’’nti iti imāni cuddasa paramāni.

Soḷaseva tu ‘‘jāna’’nti paññattānīti ‘‘jāna’’nti evaṃ vatvā paññattāni soḷasa. Te evaṃ veditabbā – jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ attano pariṇāmeyya, jānaṃ pubbupagataṃ bhikkhuṃ anupakhajja seyyaṃ kappeyya, jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ tiṇaṃ vā mattikaṃ vā siñceyya vā siñcāpeyya vā, jānaṃ bhikkhuniparipācitaṃ piṇḍapātaṃ paribhuñjeyya, jānaṃ āsādanāpekkho, bhuttasmiṃ pācittiyaṃ, jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ paribhuñjeyya, jānaṃ yathādhammaṃ nihaṭādhikaraṇaṃ puna kammāya ukkoṭeyya, jānaṃ duṭṭhullaṃ āpattiṃ paṭicchādeyya, jānaṃ ūnavīsativassaṃ puggalaṃ upasampādeyya, jānaṃ theyyasatthena saddhiṃ saṃvidhāya ekaddhānamaggaṃ paṭipajjeyya, jānaṃ tathāvādinā bhikkhunā akatānudhammena, jānaṃ tathānāsitaṃ samaṇuddesaṃ, jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ puggalassa pariṇāmeyya, jānaṃ pārājikaṃ dhammaṃ ajjhāpannaṃ bhikkhuniṃ nevattanā paṭicodeyya, jānaṃ coriṃ vajjhaṃ viditaṃ anapaloketvā, jānaṃ sabhikkhukaṃ ārāmaṃ anāpucchā paviseyyāti.

678. **Idha** imasmiṃ sāsane **yo** bhikkhu anuttaraṃ **sauttaraṃ** uttarapakaraṇena sahitaṃ sakalampi vinayavinicchayaṃ jānāti, **mahattare** ativipule **anuttare** uttaravirahite uttame **vinayanaye** vinayāgate āpattianāpattigarukalahukakappiyaakappiyādivinicchayakamme. Atha vā **vinayanaye** vinayapiṭake pavattamāno **so** bhikkhu **niruttaro bhavati** paccatthikehi vattabbaṃ uttaraṃ atikkamitvā ṭhito, seṭṭho vā bhavati, tassa ceva paresañca saṃsayo na kātabboti yojanā. **Jānatī**ti gāthābandhavasena rasso.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Ekuttaranayakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sedamocanakathāvaṇṇanā

679. **Suṇataṃ** suṇantānaṃ bhikkhūnaṃ **paṭubhāvakarā** vinayavinicchaye paññākosallasādhikā tatoyeva **varā** uttamā. **Sedamocanagāthāyo**ti atthapaccatthikānaṃ, sāsanapaccatthikānañca vissajjetumasakkuṇeyyabhāvena cintayantassa khinnasarīrā sede mocentīti **sedamocanā**. Atthānugatapañhā upālittherena ṭhapitā pañhagāthāyo, tappaṭibaddhā vissajjanagāthāyo ca ito paraṃ vakkhāmīti yojanā.

681. **Kabandhaṃ** nāma asīsaṃ urasi jātaakkhimukhasarīraṃ. Yathāha – ‘‘asīsakaṃ kabandhaṃ, yassa ure akkhīni ceva mukhañca hotī’’ti (pari. aṭṭha. 479). **Mukhena** karaṇabhūtena. **Katvā**ti sevitvā.

682. **Tassa** bhikkhuno **kathaṃ pārājiko siyā** pārājikadhammo kathaṃ siyā.

684. **Kiñcī**ti pādaṃ vā pādārahaṃ vā parasantakaṃ. **Parañca na samādape**ti ‘‘amukassa itthannāmaṃ bhaṇḍaṃ avaharāhī’’ti paraṃ na āṇāpeyya.

685. Parassa kiñci nādiyantoti sambandho. **Āṇattiñcā**ti **ca**-saddena saṃvidhānaṃ, saṅketañca saṅgaṇhāti.

686. **Garukaṃ bhaṇḍa**nti pādagghanakabhāvena garubhaṇḍaṃ. **‘‘Parikkhāra’’**nti etassa visesanaṃ. **Parassa parikkhāra**nti parasantakaṃ yaṃ kiñci parikkhāraṃ.

692. **Manussuttarike dhamme**ti uttarimanussadhammavisaye. **Katikaṃ katvānā**ti ‘‘evaṃ nisinne evaṃ ṭhite evaṃ gamane atthaṃ āvikarotī’’tiādiṃ katvā. **Sambhāvanādhippāyo**ti ‘‘arahā’’ti gahetvā mahāsambhāvanaṃ karotīti adhippāyo hutvā. **Atikkamati ce**ti tathā kataṃ katikaṃ atikkamati ce, tathārūpaṃ nisajjaṃ vā ṭhānaṃ vā gamanaṃ vā karotīti attho. **Cuto**ti tathārūpaṃ nisajjādiṃ disvā kenaci manussajātikena ‘‘arahā’’ti taṅkhaṇe ñāte so puggalo pārājikaṃ āpajjati.

693. Ekavatthukā kathaṃ bhaveyyunti yojanā.

694. **Itthiyā**ti ekissā itthiyā. **Paṭipajjanto**ti ekakkhaṇe aññena purisena vuttasāsanaṃ vatvā, iminā ca ‘‘paṭiggaṇhāti, vīmaṃsatī’’ti aṅgadvayassa purimasiddhataṃ dīpeti imassa paccāharaṇakatañca. Kāyasaṃsaggaṃ samāpajjitvā duṭṭhullaṃ vatvā attakāmapāricariyāya vaṇṇaṃ bhaṇanto.

695. **Yathāvuttaṃ vattaṃ acaritvā**ti bhagavatā vuttaṃ parivāsādivattaṃ acaritvā.

696. Bhikkhunīhi asādhāraṇasikkhāpadattā āha **‘‘natthi saṅghādisesatā’’**ti.

697. **Yena kuddho pasaṃsito**ti ettha ‘‘nindito cā’’ti seso.

698. Titthiyānaṃ vaṇṇamhi bhaññamāne yo kujjhati, so ārādhakoti yojanā, paritosito pasaṃsitoti adhippāyo. Titthiyapubbo imasmiṃ sāsane pabbajjaṃ labhitvā titthiyānaṃ vaṇṇasmiṃ bhaññamāne sutvā sace kuppati anattamanaṃ karoti, **ārādhako** saṅghārādhako saṅghaṃ paritosento hoti, sambuddhassa vaṇṇasmiṃ bhaññamāne yadi kujjhati, ninditoti yojanā. Ettha **sambuddhassā**ti upalakkhaṇaṃ.

701. **Gahetvā**ti paṭiggahetvā.

751. **‘‘Na rattacitto’’**tiādinā purimānaṃ tiṇṇaṃ pārājikānaṃ vītikkamacittuppādamattassāpi abhāvaṃ dīpeti. **Maraṇāyā**ti ettha ‘‘manussajātikassā’’ti idaṃ pārājikapakaraṇatova labbhati. **Tassā**ti kiñci dentassa. **Ta**nti tathā dīyamānaṃ.

752. **‘‘Parājayo’’**ti idaṃ abhabbapuggalesu saṅghabhedakassa antogadhattā vuttaṃ. Salākaggāhenāpi saṅghaṃ bhindanto saṅghabhedakova hoti.

753. Addhayojane yaṃ tiṇṇaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ ekaṃ **cīvaraṃ** nikkhipitvānāti yojanā.

754. Suppatiṭṭhitanigrodhasadise rukkhamūlake ticīvaraṃ nikkhipitvā addhayojane aruṇaṃ uṭṭhāpentassāti yojanā.

755. Kāyikā nānāvatthukāyo **sambahulā** āpattiyo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe kathaṃ phuseti yojanā.

757. Vācasikā na kāyikā nānāvatthukāyo sambahulā āpattiyo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe kathaṃ phuseti yojanā.

758. **Vinayanasatthe**ti vinayapiṭake. **Tassa** bhikkhussa.

759. **‘‘Itthiyā’’**tiādīsu sahatthe karaṇavacanaṃ. Itthiyā vā purisena vā paṇḍakena vā nimittake methunaṃ na **sevanto** na paṭisevanto methunapaccayā cutoti yojanā.

760. Kāyasaṃsaggoyeva **kāyasaṃsaggatā,** taṃ āpannā. **Aṭṭhavatthukaṃ chejja**nti evaṃnāmakaṃ pārājikaṃ.

762. **Samaye piṭṭhisaññite**ti gimhānaṃ pacchimamāsassa paṭhamadivasato yāva hemantassa paṭhamadivaso, etthantare sattamāsamatte piṭṭhisaññite samaye. ‘‘Mātuyāpi cā’’ti vattabbe **‘‘mātarampi cā’’**ti vuttaṃ. Soyeva vā pāṭho.

764. **‘‘Avassutahatthato hi piṇḍaṃ gahetvā’’**ti iminā saṅghādisesassa vatthumāha, **lasuṇa**nti pācittiyassa vatthuṃ, **manussamaṃsa**nti thullaccayavatthuṃ, **akappamañña**nti dukkaṭavatthuṃ. **Akappamañña**nti ettha ‘‘maṃsa’’nti seso. ‘‘Sabbe ekato’’ti padacchedo. **Ekato**ti ettha ‘‘madditvā’’ti seso, akappiyamaṃsehi saddhiṃ ekato madditvā khādatīti attho. Sabbametaṃ ‘‘gahetvā, madditvā, khādatī’’ti kiriyānaṃ kammavacanaṃ. **Manussamaṃsañcā**ti ettha **ca**-saddo paccekaṃ yojetabbo hoti. **Tassā**ti bhikkhuniyā. Saṅghādisesapācittiyadukkaṭapāṭidesanīyathullaccayāni ekakkhaṇe honti.

765. ‘‘Puggalo eko’’ti padacchedo. **Dvepi ca puṇṇavassā**ti paripuṇṇavīsativassā ca dve sāmaṇerā. **Ekāva tesaṃ pana kammavācā**ti tesaṃ ubhinnaṃ sāmaṇerānaṃ ekena ācariyena ekāva upasampadakammavācā katā. **Ekassā**ti ekassāpi sāmaṇerassa. **Kamma**nti upasampadakammaṃ. **Na rūhate**ti na sampajjati, kimettha kāraṇaṃ, vada bhaddamukhāti adhippāyo.

766. **Mahiddhikesū**ti dvīsu sāmaṇeresu. Sace pana eko kesaggamattampi **ākāsago** ākāsaṭṭho hoti, ākāsagatasseva kataṃ taṃ upasampada**kammaṃ neva rūhati** neva sampajjati, bhūmigatassa rūhatīti yojanā.

767. Iddhiyā ākāse ṭhitena saṅghena bhūmigatassa sāmaṇerassa upasampadakammaṃ na kātabbaṃ. Yadi karoti, kuppatīti yojanā. Idañca sabbakammānaṃ sādhāraṇalakkhaṇaṃ. Yathāha – ‘‘saṅghenāpi ākāse nisīditvā bhūmigatassa kammaṃ na kātabbaṃ. Sace karoti, kuppatī’’ti (pari. aṭṭha. 481).

768. Vatthaṃ kappakatañca na hoti, rattañca na hoti, kesakambalādi akappiyañca hoti, **nivatthassa panāpatti** taṃ pana nivatthassa bhikkhuno āpatti hoti. Anāpatti kathaṃ siyā, vada bhaddamukhāti yojanā.

769. **Ettha** etasmiṃ akappiyavatthudhāraṇe tannimittaṃ. Acchinnacīvarassa bhikkhuno anāpatti siyāti yojanā. **‘‘Kiñcipī’’**tiādinā vuttamevatthaṃ samattheti. **Assa** acchinnacīvarassa bhikkhussa akappiyaṃ nāma kiñcipi cīvaraṃ na vijjati, tasmā anāpattīti adhippāyo.

770. **Kutopi ca** purisassa hatthato bhojanassa **kiñci** na gaṇhati, bhojanato kiñcipi sayampi kassaci purisassa na deti, tathāpi **garukaṃ vajjaṃ** saṅghādisesāpattiṃ **upeti** āpajjati, taṃ kathamāpajjati, tvaṃ yadi vinaye kusalo asi, **me** mayhaṃ **vada** etaṃ kāraṇaṃ kathehīti yojanā. **Have**ti nipātamattaṃ.

771. **Yā pana** bhikkhunī aññāya bhikkhuniyā ‘‘iṅgha, ayye, yaṃ te eso purisapuggalo deti khādanīyaṃ vā’’tiādinā (pāci. 705) saṅghādisesamātikāya vuttanayena uyyojitā **avassutamhā** purisapuggalā yaṃ kiñci bhojanaṃ **ādāya** paṭiggahetvā sace bhuñjati, sā tathā bhuñjantī yāya uyyojitā bhuñjati, tassā uyyojikāya **dhīrā** vinayadharā paṇḍitā **saṅghādisesaṃ kathayanti** tassā uyyojitāya bhojanapariyosāne uyyojikāya saṅghādisesaṃ vadantīti yojanā. Yathāha – ‘‘tassā hi bhojanapariyosāne uyyojikāya saṅghādiseso hotī’’ti (pari. aṭṭha. 481).

772. Taṃ kathaṃ yadi **bujjhasi** jānāsi, sādhukaṃ **brūhi** kathehīti yojanā.

773. **Nisevite**ti tāya uyyojitāya bhikkhuniyā tassa purisapuggalassa hatthato paṭiggahite tasmiṃ dantapone paribhutte uyyojikā lahuvajjaṃ āpajjatīti attho.

775. **‘‘Ukkhittako’’**ti iminā āpattivajjamāha. Yathāha – ‘‘tena hi saddhiṃ vinayakammaṃ natthi, tasmā so saṅghādisesaṃ āpajjitvā chādento vajjaṃ na phusatī’’ti.

776. **Sappāṇappāṇaja**nti sappāṇake ca appāṇake ca jātaṃ. **Neva jaṅgama**nti pādehi bhūmiyaṃ neva carantaṃ. **Na vihaṅgama**nti ākāse pakkhaṃ pasāretvā na carantaṃ. **Dvija**nti dvīhi paccayehi, dvikkhattuṃ vā jātattā dvijaṃ. **Kanta**nti manoharaṃ. **Akanta**nti amanoharaṃ.

777. Sappāṇajo saddo cittajo vutto, appāṇajo utujo saddo vutto, so pana **dvīheva** paccayehi jātattā ‘‘dvijo’’ti matoti yojanā.

778. **‘‘Vinaye’’**tiādigāthā vaṇṇitatthāyeva.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Sedamocanakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sādhāraṇāsādhāraṇakathāvaṇṇanā

779-80. **Sabbasikkhāpadāna**nti ubhatovibhaṅgāgatānaṃ sabbasikkhāpadānaṃ. **Bhikkhūhi bhikkhunīhī**ti ubhayattha sahatthe karaṇavacanaṃ. Bhikkhūhi bhikkhunīnañca, bhikkhunīhi bhikkhūnañcāti ubhayattha asādhāraṇapaññattañca, **tathā** bhikkhūhi bhikkhunīnañca, bhikkhunīhi bhikkhūnañcāti ubhayattha sādhāraṇasikkhāpadañca ahaṃ vakkhāmīti yojanā. **Samāhitā**ti ekaggacittā. **Taṃ** mayā vuccamānaṃ nidānādinayaṃ. **Suṇāthā**ti sotujanaṃ sakkaccasavane niyojeti.

781. **''Nidāna''**ntiādigāthā vuttatthāva.

782-3. **''Kati vesāliyā''**tiādi pucchāgāthā uttānatthāyeva.

786. ''Dasa vesāliyā''tiādivissajjanagāthānaṃ **''methuna''**ntiādayo niddesavasena vuttā. **Viggaho**ti manussaviggahaṃ pārājikaṃ. **Catutthantimavatthuka**nti uttarimanussadhammapārājikaṃ. **Atirekacīvara**nti paṭhamakathinaṃ. **Suddhakāḷakeḷakalomaka**nti eḷakalomavagge dutiyaṃ.

787. **Bhūta**nti paṭhame musāvādavagge aṭṭhamaṃ. **Paramparañcevā**ti paramparabhojanasikkhāpadaṃ. **Mukhadvāra**nti catutthe bhojanavagge dasamaṃ. **Bhikkhunīsu ca akkoso**ti bhikkhunipātimokkhe chaṭṭhe ārāmavagge dutiyaṃ.

788. **Dve anuddhaṃsanānī**ti aṭṭhamanavamasaṅghādisesā. **Cīvarassa paṭiggaho**ti cīvaravagge pañcamaṃ.

789. **Rūpiya**nti eḷakalomavagge aṭṭhamaṃ. **Suttaviññattī**ti pattavagge chaṭṭhaṃ. **Ujjhāpana**nti dutiye bhūtagāmavagge tatiyaṃ. **Paripācitapiṇḍo**ti tatiye ovādavagge navamaṃ. **Tatheva gaṇabhojana**nti catutthe bhojanavagge dutiyaṃ.

790. **Vikāle bhojanañcevā**ti tattheva sattamaṃ. **Cāritta**nti acelakavagge pañcame chaṭṭhaṃ. **Nhāna**nti surāpānavagge chaṭṭhe sattamaṃ. **Ūnavīsativassa**nti sattame sappāṇakavagge pañcamaṃ. **Datvā saṅghena cīvara**nti aṭṭhame sahadhammikavagge navamaṃ.

791. **Vosāsantī**ti dutiyaṃ bhikkhupāṭidesanīyaṃ. **Naccaṃ vā gītaṃ vā**ti paṭhame lasuṇavagge dasamaṃ. **Cārikadvaya**nti catutthe tuvaṭṭavagge sattamaṭṭhamāni. **Chandadānenā**ti aṭṭhame kumāribhūtavagge ekādasamaṃ. **''Chandadānetī''**ti vā pāṭho. ''Chandadānaṃ iti ime''ti padacchedo.

792. **Kuṭī**ti chaṭṭho saṅghādiseso. **Kosiya**nti nissaggiyesu dutiye eḷakalomavagge paṭhamaṃ. **Seyya**nti musāvādavagge pañcamaṃ. **Pathavī**ti musāvādavagge dasamaṃ. **Bhūtagāmaka**nti bhūtagāmavagge dutiye paṭhamaṃ. **Sappāṇakañca siñcantī**ti bhūtagāmavagge dasamaṃ.

800. **Chaūnāni tīṇeva satānī**ti chahi ūnāni tīṇeva satāni, catunavutādhikāni dvisatānīti attho. **Samacetasā**ti –

''Vadhake devadattamhi, core aṅgulimālake;
Dhanapāle rāhule ca, sabbattha samamānaso''ti. (mi. pa. 6.6.5; dha. pa. aṭṭha. 1.16 devadattavatthu; itivu. aṭṭha. 100) –

Vacanato sabbesu hitāhitesu, lābhālābhādīsu ca aṭṭhasu lokadhammesu nibbikāratāya ca samānacittena tathāgatena.

Vuttāvasesāti vesāliyādīsu chasu nagaresu vuttehi avasiṭṭhāni. **Ime sabbe** imāni sabbāni sikkhāpadāni sāvatthiyaṃ katāni bhavanti, paññattāni hontīti attho.

801. **Pārājikāni cattārī**ti vesāliyaṃ vuttaṃ methunamanussaviggahauttarimanussadhammaṃ, rājagahe adinnādānanti cattāri. **Satta saṅghādisesakā**ti rājagahe vuttā dve anuddhaṃsanā, dve ca bhedā, āḷaviyaṃ kuṭikāro, kosambiyaṃ mahallakavihāro, dovacassanti satta. **Nissaggiyāni aṭṭhevā**ti vesāliyaṃ atirekacīvaraṃ, kāḷakaeḷakalomaṃ, rājagahe cīvarapaṭiggahaṇaṃ, rūpiyapaṭiggahaṇaṃ, suttaviññatti, āḷaviyaṃ kosiyamissakaṃ, kapilavatthumhi eḷakalomadhovanaṃ, ūnapañcabandhananti aṭṭha.

Dvattiṃseva ca khuddakāti vesāliyaṃ bhūtārocanaṃ, paramparabhojanaṃ, appaṭiggahaṇaṃ, acelakaṃ, ''yā pana bhikkhunī bhikkhuṃ akkoseyyā''ti pañca, rājagahe ujjhāpanakaṃ, bhikkhuniparipācitapiṇḍo, gaṇabhojanaṃ, vikālabhojanaṃ, ''yo pana bhikkhu nimantito''tiādi ca, ''orenaḍḍhamāsaṃ nahāyeyyā''ti, ūnavīsativassaṃ, ''samaggena saṅghena cīvaraṃ datvā''ti bhikkhūnaṃ aṭṭha, bhikkhunīnaṃ pana ''naccaṃ vā gītaṃ vā''tiādi ca, ''yā pana bhikkhunī antovassa''ntiādi ca, ''yā pana bhikkhunī vassaṃvutthā''tiādi cāti dvayaṃ, ''yā pana bhikkhunī pārivāsikachandadānenā''tiādi cāti cattāri, āḷaviyaṃ anupasampannena uttari dirattatirattaṃ, ''pathaviṃ khaṇeyya vā''tiādi, bhūtagāmapātabyatāya, ''jānaṃ sappāṇakaṃ udaka''nti cattāri, kosambiyaṃ aññavādake vihesake, yāvadvārakosā aggaḷaṭṭhapanāya, surāmerayapāne, anādariye, ''yo pana bhikkhu bhikkhūhi sahadhammika''ntiādi cāti pañca, kapilavatthumhi ''bhikkhunupassayaṃ gantvā''tiādi, ''agilānena bhikkhunā cātumāsa''ntiādi, ''aṭṭhimayaṃ vā dantamayaṃ vā''tiādi tīṇi bhikkhūnaṃ, bhikkhunīnaṃ pana ''udakasuddhikaṃ panā''tiādi, ''ovādāya vā''tiādīti dve, bhaggesu ''agilāno visibbanāpekkho''tiādi ekanti etāni bāttiṃseva pācittiyāni.

802. **Dve gārayhā**ti ''bhikkhu paneva kulesū''tiādi, ''yāni kho pana tāni āraññakānī''tiādi cāti dve pāṭidesanīyā. **Tayo sekhā**ti kosambiyaṃ na surusurukārakaṃ, bhaggesu na sāmisena hatthena pānīyathālakaṃ, na sasitthakaṃ pattadhovananti tīṇi sekhiyāni. **Chappaññāseva** sikkhāpadāni piṇḍitāni vesāliyādīsu **chasu nagaresu** paññattāni bhavantīti yojanā.

803. Sattasu nagaresu paññattāni **etāni sabbāneva** sikkhāpadāni pana aḍḍhuḍḍhāni satāneva bhavanti. Sāvatthiyaṃ paññattehi catunavutādhikadvisatasikkhāpadehi saddhiṃ chasu nagaresu paññattāni chapaññāsa sikkhāpadāni paññāsādhikāni tīṇi satāni bhavantīti attho. Aḍḍhena catutthaṃ yesaṃ tāni **aḍḍhuḍḍhāni**.

804-10. Evaṃ nidānavasena nagaraṃ dassetvā idāni nidānamaññamasesetvā ubhatovibhaṅgāgatānaṃ sabbesaṃ sikkhāpadānaṃ kevalaṃ piṇḍavasena gaṇanaṃ dassetumāha **''sikkhāpadāni bhikkhūna''**ntiādi.

811. Evaṃ sabbasikkhāpadānaṃ nidānañca gaṇanañca dassetvā idāni asādhāraṇāni dassetumāha **''chacattālīsā''**tiādi. Bhikkhūnaṃ bhikkhunīhi asādhāraṇabhāvaṃ mahesinā gamitāni sikkhāpadāni chacattālīseva hontīti yojanā. Iminā uddesamāha.

814. ''Cha ca saṅghādisesā''tiādīhi dvīhi gāthāhi niddesaṃ dassetvā **''vissaṭṭhī''**tiādinā paṭiniddesamāha.

815. ''Nissaggiye ādivaggasmi''nti padacchedo. **Dhovana**nti aññātikāya bhikkhuniyā cīvaradhovanaṃ. **Paṭiggaho**ti tassāyeva hatthato cīvarapaṭiggahaṇaṃ.

816. **Āraññ**anti ekūnatiṃsatimaṃ sikkhāpadaṃ.

817. Bhikkhūnaṃ, bhikkhunīnañca vuttāni sabbāni pācittiyāni gaṇanāvasā aṭṭhāsītisataṃ bhavantīti yojanā. **Aṭṭhāsītisata**nti bhikkhunipātimokkhāgataṃ chasaṭṭhisatapācittiyaṃ vakkhamānehi bhikkhuniyatehi bāvīsatipācittiyehi saddhiṃ aṭṭhāsītisataṃ hoti. **Tato**ti aṭṭhāsītādhikasatapācittiyato niddhāritāni etāni dvāvīsati khuddakāni bhikkhūnaṃ pātimokkhake bhavantīti yojanā.

818. **Bhikkhunivaggo**ti bhikkhunīnaṃ ovādavaggo. Paramparabhojane paññattaṃ sikkhāpadaṃ **paramparabhojanaṃ,** paramparabhojanena saha vattatīti **saparamparabhojano**.

822. **''Ekato pana paññattā''**tiādi nigamanaṃ. Bhikkhunīhi asādhāraṇataṃ gatā ekatova paññattā **ime** imāni sikkhāpadāni piṇḍitāni chacattālīsa hontīti yojanā.

823. Mahesinā bhikkhūhi asādhāraṇabhāvaṃ gamitāni bhikkhunīnaṃ sikkhāpadāni paripiṇḍitāni sataṃ, tiṃsa ca bhavantīti yojanā.

824. Evaṃ uddiṭṭhānaṃ niddesamāha **''pārājikānī''**tiādinā. **Pārājikāni cattārī**ti ubbhajāṇumaṇḍalikavajjapaṭicchādikaukkhittānuvattikaaṭṭhavatthukasaṅkhātāni cattāri pārājikāni.

826. Dvīhi gāthāhi niddiṭṭhānaṃ paṭiniddeso **''bhikkhunīnaṃ tu saṅghādisesehī''**tiādi. Catunnaṃ pārājikānaṃ uddesavaseneva pākaṭattā paṭiniddese aggahaṇaṃ. **Ādito chā**ti ussayavādikādayo cha saṅghādisesā. **''Ādito''**ti idaṃ ''yāvatatiyakā''ti imināpi yojetabbaṃ, aṭṭhasu yāvatatiyakesu purimāni cattāri sikkhāpadānīti vuttaṃ hoti.

827. **Sattaññadatthikādīnī**ti **ādi**-saddena aññadatthikasikkhāpadato pacchimāni cattāri, purimāni ''aññaṃ viññāpeyya, aññaṃ cetāpeyyā''ti dve ca gahitāni. **Patto cevā**ti paṭhamaṃ pattasannicayasikkhāpadamāha. Dutiyavagge purimasikkhāpadadvayaṃ **''garuṃ lahu''**nti iminā gahitaṃ.

828. **Idha** bhikkhunipātimokkhe etāni pana dvādaseva nissaggiyāni satthārā bhikkhunīnaṃ vasena ekato paññattānīti yojanā.

829-30. **''Sabbeva gaṇanāvasā''**tiādi nigamanaṃ. Bhikkhūhi asādhāraṇataṃ gatā bhikkhunīnaṃ ekato paññattā sataṃ, tiṃsa bhavantīti yojanā.

831-3. ''Asādhāraṇā ubhinna''nti padacchedo. Ubhinnaṃ asādhāraṇasikkhāpadāni satañca sattati ca cha ca bhavanti. Evamuddiṭṭhānaṃ niddeso **''pārājikāni cattārī''**tiādi. Bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnaṃ **cattāri pārājikāni. Dasaccha cā**ti bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnaṃ saṅghādisesā dasa, bhikkhunīhi asādhāraṇāni bhikkhūnaṃ vissaṭṭhiādikā saṅghādisesā cha cāti saṅghādisesā soḷasa.

Aniyatā duve cevāti bhikkhunīhi asādhāraṇāni bhikkhūnaṃ aniyatā dve ca. **Nissaggā catuvīsatī**ti bhikkhunīhi asādhāraṇāni bhikkhūnaṃ dvādasa, bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnaṃ dvādasāti evaṃ nissaggiyā catuvīsati ca. **Sataṃ aṭṭhārasa khuddakā**ti bhikkhunīhi asādhāraṇāni bhikkhūnaṃ bāvīsati, bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnaṃ channavutīti aṭṭhārasādhikasataṃ khuddakāni ca. **Etthā**ti imasmiṃ asādhāraṇasaṅgahe.

Dvādaseva ca gārayhāti bhikkhunīhi asādhāraṇāni bhikkhūnaṃ cattāri, bhikkhūhi asādhāraṇāni bhikkhunīnaṃ aṭṭhāti ete pāṭidesanīyā cāti ime chasattatiadhikāni satasikkhāpadāni ubhinnampi asādhāraṇānīti yojanā.

834. Ubhinnampi sādhāraṇāni satthunā paññattāni sikkhāpadāni satañca sattati ca cattāri ca bhavantīti pakāsitāti yojanā.

835-6. **Pārājikāni cattārī**ti methunaadinnādānamanussaviggahauttarimanussadhammapārājikāni cattāri ca. **Satta saṅghādisesakā**ti sañcarittaamūlakaaññabhāgiyā, cattāro yāvatatiyakā cāti saṅghādisesā satta ca. **Aṭṭhārasa ca nissaggā**ti nissaggiyesu paṭhame cīvaravagge dhovanapaṭiggahaṇasikkhāpadadvayavajjitāni aṭṭha, eḷakalomavagge aṭṭhamanavamadasamānīti tayo, pattavagge paṭhamapattavassikasāṭikaāraññakasikkhāpadattayassa vajjitāni satta cāti imāni aṭṭhārasa nissaggiyasikkhāpadāni ca. **Samasattati khuddakā**ti –

> ''Sabbo bhikkhunivaggopi… pe… dvāvīsati bhavanti hī''ti. (u. vi. 818-821) –

Vuttā bhikkhūnaṃ bhikkhunīhi asādhāraṇāti imehi bāvīsatipācittiyehi vajjitāni avasesāni sattati pācittiyāni ca ubhayasādhāraṇavasena paññattāni. Pañcasattati sekhiyāpi cāti **ubhinnaṃ** bhikkhubhikkhunīnaṃ **samasikkhatā** sādhāraṇasikkhāpadāni sabbaso sataṃ, sattati, cattāri ca hontīti yojanā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Sādhāraṇāsādhāraṇakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Lakkhaṇakathāvaṇṇanā

837. **Ito**ti sādhāraṇāsādhāraṇakathāya paraṃ. **Sabbaga**nti sabbasikkhāpadasādhāraṇaṃ. **Vadato me**ti vadato mama vacanaṃ. **Nibodhathā**ti nisāmetha, ekaggacittā hutvā sakkaccaṃ suṇāthāti attho.

838-9. ''Vipatti āpatti anāpattī''ti padacchedo. ''Āṇatti aṅga''nti padacchedo. **Vajjakammapabhedaka**nti vajjapabhedakaṃ kammapabhedakaṃ. **Tikadvaya**nti kusalattikavedanāttikadvayaṃ. **Sabbatthā**ti **idaṃ pana** sattarasavidhasabbasādhāraṇalakkhaṇaṃ. **Sabbattha** sabbesu sikkhāpadesu.

840. **Idha** imasmiṃ sattarasavidhe yaṃ lakkhaṇaṃ pubbe vuttanayaṃ, yañca uttānaṃ, taṃ sabbaṃ vajjetvā **atthajotanaṃ** atthappakāsanaṃ karissāmīti yojanā.

841. Nidānaṃ nāma rājagahādisikkhāpadapaññattiṭṭhānabhūtāni satta nagarāni, taṃ pubbe dassitanti avasiṭṭhāni dassetumāha **''puggalo''**tiādi. **Puggalo nāma** katamo? Yaṃ yaṃ bhikkhuniṃ, bhikkhuñca ārabbha sikkhāpadaṃ paññattaṃ, **ayaṃ** bhikkhunī ca bhikkhu ca sikkhāpadapaññattiyā ādikammiko puggaloti vuccatīti yojanā.

842. **Dhaniyādayo**ti **ādi-**saddena sambahulā bhikkhū, vaggumudātīriyā bhikkhū, seyyasako, udāyī, āḷavakā bhikkhū, channo, mettiyabhūmajakā, devadatto, assajipunabbasukā bhikkhū, chabbaggiyā bhikkhū, upanando sakyaputto, aññataro bhikkhu, hatthako sakyaputto, anuruddho, sattarasavaggiyā bhikkhū, cūḷapanthako, belaṭṭhasīso, āyasmā ānando, sāgatatthero, ariṭṭho bhikkhu, āyasmā ānandoti ime ekavīsati saṅgahitā.

843. **Thullanandādayo**ti **ādi-**saddena sundarīnandā, chabbaggiyā bhikkhuniyo, aññatarā bhikkhunī, caṇḍakāḷī, sambahulā bhikkhuniyo, dve bhikkhuniyoti chayime saṅgahitā. **Sabbe**ti ubhayapātimokkhe ādikammikā sabbe puggalā.

844. **Vatthū**ti **vatthu** nāma sudinnādino tassa tasseva puggalassa methunādikassa ca **vatthuno** sabbappakārena **ajjhācāro** vītikkamo pavuccatīti yojanā.

845-6. Kevalā mūlabhūtā paññatti. Anu ca anuppanno ca sabbattha ca padeso ca **anvanuppannasabbatthapadesā,** teyeva padāni **anvanuppannasabbatthapadesapadāni,** tāni pubbakāni yāsaṃ paññattīnaṃ tā **anvanuppannasabbatthapadesapadapubbikā**. Tatheva sā paññattīti yojanā. Anupaññatti anuppannapaññatti sabbatthapaññatti padesapaññatti hoti. Ekato ubhato pubbā katheva sā paññattīti yojanā. Ekatopadaṃ ubhatopadañca pubbamassāti **ekatoubhatopubbā,** ekatopaññatti ubhatopaññattīti vuttaṃ hoti.

847. **Tattha** navadhāsu paññattīsu. Paññatti nāma katamāti āha **''yo methuna''**ntiādi. ''Yo bhikkhu methunaṃ dhammaṃ paṭiseveyyā''ti ca ''yo bhikkhu adinnaṃ ādiyeyyā''ti ca evamādikā sikkhāpadassa mūlabhūtā **paññatti** hotīti yojanā.

848. **Iccevamādikā**ti **ādi**-saddena ''sikkhaṃ apaccakkhāya dubbalyaṃ anāvikatvā''ti ca ''gāmā vā araññā vā''ti ca evamādīnaṃ saṅgaho.

849. Vajjake anuppanneyeva paññattā anuppannapaññatti, **sā** anuppannapaññatti.

850-1. Guṇaṅguṇupāhanasikkhāpadena saha cammattharaṇasikkhāpadañca **dhuvanhānaṃ** dhuvanahānasikkhāpadaṃ, pañcavaggena upasampādanasikkhāpadañcāti **esā catubbidhā** paññatti padesapaññatti nāmāti vuttāti yojanā. **Majjhimadesasmiṃyeva hotī**ti majjhimadesasmiṃyeva āpattikarā hoti. **Na aññato**ti na aññatra paccantimesu janapadesu desantare ṭhāne.

852. **Ito**ti catubbidhapadesapaññattito. **Etthā**ti imasmiṃ paññattibhede. **Sādhāraṇadukādika**nti sādhāraṇapaññatti asādhāraṇapaññatti, ekatopaññatti ubhatopaññattīti dukadvayaṃ. **Atthato ekamevā**ti atthato aññamaññasamānameva. Vipattāpattānāpattivinicchayo vitthāritoti idha na dassito. Ayaṃ panettha saṅkhepo – **vipattī**ti sīlaācāradiṭṭhiājīvavipattīnaṃ aññatarā. **Āpattī**ti pubbapayogādivasena āpattibhedo. **Anāpattī**ti ajānanādivasena anāpatti.

853. Āpatti pana sāṇattikāpi hoti, anāṇattikāpi hotīti yojanā. **''Āṇattīti ca nāmesā āṇāpanā''**ti iminā āṇatti-saddassa sabhāvasādhāraṇattāti idhāha.

854. Sabbasikkhāpadesupi sabbāsaṃ āpattīnaṃ sabbo pana aṅgabhedopi vibhāvinā ñātabboti yojanā.

856. ''Sā ca akriyasamuṭṭhānā''ti padacchedo. Kāyena, vācāya vā dasāhabbhantare atirekacīvarassa anadhiṭṭhānena nissaggiyapācittiyaṃ hotīti **''paṭhame kathine viyā''**ti udāharaṇaṃ kataṃ.

857. **Kriyākriyato hotī**ti kiriyato ca akiriyato ca hoti. Tattha udāharaṇamāha **''cīvaraggahaṇe viyā''**ti. Aññātikāya bhikkhuniyā hatthato cīvaraggahaṇaṃ **kriyā,** pārivattakassa adānaṃ **akriyā**ti evaṃ kiriyāya ceva akiriyāya ca imaṃ āpajjati.

858. **Siyā pana karontassa akarontassā**ti yā pana āpatti siyā karontassa, siyā akarontassa hoti, ayaṃ siyā kiriyato, siyā akiriyato samuṭṭhāti. **Siyā**ti ca kadāci-saddatthe nipāto. Atrodāharaṇamāha **''rūpiyoggahaṇe viyā''**ti. Rūpiyassa uggahaṇe, uggaṇhāpane siyā kadāci kiriyato samuṭṭhāti, upanikkhittassa sādiyane kāyavācāhi kātabbassa akaraṇena kadāci akarontassa hotīti.

859. Yā karoto akubbato, kadāci karontassa ca hoti, sā āpatti siyā kiriyākiriyato, siyā kiriyatopi ca hotīti yojanā. ''Kuṭikārāpatti viyā''ti vattabbaṃ. Sā hi vatthuṃ desāpetvā pamāṇātikkantaṃ karoto kiriyato samuṭṭhāti, adesāpetvā pamāṇātikkantaṃ, pamāṇayuttaṃ vā karoto kiriyākiriyato samuṭṭhāti.

861. **Yato** āpattito. **Ayaṃ** āpatti. Saññāya karaṇabhūtāya vimokkho etāyāti **saññāvimokkhā**. Ettha ca vītikkamasaññā avijjamānāpi āpattiyā vimuccanassa sādhakatamatthena gahitā. Yathā vuṭṭhiyā abhāvena jātaṃ dubbhikkhaṃ ''vuṭṭhikata''nti vuccati, evaṃsampadamidaṃ veditabbaṃ. **Ayaṃ** sacittakāpatti.

862-4. **Itarā pana** acittakāpatti. Vītikkamasaññāya abhāvena natthi vimokkho etāyāti **nosaññāvimokkhā**. **Sucittena** savāsanakilesappahānena, sakalalokiyalokuttarakusalasampayogena ca sundaracittena bhagavatā **pakāsitā sabbāva** āpatti cittassa vasena duvidhā siyunti yojanā. **Sacittakasamuṭṭhānavasena panā**ti sacittakasamuṭṭhānavaseneva. Sacittakamissakavivajjanatthāya **pana**-saddo evakārattho vutto.

Yā sacittakehi vā acittakamissakasamuṭṭhānavasena vā samuṭṭhāti, ayaṃ acittakā.

865. **Suvijjenā**ti sobhamānāhi tīhi vijjāhi vā aṭṭhahi vā vijjāhi samannāgatattā suvijjena. **Anavajjenā**ti savāsanakilesāvajjarahitattā anavajjena bhagavatā. **Lokapaṇṇattivajjato** lokapaṇṇattivajjavasena sabbāva āpattiyo vajjavasena duvidhā dukā vuttāti yojanā.

866. **Yassā sacittake pakkhe, cittaṃ akusalaṃ siyā**ti yassā sacittakācittakasamuṭṭhānāya acittakāya surāpānādiāpattiyā sacittakasamuṭṭhānapakkhe cittaṃ akusalameva hoti, ayaṃ lokavajjā nāmāti attho. Yassā pana sacittakasamuṭṭhānāya paṭhamapārājikādiāpattiyā cittaṃ akusalameva hoti, tassā lokavajjatāya vattabbameva natthi. Acittakāpi vā āpatti sacittakapakkhe kusalacitte sati lokavajjatāya siddhāya acittakapakkhepi lokavajjo hoti, kimaṅgaṃ pana akusalacitteneva āpajjitabbāya āpattiyā lokavajjatāti sā visuṃ na vuttā.

Yasmā pana paṇṇattivajjāya vatthuvītikkamavajjā siyā kusalaṃ, siyā abyākataṃ, tasmā tassā sacittakapakkhe cittaṃ kusalamevāti ayaṃ niyamo natthīti āha **''sesā paṇṇattivajjakā''**ti. **''Paṇṇattivajjakā''**ti iminā ca lakkhaṇena vatthuvijānanacittena sacittakapakkhe cittaṃ siyā kusalaṃ, siyā akusalaṃ, siyā abyākataṃ, tasmā tassā sacittakapakkhe cittaṃ akusalamevāti ayaṃ niyamo natthīti āha.

867. Kāyadvārena āpajjitabbā **kāyakammaṃ**. Ubhayattha āpajjitabbā **tadubhayaṃ** kāyakammaṃ vacīkammaṃ. Manodvāre āpatti nāma natthīti manokammaṃ na vuttaṃ. ''Manodvāre āpatti nāma natthīti ca idaṃ yebhuyyavasena vuttaṃ upanikkhittasādiyanādīsu manodvārepi āpattisambhavato''ti ācariyā.

868-9. **Kusalāditikadvaya**nti kusalattikañceva vedanāttikañca. Āpattiṃ āpajjanto kusalākusalacitto, tathā abyākatacitto vā hutvā āpajjatīti yojanā.

Dukkhādisaṃyutoti **ādi**-saddena upekkhāvedanāsamaṅgino saṅgaho. Evaṃ santepi sabbasikkhāpadesu akusalacittavasena ekaṃ cittaṃ, kusalābyākatavasena dve cittāni, sabbesaṃ vasena tīṇi cittāni. Dukkhavedanāvasena ekā vedanā, sukhaupekkhāvasena dve, sabbāsaṃ vasena tisso vedanāti ayameva bhedo labbhati, na añño bhedo.

Kusalattikaṃ sacepi gahitaṃ, na pana sabbesameva cittānaṃ vasena labbhati, atha kho āpattisamuṭṭhāpakānaṃ bāttiṃsacittānameva vasena labbhati. Bāttiṃseva hi cittāni āpattisamuṭṭhāpakāni. Dvādasa akusalāni, aṭṭha kāmāvacarakusalāni, dasa kāmāvacarakiriyacittāni, kusalato, kiriyato ca dve abhiññācittāni cāti evaṃ bāttiṃsacittehi samuṭṭhitāpi āpatti akusalā vā hoti abyākatā vā, natthi āpatti kusalaṃ. Yathāha **samathakkhandhake** ''āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti (cūḷava. 222; pari. 303). Ayaṃ pana pāṭho paṇṇattivajjaṃyeva sandhāya vutto, na lokavajjaṃ. Yasmiñhi pathavikhaṇanabhūtagāmapātabyatādike āpattādhikaraṇe kusalacittaṃ aṅgaṃ hoti, tasmiñca sati na sakkā vattuṃ ''natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti. Tasmā nayidaṃ aṅgapahonakacittaṃ sandhāya vuttaṃ. Yaṃ tāva āpattādhikaraṇaṃ lokavajjaṃ, taṃ ekantato akusalameva. Tattha ''siyā akusala''nti vikappo natthi. Yaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, taṃ yasmā sañcicca ''imaṃ āpattiṃ vītikkamāmī''ti vītikkamantasseva akusalaṃ hoti, asañcicca pana kiñci ajānantassa sahaseyyādivasena āpajjanato abyākataṃ hoti, tasmā tattha sañciccāsañciccavasena imaṃ vikappabhāvaṃ sandhāya idaṃ vuttaṃ ''āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti. Sace pana ''yaṃ kusalacitto āpajjati, idaṃ vuccati āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti vadeyya, acittakānaṃ eḷakalomapadasodhammādisamuṭṭhānānampi kusalacittaṃ āpajjeyya, na ca tattha vijjamānampi kusalacittaṃ āpattiyā aṅgaṃ, kāyavacīviññattivasena pana calitapavattānaṃ kāyavācānaṃ aññatarameva aṅgaṃ, tañca rūpakkhandhapariyāpannattā abyākatanti.

870. **Idaṃ tu lakkhaṇa**nti idaṃ nidānādisādhāraṇavinicchayalakkhaṇaṃ.

871. **''Taru''**ntiādigāthā pubbe vuttatthāva. Ayaṃ pana viseso – tattha ''dvayaṅkura''nti vuttaṃ, idha ''catussikha''nti. Tattha ''dvayaṅkura''nti lokavajjapaṇṇattivajjānaṃ gahaṇaṃ, idha **catussikha**nti catunnaṃ vipattīnaṃ. Cattāro sīkhā aṅkurā etassāti viggaho. Tattha vipatti ''sattaphala''nti sattaphalesu antogadhā, idha vipattiṭṭhāne vajjaṃ gahetvā sattaphalāni.

872. **Anuttarataṃ gataṃ** attanā uttarassa uttamassa kassaci avijjamānattā **imaṃ uttaraṃ** uttaraṃ nāma pakaraṇaṃ **yo** theranavamajjhimesu aññataro **pariyāpuṇāti** pāṭhassa paguṇavācuggatakaraṇena adhīyati, **paripucchati** atthañca atthavaṇṇanaṃ sutvā sakkaccaṃ uggahetvā manasā pekkhitvā paññāya suppaṭivijjhitvā dhāreti, so ca bhikkhu **ca**-saddena evameva vinayavinicchaye yo bhikkhu yutto, so ca **kāyavācavinaye** kāyavācāvītikkamānaṃ vinayane saṃvaraṇe **vinaye** vinayapiṭake **anuttarataṃ upayāti** attano uttaritarassa avijjamānataṃ upagacchati. Ettha kāraṇamāha **''uttarato''**ti, paguṇavācuggatakaraṇena adhītena atthavaṇṇanaṃ sutvā dhāraṇena suṭṭhu dhāritena iminā uttarapakaraṇena hetubhūtenāti attho.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Lakkhaṇakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sabbasaṅkalananayakathāvaṇṇanā

873. Parivāre mukhāgatā katthapaññattivārādayo aṭṭha vārā, teyeva paccaya-saddena yojetvā vuttā aṭṭhapaccayavārāti vibhaṅgadvaye visuṃ visuṃ dassitā soḷasa parivārā assāti soḷasaparivāro, tassa **soḷasaparivārassa**. **Sabbaṃ saṅkalanaṃ naya**nti sabbesaṃ vuttānaṃ saṅkalananayānaṃ saṅgahetabbato sabbaṃ saṅkalabhedanaṃ

nayaṃ.

875. **Kāyikā chabbidhā**ti paṭhamapārājikāpatti, kuṭikaraṇe payoge dukkaṭāpatti, ekaṃ piṇḍaṃ anāgate thullaccayāpatti, tasmiṃ āgate saṅghādisesāpatti, vikālabhojane pācittiyāpatti, paṭhamapāṭidesanīyāpattīti chabbidhā.

Tathā vācasikāpi cāti catutthapārājikā, kuṭiyā kārāpane pubbagatiyo, padasodhammapācittiyaṃ, davakamyatāya hīnena khuṃsanaṃ, tassa dubbhāsitanti tathā chabbidhā.

Chādentassa ca tissoti bhikkhuniyā vajjapaṭicchādikāya pārājikaṃ, bhikkhuno saṅghādisesachādane pācittiyaṃ, attano duṭṭhullacchādane dukkaṭanti tisso ca.

Pañca saṃsaggapaccayāti kāyasaṃsagge bhikkhuniyā pārājikaṃ, bhikkhuno saṅghādiseso, kāyena kāyapaṭibaddhe thullaccayaṃ, nissaggiyena kāyapaṭibaddhe dukkaṭaṃ, aṅgulipatodake pācittiyanti kāyasaṃsaggapaccayā pañca āpattiyo.

877. Bhikkhuniyā vajjapaṭicchādikāya pārājikaṃ, bhikkhussa saṅghādisesapaṭicchādakassa pācittiyanti duṭṭhullacchādane duve.

879. **‘‘Gāmantare catassovā’’**tiādi paṭiniddesato ca viññāyati.

881. **Vajantiyā**ti gacchantiyā.

885. Yā pana bhikkhunī rattandhakāre appadīpe hatthapāse purisena saddhiṃ yadi sallapeyya, tassā pācitti. **Dūre ṭhitā** hatthapāsaṃ vijahitvā ṭhitā vadeyya ce, dukkaṭamevāti yojanā.

886. **Yā pana** bhikkhunī **channe** paṭicchannaṭṭhāne divā purisena saddhiṃ **assa** purisassa hatthapāse ṭhitā **vadeyya** sallapeyya, tassā pācitti. Hatthapāsaṃ vijahitvā vadeyya ce, dukkaṭamevāti yojanā.

891. **Sanissaggā ca pācittī**ti nissajjanavinayakammasahitāyeva pācitti.

893. **Idha** imasmiṃ sāsane.

896. **Duvinna**nti dvinnaṃ.

898. **Samānasaṃvāsakabhūmi** nāma pakatattassa bhikkhuno samānaladdhikassa ekasīmāyaṃ ṭhitabhāvo. Nānāpadaṃ pubbaṃ etissāti **nānāpadapubbikā,** nānāsaṃvāsakabhūmīti attho. Ukkhittanānāladdhikanānāsīmagatā **nānāsaṃvāsakabhūmi**. Imā dveyeva saṃvāsakabhūmiyo hi mahesinā kāruṇikena vuttāti yojanā.

899. **Duvinna**nti pārivāsikamānattacārīnaṃ dvinnaṃ puggalānaṃ. **Dvayātītenā**ti kāmasukhallikānuyogaattakilamathānuyogasaṅkhātaṃ antadvayaṃ atikkamma majjhimāya paṭipadāya ṭhitena. Atha vā sassatucchedadvayaṃ atikkantena.

900. ‘‘Dvaṅgulapabbaparamaṃ ādātabba’’nti ca tatheva ‘‘dvaṅgulaṃ vā dumāsaṃ vā’’ti ca dvaṅgulā duve paññattāti yojanā.

905. Āṇattiyā manussamāraṇaṃ, āṇattiyā adinnādānampīti yojanā.

907. **Tisso obhāsanāyimā**ti imā tisso methunādhippāyappakāsanā.

908. Saṅghādiseso eva **saṅghādisesatā**.

910. **Vanappati** nāma puppahaṃ vinā phalantī nigrodhaudumbaraassatthapilakkhakādirukkhajāti, idha pana vanajeṭṭho rakkhitagopitacetiyarukkho vanappatīti adhippāyo. **Thullatā**ti thullaccayaṃ.

912. **Vissaṭṭhī**ti vissajji sambhavadhātu. **Chaḍḍane**ti upakkamitvā mocane. ‘‘Harite uccāraṃ passāvaṃ chaḍḍane’’ti padacchedo.

913. Kiṃ pamāṇametāsanti **kittakā**.

915. **Bhikkhu bhikkhuniyā saddhi**nti ettha bhikkhūti sāmivacanappasaṅge paccattaṃ, bhikkhunoti attho. Gāthābandhavasena vā vaṇṇalopo.

918. Dutiyāya hatthapāsakaṃ.

922. ‘‘Yāvatatiyake tisso āpattiyo’’ti (pari. aṭṭha. 476 atthato samānaṃ) padassa niddese ‘‘thullaccayaṃ siyā saṅgha-bhedakassānuvattino’’ti paṭhanti. ‘‘Tiṇṇaṃ saṅghabhedānuvattākānaṃ kokālikādīnaṃ saṅghādiseso’’ti **aṭṭhakathāyaṃ** vuttattā tathā pāṭho na gahetabbo.

923. **Yāvatatiyake**ti tiṇṇaṃ pūraṇī **tatiyā,** kammavācā, yāvatatiyāya kammavācāya pariyosāne āpajjitabbā āpatti **yāvatatiyakā** nāma.

926. **‘‘Avassutassa…pe… kiñcī’’**ti idaṃ garukāpattiyā vatthudassanaṃ. **‘‘Sabbaṃ maṃsaṃ akappiya’’**nti idaṃ thullaccayadukkaṭānaṃ vatthudassanaṃ.

927. **‘‘Viññāpetvāna…pe… bhojanampi cā’’**ti idaṃ pāṭidesanīyavatthudassanaṃ. **‘‘Lasuṇampi cā’’**ti idaṃ pācittiyavatthudassanaṃ. ‘‘Ekato ajjhoharantiyā’’ti padacchedo.

930. Rattacittena itthiyā aṅgajātaṃ olokentassa dukkaṭaṃ vuttanti yojanā.

931. Sammāvattanāva **sammāvattanakā**. **Tecattālīsa vattanā** dvāsītikkhandhakavattānaṃ paripūraṇaṭṭhāne dassitā.

932. Adassanaapaṭikamme āpannāpattiyā **duve** puggalā, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge āpannāpattiyā ekoti ime tayo ukkhittapuggalā.

934. **Dūsako**ti bhikkhunidūsako. **Kaṇṭako**ti kaṇṭakasāmaṇero.

937. **Dadeyyaccevamādikā**ti ñattikāle ‘‘saṅgho dadeyyā’’tiādibhedā ñattikappanā, ñattikiriyāti attho. **Deti saṅgho karotītiādī**ti kammavācākāle ‘‘saṅgho detī’’ti vā ‘‘karotī’’ti vā ādibhedā vacanakammassa aniṭṭhitattā vippakatapaccuppannaṃ nāma siyā.

938. **Dinnaṃ kataṃ paniccādī**ti kammavācāya niṭṭhitāya ‘‘dinnaṃ saṅghenā’’ti vā ‘‘kataṃ saṅghenā’’ti vātiādivacanaṃ atītakaraṇaṃ nāma siyā.

939. **Saṅghe**ti saṅghamajjhe.

‘‘Kāraṇehi pana dvīhi, saṅgho bhijjati naññathā’’ti kasmā vuttaṃ, nanu ‘‘pañcahupāli, ākārehi saṅgho bhijjati. Katamehi pañcahi? Kammena, uddesena, voharanto,

anussāvanena, salākaggāhenā''ti (pari. 458) vuttattā, **aṭṭhakathāyañca** (pari. aṭṭha. 458) ''pañcahi kāraṇehī''ti vacanato ca idha imehi dvīheva kāraṇehi saṅghabhedakathanaṃ ayuttanti? Vuccate – nāyuttaṃ pubbapayogakārakavasena vuttattā. Tathā hi **aṭṭhakathāyaṃ** –

> ''Kammenāti apalokanādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. Uddesenāti pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. Voharantoti kathayanto, tāhi tāhi upapattīhi 'adhammaṃ dhammo'tiādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento. Anussāvanenāti 'nanu tumhe jānātha mayhaṃ uccākulā pabbajitabhāvaṃ, bahussutabhāvañca, mādiso nāma uddhammaṃ ubbinayaṃ satthusāsanaṃ kareyyāti citte uppādetuṃ tumhākaṃ yuttaṃ, kiṃ mayhaṃ avīci nīluppalavanamiva sītalo, kimahaṃ apāyato na bhāyāmī'tiādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṃ katvā anussāvanena. Salākaggāhenāti evaṃ anussāvetvā tesaṃ cittaṃ upatthambhetvā anivattidhamme katvā 'gaṇhatha imaṃ salāka'nti salākaggāhena.
>
> ''Ettha ca kammameva, uddeso vā pamāṇaṃ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharante tattha rucijananatthaṃ anussāvetvā salākāya gahitāyapi abhinnova hoti saṅgho. Yadā pana evaṃ cattāro vā atireke vā salākaṃ gāhetvā āveṇikaṃ kammaṃ vā uddesaṃ vā karoti, tadā saṅgho bhinno nāma hotī''ti (pari. aṭṭha. 458) –

Vuttattā salākaggāhakammāni dve padhānakāraṇānīti idha tāneva dassitāni.

Nanu ca salākaggāhopi saṅghabhedassa pubbabhāgo vutto, uddesakammāneva padhānabhāvena vuttāni, tasmā kathamassa salākaggāhassa padhānakāraṇabhāvoti? Vuccate – uddesakammānipi salākaggāhe siddhe avassambhavanato atthasādhanapayogena vinā asiddhāneva hontīti so padhānabhāvena idha gahito, uddeso pana paññattakammapubbaṅgamattā kammeneva saṅgahitoti idha visuṃ na vuttoti daṭṭhabbaṃ.

941. **Payuttāyuttavācāyā**ti paccayuppādanatthāya payuttā ca sā sakyaputtiyabhāvassa ayuttā ananurūpā cāti **payuttāyuttā,** sāyeva vācāti payuttāyuttavācā, tāya.

944. Yā bhikkhunī viññāpetvā bhuñjati, tassā ca pāṭidesanīyaṃ siyāti yojanā.

945. **Anāmayo**ti agilāno.

946. **''Dasasatānī''**tiādigāthāya **rattīna**nti ettha ''sata''nti seso. Chādanakiriyāya accantasaṃyoge upayogavacanaṃ. Dasasatāni āpattiyo rattīnaṃ sataṃ chādetvāti yojanā. Evaṃ kattabbayojanāyaṃ –

> ''Dasa sataṃ rattisataṃ, āpattiyo chādayitvāna;
> Dasa rattiyo vasitvāna, mucceyya pārivāsiko''ti. (pari. 477) –

Ayaṃ parivāragāthāpamāṇaṃ. Ekadivasaṃ sataṃsaṅghādisesāpattiyo āpajjitvā dasadivase chādanavasena sataṃdivase sahassasaṅghādisesāpattiyo chādayitvāti attho. Ayamettha saṅkhepattho – yo dasadivase sataṃ saṅghādisesā āpattiyo āpajjitvā dasadivase paṭicchādeti, tena rattisataṃ āpattisahassaṃ paṭicchāditaṃ hotīti. **Dasa rattiyo vasitvānā**ti ''sabbāva tā āpattiyo dasāhapaṭicchannā''ti parivāsaṃ yācitvā dasa rattiyo vasitvāti attho. **Mucceyya pārivāsiko**ti parivāsaṃ vasanto bhikkhu attanā vasitabbaparivāsato mucceyya, mutto bhaveyyāti attho.

947. **Pārājikāni aṭṭhevā**ti aggahitaggahaṇena. **Tevīsa garukā**ti bhikkhūhi asādhāraṇā bhikkhunīnaṃ dasa, bhikkhunīhi asādhāraṇā bhikkhūnaṃ cha, ubhinnaṃ sādhāraṇā sattāti evaṃ tevīsa saṅghādisesā.

948. **Vuttānī**ti yathāvuttāni nissaggiyāni. **Dvecattālīsa hontī**ti bhikkhuvibhaṅgāgatā tiṃsa, bhikkhūhi asādhāraṇā bhikkhunīnaṃ ādito dvādasa cāti dvācattālīsa nissaggiyāni honti. Aṭṭhāsītisataṃ pācittiyā pubbe dassitāva.

949. **Susikkhenā**ti suṭṭhu sikkhitaadhisīlāditividhasikkhena bhagavatā.

950. **Supaññenā**ti sobhaṇā dasabalacatuvesārajjachaasādhāraṇādayo paññā yassa so supañño, tena. **Yasassinā**ti aṭṭhaariyapuggalasamūhasaṅkhātaparivārayasā ca sabbalokabyāpakaguṇaghosasaṅkhātakittiyasā ca tena samannāgatattā yasassinā. **Aḍḍhuḍḍhāni satāni bhavantī**ti yathādassitagaṇanāya piṇḍavasena paññāsādhikāni tīṇi satāni bhavantīti attho. Supaññena yasassinā gotamena **paññattāni sabbāni** sikkhāpadāni aḍḍhuḍḍhāni satāni bhavantīti yojanā.

951. **Etesu** sikkhāpadesu yo sārabhūto vinicchayo vattabbo, so sakalo mayā samāsena **sabbathā** sabbākārena vuttoti yojanā.

952. **Idaṃ** uttaraṃ nāma pakaraṇaṃ.

953. **Tasmā**ti mayā vicāretvā vuttattāva. **Atthe**ti vacanatthabhāvatthādibhede atthe vā. **Akkharabandhe vā**ti akkharasaṅkhātapadabandhe vā. **Viññāsassa kamepi vā**ti uddesavasena ganthanikkhepassa kamepi. **Kaṅkhā na kātabbā**ti ''yathāadhippetassa idaṃ vācakaṃ nu kho, avācaka''nti vā ''idamayuttaṃ nu kho, yutta''nti vā ''idamadhikaṃ nu kho, ūna''nti vā ''idamaghaṭṭitakkamaṃ nu kho, ghaṭṭitakkama''nti vā ''idaṃ viruddhasamayaṃ nu kho, aviruddhasamaya''nti vā ''idaṃ duruttaṃ nu kho, suvutta''nti vā ''idaṃ satthakaṃ nu kho, niratthaka''nti vā kaṅkhā vimati yena kenaci na kātabbā. **Bahumānatā**ti ''vinayo saṃvaratthāyā''tiādinā (pari. 366) niddiṭṭhapayojanaparamparāya mūlakāraṇattā mahatī sammānā kātabbāti attho.

954. **Yo** bhikkhu **sauttaraṃ** uttarapakaraṇena sahitaṃ **vinayassavinicchayaṃ** nāma pakaraṇaṃ **jānāti** dhammato ceva atthato ca vinicchayato ca sabbathā avabujjhati, **so** bhikkhu attanā sikkhitabbāya sikkhāya sabbaso viññātattā sikkhāpakena ācariyena vināpi sikkhituṃ samatthoti. **Nissayaṃ vimuñcitvā**ti ācariyupajjhāye nissāya vāsaṃ muñcitvā. **Yathākāmaṅgato siyā**ti yādisā yādisā attanā gāmitā, tattha tattha gamanāraho bhaveyyāti attho.

955. Nissayaṃ dātukāmena. Saha vibhaṅgena **savibhaṅgaṃ**. Saha mātikāya **samātikaṃ. Idaṃ** sauttaraṃ vinayavinicchayapakaraṇaṃ **suṭṭhu vācuggataṃ katvā** ganthato suṭṭhu paguṇaṃ vācuggataṃ katvā atthato, vinicchayato ca sammā jānitvā evaṃ dātabbanti yojanā.

956-7. **Yo** bhikkhu **imaṃ** sauttaraṃ vinayavinicchayapakaraṇaṃ vācāya **paṭhati,** manasā **cinteti,** aññehi vuccamānaṃ **suṇāti,** atthaṃ **paripucchati,** paraṃ **vāceti,** niccaṃ **atthaṃ upaparikkhati** yathāparipucchitamatthaṃ hetuudāharaṇapavattivasena upagantvā samantato ikkhati paññāya niyameti vavatthapeti, tassa pana bhikkhussa **vinayanissitā sabbeva atthā** āpattānāpattikappiyākappiyādipabhedā sabbe atthā **hatthe āmalakaṃ viya** karatale amalamaṇiratanaṃ viya **upaṭṭhahanti** pākaṭā bhavantīti yojanā. Natthi etassa malanti **amalaṃ,** amalameva **āmalaka**nti maṇiratanaṃ vuccati.

958. Natthi etesaṃ buddhīti **abuddhī,** abuddhī ca te janā cāti **abuddhijanā,** abuddhijanānaṃ sāraṃ avasāraṃ osīdanaṃ dadāti ādadāti karotīti **abuddhijanasāradaṃ,** buddhivirahitānaṃ agādhaṃ gambhīraṃ. Tehi aladdhapatiṭṭhaṃ **amatasāgaraṃ** saddattharasāmatassa, nibbānāmatassa vā paṭilābhakāraṇattā sāgarasadisaṃ **paramaṃ** uttamaṃ **imaṃ uttaraṃ sāgaraṃ** āsannapaccakkhaṃ uttarapakaraṇasaṅkhātaṃ samuddasāgaraṃ sārado hutvā **uttaraṃ** uttaranto pariyosāpento **naro** bhikkhu **hi** yasmā **vinayapārago** vinayapiṭakassa pariyantaṃ gato hutvā **pārago** pāraṃ saṃsārassa pārasaṅkhātaṃ nibbānaṃ gacchanto **siyā** bhaveyyāti yojanā.

959. **Ato**ti tasmādeva kāraṇā **avapūratorato** pāpapūrato nirāsaṅkatāya orato nivatto pāpabhīruko naro **tamaṃ vidhūya** pāpabhīrukatāya eva cittapariyuṭṭhānavasena uppajjanakaṃ mohandhakāraṃ tadaṅgapahānavasena vidhametvā. **Sabbaṅgaṇakammadaṃ** sabbesaṃ rāgādīnaṃ aṅgaṇānaṃ kammaṃ tadaṅgādipahānaṃ dadāti āvahatīti ''sabbaṅgaṇakammada''nti laddhanāmaṃ **sukhassa padaṃ** lokiyalokuttarassa sukhassa kāraṇaṃ **guṇasaṃhitaṃ** sīlādīhi atthabhūtehi guṇehi saṃhitaṃ yuttaṃ guṇappakāsakaṃ **hitaṃ** amatosadhaṃ viya sabbadosasabbabyādhirahitatāya ajarāamatādiguṇāvahattā hitaṃ **imaṃ uttaraṃ** nāma pakaraṇaṃ **sakkaccaṃ** ādaro hutvā **niccaṃ** satataṃ **sikkhe** ''evaṃ paricayantaṃ karomī''ti cintetvā ekantena yathāvuttapayojanasādhanayoggaṃ katvā ajjhenādivasena sikkheyya eva, na ajjhupekkhako bhaveyyāti yojanā.

960. **Paṭubhāvakare** pātimokkhasaṃvarasīlapūraṇe, sāsanapaccatthikābhibhavane ca paṭubhāvaṃ chekattaṃ vesārajjaṃ karoti attānaṃ dhārentānaṃ lajjipuggalānanti

paṭubhāvakare **parame** tatoyeva uttame **piṭake** vinayapiṭake **paṭutaṃ** pāṭavaṃ paññākosallaṃ abhipatthayantena paṭunā yatinā nimmalappavattikena **paṭunā vidhinā** chekena sārena vidhānena **idaṃ** sauttaraṃ vinayavinicchayapakaraṇaṃ **satataṃ** nirantaraṃ **pariyāpuṇitabbaṃ** uggahaṇadhāraṇaparipucchācintanādivasena sikkhitabbanti yojanā.

Iti uttare līnatthapakāsaniyā

Sabbasaṅkalananayakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nigamanakathāvaṇṇanā

961-3. Mahesino tividhassāpi **sāsanassa suciraṭṭhitikāmena** aticirakālappavattiṃ icchantena **dhīmatā** pasatthatarañāṇena **suddhacittena** lābhasakkāranirapekkhatāya parisuddhajjhāsayena **buddhadattena** buddhadattābhidhānena ācariyavarena racito.

Pajjavasena **ganthato, atthato ceva** paramuttaro **uttaro** vinicchayo **antarāyaṃ antarena** ajjhattikaṃ, bāhiraṃ vā antarāyaṃ vinā yathā **siddhiṃ upāgato** pariniṭṭhānaṃ patto, tathā sattānaṃ **dhammasaṃyutā** kusalūpasaṃhitā **saṅkappā** manorathā **sijjhantu** antarāyaṃ vinā nippajjantu, etena uttaravinicchayaracanāmayena mahatā puññodayena catūhi saṅgahavatthūhi janaṃ rañjetīti **''rājā''**ti saṅkhaṃ gato mahīpālo **mahiṃ** pathavisannissitaṃ janakāyaṃ **sammā** ñāyena dasa rājadhamme akopento pāletu. **Devo** pajjunno **kāle** thāvarajaṅgamānaṃ upayogārahakāle **sammā pavassatu** avuṭṭhiativuṭṭhikaṃ akatvā sammā pavacchatu.

964. **Selindo** sinerupabbatarājā **yāva tiṭṭhati** yāva loke pavattati, **cando** sakalajanapadanayanasāyano **yāva virocati** yāva attano sabhāvaṃ joteti, tāva yasassino **gotamassa** arahato sammāsambuddhassa **saddhammo** pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena tividho saddhammo **tiṭṭhatu** pavattatu.

965. Sīhādīnaṃ, dāhādīnañca bāhirajjhattikānaṃ parissayānaṃ khamanaṃ sahanaṃ abhibhavitvā pavattanaṃ **khanti. Soracca**nti sobhane ratoti **surato,** suratassa bhāvo soraccaṃ. Sundaraṃ akhaṇḍatādiguṇasamannāgataṃ sīlaṃ assāti **susīlo**. Susīlassa bhāvo.

Nigamanakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Uttaravinicchayaṭīkā niṭṭhitā.

Iti vinayatthasārasandīpanī nāma vinayavinicchayavaṇṇanā,

Līnatthapakāsanī nāma uttaravinicchayavaṇṇanā ca

Samattā.

Pacchā ṭhapitagāthāyo

Therena thiracittena, sāsanujjotanatthinā;
Puññavā ñāṇavā sīlī, suhajjo muduko tathā.

Yo sīhaḷārimaddesu, candimā sūriyo viya;
Pākaṭo **sīvali**tthero, mahātejo mahāyaso.

Tena nītā sīhaḷā yā, idha pattā sudhīmatā;
Esā saṃvaṇṇanā sīha-ḷakkharena sulikkhitā.

Revato iti nāmena, therena thiracetasā;
Arimaddike rakkhantena, parivattetvāna sādhukaṃ.

Likhāpitā hitatthāya, bhikkhūnaṃ arimaddike;
Esā saṃvaṇṇanā suṭṭhu, sanniṭṭhānamupāgatā;
Tatheva sabbasattānaṃ, sabbattho ca samijjhatūti.